

॥ संहितापाठः ॥

॥ ओं ॥

॥ १॥ १-२५ वसिष्ठः ॥ अग्निः ॥ १-१६ विराट् । १९-२५ त्रिष्टुप् ॥

॥ १॥ अग्निं नरो दीधितिभिरुरख्योर्हस्तच्युती जनयंत प्र-
 एस्तं । दूरदृशं गृहपतिमर्षयुं ॥ १॥ तमग्निमस्ते वसंवो नृण्वन्सु-
 प्रतिचक्षुमवसे कुतश्चित् । दक्षाव्यो यो दम आसु नित्यः ॥ २॥
 प्रेक्षो अग्ने दीदिहि पुरो नोऽजस्रया सूर्या यविष्ठ । त्वां शश्वंत
 उप यंति वाजाः ॥ ३॥ प्र ते अग्नयोऽग्निभ्यो वरं निः सुवीरांसः
 शोशुचंत द्युमंतः । यत्रा नरः समासंते मुजाताः ॥ ४॥ दा नो अग्ने
 धिया रयिं सुवीरं स्वपत्यं सहस्य प्रशस्तं । न यं यावा तरति या-
 तुमावान् ॥ ५॥ २३॥ उप यमेति युवतिः सुदक्षं दोषा वस्तोर्हि-
 विष्मंती घृताची । उप स्वैनमरमंतिर्वसूयुः ॥ ६॥ विश्वा अग्नेऽप
 दहारांतीर्येभिस्तपोभिरदहो जह्वं । प्र निस्वरं चातयस्वामी-
 वां ॥ ७॥ आ यस्ते अग्न इधते अनीकं वसिष्ठ शुक्र दीदिवः पा-
 वक । उतो न एभिः स्तवथैरिह स्याः ॥ ८॥ वि ये ते अग्ने भेजिरे
 अनीकं मर्ता नरः पित्र्यासः पुरुवा । उतो न एभिः सुमना इह
 स्याः ॥ ९॥ इमे नरो वृत्रहृत्येषु पूरा विश्वा अर्देवीरभि संतु मा-
 याः । ये मे धिर्यं पुनयंत प्रशस्तां ॥ १०॥ २४॥ मा शूनं अग्ने नि
 पदाम नृणां माशेषसोऽवीरता परि त्वा । प्रजावतीषु दुर्यासु दुर्य
 ॥ ११॥ यमश्वी नित्यमुपयाति यज्ञं प्रजावतं स्वपत्यं क्षयं नः । स्व-
 जन्मना शेषसा वावृधानं ॥ १२॥ याहि नो अग्ने रक्षसो अजुष्टा-

॥ पदपाठः ॥

॥ ओं ॥

॥१॥ अग्निं नरः दीधितिऽभिः अरयोः हस्तंऽच्युती ज न यंत
 प्रऽशस्तं दूरेऽदृशं गृहऽपतिं अथयुं ॥१॥ तं अग्निं अस्ते वसंवः नि
 चृखन् सुऽप्रतिचक्षं अवसे कुतः चित् दक्षाय्यः यः दमे आसं
 नित्यः ॥२॥ प्रऽईदः अग्ने दीदिहि पुरः नः अजस्रया सूर्या यविष्ठ
 त्वां शश्वतः उप यंति वाजाः ॥३॥ प्र ते अग्नयः अग्निऽभ्यः वरं निः
 सुऽवीरांसः शोणुचंत युऽमंतः यच नरः संऽआसंते सुऽजाताः
 ॥४॥ दाः नः अग्ने धियारयिं सुऽवीरं सुऽअपत्यं सहस्य प्रऽशस्तं
 न यं यावां तरति यातुऽमार्चान् ॥५॥ २३॥ उप यं एति युवतिः
 सुऽदक्षं दोषा वस्तोः हविष्मती धृताचीं उप स्वा एनं अरमतिः
 वसुऽयुः ॥६॥ विष्वाः अग्ने अप दह अरांतीः येभिः तपःऽभिः
 अदहः जह्यं प्र निऽस्वरं चातयस्व अमींवां ॥७॥ आ यः ते अग्ने
 दधते अनीकं वसिष्ठ शुक्रं दीदिऽवः पावक उतो नः एभिः स्त-
 वथैः दह स्याः ॥८॥ वि ये ते अग्ने भेजिरे अनीकं मतीः नरः पि-
 आंसः पुरुऽवा उतो नः एभिः सुऽमनाः दह स्याः ॥९॥ इमे नरः
 वृचऽहत्येषु गूराः विष्वाः अदेवीः अभि संतु मायाः ये मे धियं
 पुनर्यत प्रऽशस्तां ॥१०॥ २४॥ मा गूने अग्ने नि सदां नृणां मा
 अशेषेसः अवीरेता परित्वा प्रजाऽवेंतीषु दुयीं सु दुयं ॥११॥ ये
 अश्वी नित्यं उपऽयार्ति यज्ञं प्रजाऽवेंतं सुऽअपत्यं क्षयं नः स्व-
 ऽजन्मना शेषसा ववृधानं ॥१२॥ पाहि नः अग्ने रक्षसः अजुष्टात्

त्पाहि धूर्तेरररूपो अघायोः । त्वा युजा पृतनायूरभि ष्या
 ॥ १३ ॥ सेदग्निरग्नीरत्यस्वन्यान्यत्र वाजी तनयो वीकृपा-
 णिः । सहस्रपाथा अधरा समेति ॥ १४ ॥ सेदग्निर्यो वनुष्यतो
 निपाति समेद्वारमंहस उरुष्यात् । सृजातासः परि चरन्ति
 वीराः ॥ १५ ॥ २५ ॥ अयं सो अग्निराहुतः पुरुषा यमीशा-
 नः समिदिधे हविष्मान् । परि यमेत्यध्वरेषु होता ॥ १६ ॥
 त्वे अग्न आहवन्नानि भूरीशनास आ जुहुयाम नित्या । उभा
 कृण्वन्तो वहतू मियेधे ॥ १७ ॥ इमो अग्रे वीततमानि हव्या-
 जसो वक्षि देवतातिमच्छ । प्रति न ई सुरभीणि ष्यंतु ॥ १८ ॥
 मा नो अग्रेऽवीरते परा दा दुर्वाससेऽमंतये मा नो अस्थि ।
 मा नः क्षुधे मा रुक्षसं कृतावो मा नो दमे मा वन आ
 जुहूषाः ॥ १९ ॥ नू मे व्रताण्यग्र उच्छंशाधि त्वं देव मघवद्भ्यः
 सुपूदः । रातो स्यामोभयास आ ते यूयं पात स्वस्तिभिः
 सदा नः ॥ २० ॥ २६ ॥ त्वमग्रे सहवो रुणसं हवसुदीतो सूनो
 सहसो दिदीहि । मा त्वे सचा तनये नित्य आ धृष्टा वीरो
 अस्मन्नयो वि दासीत् ॥ २१ ॥ मा नो अग्रे दुर्भृतये सचिषु
 देवेधेषुभिषु प्र वीचः । मा ते अस्मान्दुर्मंतयो भृमाच्चिहे-
 वस्य सूनो सहसो नगंत ॥ २२ ॥ स मतो अग्रे स्वनीक
 रेवानमन्त्यं य आजुहोति हुष्यं । स देवता वसुवनिं दधाति
 यं सूरिरर्षी पृच्छमान एति ॥ २३ ॥ महो नो अग्रे सुवितस्य
 विद्वानयिं सूरिभ्य आ वंहा वृहंतं । येन वयं सहसावन्मदे-
 भाविंक्षितास आर्युपा सुवीराः ॥ २४ ॥ नू मे व्रताण्यग्र
 उच्छंशाधि त्वं देव मघवद्भ्यः सुपूदः । रातो स्यामोभयाम
 आ ते यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ २५ ॥ २७ ॥ १ ॥

पाहि धूर्तः अररूपः अघऽयोः त्वा युजा पृतनाऽयून् अभि स्यां
 ॥१३॥ सः इत् अग्निः अग्नीन् अति अस्तु अन्यान् यत्नं वाजी तनयः
 वीक्रुऽपाणिः सहस्रऽपाथाः अक्षरा संऽएति ॥१४॥ सः इत्
 अग्निः यः यनुषतः निऽपाति संऽएदार् अहंसः उरुषात् सु-
 ऽजातासः परि चरन्ति वीराः ॥१५॥ २५॥ अयं सः अग्निः आऽहु-
 तः पुरुऽचा यं ईशानः सं इत् इषे हविष्मान् परि यं एति अध्वरेषु
 होता ॥१६॥ त्वे अग्ने आऽहवन्नानि भूरि ईगानासः आ जुहुयाम
 नित्या उभा कृण्वतः बहून् मिमेधे ॥१७॥ इमो अग्ने वीतऽतेमा-
 नि हव्या अजस्रः वद्धि देवऽताति अच्छं प्रति नः ई सुरभीणि
 व्यंतु ॥१८॥ मा नः अग्ने अवीरते परा दाः दुःऽवाससे अमृतये
 मा नः अस्ये मा नः द्युधे मा रथासे चतुऽवः मा नः दमे मा वने
 आ जुहुषाः ॥१९॥ नु मे ब्रह्माणि अग्ने उत् शशाधि त्वं देव मघ-
 वत्ऽभ्यः सुसूदः राती स्याम उभयासः आ ते यूयं पात स्वस्ति-
 ऽभिः सदा नः ॥२०॥ २६॥ त्वं अग्ने सुऽहवः रणऽसंहक् सुऽदीती
 सूनो सहस्रः दिदीहि मा त्वे सचा तनये नित्ये आ धक् मा वीरः
 अस्मत् नयः वि दासीत् ॥२१॥ मा नः अग्ने दुःऽभृतये सचा एषु
 देवऽइक्षेपु अग्निषु प्र वोचः मा ते अस्मान् दुःऽमतयः भृमात्
 चित् देवस्य सूनो सहस्रः नृगन्तु ॥२२॥ सः मर्तः अग्ने सुऽअनीक
 रेवान् अमर्त्ये यः आऽजुहोति हव्यं सः देवता वसुऽवनिं दधाति
 यं सूरिः अर्थी पृच्छमानः एति ॥२३॥ महः नः अग्ने सुवितस्य
 विद्यान् रयिं सूरिऽभ्यः आ बहू बृहन्ते येन वयं सहसाऽवन् मदेम
 अविऽद्वितासः आयुषा सुऽवीराः ॥२४॥ नु मे ब्रह्माणि अग्ने
 उत् शशाधि त्वं देव मघवत्ऽभ्यः सुसूदः राती स्याम उभयासः
 आ ते यूयं पात स्वस्ति ऽभिः सदा नः ॥२५॥ २७॥ १॥

॥ २ ॥ १-११ पतिष्ठः ॥ चार्धं ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥२॥ जुषस्व नः समिधमग्ने अह्य शोचा वृहद्यजतं धूममृखन् ।
उप स्पृश दिव्यं सानु स्तूपैः सं रश्मिभिस्ततनः सूर्यस्य ॥१॥ न-
राशंसस्य महिमानमेघामुप स्तोषाम यजतस्य यज्ञैः । ये सुक्रत-
वः शुचयो धियंधाः स्वदंति देवा उभयानि हव्या ॥२॥ ईळेन्य वो
असुरं सुदर्शमंतर्दूतं रोदसी सत्यवाचं । मनुष्यदग्निं मनुना स-
मिद्धं समध्वराय सदमिन्महेम ॥३॥ सपर्यवो भरमाणा अभिजु
प्र वृजते नमसा वहिरग्नी । आजुह्वाना घृतपृष्ठं पृषदध्वर्यवो
हविषा भर्जयध्वं ॥४॥ स्वाध्वोऽविदुरो देवयंतोऽग्निश्चयू रय-
सुर्देवताता । पूर्वीं शिशुं न मातरां रिहाणे समयुवो न सम-
नेषंजन् ॥५॥१॥ उत योषणे दिव्ये मही न उपासानक्ता सुदुधेव
धेनुः । वहिषदां पुरुहूते मघोनी आ यज्ञिये सुविताय श्रयेतां ॥६॥
विप्रा यज्ञेषु मानुषेषु कारु मन्ये वां जातवेदसा यजथै । ऊर्ध्वं
नो अध्वरं कृतं हवेषु ता देवेषु वनथो वार्याणि ॥७॥ आ भारती
भारतीभिः सृजोपा इळां देवैर्मनुष्येभिरग्निः । सरस्वती सारस्व-
तेभिरवाक् तिस्रो देवीर्बहिरेदं संदंतु ॥८॥ तन्वस्तुरीयमध पो-
षयितु देवं त्वष्टर्वि रराणः स्यंस्व । यतो वीरः कर्मण्यः सुदर्शो
युक्त्यावा जायते देवकामः ॥९॥ वनस्पतेऽव सृजोष देवा-
नग्निर्हविः शंमिता सूदयाति । सेदु होता सत्यतरो यजाति यथा
देवानां जनिमानि वेद ॥१०॥ आ यादग्रे समिधानो अर्वाङि-
द्रेण देवैः सरथं तुरेभिः । वहिन् आस्तामदितिः सुपुत्रा स्वाहा
देवा अमृता मादयंतां ॥११॥२॥

॥ ३ ॥ १-१० पतिष्ठः ॥ चार्धं ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥३॥ अग्निं वो देवमग्निभिः सृजोपा यजिष्ठं दूतमध्वरे

॥२॥ जुपस्वनः संऽइधं अग्ने अद्य शोचं बृहत् यजतं धूमं ऋ-
 खन् उप स्पृश दिथं सानुं स्तूपैः सं रश्मिभिः ततनः सूर्यस्य
 ॥१॥ नराशंसस्य महिमानं एषां उप स्तोषाम यजतस्य यज्ञैः ये
 सुऽक्रतवः शुचयः धियंऽधाः स्वदंति देवाः उभयानि हव्या ॥२॥
 ईळेन्यं वः अमुरं सुऽदक्षं अंतः दूतं रोदसी सत्यंऽवाचं मनुष्यत्
 अग्निं मनुना संऽइधं सं अध्वराय सदै इत् महिम ॥३॥ सपयवः
 भरमाणाः अग्निंऽजु प्रवृजते नमसा बर्हिः अग्नी आऽजुह्वानाः
 घृतंऽपृष्ठं पृषत्ऽवत् अध्वर्यवः हविषा मर्जयध्वं ॥४॥ सुऽआध्यः
 विदुरः देवऽयंतः अशिश्वयुः रथऽयुः देवऽताता पूर्वीं शिशुं न
 मातरां रिहाणे सं अमुवः न समनेषु अंजन् ॥५॥ १॥ उत योष-
 णे दिव्ये मही नः उपसानक्ता सुदुषाऽइव धेनुः बर्हिऽसदा
 पुरुऽहूते० मघोनीं आ यज्ञिये सुविताय अयेतां ॥६॥ विप्रा
 यज्ञेषु मानुषेषु कारू मने वा जातऽवेदसा यजध्वे ऊर्ध्व नः अ-
 ध्वरं कृतं हवेषु ता देवेषु वनयः वार्याणि ॥७॥ आ भारती भार-
 तीभिः सऽजोषाः इळा देवैः मनुष्येभिः अग्निः सरस्वती सार-
 स्वतेभिः अर्वाक् तिस्रः देवीः बर्हिः आ इदं सदंतु ॥८॥ तत नः
 तुरीपै अध पोपयिन्तु देवं त्वष्टः वि रराणः स्यस्व० यतः वीरः
 कर्मण्यः सुऽदक्षः युक्तऽयां वा जायते देवऽकामः ॥९॥ वनस्पते
 अवं सृज उप देवान् अग्निः हविः शमिता सुदयाति सः इत् ऊं
 होता सत्यऽतरः यजाति यथा देवानां जनिमानि वेद ॥१०॥ आ
 याहि अग्ने संऽइधानः अर्वाइ ईद्रेण देवैः सऽरथं तुरेभिः बर्हिः नः
 आस्तां अदितिः सुऽपुषा स्वाहा देवाः अमृताः मादयंतां ॥११॥ २॥

॥३॥ अग्निं वः देवं अग्निभिः सऽजोषाः यजिष्ठं दूतं अध्वरे

कृणुध्वं । यो मर्त्येषु निधुविर्ज्ञतावा तपुर्मूर्धा घृतान्नः पा-
 वकः ॥ १ ॥ प्रोथदश्वो न यवसेऽविष्यन्दा महः संवरणाद्वा-
 स्यात् । आदस्य वातो अनुं वाति शोचिरथ स्म ते व्रजनं
 कृष्णमस्ति ॥ २ ॥ उद्यस्य ते नवजातस्य वृष्णोऽग्ने चरत्यजरा
 इधानाः । अच्छा द्यामरूपो धूम एति सं दूतो अग्न इयसे हि
 देवान् ॥ ३ ॥ वि यस्य ते पृथिव्यां पाजो अश्वेक्षुषु यदन्ना सम-
 वृक्त जैभिः । सेनेव सृष्टा प्रसितिष्ठ एति यवं न दस्म जुह्वा वि-
 वेक्षि ॥ ४ ॥ तमिदोपा तमुपसि यविष्टमग्निमत्यं न मर्जयंत
 नरः । निशिशाना अतिथिमस्य योनौ दीदाय शोचिराहुतस्य
 वृष्णः ॥ ५ ॥ ३ ॥ सुसंहक्ते स्वनीक प्रतीकं वि यदुक्त्रो न रोचस
 उपाके । दिवो न ते तन्यतुरेति शुष्मश्चित्रो न सूरः प्रति चक्षि
 भानुं ॥ ६ ॥ यथा वः स्वाहाग्रये दार्शेम परीळाभिर्धृतवद्भिश्च
 हव्यैः । तेभिर्नो अग्ने अमितैर्महोभिः शतं पूर्मिरायसीभिर्नि
 पाहि ॥ ७ ॥ या वा ते संति दाणुषे अधृष्टा गिरो वा या-
 भिर्नृवतीरुष्याः । तामिर्नः सूनो सहसो नि पाहि स्मत्सू-
 रीर्जरितृजातवेदः ॥ ८ ॥ निर्यत्पूतेव स्वधितिः शुचिर्गात्स्व-
 या कृपा तन्याऽरोचमानः । आ यो माचोरुणेन्यो जनिष्ठ
 देवयज्याय सुक्रतुः पावकः ॥ ९ ॥ एता नो अग्ने सौभंगा
 दिदीक्ष्यपि क्रतुं सुचेतसं वतेम । विष्वा स्तोतृभ्यो गृणते च
 संतु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ १० ॥ ४ ॥

॥ ४ ॥ १-१० यमिष्ठः ॥ अग्निः ॥ विष्णुः ॥

॥ ४ ॥ प्र वः शुक्राय भानवे भरध्वं हव्यं मतिं चाग्रये सुपूतं ।
 यो देवानि मानुषा जनुंयंत विश्वानि विद्मन्ता जिगाति ॥ १ ॥ स

कृणुष्वं यः मर्त्येषु निऽधुविः ऋतुऽवा तपुःऽमूर्धा घृतऽअन्नः
 पावकः ॥ १ ॥ प्रीयत् अश्वः न यवसे अविष्यन् यदा महः संऽव-
 रणात् वि अस्थात् आत् अस्य वातः अनु वाति शोचिः अध स्म
 ते व्रजनं कृष्णं अस्ति ॥ २ ॥ उत् यस्य ते नवऽजातस्य वृष्णः अग्ने
 चरन्ति अजराः दुधानाः अर्च्छं द्यां अरूपः धूमः एति सं दूतः अग्ने
 इयंसे हि देवान् ॥ ३ ॥ वि यस्य ते पृथिव्यां पाजः अश्वेत् तृपु यत्
 अन्नां संऽअवृक्त जंभैः सेनांऽइव सृष्टा प्रऽसितिः ते एति यवं न
 दुस्म जुह्वा विवेदि ॥ ४ ॥ तं इत् दोषा तं उपसिं यविष्ठं अग्निं अन्यं
 न मर्जयन्त नरः निऽगिशांनाः अतिषिं अस्य योनीं दीदाय शो-
 चिः आऽहुतस्य वृष्णः ॥ ५ ॥ ३ ॥ सुऽसंहक् ते सुऽअनीक प्रतीकं
 वि यत् रुक्मः न रोचसे उपाके दिवः न ते तन्यतुः एति शुष्मः
 चिचः न सूरः प्रति चक्षि भानुं ॥ ६ ॥ यथा वः स्वाहा अग्रये दा-
 शेम परि इळाभिः घृतवत्ऽभिः च हव्यैः तेभिः नः अग्ने अमितिः
 महःऽभिः शतं पूःऽभिः आर्यसीभिः नि पाहि ॥ ७ ॥ याः वा ते
 संति दाशुपे अर्धृष्टाः गिरः वा याभिः नृऽवतीः उरुष्याः ताभिः
 नः सूनो सहस्रः नि पाहि स्मत् सूरीन् जरितृन् जातऽवेदः ॥ ८ ॥
 निः यत् पूताऽइव स्वऽधितिः शुचिः गात् स्वया कृपा तन्या रो-
 चमानः आ यः माचोः उशेन्यः जनिष्ट देवऽयज्याय सुऽऋतुः पा-
 वकः ॥ ९ ॥ एता नः अग्ने सीर्भगा दिदीहि अपिं ऋतुं सुऽचेतसं
 वत्तेम विश्वां स्तोतृऽभ्यः गृणते च संतु यूयं पात स्वस्तिऽभिः
 सदा नः ॥ १० ॥ ४ ॥

॥ ४ ॥ प्रवः शुक्राय भानवे भर्ध्वं हव्यं मतिं च अग्रये सुऽपूतं यः
 दैव्यानि मानुषा जनुं पि अंतः विश्वानि विघ्ननां जिगाति ॥ १ ॥ सः

गृत्सो अग्निस्तरुणश्चिदस्तु यतो यविष्ठो अजनिष्ट मातुः । सं
 यो वना युवते शुचिदन्भूरि चिदन्वा समिदंति सद्यः ॥ २ ॥
 अस्य देवस्य संसद्यनीके यं मर्तासः श्येतं जंगुभे । नि यो गृभं
 पौरुषेयीमुवोचं दुरोक्तमग्निरायवे शुशोच ॥ ३ ॥ अयं कविर-
 कविषु प्रचेता मर्तेषुग्निरमृतो नि धायि । स मा नो अत्र जुहुरः
 सहस्वः सदा त्वे सुमनंसः स्याम ॥ ४ ॥ आ यो योनिं देवकृतं
 ससाद् क्रत्वा ह्यग्निरमृता अतारीत् । तमोपधीश्च वनिनश्च
 गर्भं भूमिश्च विश्वधायसं विभर्ति ॥ ५ ॥ ५ ॥ ईशे ह्यग्निरमृतस्य
 भूरेरीशे रायः सुवीर्यस्य दातोः । मा त्वा वयं सहसाबन्धवीरा
 माप्सवः परि पदाम् मादुवः ॥ ६ ॥ परिपद्यं हरणस्य रेक्णो
 नित्यस्य रायः पतयः स्याम । न शेषो अग्रे अन्यजातमस्त्य-
 चेतानस्य मा पथो वि दुषः ॥ ७ ॥ नहि यभायारणः सुशे-
 वोऽन्योर्दयो मनसा मन्तवा उ । अधा चिदोक्तः पुनरित्त एत्या
 नो वाज्यभीषाळेतु नयः ॥ ८ ॥ त्वमग्रे वनुयतो नि पाहि
 त्वमु नः सहसाबन्धवद्यात् । सं त्वा ध्वस्मन्वदभ्येतु पाथः सं
 रुयिः स्पृहयाय्यः सहस्री ॥ ९ ॥ एता नो अग्रे सौमंगा दि-
 दीक्ष्यपि क्रतुं सुचेतंसं वतेम । विश्वा स्तोतृभ्यो गृणते च संतु
 यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ १० ॥ ६ ॥

॥ ५ ॥ १-९ यमिहः ॥ वैश्वानरो ॥ त्रिदृष्ट ॥

॥ ५ ॥ प्राग्रये तवसे भरध्वं गिरं दिवो अरुतये पृथिव्याः । यो
 विश्वेषाममृतानामुपस्ये विश्वानुरो वावृधे जागृवद्भिः ॥ १ ॥
 पृष्टो दिवि धाय्यग्निः पृथिव्यां नेता सिंधूनां वृषभः स्त्रियांनां ।
 स मानुषीरुभि विश्णे वि भाति विश्वानुरो वावृधानो वरेण ॥ २ ॥

गृत्तः अग्निः तरुणः चित् अस्तु यतः यविष्ठः अर्जनिष्ट मातुः सं
 यः वना युवते शुचिंऽदन् भूरि चित् अन्ना सं इत् अन्ति सद्यः ॥२॥
 अस्य देवस्य संऽसदि अनीके यं मतीसः श्येतं जगृभे नि यः गृभं
 पौरुषेयी उवोच दुःऽओकं अग्निः आयवे शुशेच ॥३॥ अयं क-
 विः अकविषु प्रऽचेताः मतेषु अग्निः अमृतः नि धायि सः मा नः
 अच जुहुरः सहस्वः सदा त्वे सुऽमनसः स्याम् ॥४॥ आ यः योनिं
 देवऽकृतं ससादं क्रत्वा हि अग्निः अमृतान् अतारीत् तं ओपधीः
 च वनिनः च गभं भूमिः च विश्वऽधाय सं विभर्ति ॥५॥ ५॥ ईशे हि
 अग्निः अमृतस्य भूरः ईशे रायः सुऽवीर्यस्य दातोः मा त्वा वयं स-
 हसाऽवन् अवीराः मा अस्वः परि सदा म मा अदुवः ॥६॥ प-
 रिऽसद्यं हि अरण्यस्य रेक्णः नित्यं स्य रायः पतयः स्याम न शेषः
 अग्ने अन्यऽजातं अस्ति अचेतानस्य मा पथः वि दुष्टः ॥७॥ न हि
 यभाय अरण्यः सुऽशेवः अन्यऽउदर्यः मनसा मंतवै जुं अध चित्
 ओकः पुनः इत् सः एति आ नः बाजी अभीपाद् एतु नर्ब्यः ॥८॥
 त्वं अग्ने वनुष्यतः नि पाहि त्वं जुं नः सहसाऽवन् अवद्यात् सं
 त्वा ध्वस्मन्ऽवत् अभि एतु पाथः सं रयिः स्पृहाय्यः सहस्री
 ॥९॥ एता नः अग्ने सौभगा दिदीहि अयिं क्रतुं सुऽचेतं वतेम्
 विश्वा स्तोतुऽभ्यः गृणते च संतु यूयं पात स्वस्तिऽभिः सदा नः
 ॥१०॥ ६॥

॥५॥ प्र अग्रये तवसे भरध्वं गिरं दिवः अरतये पृथिव्याः यः
 विश्वेषां अमृतानां उपऽस्थे विश्वानुरः ववृधे जागृवत्ऽभिः ॥१॥
 पृष्ठः दिवि धायि अग्निः पृथिव्यां नेता सिंधूनां वृषभः स्तिर्यानां
 सः मानुषीः अभि विशः वि भाति विश्वानुरः ववृधानः वरेण ॥२॥

त्वङ्मिया विष्णुं आयुर्वसिं श्रीरसमुना जहन्तीर्भोजनानि । वैश्वान-
 नर पूरये शोणुचानः पुरो यदग्रे द्रव्यन्वदीदेः ॥ ३ ॥ त्वं त्रिधातुं
 पृथिवी उत द्यौर्वैश्वानर व्रतमग्रे सचंत । त्वं भासां रोदसी आ-
 तंतं पाजस्त्रेण शोचिषा शोणुचानः ॥ ४ ॥ त्वामग्रे हरितो वाव-
 शान्ता गिरः सचन्ते धुनयो घृताचीः । पतिं कृष्टीनां रथ्यं रथीणां
 वैश्वानरसुपसां केतुमहौ ॥ ५ ॥ ७ ॥ त्वे अंसुर्यं वसवो न्यृखन्क्रतुं
 हि ते मिवमहो जुषंत । त्वं दस्यूरौकसो अग्र आज उरु ज्योतिर्ज-
 नयन्नायीय ॥ ६ ॥ स जायमानः परमे व्योमन्वायुर्न पाथः परि-
 पासि सुद्यः । त्वं भुवना जनयन्त्रभि क्रन्वर्पत्याय जातवेदो दश-
 स्यन् ॥ ७ ॥ त्वामग्रे अस्मे इपमेरयस्व वैश्वानर द्युमतीं जातवेदः ।
 यया राधः पिब्वसि विश्ववार पृषु श्रवो दाश्रुये मर्त्याय ॥ ८ ॥ तं
 नो अग्रे मघवद्वाः पुरुषं रुमिं नि वाजं श्रुत्य युवस्व । वैश्वानर-
 महि नः शर्म यच्छ रुद्रेभिरग्रे वसुभिः सजीषाः ॥ ९ ॥ ८ ॥

॥ ६ ॥ १-७ यतिः ॥ वैश्वानरः ॥ शिष्टम् ॥

॥ ६ ॥ प्र सभाजो असुरस्य प्रशस्तिं पुंसः कृष्टीनामनुमा-
 द्यस्य । इदं स्येव प्र तवसंस्कृतानि वंदे दारुं वंदमानो विवक्षि
 ॥ १ ॥ कविं केतुं धासिं भानुमर्दं हि वन्ति शं राज्यं रोदस्योः ।
 पुरंदरस्य गीभिरा विवासेऽग्रेर्व्रतानि पूष्यो महानि ॥ २ ॥
 न्यक्रतून्पथिनो मघवांचः पृणीरश्रुज्ञौ अंवृधौ अयज्ञान् ।
 प्रप्र तान्दस्यूरगिर्विवाय पूर्वश्चकारापरौ अयज्यून् ॥ ३ ॥
 यो अंपाचीने तमसि मदतीः प्राचींश्चकार नृतमः शची-
 भिः । तमीशानं वस्वो अग्निं गृणीषेऽनानतं दमयंतं
 पृतन्यून् ॥ ४ ॥ यो देखोऽं अन्नमयदधक्षिणो अयंपत्नीरुपस-

त्वत्भिया विशः आयन् असिंक्लीः असमनाः जहतीः भोजनानि
 वैश्वानर पूरयै शोणुचानः पुरः यत् अग्ने दुरयन् अदीदिः ॥३॥ तव
 चिऽधातुं पृथिवी उत द्यौः वैश्वानर व्रतं अग्ने सचंतं त्वं भासा रो-
 देसी आ ततं य अजंसेण शोचिषा शोणुचानः ॥४॥ त्वां अग्ने ह-
 रितः वावशानाः गिरः सचन्ते धुनयः घृताचीः पतिं कृष्टीनां र-
 थ्यं रयीणां वैश्वानरं उपसां केतुं अह्नां ॥५॥ ७॥ त्वे असुर्यं वसवः
 नि ऋणवन् क्रतुं हि ते मित्रऽमहः जुपंतं त्वं दस्यून् ओकसः अग्ने
 आजः उरु ज्योतिः जनयन् आर्याय ॥६॥ सः जायमानः परमे
 विऽओमन् वायुः न पाथः परि पाप्ति सद्यः त्वं भुवना जनयन्
 अभि क्रान् अपत्याय जातऽवेदः दशस्यन् ॥७॥ तां अग्ने अस्मे
 इमं आ इरयस्व वैश्वानर द्युऽमतीं जातऽवेदुः यया राधः पित्र्य-
 सि विश्वऽवार पृथुश्रवः दाणुषे मर्त्याय ॥८॥ तं नुः अग्ने मघवन्त-
 ऽभ्यः पुरुऽस्यं रयिं नि वार्जं श्रुत्यं युवस्व वैश्वानर महि नः शर्म
 यच्छ रुद्रेभिः अग्ने वसुं ऽभिः सऽजोषाः ॥९॥ ८॥

॥ ६ ॥ प्र संऽराजः असुरस्य प्रऽशस्तिं पुंसः कृष्टीनां अनुऽमा-
 द्यस्य इंद्रस्य ऽइव प्र त्वसः कृतानि वदे दारु वंदमानः विचक्रि
 ॥१॥ क्विं केतुं धासिं भानुं अद्रेः हिवन्ति शं राज्यं रोदस्योः पुरं-
 ऽदुरस्यं गीऽभिः आ विवासे अग्नेः घृतानि पूर्या महानि ॥२॥
 नि अक्रतून् यथिनः मृध्वाचः पृणीन् अश्रद्धान् अवृधान् अ-
 यज्ञान् प्रऽप्रं तान् दस्यून् अग्निः विवाय पूर्वः चकार अपरान्
 अयज्यन् ॥३॥ यः अपाचीने तमसि मदतीः प्राचीः चकार नृ-
 ऽतमः शचीभिः तं ईशानं वस्वः अग्निं गृणीषे अनानतं दुमयंतं
 पृतन्यन् ॥४॥ यः देवः अनमयत् वधऽसैः यः अर्यऽपत्नीः उपसः

शुकारः। स निरुध्या नहुषो यद्वहो अग्निर्विश्वक्ने बलिद्वतः स-
होभिः ॥ ५ ॥ यस्य शर्मन्नुप विश्वे जनासु एवैस्तस्युः सुमतिं भि-
क्षमाणाः। विश्वानुरो वरमा रोदस्योराग्निः संसाद पित्रोरुपस्थं
॥ ६ ॥ आ देवो देदे वुध्याऽवसूनि विश्वानुर उदिता सूर्यस्य। आ
समुद्रादवरादा परस्मादाग्निर्देदे दिव आ पृथिव्याः ॥ ७ ॥ ९ ॥

॥ ७ ॥ १-७ यत्तिष्ठ ॥ अग्निः ॥ विदुष ॥

॥ ७ ॥ प्र वो देवं चांसहसानमग्निमश्वं न वाजिनं हिषे न-
मोभिः। भवा नो दूतो अध्वरस्य विद्वान्मना देवेषु विविदे मि-
तदुः ॥ १ ॥ आ यादमे पथ्याऽधनु स्वा मंदो देवानां सुख्यं जुषा-
णः। आ सानु शुर्मनंदयन्पृथिव्या जभेभिर्विश्वं सुगधग्वनानि
॥ २ ॥ प्राचीनो यज्ञः सुधितं हि वहिः प्रीणीते अग्निरीकृति न
हीता। आ मातरा विश्ववरि हुयानो यतो यविष्ठ जज्ञिये सुजे-
चः ॥ ३ ॥ सुद्यो अध्वरे रथिरं जनंत मानुपासो विचेतसो य एषां।
विगमधायि विश्वपतिर्दुरोणेऽग्निर्मदो मधुयचा चतार्या ॥ ४ ॥
असादि वृतो वहिराजगन्वान्प्रिमेत्या नृपदने विधृता। द्यौश्च
यं पृथिवी वायुधाते आ यं हीता यजति विश्वचारं ॥ ५ ॥ गते
द्युस्त्रेभिर्विश्वमातिरंत मंचं ये चारं नया अतंछन्। प्र ये विने-
स्तिरंत श्रोपमाणा आ ये मे द्युस्य दीपयन्वृतस्य ॥ ६ ॥ नृत्वा मघ
इमहे यसिंष्टा उग्नानं मृतो सहमो वसृता। र्षं क्रोतृभ्यो मृष-
यंश्च ज्ञानद्वयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ७ ॥ १० ॥

॥ ७ ॥ १-७ यत्तिष्ठ ॥ अग्निः ॥ विदुष ॥

॥ ८ ॥ इधे राजा समर्थो नमोभियेभ्य प्रतीकमाहुतं पूतेन।

चकार सः निऽरुध्यं नहुषः यद्भुः अग्निः विशः चक्रे वलिऽहतः
 सहऽभिः ॥५॥ यस्य शर्मन् उष विश्वे जनासः एवैः तस्युः सुऽम-
 तिभिर्दामाणाः वैश्वानरः वर आ रोदस्योः आ अग्निः ससाद पि-
 चोः उपऽस्य ॥६॥ आ देवः ददे बुध्या वसूनि वैश्वानरः उत्तऽइता
 सूर्यस्य आ समुद्रात् श्वरात् आ परस्मात् आ अग्निः ददे दिवः
 आ पृथिव्याः ॥७॥९॥

॥७॥ प्र वः देवं चित् सहसानं अग्निं अश्वं न वाजिनं हिपे न-
 मऽभिः भव नः दूतः अध्वरस्य विद्वान् तमना देवेषु विविदे मि-
 तऽदुः ॥१॥ आ याहि अग्ने पृथ्याः अनु स्वाः मद्रः देवानां सुख्यं
 जुपाणः आ सानु शुष्मैः नदयन् पृथिव्याः जंभेभिः विश्वं उशधक्
 वनानि ॥२॥ प्राचीनः यज्ञः सुऽधितं हि वहिः प्रीणीते अग्निः
 इच्छितः न होता आ मातरां विश्वऽवरि० हुवानः यतः यविष्ठ
 जज्ञिषे सुऽशेवः ॥३॥ सद्यः अध्वरे रषिरं जनन्त मानुपासः वि-
 ऽचेतसः यः एषां विशां अधायि विश्वपतिः दुरोणे अग्निः मद्रः
 सधुऽवचाः ऋतऽवा ॥४॥ असादि वृतः यहिः आऽजगन्वान्
 अग्निः प्रह्ला नृऽसर्दने विऽधर्ता द्यौः च यं पृथिवी ववृधाते आ
 यं होता यजति विश्वऽवारं ॥५॥ एते द्युमेभिः विश्वं आ अतिरन्त
 मन्वेये वा अरं नर्योः अतस्त्वं प्र ये विशः तिरन्तं थोपमाणाः आ
 ये मे अस्य दीर्घयन् ऋतस्य ॥६॥ नुत्वां अग्ने इमहे वसिष्ठाः इशानं
 सूनोः सहसः वसूनां इषं स्तोतृभ्यः मघवन्तऽभ्यः आनद यूयं
 पात स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥७॥१०॥

॥८॥ इधे राजा सं अर्यैः नमऽभिः यस्य प्रतीकं आऽहुतं घृतेन

नरो हृद्येभिरीकते सुबाध आगिरयं उपसामशोचि ॥१॥ अ-
यमु ष्य सुमहौ अवेदि होता मंद्रो मनुषो यद्गो अग्निः । वि भा
अंकः समृजानः पृथिव्यां कृष्णपंविरोपधीभिर्ववक्षे ॥२॥ कया
नो अग्ने वि वंसः सुवृक्तिं कामुं स्वधामृणवः शस्यमानः । कदा
भवेम पतयः सुदत्र रायो वंतारो दुष्टरस्य साधोः ॥३॥ प्रप्राय-
मग्निर्भरतस्य शृण्वे वि यत्तुर्यो न रोचते बृहन्नाः । अग्नि यः पूहं
पुतनासु तस्यौ द्युतानो दैव्यो अतिथिः शुशोच ॥४॥ असन्निह्वे
आहवन्नानि भूरि भुवो विष्वेभिः सुमना अनीकैः । स्तुतश्चिदग्ने
शृण्विषे गृणानः स्वयं वर्धस्व तन्वं सुजात ॥५॥ इदं वचः शत-
साः संसहस्रमुदग्र्ये जनिषीष्ट द्विर्होः । शं यत्स्तोतृभ्य आपये
भवाति द्युमर्दमीव चातनं रक्षोहा ॥६॥ नू त्वामग्र ईमहे व-
सिष्ठा ईशानं सूनो सहसो वसूनां । इषं स्तोतृभ्यो मध्वं द्य
आनङ्ग्यं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥७॥ ११॥

॥ ९ ॥ १-६ पतिष्ठः ॥ अग्निः ॥ विष्णु ॥

॥ ९ ॥ अवोधि जार उपसामुपस्थाद्योता मंद्रः कवितमः
पावकः । दधाति केतुमुभयस्य जंतोर्हव्या देवेषु द्रविणं सुकृत्सु
॥१॥ स सुक्रतुर्यो वि दुरः पणीनां पुनानो अंकं पुरुभोजसं
नः । होता मंद्रो विणं दर्मनास्तिरस्तमो ददशे राम्याणां ॥२॥
अमूरः कविरदितिर्विवस्वान्सुसंसन्मिचो अतिथिः शिवो
नः । चिचभानुरूपसां भात्ययेऽपां गर्भैः प्रस्व ५ आ विवेश
॥३॥ ईळेन्यो वो मनुषो युगेयुं समनगा अंशुचज्जातवेदाः ।
सुसंहशा भानुना यो विभाति प्रति गावः समिधानं वु-
धंत ॥४॥ अग्ने याहि दूत्यं ५ मा रिपण्यो देवां अच्छा ब्रह्मकृतां

नरः हृद्येभिः ईकृते सुऽबाधः आ अग्निः अयं उपसां अशोचि
 ॥१॥ अयं कुं स्यः सुऽमहान् अवेदि होता मंद्रः मनुषः यद्भूः अ-
 ग्निः वि भाः अकः० ससृजानः पृथिव्यां कृष्णऽपविः ओषधीभिः
 ब्रवक्षे ॥२॥ कया नः अग्ने वि वसः सुऽवृत्ति कां कुं स्वधां ऋणवः
 शस्यमानः कदा भवेम पतयः सुऽदृच रायः वंतारः दुस्तरस्य सा-
 धोः ॥३॥ प्रऽप्रं अयं अग्निः भरतस्य णृणो वि यत् सूर्यः न रोचते
 बृहत् भाः अभि यः पूरुं पृतनासु तस्थौ द्युतानः दैव्यः अतिथिः
 शुशोचि ॥४॥ असन् इत् त्वे आऽहर्वनानि भूरि भुवः विश्वेभिः
 सुऽमनाः अनीकैः स्तुतः चित् अग्ने णृणिये गृणानः स्वयं वर्धस्व
 तन्वं सुऽजात ॥५॥ इदं वचः शतऽसाः संऽसहस्रं उत् अग्रये ज-
 निधीष्ट द्विऽवर्हाः शं यत् स्तोतृभ्यः आपये भवति द्युऽमत् अ-
 मीवऽचातनं रक्षाऽहा ॥६॥ नु त्वां अग्ने ईमहे वसिष्ठाः ईशानं
 सूतो सहस्रः वसूनां इषं स्तोतृभ्यः मघवंतृभ्यः आनृद यूयं
 पात स्वस्तिभ्यः सदा नः ॥७॥ ११॥

॥९॥ अयोधि जारः उपसां उपऽस्थात् होता मंद्रः कविऽतमः
 पावकः दधाति केतुं उभयस्य जंतोः हव्या देवेषु द्रविणं सुकृतऽसु
 ॥१॥ सः सुऽक्रतुः यः वि दुरः मृणीनां पुनानः अर्के पुरुऽभोजसं
 नः होता मंद्रः विशां दमूनाः तिरः तमः दहशे राभ्याणां ॥२॥ अ-
 मूरः कविः अदितिः विवस्वान् सुऽसंसत् मित्रः अतिथिः शि-
 वः नः चित्रऽभानुः उपसां भाति अयं अपां गर्भः प्रऽस्वः आ वि-
 वेश ॥३॥ ईक्रेन्यः वः मनुषः युगैषु समन्तऽगाः अणुचत् जात-
 ऽवेदाः सुऽसंहशा भानुना यः विऽभार्ति प्रति गावः संऽइधानं
 युधत् ॥४॥ अग्ने याहि दूत्यं मा रिषण्यः देवान् अच्छं ब्रह्मऽकृतां

अ० ५. अ० २. व० १४.] ॥ ९ ॥ [म० ७. अ० १. सू० ११.

गुणेन । सरस्वतीं मरुतो अश्विनापो यक्षि देवान् तन्धेयाय वि-
श्वान् ॥ ५ ॥ त्वामग्रे समिधानो वसिष्ठो जरुथं हव्यक्षि राये
पुरंधि । पुरुणीथा जातवेदो जरस्व यूयं पात स्वस्तिभिः सदा
नः ॥ ६ ॥ १२ ॥

॥ १० ॥ १-५ पमिष्ठः ॥ अग्निः ॥ विष्टुप् ॥

॥ १० ॥ उपो न जारः पृथु पाजो अग्रे हविर्द्युतद्दीद्यच्छोषुचा-
नः । वृषा हरिः शुचिरा भाति भासा धियो हिन्यान उशतीरजी-
गः ॥ १ ॥ स्वर्णं वस्तोरुषसांमरोचि यज्ञं तन्वाना उशिजो न
मन्म । अग्निर्जन्मानि देव आ वि विद्वान्द्वहृतो देवयावा वनि-
ष्ठः ॥ २ ॥ अच्छा गिरो मतयो देवयन्तीरग्निं यन्ति द्रविणं भिर्ष-
माणाः । सुसंहर्षं सुप्रतीकं स्वंच हव्यबाहमरुतिं मानुषाणां ॥ ३ ॥
इंद्रो नो अग्रे वसुभिः सजोषा रुद्रं रुद्रेभिरा बहा बृहन्तं । आदित्ये-
भिरदितिं विश्वजन्ता बृहस्पतिमृकभिविश्ववारं ॥ ४ ॥ मंद्रं होता-
रमुशिजो यविष्ठमग्निं विशं ईळते अध्वरेषु । स हि क्षपावाँ अ-
भवदग्नीणामर्तदो दूतो यजथाय देवान् ॥ ५ ॥ १३ ॥

॥ ११ ॥ १-५ पमिष्ठः ॥ अग्निः ॥ विष्टुप् ॥

॥ ११ ॥ महां अस्यध्वरस्य प्रकृतो न ऋते त्वदमृता मा-
दयन्ते । आ विश्वेभिः सरथं याहि देवर्ष्यग्रे होता प्रथमः
सदिह ॥ १ ॥ त्वामीळते अजिरं दूत्याय हविर्षमंतः सदमिन्मा-
नुषासः । यस्य देवैरासदो वहिरग्रेऽहान्यस्मि सुदिना भवं-
ति ॥ २ ॥ विश्विदुक्तोः प्र चिंकितुर्वसूनि त्वे अंतदोषुपे मर्त्याय ।
मनुष्यदंष्ट्र इह यक्षि देवान् भवां नो दूतो अभिगस्तिपा-
या ॥ ३ ॥ अग्निरीशे बृहतो अध्वरस्याग्निर्विश्वस्य हविषः

गुणेन सरस्वतीं मरुतः अश्विना अपः यक्षि देवान् रत्न ऽधेयाय
विश्वान् ॥ ५ ॥ त्वां अग्ने सं ऽद्धानः वसिष्ठः जरूथं हन् यक्षि राये
पुरं ऽधि पुरु ऽनीया जात ऽवेदः जरस्व यूयं पात स्वस्ति ऽभिः स-
दा नः ॥ ६ ॥ १२ ॥

॥ १० ॥ उपः न जरः पृथु पाजः अग्नेत् दर्विद्युतत् दीद्यत् शो-
णुचानः वृषा हरिः शुचिः आ भाति भासा धियः हिन्वानः उश-
तीः अजीगः ॥ १ ॥ स्वः न वस्तोः उपसा अरोचि यज्ञं तन्वानाः
उशिजः न मन्म अग्निः जन्मानि देवः आ वि विद्वान् द्रवत् दूतः
देव ऽयावा वनिष्ठः ॥ २ ॥ अच्छं गिरः मतयः देव ऽयंतीः अग्निं यं-
ति द्रविणं भिक्षमाणाः सु ऽसंहर्षं सु ऽप्रतीकं सु ऽअचं हृष्य ऽवाहं
अरतिं मानुषाणां ॥ ३ ॥ इंद्रं नः अग्ने वसु ऽभिः स ऽजोषाः रुद्रं रु-
द्रेभिः आ बृह बृहंतं आदित्येभिः अदितिं विश्व ऽजं न्या बृहस्पतिं
ऋक् ऽभिः पित्र ऽवारं ॥ ४ ॥ मंद्रं होतारं उशिजः यविष्ठं अग्निं
विशः इंक्रुते अध्वरेषु सः हि द्यापा ऽवान् अभवत् रयीणां अतंद्रः
दूतः यजथाय देवान् ॥ ५ ॥ १३ ॥

॥ ११ ॥ महान् असि अध्वरस्य प्र ऽकेतः न ऋते त्वत् अमृताः
मादयंते आ विश्वेभिः स ऽरथं याहि देवैः नि अग्ने होता प्रथमः
सद इह ॥ १ ॥ त्वां इंक्रुते अजिरं दूत्याय हविर्मतः सद इत् मानुषा-
सः यस्य देवैः आ असदः बर्हिः अग्ने अहानि अस्मै सु ऽदिना भु-
वंति ॥ २ ॥ चिः चित् अक्तोः प्र चिक्कितुः वसूनि त्वे अतः दाणुषे
मर्त्याय मनुष्यत् अग्ने इह यक्षि देवान् भव नः दूतः अभिशस्ति-
ऽपावा ॥ ३ ॥ अग्निः इंशे बृहत् अध्वरस्य अग्निः विश्वस्य हविषः

अ० ५, अ० २, व० १७.] ॥ १० ॥ [म० ७, अ० १, सू० १४.

कृतस्य । क्रतुं ह्यस्य वसवी जुपन्ताया देवा दधिरे हव्यवाहं ॥४॥
आग्ने वह हविरद्याय देवानिन्द्रज्येष्ठास इह मादयन्तां । इमं यज्ञं
दिवि देवेषु धेहि यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥५॥ १४॥

॥ १२ ॥ १-३ यस्मिन् ॥ अग्निः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ १२ ॥ अगन्म महा नमसा यविष्ठं यो दीदाय समिद्धः स्वे
दुरोणे । चिबभानुं रोदसी अंतरुवी स्वाहुतं विश्वतः प्रत्यचं ॥१॥
स महा विश्वा दुरितानि साहानग्निः एवे दम आ जातवेदाः ।
स नो रक्षिषदुरितादवद्यादस्मान्गृणत उत नो मघीनः ॥२॥ त्वं
वरुण उत मिची अग्ने त्वां वर्धेति मतिभिर्वसिष्ठाः । त्वे वसुं सुष-
णुनानि संतु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥३॥ १५॥

॥ १३ ॥ १-३ यस्मिन् ॥ वैश्वानरः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ १३ ॥ प्रामये विश्वशुचै धियंधेऽसुरग्ने मन्म धीतिं भरथ्वं ।
भरे हविर्न बहिर्षि प्रीणानो वैश्वानराय यतये मतीनां ॥१॥
त्वमग्ने शोचिषा शोर्षुचान आ रोदसी अपृणा जायमानः । त्वं
देवा अभिशंस्तेरमुंचो वैश्वानर जातवेदो महित्वा ॥२॥ जातो
यदग्ने भुवना व्यख्यः पशून् गोपा इयः परिज्म । वैश्वानर
ग्रसणे विंद गातुं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥३॥ १६॥

॥ १४ ॥ १-३ यस्मिन् ॥ अग्निः ॥ १ गृहती । २, ३ त्रिष्टुप् ॥

॥ १४ ॥ समिधा जातवेदसे देवाय देवहूतिभिः । हविर्भिः
शुक्रशोचिषे नमस्विनो वयं दाशेमाग्रये ॥१॥ वयं ते अग्ने
समिधा विधेम वयं दाशेम सुष्टुती यजच । वयं घृतेनाध्वरस्य

अ० ५. अ० २. व० १७.] ॥ १० ॥ [म० ७. अ० १. सू० १४.

कृतस्य क्रतुं हि अस्य वसवः जुषंतं अथ देवाः दधिरे हव्यऽवाहं
॥४॥ आ अग्ने वह हविःऽअर्घाय देवान् इंद्रऽज्येष्ठासः इह माद-
यंतां इमं यज्ञं दिवि देवेषु घेहि यूयं पात स्वस्तिऽभिः सदा नः
॥५॥ १४॥

॥१२॥ अगन्म महा नमसा यविष्ठं यः दीदार्य संऽइंद्रः स्वे दु-
रोणे चिचऽभानुं रोदसी अंतः उर्वी सुऽआहुतं विश्वतः प्रत्यंचै
॥१॥ सः महा विश्वा दुःऽइतानि सहान् अग्निः स्तवे दमे आ जा-
तऽवेदाः सः नः रक्षिषत् दुःऽइतात् अवद्यात् अस्मान् गृणतः
उत नः मघोनः ॥२॥ त्वं वरुणः उत मिचः अग्ने त्वां वर्धति मति-
ऽभिः वसिष्ठाः त्वे वसु सुऽसनानानि संतु यूयं पात स्वस्तिऽभिः
सदा नः ॥३॥ १५॥

॥१३॥ प्र अग्नये विश्वऽशुचै धियंऽधे असुरऽग्ने मन्म धीतिं
भरध्वं भरे हविः न वहिषि मीणानः वैश्वानराय यतये मतीनां
॥१॥ त्वं अग्ने शोचिषा शोणुचानः आ रोदसी अपृणाः जायमा-
नः त्वं देवान् अभिऽशंस्तेऽअमुंचः वैश्वानर जातऽवेदः महिऽत्वा
॥२॥ जातः यत् अग्ने भुवना वि अख्यः पणून् न गोपाः द्रयः परि-
ऽज्मा वैश्वानर प्रहणे विंद गातुं यूयं पात स्वस्तिऽभिः सदा नः
॥३॥ १६॥

॥१४॥ संऽइधा जातऽवेदसे देवाय देवहूतिऽभिः हविःऽभिः
शुक्रऽशोचिषे नमस्विनः वयं दाशेम अग्नये ॥१॥ वयं ते अग्ने
संऽइधा विधेम वयं दाशेम सुऽस्तुती यजत्र वयं धृतेन अध्वरस्य

अ० ५. अ० २. व० २१.] ॥ ११ ॥ [म० ७. अ० १. सू० १६.]

होतव्यं देव हविषा भद्रशोचि ॥ २ ॥ आ नो देवेभिरुप देवहूति-
मग्ने याहि वर्षदृतिं जुषाणः । तुभ्य देवाय दाशतः स्याम यूयं
पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ३ ॥ १७ ॥

॥ १५ ॥ १-१५ पतिष्ठः ॥ अग्निः ॥ गायत्री ॥

॥ १५ ॥ उपसद्याय मीळ्हुष आस्यं जुहुता हविः । यो नो ने-
दिष्ठमार्यं ॥ १ ॥ यः पंच चर्षणीरुभि निषसाद् दमेदमे । कविर्गृह-
पतिर्युवा ॥ २ ॥ स नो वेदो अमात्यमग्नी रक्षतु विश्वतः । उता-
स्मान्पात्वंहसः ॥ ३ ॥ नवं नु स्तोर्ममग्रये दिवः श्येनार्य जीजनं ।
वस्वः कृविहनाति नः ॥ ४ ॥ स्पार्हा यस्य श्रियो हृशे रुयिबीर-
वती यथा । अये यज्ञस्य शीचतः ॥ ५ ॥ १६ ॥ सेमां वेतु वर्षदृति-
मग्निर्जुषत नो गिरः । यजिष्ठो हव्यवाहनः ॥ ६ ॥ नि त्वा नक्ष्य
विशपते द्युमतं देव धीमहि । सुवीरमग्र आहुत ॥ ७ ॥ क्षप उग्रश्च
दीदिहि स्वग्रयस्त्वया वयं । सुवीरस्त्वमस्मयुः ॥ ८ ॥ उप त्वा सा-
तये नरो विप्रासो यन्ति धीतिभिः । उपाक्षरा सहस्रिणी ॥ ९ ॥
अग्नी रक्षांसि सेधति शूक्रशोचिरमत्यः । शुचिः पावक ईड्यः
॥ १० ॥ १९ ॥ स नो राधास्या भरेणानः सहसो यहो । भगंश्च
दातु वार्यं ॥ ११ ॥ त्वमग्ने वीरवद्यशो देवश्च सविता भगः । दि-
तिश्च दाति वार्यं ॥ १२ ॥ अग्ने रक्षा णो अंहसः प्रति प्य देव
रीषतः । तपिष्ठेरुजरो दह ॥ १३ ॥ अर्धा मही न आयस्यर्ना-
धृष्टो नृपीतये । पूर्ववा शतभुजिः ॥ १४ ॥ त्वं नः पाक्षंहसो दो-
पावस्तरयायतः । दिवा नक्तमदाभ्य ॥ १५ ॥ २० ॥

॥ १६ ॥ १-१२ पतिष्ठः ॥ अग्निः ॥ गायत्री ॥

॥ १६ ॥ एना वो अग्निं नर्मसोर्जो नपातमा हुवे । प्रियं चे-

होतः वयं देव हविषा भद्रऽशोचे ॥२॥ आ नः देवेभिः उषं देवऽहू-
तिं अग्ने याहि वषट्कृतिं जुषाणः तुभ्यं देवाय दारुतः स्याम
यूयं पात स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥३॥ ११॥

॥ १५ ॥ उपऽसद्याय मीळ्हुपे आस्ये जुहुत हविः यः नः नेदिष्टं
क्षायं ॥ १ ॥ यः पंचं चर्पणीः अभि निऽससाद दमेऽदमे कविः
गृहऽपतिः युवा ॥ २ ॥ सः नः वेदः अमार्त्य अग्निः रक्षातु विप्रतः
उत अस्मान् पातु अंहसः ॥ ३ ॥ नवै नु स्तोमं अग्नये दिवः श्येनाय
जीजनं वस्वः कुचित् वनाति नः ॥ ४ ॥ स्याहाः यस्य श्रियः हुशे
रयिः वीरऽवतः यथा अग्ने यज्ञस्य शोचतः ॥ ५ ॥ १६ ॥ सः इमां
वेतु वषट्कृतिं अग्निः जुपत नः गिरः यजिष्ठः हव्यऽवाहनः
॥ ६ ॥ नि त्वा नस्य विप्रते द्युऽमंतं देव धीमहि सुऽवीरं अग्ने
आऽहुत ॥ ७ ॥ क्षपः उग्रः च दीदिहि सुऽअग्रयः त्वया वयं सु-
ऽवीरः त्वं अस्मऽयुः ॥ ८ ॥ उषं त्वा सातये नरः विप्रांसः यंति धी-
तिऽभिः उषं अक्षरा सहस्रिणी ॥ ९ ॥ अग्निः रक्षांसि सेधति शुक्र-
ऽशोचिः अमर्त्यः शुचिः पावकः ईडाः ॥ १० ॥ ११ ॥ सः नः रा-
धांसि आ भर ईशानः सहस्रः यहो भगः च दातु वार्यं ॥ ११ ॥ त्वं
अग्ने वीरऽवत यशः देवः च सविता भगः दितिः च दाति वार्यं
॥ १२ ॥ अग्ने रक्ष नः अंहसः प्रति स्म देव रिपंतः तपिष्ठैः अजरः
दह ॥ १३ ॥ अथ मही नः आर्यसी अनाधृष्टः नृऽपीतये पूः भव
शतऽभुजिः ॥ १४ ॥ त्वं नः पाहि अंहसः दोषाऽवस्तः अघऽयतः
दिवा नक्तं अदाभ्य ॥ १५ ॥ २० ॥

॥ १६ ॥ एना वः अग्निं नमसा ऊर्जः नपातं आ हुवे प्रियं चे-

तिष्ठमरुतिं स्वध्वरं विश्वस्य दूतममृतं ॥१॥ स योजते अरुपा वि-
 श्वभोजसा स दुद्रवत्स्वाहुतः । सुवह्ना यज्ञः सुशमी वसूनां देवं
 राधो जनानां ॥२॥ उदस्य शोचिरस्थादाजुह्वानस्य मीळुपः ।
 उद्धूमासो अरुपासो दिविस्पृशः समग्निर्मिधते नरः ॥३॥ तं त्वा
 दूतं कुरुमहे यशस्तमं देवाँ आ वीतये वह । विश्वा सूनो सहसो
 मर्तभोजना रास्व तद्यज्ञेमहे ॥४॥ त्वमग्ने गृहपतिस्त्वं होता नी
 अध्वरे । त्वं पोता विश्ववार प्रचेता यस्मि वेपि च वार्य ॥५॥ कृधि
 रत्नं यजमानाय सुक्रतो त्वं हि रत्नधा असि । आ न च्युते शि-
 शीहि विश्वमृत्विजं सुशंसो यश्च दर्शते ॥६॥ २१॥ त्वे अग्ने स्वाहुत
 प्रियासः संतु सूरयः । यन्तारो ये मघवानो जनानामूर्वान्दयंत
 गोनां ॥७॥ येषामिळा घृतहस्ता दुरोण आँ अपि प्राता निपी-
 दति । तांस्त्रायस्व सहस्य दुहो निदो यच्छा नः शर्म दीर्घयुत ॥८॥
 स मंद्रया च जिह्वया वह्निरासा विदुष्टरः । अग्ने रयिं मघवद्वो
 न आ वह हव्यदातिं च सूदय ॥९॥ ये राधांसि ददत्यध्वा मघा
 कामेन श्रवसी महः । ताँ अंहंसः पिपृहि पतृभिष्टुं शतं पूभियं-
 विष्टय ॥१०॥ देवो वो द्रविणोदाः पूर्या विवष्ट्यासिच ।
 उवा सिचध्वमुप वा पूणध्वमादिदो देव ओहते ॥११॥ तं ही-
 तारमध्वरस्य प्रचेतसं वह्निं देवा अकृण्वत । दधाति रत्नं विधते
 सुवीर्यमग्निर्जनाय दाणुपे ॥१२॥ २२॥

॥ १७ ॥ १-७ पसिष्ठः ॥ अग्निः ॥ द्विपदा विदुष्टः ॥

॥१७॥ अग्ने भवं सुपमिधा समिद्ध चत वह्निर्विया वि
 स्तृणीतां ॥१॥ चत द्वार उशतीर्वि श्रयन्तामुत देवाँ उशत आ
 वहेह ॥२॥ अग्ने वीहि हविषा यस्मि देवान्स्वध्वरा कुरुहि

तिष्ठं अरतिं सुऽअध्वरं विश्वस्य दूतं अमृतं ॥ १ ॥ सः योजते अरुपा
विश्वऽभोजसा सः दुद्रवत् सुऽआहुतः सुऽवसा यज्ञः सुऽशमी
वसूनां देवं राधः जनानां ॥ २ ॥ उत् अस्य शेषिः अस्थात् आऽजु-
हानस्य मीळहुषः उत् धूमासः अरुपासः दिविऽस्पृशः सं अग्निं
इंधते नरः ॥ ३ ॥ तं त्वा दूतं कृणुमहे यशःऽतमं देवान् आ वीतये वह
विष्वा सूनो सहसः मृतऽभोजना रास्व तत् यत् त्वा ईमहे ॥ ४ ॥
त्वं अग्ने गृहऽर्पतिः त्वं होता नः अध्वरे त्वं पोता विश्वऽवार प्र-
ऽचेताः यक्षिं वेधिं च वार्यं ॥ ५ ॥ कृधिरत्नं यजमानाय सुऽक्रतो०
त्वं हिरत्नऽधाः असिं आ नः चृते शिशीहि विश्वं चृत्विजं सुऽशं-
सं यः च दक्षते ॥ ६ ॥ २१ ॥ त्वे अग्ने सुऽआहुत प्रियासः संतु सूर-
यः यंतारः ये मघऽवानः जनानां ऊवान् दयंत गोनां ॥ ७ ॥ येषां
इळा घृतऽहस्ता दुरोणे आ अपिं प्राता निऽसीदति तान् चायस्व
सहस्य दुहः निदः यच्छं नः शर्म दीर्घऽश्रुत् ॥ ८ ॥ सः मंद्रया च जि-
ह्या बहिः आसा विदुऽतरः अग्ने रयिं मघवत्ऽभ्यः नः आ वह
हुष्यऽदातिं च सृदय ॥ ९ ॥ ये राधांसि ददति अश्व्या मघा कामेन
अयंसः महः तान् अंहसः पिपृहि पतृऽभिः त्वं शतं पूऽभिः य-
विष्ठय ॥ १० ॥ देवः वः द्रविणऽदाः पूर्णा विवष्टि आऽसिचं उत्
वा सिंचध्वं उपं वा पृणध्वं आत् इत् वः देवः ओहते ॥ ११ ॥ तं हो-
तारं अध्वरस्य प्रऽचेतसं बर्हि देवाः अकृण्वत् दधाति रत्नं विधते
सुऽवीर्यं अग्निः जनाय दाशुपे ॥ १२ ॥ २२ ॥

॥ १७ ॥ अग्ने भवं सुऽसमिधा संऽइदं उत् बर्हिः उर्विया वि
स्तृणीतां ॥ १ ॥ उत् द्वारः उगतीः वि अयंतां उत् देवान् उशतः आ
वह इह ॥ २ ॥ अग्ने वीहि हविषा यक्षि देवान् सुऽअध्वरा कृणुहि

जातवेदः ॥३॥ स्वध्वरा करति जातवेदा यक्षदेवाँ अमृतां नि-
प्रयच्छ ॥४॥ वंस्व विश्वा वार्याणि प्रचेतः सत्या भवंत्वाशिषो
नो अद्य ॥५॥ त्वामु ते दधिरे हव्यवाहँ देवासो अग्र ऊर्ज आ
नपातं ॥६॥ ते ते देवाय दारुणतः स्याम म॒हो नो रत्ना वि दध
इयानः ॥७॥ २३ ॥ १॥

॥ १८ ॥ १-२५ वसिष्ठः ॥ १-२१ इंद्रः । २२-२५ सुदामः । चैनघनस्य दानस्तुतिः ॥ त्रिपुर ॥

॥ १८ ॥ त्वे ह यत्पितरश्चिन्न इन्द्र विश्वा वामा जंरितारो अ-
सन्वन् । त्वे गावः सुदुधास्वे ह्यश्वास्व वसु देवयते वनिष्ठः ॥ १ ॥
राजैव हि जनिभिः क्षेपेवाव द्युभिरभि विदुष्कविः सन् । पिशा
गिरो मघवङ्गोभिरश्वैस्त्वायतः शिंशीहि राये अस्मान् ॥ २ ॥
इमा उ त्वा पस्पृधानासो अत्र मद्रा गिरो देवयन्तीरुप स्थुः ।
अवाची ते पथ्या राय एतु स्याम ते सुमतार्विद्र शर्मेन् ॥ ३ ॥
धेनुं न त्वा सूयवसे दुदुक्षन्वुप ग्रहाणि ससृजे वसिष्ठः । त्वामिन्मे
गीपतिं विश्व आहा न इन्द्रः सुमतिं गन्तव्यं ॥ ४ ॥ अणींसि
चित्प्रप्रयाना सुदाम इन्द्रो गाधान्यकृणोत्सुप्रा । शर्धतं शिम्यु-
सुचयस्य नव्यः शपं सिंधूनामकृणोदर्शस्तीः ॥ ५ ॥ २४ ॥ पुरोक्ता
इत्तुर्वशो यष्टुरासीद्राये मत्स्यासो निशिता अपीव । श्रुष्टिं
चक्षुर्भृग्वी दृष्टवश्च सखा सखायमतर्द्धिपूचोः ॥ ६ ॥ आ
प्रकथासो भलानसो भनन्ताल्लिनासो विपाणिनः शिवासः ।
आ योऽनयत्सध्मा आयस्य गुव्या नृत्सुभ्यो अजगन्नुधा
नृन् ॥ ७ ॥ दुराभ्योऽश्वादिंति स्रवयन्तोऽचेतसो वि जंगृभे
परुष्णी । मह्राविंध्यकपृषिवीं पत्यमानः पशुष्कविरगयच्चा-
र्यमानः ॥ ८ ॥ इयुरथ न न्यथ परुष्णीमाशुश्चनेदभिपित्यं

जात॒ऽवेदः ॥३॥ सु॒ऽअध्व॒रा क॒रति॒ जात॒ऽवेदाः यक्ष॑न् दे॒वान्
अ॒मृता॑न् पि॒प्रय॑त् च ॥४॥ व॒स्व वि॒श्वो वा॒र्याणि॑ प्र॒ऽचेतः॑
स॒त्याः भ॒वंतु॑ आ॒ऽशिषः॑ नः अ॒द्य ॥५॥ त्वां जुं॑ ते द॒धिरे॒ हव्य॑ऽवाहं
दे॒वासः अ॒ग्ने ऊ॒र्जः आ॒ नपा॑न्तं ॥६॥ ते ते दे॒वाय॑ दा॒शतः॑ स्या॒म भ॒हः
नः रत्ना॑ वि द॒धुः दु॒यानः ॥७॥ २३ ॥ १॥

॥१८॥ त्वे॑ ह॒ यत् पि॒तरः॑ चि॒त् नः॑ इ॒न्द्र वि॒श्वो वा॒मा ज॒रितारः॑
अ॒सन्वन् त्वे॑ गा॒वः सु॒ऽदुर्घाः त्वे॑ हि अ॒श्वो त्वं वसु॑ दे॒वऽय॒ते व॒
नि॒ष्ठः ॥१॥ राजा॑ऽइव हि ज॒निऽभिः॑ द्यो॒पि ए॒व अ॒व द्यु॑ऽभिः अ॒
भि वि॒दुः क॒विः सन् पि॒शा गिरः॑ म॒घऽवन् गो॒भिः अ॒श्वैः त्वा॒
ऽय॒तः शि॒शीहि॑ रा॒ये अ॒स्मान् ॥२॥ इ॒माः जुं॑ त्वा॒ प॒स्पृधा॒नासः॑
अ॒व म॒द्राः गिरः॑ दे॒वऽय॒न्तीः उ॒प स्युः॑ अ॒र्वाची॑ ते प॒थ्या रा॒यः ए॒तु
स्या॑म ते सु॒ऽम॒तौ इ॒न्द्र श॑र्मेन् ॥३॥ धे॒नुं न त्वा॒ सु॒ऽयव॑से दु॒धुक्ष॑न् उ॒प
ग्र॒हाणि॑ स॒सृजे॑ व॒सिष्ठः॑ त्वां इ॒त् मे गो॑ऽप॒तिं वि॒श्वः आ॒हु आ॒ नः
इ॒न्द्रः सु॒ऽम॒तिं ग॑न्तु अ॒च्छ ॥४॥ अ॒णी॑सि चि॒त् प॒प्रधा॒ना सु॒ऽदा॑से
इ॒न्द्रः गा॒धानि॑ अ॒कृणो॑त् सु॒ऽपा॒रा श॑र्ध॒तं शि॒म्युं उ॒चय॑स्य न॒व्यः शा॒पं
सि॒धूनां॑ अ॒कृणो॑त् अ॒शंस्तीः ॥५॥ २४॥ पु॒रो॒क्ठाः इ॒त् तु॒र्वशः॑ यक्षुः
आ॒सीत् रा॒ये मा॒त्स्यासः॑ नि॒ऽशि॒ताः अ॒पिऽइ॒व द्यु॑दिं च॒क्रुः भृ॒गवः॑
दु॒ह्यवः॑ च॒ सखा॑ सखा॒यं अ॒त॒रत् वि॒पू॒चोः ॥६॥ आ॒ प॒क्थासः॑ भ॒
ला॒नसः॑ भ॒न्त आ॒ अलि॑नासः वि॒पा॒णिनः॑ शि॒वासः॑ आ॒ यः अ॒
न॒यत् स॒धऽमाः॑ आ॒र्यस्य॑ ग॒व्या तृ॒त्सुऽभ्यः॑ अ॒ज॒गन् यु॒धा नृ॑न् ॥७॥
दुः॒ऽआ॒ध्यः अ॒दि॒तिं स्रे॒वय॑न्तः अ॒चे॒तसः॑ वि॒ ज॒गृभ्रे॑ प॒रु॒ष्णीं म॒हा
अ॒वि॒व्यक् पृ॒थि॒वीं प॒त्य॑मानः प॒शुः क॒विः अ॒श॒यत् चा॒र्य॑मानः
॥८॥ इ॒युः अ॒र्थं न नि॒ऽअ॒र्थं प॒रु॒ष्णीं आ॒शुः च॒न इ॒त् अ॒भिऽपि॒त्यं

जगाम । सुदास इन्द्रः सुतुक्वाँ अमिचानरैधयन्मानुषे व-
 धिवाचः ॥ ९॥ इयुर्गावो न यवसादगोपा यथाकृतमभि
 मित्रं चितासः । पृथ्निगावः पृथ्निनिप्रेषितासः श्रुष्टिं चञ्जुर्नि-
 युतो रंतयश्च ॥ १० ॥ २५ ॥ एकं च यो विंशतिं च श्रवस्या
 वैकर्णयोर्जेनान्राजा न्यस्तः । दस्मो न सन्नन्नि शिंशति
 बर्हिः शूरः सर्गमकृणोदिन्द्र एषां ॥ ११ ॥ अर्धं श्रुतं कवर्षं
 वृद्धमप्स्वनुं दुह्युं नि वृण्वज्जवाहुः । वृणांना अर्चं सख्याय
 सख्यं त्वायंतो ये अमद्वचनुं त्वा ॥ १२ ॥ वि सद्यो विश्वा
 हंहितान्येषामिन्द्रः पुरः सहसा सप्त र्ददः । व्यानवस्य नृत्सवे
 गयं भाग्जेष्मं पूरुं विदये मृधवाचं ॥ १३ ॥ नि गृव्यवोऽनवो
 दुह्यवश्च पृष्टिः शता सुपुपुः षट् सहस्रा । पृष्टिर्वीरासो अधि
 षट् दुवोमु विश्वेदिन्द्रस्य वीर्या कृतानि ॥ १४ ॥ इन्द्रेणैते नृत्सवो
 वैर्विषाणा आपो न सृष्टा अधवंत नीचीः । दुर्मिचासः प्रक-
 ल्विन्मिमाना जहुर्विश्वानि भोजना सुदासे ॥ १५ ॥ २६ ॥
 अर्धं वीरस्य श्रुतपामनिन्द्र परा शर्धंतं नुनुदे अभि द्यां । इदो
 मन्युं सन्त्युम्यो मिमाय भेजे पथो वर्तन्ति पत्यमानः ॥ १६ ॥
 आध्रेण चित्तवेकं चकार सिंहं चित्पेत्वेना जघान । अर्चं
 स्रक्तीर्वेश्यावृश्चदिन्द्रः प्रायच्छद्विश्वा भोजना सुदासे ॥ १७ ॥
 शश्वतो हि शश्ववो रारुधुष्टे भेदस्य चिच्छर्धतो विन्द रंधिं । मर्तो
 एनः स्तुवतो यः कृणोति तिग्मं तस्मिन्नि जहि वज्रमिन्द्र ॥ १८ ॥
 आवदिन्द्र यमुना नृत्सवश्च प्राचं भेदं सर्वताता मुपायत् ।
 अजासश्च शिर्यवो यक्षवश्च बलिं शीर्षाणि जभुरध्वानि
 ॥ १९ ॥ न तं इन्द्र सुमतयो न रायः संचष्टे पूर्वा उपसो न
 नूनाः । देवकं चिन्मान्यमानं जघंथाव त्मना बृहत्तः शंबरं भेत्

ज॒गाम॒सु॒ऽदासे॑ इ॒न्द्रः सु॒ऽतु॒कान् अ॒मि॒त्रान् अ॒र॒धय॑त् मानु॒षे व॒-
 धि॒ऽवाचः ॥ ९॥ इ॒युः गा॒वः न य॑व॒सात् अ॒गो॒पाः यथा॒ऽकृतं॑
 अ॒भि मि॒त्रं चि॒तासः॑ पृ॒थि॒ऽगावः॑ पृ॒थि॒ऽनि॒प्रेषि॑तासः श्रु॒ष्टिं
 च॒क्रुः नि॒ऽयुतः॑ र॒त॒यः च ॥ १०॥ २५॥ ए॒कं च॒ यः विं॒शतिं॑ च॒ श्रव॒-
 स्या॑ वै॒कर्ण॑योः जना॒न् राजा॑ नि अ॒स्तः० दु॒स्मः न स॒घ्नन् नि शि॒-
 शा॒ति व॒हिः शूरः॑ स॒र्गं अ॒कृ॒णोत् इ॒न्द्रः ए॒षां ॥ ११॥ अ॒र्धं श्रु॒तं क॒व॒षं
 वृ॒द्धं अ॒प्सु अ॒नु दु॒ह्युं नि वृ॒णक् व॒ज्रं॑ऽवाहुः वृ॒णा॒नाः अ॒र्च स॒-
 ख्या॑य॒सुखं॑ त्वा॒ऽयतः॑ ये अ॒र्मद॑न् अ॒नु त्वा ॥ १२॥ वि स॒द्यः वि॒श्वा
 ह॒न्ति॒तानि॑ ए॒षां इ॒न्द्रः पु॒रः स॒ह॒सा स॒प्र द॑दुः० वि आ॒न॒वस्य॑ तृ॒त्स॒वे
 ग॒यं भा॒क् जे॒ष्म पू॒रुं वि॒दधे॑ मृ॒ध॒ऽवाचं॑ ॥ १३॥ नि ग॒य्य॒वः अ॒न॒वः
 दु॒ह्य॒वः च॒ प॒ष्टिः श॒ता सु॒सृ॒पुः प॒द स॒ह॒सा प॒ष्टिः वी॒रा॒सः अ॒धि प॒द
 दु॒वः॑ऽयु॒वि॒श्वा इ॒त् इ॒न्द्रस्य॑ वी॒र्यो॑ कृ॒तानि॑ ॥ १४॥ इ॒न्द्रेण॑ ए॒ते तृ॒त्स॒वः
 वे॒वि॒षा॒णाः आ॒पः न सृ॒ष्टाः अ॒र्ध॒व॒न्त नी॒चीः दुः॑ऽमि॒त्रा॒सः प्र॒कृ॒-
 ल्ऽवि॒त् मि॒मा॒नाः ज॒हुः वि॒श्वा॒नि भो॒ज॒ना सु॒ऽदासे॑ ॥ १५॥ २६॥
 अ॒र्धं वी॒रस्य॑ श्रु॒त॒ऽपां अ॒नि॒द्रं प॒रा श॒र्ध॒तं नु॒नुदे॑ अ॒भि द्वां इ॒न्द्रः
 म॒न्युं म॒न्यु॒ऽम्यः मि॒मा॒य भे॒जे प॒थः व॒र्त॒निं प॒त्य॒मानः ॥ १६॥ आ॒-
 ध्रेण॑ चि॒त् तत् ऊं॑ ए॒कं च॒का॒र सिं॒हं चि॒त् पे॒त्वेन॑ ज॒घान॑ अ॒र्च स॒-
 क्तीः वे॒श्या अ॒वृ॒थत् इ॒न्द्रः प्र अ॒य॒च्छत् वि॒श्वा भो॒ज॒ना सु॒ऽदासे॑ ॥ १७॥
 श॒श्व॒तः हि श॒र्ध॒वः र॒र॒धुः ते भे॒दस्य॑ चि॒त् श॒र्ध॒तः वि॒दु रं॒धिं म॒र्ता॒न्
 ए॒नं स्तु॒वतः॑ यः कृ॒णो॒ति ति॒ग्मं तस्मि॑न् नि ज॒हि व॒ज्रं इ॒न्द्र ॥ १८॥
 आ॒व॒त् इ॒न्द्रं य॒मुना॑ तृ॒त्स॒वः च॒ प्र अ॒र्च भे॒दं स॒र्व॑ऽता॒ता मु॒पा॒य॒त् अ॒-
 जा॒सः च॒ शि॒ष्य॒वः य॒क्ष॒वः च॒ व॒लिं शी॒र्षा॒णि ज॒भुः अ॒श्व्या॑नि
 ॥ १९॥ न ते॒ इ॒न्द्र सु॒ऽम॒त॒यः न रा॒यः सं॑ऽच॒क्षे पूर्वाः॑ उ॒प॒सः न नू॒त्नाः
 दे॒वकं॑ चि॒त् मा॒न्य॒मा॒नं ज॒घंथ॑ अ॒र्च त्म॒ना वृ॒हतः॑ शं॒वरं॑ भे॒त्

॥२०॥२७॥ प्र ये गृहादममदुस्त्वाया पराशरः शतयातुर्वसिष्ठः ।
न ते भोजस्य सुखं मृपताधा सूरिभ्यः सुदिना व्युच्छान् ॥२१॥ द्वे
नभुद्ववन्तः शते गोघा रथा वधूमता सुदासः । अहन्नग्रे पैजव-
नस्य दानं होतैव सद्य पर्येमि रेभन् ॥२२॥ चत्वारो मा पैज-
वनस्य दानाः स्मर्हिष्टयः कृशनिनो निरेके । ऋजासो मा
पृथिविष्ठाः सुदासस्तोक्तं तोकाय श्रवसे वहन्ति ॥२३॥ यस्य श्रवो
रोदसी अंतरुवी शीष्णेशीष्णे विवभाजा विभक्ता । सप्रेदिदं न
सुवतो गृणन्ति नि युध्यामधिमशिशादुभीके ॥२४॥ इमं नरी
मरुतः सञ्चतानु दिवोदासं न पितरं सुदासः । अविष्टना पैज-
वनस्य केतं दूणार्ण क्षचमजरं दुवोयु ॥२५॥२६॥

॥ १९ ॥ १-११ पठितः ॥ ईदृः ॥ विदुः ॥

॥१९॥ यस्मिन्ममृगो वृषभो न भीम एकः कृष्टीश्चावयन्ति
प्र विश्वाः । यः शश्वतो अदाशुपो गयस्य प्रयन्तासि सुप्ति-
तराय वेदः ॥१॥ त्वं ह न्यदिदं कुत्समावः शुश्रूषमाणस्तत्त्वा
समर्थे । दासं यच्छुष्णं कुर्यवं न्यस्मा अरंधय आर्जुनेयाम्
शिखन् ॥२॥ त्वं धृष्णी धृपता वीतहंभ्यं प्रावो विश्वाभिखु-
तिभिः सुदासं । प्र पौरुकुत्सिं चसदस्युमावः क्षेचसाता वृच-
हर्त्येषु पूरु ॥३॥ त्वं नृभिर्नृमणो देववीती भूरीणि वृचा हंयेश्व
हंसि । त्वं नि दस्युं चुमुरि धुनिं चास्वापयो दभीतये सु-
हंतु ॥४॥ तव व्यौत्तानि वज्रहस्त तानि नव यत्पुरो नव-
तिं च सद्यः । निवेशने शततमाविवेषीरहन् च वृचं नमु-
चिमुताहन् ॥५॥२९॥ सना ता त इंदु भोजनानि रातहंभ्याय
दाशुपे सुदासं । वृष्णे ते हरो वृषणा युनज्मि व्यंतु प्रह्लाणि पुरु-

॥ २० ॥ २७ ॥ प्रयेगृहात् अममदुःत्वाऽया पराऽश्वरः शतऽयातुः
 वसिष्ठः न ते भोजस्य सख्यं मृषंत अथ सूरिऽभ्यः सुऽदिना वि
 उच्छान् ॥ २१ ॥ द्वे नम्रुः देवऽवतः शते गोः द्वा रथा वधूऽमता
 सुऽदासः अहन् अग्ने पैजऽवनस्य दानं होताऽइव सन्नं परि
 एमि रेभन् ॥ २२ ॥ चत्वारः मा पैजऽवनस्य दानाः स्मत्ऽदिष्टयः
 कृशनिनः निऽरेके चत्वारसः मा पृथिविऽस्याः सुऽदासः तोकं
 तोकाय अर्वसे वहन्ति ॥ २३ ॥ यस्य अर्वः रोदसी अंतः उर्वी शी-
 ष्येऽशीष्ये विऽवभाजं विऽभक्ता सप्त इत् इदं न स्रवतः गृणन्ति
 नि युध्यामधिं अशिशत् अभीकं ॥ २४ ॥ इमं नरः मरुतः सख्यत
 अनु दिवःऽदासं न पितरं सुऽदासः अविष्टं पैजऽवनस्य केतं
 दुःऽनशं क्षुचं अजरं दुवःऽयु ॥ २५ ॥ २६ ॥

॥ १९ ॥ यः तिग्मऽशृंगः वृषभः न भीमः एकः कृष्टीः च्यवयेति
 प्र विश्वाः यः शश्वतः अदाशुपः गर्यस्य प्रऽयन्ता असि सुस्वि-
 ऽतराय वेदः ॥ १ ॥ त्वं ह त्यत् इद्र कुत्सं आवः शुश्रूपमाणः तत्त्वा
 सऽमये दासं यत् शुष्णं कुर्यवं नि अस्मि अरंधयः आर्जुनेयाय
 शिष्यन् ॥ २ ॥ त्वं धृष्यो धृपता वीतऽहंभ्यं प्र आवः विश्वाभिः ऊ-
 तिऽभिः सुऽदासं प्र पौरुऽकुत्सिं च सदस्युं आवः द्यौचं ऽसाता वृ-
 चऽहत्येषु पूरुं ॥ ३ ॥ त्वं नृऽभिः नृऽमनः देवऽवीतौ भूरीणि वृचा
 हरिऽअश्वं हंसि त्वं नि दस्युं चुमुरि धुनिं च अस्वापयः दभीतये
 सुऽहंतुं ॥ ४ ॥ तव च्यौलानि वज्रऽहस्त तानि न वयत् पुरः नव-
 तिं च सद्यः निऽवेशने शतऽतमा अविषेपीः अहन् च वृचं नमु-
 चिं उत अहन् ॥ ५ ॥ २९ ॥ सना ता ते इद्र भोजनानि रातऽहंभ्याय
 दाशुपे सुऽदासे वृष्णे ते हरीं वृषणा युनज्मि व्यंतुं ब्रह्माणि पुरु-

शाक वाजं ॥६॥ मा ते अस्यां सहसावन्परिष्टावधाय भूम हरि-
वः परादै। चार्यस्व नोऽवृकेभिर्वैरुथैस्तव प्रियासः सूरिषु स्याम
॥७॥ प्रियास इहे मघवन्नभिष्टौ नरो मदेम शरणे सखायः। नि
तुर्वशं नि याद्वं शिशीह्यतिथिग्वाय शंस्यं करिष्यन् ॥८॥ सद्य-
श्चिन्तु ते मघवन्नभिष्टौ नरः शंसंत्युक्थशास उक्था। ये ते हवै-
भिर्वि पुरीरदाशन्नस्मान्बृणीषु युज्याय तस्मै ॥९॥ एते स्तोमा
नरा नृतम तुभ्यमस्मद्व्यंचो दर्दतो मघानि। तेषामिन्द्र वृत्रहत्यै
शिवो भूः सखा च शूरोऽविता च नृणां ॥१०॥ नू ईदृ प्रूर स्तव-
मान कृती ब्रह्मजतस्तन्वा वावृधस्व। उष नो वाजान्मिमोक्षुप
स्तीन्ययं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥११॥ ३०॥ २॥

॥ २० ॥ १-१० पश्चिमः ॥ ईदृः ॥ चिदुप ॥

॥ २० ॥ उयो जज्ञे वीर्याय स्वधावाज्वक्रिरपो नर्यो यत्क-
रिष्यन्। जग्मिर्बुवा नृषदन्मवोभिस्ताता न इदृ एनसी
महश्चित् ॥१॥ हंता वृत्रमिन्द्रः शूनुवानः प्रावीन्बु वीरो जरि-
तारमूती। कर्ता सुदासे अह वा उं लोकं दाता वसु सुहुरा
दाशुपे भूत् ॥२॥ युध्मी अन्वा खजकृत्समदा शूरः सचापाह
जनुपेमपाळहः। व्यास इदृः पृतनाः स्वीजा अधा विश्वं
शत्रूयंतं जघान ॥३॥ उमे चिदिन्द्र रीदसी महित्वा पंप्राप
तविपीभिस्तुविषः। नि वज्रमिन्द्रो हरिवाग्निमिधन्तसम-
धसा मर्देषु वा उंवोच ॥४॥ वृषा जजान वृषणं रणाय तमुं
चिन्नारी नर्यं ससूव। प्र यः सेनानीरध नृभ्यो अस्तीनः सत्वा
गुवेपणः स धृष्युः ॥५॥ १॥ नू चित्स र्षेपते जनो न रेषन्मनो
यो अस्य घोरमाविवासात्। यज्ञैर्य इद्रे दधते दुर्वासि क्षयत्स

ऽशक्वाजं ॥ ६ ॥ मा ते अस्यां सहसा ऽवन् परिष्टौ अघायं भूम
हरि ऽवः परा ऽदैवायस्व नः अवृकेभिः वरूथैः तव प्रियासः सू-
रिषु स्याम् ॥ ७ ॥ प्रियासः इत् ते मघ ऽवन् अभिष्टौ नरः मदेम
शरणे सखायः नि तुर्वशं नि यार्धं शिशिहि अतिषि ऽग्वार्यं शंस्यं
करिष्यन् ॥ ८ ॥ सद्यः चित् नु ते मघ ऽवन् अभिष्टौ नरः शंसन्ति
उक्थ्य ऽशासः उक्थ्या ये ते हवैभिः वि पृथ्वीन् अदाशनं अस्मान्
वृणीष्व युज्याय तस्मै ॥ ९ ॥ एते स्तोमाः नरां नृ ऽतमं तुभ्यं अस्म-
द्यैव ददन्तः मृगानि तेषां इन्द्र वृच ऽहव्यं शिवः भूः सखा च शूरः
अविता च नृणां ॥ १० ॥ नु इन्द्र शूर स्तवमानः ऊती घर्ह ऽजूतः
तन्वा ववृधस्व उप नः वाजान् मिमीहि उप स्त्रीन् यूयं पात
स्वस्ति ऽभिः सदानः ॥ ११ ॥ ३० ॥ २ ॥

॥ २० ॥ उयः जज्ञे वीर्याय स्वधा ऽवान् चक्रिः अर्पः नर्यैः यत्
करिष्यन् जग्मिः युवा नृ ऽसर्दनं अवः ऽभिः चाता नः इन्द्रः एनसः
महः चित् ॥ १ ॥ हंता वृचं इन्द्रः शूणुवानः प्र आवीत् नु वीरः जरि-
तारं ऊती कर्ता सु ऽदासे अहं वै कुं लोकं दाता वसु मुहुः आ दा-
शुपे भूत् ॥ २ ॥ युध्मः अनर्वा खज ऽकृत् समत् ऽवा शूरः सचा पाद
जनुषा इ अषाळहः वि आसे इन्द्रः पृतनाः सु ऽओजाः अध विश्वं
शत्रु ऽयतं जघान् ॥ ३ ॥ उभे चित् इन्द्र रोदसी महि ऽत्वा आ पप्राथ
तविपीभिः तुविष्मः नि वज्रं इन्द्रः हरि ऽवान् मिमिक्षन् सं अं-
धसा मर्देषु वै उवोच ॥ ४ ॥ वृषा जजान वृषणं रणाय तं कुं चित्
नारी नर्यं ससूव प्र यः सेना ऽनीः अध नृ ऽभ्यः अस्ति इनः सत्वा
गो ऽएषणः सः धृष्णुः ॥ ५ ॥ १ ॥ नु चित् सः भेषते जनः नरेपत् मनः
यः अस्य घोरं आ ऽविवासात् यज्ञैः यः इन्द्रं दधति दुवांसि क्षयत् सः

रा॒य च॑त॒पा च॑ते॒जाः ॥६॥ यदि॑द्र॒ पूर्वो॑ अ॒परा॑य॒ शि॒क्षन् य॑ज्या-
या॒न्क॒र्त्त॒नी॒य॒सो दे॒ष्यं । अ॒मृत॒ इ॒त्प॒र्या॑सी॒त दूर॑मा चि॒व चि॒त्रं भ॑रा
र॒यिं नः॑ ॥७॥ यस्त॑ इ॒न्द्र प्रि॒यो ज॒नो द॑दा॒श॒द॒स॒न्नि॒रेके॑ अ॒द्रि॒वः स॒स्तो
ते । व॒यं ते॑ अ॒स्यां सु॑म॒तौ च॒नि॒ष्टाः स्या॑म॒ वरू॑षे अ॒घ्न॑तो नृ॒पी॒तौ
॥८॥ ए॒ष स्तो॒मो अ॒चि॒त्र॒दृ॒षा त॒ उ॒त स्ता॒मु॒र्म॒घ॒व॒न्न॒क्र॒पि॒ए । रा॒-
य॒स्त्वा॒मो ज॑रि॒तार॑ न॒ आ॒ग॒न्त्व॒मंग॑ शं॒क्र व॑स्व॒ आ शं॑को नः ॥९॥
स न॑ इ॒न्द्र त्व॑र्यता॒या इ॒षे धा॑स्त्व॒ना च॒ ये म॒घ॒वा॒नो जु॑न॒न्ति । व॒स्वी
पु॒ते ज॑रि॒चे अ॒स्तु श॒क्ति॒र्यु॒यं पा॑त स्व॒स्तिभिः॒ सदा॑ नः ॥१०॥ २॥

॥ २१ ॥ १-१० पठितः ॥ इन्द्रः ॥ विष्णुः ॥

॥ २१ ॥ अ॒सा॒वि दे॒वं गो॑च॒र्जी॒क॒म॒धो न्य॑स्मि॒न्नि॒द्रो ज॑नु-
पै॒सु॒योच॑ । वो॒धा॒म॒सि त्वा॑ ह॒यंश्च॑ य॒ज्ञैर्यो॑धा नः स्तो॒म॒म॒ध॒सो
म॑दे॒पु ॥१॥ म॒ रय॑ति य॒ज्ञं वि॒प॒र्य॑ति व॒हिः सो॒म॒मादो॑ वि॒द॒धे
दु॒ध॒वा॒चः । न्यु॑ भ्रि॒यते॑ य॒ग॒सो गृ॒भा॒दा दूर॑उ॒प॒ष्टो वृ॑ष॒णो
नृ॒पा॒चः ॥२॥ त॒र्मि॒द्र स॒वि॒त॒वा अ॒प॒स्तः प॑रि॒ष्ठि॒ता अ॒हि॒ना
पूर॑ पू॒र्वीः । त्व॒हा॒व॒क्रे र॒थ्यो॒ऽन॒ धे॒ना रे॒ज॑ते वि॒श्वा कृ॒चि॒मा॒णि
भी॒षा ॥३॥ भी॒मो वि॒चे॒पा॒यु॒धेभि॑रे॒षा॒म॒पा॑सि वि॒श्वा न॒र्या॑णि
वि॒द्वान् । इ॒न्द्रः पु॒रो ज॑द्व॒पा॒णो वि॒ दू॒धो॒दि य॒ज॒ह॒स्तो म॑हि॒ना
ज॑घा॒न ॥४॥ न या॑त॒व इ॒न्द्र जृ॒जु॒वु॒नो न॑ व॒द॒ना श॒वि॒ष्ठ वे॒द्याभिः॑ ।
स श॑र्ध॒द॒र्यो वि॒पु॒ण॒स्य ज॑तो॒मो शि॒श्र॒दे॒वा अ॒पि गु॑च॒तं नः॑
॥५॥ ३॥ अ॒भि क॑र्त्त॒द्र भूर॑प॒ ज्म॒न्न ते॑ वि॒ष्य॒द्गृ॒हि॒मानं॑ र॒जो॑सि ।
स्वे॒ना हि॑ वृ॒त्रं श॑र्व॒सा अ॒प॒य न॑ श॒चुर॑तं वि॒वि॒द॒द्यु॒षा ते॑ ॥६॥
दे॒वाश्चि॑त्ते अ॒सु॒र्या॒य पू॒र्वेऽनु॑ षा॒चार्य॑ म॒मिरे॑ स॒हा॑सि । इ॒न्द्रो
म॒घा॒नि द॑यते वि॒प॒त्ये॒द्रं वा॒ज॒स्य जो॑हु॒वंत॑ मा॒तो ॥७॥ की॒रि-

राये चतुऽपाः चतुऽजाः ॥६॥ यत् इन्द्रं पूर्वंः अर्पराय शिष्यन् अ-
 र्यत् ज्यायान् कनीयसः देष्यन् अमृतं इत् परि आसीत् दूरं आचिब्र-
 चिर्भूरयि नः ॥७॥ यः ते इन्द्रं प्रियः जनः ददाशत् असत् नि-
 रेके अदिऽवः सखा ते वयं ते अस्यां सुऽमृतौ च निष्ठाः स्याम व-
 रुथे अमृतः नृऽपीतौ ॥८॥ एषः स्तोमः अचिक्कत् वृषां ते उत
 स्तामुः मघऽवन् अक्रपिष्ट रायः कामः जरितारं ते आ अगन्त्वं
 अंगं शक्र वस्वः आ शक्रः नः ॥९॥ सः नः इन्द्र त्वऽयतायै इये धाः
 त्मना च ये मघऽवानः जुनन्ति वस्वीं सु ते जरिचे अस्तु शक्तिः यूयं
 पात स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥१०॥ २॥

॥२१॥ असावि देवं गोऽक्षं जीकं अंधः नि अस्मिन् इन्द्रः ज-
 नुषा ई उवोच बोधामसित्वा हरिऽअम्ब यज्ञैः बोध नः स्तोमं अं-
 धसः मर्देषु ॥१॥ प्र यन्ति यज्ञं विपर्ययन्ति बर्हिः सोमऽमार्दः विदधे
 दुधऽवाचः नि ऊं भ्रियन्ते यशसः गृभात् आ दूरेऽर्चपद्मः वृषणः
 नृऽसाचः ॥२॥ त्वं इन्द्र सवित्वै अयः कः परिऽस्थिताः अहिना
 मूरपूर्वीः त्वत् वाक्क्रेरथ्यः न धेनाः रेजते विष्वा कृचिमाणि भी-
 या ॥३॥ भीमः विवेद्य आयुधेभिः एयां अयांसि विष्वा नयीणि
 विद्वान् इन्द्रः पुरः जहं पाणः वि दूधोत् वि वज्रं हस्तः महिना ज-
 घान् ॥४॥ न यातवः इन्द्र जूजुवुः नः न वन्दना श्विष्ट वेद्याभिः सः
 शर्थत् अर्यः विष्णुणस्य जन्तोः मा शिष्यऽदेवाः अपि गुः चतं नः
 ॥५॥ ३॥ अभि क्रत्वा इन्द्र भूः अथ जमन् न ते विव्यक् महिमानं र-
 जांसि स्वेन हि वृषं शवंसा जघंथ न शत्रुः अंतं विविदत् युधा ते
 ॥६॥ देवाः चित् ते असुर्योय पूर्वं अनु स्याय मभिरे सहांसि इन्द्रः
 मघानि द्यते विऽसह्य इन्द्रं वाजस्य जोहुवन् सातौ ॥७॥ कीरिः

श्चिद्वि त्वामवसे जुहावेशानमिन्द्र सौभगस्य भूरिः । अवो वभूथ
शतमूते अस्मे अभिस्तुत्तुस्वावन्तो वरुता ॥ ८ ॥ सखायस्त इन्द्र
विश्वहं स्याम नमोवृधासो महिना तंरुध । वन्वन्तुं स्मा तेऽवसा
समीकेऽभीतिमयो वनुषां शवांसि ॥ ९ ॥ स न इन्द्र त्वयंताया
इये धास्मता च ये मघवानो जुनन्ति । वस्वी पु ते जरिचे अस्तु
शक्तिर्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ १० ॥ ४ ॥

॥ २२ ॥ १-९ यमिष्ठः ॥ इन्द्र ॥ १-८ पिताह । ९ चिदुप ॥

॥ २२ ॥ पिवा सोममिन्द्र मन्दतु त्वा यं ते सुपाव हयैश्चाद्रिः ।
सोतुर्बाहुभ्यां सुयन्तो नारो ॥ १ ॥ यस्ते मदो युज्यश्चाहुरस्ति येन
वृचाणि हयैश्च हंसि । स त्वामिन्द्र प्रभूवसो ममत्तु ॥ २ ॥ बोधा
सु मे मघवन्वाचमेमां यां ते वसिष्ठो अर्चन्ति प्रशस्ति । इमा
ब्रह्म सधमादे जुषस्व ॥ ३ ॥ श्रुधी हव्यं विपिपानस्याद्वैर्योधा
विप्रस्यार्चन्तो मनीषां । कृप्ता दुवांस्यन्तमा सचेमा ॥ ४ ॥ न ते
गिरो अपि मृषे तुरस्य न सुष्टुतिमसुर्यस्य विद्वान् । सदा ते
नाम स्वयशो विवक्ति ॥ ५ ॥ ५ ॥ भूरि हि ते सर्वना मानुषेषु
भूरि मनीषी हवते त्वामित् । मारे अस्मन्मघवक्रयोद्धः ॥ ६ ॥
तुभ्येदिमा सर्वना शूर विश्वा तुभ्यं ब्रह्माणि वर्धेना कृणोमि ।
त्वं नृभिर्हव्यो विश्वधासि ॥ ७ ॥ नू चिन्तु ते मन्यमानस्य दुस्मो-
दंश्रुवन्ति महिमानंमुय । न वीर्यमिन्द्र ते न राधः ॥ ८ ॥ ये च पूर्व
अपयो ये च नूना इन्द्र ब्रह्माणि जनयन्त विप्राः । अस्मे ते संतु
सख्या शिवानि यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ९ ॥ ६ ॥

॥ २३ ॥ १-६ यमिष्ठः ॥ इन्द्र ॥ चिदुप ॥

॥ २३ ॥ उदु ब्रह्माण्यिरत श्वस्येन्द्रं समर्यं महया वसिष्ठ ।

चित् हि त्वां अवसे जुहाव ईशानं इंद्र सौमंगस्य भूरैः अवः वभूष
 शतं ऽ ऊते अस्मे अभि ऽ द्युतुः त्वा ऽ वतः वरुता ॥ ८ ॥ सखायः ते
 इंद्र विश्वहं स्याम नमः ऽ वृधासः महिना तरुव वन्वतुं स्म ते अव-
 सा सं ऽ इंके अभि ऽ इति अर्थः वनुषां शवांसि ॥ ९ ॥ सः नः इंद्र त्व-
 ऽ यतायै दुपे धाः त्मना च ये मघ ऽ वानः जुनंति वस्वीं सु ते जरिषे
 अस्तु शक्तिः यूयं पात स्वस्ति ऽ भिः सदा नः ॥ १० ॥ ४ ॥

॥ २२ ॥ पिव सोमं इंद्र मंदतु त्वा यं ते सुसाव हरि ऽ अश्व अद्रिः
 सोतुः वाहु ऽ भ्यां सु ऽ यतः न अवां ॥ १ ॥ यः ते मदः युज्यः चारुः अ-
 स्ति येन वृषाणि हरि ऽ अश्व हंसि सः त्वां इंद्र प्रभु ऽ वसो० मम हु
 ॥ २ ॥ बोधं सु मे मघ ऽ वन् वाचं आ इमां यां ते वसिष्ठः अर्चंति
 प्र ऽ शस्ति इमा मघ सध ऽ मादे जु पस्व ॥ ३ ॥ शुधि हव वि ऽ पिपा-
 नस्य अद्रिः बोधं विप्रस्य अर्चंतः मनीषां कृष दुवांसि अंतमा
 सचा इमा ॥ ४ ॥ न ते गिरः अपि मृषे तुरस्य न सु ऽ स्तुतिं अस्तु र्यस्य
 विद्वान् सदा ते नाम स्व ऽ यणः विवक्ति ॥ ५ ॥ ५ ॥ भूरि हि ते सर्व-
 ना मानुषेषु भूरि मनीषी हवते त्वां इत् मा अरे अस्मत् मघ ऽ वन्
 ज्योक् कः० ॥ ६ ॥ तुभ्य इत् इमा सर्वना भूर विष्वा तुभ्यं ब्रह्माणि
 वर्धना कृणो मि त्वं नृ ऽ भिः हर्षः विश्वधा अस्ति ॥ ७ ॥ नु चित् नु ते
 मन्यमानस्य दुस्म उत् अश्रुवन्ति महिमानं उय न वीर्यं इंद्र ते न
 राधः ॥ ८ ॥ ये च पूर्वे ऋषयः ये च नूत्नाः इंद्र ब्रह्माणि जनयंत
 विप्राः अस्मे ते संतु सख्या शिवानि यूयं पात स्वस्ति ऽ भिः सदा
 नः ॥ ९ ॥ ६ ॥

॥ २३ ॥ उत् ऊं ब्रह्माणि ऐरत श्रवस्या इंद्रं स ऽ मर्ये मह्य वसिष्ठ

आ यो विश्वानि श्वंसा ततानोपश्रोता म ईवतो वचांसि ॥ १ ॥
 अयामि घोष इन्द्र देवजामिरिरज्यंत यच्छुद्धो विवाचि । नहि
 स्वमायुश्चिकित्ते जनेषु तानीदंहांस्यति पर्यस्मान् ॥ २ ॥ युजे
 रथं गवेषणं हरिभ्यामुप ब्रह्माणि जुजुषाणमस्युः । वि वाधिष्ट
 स्य रोदसी महित्वेद्रो वृत्राण्यप्रती जघन्वान् ॥ ३ ॥ आपश्चित्पि-
 षुः स्तुर्योऽन गावो नशन्तुतं जरितारस्त इन्द्र । याहि वायुर्न
 न्निधुतो नो अच्छा त्वं हि धीभिर्दयसे वि वाजान् ॥ ४ ॥ ते त्वा
 मदा इन्द्र मादयंतु शुष्मिणं तुविराधसं जरिचे । एको देववा दयसे
 हि मर्तानस्मिञ्छूर सवने मादयस्व ॥ ५ ॥ एवेदिदं वृषणं बज्र-
 बाहुं वसिष्ठासो अभ्यर्चन्त्यर्केः । स नः स्तुतो वीरवत्पातु गोम-
 द्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ६ ॥ ७ ॥

॥ २४ ॥ १-६ पतिष्टः ॥ इन्द्रः ॥ शिषुः ॥

॥ २४ ॥ योनिष्ट इन्द्र सदेने अकारि तमा नृभिः पुरुहूत प्र
 याहि । असो यथानोऽविता वृधे च ददो वसूनि ममदश्च सोमैः
 ॥ १ ॥ गृभीतं ते मन इन्द्र द्विवर्हाः सुतः सोमः परिपिक्ता मधूनि ।
 विसृष्टेना भरते सुवृक्तिरियमिदं जीहुवती मनीषा ॥ २ ॥ आ
 नो दिव आ पृथिव्या चञ्जीधिन्निदं बहिः सोमपेयाय याहि ।
 वहंतु त्वा हरयो मर्त्यचमांगूषमच्छा तवसं मदाय ॥ ३ ॥ आ
 नो विश्वामिरूतिभिः सज्जीषा ब्रह्म जुषाणो हर्यश्च याहि ।
 वरीवृजत्स्थविरिभिः सुशिप्रास्मे दधद्वृषणं शुष्ममिन्द्र ॥ ४ ॥
 एष स्तोमो मह उयाय वाहे धुरीऽवात्यो न वाजयन्त्रधायि ।
 इन्द्र त्वायमर्क इष्टे वसूनां दिवीव द्यामधि नः श्रोमन्तं धाः
 ॥ ५ ॥ एवा न इन्द्र वार्यस्य पूरि प्र ते महीं सुमतिं वेविदाम । इपै

आयः विश्वानि शर्वसा ततानं उपऽथोता मे ईवंतः वचांसि ॥ १ ॥
 अयामि घोषः इन्द्र देवऽजामिः इरज्यंत यत् पुरुषः विऽवाचि
 नहि स्वं आयुः चिकित्ते जनेषु तानि इत् अहोसि अतिं पर्पि अ-
 स्मान् ॥ २ ॥ युजे रथं गोऽएषणं हरिऽभ्यां उप वक्षाणि जुजुपाणं
 अस्युः वि वाधिष्टस्यः रोदसी महिऽत्वा इन्द्रः वृचाणि अप्रति ज-
 घन्वान् ॥ ३ ॥ आयः चित् पिष्युः स्तयैः न गावः न क्षन् अतं जरि-
 तारः ते इन्द्र याहि वायुः न निऽयुतः नः अच्छ त्वं हि धीभिः दयसे
 वि वाजान् ॥ ४ ॥ ते त्वा मदाः इन्द्र मादयंतु शुष्मिणं तुविऽराधसं
 जरिचे एकः देवऽचा दयसे हि मर्तान् अस्मिन् शूर सर्वने माद-
 यस्व ॥ ५ ॥ एव इत् इन्द्र वृषणं वज्रऽबाहुं वसिंशसः अभि अर्चन्ति
 अकैः सः नः स्तुतः वीरऽवंत् पातु गोऽमंत यूयं पात स्वस्तिऽभिः
 सदानः ॥ ६ ॥ ७ ॥

॥ २४ ॥ योनिः ते इन्द्र सदर्ने अकारि तं आ नृऽभिः पुरुऽहूत् प्र
 याहि असः यथा नः अविता वृधे च ददेः वसूनि ममदः च सोमैः
 ॥ १ ॥ गृभीतं ते मनः इन्द्र द्विऽवहोः सुतः सोमः परिऽसिक्ता मधूनि
 विसृष्टऽधेना भरते सुऽवृक्तिः इयं इन्द्रं जोहुवती मनीषा ॥ २ ॥ आ
 नः दिवः आ पृथिव्याः अजीपिन् इदं वहिः सोमऽयेयाय याहि
 वहंतु त्वा हरयः मर्त्यं च आंगूपं अच्छ तवसं मदाय ॥ ३ ॥ आ नः
 विश्वाभिः कृतिऽभिः सुऽजोधाः वक्ष जुषाणः हरिऽअश्व याहि
 चरीवृजत् स्थविरेभिः सुऽशिप्र अस्मे दधत् वृषणं शुष्मं इन्द्र ॥ ४ ॥
 एषः स्तोमः महेऽपार्यवाहे धुरिऽइव अत्यः न वाजयन् अयायि
 इन्द्र त्वा अयं अकैः इष्टे वसूनां दिविऽइव द्यां अधिनः श्रोमंतं धाः
 ॥ ५ ॥ एव नः इन्द्र वार्यस्य पृथि प्र ते मही सुऽमतिं वेविदाम इयं

पितृ मघवंद्मः सुवीरां यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः
॥ ६ ॥ ८ ॥

॥ २५ ॥ १-६ पतिष्ठः ॥ ईंद्रः ॥ विष्णुः ॥

॥ २५ ॥ आ ते मह इंद्रोत्युय समन्यवो यत्समरंत सेनाः ।
पताति दिद्युन्नयस्य बाहोर्मा ते मनो विष्टद्य १ ग्वि चारीत् ॥ १ ॥
नि दुर्गे ईंद्र अषिह्यमिचानभि ये नो मर्तांसो अमर्ति । आरे
तं शंसं कृणुहि निनिस्तोरा नो भर संभरणं वसूनां ॥ २ ॥ शतं
ते शिमिचूतयः सुदासे सहस्रं शंसा उत रातिरस्तु । जहि वर्धव-
नुषो मर्त्यस्यास्मे द्युन्नमधि रत्नं च धेहि ॥ ३ ॥ त्वावतो हींद्र
क्रत्वे अस्मि त्वावतोऽवितुः शूर रातौ । विश्वेदहानि तविषीव
उयं ओकः कृणुष्व हरिवो न मधीः ॥ ४ ॥ कुक्ता एते हर्यश्वाय
शूषमिद्रे सहो देवजूतमियानाः । सचा कृधि सुहनां शूर वृत्रा
वयं तरुचाः सनुयाम वाजं ॥ ५ ॥ एवा न ईंद्र वार्यस्य पूधिं प्र
ते महीं सुमर्तिं वैविदाम । इयं पितृ मघवंद्मः सुवीरां यूयं
पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ६ ॥ ९ ॥

॥ २६ ॥ १-५ पतिष्ठः ॥ ईंद्रः ॥ विष्णुः ॥

॥ २६ ॥ न सोम इंदमसुतो ममाद् नावत्साणी मघवानं
सुतासः । तस्मा उक्थं जनये यज्जुजोषन्नृवन्नवीयः शृण्वद्य-
था नः ॥ १ ॥ उक्थउक्थे सोम ईंद्र ममाद् नीषेनीथे मघ-
वानं सुतासः । यदीं सवार्यः पितरं न पुत्राः संमानदद्या
अवसे हवते ॥ २ ॥ चकार ता कृण्वन्नूनमन्या यानि द्रुवन्ति
विधसः सुतेषु । जनीरिव पतिरेकः समानो नि मामृजे पुर ईंद्रः
सु सर्वाः ॥ ३ ॥ एवा तमाहुस्त शृण्व ईंद्र एको विभक्ता तरणिम-

पिबन् मघवन्तऽभ्यः सुऽवीरां यूयं पात स्वस्तिऽभिः सदा नः
॥ ६ ॥ ८ ॥

॥ २५ ॥ आ ते महः इन्द्र ऊती उय सऽमन्यवः यत्संऽअरंत से-
नाः पताति दिद्युत् नयस्य बाह्वोः मा ते मनः विप्रुद्यक् वि चा-
रीत् ॥ १ ॥ नि दुऽगे इन्द्र अग्निहि अमिचान् अभि ये नः मतीसः
अमन्ति अरे तं शंसं कृणुहि निनिस्तोः आ नः भर संऽभरणं वसू-
नां ॥ २ ॥ शतं ते शिप्रिन् ऊतयः सुऽदासें सहस्रं शंसाः उत रातिः
अस्तु जहि वधः वनुपः मर्त्यस्य अस्मे द्युम्नं अधि रत्नं च धेहि
॥ ३ ॥ त्वाऽवन्तः हि इन्द्र ऋत्वे अस्मि त्वाऽवन्तः अवितुः शूर राती
विश्वा इत् अहानि तविपीऽवः उय ओकः कृणुष्व हरिऽवः न
मूर्ध्निः ॥ ४ ॥ कुत्साः एते हरिऽअश्वाय शूषं इद्रे सहः देवऽजूतं इया-
नाः सचा कृधि सुऽहनां शूर वृचा वयं तरुचाः सनुयाम वाजं
॥ ५ ॥ एव नः इन्द्र वार्यस्य मूर्ध्नि प्र ते महीं सुऽमन्ति वेविदाम इपं
पिबन् मघवन्तऽभ्यः सुऽवीरां यूयं पात स्वस्तिऽभिः सदा नः
॥ ६ ॥ ९ ॥

॥ २६ ॥ न सोमः इन्द्र असुतः ममाद् न अग्रहाणः मघऽवानं
सुतासः तस्मिं उक्थं जनये यत् जुजोषत् नृऽवत् नवीयः शूणवत्
यथा नः ॥ १ ॥ उक्थेऽउक्थे सोमः इन्द्र ममाद् नीयेऽनीये मघ-
ऽवानं सुतासः यत् इ सऽवार्धः पितरं न पुत्राः समानऽदंष्ट्राः
अवसे हवन्ते ॥ २ ॥ चकार ता कृणवन् नूनं अन्या यानि ध्रुवन्ति
वेधसः सुतेषु जनीःऽइव पतिः एकः समानः निममृजे पुरः इन्द्रः
सुसर्वाः ॥ ३ ॥ एव तं आहुः उत शूणे इन्द्रः एकः विऽभक्ता तरणिः

घानां । मिथस्तुर ऊतयो यस्य पूर्वीरस्मे भद्राणि सद्यत प्रिया-
णि ॥ ४ ॥ एवा वसिष्ठ इन्द्रमूतये नृन्कृष्टीनां वृषभं सुते गृणाति ।
सहस्रिण उप नो माहि बाजान्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा
नः ॥ ५ ॥ १० ॥

॥ २१ ॥ १-५ पतिष्ठः ॥ इन्द्रः ॥ चिहुप ॥

॥ २७ ॥ इन्द्रं नरो नेमयिता हवन्ते यत्पार्या युनजन्ते धियस्ताः ।
शूरो नृषाता शर्वसखकान आ गौमन्ति व्रजे भजा त्वं नः ॥ १ ॥ य
इन्द्र शुष्मो मघवन्ते अस्ति शिक्षा सखिभ्यः पुरुहूत नृभ्यः । त्वं हि
हृळ्हा मघवन्विचेता अपा वृधि परिवर्तु न राधः ॥ २ ॥ इन्द्रो रा-
जा जगत्तश्चर्यणीनामधि क्षमि विष्णुरूपं यदस्ति । ततो ददाति
दाशुषे वसूनि चोदद्राध उपस्तुतश्चिद्वोक् ॥ ३ ॥ नू चिन्न इन्द्रो
मघवा सहृती दानो वाजं नि यमते न ऊती । अनूना यस्य द-
क्षिणा पीपाय वामं नृभ्यो अभिवीता सखिभ्यः ॥ ४ ॥ नू इन्द्र
राये वरिवस्कृधी न आ ते मनो ववृत्याम मघाय । गौमदश्वा-
वद्वर्षवद्यन्तो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ५ ॥ ११ ॥

॥ २८ ॥ १-५ पतिष्ठः ॥ इन्द्रः ॥ चिहुप ॥

॥ २८ ॥ व्रतां ए इन्द्रोप माहि विद्वानवाचस्ते हरयो संतु
युक्ताः । विष्टे चिद्धि त्वा विहवन्त मतो अस्माकमिच्छन्गुहि
विश्वमिन्व ॥ १ ॥ हवन् त इन्द्र महिमा ध्यान्नुद्भूय यत्पासि
शवसिन्नुपीणां । आ यद्वर्जं दधिपे हस्तं उग्र घोरः सन्कत्वा
जनिष्ठा अपाळ्हः ॥ २ ॥ तव प्रणीतोऽद्र जोहुवानान्तं यन्नृन्
रोदसी निनेयं । महे क्षुवाय शर्वसे हि जज्ञेऽतूतुजिं
चिह्नतुजिरशिष्यत् ॥ ३ ॥ एभिर्न इन्द्रार्हभिर्देशस्य दुर्मि-

म॒घानां मि॒थः ऽतु॒रः क॒तयः यस्य॑ पू॒र्वीः अ॒स्मे भ॒द्राणि॑ स॒थ्यत॑
प्रि॒याणि॑ ॥४॥ ए॒व वसि॑ष्ठः इ॒दं क॒तये॑ नृन् कृ॒षीनां॑ वृ॒षभं॑ सु॒ते
गृ॒णाति॑ स॒हस्रि॑णः उ॒प नः॑ मा॒हि वा॒जान् यू॒यं पा॒त स्व॒स्ति ऽभिः॑
सदा॑ नः ॥ ५ ॥ १० ॥

॥ २७ ॥ इ॒दं नरः॑ ने॒मऽधि॑ता ह॒वन्ते॑ यत् पा॒यीः यु॒नज॑न्ते धि॒यः
ताः शू॒रः नृ॑ऽसा॒ता श॒र्वसः॑ च॒क्रानः॑ आ॒गोऽम॑ति घ॒जे भ॒ज त्वं नः॑
॥ १ ॥ यः इ॒न्द्र पु॒ष्पः म॒घऽव॑न्ते अ॒स्ति शि॒र्ष स॒खिऽभ्यः॑ पु॒रुऽहू॑त्
नृ॑ऽभ्यः त्वं हि ह॒व्या म॒घऽव॑न् वि॒ऽचे॒ताः अ॒प वृ॒धि परि॑ऽवृ॒तं न
रा॒धः ॥ २ ॥ इ॒न्द्रः रा॒जा ज॒गंतः॑ च॒र्य॒णीनां॑ अ॒धि श॒मि वि॒पुऽरू॑पं
यत् अ॒स्ति ततः॑ द॒दाति॑ दा॒णुपे॑ व॒मूनि॑ चो॒दत् रा॒धः उ॒पऽस्तु॑तः
चि॒त् अ॒वाक् ॥ ३ ॥ नु चि॒त् नः॑ इ॒न्द्रः म॒घऽवा॑ स॒हूती॑ दा॒नः वा॒जं
नि य॒मते॑ नः॑ क॒ती अ॒नूना॑ यस्य॑ दक्षि॒णा पी॒पाय॑ वा॒मं नृ॑ऽभ्यः
अ॒भिऽवी॑ता स॒खिऽभ्यः॑ ॥ ४ ॥ नु इ॒न्द्र रा॒ये वरि॑वः कृ॒धि नः॑ आ॒ ते
मनः॑ वृ॒त्याम॑ म॒घाय॑ गोऽम॒त् अ॒श्वऽव॑त् र॒थऽव॑त् व्य॒ंतः यू॒यं
पा॒त स्व॒स्ति ऽभिः॑ सदा॑ नः ॥ ५ ॥ ११ ॥

॥ २८ ॥ ब्र॒ह्म नः॑ इ॒न्द्र उ॒प या॒हि वि॒द्वान् अ॒वाचः॑ ते॒ हर॑यः सं॒तु
यु॒क्ताः वि॒श्वे चि॒त् हि त्वा॒ वि॒ऽहव॑न् म॒तीः अ॒स्माकं॑ इ॒त् शृ॒णुहि॑
वि॒श्वं ऽद्व॒त्य ॥ १ ॥ ह॒वन्ते॑ इ॒न्द्र म॒हिमा॑ वि॒ आ॒न॒द् ब्र॒ह्म यत् पा॑सि
श॒वसि॑न् च॒पीणां॑ आ॒ यत् व॒जं दु॒धिपे॑ ह॒स्ते उ॒ग्र घो॑रः सन् क्र॒त्वा
ज॒नि॒ष्ठाः अ॒पा॒व्हः ॥ २ ॥ तव॑ प्र॒ऽनी॒ती इ॒न्द्र जो॑हु॒वाना॑न् सं॒ यत्
नृन् न रो॑दसी॒ नि॒नेय॑ म॒हे श॒चाय॑ श॒र्वसे॑ हि ज॒ज्ञे अ॒तूत॑ जिं चि॒त्
तू॒त॑ जिः अ॒शि॒श्र॒त् ॥ ३ ॥ ए॒भिः नः॑ इ॒न्द्र अ॒हं ऽभिः॑ दु॒शस्य॑ दुः ऽमि॒-

चासो हि क्षितयः पवंते । प्रति यच्चष्टे अनृतमनेना अवं क्षिता
वरुणो मायी नः सात् ॥ ४ ॥ वोचेमेदिर्द्रे मघवानमेनं महो
रायो राधसो यद्ददन्नः । यो अर्चेतो ब्रह्मकृतिमविष्टो यूयं पात
स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ५ ॥ १२ ॥

॥ २२ ॥ १-५ पतिष्ठ ॥ इन्द्रः ॥ विष्टुप ॥

॥ २९ ॥ अयं सोमं इंद्र तुभ्यं सुन्व आ तु प्र याहि हरिवस्तदो-
काः । पिबा त्वयस्य सुपुंसस्य चारोर्देदो मघानि मघवन्नियानः
॥ १ ॥ ब्रह्मन्वीर ब्रह्मकृतिं जुषाणोऽवाचीनो हरिभिर्याहि तूयं ।
अस्मिन्नु धु सर्वने मादयस्वोष ब्रह्माणि शृणव इमा नः ॥ २ ॥ का
ते अस्त्यरकृतिः सूक्तिः कदा नूनं ते मघवन्दाशेम । विश्वा मतीरा
ततने त्वायार्धा म इंद्र शृणवो हवेमा ॥ ३ ॥ उती धा ते पुह-
ष्या इडास्येषां पूर्वेषामशृणोर्क्षीणां । अधाहं त्वा मघ-
वञ्जोहवीमि त्वं न इंद्रासि प्रमतिः पितेव ॥ ४ ॥ वोचेमेदिर्द्रे
मघवानमेनं महो रायो राधसो यद्ददन्नः । यो अर्चेतो ब्रह्मकृ-
तिमविष्टो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ५ ॥ १३ ॥

॥ ३० ॥ १-५ पतिष्ठ ॥ इन्द्रः ॥ विष्टुप ॥

॥ ३० ॥ आ नो देव शर्वसा याहि शुष्मिन्भवा वृध इंद्र रायो
द्यस्य । महे नृम्याम नृमते सुवज्म महि क्षत्राय पौंस्याय शूर
॥ १ ॥ हवत उ त्वा हव्यं विवाचि तनूषु शूराः सूर्यस्य साती । त्वं
विश्वेषु सेन्यो जनेषु त्वं वृत्राणि रंधया सुहंतु ॥ २ ॥ अहा यदिदं
सुदिना व्युच्छान्दधो यत्केतुमुपमं समत्सु । न्ययिः सीद-
सुरो न होता हुवानो अर्च सुभगाय देवान् ॥ ३ ॥ वयं ते तं
इंद्र ये च देव स्तवत शूर ददतो मघानि । यच्छा सूरिभ्य उपमं

अ० ५. अ० ३. व० १४.] ॥ २२ ॥ [म० ७. अ० २. सू० ३०.

चासः हि क्षितयः पर्वते प्रति यत् चष्टे अनृतं अनेनाः अव द्विता
वरुणः मायी नः सात् ॥ ४ ॥ वोचेम इत् इद्रं मघऽवानं एनं महः
रायः राधंसः यत् ददत् नः यः अर्चतः ब्रह्मऽकृतिं अविष्टः यूयं
पात स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥ ५ ॥ १२ ॥

॥ २९ ॥ अयं सोमः इद्रं तुभ्यं सुन्वे आ तु प्र या हि हरिऽवः तत्-
ऽश्रोकाः पिब तु अस्य सुऽसुतस्य चारोः ददः मघानि मघऽवत्
इयानः ॥ १ ॥ ब्रह्मन् वीर ब्रह्मऽकृतिं जुपाणः अर्वाचीनः हरि-
ऽभिः या हि तूयं अस्मिन् ऊं सु सर्वने मादयस्व उप ब्रह्माणि
पूणवः इमा नः ॥ २ ॥ का ते अस्ति अरंऽकृतिः सुऽउक्तेः कदा
नूनं ते मघऽवन् दाशेम विश्वाः मतोः आ ततने त्वाऽया अध मे
इद्रं पूणवः हवा इमा ॥ ३ ॥ उतो घ ते पुरुषाः इत् आसन् येषां
पूर्वेषां अपृणोः अपृणीणां अध अहं त्वा मघऽवन् जोहवीमि त्वं
नः इद्रं असि प्रऽमतिः पिताऽइव ॥ ४ ॥ वोचेम इत् इद्रं मघऽवानं
एनं महः रायः राधंसः यत् ददत् नः यः अर्चतः ब्रह्मऽकृतिं अ-
विष्टः यूयं पात स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥ ५ ॥ १३ ॥

॥ ३० ॥ आ नः देव शवंसा या हि शुष्मिन् भवं वृधः इद्रं रायः
अस्य महे नृगणाय नृऽपते सुऽवज्ज महि क्षत्राय पौंस्याय पूर
॥ १ ॥ हवते ऊं त्वा हव्यं विऽवाचि तनूपुं पूराः सूर्यस्य सातौ त्वं
विश्वेषु सेन्यः जनेषु त्वं वृत्राणि रंधय सुऽहंतु ॥ २ ॥ अहां यत् इद्रं
सुऽदिना विऽउच्छान् दधः यत् केतुं उपऽमंसमतऽसु नि अग्निः
सीदत् असुरः न होता हुवानः अवं सुऽभगाय देवान् ॥ ३ ॥ वयं ते
ते इद्रं ये च देव स्तवंत पूर ददतः मघानि यच्छं सूरिऽभ्यः उपऽमं

अ० ५. अ० ३. व० १७.] ॥ २३ ॥ [म० ७. अ० २. सू० ३२.

वरुथं स्वाभुवो जरुणामश्रवंत ॥४॥ वोचेमेदिंद्रं मघवानमेनं
महो रायो राधसो यहदन्नः । यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमविष्टो
यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥५॥ १४॥

॥ ३१ ॥ १-१२ यत्तिष्ठः ॥ इंद्रः ॥ १-२ गायत्री । १०-१२ पिराद् ॥

॥३१॥ प्र व इंद्राय मादंनं हर्यश्वाय गायत । सखायः सोम-
पायै ॥१॥ शंसेदुक्थं सुदानं व उत द्युष्टं यथा नरः । चक्रमा सत्य-
राधसे ॥२॥ त्वं न इंद्र वाजयुस्त्वं गृधुः शंतक्रतो । त्वं हिरण्ययुर्व-
सो ॥३॥ वयमिंद्र त्वायवोऽभि प्र शोनुमो वृषन् । विद्धी त्वं स्य
नो वसो ॥४॥ मा नो निदे च वक्तवेऽर्यो रंधीरराज्ये । त्वे अपि
क्रतुर्मम ॥५॥ त्वं वर्मासि सप्रथः पुरीयो धर्ष वृषहन् । त्वया प्रति
द्युवे युजा ॥६॥ १५॥ महौ उतासि यस्य तेऽनु स्वधावरी सहः ।
मन्त्राते इंद्र रोदसी ॥७॥ तं त्वा मरुत्वन्ती परि भुवद्वाणी स्याव-
री । नक्षमाणा सह द्युभिः ॥८॥ ऊर्ध्वासुस्त्वान्विदं वो भुवन्दस्ममुप
द्युवि । सं ते नमंत कृष्टयः ॥९॥ प्र वो महे मंहिवृधे भरध्वं प्रचेतसे
प्र सुमतिं कृणुध्वं । विशः यूवीः प्र चरा चर्यणिप्राः ॥१०॥ उरु-
ष्यचसे महिने सुवृक्तिमिंद्राय ब्रह्म जनयंत विप्राः । तस्य दत्तानि
न भिनन्ति धीराः ॥११॥ इंद्रं वाणीरनुत्तमन्युमेव सचा राजानं
दधिरे सहघ्ने । हर्यश्वाय बर्हया समापीन् ॥१२॥ १६॥

॥ ३२ ॥ १-२५ २६९. २७ यत्तिष्ठः । २६९ यत्तिष्ठः अक्रिचो ॥ इंद्रः ॥

१ २ ३-२७ गायत्र्यं । ३ द्विपदा ॥

॥३२॥ सो पु त्वा वाघर्तश्चनारे अस्मन्नि रीरमन् । आ-
राताचित्सयमादं न आ गंहीह वा सन्नुपं श्रुधि ॥१॥ इमे हि
ते ब्रह्मकृतः सुते सचा मधौ न मद्य आसते । इंद्रे कामं जरितारो
वसूयवो रथे न पादुमा दधुः ॥२॥ रायस्तामो वज्रहस्तं सु-

अ० ५, अ० ३, व० १७.] ॥ २३ ॥ [म० ७, अ० २, सू० ३२,

वरुणं सु० आभुवः जरुणां अश्ववन्त ॥४॥ वोचेम इत् इदं मघ-
० चानं एनं महः रायः राधसः यत् ददन् नः यः अर्चतः ब्रह्म० कृ-
तिं अविष्टः यूयं पात स्वस्ति० भिः सदा नः ॥५॥ १४॥

॥३१॥ प्र वः इंद्राय भार्दनं हरि० अश्वाय गायत सखायः सो-
म० पात्रे ॥१॥ शंस इत् उक्थं सु० दानवे उत द्युषं यथा नरः चक्रम
सत्य० राधसे ॥२॥ त्वं नः इंद्र वाज० युः त्वं गृध्र्युः शत० क्रतो० त्वं हि-
रण्य० युः वसो ॥३॥ वयं इंद्र त्वा० यवः अभि प्र नोनुमः वृषन्
विदि तु अस्य नः वसो ॥४॥ मा नः निदे च वक्तवे अर्यैः रंधीः
अराव्ये त्वे अपि क्रतुः मम ॥५॥ त्वं यमं असि सु० प्रथः पुरः-
० योधः च वृष० हन् त्वया प्रति द्युवे युजा ॥६॥ १५॥ महान् उत
असि यस्य ते अनु स्वधा० वरी० सहः मन्त्राते इंद्र रोदसी ॥७॥
तं त्वा मरुत्वती परिभुवत् वाणीं सु० यावरी नर्धमाणा सह द्यु-
० भिः ॥८॥ ऊर्ध्वासः त्वा अनु इंदवः भुवन् दुस्मं उप द्यवि सं ते
नमन्त कृपयः ॥९॥ प्र यः महे महि० वृधे भरुध्वं प्र० चेतसे प्र सु० म-
तिं कृणुध्वं विशः पूवीः प्र चर चर्यणि० प्राः ॥१०॥ उरु० अथ चसे
महिने सु० वृक्तिं इंद्राय ब्रह्म जनयन्त विप्राः तस्य प्रतानि न मि-
नन्ति धीराः ॥११॥ इंद्रं वाणीः अनुत्त० मन्यु एव सचा राजानं
दधिरे सहंघी हरि० अश्वाय वरुणं सं आपीन् ॥१२॥ १६॥

॥३२॥ मो सु त्वा वायतः च न अरे अस्मत् निरीरमन् आ-
रात्तात् चित्सध० मादेनः आ गहि इह वा सन् उप श्रुधि ॥१॥ इमे
हिते ब्रह्म० कृतः सुते सचा मधी न मर्षः आसते इंद्रं कामं जरिता-
रं वसु० यवः रथे न पाद आदधुः ॥२॥ रायः० कामः वज्र० हस्तं सु-

दक्षिणं पुत्रो न पितरं हुवे ॥३॥ इम इन्द्राय सुन्विरे सोमांसो
 दध्याशिरः । तौ आ मदाय वज्रहस्त पीतये हरिभ्यां याह्योक्
 आ ॥४॥ अथच्छुत्कर्ण इयते वसूनां नू चिन्त्रो मर्धिपद्भि-
 रः । सद्यश्चिद्यः सहस्राणि श्रुता ददन्नकिर्दित्संतमा भिनत्
 ॥५॥ १७॥ स वीरो अप्रतिष्कृत इंद्रेण शूष्णवे नृभिः । यस्तै
 गभीरा सर्वनानि वृत्रहन्सुनोत्या च धावति ॥६॥ भवा
 वरुणं मघवन्मघोनां यत्समजासि शर्धतः । वि त्वाहंतस्य
 वेदं न भजेमहा दूणाशो भरा गर्य ॥७॥ सुनीता सोमपात्रे
 सोममिन्द्राय वृजिरे । पचता पक्षीरवंसे कृणुध्वमित्पृणक्षित्पृ-
 णते मयः ॥८॥ मा संधत सोमिनो दधता महे कृणुध्वं राय आ-
 तुजे । तरणिरिज्जयति क्षेति पुष्यति न देवासः कवत्नवे ॥९॥
 नकिः सुदासो रथं पर्यास न रीरमत् । इंद्रो यस्याविता यस्य म-
 रुतो गमत्स गोमति व्रजे ॥१०॥ १८॥ गमद्वाजं वाजयन्निद्रु मर्त्यो
 यस्य त्वमविता भुवः । अस्माकं बोध्यविता रथानामस्माकं
 शूर नृणां ॥११॥ उदिर्ध्वस्य रिच्यतेऽंशो धनं न जिग्युषः ।
 य इंद्रो हरियात्र दभंति तं रिपो दध्ने दधाति सोमिनि ॥१२॥
 मंचमखर्व सुधितं सुपेशसं दधात यज्ञियेष्वा । पूर्वीश्चिन प्र-
 सितयस्तरंति तं य इंद्रे कर्मणा भुवन्त ॥१३॥ कस्तमिद्रु त्वावसु-
 मा मर्त्यो दधर्षति । अदा इत्ते मघवन्पार्ये दिवि वाजी वाजं
 सिपासति ॥१४॥ मघोनः स्म वृत्रहत्येषु चोदय ये ददति
 प्रिया वसु । तव प्रणीती हर्यश्च सूरिभिर्विशा तरेम दुरिता
 ॥१५॥ १९॥ तवेदिद्रावमं वसु त्वं पुण्यसि मध्यमं । सत्वा विश्वस्य
 परमस्य राजसि नकिंष्टा गोपु वृणते ॥१६॥ त्वं विश्वस्य
 धन्दा असि श्रुतो य इ भवन्त्याजयः । तवायं विश्वः पुरु-

ऽदक्षिणं पुचः न पितरं हुवे ॥३॥ इमे इंद्राय सुन्विरे सोमांसः द-
धिऽआशिरः तान् आ मदाय वज्रऽहस्त पीतये हरिऽभ्यां याहि
शोकः आ ॥४॥ अथ वत् श्रुतऽकर्णः इयते वसूनां नु चित् नः मधि-
पत् गिरः सद्यः चित् यः सहस्राणि श्रुता ददत् नकिः दित्संत आ
मिनत् ॥५॥ १७॥ सः वीरः अप्रमत्तिऽस्कृतः इंद्रेण शूणुवे नृऽभिः यः
ते गुभीरा सर्वनानि वृचऽहन् सुनोति आ च धावति ॥६॥ भव
वरुथं मघऽवन् मघोनां यत् संऽअजासि शर्धतः वि त्वाऽहतस्य
वेदनं भजेमहि आ दुऽनशः भर्गय ॥७॥ सुनोत सोमऽपात्रे
सोमं इंद्राय वज्रिणे पचत पक्तीः अर्वसे कृणुध्वं इत् पृणन् इत् पृ-
णते मयः ॥८॥ मा स्नेधत् सोमिन्ः दर्शत महे कृणुध्वं राये आऽतु-
जे तरणिः इत् जयति द्येति पुष्यति न देवासः कवत्नवे ॥९॥ नकिः
सुऽदासः रथं परि आस न रीरमत् इंद्रः यस्य अविता यस्य मरुतः
गमत् सः गोऽमति घजे ॥१०॥ १८॥ गमत् वाजं वाजयन् इंद्र मर्त्यः
यस्य त्वं अविता भुवः अस्माकं वोधि अविता रथानां अस्माकं
शूर नृणां ॥११॥ उत् इत् नु अस्य रिच्यते अंशः धनं न जिग्मुषः
यः इंद्रः हरिऽवान् न दुभंति तं रिपः दक्षं दधाति सोमिनि ॥१२॥
मंच अखर्वे सुऽधितं सुऽपेशंसं दधात यज्रियेषु आ पूर्वीः च न प्र-
ऽसितयः तरंति तं यः इंद्रं कर्मणा भुवत् ॥१३॥ कः तं इंद्र त्वाऽवसुं
आ मर्त्यः द्यर्पति अद्या इत् ते मघऽवन् मार्ये दिवि वाजी वाजं
सित्सासति ॥१४॥ मघोनः स्म वृचऽहर्त्येषु चोदय ये ददति प्रिया
वसुं तव प्रऽनीती हरिऽअश्व सूरिऽभिः विश्वा तरम् दुऽइता
॥१५॥ १९॥ तव इत् इंद्र अवमं वसुं त्वं पुष्यसि मध्यमं सचा वि-
श्वस्य परमस्य राजसि नकिः त्वा गोषु वृण्वते ॥१६॥ त्वं विश्वस्य
धनऽदाः असि श्रुतः ये इं भवति आजयः तव अयं विश्वः पुरु-

हूत पार्थिवोऽवस्युर्नाम भिक्षते ॥ १७ ॥ यदिद् यावत्स्वमेता-
वदहमीशीय । स्तोतारमिहिधिपेय रदावसो न पापत्वाय रा-
सीय ॥ १८ ॥ शिष्येयमिन्महयते दिवेदिवे राय आ कुहचिद्धिदे ।
नहि त्वदन्यन्मघवन्न आप् वस्यो अस्ति पिता चन ॥ १९ ॥ तर-
णिरित्तिपासति वाजं पुरंध्या युजा । आं व इंद्रं पुरुहूतं नमे
गिरा नेमिं तष्टेव सुद्वं ॥ २० ॥ २० ॥ न दुष्टुती मर्त्यो विंदते वसु
न स्नेधं रयिर्नशत् । सुशक्तिरिन्मघवन्तुभ्यं मावते देषां यत्प्रोये
दिवि ॥ २१ ॥ अभि त्वा शूर नोनुमोऽदुग्धा इव धेनवः । ईशा-
नमस्य जगतः स्वर्हेशमीशानमिंद्र तस्थुषः ॥ २२ ॥ न त्वावाँ
अन्यो दिव्यो न पार्थिवो न जातो न जनिष्यते । अश्वायंतो
मघवन्निंद्र वाजिनो गन्धंतस्त्वा हवामहे ॥ २३ ॥ अभी षतस्तदा
भरेद्रु ज्यायः कनीयसः । पुरुवसुर्हि मघवन्त्सनादसि भरेभरे च
हव्यः ॥ २४ ॥ परा शुदस्व मघवन्नमिचान्सुवेदा नो वसू कृधि ।
अस्माकं बोध्यविता महाधने भवा वृधः सखीनां ॥ २५ ॥ इंद्र
क्रतुं न आ भर पिता पुत्रेभ्यो यथा । शिक्षा णो अस्मिन्पुरुहूत
यामनि जीवा ज्योतिरशीमहि ॥ २६ ॥ मा नो अज्ञाता वृजना
दुराध्योऽमार्शिवासो अव क्रमुः । त्वया वयं प्रवतः शश्वतीर-
पोऽति शूर तरामसि ॥ २७ ॥ २१ ॥

॥ ३३ ॥ १-१४ संस्तपो वमिष्टस्य सपुत्रमोद्रेष या संवादः ॥ १-२ पतिष्ठः ।

१०-१४ पतिष्ठपुत्राः ॥ १-२ पतिष्ठपुत्रः । १०-१४ पतिष्ठः ॥ चिदुप ॥

॥ ३३ ॥ श्रित्यंचो मा दक्षिणतस्त्वंपदा धियंजिन्वासो अभि
हि प्रमंदुः । उत्तिष्ठन्वोचे परि वहिषो नृन् मे दूरादवि-
त्तवे वसिष्ठाः ॥ १ ॥ दूरादिद्रमनयन्वा सुतेन तिरो वंशंतम-
ति पातमुयं । पार्श्वमुस्य वायतस्य सोमात्सुतादिद्रो अवृ-

ऽहूत पार्थिवः अवस्युः नाम भिक्षुते ॥ १७ ॥ यत् इन्द्र यावतः त्वं
 एतावत् अहं ईशीय स्तोतारं इत् दिधिषेय रद्वसो न पाप-
 ऽत्वाय रासीय ॥ १८ ॥ शिष्येयं इत् महऽयते दिवेऽदिवे रायः आ
 कुहचित् विदे न हित्वत् अन्यत् मघऽवन् नः आर्षं वस्यः अस्ति
 पिता च न ॥ १९ ॥ तरणिः इत् सिसासति वाजं पुरं ऽध्या युजा आ
 वः इन्द्रं पुरुऽहूतं नुमे गिरा नेमिं तष्टाऽइव सुऽद्वं ॥ २० ॥ २० ॥ न
 दुःऽस्तुती मर्त्यः विन्दते वसु न सेधतं रयिः न शत सुऽशक्तिः इत्
 मघऽवन् तुभ्यं माऽवते देष्णं यत् पार्ये दिवि ॥ २१ ॥ अभि त्वा शूर
 नो नुमः अदुग्धाऽइव धेनवः ईशानं अस्य जगतः स्वऽदृश्यं
 ईशानं इन्द्र तस्युपः ॥ २२ ॥ न त्वाऽवान् अन्यः दिव्यः न पार्थिवः
 न जातः न जनिष्यते अश्वऽयतः मघऽवन् इन्द्र वाजिनः गव्यतः
 त्वा हवामहे ॥ २३ ॥ अभि सतः तत् आ भर इन्द्र ज्यायः कनीयसः
 पुरुऽवसुः हि मघऽवन् सनात् असि भरेऽभरे च हव्यः ॥ २४ ॥ परां
 नुदस्व मघऽवन् अमिघान् सुऽवेदा नः वसु कृधि अस्माकं वोधि
 अविता महाऽधने भव वृधः सखीनां ॥ २५ ॥ इन्द्रं क्रतुं नः आ भर
 पिता पुत्रेभ्यः यथा शिष्य नः अस्मिन् पुरुऽहूत यामनि जीवाः
 ज्योतिः अशीमहि ॥ २६ ॥ मा नः अज्ञाताः वृजनाः दुःऽआध्यः
 मा अर्शवासः अर्व क्रमुः त्वया वयं प्रऽवतः शर्षतीः अपः अति
 शूर तरामसि ॥ २७ ॥ २१ ॥

॥ ३३ ॥ श्रित्यं चः मा दक्षिणतः ऽकपदाः धियं ऽजिन्वासः अ-
 भि हि प्रऽमंदुः उत् ऽतिष्ठन् वोचे परि वहिषः नृन् न मे दूरात्
 अवितवे वसिष्ठाः ॥ १ ॥ दूरात् इन्द्रं अनयन् आ सुतेन तिरः वैशतं
 अति पातं उयं पार्श्वऽद्युधस्य वायतस्य सोमात् सुतात् इन्द्रः अव-

णीता वसिष्ठान् ॥ २ ॥ एवेक्षु कं सिंधुमेभिस्ततरेवेक्षु कं
 भेदमेभिर्जघान । एवेक्षु कं दाशराज्ञे सुदासं प्रावदिंद्रो ब्रह्म-
 णा वो वसिष्ठाः ॥ ३ ॥ जुष्टीं नरो ब्रह्मणा वः पितॄणाम-
 क्षमव्ययं न किला रिषाथ । यच्छक्रोषु बृहता रवेणेद्रे
 शुष्ममदधाता वसिष्ठाः ॥ ४ ॥ उद्यामिवेतृष्णजो नाथिता-
 सोऽदीधयुदाशराज्ञे वृतासः । वसिष्ठस्य स्तुवत इंद्रो अथ्रोदुरुं
 नृसुभ्यो अकृणीदु लोकं ॥ ५ ॥ २२ ॥ दंडा इवेक्षोअर्जनास
 आसन्परिच्छिन्ना भरता अर्भकासः । अर्भवच्च पुरेता व-
 सिष्ठ आदिचतुर्नां विशो अप्रयंत ॥ ६ ॥ चयः कृण्वन्ति
 भुवनेषु रेतस्त्रिभुवः प्रजा आर्यो ज्योतिरयाः । चयो घर्मासं
 उषसं सचन्ते सर्वा इत्तां अनु विदुर्वसिष्ठाः ॥ ७ ॥ सूर्य-
 स्येव ब्रह्मणो ज्योतिरेपां समुद्रस्येव महिमा गभीरः ।
 वातस्येव प्रजवो नान्येन स्तोमो वसिष्ठा अन्वेतवे वः ॥ ८ ॥
 त इक्षिण्यं हृदयस्य प्रकेतः सहस्रवल्गुमभि सं चरन्ति ।
 यमेन ततं परिधिं वयंतोऽप्सरस उषं सेदुर्वसिष्ठाः ॥ ९ ॥
 विद्युतो ज्योतिः परि संजिहानं मित्रावरुणा यदपश्यतां
 त्वा । तस्मै जन्मोत्तिकं वसिष्ठागस्त्यो यत्त्वा विष्ण आंजभारं
 ॥ १० ॥ २३ ॥ उतासि मित्रावरुणो वसिष्ठोर्वश्या ब्रह्मन्मनसो-
 ऽधि जातः । द्रुप्तं स्कन्धं ब्रह्मणा दैव्येन विष्णे देवाः पुष्करि-
 त्वाददंत ॥ ११ ॥ स प्रकेत उभयस्य प्रविद्वान्सहस्रदान उत
 वा सदानः । यमेन ततं परिधिं वयिष्यन्त्सप्सरसः परि जज्ञे
 वसिष्ठः ॥ १२ ॥ सचे ह जाताविपिता नमोभिः कुम्भे रेतः सि-
 पिचतुः समानं । ततो ह मान उदिमाय मध्यात्ततो जातमृ-
 पिमाहुर्वसिष्ठं ॥ १३ ॥ उक्थभूतं सामभूतं विभर्ति यार्वाणं वि-

शीतवसिष्ठान् ॥ २॥ एव इत्तुं कंसिधुं एभिः ततार एव इत्तुं कं
 भेद एभिः जघान एव इत्तुं कं दाशराज्ञे सुदार्से प्र आवत्
 इंद्रः ब्रह्मणा वः वसिष्ठाः ॥ ३॥ जुष्टी नरः ब्रह्मणा वः पितृणां
 अष्टं अव्ययं न किल रिपाय यत् शकरीषु बृहता रवेण इंद्रे शुष्मं
 अदधात् वसिष्ठाः ॥ ४॥ उत् छांश्च इत्तुं नृणां जः नायितासः
 अदीपयुः दाशराज्ञे वृतासः वसिष्ठस्य स्तुवतः इंद्रः अथोत्तुं
 नृत्सुभ्यः अकृणोत् कुं लोकं ॥ ५॥ २२॥ दंडाः श्च इत्तुं गोश्र-
 जनासः आसन् परिच्छिन्नाः भृताः अभकासः अभवत् च पु-
 रः एता वसिष्ठः आत् इत्तुं नृत्सूनां विशः अप्रघ्नत् ॥ ६॥ चयः कृ-
 यन्ति भुवनेषु रेतः तिस्रः प्रजाः आर्याः ज्योतिः श्रयाः चयः
 घर्मासः उपसं सृचन्ति सर्वान् इत्तुं तान् अनु विदुः वसिष्ठाः ॥ ७॥
 सूर्यस्य श्च वक्ष्यः ज्योतिः एषां समुद्रस्य श्च महिमा गभीरः
 वातस्य श्च प्रजयः न अन्येन स्तोमः वसिष्ठाः अनु एतवे वः
 ॥ ८॥ ते इत्तुं निरयं हृदयस्य प्रकेतैः सहस्रं बलं अभि सं चरन्ति
 यमेन तत् परिश्रिं वर्यतः अप्सरसः उप सेदुः वसिष्ठाः ॥ ९॥ वि-
 श्रुतः ज्योतिः परि सं जिहानं मिचावरुणा यत् अपश्यतां त्वा
 तत् ते जन्म उत् एकं वसिष्ठ अगस्त्यः यत् त्वा विशः आश्रजभारं
 ॥ १०॥ २३॥ उत् असि मिचावरुणाः वसिष्ठ उर्वश्याः ब्रह्मन् मनसः
 अधि जातः द्रुप्सं स्कृचं ब्रह्मणा दैव्येन विश्वे देवाः पुष्करि त्वा अद्-
 दन्त ॥ ११॥ सः प्रकेतः उभयस्य प्रविद्वान् सहस्रं दानः उत्
 या सदानः यमेन तत् परिश्रिं वयिष्यन् अप्सरसः परि जज्ञे
 वसिष्ठः ॥ १२॥ सचे ह जातौ इयिता नमः श्रिभः कुंभे रेतः सिसि-
 चतुः समा नं ततः ह मानः उत् इयाय मध्यात् ततः जातं ऋषिं
 आहुः वसिष्ठं ॥ १३॥ उक्थं भूतं सामं भूतं विभक्तिं यावाणं वि-

अ० ५. अ० ३. व० २७.] ॥ २७ ॥ [म० ७. अ० ३. सू० ३४.]

भूतं वदन्त्यये । उपैनमाध्वं सुमनस्यमाना आ वो गच्छाति
प्रतुदो वसिष्ठः ॥ १४ ॥ २४ ॥ २ ॥

॥ ३४ ॥ १-२५ वसिष्ठः ॥ १-१५. १६-२५ विष्टे देवाः । १६ अहिः । १७ अहिर्बुध्नः ॥
१-२१ द्विषदा । २२-२५ विष्टुः ॥

॥ ३४ ॥ प्र शुक्रितुं देवी मनीषा अस्मत्सुतं रथो न वाजी
॥ १ ॥ विदुः पृथिव्या दिवो जनिर्च भूखन्त्यापो अध क्षरतीः ॥ २ ॥
आपश्चिदस्मै पिबन्त पृथीर्वृक्षेषु शूरा मंसन्त उपाः ॥ ३ ॥ आ
धूर्मस्मै दधाताश्चानिद्रो न वज्जी हिरण्यवाहुः ॥ ४ ॥ अग्निं प्र
स्थाताहेव यज्ञं यातेव पत्नन्मना हिनोत ॥ ५ ॥ त्मना सुमत्सु
हिनोत यज्ञं दधात केतुं जनाय वीरं ॥ ६ ॥ उदस्य शुष्माद्वा-
नुर्नात विभर्ति भारं पृथिवी न भूर्म ॥ ७ ॥ ह्यामि देवा अया-
तुरग्रे साधन्वतेन धियं दधामि ॥ ८ ॥ अग्निं वो देवीं धियं
दधिध्वं प्र वो देवचा वाचं कृणुध्वं ॥ ९ ॥ आ चर आसां पाथो
नदीनां वरुण उयः सहस्रचक्षाः ॥ १० ॥ २५ ॥ राजा राष्ट्रानां
पेशो नदीनामनुत्तमस्मै द्वात्रिं विश्वायु ॥ ११ ॥ अविष्टो अ-
स्मान्विष्टासु विष्ट्वद्युं कृणोत शंसं नितित्तोः ॥ १२ ॥ येतु दि-
द्युद्विषामशेवा युयोत विष्टयपस्तनूनां ॥ १३ ॥ अवीन्त्रो अग्निह-
व्यान्ममोभिः प्रेष्टो अस्मा अधायि स्तोमः ॥ १४ ॥ सजृदेवेभि-
रपां नपातं सखायं कृध्वं शिवो नो अस्तु ॥ १५ ॥ अज्जामुक्थेरहिं
गृणीषे बुधे नदीनां रजःसु पीदन् ॥ १६ ॥ मा नोऽहिर्बुध्नो
रिषे धान्मा यज्ञो अस्य सिधहतायोः ॥ १७ ॥ उत नः एषु
नृषु श्रवो धुः प्र राये यंतु शर्धतो अर्यः ॥ १८ ॥ तर्पति शत्रुं स्वर्णं
भूमा महासैनासो अमैभिरेषां ॥ १९ ॥ आ यचः पत्नीर्ग-
मन्त्यच्छा त्वष्टा सुपाणिर्दधातु वीरान् ॥ २० ॥ २६ ॥ प्रति नः

अ० ५. अ० ३. व० २७.] ॥ २७ ॥ [म० ७. अ० ३. सू० ३४.

भन्तु प्र वदन्ति अये उये एनं आध्वं सुऽमनस्यमानाः आ वः
गच्छन्ति प्रऽनृदः वसिष्ठः ॥ १४ ॥ २४ ॥ २ ॥

॥ ३४ ॥ प्र शुक्रा एतु देवी मनीषा अस्मत् सुऽतष्टः रथः न
वाजी ॥ १ ॥ विदुः पृथिव्याः दिवः जनिषं श्रूयन्ति आपः अधः स-
रतीः ॥ २ ॥ आपः चित् अस्मि पिबन्त पृथ्वीः वृषेपु शूराः मंसते
उयाः ॥ ३ ॥ आ धूऽसु अस्मि दधात अश्वान् इंद्रः न वजी हिरण्य-
ऽवाहुः ॥ ४ ॥ अभि प्र स्यात् अहंऽइव यज्ञं याताऽइव पत्नन्
त्मना हिनोत् ॥ ५ ॥ त्मना समत्ऽसु हिनोत् यज्ञं दधात केतुं ज-
नाय वीरं ॥ ६ ॥ उत अस्य शुष्मात् भानुः न आर्तं बिभर्ति भारं
पृथिवी न भूमं ॥ ७ ॥ ह्यामि देवान् अयातुः अग्ने सार्धन् कृ-
तेन धियं दधामि ॥ ८ ॥ अभि वः देवीं धियं दधिध्वं प्र वः देवऽचा
वाचं कृणुध्वं ॥ ९ ॥ आ चष्टे आसां पाथः नदीनां वरुणः उयः स-
हस्रं चक्षाः ॥ १० ॥ २५ ॥ राजा राष्ट्रानां पेशः नदीनां अनुज्ञं
अस्मि क्षुचं विश्वऽआयु ॥ ११ ॥ अविष्टो अस्मान् विश्वासु विष्णु
अद्युं कृणोत् शंसं निनिस्तोः ॥ १२ ॥ वि एतु दिद्युत् द्वियां अशेवा
सुयोत् विष्टक् रपः तनूनां ॥ १३ ॥ अवीत् नः अग्निः हव्यऽअत्
नमःऽभिः प्रेष्टः अस्मै अधायि स्तोमः ॥ १४ ॥ सऽजूः देवेभिः अ-
पां नपातं सखायं कृध्वं शिवः नः अस्तु ॥ १५ ॥ अम्ऽजां उक्थैः
अहिं गृणीषे बुधे नदीनां रजःऽसु सोदन् ॥ १६ ॥ मा नः अहिः
बुध्याः रिषे धात् मा यज्ञः अस्य सिधत् चात्तऽयोः ॥ १७ ॥ उत नः
एषु नृषु श्रवः धुः प्र राये यंतु शर्धतः अर्यः ॥ १८ ॥ तर्पति शर्चुं स्वः
न भूमं महाऽसेनासः अमेभिः एषां ॥ १९ ॥ आ यत् नः पत्नीः
गमन्ति अर्च्य त्वष्टा सुऽपाणिः दधातु वीरान् ॥ २० ॥ २६ ॥ प्रति नः

स्तीमं त्वष्टा जुपेत् स्यादुस्मे अरमन्तिर्वसूयुः ॥ २१ ॥ ता नो रा-
सन्नातिपाचो वसून्त्या रोदसी वरुणानीं शृणोतु । वरुचीभिः
मुशरुणो नो अस्तु त्वष्टा मुदचो वि दधातु रायः ॥ २२ ॥ तन्नो रा-
यः पर्वतास्तन्न आपस्तद्रातिपाच ओषधीरुत द्यौः । वनस्पति-
भिः पृथिवी सजोषां चमे रोदसी परि पासतो नः ॥ २३ ॥ अनु
तद्वी रोदसी जिहातामनु द्युक्षो वरुण इन्द्रसखा । अनु विश्वे
मरुतो ये सहासो रायः स्याम धरुणं धियर्धे ॥ २४ ॥ तन्न इन्द्रो
वरुणी मिचो अगिराप ओषधीर्वनिनो जुपंत । शर्मन्स्याम
मरुतामुपस्ये यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ २५ ॥ २७ ॥

॥ ३५ ॥ १-५५ पक्षिणः ॥ पिथे देवाः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ३५ ॥ शं न इन्द्राग्नी भवतामवोभिः शं न इन्द्रावरुणा
रातहंभ्या । शमिन्द्रासोमा सुविताय शं योः शं न इन्द्राप्रूषणा वा-
जसातो ॥ १ ॥ शं नो भगः शमु नः शंसो अस्तु शं नः पुरंधिः
शमु संतु रायः । शं नः सत्यस्य सुयमस्य शंसः शं नो अर्यमा
पुरुजातो अस्तु ॥ २ ॥ शं नो धाता शमु धता नो अस्तु शं न
उरुची भवतु स्वधाभिः । शं रोदसी बृहती शं नो अद्विः शं नो
देवानां सुहवानि संतु ॥ ३ ॥ शं नो अग्निज्योतिरनीको अस्तु
शं नो मित्रावरुणावश्विना शं । शं नः सुकृतां सुकृतानि संतु
शं न इषिरो अभि वातु वातः ॥ ४ ॥ शं नो द्यावापृथिवी पूर्व-
हूती शमन्तरिक्षं दृश्ये नो अस्तु । शं न ओषधीर्वनिनो भवन्तु
शं नो रजसस्पतिरस्तु जिष्णुः ॥ ५ ॥ २६ ॥ शं न इन्द्रो वसुभिर्दे-
वो अस्तु शमादित्येभिर्वरुणः सुजंसः । शं नो रुद्रो रुद्रेभिर्जे-
लापः शं नस्त्वष्टा आभिरिह शृणोतु ॥ ६ ॥ शं नः सोमो भवतु

स्तोमं त्वष्टा जुपेत् स्यात् अस्मे अरमन्तिः वसुऽयुः ॥ २१ ॥ ता
नः रासन् रातिऽसाचः वसूनि आ रोदसी वरुणानी शृणोतु
वरुचीभिः सुऽशरणः नः अस्तु त्वष्टा सुऽदचः वि दधातु रायः
॥ २२ ॥ तत् नः रायः पर्वताः तत् नः आपः तत् रातिऽसाचः ओ-
षधीः उत द्यौः वनस्पतिऽभिः पृथिवी सुऽजीपाः उभे रोदसी
परि पास्तुतः नः ॥ २३ ॥ अनु तत् उर्वी रोदसी जिहातां अनु
द्युष्टः वरुणः इंद्रऽसखा अनु विष्वे मरुतः ये सहासः रायः स्याम
धरुणं धियर्धे ॥ २४ ॥ तत् नः इंद्रः वरुणः मित्रः अग्निः आपः ओ-
षधीः वनिनः जुपन्त शर्मन् स्याम मरुतां उपऽस्थे यूयं पात स्व-
स्तिऽभिः सदा नः ॥ २५ ॥ २७ ॥

॥ ३५ ॥ शं नः इंद्राग्नी भवतां अरवऽभिः शं नः इंद्रावरुणा
रातऽहंथा शं इंद्रासीमा सुवितायं शं योः शं नः इंद्रापूषणा वा-
जऽसातौ ॥ १ ॥ शं नः भगः शं ऊं नः शंसः अस्तु शं नः पुरऽधिः
शं ऊं संतु रायः शं नः सत्यस्य सुऽयमस्य शंसः शं नः अर्यमा पु-
रुऽजातः अस्तु ॥ २ ॥ शं नः धाता शं ऊं धता नः अस्तु शं नः उ-
रुची भवतु स्वधाभिः शं रोदसी बृहती शं नः अद्रिः शं नः दे-
वानां सुऽहवानि संतु ॥ ३ ॥ शं नः अग्निः ज्योतिःऽअनीकः अस्तु
शं नः मित्रावरुणी अश्विनां शं शं नः सुऽकृतां सुऽकृतानि संतु
शं नः इषिरः अग्नि वातु वातः ॥ ४ ॥ शं नः द्यावापृथिवी पूर्व-
ऽहूतौ शं अंतरिक्षं दृश्ये नः अस्तु शं नः ओषधीः वनिनः भवन्तु
शं नः रजसः पतिः अस्तु जिष्णुः ॥ ५ ॥ २६ ॥ शं नः इंद्रः वसुऽभिः
देवः अस्तु शं आदित्येभिः वरुणः सुऽशंसः शं नः रुद्रः रुद्रेभिः ज-
लापः शं नः त्वष्टा ग्राभिः इह शृणोतु ॥ ६ ॥ शं नः सोमः भवतु

ब्रह्म शं नः शं नो यावाणः शमु संतु यज्ञाः । शं नः स्वरूपां मित-
 यो भवन्तु शं नः प्रस्वपः शम्बस्तु वेदिः ॥ ७ ॥ शं नः सूर्य उरुचक्षा
 उदेतु शं नश्चतस्रः प्रदिशो भवन्तु । शं नः पर्वता ध्रुवयो भवन्तु शं
 नः सिंधवः शमु संत्वार्यः ॥ ८ ॥ शं नो अदितिर्भवतु वृतेभिः शं नो
 भवन्तु मरुतः स्वकाः । शं नो विष्णुः शमु पूषा नो अस्तु शं नो
 भविष्यं शम्बस्तु वायुः ॥ ९ ॥ शं नः देवः सविता चायमाणः शं नो
 भवन्तु पसो विभातीः । शं नो पर्जन्यो भवतु प्रजाभ्यः शं नः क्षे-
 चस्य पतिरस्तु शंभुः ॥ १० ॥ २९ ॥ शं नो देवा विश्वदेवा भवन्तु शं
 सरस्वती सह धीभिरस्तु । शमभिषाचः शमु रातिषाचः शं नो
 दिव्याः पार्थिवाः शं नो अयाः ॥ ११ ॥ शं नः सत्यस्य पतयो
 भवन्तु शं नो अर्वतः शमु संतु गावः । शं नः क्षुभवः सुकृतः सुह-
 स्ताः शं नो भवन्तु पितरो हवेषु ॥ १२ ॥ शं नो अज एकपादेवो
 अस्तु शं नोऽहिर्बुध्न्यः शं संमुद्रः । शं नो अयां नपात्पेरुरस्तु
 शं नः पृथ्विर्भवतु देवगोपाः ॥ १३ ॥ आदित्या रुद्रा वसवो जुष-
 तेदं ब्रह्म क्रियमाणं नवीयः । श्रूयन्तु नो दिव्याः पार्थिवास्तो
 गीजाता उत ये यज्ञियांसः ॥ १४ ॥ ये देवानां यज्ञियां यज्ञिया-
 नां मनोर्यजन्वा अमृतां चतुर्ज्ञाः । ते नो रासन्तामुरुगायमद्य
 यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ १५ ॥ ३० ॥ ३ ॥

॥ ३६ ॥ १-९ यतिः ॥ विष्णे देवाः ॥ विष्णुः ॥

॥ ३६ ॥ म ब्रह्मेतु सदनाहृतस्य वि रश्मिभिः समृजे सूर्यो
 गाः । वि सानुना पृथिवी संस उर्वी पृथु प्रतीकमध्येधे
 अग्निः ॥ १ ॥ इमां वा मित्रावरुणा सुवृत्तिमिपं न कृण्वे असु-
 रा नवीयः । इतो वामन्यः पदवीरदन्धो जनं च मित्रो यत-

ब्रह्मं शं नः शं नः यावाणः शं कुं संतु यज्ञाः शं नः स्वरूपां मितयः
 भवन्तु शं नः प्रऽस्वः शं कुं अस्तु वेदिः ॥ ७ ॥ शं नः सूर्यः उरुऽच-
 द्याः उत् एतु शं नः चतस्रः प्रऽदिशः भवन्तु शं नः पर्वताः ध्रुवयः
 भवन्तु शं नः सिधवः शं कुं संतु आपः ॥ ८ ॥ शं नः अदितिः भवन्तु
 घृतेभिः शं नः भवन्तु मरुतः सुऽअर्काः शं नः विष्णुः शं कुं पूषा
 नः अस्तु शं नः भविष्यं शं कुं अस्तु वायुः ॥ ९ ॥ शं नः देवः सविता
 चार्यमाणः शं नः भवन्तु उपसः विऽभातीः शं नः पर्जन्यः भवन्तु
 प्रऽजाभ्यः शं नः द्यौषस्य पतिः अस्तु शं नः ॥ १० ॥ २९ ॥ शं नः
 देवाः विश्वऽदेवाः भवन्तु शं सरस्वती सह धीभिः अस्तु शं अग्नि-
 ऽसाचः शं कुं रात्रिऽसाचः शं नः दिव्याः पार्थिवाः शं नः अप्याः
 ॥ ११ ॥ शं नः सत्यस्य पतयः भवन्तु शं नः अर्वतः शं कुं संतु गावः
 शं नः चतुर्भवं सुऽकृतः सुऽहस्ताः शं नः भवन्तु पितरः हवेषु ॥ १२ ॥
 शं नः अजः एकऽपात् देवः अस्तु शं नः अहिः बुध्नः शं समुद्रः
 शं नः अपां नपात् पेरुः अस्तु शं नः पृथिः भवन्तु देवऽगौपाः
 ॥ १३ ॥ आदित्याः रुद्राः वसवः जुषंत इदं ब्रह्म क्रियमाणं नवीयः
 ऋषवन्तु नः दिव्याः पार्थिवासः गोऽजाताः उत् ये यज्ञियासः
 ॥ १४ ॥ ये देवानां यज्ञियाः यज्ञियानां मनोः यजचाः अमृताः
 चतुऽज्ञाः ते नः रासंतां उरुऽगायं अद्य यूयं पात स्वस्तिभिः
 सदा नः ॥ १५ ॥ ३० ॥ ३ ॥

॥ ३६ ॥ प्र ब्रह्मं एतु सदेनात् चतस्र्यं वि रुश्मिभिः ससृजे
 सूर्यः गाः वि सानुना पृथिवी सस्रे उर्वी पृथु प्रतीकं अधि आ
 ईधे अग्निः ॥ १ ॥ इमां वां मिचावरुणा सुऽवृक्तिं इयं न कृण्वे अ-
 सुरा नवीयः इनः वां अन्यः पदुऽवीः अदब्धः जनं च मिचः यत-

ति ब्रुवाणः ॥२॥ आ वातस्य घञन्तो रन्त इत्या अपीपयन्त धेनवो
न सूदाः । महो दिवः सद्ने जायमानोऽर्चिः क्रदद्बृषभः सस्मिन्नु-
धन् ॥३॥ गिरा य एता युनजद्वरीं त इन्द्र प्रिया सुरथा शूर धायू ।
प्र यो मनुं रिरिक्षतो मिनात्या सुक्रतुर्मर्यमणं ववृत्यां ॥४॥ य-
जन्ते अस्य सुख्यं वयश्च नमस्विनः स्व चतस्य धामन् । वि पृथो
वावधे नृभिः स्तवान इदं नमो रुद्राय प्रेष्ट ॥५॥१॥ आ यत्साकं
यशसो वावशानाः सरस्वती सप्तथी सिंधुमाता । याः सुप्रयत
सुदुर्घाः सुधारा अभि स्वेन पर्यसा पीषाणाः ॥६॥ उत ते नो
मरुतो मंदसाना धियं तोकं च वाजिनोऽवन्तु । मा नः परि रथ्य-
दक्षरा चरन्त्यवीवृधन्नुज्यं ते रयिं नः ॥७॥ प्र वो महीमरमतिं
कृणुध्वं प्र पूषणं विदथ्यं न वीरं । भगं धियोऽवितारं नो अ-
स्याः सातौ वाजं रातिषाचं पुरंधिं ॥८॥ अच्छायं वो मरुतः
क्षीकं एत्वच्छा विष्णुं निषिक्तपामवोभिः । उत प्रजयि गृणते
वयो धुर्य्यं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥९॥२॥

॥ ३९ ॥ १-८ वसिष्ठः ॥ विद्ये देवाः ॥ विदुषः ॥

॥३९॥ आ वो वाहिंष्टो बहनु स्तवध्ये रणो वाजा च्छुषणो
अमृक्तः । अभि चिंपृष्टैः सर्वनेषु सोमैर्मदे सुगिमा महभिः
पृणध्वं ॥१॥ यूयं ह रत्नं मघवन्तु धत्थ स्वर्हं च्छुषणो
अमृक्तं । सं यज्ञेषु स्वधावन्तः पिवध्वं वि नो राधांसि मतिभिर्दे-
यध्वं ॥२॥ उवोचिंथ हि मघवन्देष्णं महो अर्भस्य वसुनो वि-
भागे । उभा ते पूर्णा वसुना गर्भस्ती न सूनृता नि यमते वसुषा
॥३॥ त्वमिन्द्र स्वयंशा च्छुषा वाजो न साधुरस्तमेष्टृका ।
वयं नु ते दाश्यांसः स्याम ब्रह्मं कृण्वन्तो हरिवो वसिष्ठाः ॥४॥

ति द्युवाणः ॥२॥ आ वातस्य ध्रजतः रंते इत्याः अपीं पयंत धेनवः
 न सूर्दाः महः दिवः सदेने जायमानः अचिंक्रदत् वृषभः सस्मिन्
 ऊर्ध्वम् ॥३॥ गिरायः एता युनजन्त हरीं ते इंद्रे प्रिया सुऽरथा पूर
 धायू प्रयः मन्युं रिरिक्षतः मिनाति आ सुऽऋतुं अयमर्णं ववृ-
 त्वां ॥४॥ यजन्ते अस्य सख्यं वयः च नमस्विनः स्वे चतस्य धामनं
 वि पृक्षः वावधे नृऽभिः स्तवानः इदं नमः रुद्राय मेष्टं ॥५॥१॥
 आ यत् साकं यशसः वावृशनाः सरस्वती सप्तयीं सिंधुऽमाता
 याः सुस्वयंत सुऽदुघाः सुऽधाराः अभि स्वेन पयसा पीयानाः
 ॥६॥ उत त्ये नः मरुतः मंदसानाः धियं तोकं च वाजिनः अवन्तु
 मा नः परि ख्यन्त अक्षरा चरन्ती अवीं वृधन् युज्यं ते रयिं नः ॥७॥
 प्र वः महीं अरमन्ति कृणुध्वं प्र पूषणं विदुष्यं न वीरं भगं धियः
 अविहारं नः अस्याः सातौ वाजं रातिऽसाचं पुरंऽधि ॥८॥
 अञ्च अयं वः मरुतः द्योकः एतु अञ्च विष्णुं निसिक्तुऽपां अवः-
 ऽभिः उत प्रऽजयिं गृणन्ते वयः धुः यूयं पात स्वस्तिऽभिः सदा
 नः ॥९॥२॥

॥ ३७ ॥ आ वः वाहिष्ठः बहन्तु स्तवधै रयः वाजाः चतुष्टयः
 अमृक्तः अभि त्रिऽपृष्ठैः सर्वनेषु सोमैः मदे सुऽशिप्राः महऽभिः
 पूणध्वं ॥१॥ यूयं ह रत्नं मघवन्तऽसु धत्थ स्वऽदृशः चतुष्टयः
 अमृक्तं सं यज्ञेषु स्वधाऽवन्तः पिवध्वं वि नः राधांसि मतिऽभिः
 दयध्वं ॥२॥ उवोचिथ हि मघऽवन् देष्णं महः अर्भस्य वसुनः वि-
 ऽभागे उभा ते पूर्यो वसुना गर्भेस्तौ न सूनृता नि यमते वसव्यो
 ॥३॥ तं इंद्रे स्वऽयशः चतुष्टयाः वाजः न साधुः अस्तं एपि चक्रा
 वयं नु ते दाश्वांसः स्याम ब्रह्म कृण्वन्तः हरिऽवः चसिष्ठाः ॥४॥

सन्नितासि प्रवतो दाम्पुषे चिद्धाभिर्विवेधो हर्यश्च धीभिः । व-
 वन्मा नु ते युज्याभिहृती कदा न इन्द्र राय आ दशस्ये ॥ ५ ॥ ३ ॥
 वासयसीव वेधसस्त्वं नः कदा न इन्द्र वचसो वुवोधः । अस्तं ता-
 त्या धिया रयिं सुवीरं पृक्षो नो अवा न्युहीत वाजी ॥ ६ ॥ अभि
 यं देवी निर्वृतिश्चिदीशे नक्षत इन्द्र शरदः सुपृष्ठः । उप चिवं-
 धुर्जरदष्टिमेत्यस्ववेशं यं कृण्वत मर्ताः ॥ ७ ॥ आ नो राधांसि
 सवितः स्तवध्या आ रायो यंतु पर्वतस्य रातौ । सदा नो दिव्यः
 पायुः सिषक्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ८ ॥ ४ ॥

॥ ३८ ॥ १-८ पश्चिमः ॥ १-६ सविता । ६ सविता भगो वा । ७-८ पश्चिमः ॥ विष्णुः ॥

॥ ३८ ॥ उदु य देवः सविता ययाम हिरण्ययीममतिं या-
 मशिन्वेत् । नूनं भगो हव्यो मानुषेभिर्वि यो रत्नां पुरु-
 वसुर्दधाति ॥ १ ॥ उदु तिष्ठ सवितः शुध्यस्य हिरण्यपाणे
 प्रभृतावृतस्य । शुध्यं पृथ्वीममतिं सृजान आ नृभ्यो मर्त-
 भीजनं सुवानः ॥ २ ॥ अपि पुतः सविता देवी अस्तु यमा चि-
 द्विष्टे वसवो गृणन्ति । स नः स्तोमान्नमस्यश्चनो धाद्विष्टेभिः
 पातु पायुभिर्नि सूरिन् ॥ ३ ॥ अभि यं देव्यदितिगृणन्ति सुवं
 देवस्य सवितुर्जुपाणा । अभि सखाजो वरुणो गृणन्त्यभि
 मित्रासो अर्यमा सजोषाः ॥ ४ ॥ अभि ये मिथो वनुयः सपन्ते
 रातिं दिवो रातिपार्चः पृथिव्याः । अहिर्बुध्न उत नः शृणोतु
 वरुच्येकधेनुभिर्नि पातु ॥ ५ ॥ अनु तवो जास्पतिर्मसीष्ट
 रत्नं देवस्य सवितुरियानः । भगमुपोऽवसे जोहवीति भगम-
 नुयो अथ याति रत्नं ॥ ६ ॥ शं नो भवन्तु वाजिनो हवेपु देवता-
 ता मितद्रवः स्वर्काः । अभयन्तोऽहिं वृकं रक्षांसि सनेम्यस्म-

सनिता असि प्रऽवतः दाशुपे चित् याभिः विवेपः हरिऽअश्व
 धीभिः ववन्म नु ते युज्याभिः कुती कदा नः इन्द्र रायः आ दशस्येः
 ॥ ५ ॥ ३ ॥ वासयसिऽइव वेधसः त्वं नः कदा नः इन्द्र वचसः वु-
 वोधः अस्तं तात्या धिया रयिं सुऽवीरं पृथः नः अवी नि उहीत
 वाजी ॥ ६ ॥ अभियं देवी निऽचातिः चित् ईशे नष्टे इन्द्रं शरदः
 सुऽपृथः उपे चिऽबन्धुः जरत्ऽअष्टिं एति अस्वऽवेशं यं कृण्वत
 मर्ताः ॥ ७ ॥ आ नः राधांसि सवितः स्तवध्वं आ रायः यंतु पर्व-
 तस्य रातौ सदा नः दिव्यः पायुः सिसृक्षु यूयं पात स्वस्तिऽभिः
 सदा नः ॥ ८ ॥ ४ ॥

॥ ३८ ॥ उत ऊं स्यः देवः सविता ययाम् हिरण्ययीं अमतिं यां
 अशिष्रेत् नूनं भगः हव्यः मानुपेभिः वि यः रत्नां पुरुऽवसुः
 दधाति ॥ १ ॥ उत ऊं तिष्ठ सवितः शुधि अस्य हिरण्यऽपाणे
 प्रऽभृती अतस्य वि उर्वीं पृथ्वीं अमतिं सृजानः आ नृऽभ्यः मर्त-
 ऽभोजनं सुवानः ॥ २ ॥ अपि स्तुतः सविता देवः अस्तु यं आ चित्
 विश्वे वसवः गृणन्ति सः नः स्तोमान् नमस्यः चनः धात् विश्वेभिः
 पातु पायुऽभिः नि सूरीन् ॥ ३ ॥ अभियं देवी अदितिः गृणाति
 सव देवस्य सवितुः जुपाणा अभि संऽराजः वरुणः गृणन्ति अभि
 मिचासः अर्यमा सऽजोषाः ॥ ४ ॥ अभि ये मिथः वनुपः सपते
 रातिं दिवः रातिऽसाचः पृथिव्याः अहिः बुध्नः उत नः शृणोतु
 वरुची एकधेनुऽभिः नि पातु ॥ ५ ॥ अनु तत् नः जाः पतिः मंसीष्ट
 रत्नं देवस्य सवितुः इयानः भगं उयः अवसे जोहवीति भगं अ-
 नुपः अपं माति रत्नं ॥ ६ ॥ शं नः भवन्तु वाजिनः हवेषु देवऽताता
 मितऽद्रवः सुऽअर्काः जंभयतः अहिं वृकं रक्षांसि सनेमि अस्मत्

द्युयवन्नमीवाः ॥ ७ ॥ वाजेवाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु विप्रा
अमृता चतुर्जाः । अस्य मध्वः पिवत मादयध्वं तृप्ता यात
पथिभिर्देवानैः ॥ ८ ॥ ५ ॥

॥ ३९ ॥ १-७ पतिष्ठः ॥ पित्रे देवाः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ३९ ॥ ऊर्ध्वो अग्निः सुमतिं वस्वो अग्नेत्पतीची जूणिर्देव-
तातिमेति । भेजाते अद्रीं रथ्येव पंथामृतं होता न इषितो यजा-
ति ॥ १ ॥ प्र वावृजे सुप्रया वहिरेवामा विप्रतीव वीरिट इया-
ते । विशामक्तोरुषसः पूर्वहूतौ वायुः पूषा स्वस्तये नियुत्वान्
॥ २ ॥ जमया अच वसवी रंत देवा उरावतरिषे मर्जयंत शुभाः ।
अर्वाक्पथ उरुजयः कृणुध्वं श्रोता दूतस्य जग्मुषो नो अस्य ॥ ३ ॥
ते हि यज्ञेषु यज्ञियास्त ऊमाः सधस्यं विष्ये अभि संति देवाः । तौ
अध्वर उशतो यस्यमे श्रुष्टी भगं नासत्या पुरंधिं ॥ ४ ॥ आग्ने गि-
रो दिव आ पृथिव्या मित्रं वह वरुणमिंद्रमग्निं । आर्यमणम-
दितिं विष्णुमेपां सरस्वती मरुतो मादयन्तां ॥ ५ ॥ रे हव्यं मति-
भिर्यज्ञियानां नक्षत्कामं मर्त्यानामसिन्धुम् । धाता रयिमवि-
दस्यं सदासां संक्षीमहि युज्येभिर्नु देवैः ॥ ६ ॥ नू रोदसी अभिष्टुते
वसिष्ठैर्वातावानो वरुणो मित्रो अग्निः । यच्छंतु चंद्रा उपमं नो
अर्के भूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ७ ॥ ६ ॥

॥ ४० ॥ १-७ पतिष्ठः ॥ पित्रे देवाः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ४० ॥ ओ श्रुष्टिर्विद्व्याः समेतु प्रति स्तोमं दधीमहि तुरा-
णां । यद्द्य देवः संविता सुवाति स्यामांस्य रत्निनो विभागे
॥ १ ॥ मित्रस्तन्नो वरुणो रोदसी च द्युभक्तमिंद्रो अर्यमा
ददातु । दिदैष्टु देवदिती रेक्णो वायुश्च यच्चियुविते भगश्च

युयवन् असीवाः ॥ ७ ॥ वाजैऽवाजे अवत वाजिनः नः धनेषु
विप्राः अमृताः चतुऽज्ञाः अस्य मर्ध्वः पिवत मादयध्वं तृप्ताः
यात पथिऽभिः देवऽयानैः ॥ ८ ॥ ५ ॥

॥ ३९ ॥ ऊर्ध्वैः अग्निः सुऽमृतिं वस्वं अथेत् प्रतीची जूयिः देव-
ऽतांति एति भेजाते अद्रीं रथ्याऽइव पथां चतुऽहोता नः इषि-
तः यजाति ॥ १ ॥ प्र ववृजे सुऽप्रयाः वहिः एषां आ विरपतीऽइव
वीरिटे इयाते विशां अक्तोऽपसः पूर्वऽहूतो वायुः पूषा स्वस्तये
नियुत्तान् ॥ २ ॥ जम्ब्याः अच वसवः रत देवाः उरी अंतरिक्षे मर्ज-
यन्त शुभ्राः अर्वाक् पथः उरुऽजयः कृणुध्वं श्रोतं दूतस्य जम्बुपः
नः अस्य ॥ ३ ॥ ते हि यज्ञेषु यज्ञियांसः ऊमाः सधऽस्य विश्वे अभि-
सन्ति देवाः तान् अध्वरे उयतः यष्टि अग्ने शुष्टी भगं नासत्या पुर-
ऽधि ॥ ४ ॥ आ अग्ने गिरः दिवः आ पृथिव्याः मिचं वह वरुणं इंद्रं
अग्निं आ अयमणं अदितिं विष्णुं एषां सरस्वती मरुतः मादय-
तां ॥ ५ ॥ रुरे हव्यं मतिऽभिः यज्ञियाणां नदात् कामं मर्त्यानां अ-
सिन्वन् धातं रयिं अविऽदस्यं सदाऽसां सद्यीमहि युज्येभिः नु
देवैः ॥ ६ ॥ नु रोदसी अभिऽस्तुते वसिष्ठैः चतुऽवानः वरुणः
मिचः अग्निः यच्छतु चंद्राः उपऽमनः अर्कं यूयं पात स्वस्तिऽभिः
सदा नः ॥ ७ ॥ ६ ॥

॥ ४० ॥ शो शुष्टिः विद्व्यां सं एतु प्रति स्तोमं दधीमहि तुरा-
णां यत् अद्य देवः सविता सुवातिं स्याम अस्य रत्निनः विऽभागे
॥ १ ॥ मिचः तत् नः वरुणः रोदसी च द्युऽभक्तं इंद्रः अयमा ददातु
दिदृष्टु देवी अदितिः रेवणः वायुः च यत् निऽयुचितं भगः च

॥२॥ सेदुयो अस्तु मस्तुः स शुष्मी यं मर्त्यं पृषदश्वा अवाय । उ-
तेमग्निः सरस्वती जुनन्ति न तस्य रायः पर्येतास्ति ॥३॥ अयं हि
नेता वरुण ऋतस्य मित्रो राजानो अर्यमापो धुः । सुहवा देव्य-
दितिरनर्वा ते नो अंहो अति पर्षन्नरिष्टान् ॥४॥ अस्य देवस्य
मीळुहो वया विष्णोरिषस्य प्रभृषे हविर्भिः । विदे हि रुद्रो रु-
द्रियं महित्वं यासिष्टं वर्तिरश्विनाविरावत् ॥५॥ मार्च पूषन्ना-
घृण इरस्यो वरुचो यद्रातिषाचश्च रासन् । मयोभुवो नो अर्व-
तो नि पातु वृष्टिं परिज्मा वातो ददातु ॥६॥ नू रोदसी अभिष्टुते
वसिष्ठैर्ऋतावानो वरुणो मित्रो अग्निः । यच्छतु चंद्रा उपमं
नो अर्कं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥७॥७॥

॥४९॥ १-७ पतिष्ठः ॥ १ लिङ्गोक्तोपताः । २-६ भगः । ७ उवाः ॥ १ अगती । २-७ विदुः ॥

॥४९॥ प्रातरग्निं प्रातरिंद्रं हवामहे प्रातर्मित्रावरुणा प्रा-
तरश्विना । प्रातर्भगं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं प्रातः सोममुत रुद्रं
हुवेम ॥१॥ प्रातर्जितं भगमुयं हुवेम वयं पुत्रमदितेर्यो वि-
धृता । आधश्चिद्यं मन्यमानस्तुरश्चिद्राजा चिद्यं भगं भु-
क्षीत्याहं ॥२॥ भग प्रणेतर्भग सत्यराधो भगेमां धिय-
मुदवा ददन्नः । भग प्र णो जनय गोभिरश्वैर्भग प्र नृभिर्नृ-
वंतः स्याम ॥३॥ उतेदानीं भगवंतः स्यामोत प्रपित्व
उत मध्ये अह्ना । उतोदिता मघवन्सूर्यस्य वयं देवानां
सुमती स्याम ॥४॥ भग एव भगवाँ अस्तु देवास्तेन वयं
भगवंतः स्याम । तं त्वा भग सर्वं इज्जोहवीति स नो भग पुर-
एता भवेह ॥५॥ समध्वरायोपसो नमंत दधिक्तावेव शुचये
पदाय । अर्वाचीनं वसुविदं भगं नो रथमिवाश्वा वाजिन-

॥ २ ॥ सः इत् उयः अस्तु मस्तुः सः शुष्मी यं मर्त्यं पृषत् अश्वः
 अवाय उत इ अग्निः सरस्वती जुनंति न तस्य रायः परिऽ एता
 अस्ति ॥ ३ ॥ अयं हि नेता वरुणः ऋतस्य मिचः राजानः अयमा
 अपः धुः सुहवा देवी अदितिः अनवा ते नः अंहः अति पर्पन्
 अरिष्टान् ॥ ४ ॥ अस्य देवस्य मीळहुपः वयाः विष्णोः एषस्य प्र-
 ऽभृषे हविः ऽभिः विदे हि रुद्रः रुद्रियं महिऽत्वं यासिष्टं वर्तिः अ-
 श्विनौ इराऽवत् ॥ ५ ॥ मा अर्च पूषन् आऽघृणे इरस्यः वरुची
 यत् रातिऽसाचः च रासन् मयः ऽभुवः नः अर्वतः नि पांतु वृष्टिं
 परिऽज्मा वातः ददातु ॥ ६ ॥ नु रोदसी अभिऽस्तुते० वसिष्ठैः
 ऋतऽवानः वरुणः मिचः अग्निः यच्छतु चंद्राः उपऽमं नः अकै
 यूयं पात स्वस्ति ऽभिः सदा नः ॥ ७ ॥ ७ ॥

॥ ४१ ॥ प्रातः अग्निं प्रातः इंद्रं हवामहे प्रातः मिचावरुणा प्रा-
 तः अश्विना प्रातः भर्गं पूषणं ब्रह्मणः पतिं प्रातः सोमं उत रुद्रं
 हुवेम ॥ १ ॥ प्रातः ऽजितं भर्गं उयं हुवेम वयं पुचं अदितेः यः वि-
 ऽधर्ता आध्रः चित् यं मन्यमानः तुरः चित् राजा चित् यं भर्गं भि-
 स्ति इति आह ॥ २ ॥ भर्गं प्रऽनेतः० भर्गं सत्यऽराधः भर्गं इमां धियं
 उत अव ददेत् नः भर्गं प्र नः जनय गोभिः अश्वैः भर्गं प्र नृऽभिः
 नृऽवंतः स्याम ॥ ३ ॥ उत इदानीं भर्गं ऽवंतः स्याम उत प्रऽपित्वे
 उत मध्ये अह्ना उत उतऽइता मघऽवन् सूर्यस्य वयं देवानां सु-
 ऽमृतौ स्याम ॥ ४ ॥ भर्गः एव भर्गं ऽवान् अस्तु देवाः तेन वयं भर्ग-
 ऽवंतः स्याम तं त्वा भग सर्वः इत् जोहवीति सः नः भग पुरऽ एता
 भव इह ॥ ५ ॥ सं अध्वराय उपसः नमंत दधिक्वावाऽ इव शुचये
 पदार्थ अवाचीनं वसुऽविदै भर्गं नः रथं ऽ इव अश्वः वाजिनः

अ० ५. अ० ४. व० १०.] ॥ ३४ ॥ , [म० ७. अ० ३. सू० ४३

आ वंहंतु ॥ ६ ॥ अथावतीर्गोमंतीन उपासो वीरवतीः सद्-
मुच्छंतु भद्राः । घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभिः
सदा नः ॥ ७ ॥ ८ ॥

॥ ४२ ॥ १-६ पक्षिणः ॥ विश्वे देवाः ॥ विष्णु ॥

॥ ४२ ॥ प्र ब्रह्माणो अंगिरसो नक्षंत प्र क्रौंदनुर्नभन्यस्य वेतु । प्र
धेनवं उद्गुतो नवंत युज्यातामद्रीं अध्वरस्य पेशः ॥ १ ॥ सुगले
अग्ने सनविहो अध्वा युंष्ट्वा सुते हरितो रोहितश्च । ये वा सद्यं ब-
रुषा वीरवाहो हुवे देवानां जनिमानि सक्तः ॥ २ ॥ समु वो यज्ञं म-
हयन्नमोभिः प्र होता मंद्रो रिरिच उपाके । यजस्व सु पुर्वणीव
देवाना यज्ञियां मरमंति ववृत्याः ॥ ३ ॥ यदा वीरस्य रेवतो दुरोवे
स्यो न शीरति थिराचिकेतत् । सुप्रीतो अग्निः सुधितो दम आ स
विशे दाति वार्यमियत्यै ॥ ४ ॥ इमं नो अग्ने अध्वरं जुषस्व म-
रुत्स्विंदे यशसं कृधी नः । आ नक्ता बर्हिः संदतामुषासो रंता
मिवावरुणा यजेह ॥ ५ ॥ एवाग्निं संहस्यं वसिष्ठो रायस्वामी
श्वस्यस्य स्तौत । इधं रयिं पंचणनानमस्मे ययं पात स्वस्ति-

आ व॒हंतु ॥ ६ ॥ अ॒श्व॑ऽव॒तीः गो॑ऽम॒तीः नः॒ उ॒प॒सः वी॒र॑ऽव॒तीः
स॒दै उ॒च्छ॑न्तु भ॒द्राः घृ॑तं दु॒हा॒नाः वि॒श्वतः॑ प्रऽपी॒ताः यू॒यं पा॒त स्व॒-
स्ति॑ऽभिः सदा॑ नः ॥ ७ ॥ ८ ॥

॥ ४२ ॥ प्र॒व॒हाणः॑ अ॒गिर॑सः न॒द्यन्त॑ प्र॒क्रंद॑न्तुः न॒भ॒न्य॑स्य वे॒तु प्र
घे॒नवः॑ उ॒दऽप्रु॑तः न॒वन्त॑ यु॒ज्याता॑ अ॒द्रीं अ॒ध्व॒रस्य॑ पे॒शः ॥ १ ॥ सु॒-
ऽगः॑ ते अ॒ग्ने स॒न॑ऽवि॒त्तः अ॒ध्वा यु॑स्व सु॒ते ह॒रितः॑ रो॒हितः॑ च॒ ये वा
स॒न्नन् अ॒रु॒धाः वी॒र॑ऽवा॒हः हु॒वे दे॒वानां॑ ज॒र्निमा॑नि स॒त्तः ॥ २ ॥ सं
ऊं वः॑ यु॒ज्ञं म॒ह्यन् न॑मःऽभिः प्र॒होता॑ म॒द्रः रि॒रि॒चे उ॒पा॒के य॒ज-
स्व सु॑ पुरु॒ऽअ॒नीक॑ दे॒वान् आ य॒ज्ञिया॑ अ॒रम॑तिं व॒वृ॒त्याः ॥ ३ ॥ य-
दा वी॒रस्य॑ रे॒वतः॑ दुरो॒णे स्यो॒न॑ऽशीः अ॒ति॒षिः आ॑ऽचि॒कैत॑त् सु॒-
ऽपी॒तः अ॒ग्निः सु॑ऽधि॒तः द॒मे आ॑ सः वि॒शे दा॑ति वा॒र्यं इ॒यत्यै ॥ ४ ॥
इ॒मं नः॑ अ॒ग्ने अ॒ध्व॒रं जु॒यस्व॑ म॒रुत॑ऽसुं इं॒द्रं य॒शसं॑ कृ॒धि नः॑ आ न॒क्ता
व॒हिः स॒दाता॑ उ॒पसा॑ उ॒शन्ता॑ मि॒त्राव॑रुणा य॒ज इ॒ह ॥ ५ ॥ ए॒व अ॒ग्निं
स॒हस्यं॑ व॒सि॒ष्ठः रा॒यऽका॑मः वि॒श्वऽप्स्य॑स्य स्तौ॒त् इ॒धं र॒यिं प्र॒प्र-
थ॑त् वा॒जं अ॒स्मे यू॒यं पा॒त स्व॒स्ति॑ऽभिः सदा॑ नः ॥ ६ ॥ ७ ॥

॥ ४३ ॥ प्र॒वः॑ यु॒ज्ञेपु॑ दे॒व॑ऽयन्तः अ॒र्चन् द्या॒वा न॑मःऽभिः पृ॒थि॒-
वीं इ॒प॒थ्यं ये॒षां व॒क्षाणि॑ अ॒स॒मानि॑ वि॒प्राः वि॒म्रक् वि॑ऽयन्ति व॒-
नि॒नः न॑ शा॒खाः ॥ १ ॥ प्र॒य॒ज्ञः ए॒तु हे॒तवः॑ न स॒ग्निः उ॒त् य॒च्छ्वं स॒-
ऽम॑नसः घृ॒ताचीः॑ स्तृ॒णीत॑ व॒हिः अ॒ध्व॒राय॑ सा॒धु ऊ॒र्ध्वा शे॒ची॒षि
दे॒व॑ऽयू॒नि अ॒स्युः ॥ २ ॥ आ पु॒त्रासः॑ न मा॒तरं॑ वि॑ऽभृ॒चाः सा॒नौ
दे॒वासः॑ व॒हि॒पः स॒द॑न्तु आ वि॒श्वाची॑ वि॒द॒थ्या अ॒न॒क्तु अ॒ग्ने मा॑ नः
दे॒व॑ऽता॒ता मृ॒धः कः॑ ॥ ३ ॥ ते सी॒य॒पन्त॑ जो॒षं आ य॒ज॒त्राः ऋ॒तस्य॑

धाराः सुदुघा दुहानाः । ज्येष्ठं वो अद्य मह आ वसूनामा गतन्
समनसो यतिष्ठ ॥ ४ ॥ एवा नो अग्ने विद्वा दशस्य त्वया वयं
सहसावन्नास्काः । राया युजा सधमादो अरिष्टा यूयं पात स्व-
स्तिभिः सदा नः ॥ ५ ॥ १० ॥

॥ ४४ ॥ १-५ वसिष्ठः ॥ १ लिंगोक्तेयताः । २-५ दधिक्रां ॥ १ जगती । २-५ त्रिष्टुप् ॥

॥ ४४ ॥ दधि॒क्रां वः प्रथ॑मम॒श्विनो॒पसंम॒ग्निं समि॑द्धं भग॑मूतये
हुवे । इ॒दं विष्णुं॑ पू॒षणं॑ ब्रह्म॑णस्पति॑मादित्या॒न्यावा॑पृथि॒वी अपः॑
स्वः ॥ १ ॥ दधि॒क्रामु॑ नम॑सा बो॒धय॑त उ॒दीरा॑णा य॒ज्ञमु॑पप्र॒यंतः॑ ।
इ॒ळा दे॒वीं ब॒र्हिषि॑ सा॒दय॑तोऽश्वि॒ना वि॒प्रा सु॒हवा॑ हुवेम ॥ २ ॥
दधि॒क्रावा॑णं बु॒बुधा॑नो अ॒ग्निमु॑प॒ ब्रुव॑ उप॒सं सू॒र्यं गां । ब्र॒ह्मं मै-
श्वतो॑र्व॒रुण॑स्य व॒भुं ते वि॒श्वास्म॑हुरि॒ता या॑व॒यंतु॑ ॥ ३ ॥ दधि॒क्रावा॑
प्रथ॑मो वा॒ज्यवा॑ये रथा॑नां भवति प्र॒जान॑न् । संवि॒दान॑ उप॒सा
सू॒र्येणा॑दित्येभि॒र्वसु॑भि॒रंगि॑रोभिः ॥ ४ ॥ आ नो॑ दधि॒क्राः प॒थ्या-
मन॑कृतस्य प॒थाम॑न्ये॒तवा॑ उ । ऋ॒णीतुं॑ नो॒ दिव्यं॑ श॒र्धो अ॒ग्निः
ऋ॒णंतु॑ वि॒श्वे म॒हिषा॑ अ॒मूराः॑ ॥ ५ ॥ ११ ॥

॥ ४५ ॥ १-४ वसिष्ठः ॥ सयिता ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ४५ ॥ आ दे॒वो या॑तु सवि॒ता सुर॑त्नोऽन्तरि॒क्ष्वा च॑ह॒मा-
नो॒ अश्वेः॑ । ह॒स्ते द॑धानो॒ नर्या॑ पु॒रूषि॑ निवे॒शय॑ञ्च प्रसु॒वञ्च
भूम॑ ॥ १ ॥ उ॒दस्य॑ वा॒हू शि॑षि॒रा बृ॑ह॒तां हि॒रण्य॑या दि॒वो अ॑न्तो
अ॒नष्टा॑ । नू॒नं सो अ॑स्य म॒हिमा॑ प॒निष्ट॑ सू॒रश्चि॑दस्मा॒ अन्तुं॑
दा॒दप॒स्यां ॥ २ ॥ स घा॑ नो दे॒वः स॒विता॑ सु॒हावा॑ सा॒विप॑द्य-
सु॒पति॑र्वसू॒नि । वि॒श्वय॑मा॒णो अ॒मति॑मु॒रूचीं॑ म॒र्तभो॑र्ज॒नम॑ध
रा॒सते॑ नः ॥ ३ ॥ इ॒मा गि॑रः सवि॒तारं॑ सु॒जिह्वं॑ पू॒रणं॑ भस्ति॒मी-

धाराः सु० दुधाः दुहानाः ज्येष्ठं वः अद्य महः आ वसूनां आ गंतुं
स० मन्तसः यति स्थ ॥४॥ एव नः अग्ने विष्णु आ दशस्य त्वया वयं
सहसा० वन् आस्क्राः राया युजा सध० मादः अरिषाः यूयं पातु
स्वस्ति० भिः सदा नः ॥५॥ १०॥

॥४४॥ दधि० क्रां वः प्रथमं अश्विना उपसं अग्निं सं० इदं भगं
ऊतये हुवे इन्द्रं विष्णुं पूषणं ब्रह्मणः यति आदित्यान् द्यावा पृथि-
वी अपः स्वः० ॥१॥ दधि० क्रां कुं नमसा बोधयंतः उत० ईरा-
णाः यज्ञं उप० प्रयंतः इक्रां देवीं बर्हिषि सादयंतः अश्विना वि-
प्रां सु० हवा हुवेम ॥२॥ दधि० क्रावाणं वुवुधानः अग्निं उप० ध्रुवे
उपसं सूर्यं गां ग्रधं मंशतोः वरुणस्य वभ्रुं ते विश्वा अस्मत् दुः० इ-
ता यवयंतु ॥३॥ दधि० क्रावां प्रथमः वाजी अर्वा अये रथानां
भवति प्र० जानन् सं० विदानः उपसां सूर्येण आदित्येभिः वसु-
० भिः अंगिरः० भिः॥४॥ आ नः दधि० क्राः पथ्यां अनु० कु चतस्य
पथां अनु० एतवै कुं शृणोतु नः दैव्यं शर्धः अग्निः शृण्वंतु विश्वे
महिषाः अमूराः ॥५॥ ११॥

॥४५॥ आ देवः यातु सविता सु० रत्नः अंतरिक्षा० प्राः वहमा-
नः अथैः हस्ते दधानः नर्या पुरुषि नि० वेगयन् च प्र० सुवन्
च भूमं ॥१॥ उत अस्य बाहू शिथिरा बृहतां हिरण्यया दिवः अं-
तान् अनु० एां नूनं सः अस्य महिमा प० नि० ए सूरः चित् अस्मि अनु०
दात् अपस्यां ॥२॥ सः घ० नः देवः सविता सह० वा आ साविपत्
वसु० पतिः वसूनि वि० ध्रयमाणः अमर्ति उरु० चीं मर्त० भोजनं
अथ रा० सते नः ॥३॥ इमाः गिरः सवितारं सु० जिह्मं पूर्णं० गं भस्ति

अ० ५. अ० ४. व० १५.] ॥ ३६ ॥ [म० ७. अ० ३. सू० ४८.

ळते सुपाणिं । चित्रं वयो बृहदस्मे दधातु यूयं पात स्वस्तिभिः
सदा नः ॥ ४ ॥ १२ ॥

॥ ४६ ॥ १-३ वसिष्ठः ॥ रुद्रः ॥ १-३ जगदी । ३ त्रिष्टुप् ॥

॥ ४६ ॥ इमा रुद्राय स्थिरधन्वने गिरः क्षिप्रैर्षवे देवाय स्व-
धावे । अषाढहाय सहमानाय वेधसे तिग्मायुधाय भरता मृ-
णोतु नः ॥ १ ॥ स हि क्षयेण क्षम्यस्य जन्मनः साम्राज्येन दिव्यस्य
चेतति । अवन्वर्ततीरुप नो दुरश्चरानमीवो रुद्रासु नो भव ॥ २ ॥
या ते दिद्युदवसृष्टा दिवस्परि क्ष्मया चरन्ति परि सा वृणक्तु नः ।
सहस्रं ते स्वपिवातभेयजा मा नस्तोकेषु तनयेषु रीरिषः ॥ ३ ॥ मा
नो वधी रुद्र मा परा दा मा ते भूम प्रसिन्तौ हीकितस्य । आ नो
भज वर्हिषि जीवशंसे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ४ ॥ १३ ॥

॥ ४७ ॥ १-३ वसिष्ठः ॥ आपः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ४७ ॥ आपो यं वः प्रथमं देवयन्तं इंद्रपानमूर्मिमकृण्व-
तेळः । तं वो वयं शुचिमरिप्रमद्य घृतप्रुषं मधुमन्तं वनेम ॥ १ ॥
तमूर्मिमापो मधुमत्तमं वो ऽपां नपादवत्पाशुहेमा । यस्मिन्नि-
द्रो वसुभिर्मादयन्ति तमश्याम देवयन्तो वो अद्य ॥ २ ॥ शतप-
विचाः स्वधया मदन्तीर्द्वीर्द्वानामपि यन्ति पार्थः । ता इंद्रस्य
न मिनन्ति वृत्तानि सिंधुभ्यो हव्यं घृतवज्जुहीत ॥ ३ ॥ याः सूर्यो
रश्मिर्भिराततान् याभ्य इंद्रो अरदन्नातुमूर्मि । ते सिंधवो चरि-
वो घातना नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ४ ॥ १४ ॥

॥ ४८ ॥ १-३ वसिष्ठः ॥ १-३ शुभयः । ३ शुभवो विष्टे देवा या ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ४८ ॥ शुभुक्षणी वाजा मादयध्वमस्मे नरो मघवानः

इ०ते सु०पाणिं चि०चं वयः बृ०हत् अ०स्मे द०धातु यू०यं पा०त स्व०स्ति-
ऽभिः सदा नः ॥ ४॥ १२ ॥

॥ ४६ ॥ इ०माः रु०द्राय स्थि०रऽ ध०न्वने गि०रः क्षि०प्रऽ ई०पवे दे०वाय
स्व०धाऽ वै अ०पा०ळ्हाय स०ह०मानाय वे०धसे ति०ग्मऽ आ०मु०धाय भ०रत
शृ०णोतु नः ॥ १ ॥ सः हि क्ष०येण क्ष०म्यस्य जन्म०नः सां०रा०ज्येन हि-
ष्य०स्य चे०त०ति अ०व०न् अ०व०तीः उ०प०नः दु०रः च०र अ०न०मी०वः रु०द्र जा०सु
नः भ०व ॥ २ ॥ या ते दि०द्युत् अ०व०ऽसृ०ष्टा दि०वः परि०ष्म०या च०र०ति परि०
सा वृ०ण०क्तु नः स०ह०सं ते सु०अ०पि०वा०त भे०प०जा मा नः तो०के०पुं तन०-
ये०पु रि०रि०पः ॥ ३ ॥ मा नः व०पीः रु०द्र मा प०रा दाः मा ते भू०म प्रऽ सि०-
तो ही०कृ०तस्य आ नः भ०ज व०र्हि०पि जी०वऽ श०से यू०यं पा०त स्व०स्ति-
ऽभिः सदा नः ॥ ४ ॥ १३ ॥

॥ ४७ ॥ आपः यं वः प्र०थ०मं दे०वऽ य०तः इ०न्द्रऽ पा०नं ऊ०र्मि अ०र्क-
ख०त इ०ळः तं वः व०यं शृ०चिं अ०रि०मं अ०द्य घृ०तऽ प्र०पे म०धुऽ म०तं व०ने०म
॥ १ ॥ तं ऊ०र्मि आपः म०धु०मत्ऽ त०मं वः अ०पां न०पात् अ०व०तु आ०शु-
ऽहे०मा यस्मि०न् इ०न्द्रः व०सुं०भिः मा०द०या०ते तं अ०श्या०म दे०वऽ य०तः वः
अ०द्य ॥ २ ॥ श०तऽ ष०वि०चाः स्व०ध०या म०द०तीः दे०वीः दे०वा०नां अ०पि यं-
ति पा०थः ताः इ०न्द्र०स्य न मि०न०ति व०तानि सि०धुं०भ्यः ह०व्यं घृ०तऽ व०त्
जु०हो०त् ॥ ३ ॥ याः सू०र्यः रु०मि०मऽभिः आ०ऽत०तानं या०भ्यः इ०न्द्रः अ०र०दत्
गा०तुं ऊ०र्मि ते सि०ध०वः व०रि०वः धा०त०न नः यू०यं पा०त स्व०स्तिऽभिः स-
दा नः ॥ ४ ॥ १४ ॥

॥ ४८ ॥ अ०भु०क्ष०णः वा०जाः मा०द०य०ष्वं अ०स्मे न०रः म०घऽवा०नः

सुतस्य । आ वो ऽ वाचः कर्तवो न यातां विभ्वो रथं नयै वर्तयंतु
॥ १ ॥ ऋभुर्ऋभुभिरभि वः स्याम विभ्वो विभुभिः शर्वसा शर्वांसि ।
वाजो अस्माँ अंवतु वाजंसाता विद्रेण युजा तरुपेम वृत्रं ॥ २ ॥ ते
चिद्धि पूर्वीरभि संति शसा विष्वाँ अयं उपरताति वचन । इन्द्रो
विष्वाँ ऋभुक्षा वाजो अयः शर्वोर्मिथया कृणवन्ति नृम्णं ॥ ३ ॥
नू देवासी वरिवः कर्तना नो भूत नो विष्वे ऽ वसे सजोषाः । स-
मस्मे इप् वसवो ददीरन्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ४ ॥ १५ ॥

॥ ४९ ॥ १-४ पसिष्टः ॥ चापः ॥ विष्टुप् ॥

॥ ४९ ॥ समुद्रज्येष्ठाः सलिलस्य मध्यात्पुनाना यंत्यन्ति विश-
मानाः । इन्द्रो या वजी वृषभो रुराद ता आपो देवीरिह मामंवंतु
॥ १ ॥ या आपो दिव्या उत वा सर्वन्ति खनिचिमा उत वा याः
स्वयंजाः । समुद्रार्था याः शुचयः पावकास्ता आपो देवीरिह
मामंवंतु ॥ २ ॥ यासां राजा वरुणो याति मध्ये सत्यानृते अवप-
श्यन्नानां । मधुश्रुतः शुचयो याः पावकास्ता आपो देवीरिह
मामंवंतु ॥ ३ ॥ यासु राजा वरुणो यासु सीमो विष्वे देवा या-
सूर्जं मदति । विश्वानरो यास्वग्निः प्रविष्टस्ता आपो देवीरिह
मामंवंतु ॥ ४ ॥ १६ ॥

॥ ५० ॥ १-४ पसिष्टः ॥ १ मित्रावरुणौ । २ सग्निः । ३ विष्वे देवाः । ४ नद्यः ॥
१-३ अगतौ । ४ पतिनगती शक्ये वा ॥

॥ ५० ॥ आ मां मित्रावरुणेह रक्षतं कुलाययद्विष्वयन्मा
न आ गन् । अजकायं दुर्दृशीकं तिरो दधे मा मां पद्येन रप-
सा विदुत्सरुः ॥ १ ॥ यद्विजामन्परुषि वंदनं भुवदष्टीवन्ती
परि कुल्फौ च देहन् । अग्निष्टब्धोचन्नप वाधतामितो मा
मां पद्येन रपसा विदुत्सरुः ॥ २ ॥ यच्छल्मलौ भवन्ति यन्नु-

सुतस्य आ वः अवाचः क्रतवः न यातां विऽभ्वः रथे नये वर्तयन्तु
॥१॥ ऋभुः ऋभुऽभिः अभि वः स्याम विऽभ्वः विभुऽभिः शर्वसा
शर्वासि वाजः अस्मान् अवतु वाजऽसातौ इंद्रेण युजा तरुपेम
वृचं ॥२॥ ते चित् हि पूर्वीः अभि संति शसा विश्वान् अर्यः उप-
रऽतांति वन्वन् इंद्रः विऽभ्वा ऋभुक्षाः वाजः अर्यः शर्वाः मिथ-
त्या कृण्वन् वि नृम्णं ॥३॥ नु देवासः वरिवः क्रतु नः भूत नः
विश्वे अर्वसे सुऽजोपाः सं अस्मे इपे वर्सवः दुदीरन् यूयं पात
स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥४॥ १५॥

॥४९॥ समुद्रऽर्ज्येष्टाः सुलिलस्य मध्यात् पुनानाः यन्ति अ-
निऽविशमानाः इंद्रः याः वज्री वृषभः रुराद ताः आपः देवीः इह
मां अवन्तु ॥१॥ याः आपः दिव्याः उत वा स्रवन्ति खनिचिमाः उत
वा याः स्वयंऽजाः समुद्रऽर्ज्येष्टाः याः शुचयः पावकाः ताः आपः
देवीः इह मां अवन्तु ॥२॥ यासां राजा वरुणः याति मध्ये सत्या-
नृते अवऽपश्यन् जनानां मधुषुतः शुचयः याः पावकाः ताः
आपः देवीः इह मां अवन्तु ॥३॥ यासु राजा वरुणः यासु सोमः
विश्वे देवाः यासु ऊर्जं मदति विश्वानुरः यासु अग्निः प्रऽविष्टः
ताः आपः देवीः इह मां अवन्तु ॥४॥ १६॥

॥५०॥ आ मां मिचावरुणा इह रक्षतं कुलाययन्त विऽश्वयन्त
मानः आ गन् अजकाऽचं दुःऽहशीकंतिरः दुधे मा मां पद्येन र-
पसा विदत् त्सरुः ॥१॥ यत् विऽजामन् परुषि पदंनं भुवंत अ-
ष्टीवंतौ परि कुत्फौ च देहन्त अग्निः तत् शोचन् अप वाधतां इतः
मा मां पद्येन रुपसा विदत् त्सरुः ॥२॥ यत् शल्मलौ भवन्ति यत्

अ० ५. अ० ४. व० २०.] ॥ ३८ ॥ [म० ७. अ० ३. सू० ५३.]

दीपु यदीषधीभ्यः परिजायते विषं । विषे देवा निरितस्तत्सुवंतु
मा मां पद्येन रपसा विदन्तसरुः ॥ ३ ॥ याः प्रवतो निवत उद्वत
उद्वतीरनुदकाश्च याः । ता अस्मभ्यं परसा पिबमानाः शिवा
देवीरशिपदा भवंतु सर्वा नद्यो अशिमिदा भवंतु ॥ ४ ॥ १७ ॥

॥ ५१ ॥ १-३ वसिष्ठः ॥ आदित्याः ॥ विष्णुः ॥

॥ ५१ ॥ आदित्यानामवसा नूतनेन सक्षीमहि शर्मणा शंत-
मेन । अनागास्वे अदितिष्वे तुरास इमं यज्ञं दधतु श्रोपमा-
णाः ॥ १ ॥ आदित्यासो अदितिर्मादयन्तां मिषो अर्यमा वरुणो
रजिष्ठाः । अस्माकं संतु भुवनस्य गोपाः पिबंतु सीममवसे नो
अद्य ॥ २ ॥ आदित्या विष्वे मरुतश्च विष्वे देवाश्च विष्वे च भवश्च
विष्वे । इदो अग्निरश्विनां तुष्टुवाना यूयं पात स्वस्तिभिः सदा
नः ॥ ३ ॥ १८ ॥

॥ ५२ ॥ १-३ वसिष्ठः ॥ आदित्याः ॥ विष्णुः ॥

॥ ५२ ॥ आदित्यासो अदितयः स्याम पूदैवचा वसवो मर्त्य-
चा । सनेम मिषावरुणा सनेतो भवेम द्यावापृथिवी भवन्तः ॥ १ ॥
मित्रस्तन्नो वरुणो मामहन्त शर्म तोकाय तनयाय गोपाः । मा
वो भुजेमान्यजातमेनो मा तत्कर्म वसवो यच्चर्यध्वे ॥ २ ॥ तुरण्य-
वो ऽगिरसो नक्षन्त रत्नं देवस्य सवितुरियानाः । पिता च तन्नो
महान्यजन्नो विष्वे देवाः समनसो जुषन्त ॥ ३ ॥ १९ ॥

॥ ५३ ॥ १-३ वसिष्ठः ॥ द्यावापृथिव्यो ॥ विष्णुः ॥

॥ ५३ ॥ प्र द्यावा यज्ञेः पृथिवी नमोभिः सवार्ध ईळे वृ-
हती यजन्ते । ते चिद्धि पूर्वे कवयो गृणन्तः पुरो मही दधिरे

नदीषु यत् श्रोतॄणां भ्यः परिजायते विषं विश्वे देवाः निः इतः तत्
सृवंतु मा मां पथेन रपसा विदुत् त्सरुः ॥ ३ ॥ याः प्रऽवतः निः
ऽवतः उतऽवतः उदन्ऽवतीः अनुदुकाः च याः ताः अस्मभ्यं प-
यसा पिबन्मानाः शिवाः देवीः अशिषदाः भवंतु सर्वाः नद्यः अ-
शिमिदाः भवंतु ॥ ४ ॥ १७ ॥

॥ ५१ ॥ आदित्यानां अवसा नूतनेन सप्तीमहिं शर्मणा शं-
ऽतमेन अनागाः ऽत्वे अदितिऽत्वे तुरासः इमं यज्ञं दधतु श्रोतॄ-
णाणां ॥ १ ॥ आदित्यासः अदितिः मादयन्तां मिचः अर्यमा वरुणः
रजिष्ठाः अस्माकं संतु भुवनस्य गोपाः पिबन्तु सोमं अवसे नः
अद्य ॥ २ ॥ आदित्याः विश्वे मरुतः च विश्वे देवाः च विश्वे ऋ-
भवं च विश्वे इंद्रः अग्निः अश्विनां तुस्तुवानाः यूयं पात स्वस्ति-
ऽभिः सदा नः ॥ ३ ॥ १८ ॥

॥ ५२ ॥ आदित्यासः अदितयः स्याम पूः देवऽचा वसवः मर्त्य-
ऽचा सनेम मिचावरुणा सनेतः भवेम द्यावापृथिवी भवंतः
॥ १ ॥ मिचः तत् नः वरुणः ममहन्त शर्म तोकार्यं तनयाय गोपाः
मा वः भुजेम अन्यऽजातं एनः मा तत् कर्म वसवः यत् चयध्वे
॥ २ ॥ तुरण्यवः अंगिरसः नष्टांत रत्नं देवस्य सवितुः इयानाः
पिता च तत् नः महान् यजचः विश्वे देवाः सऽमनसः जुपन्त
॥ ३ ॥ १९ ॥

॥ ५३ ॥ प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी नमः ऽभिः सऽबाधः इंक्षे वृ-
हती यजचे ते चित् हि पूर्वं कवयः गृणन्तः पुरः मही दधिरे

देवपुत्रे ॥१॥ प्र पूर्वजे पितरा नव्यसीभिर्गीर्भिः कृणुध्वं सदेने ऋ-
तस्य। आ नो द्यावापृथिवी दैव्येन जनेन यातं महि वां वरुणं ॥२॥
उतो हि वां रत्नधेयान्ति संति पुरुणि द्यावापृथिवी सुदासे। अ-
स्मे धत्तं यदसुदस्कृधोयु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥३॥ २० ॥

॥ ५४ ॥ १-३ पतिष्ठः ॥ वास्तोष्पतिः ॥ विष्टुप् ॥

॥ ५४ ॥ वास्तोष्पते प्रति जानीह्यस्मान्स्वावेशो अन्नमीवो
भवा नः। यत्त्वेमहे प्रति तन्नो जुषस्व शं नो भव द्विपदे शं चतु-
ष्पदे ॥१॥ वास्तोष्पते प्रतरणो न एधि गयस्फानो गोभिरश्वे-
भिरिदो। अजरासस्ते सुख्ये स्याम पितेर्व पुत्रान्प्रति नो जुषस्व
॥२॥ वास्तोष्पते शृगमया संसदा ते सक्षीमहि रण्वया गातुम-
त्या। पाहि क्षेम उत योगे वरं नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा
नः ॥३॥ २१ ॥

॥ ५५ ॥ १-८ पतिष्ठः ॥ १ वास्तोष्पतिः । २-८ इष्टः ॥ १ गायत्री ।
२-४ उपरिष्टादुहोती । ५-८ अनुष्टुप् ॥

॥ ५५ ॥ क्षमीवहा वास्तोष्पते विश्वा रूपाण्याविशन् ।
सखा सुशेव एधि नः ॥१॥ यदर्जुन सारमेय दतः पिशंगु
यच्छसे। वीव भ्राजंत ऋष्टय उप स्रक्केषु वप्सतो नि पु स्वप
॥२॥ स्तेनं राय सारमेय तस्करं वा पुनःसर। स्तोतृनिद्रस्य राय-
सि किमस्मान्दुच्छुनायसे नि पु स्वप ॥३॥ त्वं सूकरस्य दर्हहि
तवं दर्दतु सूकरः। स्तोतृनिद्रस्य रायसि किमस्मान्दुच्छुनायसे
नि पु स्वप ॥४॥ सस्तु माता सस्तु पिता सस्तु श्वा सस्तु विश्य-
तिः। ससंतु सर्वे ज्ञातयः सस्त्वयमभितो जनः ॥५॥ य आस्ते यश्च
चरन्ति यश्च पश्यन्ति नो जनः। तेषां सं हन्मो अक्षाणि यथेदं
हम्यं तथा ॥६॥ सहस्रशृंगो वृषभो यः संमुद्रादुदाचरत् ।

देवऽपुत्रे० ॥ १ ॥ प्रपूर्वेऽजे० पितरानर्थ्यसीभिः गीःऽभिः कृणुध्वं
सदेने चतस्य आ नः द्यावापृथिवी दैत्येन जनेन यातं महि वां
वरुण्य ॥ २ ॥ उतो हि वां रत्नऽधेयानि संति पुरुषि द्यावापृ-
थिवी सुऽदासे अस्मे धत्तं यत् असत् अस्कृधोयु यूयं पात स्व-
स्तिऽभिः सदा नः ॥ ३ ॥ २० ॥

॥ ५४ ॥ वास्तोः पते प्रति जानीहि अस्मान् सुऽआवेशः अ-
नमीवः भव नः यत् त्वा ईमहे प्रति तत् नः जुषस्व शं नः भव
द्विऽपदे शं चतुःऽपदे ॥ १ ॥ वास्तोः पते प्रऽतरणः नः एधि गय-
ऽस्फानः गोभिः अश्वेभिः इंदो अजरसः ते सुख्ये स्याम पिता-
ऽइव पुत्रान् प्रति नः जुषस्व ॥ २ ॥ वास्तोः पते शग्मया संऽसदा
ते सुधीमहि रत्नया गातुऽमन्या पाहि धेमे उत योगे वरं नः
यूयं पात स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥ ३ ॥ २१ ॥

॥ ५५ ॥ अमीवऽहा वास्तोः पते विश्वा रूपाणि आऽविशन्
सखा सुऽशेवः एधि नः ॥ १ ॥ यत् अर्जुन सारमेय दतः पिशंग
यच्छसे विऽइय भ्राजते चतुष्टयः उप स्रक्पु यप्ततः नि सु स्वप
॥ २ ॥ स्तेनं राय सारमेय तस्करं वा पुनःऽसर स्तोतृन् इंद्रस्य राय-
सि किं अस्मान् दुच्छुनऽयसे नि सु स्वप ॥ ३ ॥ त्वं हिरस्यं दुर्दहि
तव दुर्दतुं सूकरः स्तोतृन् इंद्रस्य रायसि किं अस्मान् दुच्छुनऽयसे
नि सु स्वप ॥ ४ ॥ सस्तु माता सस्तु पिता सस्तु आत्मा विरपतिः
सस्तु सैव ज्ञातयः सस्तु अयं अभितः जनः ॥ ५ ॥ आस्तै यः च
चरति यः च पश्यति नः जनः तेषां संहन्तः कृत्वा रि यषा इर
हृम्यं तथा ॥ ६ ॥ सहस्रंऽशृंगः वृषभः यः संहन्तः उतऽआरं

तेना सहस्येना वयं नि जनान्स्वापयामसि ॥ ७ ॥ प्रोष्टेश्या
बह्वेश्या नारीर्यास्तत्पशीवरीः । स्त्रियो याः पुण्यगंधास्ताः
सर्वाः स्वापयामसि ॥ ८ ॥ २२ ॥ ३ ॥

॥ ५६ ॥ १-२१ वसिष्ठः ॥ मरुतः ॥ १-११ द्विपदा । १२-२५ त्रिपदा ॥

॥ ५६ ॥ क ई व्यक्ता नरः सनीळा रुद्रस्य मर्या अधा स्वश्राः
॥ १ ॥ नकिर्लेषां जूनूषि वेद ते अंग विद्रे मिथी जनिर्व ॥ २ ॥
अभि स्वपूभिर्मिथो वपंत वार्तस्वनसः श्येना अस्पृधन् ॥ ३ ॥
एतानि धीरो निएया चिकेत पृथिर्यदूर्धो मही जभार ॥ ४ ॥ सा
विद सुवीरा मरुद्भिरस्तु सनात्सहंती पुण्यंती नृमृण ॥ ५ ॥ यामं
येष्टाः शुभा शोभिष्टाः श्रिया संमिष्टा ओजोभिरुयाः ॥ ६ ॥ उयं
व ओजः स्थिरा शवांस्यधा मरुद्भिर्गणस्तुविष्मान् ॥ ७ ॥ शुभी
वः शुष्मः कुध्मी मनांसि धुनिर्मुनिरिव शर्धस्य धृणीः ॥ ८ ॥
सनेम्यस्मद्युयीत दिद्यु मा वो दुर्मतिरिह प्रणङ्गः ॥ ९ ॥ प्रिया
वो नाम हुवे तुराणामा यत्पुपन्मरुतो वावशानाः ॥ १० ॥ २३ ॥
स्वाधुधास इप्मिणः सुनिष्का उत स्वयं तन्वः शुभमानाः
॥ ११ ॥ शुची वो ह्व्या मरुतः शुचीनां शुचिं हिनोम्यध्वरं शु-
चिभ्यः । वृतेन सत्यमृतसार्प आयज्जुचिजन्मानः शुचयः पा-
वकाः ॥ १२ ॥ असेष्टा मरुतः खादयो वो वक्षःसु रुक्मा उपशि-
श्रियाणाः । वि विद्युतो न वृष्टिर्भी रुचाना अनु स्वधामायु-
धैर्यच्छमानाः ॥ १३ ॥ प्र बुध्या व ईरते महोसि प्र नामानि
प्रयज्यवस्तिरध्वं । सहस्रियं दस्यं भागमेतं गृहमेधीयं मरुतो
जुपध्वं ॥ १४ ॥ यदि स्तुतस्यं मरुतो अधीयेत्या विप्रस्य वाजिनो
हवीमन् । मष्टू रायः सुवीर्यस्य दात नू चिद्यमन्य आदभद-

अ० ५. अ० ४. व० २४.] ॥ ४० ॥ [म० ७. अ० ४. सू० ५६.

तेन सहस्येन वयं नि जनान् स्वापयामसि ॥ ७ ॥ प्रोष्ठेऽश्याः
वह्नेऽश्याः नारीः याः तल्पेऽशीवरीः स्त्रियः याः पुण्येऽगंधाः
ताः सर्वाः स्वापयामसि ॥ ८ ॥ २२ ॥ ३ ॥

॥ ५६ ॥ के ई विऽअक्ताः नरः सऽनीळाः रुद्रस्य मयीः अथ
सुऽअश्याः ॥ १ ॥ नकिं हि एषां जनूपि वेदे ते अंग विद्रे मिथः
जनिचं ॥ २ ॥ अभि स्वऽपूभिः मिथः वपंत वातऽस्वनसः श्येनाः
अस्पृधन् ॥ ३ ॥ एतानि धीरः निण्या चिक्ते पृथिः यत् ऊधः मही
जभारं ॥ ४ ॥ सा विद् सुऽवीरा मरुतऽभिः अस्तु सनात् सहेती
पुण्यंती नृम्णं ॥ ५ ॥ यामं येष्टाः शुभा शोभिष्ठाः श्रिया संऽमिष्टाः
ओजऽभिः उयाः ॥ ६ ॥ उपं वः ओजः स्थिरा शर्वासि अथ मरुत-
ऽभिः गुणः तुविष्मान् ॥ ७ ॥ शुभ्रः यः शुष्मः क्रुध्मी मनांसि
धुनिः मुनिः इव शर्धस्य धृष्णोः ॥ ८ ॥ सनेमि अस्मत् युयोत दिद्युं
मा वः दुःऽमृतिः इह प्रणक्नुः ॥ ९ ॥ प्रिया वः नाम हुये तुराणां
आ यत् तृपत् मरुतः वावशानाः ॥ १० ॥ २३ ॥ सुऽआयुधासः
इप्सिणः सुऽनिष्काः उत स्वयं तन्वः शुभमानाः ॥ ११ ॥ शुचीं
यः हृष्या मरुतः शुचीनां शुचिं हिनोमि अध्वरं शुचिऽभ्यः नृ-
तेन सत्यं चतुऽसापः आयन् शुचिऽजन्मानः शुचयः पावकाः
॥ १२ ॥ असेपु आ मरुतः खादयः वः वष्टाऽसु रुक्माः उपऽशिथि-
याणाः वि विऽद्युतः न वृष्टिभिः रुचानाः अनु स्वधां आयुधिः
यच्छमानाः ॥ १३ ॥ प्र वुध्या वः ईरते महांसि प्र नामानि प्रऽय-
ज्यवः तिरध्वं सहस्रियं दम्यं भागं एतं गृहऽमेधीयं मरुतः जुपध्वं
॥ १४ ॥ यदि स्तुतस्य मरुतः अधिऽइष इत्या विप्रस्य वाजिनः
हवीमन् मधु रायः सुऽवीर्यस्य दातु नु चित् यं अन्यः आऽदर्भत्

रा०वा ॥ १५ ॥ २४ ॥ अत्यासो न ये मरुतः स्वंचो यक्षदृशो न शुभ-
यंत मर्याः । ते हर्म्येष्टाः शिशवो न शुभा वत्सासो न प्रक्रीकृतः
पयोधाः ॥ १६ ॥ दृश्यंतो नो मरुतो मृकंतु वरिवस्यंतो रोदसी
सुमेके । आरे गोहा नृहा वृधो वो अस्तु सुमेभिरस्मे वंसवो न-
मध्वं ॥ १७ ॥ आ वो होता जीहवीति सत्तः सुवाची रातिं मरुतो
गृणानः । य ईवंतो वृषणो अस्ति गोपाः सो अर्हयावी हवते व
खयैः ॥ १८ ॥ इमे तुरं मरुतो रामयन्तीमे सहः सहस्र आ नमन्ति ।
इमे शंसं वनुष्यतो नि पाति गुरु द्वेषो अरुह्ये दधति ॥ १९ ॥ इमे
रधं चिन्मरुतो जुनन्ति भूमिं चिद्यथा वंसवो जुपन्ति । अप वाधध्वं
वृषणस्तमांसि धत्त विश्वं तनयं तोकमस्मे ॥ २० ॥ २५ ॥ मा वो
दावान्मरुतो निरराम मा पश्चाद्धम रथ्यो विभागे । आ नः
स्याहे भजतना वसुचेयदीं सुजातं वृषणो वो अस्ति ॥ २१ ॥ सं
यद्यनंत मन्युभिर्जनासः पूरा यद्भीष्टोर्षधीषु विस्रु । अर्धस्मानो
मरुतो रुद्रियासस्त्रातारो भूत पृतनास्वर्येः ॥ २२ ॥ भूरि चक्र
मरुतः पित्र्याण्युक्थानि या वः शस्यन्ते पुरा चित् । मरुन्निरुयः
पृतनासु साब्ध्वा मरुद्भिरित्तनिता वाज्रमवा ॥ २३ ॥ अस्मे
चीरो मरुतः शुष्यस्तु जनानां यो अमुरो विधत्ता । अपो येन
सुक्षितये तोमाध स्वमोको अभि वः स्याम ॥ २४ ॥ तन्न इदो
वरुणो मित्रो अग्निराप ओषधीर्वनिनो जुपन्त । शर्मन्त्याम
मरुतामुपस्ये यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ २५ ॥ २६ ॥

॥ ५७ ॥ १-७ वसिष्ठः ॥ मरुतः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ५७ ॥ मध्वो वो नाम मारुतं यजत्राः प्र यज्ञेषु शर्वसा मदं-
ति । ये रेजयन्ति रोदसी चिदुर्वी पिन्वन्त्युत्तं यदयासुरग्राः

अरावा ॥ १५ ॥ २४ ॥ अत्यासः न ये मरुतः सुऽअंचः यक्षुऽदृशः न
 शुभयंत मयीः ते हृम्येऽस्याः शिर्शवः न शुभाः वत्सासः न प्रऽक्री-
 ळिनः पयऽधाः ॥ १६ ॥ दृश्यंतः नः मरुतः मृळंतु वरिवस्यंतः
 रोदंसी सुऽमेके० आरे गोऽहा नृऽहा वधः वः अस्तु सुमेभिः अ-
 स्मे वसवः नमध्वं ॥ १७ ॥ आ वः होता जोहवीति सत्तः सचाची
 राति मरुतः गृणानः यः ईवंतः वृषणः अस्ति गोपाः सः अद्य-
 यावी हवते वः उक्थैः ॥ १८ ॥ इमे तुरं मरुतः रमयंति इमे सहः
 सहसः आ नमंति इमे शंसं वनुष्यतः नि पांति गुरु द्वेपः अररुपे
 दधंति ॥ १९ ॥ इमे रधं चित् मरुतः जुनंति भूमिं चित् यथा वसवः
 जुपंत अयं वाधध्वं वृषणः तमोसि धत्त विश्वं तनयं तोकं अस्मे
 ॥ २० ॥ २५ ॥ मा वः दाघात् मरुतः निः अराम मा पश्चात् दुष्म
 रथ्यः विऽभागे आ नः स्पार्हे भजतन वसव्ये यत् ई सुऽजातं वृ-
 षणः वः अस्ति ॥ २१ ॥ सं यत् हनंत मन्युऽभिः जनांसः शूराः य-
 ह्नीपु ओपंधीपु विष्णु अधं स्म नः मरुतः रुद्रियासः चातारः भूत
 पृतनासु अयैः ॥ २२ ॥ भूरि चक्र मरुतः पित्र्याणि उक्थानि या
 वः शस्यंते पुरा चित् मरुतऽभिः उयः पृतनासु साळ्हा मरुत-
 ऽभिः इत् सनिता वाजं अवी ॥ २३ ॥ अस्मे वीरः मरुतः शुष्मी
 अस्तु जनानां यः असुरः विऽधर्ता अपः येन सुऽक्षितये तरेम
 अधं स्वं ओकः अभि वः स्याम ॥ २४ ॥ तत् नः इंद्रः वरुणः मिचः
 अग्निः आपः ओपंधीः वनिनः जुपंत शर्मन् स्याम मरुता उप-
 ऽस्थे यूयं पात स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥ २५ ॥ २६ ॥

॥ ५७ ॥ मध्वः वः नामं मारुतं यजचाः प्र यज्ञेषु शर्वसा मदंति
 ये रेजयंति रोदंसी चित् उवी पिबंति उत्तं यत् अयासुः उयाः

॥ १ ॥ निचेतारो हि मरुतो गृणंतं प्रणेतारो यजमानस्य मन्मं ।
 अस्माकमद्य विदथेषु बहिरा वीतये सदत पिप्रियाणाः ॥ २ ॥
 नैतावदुन्ये मरुतो यथेमे भ्राजंते रुक्मिरायुधैस्तनूभिः । आ रोद-
 सी विश्वपिशः पिशानाः संमानमज्यंजते शुभे कं ॥ ३ ॥ अथक्सा
 वो मरुतो दिद्युदस्तु यद् आगं पुरुषता करांम । मा वस्तस्या-
 मपि भूमा यजवा अस्मे वो अस्तु सुमतिश्चनिंष्टा ॥ ४ ॥ कृते
 चिद्वं मरुतो रणंतानवद्यासुः शुचयः पावकाः । प्र योऽवत
 सुमतिर्भिर्यजवाः प्र वाजेभिस्तिरत पुष्यसे नः ॥ ५ ॥ उत स्तुतासो
 मरुतो व्यंतु विश्वेभिर्नामभिर्नरो हवीषि । ददांत नो अमृतस्य
 प्रजायै जिगृत रायः सूनृता मयानि ॥ ६ ॥ आ स्तुतासो मरुतो
 विश्वं कृती अच्छा सूरीन्सर्वतांता जिगात । ये नृस्मना श्रुति-
 नो वर्धयन्ति यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ७ ॥ २७ ॥

॥ ५८ ॥ १-६ पविष्टः ॥ मरुतः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ५८ ॥ प्र साकमुक्षे अर्चता गृणाय यो दैव्यस्य धामस्तुवि-
 प्मान् । उत योदंति रोदसी महित्वा नक्षंते नाकं निच्यंतेर-
 वंशात् ॥ १ ॥ जनूश्चिद्वो मरुतस्त्वेप्येषा भीमास्तुविमन्यवो-
 ऽयांसः । प्र ये महोभिरोजसोत संति विश्वो वो यामन्भयते
 स्वर्दक् ॥ २ ॥ बृहदयो मघवद्भ्यो दधात जुजोषन्निन्मरुतः
 सुष्टुतिं नः । गतो नाध्वा वि तिराति जंतुं प्र यः स्याहोभि-
 रुतिर्भिस्तिरेत ॥ ३ ॥ युष्मोतो विप्रो मरुतः शतस्वी युष्मो-
 तो अर्वा सहुरिः सहस्री । युष्मोतः सभाकुत हंति वृचं
 प्र तद्वो अस्तु धूतयो देष्णं ॥ ४ ॥ तौ आ रुद्रस्य मीळुषो
 विवासे कुविचंसते मरुतः पुनर्नः । यत्स्वतो जिहीळिरे

॥ १ ॥ निऽचेतारः हि मरुतः गृणन्तं प्रऽनेतारः यजमानस्य मन्त्रं
 अस्माकं अद्य विदधेऽपु बर्हिः आ वीतये सदत् पिप्रियाणाः ॥ २ ॥
 न एतावत् अन्ये मरुतः यथा इमे धाजते रुक्मिः आयुधिः तनूभिः
 आ रोदसी विश्वऽपिशः पिशानाः समानं अंजि अंजते शुभे कं
 ॥ ३ ॥ ऋधक् सा यः मरुतः दिद्युत् अस्तु यत् वः आर्गः पुरुषतां
 करांम मा वः तस्यां अपि भूम यजचाः अस्मे वः अस्तु सुऽमृतिः
 चनिष्ठा ॥ ४ ॥ कृते चित् अचं मरुतः रणन्तं अनयद्यासः शुचयः
 पावकाः प्र नः अवत् सुमृतिऽभिः यजचाः प्र वाजैभिः तिरत्
 पुष्यसे नः ॥ ५ ॥ उत स्तुतासः मरुतः व्यंतु विश्वेभिः नामऽभिः नरः
 हवींषि ददात नः अमृतस्य प्रऽजायं जिगृत् रायः सूनृतां मघा-
 नि ॥ ६ ॥ आ स्तुतासः मरुतः विश्वे ऊती अर्च्य सूरिन् सर्वऽताता
 जिगात् ये नुः त्मनां श्रुतिनः वर्धयन्ति यूयं पात स्वस्तिऽभिः सदा
 नः ॥ ७ ॥ २७ ॥

॥ ५८ ॥ प्र साकंऽउर्ध्वे अर्चन्तं गृणाय यः दिव्यस्य धाम्नः तुवि-
 ष्मान् उत क्षोदन्ति रोदसी महिऽत्वा नद्यन्ते नाकं निऽऽर्चतेः
 अवन्तात् ॥ १ ॥ जनूः चित् वः मरुतः त्वेप्येण भीमासः तुविऽम-
 न्यवः अयासः प्र ये महःऽभिः शोर्जसा उत संति विश्वः वः यामन्
 भयते स्वःऽदृक् ॥ २ ॥ बृहत् वयः मघवन्तऽभ्यः दधात् जुजोषन् इत्
 मरुतः सुऽस्तुतिं नः गतः न अध्वा वि तिराति जन्तुं प्र नः स्याहो-
 भिः ऊतिऽभिः तिरत् ॥ ३ ॥ युष्माऽर्कतः विप्रः मरुतः शतस्वी
 युष्माऽर्कतः अर्वा सहुरिः सहसी युष्माऽर्कतः संऽराट् उत हन्ति
 वृचं प्र तत् वः अस्तु धृतयः देष्णं ॥ ४ ॥ तान् आ रुद्रस्य मीळहुषः
 विवासे कुवित् न संति मरुतः पुनः नः यत् सस्वती जिहीक्रे

यदाविरव तदेन ईमहे तुराणां ॥ ५ ॥ प्र सा वाचि सुष्टुतिर्मधो-
नामिदं सूक्तं मरुतो जुषंत । आराचिद्देवो वृषणी युयोत यूयं
पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ६ ॥ २८ ॥

॥ ५९ ॥ १-१२ वसिष्ठः ॥ १-११ मरुतः । १२ रुद्रः ॥ १. ३. ५ वृहती । २. ४. ६ मत्तोपृहती ।
७. ८ त्रिष्टुप् । ९-११ गायत्री । १२ धनुष्टुप् ॥

॥ ५९ ॥ यं चार्यध्व इदमिदं देवासो यं च नयथा तस्मा अग्ने व-
रुण मिचार्यमन्मरुतः शर्म यच्छत ॥ १ ॥ युष्माकं देवा अवसाह-
न्ति प्रिय ईजानस्तरति द्विषः । प्र स क्षयं तिरते वि महीरिपो यो
वो वराय दार्शति ॥ २ ॥ नहि वंश्चरमं च न वसिष्ठः परिमंसते ।
अस्माकमद्य मरुतः सुते सचा विश्वे पिबत कामिनः ॥ ३ ॥ नहि
वं कृतिः पृतनासु मर्धन्ति यस्ता अराध्वं नरः । अभि व आर्वत्सु-
मतिर्नवीयसी तूयं यात पिपीपवः ॥ ४ ॥ ओ पु घृष्टिराधसो या-
तनाधांसि पीतये । इमा वो हव्या मरुतो ररे हि कं मो घृष्टन्यर्ष
गंतन ॥ ५ ॥ आ च नो बर्हिः सदताविता च नः स्पाहैणि दातये
वसु । अस्त्रेधंतो मरुतः सोम्ये मधी स्वाहेह मादयाध्वि ॥ ६ ॥ २९ ॥
सुस्वश्चिद्धि तन्व १ः शुभमाना आ हंसासो नीलपृष्ठा अपन्नं ।
विश्वं शर्धो अभितो मा नि पेद नरो न रक्षाः सर्वने मदंतः ॥ ७ ॥
यो नो मरुतो अभि दुर्हणा युस्तिरश्चिन्नानि वसवो जिघांसति ।
दुहः माशा अति स मुचोष्ट तयिष्ठेन हन्मन्ता हंतन्त तं ॥ ८ ॥ सां-
तपना इदं हविर्मरुतस्तज्जुष्टन । युष्माकोती रिशादसः ॥ ९ ॥
गृहमेधासु आ गंत मरुतो मायं भूतन । युष्माकोती सुदानवः
॥ १० ॥ इहेह वः स्वतवसुः कवयः सूर्यत्वचः । यज्ञं मरुत आ
वृणे ॥ ११ ॥ अयं वकं यजामहे सुगंधिं पुष्टिवर्धनं । उर्वारुकमिव
बधन्तान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् ॥ १२ ॥ ३० ॥ ४ ॥

यत् अविः अवं तत् एनः इमहे तुराणां ॥ ५ ॥ प्र सा वाचि सु-
ऽस्तुतिः मघोनां इदं सुऽउक्तं मरुतः जुपंत आरात् चित् द्वेपः
वृषणः सुयोत यूयं पात स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥ ६ ॥ २८ ॥

॥ ५९ ॥ यं चार्यध्वे इदंऽइदं देवासः यं च नयथ तस्मिं अग्ने वरुण
मिच अयं मन मरुतः शर्म यच्छत ॥ १ ॥ युष्माकं देवाः अवसा अ-
हनि प्रिये ईजानः तरति द्विपः प्र सः क्षयं तिरते वि महीः इपः
यः वः वराय दार्शति ॥ २ ॥ नहि वः चरमं च न वसिष्ठः परिऽमं-
संते अस्माकं अद्य मरुतः सुते सचा विश्वे पिवत कामिनः ॥ ३ ॥
नहि वः ऊतिः पृतनासु मर्धेति यस्मिं अराधं नरः अभि वः आ
अवर्त सुऽमतिः नवीयसी तूयं यात पिपीपवः ॥ ४ ॥ ओ सु घृ-
ष्टिऽराधसः यातन अंधांसि पीतये इमा वः हव्या मरुतः ररे हि कं
मो सु अन्यत्र गंतन ॥ ५ ॥ आ च नः बर्हिः सदेत अवित च नः
स्यार्हाणि दातवे वसु असेधंतः मरुतः सोम्ये मघा स्वाहा इह
मादयाध्वे ॥ ६ ॥ २९ ॥ सुस्वः चित् हितन्यः गुंभमानाः आहंसासः
नीलऽपृष्ठाः अपमन् विश्वे शधः अभितः मा नि सेद नरः न र-
खाः सर्वने मदेतः ॥ ७ ॥ यः नः मरुतः अभि दुऽहृणायुः तिरः
चित्तानि वसवः जिघांसति दुहः पाशान् प्रति सः मुचीष्ट तपि-
ष्ठेन हन्मना हंतन तं ॥ ८ ॥ सांऽतपनाः इदं हविः मरुतः तत् जु-
जुष्टन युष्माकं ऊती रिशदुसः ॥ ९ ॥ गृहऽमेधासः आगत मरुतः
मा अपभूतन युष्माकं ऊती सुऽदानवः ॥ १० ॥ इहऽइह वः स्व-
ऽतवसः कवयः सूर्येऽत्तवः यज्ञं मरुतः आ वृणे ॥ ११ ॥ अंवकं य-
जामहे सुगंधिं पुष्टिवधनं उर्वारुकमिव बधनान्मृत्योर्मुक्षीय
मामृतात् ॥ १२ ॥ ३० ॥ ४ ॥

॥ ६० ॥ १-१२ वसिष्ठः ॥ १ सूर्यः । २-१२ मित्रावरुणौ ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ६० ॥ यद्दृष्ट सूर्ये ब्रवोऽनागा उद्यन्मित्राय वरुणाय
सत्यं । वयं देवत्रादिति स्याम तव प्रियासौ अर्यमगृणतः ॥ १ ॥
एष स्य मित्रावरुणा नृचक्षा उभे उदेति सूर्यो अभि ज्मन् ।
विश्वस्य स्थातुर्जगत्तश्च गोपा चक्षु मर्तेषु वृजिना च पश्यन्
॥ २ ॥ अयुक्त सप्त हरितः सधस्थाद्या ई वहति सूर्ये धृताचीः । धा-
मानि मित्रावरुणा युवाकुः सं यो यूथेव जनिमानि चरे ॥ ३ ॥
उवा पृक्षासो मधुमन्तो अस्थुरा सूर्यो अरुहच्छुक्रमणैः । यस्मा
आदित्या अध्वनो रदति मित्रो अर्यमा वरुणः सजोयाः ॥ ४ ॥
इमे चेतारो अनृतस्य भूरेमित्रो अर्यमा वरुणो हि संति । इम
चतस्य यावृधुदुरोणे शुग्मासः पुत्रा अदितेरदब्धाः ॥ ५ ॥ इमे
मित्रो वरुणो दूळभासोऽचेतसं चिञ्चितयन्ति दक्षैः । अपि क्रतुं
सुचेतसं वतंतस्त्रिरश्विदंहः सुपर्णा नयन्ति ॥ ६ ॥ १ ॥ इमे दिवो
अनिमिषा पृथिव्याश्चिक्त्वांसो अचेतसं नयन्ति । प्रव्राजे
चिन्वद्यो गाधमस्ति पारं नो अस्य विधिपितस्य पयन् ॥ ७ ॥
यज्ञोपावददितिः शर्म भद्रं मित्रो यच्छति वरुणः सुदासे । त-
स्मिन्ना तोकं तनयं दधाना मा कर्म देवहेळनं तुरासः ॥ ८ ॥ अब
वेदिं होत्राभिर्यजेत् रिपः काश्चिद्वरुणधुतः सः । परि द्वेषोभि-
र्यमा वृणक्तुं सुदासे वृषणा उ लोकं ॥ ९ ॥ सस्वश्चिद्धि
समृतिस्त्वेषामपीच्येन् सहसा सहते । सुष्मद्विया वृषणो
रेजमाना दक्षस्य चिन्महिना मृळता नः ॥ १० ॥ यो ब्रह्मणे
सुमतिमायजाति वाजस्य सातौ परमस्य रायः । सीधंत
मन्युं मध्वानो अर्य उरु श्याय चक्रिरे सुधातुं ॥ ११ ॥
इयं देव पुरोहितिर्युवभ्यां यज्ञेषु मित्रावरुणावकारि ।

॥ ६० ॥ यत् अद्य सूर्यं वरुणः अनागाः उत्तयन् मित्राय वरु-
णाय सत्यं वयं देवऽचा अदिते स्याम तव प्रियासः अर्यमन् गृ-
ह्यंतः ॥ १ ॥ एषः स्यः मित्रावरुणा नृचक्षाः उभे उत् एति सूर्यः
अभिज्मन् विश्वस्य स्यातुः जगतः च गोपाः ऋजु मतेषु वृजिना
च पश्यन् ॥ २ ॥ अयुक्त सप्त हरितः सधऽस्थात् याः ई वहति सूर्यं
घृताचीः धामानि मित्रावरुणा युवाकुः सं यः यूथाऽइव जनि-
मानि चरे ॥ ३ ॥ उत् वां पृक्षासः मधुऽमंतः अस्थुः आ सूर्यः अरु-
हत् शुक्रं अणः यस्मिं आदित्याः अध्वनः रदति मित्रः अर्यमा व-
रुणः सुऽजोषाः ॥ ४ ॥ इमे चेतारः अनृतस्य भूरः मित्रः अर्यमा
वरुणः हि संति इमे ऋतस्य ववृधुः दुरोणे शमासः पुत्राः अदितेः
अदव्याः ॥ ५ ॥ इमे मित्रः वरुणः दुऽदभासः अचेतसं चित् चित्-
यन्ति दक्षैः अपि ऋतुं सुऽचेतसं वतंतः तिरः चित् अंहः सुऽपथा
नयन्ति ॥ ६ ॥ १ ॥ इमे दिवः अनिऽमिषा पृथिव्याः चिकित्वांसः अ-
चेतसं नयन्ति प्रऽग्राजे चित् नद्यः गाधं अस्ति पारं नः अस्य वि-
प्पितस्य पर्यन् ॥ ७ ॥ यत् गोपावत् अदितिः शर्म भद्रं मित्रः
यच्छति वरुणः सुऽदासे तस्मिन् आ तोकं तनयं दधानाः
मा कर्म देवऽहेळनं तुरासः ॥ ८ ॥ अथ वेदिं होचाभिः यजेत
रिषः काः चित् वरुणऽधृतः सः परि द्वेपऽभिः अर्यमा वृणक्तु
वरुणऽदासे वृषणौ ऊं लोकं ॥ ९ ॥ सस्वः चित् हि संऽकृतिः
त्वेपी एषां अपीर्च्येन सहसा सहति युष्मत् भिया वृषणः रेज-
मानाः दक्षस्य चित् महिना मृळत नः ॥ १० ॥ यः ब्रह्मणे
सुऽमृतिं आऽयजति वाजस्य सातौ परमस्य रायः सीदंत
मन्युं मधऽवानः अर्यः उरु क्षयाय चक्रिरे सुऽधातुं ॥ ११ ॥
इयं देवा पुरऽहितिः युवऽभ्यां यज्ञेषु मित्रावरुणौ अकारि

विश्वानि दुर्गा पिपृतं तिरो नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः
॥ १२ ॥ २ ॥

॥ ६१ ॥ १-७ पतिष्ठः ॥ मित्रावरुणौ ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ६१ ॥ उद्धां चसुर्वरुण सुप्रतीकं देवयेरिति सूर्यस्ततन्वान् ।
अभि यो विश्वा भुवंनानि चष्टे स मन्युं मर्त्येषा चिकेत ॥ १ ॥ प्र
वां स मित्रावरुणावृतावा विप्रो मन्मानि दीर्घश्रुदियति । यस्य
ब्रह्माणि सुक्रतू अवाथ आ यत्क्रत्वा न शरदः पृथैथे ॥ २ ॥ प्रो-
रीमित्रावरुणा पृथिव्याः प्र दिव चक्ष्मादृहतः सुदानू । स्पशे
दधाथे ओषधीषु विह्वधग्यतो अनिमिषं रक्षमाणा ॥ ३ ॥ शंसा
मित्रस्य वरुणस्य धाम शुष्मो रोदसी वक्षथे महित्वा । अयन्मा-
सा अयज्वनामवीराः प्र यज्ञमन्मा वृजनं तिराते ॥ ४ ॥ अमूरा
विश्वा वृषणाविमा वां न यासुं चित्रं ददृशे न यक्षं । दुहः सचंते
अनृता जनानां न वां निणयान्यचित्ते अभूवन् ॥ ५ ॥ समु वां
यज्ञं महयं नमोभिर्हुवे वां मित्रावरुणा सुबाधः । प्र वां मन्मा-
न्यचसे नयानि कृतानि ब्रह्म जुजुपक्षिमानि ॥ ६ ॥ इयं देव पुरो-
हितियेवभ्यां यज्ञेषु मित्रावरुणावकारि । विश्वानि दुर्गा पिपृतं
तिरो नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ७ ॥ ३ ॥

॥ ६२ ॥ १-६ पतिष्ठः ॥ १-३ सूर्यः । ४-६ मित्रावरुणौ ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ६२ ॥ उत्सूर्यो बृहदुचीर्णथ्रेत्पुरु विश्वा जनिम मानुषा-
णां । समो दिवा ददृशे रोचमानः क्रत्वा कृतः सुकृतः कर्तृ-
भिर्भूत ॥ १ ॥ स सूर्यं प्रति पुरो न उद्धा एभिः स्तोमैर्भिरेतजे-
भिरेवैः । प्र नो मित्राय वरुणाय वोचोऽनागसो अयम्मे
अग्रये च ॥ २ ॥ वि नः सहस्रं शुस्वो रदन्वृतावानो वरुणो मित्रो

अ० ५. अ० ५. व० ४.] ॥ ४५ ॥ [म० ७. अ० ४. सू० ६२.

विश्वानि दुः५गा पिपृतं तिरः नः यूयं पात स्वस्तिऽभिः सदा
नः ॥ १२ ॥ २ ॥

॥ ६१ ॥ उत् वां चक्षुः वरुणा सुऽप्रतीकं देवयोः एति सूर्यः त-
तन्वान् अभि यः विश्वा भुवन्नानि चरैः सः मन्युं मर्त्येषु आ चिकेत
॥ १ ॥ प्र वां सः मिचावरुणौ ऋतऽवा विप्रः मन्मानि दीर्घऽप्युत्
इयति यस्य ग्रहाणि सुऽक्रतू० अवायः आ यत् क्रत्वा न शरदः
पृथैथे ॥ २ ॥ प्र उरोः मिचावरुणा पृथिव्याः प्र दिवः ऋषात् वृ-
हतः सुऽदानू० स्पशः दधाथे ओषधीषु विद्यु ऋधक् यतः अति-
ऽमिपं रक्षमाणा ॥ ३ ॥ शंसं मिचस्यं वरुणस्य धामं शुष्मः रोद-
सी वदधे महिऽत्वा अयन् मासाः अयज्जनां अवीराः प्र यज्ञ-
ऽमन्मा वृजनं तिराते ॥ ४ ॥ अमूरा विश्वा वृषणी इमाः वां न यासु
चिचं दहशे न यद्यं दुहः सचंते अनृता जनानां न वां निरयानि
अचिते अभूवन् ॥ ५ ॥ सं ऊं वां यज्ञं मह्यं नमःऽभिः हुवे वां मि-
चावरुणा सुऽबाधः प्र वां मन्मानि ऋचसे नवानि कृतानि ग्रहं
जुजुपन् इमानि ॥ ६ ॥ इयं देवा पुरऽहिंतिः युवऽभ्यां यज्ञेषु मि-
चावरुणौ अकारि विश्वानि दुः५गा पिपृतं तिरः नः यूयं पात
स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥ ७ ॥ ३ ॥

॥ ६२ ॥ उत् सूर्यः बृहत् अचीपि अथेत् पुरु विश्वा जनिम
मानुपाणां समः दिवा दहशे रोचमानः क्रत्वा कृतः सुऽकृतः कर्तृ-
ऽभिः भूत् ॥ १ ॥ सः सूर्यं प्रति पुरः नः उत् गाः एभिः स्तोमैभिः
एतशेभिः एवैः प्र नः मिचायं वरुणाय वोचः अनागसः अयं म्ये
अमये च ॥ २ ॥ वि नः सहस्रं शुरुधः रदंतु ऋतऽवानः वरुणः मिचः

अग्निः। यच्छतु चंद्रा उषमं नो अकेमा नः कामं पूषुरंतु स्तवानाः
 ॥३॥ द्यावाभूमी अदिते चासींषां नो ये वां जङ्घुः सुजनिमान
 ऋषे। मा हेळे भूम वरुणस्य वायोमा मिचस्य प्रियतमस्य नृ-
 णां॥४॥ प्र बाहवा सिसृतं जीवसे न आ नो गर्भूतिमुक्षतं घृतेन।
 आ नो जनें श्रवयतं सुवाना श्रुतं मे मिचावरुणा हवेमा॥५॥ नू
 मिचो वरुणो अर्यमा नुस्मने तोकाय वरिवो दधंतु। सुगा नो
 विश्वा सुपथानि संतु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः॥६॥४॥

॥ ६३ ॥ १-६ यतिष्ठः ॥ १-५ सूर्यः । ५. ६ मिचावरुणौ ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ६३ ॥ उवेति सुभगो विश्वचक्षाः साधारणः सूर्यो मानुषा-
 णां। चक्षुर्मिचस्य वरुणस्य देवश्चर्मैव यः समविष्यक्तमांसि॥१॥
 उवेति प्रसवीता जनानां महान्केतुरणवः सूर्यस्य। समानं चूर्जं
 पर्याविवृत्सन्त्यदेतशो वहति धूपु युक्तः॥२॥ विश्वार्जमान उप-
 सांनुपस्थादिभैरुदेत्यनुमद्यमानः। एष मे देवः सविता चच्छंद-
 यः समानं न प्रमिनाति धाम॥३॥ दिवो रुक्म उरुचक्षा उदे-
 ति दूरैर्अर्थस्तरणिर्भार्जमानः। नूनं जनाः सूर्येण प्रसूता अ-
 यन्नयानि कृणवन्नपांसि॥४॥ यवां चक्रुर्मृता गातुमस्मै
 श्येनी न दीयन्नर्चेति पाथः। प्रति वां सूर उदिते विधेम
 नमोभिर्मिचावरुणोत हव्यैः॥५॥ नू मिचो वरुणो अर्यमा
 नुस्मने तोकाय वरिवो दधंतु। सुगा नो विश्वा सुपथानि संतु
 यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः॥६॥५॥

॥ ६३ ॥ १-५ यतिष्ठः ॥ मिचावरुणौ ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ६४ ॥ दिवि श्येता रजसः पृथिव्यां प्रवां घृतस्य निरिजो

अग्निः यच्छतु चंद्राः उपऽमं नः अर्कं आ नः कामं पूषुरंतु स्तवा-
नाः ॥३॥ द्यावाभूमी अदिते चासीथां नः ये वां जज्ञुः सुऽजनि-
मानः ऋषे मा हेळे भूम वरुणस्य वायोः मा मिचस्य प्रियऽत-
मस्य नृणां ॥४॥ प्रवाहवा सिमृतं जीवसे नः आ नः गव्यूतिं उ-
द्यातं घृतं न आ नः जने अययतं युवानां श्रुतं मे मिचावरुणा हवा
इमा ॥५॥ नु मिचः वरुणः अयमा नः त्मने तो कार्य वरिवः दधंतु
सुऽगा नः विश्वा सुऽपथानि संतु यूयं पात स्वस्ति ऽभिः सदा
नः ॥६॥४॥

॥६३॥ उत् ऊं एति सुऽभगः विश्वऽचक्षाः साधारणः सूर्यः
मानुषाणां चक्षुः मिचस्य वरुणस्य देवः चमेऽइव यः संऽअवि-
ष्यक्तमांसि ॥१॥ उत् ऊं एति प्रऽसविता जनानां महान् केतुः
अर्णवः सूर्यस्य समानं चक्रं परिऽआविवृत्सन् यत् एतयः वहति
धूः सु सुक्तः ॥२॥ विऽभार्जमानः उपसा उपऽस्थात् रेभिः उत्
एति अनुऽमद्यमानः एषः मे देवः सविता चच्छंद यः समानं न
प्रऽमिनार्ति धाम ॥३॥ दिवः रुक्मः उरुऽचक्षाः उत् एति दूरे-
ऽअर्थः तुरणिः भार्जमानः नूनं जनाः सूर्येण प्रऽसूताः अयन्
अर्थानि कृण्वन् अपांसि ॥४॥ यत्र चक्रुः अमृताः गातुं अस्मि
श्रेयः न दीयन् अनु एति पार्थः प्रति वां सूरै उत्ऽइते विधेम
नमः ऽभिः मिचावरुणा उत् हव्यैः ॥५॥ नु मिचः वरुणः अयमा
नः त्मने तो कार्य वरिवः दधंतु सुऽगा नः विश्वा सुऽपथानि संतु
यूयं पात स्वस्ति ऽभिः सदा नः ॥६॥५॥

॥६४॥ दिवि क्षर्यतां रजंसः पृथिव्यां प्रवां घृतस्य निःऽनिजः

ददीरन् । हृष्यं नो मित्रो अर्येमा सुजातो राजा सुष्ट्वो वरुणो
जुपंत ॥ १ ॥ आ राजाना मह चतस्य गोपा सिंधुपती क्षत्रिया
यातमवाक् । इळां नो मित्रावरुणोत वृष्टिमव दिव इन्वतं जी-
रदानू ॥ २ ॥ मित्रस्तत्रो वरुणो देवो अर्यैः प्र साधिष्टेभिः पथि-
भिर्नयंतु । ब्रवद्यथा न आदरिः सुदास इषा मदेम सह देवगोपाः
॥ ३ ॥ यो वांगतं मनसा तक्षदेतमूर्ध्वाधीतिं कृण्वद्धारयच्च । उक्षे-
था मित्रावरुणा घृतेन ता राजाना सुक्षितीस्तर्पयेथा ॥ ४ ॥ एष
स्तोमो वरुण मित्र तुभ्यं सीमः शुक्रो न वायवेऽयामि । अविष्टं धियो
जिगृतं पुरंधीर्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ५ ॥ ६ ॥

॥ ६५ ॥ १-५ पतिष्ठः ॥ मित्रावरुणौ, ॥ विष्टुम् ॥

॥ ६५ ॥ प्रति वां सूर उदिते सूक्तिर्मित्रं हुवे वरुणं पूतदंष्ट्रं ।
ययोरसूर्यं मक्षितं ज्येष्ठं विश्वस्य यामन्नाचिता जिगान्तु ॥ १ ॥
ता हि देवानामसुरा तावया ता नः क्षितीः करतमूर्जयंतीः ।
अश्याम मित्रावरुणा वयं वां द्यावा च यच पीपयन्नहा च ॥ २ ॥
ता भूरिपाशवनृतस्य सेतू दुरत्येतू रिपवे मर्त्याय । चतस्य मि-
त्रावरुणा पथा यामपो न नावा दुरिता तरिम ॥ ३ ॥ आ नो
मित्रावरुणा हृष्यजुष्टिं घृतेर्गन्धूतिमुक्षतमिळाभिः । प्रति वा-
मच वरमा जनाय पूणीतमुद्रो दिव्यस्य चारोः ॥ ४ ॥ एष स्तोमो
वरुण मित्र तुभ्यं सीमः शुक्रो न वायवेऽयामि । अविष्टं धियो
जिगृतं पुरंधीर्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ५ ॥ ७ ॥

॥ ६६ ॥ १-१२ पतिष्ठः ॥ १-३ १७-१८ मित्रावरुणौ । ४-१३ पतिष्ठः । १४-१६ सूर्यः ॥
१-८ १७-१८ गायत्री । १७ १८ १९ पृथ्वी । १९ १३ १५ यतोवृहती । १६ पुरउष्णिक् ॥

॥ ६६ ॥ प्र मित्रयोर्वरुणयोः स्तोमो न एतु शूर्यः । नर्मस्वा-

ददीरन् हव्यं नः मित्रः अर्यमा सुऽजातः राजा सुऽष्टवः वरुणः
 जुषंत ॥ १ ॥ आ राजाना महः ऋतस्य गोपा सिंधुऽपती० क्षत्रिया
 यातं अर्वाक् इळां नः मित्रावरुणा उत वृष्टिं अर्वा दिवः इन्वतं
 जीरऽदानू० ॥ २ ॥ मित्रः तत् नः वरुणः देवः अर्यः प्र साधिष्ठेभिः
 पथिऽभिः नयंतु भवंत् यथा नः आत् अरिः सुऽदासे इषा मदेम
 सह देवऽगोपाः ॥ ३ ॥ यः वां गते मनसा तर्थात् एतं ऊर्ध्वा धीतिं
 कृण्वन्त धारयन्त च उक्षेयां मित्रावरुणा घृतेन ता राजाना सु-
 ऽक्षितीः तर्पयेथां ॥ ४ ॥ एषः स्तोमः वरुण मित्र तुभ्यं सोमः शुक्रः
 न वायवे अयामि अविष्टं धियः जिगृतं पुरंऽधीः यूयं पात स्व-
 स्तिऽभिः सदा नः ॥ ५ ॥ ६ ॥

॥ ६५ ॥ प्रतिं वां सूरं उतऽइते सुऽउक्तेः मित्रं हुवे वरुणं पूत-
 ऽदंष्टं ययोः असुर्यं अक्षितं ज्येष्ठं विश्वस्य यामन् आऽचिता जि-
 गत्नु ॥ १ ॥ ता हि देवानां असुरा ती अर्या ता नः क्षितीः कृतं
 ऊर्जयंतीः अश्याम मित्रावरुणा वयं वां द्यावा च यच पीपयन्
 अहा च ॥ २ ॥ ता भूरिऽपाणी अनृतस्य सेतू दुऽअत्येतू० रिपवे
 मर्त्याय ऋतस्य मित्रावरुणा पथा वां अपः न नावा दुऽइता
 तरेम ॥ ३ ॥ आ नः मित्रावरुणा हव्यऽजुष्टिं घृतैः गव्यूतिं उक्षतं
 इळाभिः प्रति वां अर्वा वरं आजनाय पृथीतं उद्गः दिव्यस्य चा-
 रौः ॥ ४ ॥ एषः स्तोमः वरुण मित्र तुभ्यं सोमः शुक्रः न वायवे
 अयामि अविष्टं धियः जिगृतं पुरंऽधीः यूयं पात स्वस्तिऽभिः
 सदा नः ॥ ५ ॥ ७ ॥

॥ ६६ ॥ प्र मित्रयोः वरुणयोः स्तोमः नः एतु प्रूयः नमस्वान्

न्तुविजातयोः ॥ १ ॥ या धारयंत देवाः सुदक्षा दक्षपितरा ।
 असुर्याय प्रमहसा ॥ २ ॥ ता नः स्तिपा तनूपा वरुण जरितृ-
 णां । मित्रं साधयंत धियः ॥ ३ ॥ यदद्य सूर उदितेऽनांगा
 मित्रो अयमा । सुवातिं सविता भगः ॥ ४ ॥ सुप्रावीरस्तु स
 क्षयः प्र नु यामन्सुदानवः । ये नो अंहोऽतिपिप्रति ॥ ५ ॥ ८ ॥
 उत स्वराजो अदितिरदव्यस्य घृतस्य ये । महो राजानं ईशते
 ॥ ६ ॥ प्रति वां सूर उदिते मित्रं गृणीये वरुण । अयमणं रिशा-
 दंसं ॥ ७ ॥ राया हिरण्यया भूतिरियमवृकाय शर्वसे । इयं विप्रा
 मेधसातये ॥ ८ ॥ ते स्याम देव वरुण ते मित्रं सूरिभिः सह ।
 इयं स्वयं धीमहि ॥ ९ ॥ बहवः सूरचक्षसोऽग्निजिह्वा च्छता-
 वृधः । चीणि ये येमुर्विदधानि धीतिभिर्विष्वानि परिभूति-
 भिः ॥ १० ॥ १॥ वि ये दधुः शरदं मासमादह्यं ब्रह्मकुं चाहवै ।
 अनायं वरुणो मित्रो अयमा क्षुचं राजान आशत ॥ ११ ॥
 तवो अद्य मंनामहे सूक्तिः सूर उदिते । यदोहते वरुणो
 मित्रो अयमा यूयमृतस्य रथ्यः ॥ १२ ॥ च्छतावान् च्छतजाता
 च्छतावृधो घोरासो अनृतद्विषः । तेषां वः सुम्ने सुच्छदिष्टमे
 नरः स्याम ये च सूरयः ॥ १३ ॥ उदु त्वहंशतं वपुर्दिव एति
 प्रतिहरे । यदीमाणुर्वहन्ति देव एतंशो विश्वस्मै चक्षसे अरं
 ॥ १४ ॥ शीर्ष्णैः शीर्ष्णैः जगत्स्त्वस्युयस्पतिं समया विश्वमा
 रजः । सप्त स्वसारः सुविताय सूर्यं वहन्ति हरितो रथे ॥ १५ ॥ १० ॥
 तच्चक्षुर्दिवहितं णुक्रमुच्चरत् । पश्येम शरदः शतं जीवेम
 शरदः शतं ॥ १६ ॥ कार्थेभिरदाभ्या यातं वरुण द्युमत ।
 मित्रश्च सोमपीतये ॥ १७ ॥ दिवो धामभिर्वरुण मित्र-
 द्या यातमदुहां । पिवंतं सोममातुजी ॥ १८ ॥ आ यातं

तुविऽजातयोः ॥ १ ॥ या धारयंत देवाः सुऽदक्षा दक्षऽपितरा
 असुर्योय प्रऽमहसा ॥ २ ॥ तानुः स्तिऽषा तनुऽषा वरुण जरितृ-
 णां मित्रं साधयंत धियः ॥ ३ ॥ यत् अद्य सूरं उतऽइते अनागाः
 मित्रः अर्यमा सुवातिं सविता भगः ॥ ४ ॥ सुप्रऽअवीः अस्तु सः
 द्ययः प्रनु यामन् सुऽदानवः ये नुः अंहः अतिऽपिप्रति ॥ ५ ॥ ८ ॥
 उत स्वऽराजः अदितिः अदत्थस्य द्रतस्य ये महः राजानः इश्यते
 ॥ ६ ॥ प्रति वां सूरं उतऽइते मित्रं गृणीषे वरुणं अर्यमणं रिशादसं
 ॥ ७ ॥ राया हिरण्यऽया मतिः इयं अवुक्ताय शर्वसे इयं विप्रा मे-
 धऽसांतये ॥ ८ ॥ ते स्याम देव वरुण ते मित्र सूरिऽभिः सह इयं
 स्वः० च धीमहि ॥ ९ ॥ बहवः सूरऽचक्षसः अग्निऽजिह्वाः ऋतु-
 ऽवृधः चीणि ये येमुः विद्वानि धीतिऽभिः विश्वानि परिभूति-
 ऽभिः ॥ १० ॥ ९ ॥ वि ये दधुः शरदं मासं आत् अहः युज्ञं अक्तुं च आत्
 ऋचं अनाप्यं वरुणः मित्रः अर्यमा क्षत्रं राजानः आशत ॥ ११ ॥
 तत् वः अद्य मनामहे सुऽउक्तः सूरं उतऽइते यत् ओहते वरुणः
 मित्रः अर्यमा यूयं ऋतस्य रथ्यः ॥ १२ ॥ ऋतऽवानः ऋतऽजाताः
 ऋतऽवृधः घोरासः अनृतऽद्विपः तेषां वः सुखे सुच्छर्दिऽतमे
 नरः स्याम ये च सूरयः ॥ १३ ॥ उत ऊं त्यत् दशतं वपुः दिवः एति
 प्रतिऽहरे यत् ईं आणुः वहति देवः एतं शः विश्वस्मै चक्षसे अरं
 ॥ १४ ॥ शीर्ष्णऽशीर्ष्णः जगतः तस्युपः पतिं समया विश्वं आ
 रजः सुप्र स्वसारः सुविताय सूर्यं वहति हरितः रथे ॥ १५ ॥ १० ॥
 तत् चक्षुः देवऽहितं शुक्रं उतऽचरत् पश्येम शरदः शतं जीवेम
 शरदः शतं ॥ १६ ॥ कार्येभिः अदाभ्या आ यातं वरुण द्युऽमत
 मित्रः च सोमऽपीतये ॥ १७ ॥ दिवः धामऽभिः वरुण मित्रः
 च आ यातं अदुहां पिबतं सोमं आऽतुजी० ॥ १८ ॥ आ यातं

मिचावरुणा जुषाणावाहुतिं नरा । पातं सोममृतावृधा
॥ १९ ॥ ११ ॥

॥ ६७ ॥ १-१० वसिष्ठः ॥ अश्विनो न विष्णुः ॥

॥ ६७ ॥ प्रतिं वां रथं नृपती जरथ्यै हविष्मता मनसा यज्ञि-
येन । यो वां दूतो न धिष्ण्यावजीगरच्छां सूनुर्न पितरां वि-
वक्षि ॥ १ ॥ अशौच्यमिः समिधानो अस्मे उपो अदृश्यन्तमस-
श्चिदन्ताः । अचेति केतुरुषसः पुरस्ताच्छ्रिये दिवो दुहितुर्जाय-
मानः ॥ २ ॥ अभि वां नूनमश्विना सुहोता स्तोमैः सिपक्ति ना-
सत्या विवक्षान् । पूर्वीभिर्यातं पथ्याभिरवाकस्वर्विदा वसुमता
रथेन ॥ ३ ॥ अबोवां नूनमश्विना युवाकुर्हुवे यद्वां सुते मांधी
वसूयुः । आ वां वहंतु स्यविरासो अश्व्याः पिवायो अस्मे सुपुता
मधूनि ॥ ४ ॥ प्राचींमु देवाश्विना धियं मेऽमृधां सातये कृतं व-
सूयुं । विश्वा अविष्टं वाज आ पुरंधीस्ता नः शक्तं शचीपती श-
चीभिः ॥ ५ ॥ १२ ॥ अविष्टं धीमृश्विना न आसु मजावद्रेतो अह्यं
नो अस्तु । आ वां तोके तनये तूतुजानाः सुरत्नांसो देववीतिं
गमेम ॥ ६ ॥ एषस्य वां पूर्वगत्वेव सख्ये निधिहितो मांधी राती
अस्मे । अहेळता मनसा यातमवागुधन्ता हव्यं मानुपीषु वि-
क्षु ॥ ७ ॥ एकस्मिन्योगे भुरणा समाने परि वां सप्र स्रवतो रथो
गात् । न वायन्ति सुभो देवयुक्ता ये वां धूपु तरणयो वहन्ति ॥ ८ ॥
असृश्वता मघवन्नो हि भूतं ये राया मघदेयं जुनन्ति । प्र ये
वधुं सूनृताभिस्तिरन्ते गव्या पृचन्तो अश्व्या मघानि ॥ ९ ॥ नू मे
हवमा शृणुतं युवाना यासिष्टं वतिरश्विनाविरावत् । धत्तं
रत्नानि जरतं च सूरिन्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ १० ॥ १३ ॥

मि॒त्रा॒व॒रु॒णा जु॒पा॒णी आ॒हु॒तिं न॒रा पा॒तं सोमं च॒त॒ऽवृ॒धा
॥ १९ ॥ ११ ॥

॥ ६७ ॥ प्रति॒ वां रथे॑ नृ॒ऽप॒ती० ज॒रथ्ये॑ ह॒वि॒र्षता॑ मन॒सा य॒-
ज्ञि॒येन॑ यः वां दू॒तः न धि॒ष्ण्यौ अ॒जी॒गः अ॒च्छ॒ सूनुः॑ न पि॒तरा॑
वि॒व॒क्त्रि॑ ॥ १ ॥ अ॒रो॒चि अ॒ग्निः सं॒ऽद॒धानः॑ अ॒स्मे॒ उ॒पो॑ अ॒ह॒थन्
तम॑सः चि॒त् अ॒न्ताः अ॒चे॒ति के॒तुः उ॒प॒सः पु॒रस्ता॑त् श्रि॒ये दि॒वः दु॒-
हि॒तुः जा॒य॒मानः॑ ॥ २ ॥ अ॒भि वां नूनं॑ अ॒श्वि॒ना सु॒ऽहो॒ता स्तो॒मैः
सि॒स॒क्ति॒ ना॒स॒त्या वि॒व॒क्त्रान् पू॒र्वी॒भिः या॒तं प॒थ्या॒भिः अ॒र्वाक्
स्वः॒ऽवि॒दा वसु॑ऽम॒ता रथे॑न ॥ ३ ॥ अ॒वोः वां नूनं॑ अ॒श्वि॒ना यु॒वाकुः॑
हु॒वे यत् वां सु॒ते मा॒ध्वी॒ वसु॑ऽयुः आ वां व॒हंतु॑ स्य॒र्वि॒रासः॑ अ॒श्व्याः
पि॒बा॒थः अ॒स्मे॒ सु॒ऽसु॒ता म॒धूनि॑ ॥ ४ ॥ प्रा॒चीं जुं॑ दे॒वा अ॒श्वि॒ना
धि॒र्यं मे॑ अ॒मृ॒धां सा॒तये॑ कृ॒तं वसु॑ऽयं वि॒श्व्याः अ॒वि॒ष्टं वा॒जे आ पु॒रै॒-
ऽधीः॑ ता नः श॒क्तं श॒ची॒ऽप॒ती० श॒ची॒भिः ॥ ५ ॥ १२ ॥ अ॒वि॒ष्टं धी॒षु
अ॒श्वि॒ना नः॑ आ॒सु म॒जाऽव॑त् रे॒तः अ॒ह॒यं नः॑ अ॒स्तु आ वां तो॒के
तन॑ये तू॒तु॒जानाः॑ सु॒ऽर॒त्ना॒सः दे॒वऽवी॒तिं गु॒मे॒म ॥ ६ ॥ ए॒यः स्यः॑
वां पू॒र्व॒गत्वा॑ऽइ॒य स॒ख्ये नि॒ऽधिः॑ हि॒तः मा॒ध्वी॒ रा॒तः अ॒स्मे॒ अ॒-
है॒ळता॑ मन॒सा आ या॒तं अ॒र्वाक् अ॒ध॒न्ता॑ ह॒व्यं मा॒नु॒षी॒षु वि॒क्षु ॥ ७ ॥
ए॒कस्मि॑न् यो॒गे भुर॑णा स॒मा॒ने परि॑ वां स॒प्त स्र॒वतः॑ रथ्यः गा॒त् न
वा॒यंति॑ सु॒ऽभ्यः॑ दे॒वऽयु॒क्ताः ये वां धूः॑ऽसु त॒रण॑यः व॒हंति॑ ॥ ८ ॥
अ॒स॒श्वता॑ म॒घव॑त्ऽभ्यः हि भू॒तं ये रा॒या म॒घऽदे॒यं जु॒नंति॑ प्र ये
वे॒धुं सू॒नृतो॑भिः ति॒रंते॑ ग॒व्यां पृ॒चंतः॑ अ॒श्व्या॑ म॒घानि॑ ॥ ९ ॥ नु मे॑
ह॒र्व आ शृ॒णु॒तं यु॒वाना॑ या॒सि॒ष्ट व॒र्तिः अ॒श्वि॒नौ इ॒राऽव॑त् ध॒त्तं र॒-
त्नानि॑ ज॒रतं॑ च॒सू॒रीन् यू॒यं पा॒त स्व॒स्ति॒ऽभिः॑ स॒दानः॑ ॥ १० ॥ १३ ॥

॥ ६८ ॥ १-९ पत्तिः ॥ अग्निनी ॥ १-७ विराट् । ८ ९ विष्णु ॥

॥ ६८ ॥ आ शुभा यातमश्विना स्वश्वा गिरो दसा जुजुषाणा
युवाकोः । हव्यानि च प्रतिभृता वीतं नः ॥ १ ॥ प्र वामंधांसि म-
द्यान्यस्युररं गंतं हविषो वीतये मे । तिरो अर्यो हवनानि श्रुतं
नः ॥ २ ॥ प्र वां रथो मनोजवा इयति तिरो रजांस्यश्विना शतो-
तिः । अस्मभ्यं सूर्यावसू इयानः ॥ ३ ॥ अयं ह यद्वा देवया उ-
अद्रिरुध्वो विवक्ति सोममुद्युवभ्यां । आ वल्गू विप्रो ववृतीत
हव्यैः ॥ ४ ॥ चिचं ह यद्वा भोजनं न्वस्ति न्वचये महिषंतं युयोतं ।
यो वामोमानं दधते प्रियः सन् ॥ ५ ॥ १४ ॥ उत त्यद्वां जुरुते अ-
श्विना भूष्यवानाय प्रतीत्यं हविर्दे । अधि यद्वर्षं इतर्जति धत्थः
॥ ६ ॥ उत त्वं भुज्युमश्विना सखायो मध्ये जहुदुरेवासः समुद्रे ।
निरीं पर्यदरावा यो युवाकुः ॥ ७ ॥ वृकाय चिज्जसमानाय
शक्तमुत श्रुतं शयवे हूयमाना । यावद्ग्रामर्षिन्वतमपो न स्तयं
चिच्छत्तश्विना शचीभिः ॥ ८ ॥ एष स्य कारुर्जरते सूक्तरये बु-
धान उवसां सुमन्ना । इषा तं वर्धदग्रा पयोभिर्युयं पात स्व-
स्तिभिः सदा नः ॥ ९ ॥ १५ ॥

॥ ६९ ॥ १-८ पत्तिः ॥ अग्निनी ॥ विष्णु ॥

॥ ६९ ॥ आ वां रथो रोदसी वदधानो हिरण्ययो वृष-
भिर्षत्त्वष्टिः । पृतवर्तेनिः प्रविभीं रुचान इषां वोळ्हा नृप-
तिर्वाजिनीवान् ॥ १ ॥ स पंप्रधानो अग्नि पंच भूमा चिवंधुरो
मन्सा यातु युक्तः । विशो येन गच्छथो देवयंतीः कुचा
चिद्याममश्विना दधाना ॥ २ ॥ स्वश्वा यगसा यातमर्वाग्द-
सा निधिं मधुमंतं पिवाचः । वि वां रथो वधा इयाद-
मानोऽन्तादिषो वाधते वर्तनिभ्यां ॥ ३ ॥ युवोः श्रियं परि-

॥ ६८ ॥ आ शुभा यातं अश्विना सुऽअश्वी गिरः दसा जुजुषा-
 णा युवाकोः हव्यानि च प्रतिऽभृता वीतं नः ॥ १ ॥ प्र वां अंधांसि
 मद्यानि अस्युः अरं गंतं हविषः वीतये मे तिरः अर्यः हर्वनानि
 श्रुतं नः ॥ २ ॥ प्र वां रथः मनःऽजवाः इयति तिरः रजांसि अश्वि-
 ना शतऽऊतिः अस्मभ्यं सूर्यावसू इयानः ॥ ३ ॥ अयं ह यत् वां
 देवऽयाः ऊं अद्रिः ऊर्ध्वः विवक्ति सोमऽसुत् युवऽभ्यां आ वल्गू
 विप्रः ववृतीत हव्यैः ॥ ४ ॥ चित्रं ह यत् वां भोजनं नु अस्ति नि अ-
 र्ये महिषंतं युयोतं यः वां ओमानं दधते प्रियः सन् ॥ ५ ॥ १४ ॥
 उत त्यत् वां जुरते अश्विना भूत् चवानाय प्रतीत्यं हविः दे अधि
 यत् वपं इतःऽऊति धाम्यः ॥ ६ ॥ उत त्यं भुज्यं अश्विना सखायः
 मध्ये जहुः दुः एवासः समुद्रे निः ई पपत् अरावा यः सुवाकुः ॥ ७ ॥
 वृकाय चित् जसमानाय शक्तं उत श्रुतं शयवे हूयमाना यौ अ-
 भ्यां अपिन्वतं अपः न स्तये चित् शक्ती अश्विना शचीभिः ॥ ८ ॥
 एषः स्यः कारुः जरते सुऽऊतिः अर्ये बुधानः उपसां सुऽमन्मा
 इया तं वर्धत् अग्न्या पर्यःऽभिः यूयं पात स्वस्तिऽभिः सदा नः
 ॥ ९ ॥ १५ ॥

॥ ६९ ॥ आ वां रथः रोदसी वहधानः हिरण्यमः वृषऽभिः
 यातु अश्वैः घृतऽवर्तनिः पविऽभिः रुचानः इषां वोळ्हा नृऽप-
 तिः वाजिनीऽवान् ॥ १ ॥ सः पप्रथानः अभि पंच भूमे विऽव-
 धुरः मनसा आ यातु युक्तः विशः येन गच्छथः देवऽयंतीः कुचं
 चित् यामै अश्विना दधाना ॥ २ ॥ सुऽअश्वी यशसा आ यातं अ-
 र्वाक् दसा निऽधिं मधुऽमंतं पिवाथः वि वां रथः वृधा याद-
 मानः अंतान् दिवः वाधते वर्तनिऽभ्यां ॥ ३ ॥ युवोः श्रियं परि

योपावृणीत सूरौ दुहिता परितक्म्यायां । यदेवयंतमवयः श-
चीभिः परि ग्रंसमोमना वां वयो गात् ॥ ४ ॥ यो ह स्य वां रथि-
रा वस्त उस्त्रा रथो युजानः परियाति वर्तिः । तेन नः शं योरुप-
सो व्युष्टौ न्यश्विना वहतं यज्ञे अस्मिन् ॥ ५ ॥ नरा गौरेव विद्युतं
तृपाणास्माकंमद्य सवनीयं यातं । पुरुवा हि वां मृतिभिर्हवन्ते
मा वामस्ये नि यमन्देवयंतः ॥ ६ ॥ युवं भुज्युमवविद्यं समुद्र
उदूहयुर्यसो अस्मिन्धानैः । पतविभिरश्रमैरव्यधिभिर्दुसना-
भिरश्विना पारयता ॥ ७ ॥ नू मे हवमा शृणुतं युवाना यासिष्टं
वर्तिरश्विना विरावत् । धत्तं रत्नानि जरतं च सूरौन्ययं पात
स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ८ ॥ १६ ॥

॥ ७० ॥ १-७ वभिः ॥ अश्विनौ ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ७० ॥ आ विश्ववाराश्विना गतं नः प्र तत्स्थानमवाचि
वां पृथिव्यां । अश्वो न वाजी शुनपृष्ठो अस्थादा यत्से-
दयुर्ध्रुवसे न योनिं ॥ १ ॥ सिपंक्ति सा वां सुमतिश्चनिष्ठातापि
घर्मो मनुषो दुरोणे । यो वां समुद्रान्तरितः पिपत्येतं ग्वा
चिन्न सुयुजा युजानः ॥ २ ॥ यानि स्थानान्यश्विना द्वाधे
दिवो यद्गीष्ठीपंधीषु विष्टु । नि पर्वतस्य मूर्धनि सदंतेपं
जनाय दाम्पुये वहता ॥ ३ ॥ चनिष्टं देवा ओषधीषुप्सु य-
द्योग्या अश्ववैद्ये ऋषीणां । पुरुषि रत्ना दधती न्यपस्मे
अनु पूर्वाणि चख्यथुयुगानि ॥ ४ ॥ शुश्रुवांसां चिदश्विना
पुरुषयभि ब्रह्माणि चक्षायै ऋषीणां । प्रति प्र यातं वरमा
जनायास्मे वामस्तु सुमतिश्चनिष्ठा ॥ ५ ॥ यो वां यज्ञो ना-
सत्या हविर्मान्कृतब्रह्मा समयोर्भवाति । उप प्र यातं वरमा

योपा अ० वृणीत० सूरः दुहिता परि० तत्कम्यायां यत् देव० यतं अ०
वयः शचीभिः परि० ग्रंसं ओमनां वां वयः गात् ॥ ४ ॥ यः ह० स्यः
वां रथिरा वस्ते उ० स्राः रथः यु० जानः परि० याति व० तिः तेन नः शं
योः उपसं वि० उ० ष्टौ नि अ० श्विना वह० तं य० ज्ञे अ० स्मिन् ॥ ५ ॥ नरा
गौरा इ० व वि० द्युतं तृपा० णा अ० स्माकं अ० द्य सर्वना उप० यातं पु० रु-
० चा हि वां म० तिभिः ह० वंते मा वां अन्ये नि य० मन् देव० यतः ॥ ६ ॥
यु० वं भु० ज्युं अ० वं वि० द्यं स० मुद्रे उ० त् उ० ह० युः अ० र्णसः अ० सि० धानैः प० त-
वि० षभिः अ० ध्र० मैः अ० व्य० षि० षभिः द० सनाभिः अ० श्विना पार० यता
॥ ७ ॥ नु मे ह० वं आ णु० णुतं यु० चाना या० सि० षं व० तिः अ० श्विनौ द० रा-
० वत् ध० त्तं र० त्नानि ज० रतं च० सू० रीन् यू० यं पा० त स्व० स्ति० षभिः सदा
नः ॥ ८ ॥ १६ ॥

॥ ७० ॥ आ वि० श्व० वारा अ० श्विना ग० तं नः प्र तत् स्थानं अ० वा-
चि वां पृ० षि० व्यां अ० श्वः न वा० जी णु० न० षपृ० षः अ० स्यात् आ यत्
से० द० षुः ध्रु० वसे न यो० नि ॥ १ ॥ सि० सं० क्ति सा वां सु० षम० तिः च० नि० ष्टा
अ० तापि ध० र्मः म० नु० पः द० रो० णे यः वां स० मु० द्रान् स० रितः पि० प० ति एत-
० ग्वा चि० त् न सु० षयु० जा यु० जानः ॥ २ ॥ या० नि स्थानानि अ० श्विना
दु० धा० षे दि० वः य० ह्री० षु ओ० प० धी० षु वि० द्यु नि प० र्वतस्य मू० र्धनि स० द० ता
इ० षं ज० नाय द० णु० षे व० ह० ता ॥ ३ ॥ च० नि० षं दे० वौ ओ० प० धी० षु अ० प० षु
यत् यो० ग्याः अ० ध्र० वै० षे अ० षी० णां पु० रु० णि र० त्ना द० र्धती नि अ० स्मे
अ० नु पूर्वा० णि च० ख्य० षु यु० गानि ॥ ४ ॥ णु० षु० वांसां चि० त् अ० श्विना
पु० रु० णि अ० भि ब्र० हा० णि च० क्षा० षे अ० षी० णां प्र० तिं प्र या० तं व० रं आ
ज० नाय अ० स्मे वां अ० स्तु सु० षम० तिः च० नि० ष्टा ॥ ५ ॥ यः वां य० ज्ञः ना-
स० त्या ह० वि० ष्मान् कृ० त० षब्र० हा सु० षम० यः भ० वाति उप० प्र या० तं व० रं आ

वसिष्ठमिमा ब्रह्माण्युच्यन्ते युवभ्यां ॥६॥ इयं मनीषा इयमश्वि-
ना गीरिमां सुवृक्तिं वृषणा जुषेथां । इमा ब्रह्माणि युवयून्यग्म-
न्यूनं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥७॥ १७ ॥ ४॥

॥ ७१ ॥ १-६ पविष्टः ॥ अश्विनौ ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥७१॥ अप स्वसुरूपसो नग्जिह्वीते रिणक्ति कृष्णीरुषाय
पंथां । अश्वामघा गोमघा वां हुवेम दिवा नक्तं शरुमस्मद्युयोतं
॥१॥ उपायोतं दाशुषे मन्वीय रथेन वाममश्विना वहता । सुसु-
तमस्मदनिराममीवां दिवा नक्तं माध्वी चासींथां नः ॥२॥ आ
वां रथमवमस्यां व्युष्टौ सुन्नायवो वृषणो वर्तयन्तु । स्यूमगभ-
स्तिमृतयुग्भिरश्वैराश्विना वसुमन्तं वहेथां ॥३॥ यो वां रथौ
नृपती अस्ति वोळ्हा चिवंधुरो वसुमो उस्रयामा । आ न एना
नासत्योप यातमभि यडां विष्वप्स्यो जिगाति ॥४॥ युवं च्यवानं
जरसोऽमुमुक्तं नि पेदव जहयुराशुमर्ष्व । निरंहसस्तमसः स्पत-
मचिं नि जाहुपं शिथिरे धातमन्तः ॥५॥ इयं मनीषा इयमश्विना
गीरिमां सुवृक्तिं वृषणा जुषेथां । इमा ब्रह्माणि युवयून्यग्मन्यूनं
पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥६॥ १८ ॥

॥ ७२ ॥ १-५ पविष्टः ॥ अश्विनौ ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥७२॥ आ गोमता नासत्या रथेनाश्ववता पुरुश्चद्रेण
यातं । अभि वां विष्वा नियुतः सचन्ते स्पाह्यां श्रिया तन्वा
शुभाना ॥१॥ आ नो देवेभिरुप यातमवाक्सजोपसा नास-
त्या रथेन । युवोहि नः सख्या पित्राणि समानो वंधुरुत तस्य
वित्तं ॥२॥ उदु स्तोमासी अश्विनोरवुधञ्जामि ब्रह्माण्यु-
पसंथ देवीः । आविवासवोदसी धिष्येमे अच्छा विमो

यसिष्ठं इमा ब्रह्माणि च्युच्यन्ते युवऽभ्यां ॥६॥ इयं मनीषा इयं
अश्विना गीः इमां सुऽवृत्तिं वृषणा जुषेथां इमा ब्रह्माणि युव-
ऽयूनि अगमन् यूयं पात स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥७॥ १७ ॥४॥

॥७१॥ अप स्वसुः उपसः नक् जिहीते रिणक्ति कृष्णीः अरु-
पायं पंथां अश्वऽमघा गोऽमघा वां हुवेम दिवा नक्तं शरं अ-
स्मत् युयोतं ॥१॥ उपऽआयातं दाणुपे मर्त्याय रथेन वामं अ-
श्विना वहता युयुतं अस्मत् अनिरां अमीवां दिवा नक्तं माध्वी-
पासीथां नः ॥२॥ आ वां रथं अवमस्यां विऽउष्टौ सुमऽयवः
वृषणः वर्तयंतु स्यूमऽगभस्तिं चतुऽयुक्ऽभिः अश्वैः आ अश्विना
वसुऽमंतं बहेथां ॥३॥ यः वां रथः नृऽपती० अस्ति वोऽह्वा चि-
ऽवंधुरः वसुऽमान् उस्रऽयामा आ नः एना नासत्या उप यातं
अभि यत् वां विश्वऽरुह्यः जिगाति ॥४॥ युवं चवानं जरसः
अमुमुक्तं नि पेदवे ऊहुयुः आणुं अश्वं निः अंहसः तमसः स्पतं
अचिं नि जाहुपं शिथिरे धातं अंतः ॥५॥ इयं मनीषा इयं अश्वि-
ना गीः इमां सुऽवृत्तिं वृषणा जुषेथां इमा ब्रह्माणि युवऽयूनि
अगमन् यूयं पात स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥६॥ १८ ॥

॥७२॥ आ गोऽमता नासत्या रथेन अश्वऽवता पुरुऽचंद्रेण
यातं अभि वां विश्वाः निऽयुतः सचन्ते स्पर्हया श्रिया तत्त्वां शु-
भाना ॥१॥ आ नः देवेभिः उप यातं अवाक् सऽजोपसा नास-
त्या रथेन युवोः हि नः सख्या पित्र्याणि समानः वंधुः उत तस्य
विहं ॥२॥ उत् ऊं स्तोमांसः अश्विनीः अवुधन् जामि ब्रह्माणि
उपसः च देवीः आऽविवासन् रोदसी धिष्ये इमे अच्छ विपं

नासत्या विवक्ति ॥ ३ ॥ वि चेदुच्छत्यश्विना उपासः प्र वां वक्षा-
णि कारवो भरन्ते । ऊर्ध्वं भानुं संविता देवो अश्वे बृहदग्रयः समि-
धां जरन्ते ॥ ४ ॥ आ पश्चातान्नासत्या पुरस्तादाश्विना यातमध-
रादुदक्तात् । आ विश्वतः पांचजन्येन राया यूयं पात स्वस्तिभिः
सदा नः ॥ ५ ॥ १९ ॥

॥ ७३ ॥ १-५ पसिष्ठः ॥ अश्विनौ ॥ विष्णु ॥

॥ ७३ ॥ अतारिष्म तमसस्यारमस्य प्रति स्तोमं देवयन्तो द-
धानाः । पुरुदंसा पुरुतमां पुराजामन्त्या हवन्ते अश्विना गीः ॥ १ ॥
न्युप्रियो मनुष्यः सादि होता नासत्या यो यजन्ते वदन्ते च । अश्वीतं
मध्वो अश्विना उपाक आ वां वोचे विदर्षेषु प्रयस्वान् ॥ २ ॥
अहेम यज्ञं पथामुराणा इमां सुवृक्तिं वृषणा जुषेष्वां । श्रुष्टीवेव
प्रेषितो वामयोधि प्रति स्तोमैर्जरमाणो वसिष्ठः ॥ ३ ॥ उप त्या
वही गमतो विशं नो रक्षोहणा संभृता वीक्रुपाणी । समर्धा-
स्यग्मत मत्सराणि मा नो मर्धिष्टमा गंतं शिवेन ॥ ४ ॥ आ प-
श्चातान्नासत्या पुरस्तादाश्विना यातमधरादुदक्तात् । आ विश्वतः
पांचजन्येन राया यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ५ ॥ २० ॥

॥ ७४ ॥ १-६ पसिष्ठः ॥ अश्विनौ ॥ १-३, ५ बृहती । २-४, ६ मतोबृहती ॥

॥ ७४ ॥ इमा उ वां दिविष्टय उस्मा हवन्ते अश्विना । अयं वा-
मृहेऽवसे शचीवसू विश्वे विश्वं हि गच्छथः ॥ १ ॥ युवं चित्रं
ददधुर्भोजनं नरा चोदेषां सूनृतावते । अर्वाययं समनसा नि
यच्छतं पिवतं सोम्यं मधु ॥ २ ॥ आ यातमुप भूपतं मध्यः पि-
यतमश्विना । दुग्धं प्रयो वृषणा जेन्यावसू मा नो मर्धिष्टमा गंतं
॥ ३ ॥ अथासो ये वामुपदाशुपो गृहं युवां दीर्यन्ति चित्रतः । मृष्टू-

अ० ५. अ० ५. व० २९.] ॥ ५३ ॥ [म० ७. अ० ५. सू० ७४.

नासत्या विवक्तिः ॥३॥ वि च इत् उच्छन्ति अश्विनी उपसः प्र वां
 वत्साणि कारवः भरते ऊर्ध्वं भानुं सविता देवः अथेत् बृहत् अ-
 ग्रयः संऽइधा जरते ॥४॥ आ पश्चातात् नासत्या आ पुरस्तात् आ
 अश्विना यातं अधरात् उदक्तात् आ विश्वतः पांचऽजन्येन राया
 यूयं पात स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥५॥ १९॥

॥ ७३ ॥ अतारिष्म तमसः पारं अस्य प्रति स्तोमं देवऽयंतः
 दधानाः पुरुऽदंसा पुरुऽतमा पुराऽजा अमर्त्या हवते अश्विना
 गीः ॥१॥ नि ऊं प्रियः मनुषः सादि होता नासत्या यः यजते
 वंदते च अग्नीतं मध्वः अश्विनी उपाके आ वां वोचे विदयेषु
 प्रयस्वान् ॥२॥ अहेम यज्ञं पथां उराणाः इमां सुऽवृक्तिं वृषणा
 जुपेथां शुष्टीवाऽइव प्रऽइपितः वां अबोधि प्रति स्तोमैः जर-
 माणः वसिष्ठः ॥३॥ उपत्या वही गमतः विशं नः रक्षऽहनां
 संऽभृता वीकुऽपाणी० सं अंधांसि अगमत् मत्सराणि मा नः
 मर्धिष्टं आ गतं शिवेन ॥४॥ आ पश्चातात् नासत्या आ पुरस्तात्
 आ अश्विना यातं अधरात् उदक्तात् आ विश्वतः पांचऽजन्येन
 राया यूयं पात स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥५॥ २०॥

॥ ७४ ॥ इमाः ऊं वां दिर्विष्टयः उस्मा हवन्ते अश्विना अयं वां
 अहे अवसे शचीऽवसू० विशंऽविशं हि गच्छयः ॥१॥ युवं चिचं
 दुदयुः भोजनं नरा चोदथां सूनृताऽवते अवाक् रथं सऽमनसा
 नि यच्छतं पिबतं सोम्यं मधु ॥२॥ आ यातं उप भूपतं मध्वः पि-
 वतं अश्विना दुग्धं पर्यः वृषणा ज्ञेन्यावसू मा नः मर्धिष्टं आ गतं
 ॥३॥ अथासः ये वां उप दाणुपः गृहं युवां दीर्यति विश्वतः मद्यु-

युभिर्नरा हयैभिरश्विना देवा यातमस्मयू ॥४॥ अधा ह
यंतो अश्विना पृक्षाः सचंत सूरयः । ता यंसतो मघवद्भ्यो ध्रुवं
यशस्वर्द्धिरस्मभ्यं नासत्या ॥५॥ प्र ये ययुरवकासो रथा
इव नृपातारो जनानां । उत स्वेन शवसा शूष्पवुर्नर उत
क्षियन्ति सुक्षितिं ॥६॥ २१॥

॥७५॥ १-८ पतिरः ॥ उपाः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥७५॥ ध्रुवपा आवो दिविजा चृतेनाविष्कृण्वाना म-
हिमानमागात् । अप दुहस्तम आवरजुष्टमंगिरस्तमा पथ्या
अजीगः ॥१॥ महे नो अद्य सुविताय बोध्युषो महे सौ-
भगाय प्र यधि । चित्रं रुयिं यशसं धेह्यस्मे देवि मर्तेषु मानुषि
श्रवस्युं ॥२॥ एते न्ये भानवो दर्शतायाश्चिवा उपसो अमृतासु
आगुः । जनयंतो दैव्यानि व्रतान्यापूरुषंतो अंतरिक्षा व्य-
स्युः ॥३॥ एषा स्या युजाना पराकात्पंच क्षितीः परि सद्यो
जिगाति । अभिपश्यंती वयुना जनानां दिवो दुहिता भुवनस्य
पत्नी ॥४॥ वाजिनीवती सूर्यस्य योषा चित्रामघा राय द्वे
वसूनां । अर्पिष्टुता जरयंती मघोन्मुषा उच्छति वह्निभिर्गृ-
णाना ॥५॥ प्रति द्युतानामरूपासो अश्वश्चिवा अहथन्नु-
पसं वहतः । याति शुभ्रा विश्वपिण्ण रथेन दधाति रत्नं विधत्ते
जनाय ॥६॥ सत्या सत्येभिर्महती महर्द्धिर्देवी देवेभिर्यजता
यजत्रिः । रुजद्दुहानि दददुसियाणां प्रति गाव उपसं वा-
यशंत ॥७॥ नू नो गोमंढीरवद्देहि रत्नमुषो अश्वायत्पु-
रुभोजो अस्मे । मा नो वह्निः पुरुषता निदे कथ्येयं पात स्व-
स्तिभिः सदा नः ॥८॥ २२॥

युऽभिः नरा ह्येभिः अश्विना आ देवा यातं अस्मऽयू० ॥४॥ अथ
ह यंतः अश्विना पृथः सुचंत सूरयः ता यंसतः मघवन्तऽभ्यः ध्रुवं
यशः हृदिः अस्मभ्यं नासत्या ॥५॥ प्र ये ययुः अवृकासः रथाः-
ऽइव नृऽपातारः जनानां उत स्वेन शर्वसा शूशुवुः नरः उत
क्षियन्ति सुऽक्षितिं ॥६॥ २१ ॥

॥७५॥ वि उपाः आवः दिविऽजाः ऋतेन आविऽकृण्वाना
महिमानं आ अगात् अपं दुहः तमः आवः अजुष्टं अंगिरऽतमा
पृथ्याः अजीगुः ॥१॥ महे नः अद्य सुविताय बोधि उपः महे सौ-
भगाय प्र यंधि चिचं रयिं यशसं धेहि अस्मे देविं मेतेषु मानुषि
अवस्युं ॥२॥ एते त्येभानवः दर्शतायाः चिचाः उपसः अमृतासः
आ अगुः जनयंतः दैव्यानि प्रतानि आऽपृथंतः अंतरिक्षा वि
अस्युः ॥३॥ एषा स्या युजाना पराकात् पंच क्षितीः परि सद्यः
जिगाति अभिऽपश्यती वयुना जनानां दिवः दुहिता भुवनस्य
पत्नी ॥४॥ वाजिनीऽवती सूर्यस्य योया चिचऽमघा रायः इंशे
वसूनां ऋषिऽस्तुता जरयती मघोनी उपाः उच्छति वहिऽभिः
गृण्वाना ॥५॥ प्रति द्युतानां अरुषासः अश्वाः चिचाः अदृशन्
उपसं वहंतः याति शुभा विश्वऽपिशा रथेन दधाति रत्नं विधते
जनाय ॥६॥ सत्या सत्येभिः महती महत्ऽभिः देवी देवेभिः यजता
यजचिः रुजत् हव्हानि ददत् उसियाणां प्रति गावः उपसं वा-
वशंत ॥७॥ नु नः गोऽमत् वीरऽवत् धेहि रत्नं उपः अश्वऽवत्
पुरुऽभोजः अस्मे मा नः बहिः पुरुषता निदेकः यूयं पात स्व-
स्तिऽभिः सदा नः ॥८॥ २२ ॥

॥ ७६ ॥ १-७ वसिष्ठः ॥ उपाः ॥ विदुषः ॥

॥ ७६ ॥ उदु ज्योतिरमुतं विश्वजन्यं विश्वानरः सविता देवो
अथेत् । क्रत्वा देवानामजनिष्ट चक्षुराविरकर्तुवनं विश्वमुपाः
॥ १ ॥ प्र मे पंथा देवयाना अदृष्टममर्धतो वसुभिरिष्कृतासः ।
अभूदु केतुरुपसः पुरस्तात्प्रतीच्यागादधि हर्म्यभ्यः ॥ २ ॥ तानी-
दहानि बहुलान्यासन्त्या प्राचीनमुदिता सूर्यस्य । यतः परि जार
इवाचरन्त्युपो दृष्टे न पुनर्येतीव ॥ ३ ॥ त इहेवानां सधमादं
आसन्नृतावानः कवयः पूर्यासः । गूळ्हं ज्योतिः पितरो अन्व-
विदन्त्यमर्धमा अजनयक्षुषासं ॥ ४ ॥ समान ऊर्वे अधि संग-
तासः सं जानते न यतंते मिथस्ते । ते देवानां न मिनन्ति व्रता-
न्यमर्धतो वसुभिर्यादमानाः ॥ ५ ॥ प्रति त्वा स्तोमैरीळते वसिष्ठा
उषर्बुधः सुभगे तुष्ट्वांसः । गवां नेत्री वार्जपत्नी न उच्छ्रोपः
सुजाते प्रथमा जरस्व ॥ ६ ॥ एषा नेत्री राधसः सूनृतानामुपा
उच्छंती रिभ्यते वसिष्ठिः । दीर्घश्रुतं रयिमुस्मे दधाना यूयं पात
स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ७ ॥ २३ ॥

॥ ७७ ॥ १-६ वसिष्ठः ॥ उपाः ॥ विदुषः ॥

॥ ७७ ॥ उपो रुरुचे युवतिर्न गोपा विश्वं जीवं प्रसुवन्ती
चरायै । अभूदग्निः समिधे मानुषाणामकज्योतिर्वाधमा-
ना तमांसि ॥ १ ॥ विश्वं प्रतीची सप्रथा उदस्यादुशुदासो
विभ्रती शुक्रममथैत् । हिरण्यवर्णा सुहशीकसंहग्गवां माता
नेत्र्यहामरोचि ॥ २ ॥ देवानां चक्षुः सुभगा वहती श्वेतं
नयन्ती सुहशीकमश्वं । उपा अदृशि रश्मिभिर्यक्ता चिदा-
मघा विश्वमनु प्रभूता ॥ ३ ॥ अन्तिवामा दूरे अमिचमुच्छ्रोवीं
गर्भूतिमभयं कृषी नः । यावय देप आ भरा वसूनि चो-

॥ ७६ ॥ उत् ऊं ज्योतिः अमृतं विश्वऽजन्यं विश्वानरः सवि-
 तादेवः अथेत् क्रत्वा देवानां अजनिष्ट चक्षुः आविः अकः भुवनं
 विश्वं उपाः ॥ १ ॥ प्र मे पंथाः देवऽयानाः अहथन् अमर्धतः वसु-
 ऽभिः इष्कृतासः अभूत् ऊं केतुः उपसः पुरस्तात् प्रतीची आ अ-
 गात् अधि हृम्येभ्यः ॥ २ ॥ तानि इत् अहानि बहुलानि आसन्
 या प्राचीनं उतऽइता सूर्यस्य यतः परि जारःऽइव आऽचरंती
 उपः दृष्टे न पुनः यतीऽइव ॥ ३ ॥ ते इत् देवानां सधऽमादः आ-
 सन् चतऽवानः कवयः पूर्यासः गूळहं ज्योतिः पितरः अनु
 अविंदन् सत्यऽमंथाः अजनुयन् उपसं ॥ ४ ॥ समाने ऊर्वे अधि
 संऽगतासः सं जानते न यतंते मिथः ते ते देवानां न मिनन्ति प्र-
 तानि अमर्धतः वसुऽभिः यादमानाः ॥ ५ ॥ प्रति त्वा स्तोमैः ईळते
 वसिष्ठाः उपःऽवुधः सुऽभगे तुस्तुऽवांसः गवां नेची वाजऽपत्नी
 नः उच्छ उपः सुऽजाते प्रथमा जरस्व ॥ ६ ॥ एषा नेची राधसः
 सूनृतांतां उपाः उच्छंती रिभ्यते वसिष्ठैः दीर्घऽश्रुतं रयिं अस्मे
 दधाना मूयं पात स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥ ७ ॥ २३ ॥

॥ ७७ ॥ उपो रुरुचे मुवतिः न योषा विश्वं जीवं प्रऽसुवंती
 चुरयिं अभूत् अग्निः संऽइधे मानुपाणां अकः ज्योतिः वाधमा-
 ना तमांसि ॥ १ ॥ विश्वं प्रतीची सऽप्रथाः उत् अस्थात् रुशत् वा-
 संः विभ्रंती शुक्रं अथेत् हिरण्यऽवर्णा सुहशीकऽसंहक् गवां
 माता नेची अह्नां अरोचि ॥ २ ॥ देवानां चक्षुः सुऽभगा वहंती
 श्वेतं नयंती सुऽहशीकं अथ उपाः अदर्शि रश्मिऽभिः विऽअक्ता
 चिचऽमंथा विश्वं अनु प्रऽभूता ॥ ३ ॥ अंतिऽवामा दूरे अमिचं
 उच्छ उर्वी गव्यूतिं अभयंकृधि नः यवयं द्वेपः आभ्र वसूनि चो-

दय राधो गृणते मघोनि ॥४॥ अस्मे श्रेष्ठेभिर्भानुभिर्विभाह्युपो
देवि प्रतिरंती न आयुः। इयं च नो दधती विश्ववारे गोमदश्वा-
वदर्थवच्च राधः ॥५॥ यां त्वा दिवो दुहितवर्धयंत्युपः सुजाते म-
तिभिर्वसिष्ठाः। सास्मासु धा रयिमृषं बृहंतं यूयं पात स्वस्ति-
भिः सदा नः ॥६॥ २४ ॥

॥ ७६ ॥ १-५ यक्षिणः ॥ उपाः ॥ विष्टुए ॥

॥७६॥ प्रति केतवः प्रथमा अहश्चूर्ध्वा अस्या अंजयो वि श्र-
यंते। उषो अर्वाचा बृहता रथेन ज्योतिष्मता वाममस्मभ्यं वक्षि
॥१॥ प्रति धीमग्निर्जरते समिद्धः प्रति विप्रासो मतिभिर्गुणतः।
उपा याति ज्योतिषा बाधमाना विश्वा तमांसि दुरितार्य देवी
॥२॥ एता उ त्याः प्रत्यहश्चन्द्रपुरस्ताज्ज्योतिर्यच्छंतीरुपसो विभा-
तीः। अजीजनन्सूर्यं यज्ञमग्निमपाचीनं तमो अगादजुष्टं ॥३॥
अचेति दिवो दुहिता मघोनी विश्वे पश्यंत्युपसं विभातीं। आ-
स्यादर्थं स्वधया युज्यमानमा यमश्वासः सुयुजो वहति ॥४॥ प्रति
त्वाद्य सुमनसी बुधतास्माकासो मघयानी वयं च। तिल्विला-
यध्वमुपसो विभातीर्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥५॥ २५ ॥

॥ ७९ ॥ १-५ यक्षिणः ॥ उपाः ॥ विष्टुए ॥

॥७९॥ अ० ५. अ० ५. व० २६.] ॥ ५६ ॥ [म० ७. अ० ५. सू० ७९.]
पीवोर्धयंती। सुसंहग्भिरुक्षभिर्भानुमश्रेष्ठि सूर्यो रोदसी च-
ष्टासावः ॥१॥ अंजते दिवो अतिष्ठकून्विशो न मुक्ता
उपसो यतंते। सं ते गावस्तम आ वतयंति ज्योतिर्यच्छंति
सवितेव बाहू ॥२॥ अभूदुपा इंद्रतमा मघोन्यजीजनत्सु-
विताय श्रवांसि। वि दिवो देवी दुहिता दधात्यंगि-

दयं राधः गृणते मघोनि ॥४॥ अस्मे श्रेष्ठेभिः भानुऽभिः विभा-
हि उपः देवि प्रऽतिरंती नः आयुः इयं च नः दधती विश्वऽवारे
गोऽमत् अश्वऽवत् रथऽवत् च राधः ॥५॥ यां त्वा दिवः दुहितः
वर्धयति उपः सुऽजाते मतिऽभिः वसिष्ठाः सा अस्मासु धाः रयिं
अष्टं बृहंतं यूयं पात स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥६॥ २४॥

॥७८॥ प्रति केतवः प्रथमाः अहश्च न ऊर्ध्वाः अस्याः अंजयः
वि श्रयते उपः अर्वाचा बृहता रथेन ज्योतिष्मता वामं अस्मभ्यं
वृद्धि ॥१॥ प्रति सीं अग्निः जुरते संऽईद्वः प्रति विप्रांसः मति-
ऽभिः गृणंतः उपाः याति ज्योतिषा वार्धमाना विश्वा तमोसि
दुःऽद्रता अप देवी ॥२॥ एताः ऊं त्याः प्रति अहश्च न पुरस्तात्
ज्योतिः यच्छंतीः उपसः विऽभातीः अजीजनन् सूर्यं यज्ञं अग्निं
अपाचीनं तमः अगात् अजुष्टं ॥३॥ अचेति दिवः दुहिता मघो-
नीं विश्वे पश्यन्ति उपसं विऽभातीं आ अस्यात् रथं स्वधया युज्य-
मानं आ यं अश्वासः सुऽयुजः वहति ॥४॥ प्रति त्वा अद्य सुऽम-
नसः वर्धन्त अस्माकांसः मघऽवानः वयं च तिल्विलायध्वं उपसः
विऽभातीः यूयं पात स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥५॥ २५॥

॥७९॥ वि उपाः आवः पथ्या जनानां पंच क्षितीः मानुषीः
बोधयती सुसंहक्ऽभिः उह्मऽभिः भानुं अथेत् वि सूर्यः रोदसी
चक्षसा आवः ॥१॥ वि अंजते दिवः अंतंषु अकून् विशः न यु-
क्ताः उपसः यतंते संते गार्वः तमः आ वर्तयन्ति ज्योतिः यच्छन्ति
सविताऽईव बाहू ॥२॥ अभूत् उपाः इंद्रऽतमा मघोनीं अजी-
जनत् सविताय श्रवांसि वि दिवः देवी दुहिता दुधाति अंगि-

रस्तमा सुकृते वसूनि ॥३॥ तावदुषो राधो अस्मभ्यं रास्व या-
वत्स्तोतृभ्यो अरदो गृणाना । यां त्वां जज्ञुर्वृषभस्या रवेण वि-
द्वहस्य दुरो अद्रैरौणोः ॥४॥ देवदेवं राधसे चोदयत्यस्मद्वाक्सू-
नृता इरयंती । व्युच्छंतीं नः सनये धियो धा यूयं पात स्वस्तिभिः
सदा नः ॥५॥ २६॥

॥ ६० ॥ १-३ पतिष्ठः ॥ उपाः ॥ त्रिदुष ॥

॥ ६० ॥ प्रति स्तोमेभिरुपसं वसिष्ठा गीर्भिर्विप्रांसः प्रथमा
अबुधन् । विवर्तयंतीं रजंसी समंते आविष्कृण्वतीं भुवन्नानि
विश्वा ॥१॥ एषा स्या नव्यमायुर्दधाना गूढी तमो ज्योतिषोपा
अवीधि । अयं एति युवतिरह्याणा प्राचिकिततूयै यज्ञमग्निं
॥२॥ अश्वावतीर्गोमतीर्न उपासो वीरवतीः सदमुच्छंतु भद्राः ।
घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः
॥३॥ २७ ॥ ५ ॥

॥ ६१ ॥ १-६ पतिष्ठः ॥ उपाः ॥ १ ३ ५ वृहती । २ ४ ६ सप्तोपहती ॥

॥ ६१ ॥ प्रत्यु अदर्श्यायत्युच्छंतीं दुहिता दिवः । अपो महि
ष्यति चर्धसे तमो ज्योतिष्कृणोति सूनरी ॥१॥ उदुस्रियाः सृ-
जते सूर्यः सचां उद्यन्नर्धचमर्चिवत् । तवेदुषो व्युषि सूर्यस्य च सं
भक्तेन गमेमहि ॥२॥ प्रति त्वा दुहितर्दिव उपो जीरा अभुत्स्म-
हि । या वहसि पुरु स्याहे वनन्वति रत्नं न दाणुषे मयः ॥३॥
उच्छंती या कृणोषि मंहना महि प्रख्ये देवि स्वर्हरे । तस्यास्ते
रत्नभाजै ईमहे वयं स्याम मातुर्न सूनवः ॥४॥ तच्चित्रं राध आ
भुरोपो यद्दीर्घश्रुतमं । यज्ञे दिवो दुहितर्मतभोजनं तद्रास्व
भुनजामहे ॥५॥ श्रवः सूरिभ्यो अमृतं वसुत्वनं वाजो अ-

रऽतमा सुऽकृते वसूनि ॥३॥ तावत् उपः राधः अस्मभ्यं रास्व
यावत् स्तोतृभ्यः अरदः गृणाना यां त्वा जजुः वृषभस्य रवेण वि
हृहस्यं दुरः अद्रेः औणोः ॥४॥ देवऽदेवं राधसे चोदयंती अ-
स्मद्यंक् सूनृताः ईरयंती विऽउच्छंती नः सूनये धियः धाः यूयं
पात स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥५॥ २६ ॥

॥ ८० ॥ प्रति स्तोमेभिः उपसं वसिष्ठाः गीऽभिः विप्रांसः
प्रथमाः अबुधन् विऽवर्तयंती रजसी संऽर्जते आविऽकृण्व-
ती भुवनानि विश्वा ॥१॥ एषा स्या नर्थ आयुः दधाना गृह्णी तमः
ज्योतिषा उषाः अवोधि अये एति युवतिः अहयाणा प्र अचि-
कित् सूर्यं यज्ञं अग्निं ॥२॥ अश्वऽवतीः गोऽमतीः नः उपसं
वीरऽवतीः सदै उच्छंतु भद्राः घृतं दुहानाः विश्वतः प्रऽपीताः
यूयं पात स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥३॥ २७ ॥ ५ ॥

॥ ८१ ॥ प्रति ऊं अदृशिं आऽयती उच्छंती दुहिता दिवः अ-
पो महि व्ययति चक्षसे तमः ज्योतिः कृणोति सूनरी ॥१॥ उत्
उस्रियाः सृजते सूर्यः सचा उत्ऽयत् नदां च अचिंऽवत् तव इत्
उपः विऽउपि सूर्यस्य च सं भक्तेन गुमेमहि ॥२॥ प्रति त्वा
दुहितः दिवः उपः जीराः अभुस्महि या वहसि पुरु, स्याहं
वनन्ऽवति रत्नं न दाणुपे मयः ॥३॥ उच्छंती या कृणोपि
मंहना महि प्रऽख्ये देवि स्वः दृशे तस्याः ते रत्नऽभार्जः इमहे
वयं स्याम मातुः न सूनवः ॥४॥ तत् चिचं राधः आ भर उपः
यात् दीर्घयुतऽतमं यात् ते दिवः दुहितः मर्तऽभोजनं तत् रास्व
भुनजामहे ॥५॥ अवं सूरिभ्यः अमृतं वसुऽन्व नं वाजान् अ-

स्मभ्यं गोमंतः । चोदयित्री मघोनः सूनृतावत्युषा उच्छ्रदप
स्रियः ॥ ६ ॥ १ ॥

॥ ८२ ॥ १-१० यसिष्ठः ॥ इंद्रावरुणौ ॥ जगती ॥

॥ ८२ ॥ इंद्रावरुणा युवमध्वराय नो विशे जनाय महि शर्म
यच्छतं । दीर्घप्रयज्युमति यो वनुष्यति वयं जयेम पृतनासु दूढ्याः
॥ १ ॥ सखाक्रुण्यः स्वराक्रुण्य उष्यते वा महान्ताविन्द्रावरुणा म-
हावसू । विश्वे देवासः परमेष्ठ्योमनि सं वामोजो वृषणा सं बलं
दधुः ॥ २ ॥ अन्वपां खान्यंतं तमोजसा सूर्यमैरयतं दिवि प्रभुं । इंद्रा-
वरुणा मदं अस्य मायिनीऽपिन्वतमपितः पिन्वतं धियः ॥ ३ ॥
युवामिद्युत्सु पृतनासु वह्नयो युवां क्षेमस्य प्रसवे मितज्ञवः ।
इशाना वस्वं उभयस्य कारव इंद्रावरुणा सुहवा हवामहे ॥ ४ ॥
इंद्रावरुणा यदिमानि चक्रधुर्विष्वा जातानि भुवनस्य मज्मना ।
क्षेमैण मित्रो वरुणं दुवस्यति मरुद्भिः स्यः शुभमन्य ईयते ॥ ५ ॥ २ ॥
महे शुल्काय वरुणस्य नु त्विष ओजो मिमाते ध्रुवमस्य यत्स्वं ।
अजामिमन्यः अथयंत मातिरहभ्रेभिः रन्यः प्र वृणोति भूयसः ॥ ६ ॥
न तमंहो न दुरितानि मर्त्यमिन्द्रावरुणा न तपः कुतश्चन । यस्य
देवा गच्छथो वीथो अंध्वरं न तं मर्तस्य नश्यते परिहृतिः ॥ ७ ॥
अर्वाङ्गरा दैव्येनावसा गतं शृणुतं हवं यदि मे जुजोषथः । सुवोहि
सुख्यमुत वा यदार्पं माङ्गीकर्मिन्द्रावरुणा नि यच्छतं ॥ ८ ॥ अ-
स्माकमिन्द्रावरुणा भेरभरे पुरोयोधा भवतं कृष्योजसा । यद्वा
हवत उभये अथ स्पृधि नरस्तोकस्य तनयस्य सातिपुं ॥ ९ ॥ अस्मे
इन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा द्युसं यच्छंतु महि शर्म सप्रथः । अवधं
ज्योतिरदितेऽन्तावृधो देवस्य श्लोकं सवितुर्मनामहे ॥ १० ॥ ३ ॥

स्मभ्यं गोऽमृतः चोदयिषी मघोनः सूनृताऽवती उषाः उच्छ्रत्
अपं सिधः ॥ ६ ॥ १ ॥

॥ ८२ ॥ इंद्रावरुणा युवं अध्वराय नः विशे जनाय महि शर्म
यच्छतं दीर्घेऽप्रयज्युं अतिं यः वनुषति वयं जयेम पृतनासु दुः-
ऽध्यः ॥ १ ॥ संऽराट् अन्यः स्वऽराट् अन्यः उच्यते वां महांतौ इंद्रा-
वरुणा महाऽवसू विश्वे देवासः परमे विऽओमनि सं वां ओ-
जः वृषणा सं बलं दुधुः ॥ २ ॥ अनु अपां खानि अतृतं ओजसा आ
सूर्यं एरयतं दिवि प्रऽभुं इंद्रावरुणा मदे अस्य मायिनः अपिन्वतं
अपितः पिन्वतं धियः ॥ ३ ॥ युवां इत् युत्ऽसु पृतनासु वह्नयः यु-
वां क्षेमस्य प्रऽसवे मितऽज्ञवः ईशाना वस्वः उभयस्य कारवः
इंद्रावरुणा सुऽहवां हुवामहे ॥ ४ ॥ इंद्रावरुणा यत् इमानि चक्रयुः
विष्वा जातानि भुवनस्य मज्मना द्यौर्मेण मित्रः वरुणं दुवस्यति
मरुत्ऽभिः उयः शुभं अन्यः इयते ॥ ५ ॥ २ ॥ महे शुल्काय वरुणस्य नु
त्विषे ओजः मिमाते ध्रुवं अस्य यत् स्वं अजामिं अन्यः अथयंतं
आ अतिरत् दध्रेभिः अन्यः प्र वृणोति भूयसः ॥ ६ ॥ न तं अंहः न
दुःऽइतानि मयि इंद्रावरुणा न तपः कुतः च न यस्य देवा गच्छथः
वीथः अध्वरं न तं मतेस्य नश्यते परिऽहृतिः ॥ ७ ॥ अर्वाक् नरा
दैव्येन अवसा आ गतं पृणुतं हवै यदि मे जुजोषथः युवोः हिस-
ख्यं उत वा यत् आप्यं माडीकं इंद्रावरुणा नि यच्छतं ॥ ८ ॥ अ-
स्माकं इंद्रावरुणा भरेऽभरे पुरःऽयोधा भवतं कृष्टिऽओजसा यत्
वां हवैते उभये अध स्पृधि नरः तोक्स्य तनयस्य सातिपुं ॥ ९ ॥
अस्मे इंद्रः वरुणः मित्रः अयमा द्युसं यच्छंतु महि शर्म सऽप्रथः
अवधं ज्योतिः अदितेः ऋतऽवृधः देवस्य द्यौकं सवितुः मना-
महे ॥ १० ॥ ३ ॥

॥ ८३ ॥ १-१० यस्मिन् ॥ इन्द्रावरुणौ ॥ जगती ॥

॥ ८३ ॥ युवां नरा पश्यमानासु अपार्थं प्राचा गृथ्यंतः पृथुपर्श-
 वी ययुः । दासा च वृत्रा हृतमार्याणि च सुदासमिन्द्रावरुणाव-
 सावतं ॥ १ ॥ यत्रा नरः समयंते कृतध्वजो यस्मिन्नाजा भवन्ति किं
 चन प्रियं । यत्रा भयंते भुवना स्वर्देशस्तत्रा न इन्द्रावरुणाधिबो-
 चतं ॥ २ ॥ संभूम्या अंतां ध्वसिरा अहस्यतेन्द्रावरुणा दिवि धीप-
 आरुहत् । अस्युर्जनानां सुप मामरातयोऽवागवसा हवनश्रुता
 गतं ॥ ३ ॥ इन्द्रावरुणा वधनाभिरप्रति भेदं वन्वता प्रसुदासमा-
 वतं । ब्रह्मरायेषां शृणुतं हवीमनि सत्या नृत्सूनामभवत्पुरोहि-
 तिः ॥ ४ ॥ इन्द्रावरुणावभ्या तपन्ति माघान्यर्यो वनुषामरातयः ।
 युवं हि वस्व उभयस्य राजयोऽर्धं स्मा नोऽवतं पार्ये दिवि
 ॥ ५ ॥ ४ ॥ युवां हवन्त उभयांस आजिघ्रिद्रे च वस्वो वरुणं च सा-
 तये । यत्र राजभिर्देशभिर्निर्वाधितं प्रसुदासमावतं नृत्सुभिः
 सह ॥ ६ ॥ दश राजानः समिता अयं ज्यवः सुदासमिन्द्रावरुणा
 न युयुधुः । सत्या नृणामसदासुर्पस्तुतिर्देवा एषामभवन् देव-
 हूतिषु ॥ ७ ॥ दाशराज्ञे परियत्ताय विश्वतः सुदास इन्द्रावरु-
 णावशिष्टतं । श्रित्यंचो यत्र नमसा कपर्दिनो धिया धीर्यतो
 असंपतं नृत्सवः ॥ ८ ॥ वृत्राण्यन्यः समिधेषु जिघ्रन्ते वतान्यन्यो
 अभि रंक्षते सदा । हवामहे वां वृषणा सुवृत्तिभिर्स्मे इन्द्रावरु-
 णा गर्भं यच्छतं ॥ ९ ॥ अस्मे इन्द्रो वरुणो मित्रो अयं मा द्युमं
 यच्छंतु महि गर्भं सप्रथः । अवधं ज्योतिरदिते च्युता वृषो देवस्य
 श्लोकं सवितुर्मनामहे ॥ १० ॥ ५ ॥

॥ ८४ ॥ १-५ यस्मिन् ॥ इन्द्रावरुणौ ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ८४ ॥ आ वा राजानावध्वरे ववृत्त्यां हव्येभिरिन्द्रावरुणा

॥ ८३ ॥ युवां नरा पश्यमानासः आर्षं प्राचा गव्यंतः पृथुऽप-
 र्शवः युयुः दासां च वृचा हतं आर्योणि च सुऽदासं इंद्रावरुणा अ-
 वंसा अवृतं ॥ १ ॥ यचं नरः संऽअर्यते कृतऽध्वजः यस्मिन् आजा
 भवति किं च न प्रियं यचं भर्यते भुवना स्वःऽदृशः तचं नः इंद्रा-
 वरुणा अधि वोचतं ॥ २ ॥ संभूम्याः अंताः ध्वसिराः अहृक्षत इंद्रा-
 वरुणा दिवि घोषः आ अरुहत् अस्थुः जनानां उप मां अरांतयः
 अवाक् अवसा हवनऽश्रुता आ गतं ॥ ३ ॥ इंद्रावरुणा वधनाभिः
 अप्रति भेदं वन्यतां प्र सुऽदासं आवृतं घ्राणि एषां शृणुतं ह-
 वीमनि सत्या तृत्सूनां अभवत् पुरःऽहिंतिः ॥ ४ ॥ इंद्रावरुणा अ-
 भि आ तपंति मा अधानि अयं यनुषां अरांतयः युयं हि वस्वः
 उभयस्य राजथः अधं स्म नः अवृतं पायें दिवि ॥ ५ ॥ ४ ॥ युवां हुवते
 उभयांसः आजिपु इंद्रं च वस्वः वरुणं च सातये यचं राजऽभिः
 दृशऽभिः निऽबाधितं प्र सुऽदासं आवृतं तृत्सुऽभिः सह ॥ ६ ॥
 दृशं राजानः संऽईताः अर्यज्यवः सुऽदासं इंद्रावरुणा न युयुधुः
 सत्या नृणां अन्नऽसदा उपऽस्तुतिः देवाः एषां अभवन् देवऽहू-
 तिषु ॥ ७ ॥ दाशऽराज्ञे परिऽयज्ञाय विश्वतः सुऽदासं इंद्रावरुणा
 अशिष्टतं श्वित्यंचः यचं नमंसा कपदिनः धिया धीऽवतः अस-
 पंत तृत्सवः ॥ ८ ॥ वृचाणि अन्यः संऽइयेषु जिघंते घृतानि अन्यः
 अभिरक्षते सदा हवामहे वां वृषणा सुवृक्तिऽभिः अस्मे इंद्राव-
 रुणा शर्म यच्छतं ॥ ९ ॥ अस्मे इंद्रः वरुणः मिचः अर्यमा द्युमं य-
 चंतु महि शर्म सुऽप्रणः अवघ्नं ज्योतिः अदितेः चतुऽवृधः देवस्य
 स्योर्कं सवितुः मनामहे ॥ १० ॥ ५ ॥

॥ ८४ ॥ आ वां राजानौ अध्वरे ववृत्यां हव्येभिः इंद्रावरुणा

अ० ५. अ० ६. व० ८.]   ॥ ६० ॥   [म० ७. अ० ५. सू० ८६.

नमःऽभिः प्र वां घृताचीं बाह्वीः दधाना परित्मना विपुऽरूपा
जिगाति ॥ १ ॥ युवोः राष्ट्रं बृहत् इवति द्यौः यौ सेतुऽभिः अ-
रज्जुऽभिः सिनीथः परि नः हेळः वरुणस्य वृज्याः उरुं नः इंद्रः
कृणवत् ऊं लोकं ॥ २ ॥ कृतं नः यज्ञं विदथेषु चारुं कृतं ब्रह्माणि
सूरिषु प्रऽशस्ता उपो रयिः देवऽजुतः नः एतु प्र नः स्याहा-
भिः ऊतिऽभिः तिरेतं ॥ ३ ॥ अस्मे इंद्रावरुणा विष्वऽवारं रयिं
धत्तं वसुऽमंतं पुरुऽद्युं प्र यः आदित्यः अनृता मिनाति अमिता
शूरः द्युते वसूनि ॥ ४ ॥ इयं इंद्रं वरुणं अष्ट मे गीः प्र आवत् तोके
तनये तूतुजाना सुऽरत्नासः देवऽवीतिं गमेम यूयं पात स्व-
स्तिऽभिः सदा नः ॥ ५ ॥ ६ ॥

॥ ८५ ॥ पुनीपे वां अरदासं मनीपां सीमं इंद्राय वरुणाय जु-
ह्वत् घृतऽप्रतीकां उपसं न देवीं ता नः ग्रामन् उरुष्यतां अभीके
॥ १ ॥ स्पथंते वै ऊं देवऽहूये अर्च येपु ध्वजेपु दिद्यवः पतंति युवं
तान् इंद्रावरुणौ अमिचान् हतं पराचः शर्वा विपूचः ॥ २ ॥ आ-
पः चित् हि स्वऽयंशसः सदेऽसु देवीः इंद्रं वरुणं देवतां धुः कृ-
ष्टीः अन्यः धारयति प्रऽविक्ताः वृचाणि अन्यः अप्रतीनि हंति
॥ ३ ॥ सः सुऽक्रतुः ऋतुऽचित् अस्तु होता यः आदित्या शवसा
वां नमस्वान् आऽववर्तन् अर्वसे वां हविषान् असन् इत् सः
सुविताय प्रयस्वान् ॥ ४ ॥ इयं इंद्रं वरुणं अष्ट मे गीः प्र आवत्
तोके तनये तूतुजाना सुऽरत्नासः देवऽवीतिं गमेम यूयं पात
स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥ ५ ॥ ७ ॥

॥ ८६ ॥ धीरां तु अस्य महिना जनूंषि वि यः तस्तंभं रोदसी

चिदुर्वी। प्र नाकं मृषं नुनुदे बृहंतं दिता नक्षत्रं प्रप्रथञ्च भूमं ॥ १ ॥
 उत स्वयां तन्वा३सं वदे तत्कदा न्वपैतर्वरुणे भुवानि। किं मे
 हव्यमहंणानो जुपेत कदा मृच्छीकं सुमना अभि ख्यं ॥ २ ॥ पृच्छे
 तदेनो वरुण दिदृक्षूपो एमि चिकितुषो विपृच्छं। सुमानमिमे
 क्वयंश्चिदाहुरयं ह तुभ्यं वरुणो हृणीते ॥ ३ ॥ किमागं आस व-
 रुण ज्येष्ठं यत्स्तोतारं जिघांससि सखायं। प्र तन्मे वीचो दूळभ
 स्वधावोऽव त्वानेना नमसा तुर इयां ॥ ४ ॥ अवं दुग्धानि पि-
 ष्या सृजा नोऽव या ध्यं चंकृमा तनूभिः। अवं राजन्यशुतृपं न
 तांयुं सृजा वासं न दास्यो वसिष्ठं ॥ ५ ॥ न स स्वी दद्यौ वरुण धु-
 तिः सा सुरा मन्युर्विभीदंको अचिन्तिः। अस्ति ज्यायान्कनीयस
 उपारे स्वप्रश्नेद्रनृतस्य प्रयोता ॥ ६ ॥ अरं दासो न मीळ्हुपे
 कराण्यहं देवाय भूरण्येऽनागाः। अचेतयदचितो देवो अय्यो
 गृप्तं राये कवितरो जुनाति ॥ ७ ॥ अयं सु तुभ्यं वरुण स्वधावो
 हृदि स्तोम उपश्रितश्चिदस्तु। गं नः दोमे गमु योगे नो अस्तु
 यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ८ ॥ ८ ॥

॥ ६१ ॥ १-७ परिहः ॥ परुणः ॥ विदुः ॥

॥ ६१ ॥ रदंत्पृषो वरुणः सूर्याय प्राणींसि समुद्रिया नदीनां।
 सर्गो न सृष्टो अवंतीञ्चतायञ्चकार महीरवनीरहंभ्यः ॥ १ ॥
 आत्मा ते वातो रज आ नवीनोत्पशुर्न भूरिण्येवंसे सम-
 वान्। अंतर्मही वृहती रोदसीमे विश्वा ते धाम वरुण मि-
 याणि ॥ २ ॥ परि स्पशो वरुणस्य स्मदिष्टा उभे पश्यंति रो-
 सी सुमेकं। अतावानः क्वयो यज्ञधीराः प्रचेतसो य द्रुपयंत
 न्मे ॥ ३ ॥ उवाच मे वरुणो मेधिराय चिः सप्र नामाग्रा

चित् उर्वी प्र नाकं चृपं नुनुदे बृहंतं चिता नद्यां पप्रथत् च भूर्म
 ॥१॥ उत स्वया तन्वा सं वदे तत् कदा नु अंतः वरुणे भुवानि किं
 मे हव्यं अहंणानः जुषेत् कदा मृळीकं सुऽमनाः अभि ख्यं ॥२॥
 पृच्छे तत् एनः वरुण दिदृक्षु उपो एमि चिकितुषः विऽपृच्छं स-
 मानं इत् मे कवयः चित् आहुः अयं ह तुभ्यं वरुणः हृणीते ॥३॥
 किं आगः आस वरुण ज्येष्ठं यत् स्तोतारं जिघांससि सखायं प्र
 तत् मे वोचः दुऽदभ स्वधाऽवः अर्च त्वा अनेनाः नमसा तुरः
 इयां ॥४॥ अर्च दुग्धानि पित्र्यां सृजन् अर्च या वयं चकृम तनू-
 भिः अर्च राजन् पशुऽतृपं न तायुं सृज वत्सं न दास्रः वसिष्ठं ॥५॥
 न सः स्वः दक्षः वरुण धृतिः सा सुरा मन्युः विऽभीर्दकः अचिन्तिः
 अस्ति ज्यायान् कनीयसः उपऽअरे स्वप्नः च न इत् अनृतस्य प्र-
 ऽयोता ॥६॥ अरं दासः न मीळहुपे कराणि अहं देवाय भूर्णये
 अनागाः अचेतयत् अचितः देवः अयः गृत्सं राये कविऽतरः जु-
 नाति ॥७॥ अयं सु तुभ्यं वरुण स्वधाऽवः हृदि स्तोमः उपऽश्रितः
 चित् अस्तु शं नः क्षेमं श ऊं योगे नः अस्तु यूयं पात स्वस्ति ऽभिः
 सदा नः ॥८॥ ८॥

॥८७॥ रदत् पथः वरुणः सूर्याय प्र अर्णासि समुद्रिया नदीनां
 सर्गः न सृष्टः अर्चतीः चतुऽयन् चकार महीः अवनीः अहं ऽभ्यः
 ॥१॥ आत्मा ते वातः रजः आ नवीनोत् पशुः न भूर्णिः यवसे सु-
 सुऽवान् अंतः मही बृहती रोदसी इमे विश्वा ते धाम वरुण
 प्रियाणि ॥२॥ परि स्पर्शः वरुणस्य स्मत् ऽइष्टाः उभे पश्यंति रो-
 दसी सुऽमेकं चतुऽवानः कवयः यज्ञऽधीराः प्रऽचेतसः ये
 इपयंत मन्म ॥३॥ उवाच मे वरुणः मे धिराय विः सप्र नाम अघ्या

विभर्ति । विद्वान्पदस्य गुह्या न बोचद्युगाय विप्र उपराय शि-
 क्षन् ॥ ४ ॥ तिस्रो द्यावो निहिता अंतरस्मिन्तिस्रो भूमिरुपराः
 पङ्क्तिधानाः । गृत्सो राजा वरुणश्चक्र एतं दिवि प्रेक्षं हिरण्ययं
 शुभे कं ॥ ५ ॥ अब सिंधुं वरुणो द्यौरिव स्थाहृप्सो न श्वेती मृग-
 स्तुविष्मान् । गंभीरशंसो रजंसो विमानः सुपारक्षत्रः सती
 क्षस्य राजा ॥ ६ ॥ यो मृळयाति चक्रुषे चिदागौ वयं स्याम व-
 रुणे अनागाः । अनु प्रतान्यदितेर्जुधंतो यूयं पात स्वस्तिभिः
 सदा नः ॥ ७ ॥ ९ ॥

॥ ८८ ॥ १-७ यसिष्ठः ॥ वरुणः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ८८ ॥ प्र शुंध्युवं वरुणाय प्रेष्टौ मतिं वसिष्ठ मीळहुपे भरस्व ।
 य ईमवाचं करोते यजवं सहस्रामघं वृषणं बृहंतं ॥ १ ॥ अधा न्वस्य
 संहर्षं जगन्वानं प्रेरणीकं वरुणस्य मंसि । स्वयं दशमं नक्षत्रिणा उ
 अंधोऽभि मा वपुर्हर्षये निनीयात् ॥ २ ॥ आ यदुहांव वरुणश्च
 नावं प्र यत्समुद्रमीरयाव मध्यं । अधि यदपां सुभिश्चराव प्र
 प्रेक्ष ईक्षयावहे शुभे कं ॥ ३ ॥ वसिष्ठं ह वरुणो नाव्याधाहर्षिं च-
 कार स्वया महोभिः । स्तोतारं विप्रः सुदिनत्वे अहां यान्तु द्या-
 वस्ततनन्यादुपासः ॥ ४ ॥ कषत्यानि नौ सख्या बभूवुः सचावहे
 यदवृकं पुरा चिंत । बृहंतं मानं वरुण स्वधावः सहस्रवारं जग-
 मा गृहं ते ॥ ५ ॥ य आपिर्नित्यो वरुण प्रियः सन्त्वामागांसि
 कृण्वत्सखा ते । मा त एनस्वंतो यक्षिन्भुजेम यंधि प्मा विप्रः
 स्तुवते वरुणं ॥ ६ ॥ भुवासु त्वासु क्षितिषु क्षियंतो व्यस्मत्पाशं
 वरुणो मुमोचत् । अवा वन्वाना अदितेरुपस्थाद्युयं पात स्व-
 स्तिभिः सदा नः ॥ ७ ॥ १० ॥

विभृतिं विद्वान् पदस्य गुह्या न वोचत् युगाय विप्रः उपराय
 शिष्यन् ॥४॥ तिस्रः द्यौः निऽहिताः अंतः अस्मिन् तिस्रः भू-
 मीः उपराः पट्ऽविधानाः गृत्सः राजा वरुणः चक्रे एतं दिवि
 प्रऽईखं हिरण्ययं शुभे कं ॥५॥ अवं सिंधुं वरुणः द्यौःऽइव स्थात्
 द्रुप्तः न श्वेतः मृगः तुविष्मान् गंभीरऽशंसः रजंसः विऽमानः
 सुपारऽद्यौचः सुतः अस्य राजा ॥६॥ यः मृळ्याति चक्रुपे चित्
 आगः वयं स्याम वरुणे अनागाः अनुं व्रतानि अदितेः वृधंतः
 यूयं पात स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥७॥९॥

॥८८॥ प्र शुंधुर्व वरुणाय प्रेषां मतिं वसिष्ठ मीळहुपे भरस्व
 यः ई अवाचं करते यजेचं सहस्रंऽमघं वृषणं बृहंतं ॥१॥ अथ नु
 अस्य संऽदृशं जगत्यान् अग्नेः अनीकं वरुणस्य मंसि स्वः यत्
 अरमन् अधिऽपाः ऊं अंधः अभि मा वपुः हृश्ये निनीयात्
 ॥२॥ आ यत् रुहावं वरुणः च नावं प्र यत् समुद्रं ईरयाव मर्ध्यं
 अधि यत् अपां सुऽभिः चराव प्र प्रऽईखे ईखयावहे शुभे कं ॥३॥
 वसिष्ठं वरुणः नावि आ अधात् ऋषिं चकार सुऽअपाः महः-
 ऽभिः स्तोतारं विप्रः सुदिनऽत्वे अह्नां यात् नु द्यौः ततनन् यात्
 उपसं ॥४॥ कं त्यानि नौ सख्या बभूवुः सचावहे यत् अवृकं पुरा
 चित् बृहंतं मानं वरुण स्वधाऽवः सहस्रंऽद्यारं जगम् गृहं ते ॥५॥
 यः आपिः नित्यः वरुण प्रियः सन् त्वां आगांसि कृणवत् सखा
 ते मा ते एनस्वंतः यक्षिन् भुजेम यंधि स्म विप्रः स्तुवते वरुणं
 ॥६॥ ध्रुवासु त्वा आसु क्षितिपुं क्षियंतः वि अस्सत् पार्श्वं वरुणः
 मुमोचत् अवं वन्वानाः अदितेः उपऽस्थात् यूयं पात स्वस्ति-
 ऽभिः सदा नः ॥७॥१०॥

॥ ८९ ॥ १-४ यत्तिष्ठः ॥ वरुणः ॥ १-४ गायत्री । ५ जगती ॥

॥ ८९ ॥ सो धु वरुण मृन्मयं गृहं राजन् हं गमं । मृळा सुक्षत्र
मृळय ॥ १ ॥ यदेमि प्रस्फुरच्चिव हतिर्न ध्मातो अद्रिवः । मृळा
सुक्षत्र मृळय ॥ २ ॥ ऋत्विः समह दीनता प्रतीपं जंगमा शुचे ।
मृळा सुक्षत्र मृळय ॥ ३ ॥ अपां मध्ये तस्थिवांसं नृणां विदज्ज-
रितारं । मृळा सुक्षत्र मृळय ॥ ४ ॥ यत्किं चेदं वरुण दैव्ये जने-
ऽभिद्रोहं मनुष्याऽश्चरामसि । अचिन्ती यन्न व धर्मा युयोपिम
मा नस्तस्मादेनसो देव रीरिपः ॥ ५ ॥ ११ ॥ ५ ॥

॥ ९० ॥ १-७ यत्तिष्ठः ॥ १-४ वायुः । ५-७ इन्द्रवायू । चिद्रूप ॥

॥ ९० ॥ प्र वीर्या शुचं यो दद्विरे वामध्वयुभिर्मधुमन्तः सुता-
सः । वह वायो नियुतो यास्तच्छा पिवा सुतस्यांधसो मदाय ॥ १ ॥
इशानाय प्रहुतिं यस्त आनद् शुचिं सोमं शुचिपास्तुभ्यं वायो ।
कृणोषि तं मर्त्येषु प्रशस्तं जातो जातो जायते वाज्यस्य ॥ २ ॥ राये
नु यं जज्ञतू रोदसीमे राये देवी धिषणा धाति देवं । अर्धं वायुं
नियुतः सञ्चत स्वा उत श्वेतं वसुधितिं निरेके ॥ ३ ॥ उच्छन्नुपसः
सुदिता अरिमा उरु ज्योतिर्विविदुर्दीध्यानाः । गथं चिद्रूपसु-
शिजो वि ब्रुस्तेषामनु प्रदिवः ससुरापः ॥ ४ ॥ ते सत्येन मन-
सा दीध्यानाः स्वेन युक्तासुः क्रतुना वहन्ति । इन्द्रवायू वीरवाहं
रथं वामीशानयोरभि पृथाः सचन्ते ॥ ५ ॥ इशानासो ये दधते
स्वर्णो गोभिरश्वेभिवसुभिर्हिरण्यैः । इन्द्रवायू सूरयो विश्वमा-
युरवैर्द्विवीरैः पृतनासु सद्युः ॥ ६ ॥ अर्वतो न श्रवसो भिक्षा-
नाणा इन्द्रवायू सुष्टुतिभिर्वसिष्ठाः । वाजयन्तः स्ववंसे हुवेम यूयं
पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ७ ॥ १२ ॥

॥८९॥ मो' सु वरुण मृतऽमयं गृहं राजन् अहं गमं मूळ
सुऽष्टाच मूळय ॥१॥ यत् एमि प्रस्फुरन्ऽइव हतिः न ध्मातः
अद्रिऽयः मूळ सुऽष्टाच मूळय ॥२॥ क्रत्वः समह दीनता प्र-
तिऽईपं जगम शुचे मूळ सुऽष्टाच मूळय ॥३॥ अपां मध्ये त-
स्थिऽचांसं नृणां अविदत् जरितारं मूळ सुऽष्टाच मूळय ॥४॥
यत् किं च इदं वरुण दैत्ये जने अभिऽद्रोहं मनुष्याः चरामसि अ-
चिन्ती यत् तव धर्मं युयोपिम मा नः तस्मात् एनसः देव रिऽरिपः
॥५॥११॥५॥

॥९०॥ प्र वीरऽया शुचयः द्रिऽरि वां अप्वर्युऽभिः मधुऽमंतः
सुतासः वह वायो निऽयुतः याहि अर्च्य पिब सुतस्य अंधसः
मदाय ॥१॥ ईशानाय प्रऽहुतिं यः ते आनन्द शुचिं सोमं शुचि-
ऽपाः तुभ्यं वायो कृणीषि तं मर्त्येषु प्रऽशस्तं जातऽजातः जायते
वाजी अस्य ॥२॥ राये नु मं जज्ञतुः रोदसी इमे राये देवी धिपणा
धाति देवं अध वायुं निऽयुतः सृष्टत स्वाः उत श्वेतं वसुऽधितिं
निऽरेके ॥३॥ उच्छन् उपसः सुऽदिनाः अरिमाः उरु ज्योतिः
विविदुः दीध्यानाः गयं चित् ऊर्वे उशिजः वि वृधुः तेषां अनु
प्रऽदिवः ससुः आपः ॥४॥ ते सत्येन मनसा दीध्यानाः स्वेन यु-
क्तासः क्रतुना वहन्ति इंद्रवायू वीरऽवाहं रथं वां ईशानयोः अ-
भि पृष्टाः सचन्ते ॥५॥ ईशानासः ये दधते स्वः नः गोभिः अश्वेभिः
वसुऽभिः हिरण्यैः इंद्रवायू सूरयः विश्वं आयुः अर्वतऽभिः
वीरैः पृतनासु सद्युः ॥६॥ अर्वतः न श्रवसः भिक्षमाणाः इंद्र-
वायू सुस्तुतिऽभिः वसिष्ठाः वाजऽयंतः सु अर्वसे हुवेम यूयं
पात स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥७॥१२॥

॥ ९९ ॥ १-७ पत्तिः ॥ १. ३ पापुः । २. ३-७ इन्द्रवायू ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ९९ ॥ कुविदंग नमसा ये वृधासः पुरा देवा अनवद्यास आ-
सन् । ते वायवे मनवे वाधितायावासयन्नुपसं सूर्येण ॥ १ ॥ उशं-
ता दूता न दभाय गोपा मासश्च पाथः शरदश्च पूर्वीः । इन्द्रवायू
सुष्टुतिर्वामियाना माडीकिमीट्रे सुवितं च नय्य ॥ २ ॥ पीवोअन्ना-
वयिवृधः सुमेधाः श्वेतः सिंपक्ति नियुतामभिथ्रीः । ते वायवे
समनसो वि तस्युर्विश्वेवरः स्वपत्यानि चक्रुः ॥ ३ ॥ यावत्तर-
स्तन्वो इ यावदोजो यावत्तरश्चक्षसा दीधानाः । शुचिं सोमं शु-
चिपा पातमस्मे इन्द्रवायू सदतं वहिरेदं ॥ ४ ॥ नियुवाना नियुतः
स्पाहवीरा इन्द्रवायू सुरथं यातमर्वाक् । इदं हि वां प्रभृतं मध्वो
अयमर्ध प्रीणाना वि मुमुक्तमस्मे ॥ ५ ॥ या वां श्रुतं नियुतो याः
सहस्रमिन्द्रवायू विश्ववाराः सचंते । आभिर्यातं सुविदवाभि-
र्वाक्पातं नरा प्रतिभृतस्य मध्वः ॥ ६ ॥ अर्वतो न श्वंसो भि-
क्षमाणा इन्द्रवायू सुष्टुतिभिर्वसिष्ठाः । वाजयंतः स्ववसे हुवेम
यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ७ ॥ १३ ॥

॥ ९२ ॥ १-५ पत्तिः ॥ १. ३-५ पापुः । २ इन्द्रवायू ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ९२ ॥ आ वायो भूप शुचिपा उप नः सहस्रं ते नियुतो
विश्ववार । उपो ते अंधो मह्यमयामि यस्य देव दधिपे पूर्वपेयं
॥ १ ॥ प्र सोता जीरो अंध्यरेमस्थान्सोममिंद्राय वायवे पिवथ्य ।
प्र यदां मध्वो अयियं भरत्यध्वर्यवो देवयंतः शचीभिः ॥ २ ॥
प्र याभिर्यासि दाश्रांसमच्छा नियुद्रिवायविष्टये दुरोणे ।
नि नो रयिं सुभोजसं युवस्व नि वीरं गय्यमध्वं च रार्धः
॥ ३ ॥ ये वायव इन्द्रमार्दनास अदिवासो नितोगंनासो अयः ।
प्रतो वृचाणि सूरिभिः प्याम सासद्वांसो यथा नृभिरमि-

॥९१॥ कुवित् अंग नर्मसा ये वृधासः पुरा देवाः अनवद्यासः
 आसन्ते वायवे मनवे बाधितार्य अवासयन् उपसं सूर्येण ॥१॥
 उशंता दूता न दभाय गोपा मासः च पाप्यः शरदः च पूर्वीः इंद्र-
 वायू सुस्तुतिः वां इयाना माडीकं इंद्रे सुवितं च नव्यं ॥२॥ पी-
 वः ऽअन्नान् रयि ऽवृधः सु ऽमेधाः श्वेतः सिसृक्ति नि ऽयुतां अभि-
 ऽश्रीः ते वायवे स ऽमनसः वि तस्युः विश्वा इत् नरः सु ऽअप-
 त्यानि चक्रुः ॥३॥ यावत् तरः तन्वः यावत् ओजः यावत् नरः
 चक्षसा दीधानाः शुचिं सोमं शुचि ऽपा पातं अस्मे इंद्रवायू
 सदतं बर्हिः आ इदं ॥४॥ नि ऽयुवाना नि ऽयुतः स्पार्हे ऽवीराः
 इंद्रवायू सु ऽरथं यातं अर्वाक् इदं हि वां प्र ऽभृतं मध्वः अयं अथ
 प्रीणाना वि सुमुक्तं अस्मे ॥५॥ याः वां शतं नि ऽयुतः याः सहस्रं
 इंद्रवायू विश्व ऽवाराः सचंते आ आभिः यातं सु ऽविद चाभिः
 अर्वाक् पातं नरा प्रति ऽभृतस्य मध्वः ॥६॥ अवेतः न अवंसः
 भिद्यमाणाः इंद्रवायू सुस्तुति ऽभिः वसिष्ठाः वाज् ऽयंतः सु अ-
 वंसे हुवेन यूयं पात स्वस्ति ऽभिः सदा नः ॥७॥ १३॥

॥९२॥ आ वायो भूप शुचि ऽपाः उप नः सहस्रं ते नि ऽयुतः
 विश्व ऽवार उपो ते अंधः मद्यं अयामि यस्य देव दधिषे पूर्व ऽपेयं
 ॥१॥ प्र सोता जीरः अध्वरेषु अस्यात् सोमं इंद्राय वायवे पिबध्ये
 प्र यत् वां मध्वः अधियं भरति अध्वर्यवः देव ऽयंतः शचीभिः
 ॥२॥ प्र याभिः यासि दाश्वांसं अन्धं नि ऽयुत ऽभिः वायो इष्टये
 दुरोणे नि नः रयिं सु ऽभोजंसं युवस्व नि वीरं गव्यं अन्धं च राधः
 ॥३॥ ये वायवे इंद्र ऽमार्दनासः आ ऽदेवासः नि ऽतोशनासः अर्यः
 मंतः वृचाणि सूरि ऽभिः स्याम सप्तहांसः युधा नृ ऽभिः अमि-

अ० ५, अ० ६, व० १७.] ॥ ६५ ॥ [म० ७, अ० ६, सू० ९४,

वान् ॥४॥ आ नो नित्युद्भिः श्रुतिर्नोभिरध्वरं सहस्रिणीभिरुप-
याहि यज्ञं । वायो अस्मिन्सर्वने मादयस्व यूयं पात स्वस्तिभिः
सदा नः ॥ ५ ॥ १४ ॥

॥ ९३ ॥ १-८ पक्षिणः ॥ इंद्राग्नी ॥ विदुषः ॥

॥ ९३ ॥ शुचिं नु स्तोमं नवजातमद्येंद्राग्नी वृत्रहणा जुषेथा ।
उभा हि वां सुहवा जोहं वीमि ता वाजं सद्य उशते धेष्ठा ॥ १ ॥ ता
गन्तसी शवसाना हि भूतं साकंवृधा शवसा शूशुवांसा । छयंती
गुयो यवसस्य भूरैः पृक्तं वाजस्य स्थविरस्य घृष्टैः ॥ २ ॥ उपो ह
प्रविदथे वाजिनो गुधीभिर्विप्राः प्रमतिमिच्छमानाः । अवेतो
न काष्ठां नक्षमाणा इंद्राग्नी जोहुवतो नरस्ते ॥ ३ ॥ गोभिर्विप्रः
प्रमतिमिच्छमान इष्टे रयिं यशसं पूर्वभाजै । इंद्राग्नी वृत्रहणा सु-
वजा प्र नो नर्थेभिस्तिरतं देणीः ॥ ४ ॥ सं यन्मही मिघती स्पर्ध-
माने तनू रूचा शूरसाता यतंते । अदेवयुं विदथे देवयुभिः सचा
हंतं सोमसुता जनेन ॥ ५ ॥ १५ ॥ इमामु पु सोमसुतिमुप न एं-
द्राग्नी सोमनसाय यातं । नू चिदि परिमृदाथे अस्माना वां
शश्वद्भिर्ववृतीय वाजैः ॥ ६ ॥ सो अग्र एना नमसा समिद्धोऽच्छा
मिवं बरुणमिंद्रं वोचेः । यत्सीमागश्चकृमा तत्सु मृळु तदयमा-
दितिः शिश्रयंतु ॥ ७ ॥ एता अग्र आपुपाणास इष्टीयुवोः सचा-
भ्यश्याम वाजान् । मेद्रो नो विष्णुमस्तुः परि ख्यन्यूयं पात
स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ८ ॥ १६ ॥

॥ ९४ ॥ १-१२ पक्षिणः ॥ इंद्राग्नी ॥ १-११ गायत्री । १२ अनुष्टुप् ॥

॥ ९४ ॥ इयं वामस्य मन्मन इंद्राग्नी पूर्यस्तुतिः । अभादृ-
ष्टिरिवाजनि ॥ १ ॥ शृणुतं जरितुर्हवमिंद्राग्नी वनंतं गिरः ।

चान् ॥४॥ आ नः नियुत्तभिः श्रुतिर्नीभिः अध्वरं सहसिणीभिः
उप याहि यज्ञं वायो अस्मिन्सर्वने मादयस्व यूयं पात स्वस्ति-
ऽभिः सदा नः ॥५॥ १४॥

॥ ९३ ॥ शुचिं नु स्तोमं नवऽजातं अद्य इंद्राग्नी वृचऽहुना
जुपेथा उभा हि वां सुऽहवा जोहवीमि ता वाजं सद्यः उशते धेष्टां
॥१॥ ता सानुसी शयसाना हिभूतं साकंऽवृधा शयसा ऋणुऽवा-
सा द्ययंतौ रायः यवसस्य भूरैः पृक्तं वाजस्य स्थविरस्य घृष्टैः ॥२॥
उपो हु यत् विदथे वाजिनः गुः धीभिः विप्राः प्रऽमंति इच्छमा-
नाः अर्वतः न काष्ठा नक्षमाणाः इंद्राग्नी जोहुवतः नरः ते ॥३॥
गीऽभिः विप्रः प्रऽमंति इच्छमानः ईदृ रयिं यशसं पूर्वऽभाजं
इंद्राग्नी वृचऽहुना सुऽवजा प्र नः नयेभिः तिरतं देष्णैः ॥४॥
सं यत् मही मिषती स्पर्धमाने तनूऽरुचा ऋऽसाता यतैते
अदेवऽयुं विदथे देवयुऽभिः सचाहुतं सोमऽसुता जनेन ॥५॥ १५॥
इमां जुं सु सोमऽसुतिं उप नः आ इंद्राग्नी सौमनसाय यातं नु
चित् हि परिऽमन्त्राथे अस्मान् आ वां शश्वत्ऽभिः ववृतीय
वाजैः ॥६॥ सः अमे एना नमसा संऽइद्वः अच्छ मिचं वरुणं इंद्रं
वोचेः यत् सीं आगं चकृम तत् सु मूळ तत् अर्यमा अदितिः
शिश्नयंतु ॥७॥ एताः अमे आणुपाणासः इष्टीः युवोः सचा अ-
भि अश्याम वाजान् मा इंद्रः नः विष्णुः मरुतः परि ख्यन् यूयं
पात स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥८॥ १६॥

॥ ९४ ॥ इयं वां अस्य मन्मनः इंद्राग्नी यूयंऽस्तुतिः अभ्यात्
वृष्टिऽइव अजनि ॥१॥ ऋणुतं जरितुः हव इंद्राग्नी वनंतं गिरः

इ॒शाना पि॒प्यत॑ धियः ॥२॥ मा पा॒पताय॑ नो न॒रेन्द्रा॒ग्री माभि॑श-
स्तये । मा नो री॒रध॑तं नि॒दे ॥३॥ इ॒दं अ॒ग्रा नमो॑ बृ॒हत्सु॑ बृ॒क्तिमे॒र-
याम॑हे । धि॒या धेना॑ अव॒स्यवः॑ ॥४॥ ता हि श॒श्वत॑ ई॒ळत॑ इ॒त्या
वि॒प्रांस॑ ऊ॒तये॑ । सु॒बाधो॑ वाज॑सातये ॥५॥ ता वा गो॒भिर्वि॑प॒न्यवः॑
प्रय॑स्व॒न्तो हवाम॑हे । मे॒घसा॑ता स॒न्निष्य॑वः ॥६॥ १७॥ इ॒न्द्रा॒ग्री अ-
व॒सा ग॑तम॒स्मभ्यै॑ च॒र्यणी॑सहा । मा नो दुःश॑सं ई॒शत॑ ॥७॥ मा क-
स्य॑ नो अ॒ररु॑षो धूर्तिः । प्र ण॒ङ्गार्त्य॑स्य । इ॒न्द्रा॒ग्री श॒र्मे य॑च्छतं ॥८॥
गोम॒क्षिर॑ण्यव॒हसु॑ य॒ज्ञा म॒श्वाव॑दीमहे । इ॒न्द्रा॒ग्री त॒वने॑महि ॥९॥
यत्सोम॑ आ सु॒ते नर॑ इ॒न्द्रा॒ग्री अ॒जो ह॑वुः । स॒मी॒वन्ता॑ स॒पर्य॑वः ॥१०॥
उ॒क्ष्येभि॑र्वृ॒हन्त॑मा॒ या म॑दा॒ना चि॒दा गि॒रा । आ॒ंगू॒षैरा॒विवा॑स-
तः ॥११॥ तावि॒हुः श॑सं म॒र्त्यं दुर्वि॑धांसं र॒क्षस्वि॑नं । आ॒भोगं॑
ह॒न्मना॑ ह॒तमु॑द॒धिं ह॒न्मना॑ ह॒तं ॥१२॥ १८॥

॥ ९५ ॥ १-६ पवित्र ॥ १, २, ३-६ सरस्वती । ३ सरस्वात् ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ९५ ॥ प्र क्षो॒दसा॒ धार॑यसा स॒प्त ए॒षा सर॑स्वती ध॒रुणा॒मार॑यसी
पूः । प्र॒वाव॑धाना र॒थ्यैव॑ याति॒ विश्वा॑ अपो म॒हिना॑ सि॒न्धु-
र॒न्याः ॥१॥ ए॒काचे॑त॒त्सर॑स्वती न॒दीनां॑ शुचि॒येती॑ गि॒रिभ्य॑
आ स॑मु॒द्रात् । रा॒यश्चे॑र्त॒ती भुव॑नस्य भू॒रेर्ध॑तं प॒यो दु॑दुहे ना-
हुं॒पाय॑ ॥२॥ स वा॒वृधे॑ न॒र्यो यो॑षणासु वृ॒षा शि॑णुर्वृ॒षभो॑ य॒ज्ञि-
या॑सु । स वा॒जिनं॑ म॒घव॑न्धो दधाति॒ वि सा॑तये॒ तन्वं॑ मामृ॒जीत॑
॥३॥ उ॒त स्या॑ नः सर॑स्वती जु॒षा॒णीर्ष॑ थ॒वत्सु॑भगा य॒ज्ञे अ॒-
स्मिन् । मि॒त॒तुभि॑र्नेम॒स्यैरि॒या॒ना रा॒या यु॒जा चि॒दु॒त्तरा॑ स-
खि॒भ्यः ॥४॥ इ॒मा जु॒हाना॑ यु॒ष्मदा॑ नमो॒भिः प्र॑ति॒ स्तोमं॑
सर॑स्वति जु॒पस्व । तव॑ श॒र्मे॒न्प्रि॒यत॑मे दधा॒ना उ॑प॒ स्ये॒याम॑

अ० ५. अ० ६. व० १९.] ॥ ६६ ॥ [म० ७. अ० ६. सू० ९५.]

इंशाना पिप्यतं धियः ॥२॥ मा पापऽन्तार्य नः नरा इन्द्राग्नी मा
अभिऽशस्तये मा नः रीरधतं निदे ॥३॥ इद्रे अग्ना नमः वृहत्सु-
ऽवृक्तिं आ इरयामहे धिया धेनाः अपस्यवः ॥४॥ ता हि शश्वतः
ईळते इत्या विप्रासः ऊतये सुऽबाधः वाजऽसातये ॥५॥ ता वां
गीऽभिः विपन्यवः प्रयस्वतः हवामहे मेधऽसाता सनिप्यवः
॥६॥ १७ ॥ इन्द्राग्नी अर्वसा आगतं अस्मभ्यं चर्षणिऽसहा मा नः
दुऽशंसः इशत ॥७॥ मा कस्य नः अररुपः धूर्तिः प्रणक् मर्त्यस्य
इन्द्राग्नी शर्म युच्छतं ॥८॥ गोऽमत् हिरण्यऽवत् वसु यत्वां अ-
श्वऽवत् ईमहे इन्द्राग्नी तत् वनेमहि ॥९॥ यत् सोमं आ सुते नरः
इन्द्राग्नी अजो हवुः सभिऽवता सपर्यवः ॥१०॥ उक्थेभिः वृक्ष-
हन्ऽतमा या मंदा ना चित् आ गिरा आंगूपैः आऽविवांसतः
॥११॥ तौ इत् दुऽशंसं मर्त्यं दुऽविवांसं रक्षस्विनं आऽभोगं
हन्मना हतं उदुऽधिं हन्मना हतं ॥१२॥ १८ ॥

॥९५॥ प्र क्षोदसा धार्यसा सस्त्रे एषा सरस्वती धरुणं आयसी
पूः प्रऽवावधाना रथ्याऽइव याति विश्वाः अपः महिना सिंधुः
अन्याः ॥१॥ एका अचेतत् सरस्वती नदीनां शुचिः यती गिरि-
ऽभ्यः आ समुद्रात् रायः चेतती भुवनस्य भूरैः घृतं पयः दुदुहे ना-
हुपाय ॥२॥ सः ववृधे नर्यः योषणासु वर्षा शिर्षुः वृषभः यज्ञि-
यासु सः वाजिनं मघवत्ऽभ्यः दधाति वि सातये तन्वं ममृजीत्
॥३॥ उत स्या नः सरस्वती जुषाणा उषं अवत् सुऽभगा यज्ञे अ-
स्मिन् मितज्ञंऽभिः नमस्यैः इयाना राया युजा चित् उतऽतरा
सखिऽभ्यः ॥४॥ इमा जुह्वानाः युष्मत् आ नमःऽभिः प्रतिं स्तोमं
सरस्वति जुषस्व तव शर्मन् प्रियऽतमे दधानाः उषं स्थेयाम्

अ० ५. अ० ६. व० २९.] ॥ ६७ ॥ [म० ७. अ० ६. सू० ९७.]

शरणां न वृष्टं ॥ ५ ॥ अयमुं ते सरस्वति वसिष्ठो द्वा रावृतस्य सुभगे
व्यावः । वर्ध शुभे स्तुवते रासि वाजान्यूय पात स्वस्तिभिः सदा
नः ॥ ६ ॥ १९ ॥

॥ ९६ ॥ १-६ वसिष्ठः ॥ १-३ सरस्वती । ३-६ सरस्वान् ॥ १ बृहती । २ सतीबृहती ।
३ प्रसारण्यक्तिः । ४-६ गायत्री ॥

॥ ९६ ॥ बृहदु गायिषे वचोऽसुर्या नदीनां । सरस्वतीमिन्म-
हया सुवृत्तिभिः स्तोमैर्वसिष्ठ रोदसी ॥ १ ॥ उभे यज्ञे महिना शुभे
अंधसी अधिष्ठियंति पूरवः । सा नो वोध्यवित्री मरुत्सखा चोदु
राधो मधोनां ॥ २ ॥ भद्रमिद्मदा कृणवत्सरस्वत्यक्वारी चेतति
वाजिनीवती । गृणाना जमदग्निवत्स्तुवाना च वसिष्ठवत् ॥ ३ ॥
जनीयंतो न्ययवः पुचीयंतः सुदानवः । सरस्वतं हवामहे ॥ ४ ॥ ये
ते सरस्व ऊर्मयो मधुमंतो घृतश्रुतः । तेभिर्नोऽविता भव ॥ ५ ॥
पोषिवांसं सरस्वतः स्तनं यो विश्वदर्शतः । भक्षीमहिं प्रजामिषं
॥ ६ ॥ २० ॥

॥ ९७ ॥ १-१० वसिष्ठः ॥ १ ईद्रः । २. ४-६ पृथ्व्यतिः । ३ ९ इंद्राग्रजस्यती ।
१० इंद्राग्रहस्यती ॥ विष्टुष्ट ॥

॥ ९७ ॥ यज्ञे दिवो नृषदने पृथिव्या नरो यच देवयवो
मर्दति । इंद्राय यच सर्वनानि मुन्वे गमन्मदाय प्रथमं वयंश्च
॥ १ ॥ आ देव्या वृणीमहेऽवांसि बृहस्पतिर्नो मह आ संखायः ।
यथा भवेम मीळ्हुषे अनागा यो नो दाता परावतः पिते-
व ॥ २ ॥ तमु ज्येष्ठं नमस्ता हविर्भिः सुशेवं ब्रह्मणस्पतिं गृणीषे ।
इंद्रं द्यौको महि देव्यः सिपक्नु यो ब्रह्मणो देवकृतस्य रा-
जा ॥ ३ ॥ स आ नो योनिं सदतु प्रेष्ठो बृहस्पतिर्विश्ववारो यो
अस्ति । कामो रायः सुवीर्यस्य तं दातृपेन्नो अतिं सृथतो
अरिष्टान् ॥ ४ ॥ तमा नो अर्कममृताय जुष्टमिमे धासुरमृता-

अ० ५. अ० ६. व० २१.] ॥ ६७ ॥ [म० ७. अ० ६. सू० ९७.

शर॑णं न वृ॒क्षं ॥५॥ अ॒यं जुं॑ ते स॒रस्व॒ति वसि॑ष्ठः द्वा॒रौ ऋ॒तस्य॑ सु॒-
ऽभ॒गे वि॒ आ॒वः० व॒र्धं शु॒भ्रे स्तु॒वते रा॒सि वा॒जान् यू॒यं पा॒त स्व॒-
स्ति॒ऽभिः सदा॑ नः ॥ ६॥ १९॥

॥ ९६ ॥ बृ॒हत् जुं॑ गा॒यि॒ये व॒चः अ॒सुर्या॑ न॒दीनां॑ स॒रस्वती॑ इत्
म॒ह्य सु॒वृ॒क्तिऽभिः॑ स्तो॒मैः व॒सिष्ठ॑ रोद॒सी ॥१॥ उ॒भे यत्ते॑ म॒हि॒-
ना शु॒भ्रे अ॒र्धसी॑ अ॒धिऽक्षि॒यन्ति॑ पू॒रवः॑ सा नः॒ बो॒धि अ॒वि॒ची
म॒रुत्ऽस॒खा चोद॑ रा॒धः म॒घोनां॑ ॥२॥ भ॒द्रं इत् भ॒द्रा कृ॒णव॑त्
स॒रस्वती॑ अ॒कव॑ऽअ॒री चे॒त्ति वा॒जिनी॑ऽवती गृ॒णाना॑ ज॒म॒-
द॒मिऽव॑त् स्तु॒वाना॑ च॒ व॒सिष्ठ॑ऽवत् ॥३॥ ज॒निऽय॑न्तः नु अ॒यवः॑
पु॒चिऽय॑न्तः सु॒ऽदान॑वः स॒रस्व॑न्तं ह॒वाम॒हे ॥४॥ ये ते स॒रस्वः॑ ज॒र्म॒-
यः म॒धुऽम॑न्तः धृ॒तऽश्रु॑तः तेभिः नः अ॒वि॒ता भ॒व ॥५॥ पी॒प्ति॒-
ऽवांसं॑ स॒रस्व॑तः स्तनं॑ यः वि॒श्वऽदे॑शतः भ॒क्षीम॑हिं प्र॒ऽजां इ॒यं
॥ ६ ॥ २० ॥

॥ ९७ ॥ य॒ज्ञे दि॒वः नृ॑ऽस॒दने॑ पृ॒ष्णि॒व्याः नरः॑ य॒च दे॒वऽय॑वः
म॒दन्ति॑ इ॒न्द्राय॑ य॒च स॑र्व॒नानि॑ सु॒न्वे ग॑मन्त॒ मदा॑य प्र॒थमं॑ व॒यः च॒
॥१॥ आ॒ दै॒व्या वृ॒णीम॒हे अ॒वांसि॑ बृ॒हस्प॑तिः नः म॒हे आ॒ स॒खायः॑
यथा॑ भवे॒म मी॒ळहु॑पे अ॒नागाः॑ यः नः दा॒ता प॒राऽव॑तः पि॒ता॒-
ऽइ॒व ॥२॥ तं जुं॑ ज्येष्ठं न॒मसा॑ ह॒विऽभिः॑ सु॒ऽशे॒वं ब्र॑ह्म॒णः प॑र्तिं
गृ॒णी॒षे इ॒न्द्रं ए॒वोक्तः॑ म॒हि॒दै॒व्यः सि॒स॒क्तु॒ यः ब्र॑ह्म॒णः दे॒वऽकृ॑तस्य रा॒-
जा ॥३॥ सः आ॒ नः यो॒निं स॒दतु॑ प्रेष्ठः बृ॒हस्प॑तिः वि॒श्वऽवा॑रः यः
अ॒स्ति का॑मः रा॒यः सु॒ऽवी॒र्यस्य॑ तं दा॒त् प॑र्षेत् नः अ॒ति स॒ध्यतः॑
अ॒रि॒ष्टान् ॥४॥ तं आ॒ नः अ॒र्कं अ॒मृता॑य जु॒ष्टं इ॒मे धा॑सुः अ॒मृता॑-

सः पुराजाः। शुचिंक्रंदं यजतं पस्त्यानां बृहस्पतिमन्वाणं हुवेम
॥५॥२१॥ तं शम्मासो अरुषासो अश्वा बृहस्पतिं सहवाहोः वहं-
ति। सहश्चिद्यस्य नीलवत्सधस्य नभो न रूपमरुघं वसानाः॥६॥
स हि शुचिः शतपत्रः स शुंध्युहिरण्यवाशीरिधिरः स्वर्धाः। बृह-
स्पतिः स स्वावेश चतुष्टयः पुरु सखिभ्य आसुतिं करिषः॥७॥
देवी देवस्य रोदसी जनित्री बृहस्पतिं वावृधतुर्महत्वा। द-
क्षायाय दक्षता सखायः कुरुक्षणे सुतरां सुगाथा॥८॥ इयं वां
धक्षणास्पते सुवृक्तिर्बलेन्द्राय वज्रिणे अकारि। अविष्टं धियो
जिगृतं पुरंधीर्जज्ञस्तम्यो वनुषामरातीः॥९॥ बृहस्पते सुव-
मिंद्रश्च बस्वो दिव्यस्येशाये उत पार्थिवस्य। धत्तं रयिं स्तुवते
कीरये चिद्ययं पात स्वस्तिभिः सदा नः॥१०॥२२॥

॥९८॥ १-७ वसिष्ठः ॥ १-६ ईंद्रः । ७ इंद्रापृहस्पती ॥ विष्णुः ॥

॥९८॥ अर्धर्यवोऽरुणं दुग्धमंशुं जुहोतन वृषभार्य क्षिती-
नां। गौरावेदीयाँ अवपानमिंद्रो विश्वाहेद्याति सुतसोम-
मिच्छन्॥१॥ यदधिषे प्रदिवि चार्वन्नं दिवेदिवे पीति-
मिदस्य वक्षि। उत हृदोत मनसा जुषाण उशन्निद्रं प्रस्थि-
तान्पाहि सोमान्॥२॥ जज्ञानः सोमं सहसे पपाय प्र ते
माता महिमानमुवाच। इंद्रं पपायोर्वेतरिष्टं युधा देवेभ्यो
वरिवक्षकथं॥३॥ यद्योधया महतो मन्यमानान्ताक्षाम्
तान्बाहुभिः शशदानान्। यदा नृभिर्वृत इंद्राभियुध्यास्तं
त्वयाजिं सौथ्रवत्सं जयेम॥४॥ प्रेद्रस्य वीचं प्रथमा कृ-
तानि प्र नूतना मघवा या चकारं। यदेदेवीरसंहिष्ट
माया अथाभवत्केवलः सोमो ह्यस्य॥५॥ तवेदं विश्वम-

सः पुराऽजाः शुचिऽक्रंदं यजतं पस्त्यानां बृहस्पतिं अनवाणं
हुवेम् ॥ ५ ॥ २१ ॥ तं शुमासः अरुपासः अथाः बृहस्पतिं सहऽवा-
हः वहन्ति सहः चित् यस्य नीलऽवत् सधऽस्थं नभः न रूपं अ-
रूपं वसानाः ॥ ६ ॥ सः हि शुचिः शतऽपंचः सः शुंधुः हिरण्य-
ऽवाशीः इपिरः स्वऽसाः बृहस्पतिः सः सुऽआवेशः चक्षुः पुरु-
सखिऽभ्यः आऽसुतिं करिषः ॥ ७ ॥ देवी देवस्य रोदसी जनित्री
बृहस्पतिं बृवधतुः महिऽत्वा दक्षायाय दक्षत सखायः कर्तृ ब्र-
ह्मणे सुऽतरा सुऽगाथा ॥ ८ ॥ इयं वां ब्रह्मणः पते सुऽवृक्तिः ब्रह्म
इंद्राय वज्रिणे अकारि अविष्टं धियः जिगृतं पुरंऽधीः जजस्तं
अर्यः वनुषां अरांतीः ॥ ९ ॥ बृहस्पते युवं इंद्रः च वस्वः दिव्यस्य
इंशुषे उत पार्थिवस्य धत्तं रुमिं स्तुवते कीरये चित् यूयं पात
स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥ १० ॥ २२ ॥

॥ ९८ ॥ अर्ध्वर्ध्वः अरुणं दुग्धं अंशुं जुहोत न वृषभाय स्थिती-
नां गौरात् वेदीयान् अवऽपाने इंद्रः विश्वाहा इत् माति सुत-
ऽसोमं इच्छन् ॥ १ ॥ यत् दधिपे प्रऽदिवि चारु अन्नं दिवेऽदिवे
पीति इत् अस्य वक्षि उत हृदा उत मनेसा जुपाणः उशन् इंद्र प्र-
ऽस्थितान् पाहि सोमान् ॥ २ ॥ जज्ञानः सोमं सहसे पपाय प्र ते
माता महिमानं उवाच आ इंद्र प्रप्रथ उरु अंतरिक्षं युधा देवेभ्यः
वरिवः चक्षुर्ष ॥ ३ ॥ यत् योधयाः महतः मन्यमानान् साक्षाम
तान् बाहुऽभिः शशदानान् यत्वा नृऽभिः वृतः इंद्र अभिऽयु-
ध्याः तं तया आजिं सीश्रवसं जयेम ॥ ४ ॥ प्र इंद्रस्य वोचं प्रथमा
कृतानि प्र नूतना मधऽवा या चकार यदा इत् अदेवीः असहिष्ट
मायाः अयं अभवत् केवलः सोमः अस्य ॥ ५ ॥ तव इदं विश्वं अ-

अ० ५, अ० ६, व० २५.] ॥ ६९ ॥ [म० ७, अ० ६, सू० १००.]

भितः पशुव्यं यत्प्रशंसि चक्षसा सूर्यस्य। गवांसि गोपतिरेकं
इंद्रभक्षीमहि ते प्रयंतस्य वस्वः ॥ ६॥ बृहस्पते युवमिंद्रश्च वस्वो
दिव्यस्येशाथे उत पार्थिवस्य। धत्तं रयिं स्तुवते कीरये चिद्युयं
पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ७ ॥ २३ ॥

॥ ६९ ॥ १-७ पतिष्ठः ॥ १-३ ७ विष्णुः । ३-६ इंद्रायिष्णू ॥ विष्णुः ॥

॥ ६९ ॥ परो मार्चया तन्वा वृधान न ते महित्वमन्यश्रुवन्ति।
उभे ते विद्म रजसी पृथिव्या विष्णो देव त्वं परमस्य वित्ते ॥ १ ॥
न ते विष्णो जायमानो न जातो देव महिम्नः परमंतमाप। उद-
स्तम्ना नाकमृषं बृहंतं दाधये प्राचीं ककुभं पृथिव्याः ॥ २ ॥ इराव-
ती धेनुमती हि भूतं सूयवसिनी मनुषे दशस्या। व्यस्तम्ना रोदसी
विष्णवेते दाधये पृथिवीमभितो मयूखैः ॥ ३ ॥ उरुं यज्ञाय चक्र-
शुरु लोकं जनयन्ता सूर्यमुपासन्मग्निं। दासस्य चिहृपशिप्रस्य
माया जम्भयुर्नरा पृतनान्येषु ॥ ४ ॥ इंद्रायिष्णू हंहिताः शंवरस्य
नव पुरो नवन्ति च अथिष्टं। शतं वर्चिनः सहस्रं च साकं हृथो
अप्रत्यमुरस्य वीरान् ॥ ५ ॥ इयं मनीषा बृहती बृहंतोरुक्रमा
तवसा वर्धयती। रुरे वां स्तोमं विदथेषु विष्णो पिन्वतमिपो वृ-
जनेषिंद्र ॥ ६ ॥ वपट्टे विष्णवांस आ कृणोमि तन्मे जुपस्व शि-
पिविष्ट हव्यं। वर्धेतु त्वा सुष्टुतयो गिरो मे यूयं पात स्वस्तिभिः
सदा नः ॥ ७ ॥ २४ ॥

॥ १०० ॥ १-७ पतिष्ठः ॥ विष्णुः ॥ विष्णुः ॥

॥ १०० ॥ नू मर्तो दयते सन्निप्यन्यो विष्णव उरुगायाय दा-
शन्। प्र यः सुवाचा मनसा यजात एतावन्तं नयेमाविवा-
सात् ॥ १ ॥ त्वं विष्णो सुमन्तिं विश्वजन्यामप्रयुतामेवयावी

अ० ५. अ० ६. व० २५.] ॥ ६९ ॥ [म० ७. अ० ६. सू० १००.

भितः पृथ्व्यं यत् पश्यसि चक्षसा सूर्यस्य गर्वा असि गोऽपतिः
एकः इन्द्र भक्षी महि ते प्रऽयतस्य वस्वः ॥ ६॥ बृहस्पते युवं इन्द्रः च
वस्वः दिव्यस्य ईशायै उत पार्थिवस्य धत्तं रयिं स्तुवते कीरये
चित् यूयं पात स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥ ७॥ २३ ॥

॥ ६९ ॥ परः मार्चया तन्वा बृधान न ते महिऽत्वं अनु अश्रुवन्ति
उभे ते विद्म रजसी पृथिव्याः विष्णो देवत्वं परमस्य वित्से ॥ १ ॥
न ते विष्णो जायमानः न जातः देवं महिम्नः परं अतं आप उत
अस्तम्भाः नाकं ऋषं बृहन्तं दाधर्यं प्राचीं ककुर्भं पृथिव्याः ॥ २ ॥
इराऽवती० धेनुऽमती० हि भूतं सुऽयवसिनी० मनुषे दशस्या
वि अस्तम्भाः रोदसी विष्णो एते दाधर्यं पृथिवीं अभितः म-
यूखः ॥ ३ ॥ उहं यज्ञाय चक्रधुः ऊं लोकं जनयता सूर्यं उपसं अग्निं
दासं चित् वृषऽग्निप्रस्य मायाः जघ्नधुः नृरा पृतनाज्येषु ॥ ४ ॥
इन्द्राविष्णू हंहिताः शंवरस्य नवं पुरः नवतिं च अग्निष्टं शतं
वर्चिनः सहस्रं च साकं हयः अमृति असुरस्य वीरान् ॥ ५ ॥
इयं मनीषा बृहती बृहता उरुऽक्रमा तवसा वर्धयन्ती ररे
चां स्तोमं विदथेषु विष्णो पित्र्यतं द्रपः वृजनेषु इन्द्र ॥ ६ ॥ वर्षद
ते विष्णो आसः आ कृणोमि तत् मे जुषस्व शिपिऽविष्ट हव्यं
वर्धतु त्वा सुऽस्तुतयः गिरः मे यूयं पात स्वस्तिऽभिः सदा नः
॥ ७ ॥ २४ ॥

॥ १०० ॥ नु मर्तः द्यते सनिषन् यः विष्णवे उरुऽगायार्यदा-
शत् प्र यः सघाचा मनसा यजति एतावन्तं नयं आऽविवासात्
॥ १ ॥ त्वं विष्णो सुऽमृतिं विश्वऽर्ज्यां अप्रऽयुतां एवऽयाव

मतिं दाः। पचो यथा नः सुवितस्य भूरेरश्वावतः पुरुषं द्रस्य रायः
 ॥२॥ त्रिदेवः पृथिवीमेप एतां वि चक्रमे शतचंसं महित्वा। प्र
 विष्णुरस्तु तवसस्तवीयान्वेषं ह्यस्य स्थविरस्य नाम ॥३॥ वि
 चक्रमे पृथिवीमेप एतां क्षेत्राय विष्णुर्मनुषे दशस्यन्। ध्रुवासौ
 अस्य कीरयो जनास उरुक्षितिं सुजनिमा चकार ॥४॥ प्र तत्ते
 अद्य शिपिविष्ट नामार्यः शंसामि वयुनानि विद्वान्। तं त्वा गृ-
 णामि तवसुमतं व्यान्क्षयंतमस्य रजसः पराके ॥५॥ किमिह
 विष्णो परिचक्ष्यं भूतम् यद्वबुधे शिपिविष्टो अस्मि। मा बर्षो अ-
 स्मदर्प गूह एतद्यदन्यरूपः समिधे बभूव ॥६॥ वषट्ते विष्णवांस
 आ कृणोमि तन्मे जुषस्व शिपिविष्ट हव्यं। वर्धेतु त्वा सुद्युतयो
 गिरो मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥७॥ २५ ॥ ६॥

॥ १०१ ॥ १-६ पमिष्ठः कुमारो याग्नेयः ॥ पचैन्यः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ १०१ ॥ तिस्रो वाचः प्र वंद ज्योतिरग्रा या एतद्बुद्धे मधु-
 दोघमूधः। स वत्सं कृण्वन्गर्भमीपधीनां सुद्यो जातो वृषभो
 रोरवीति ॥१॥ यो वर्धेन ओषधीनां यो अयां यो विश्वस्य
 जगतो देव ईशे। स विधातुं शरणं शमे यंसच्चिवतु ज्योतिः
 स्वभिष्टपस्मे ॥२॥ स्तरीरं तद्ववंति सूतं उ तद्यथावशं
 तन्वं चक्र एयः। पितुः पयः प्रति गृभ्णाति माता तेन पिता
 वर्धते तेन पुत्रः ॥३॥ यस्मिन्विश्वानि भुवन्नानि तस्युस्तिस्त्रो
 द्यावस्त्रेधा ससुरार्यः। वयः कीर्णस उपसेचनासो मध्वः
 श्योतंत्यभितो विरप्सं ॥४॥ इदं वचः पर्जन्याय स्वराजे हृदो
 अस्वन्तरं तज्जुजोपत्। मयोभुवो वृष्टयः संत्वस्मे सुपि-
 प्ला ओषधीर्देवगोपाः ॥५॥ स रतोधा वृषभः शर्व-

म॒तिं दा॒ः प॒चैः यथा॑ न॒ः सु॒वि॒त॒स्य॑ भू॒रैः अ॒श्वेऽव॑तः पु॒रुऽच॑न्द्रस्य
 रा॒यः ॥२॥ विः दे॒वः पृ॒थि॒वीं ए॒षः ए॒तां वि च॑क्रमे श॒त॒ऽअ॒र्च॑सं
 म॒हि॒ऽत्वा प्र॑विष्णुः अ॒स्तु त॒व॒सः त॒वी॒यान् त्वे॒षं हि अ॒स्य॒ स्थ॒वि॒-
 र॒स्य॒ नाम॑ ॥३॥ वि च॑क्रमे पृ॒थि॒वीं ए॒षः ए॒तां शे॒चां॒य विष्णुः॑ म॒-
 नु॒षे द॒श॒स्यन् ध्रु॒वासः॑ अ॒स्य॒ की॒रयः॑ ज॒नांसः॑ उ॒रुऽक्षि॑तिं सु॒ऽज॒-
 नि॒मा च॑का॒र ॥४॥ प्र॒त॒त्ते अ॒द्य शि॒पि॒ऽवि॒ष्ट॒ नाम॑ अ॒र्यः शं॒सा॒मि
 व॒यु॒ना॒नि वि॒द्वान् तं त्वा॑ गृ॒णामि॑ त॒व॒सं अ॒त॒व्यान् द्य॒यैतं॑ अ॒स्य
 र॒ज॒सः प॒रा॒के ॥५॥ किं इ॒त्ते वि॒ष्णो॑ परि॒ऽच॒र्य्यं भू॒त् प्र॒यत् व॒व॒क्षे
 शि॒पि॒ऽवि॒ष्टः अ॒स्मि॒मा व॒षं॑ अ॒स्मत् अ॒र्षं गू॒हः ए॒तत् यत् अ॒न्य॒-
 ऽरू॒पः सं॒ऽद्वये॒ व॒भू॒ष्य ॥६॥ व॒ष॒द॒ ते वि॒ष्णो॑ आ॒सः आ॒ कृ॒णो॒मि
 त॒त् मे जु॒प॒स्व शि॒पि॒ऽवि॒ष्ट॒ ह॒व्यं व॒ष॒तु॒ त्वा॒ सु॒ऽस्तु॒तयः॑ गि॒रः मे॒ यू॒यं
 पा॒त स्व॒स्ति॒ऽभिः॑ स॒दा नः॑ ॥७॥ २५ ॥६॥

॥ १०१ ॥ ति॒स्रः वा॒चः प्र॒ व॒द् ज्यो॒तिः॑ऽअ॒याः याः ए॒तत् दु॒हे
 म॒धुऽदो॒षं ज॒धः सः॑ वा॒सं कृ॒णन् गर्भे॑ ओ॒षधी॑नां स॒द्यः जा॒तः वृ॒-
 ष॒भः रो॒र॒वी॒ति ॥१॥ यः व॒र्धनः॑ ओ॒षधी॑नां यः अ॒पां यः वि॒श्व॒स्य
 ज॒ग॒तः दे॒वः ई॒शे सः॑ वि॒ऽधा॒तुं श॒रणं॑ श॒र्म य॑स॒त् वि॒ऽव॒तुं ज्यो॒तिः
 सु॒ऽअ॒भि॒ष्टि अ॒स्मे ॥२॥ स्त॒रीः जुं॑ त्व॒त् भ॒व॒न्ति॑ सू॒ते जुं॑ त्व॒त् यथा॑
 ऽव॒णं त॒न्वं च॑क्रे ए॒षः पि॒तुः प॒र्यः॑ प्र॒ति गृ॒ह्णा॒ति मा॒ता ते॒न पि॒त
 व॒र्ध॒ते ते॒न पु॒त्रः ॥३॥ यस्मि॑न् वि॒श्वानि॑ भु॒व॒नानि॑ त॒स्युः ति॒स्र
 द्या॒वः चे॒धा स॒सुः आ॒पः च॒र्यः॑ को॒शासः॑ उ॒प॒ऽसे॒च॒नासः॑ म॒ध्व
 श्यो॒त॒न्ति अ॒भितः॑ वि॒ऽर॒ण्यं ॥४॥ इ॒दं व॒चः प॒र्जे॒न्या॒य स्व॒ऽरा॒जे हृ॒द
 अ॒स्तु अ॒न्त॒रं तत् जु॒जो॒षत् म॒यः॑ ऽभु॒वः वृ॒ष्टयः॑ सं॒तु अ॒स्मे सु॒ऽपि
 प्लाः॑ ओ॒षधीः॑ दे॒वऽगो॑पाः ॥५॥ सः रे॒तः॑ ऽधाः वृ॒षभः॑ श॒र्ष

तीनां तस्मिन्नात्मा जगत्तस्थुषश्च । तन्म चतुं पातु शतशर-
दाय यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ६ ॥ १ ॥

॥ १०२ ॥ १-३ पतिष्ठः सुवारो पागनेयः ॥ पर्जन्याः ॥ गायत्री । २ पादनिष्ठः ॥

॥ १०२ ॥ पर्जन्याय प्र गायत दिवस्पुत्राय मीळहुषे । स नो य-
वंसमिच्छतु ॥ १ ॥ यो गर्भमोषधीनां गवां कृणोत्यर्वतां । पर्जन्यः
पुरुषीणां ॥ २ ॥ तस्मा इदास्ये हविर्जुहीता मधुमत्तमं । इळां नः
संयतं करत् ॥ ३ ॥ २ ॥

॥ १०३ ॥ १-१० पतिष्ठः ॥ मंहूकाः ॥ १ चतुष्टय । २-१० त्रिष्टय ॥

॥ १०३ ॥ संवत्सरं शश्याना घ्राक्षणा व्रतचारिणः । वार्चं
पर्जन्यजिन्वितां प्र मंहूका अवादिषुः ॥ १ ॥ दिव्या आपो अभि
यदेनमायन्हतिं न शुष्कं सरसी शयानं । गवामह न मायुर्वत्सि-
नीनां मंहूकानां वसुरवा समेति ॥ २ ॥ यदीमेनां उशती अभ्य-
वपीतृषावतः प्रावृषागतायां । अखलीकृत्या पितरं न पुत्री
अन्यो अन्यमुप यदेतमेति ॥ ३ ॥ अन्यो अन्यमनु गृभ्णात्येनोरपां
प्रसर्गं यदमदिपातां । मंहूको यदुभिर्वृष्टः कर्निष्कन्पृथ्विः संपृक्ते
हरितेन वार्चं ॥ ४ ॥ यदेपामन्यो अन्यस्य वार्चं शक्तस्येव वदति
शिष्टांमाणः । सर्वं तदेपां समृधेव पर्व यत्सुवाचो वदयनाध्यसु
॥ ५ ॥ ३ ॥ गोमायुरेको अजमायुरेकः मृष्टिरेको हरित् एक एषां ।
समानं नाम विभक्तो विरूपाः पुरुषा वार्चं पिपिशुर्वदेतः ॥ ६ ॥
घ्राक्षणासो अतिराचे न सोमे सरो न पूर्णमभितो वदेतः ।
संवत्सरस्य तदहः परि ष्ट यन्मंहूकाः प्रावृषीणां चभूव ॥ ७ ॥
घ्राक्षणासः सोमिनो वार्चमक्रतु ग्रहं कृणतः परिवत्सरीणां ।
अध्वर्यवो घर्मिणः सिष्टिदाना आविर्भवन्ति गुह्या न के

अ० ५. अ० ७. व० ४.] ॥ ७१ ॥ [म० ७. अ० ६. सू० १०३.

तीनां तस्मिन् आत्मा जगतः तस्थुषः च तत् मा च्छतं पातु शत-
ऽशरदाय यूयं पातु स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥ ६ ॥ १ ॥

॥ १०२ ॥ पर्जन्याय प्र गायत दिवः पुत्राय मीळ्हुषे सः नः य-
चंसं इच्छतु ॥ १ ॥ यः गर्भे ओषधीनां गर्वा कृणोति अर्वतां पर्ज-
न्यः पुरुषीणां ॥ २ ॥ तस्मै इत् आस्ये हविः जुहोत मधुमतऽतमं
इळां नः संऽयतै करत् ॥ ३ ॥ २ ॥

॥ १०३ ॥ संवत्सरं शशयानाः ब्राह्मणाः व्रतऽचारिणः वाचं
पर्जन्यऽजिन्वितां प्र मंडूकाः अवादिषुः ॥ १ ॥ दिव्याः आपः अभि-
यत् एनं आर्यन् हतिं न शुष्कं सरसी शयानं गर्वा अहं न मायुः
वत्सिनीनां मंडूकानां वयुः अर्धं सं एति ॥ २ ॥ यत् ई एनान् उयतः
अभि अर्वधीत् तृष्याऽवतः प्रावृषि आऽर्गतायां अखत्लीकृत्य
पितरं न पुचः अन्यः अन्यं उर्षं वदंत एति ॥ ३ ॥ अन्यः अन्यं अनु-
गृह्णाति एनोः अपां प्रऽसर्गे यत् अमदिपातां मंडूकः यत् अभि-
ऽवृष्टः कनिस्कन् पृथ्निः संऽपृक्ते हरितेन वाचं ॥ ४ ॥ यत् एपां अ-
न्यः अन्यस्य वाचं शक्तस्यऽइव वदति शिष्टमाणः सर्वं तत् एपां
समृधाऽइव पर्वं यत् सुऽवाचः वदथन अधि अपऽसु ॥ ५ ॥ ३ ॥
गोऽमायुः एकः अजऽमायुः एकः पृथ्निः एकः हरितः एकः एपां
समानं नाम विभ्रतः विऽरूपाः पुरुऽचा वाचं पिपिषुः वदंतः
॥ ६ ॥ ब्राह्मणासः अतिऽरात्रे न सोमै सरः न पूर्णं अभितः वदंतः
संवत्सरस्य तत् अहः परि स्य यत् मंडूकाः प्रावृषीणं बभूव ॥ ७ ॥
ब्राह्मणासः सोमिनः वाचं अक्रत ब्रह्म कृण्वतः परिवत्सरीणं
अध्यैवः घर्मिणः सिस्विदानाः आविः भवंति गुह्याः न के

चित् ॥ ८ ॥ देवहिंति जुगुपुर्द्धादशस्य चतुं नरो न प्रमिनंत्येते ।
संवत्सरे प्रावृष्यागतायां तन्ना घर्मा अश्रुवते विसर्गं ॥ ९ ॥ गो-
मायुरदादजमायुरदात्पृश्निरदाद्वरितो नो वसूनि । गवां मंडू-
का ददंतः शतानि सहस्रसावे प्रतिरंत आयुः ॥ १० ॥ ४ ॥

॥ १०४ ॥ १-२५ पतिष्ठः । १-७. १५. २५ इंद्रासोमो रथोदयो । ८. १६. १९-२२. २४ इंद्रः ।
९. १२. १३ सोमः । १०. १४ सगितः । ११ देवः । १२ ग्रावाणः । १३ महतः । २३ पतिष्ठः ।
२३ पृथिव्यंतरिक्षे । १-६. १६. २१. २३ जगती । ७ विदुष्जगती वा । ८-१७. १९. २०.
२२ २४ विदुषः । २५ अनुदुषः ॥

॥ १०४ ॥ इंद्रासोमा तर्पतं रक्ष उच्चतं न्यर्पयतं वृषणा तमोवृ-
धः । परां शृणीतमचितो न्योपतं हुतं नुदेयां नि शिशीतमचिणः
॥ १ ॥ इंद्रासोमा समघर्षंसमभ्यर्षधं तपुर्पयस्तु चरुरभिर्वा इव ।
ब्रह्मद्विपे क्रष्यादे घो रचक्षसे द्वेपो धत्तमनवायं किमीदिने ॥ २ ॥
इंद्रासोमा दुष्कृते वधे अंतरं नारंभये तमसि प्र विध्यतं । यथा
नातः पुनरेकश्चनोदयत्तद्धामस्तु सहसे मन्युमच्छवः ॥ ३ ॥ इंद्रा-
सोमा वर्तयतं दिवो वधं सं पृथिव्या अघर्षंसाय तर्हणं । उच्चतं
स्वर्गं पर्वतेभ्यो येन रक्षो वावृधानं निजूर्वधः ॥ ४ ॥ इंद्रासोमा
वर्तयतं दिवस्पर्धितुमेभिर्युवमश्महन्मभिः । तपुर्वधेभिरजरे-
भिरचिणो नि पशीने विध्यतं यंतु निस्वरं ॥ ५ ॥ ५ ॥ इंद्रासोमा
परि वां भूतु विध्यतं इयं मतिः कक्षाश्वेव वाजिना । यां वां ही-
वां परिहिनोमि मेधयेमा ब्रह्माणि नृपतीव जिन्वतं ॥ ६ ॥
प्रति स्मरेयां तुजयन्निरेर्विहंतं दुहो रक्षसो भंगुरावतः । इंद्रा-
सोमा दुष्कृते मा सृगं भूद्यो नः कदा चिदभिदासंति दुहा
॥ ७ ॥ यो मा पार्केन मनसा चरंतमभिचष्टे अनृतेभिर्व-
चोभिः । आप इव काशिना संगृभीता असंचत्त्वासंत
द्रे वक्ता ॥ ८ ॥ ये पाकगंसं विहरंत एवैर्ये वा भद्रं दूषयंति

चित् ॥ ८ ॥ देवऽर्हितिं जुगुप्सुः द्वादशस्य ऋतुं नरः न प्रमिनन्ति
एते संवत्सरे प्रावृषि आऽगतायां तप्राः घर्माः अध्रुवते वि
ऽसर्गं ॥ ९ ॥ गोऽमायुः अदात् अजऽमायुः अदात् पृथ्निः अदात्
हरितः नः वसूनि गवां मंडूकाः दर्दतः शतानि सहस्रऽसावे प्र
तिरन्ते आयुः ॥ १० ॥ ४ ॥

॥ १०४ ॥ इंद्रासोमा तपतं रक्षः उच्चतं नि अर्पयतं वृषणा त-
मःऽवृधः परां शृणीतं अचितः नि ओपतं हतं नुदेयां नि शिशीतं
अचिराः ॥ १ ॥ इंद्रासोमा सं अघऽर्शंसं अभिअर्घं तपुः ययस्तु चरुः
अमियान्ऽइव ब्रह्मऽद्विपे क्रव्यऽअदे घोरऽचक्षसे क्षेपः धत्तं अ-
नवायं किमीदिने ॥ २ ॥ इंद्रासोमा दुःऽकृतः वधे अंतः अनारं-
भणे तर्मसि प्र विध्यतं यथा न अतः पुनः एकः च न उतऽअयत्
तत् वां अस्तु सहसे मन्युऽमत् शवः ॥ ३ ॥ इंद्रासोमा वर्तयतं दिवः
वधं सं पृथिव्याः अघऽर्शसाय तर्हेणं उत तक्षतं स्वयं पर्वतेभ्यः
येन रक्षः ववृधानं निऽजूर्वधः ॥ ४ ॥ इंद्रासोमा वर्तयतं दिवः परि
अमिऽतप्तेभिः युवं अश्महन्मऽभिः तपुःऽवधेभिः अजरेभिः अ-
चिराः नि पशेने विध्यतं यंतु निऽस्वरं ॥ ५ ॥ ५ ॥ इंद्रासोमा परि
वांभूतु विष्वतः इयं मतिः कक्ष्या अश्वाऽइव वाजिनां यां वां हो-
चां परिऽहिनीर्मि मेधया इमा ब्रह्माणि नृपतीऽइव० जिवन्तं
॥ ६ ॥ प्रति स्मरेयां तुजयत्ऽभिः एवैः हतं दुहः रक्षसः भंगुरऽवतः
इंद्रासोमा दुःऽकृते मासुऽगंभूतयः नः कदा चित् अभिऽदासंति
दुहा ॥ ७ ॥ यः मा पाकेन मनसा चरंतं अभिऽचक्षे अनृतेभिः व-
चैऽभिः आपःऽइव काशिना संऽगृभीताः अंसन् अस्तु असंतः
इंद्र वक्ता ॥ ८ ॥ ये पाकऽर्शंसं विऽहरते एवैः ये वा भद्रं रूपयंति

स्वधाभिः । अहये वा तान्प्रददातु सोम आ वा दधातु निचै-
तेरुपस्थे ॥ ९॥ यी नो रसं दिप्सन्ति पिबो अग्ने यो अश्वा-
नां यो गवां यस्तनूनां । रिपुः स्तेनः स्तेयकृद्भ्रमेतु नि प
हीयतां तन्वा इतना च ॥ १०॥ ६॥ परः सो अस्तु तन्वा इतना च
तिस्रः पृथिवीरधो अस्तु विश्वाः । प्रति श्रुष्यतु यशो अस्य देवा
यी नो दिवा दिप्सन्ति यश्च नक्तं ॥ ११॥ सुविज्ञानं चिंकितुषे
जनाय सच्चासच्च वचसी यस्पृधाते । तयो र्यस्त्यं यतरहजी-
यस्तदित्सोमो ऽवति हन्त्यासन् ॥ १२॥ न वा उ सोमो वृ-
जिनं हिनोति न क्षयिं मिथुया धारयंतं । हन्ति रक्षो हन्त्या-
सच्चदंतमुभाविंद्रस्य प्रसितौ शयाते ॥ १३॥ यदि वाहनृतदेव
आस मोघं वा देवां अपूहे अग्ने । किमस्मभ्यं जातवेदो
दृणीषे द्रोघवाचस्ते निचर्मणं संचतां ॥ १४॥ अद्या मुरीय
यदि यातुधानो अस्मि यदि वारुस्तुतप पूरुपस्य । अधा
स वरिदेशभिर्वि यूया यो मा मोघं यातुधानेत्याहं ॥ १५॥ ७॥
यी मार्यातु यातुधानेत्याहं यो वा रुक्षाः शुचिरस्मी-
त्याहं । इंद्रस्तं हंतु महता वधेन विश्वस्य जंतोरधुमस्य-
दीष्ट ॥ १६॥ प्र या जिगाति खर्गलेव नक्तमपं दुहा
तन्वं गूहमाना । वयां अनंतां अव सा पदीष्ट यावाणी प्रतु
रक्षसं उपच्छेः ॥ १७॥ वि तिष्ठध्वं मरुतो विद्विष्यं च्छतं गृभायतं
रक्षसः संपिनष्टन । वयो ये भूत्वी पतयन्ति नक्तभियं वा रिपो
दधिरेऽप्युत्पथ्वरे ॥ १८॥ प्र वर्तय दिवो अश्मानमिंद्र सोम-
शितं मा मा शिशधि । प्राक्तादपाक्तादधरादुदक्तादभि जहि
रक्षसः आप ॥ १९॥ एत उ न्ये पतयन्ति श्रयातव इंद्रं
दिप्सन्ति ॥ ८॥ ये भूभ्यं । शिशीति शक्रः पिशुनेभ्यो वधं नूनं

स्वधाभिः अहंये वा तान् प्रऽददातु सोमः आ वा दुधातु निः-
 ऽचक्षतेः उपऽस्ये ॥ ९॥ यः नः रसं दिप्सति पितृः अग्ने यः अश्वा-
 नां यः गवां यः तनूनां रिपुः स्तेनः स्तेयऽकृत् दुभं एतु नि सः
 हीयतां तन्या तना च ॥ १० ॥ ६ ॥ परः सः अस्तु तन्या तना च तिस्रः
 पृथिवीः अधः अस्तु विश्वाः प्रति शुष्यतु यशः अस्य देवाः यः नः
 दिवा दिप्सति यः च नक्तं ॥ ११ ॥ सुऽविज्ञानं चिकितुषे जनाय
 सत् च असत् च वचसी पस्पृधाते तयोः यत् सत्यं यत् रत् च जी-
 यः तत् इत् सोमः अवति हन्ति असत् ॥ १२ ॥ न वै ऊं सोमः वृ-
 जिनं हिनोति न क्षत्रियं मिथुया धारयंतं हन्ति रक्षः हन्ति असत्
 वदंतं उभौ इन्द्रस्य प्रऽसितौ शयाते ॥ १३ ॥ यदि वा अहं अनृत-
 ऽदेवः आसं मोघं वा देवान् अपिऽऊहे अग्ने किं अस्मभ्यं जात-
 ऽवेदुः हृणीषे द्रोघऽवाचः ते निःऽक्षृणं सचंतां ॥ १४ ॥ अद्य मु-
 रीय यदि यातुऽधानः अस्मि यदि वा आयुः तत्तपं पुरुषस्य अधं
 सः वीरैः दुशभिः वि यूयाः यः मा मोघं यातुऽधान इति आहं
 ॥ १५ ॥ ७ ॥ यः मा अयातुं यातुऽधान इति आहं यः वा रक्षाः शु-
 चिः अस्मि इति आहं इंद्रः तंहंतु महता वधेन विश्वस्य जंतोः अ-
 धमः पदीष्ट ॥ १६ ॥ प्र या जिगाति खर्गलाऽइव नक्तं अपं दुहा
 तन्व्यं गूहमाना वयान् अनंतान् अव सा पदीष्ट यावाणः प्रंतु
 रक्षसः उपन्यैः ॥ १७ ॥ वि तिष्ठध्वं मरुतः विक्षु इच्छत गृभायत
 रक्षसः सं पिनष्टन वयः ये भूत्वा पतयन्ति नक्तऽभिः ये वा रिपः
 दधिरे देवे अध्वरे ॥ १८ ॥ प्र वर्तय दिवः अरमानं इंद्र सोमऽशितं
 मघऽवन् सं शिशाधि प्राक्तात् अपाक्तात् अधरात् उदक्तात् अ-
 भि जहि रक्षसः पर्वतेन ॥ १९ ॥ एते ऊं त्ये पतयन्ति श्वऽयातवः
 इंद्रं दिप्सन्ति दिप्सवः अदाभ्यं शिशीति शक्रः पिशुनेभ्यः वधं नूनं

सृजदशनिं यातुमद्वाः ॥ २० ॥ ८ ॥ इंद्रो यातुनामभवत्पराशरो हं-
विर्मयीनामभ्या ३ विवांसतां । अभीदु शक्रः परंभुर्यथा वनं पा-
त्रेव भिन्दन्तत एति रक्षसः ॥ २१ ॥ उलूकयातुं शुश्रूलूकयातुं ज-
हि श्रयातुमुत कोकयातुं । सुपर्णयातुमुत गृध्रयातुं हृषदेव प्रमृण-
रक्षं इंद्र ॥ २२ ॥ मा नो रक्षो अभि नञ्जातुमावतामपोच्छतु मि-
थुना या किमीदिना । पृथिवी नः पार्थिवात्प्रातंहंसोऽंतरिक्षं
दिव्यात्प्रातस्मान् ॥ २३ ॥ इंद्रं जुहि पुमांसं यातुधानमुत स्त्रियं
मायया शशदानां । वियीबासो मूर्दिवा च्छदंतु मा ते हंशंसूर्य-
मुच्चरंतं ॥ २४ ॥ प्रति चक्ष्व वि चक्ष्वेन्द्रश्च सीम जागृतं । रक्षोभ्यो
वधमस्यतमशनिं यातुमद्वाः ॥ २५ ॥ ९ ॥ ६ ॥ ७ ॥

॥ इति सप्तमं मंडलं समाप्तं ॥

॥ १ ॥ १.२ प्रगाथो पौरः काणो वा । ३-२९ मेघातिथिमेधातिथी काणो । ३०-३३ चासंगः
प्रायोगिः । ३४ शशदागिरस्यासंगस्य पत्नी ॥ १-२९ इंद्रः । ३०-३३ चासंगस्य शन-
सुतिः । ३४ चासंगः ॥ १.३.५-३२ बृहती । २.४ सतोबृहती । ३३-३४ चित्रपू ॥

॥ १ ॥ मा चिदुन्यद्वि शंसत सखायो मा रिपययत । इंद्रमित्स्ती-
ता वृषणं सर्चा सुते मुहुर्हृक्था च शंसत ॥ १ ॥ अवक्रक्षिणं
वृषभं यथाजुरं गां न चषणीसहं । विद्वेषणं संवननोभ-
यंकरं मंहिष्ठमुभयाविनं ॥ २ ॥ यच्चिद्धि त्वा जना इमे नाना
हवत ऊतये । अस्माकं ब्रह्मेदमिन्द्र भूतु तेऽहं विष्वा च वर्धनं
॥ ३ ॥ वि तर्तूर्येते मघवन्विपश्चितोऽर्यो विपो जनानां ।
उप क्रमस्व पुरुषमा भूर वाजं नेदिष्ठमूतये ॥ ४ ॥ महे च न
त्वामद्रिवः परा शुल्काय देयां । न सहसाय नायुताय वज्रि-
यो न शतार्य शतामघ ॥ ५ ॥ १० ॥ वस्यो इंद्रासि मे पितुरुत
भातुरभुजतः । माता च मे हृदयथः समा वसो वसुत्वनाय रा-

सृजत् अशनिं यातुमत्ऽभ्यः ॥ २० ॥ ८ ॥ इंद्रः यातूनां अभवत् प-
राऽश्वरः हविःऽमयीनां अभि आऽविवासतां अभि इत् कुं श-
क्रः परशुः यथा वनं पाचाऽइव भिंदन् सतः एति रक्षसः ॥ २१ ॥
उलूकऽयातुं शुण्डुलूकऽयातुं जहि श्वऽयातुं उत कीकऽयातुं सु-
पर्णऽयातुं उत गृध्रऽयातुं हृषदाऽइव प्र मृणु रक्षः इंद्र ॥ २२ ॥ मा-
नः रक्षः अभि नृद यातुऽमावतां अप उच्छत्तु मिथुना या कि-
मीदिना पृथिवी नः पार्थिवात् पातु अंहसः अंतरिक्षं दिष्यात्
पातु अस्मान् ॥ २३ ॥ इंद्र जहि पुमांसं यातुऽधानं उत स्त्रियं मा-
यया शाशदानां विऽयीवासः मूरऽदेवाः चृदंतु मा ते हृशन्सूयं
उत्ऽचरंतं ॥ २४ ॥ प्रति चक्ष्व वि चक्ष्व इंद्रः च सोम जागृतं रक्षः-
ऽभ्यः वृषं अस्यत् अशनिं यातुमत्ऽभ्यः ॥ २५ ॥ ९ ॥ ६ ॥ ७ ॥

॥ इति सप्तमं मंडलं समाप्तं ॥

॥ १ ॥ मा चित् अन्यत् वि शंसत् सखायः मा रिययत् इंद्र इत्
स्तोत् वृषणं सचा सुते मुहुः उक्था च शंसत् ॥ १ ॥ अयऽक्षिणं
वृषभं यथा अजुरं गां न चर्षणिऽसहं विऽद्येपणं संऽवनना उभ-
यंऽकरं मंहिष्ठं उभयाविनं ॥ २ ॥ यत् चित् हित्वा जनाः इमे नानां
हवते ऊतये अस्माकं ब्रह्म इंद्र इंद्र भूतु ते अहा विष्वा च वर्धनं
॥ ३ ॥ वि तर्तुर्यते मघऽवन् विपःऽचितः अर्यः विपः जनानां
उयं क्रमस्व पुरुऽरूपं आ भर वाजं नेदिष्ठं ऊतये ॥ ४ ॥ महे च न
त्वां अद्रिऽवः परां शुल्काय देवां न सहसाय न अनुताय वजि-
ऽवः न श्ताय शतऽमघ ॥ ५ ॥ १० ॥ वस्यान् इंद्र असि मे पितुः उत
भातुः अभुजतः माता च मे हृदयथः समा वसो वसुऽत्वनाय रा-

धमे ॥ ६ ॥ कैयथ केदसि पुरुवा चिद्धि ते मनः । अलंभि
युध्म खजकृत्पुंरदर प्र गायवा अंगासिपुः ॥ ७ ॥ प्रास्मि गा-
यत्रमंचत वावातुर्यः पुंरदरः । याभिः काखस्योर्य वहि-
रासदं यासद्वजी भिनत्पुंरः ॥ ८ ॥ ये ते संति दशग्विनः
शतिनो ये सहस्रिणः । अश्वांसो ये ते वृषणी रघुद्वस्तेभि-
नस्तूयमा गहि ॥ ९ ॥ आ त्वं च संबर्द्ध्या हुवे गायत्रवेपसं ।
इंद्रं धेनुं सुदुघामन्यामिषमुरुधारामरंकृतं ॥ १० ॥ ११ ॥ बहु-
दत्तूर एतं वंकू वातस्य परिणा । वहत्कुत्समार्जुनेयं
शतक्रतुस्तरं ध्रुवं मस्तुतं ॥ १२ ॥ य च्युते चिदभिष्टिपः पुरा
जबुभ्य आतुदः । संधाता संधिं मघवा पुरुवसुरिष्कता
विहुतं पुनः ॥ १३ ॥ मा भूम् निष्ठा इवेदु त्वदरणा इव ।
वनानि न प्रजहितान्यद्विद्वो दुरोषांसो अमन्महि ॥ १४ ॥
अमन्महीदनाशवोऽनुयासंश्च वृषहन् । सकृत्सु ते महता
शूर राधसानु स्तोमं मुदीमहि ॥ १५ ॥ यदि स्तोमं मम
श्रवंदस्माकमिदमिदं वः । तिरः यचिवं ससृवांस आशवो
मंदंतु तुग्मावृषः ॥ १६ ॥ १७ ॥ आ त्वं च सधस्तुतिं वावातुः
सख्युरा गहि । उपस्तुतिर्मघोनां प्र त्वावत्तधा ते वशि
मुष्टुतिं ॥ १८ ॥ सीता हि सोममद्रिभिरेमेनमप्सु धावत । गव्या
वस्त्रैव वासयंत इक्षरो निर्धुश्वश्रुणाभ्यः ॥ १९ ॥ अथ अग्ने
अथ वा दिवो बृहतो रोचनादधि । अया वंधेस्व तन्वा गिरा
ममा जाता मुक्ता पृण ॥ २० ॥ इंद्राय सु मदिन्नमं सोमं
सीता वरेण्यं । शक्र एणं पीपयद्विश्वया धिया हिंन्वानं न वाजयुं
॥ २१ ॥ मा त्वा सोमस्य गल्दया सदा याचंचहं गिरा । भूर्णि भृगं
न सर्वनेषु चुक्रुधं क ईशानं न याचिषत् ॥ २२ ॥ २३ ॥ मदेने-

धसे ॥ ६ ॥ कं इयथ कं इत् असि पुरुषां चित् हि ते मनः अलं पि
सुध्म खजऽकृत् पुरंऽदर प्रगायत्राः अगासिषुः ॥ ७ ॥ प्र अस्मि गा-
यचं अर्चन् ववातुः यः पुरंऽदरः याभिः काखस्य उप वहिः आ-
ऽसदं यासत् वजी भिनत् पुरः ॥ ८ ॥ ये ते संति दशऽग्विनः शति-
नः ये सहस्रिणः अश्वसः ये ते वृषणः रघुऽदुवः तेभिः नः तूयं आ
गृहि ॥ ९ ॥ आ तु अद्य सवःऽदुघां हुवे गायत्रऽवैपसं इंद्रं धेनुं सु-
ऽदुघां अन्यां इयं उरुऽधारां अरंऽकृत् ॥ १० ॥ ११ ॥ यत् तु दत् सूरः
एतं वंकू वातस्य पृथिनां वहन् कुत्सं आर्जुनेयं शतऽक्रतुः त-
रन् गंधर्वं अस्तुतं ॥ ११ ॥ यः कृते चित् अभिऽश्रियः पुरा जघु-
ऽभ्यः आऽतृदः संऽधाता संऽधि मघऽवा पुरुऽवसुः इष्कं
विऽहंत पुनः ॥ १२ ॥ मा भूम निष्ठाःऽइव इंद्रं त्वत् अरणाःऽइव
वनानि न मऽजहितानि अद्रिऽवः दुरोपासः अमन्महि ॥ १३ ॥
अमन्महि इत् अनाश्वः अनुयासः च वृचऽहन् सकृत् सु ते मह-
ता मूरारधसा अनु स्तोमं मुदीमहि ॥ १४ ॥ यदि स्तोमं मम अवंत्
अस्माकं इंद्रं इंद्रवः तिरः पविचं समुऽवांसः आश्वः मंदंतु तुग्य-
ऽवृधः ॥ १५ ॥ १२ ॥ आ तु अद्य सधऽस्तुतिं ववातुः सख्युः आ गृहि
उपऽस्तुतिः मघोनां प्र त्वा अवतु अधं ते वस्मि सुऽस्तुतिं ॥ १६ ॥
सोतं हि सोमं अद्रिऽभिः आ ई एनं अपऽसु धावत् गव्या वस्ता-
ऽइव वासयंतः इत् नरः निः धुस्तान् वक्षणाभ्यः ॥ १७ ॥ अधं जमः
अधं वा दिवः बृहत् रोचनात् अधिं अया वर्धस्व तन्वां गिरा
मम आ जाता सुऽक्रतो पृण ॥ १८ ॥ इंद्राय सु मदिन्ऽतमं सोमं
सोतं वरेण्यं शक्रः एनं पीपयत् विश्वया धिया हिन्वानं न वाज-
ऽयुं ॥ १९ ॥ मा त्वा सोमस्य गल्दया सदा याचन् अहं गिरा भूणिं
मृगं न सर्वनेषु चुक्रुधं कः ईशानं न याचिषत् ॥ २० ॥ १३ ॥ मदेन

धसे ॥ ६ ॥ केयथ केदसि पुरुवा चिद्धि ते मनः । अलं पि
युध्म खजकृत्पुंरंदर प्र गायत्रा अंगासिषुः ॥ ७ ॥ प्रास्मै गा-
यत्रमर्चत वावातुर्यः पुंरंदरः । याभिः काखस्योपं वहि-
रासदं यासद्वज्जी भिनात्पुंरः ॥ ८ ॥ ये ते संति दण्ग्विनः
शतिनो ये संहसिणः । अथासो ये ते चृषणो रघुद्वस्तेभि-
नस्तूयमा गहि ॥ ९ ॥ आ त्व१द्य सवदुषां हुवे गायत्रवेपसं ।
इंद्रं धेनुं सुदुषामन्यामिषमसुधारा मरुकुतं ॥ १० ॥ ११ ॥ यत्तु-
दासूर एतं वंकू वातस्य परिना । वहत्कुत्समार्जुनेयं
शतक्रतुस्तरं धर्मस्तुतं ॥ ११ ॥ य च्युते चिदभिधियः पुरा
जुबुभ्य आतृदः । संधाता संधिं मघवा पुरुवसुरिष्कता
विहृतं पुनः ॥ १२ ॥ मा भूम निष्ठा इवेन्द्र त्वदरणा इव ।
वनानि न प्रजहितान्यद्विवो दुरोपासो अमन्महि ॥ १३ ॥
अमन्महीदनाशवोऽनुयासं वृचहन् । सकृत्सु ते महुता
पूर राधसानु स्तोमं मुदीमहि ॥ १४ ॥ यदि स्तोमं मम
अवदस्माकमिंद्रमिंदवः । तिरः पविर्बं ससृवांस आशवो
मदैतु तुग्यावृधः ॥ १५ ॥ १२ ॥ आ त्व१द्य सधस्तुतिं वावातुः
सख्युरा गहि । उपस्तुतिर्मघोनां प्र त्वावत्वधा ते वशि
सुष्टुतिं ॥ १६ ॥ सोता हि सोममद्रिभिरेमेनमप्सु धावत । गव्या
वस्त्रेव वासयंत इक्षरो निर्धुक्षन्वक्षणाभ्यः ॥ १७ ॥ अध ज्मो
अध वा दिवो बृहतो रोचनादधि । अया वर्धस्व तन्या गिरा
ममा जाता सुक्रतो पूण ॥ १८ ॥ इंद्राय सु मदितामं सोमं
सोता वरेण्यं । गक्र एणं पीपयद्विश्वया धिया हिन्वानं न वाजयुं
॥ १९ ॥ मा त्वा सोमस्य गल्दया सदा याचन्नहं गिरा । भूर्णि मृगं
न सर्वनेषु चुक्रुधं क ईशानं न याचिषत् ॥ २० ॥ १३ ॥ मदैते-

धंसे ॥ ६ ॥ कं इयय कं इत् असि पुरुऽचां चित् हि ते मनः अलं पि
युध्म खजऽकृत् पुरंऽदरं प्रगायचाः अगासिपुः ॥ ७ ॥ प्रअस्मि गा-
यचं अर्चत ववातुः यः पुरंऽदरः याभिः काखस्य उर्प वहिः आ-
ऽसदं यासत् वजी भिनत् पुरः ॥ ८ ॥ येते संति दग्धऽग्विनः श्रुति-
नः ये सहस्रिणः अष्टासः येते वृषणः रघुऽदुर्वः तेभिः नः तूर्य आ
गृहि ॥ ९ ॥ आ तु अद्य सवःऽदुर्घा हुवे गायचऽवैपसं इंद्रं धेनुं सु-
ऽदुर्घा अन्या इपे उरुऽधारां अरंऽकृतं ॥ १० ॥ ११ ॥ यत्तु दत् सूरः
एतं शं वंकू वातस्य परिना वहत् कुत्सं अर्जुनेयं शतऽक्रतुः स्त-
रत् गंधर्वं अस्तुतं ॥ ११ ॥ यः कृते चित् अभिऽश्रियः पुरा जचु-
ऽभ्यः आऽनृदः संऽधाता संऽधिं मघऽवा पुरुऽवसुः इष्कतं
विऽहुतं पुनः ॥ १२ ॥ माभूम निष्ठाःऽइव इंद्रं त्वत् अरणाःऽइव
वनानि न प्रऽजहितानि अद्रिऽवः दुरोपासः अमन्महि ॥ १३ ॥
अमन्महि इत् अनाश्वः अनुयासः च वृचऽहन् सकृत् सुते मह-
ता शूरराधं सा अनु स्तोमं मुदीमहि ॥ १४ ॥ यदि स्तोमं मम अवंत्
अस्माकं इंद्रं इंद्रवः तिरः पविचं समुऽवांसः आश्वः मंदंतु तुम्य-
ऽवृधः ॥ १५ ॥ १२ ॥ आ तु अद्य सधऽस्तुतिं ववातुः सख्युः आ गृहि
उर्पऽस्तुतिः मघोनां प्र त्वा अवतु अर्धते वशिम सुऽस्तुतिं ॥ १६ ॥
सोतं हि सोमं अद्रिऽभिः आ ई एनं अपऽसु धावत् गव्या वस्त्रा-
ऽइव वासयंतः इत् नरं निः धुक्षन् वक्षणाभ्यः ॥ १७ ॥ अर्धं जमः
अर्धं वा दिवः बृहत् रोचनात् अधिं अया वर्धस्व तन्वा गिरा
मम आ जाता सुऽक्रतो पृण ॥ १८ ॥ इंद्राय सु मदिन्ऽतमं सोमं
सोतं वरेण्यं शक्रः एनं पीपयत् विश्वं या धिया हित्वानं न वाज-
ऽयुं ॥ १९ ॥ मा त्वा सोमस्य गल्दया सदा याचन् अहं गिरा भूणिं
मृगं न सर्वनेषु चुक्रुधं कः ईशानं न याचिषत् ॥ २० ॥ १३ ॥ मदेन

पितं मर्दमुग्रमुग्रेण शर्वसा । विश्वेषां तरुतारं मदच्युतं मदे हि
 प्मा ददाति नः ॥ २१ ॥ शेषरि वायी पुरु देवी मर्ताय दापुपे । स
 सुन्वते च स्तुवते च रासते विश्वगूर्तो अरिपुतः ॥ २२ ॥ एदं
 याहि मत्स्वं चित्रेण देव राधसा । सरो न प्रास्युदरं सपीति-
 भिरा सोमेभिरु स्फिरं ॥ २३ ॥ आ त्वा सहस्रमा शतं युक्ता रथे
 हिरण्यये । ब्रह्मयुजो हरय इन्द्र केशिनो बहंतु सोमपीतये ॥ २४ ॥
 आ त्वा रथे हिरण्यये हरी मयूरशेष्या । शितिपृष्ठा बहतां मध्वी
 अंधसो विवर्क्षणस्य पीतये ॥ २५ ॥ १४ ॥ पिवा त्वयस्य गिर्वेणः
 सुतस्य पूर्वेपा इव । परिष्कृतस्य रसिनं इयमासुतिश्चारुमदाय
 पत्यते ॥ २६ ॥ य एको अस्ति दंसना महाँ उयो अभि घृतेः ।
 गमुत्त शिप्री न स योपदा गमद्ववं न परि वर्जति ॥ २७ ॥
 त्वं पुरं चरिष्वं वधैः शुष्णस्य सं पिणक् । त्वं भा अनु चरो अध
 क्षिता यदिदु हव्यो भुवः ॥ २८ ॥ मम त्वा सूर उदिते मम मध्य-
 दिने दिवः । मम प्रपित्वे अपिशर्वरे वसुवा स्तोमासो अवु-
 त्सत ॥ २९ ॥ स्तुहि स्तुहीदिते घा ते मंहिष्ठासो मघोना । निदि-
 ताश्वः प्रपथी परमज्या मघस्य मेध्यातिथे ॥ ३० ॥ १५ ॥ आ
 यदश्वान्वनन्वतः श्रद्धयाहं रथे रुहं । उत वामस्य वसुन-
 श्विकेतति यो अस्ति यावः पशुः ॥ ३१ ॥ य जृज्वा मह्यं
 मामहे सह त्वचा हिरण्यया । एष विश्वान्यभ्यस्तु सोमगा-
 संगस्य स्वनद्रथः ॥ ३२ ॥ अध आयोगिरति दासदन्याना-
 संगो अग्रे दुशभिः सहस्रैः । अधोक्षणो दश मह्यं रुजंती
 नक्का इव सरसो निरतिष्ठन् ॥ ३३ ॥ अन्वस्य स्थूरं ददृशे
 पुरस्तादनस्य ऊर्ध्ववरं वमाणः । शश्वती नार्यभिचक्ष्णाहु सु-
 भद्रमयं भोजनं विभयि ॥ ३४ ॥ १६ ॥

इपितं मदं उयं उयेणं शवंसा विश्वेषां तरुतारं मदुच्युतं मदं हि
 स्म ददाति नः ॥ २१ ॥ शेवरि वार्या पुरु देवः मर्तीय दाशुपे सः सु-
 न्यते च स्तुवते च रासते विश्वऽगूर्तः अरिऽस्तुतः ॥ २२ ॥ आ इन्द्र
 याहि मत्स्व चिचेण देव राधंसा सरः न प्राप्ति उदरं सपीतिऽभिः
 आ सोमेभिः उरु स्फिरं ॥ २३ ॥ आ त्वा सहस्रं आ शतं युक्ताः रथे
 हिरण्यये ब्रह्मऽयुजः हरयः इन्द्र केशिनः बर्हतु सोमऽपीतये ॥ २४ ॥
 आ त्वा रथे हिरण्यये हरी मयूरऽशेष्या शितिऽपृष्ठा बहुतां मध्यः
 अंधसः विवक्षाणस्य पीतये ॥ २५ ॥ १४ ॥ पिव तु अस्य गिर्वणः सु-
 तस्य पूर्वपाऽइव परिऽकृतस्य रसिनः द्रुयं आऽसुतिः चारुः म-
 दाय पत्यते ॥ २६ ॥ यः एकः अस्ति दंसना महान् उयः अभि घतैः
 गमत् सः शिमी न सः योपत् आ गमत् हव्यं न परि वर्जति ॥ २७ ॥
 त्वं पुरं चरिष्यस्व वधैः शुष्णस्य सं पिणक् त्वं भाः अनु चरः अध
 दिता यत् इन्द्र हव्यः भुवः ॥ २८ ॥ मम त्वा सूरं उतऽइते मम मध्यं-
 दिने दिवः मम प्रऽपित्वे अपिऽश्वरे वसो आ स्तोमासः अवृ-
 त्तत ॥ २९ ॥ स्तुहि स्तुहि इत् एते घ ते मंहिष्ठासः मघोनां निन्दित-
 ऽश्वः प्रऽपथी परमऽज्याः मघस्य मेध्यऽअतिथे ॥ ३० ॥ १५ ॥
 आ यत् अश्वान् वनन्ऽवतः अद्यया अहं रथे रुहं उत वामस्य
 वसुनः चिकेतति यः अस्ति याद्यः पशुः ॥ ३१ ॥ यः चृजा मह्यं
 ममहे सह त्वचा हिरण्यया एषः विश्वानि अभि अस्तु सौभगा
 आऽसंगस्य स्व नतऽरथः ॥ ३२ ॥ अथ आयोगिः अति दासत् अ-
 न्यान् आऽसंगः अग्रे दशऽभिः सहस्रैः अथ उक्षणाः दशं मह्यं
 रुशतः नृणाऽइव सरसः निः अतिष्ठन् ॥ ३३ ॥ अनु अस्य स्थूरं
 दहणे पुरस्तात् अनस्यः ऊरुः अवऽरंबमाणः शश्वती नारी अ-
 भिऽचक्ष्य आह सुऽभद्रं अयं भोजनं विभपि ॥ ३४ ॥ १६ ॥

॥ २ ॥ १-४० मेधातिथिः अक्षयः द्विमेध्यांगिरसः । ४१. ४२ मेधातिथिः ॥ १-४० इंद्रः ।
४१. ४२ विभिंदोदानक्षुतिः ॥ १-२७. २९-४२ गायत्री । ४३ अनुष्टुप् ॥

॥ २ ॥ इदं वंसो सुतमंधः पिवा सुपूर्णमुदरं । अनाभयिनरिमा
ते ॥ १ ॥ नृभिर्धूतः सुतो अश्वैरव्यो वरैः परिपूतः । अश्वो न निक्ती
नदीधुं ॥ २ ॥ तं ते यवं यथा गोभिः स्वादुमंकर्म श्रीणंतः । इदं त्वा-
स्मिन्संधमादे ॥ ३ ॥ इदं इत्तोमपा एक इद्रः सुतपा बिम्बायुः ।
अंतर्देवान्मर्त्याश्च ॥ ४ ॥ न यं शुक्रो न दुराशीर्न नृपा उरुव्यवसं ।
अपस्पृखते सुहादे ॥ ५ ॥ १७ ॥ गोभिर्यदीमन्ये अस्मन्मृगं न वा
मृगयन्ते । अभित्सरन्ति घेनुभिः ॥ ६ ॥ चय इद्रस्य सोमाः सुतासः
संतु देवस्य । स्वे क्षये सुतपाव्रः ॥ ७ ॥ चयः कोशासः श्योतन्ति ति-
सश्चम्ब १ः सुपूर्णाः । समाने अधिभार्मन् ॥ ८ ॥ शुचिरसि पुरुनिः-
ष्ठाः क्षीरि मेध्यत आशीर्ते । दुभा मर्दिष्टः शूरस्य ॥ ९ ॥ इमे तं इद्र
सोमास्तीवा अस्मे सुतासः । शुक्रा आशिर याचन्ते ॥ १० ॥ १८ ॥ तां
आशिर पुरोक्ताशमिंद्रेमं सोमं श्रीणीहि । रेवंतं हि त्वा शुणोमि
॥ ११ ॥ हत्सु पीतासो युध्यन्ते दुर्मेदासो न सुरायां । जधनं नृपा ज-
रन्ते ॥ १२ ॥ रेवो इद्रेयतः स्तोता स्यात्तावतो मघोनः । मेदु हरिवः
श्रुतस्य ॥ १३ ॥ उक्थं च न शस्यमान्मगोररिरा चिकेत । न गा-
यवं गीयमानं ॥ १४ ॥ मा न इद्र पीयत्तवे मा शर्धन्ते परा दाः ।
शिक्षा शचीवः शचीभिः ॥ १५ ॥ १९ ॥ व्यमु त्वा तदिदं द्यो इद्र त्वा-
यंतः सखायः । कखा उक्थेभिर्जरन्ते ॥ १६ ॥ न घेमन्यदा पपन्
वज्रिन्नपसो न विष्टौ । तवेदु स्तोमं चिकेत ॥ १७ ॥ इच्छन्ति देवाः
सुन्यन्तं न स्वप्राय स्पृहयन्ति । यन्ति प्रमादमतद्राः ॥ १८ ॥ ओ पु
प्र याहि वार्जेभिर्मा हृणीथा अभ्यर्पस्मान् । महौ इव युयजा-
निः ॥ १९ ॥ मी प्रपद्य द्रुहणावांस्तान् करदारे अस्मात् । अ-

॥२॥ इदं वसो सुतं अंधः पिब सुऽपूर्णं उदरं अनाभयिन् र-
 रिम ते ॥१॥ नृऽभिः घृतः सुतः अघ्नैः अघ्न्यः वरिः परिऽपूतः अ-
 ष्वः न निक्तः नदीपुं ॥२॥ तं ते यव यथा गोभिः स्वादुं अकर्म श्री-
 णंतः इंद्रं त्वा अस्मिन् सधुऽमादे ॥३॥ इंद्रः इत् सोमऽपाः एकः
 इंद्रः सुतऽपाः विश्वऽआयुः अंतः देवान् मर्त्यान् च ॥४॥ न यं
 शुक्रः न दुऽआशीः न नृप्राः उरुऽअचंसं अपऽस्पृशते सुऽहादे
 ॥५॥ १७॥ गोभिः यत् ई अन्ये अस्मत् मृगं न वाः मृगयंते अभि-
 ऽत्सरंति धेनुऽभिः ॥६॥ चयः इंद्रस्य सोमाः सुतासः संतु देवस्य
 स्वे घायै सुतऽपायः ॥७॥ चयः कोशासः श्योतंति तिस्रः चम्बः
 सुऽपूर्णाः समाने अधिभार्मन् ॥८॥ शुचिः असि पुरुनिऽस्याः
 घीरिः मध्यतः आऽशीतः दुधा मंदिष्ठः शूरस्य ॥९॥ इमे ते इंद्र
 सोमाः तीव्राः अस्मे सुतासः शुक्राः आऽशिरै याचंते ॥१०॥ १८॥
 तान् आऽशिरै पुरोऽकार्णं इंद्र इमं सोमं श्रीणीहि रेवतं हि त्वा
 शृणोमि ॥११॥ हत्ऽसु पीतासः युध्यंते दुऽमदासः न सुरायां
 ऊधः न नृप्राः जरंते ॥१२॥ रेवान् इत् रेवतः स्तोता स्यात् त्वा-
 ऽवतः मघोनेः प्र इत् ऊं हरिऽवः श्रुतस्य ॥१३॥ उक्थं च न श-
 स्यमानं अर्गोः अरिः आ चिकेत न गायत्रं गीयमानं ॥१४॥ मा
 नः इंद्र पीयत्नवे मा शयेते परा दाः शिष्यं शचीऽवः शचीभिः
 ॥१५॥ १९॥ वयं ऊं त्वा तदिदं अर्थाः इंद्रं त्वाऽयंतः सखायः क-
 र्णाः उक्थेभिः जरंते ॥१६॥ न घ ई अन्यत् आ पपन् वज्रिन् अ-
 पसः न विंष्टौ तव इत् ऊं स्तोमं चिकेत ॥१७॥ इच्छंति देवाः सु-
 न्वंतं न स्वप्राय स्पृहयंति यंति प्रऽमादे अर्तद्राः ॥१८॥ ओ सु प्र
 याहि वाजेभिः मा हृणीथाः अभि अस्मान् महान् इव सुवऽजा-
 निः ॥१९॥ मो सु अद्य दुऽहनावान् सायं करत् आरे अस्मत् अ-

श्रीर इव जामाता ॥ २० ॥ २० ॥ विद्या ह्यस्य वीरस्य भूरिदा-
वरीं सुमतिं । विषु जातस्य मनांसि ॥ २१ ॥ आ तू पिब कण्वमंतं
न घा विद्म शवसानात् । यशस्तरं शतमूतेः ॥ २२ ॥ ज्येष्ठेन सीत-
रिद्राय सोमं वीराय शक्राय । भरा पिवन्नर्याय ॥ २३ ॥ यो वेदिष्ठो
अव्यथिष्वश्रावंतं जरितृभ्यः । वाजं स्तोतृभ्यो गोमंतं ॥ २४ ॥
पन्यपन्यमित्तोतार आ धावत मद्याय । सोमं वीराय शूराय
॥ २५ ॥ २५ ॥ पाता वृषहा सुतमा घा गमन्त्रारे अस्मत् । नि
यमते शतमूतिः ॥ २६ ॥ एह हरीं ब्रह्मयुजां शुग्मा बध्नतः
सखायं । गीर्भिः श्रुतं गिर्वेणसं ॥ २७ ॥ स्वादवः सोमा आ
याहि श्रीताः सोमा आ याहि । शिप्रिन्नृपीवः शचीवो नाय-
मच्छा सधमाद ॥ २८ ॥ स्तुतंश्च यास्वा बध्ति महे राधसे
नृम्णाय । इन्द्र कारिणं वृधंतः ॥ २९ ॥ गिरंश्च यास्ते गिर्वाह उक्था
च तुभ्यं तानि । सचा दधिरे शवांसि ॥ ३० ॥ २२ ॥ एवेदेप तुवि-
कूर्मिर्वाजा एको वज्रहस्तः । सनादमृक्तो दयते ॥ ३१ ॥ हंता वृचं
दक्षिणेनेन्द्रः पुरु पुरुहूतः । महान्महीभिः शचीभिः ॥ ३२ ॥ य-
स्मिन्विश्वार्थपण्यं उत चीत्ता जयांसि च । अनु घेन्मदी
मघोनः ॥ ३३ ॥ एष एतानि चकारेन्द्रो विश्वा योऽति शृण्वे ।
वाजदावा मघोना ॥ ३४ ॥ प्रमत्ता रथं गुप्यंतमपाकाच्चिद्यम-
वन्ति । इतो वसु स हि वोढ्वा ॥ ३५ ॥ २३ ॥ सनिता विप्रो
अर्धंद्भिर्हता वृचं नृभिः शूरः । सत्योऽविता विधंतं ॥ ३६ ॥
यजध्वेनं प्रियमेधा इन्द्रं सचाचा मनसा । यो भूत्सोमैः
सत्यमद्या ॥ ३७ ॥ गाथथ्रवसं सत्पतिं श्रवस्कामं पुरुत्मानं ।
कणासो गात वाजिनं ॥ ३८ ॥ य चृते चिन्नास्पदेभ्यो दात्सखा
नृभ्यः शचीवान् । ये अस्मिन्काममर्थियन् ॥ ३९ ॥ इत्या

श्रीरःऽइव जामाता ॥ २० ॥ २० ॥ विद्महि अस्य वीरस्य भूरिऽदा-
 वरीं सुऽमतिं चिपु जातस्य मनांसि ॥ २१ ॥ आ तु सिंच कर्णंऽमंतं
 न घ विद्म श्वसानात् यशःऽतरं शतंऽर्कते ॥ २२ ॥ ज्येष्ठेन सोतः
 इंद्राय सोमं वीराय शक्राय भरं पिबन्त नर्याय ॥ २३ ॥ यः वेदिष्ठः
 अव्यधिपु अश्वंऽवंतं जरितृऽभ्यः वार्जस्तोतृऽभ्यः गोऽमंतं ॥ २४ ॥
 पन्यंऽपन्यं इत् सोतारः आ धावन्त मद्याय सोमं वीराय शूराय
 ॥ २५ ॥ २५ ॥ पाता वृषऽहा सुतं आ घ गमत् न आरे अस्मत् नि
 यमते शतंऽर्कति ॥ २६ ॥ आ इह हरीं ब्रह्मऽयुजां शुग्मा वक्षतः
 सखायंगीऽभिः श्रुतं गिर्वेणसं ॥ २७ ॥ स्वादवः सोमाः आ याहि
 श्रीताः सोमाः आ याहि शिमिन् ऋषिंऽवः शचींऽवः न अयं
 अच्छ सधुऽमाद ॥ २८ ॥ स्तुतः च याः त्वा वर्धन्ति महे राधसे नृमणाय
 इंद्रं कारिणं वृधन्तः ॥ २९ ॥ गिरः च याः ते गिर्वाहः उक्था च तुभ्यं
 तानि सृचा दधिरे शवांसि ॥ ३० ॥ २२ ॥ एव इत् एषः तु विऽकूर्मिः
 वाजान् एकः यजंऽहस्तः सनात् अमृक्तः द्यते ॥ ३१ ॥ हंता वृचं
 दक्षिणेन इंद्रः पुरु पुरुऽहूतः महान् महीभिः शचीभिः ॥ ३२ ॥ य-
 स्मिन् विश्वाः चर्षणयः उत व्योल्ता जयांसि च अनु घ इत् मंदी
 मघोनः ॥ ३३ ॥ एषः एतानि चकार इंद्रः विश्वा यः अति शृण्वे
 वाजऽदावा मघोनां ॥ ३४ ॥ प्रऽभर्ता रथं गव्यं तं अपाकात् चित्
 यं अर्वति इनः वसु सः हि वोळ्हा ॥ ३५ ॥ २३ ॥ सनिता विप्रः
 अर्वत्ऽभिः हंता वृचं नृऽभिः शूरः सत्यः अविता विधन्तं ॥ ३६ ॥
 यजध्व एनं प्रियऽमेधाः इंद्रं सृचाचा मनसा यः भूत् सोमैः सत्य-
 ऽमंदा ॥ ३७ ॥ गाथऽथर्वसं सत्ऽपतिं थर्वऽकामं पुरुऽत्मानं
 कर्णासः गात वाजिनं ॥ ३८ ॥ यः ऋते चित् गाः यदेभ्यः दात् सखां
 नृऽभ्यः शचींऽवान् ये अस्मिन् कामं अथ्रियन् ॥ ३९ ॥ इत्या

श्रीर इव जामाता ॥ २० ॥ २० ॥ विद्वा ह्यस्य वीरस्य भूरिदा-
वरी सुमतिः । विष्णु जातस्य मनोसि ॥ २१ ॥ आ तू पिच कण्वमंतं
न घा विद्म शवसानात् । यशस्तरं शतमूतेः ॥ २२ ॥ ज्येष्ठेन सोत-
रिद्राय सोमं वीराय शक्राय । भरा पिवन्नर्याय ॥ २३ ॥ यो वेदिष्ठो
अव्यधिष्वश्वान्तं जरितृभ्यः । वाजं स्तोतृभ्यो गोमंतं ॥ २४ ॥
पन्यपन्यमित्सोतार आ धावत मद्याय । सोमं वीराय शूराय
॥ २५ ॥ २५ ॥ पाता वृचहा सुतमा धां गमन्नारे अस्मात् । नि
यमते शतमूतिः ॥ २६ ॥ एह हरीं प्रत्ययुजां शुग्मा वद्यतः
सखायं । गीभिः श्रुतं गिवेणसं ॥ २७ ॥ स्वादवः सोमा आ
याहि श्रीताः सोमा आ याहि । शिमिनृपीचः शचीचो नाय-
मच्छा सधमादं ॥ २८ ॥ स्तुतश्च यास्वा वर्धति महे राधसे
नृम्णाय । इन्द्र कारिणं वृधंतः ॥ २९ ॥ गिरश्च यास्ते गिवाह उक्त्वा
च तुभ्यं तानि । सचा दधिरे शर्वासि ॥ ३० ॥ २२ ॥ एवेदेप तुवि-
कूमिवाजा एको वज्रहस्तः । सनादमृक्तो दयते ॥ ३१ ॥ हंता वृधं
दक्षिणेनेंद्रः पुरु पुरुहूतः । महान्महीभिः शचीभिः ॥ ३२ ॥ य-
स्मिन्विश्वार्थपण्यं उत धीना जयांसि च । अनु येन्मदी
मघोनः ॥ ३३ ॥ एष एतानि चकारिन्द्रो विष्वा योऽति शृणो ।
वाजदावा मघोर्ना ॥ ३४ ॥ प्रमंता रथं गृध्यंतं मघाकाक्षिद्यम-
वति । इतो वसु स हि वोऽह्ना ॥ ३५ ॥ २३ ॥ सनिता विप्रो
अवेन्द्रिहता वृधं नृभिः शूरः । सत्योऽविता विधंतं ॥ ३६ ॥
यजधिनं प्रियमेधा इन्द्रं सचाचा मनसा । यो भूतोमिः
सत्यमंदा ॥ ३७ ॥ गाथथ्र्यसं सत्पतिं श्रवस्कामं पुरुमानं ।
कणांसो गात वाजिनं ॥ ३८ ॥ य च्युते चिन्नाम्यदेभ्यो दासम्या
नृभ्यः शचीवान् । ये अस्मिन्काममश्रियन् ॥ ३९ ॥ इत्या

श्रीरऽइव जामाता ॥ २० ॥ २० ॥ विद्महि अस्य वीरस्य भूरिऽदा-
 वरीं सुऽमतिं चिपु जातस्य मनोसि ॥ २१ ॥ आ तु सिंच कर्णऽमंतं
 न घ विद्म श्वसानात् यशऽतरे शतं ऽर्कते ॥ २२ ॥ ज्येष्ठेन सोतः
 इंद्राय सोमं वीराय शक्राय भर पिबन्त नर्याय ॥ २३ ॥ यः वेदिष्ठः
 अव्यधिपु अश्वऽवंतं जरितुऽभ्यः वार्जं स्तोतुऽभ्यः गोऽमंतं ॥ २४ ॥
 पन्यं ऽपन्यं इत् सोतारः आ धावन्त मद्याय सोमं वीराय शूराय
 ॥ २५ ॥ २५ ॥ पाता वृचऽहा सुतं आ घ गमन् न अरे अस्मत् नि
 यमते शतं ऽर्कति ॥ २६ ॥ आ इह हरीं वृक्षऽयुजा शग्मा वक्षतः
 सखायं गीऽभिः श्रुतं गिर्वेणसं ॥ २७ ॥ स्वादवः सोमाः आ याहि
 श्रीताः सोमाः आ याहि शिप्रिन् क्षपिऽवः शचीऽवः न अयं
 अर्द्धसधुऽमादं ॥ २८ ॥ स्तुतः च याः त्वा वर्धति महे राधसे नृम्याय
 इंद्रं कारिणं वृधंतः ॥ २९ ॥ गिरः च याः ते गिर्वाहः उक्था च तुभ्यं
 तानि स्रवा दधिरे शर्वांसि ॥ ३० ॥ ३० ॥ एव इत् एयः तुविऽकूर्मिः
 याजान् एकः वज्रऽहस्तः सनात् अमृक्तः द्युते ॥ ३१ ॥ हंता वृचं
 दक्षिणेन इंद्रः पुरु पुरुऽहूतः महान् महीभिः शचीभिः ॥ ३२ ॥ य-
 स्मिन् विष्वाः चर्पेणयः उत च्योत्ना जयांसि च अनु घ इत् मंदी
 मघोनः ॥ ३३ ॥ एयः एतानि चकार इंद्रः विष्वा यः अतिं शृण्वे
 वाज्ऽदावा मघोनी ॥ ३४ ॥ प्रऽभर्ता रथं गुण्यंत अपाकात् चित्
 यं अवति इनः वसुं सः हि वोळ्हा ॥ ३५ ॥ ३५ ॥ सनिता विप्रः
 अवन्तऽभिः हंता वृचं नृऽभिः शूरः सत्यः अविता विधंतं ॥ ३६ ॥
 यजध्व एनं प्रियऽमेधाः इंद्रं सचाचा मनसा यः भूत् सोमैः सत्य-
 ऽमदा ॥ ३७ ॥ गाथऽश्वसं सत्ऽपतिं श्ववंऽकामं पुरुऽत्मानं
 फणासः गात वाजिनं ॥ ३८ ॥ यः क्षुते चित्गाः पदेभ्यः दात् सखा
 नृऽभ्यः शचीऽवान् ये अस्मिन् कामं अश्रियन् ॥ ३९ ॥ इत्या

धीवन्तमद्रिवः काखं मेध्यातिथिं । मेपो भूतोऽभि यन्नयः ॥४०॥
 शिष्टा विभिन्दो अस्मि चत्वार्ययुता ददत् । अष्टा परः सहस्रा
 ॥४१॥ उत सु त्ये पयोवृधा मावी रणस्य नृणां । जन्तिवनाय
 मामहे ॥४२॥२४॥

॥ ३ ॥ १-२४ मेध्यातिथिः काखः ॥ १-२० इन्द्रः । २१-२४ याकस्याद्यः कीरयावस्य
 दानस्तुतिः ॥ १-२० प्रागाद्यं । २१ अनुष्टुप् । २२, २३ गायत्री । २४ पृहती ॥

॥३॥ पिवा सुतस्य रसिनो मत्स्वा न इन्द्र गोमंतः । आपिनो
 बोधि सधमाद्यो वृधेऽस्माँ अवन्तु ते धियः ॥१॥ भूयाम ते सुमती
 वाजिनो वयं मा नः स्तरभिमातये । अस्माञ्चिवाभिरवताद्-
 भिष्टिभिरा नः सुन्नेषु यामय ॥२॥ इमा उ त्वा पुरुवसो गिरो
 वर्धतु या मम । पावकवर्णाः शुचयो विपश्चितोऽभि स्तोमैर-
 नूपत ॥३॥ अयं सहस्रमृषिभिः सहस्कृतः समुद्र इव पप्रये ।
 सत्यः सो अस्य महिमा गृणे शवो यज्ञेषु विप्रराज्ये ॥४॥ इन्द्र-
 मिहवतातय इन्द्र प्रयत्यधरे । इन्द्र समीके वनिनो हवामह इन्द्रं
 धनस्य सातये ॥५॥२५॥ इन्द्रो मृहा रोदसी पप्रयच्छव इन्द्रः सूर्य-
 मरोचयत् । इन्द्र ह विश्वा भुवन्नानि येमिर् इन्द्र सुवानास इन्द्रवः
 ॥६॥ अभित्वा पूर्वपीतय इन्द्र स्तोमैभिरायवः । समीचीनासं वृ-
 भवः समस्वरज्जुद्रा गृणन्त पूर्वी ॥७॥ अस्येदिन्द्रो वावृधे वृष्णयं शवो
 मदे सुतस्य विष्णवि । अद्या तमस्य महिमा तसायवोऽनु एवन्ति
 पूर्वथा ॥८॥ तत्त्वा यामि सुवीर्यं तद्रहं पूर्वचित्तये । येना यति-
 भ्यो भृगवे धने हिते येन प्रस्कण्वा माविष्य ॥९॥ येना समुद्रमसृजो
 महीरपस्तदिन्द्र वृष्णि ते शवः । सद्यः सो अस्य महिमा न संनश्ये यं
 द्योणीरनुचक्रदे ॥१०॥२६॥ शग्धी न इन्द्र यत्त्वा रयिं यामि सुवीर्यं ।
 शग्धि वाजाय प्रथमं सिषासते शग्धि स्तोमाय पूर्वी ॥११॥ शग्धी

अ० ५. अ० ७. व० २७.] ॥ ७९ ॥ [म० ८. अ० १. सू० ३.

धीऽवतं अद्रिऽवः काखं मेध्यऽअतिथिं मेघः भूतः अभि यन्
अयः ॥४०॥ शिष्टं विऽभिंदो० अस्मै चत्वारि अयुता ददत् अष्ट
परः सहस्रा ॥४१॥ उत सु त्ये' पयःऽवृधा माकी' रणस्य नष्टा
जनिऽत्वनार्य ममहे ॥४२॥ २४॥

॥३॥ पिचं सुतस्य रसिनः मत्स्वं नः इन्द्र गोऽमंतः आपिः नः
बोधि सधऽमाद्यः यधे अस्मान् अवंतु ते धियः ॥१॥ भूयाम ते
सुऽमता वाजिनः वयं मा नः स्तः अभिऽमांतये अस्मान् चि-
चाभिः अवतात् अभिष्टिऽभिः आ नः सुमेपुं यमय ॥२॥ इमाः ऊं
त्वा पुरुऽवसो० गिरः वधंतु याः मम पावकऽवर्णाः शुचयः वि-
यःऽचितः अभि स्तोमैः अनुयत ॥३॥ अयं सहस्रं ऋषिऽभिः
सहःऽकृतः समुद्रऽइव प्रमथे सत्यः सः अस्य महिमा गृणो शवः
यज्ञेपुं विम्रऽराज्ये ॥४॥ इंद्र इत् देवऽतांतये इंद्र प्रऽयुति अध्वरे इंद्र
संऽईके वनिनः हवामहे इंद्र धनस्य सातये ॥५॥ २५॥ इंद्रः महा
रोदसी' प्रमथत् शवः इंद्रः सूर्यं अरोचयत् इंद्रं हविष्या भुवनानि
येमिरे इंद्रं सुवानासः इंदवः ॥६॥ अभित्वा पूर्वऽपीतये इंद्रं स्तो-
मैभिः आयवः संऽईचीनासः ऋभवः सं अस्वरन् रुद्राः गृणंत
पूर्व्यं ॥७॥ अस्य इत् इंद्रः ववधे वृष्ण्यं शवः मदे सुतस्य विष्णवि
अद्य तं अस्य महिमानं आयवः अनु स्तुवंति पूर्वऽथा ॥८॥ तत्
त्वा यामि सुऽवीर्यं तत् व्रक्षं पूर्वऽचिंतये येन यतिऽभ्यः भृगवे
धने हिते येन प्रस्खलं आविष्य ॥९॥ येन समुद्रं अमृजः महीः अपः
तत् इंद्र वृष्णिते शवः सद्यः सः अस्य महिमा न संऽनशे यं क्षोणीः
अनुऽचक्रदे ॥१०॥ २६॥ शग्धि नः इंद्र यत्वा रयिं यामि सुऽवीर्यं
शग्धि वाजाय प्रथमं सिसासते शग्धि स्तोमाय पूर्व्यं ॥११॥ शग्धि

नो अस्य यच्च पौरमाविष्य धियं इन्द्र सिषासतः। शग्धि यथा रु-
 शमं श्यावकं कृपमिन्द्र प्रावः स्वर्णैरं ॥ १२ ॥ कन्नथो अतसीनां
 तुरो गृणीत मर्त्यैः। नही न्वस्य महिमानमिन्द्रियं स्वर्गुणं तं आ-
 नृषुः ॥ १३ ॥ कदु स्तुवंतं चतयंत देवत चृधिः की विप्र ओहते।
 कदा हवं मघवन्निद्र मुन्वतः कदु स्तुवत आ गमः ॥ १४ ॥ उदु त्ये
 मधुमत्तमा गिरः स्तोमांस दैरते। सचाजितो धनसा अक्षितो-
 तयो वाजयंतो रथा इव ॥ १५ ॥ २७ ॥ कखा इव भृगवः सूर्या इव
 विश्वमिद्धीतमानशुः। इन्द्रं स्तोमैर्भिर्महयंत आयवः प्रियमैधा-
 सो अस्वरन् ॥ १६ ॥ युस्वा हि वृचहंतम् हरीं इन्द्र परावतः।
 अर्वाचीनो मघवन्त्तोमपीतय उय चृप्तेभिरा गहि ॥ १७ ॥ इमे
 हि ते कारवो वावशुधिंया विप्रासो मेधसातये। स त्वं नो मघ-
 वन्निद्र गिर्वेणो वेनो न शृणुधी हवं ॥ १८ ॥ निरिन्द्र बृहतीभ्यो
 वृषं धनुभ्यो अस्फुरः। निरवुंदस्य मृगयस्य मायिनो निः पर्व-
 तस्य गा आजः ॥ १९ ॥ निरग्रयो रुरुचुर्निरु सूर्यो निः सोमं इं-
 द्रियो रसः। निरंतरिक्षादधमो महामहिं कृपे तदिन्द्र पौंस्यै
 ॥ २० ॥ २८ ॥ यं मे दुरिद्रो मरुतः पाकस्थामा कौरयाणः। विध्वे-
 षां त्मना शीभिष्ठमुपैव दिवि धावमानं ॥ २१ ॥ रोहितं मे पाक-
 स्थामा सुधुरं कक्ष्मप्रां। अदाद्रायो विबोधनं ॥ २२ ॥ यस्मा अन्ये
 दश प्रति धुरं वहन्ति बहूयः। अस्तुं वयो न तुग्यं ॥ २३ ॥ आत्मा
 पितृस्तनूवासं ओजोदा अभ्यंजनं। तुरीयमिद्रोहितस्य पाक-
 स्थामानं भोजं दातारमघवं ॥ २४ ॥ २९ ॥

॥ ४ ॥ १-२१ देवातिथिः काशः ॥ १-१४ इन्द्रः। १५-१८ इन्द्रः पूषा वा। १९-२१ कुहंगस्य
 दातृलुतिः ॥ १-२० प्रागायं। २१ पुरज्याय ॥

॥ ४ ॥ यदिन्द्र प्रागपागुदुह् न्यग्वा हूयसे नृभिः। सिमां

नः अस्य यत् ह पौरं आविष्य धियः इन्द्रं सिसांसतः शृग्धि यथा रु-
 शमं श्यावकं कृपं इन्द्रं प्र आवः स्वःऽनरं ॥ १२ ॥ कत् नर्भ्यः अत-
 सीनां तुरः गृणीत मर्त्यः न हि नु अस्य महिमानं इन्द्रियं स्वः गृ-
 णंतः आनुषुः ॥ १३ ॥ कत् ऊं स्तुवतः अतऽयंत देवतां ऋषिः
 कः विप्रः ओहते कदा हव मघऽवन् इन्द्रं सुन्वतः कत् ऊं स्तुवतः
 आ गमः ॥ १४ ॥ उत् ऊं त्वे मधुमत्ऽतमाः गिरः स्तोमांसः ईरते
 सचाऽजितः धनुऽसाः अक्षितऽऊतयः वाजऽयंतः रथाःऽइव
 ॥ १५ ॥ २७ ॥ कणाःऽइव भृगवः सूर्याःऽइव विश्वं इत् धीतं आनु-
 षुः इन्द्रं स्तोमेभिः महयंतः आयवः प्रियऽमेधासः अस्वरन् ॥ १६ ॥
 युस्व हि वृक्षहन्ऽतम हरीं इन्द्रं पराऽवतः अर्वाचीनः मघऽवन्
 सोमऽपीतये उयः ऋषेभिः आ गृहि ॥ १७ ॥ इमे हि ते कारवः
 वावः धिया विप्रांसः मेधऽसांतयेसः त्वं नः मघऽवन् इन्द्रं गिर्व-
 णः वेनः न णुषुधि हव ॥ १८ ॥ निः इन्द्रं बृहतीभ्यः वृषं धनुऽभ्यः
 अस्फुरः निः अर्बुदस्य मृगंस्य मायिनः निः पर्वतस्य गाः आ-
 जः ॥ १९ ॥ निः अप्रयः रुरुचुः निः ऊं सूर्यैः निः सोमः इन्द्रियः रसः
 निः अंतरिक्षात् अधिमः महां अहिं कृपे तत् इन्द्रं पौंस्यं ॥ २० ॥ २८ ॥
 यं मे दुः इन्द्रः मरुतः पाकऽस्थामा कौरयाणः विश्वेषां त्मना शो-
 भिष्ठं उषऽइव दिवि धावंमानं ॥ २१ ॥ रोहितं मे पाकऽस्थामा
 सुऽधुरं कृष्यऽप्रां अदात् रायः विऽबोधनं ॥ २२ ॥ यस्मिं अन्ये दश
 प्रति धुरं वहति चतुर्ध्वयः अस्तं वयः न तुम्यं ॥ २३ ॥ आत्मा पितुः
 तनूः वासः ओजःऽदाः अभिऽअंजनं तुरीयं इत् रोहितस्य पा-
 कऽस्थामानं भोजं दातारं अग्रवं ॥ २४ ॥ २९ ॥

॥ ४ ॥ यत् इन्द्रं प्राक् अपाक् उदक् न्यक् वा हूयसे नृऽभिः सिमं

पुरु नृपूतो अस्यानवेऽसि प्रशर्धे तुर्वशे ॥१॥ यद्वा रुमे
रुशमे श्यावके कृप इंद्र मादयसे सचा । कखासस्त्वा ब्रह्मभिः
स्तोमवाहस इन्द्रा यच्छंत्या गहि ॥२॥ यथा गौरो अपा
कृतं नृपन्नेत्यवेरिणं । आपित्वे नः प्रपित्वे तूयमा गहि
कखेषु सु सचा पिव ॥३॥ मंदेतु त्वा मघवन्निंद्रेदवी राधो-
देयाय सुन्वते । आमुष्या सोममपिवश्चमू सुतं ज्येष्ठं तदधिषे
सहः ॥४॥ प्र चक्रे सहसा सहो बभञ्ज मन्युमोजसा । विश्वे त
इंद्र पृतनायवो यहो नि वृक्षा इव येमिरे ॥५॥३०॥ सहस्रेणैव
सचते यवीयुधा यस्त आनकुपस्तुति । पुषं प्रावर्गे कृणुते सु-
वीर्यं दाधोति नमउक्तिभिः ॥६॥ मा भेम मा श्रमिष्योयस्य
सख्ये तव । महत्ते वृणो अभिचर्ष्य कृतं पर्येम तुर्वशं यदु ॥७॥
सव्यामनु स्फिग्यं वावसे वृपा न दानी अस्य रोपति । मध्वा
संपृक्ताः सारथेण धेनवस्तूयमेहि द्रवा पिव ॥८॥ अश्वी रथो
सुरूप इजोमा इदिंद्र ते सखा । श्वाभजा वयसा सचते
सदा चंद्रो याति सभामुप ॥९॥ अश्वो न नृपन्नावपानमा
गहि पिवा सोमं वशां अनु । निमेघमानो मघवन्दिवेदिव
ओजिष्ठं दधिपे सहः ॥१०॥३१॥ अध्वर्यो द्रावया त्वं सोममिंद्रः
पिपासति । उर्यं नूनं युंयुजे वृषणा हरी आ च जगाम वृबहा
॥११॥ स्वयं चित्स मन्यते दार्शुरिर्जनो यथा सोमस्य नृपसि । इदं
ते अन्नं युज्यं समुक्षितं तस्येहि प्र द्रवा पिव ॥१२॥ रथेष्टाया-
ध्वर्यवः सोममिंद्राय सीतन । अधि ब्रध्नस्याद्रयो वि चक्षते
सुन्वतो दार्शध्वरं ॥१३॥ उर्यं ब्रध्नं वावाता वृषणा हरी इदंम-
पसु चक्षतः । अवाचं त्वा सप्तयोऽध्वरथियो वहंतु सवने-
दुप ॥१४॥ प्र पूषणं वृणीमहे युज्याय पुरुवमु । स शक्र शिष्ट

पुरु नृऽसूतः असि आनवे असि प्रऽशुर्थं तुर्वशे ॥१॥ यत् वा रुमे
 रुशमे श्यावके कृपे इन्द्र मादयसे सचा कखासः त्वा ब्रह्मऽभिः
 स्तोमऽवाहसः इन्द्र आ यच्छन्ति आ गृहि ॥२॥ यथा गौरः अपा
 कृतं तृप्यन् एति अव इरिणं आऽपित्वे नः प्रऽपित्वे तूर्यं आ गृहि
 कर्णेपु सु सचा पिव ॥३॥ मन्दंतु त्वा मघऽवन् इन्द्र इन्दवः राधःऽदे-
 याय सुन्यते आऽभुषं सोमं अपिबः चमू सुतं ज्येष्ठं तत् दधिपे
 सहः ॥४॥ प्र चक्रे सहसा सहः यभंज मन्यु औजसा विधे ते इन्द्र
 मृतनाऽयवः यहो नि वृक्षाःऽइव येमिरे ॥५॥३०॥ सहस्रेणऽइव
 सचते यविऽयुधा यः ते आनन्द उपऽस्तुतिं पुषं प्रायर्गं कृणुते सु-
 ऽवीर्यं दाधोति नमऽउक्तिऽभिः ॥६॥ मा भेम मा अमिप्स उयस्यं
 सुख्ये तव महत् ते वृष्णः अभिऽचक्ष्यं कृतं पश्येम तुर्वशं यदु ॥७॥
 सुष्या अनु स्फुर्यं वयसे वृषा न दानः अस्य रोपति मधा संऽपृ-
 क्ताः सारधेण धेनवः तूर्यं आ इहि द्रव पिव ॥८॥ अश्वी रथी सु-
 ऽरूपः इत् गोऽमान् इत् इन्द्र ते सखा था चऽभाजा वयसा सचते
 सदा चंद्रः याति सुभा उप ॥९॥ अश्व्यः न तृप्यन् अवऽपानं आ
 गृहि पिव सोमं वशान् अनु निऽमेघमानः मघऽवन् दिवेऽदिवे
 ओजिष्ठं दधिपे सहः ॥१०॥३१॥ अध्वर्यो द्रवय त्वं सोमं इन्द्रः पि-
 पासति उप नूनं युगुजे वृषणा हरीं आ च जगाम वृचऽहा ॥११॥
 स्वयं चित् सः मन्यते दाणुरिः जनः यत्र सोमस्य तृपसि इदं ते
 अन्नं मुज्यं संऽउक्षितं तस्य आ इहि प्र द्रव पिव ॥१२॥ रुचेऽस्थायं
 अध्वर्यवः सोमं इद्राय सोतन् अधि ब्रह्मस्य अद्रयः वि चक्षते सु-
 न्यंतः दाणुऽअध्वरं ॥१३॥ उप ब्रह्मं ववाता वृषणा हरीं इन्द्र अप-
 ऽसु वक्षतः अयोचं त्वा सप्रयः अध्वरऽश्रियः वहंतु सर्वना इत्
 उप ॥१४॥ प्र पूषणं वृणीमहे युज्याय पुरुऽवसु सः शक्र शिष्टा

पुरुहूत नो धिया तुजे राये विमोचन ॥१५॥३२॥ सं नः शिशीहि
 भुरिजोरिव द्युरं रास्व रायो विमोचन । त्वे तन्नः सुवेदमुस्रियं
 वसु यं त्वं हिनोपि मर्त्ये ॥१६॥ वेमिं त्वा पूषन्नृजसे वेमि स्तोतव
 आघृणे । न तस्य वेम्यरं हि तदसौ स्तुपे पजाय सार्धे ॥१७॥
 परा गावो यवसं कच्चिंदाघृणे नित्यं रेक्णो अमर्त्ये । अस्माकं
 पूषन्नविता शिवो भव मंहिष्ठो वाजसातये ॥१८॥ स्थूरं राधः
 शताश्वं कुरुंगस्य दिविष्टिषु । राज्ञस्त्वेपस्य सुभगस्य रातिषु तुर्व-
 शेष्टमन्महि ॥१९॥ धीभिः सातानि काण्वस्य वाजिनः प्रिय-
 मेधैरभिद्युभिः । पृष्टिं सहस्रानु निर्मेजामजे निर्यूथानि गवामृ-
 पिः ॥२०॥ वृष्टाश्चिन्मे अभिपित्वे अरारणुः । गां भजंत मेहनाश्वं
 भजंत मेहना ॥२१॥३३॥७॥

॥ ५ ॥ १-३२ प्रजातिभिः काण्वः ॥ १-३१ अश्विनो । ३१-३२ वैद्यस्य कशोर्दानमुक्तिः ॥
 १-३६ गायत्री । ३७. ३८ गृहणी । ३९ अनुष्टुप ॥

॥ ५ ॥ दूरादिहेव यत्सत्यंरुणप्सुरशिक्षितत् । वि भानुं विश्व-
 धातनत् ॥ १ ॥ नृवर्द्धसा मनोयुजा रथेन पृथुपाजसा । सर्वेये
 अश्विनोपसं ॥ २ ॥ युवाभ्यां वाजिनीवसू प्रति स्तोमा अदक्षत ।
 याचं दूतो यथोहिपे ॥ ३ ॥ पुरुप्रिया रां ऊतये पुरुमंद्रा पुरुवसू ।
 स्तुपे कण्वसो अश्विना ॥ ४ ॥ मंहिष्ठा वाजसातमेपयंता शुभ-
 स्पती । गंतारा दाणुपो गृहं ॥ ५ ॥ १ ॥ ता सुदिवायं दाणुपे सुमेधा-
 मवितारिणीं । घृतैर्गव्यूतिमुक्षतं ॥ ६ ॥ आ नः स्तोममुप द्रवतूयं
 श्येनेभिराणुभिः । यातमश्वेभिरश्विना ॥ ७ ॥ येभिस्त्रिस्तः परा-
 वतो दिवो विश्वानि रोचना । नीरक्तूर्परिदीयथः ॥ ८ ॥ उत नो
 गोमंतीरिप उत सातीरहर्विदा । वि पथः सातये सितं ॥ ९ ॥

पुरुऽहूत नः धिया तुजे राये विऽमोचन ॥१५॥ ३२॥ सं नः शिशिहि
भुरिजोऽइव द्युरं रास्वं रायः विऽमोचन त्वे तत् नः सुऽवेदं
उस्रियैवसु यं त्वं हिनोपि मय्यं ॥१६॥ वेमिन्वा पूषन् अंजसे वेमि
स्तोतवे आघृणे न तस्य वेमि अरणं हि तत् वसो स्तुपे पजाय
साम्ने ॥१७॥ परा गावः यवसं कत् चित् आघृणे नित्यं रेक्णः
अमृत्य अस्माकं पूषन् अविता शिवः भव मंहिष्ठः वाजऽसातये
॥१८॥ स्यूरं राधः शतऽअश्वं कुरुंगस्य दिविष्टिषु राज्ञः त्वेपस्य सू-
ऽभगस्य रातिषु तुर्वशेषु अमन्महि ॥१९॥ धीभिः सातानि का-
खस्य वाजिनः प्रियऽमेधैः अभिद्युभिः पृष्टिं सहस्रा अनु निः-
ऽमजां अजे निः यूथानि गवां ऋषिः ॥२०॥ वृक्षाः चित् मे
अभिऽपित्वे अररुणुः गां भजंत मेहना अश्वं भजंत मेहना
॥२१॥ ३३॥ ७॥

॥५॥ दूरात् इहऽइव यत् सती अरुणऽसुः अश्विभित्त वि
भानुं विश्वधा अतनत् ॥१॥ नृऽवत् दुस्सा मनऽयुजा रथेन पृषु-
ऽपार्जसा सचैथे अश्विना उपसं ॥२॥ युवाभ्यां वाजिनीऽवसू०
प्रति स्तोमाः अहृद्यत् वाचं दूतः यथा ओहिषे ॥३॥ पुरुऽप्रिया
नः कृतये पुरुऽमंद्रा पुरुऽवसू० स्तुपे कखासः अश्विना ॥४॥ मं-
हिष्ठा वाजऽसातमा इपयैता शुभः पतीं गंतारा दाणुपः गृहं
॥५॥ १॥ ता सुऽदेवाय दाणुपे सुऽमेधां अविऽतारिणीं घृतः
गव्यूतिं उक्षतं ॥६॥ आ नः स्तोमं उप द्रवत् नूयं श्येनेभिः आशु-
ऽभिः यातं अश्वेभिः अश्विना ॥७॥ येभिः तिस्रः पराऽवतः दिवः
विश्वानि रोचना चीन् अकून् परिऽदीर्यथः ॥८॥ उत नः गो-
ऽमतीः इयः उत सातीः अहऽविदा वि पथः सातये सितं ॥९॥

आ नो गोमंतमश्विना सुवीरं सुरथं रुयिं । वोळ्हमश्वावती-
 रिपः ॥ १० ॥ २ ॥ वावृधाना शुभस्पती दसा हिरण्यवर्तनी ।
 पिबतं सोम्यं मधु ॥ ११ ॥ अस्मभ्यं वाजिनीवसू मधवद्वाश्च
 सप्रथः । छुदियंतमदाभ्यं ॥ १२ ॥ नि यु ब्रह्म जनानां याविष्टं
 नूयमा गंतं । सो शुश्रूष्यो उपारतं ॥ १३ ॥ अस्य पिबतम-
 श्विना युवं मदस्य चारुणः । मध्वो रातस्य धिष्ण्या ॥ १४ ॥
 अस्मे आ बहंतं रुयिं शतवतं सहस्रिणं । पुरुषं विश्वधायसं
 ॥ १५ ॥ ३ ॥ पुरुषा चिद्धि वां नरा बिह्रयंते मनीषिणः । वाघ-
 क्षिरश्विना गंतं ॥ १६ ॥ जनासो वृक्तवर्हिषो हविष्मन्तो अरं-
 कृतः । युवां हवन्ते अश्विना ॥ १७ ॥ अस्माकमद्य वामयं स्तोमो
 वाहिष्ठो अंतमः । युवाभ्यां भूत्वश्विना ॥ १८ ॥ यो ह वां मधुनो
 हतिराहिन्तो रथचपणे । ततः पिबतमश्विना ॥ १९ ॥ तेन नो
 वाजिनीवसू पथे तोकाय शं गवे । बहंतं पीवरीरिपः ॥ २० ॥ ४ ॥
 उत नो दिव्या रूप उत सिधूरहर्विदा । अप् चरेव वर्षयः
 ॥ २१ ॥ कदा वां तौग्यो विधत्समुद्रे जहिन्तो नरा । यदां
 रथो विभिष्यतात् ॥ २२ ॥ युवं कण्वाय नासत्यापिरिमाय
 हर्म्ये । शश्वदूतीदिशस्यथः ॥ २३ ॥ ताभिरा यातमृत्तिभिर्न-
 व्यंसीभिः सुशस्तिभिः । यदां वृषणसू हुवे ॥ २४ ॥ यथा
 चित्कण्वमावतं प्रियमेधमुपस्तुतं । अर्विं गिंजारमश्विना
 ॥ २५ ॥ ५ ॥ यथोत कृत्ये धनेऽंशुं गोष्ठगस्त्यं । यथा वाजेषु
 सोमरिं ॥ २६ ॥ एतावदां वृषणसू अतो वा भूयो अश्विना ।
 गृणतः सुममीमहे ॥ २७ ॥ रथं हिरण्यबंधुरं हिरण्याभीशुम-
 श्विना । आ हि स्याथो दिविस्पृशं ॥ २८ ॥ हिरण्ययीं वां रभिरीषा
 अद्यो हिरण्ययः । उभा चक्रा हिरण्यया ॥ २९ ॥ तेन नो वाजिनी-

आ नः गोऽमैतं अश्विना सुऽवीरं सुऽरथं रयिं वोऽहं अश्वऽवतीः
 इयं ॥ १० ॥ २ ॥ ववृधाना शुभः पती दस्रो हिरण्यऽवर्तनी० पि-
 वतं सोम्यं मधु ॥ ११ ॥ अस्मभ्यं वाजिनीऽवसू० मघवतऽभ्यः च
 सऽप्रथः हृदिः यतं अदाभ्यं ॥ १२ ॥ नि सु वलं जनानां या अविष्टं
 तूयं आ गतं मो सु अन्यान् उयं अरतं ॥ १३ ॥ अस्य पिवतं अ-
 श्विना युवं मदस्य चारुणः मध्वः रातस्य धिष्ण्या ॥ १४ ॥ अस्मे
 आ वहतं रयिं शतऽवतं सहस्रिणं पुरुऽष्टुं विश्वऽधायसं ॥ १५ ॥ ३ ॥
 पुरुऽचा चित् हि वां नरा विऽह्वयन्ते मनीषिणः वाघतऽभिः अ-
 श्विना आ गतं ॥ १६ ॥ जनासः वृक्तऽयंहिपः हविर्पतः अरंऽकृतः
 युवां हुवन्ते अश्विना ॥ १७ ॥ अस्माकं अद्य वा अयं स्तोमः वा-
 हिष्ठः अंतमः युवाभ्यां भूतु अश्विना ॥ १८ ॥ यः ह वां मधुनः दत्तिः
 आऽहितः रुधऽचपणे ततः पियतं अश्विना ॥ १९ ॥ तेन नः वा-
 जिनीऽवसू० पथे तोकायं शं गवे वहतं पीवरीः इयं ॥ २० ॥ ४ ॥
 उत नः दिव्याः इयं उत सिंधून् अहऽविदा अयं द्वादाऽइय व-
 र्धयः ॥ २१ ॥ कदा वां तीग्यः विधत् समुद्रे जहितः नरा यत् वां
 रथः विऽभिः पतात् ॥ २२ ॥ युवं कखाय नासत्या अपिऽरिप्राय
 हर्म्यं शश्वत् ऊतीः दशस्यथः ॥ २३ ॥ ताभिः आ यातं ऊतिऽभिः
 नर्थसीभिः सुशस्तिऽभिः यत् वां वृषणऽवसू० हुवे ॥ २४ ॥ यथा
 चित् कखं आवतं प्रियऽमैधं उयऽस्तुतं अचिं शिंजारं अश्विना
 ॥ २५ ॥ ५ ॥ यथा उत कृत्ये धने अंशुं गोपुं अगस्त्यं यथा वाजेषु
 सोमं रिं ॥ २६ ॥ एतारवत् वां वृषणऽवसू० अतः वा भूयः अश्विना
 गृणंतः सुसं इमहे ॥ २७ ॥ रथं हिरण्यऽवंधुरं हिरण्यऽअभीशुं अ-
 श्विना आ हि स्थायः दिविऽस्पृशं ॥ २८ ॥ हिरण्ययीं वां रभिः इषा
 अशः हिरण्ययः उभा चक्रा हिरण्यया ॥ २९ ॥ तेन नः वाजिनी-

वसू परावतश्चिदा गतं। उपेमां सुष्टुतिं मम ॥३०॥ ६॥ आ वहेथे
 पराकात्पूवीर्यंतावश्चिना। इषो दासीरमत्या ॥३१॥ आ नो
 द्युमैरा श्रवोभिरा राया यातमश्चिना। पुरुषं द्रा नासत्या ॥३२॥
 एह वां प्रुपितस्वो वयो वहंतु परिर्नः। अर्च्छा स्वध्वरं जनं
 ॥३३॥ रथं वामनुगायसं य इषा वर्तेते सह। न चक्रमभि वा-
 धते ॥३४॥ हिरण्ययेन रथेन द्रवत्पाणिभिरथिः। धीजवना ना-
 सत्या ॥३५॥ ७॥ युवं मृगं जागृवांसं स्वदथो वा वृषण्वसू। ता नः
 पृक्तमिषा रयिं ॥३६॥ तामे अश्चिना सनीनां विद्यातं नवानां।
 यथा चिच्छिद्यः कणुः शतमुष्ट्रानां ददत्सहस्रा दश गीनां ॥३७॥
 यो मे हिरण्यसंहशो दश राज्ञो अमहेत। अधस्पदा इच्छेद्यस्य कृ-
 ष्यश्चर्मन्ना अभितो जनाः ॥३८॥ माकिरेना पथा गाद्येने मे यति
 चेदयः। अन्यो नेत्सूरिरोहते भूरिदावक्षरो जनः ॥३९॥ ८॥ १॥

॥ ६ ॥ १-३८ पद्यः काव्यः ॥ १-३५ इन्द्रः ॥ ३६-३८ त्रिरिदिरस्य पाद्याथस्य
 दानमुक्तिः ॥ गायत्री ॥

॥ ६ ॥ मूहो इन्द्रो य ओजसा पर्जन्यो वृष्टिमाँ इव। स्तोमिर्वे-
 त्सस्य वावृधे ॥ १ ॥ प्रजामृतस्य पिप्रतः प्र यद्भरत वह्नयः।
 विप्रां चतस्य बाहसा ॥ २ ॥ कणा इन्द्रं यदक्रत स्तोमिर्यज्ञस्य सा-
 धनं। जामि युवत आयुधं ॥ ३ ॥ समस्य मन्यवे विशो विश्वा न-
 मंत कृष्टयः। समुद्रायैव सिधवः ॥ ४ ॥ ओजस्तदस्य तित्तिप उभे
 यत्समवर्तयत्। इन्द्रश्चर्मैव रोदसी ॥ ५ ॥ ९ ॥ वि चिद्वृचस्य
 दोषतो वज्रेण शतपर्वणा। शिरो विभेद वृष्णिना ॥ ६ ॥ इमा
 अभि प्र शोनुमो विपामयेषु धीतयः। अग्नेः शेचिर्न दिद्युतः
 ॥ ७ ॥ गुहां सतीरूप त्मना प्र यच्छोर्चत धीतयः। कणा चतस्य
 धारया ॥ ८ ॥ प्रतमिन्द्र नशीमहिरयिङ्गोर्मतमश्चिर्न। प्र वस्य पूर्व-

ऽवसू पराऽवतः चित् आ गतं उप इमां सुऽस्तुतिं मम ॥३०॥ ६॥
 आ वहेषे पराकात् पूर्वीः अश्विनौ अश्विना इषः दासीः अमर्त्या
 ॥३१॥ आ नः द्युमैः आ अश्वःऽभिः आ राया यातं अश्विना पुह-
 ऽचंद्रा नासंत्या ॥३२॥ आ इह वां प्रुषितऽस्वः वयः वहंतु प-
 र्णिनः अश्वः सुऽअश्वरं जनं ॥३३॥ रथं वां अनुऽगायसं यः इया
 वर्तते सह न चक्रं अभि बाधते ॥३४॥ हिरण्ययेन रथेन द्रवत्पा-
 णिऽभिः अश्वैः धीऽजवना नासंत्या ॥३५॥ ७॥ युवं भृगं जागृ-
 ऽवांसं स्वदंशः वा वृषणऽवसू ता नः पृक्तं इया रयिं ॥३६॥
 ता मे अश्विना सनीनां विद्यातं नवानां यथा चित् चैद्यः कणुः
 शतं उष्ट्रानां ददत् सहस्रां दशं गोर्ना ॥३७॥ यः मे हिरण्यऽसंहयः
 दशं राज्ञः अमंहत अश्वःऽपदाः इत् चैद्यस्य कृष्टयः चर्मऽन्नाः अ-
 भितः जनाः ॥३८॥ माकिः एना पथा गात् येन इमे यंति चेदयः
 अन्यः न इत् सूरिः ओहते भूरिदावत्ऽतरः जनः ॥३९॥ ८॥ १॥

॥ ६ ॥ महान् इंद्रः यः ओजसा पर्जन्यः वृष्टिमान्ऽइव स्तोमैः
 वृत्तस्य वृद्धे ॥ १ ॥ प्रऽजां वृत्तस्य पिप्रतः प्र यत् भरंत वह्नयः
 विप्राः वृत्तस्य वाहसा ॥ २ ॥ कखाः इंद्रं यत् अक्रत स्तोमैः यज्ञस्य
 साधनं जा मि द्रुवते आयुधं ॥ ३ ॥ सं अस्य मन्यवे विशः विष्वाः न-
 मंत कृष्टयः समुद्रायऽइव सिंधवः ॥ ४ ॥ ओजः तत् अस्य तित्विषे
 उभे यत् संऽअवर्तयत् इंद्रः चर्मऽइव रोदसी ॥ ५ ॥ १० ॥ वि चित् वृ-
 चस्य दोधतः वर्जेण शतऽपर्वणा शिरः विभेद् वृष्णिना ॥ ६ ॥ इ-
 माः अभि प्र नोऽनुमः विपां अप्येषु धीतयः अमेः शोचिः न दिद्युतः
 ॥ ७ ॥ गुहां सतीः उप त्मना प्र यत् शोचंत धीतयः कखाः वृत्तस्य
 धारया ॥ ८ ॥ प्र तं इंद्र न शीमहि रयिं गोऽमंतं अश्विनं प्र वसं पूर्व-

चिन्तये ॥ ९ ॥ अहमिद्वि पितृप्परि मेधामृतस्य जग्रभं । अहं
सूर्यं इवाजनि ॥ १० ॥ १० ॥ अहं प्रत्नेन मन्मना गिरः शुभामि
कलवत् । येनेन्द्रः शुष्ममिद्वे ॥ ११ ॥ ये त्वामिन्द्र न तुष्टुवुर्ध-
षयो ये च तुष्टुवुः । ममेवर्धस्व सुष्टुतः ॥ १२ ॥ यदस्य म-
न्युरध्वनीद्वि वृचं पर्वशो रुजन् । अपः समुद्रमैरयत् ॥ १३ ॥
नि शुष्णं इन्द्र धर्षसिं वज्रं जघंश्च दस्यवि । वृषा ह्यय मृषिवे
॥ १४ ॥ न द्याव इन्द्रमोजसा नांतरिक्षाणि वज्रिणं । न विव्यचंत
भूमयः ॥ १५ ॥ १५ ॥ यस्तं इन्द्र महीरुपः स्तभूयमान आश-
यत् । नि तं पद्यासु शिष्यथः ॥ १६ ॥ य इमे रोदसी मही समीची
समजयभीत् । तमोभिरिन्द्र तं गुहः ॥ १७ ॥ य इन्द्र यतयस्त्वा भृ-
गवो ये च तुष्टुवुः । ममेदय शुधी हव ॥ १८ ॥ इमास्त इन्द्र पृथ्वी
धृतं दुहत आशिरै । एनामृतस्य पिप्पुयीः ॥ १९ ॥ या इन्द्र प्रस्व-
स्वासा गर्भमचक्रिन् । परि धमेव सूर्य ॥ २० ॥ १२ ॥ त्वामिच्छ-
वसस्पते कणा उक्थेन वावृषुः । त्वां सुतासु इंदवः ॥ २१ ॥
तवेदिन्द्र प्रणीतिधूत प्रशस्तिरद्विवः । यज्ञो विनंतसार्यः ॥ २२ ॥
आ न इन्द्र महीमिपं पुरं न दपि गोमतीं । उत प्रजां सु-
वीर्य ॥ २३ ॥ उत त्वदाश्वश्वं यदिन्द्र नाहुषीष्टा । अये विष्टु
प्रदीदयत् ॥ २४ ॥ अभि व्रजं न तन्निषे सूर उपाकचक्षसं ।
यदिन्द्र मूठयासि नः ॥ २५ ॥ १३ ॥ यदंग तंविपीयस इन्द्र प्र-
राजसि स्थितीः । महौ अपार ओजसा ॥ २६ ॥ तं त्वा हविष्म-
तोर्विशु उपं ब्रुवत ऊतये । उरुजयसमिन्दुभिः ॥ २७ ॥ उपहरे
गिरीणां संगथे च नदीनां । धिया विप्रो अजायत ॥ २८ ॥
अतः समुद्रमुदतश्चिक्त्वा अव पश्यति । यतो विपान एज-
ति ॥ २९ ॥ आदित्यत्नस्य रेतसो ज्योतिष्पश्यन्ति वासरं । परो

ऽचिन्तये ॥ ९॥ अहं इत् हि पितुः परि मेधां चतस्य जयमं अहं
सूर्यः ऽइव अजनि ॥ १०॥ १०॥ अहं प्रत्नेन मन्मना गिरः शुभामि
कण्ठऽवत् येन इंद्रः शुष्मं इत् दधे ॥ ११॥ ये त्वां इंद्र न तुस्तुवुः च-
पयः ये च तुस्तुवुः मम इत् वर्धस्व सुऽस्तुतः ॥ १२॥ यत् अस्य म-
न्युः सध्वनीत् वि वृचं पर्वऽशः रुजन् अपः समुद्रं ऐरयत् ॥ १३॥
नि शुष्मं इंद्र धर्णसिं वज्रं जघंष दस्यवि वृषा हि उय शृण्विषे
॥ १४॥ न द्यावः इंद्रं ओजसा न अंतरिद्याणि वज्रिणं न विव्यचंत
भूर्मयः ॥ १५॥ १५॥ यः ते इंद्र महीः अपः स्तभुऽयमानः आ अश-
यत् नितं पद्यासु शिथ्रयः ॥ १६॥ यः इमे 'रोदसी' मही' संऽइची०
संऽअजयभीत् तमः ऽभिः इंद्र तं गुहः ॥ १७॥ ये इंद्र यतयः त्वा भृ-
गवः ये च तुस्तुवुः मम इत् उय शुधि हव ॥ १८॥ इमाः ते इंद्र पृथ्वयः
घृतं दुहते आऽशिरं एनां चतस्य पिप्पुषीः ॥ १९॥ याः इंद्र प्रऽस्वः
त्वा आसा गर्भं अचक्रिन् परि धमं ऽइव सूर्य ॥ २०॥ १२॥ त्वां इत्
शवसः पते कणाः उक्थेन ववृधुः त्वां सूतासः इंद्रवः ॥ २१॥ तव
इत् इंद्र प्रऽनीतिषु उत प्रऽशस्तिः अद्रिऽवः यज्ञः वितंतसाय्यः
॥ २२॥ आ नः इंद्र महीं इपं पुरं न दर्पि गोऽमतीं उत प्रऽजां सु-
ऽवीर्य ॥ २३॥ उत त्यत् आ शुऽअश्वं यत् इंद्र नाहुपीषु आ अयं
विद्यु प्रऽदीदयत् ॥ २४॥ अभि यजं न तन्त्रिये सूरः उपाकऽचक्षसं
यत् इंद्र मृळयासि नः ॥ २५॥ १३॥ यत् अंग त्विषीऽयसे इंद्र प्र-
ऽराजसि क्षितीः महान् अपारः ओजसा ॥ २६॥ तं त्वा हविष्म-
तीः विशः उपं ब्रुवते उतये उरुऽअयसं इंद्रं ऽभिः ॥ २७॥ उप-
ऽह्वरे गिरीणां संऽगथे च नदीनां धिया विप्रः अजायत ॥ २८॥
अतः समुद्रं उतऽवतः चिकित्वान् अयं पश्यन्ति यतः विपानः
एजति ॥ २९॥ आत् इत् प्रत्नस्य रितसः ज्योतिः पश्यन्ति वासुरं परः

यदिध्यते दिवा ॥३०॥१४॥ कणांस इन्द्र ते मतिं विश्वे वर्धति पौंस्यै।
उतो शविष्ठ वृषायै ॥३१॥ इमां स इन्द्र सुष्टुतिं जुषस्व प्रसुमामव।
उत प्र वर्धया मतिं ॥३२॥ उत ब्रह्मण्या वयं तुभ्यं प्रवृद्ध वज्रिवः।
विप्रा अतस्स जीवसे ॥३३॥ अभि कणां अनूयतापो न प्रवतां
यतीः । इन्द्रं वनन्वती मतिः ॥३४॥ इन्द्रं सुक्थानि वावृधुः समुद्र-
मिव सिधवः । अनुत्तमन्युमजरं ॥३५॥१५॥ आ नो याहि परा-
वतो हरिभ्यां हर्यताभ्यां । इममिन्द्र सुतं पिव ॥३६॥ त्वामिहृच-
हंतम् जनांसो वृक्तवर्हिषः । हवते वाजसातये ॥३७॥ अनु त्वा
रोदसी उभे चक्रं न वर्त्येतशं । अनु सुवानास इन्द्रवः ॥३८॥ मन्द-
स्वा सु स्वर्णैर उतेंद्रं शर्यणावति । मत्स्वा विवस्वतो मती ॥३९॥
वावृधान उप छवि वृषो वज्र्यरोरवीत् । वृचहा सोमपातमः
॥४०॥१६॥ ऋषिहि पूर्वजा अस्येक ईशान ओजसा । इन्द्र ची-
ष्कूयसे वसु ॥४१॥ अस्माकं त्वा सुतां उप वीतपृष्ठा अभि प्रयः ।
शतं बहंतु हरयः ॥४२॥ इमां सु पूर्वा धियं मधोर्धृतस्य पिप्पुषीं ।
कणां उक्थेन वावृधुः ॥४३॥ इन्द्रमिद्विमहीनां मेधे वृणीत मर्त्यः ।
इन्द्रं सन्निष्कृतये ॥४४॥ अर्वाचं त्वा पुरुष्टुत प्रियमेधस्तुता हरी ।
सोमपेयाय वक्षतः ॥४५॥ शतमहं तिरिदिरे सहस्रं पशेवा ददि ।
रार्धांसि याद्वानां ॥४६॥ वीणिं शतान्यर्वतां सहस्रा दश गीनां ।
दुदुष्पजाय सार्धे ॥४७॥ उदानद्वकुहो दिवमुष्ट्राञ्चतुर्युजो ददन् ।
श्रवसा याद्वं जने ॥४८॥१७॥

॥ ७ ॥ १-३६ पुनर्वासः काव्यः ॥ मरुतः ॥ गायत्री ॥

॥७॥ प्र यद्वस्त्रिष्टुभमिपं मरुतो विप्रो अक्षरत् । वि पर्वतेषु
राजय ॥१॥ यदंग तविपीयवो यामै शुभा अचिध्वं । नि पर्व-

यत् इध्यते दिवा ॥३०॥ १४॥ कक्षासः इन्द्र ते मतिं विष्वे वर्धति पी-
 स्यं उतो श्विष्ठ वृष्यै ॥३१॥ इमां मे इन्द्र सुऽस्तुतिं जुषस्व प्र सु मां
 अव उत प्र वर्धय मतिं ॥३२॥ उत ब्रह्मण्या वयं तुभ्यं प्रऽवृह व-
 जिऽवः विप्राः अतृष्टम् जीवसे ॥३३॥ अभि कक्षाः अनूपत आ-
 पः न प्रऽवता यतीः इदं वनन्ऽवती मतिः ॥३४॥ इदं उक्थानि
 ववृधुः समुद्रं देव सिधवः अनुत्तऽमन्युं अजरं ॥३५॥ १५॥ आ नः
 याहि पराऽवतः हरिऽभ्यां हयंताभ्यां इमं इन्द्र सुतं प्रिय ॥३६॥
 त्वां इत् वृषहन्ऽतम् जनासः वृक्तऽबहिषः हवन्ते वाजऽसातये
 ॥३७॥ अनु त्वा रोदसी उभे चक्रं न वर्ति एतं शं अनु सुवानासः
 इंदवः ॥३८॥ मंदस्व सु स्वःऽनरे उत इन्द्र श्रयणाऽवन्ति मास्व
 विवस्वतः मती ॥३९॥ ववृधानः उप द्यविं वृषा वजी अरोरवीत्
 वृचऽहा सोमऽपातमः ॥४०॥ १६॥ छपिः हि पूर्वऽजाः असि
 एकः ईशानः ओजसा इन्द्र चोष्कृतसे वसुं ॥४१॥ अस्माकं त्वा सु-
 तान् उप वीतऽपृष्टाः अभि प्रयः शतं बहंतु हरयः ॥४२॥ इमां
 सु पूर्वा धियं मधोः घृतस्य पिप्पुषीं कक्षाः उक्थेन ववृधुः ॥४३॥
 इदं इत् विऽमहीनां मेधे वृणीत मर्त्यैः इदं सनिषुः ऊतये ॥४४॥
 अर्वा च त्वा पुरुऽस्तुत प्रियमेधऽस्तुता हरीं सोमऽपेयाय वृक्षतः
 ॥४५॥ शतं अहं तिरिदिरे सहस्रं पशौ आ द्दे राधांसि याद्वानां
 ॥४६॥ वीणि शतानि अर्वातां सहस्रा दगं गोनां ददुः पञ्चायसा-
 स्मै ॥४७॥ उत आनद ककुहः दिवं उष्टान् चतुऽयुजः ददत् अव-
 सा याद्वं जने ॥४८॥ १७॥

॥७॥ प्र यत् वः विऽस्तुभं इषं मरुतः विप्रः अक्षरत् वि पर्वतेषु
 राजय ॥१॥ यत् अंग त विपीऽयवः यामं शुभाः अचिध्वं नि पर्व-

ता अहासत ॥ २ ॥ उदीरयंत वायुभिर्वाग्रासः पृथ्निमातरः ।
धुक्षंत पिप्पुषीमिषं ॥ ३ ॥ वर्षति मरुतो मिहं प्र वैपयन्ति पर्व-
तान् । यद्यामं यांति वायुभिः ॥ ४ ॥ नि यद्यामाय वो गिरिर्नि
सिंधवो विधर्मणे । महे शुष्माय येमिरे ॥ ५ ॥ १८ ॥ युष्माँ उ
नक्तमूतये युष्मान्दिवा हवामहे । युष्मान्प्रयत्यध्वरे ॥ ६ ॥
उदु त्ये अरुणसंवश्चिवा यामेभिरीरते । वाग्रा अधि णुनां
दिवः ॥ ७ ॥ सृजन्ति रुश्मिमोजसा पथां सूर्याय यातवे । ते
भानुभिर्वि तस्थिरे ॥ ८ ॥ इमां मे मरुतो गिरिमिमं स्तोममृभु-
क्षणः । इमं मे वनता हवै ॥ ९ ॥ चीणि सरांसि पृथ्नीयो दुदुहे व-
ज्रिणे मधु । उत्सं कवैधमुद्रिणं ॥ १० ॥ १९ ॥ मरुतो यद्य वो दिवः
सुन्नायन्तो हवामहे । आ तू न उप गंतन ॥ ११ ॥ यूयं हि घा सुदा-
नवो रुद्रा ऋभुक्षणे दमे । उत प्रचेतसो मदं ॥ १२ ॥ आ नो रुयिं
मदच्युतं पुरुक्षुं विश्वधांसं । इयता मरुतो दिवः ॥ १३ ॥ अधीव
यन्निरीणां यामं शुभ्रा अचिध्वं । सुवानैर्मदध्व इंदुभिः ॥ १४ ॥
एतावतश्चिदेपां सुखं भिद्येत् मर्त्यैः । अदाभ्यस्य मन्मभिः
॥ १५ ॥ २० ॥ ये दृप्सा इव रोदसी धमन्त्यन्तु वृष्टिभिः । उत्सं
दुहन्तो अर्क्षितं ॥ १६ ॥ उदु स्वानेभिरीरत उद्रयेरुदु वा-
युभिः । उन्स्तोमैः पृथ्निमातरः ॥ १७ ॥ येनाव तुर्वशं यदुं
येन कर्णं धनस्पृतं । राये सु तस्य धीमहि ॥ १८ ॥ इमा उ वः
सुदानवो घृतं न पिप्पुषीरिपः । वर्धान्काणस्य मन्मभिः ॥ १९ ॥
क नूनं सुदानवो मदया वृक्तवर्हिषः । ब्रह्मा को वः सपयेति
॥ २० ॥ २१ ॥ नहि षम यद्य वः पुरा स्तोमैर्भिवृक्तवर्हिषः । शर्षां
ऋतस्य जिर्वथ ॥ २१ ॥ समु त्ये महतीरपः सं क्षोणी समु
सूर्यै । सं वज्रं पर्वशो दधुः ॥ २२ ॥ वि वृचं पर्वशो ययुर्वि पर्व-

ताः अहासत ॥ २ ॥ उत् ईरयन्त वायुऽभिः वाय्वातः पृथ्निऽमातरः
 धुक्षन्ति पिप्पुषी इषं ॥ ३ ॥ वर्षन्ति मरुतः मिहं प्र वेपयन्ति पर्वतान्
 यत् यामं यांति वायुऽभिः ॥ ४ ॥ नि यत् यामाय वः गिरिः नि
 सिंधवः विऽधर्मणे महे शुष्माय येमिरे ॥ ५ ॥ १८ ॥ युष्मान् ऊं
 नक्तं ऊतये युष्मान् दिवा हवामहे युष्मान् प्रऽयति अध्वरे ॥ ६ ॥
 उत् ऊं त्वे अरुणऽर्षवः चित्राः यामेभिः ईरते वाय्वाः अधि
 स्तुना दिवः ॥ ७ ॥ सृजन्ति रश्मिं शोर्जसा पंथां सूर्याय यातवे ते
 भानुऽभिः वि तस्थिरे ॥ ८ ॥ इमां मे मरुतः गिरं इमं स्तोमं ऋभु-
 क्षणः इमं मे वन्त हव ॥ ९ ॥ चीरिं सरांसि पृथ्गयः दुदुहे वज्रिणे
 मधुं तासं कवधं उद्रिणं ॥ १० ॥ १९ ॥ मरुतः यत् ह वः दिवः सुम्न-
 ऽयन्तः हवामहे आतुनः उप गन्तुन ॥ ११ ॥ यूयं हि स्य सुऽदानवः
 रुद्राः ऋभुक्षणः दमे उत् प्रऽचेतसः मदे ॥ १२ ॥ आ नः रयिं मद्-
 ऽच्युतं पुरुऽद्युं विश्वऽधायसं इयन्त मरुतः दिवः ॥ १३ ॥ अधिऽइव
 यत् गिरीणां यामं शुभ्राः अर्चिध्वं सुवानिः मन्द्वे इन्दुऽभिः ॥ १४ ॥
 एतावन्तः चित् एषां सुखं भिद्येत् मर्त्यः अदाभ्यस्य मन्मऽभिः
 ॥ १५ ॥ २० ॥ ये दृप्ताऽइव रोदसी धमन्ति अनु वृष्टिऽभिः उत्सं
 दुहन्तः अक्षितं ॥ १६ ॥ उत् ऊं स्वानेभिः ईरते उत् रथैः उत् ऊं वा-
 युऽभिः उत् स्तोमिः पृथ्निऽमातरः ॥ १७ ॥ येन आव तुर्वशं यदुं
 येन कर्णं धनऽस्पृते राये सु तस्य धीमहि ॥ १८ ॥ इमाः ऊं वः सु-
 ऽदानवः घृतं न पिप्पुषी इषः वर्धन् काण्वस्य मन्मऽभिः ॥ १९ ॥
 ऊं नूनं सुऽदानवः मर्दथ वृक्तऽवर्हिपः ब्रह्मा कः वः सपयन्ति
 ॥ २० ॥ २१ ॥ नहि स्म यत् ह वः पुरा स्तोमैभिः वृक्तऽवर्हिपः शधीन्
 घातस्य जिवन्थ ॥ २१ ॥ सं ऊं त्वे महतीः अपः सं क्षोणी सं ऊं
 सूर्यं सं वर्जं पर्वऽशः दधुः ॥ २२ ॥ वि वृचं पर्वऽशः ययुः वि पर्व-

ताँ अराजिनः । चक्राणा वृष्णि पौंस्यै ॥२३॥ अनु चितस्य यु-
 ध्यतः शुभमावन्तुत ऋतु । अन्विद्रं वृषतूयै ॥२४॥ विद्युदस्ता
 अभिद्यवः शिप्राः शीर्षेर्हिरण्ययीः । शुभ्रा व्यजत श्रिये ॥२५॥२२॥
 उशना यत्परावतं उद्गुणो रंध्यमयातन । द्यौर्न चक्रदद्मिया ॥२६॥
 आ नो मुखस्य दावने ऽधैर्हिरण्यपाणिभिः । देवांसु उप गंतन
 ॥२७॥ यदेषां पृथती रथे प्रष्टिवंहति रोहितः । यांति शुभ्रा रि-
 णक्षपः ॥२८॥ सुयोमे शर्मणावत्याजीके पृथ्यावति । यमुर्निच-
 क्रया नरः ॥२९॥ कदा गच्छाय मरुत इत्या विप्रं हवमानं ।
 माडी किभिर्नार्धमानं ॥३०॥२३॥ कद्य नूनं कथप्रियो यदिद्रुम-
 जहातन । को वः सस्तिव्य श्रोहते ॥३१॥ सहो पु णो वज्रहस्तेः
 कणांसो अग्निं मरुद्भिः । स्तुपे हिरण्यवाशीभिः ॥३२॥ अो पु
 वृष्णः प्रमज्जूना नर्षसे सुविताय । वृत्त्यां चिषवाजान् ॥३३॥
 गिरयश्चिन्वि जिहते पर्शानासो मन्यमानाः । पर्वताश्चिन्वि ये-
 मिरे ॥३४॥ आक्षण्यावानो वहंत्यंतरिक्षेण पततः । धातारः
 स्तुवते वयः ॥३५॥ अग्निहि जानि मूय्यच्छंदो न सूरौ अर्चिषा ।
 ते भानुभिर्वि तस्थिरे ॥३६॥२४॥

॥ ८८ ॥ १-२३ शर्मसः काणः ॥ अग्निनो ॥ अनुद्रुप ॥

॥ ८८ ॥ आ नो विश्वाभिरुतिभिरर्चिना गच्छतं युवं । दद्या
 हिरण्यवर्तनी पिचंतं सोम्यं मधु ॥ १ ॥ आ नूनं यातमश्विना
 रथेन सूर्यत्वचा । भुजी हिरण्यपेगसा कवी गंभीरचेतसा
 ॥ २ ॥ आ यातं नहुपस्पयातरिक्षात्सुवृक्तिभिः । पिवाधो
 अश्विना मधु कणांनां सर्वने सुतं ॥ ३ ॥ आ नो यातं दिव-
 स्पयातरिक्षादधप्रिया । पुचः कणस्य यामिह सुपाव सोम्यं

तान् अराजिनः चक्राणाः वृष्णिं पौंस्यै ॥ २३ ॥ अनु चित्तस्य यु-
 ध्यतः शुष्मं आवन् उत क्रतुं अनु इन्द्रं वृचऽनूयै ॥ २४ ॥ विद्युत् इह-
 स्ताः अभिऽद्यवः शिप्राः शीर्षेन् हिरण्ययीः शुभाः वि अञ्जत
 श्रिये ॥ २५ ॥ २२ ॥ उशना यत् पराऽवतः उक्ष्णः रंघं अयात न द्यौः
 न चक्रदत् भिया ॥ २६ ॥ आ नः मुखस्य दावने अश्वैः हिरण्यपा-
 णिऽभिः देवांसः उप गन्तु ॥ २७ ॥ यत् एषां पृथतीः रथे प्रष्टिः
 बहन्ति रोहितः यांति शुभाः रिणन् अपः ॥ २८ ॥ सुऽसोमे शूर्य-
 णाऽवति आर्जीके प्रस्यऽवति ययुः निऽर्चक्रया नरः ॥ २९ ॥
 कदा गच्छाथ मरुतः इत्या विप्रं हवमानं माडीं केभिः नाथमानं
 ॥ ३० ॥ २३ ॥ कत् ह नूनं कथऽप्रियः यत् इन्द्रं अजहात न कः वः स-
 खिऽत्वे ओहुते ॥ ३१ ॥ सहो सु नः वज्रऽहस्रैः कणांसः अग्निं म-
 रूतऽभिः स्तुपे हिरण्यऽवाशीभिः ॥ ३२ ॥ ओ सु वृष्णः प्रऽयज्यून
 आ नयसे सुविताय ववृत्त्यां चिबऽवाजान् ॥ ३३ ॥ गिरयः चित्
 नि जिहुते पशीनासः मन्यमानाः पर्वताः चित् नि येमिरे ॥ ३४ ॥
 आ अक्ष्णऽयावानः बहन्ति अंतरिक्षेण पततः धातारः स्तूवते
 वयः ॥ ३५ ॥ अग्निः हि जनिं पूर्यः छंदः न सूरः अर्चिषा ते भानु-
 ऽभिः वि तस्थिरे ॥ ३६ ॥ २४ ॥

॥ ८ ॥ आ नः विश्वाभिः ऊतिऽभिः अश्विना गच्छतं युवं दसां
 हिरण्यऽवर्तनी० पिबतं सोम्यं मधु ॥ १ ॥ आ नूनं यातं अश्विना
 रथेन सूर्यऽत्वचा भुजीं हिरण्यऽपेशसा कवीं गंभीरऽचेतसा
 ॥ २ ॥ आ यातं नहुषः परि आ अंतरिक्षात् सुवृक्तिऽभिः पिबाथः
 अश्विना मधु कणांनां सर्वने सुतं ॥ ३ ॥ आ नः यातं दिवः परि
 आ अंतरिक्षात् अधऽप्रिया पुचः कणस्य वां इह सुसाव सोम्यं

मधु ॥४॥ आ नो यातमुपश्रुत्यश्विना सोमपीतये । स्वाहा
 स्तोमस्य वर्धना प्र कवी धीतिभिर्नरा ॥५॥२५॥ यच्चिद्धि
 वां पुर ऋषयो जुहूरेऽवसे नरा । आ यातमश्विना गंत-
 मुपेमां सुष्टुतिं मम ॥६॥ दिवश्चिदोचनादध्या नो गंतं
 स्वर्विदा । धीभिर्वत्सप्रचेतसा स्तोमेभिर्हवनश्रुता ॥७॥
 किमन्ये पर्यासतेऽस्मात्स्तोमेभिरश्विना । पुत्रः कणस्य वा-
 मृषिगीर्भिर्वत्सो अवीवृधत् ॥८॥ आ वां विप्र इहावसे-
 ऽह्नुस्तीमेभिरश्विना । अरिष्ठा ब्रुवंहंतमा ता नो भूतं म-
 योभुवा ॥९॥ आ यद्यां योषणा रथमतिष्ठजिनीवसू ।
 विश्वान्यश्विना युवं प्र धीतान्यगच्छतं ॥१०॥२६॥ अतः
 सहस्रनिर्णिजा रथेना यातमश्विना । वत्सो वां मधुमद-
 चोऽशंसीत्काव्यः कविः ॥११॥ पुरुमंद्रा पुरुवसू मनोतरा
 रयीणां । स्तोमं मे अश्विनाविममभि बह्वीं अनूपातां ॥१२॥
 आ नो विश्वान्यश्विना धत्तं राधांस्यहंया । कृतं नं चतुर्विधा-
 वतो मा नो रीरधतं निदे ॥१३॥ यत्नासत्या परावति यद्वा
 स्थो अध्वरि । अतः सहस्रनिर्णिजा रथेना यातमश्विना
 ॥१४॥ यो वां नासत्यावृषिगीर्भिर्वत्सो अवीवृधत् । तस्मै
 सहस्रनिर्णिजमिषं धत्तं घृतश्रुतं ॥१५॥२७॥ प्रास्मा ऊर्जं
 घृतश्रुतमश्विना यच्छतं युवं । यो वां सुम्नायं तुष्टवदसूयार्हा-
 नुनस्पती ॥१६॥ आ नो गंतं रिशादसेमं स्तोमं पुरुभुजा ।
 कृतं नः सुश्रियो नरेमा दातमभिष्टये ॥१७॥ आ वां विश्वा-
 भिरूतिभिः प्रियमेधा अहूयत । राजतावध्वराणामश्विना
 यामहूतिषु ॥१८॥ आ नो गंतं मयोभुवाश्विना शुभुवा युवं ।
 यो वां विमन्यू धीतिभिर्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत् ॥१९॥ याभिः

मधु॥४॥ आ नः यातं उपऽश्रुति अश्विना सोमऽपीतये स्वाहा
 स्तोमस्य वर्धता प्र कवी धीतिऽभिः नरा॥५॥२५॥ यत् चित् हि
 वां पुरा ऋषयः जुहूरे अवसे नरा आ यातं अश्विना आ गतं उप
 इमां सुऽस्तुतिं मम॥६॥ दिवः चित् रोचनात् अधि आ नः गतं
 स्वऽविद् धीभिः वत्सऽप्रचेतसा स्तोमैभिः हवन्ऽश्रुता॥७॥
 किं अन्ये परि आसते अस्मात् स्तोमैभिः अश्विना पुत्रः कर्णस्य वां
 ऋषिः गीऽभिः वत्सः अवीवृधत्॥८॥ आ वां विप्रः इह अवसे
 अहं स्तोमैभिः अश्विना अरिमा वृचहन्ऽतमा ता नः भूतं म-
 यऽभुवा॥९॥ आ यत् वां योषणा रथं अतिष्ठत् वाजिनीऽवसू०
 विश्वानि अश्विना युवं प्र धीतानि अगच्छतं॥१०॥२६॥ अतः
 सहस्रऽनिर्निजा रथेन आ यातं अश्विना वत्सः वां मधुऽमत् व-
 चः अर्शसीत् काव्यः कविः॥११॥ पुरुऽमंद्रा पुरुऽवसू० मनोतरां
 रयीणां स्तोमै मे अश्विना इमं अभि वहीं अनुपातां॥१२॥ आ
 नः विश्वानि अश्विना धत्तं राधांसि अहं या कृतं नः ऋत्वियऽवतः
 मा नः रीरधतं निदे॥१३॥ यत् नासत्या पराऽवति यत् वा स्यः
 अधि अंबरे अतः सहस्रऽनिर्निजा रथेन आ यातं अश्विना॥१४॥
 यः वां नासत्या ऋषिः गीऽभिः वत्सः अवीवृधत् तस्मै सहस्र-
 ऽनिर्निजं इमं धत्तं घृतऽश्रुतं॥१५॥२७॥ प्र अस्मै ऊजै घृतऽश्रुतं
 अश्विना यच्छतं युवं यः वां सुधायं तुस्तवं वसुऽयात् दानुनः
 पती॥१६॥ आ नः गतं रिशादसा इमं स्तोमं पुरुऽभुजा कृतं नः
 सुऽश्रियः नरा इमा दातं अभिष्टये॥१७॥ आ वां विश्वभिः ऊ-
 तिऽभिः प्रियऽमैधाः अहूपत् राजंतौ अध्वराणां अश्विना याम-
 ऽहूतिपु॥१८॥ आ नः गतं मयऽभुवा अश्विना शंऽभुवा युवं यः
 वां विपन्तू धीतिऽभिः गीऽभिः वत्सः अवीवृधत्॥१९॥ याभिः

कण्वं मेधातिथिं याभिर्विशं दर्शव्रजं । याभिर्गोशयैर्मावतं ताभि-
नोऽवतं नरा ॥२०॥२८॥ याभिर्नरा वसदस्युर्मावतं कृत्ये धने ।
ताभिः प्र१स्माँ अश्विना प्रावतं वाजसातये ॥२१॥ प्र वां स्तो-
माः सुवृक्तयो गिरो वधेत्वश्विना । पुरुषा वृत्रहन्ता ता नो भूतं
पुरुस्पृहा ॥२२॥ जीहि पदान्यश्विनोराविः सांति गुहा परः ।
कवी कृतस्य पत्नभिर्योग्योवेभ्यस्परि ॥२३॥२९॥

॥९॥ १-२१ शशकर्थः काव्यः ॥ अश्वितौ ॥ १ ३, ६, १४, १५ गृह्यतौ । २, ३, २०, २१ गायत्री ।
५ ककुप । ७-९, १३, १६-१९ अनुष्टुप् । १० त्रिष्टुप् । ११ विराट् । १२ भगती ॥

॥९॥ आ नूनमश्विना युवं वत्सस्य गंतमवसे । प्रास्मै यच्छ-
तमवृकं पृथु हृदियुयुतं या अरांतयः ॥१॥ यदंतरिक्षे यद्वि-
यत्पंच मानुषाँ अनु । नृम्यं तद्वत्तमश्विना ॥२॥ ये वा दंसांस्य-
श्विना विप्रासः परिमामृशुः । एवेत्काण्वस्य बोधतं ॥३॥ अयं
वा धर्मो अश्विना स्तोमेन परि पिच्यते । अयं सोमो मधुमान्वा-
जिनीवसू येन वृत्रं चिकेतथः ॥४॥ यदुप्सु यद्वनस्पतौ यदोषधीषु
पुरुदंससा कृतं । तेन माविष्टमश्विना ॥५॥३०॥ यन्नासत्या भुर-
एयथो यद्वा देव भिषज्यथः । अयं वा वत्सो मृतिभिर्न विंधते
हविष्मंतं हि गच्छथः ॥६॥ आ नूनमश्विनोर्चापिः स्तोमं
चिकेत वामया । आ सोमं मधुमत्तमं यमं सिंचादयर्वणि
॥७॥ आ नूनं रुधुर्वतनिं रथं तिष्ठाथो अश्विना । आ वां
स्तोमा इमे मम नभो न चुच्यवीरत ॥८॥ यद्व्य वा ना-
सत्योक्थैराचुच्यवीमहि । यद्वा वाणीभिरश्विनेवेत्काण्वस्य
बोधतं ॥९॥ यद्वा कक्षीवाँ उत यद्वाश्च ऋषिर्यद्वा दीघतमा
जुहाव । पृथी यद्वा वैत्यः सादनेषुवेदतो अश्विना चेत-

कएँ मेधऽअतिथिं याभिः वशं दर्शऽवजं याभिः गोऽशयं आवतं
ताभिः नः अवतं नरा ॥ २० ॥ २८ ॥ याभिः नरा चसदस्युं आवतं
कृत्ये धने ताभिः सु अस्मान् अश्विना प्र अवतं वाजंऽसातये
॥ २१ ॥ प्र वां स्तोमाः सुऽवृक्तयः गिरः वर्धतु अश्विना पुरुऽचा
वृचहन्ऽतमा तानः भूतं पुरुऽस्मृहा ॥ २२ ॥ चीणिं पदानि अश्वि-
नोः आविः संति गुहा परः कवी चतस्य पत्न्यऽभिः अवाक् जी-
वेभ्यः परि ॥ २३ ॥ २९ ॥

॥ ९ ॥ आ नूनं अश्विना युवं वत्सस्य गतं अवसे प्र अस्मि य-
च्छतं अवृक्तं पृथु हृदिः युयुतं याः अरातयः ॥ १ ॥ यत् अंतरिक्षे
यत् दिवि यत् पंच मानुषान् अनु नृणं तत् धत्तं अश्विना ॥ २ ॥
ये वां दंसांसि अश्विना विप्रांसः परिऽममृषुः एव इत् काण्वस्य
योधतं ॥ ३ ॥ अयं वां घर्मः अश्विना स्तोमेन परि सिच्यते अयं
सोमः मधुऽमान् वाजिनीऽवसू० येन वृचं चिकेतथः ॥ ४ ॥ यत्
अप्ऽसु यत् वनस्पतौ यत् ओषधीषु पुरुऽदंसा कृतं तेन मा
अविष्टं अश्विना ॥ ५ ॥ ३० ॥ यत् नासत्या भुरण्यथः यत् वा देवा
भिपज्यथः अयं वां वत्सः मतिऽभिः न विंधते हविर्मतं हि ग-
च्छथः ॥ ६ ॥ आ नूनं अश्विनोः ऋषिः स्तोमं चिकेत वामया आ
सोमं मधुमत्ऽतमं घर्मं सिचात् अथर्वणि ॥ ७ ॥ आ नूनं रघु-
ऽवर्तनि रथं तिष्ठाथः अश्विना आ वां स्तोमाः इमे मर्म नभः न
चुच्यवीरत ॥ ८ ॥ यत् अद्य वां नासत्या उक्थैः आऽचुच्यवीमहि
यत् वा वाणीभिः अश्विना एव इत् काण्वस्य योधतं ॥ ९ ॥ यत्
वां कक्षीवान् उत यत् विऽर्थाः ऋषिः यत् वां दीर्घऽतमाः
जुहाव पृथी यत् वां विन्यः सदनेषु एव इत् अतः अश्विना चेत-

येषां ॥१०॥३१॥ यातं दृदिष्या उत नः परस्या भूतं जगत्पा उत
नस्तनूपा । यतिस्तोफाय तनयाय यातं ॥११॥ यदिदेण सूर्ये
याचो अश्विना यद्यो वायुना भयंयः समोक्तसा । यदादित्येभि-
र्जुभुभिः सज्जोपसा यद्या विष्णोर्विक्रमणेषु तिष्ठयः ॥१२॥ यद-
ष्टाश्विनायहं हुवेय वाजसातये । यत्पानु तुर्वणे सहस्रप्रेष्टम-
श्विनोरयः ॥१३॥ आ नूनं यातमश्विनेमा हृष्यानि वा हिता ।
इमे सोमांसो अग्निं तुर्वणे यदायिमे कणेषु वामय ॥१४॥ यक्षा-
सत्या पराके शयंके अस्मि भेषजं । तेन नूनं विमृदाय प्रचेतसा
दृदिष्यस्ताय यच्छतं ॥१५॥३२॥ अर्भुत्सु प्र देव्या साकं वाचाहम-
श्विनोः । प्यायदेव्या मतिं वि रातिं मर्त्येभ्यः ॥१६॥ प्र बोधयोपो
अश्विना प्र देवि सूनृते महि । प्र यज्ञहोतरानुपक्वम मदाय श्रवो
बृहत् ॥१७॥ यदुपो यासि भानुना सं सूर्येण रोचसे । आ हायम-
श्विनो रयो यतिर्याति नृपाय ॥१८॥ यदापीतासी अंगयो
गायो न दुह ऊर्धभिः । यद्या चाणीरनूपत् प्र देवयंतो अश्विना
॥१९॥ प्र शुम्बाय प्र जयसे प्र नृपात्याय शर्मणे । प्र दद्याय प्रचे-
तसा ॥२०॥ यन्नूनं धीभिरश्विना पितृयोना निपीदयः । यद्यो
सुन्नेभिरुक्थ्या ॥२१॥३३॥

॥ १० ॥ १-६ प्रगायः वायवः ॥ अश्विनो ॥ १. ५ बृहती । २ मध्येत्योतिः ।
३ अनुपुष । ४ यान्तावर्पितः । ५ महोवृद्धी ॥

॥ १० ॥ यत्स्यो दीर्घप्रसन्नानि यद्यादो रोचने दिवः । यद्यो
समुद्रे अथ्याकृते गृहेऽत आ यातमश्विना ॥१॥ यद्यो यज्ञं
मर्त्ये संमिमिष्टाश्विरेवेत्काणस्य बोधतं । बृहस्पतिं वि-
श्वान्देवो अहं हुव इन्द्राविष्णू अश्विनावागुहेपसा ॥२॥ त्या-
न्यश्विना हुवे सुदंससा गृभे कृता । ययोरस्ति प्र शोः सुख्यं

येथां ॥ १० ॥ ३१ ॥ यातं हृदिः ऽपौ उत नः परः ऽपाभूतं जगत् ऽपौ
उत नः तनू ऽपा वर्तिः तोकाय तनयाय यातं ॥ ११ ॥ यत् इदं स-
ऽरथं यायः अश्विना यत् वा वायुना भवथः सं ऽश्लोकसा यत्
आदित्येभिः च भुऽभिः स ऽजोपसा यत् वा विष्णोः वि ऽक्रमणेपु
तिष्ठथः ॥ १२ ॥ यत् अद्य अश्विनौ अहं हुवेयं वाजं ऽसातये यत्
पृत् ऽसु तुर्वणे सहः तत् श्रेष्ठं अश्विनोः अवं ॥ १३ ॥ आ नूनं यातं
अश्विना इमा हव्यानि वां हिता इमे सोमासः अधि तुर्वणे यदौ
इमे कर्त्तव्ये वां अर्थ ॥ १४ ॥ यत् नासत्या परा के अर्वा के अस्ति मे प-
जं तेन नूनं वि ऽमदाय प्र ऽचेतसा हृदिः वत्साय यच्छतं ॥ १५ ॥ ३२ ॥
अभुत्सि कुं प्र देष्या साकं वाचा अहं अश्विनोः वि आवः देवि आ
मतिं वि रातिं मर्त्येभ्यः ॥ १६ ॥ प्र बोधय उपः अश्विना प्र देवि
सूनृते महि प्र यज्ञ ऽहोतः आनुयक् प्र मदाय अवं बृहत् ॥ १७ ॥
यत् उपः यासि भानुना सं सूर्येण रोचसे आ ह्व अयं अश्विनोः
रथः वर्तिः याति नृ ऽपाम्यं ॥ १८ ॥ यत् आ ऽपीतासः अंशवं गावं
न दुहे ऊधं ऽभिः यत् वा वाणीः अनूयत प्र देव ऽयंतः अश्विना
॥ १९ ॥ प्र द्युम्नाय प्र शर्वसे प्र नृ ऽसह्याय शर्मणे प्र दद्याय प्र ऽचे-
तसा ॥ २० ॥ यत् नूनं धीभिः अश्विना पितुः योना नि ऽसीदथः
यत् वा सुमेभिः उक्थ्या ॥ २१ ॥ ३३ ॥

॥ १० ॥ यत् स्थः दीर्घं ऽप्रसन्नं यत् वा अदः रोचने दिवः यत्
वा स मुदे अपि आ ऽकृते गृहे अतः आ यातं अश्विना ॥ १ ॥ यत् वा
यज्ञं मनवे सं ऽमिमिष्ठार्थः एव इत् काखस्य बोधतं बृहस्पतिं
विश्वान् देवान् अहं हुवे इन्द्रा विष्णूँ अश्विनौ आप्नुऽहेपसा ॥ २ ॥
न्या नु अश्विना हुवे सु ऽदंससा गुभे कृता ययोः अस्ति प्र नः सुख्यं

देवेष्वध्यायं ॥ ३ ॥ ययोरधि प्र यज्ञा असूरे संति सूरयः । ता यज्ञ-
स्याध्वरस्य प्रचेतसा स्वधाभिर्या पिबतः सोम्यं मधु ॥ ४ ॥ यद्-
द्याश्विनावपाग्यत्पाक्स्थो वाजिनीवसू । यद्बुधव्यनंवि तुर्वशे
यदौ हुवे वामथ मा गंतं ॥ ५ ॥ यदंतरिक्षे पतथः पुरुभुजा यद्वेमे
रोदसी अनु । यदा स्वधाभिरधितिष्ठथो रथमत आ यातमश्वि-
ना ॥ ६ ॥ ३४ ॥

॥ ११ ॥ १-१० वातः काशः ॥ अग्निः ॥ १ प्रतिष्ठा । २ यथेमाना । ३-९ गायत्री । १० त्रिष्टुप् ॥

॥ ११ ॥ त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ मर्त्येषा । त्वं यज्ञेष्ठीक्यः
॥ १ ॥ त्वमसि प्रशस्यो विदयेषु सहन्त्य । अग्ने रथीरध्वराणां ॥ २ ॥
स त्वमस्मदप द्विपो युयोधि जातवेदः । अदेवीरग्ने अरातीः ॥ ३ ॥
अंति चित्संतमहं यज्ञं मर्तस्य रिपोः । नोप वेपि जातवेदः ॥ ४ ॥
मर्तो अमर्त्यस्य ते भूरि नाम मनामहे । विप्रांसो जातवेदसः
॥ ५ ॥ ३५ ॥ विप्रं विप्रांसोऽवसे देवं मर्तास जतये । अग्निं गीर्भिर्ह-
वामहे ॥ ६ ॥ आ ते वत्सो मनो यमत्परमाश्वित्तुधस्थान् । अग्ने
त्वांकामया गिरा ॥ ७ ॥ पुरुषा हि सदृक्स्थि विशो विश्वा अनु
प्रभुः । समत्सु त्वा हवामहे ॥ ८ ॥ समत्स्वग्निमवसे वाजयंतो ह-
वामहे । वाजेषु चित्राधसं ॥ ९ ॥ प्रानो हि कमीक्यो अध्वरेषु
सनाद्य होता नर्थश्च सत्ति । स्वां चाग्ने तन्यं पिप्रयस्वास्मभ्यं च
सौभगमा यजस्व ॥ १० ॥ ३६ ॥ ८ ॥ ५ ॥

॥ १२ ॥ १-३३ यवेदः काशः ॥ इंद्रः ॥ उषिष्ठा ॥

॥ १२ ॥ य ईद सोमपातमो मदः शविष्ठ चेतति । येना हंसि
त्यपचिणं तमीमहे ॥ १ ॥ येना दशग्वमघ्निगुं वेपयंतं स्वर्णरं ।
येना समुद्रमाविष्ठा तमीमहे ॥ २ ॥ येन सिंधुं महीरपो रथो इव

देवेषु अधि आप्यं ॥३॥ ययोः अधि प्रयज्ञाः असूरे संति सूरयः ता
 यज्ञस्य अध्वरस्य प्रचेतसा स्वधाभिः या पिबतः सोम्यं मधु
 ॥४॥ यत् अद्य अश्विनौ अपाक् यत् प्राक् स्थः वाजिनीऽवसू०
 * यत् द्रुह्यवि अनवि तुर्वशे यदौ हुवे वां अथ मा आ गतं ॥५॥ यत्
 अंतरिक्षे पतथः पुरुऽभुजा यत् वा इमे रोदसी अनु यत् वा स्व-
 धाभिः अधिऽतिष्ठथः रथं अतः आ यातं अश्विना ॥६॥ ३४॥

॥११॥ त्वं अग्ने व्रतऽपांः असि देवः आ मर्त्येषु आ त्वं यज्ञेषु
 ईड्यः ॥१॥ त्वं असि प्रऽशस्यः विदर्षेषु सहन्त्य अग्ने रथीः अध्व-
 राणां ॥२॥ सः त्वं अस्मत् अप द्विपः युयोधि जातऽवेदः अदेवीः
 अग्ने अरांतीः ॥३॥ अंति चित् संतं अहं यज्ञं मर्तस्य रिपोः न उप
 वेपि जातऽवेदः ॥४॥ मर्ताः अमर्त्यस्य ते भूरि नाम मनामहे वि-
 प्रांसः जातऽवेदसः ॥५॥ ३५॥ विप्रं विप्रांसः अर्वसे देवं मर्तासः
 ऊतये अमिं गीःऽभिः हवामहे ॥६॥ आ ते वत्सः मनः यमत् पर-
 मात् चित् सधऽस्यात् अग्ने त्वांऽकामया गिरा ॥७॥ पुरुऽचा हि
 सुऽहङ् असि विशः विश्वाः अनु प्रऽभुः समत्ऽसु त्वा हवामहे
 ॥८॥ समत्ऽसु अमिं अर्वसे वाजऽयंतः हवामहे वाजेषु चिच-
 ऽराधसं ॥९॥ प्रलः हि कं ईड्यः अध्वरेषु सनात् च होता नव्यः च
 सत्ति स्वां च अग्ने तन्वं पिप्रयस्व अस्मभ्यं च सौभगं आ यज्ञस्व
 ॥१०॥ ३६॥ ८॥ ५॥

॥१२॥ यः इदं सोमऽपातमः मर्दः श्विष्ठ चेतंति येन हंसि
 नि अचिणं तं ईमहे ॥१॥ येन दशऽग्वं अग्निऽगुं वेपयंतं स्वःऽनरं
 येन समुद्रं आविष्यंतं ईमहे ॥२॥ येन सिंधुं महीः अपः रथान्ऽइव

प्रचोदयः । पंथांमृतस्य यातवे तमीमहे ॥ ३ ॥ इमं स्तोमंमभिष्टये
 घृतं न पूतमद्रिवः । येनानुसृष्ट ओजसा वृक्षिष्य ॥ ४ ॥ इमं
 जुषस्व गिर्वेणः समुद्र इव पिब्यते । इंद्र विश्वाभिरुतिभिर्वेव-
 क्षिष्य ॥ ५ ॥ १ ॥ यो नो देवः परावतः सखित्वनाय मामहे । दिवो
 न वृष्टिं प्रथयन्ववक्षिष्य ॥ ६ ॥ वृक्षुरस्य केतय उत यजो
 गर्भस्तयोः । यत्सूर्यो न रोदसी अर्वाधयत् ॥ ७ ॥ यदि प्रवृष्ट सापते
 सहस्रं महिषां अपः । आदित्स इंद्रियं महि प्र वावृषे ॥ ८ ॥
 इंद्रः सूर्यस्य रुग्मिभिर्यजसा नमोपति । अग्निर्वनेव सास-
 ह्रिः प्र वावृषे ॥ ९ ॥ इयं तं चतुर्विधावती धीतिरिति नयीयमी ।
 सपयंतीं पुरुप्रिया मिमीत इत् ॥ १० ॥ १० ॥ गर्भो यज्ञस्य देवयुः
 जतुं पुनीत आनुषक । स्तोमंरिदंम्य वावृषे मिमीत इत् ॥ ११ ॥
 सनिमिबस्य यप्रम इंद्रः सोमंम्य यीतये । प्राची यागीय मुन्यते
 मिमीत इत् ॥ १२ ॥ १२ ॥ यं विष्वा उक्वयाहमोऽभिप्रमंदुरायवः ।
 घृतं न पिष्य आमन्युतम्य यत् ॥ १३ ॥ उत स्वराजे अ-
 दितिः स्तोममिंद्राय जीजनत् । पुरुप्रगस्तमृतय घृतम्य यत्
 ॥ १४ ॥ अग्नि वह्नय उतवेऽनृपत प्रजस्तये । न देव विप्रता
 हरी घृतम्य यत् ॥ १५ ॥ १३ ॥ यामोममिंद्र विष्वावि यक्षा य चित् ।
 क्षाप्ते । यक्षा मरुता मंदमे ममिंद्रभिः ॥ १६ ॥ यक्षा गरु प-
 रावति मनुदे अग्नि मंदमे । क्षाम्नाकमित्सुते रगा ममिंद्रभिः
 ॥ १७ ॥ १७ ॥ यक्षासि मुन्यतो वृषो यजमानम्य सत्पते । उक्वये वा-
 यम्य रग्यमि ममिंद्रभिः ॥ १८ ॥ देवदेवं योऽयंम इंद्रमिंद्र गृ-
 णीपति । यक्षा यज्ञाय तुर्वरो यानयुः ॥ १९ ॥ यज्ञेनियज्ञरा-
 तमं स्तोमभिः सोमयातमं । द्रोक्षामिंद्र वावृष्यो नयुः
 ॥ २० ॥ १४ ॥ महीरम्य प्रगीतयः पृथीस्त प्रजस्तये । विष्वा

प्रऽचोदयः पंथां ऋतस्य यातवे तं ईमहे ॥३॥ इमं स्तोमं अभिष्टये
 घृतं न पूतं अद्रिऽवः येन नु सद्यः ओजसा ववक्षिथ ॥४॥ इमं जु-
 पस्व गिर्वणः समुद्रः ऽइव पिन्वते इंद्रं विश्वाभिः ऊतिऽभिः वय-
 क्षिथ ॥५॥१॥ यः नः देवः पराऽवतः सखिऽत्वनार्य ममहे दिवः
 न वृष्टिं प्रथयन् ववक्षिथ ॥६॥ ववक्षुः अस्य केतवः उत वज्रः
 गर्भस्त्योः यत् सूर्यः न रोदसी अयर्धयत् ॥७॥ यदि प्रऽवृद्धसुत-
 ऽपुते सहस्रं मृहिपान् अर्धः आत् इतते इंद्रियं मर्हि प्र ववृधे ॥८॥
 इंद्रः सूर्यस्य रश्मिऽभिः नि अर्शसानं ओपति अग्निः वनाऽइव
 ससहिः प्र ववृधे ॥९॥ इयंते ऋत्वियऽवती धीतिः एति नवीयसी
 सपयंती पुरुऽप्रिया मिमीति इत् ॥१०॥२॥ गर्भैः यज्ञस्य देवऽयुः
 ऋतुं पुनीते आनुपक् स्तोमैः इंद्रस्य ववृधे मिमीति इत् ॥११॥ स-
 निः मिचस्य पप्रथे इंद्रः सोमस्य पीतये प्राचीं वाशीऽइव सुन्वते
 मिमीति इत् ॥१२॥ यं विप्राः उक्थ्यऽवाहसः अभिऽप्रमंदुः आ-
 यवः घृतं न पिथे आसनि ऋतस्य यत् ॥१३॥ उत स्वऽराजे अ-
 दितिः स्तोमं इद्राय जीजनत् पुरुऽप्रशस्तं ऊतये ऋतस्य यत्
 ॥१४॥ अभि वह्नयः ऊतये अनूपत प्रऽशस्तये न देव विऽप्रता
 हरी ऋतस्य यत् ॥१५॥३॥ यत् सोमं इंद्रं विष्णवि यत् वा घृजिते
 आशे यत् वा मरुतऽसु मंदसे सं इंदुऽभिः ॥१६॥ यत् वा शक्र प-
 राऽवति समुद्रे अर्धं मंदसे अस्माकं इत् सुते रण सं इंदुऽभिः
 ॥१७॥ यत् वा अर्षिसुन्वतः वृधः यजमानस्य सुतऽपुते उक्थे वा
 यस्य रण्यसि सं इंदुऽभिः ॥१८॥ देवऽदेव वः अवसे इंद्रऽइंद्रं गृ-
 णीयणि अर्धं यज्ञाय तुर्वणे वि आनुषुः ॥१९॥ यज्ञेभिः यज्ञऽवा-
 हसं सोमेभिः सोमऽपातमं होत्राभिः इंद्रं ववृधुः वि आनुषुः
 ॥२०॥४॥ महीः अस्य प्रऽनीतयः पूर्वीः उत प्रऽशस्तयः विश्वा

वसूनि दाणुषे व्यानषुः ॥२१॥ इंद्रं वृत्राय हंतवे देवासो दधिरे
पुरः । इंद्रं वाणीरनूपता समोजसे ॥२२॥ महान्तं महिना वयं
स्तोमैभिर्हवनयुतं । अर्कैरभि प्र णोनुमः समोजसे ॥२३॥ न यं
विविक्ती रोदसी नांतरिक्षाणि वज्रिणं । अमादिदस्य तित्विषे
समोजसः ॥२४॥ यदिंद्र पृतनाज्ये देवास्त्वा दधिरे पुरः । आदिते
हर्यता हरीं बवक्षतुः ॥२५॥५॥ यदा वृचं नदीवृतं शर्वसा वज्रिन्-
वधीः । आदिते हर्यता हरीं बवक्षतुः ॥२६॥ यदा ते विष्णुरीजसा
जीणिं पदा विचक्रमे । आदिते हर्यता हरीं बवक्षतुः ॥२७॥ यदा
ते हर्यता हरीं वावृधाते दिवेदिवे । आदिते विश्वा भुवनानि
येमिरे ॥२८॥ यदा ते मास्तोर्विशुभ्यमिन्द्र नियेमिरे । आदिते
विश्वा भुवनानि येमिरे ॥२९॥ यदा सूर्यममुं दिवि शुक्रं ज्योति-
रधारयः । आदिते विश्वा भुवनानि येमिरे ॥३०॥ इमां तं इंद्र
सुष्टुतिं विप्र इयति धीतिभिः । जामिं पदेव पिप्रतीं प्राध्वरे ॥३१॥
यदस्य धामनि प्रिये समीचीनासो अस्वरन् । नाभां यज्ञस्य
दोहना प्राध्वरे ॥३२॥ सुवीर्यं स्वर्ध्वं सुगव्यमिन्द्र दद्वि नः । होतैव
पूर्वचित्तये प्राध्वरे ॥३३॥६॥२॥

॥ १३ ॥ १-२३ नारदः काशः ॥ इंद्रः ॥ वज्रिणम् ॥

॥ १३ ॥ इंद्रः सुतेषु सोमेषु ऋतुं पुनीत उक्थ्यं । विदे वृधस्य
दर्क्षसो महान्हि यः ॥ १ ॥ स प्रथमे व्योमनि देवानां सदनं
वृधः । सुपारः सुश्रवस्तमः समस्फुजित् ॥ २ ॥ तमहे वाजसातय
इंद्रं भराय शुषिणं । भवा नः सुखे अंतमः सखा वृधे ॥ ३ ॥ इयं
तं इंद्रं गिर्वशी रातिः स्मरति सुन्वतः । मंदानो अस्य वह्निषो वि
राजसि ॥ ४ ॥ नूनं तदिंद्र दद्वि नो यत्त्वा सुन्वत इमहे । रयिं न-

वसूनि दागुपे वि आनगुः ॥२१॥ इंद्रं वृचाय हंतंवे देवासः दु-
धिरे पुरः इंद्रं वाणीः अनूपत सं ओजसे ॥२२॥ महान्तं महिना
वयं स्तोमेभिः हवन्ऽश्रुतं अकिं अभि प्र नोनुमः सं ओजसे
॥२३॥ न यं विविक्तः रोदसी न अंतरिक्षाणि वज्रिणं अमात्
इत् अस्य तित्विपे सं ओजसः ॥२४॥ यत् इंद्रं पृतनार्ज्यं देवाः त्वा
दधिरे पुरः आत् इत् ते हर्यता हरीं ववृक्षतुः ॥२५॥५॥ यदा वृचं
नदीऽवृत्तं शवसा वज्रिन् अवधीः आत् इत् ते हर्यता हरीं ववृ-
क्षतुः ॥२६॥ यदा ते विष्णुः ओजसा चोष्णिं पदा विऽचक्रमे आत्
इत् ते हर्यता हरीं ववृक्षतुः ॥२७॥ यदा ते हर्यता हरीं ववृधाते
दिवेऽदिवे आत् इत् ते विष्वा भुवन्नानि येमिरे ॥२८॥ यदा ते
मारुतीः विशः तुभ्यं इद्रं निऽयेमिरे आत् इत् ते विष्वा भुवन्नानि
येमिरे ॥२९॥ यदा सूर्यं अमुं दिवि शुक्रं ज्योतिः अधारयः आत्
इत् ते विष्वा भुवन्नानि येमिरे ॥३०॥ इमां ते इद्रं सुऽस्तुतिं विप्रः
इयति धीतिऽभिः जामिं पदाऽइव पिप्रतो म अध्वरे ॥३१॥ यत्
अस्य धामनि प्रिये संऽईचीनासः अस्वरन् नाभा यज्ञस्य दोहना
म अध्वरे ॥३२॥ सुऽवीर्यं सुऽअश्व्यं सुऽगव्यं इद्रं दुहि नः होता-
ऽइव पूर्वऽचित्तये म अध्वरे ॥३३॥६॥२॥

॥१३॥ इंद्रः सुतेषु सोमेषु क्रतुं पुनीते उक्थ्यं विदे वृधस्य द-
ष्टासः महान् हि सः ॥१॥ सः प्रथमे विऽओमनि देवानां सदर्ने
वृधः सुऽपारः सुऽप्रवःऽतमः सं अप्सुऽजित् ॥२॥ तं अङ्गे वाज-
ऽसातये इंद्रं भराय शुष्मिणं भवं नः सुमे अंतमः सखा वृधे ॥३॥
इयंते इद्रं गिर्वणः रातिः क्षरति सुन्वतः मंदानः अस्य बर्हिषः वि
राजसि ॥४॥ नूनं तत् इद्रं दुहि नः यत् त्वा सुन्वतः ईमहे रुयिं नः

श्चिन्मा भरा स्वर्विदं ॥ ५ ॥ ७ ॥ स्तोता यत्ते विचर्षणिरति-
 प्रश्रयद्विरः । वया इवानु रोहते जुषंत यत् ॥ ६ ॥ प्रत्नवज्ज-
 नया गिरः शृणुधी जंरितुहव । मदेमदे ववक्षिथा सुकृत्वेने
 ॥ ७ ॥ श्रीकृत्यस्य सूनृता आपो न प्रवता यतीः । अया धिया
 य उच्यते पतिर्दिवः ॥ ८ ॥ उतो पतिर्य उच्यते कृषीनामेक
 इक्षी । नमोवृधैरवस्युभिः सुते रण ॥ ९ ॥ स्तुहि श्रुतं विप-
 श्रितं हरी यस्य प्रसक्षिणा । गंतारा दाणुषो गृहं नमस्विनः
 ॥ १० ॥ ८ ॥ तूतुजानो महेमतेऽश्वेभिः मुषितप्सुभिः । आ याहि
 यज्ञमाणुभिः शमिद्धि ते ॥ ११ ॥ इंद्र शविष्ठ सत्पते रयिं गृ-
 खात्सु धारय । अवंः सूरिभ्यो अमृतं वसुत्वनं ॥ १२ ॥ हवे त्वा
 सूर उदिते हवे मध्यदिने दिवः । जुपाण इंद्र सप्तिभिर्न आ
 गहि ॥ १३ ॥ आ तू गहि प्र तु द्रव मत्स्वा सुतस्य गोमतः । तंतु
 तनुष पूर्य यथा विदे ॥ १४ ॥ यच्छक्रासि परावति यदवावति
 वृचहन् । यद्वा समुद्रे अंधसोऽवितेदसि ॥ १५ ॥ ९ ॥ इंद्र वधंतु
 नो गिर इंद्र सुतास इंदवः । इंद्र हविष्मतीर्विशो अरा-
 णियुः ॥ १६ ॥ तमिद्धिमा अवस्यवः प्रवत्सतीभिरुतिभिः । इंद्र
 सोणीरवर्धयन्वया इव ॥ १७ ॥ चिकटुकेषु चेतनं देवास्तो
 यज्ञमलत । तमिद्धंतु नो गिरः सदावृधं ॥ १८ ॥ स्तोता यत्ते
 अनुवत उक्थान्यतुथा द्ये । श्रुचिः पावक उच्यते सो
 अस्तुतः ॥ १९ ॥ तदिद्रुद्रस्य चेतति यद्गं प्रत्नेषु धामसु । मनो
 यचा वि तद्गुर्विचेतसः ॥ २० ॥ १० ॥ यदि मे सख्यमावर इमस्य
 पाह्यंधसः । मेन विश्वा अति द्विपो अतारिम ॥ २१ ॥ कदा तं इंद्र
 गिर्वणः स्तोता भवाति शंतमः । कदा नो गव्ये अग्न्ये वसौ दधः
 ॥ २२ ॥ उत ते सुपुता हरी वृषणा वहतो रयं । अजुर्यस्य मदि-

चित्रं आभर स्वःऽविदं ॥ ५ ॥ ७ ॥ स्तोता यत्ते विऽचर्पणिः अति-
 ऽप्रश्रयं गिरः वयाःऽइव अनु रोहते जुषंतं यत् ॥ ६ ॥ प्रत्नऽवत्
 जनय गिरः शृणुधि जरितुः हर्व मदेऽमदे ववक्षिष्य सुऽकृत्वने
 ॥ ७ ॥ क्रीकंति अस्य सूनृताः आपः न प्रऽवतां यतीः अया धिया
 यः उच्यते पतिः दिवः ॥ ८ ॥ उत्तो पतिः यः उच्यते कृधीनां एकः
 इत् वशी नमःऽयुधैः अवस्युऽभिः सुते रण ॥ ९ ॥ स्तुहि श्रुतं विपः
 ऽचितं हरीं यस्य प्रऽसक्षिणा गंतारा दशुपः गृहं नमस्विनः
 ॥ १० ॥ ८ ॥ तूनुजानः महेऽमते अश्वेभिः प्रुषितर्षुऽभिः आ याहि
 यज्ञं आशुऽभिः शं इत् हि ते ॥ ११ ॥ इंद्रं शविष्ठ सत्ऽपते रयिं गृ-
 णत्ऽसु धार्य अवंः सूरिऽभ्यः अमृतं वसुऽत्वनं ॥ १२ ॥ हवैत्वा
 सूरं उतऽइते हवै मध्यं दिने दिवः जुषाणः इंद्रं सप्तिऽभिः नः आ
 गृहि ॥ १३ ॥ आ तु गृहि प्र तु द्रव मत्स्व सुतस्य गोऽमतः तंतुं तनुषु
 पूथ्य यथा विदे ॥ १४ ॥ यत् शक्र असिं पराऽवति यत् अर्वाऽवति
 वृचऽहुन् यत् वा समुद्रे अंधसः अविता इत् असि ॥ १५ ॥ ९ ॥ इंद्रं
 वर्धेतु नः गिरः इंद्रं सुतासः इंद्रवः इंद्रे हविष्मतीः विशः अरा-
 णिषुः ॥ १६ ॥ तं इत् विप्राः अवस्यवः प्रवत्तंतीभिः ऊतिऽभिः इंद्रं
 क्षोणीः अवर्धयन् वयाःऽइव ॥ १७ ॥ चिऽकंदुकेषु चेतनं देवासः
 यज्ञं अल्लत तं इत् वर्धेतु नः गिरः सदाऽवृधं ॥ १८ ॥ स्तोता यत्ते
 अनुऽवतः उक्थानि श्रुतुऽथा दुधे शुचिः पावकः उच्यते सः अ-
 क्षुतः ॥ १९ ॥ तत् इत् रुद्रस्य चेतति यज्ञं प्रत्नेषु धामऽसु मनः यत्
 वितत् दधुः विऽचेतसः ॥ २० ॥ १० ॥ यदि मे सख्यं आऽवरः इमस्य
 पाहि अंधसः येन विश्वाः अति द्विपः अतारिम ॥ २१ ॥ कदा ते इंद्र
 गिर्वृणः स्तोता भवति शंतमः कदा नः गर्भे अर्घ्ये वसौ दधुः
 ॥ २२ ॥ उत ते सुऽस्तुता हरीं वृषणा वहतः रथं अजुर्घस्य मदिन-

अ० ६. अ० १. व० १५.] ॥ ६६ ॥ [म० ८. अ० ३. सू० १४.]

तमं यमीमहे ॥ २३ ॥ तमीमहे पुरुषुतं यद्दं प्रज्ञाभिस्त्वितिभिः । नि
वर्हिषि प्रिये सद्दधं द्विता ॥ २४ ॥ वर्षस्वा सु पुरुषुतं ऋषिपुता-
भिस्त्वितिभिः । धुष्वस्व पिषुषीमिषमवा च नः ॥ २५ ॥ ११ ॥ इन्द्र
त्वमवितेदसीत्यां स्तुवतो अद्रिवः । ऋतादियमि ते धियं मनो-
युजं ॥ २६ ॥ इह त्या संधमाद्या युजानः सोमपीतये । हरीं इन्द्र
प्रतद्वसू अभि स्वर ॥ २७ ॥ अभि स्वरंतु ये तव रुद्रासः सक्षत
श्रियं । उतो मरुत्वतीर्विशो अभि प्रयः ॥ २८ ॥ इमा अस्य प्रतूतयः
पदं जुषंतं यद्विषि । नाभां यज्ञस्य सं दधुर्यथां विदे ॥ २९ ॥ अयं
दीर्घाय चक्षसे प्राचि प्रयत्यध्वरे । मिमीति यज्ञमानुषग्विचक्ष्यं
॥ ३० ॥ १२ ॥ वृषायमिन्द्र ते रथं उतो ते वृषणा हरी । वृषा त्वं शत-
क्रतो वृषा हवः ॥ ३१ ॥ वृषा यावा वृषा मदो वृषा सोमो अयं सुतः ।
वृषा यज्ञो यमिन्वसि वृषा हवः ॥ ३२ ॥ वृषा त्वा वृषणं हुवे वज्रि-
च्छिन्नाभिस्त्वितिभिः । वावंथ हि प्रतिष्ठति वृषा हवः ॥ ३३ ॥ १३ ॥

॥ १४ ॥ १-१५ गोपूज्यश्रुतिनो कात्यायनौ । इन्द्रः ॥ गायत्री ॥

॥ १४ ॥ यदिन्द्राहं यथा त्वमीशीय वस्व एक इत् । स्तोता मे
गोपखा स्यात् ॥ १ ॥ शिक्षेयमस्मि दिक्षेयं शचीपते मनीषिणे ।
यद्दहं गोपतिः स्यां ॥ २ ॥ धेनुष्ट इन्द्र सूनृता यजमानाय सुवृते ।
गामर्ष्य पिषुषीं दुहे ॥ ३ ॥ न ते वर्तास्ति रार्धस इन्द्र देवी न
मर्त्यः । यद्वित्संसि स्तुतो मघं ॥ ४ ॥ यज्ञ इन्द्रमवर्धयद्यद्भूमिं
व्यवर्तयत् । चक्राण ओषणं दिवि ॥ ५ ॥ १४ ॥ वावृधानस्य
ते वयं विश्वा धनानि जिग्युषः । उतिमिन्द्रा वृणीमहे ॥ ६ ॥
व्यं त्रिस्तमतिरन्मदे सोमस्य रोचना । इन्द्रो यदभिन्नहलं
॥ ७ ॥ उक्ता आजदंगिरोभ्य आविष्कृण्वन्गुहां सतीः । अर्वाचं नु-

अ० ६. अ० १. व० १५.] ॥ ९६ ॥ [म० ८. अ० ३. सू० १४.]

ऽतमं यं ईमहे ॥ २३ ॥ तं ईमहे पुरुऽस्तुतं यज्ञं प्रत्नाभिः ऊतिऽभिः
नि वहिषि प्रिये सद्गत् अथ द्विता ॥ २४ ॥ वर्धस्व सु पुरुऽस्तुत
ऋषिऽस्तुताभिः ऊतिऽभिः धुक्षस्व पिपुषीं इषं अवं च नः
॥ २५ ॥ ११ ॥ इंद्रं त्वं अविता इत् असि इत्था स्तुवतः अद्रिऽवः
ऋतात् इयमिं ते धियं मनःऽयुजं ॥ २६ ॥ इह त्या सधऽमाद्या यु-
जानः सोमंऽपीतये हरीं इंद्रं प्रतत्ऽवसूं अभि स्वर ॥ २७ ॥ अ-
भि स्वरंतु ये तवं रुद्रासः सद्यत् प्रियं उतो मरुत्वतीः विशः अ-
भि प्रयः ॥ २८ ॥ इमाः अस्य प्रऽतूर्तयः पदं जुपंत यत् दिवि नाभा
यज्ञस्य संदधुः यथा विदे ॥ २९ ॥ अयं दीर्घाय चक्षसे प्राचिं प्रऽयति
अध्वरे मिमीति यज्ञं आनुपक् विऽचक्ष्यं ॥ ३० ॥ १२ ॥ वृषा अयं इंद्र
ते रथः उतो ते वृषणा हरीं वृषां त्वं शतऽक्रतो वृषा हवः ॥ ३१ ॥
वृषा यावा वृषा मदः वृषा सोमः अयं सुतः वृषा यज्ञः यं इत्वंसि
वृषा हवः ॥ ३२ ॥ वृषा त्वा वृषणं हुवे वर्जिन् चिषाभिः ऊतिऽभिः
वृषं हि प्रतिऽस्तुतिं वृषा हवः ॥ ३३ ॥ १३ ॥

॥ १४ ॥ यत् इंद्र अहं यथा त्वं ईशीय वस्वः एकः इत् स्तोता मे
गोऽसंखा स्यात् ॥ १ ॥ शिष्यं अस्मिं दित्तं यं शचींऽपते मनीषिणे
यत् अहं गोऽपतिः स्यां ॥ २ ॥ धेनुः ते इंद्रं सूनृता यजमानाय सु-
न्यते गां अथ पिपुषीं दुहे ॥ ३ ॥ न ते वर्ता अस्ति राधसः इंद्रं देवः
न मर्त्यः यत् दित्सि स्तुतः मघं ॥ ४ ॥ यज्ञः इंद्रं अवर्धयत् यत् भूमिं
वि अवर्तयत् चक्राणः ओषधं दिवि ॥ ५ ॥ १४ ॥ ववृधानस्यं ते वयं
विश्वा धनानि जिग्मयः ऊतिं इंद्रं आ वृणीमहे ॥ ६ ॥ वि अंतरिक्षं
अतिरत् मदं सोमस्य रोचना इंद्रः यत् अभिनत् वलं ॥ ७ ॥ उत्
गाः आजत् अंगिरःऽभ्यः आविः कृष्णन् गुहां सतीः अर्वाचं नु-

नुदे वलं ॥ ८ ॥ इंद्रेण रोचना दिवो ह००हानि हंहितानि च। स्थि-
राणि न परागुदे ॥ ९ ॥ अपामूर्मिर्मदन्निव स्तोमं इंद्राजिरायते।
वि ते मदा अराजिपुः ॥ १० ॥ १५ ॥ त्वं हि स्तोमवर्धन इंद्रास्युक्थ-
वर्धनः। स्तोत्राणामुत भद्रकृत् ॥ ११ ॥ इंद्रमित्केशिना हरी सोमपे-
याय वक्षतः। उषं यज्ञं सुरार्धसं ॥ १२ ॥ अपां फेनेन नमुचेः शिरं
इंद्रोदवर्तयः। विश्वा यदजयः स्पृधः ॥ १३ ॥ मायाभिरुत्तिसृप्तत
इंद्रं यामारुरुक्षतः। अब दस्यूरधूनुषाः ॥ १४ ॥ असुन्वामिंद्र संसदं
विषूचीं व्यनाशयः। सोमपा उत्तरो भवन् ॥ १५ ॥ १६ ॥

॥ १५ ॥ १-१३ गोपूतत्रयमूजिगो कथनापनौ ॥ इंद्रः ॥ अधिष्ठा ॥

॥ १५ ॥ तम्बुभि प्र गांयत पुरुहूतं पुरुष्टुतं। इंद्रं गीर्भिस्त-
विषमा विंवासत ॥ १ ॥ यस्य द्विवर्हसो बृहत्सहो दाधार
रोदसी। गिरीरजो अपः स्ववृषत्वंना ॥ २ ॥ स राजसि पु-
रुष्टुतं एको वृत्राणि जिघ्रसे। इंद्रं जैत्रां प्रवस्यां च यंतवे ॥ ३ ॥
तं ते मदं गृणीमसि वृषणं पृत्सु सांसहिं। उ लोककृत्नुमद्रि-
वो हरिथियं ॥ ४ ॥ येन ज्योतींषायवे मनवे च विवेदिष्य।
मदानो अस्य वहिपो वि राजसि ॥ ५ ॥ १७ ॥ तद्वा चिंत्त
उक्थितोऽनु पुवंति पूर्वषां। वृषपत्नीरपो जया दिवेदिवे
॥ ६ ॥ तव त्यदिद्रियं बृहत्तव शुष्ममुत क्रतुं। वज्रं शिणोति
धिपणा वरेण्यं ॥ ७ ॥ तव द्यौरिंद्र पौंस्यं पृथिवी वर्धति प्रवः।
त्वामापः पर्वतासश्च हिन्विरे ॥ ८ ॥ तां विष्णुबृहन्क्षयो मित्रो
गृणोति वरुणः। तां शर्धो मदत्यनु मारुतं ॥ ९ ॥ त्वं वृषा जनानां
मंहिष्ठ इंद्रं जज्ञिषे। सचा विश्वा स्वपत्यानि दधिपे ॥ १० ॥ १८ ॥
सचा त्वं पुरुष्टुतं एको वृत्राणि तीक्ष्णसे। नान्य इंद्रात्करुणं

नुदे वलं ॥ ८ ॥ इंद्रेण रोचना दिवः हव्हानि हंहितानि च स्थि-
राणि न पराऽनुदे ॥ ९ ॥ अयां ऊर्मिः मर्दन्ऽइव स्तोमः इंद्र अ-
जिरऽयते विते मदाः अराजिपुः ॥ १० ॥ १५ ॥ त्वं हि स्तोमऽवर्धनः
इंद्र असि उक्थऽवर्धनः स्तोतृणां उत भद्रऽकृत् ॥ ११ ॥ इंद्र इत्
केशिना हरीं सोमऽपेयाय वक्षतः उष मज्ञं सुऽराधसं ॥ १२ ॥
अयां फेनेन नमुचेः शिरः इंद्र उत अवर्तयः विश्वाः यत् अजयः
स्पृधः ॥ १३ ॥ मायाभिः उतऽसिसृप्ततः इंद्र द्यां आऽरुह्यतः अयं
दस्यून अधूनुयाः ॥ १४ ॥ असृन्वा इंद्र संऽसदं विपूचीं वि अना-
शयः सोमऽपाः उतऽतरः भवन् ॥ १५ ॥ १६ ॥

॥ १५ ॥ तं ऊं अभि प्र गायत पुरुऽहूतं पुरुऽस्तुतं इंद्रं गीऽभिः
तविपं आ विवासत ॥ १ ॥ यस्य धिऽवहंसः बृहत् सहः दाधार रो-
दसी गिरीन् अजान् अपः स्वः वृषऽत्नना ॥ २ ॥ सः राजसि पु-
रुऽस्तुत एकः वृचाणि जिघ्रसे इंद्र जैचा अयस्या च यंतवे ॥ ३ ॥
तं ते मर्दं गृणीमसि वृषणं पृत्ऽसु ससहिं ऊं लोकऽकृत्नुं अदि-
ऽवः हरिऽश्रियं ॥ ४ ॥ येन ज्योतींषि आयवे मनवे च विवेदिष्य
मंदानः अस्य वहिषः वि राजसि ॥ ५ ॥ १७ ॥ तत् अद्य चित् ते उ-
क्थितः अनु स्तुवन्ति पूर्वऽया वृषऽपत्नीः अपः जय दिवेऽदिवे
॥ ६ ॥ तव त्वत् इंद्रियं बृहत् तव शुष्मं उत क्रतुं वज्रं शिशाति धि-
यणा वरेण्यं ॥ ७ ॥ तव द्यौः इंद्र पौंस्यं पृथिवी वर्धति अयः त्वां
आपः पर्वतासः च हिन्विरे ॥ ८ ॥ त्वां विष्णुः बृहन् द्ययः मित्रः
गृणाति वरुणः त्वां शर्धः मरुति अनु मारुतं ॥ ९ ॥ त्वं वृषा जनानां
मंहिष्ठः इंद्र जज्ञिये सचा विश्वा सुऽअपत्यानि दुधिपे ॥ १० ॥ १८ ॥
सचा त्वं पुरुऽस्तुत एकः वृचाणि तोशसे न अन्यः इंद्रात् करणं

अ० ६, अ० १, व० २२.] ॥ ९८ ॥ [म० ८, अ० ३, सू० १७.

भूय इन्वति ॥ ११ ॥ यदिद्र मन्मशस्वा नाना हवन्त ऊतये । अस्मा-
कैभिर्नृभिरचा स्वर्जय ॥ १२ ॥ अरं क्षयाय नो महे विश्वा रूपा-
र्याविशन् । इन्द्रं जैत्राय हर्षया शचीपतिं ॥ १३ ॥ १९ ॥

॥ १६ ॥ १-१२ इतिविधिः काव्यः ॥ इन्द्रः ॥ गायत्री ॥

॥ १६ ॥ प्र सस्त्राजं चर्यणीनामिन्द्रं स्तोता नव्यं गीभिः । नरं
नृपाहं मंहिष्ठं ॥ १ ॥ यस्मिन्नुक्थानि रण्यन्ति विश्वानि च श्रव-
स्या । अपामवो न समुद्रे ॥ २ ॥ तं सुष्टुत्या विवासे ज्येष्ठराजं भरे
कृतुं । महो वाजिनं सनिभ्यः ॥ ३ ॥ यस्यानूना गभीरा मदा
उरवस्तरुचाः । हर्षुमन्तः शूरसातौ ॥ ४ ॥ तमिदनेषु हितेष्टधिवा-
कायं हवन्ते । येषामिन्द्रस्ते जयन्ति ॥ ५ ॥ तमिदयौ निरार्यन्ति तं कृते-
भिश्चर्षण्यः । एष इन्द्रो वरिवस्कृत् ॥ ६ ॥ २० ॥ इन्द्रो ब्रह्मेन्द्र ऋषिरिन्द्रः
पुरु पुरुहूतः । महान्महीभिः शचीभिः ॥ ७ ॥ स स्तोम्यः स हव्यः
सत्यः सत्या तु विकूर्मिः । एकश्चित्सन्नभिभूतिः ॥ ८ ॥ तमर्केभिस्तं
सामभिस्तं गायचैश्चर्षण्यः । इन्द्रं वर्धन्ति क्षितयः ॥ ९ ॥ प्रयेतारं
वस्यो अच्छा कर्तारं ज्योतिः समस्तु । सासुह्रांसं युधामिचान्
॥ १० ॥ स नः प्रमिः पारयाति स्वस्ति नावा पुरुहूतः । इन्द्रो विश्वा
अति द्विषः ॥ ११ ॥ स त्वं न इन्द्र वाजेभिर्देशस्या च गातुया च ।
अच्छा च नः सुखं नैषि ॥ १२ ॥ २१ ॥

॥ १७ ॥ १-१५ इतिविधिः काव्यः ॥ इन्द्रः ॥ १-१३ गायत्री । १३ बृहती । १५ सतोपृहती ॥

॥ १७ ॥ आ याहि सुपुमा हि त इन्द्र सोमं पिवा इमं । एदं वहिः
संदो मम ॥ १ ॥ आ त्वा ब्रह्मयुजा हरी वहतामिन्द्र केशिना । उप
ब्रह्माणि नः शृणु ॥ २ ॥ ब्रह्माणस्वा वयं युजा सोमपामिन्द्र सो-
मिनः । सूतावन्तो हवामहे ॥ ३ ॥ आ नो याहि सूतावन्तो ऽस्माकं

अ० ६. अ० १. व० २२.] ॥ ९६ ॥ [म० ८. अ० ३. सू० १७.

भूयः इन्वति ॥ ११ ॥ यत् इन्द्र मन्मऽशः त्वा नाना हवींते ऊतये अ-
स्माकैभिः नृऽभिः अत्र स्वः जय ॥ १२ ॥ अरं दयाय नः महे विश्वा
रूपाणि आऽविशन् इन्द्रं जित्वाय हर्षय शचींऽपति ॥ १३ ॥ १९ ॥

॥ १६ ॥ प्र संऽराजं चर्पणीनां इन्द्रं स्तोत नय्यं गीःऽभिः नरं
नृऽसहं मंहिष्ठं ॥ १ ॥ यस्मिन् उक्थानि रथ्यति विश्वानि च अ-
वस्था अपां अयः न समुद्रे ॥ २ ॥ तं सुऽस्तुत्या आ विवासे ज्येष्ठ-
ऽराजं भेरं कृत्नुं महः वाजिनं सनिऽभ्यः ॥ ३ ॥ यस्थं अनूनाः ग-
भीराः मदाः उरयः तरुचाः हर्षुऽमंतः शूरऽसातो ॥ ४ ॥ तं इत्
धनेषु हितेषु अधिऽवाकाय ह्वयंते येषां इन्द्रः ते जयंति ॥ ५ ॥ तं
इत् च्यान्तिः आर्यति तं कृतेभिः चर्पणयः एषः इन्द्रः चरिवऽकृत्
॥ ६ ॥ २० ॥ इन्द्रः प्रह्ला इन्द्रः चपिः इन्द्रः पुरु पुरुऽहूतः महान् मही-
भिः शचीभिः ॥ ७ ॥ सः स्तोम्यः सः हव्यः सत्यः सत्वा तुविऽकूर्मिः
एकः चित् सन् अभिऽभूतिः ॥ ८ ॥ तं अर्केभिः तं सामऽभिः तं
गायत्रैः चर्पणयः इन्द्रं वर्धति दितयः ॥ ९ ॥ प्रऽनेतारं वस्यः अर्ध
कर्तारं ज्योतिः समत्ऽसु सप्तहांसं युधा अमिचान् ॥ १० ॥ सः नः
यमिः पारयाति स्वस्ति नावा पुरुऽहूतः इन्द्रः विश्वाः अति द्विपः
॥ ११ ॥ सः त्वं नः इन्द्रं वाजेभिः दुशस्य च गातुऽय च अर्ध च नः
सुखं नेपि ॥ १२ ॥ २१ ॥

॥ १७ ॥ आ याहि सुसुम हिते इन्द्रं सोमं पिवं इमे आ इदं वहिः
सदः मम ॥ १ ॥ आ त्वा ब्रह्मऽयुजां हरीं वहतां इन्द्रं केशिनां उर्य
ब्रह्माणि नः शृणु ॥ २ ॥ ब्रह्माणः त्वा वयं युजा सोमऽपां इन्द्रं सो-
मिनः सुतऽवतः हवामहे ॥ ३ ॥ आ नः याहि सुतऽवतः अस्माकं

सुष्टुतीरुप। पिवा सु शिप्रिचंधसः ॥४॥ आ ते सिंचामि कुह्यो-
रनु गात्रा वि धावतु। गृभाय जिह्या मधु ॥५॥ २२॥ स्वादुष्टे
अस्तु संसुदे मधुमानन्वेते तव। सोमः शमस्तु ते हृदे ॥६॥ अयमुं
त्वा विचर्षणे जनीरिवाभिसंवृतः। प्र सोम इद्र सर्पतु ॥७॥ तु-
विपीवो वपोदरः सुबाहुरंधसो मदं। इद्रो वृत्राणि जिघ्रते ॥८॥
इद्रं प्रेहि पुरस्वं विश्वस्येशान ओजंसा। वृत्राणि वृत्रहज्जहि ॥९॥
दीर्घस्ते अस्वंकुशो येना वसुं प्रयच्छसि। यजमानाय सुव्रते
॥१०॥ २३॥ अयं तं इद्र सोमो निपूतो अधि वहिषि। एहीमस्य
द्रवा पिब ॥११॥ शचिंगो शचिपूजनाय रणाय ते सुतः। आ-
खंडल् प्र हूयसे ॥१२॥ यस्ते भृंगवृषो नपात्प्रणपात्कुंडपाय्यः।
न्यस्मिन्दध्र आ मनः ॥१३॥ वास्तोष्पते ध्रुवा स्पूणांसं च सोम्या-
नां। दृप्तो भेत्ता पुरां शश्वतीनामिन्द्रो मुनीनां सखा ॥१४॥ पृ-
दाकुसानुर्यजतो गवेपण एकः सन्नभि भूयसः। भूर्णिमर्धं न-
यत्तुजा पुरो गृभेद्रं सोमस्य पीतये ॥१५॥ २४॥

॥ १६ ॥ १-२२ इरिषिभिः कायः ॥ १-३. १०-२२ आदित्याः । ॥ अश्विनौ ।

९ अग्निमूर्धनिलाः ॥ उषिक् ॥

॥१८॥ इदं ह नूनमेपां सृमं भिद्येत मर्त्यः। आदित्यानामपूर्व्यं
सर्वीमनि ॥१॥ अनवाणो ह्येषां पंथा आदित्यानां। अदब्धाः
संति यायवः सुगेवृधः ॥२॥ तत्सु नः सविता भगो वरुणो
मित्रो अर्यमा। शर्म यच्छंतु सप्रथो यदीमहे ॥३॥ देवेभिर्द-
द्यदितेऽरिष्टभमेन्वा गंहि। स्मत्सूरिभिः पुरुप्रिये सुशर्म-
भिः ॥४॥ ते हि पुत्रासो अदितेर्विदुर्देषांसि योतंवे। अंहो-
श्चिदुरुचक्रयोऽनेहसः ॥५॥ २५॥ अदितिर्नो दिवा पशुमदि-
तिर्नक्तमर्हयाः। अदितिः पातंहसः सदावृधा ॥६॥ उत स्या

अ० ६, अ० १, व० २६.] ॥ ९९ ॥, [म० ६, अ० ३, सू० १८.

सु० स्तुतीः उ० पिवंसु शि० मिन् अ० धंसः ॥ ४ ॥ आ० ते सि० चामि० कु०
 स्योः अ० नु० गा० चा० वि० धा० व० तु० गृ० भा० य० जि० ह्या० म० धुं ॥ ५ ॥ २२ ॥ स्वा० दुः
 ते अ० स्तु० सं० सु० दे० म० धुं० इ० मान् त० न्वे० त० व० सोमः शं अ० स्तु० ते० ह० दे ॥ ६ ॥
 अ० यं जुं० त्वा० वि० च० प० ये० जनीः इ० इव अ० मि० सं० वृ० तः प्र० सोमः इ० द्रु०
 स० प० तु ॥ ७ ॥ तु० वि० इ० यी० वः व० पा० उ० र० दरः सु० इ० बा० हुः अ० धंसः म० दे० इ० द्रुः
 वृ० चा० णि० जि० मि० ते ॥ ८ ॥ इ० द्रु० प्र० इ० हि० पुरः त्वं वि० श्व० स्य० ई० शानः ओ० ज० सा
 वृ० चा० णि० वृ० च० इ० ह० न् ज० हि ॥ ९ ॥ दी० र्घः ते अ० स्तु० अ० कु० शः ये० न० व० सु० प्र०
 इ० य० च्छ० सि० य० ज० माना० य० सु० न्य० ते ॥ १० ॥ २३ ॥ अ० यं ते इ० द्रु० सोमः नि०
 इ० प० तः अ० धि० य० हि० पि० आ० इ० हि० इ० अ० स्य० द्र० व० पिवं ॥ ११ ॥ शा० चि० इ० गो०
 शा० चि० इ० पू० जन० अ० यं र० णा० य० ते० सु० तः आ० ख० ड० ल० प्र० हू० य० से ॥ १२ ॥ यः ते
 शृ० ग० इ० वृ० पः न० पा० त् प्र० इ० न० पा० त् कुं० इ० पा० य्यः नि० अ० स्मि० न् दु० ध्रे० आ०
 म० नः ॥ १३ ॥ वा० स्तोः प० ते ध्रु० वा० स्थू० णा० अ० स० चं० सो० म्या० ना० द्रु० सः भे० ज्ञा
 पुरां श० श्व० ती० नां इ० द्रुः मु० नी० नां स० खा ॥ १४ ॥ पृ० दा० कु० इ० सानुः य० ज० तः
 गो० इ० ए० प० णः ए० कः सन् अ० मि० भू० य० सः भू० यि० अ० श्वं न० य० त् तु० जा० पुरः
 गृ० भा० इ० द्रुं सोम० स्य० पी० त० ये ॥ १५ ॥ २४ ॥

॥ १८ ॥ इ० दं ह० नू० नं ए० पां सु० खं भि० क्षे० त० म० त्वं आ० दि० त्या० नां अ० पू० र्णं
 स० वी० म० नि ॥ १ ॥ अ० न० वी० णः हि० ए० पां पं० चाः आ० दि० त्या० नां अ० द० व्याः
 सं० ति० पा० य० वः सु० गे० इ० वृ० थः ॥ २ ॥ तत् सु० नः स० वि० ता० भ० गः व० रु० णः मि०
 चः अ० यं मा० श० र्मं य० च्छं० तु० सु० इ० प्र० थः यत् ई० म० हे ॥ ३ ॥ दे० वे० मिः दे० वि० अ०
 दि० ते अ० रि० ए० इ० भ० र्मन् आ० गृ० हि० स्मत् सू० रि० इ० मिः पु० रु० इ० प्रि० ये सु० श० र्मं
 इ० मिः ॥ ४ ॥ ते हि पु० चा० र्सः अ० दि० ते वि० दुः डे० पा० सि० यो० त० वे अ० होः चि० त्
 उ० रु० इ० च० क्र० मः अ० ने० ह० र्सः ॥ ५ ॥ २५ ॥ अ० दि० तिः नः दि० वां पृ० णुं अ० दि०
 तिः न० क्तं अ० द० व्याः अ० दि० तिः पा० तु अ० हंसः स० दा० इ० वृ० धा ॥ ६ ॥ उ० त० स्या

नो दिवा मतिरदितिरुत्था गमत् । सा शंताति मयस्करदप
 सिधः ॥ ७ ॥ उत त्या दैव्या भिपजा शं नः करतो अश्विना । युयु-
 यातामितो रपो अप सिधः ॥ ८ ॥ शमगिरग्निभिः करच्छं नस्त-
 पतु सूर्यः । शं वातो वावरपा अप सिधः ॥ ९ ॥ अपामीवामप
 सिधमप सेधत दुर्मतिं । आदित्यासो युयोतना नो अंहसः
 ॥ १० ॥ २६ ॥ युयोता शरुमस्मदौ आदित्यास उतामतिं । ऋधुग्धेषः
 कृणुत विश्ववेदसः ॥ ११ ॥ तत्सु नः शर्म यच्छतादित्या यन्मुमो-
 चति । एनस्वंतं चिदेनसः सुदानवः ॥ १२ ॥ यो नः कश्चिद्रिरिष्-
 ति रक्षस्वेन मर्त्यः । स्वैः ष एवै रिरिषीष्ट युर्जनः ॥ १३ ॥ समित्त-
 मघमघबहुः शंसं मर्त्यं रिपुं । यो अस्मत्वा दुर्हणावौ उप ह्ययुः
 ॥ १४ ॥ पाकवा स्थन देवा ह्यसु जानीष मर्त्यं । उप ह्ययुं चाव्युं च
 वसवः ॥ १५ ॥ २७ ॥ आ शर्म पर्वतानामोतापां वृणीमहे । द्या-
 वाक्षामारे अस्मद्रपस्कृतं ॥ १६ ॥ ते नो भूदेण शर्मणा युष्माकं
 नावा वसवः । अति विश्वानि दुरिता पिपर्तन ॥ १७ ॥ तुचे त-
 नाय तत्सु नो द्रापीय आयुर्जीवसे । आदित्यासः सुमहसः कृणी-
 तन ॥ १८ ॥ यज्ञो हीळो वो अंतर आदित्या अस्ति मृळतं । युष्मे
 इवो अपि षसि सजात्ये ॥ १९ ॥ बृहद्वरुणं मरुतो देवं चातारम-
 श्विना । मिचमीमहे वरुणं स्वस्तये ॥ २० ॥ अनेहो मिचार्यमनु-
 ब्रह्मण शंस्यं । चिद्वरुणं मरुतो यंत नम्युदिः ॥ २१ ॥ ये चिद्धि
 मृत्युबंधव आदित्या मनवः स्मसि । प्र सून आयुर्जीवसे तिर-
 तन ॥ २२ ॥ २८ ॥

११९ ॥ १-३७ सोमदि कायः ॥ १-३८ अग्निः । ३९, ३९ आदित्याः । ३६, ३७ अम-
 स्योदानमुतिः ॥ १-२६, २८-३३ प्रागार्यं काकुर्भ । २७ डिपदा । ३८ यजिष्ठा ।
 ३५ महोवृहती । ३६ ककुप । ३७ यजिष्ठा ॥

॥ १९ ॥ तं गूधया स्वर्णं देवासो देवमरुतिं दधन्विरे । देवचा

अ० ६. अ० १. व० २९.] ॥ १०० ॥ [म० ८. अ० ३. सू० १९.

नः दिवा मतिः अदितिः ऊत्या आ गमत् सा शंताति मयः कर्त्तु
 अपं सिधः ॥ ७ ॥ उत त्या दैव्या भिपजा शंनः कर्त्तुः अश्विना यु-
 युयाता इतः रपः अपं सिधः ॥ ८ ॥ शं अग्निः अग्निऽभिः कर्त्तु शं
 नः तपत्तु सूर्यः शं वातः वातु अरपाः अपं सिधः ॥ ९ ॥ अपं अमी-
 वां अपं सिधं अपं सेधत् दुःऽमतिं आदित्यासः युयोतन नः अंह-
 सः ॥ १० ॥ २६ ॥ युयोत शरं अस्मत् आ आदित्यासः उत अमतिं
 चार्थं कृषेपः कृणुत् विश्वेऽवेदसः ॥ ११ ॥ तत् सु नः शर्म यच्छत्
 आदित्याः यत् सुमोचति एनस्वतं चित् एनसः सुऽदानवः ॥ १२ ॥
 यः नः कः चित् रिरिक्षति रक्षःऽत्वेन मर्त्यः स्वैः सः एवैः रिरि-
 पीष्ट युः जनः ॥ १३ ॥ सं इत्तं अपं अघवत् दुःऽशंसं मर्त्यं रिपुं यः
 अस्मऽचा दुःऽहनावान् उपं ह्युः ॥ १४ ॥ पाकऽचा स्थन देवाः
 हत्तऽसु जानीथ मर्त्यं उपं ह्युं च अघ्युं च वसवः ॥ १५ ॥ २७ ॥ आ
 शर्म पर्वतानां आ उत अपां वृणीमहे द्यावाधामा अरे अस्मत्
 रपः कृतं ॥ १६ ॥ ते नः भद्रेण शर्मणा युष्माकं नावा वसवः अति
 विश्वानि दुःऽइता पिपर्तन ॥ १७ ॥ तुचे तनाय तत् सु नः द्राघीयः
 आयुः जीवसे आदित्यासः सुऽमहसः कृणोतन ॥ १८ ॥ यज्ञः हीळः
 वः अंतरः आदित्याः अस्ति मृळत युष्मे इत् वः अपि स्मसि सु-
 ऽजात्ये ॥ १९ ॥ बृहत् वरुणं मरुतां देवं चातारं अश्विनां मिचं ई-
 महे वरुणं स्वस्तये ॥ २० ॥ अनेहः मिच अर्यमन् नृऽवत् वरुण
 शंस्यं चिऽवरुणं मरुतः यंत नः छदिः ॥ २१ ॥ ये चित् हि मृत्यु-
 ऽवधवः आदित्याः मनवः स्मसि प्र सु नः आयुः जीवसे तिरेतन
 ॥ २२ ॥ २८ ॥

॥ १९ ॥ तं गूर्धय स्वःऽनरं देवासः देवं अरतिं दधन्विरे देवऽचा

हृष्यमीहिरे ॥ १ ॥ विभूतरातिं विप्र चित्रशोचिषमग्निमी-
 क्रिष्य यंतुरे । अस्य मेधस्य सोम्यस्य सोभरे प्रेमध्वराय पूष्य
 ॥ २ ॥ यजिष्ठं त्वा ववृमहे देवं देवचा होता रममर्त्य । अस्य यज्ञस्य
 सुक्रतुं ॥ ३ ॥ ऊर्जो नपांत सुभगं सुदीदिति मग्निं श्रेष्ठशोचिषं ।
 स नो मिचस्य वरुणस्य सो अपामा सुखं यक्षते दिवि ॥ ४ ॥
 यः समिधा य आहुतो यो वेदेन द्वादश मर्तो अप्रये । यो नमसा
 स्वध्वरः ॥ ५ ॥ २९ ॥ तस्येदर्वतो रहयंत आशवस्तस्य द्युमित्रं मं
 यशः । न तमहो देवकृतं कृतं न न मर्त्यकृतं न शत ॥ ६ ॥
 स्वययो यो अग्निभिः स्यामं सूनो सहस ऊर्जा पते । सुवी-
 रुस्त्वमस्मयुः ॥ ७ ॥ प्रशंसमानो अतिथिर्न मिचियोऽग्नी रथो
 न वेद्यः । वि क्षेमासो अपि संति साधवस्त्वं राजा रयीणां
 ॥ ८ ॥ सो अडा दार्ध्वरोऽग्ने मर्तः सुभग स प्रशंस्यः । स
 धीभिरस्तु सनिता ॥ ९ ॥ यस्य त्वमूर्ध्वो अंध्वराय तिष्ठसि द्युय-
 क्षीरः स साधते । सो अर्वाद्भिः सनिता स विपन्युभिः स
 शूरैः सनिता कृतं ॥ १० ॥ ३० ॥ यस्याग्निर्वपुर्गृहे स्तोमं चनो
 दधीत विश्ववाये । हव्या वा वेविपद्यिषः ॥ ११ ॥ विप्रस्य
 वा स्तुवतः सहसो यहो मधूतमस्य रातिपुं । अवीदेवमुप-
 रिमर्त्य कृधि वसो विविदुषो वचः ॥ १२ ॥ यो अग्निं हव्यदा-
 तिभिर्नमोभिर्वा सुदक्षमाविवांसति । गिरा वाजिरशो-
 चिषं ॥ १३ ॥ समिधा यो निशितो दाशुददिति धामभिरस्य
 मर्त्यः । विश्वेत्स धीभिः सुभगो जनो अति द्युमिर्द्व इव
 तारिपत् ॥ १४ ॥ तदग्ने द्युधमा भर यत्तासहस्रदेनं कं चिद-
 चिणं । मन्युं जनस्य दूढ्यः ॥ १५ ॥ ३१ ॥ येन चष्टे वरुणो मिचो
 अयमा येन नासत्या भगः । वयं तत्रे शर्वसा गातुविह-

अ० ६. अ० १. व० ३२.] ॥ १०१ ॥. [म० ८. अ० ३. सू० १९.]

हव्यं आ ऊहिरे ॥१॥ विभूतऽरातिं विप्र चिबऽशोचिपं अग्निं
 ईळिषु यंतुरे अस्य मेधस्य सोम्यस्य सोभरे प्र ई अध्वराय पूव्यं
 ॥२॥ यजिष्ठं त्वा ववूमहे देवं देवऽवा होतारं अमर्त्यं अस्य यज्ञस्य
 सुऽकृतुं ॥३॥ ऊर्जः नपातं सुऽभगं सुऽदीदिति अग्निं श्रेष्ठं शो-
 चिपं सः नः मिबस्य वरुणस्य सः अपां आ सुभं यद्यते दिवि ॥४॥
 यः संऽइधा यः आऽहुती यः वेदेन ददाशं मर्तः अग्रये यः नमसा
 सुऽअध्वरः ॥५॥ २९॥ तस्य इत् अर्वतः रंहयते आशवं तस्य द्युम्नि-
 ऽतमं यशः न तं अंहः देवऽकृतं कृतः च न न मर्त्यऽकृतं नृणत्
 ॥६॥ सुऽअग्रयः वः अग्निऽभिः स्याम सूनो सहसः ऊर्जा पते
 सुऽवीरः त्वं अस्मऽयुः ॥७॥ प्रऽशंसमानः अतिथिः न मिचियः
 अग्निः रथः न वेद्यः त्वे द्येमांसः अपि संति साधवः त्वं राजा रयी-
 णां ॥८॥ सः अद्या दाणुऽअध्वरः अग्ने मर्तः सुऽभग सः प्रऽशंस्यः
 सः धीभिः अस्तु सनिता ॥९॥ यस्य त्वं ऊर्ध्वः अध्वराय तिष्ठसि
 द्ययत्ऽवीरः सः साधते सः अर्वतऽभिः सनिता स विपन्युऽभिः
 सः प्रूरः सनिता कृतं ॥१०॥ ३०॥ यस्य अग्निः वपुः गृहे स्तोमं
 चनः दधीत विप्रऽवार्यः हव्या वा वेविपत् विषः ॥११॥ विप्रस्य
 वा स्तुवतः सहसः यहो मधुऽतमस्य रातिपु अवऽदेवं उपरि-
 ऽमर्त्यं कृधि वसो विविदुषः वचः ॥१२॥ यः अग्निं हव्यदाति-
 ऽभिः नमःऽभिः वा सुऽदक्षं आऽविवांसति गिरा वा अजिर-
 ऽशोचिपं ॥१३॥ संऽइधा यः निऽशितो दाशत् अदिति धामऽभिः
 अस्य मर्त्यः विष्वा इत् सः धीभिः सुऽभगः जनान् अति द्युम्निः
 उद्गऽइव तारिपत् ॥१४॥ तत् अग्ने द्युम्नं आभर यत् ससहत् सदेने
 कंचित् अविष्यं मन्युं जनस्य दुऽध्यः ॥१५॥ ३१॥ येन चष्टे वरुणः
 मिबः अर्यमा येन नासत्या भगः वयं तत् ते शवसा गातुवित्-

हृद्यमोहिरे ॥ १ ॥ विभूतरातिं विप्र चित्रशोचिपमग्निमी-
 ळिष्व यंतुरे । अस्य मेघस्य सोम्यस्य सोभरे प्रेमध्वराय पूर्व्य
 ॥ २ ॥ यजिष्ठं त्वा ववृमहे देवं देवचा होता रममर्त्ये । अस्य यज्ञस्य
 सुक्रतुं ॥ ३ ॥ ऊर्जो नपांत सुभगं सुदीदिति मग्निं श्रेष्ठशोचिपं ।
 स नो मिचस्य वरुणस्य सो अपामा सुखं यक्षते दिवि ॥ ४ ॥
 यः समिधा य आहुती यो वेदेन दृदाश मर्तो अयये । यो नमसा
 स्वध्वरः ॥ ५ ॥ २९ ॥ तस्येदर्वेत्तो रहयंत आशवस्तस्य दुग्धितमं
 यशः । न तमंहो देवकृतं कृतश्च न न नर्त्यकृतं नशत् ॥ ६ ॥
 स्वययो यो अग्निभिः स्याम सूनो सहस ऊर्जा पते । सुवी-
 रस्त्वमस्मयुः ॥ ७ ॥ प्रशंसमानो अतिथिने मिचियोऽग्नी रथो
 न वेद्यः । ते शेमांसो अपि सन्ति साधवस्त्वं राजा रयीणां
 ॥ ८ ॥ सो अद्वा दार्ध्वध्वरोऽग्रे मर्तः सुभग स प्रशंस्यः । स
 धीभिरंस्तु सनिता ॥ ९ ॥ यस्य त्वमूर्ध्वो अर्ध्वराय तिष्ठसि द्युय-
 शीरः स साधते । सो अयेद्विः सनिता स विपन्युभिः स
 शूरः सनिता कृतं ॥ १० ॥ ३० ॥ यस्याग्निर्यपुंगुहे स्तोमं चनो
 दधीत विश्ववार्यः । हव्या वा वेविप्रक्षिपः ॥ ११ ॥ विप्रस्य
 वा स्तुवतः सहसो यही मधूतमस्य रातिपुं । अयोदेवमुप-
 रिमर्त्य कृधि यसो विविदुषो यवं ॥ १२ ॥ यो अग्निं हव्यदा-
 तिभित्तसोभिर्वा सुदर्शसायिवांसति । गिरा वाजिरशो-
 चिपं ॥ १३ ॥ समिधा यो निगिती दाग्ददिति धामभिरस्य
 मर्त्यः । विश्वेत्त धीभिः सुभगो जनो अति दुग्धिरुद्र इव
 तारिपत् ॥ १४ ॥ तदग्रे द्युधमा भर यत्तासहत्तर्दने कं चिद-
 चिणं । मन्युं जनस्य दूढ्यः ॥ १५ ॥ ३१ ॥ येन चष्टे वरुणी मिची
 अयेमा येन नासत्या भगः । वयं तत्ते श्वसा गानुविज्ञ-

अ० ६. अ० १. व० ३२.] ॥ १०१ ॥ [म० ८. अ० ३. सू० १९.

हव्यं आ ऊहिरे ॥ १ ॥ विभूतऽरातिं विप्रं चिचऽशौचिपं अग्निं
 ईळिष्व यंतुरं अस्य मेधस्य सोम्यस्य सोभरे प्र ई अध्वराय पूव्यं
 ॥ २ ॥ यजिष्ठं त्वा वयुमहे देवं देवऽवा होतारं अमर्त्यं अस्य यज्ञस्य
 सुऽक्तुं ॥ ३ ॥ ऊर्जः नपांतं सुऽभगं सुऽदीदिति अग्निं श्रेष्ठऽशो-
 चिपंसः नः मित्रस्य वरुणस्य सः अपां आ सुमं यद्यते दिवि ॥ ४ ॥
 यः संऽइधा यः आऽहुती यः वेदेन ददार्शं मर्तः अग्रये यः नमसा
 सुऽअध्वरः ॥ ५ ॥ २९ ॥ तस्य इत् अर्वतः रंहयते आश्वः तस्य द्युन्वि-
 ऽतमं यशः न तं अंहः देवऽकृतं कृतः च न न मर्त्यऽकृतं नृशत्
 ॥ ६ ॥ सुऽअग्रयः वः अग्निऽभिः स्यामं सूनीं सहस्रः ऊर्जा पते
 सुऽवीरः त्वं अस्मऽयुः ॥ ७ ॥ प्रऽशंसमानः अतिथिः न मिचियः
 अग्निः रथः न वेद्यः त्वे' क्षेमांसः अपि संति साधवः त्वं राजा रयी-
 णां ॥ ८ ॥ सः अडा दागुऽअध्वरः असे मर्तः सुऽभग सः प्रऽशंस्यः
 सः धीभिः अस्तु सनिता ॥ ९ ॥ यस्य त्वं ऊर्ध्वः अध्वराय तिष्ठसि
 छयत्ऽवीरः सः साधते सः अर्वत्ऽभिः सनिता ॥ विपन्युऽभिः
 सः शूरैः सनिता कृतं ॥ १० ॥ ३० ॥ यस्य अग्निः वपुः गृहे स्तोमं
 चनः दधीत विप्रऽवार्यः हव्या वा वेविपत् विपः ॥ ११ ॥ विप्रस्य
 वा स्तुवतः सहस्रः यहो मद्युऽतमस्य रातिषु अश्वऽदेवं उपरि-
 ऽमर्त्यं कृधि वसो विविदुषः वचः ॥ १२ ॥ यः अग्निं हव्यदाति-
 ऽभिः नमःऽभिः वा सुऽदक्षं आऽविवासति गिरा वा अजिर-
 ऽशौचिपं ॥ १३ ॥ संऽइधा यः निऽशितो दार्शत् अदिति धामऽभिः
 अस्य मर्त्यः विष्वा इत् सः धीभिः सुऽभगः जनान् अति द्युधैः
 उद्गऽइव तारिपत् ॥ १४ ॥ तत् अग्रे द्युधं आभूर यत् ससर्हत् सदर्ने
 कंचित् अचिर्यमन्युं जनस्य दुऽध्यः ॥ १५ ॥ ३१ ॥ येन चष्टे वरुणः
 मित्रः अयमा येन नासत्या भगः वयं तत् ते शवसा गातुवित्-

मा इदं लोता विधेमहि ॥ १६ ॥ ते घेदग्ने स्वाधोऽये त्वा
विप्र निदधिरे नृचक्षंसं । विप्रांसो देव सुक्रतुं ॥ १७ ॥ त
इद्वेदिं सुभग त आहुतिं ते सोतुं चक्रिरे दिवि । त इवाजे-
भिर्जिग्युर्महद्वनं ये ते कामं न्येरिरे ॥ १८ ॥ भद्रो नो अ-
ग्निराहुतो भद्रा रातिः सुभग भद्रो अश्वरः । भद्रा उत प्रश-
स्तयः ॥ १९ ॥ भद्रं मनः कृणुष्व वृचतूर्ये येना समत्सु सासहः ।
अव स्थिरा तनुहि भूरि शर्धतां वनेसा ते अभिष्टिभिः
॥ २० ॥ ३२ ॥ ईळं गिरा मनुहिंतं यं देवा दूतमरतिं न्येरिरे ।
यजिष्ठं हव्यवाहनं ॥ २१ ॥ तिग्मजभाय तरुणाय राजते प्रयो
गायस्यप्रये । यः पिंशते सूनृताभिः सुवीर्यमग्निर्धृतेभिराहुतः
॥ २२ ॥ यदीं घृतेभिराहुतो वाशीमग्निर्भरत उच्चारं च ।
असुर इव निरिजै ॥ २३ ॥ यो हव्यान्यैरयता मनुहिंतो देव
आसा सुगंधिना । विवासते वायोणि स्वध्वरो हीता देवो
अमर्त्यः ॥ २४ ॥ यदग्ने मर्त्यस्त्वं स्यामहं मिचमहो अमर्त्यः ।
सहसः सूनवाहुत ॥ २५ ॥ ३३ ॥ न त्वा रासीयाभिर्शस्तये
वसो न पापत्वार्य संत्य । न मे स्तोतामंतीवा न दुहिंतः
स्यादग्ने न पापया ॥ २६ ॥ पितुर्न पुत्रः सुभृतो दुरोण आ
देवो एतु प्र यो हविः ॥ २७ ॥ तवाहमग्र ऊतिभिर्नेदिष्टाभिः
सचेय जोपमा वसो । सदा देवस्य मर्त्यः ॥ २८ ॥ तव क्रत्वा
सनेयं तव रातिभिरग्ने तव प्रशस्तिभिः । त्वामिदाहुः प्रमंतिं
वसो ममाग्ने हर्षस्व दातवे ॥ २९ ॥ प्र सो अग्ने तवोतिभिः
सुवीराभिस्तिरते वाजभर्मभिः । यस्य त्वं सख्यमावरः
॥ ३० ॥ ३४ ॥ तव द्रुप्तो नीलवान्वाण ऋत्विय श्रुपानः सिष्ण-
वा दे । त्वं महीनामुपसामसि प्रियः क्षुपो वस्तुपु राजसि

ऽतमाः इंद्रेत्वाऽऽकृताः विधेमहि ॥ १६ ॥ ते य इत् अग्ने सुऽआध्यः
ये त्वा विप्र निऽदधिरे नृऽचक्षंसं विप्रांसः देव सुऽऽकृतुं ॥ १७ ॥
ते इत् वेदिं सुऽभगते आऽहुतिं ते सोतुं चक्रिरे दिविते इत् वाजे-
भिः जिग्युः महत् धनं ये त्वे कामं निऽएरिरे ॥ १८ ॥ भद्रः नः अ-
ग्निः आऽहुतः भद्रा रातिः सुऽभग भद्रः अध्वरः भद्राः उत प्रऽश-
स्तयः ॥ १९ ॥ भद्रं मनः कृणुष्व वृषऽतूयं येन समत् सुं स सहः अवं
स्थिरा तनुहि भूरि शर्धतां वनेमते अभिष्टिऽभिः ॥ २० ॥ ३२ ॥ ईळे
गिरा मनुःऽहितं यं देवाः दूतं अरतिं निऽएरिरे यजिष्ठं हव्य-
ऽवाहनं ॥ २१ ॥ तिग्मऽजभाय तरुणाय राजते प्रयः गायसि अ-
ग्रये यः पिंशते सूनृताभिः सुऽवीर्यं अग्निः घृतेभिः आऽहुतः
॥ २२ ॥ यदि घृतेभिः आऽहुतः वार्षी अग्निः भरते उत् च अवं च
असुरःऽइव निःऽनिजं ॥ २३ ॥ यः हव्यानि ऐरयत मनुःऽहितः
देवः आसा सुऽगंधिनां विवांसते वार्याणि सुऽअध्वरः होता
देवः अमर्त्यः ॥ २४ ॥ यत् अग्ने मर्त्यः त्वं स्यां अहं मिचऽमहः अ-
मर्त्यः सहसः सूनो आऽहुत ॥ २५ ॥ ३३ ॥ न त्वा रासीय अभिऽश-
स्तये वसो न पापऽत्वाय संत्य न मे स्तोता अमतिऽवा न दुः-
ऽहितः स्यात् अग्ने न पापया ॥ २६ ॥ पितुः न पुत्रः सुऽभृतः दुरोणे
आ देवान् एतु प्र नः हविः ॥ २७ ॥ तवं अहं अग्ने ऊतिऽभिः नेदि-
ष्टाभिः सचेय जोषं आ वसो सदा देवस्य मर्त्यः ॥ २८ ॥ तवं क्रत्वा
सनेयं तवं रातिऽभिः अग्ने तवं प्रशस्तिऽभिः त्वां इत् आहुः प्रऽम-
तिं वसो मम अग्ने हर्षं स्व दातवे ॥ २९ ॥ प्र सः अग्ने तवं ऊति-
ऽभिः सुऽवीराभिः तिरते वार्जभर्मऽभिः यस्य त्वं सख्यं आऽवरः
॥ ३० ॥ ३४ ॥ तवं द्रुप्तः नीलऽवान् वाशः ऋत्विग्यः इंधानः सि-
णो आ ददे त्वं महीनां उपसां असि प्रियः क्षपः वस्तुषु राजसि

॥३१॥ तमागन्तु सोभरयः सहस्रमुष्कं स्वभिष्टिमवसे । सम्राजं
चासदस्यवं ॥३२॥ यस्य ते अग्रे अन्ये अग्रय उपक्षितो वया इव ।
विपो न द्युन्ना नि युवे जनानां तव क्षत्राणि वर्धयन् ॥३३॥ य-
मादित्यासो अदुहः पारं नयथ मर्त्यै । मघीनां विश्वेषां सुदानवः
॥३४॥ यूयं राजानः कं चिच्छपेणीसहः क्षयंतं मानुषां अनु । वयं
ते वो बरुण मित्रार्यमन्त्रस्यामेहतस्य रथ्यः ॥३५॥ अदान्मे पौरु-
कुत्स्यः पंचाशतं चसदस्युर्वधूनां । मंहिष्ठो अयं सत्पतिः ॥३६॥
उत मे प्रिययोर्वयियोः सुवास्त्वा अधि तुर्वनि । तिसृणां सप्त-
तीनां श्यावः प्रणेता भुवदसुर्दियानां पतिः ॥३७॥ ३५ ॥

॥ २० ॥ १-२६ सोभरिः कायः ॥ महतः ॥ प्रागर्ष काकुभं ॥

॥ २० ॥ आ गन्ता मा रिपयत प्रस्थावानो मायं स्थाता स-
मन्यवः । स्थिरा चिन्नमयिष्णवः ॥ १ ॥ वोऽकुपविभिर्मरुत
चक्षुषण आ रुद्रासः सुदीतिभिः । इषा नो अद्या गन्ता पुरु-
स्पृहो यज्ञमा सोभरीयवः ॥ २ ॥ विद्या हि रुद्रियाणां शुष्ममुयं
मरुतां शिमीवतां । विष्णोरेपस्य मीळ्हुपां ॥ ३ ॥ वि द्दीपानि
पापतन्तिष्ठद्बुद्धुनेभे युजंत रोदसी । प्र धन्वान्यैरत शुभ्र-
खादयो यदेजथ स्वभानवः ॥ ४ ॥ अच्युता चिद्वो अज्मन्ना
ज्ञानंदति पर्वतासो वनस्पतिः । भूमिर्यामेपु रेजते ॥ ५ ॥ ३६ ॥
अमाय वो मरुतो यातवे द्यौर्जिहीत उत्तरा बृहत् । यचा नरो
देदिशते तनूषा त्वर्षासि बाह्वोजसः ॥ ६ ॥ स्वधामनु श्रियं
नरो महि त्वेषा अमवंतो वृषंस्वः । बह्वे अहुतस्वः ॥ ७ ॥
गोभिर्वाणो अज्यते सोभरीणां रथे कीर्णे हिरण्यये । गोवधवः
सुजातास इपे भुजे महांतो नः स्पर्से नु ॥ ८ ॥ प्रति वो वृषदं-

॥ ३१ ॥ तं आ अग्नन् सोभरयः सहस्रमुष्कं सुऽअभिष्टिं अवसे
संऽराजं चासदस्यवं ॥ ३२ ॥ यस्य ते अग्ने अन्ये अग्रयः उपऽक्षितः
वयाः ऽदेव विषः न द्युम्ना नि युवे जनानां तव द्युचाणि वर्धयन्
॥ ३३ ॥ यं आदित्यासः अद्रुहः पारं नयथ मर्त्यं मघोनां विश्वेषां
सुऽदानवः ॥ ३४ ॥ यूयं राजानः कंचित् चर्षणिऽसहः क्षयंतं मा-
नुषान् अन्तु वयं ते वः वरुण मिधं अयमन् स्याम इत् ऋतस्य
रुथ्यः ॥ ३५ ॥ अदात् मे पौरुऽकुत्सः पंचाशतं वसदस्युः वधूनां
महिष्ठः अर्यः सत्ऽपतिः ॥ ३६ ॥ उत मे प्रिययोः वयियोः सु-
ऽवास्वाः अधि तुर्वनि तिसृणां सप्रतीनां श्यावः प्रऽनेता भुवत्
वसुः दियानां पतिः ॥ ३७ ॥ ३५ ॥

॥ २० ॥ आ गतं मा रिपयत् प्रऽस्यावानः मा अप स्यात् सु-
ऽमन्यवः स्थिरा चित् नमयिष्यवः ॥ १ ॥ वीरुपविऽभिः मरुतः
चुभुक्षणः आ रुद्रासः सुदीतिऽभिः इषा नः अद्य आ गत पुरु-
ऽस्पृहः यज्ञं आ सोभरीऽयवः ॥ २ ॥ विश्व हि रुद्रियाणां शुष्मं उप
मरुतां शिमीऽवतां विष्णोः एषस्य मीळहुपां ॥ ३ ॥ वि द्योपानि
पापतन्तिष्ठत् दुच्छुना उभे युजंत रोदसी प्र धन्वानि ऐरत् शु-
भ्रऽखादयः यत् एजथ स्वऽभानवः ॥ ४ ॥ अच्युता चित् वः अज्मन्
आ नानेदति पर्वतासः वनस्पतिः भूमिः यामेपु रेजते ॥ ५ ॥ ३६ ॥
अमाय वः मरुतः यातवे द्यौः जिहीति उतऽतरा बृहत् यवं नरः
देदिशते तनूपु आ त्वर्षांसि बाहुऽओजसः ॥ ६ ॥ स्वधां अन्तु श्रियं
नरः महि त्वेषाः अमऽवन्तः वृषऽप्सवः वहन्ते अर्हुतऽप्सवः ॥ ७ ॥
गोभिः वाणः अज्यते सोभरीणां रथे कोशे हिरण्यये गोऽबंधवः
सुऽजातासः इपे भुजे महांतः नः स्पर्से नु ॥ ८ ॥ प्रति वः वृपत्-

जयो वृष्णे शर्धाय मारुताय भरध्वं । हव्या वृषप्रयाव्ये ॥९॥
वृष्णश्चेन मरुतो वृषप्सुना रथेन वृषनाभिना । आ श्येनासो
न पक्षिणो वृषा नरो हव्या नो वीतर्ये गत ॥१०॥ ३७ ॥
समानमंज्येषां वि भ्राजंते रुक्मासो अर्धि वाहुषु । दर्विद्युत-
त्यृष्टयः ॥११॥ त उयासो वृष्ण उयवाहवो न किं नूपु येतिरे ।
स्थिरा धन्वान्यायुधा रथेषु वोऽनीकिप्रधि श्रियः ॥१२॥ येषा-
मर्णो न सुप्रभो नाम त्वेपं शश्वतामेकमिद्भुजे । वयो न पित्र्यं
सहः ॥१३॥ तान्वंदस्व मरुतस्तां उप स्तुहि तेषां हि धुनीनां ।
अराणां न चरमस्तदेपां दाना मृहा तदेपां ॥१४॥ सुभगः स
व जतिष्वास्त पूर्वासु मरुतो युष्टिषु । यो वा नूनमुतासति
॥१५॥ ३८ ॥ यस्य वा यूयं प्रति वाजिनो नर आ हव्या वीतर्ये
गृथ । अभि प शुक्लित वाजसातिभिः सुधा वो धूतयो नशत्
॥१६॥ यथा रुद्रस्य सूनवो दिवो वशंत्यसुरस्य वेधसः । युवा-
नस्तथेदसत् ॥१७॥ ये चाहंति मरुतः सुदानवः स्मन्मीळु-
पश्चरंति ये । अतश्चिदा न उप वस्यसा हृदा युवान आ वयुधं
॥१८॥ यूत ऊ पु नविष्ठया वृष्णः पावकां अभि सोभरे गिरा ।
गाय गा इव चर्कुपत् ॥१९॥ साहा ये संति मुष्टिहेव हव्यो
विश्वासु पृत्सु हीतृषु । वृष्णांश्चंद्रान् सुथर्वस्तमान् गिरा वंदस्व
मरुतो अहं ॥२०॥ ३९ ॥ गार्वाक्षिद्वा समन्यवः सजात्येन
मरुतः सर्वंधवः । रिहते ककुभो मिथः ॥२१॥ मर्तश्चिदो
नृतवो रुक्मवक्षस उप भानृत्यमायति । अर्धि नो गात
मरुतः सदा हि व आपित्वमस्ति निधुवि ॥२२॥ मरुतो
मारुतस्य न आभेपजस्य वहता सुदानवः । यूयं संलायः सप्रयः
॥२३॥ याभिः सिंधुमवथ याभिस्तूर्वेण याभिर्दशस्यथा क्रिवि ।

ऽअञ्जयः वृष्णे शर्धायं मारुताय भरुष्वं हव्या वृषं प्रयावे ॥ ९॥
वृषणश्चैनं मरुतः वृषं ऽप्सु ना रथेन वृषं ऽनाभिना आ श्येनासः
न पक्षिणः वृषां नरः हव्या नः वीतये गत ॥ १० ॥ ३७ ॥ समानं
अञ्जि एषां विभ्राजते रुक्मासः अधि बाहुषु दर्विद्युतति वृष्टयः
॥ ११ ॥ ते उपासः वृषणः उयऽबाहवः नकिः तनूषु येतिरे स्थिरा
धन्वानि आयुधा रथेषु वः अनीकिषु अधि श्रियः ॥ १२ ॥ येषां अर्णः
न सुऽप्रयः नाम त्वेपं शश्वतां एकं इत् भुजे वयः न पित्र्यं सहः
॥ १३ ॥ तान् वंदस्व मरुतः तान् उप स्तुहि तेषां हि धुनीनां अरा-
णां न चरमः तत् एषां दाता मृहा तत् एषां ॥ १४ ॥ सुऽभगः सः
वः ऊतिषु आसं पूर्वासु मरुतः विऽउंष्टिषु यः वा नूनं उत असंति
॥ १५ ॥ ३८ ॥ यस्य वा यूयं प्रति वाजिनः नरः आ हव्या वीतये गृथ
अभि सः द्युमैः उत वाजसातिऽभिः सुच्चा वः धूतयः नृशत ॥ १६ ॥
यथा रुद्रस्य सूनवः दिवः वशंति असुरस्य वेधसः युवानः तथा
इत् असत् ॥ १७ ॥ ये च अहेति मरुतः सुऽदानवः स्मत् मीळहुषः
चरंति ये अतः चित् आ नः उप वस्यसा हृदा युवानः आ ववृध्वं
॥ १८ ॥ यूनः ऊं सु नविष्ठया वृष्णः पावकान् अभि सोभरे गिरा
गाय गाः ऽइव चक्रेपत् ॥ १९ ॥ सहाः ये संति मुष्टिहा ऽइव हव्यः
विश्वामु पृतऽसु होतृषु वृष्णः चंद्रान् न सुथ्रवः ऽतमान् गिरा
वंदस्व मरुतः अहं ॥ २० ॥ ३९ ॥ गावः चित् घ सऽमन्यवः सुऽजा-
त्येन मरुतः सऽबंधवः रिहते ककुभः मिथः ॥ २१ ॥ मर्तः चित् वः
नृतवः रुक्मऽवद्यसः उप भ्रातृऽत्वं आ अयति अधिनः गात् म-
रुतः सदा हि वः आपिऽत्वं अस्ति निऽधुवि ॥ २२ ॥ मरुतः मा-
रुतस्य नः आ भेषजस्य वहत सुऽदानवः यूयं सखायः सप्रयः
॥ २३ ॥ याभिः सिंधुं अवथ याभिः तूवैथ याभिः दुशस्यथ त्रिविं

मयो नो भूतोतिभिर्मयोभुवः शिवाभिरसचद्वियः ॥२४॥ यत्सिं-
धौ यदसिंघां यत्समुद्रेषु मरुतः सुवर्हिषः । यत्पर्वतेषु भेयजं ॥२५॥
विश्वं पश्यन्तो विभृथा तनूष्ठा तेना नो अर्धि वोचत । क्षमा र-
पो मरुत आतुरस्य न इष्कर्तो विहुतं पुनः ॥२६॥ ४० ॥ १ ॥ ३ ॥

॥२१॥ १-१८ सोमदिः कावः ॥ १-१६ इन्द्रः । १३, १८ विश्वस्य दानस्तुतिः ॥ प्रागायं काकुर्म ॥

॥२१॥ वयम् त्वामपूर्य स्थूरं न कच्चिज्जरतोऽवस्यवः ।
वाजे चिचं हवामहे ॥ १ ॥ उप त्वा कर्मन्वृतये स नो युवोयश्व-
क्राम यो धृपत् । त्वामिर्धवितारं ववृमहे सखाय इन्द्र सानु-
सिं ॥ २ ॥ आ याहीम इद्वोऽश्वपते गोपत उर्वरापते ।
सोमं सोमपते पिव ॥ ३ ॥ वयं हि त्वा चर्धुमंतमबंधवो वि-
प्रांस इन्द्र येमिम । या ते धामानि वृषभ तेभिरा गहि विश्वेभिः
सोमपीतये ॥ ४ ॥ सीदतस्ते वयो यथा गोप्सीते मधौ मदुरे
विवर्क्षणे । अभि त्वामिन्द्र नीनुमः ॥ ५ ॥ १ ॥ अज्या च त्विना न-
मंसा वदामसि किं मुहुश्चिद्धि दीधयः । संति कामांसो हरिवो
दुदिष्टं स्मो वयं संति नो धियः ॥ ६ ॥ नूत्ना इदिन्द्र ते वयमूती
अभूम नहि नू ते अद्रिवः । विद्या पुरा परीणसः ॥ ७ ॥ विद्या सं-
खित्वमुत शूर भोज्यमा ते ता वज्रिन्नीमहे । उतो संमस्मिन्ना
शिंशीहि नो वसो वाजे सुशिप्र गोमति ॥ ८ ॥ यो न इदमिदं पुरा
प्र वस्य आनिनाय तमु वः स्तुपे । सखाय इन्द्रमूतये ॥ ९ ॥ हर्यश्वं
सत्प्रति चर्षणीसहं स हि प्या यो अमंदत । आ तु नः स
वयति गव्यमश्वं स्तोतृभ्यो मघवा शतं ॥ १० ॥ २ ॥ त्वया ह
स्विद्युजा वयं प्रति श्वसंतं वृषभ युवीमहि । संस्ये जनस्य गो-
मतः ॥ ११ ॥ जयेम कारे पुरुहूत कारिणोऽभि तिष्ठेम दूढ्यः ।

मयः नः भूत ऊतिऽभिः मयऽभुवः शिवाभिः असचऽद्विपः
॥ २४ ॥ यत् सिंधौ यत् असिक्कां यत् समुद्रेषु मस्तः सुऽवहिपः
यत् पर्वतेषु भेषजं ॥ २५ ॥ विश्वं पश्यंतः विभूष तनूपु आ तेन
नः अधि वोचत स्मारापः मस्तः आतुरस्य नः इष्कर्त विऽहुतं
मुनः ॥ २६ ॥ ४० ॥ १ ॥ ३ ॥

॥ २१ ॥ वयं ऊं त्वा अपूर्णं स्थूरं न कत् चित् भरंतः अवस्यवः
वाजं चिषं हुवामहे ॥ १ ॥ उप त्वा कर्मन् ऊतये सः नः युवा उयः
चक्राम यः धृपत् त्वा इत् हि अविता रं ववृमहे सखायः इद्र सानु-
सिं ॥ २ ॥ आ याहि इमे इंदवः अश्वऽपते गोऽपते उर्वराऽपते
सोमं सोमऽपते पिब ॥ ३ ॥ वयं हि त्वा वंधुऽमतं अवंधवः वि-
प्रांसः इद्र येमिम या ते धामानि वृषभ तेभिः आ गृहि विश्वेभिः
सोमऽपीतये ॥ ४ ॥ सीदंतः ते वयः यथा गोऽधीते मधौ मृदिरे
विवक्षणे अभि त्वा इद्र नो नुमः ॥ ५ ॥ १ ॥ अच्छ च त्वा एना नमसा
वदामसि किं मुहुः चित् वि दीधयः संति कामांसः हरिऽवः दुदिः
त्वं सः वयं संति नः धियः ॥ ६ ॥ नूत्नाः इत् इद्र ते वयं ऊती अभूम
नहि नु ते अद्रिऽवः विद्र पुरा परीणसः ॥ ७ ॥ विद्र सखिऽत्वं उत
शूर भोज्यं आ ते ता वजिन् ईमहे उतो समस्मिन् आ शिशोहि
नः वसो वाजं सुऽशिप्र गोऽमति ॥ ८ ॥ यः नः इदं इद्रं पुरा म
वस्यः आऽनिनाय तं ऊं वः स्तुपे सखायः इद्र ऊतये ॥ ९ ॥ हरि-
ऽअश्वं सत्ऽपतिं चर्यणिऽसहै सः हि स्म यः अमदत आ तु नः
सः वयति गर्भं अश्वं स्तोतुऽभ्यः मयऽवा शतं ॥ १० ॥ २ ॥ त्वया ह
स्वित् युजा वयं प्रति श्वसंतं वृषभ मुवीमहि संऽस्थे जनस्य गो-
ऽमतः ॥ ११ ॥ जयेम कारे पुरुऽहूत कारिणः अभि तिष्ठेम दुऽ-

नृ॒ऽभिः वृ॒चं ह॒न्याम॑ नृ॒णु॒याम॑ च॒ अ॒वैः इ॒न्द्र प्र नः॑ धि॒यः ॥ १२ ॥ अ॒-
 भा॒तृ॒व्यः अ॒ना त्वं अ॒नापिः इ॒न्द्र ज॒नुषा॑ स॒नात् अ॒सि यु॒धा इत् आ॒-
 पि॒ऽत्वं इ॒च्छ॒से ॥ १३ ॥ न किं॑ रे॒वंतं॑ स॒ख्याय॑ वि॒न्दसे॑ पी॒यति॑ ते॒ सुरा॒-
 ष्वः य॒दा कृ॒णोषि॑ न॒दनुं॑ सं॒ ऊ॒हसि॑ आ॒त् इत् पि॒ता इ॒व हू॒यसे॑ ॥ १४ ॥
 मा ते॒ अ॒माऽजु॑रः य॒था मू॒रासः॑ इ॒न्द्र स॒ख्ये त्वाऽव॑तः नि स॒दाम्
 स॒चा सु॒ते ॥ १५ ॥ ३ ॥ मा ते॒ गोऽद॒व निः अ॒राम॑ राध॑सः इ॒न्द्र मा ते॒
 गृ॒हाम॒हि ह॒व्हा चि॒त् अ॒र्यः प्र मृ॒ण अ॒भि आ भ॒र न ते॒ दा॒मानः॑
 आऽद॒भे ॥ १६ ॥ इ॒न्द्रः वा॒ घ इ॒त् इ॒यत् म॒घं सर॑स्वती वा॒ सुऽभ॒गा
 द॒दिः वसु॑ त्वं वा॒ चि॒च दा॒णुपे॑ ॥ १७ ॥ चि॒चः इ॒त् राजा॑ राज॒काः इ॒त्
 अ॒न्यके॑ य॒के सर॑स्वतीं अ॒नु प॒र्जन्यः॑ इ॒व त॒तन॑त् हि वृ॒ष्ट्या स॒हस्रं॑
 अ॒युता॑ द॒दत् ॥ १८ ॥ ४ ॥

॥ २२ ॥ ओ॒ त्वं अ॒हे आ रथं॑ अ॒द्य दंसि॑ष्ठं ऊ॒तये॑ यं अ॒श्विना॒ सु॒-
 ऽह॒वा रु॒द्रऽव॑र्तनी० आ॒ सूर्या॑यि त॒स्यथुः॑ ॥ १ ॥ पू॒र्वऽआ॒युपे॑ सु॒ऽहव॑
 पु॒रुऽस्पृ॒हं भु॒ज्युं वा॒जेपु॑ पू॒र्व्यं स॒चनाऽव॑तं सु॒म॒तिऽभिः॑ सो॒भरे॑ वि॒-
 ऽवैप॑सं अ॒नेह॑सं ॥ २ ॥ इ॒ह त्या॑ पु॒रुऽभू॑त॒मा दे॒वा नमः॑ऽभिः अ॒श्विना॑
 अ॒र्वा ची॒ना सु॒ अव॑से क॒राम॒हे गं॑ता॒रा दा॒णुपः॑ गृ॒हं ॥ ३ ॥ सु॒वोः र॒-
 थ॑स्य परि॒ च॒क्रं इ॒यते॑ इ॒र्मा अ॒न्यत् वा॑ इ॒ध॒णय॑ति अ॒स्मान् अ॒च्छ
 सु॒ऽम॒तिः वा॑ शु॒भः प॒ती आ॒ घेनुः॑ इ॒व धा॒वतु॑ ॥ ४ ॥ रथः॑ यः वा॑
 चि॒ऽव॑धु॒रः हि॒र॒ण्यऽअ॒भीणुः॑ अ॒श्विना॒ परि॑द्यावा॒पृथि॒वी भू॑प॒-
 ति॑ श्रुतः तेन॑ ना॒स॒न्या आ॒ ग॒तं ॥ ५ ॥ ५ ॥ द॒श॒स्यंता॑ म॒नवे॑ पू॒र्व्यं दि॒वि
 य॒व वृ॑के॒ण क॑र्पथः ता वा॑ अ॒द्य सु॒म॒तिऽभिः॑ शु॒भः प॒ती अ॒श्विना॑
 प्र स्तु॒वीम॒हि ॥ ६ ॥ उ॒प नः॑ वा॒जिनी॑ऽव॒सू० या॒तं ऋ॒तस्य॑ प॒थि॒-
 ऽभिः॑ येभिः तृ॒क्षिं वृ॒षणा॑ चा॒स॒दस्य॑वं म॒हे ह्य॒वाय॑ जि॒व्यथः॑ ॥ ७ ॥

अयं वा॒मदि॒भिः सु॒तः सोमो॑ नरा वृष॒ण्वसू॑ । आ या॒तं सोम॑पीतये
 पि॒वतं॑ दा॒शुषो॑ गृहे ॥ ८ ॥ आ हि रु॒हत॑मश्विना॒ रथे॑ को॒शे हि॒र-
 ण्य॒ये वृष॑ण्वसू । यु॒जाथां॑ पी॒वरो॑रिषः ॥ ९ ॥ याभिः प॒क्थम॑व॒थो
 याभि॑रधि॒गुं याभि॑र्व॒धुं वि॒जोष॑सं । ताभि॑र्नो म॒ष्टू तू॒यम॑श्विना
 ग॒तं भि॑ष॒ज्यतं॑ यदा॒तुरं॑ ॥ १० ॥ ६ ॥ यदधि॑गावो॒ अधि॑गू इ॒दा चि-
 द्दहो॑ अश्विना॒ हवाम॑हे । व॒यं गी॑र्भिर्वि॒प॒न्यवः॑ ॥ ११ ॥ ताभि॑रा
 या॒तं वृष॑णोप॒ मे ह॒वं वि॒श्वसुं॑ वि॒श्ववा॑र्ये । इ॒षा म॑हि॒ष्ठा पु॒रुभू॑त-
 मा नरा॒ याभिः॑ क्ति॒विं वावृ॑धुस्ताभि॒रा ग॑तं ॥ १२ ॥ तावि॑दा चि-
 द्दहानां॒ ताव॑श्विना॒ वंद॑मान॒ उप॑ ब्रुवे । ता ऊ॒ नमो॑भिरीमहे
 ॥ १३ ॥ तावि॑हो॒षा ता॒ उप॑सि शु॒भस्प॑ती॒ ता या॑म॒नुद्र॑वर्तनी । मा
 नो॒ मर्तो॑य रि॒पवै॑ वाजिनी॒वसू॒ परो॑ रु॒द्राव॑ति ख्यतं ॥ १४ ॥ आ
 सु॒ग॒म्याय॑ सु॒ग॒म्यं प्रा॒ता रथे॑नाश्विना॒ वा सु॑क्षणी । हु॒वे पि॒तेव॑
 सोम॑री ॥ १५ ॥ ७ ॥ मनो॑जवसा वृष॒णा म॑दच्युता म॒धुग॑माभि-
 रु॒तिभिः॑ । आ॒रा॒त्ताश्चि॒द्धूत॑म॒स्मे अ॒व॒से पू॒वीभिः॑ पु॒रुभो॑जसा
 ॥ १६ ॥ आ नो॒ अश्वो॑वदश्विना॒ वर्ति॑यो॒सिष्टं॑ म॒धुपा॑तमा नरा ।
 गो॒म॒द॒स्रा हि॑र॒ण्यव॑त् ॥ १७ ॥ सु॒प्राव॑र्गं सु॒वीर्यं॑ सु॒षु वा॑र्यमना॒धृष्टं॑
 र॒क्ष॒स्विना॑ । अ॒स्मिन्ना॒ वा॒मा॒याने॑ वाजिनी॒वसू॒ विश्वा॑ वा॒मानि॑
 धीम॑हि ॥ १८ ॥ ८ ॥

॥ २३ ॥ १-३० विश्वमना येयशः ॥ अग्निः ॥ उजिक् ॥

॥ २३ ॥ ई॒किं॒ष्टा हि॑ प्र॒ती॒व्यं॒प॒यज॑स्व जा॒तवे॑दसं । च॒रि॒ष्णुधू॑-
 म॒मगृ॑भीतशोचि॒पं ॥ १ ॥ दा॒मानं॑ वि॒श्वच॑र्येणेऽग्निं वि॒श्वम॑नो
 गि॒रा । उ॒त स्तु॑षे वि॒ष्य॒र्धसो॑ र॒थानां॑ ॥ २ ॥ ये॒षा॒मा॒वा॒ध ऋ॒-
 ग्मि॒यं इ॒षः पू॒ष॒र्धं नि॒ग्रभे॑ । उ॒प॒वि॒दा ब॒र्हिर्वि॑दते॒ वसु॑ ॥ ३ ॥

अयं वां अद्रिऽभिः सुतः सोमः नरा वृषणऽवसू० आ यातं सोम-
 ऽपीतये पिर्वतं दाशुषः गृहे ॥ ८ ॥ आ हि रुहतं अश्विना रथे कोशे
 हिरण्यये वृषणऽवसू० युंजाथां पीवरीः इषः ॥ ९ ॥ याभिः पक्थं
 अवयः याभिः अग्निऽगुं याभिः वभुं विऽजोपसंताभिः नः मधु
 तूयं अश्विना आ गतं भिपज्यते यत् आतुरं ॥ १० ॥ ६ ॥ यत् अग्नि-
 ऽगावः अग्निऽगू० इदा चित् अहः अश्विना हवामहे वयं गीः-
 ऽभिः पिपन्ववः ॥ ११ ॥ ताभिः आ यातं वृषणा उप मे हव विष-
 ऽप्सु विश्वऽवार्ये इपा मंहिष्ठा पुरुऽभूतमा नरा याभिः क्रिविं
 ववृधुः ताभिः आ गतं ॥ १२ ॥ तौ इदा चित् अहानां तौ अश्विना
 वंदमानः उप ब्रुवे तौ जुं नमःऽभिः इमहे ॥ १३ ॥ तौ इत् दोषा
 तौ उपसिं शुभः पती ता यामन् रुद्रऽवर्तनी० मा नः मतीय
 रिपवे वाजिनीऽवसू० परः रुद्रो अति ख्यतं ॥ १४ ॥ आ सुग्म्याय
 सुग्म्यं प्रातः रथेन अश्विना वा सक्षणी हुवे पिताऽइव सोमरी
 ॥ १५ ॥ ७ ॥ मनःऽजयसा वृषणा मदऽच्युता मधुऽगमाभिः ज-
 तिऽभिः आराज्ञात् चित् भूतं अस्मे अवसे पूर्वाभिः पुरुऽभोजसा
 ॥ १६ ॥ आ नः अश्वऽवत् अश्विना वर्तिः यासिष्टं मधुऽपातमा
 नरा गोऽमत् दसा हिरण्यऽवत् ॥ १७ ॥ सुऽप्रावर्गं सुऽवीर्यं सुष्टु
 वार्यं अनाधुष्टं रथास्विना अस्मिन् आ वां आऽयाने वाजिनी-
 ऽवसू० विश्वा वामानि धीमहि ॥ १८ ॥ ८ ॥

॥ २३ ॥ ईक्षिंश्च हि प्रतीर्य यजस्व जातऽवेदसं चरिष्यऽधूमं
 अगृभीतऽशोचियं ॥ १ ॥ दामानं विश्वऽचर्षणे अग्निं विश्वऽमनः
 गिरा उत स्तुपे विऽस्पर्धसः रथानां ॥ २ ॥ येषां आऽवाधः क्षु-
 ग्मियः इयः पृष्टः च निऽयभे उपऽविदा वह्निः विंदते वसुं ॥ ३ ॥

उदस्य शेचिरस्थाहीदियुपो व्यर्जरे । तर्पुर्जेभस्य सुद्युतो
गणश्रियः ॥ ४ ॥ उदु तिष्ठ स्वध्वर स्तवानो देव्या कृपा ।
अभिख्या भासा बृहता शृणुक्निः ॥ ५ ॥ ९ ॥ अग्रे याहि
सुशस्तिभिर्हृष्या जुह्वान आनुपक् । यथा दूतो बभूथ हव्यवा-
हनः ॥ ६ ॥ अग्निं वः पूर्ये हुवे होतारं चर्षणीनां । तमया
वाचा गृणे तमु वः स्तुषे ॥ ७ ॥ यज्ञेभिरहुतक्रतुं यं कृपा सूदयंत
इत् । मित्रं न जने सुधितमृतावनि ॥ ८ ॥ चृतावानमृतायवो
यज्ञस्य सार्धनं गिरा । उपो एनं जुजुषुर्नमसस्पदे ॥ ९ ॥ अर्था
नो अगिरस्तमं यज्ञासो यंतु संयतः । होता यो अस्ति विष्वा
यशस्तमः ॥ १० ॥ १० ॥ अग्ने तव त्वे अर्जरेधानासो बृहद्भाः ।
अम्वा इव वृषणस्तविषीयवः ॥ ११ ॥ स त्वं न जज्ञो पते रयिं
रास्व सुवीर्यं । प्राव नस्तोके तनये समत्स्वा ॥ १२ ॥ यदा उ
विश्रपतिः शितः सुमीतो मनुषो विशि । विश्वेदग्निः प्रति
रक्षांसि सेधति ॥ १३ ॥ श्रुष्ट्यग्ने नवस्य मे स्तोमस्य वीर
विश्रपते । नि मायिनस्तर्पुषा रक्षसो दह ॥ १४ ॥ न तस्य मा-
यया च न रिपुरीशीत मर्त्यः । यो अग्रये ददागं हव्यदातिभिः
॥ १५ ॥ १५ ॥ यंश्चत्वा वसुविदमुष्णयुरं प्रीणाहपिः । महो राये
तमु त्वा समिधीमहि ॥ १६ ॥ उशना काव्यस्त्वा नि होतारम-
सादयत् । आयजिं त्वा मनवे जातवेदसं ॥ १७ ॥ विश्वे हि त्वा
सजोपसो देवासो दूतमक्रत । श्रुती देव प्रथमो यज्ञियो भुवः
॥ १८ ॥ इमं या वीरो अमृतं दूतं कृषीत मर्त्यः । पावकं कृष्णवंतनिं
विहायसं ॥ १९ ॥ तं हुवेम यतसुचः सुभासं शुकशोचिषं । विगा-
भग्निमर्जरं प्रत्नमीक्यं ॥ २० ॥ १२ ॥ यो अस्मि हव्यदातिभिराहुतिं
मतोऽविधत् । भूरि पोषं स धत्ते वीरवद्यगः ॥ २१ ॥ प्रथमं

उत् अस्य शोचिः अस्थात् दीदियुषः विअजरै तपुः ऽजंभस्य सु-
 ऽद्युतः गणऽश्रियः ॥४॥ उत् जुं तिष्ठ सुऽअध्वर स्तवानः देव्या कृ-
 • पा अभिऽख्या भासा बृहता शुशुक्रनिः ॥५॥ ९॥ अमे याहि सुश-
 स्तिऽभिः हव्या जुहानः आनुपक् यथा दूतः वभूय हव्यऽवाहनः
 ॥६॥ अग्निं यः पूर्य्य हुवे होतारं चर्य्यणीनां तं अया वाचा गृणे तं
 जुं वः स्तुपे ॥७॥ यज्ञेभिः अद्युतऽक्रतुं यंकृपा सूदयते इत् मिधं न
 जने सुऽधितं चतऽवनि ॥८॥ चतऽवानं चतऽयवः यज्ञस्य सा-
 धनं गिरा उपोः एनं जुजुपुः नमसः पदे ॥९॥ अच्छ नः अंगिरः-
 ऽतमं यज्ञासः यंतु संऽयतः होता यः अस्ति विद्यु आ यशऽतमः
 ॥१०॥ १०॥ अमे तव त्वे अजर इधानासः बृहत् भाः अश्वाः ऽइव
 वृषणः तविपीऽयवः ॥११॥ स त्वं नः ऊर्जा पते रयिं रास्व सु-
 ऽवीर्य्यं प्र अवनः तोके तनये समतऽसु आ ॥१२॥ यत् वै जुं वि-
 शपतिः शितः सुऽप्रीतः मनुषः विशि विश्वा इत् अग्निः प्रति
 रक्षीसि सेधति ॥१३॥ श्रुष्टी अग्ने नवस्य मे स्तोमस्य वीर विशपते
 नि मायिनः तपुपा रक्षसः दह ॥१४॥ न तस्य मायया चन रिपुः
 ईशीत् मर्त्यः यः अग्रये ददार्श हव्यदातिऽभिः ॥१५॥ १५॥ वि-
 ऽअश्वः त्वा वसुऽविदे उद्यण्युः अग्नीणात् क्षपिः महः राये त
 जुं त्वा सं इधीमहि ॥१६॥ उशना काव्यः त्वा नि होतारं असादयत्
 आऽयजित्वा मनवे जातऽवेदसं ॥१७॥ विश्वे हि त्वा सऽजोपसः
 देवासः दूतं अक्रत श्रुष्टी देव प्रथमः यज्ञियः भुवः ॥१८॥ इमं घ
 वीरः अमृतं दूतं कृणीत् मर्त्यः पावकं कृणऽवर्तनिं विऽहायसं
 ॥१९॥ तं हुवेम यतऽसुचः सुऽभासं शुक्रऽशोचिपे विश्वं अग्निं
 अजरं प्रत्न ईह्य ॥२०॥ १२॥ यः अस्मै हव्यदातिऽभिः आऽहुतिं
 मतः अविधत् भूरि योषं सः धत्ते वीरऽवन्त यशः ॥२१॥ प्रथमं

जातवेदसमग्निं यज्ञेषु पूष्ये । प्रति सुगेति नमसा हविष्यन्ती ॥ २२ ॥
 आभिर्विधेमाग्नये ज्येष्ठाभिर्व्यश्वत् । महिष्ठाभिर्मतिभिः शुक्र-
 शोचिये ॥ २३ ॥ नूनमर्चे विहायसे स्तोमेभिः स्थूरयूपवत् । ऋपे
 वैयश्व दम्यायाग्नये ॥ २४ ॥ अतिथिं मानुषाणां सूनुं वनस्पती-
 नां । विप्रा अग्निमवसे प्रत्नमीकृते ॥ २५ ॥ १३ ॥ महो विष्वा अभि-
 पतो ऽभि हव्यानि मानुषा । अग्ने नि यत्सि नमसाधि वहिषि
 ॥ २६ ॥ वंस्वा नो वार्या पुरु वंस्व रायः पुरुस्पृहः । सुवीर्यस्य प्रजा-
 वन्तो यशस्वतः ॥ २७ ॥ त्वं वरो सुषाम्णे ऽग्ने जनाय चोदय । सदा
 वसो रातिं यविष्टु शश्वते ॥ २८ ॥ त्वं हि सुप्रतूरसि त्वं नो गोमन्ती-
 रिपः । महो रायः सातिमग्ने अपा वृधि ॥ २९ ॥ अग्ने त्वं यशा अस्या
 मिवावरुणा वह । ऋतावाना सम्राजा पूतदक्षसा ॥ ३० ॥ १४ ॥

॥ २३ ॥ १-३० विष्णवना वैयश्वः ॥ १-२७ इन्द्रः । २८-३० वरोः सुषाम्णस्य दानसुतिः ॥
 १-२९ अग्निम् । ३० धनुष्प ॥

॥ २४ ॥ सखाय आ शिषामहि ग्रहेन्द्राय वज्रिणे । स्तुष ऊ पु
 वो नृतमाय धृष्णवे ॥ १ ॥ शवसा हसि श्रुतो वृचहत्येन वृचहा ।
 मधर्मघोनो अति शूर दाशसि ॥ २ ॥ स नः स्तवान् आ भर
 रुमिं चिबश्रयस्तमं । निरेके चिद्यो हरिवो वसुदेदिः ॥ ३ ॥
 आ निरेकमुत्त प्रियमिन्द्र दधि जनानां । धृपता धृष्णो स्तव-
 मान् आ भर ॥ ४ ॥ न ते सुव्यं न दक्षिणं हस्तं वरंत आसुरः ।
 न परिवाधो हरिवो गर्विष्टिषु ॥ ५ ॥ १५ ॥ आ त्वा गोभिरिव
 व्रजं गोभिर्हृणोम्यद्रिवः । आ स्मा कामं जरितुरा मनः
 पृण ॥ ६ ॥ विष्वा नि विष्वमनसो धिया नो वृचहन्तम । उयं
 प्रणेतुरधि पू वसो गहि ॥ ७ ॥ वयं ते अस्य वृचहन्विद्यामं
 शूर नव्यसः । वसोः स्पृहस्य पुरुहूत राधसः ॥ ८ ॥ इन्द्र यथा ह्य-

जातऽवेदसं अग्निं यज्ञेषु पूर्वं प्रति सुक् एति नमसा हविष्मती
॥२२॥ आभिः विधेम अग्नये ज्येष्ठाभिः व्यश्वऽवत् मंहिष्ठाभिः
मृतिऽभिः शुक्रऽगोचिपे ॥२३॥ नूनं अर्चं विऽहायसे स्तोमेभिः
स्यूर्यूपऽवत् अर्पे वियश्व दम्याय अग्नये ॥२४॥ अतिथिं मानु-
पाणां सूनुं वनस्पतीनां विप्राः अग्निं अवसे प्रत्नं ईकृते ॥२५॥ १३॥
महः विश्वान् अभि सतः अभि हव्यानि मानुषा अग्ने नि सस्ति
नमसा अधि यर्हिषि ॥२६॥ वंस्व नः वार्या पुरु वंस्व रायः पुरु-
ऽस्पृहः सुऽवीर्यस्य प्रजाऽवतः यशस्वतः ॥२७॥ त्वं वरो सुऽसाम्ने
अग्ने जनाय चोदय सदा वसो रातिं यविष्ठ यश्वते ॥२८॥ त्वं हि
सुऽप्रतूः असि त्वं नः गोऽमंतीः इपः महः रायः सातिं अग्ने अप
वृधि ॥२९॥ अग्ने त्वं यशः असि आ मिचावरुणा बह्व चतऽवा-
नासंऽराजा पूतऽदक्षसा ॥३०॥ १४॥

॥२४॥ सखायः आ शिषामहि ब्रह्म इन्द्राय वज्रिणे स्तुये जुं सु
वः नृऽतमाय धृष्णवे ॥१॥ शवसा हि असिं श्रुतः वृचऽहत्येन
वृचऽहामघिः मघोनः अति शूरदाशसि ॥२॥ सः नः स्तवानः आ
भर रयिं चिचर्थवऽतमं निरेके चित् यः हरिऽवः वसुः ददिः
॥३॥ आ निरेकं उत प्रियं इंद्र दधि जनानां धृपता धृष्णो स्तव-
मानः आ भर ॥४॥ न ते सव्यं न दक्षिणं हस्तं वरंते आऽमुरः न
परिऽबाधः हरिऽवः गोऽइष्टिषु ॥५॥ १५॥ आ त्वा गोभिःऽइव
व्रजं गीऽभिः कृणोमि अदिऽवः आ स्म कामं जरितुः आ मनः
पृण ॥६॥ विश्वानि विश्वऽमनसः क्षिया नः वृत्रहन्ऽतम उग्र
प्रऽनेतः अधि सु वसो गहि ॥७॥ वयं ते अस्य वृचऽहुन् विद्यामं
शूर नव्यसः वसोः स्पाहेस्य पुरुऽहुन् राधसः ॥८॥ इंद्र यथा हि अ-

स्ति तेऽपरीतं नृतो शर्वः । अमृक्ता रातिः पुरुहूत दागुर्षे ॥ ९ ॥
 आ वृषस्व महामह महे नृतम् राधसे । हृद्दहश्चिद्दह
 मधवन्मधत्तये ॥ १० ॥ १६ ॥ नू अन्यचा चिदद्विवस्वन्नो
 जग्मुराणसः । मधवञ्छुग्धि तव तच्च ऊतिभिः ॥ ११ ॥
 नृत्तं पृग नृतो त्वदन्यं विंदामि राधसे । राये द्युम्नाय शर्वसे च
 गिर्वणः ॥ १२ ॥ एदुमिन्द्राय सिंचत पिबति सोम्यं मधु । प्र रा-
 धसा चोदयाते महित्वना ॥ १३ ॥ उपो हरीणां पतिं दक्षं पृचं-
 तमधवं । नूनं शुधि स्तुवतो अय्यस्य ॥ १४ ॥ नृत्तं पृग पुरा च न
 जज्ञे वीरतरस्वत् । नकीं राया नैवथा न भंदना ॥ १५ ॥ १७ ॥
 एदु मधो मदिंतरं सिंच वाध्वर्यो अंधसः । एवा हि वीरः
 स्तवते सदावृधः ॥ १६ ॥ इंद्रं स्थातहरीणां नकिष्टे पूर्य-
 स्तुतिं । उदानं शर्वसा न भंदना ॥ १७ ॥ तं वो वाजानां
 पतिमहूमहि श्वस्यवः । अप्रायुभिर्यज्ञेभिर्वावृधेभ्यः ॥ १८ ॥ एतो
 न्विंद्रं स्तवाम सखायः स्तोम्यं नरं । कृरीयो विश्वा अभ्यस्त्येक
 इत् ॥ १९ ॥ अगोरुधाय गविये द्युम्नाय दस्सं वचः । घृतात्स्वा-
 दीयो मधुनश्च वोचत ॥ २० ॥ १८ ॥ यस्यामितानि चीर्याऽन
 राधः पर्यंतवे । ज्योतिनं विश्वमभ्यस्ति दक्षिणा ॥ २१ ॥
 स्तुहींद्रं व्यश्ववदनूर्मिं वाजिनं यमं । अर्यो गयं मंहमानं वि
 दागुर्षे ॥ २२ ॥ एवा नूनमुप स्तुहि वैर्यश्च दण्डं नवं । सुविद्यांसं
 चकृत्य चरणीनां ॥ २३ ॥ वेत्था हि निचंतीतीनां वज्रहस्त परि-
 वृजं । अहरहः शुंध्युः परिपदामिव ॥ २४ ॥ तदिन्द्राव आ भर ये-
 ना दंसिष्ट कृत्तने । द्विता कुत्साय शिष्यो नि चोदय ॥ २५ ॥ १९ ॥
 तमुं त्वा नूनमीमहे नर्यं दंसिष्ट सन्यसे । न त्वं नो विश्वा अभि-
 मांतीः सक्षणिः ॥ २६ ॥ य च्छादं हंसो मुचद्यो चार्या-

स्ति ते अपरिऽइतं नृतो शवः अमृक्ता रातिः पुरुऽहूत दाशुपे
॥९॥ आ वृषस्व महाऽमह महे नृऽतम राधसे हृद्दहः चित् हृद्द
मघऽवन् मघत्तये ॥१०॥ १६॥ नु अन्यव चित् अद्रिऽवः त्वत् नः
जग्मुः आऽशसः मघऽवन् शग्धि तव तत् नः ऊतिऽभिः ॥११॥
नहि अंग नृतो त्वत् अन्यं विंदामि राधसे राये द्युम्नाय शवसे च
गिर्येणः ॥१२॥ आ इन्द्रं इन्द्राय सिंचित् पिबति सोम्यं मधु प्र राध-
सा चोदयाते महिऽत्वा ॥१३॥ उपो हरीणां पतिं दक्षं पृंचतं
अग्रवं नूनं शुधि स्तुवतः अश्वस्यं ॥१४॥ नहि अंग पुरा च न जज्ञे
वीरऽतरः त्वत् नकिः राया न एवऽथा न भंदना ॥१५॥ १७॥ आ
इत् ऊं मध्यः मदिन्ऽतरं सिंच वा अश्वर्यो अंधसः एव हि
वीरः स्तवते सदाऽवृधः ॥१६॥ इन्द्रं स्यात् हरीणां नकिः ते पूर्य-
ऽस्तुतिं उत् आनंश शवसा न भंदना ॥१७॥ तं वः वाजानां पतिं
अहूमहि अश्वस्यवः अग्रामुऽभिः यज्ञेभिः बवृधेभ्यं ॥१८॥ एतो
नु इन्द्रं स्तवाम सखायः स्तोम्यं नरं कृषीः यः विश्वाः अभि अस्ति
एकः इत् ॥१९॥ अगोऽरुधाय गोऽइपे द्युष्टाय दस्यं वचः घृतात्
स्वादीयः मधुनः च वोचत् ॥२०॥ १८॥ यस्य अमितानि वीर्या
न राधः परिऽएतवे ज्योतिः न विश्वं अभि अस्ति दक्षिणा ॥२१॥
स्तुहि इन्द्रं व्यश्वऽवत् अनूमि वाजिर्न यमं अर्यः गर्यं मंहमानं वि
दाशुपे ॥२२॥ एव नूनं उप स्तुहि वैर्यश्च दशमं नवं सुऽविद्वांसं
चर्कृत्यं चरणीनां ॥२३॥ वेत्थ हि निऽऽचृतीनां वज्रं हस्त परि-
ऽवृजं अहःऽअहः शुंध्युः परिपदाऽइव ॥२४॥ तत् इन्द्र अवं आ
भर येन दंसिष्ठ कृत्वने क्षिता कुत्साय शिष्टयः नि चोदय ॥२५॥ १९॥
तं ऊं त्वा नूनं इमहे नव्यं दंसिष्ठ सन्यसे सः त्वं नः विश्वाः अभि-
ऽमांतीः सृष्टाणिः ॥२६॥ यः ऋक्षात् अहंसः भुचत् यः वा आर्यात्

त्सुप्र सिंधुषु। वर्धदासस्य तुविनृम्ण नीनमः ॥ २७ ॥ यथा वरो
सुषाम्णे सनिभ्य आर्वहो रयिं। व्यथेभ्यः सुभगे वाजिनीवति
॥ २८ ॥ आ नार्यस्य दक्षिणा व्यथा एतु सोमिनः। सूरं च राधः
शतवत्सहस्रवत् ॥ २९ ॥ यत्त्वा पृच्छादीजानः कुहया कुहयाकृते।
एषो अपश्चितो बली गोमतीमव तिष्ठति ॥ ३० ॥ २० ॥

॥ २५ ॥ १-२४ विष्णुमना देवशः ॥ १-९. १३-२४ मित्रावरुणौ । १०-१२ पिथे देवाः ॥
१-२२. २४ उष्णिक् । २३ उष्णिग्गर्भा ॥

॥ २५ ॥ ता वां विश्वस्य गोपा देवा देवेषु यज्ञियां। ऋता-
वाना यजसे पूतदक्षसा ॥ १ ॥ मित्रा तनां न रुथ्या वरुणो
यश्च सुक्रतुः। सनात्सुजाता तनया धृतवन्ता ॥ २ ॥ ता माता
विश्ववेदसासुर्याय प्रमहसा। मही जजानादितिर्ऋतावरी
॥ ३ ॥ महांता मित्रावरुणा सम्राजा देवावसुरा। ऋतावाना-
वृत्ता घोषतो बृहत् ॥ ४ ॥ नपाता शर्वसो महः सूनू दक्षस्य
सुक्रतू। सुप्रदानू इषो वास्त्वधि क्षितः ॥ ५ ॥ २१ ॥ सं या
दानूनि येमधुर्दिष्याः पार्थिवोरिषः। नमस्वतीरा वां चरंतु
वृष्टयः ॥ ६ ॥ अधि या बृहतो दिवोऽभि यूथेव पश्यंतः। ऋ-
तावाना सम्राजा नमसे हिता ॥ ७ ॥ ऋतावाना नि पेटतुः
साम्राज्याय सुक्रतू। धृतवन्ता क्षत्रिया क्षत्रमाशतुः ॥ ८ ॥ अ-
क्ष्णर्षिभ्रातृवित्तरानुल्वणेन चक्षसा। नि चिन्मिपन्ता नि-
चिरा नि चिक्वतुः ॥ ९ ॥ उत नो देव्यदितिरूप्यतां नासत्या।
उरूप्यंतु मरुतो बृद्धशंसतः ॥ १० ॥ २२ ॥ ते नो नावमुरुष्यत
दिवा नक्तं सुदानवः। अरिण्यंतो नि पायुभिः सचेमहि ॥ ११ ॥
अग्नते विष्णवे वयमरिण्यंतः सुदानवे। श्रुधि स्वयावन्निस्संधो
पूर्वेचित्तये ॥ १२ ॥ तद्वायं वृणीमहे वरिष्ठं गोपयत्यं। मित्रो

सप्र सिंधुषु वधः दासस्य तुविऽनृम्य नीनमः ॥ २७ ॥ यथा वरो
सुऽसाम्ने सनिऽभ्यः आ अवहः रुयिं विऽअंशेभ्यः सुऽभगे वा-
जिनीऽवति ॥ २८ ॥ आ नार्यस्य दक्षिणा विऽअंश्वान् एतु सो-
मिनः स्थूरं च राधः शतऽवत् सहस्रऽवत् ॥ २९ ॥ यत् त्वा पृच्छात्
ईजानः कुह्या कुह्याऽकृते एषः अपऽश्रितः बलः गोऽमृती
अव तिष्ठति ॥ ३० ॥ २० ॥

॥ २५ ॥ ता वां विश्वस्य गोपा देवादेवेषु यज्ञियां ऋतऽवाना
यजसे पूतऽदक्षसा ॥ १ ॥ मिचा तना न रथ्या वरुणः यः च सु-
ऽऋतुः सनात् सुऽजाता तनया धृतऽग्रता ॥ २ ॥ ता माता विश्व-
ऽवेदसा असुर्याय प्रऽमहसा मही जजान् अदितिः ऋतऽवरी
॥ ३ ॥ महांता मिचावरुणा संऽराजा देवी असुरा ऋतऽवानौ
ऋतं आ घोषतः बृहत् ॥ ४ ॥ नपाता शवसः महः सूनू दक्षस्य
सुऽऋतू० सुप्रऽदानू० इषः वास्तु अधि द्युतः ॥ ५ ॥ २१ ॥ सं या
दानूनि येमधुः दिव्याः पार्थिवीः इषः नभस्वतीः आ वां चरंतु
वृष्टयः ॥ ६ ॥ अधि या बृहतः दिवः अभि यूथाऽइव पश्यतः ऋ-
तऽवाना संऽराजा नमसे हिता ॥ ७ ॥ ऋतऽवाना नि सेदतुः सां-
ऽराज्याय सुऽऋतू० धृतऽग्रता क्षत्रिया क्षत्रं आश्रतुः ॥ ८ ॥ अह्णः
चित् गातुवित् संतरा अनुल्वणेन चक्षसा नि चित् मिपंता नि-
ऽचिरा नि चिक्वतुः ॥ ९ ॥ उत नः देवी अदितिः उरुप्यतां नास-
त्या उरुप्यंतु मरुतः वृद्धऽशवसः ॥ १० ॥ २२ ॥ ते नः नावं उरुप्यत
दिवा नक्तं सुऽदानवः अरिप्यंतः नि पायुऽभिः सचेमहि ॥ ११ ॥
अमंते विष्णवे वयं अरिप्यंतः सुऽदानवे श्रुधि स्वऽयावन् सिंधो-
पूर्वऽचिंतये ॥ १२ ॥ तत् वार्यं वृणीमहे वरिष्ठं गोपयत्यं मिचः

त्सु सिंधुषु । वर्धदोसस्य तुविनृम्ण नीनमः ॥ २७ ॥ यथा वरो
सुषाम्णे सनिभ्य आवहो रयिं । व्यन्धेभ्यः सुभगे वाजिनीवति
॥ २८ ॥ आ नायेस्य दक्षिणा व्यन्धौ एतु सोमिनः । स्थूरं च राधः
शतवत्सहस्रवत् ॥ २९ ॥ यत्ना पृच्छादीजानः कुहया कुहयाकुते ।
एषो अपथितो बली गोमतीमव तिष्ठति ॥ ३० ॥ २० ॥

॥ २५ ॥ १-२३ पित्रमना देवशः ॥ १-९. १३-१४ मित्रावरुणौ । १०-१२ विश्वे देवाः ॥
१-२२. २३ उषिष्वाक् । २३ उषिष्वाग्मर्मा ॥

॥ २५ ॥ ता वां विश्वस्य गोपा देवा देवेषु यज्ञिया । चृता-
वाना यजसे पूतदक्षसा ॥ १ ॥ मित्रा तनां न रुध्याऽवसुणो
यश्च सुक्रतुः । सनात्सुजाता तनया धृतव्रता ॥ २ ॥ ता माता
विश्ववेदसासुर्याय प्रमहसा । मही जजानादितिर्ज्ञातावरी
॥ ३ ॥ महांता मित्रावरुणा सम्राजा देवावसुरा । चृतावाना-
वृत्ता घौघतो बृहत् ॥ ४ ॥ नपाता शर्वसो महः सूनू दक्षस्य
सुक्रतू । सुप्रदानू इषो वास्वधि क्षितः ॥ ५ ॥ २१ ॥ सं या
दानूनि येमयुर्दिव्याः पार्थिवोरिपः । नभस्वतीरा वां चरंतु
वृष्टयः ॥ ६ ॥ अधि या बृहतो दिवोऽभि यूयेव पश्यतः । चृ-
तावाना सम्राजा नमसे हिता ॥ ७ ॥ चृतावाना नि पेटतुः
साम्राज्याय सुक्रतू । धृतव्रता क्षत्रिया क्षत्रमाशतुः ॥ ८ ॥ अ-
क्ष्णश्चिजातुविज्ञरानुत्वणेन चक्षसा । नि चिन्मिपंतो नि-
चिरा नि चिक्वतुः ॥ ९ ॥ उत नो देव्यदितिरुप्यतां नासत्या ।
उरुपंतु मरुतो बृहश्वसः ॥ १० ॥ २२ ॥ ते नो नावमुप्यत
दिवा नक्तं सुदानवः । अरिपंतो नि पायुभिः सचेमहि ॥ ११ ॥
अमंते विष्णवे वयमरिपंतः सुदानवे । शुधि स्वयावन्तिसंधो
पूर्वचित्तये ॥ १२ ॥ तद्ययं वृणीमहे वरिष्ठं गोपयत्यं । मित्रो

सुप्र सिंधुपु वधः दासस्य तुविऽनृम्ण नीनमः ॥ २७ ॥ यथा वरो
सुऽसाधे सनिऽभ्यः आ अवहः रयिं विऽअंशेभ्यः सुऽभगे वा-
जिनीऽवति ॥ २८ ॥ आ नार्यस्य दक्षिणा विऽअंश्वान् एतु सो-
मिनः स्थूरं च राधः शतऽवत् सहस्रऽवत् ॥ २९ ॥ यत् त्वा पृच्छात्
इजानः कुह्या कुह्याऽकृते एषः अपऽश्रितः बलः गोऽमती
अव तिष्ठति ॥ ३० ॥ २० ॥

॥ २५ ॥ ता वां विश्वस्य गोपा देवा देवेषु यज्ञिया चतुऽवाना
यज्ञसे पूतऽदक्षसा ॥ १ ॥ मिषा तना न रथ्या वरुणः यः च सु-
ऽक्रतुः सनात् सुऽजाता तनया धृतऽव्रता ॥ २ ॥ ता माता विश्व-
ऽवेदसा असुर्योय प्रऽमहसा मही जजान् अदितिः चतुऽवरी
॥ ३ ॥ महांता मिवावरुणा संऽराजा देवी असुरा चतुऽवानौ
चतुऽ आ घोषतः बृहत् ॥ ४ ॥ नपाता शवसः महः सूनू दक्षस्य
सुऽक्रतू सुप्रऽदानू इयः वास्तु अधि क्षितः ॥ ५ ॥ २१ ॥ सं या
दानूनि येमधुः द्विष्याः पार्थिवी इयः नभस्वती आ वां चरंतु
वृष्टयः ॥ ६ ॥ अधि या बृहत् दिवः अभि यूयाऽईव पश्यतः च-
तुऽवाना संऽराजा नमसे हिता ॥ ७ ॥ चतुऽवाना नि सेदतुः सां-
ऽराज्याय सुऽक्रतू धृतऽव्रता द्यक्षिया द्यक्षं आशतुः ॥ ८ ॥ अक्षः
चित् गातुवितऽतेरा अनुत्वणेन चक्षसा नि चित् मिपंता नि-
ऽचिरा नि चिक्वतुः ॥ ९ ॥ उत नः देवी अदितिः उरुष्यतां नास-
त्या उरुष्यंतु मरुतः वृद्धऽशवसः ॥ १० ॥ २२ ॥ ते नः नावं उरुष्यत
दिवा नक्तं सुऽदानवः अरिष्यंतः नि पायुऽभिः सचेमहि ॥ ११ ॥
अघ्नते विष्णवे वयं अरिष्यंतः सुऽदानवे श्रुधि स्वऽयावन् सिंधो
पूर्वऽचिंतये ॥ १२ ॥ तत् वार्यं वृणीमहे वरिष्ठं गोपयन्मिचः

यत्पांति वरुणो यदयमा ॥ १३ ॥ उत नः सिंधुरपां तन्मस्त-
 दश्विना । इन्द्रो विष्णुमीदांसः सजोयसः ॥ १४ ॥ ते हि प्मा वनुषो
 नरोऽभिमांति कयस्य चित् । तिग्मं न स्योदः प्रतिघंति भूर्ण-
 यः ॥ १५ ॥ २३ ॥ अयमेक इत्या पुरुष चष्टे वि विश्वतिः । तस्य
 व्रतान्यनु वधरामसि ॥ १६ ॥ अनु पूर्वाण्योक्ता साम्राज्यस्य स-
 श्विम । मिचस्य व्रता वरुणस्य दीर्घश्रुत् ॥ १७ ॥ परि यो रश्मिना
 दिवोऽन्तान्मे पृथिव्याः । उमे आ पमौ रोदसी महित्वा ॥ १८ ॥
 उदु प्य शरणे दिवो ज्योतिरयंस्त सूर्यैः । अग्निर्न शुक्रः समिधान
 आहुतः ॥ १९ ॥ वचो दीर्घमसन्ननीशे वाजस्य गोमतः । ईशे हि
 पित्वोऽविपस्य दावने ॥ २० ॥ २४ ॥ तत्सूर्यो रोदसी उमे दोषा व-
 स्तोर्हप व्रुवे । भोजेषुस्माँ अभ्युच्चरा सदा ॥ २१ ॥ ऋजमुष्णया-
 यने रजतं हरयाणे । रथं युक्तमसनाम सुपामणि ॥ २२ ॥ ता मे
 अश्वानां हरीणां नितोर्गना । उतो नु कृत्यानां नृवाह-
 सा ॥ २३ ॥ स्मदभीष्टू कशावन्ता विप्रा नविष्टया मृती । महो
 वाजिनावर्वाता सचासनं ॥ २४ ॥ २५ ॥

॥ २६ ॥ १-२५ विष्णुमना वैष्णो पृथो पागिरजः ॥ १-१९ अश्विनी । २०-२५ वायुः ॥
 १-१५. २२-२४ उष्णिक् । १६-१९. २१. २५ गायत्री । २० अनुषुप् ॥

॥ २६ ॥ युवोरू पू रथं हुवे सधस्तुत्याय सूरियु । अतूतदक्षा
 वृषणा वृषणसू ॥ १ ॥ युवं वरो सुपाम्णो महे तने नासत्या ।
 अवोभिर्याथो वृषणा वृषणसू ॥ २ ॥ ता वामद्य हवामहे
 हव्येभिर्वाजिनीवसू । पूर्वोरिप इपयतावति द्युपः ॥ ३ ॥ आ
 वां वाहिष्ठो अश्विना रथो यातु श्रुतो नरा । उप स्तोमान्तरस्य
 दर्शयः प्रिये ॥ ४ ॥ जुहुराणा चिदश्विना मन्येथां वृषणसू ।
 युवं हि रुद्रा पर्येणो अति द्विपः ॥ ५ ॥ २६ ॥ दुस्रा हि विश्व-

अ० ६. अ० २. व० २७.] ॥ ११२ ॥ [म० ८. अ० ४. सू० २६.

यत् पांति वरुणः यत् अयमा ॥ १३ ॥ उत नः सिंधुः अपां तत् म-
रुतः तत् अश्विना इंद्रः विष्णुः मीढांसः सऽजोपसः ॥ १४ ॥ ते हि
स्म वनुपः नरः अभिऽमांति कयस्य चित्तिगमं न छोदः प्रति-
ऽमंति भूयैयः ॥ १५ ॥ २३ ॥ अयं एकः इत्या पुरु उरु चष्टे वि वि-
शपतिः तस्य घृतानि अनु वः चरामसि ॥ १६ ॥ अनु पूर्वाणि
ओक्षा सांऽराज्यस्य सश्विम मिचस्य घृता वरुणस्य दीर्घऽश्रुत्
॥ १७ ॥ परि यः रुश्मिनां दिवः अंतान् मुमे पृथिव्याः उभे' आ
पमौ रोदसी' महिऽत्वा ॥ १८ ॥ उत ऊं' स्यः शरणे दिवः ज्योतिः
अयस्तु सूर्यः अग्निः न शुक्रः संऽद्रुधानः आऽहुतः ॥ १९ ॥ वचः
दीर्घऽप्रसन्ननि ईशे वाजस्य गोऽमंतः ईशे हि पितृः अविपस्य
दावने ॥ २० ॥ २४ ॥ तत् सूर्ये रोदसी' उभे' दोषा वस्तोः उपं ब्रुवे
भोजेषु अस्मान् अभि उत चर सदा ॥ २१ ॥ अजं उक्षण्याने
रजतं हरयाणे रथं युक्तं असनाम सुऽसामनि ॥ २२ ॥ ता मे अ-
ध्वानां हरीणां निऽतोशना उतो' नु कृष्यानां नूऽवाहसा ॥ २३ ॥
स्मत्ऽअभीभू कशाऽवंता विप्रा नविष्टया मती महः वाजिनौ
अवेता सचा असनं ॥ २४ ॥ २५ ॥

॥ २६ ॥ युवोः ऊं' सु रथं हुवे सधऽस्तुत्याय सूरिपु अतूतंऽदद्या
वृषणा वृषणऽवसू० ॥ १ ॥ युवं वरो' सुऽसार्धे महे तने नास्त्या
अयःऽभिः याधः वृषणा वृषणऽवसू० ॥ २ ॥ ता वां अद्य हवामहे
हव्येभिः वाजिनीऽवसू० पूर्वीः इषः इषयंतौ अति द्यपः ॥ ३ ॥
आ वां वाहिष्ठः अश्विना रथः यातु श्रुतः नरा उपं स्तोमान् तुर-
स्य दर्शयः प्रिये ॥ ४ ॥ जुहुराणा चित् अश्विना आ मन्येषां वृषण-
ऽवसू० युवं हि रुद्रा पयंथः अति द्विपः ॥ ५ ॥ २६ ॥ दुस्त्रा हि विश्वे

मानुषद्भ्यः परिदीयथः । धियंजिन्वा मधुवर्णा शुभस्पती
 ॥ ६ ॥ उप नो यातमश्विना राया विश्वपुषा सह । मघवाना
 सुवीरावनपच्युता ॥ ७ ॥ आ मे अस्य प्रतीव्यमिंद्रनासत्या
 गतं । देवा देवेभिरह्य सचनस्तमा ॥ ८ ॥ वयं हि वां हवामह
 चक्षुर्यंतो अश्ववत् । सुमतिभिरुप विप्राविहा गतं ॥ ९ ॥ अ-
 श्विना स्तृपे स्तुहि कुवित्ते श्रवतो हव । नेदीयसः कूळयातः
 पणोरुत ॥ १० ॥ २७ ॥ वियश्वस्य श्रुतं नरोती मे अस्य वेदथः ।
 सजीषसा वरुणो मित्रो अर्यमा ॥ ११ ॥ युवादत्तस्य धिषण्या
 युवानीतस्य सूरिभिः । अहरहर्वृषणा मह्यं शिक्षतं ॥ १२ ॥
 यो वां यज्ञेभिरावृतोऽधिवस्त्रा वधूरिव । संपर्येता शुभे
 चक्राते अश्विना ॥ १३ ॥ यो वामुरुष्यचस्तमं चिकेतति
 नृपाय्यं । वर्तिरश्विना परि यातमस्मयू ॥ १४ ॥ अस्मभ्यं
 सु वृषण्वसू यातं वर्तिनृपाय्यं । विषुद्वहेव यज्ञमूहपुर्गिरा
 ॥ १५ ॥ २८ ॥ वाहिष्ठो वां हवानां स्तोमो दूतो हुवन्नरा ।
 युवाभ्यां भूत्वश्विना ॥ १६ ॥ यदूदो दिवो अर्येव इषी वा
 मदयो गृहे । श्रुतमिन्ने अमर्त्या ॥ १७ ॥ उत स्या श्वेतया-
 वरी वाहिष्ठा वां नदीनां । सिंधुहिरण्यवर्तेनिः ॥ १८ ॥ स्म-
 देतया सुकीर्त्याश्विना श्वेतया धिया । वहेषे शुभयावाना
 ॥ १९ ॥ युष्वा हि त्वं रथासहा युवस्व पोथा वसो । आन्नो
 वायो मधु पिवास्माकं सवना गंहि ॥ २० ॥ २९ ॥ तव वा-
 यवृतस्पते त्वर्पुर्जामातरस्तुत । अवांस्या वृणीमहे ॥ २१ ॥
 त्वर्पुर्जामातरं वयमीशानं राय ईमहे । सुतावतो वायुं शुम्ना
 जनांसः ॥ २२ ॥ वायो याहि शिवा दिवो वहस्वा सु स्वर्ध्वं ।
 वहस्व महः पृथुयक्षसा रथे ॥ २३ ॥ तां हि सुप्तरस्तमं नृ-

आनुपक्मस्तुऽभिः परिऽदीयथः धियंऽजित्वा मधुऽवर्णा शुभः
 पती ॥ ६ ॥ उप नः यातं अश्विना राया विश्वऽमुषा सह मघऽवा-
 ना सुऽवीरौ अनेपऽच्युता ॥ ७ ॥ आ मे अस्य प्रतीर्य इन्द्रनासत्या
 गतं देवा देवेभिः अद्य सचनऽतमा ॥ ८ ॥ वयं हि वां हवामहे उ-
 क्षण्यंतः व्यश्वऽवत् सुमतिऽभिः उप विप्रौ इह आ गतं ॥ ९ ॥ अ-
 श्विना सु ऋषे स्तुहि कुवित् ते श्रवतः हव नेदीयसः कूळयातः
 पृथीन् उत ॥ १० ॥ २७ ॥ वयश्वस्य श्रुतं नरा उती मे अस्य वे-
 दथः सुऽजोपसा वरुणः मिचः अर्यमा ॥ ११ ॥ युवाऽदत्तस्य धि-
 ष्या युवाऽनीतस्य सूरिऽभिः अहःऽअहः वृषणा मह्यं शिक्षतं
 ॥ १२ ॥ यः वां यज्ञेभिः आऽवृतः अधिऽवस्ता वधूऽइव सपयै-
 ता शुभे चक्राते अश्विना ॥ १३ ॥ यः वां उरुव्यचऽतमं चि-
 केतति नृऽपाय्यं वर्तिः अश्विना परि यातं अस्मऽयू ॥ १४ ॥
 अस्मभ्यं सु वृषणऽवसू यातं वर्तिः नृऽपाय्यं विपुदुहाऽइव
 यज्ञं उह्युः गिरा ॥ १५ ॥ २८ ॥ बार्हिष्ठः वां हवानां स्तोमः दूतः
 हुवत् नरा युवाभ्यां भूतु अश्विना ॥ १६ ॥ यत् अदः दिवः अणवे
 इपः वा मदथः गृहे श्रुतं इत् मे अमर्त्या ॥ १७ ॥ उत स्या श्वेतऽया-
 वरी बार्हिष्ठा वां नदीनां सिंधुः हिरण्यऽवर्तनिः ॥ १८ ॥ स्मत्
 एतया सुऽकीर्त्या अश्विना श्वेतया धिया वहैथे शुभऽयावाना
 ॥ १९ ॥ युष्म हि त्वं रथऽसहा युवस्व पोषा वसो आत् नः वायो
 मधु पिच अस्माकं सर्वना आ गृहि ॥ २० ॥ २९ ॥ तव वायो
 ऋतऽपते त्वष्टुः जामातः अद्भुत अवांसि आ वृणीमहे ॥ २१ ॥
 त्वष्टुः जामातरं वयं ईशानं रायः ईमहे सुतऽर्वतः वायुं द्युम्ना
 जनांसः ॥ २२ ॥ वायो याहि शिव आ दिवः वहस्व सु सुऽअश्व्यं
 वहस्व महः पृथुऽपक्षसा रथे ॥ २३ ॥ तां हि सुस्तरऽतमं नृ-

अ० ६. अ० २. व० ३३.] ॥ ११४ ॥ [म० ८. अ० ४. सू० २७.

पदनेषु हूमहे। यावांश्च नाश्वपृष्ठं मंहना ॥ २४ ॥ सत्वं नो देव मन-
सा वायो मदानो अयियः। कुधि बाजो अपो धियः ॥ २५ ॥ ३० ॥

॥ २७ ॥ १-२२ मनुर्विषसतः ॥ विषे देवाः ॥ प्रागार्यं ॥

॥ २७ ॥ अग्निरुक्थे पुरोहितो यावांश्चो वहिरध्वरे। अचा
यामि मरुतो ब्रह्मणस्पतिं देवां अबो वरेण्यं ॥ १ ॥ आ पर्शु गा-
सि पृथिवीं वनस्पतीनुपासा नक्तमोषधीः। विश्वे च नो वसवो
विश्ववेदसो धीनां भूत प्रावितारः ॥ २ ॥ प्र सू न एतध्वरोऽग्रा
देवेषु पूर्यः। आदित्येषु प्र वरुणे धृतव्रते मरुतुं विश्वभा-
नुषु ॥ ३ ॥ विश्वे हि प्या मनवे विश्ववेदसो भुवन्वृधे रिशा-
दसः। अरिष्टेभिः पायुर्भिर्विश्ववेदसो यन्ता नोऽवृकं छुदिः ॥ ४ ॥
आ नो अद्य समनसो गन्ता विश्वे सजीपसः। अचा गिरा
मरुतो देव्यदिते सदने पस्त्ये महि ॥ ५ ॥ ३१ ॥ अग्नि प्रिया मरुतो
या वो अग्न्या हव्या मित्र प्रयाचनं। आ वहिरिद्रो वरुणस्तुरा
नरं आदित्यासः सदंतु नः ॥ ६ ॥ वयं वो वृक्तवर्हिषो हितप्र-
यस आनुपक्। सुतसोमासो वरुण हवामहे मनुष्यदिद्याम-
यः ॥ ७ ॥ आ प्र यात मरुतो विष्णो अश्विना पूषन्माकीनया
धिया। इन्द्र आ यातु प्रथमः सन्निष्पुभिर्वृषा यो वृचहा गृणे
॥ ८ ॥ वि नो देवासो अदुहोऽच्छिद्रं शर्म यच्छत। न यदूरादस-
वो नू चिदंतितो वरुणमादुधर्षति ॥ ९ ॥ अस्ति हि वः स-
जात्यं रिशादसो देवासो अस्त्यार्थं। प्र णः पूर्वस्मि सुवितार्य
वोचत मष्टू सुम्नाय नव्यसे ॥ १० ॥ ३२ ॥ इदा हि व उर्पस्तुतिमिदा
वामस्यं भक्त्ये। उर्प वो विश्ववेदसो नमस्युराँ असृक्षन्या-
मिव ॥ ११ ॥ उदु थ वः सविता सुप्रणीतयोऽस्यादूर्ध्वो

ऽसदनेषु हूमहे यावाणं न अश्वं ऽपृष्टं मंहना ॥ २४ ॥ सः त्वं नः
देव मनसा वायो मंदानः अयियः कृधि वाजान् अपः धियः
॥ २५ ॥ ३० ॥

॥ २७ ॥ अग्निः उक्थे पुरः ऽर्हितः यावाणः वहिः अध्वरे ऋचा
यामि मरुतः ब्रह्मणः पतिं देवान् अयः वरेण्यं ॥ १ ॥ आ पशुं गा-
सि पृथिवीं वनस्पतीन् उपसा नक्तं ओषधीः विश्वे च नः वसवः
विश्वं ऽवेदसः धीनां भूतं प्र ऽअवितारः ॥ २ ॥ प्र सु नः एतु अध्वरः
अग्रा देवेषु पूर्यः आदित्येषु प्र वरुणे धृतं ऽवते मरुतं ऽसुं विश्व-
ऽभानुषु ॥ ३ ॥ विश्वे हि स्म मनवे विश्वं ऽवेदसः भुवन् वृधे रिशा-
दसः अरिष्टेभिः पायु ऽभिः विश्वं ऽवेदसः यंतं नः अवृकं छुदिः
॥ ४ ॥ आ नः अद्य स ऽमनसः गतं विश्वे स ऽजोपसः ऋचा गिरा
मरुतः देवि अर्दिते सदने पस्त्ये महि ॥ ५ ॥ ३१ ॥ अभि प्रिया मरुतः
या वः अग्रा हव्या मिच प्र ऽयायने आ वहिः इंद्रः वरुणः तुराः
नरः आदित्यासः सदंतु नः ॥ ६ ॥ वयं वः वृक्तं ऽवर्हिषः हितं ऽप्र-
यसः आनुपक् सुतं ऽसौमासः वरुणं हवामहे मनुष्यत् इव ऽअ-
ग्नयः ॥ ७ ॥ आ प्र यात मरुतः विष्णो अश्विना पूर्यन् माकीनया
धिया इंद्रः आ यातु प्रथमः सन्निष्यु ऽभिः वृषा यः वृष ऽहा गृणे
॥ ८ ॥ विनः देवासः अदुहः अच्छिद्रं शर्म यच्छत न यत् दूरात् वस-
वः नु चित् अंतितः वरुणं आ ऽदुधर्षति ॥ ९ ॥ अस्ति हि वः स-
ऽजात्यं रिशादसः देवासः अस्ति आर्यं प्र नः पूर्वस्मि सुविताय
वोचत मधु सुम्नाय नव्यंसे ॥ १० ॥ ३२ ॥ इदा हि वः उपं ऽस्तुतिं इदा
वामस्य भक्त्ये उपं वः विश्वं ऽवेदसः नमस्युः आ असृक्षि अन्या-
ऽइव ॥ ११ ॥ उत् ऊं स्यः वः सविता सु ऽप्रनीतयः अस्यात् ऊर्ध्वः

वरैर्यः । नि द्विपादश्चतुष्पादी अर्थिनोऽविश्रम्पतयिष्णवः
 ॥१२॥ देवदेवं वोऽवसे देवदेवमभिष्टये । देवदेवं हुवेम वाज-
 सातये गृणंतो देव्या धिया ॥१३॥ देवा सो हि प्सा मनवे समन्यवो
 विश्वे साकं सरातयः । ते नो अद्य ते अपरं तु चे तु नो भवतु वरि-
 चो विदः ॥१४॥ प्र वः शंसाम्यदुहः संस्थ उपस्तुतीनां । न तं धूर्ति-
 र्वरुण मित्रं मर्त्यो यो यो धामभ्योऽविधत् ॥१५॥ प्र स क्षयं तिरते
 वि महीरियो यो वो वराय दार्शति । प्र प्रजाभिर्जायते धर्मणु-
 स्पर्यरिष्टः सर्व एधते ॥१६॥ ३३॥ ऋते स विदते युधः सुगेर्भिर्यात्य-
 ध्वनः । अयमा मित्रो वरुणः सरातयो यं चार्यं ते सजोपसः ॥१७॥
 अजे चिदस्मै कृणुषा न्यचनं दुर्गे चिदा सुसरुणं । एषा चिदस्मा-
 द्दृशनिः परो नु साक्षेधंती वि नश्यतु ॥१८॥ यद्य सूर्य उद्यति
 प्रियक्षत्रा ऋतं दध । यन्निमुचिं प्रयुधि विश्ववेदसो यद्वा मध्यं-
 दिने दिवः ॥१९॥ यद्वाभिपित्वे असुरा ऋतं यते हृदिर्येम वि
 दाप्नुये । वयं तद्वो वसवो विश्ववेदस उप स्थेयाम मध्य आ ॥२०॥
 यद्य सूर उदिते यन्मध्यंदिन आतुचिं । वामं धत्थ मनवे वि-
 श्ववेदसो जुह्वानाय प्रचेतसे ॥२१॥ वयं तद्वः सम्राज आ वृणीमहे
 पुत्रो न बहूपार्यं । अश्याम तदादित्या जुह्वंती हविर्येन वस्यो-
 ऽनशमहे ॥२२॥ ३४॥

॥ २६ ॥ १-५ मनुर्वेषस्तः ॥ विश्वे देवाः ॥ १-३ ५ गापत्री । ३ पुरउष्याक् ॥

॥ २६ ॥ ये त्रिंशति चर्यस्परो देवासो वहिरासदन् । विदन्नहं
 द्वितासंनन् ॥१॥ वरुणो मित्रो अयमा स्मद्रातिपात्रो अ-
 ग्रयः । पत्नीवंतो वर्षदकृताः ॥२॥ ते नो गोपा अपाच्यास्त
 उदुक्त इत्या न्यक् । पुरस्तात्सर्वेया विशा ॥३॥ यथा वर्णति देवा-

चरेण्यः नि द्विऽपादः चतुःऽपादः अर्थिनः अविश्रन् पतयि-
 ण्ववः ॥ १२ ॥ देवं देवं वः अयं देवं देवं अभिष्टये देवं देवं हु-
 वेम वाजऽसातये गृणतः देव्या धिया ॥ १३ ॥ देवासः हि स्म मनवे
 सऽमन्यवः विश्वे साकं सऽरातयः ते नः अद्य ते अपरं तु चे तु नः
 भवेत्तु वरिवः विदः ॥ १४ ॥ प्र वः शंसामि अद्भुतः संस्ये उपऽस्तु-
 तीनां न तं धूर्तिः वरुण मिच मर्त्ये यः वः धामऽभ्यः अविधत्
 ॥ १५ ॥ प्र सः ह्ययं तिरते वि महीः इपः यः वः वराय दाशति प्र
 प्रऽजार्भिः जायते धर्मणः परि अरिष्टः सर्वः एधते ॥ १६ ॥ ३३ ॥ चृते
 सः विदते युधः सुऽगेभिः याति अर्ध्वनः अयमा मिचः वरुणः स-
 ऽरातयः यं चायते सऽजोपसः ॥ १७ ॥ अजे चित् अस्मै कृणु य नि-
 ऽअंचनं दुऽगे चित् आ सुऽसुरणं एपा चित् अस्मात् अशनिः
 परः नु सा असेधंती वि नश्यतु ॥ १८ ॥ यत् अद्य सूर्ये उतऽयति
 प्रियऽष्टावाः चृतं दुध यत् निऽसुचिं प्रऽयुधिं विश्वऽवेदसः यत्
 वा मध्यंदिने दिवः ॥ १९ ॥ यत् वा अभिऽपित्वे असुराः चृतं यते
 हृदिः येम वि दाणुपे वयं तत् वः वसवः विश्वऽवेदसः उप स्ये-
 याम् मध्ये आ ॥ २० ॥ यत् अद्य सूरै उतऽइते यत् मध्यंदिने आ-
 ऽतुचिं वामं धत्थ मनवे विश्वऽवेदसः जुहानाय प्रऽचेतसे ॥ २१ ॥
 वयं तत् वः संऽराजः आ वृणीमहे पुत्रः न बहुऽपाय्यं अश्यामं
 तत् आदित्याः जुहंतः हविः येन वस्यः अनशमहे ॥ २२ ॥ ३४ ॥

॥ २८ ॥ ये चिंशतिं चयः परः देवासः बर्हिः आ असदन् विदन्
 अहं जिता असनन् ॥ १ ॥ वरुणः मिचः अयमा स्मद्रातिऽसाचः
 अग्रयः पत्नीऽवंतः वपदऽकृताः ॥ २ ॥ ते नः गोपाः अपाच्याः ते
 उदक्ते इत्या न्यक् पुरस्तात् सर्वया विशा ॥ ३ ॥ यथा वशंति देवाः

अ० ६. अ० २. व० ३८.] ॥ ११६ ॥ . [म० ८. अ० ५. सू० ३१.

स्तथेदसत्तदेपां नकिरा मिनत्। अरावा च्चन मर्त्यः ॥४॥ सप्रानां
सप्र चृष्टयः सप्र द्युम्नान्येषां। सप्रो अधि श्रियो धिरे ॥५॥ ३५॥

॥ २९ ॥ १-१० मनुर्वेवसतः कस्यपो वा भारीचः ॥ विश्वे देवाः ॥ द्विपदा ॥

॥२९॥ बभुरेको विपुणः सूनरो युवांज्यंके हिरण्ययं ॥१॥ यो-
निमेक आ संसाद् द्योतनोऽतदेवेषु मेधिरः ॥२॥ वाणीमेको
विभर्ति हस्त आयसीमंतदेवेषु निर्धुविः ॥३॥ वज्रमेको विभर्ति
हस्त आहितं तेन वृषाणि जिघ्रते ॥४॥ तिग्ममेको विभर्ति हस्त
आयुधं शुचिरुयो जलापभेषजः ॥५॥ पृथ एकः पीषाय तस्करो
यथा एष वेद निधीनां ॥६॥ चीरणेक उरुगायो वि चक्रमे यवं
देवासो मदति ॥७॥ विभिडा चरत एकया सह प्र प्रवासेव वसतः
॥८॥ सद्यो वा चक्राते उपमा दिवि सुमार्जा सुपिरासुती ॥९॥
अर्चत एके महि सामं मन्वत तेन सूर्यमरोचयन् ॥१०॥ ३६॥

॥ ३० ॥ १-३ मनुर्वेवसतः ॥ विश्वे देवाः ॥ १ गायत्री । २ पुरजिष्णाक् । ३ युहती । ४ चतुष्टय ॥

॥३०॥ नहि वो अस्त्यर्भको देवासो न कुमारकः। विश्वे सु-
तोमहांत इत् ॥१॥ इति स्तुतासो असथा रिशादसो ये स्थ जयंश्च
विंशच्च। मनोर्देवा यज्ञियासः ॥२॥ ते नस्त्राध्यंतेऽयत्त त उ नो
अधि वोचत। मानं पृथः पित्र्यान्मानुवादधि दूरं नैष्ट परावतः
॥३॥ ये देवास इह स्थन् विश्वे वैश्वानरा उत। अस्मभ्यं शर्म सु-
प्रयो गवेऽश्वाय यच्छत ॥४॥ ३७॥ ४॥

॥ ३१ ॥ १-१६ मनुर्वेवसतः ॥ १-३ ईज्यालपो यजमानप्रजंमा च । ४-९ दंपती । १०-१६ दंपत्यो-
रशिषः ॥ १-८. ११-१३ गायत्री । ९. १३ चतुष्टय । १० पादनिपृत् । १४-१६ पंक्तिः ॥

॥३१॥ यो यजाति यजात इत्सुनर्वच्च पचाति च। वृक्षे-

अ० ६. अ० २. व० ३८.] ॥ ११६ ॥ [म० ८. अ० ५. सू० ३१.]

तथा इत् असत् तत् एपां नकिः आ मिनत् अरावा चन मत्यः
॥४॥ सप्रानां सप्र चृष्टयः सप्र द्युम्नानि एपां सप्रो अधि श्रियः
धिरे ॥५॥ ३५॥

॥२९॥ वभुः एकः विपुणः सूनरः युवां अंजि अंक्ते हिरण्यमं
॥१॥ योनिं एकः आससाद् द्योतनः अंतः देवेषु मेधिरः ॥२॥ वा-
शो एकः विभृति हस्ते आयसो अंतः देवेषु निऽधुविः ॥३॥ वज्रं
एकः विभृति हस्ते आऽहितं तेन वृचाणि जिघ्रते ॥४॥ तिग्मं एकः
विभृति हस्ते आयुधं शुचिः उयः जलापऽभेपजः ॥५॥ पृथः एकः
पीपाय तस्करः यथा एषः वेद् निऽधीनां ॥६॥ चीरिणं एकः उरु-
ऽगायः वि चक्रमे यत्र देवासः मदन्ति ॥७॥ विऽभिः द्वा चरतः
एकया सह प्र प्रवासाऽइव वसतः ॥८॥ सदैः द्वा चक्राते उपऽमा
दिवि संऽराजा सर्पिःऽआसुती० ॥९॥ अर्चतः एकं महिं सामं
मन्वत तेन सूर्ये अरोचयन् ॥१०॥ ३६॥

॥३०॥ नृहि वः अस्ति अर्भकः देवासः न कुमारकः विश्वे स-
तःऽमहांतः इत् ॥१॥ इति स्तुतासः अस्य रिशादसः ये स्य चयः
च विंशत् च मनोः देवाः यज्ञियासः ॥२॥ ते नः चायं ते अवत ते
ऊं नः अधि वोचत मा नः पृथः पित्र्यात् मानवात् अधि दूरं
निए पराऽवतः ॥३॥ ये देवासः इह स्थनं विश्वे वैश्वानराः उत
अस्मभ्यं शर्मं सुऽप्रथः गर्वे अश्वाय यच्छत ॥४॥ ३७॥ ४॥

॥३१॥ यः यजति यजति इत् सुनवं च पचाति च वृक्षा इत्

दिंदस्य चाकनत् ॥ १ ॥ पुरोक्ताग्रं यो अस्मै सोमं ररत आशिरं ।
पादितं शुक्रो अंहसः ॥ २ ॥ तस्य द्युमाँ असद्रथो देवजूतः
स शूशुवत् । विश्वा वन्वन्नमिविया ॥ ३ ॥ अस्य प्रजावती गृहे-
ऽसंश्रंती दिवेदिवे । इळा घेनुमतीं दुहे ॥ ४ ॥ या दंपती
समनसा सुनुत आ च धावतः । देवासो नित्ययाशिरा
॥ ५ ॥ ३८ ॥ प्रति प्राश्रय्यो इतः सम्यंचा बर्हिरोशते । न ता
वाजेषु वायतः ॥ ६ ॥ न देवानामपि हुतः सुमतिं न जुगुक्षतः ।
अवो बृहर्दिवासतः ॥ ७ ॥ पुचिणा ता कुमारिणा विश्वमा-
युर्थ्यश्रुतः । उभा हिरण्यपेशसा ॥ ८ ॥ वीतिहोवा कृतवसू
दशस्यंतामृताय कं । समूधो रोमशं हंतो देवेषु कृणुतो दुवः
॥ ९ ॥ आ शर्म यवैतानां वृणीमहे नदीनां । आ विष्णोः सचाभु-
वः ॥ १० ॥ ३९ ॥ ऐतु पूषा रयिर्भगः स्वस्ति सर्वधातमः । उरु-
रधा स्वस्तये ॥ ११ ॥ अरमतिरनर्वणो विश्वो देवस्य मनसा ।
आदित्यानामनेह इत् ॥ १२ ॥ यथा नो मित्रो अर्यमा वरुणः संति
गोपाः । सुगा चतस्य पंथाः ॥ १३ ॥ अग्निं वः पूर्य गिरा देवमीळि
वसूनां । सपर्येतः पुरुप्रियं मित्रं न क्षेवसाधसं ॥ १४ ॥ मधू देव-
वतो रयः शूरो वा मृतु कासु चित् । देवानां य इन्मनो यज-
मान इयक्षत्यभीदयज्जनी भुवत् ॥ १५ ॥ न यजमान रिप्यसि
न सुन्वान् न देवयो । देवानां य इन्मनो यजमान इय-
क्षत्यभीदयज्जनी भुवत् ॥ १६ ॥ नक्विं कर्मणा नश्च प्र
योषन्न योपति । देवानां य इन्मनो यजमान इयक्षत्य-
भीदयज्जनी भुवत् ॥ १७ ॥ असद्वं सुवीर्यमुत त्पदाश्रय्यं ।
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्षत्यभीदयज्जनी भुवत्
॥ १८ ॥ ४० ॥ २ ॥

इंद्रस्य चाकनत् ॥ १ ॥ पुरोळार्थं यः अस्मि सोमं ररते आऽशिरं
पात् इत्तं शक्रः अंहसः ॥ २ ॥ तस्य द्युऽमान् असत् रथः देवऽजूतः
सः शूशुवत् विश्वा वन्वन् अमिचिया ॥ ३ ॥ अस्य प्रजाऽवन्ती गृहे
असंश्रन्ती दिवेऽदिवे इळां धेनुऽमतीं दुहे ॥ ४ ॥ या दंऽपती०
सऽमनसा सुनुतः आ च धार्वतः देवासः नित्यया आऽशिरा
॥ ५ ॥ ३६ ॥ प्रति प्राशुष्यान् इतः सम्यंचा बर्हिः आशते न ता
वाजेषु वायतः ॥ ६ ॥ न देवानां अपि हुतः सुऽमतिं न जुघुक्षतः
श्रवः बृहत् विवासतः ॥ ७ ॥ पुत्रिणां तां कुमारिणां विश्वं आयुः
वि अश्रुतः उभा हिरण्यऽपेशसा ॥ ८ ॥ वीतिऽहोवा कृतत्ऽवसू०
दशस्यन्तां अमृतांय कं सं ऊधः रोमशं हुतः देवेषु कृणुतः दुवः
॥ ९ ॥ आ शर्मं पर्वतानां वृणीमहे नदीनां आ विष्णोः सचाऽभुवः
॥ १० ॥ ३९ ॥ आ एतु पूषा रयिः भगः स्वस्ति सर्वऽधातमः उरुः
अधा स्वस्तये ॥ ११ ॥ अरमेतिः अन्वर्णः विश्वः देवस्य मनसा
आदित्यानां अनेहः इत् ॥ १२ ॥ यथानुः मिचः अर्यमा वरुणः संति
गोपाः सुऽगाः चतस्य पंथाः ॥ १३ ॥ अग्निं वः पूष्यं गिरा देवं ईळे
वसूनां सपर्येतः पुरुऽप्रियं मिचं न द्यौचऽसार्धसं ॥ १४ ॥ मद्यु देव-
ऽवन्तः रथः शूरः वा पृतऽसु कासु चित् देवानां यः इत् मनः यज-
मानः इयंक्षति अभि इत् अर्यज्वनः भुवत् ॥ १५ ॥ न यजमान रि-
प्सि न सुन्वान न देवऽयो० देवानां यः इत् मनः यजमानः इयं-
क्षति अभि इत् अर्यज्वनः भुवत् ॥ १६ ॥ न किः तं कर्मणा न शत्
न प्र योपत् न योपति देवानां यः इत् मनः यजमानः इयंक्षति
अभि इत् अर्यज्वनः भुवत् ॥ १७ ॥ असत् अर्ब सुऽवीर्यं उत त्यत्
आशुऽअथ्यं देवानां यः इत् मनः यजमानः इयंक्षति अभि इत्
अर्यज्वनः भुवत् ॥ १८ ॥ ४० ॥ २ ॥

॥ ३२ ॥ १-३० मेधातिथिः काव्यः ॥ इन्द्रः ॥ गायत्री ॥

॥ ३२ ॥ प्रकृतान्युजोपिणः कखा इन्द्रस्य गायया । मदे सोमस्य
वोचत ॥ १ ॥ यः सुविंदमनश्निं पिष्टुं दासमहीशुवं । वधीदुग्यो
रिणन्वपः ॥ २ ॥ न्यवुंदस्य विष्टपं वप्मार्णं बृहत्स्तिर । कृपे तदिद्र
पौंस्यं ॥ ३ ॥ प्रतिं श्रुताय वो धूपत्तूणां शं न गिरैरधि । हुवे सुशि-
प्रमूतये ॥ ४ ॥ स गोरश्वस्य वि घ्नजं मैदानः सोम्येभ्यः । पुरं न शूर
दपेति ॥ ५ ॥ १ ॥ यदि मे रारणः सुत उक्थे वा दधसे चनः । आरा-
हुपं स्वधा गहि ॥ ६ ॥ वयं घा ते अर्पिष्मसि स्तोतारं इन्द्र गिर्वणः ।
त्वं नो जिन्व सोमपाः ॥ ७ ॥ उत नः पितुमा भर संरराणो अवि-
क्षितं । मघवन्भूरि ते वसु ॥ ८ ॥ उत नो गोमंतस्कृधि हिरण्यवतो
अश्विनः । इळाभिः सं रभेमहि ॥ ९ ॥ बृवदुक्थं हवामहे सूप्रक-
रत्नमूतये । साधु कृण्वंतमवसे ॥ १० ॥ २ ॥ यः संस्थे चिच्छतः क्रतु-
रादीं कृणीति वृचहा । जरितृभ्यः पुरुवसुः ॥ ११ ॥ स नः शृक्-
श्चिदा शंकवान्वा अंतराभुरः । इन्द्रो विश्वाभिरूतिभिः ॥ १२ ॥
यो रायो इवनिर्महान्सुपारः सुन्वतः सखा । तमिंद्रमभि गायत
॥ १३ ॥ आयंतारं महिं स्थिरं पृतनासु श्ववोजितं । भूरेरीशान-
मोजसा ॥ १४ ॥ नकिरस्य शचीनां नियन्ता सूनृतांता । नकिर्व-
क्ता न दादिति ॥ १५ ॥ ३ ॥ न नूनं ब्रह्मणामृणं प्राप्नुनामस्ति सुन्व-
तां । न सोमो अप्रतापये ॥ १६ ॥ पन्य इदुपं गायत पन्य उक्थानि
शंसत । ब्रह्मा कृणीत पन्य इत् ॥ १७ ॥ पन्य आ ददिरच्छता सहस्रा
वाज्यवृतः । इन्द्रो यो यज्जैनो वृधः ॥ १८ ॥ वि पू चर स्वधा अन्तु
कृष्टीनामन्वाहुवः । इन्द्र पिबं सुतानां ॥ १९ ॥ पिय स्वधैनवा-
नामुत यस्तुग्ये सर्चा । उतायमिद्र यस्तव ॥ २० ॥ ४ ॥ अतीहि
मन्युपाविणं सुपुवांसमुपारणे । इमं रातं सुतं पिब ॥ २१ ॥ इहि

॥३२॥ प्रकृतानि चृजीपिणः कखाः इंद्रस्य गार्थया मदे सो-
मस्य वोचत ॥१॥ यः सृविदं अनर्शनिं पित्रुं दासं अहीशुर्वं वर्धीत्
उयः रिणन् अपः ॥२॥ नि अर्धुदस्य विष्टपं वर्ष्माणं बृहतः तिर
कृपे तत् इंद्र पौंस्यै ॥३॥ प्रति श्रुताय वः धृषत् तूष्णीं न गिरेः
अधि हुवे सुऽशिप्रं ऊतये ॥४॥ सः गोः अश्वस्य वि व्रजं मंदानः
सोम्येभ्यः पुरं न शूर दर्पसि ॥५॥१॥ यदि मे ररणः सुते उक्थे वा
दर्पसे चनः शारात् उर्प स्वधा आ गृहि ॥६॥ वयं घृते अपि स्मसि
स्तोतारः इंद्र गिर्वसुः त्वं नः जिन्य सोमऽपाः ॥७॥ उत नः पितुं
आभर संऽरराणः अविऽद्यितं मघऽवन्भूरिते वसु ॥८॥ उत नः
गोऽमंतः कृधि हिरण्यऽवतः अश्विनः इळाभिः सं रुभेमहि ॥९॥
वृषत् उक्थं हुवामहे सृप्रऽकरसं ऊतये साधु कृण्वंतं अवसे
॥१०॥२॥ यः संऽस्ये चित् शतऽक्रतुः आत् ई कृणोति वृषऽहा
जरितुऽभ्यः पुरुऽवसुः ॥११॥ सः नः शक्रः चित् आ शकत् दान-
ऽवान् अंतरऽआभरः इंद्रः विश्वाभिः ऊतिऽभिः ॥१२॥ यः रायः
अवनिः महान् सुऽपारः सुन्वतः सखा तं इंद्र अभि गायत् ॥१३॥
आऽयंतारं महि स्थिरं मृतनासु अयःऽजितं भूरैः ईशानं ओजसा
॥१४॥ नकिः अस्य शचीनां निऽयंता सूनृतांनां नकिः वक्ता न
दात् इति ॥१५॥३॥ न नून ग्रहाणां चृणं प्राणूनां अस्ति सुन्वतां न
सोमः अप्रता पपे ॥१६॥ पन्ये इत् उर्प गायत् पन्ये उक्थानि शंसत्
ग्रसं कृणोत् पन्ये इत् ॥१७॥ पन्यः आ ददिरत् शता सहस्रा वाजी
अवृतः इंद्रः यः यज्जेनः वृधः ॥१८॥ वि सु चर स्वधाः अनु कृष्टी-
नां अनु आऽहुवः इंद्र पिब सुतानां ॥१९॥ पिब स्वऽधेनवानां
उत यः तुग्ये सचा उत अयं इंद्र यः तव ॥२०॥४॥ अति इहि मन्यु-
ऽसाविनं सुसुऽवांसं उपऽअरणे इमं रातं सुतं पिब ॥२१॥ इहि

तिष्ठः परावत इहि पंच जनाँ अति। धेना इन्द्रावचाकशत् ॥ २२ ॥
सूर्यो रश्मिं यथा सृजा त्वा यच्छंतु मे गिरः। निम्नमापो न स-
ध्याक् ॥ २३ ॥ अध्वर्यवा तु हि विंच सोमं वीरार्य शिप्रिणे। भरा
सुतस्य पीतये ॥ २४ ॥ य उद्गः फलिंगं भिनज्य प्विंसधूरवासृ-
जत्। यो गोषु पक्कं धारयत् ॥ २५ ॥ ५ ॥ अहन्वृचमृचीपम और्ण-
वाभमहीशुर्व। हिमेनाविध्यदबुंद ॥ २६ ॥ प्र व उपाय निष्टुरे-
ऽपाळ्हाय प्रसक्षिणे। देवसं ब्रह्म गायत ॥ २७ ॥ यो विश्वान्यभि
व्रता सोमस्य मदे अंधंसः। इन्द्रो देवेषु चेतति ॥ २८ ॥ इह त्या संध-
माद्या हरी हिरण्यकेश्या। वोळ्हामभि प्रयो हितं ॥ २९ ॥ अंबौचं
त्वा पुरुषुत प्रियमैधस्तुता हरी। सोमपेयाय वक्षतः ॥ ३० ॥ ६ ॥

॥ ३३ ॥ १-१८ मेध्यातिथिः काशः ॥ इन्द्रः ॥ १-१५ गृहती। १६-१८ गायत्री। १९ चतुष्टय ॥

॥ ३३ ॥ वयं यं त्वा सुतावत आपो न वृक्तबर्हिषः। पविचस्य
प्रसवणेषु वृचहन्परि स्तोतार आसते ॥ १ ॥ स्वरैति त्वा सुते
नरो वसो निरेक उक्थितः। कदा सुतं नृपाण ओक्ता आ गम
इंद्र स्वप्दीव वंसंगः ॥ २ ॥ कण्वेभिर्धृष्णवा धृपहाजं दर्षि
सहस्रिणं। पिशंगरूपं मघवन्विचर्षणे मधू गोमंतमीमहे
॥ ३ ॥ पाहि गायांधसो मद इन्द्राय मेध्यातिथे। यः संमिष्टो
हयोयैः सुते सचा वज्री रषौ हिरण्ययः ॥ ४ ॥ यः सुपयः सु-
दक्षिण इतो यः सुक्रतुंगृणे। य आक्रः सहस्रा यः गता-
मघ इन्द्रो यः पूभिदारितः ॥ ५ ॥ ७ ॥ यो धृषितो योऽवृत्तो
यो अस्ति श्मश्रुषु श्रितः। विभूतद्युमथ्यवनः पुरुषुतः कत्वा
गौरिव शाकिनः ॥ ६ ॥ क इ वेद सुते सचा पियंतं कदयो
दधे। अयं यः पुरो विभिन्नस्योजंसा मंदानः शिग्रंधंसः ॥ ७ ॥

तिस्रः पराऽवतः इहि पंच जनांश्चति धेनाः इन्द्रश्च वऽचाकशत्
 ॥ २२ ॥ सूर्यः रश्मिं यथा सृज आत्वा यच्छंतु मे गिरः निम्नं आपः
 न सृज्यक् ॥ २३ ॥ अर्ध्वर्यो आ तु हि सिंच सोमं वीराय शिप्रिणे
 भरं सुतस्य पीतये ॥ २४ ॥ यः उद्भः फलिऽगं भिनत् न्यक् सिंधून्
 अ वऽअसृजत् यः गोषु पक्कं धारयत् ॥ २५ ॥ ५ ॥ अहेन् वृषं ऋची-
 षमः और्णऽवाभं अहीणुर्वहिमेन अविध्यत् अर्बुदं ॥ २६ ॥ प्र वः
 उपायं निःऽतुरे अपाळ्हाय प्रऽसृक्षिणे देवत्तं ब्रह्म गायत् ॥ २७ ॥
 यः विश्वानि अभि मृता सोमस्य मदे अंधंसः इन्द्रः देवेषु चेतति
 ॥ २८ ॥ इह त्या सधऽमाद्या हरीं हिरण्यऽकेश्या वोळ्हां अभि
 प्रयः हितं ॥ २९ ॥ अर्वाचं त्वा पुरुऽस्तुत प्रियमेधऽस्तुता हरीं सो-
 मऽपेयाय वृक्षतः ॥ ३० ॥ ६ ॥

॥ ३३ ॥ वयं घृत्वा सुतऽवतः आपः न वृक्षऽर्बहिपः पविचस्य
 प्रऽसर्वणेपु वृचऽहुन् परि स्तोतारः आसते ॥ १ ॥ स्वरंति त्वा सुते
 नरः वसो निरेके उक्थिनः कदा सुतं तृपाणः शोकः आ गमः
 इन्द्रं स्वन्दीऽइव वंसगः ॥ २ ॥ कर्त्तुभिः धृष्णो आ धृपत् वाजं दुषि
 सहस्रिणं पिशंगऽरूपं मघऽवन् विऽचर्षणे मधु गोऽमंतं इमहे
 ॥ ३ ॥ पाहि गायं अंधंसः मदे इन्द्राय मेध्यऽअतिष्ये यः संऽमिधः
 हर्योः यः सुते सचा वृज्जी रथः हिरण्ययः ॥ ४ ॥ यः सुऽसथ्यः सु-
 ऽदक्षिणः इनः यः सुऽक्रतुः गृणे यः आऽकरः सहस्रा यः शत-
 ऽमघः इन्द्रः यः पूऽभित् आरितः ॥ ५ ॥ ७ ॥ यः धृपितः यः अवृतः
 यः अस्ति शमर्धुपु थितः विभूतऽद्युसः चर्वनः पुरुऽस्तुतः क्रत्वा
 गौऽइव शाकिनः ॥ ६ ॥ कः इवेद सुते सचा पिबतं कत् वयः दधे
 अयं यः पुरः विऽभिनत्ति ओजसा मंदानः शिप्री अंधंसः ॥ ७ ॥

दाना मृगो न वारुणः पुरुषा चरथं दधे। न किंष्टा नि यमदा सुते
गमो महांश्चरस्योजसा ॥ ६ ॥ य उयः सन्ननिष्ठतः स्थिरो रणाय
संस्कृतः। यदि स्तोतुर्मघवां षृण्वच्चवं नेंद्रो योषत्या गमत् ॥ ७ ॥
सत्यमित्या वृषेदसि वृषं जूतिर्नोऽवृतः। वृषा ह्युय षृण्वेषे परा-
वति वृषो अवावति श्रुतः ॥ १० ॥ ६ ॥ वृषणस्ते अभीश्वो वृषा
कशा हिरण्ययी। वृषा रथो मघवन्वृषणा हरी वृषा त्वं शतक्रतो
॥ ११ ॥ वृषा सीता सुनीतु ते वृषं नृजीपिन्ना भर। वृषा दधन्वे
वृषणं नदीषा तुभ्यं स्यातर्हरीणां ॥ १२ ॥ इंद्र याहि पीतये मधुं
शविष्ठ सोम्यं। नायमच्छा मघवां षृण्वत्तिरो ब्रह्मोक्था च
सुक्रतुः ॥ १३ ॥ बहंतु त्वा रथेष्ठामा हरयो रणयुजः। तिरश्चिदयं
सर्वनानि वृषहन्त्येषां या शतक्रतो ॥ १४ ॥ अस्माकमद्यांतमं
स्तोमं धिष्ठ महामह। अस्माकं ते सर्वना संतु शतमा मदाय
द्युक्ष सोमपाः ॥ १५ ॥ ७ ॥ नहि पस्तव नो मम शस्त्रे अन्यस्य
रण्यति। यो अस्मान्वीर आनयत् ॥ १६ ॥ इंद्रश्चिद्धा तदब्रवी-
त्स्त्रिया अशास्यं मनः। उतो अहं क्रतुं रघुं ॥ १७ ॥ सप्तौ चिद्धा
मद्युता मिथुना वहतो रथं। एवेदूर्वृष्ण उक्तरा ॥ १८ ॥ अधः
पश्यस्व मोपरि संतरां पादुकी हर। मा ते कशष्मकी दंशन् स्त्री
हि द्रक्षा बभूविष ॥ १९ ॥ १० ॥

॥ ३४ ॥ १-१५ नीषातिपिः काणः। १६-१८ अहं यमुरोचिष्योऽंगिरसः ॥

इंद्रः ॥ १-१५ सनुदुप। १६-१८ गायत्री ॥

॥ ३४ ॥ इंद्र याहि हरिभिरुप कर्णस्य सुष्टुतिं। दिवो अमुष्य
शासंतो दिवं यय दिवावसो ॥ १ ॥ आ त्वा यावा वदन्निह
सोमी धोषेण यच्छतु। दिवो अमुष्य शासंतो दिवं यय दिवा-
वसो ॥ २ ॥ अत्रा वि नेमिरेपामुरां न धूनुते वृकः। दिवो अ-

दा॒ता मृ॒गः न वा॒र॒णः पु॒रु॒ऽवा च॒र॒यं दु॒धे न॒किः त्वा॒ नि य॒म॒त् आ
सु॒ते ग॒मः म॒हान् च॒र॒सि ओ॒ज॒सा ॥ ८ ॥ यः उ॒यः सन् अ॒निऽसृ॒तः
स्वि॒रः र॒णाय॑ सं॒स्कृतः॑ यदि॑ स्तो॒तुः म॒घऽवा णृ॒णव॑न् ह॒वं न इं॒द्रः
यो॒प॒ति आ ग॒म॒त् ॥ ९ ॥ स॒त्यं इ॒त्या वृ॒षा इ॒त् अ॒सि वृ॒षऽजू॒तिः नः
अ॒वृ॒तः वृ॒षा हि उ॒य णृ॒खि॒पे प॒राऽव॑ति वृ॒षो अ॒वाऽव॑ति श्रु॒तः
॥ १० ॥ ८ ॥ वृ॒षणः॑ ते अ॒भी॒श॒वः वृ॒षा क॒शा हि॒र॒ण्य॒यी वृ॒षा र॒थः
म॒घऽव॑न् वृ॒षणा॑ ह॒री वृ॒षा त्वं श॒तऽकृ॒तो ॥ ११ ॥ वृ॒षा सो॒ता सु॒-
नो॒तु ते॒ वृ॒षन् ऋ॒जी॒पिन् आ भ॒र वृ॒षा दु॒ध॒न्ये वृ॒षणं॑ न॒दीषु॑ आ
तु॒भ्यं स्था॒तः ह॒री॒णां ॥ १२ ॥ आ इं॒द्र या॒हि पी॒तये॑ म॒धु श॒वि॒ष्ठ सो॒म्यं
न अ॒यं अ॒च्छ म॒घऽवा णृ॒णव॑न् गि॒रः ब्र॒ह्म उ॒क्था च॒ सुऽकृ॒तः
॥ १३ ॥ व॒हंतु॑ त्वा र॒थेऽस्यां॑ आ ह॒रयः॑ र॒थऽयु॒जः ति॒रः चि॒त् अ॒यं
स॒र्वना॑नि वृ॒षऽह॑न् अ॒न्येषां॑ या श॒तऽकृ॒तो ॥ १४ ॥ अ॒स्माकं॑ अ॒द्य
अ॒त॒मं स्तो॒मं धि॒म॒ महा॑ऽम॒ह अ॒स्माकं॑ ते स॒र्वना॑ सं॒तु शं॑त॒मा
म॒दाय॑ द्यु॒ष्ट सो॒मऽपाः॑ ॥ १५ ॥ ९ ॥ न॒हि नः॑ त॒व नो॑ म॒म शा॒स्त्रे
अ॒न्यस्य॑ रा॒ण्यति॑ यः अ॒स्मान् वी॒रः आ अ॒न॒यत् ॥ १६ ॥ इं॒द्रः चि॒त्
घ॒ तत् अ॒य॒वीत् स्त्रि॒याः अ॒शा॒स्यं म॒नः उ॒तो अ॒हं कृ॒तुं र॒घुं ॥ १७ ॥
स॒प्ती चि॒त् घ॒ म॒दुऽच्यु॑ता॒ मि॒थु॒ना व॒हतः॑ र॒थ ए॒व इ॒त् धूः वृ॒णाः
उ॒त्त॑त॒रा ॥ १८ ॥ अ॒धः प॒श्य॒स्व मा उ॒परि॑ सं॒त॒रां पा॒द॒कौ ह॒र मा
ते॒ क॒शऽस्र॑कौ ह॒श॒न् स्त्री हि ब्र॒ह्मा व॒भूवि॑ष ॥ १९ ॥ १० ॥

॥ ३४ ॥ आ इं॒द्र या॒हि ह॒रिऽभिः॑ उ॒प क॒र्ष॒स्य सु॒ऽस्तु॒तिं दि॒वः
अ॒मु॒ष्यं शा॑संतः दि॒वं य॒य दि॒वाऽव॑सो ॥ १ ॥ आ त्वा॒ या॒वा व॑र्दन्
इ॒ह सो॒मी घो॑षेण य॒च्छतु॑ दि॒वः अ॒मु॒ष्यं शा॑संतः दि॒वं य॒य दि॒वाऽ-
व॑सो ॥ २ ॥ अ॒र्च वि॒ ने॒मिः ए॒षां उ॒रां न धू॑नुते वृ॒कः दि॒वः अ॒-

सुषु शसंतो दिवं यय दिवावसो ॥३॥ आ त्वा कखा इहा-
वसे हवन्ते वाजसातये । दिवो अमुष्य शसंतो दिवं यय दिवा-
वसो ॥४॥ दधामि ते सुतानां वृष्णे न पूर्वपाय्यं । दिवो अमुष्य
शसंतो दिवं यय दिवावसो ॥५॥ ११॥ स्मत्पुंरंधिर्न आ गहि
विश्वतोधीर्न ऊतये । दिवो अमुष्य शसंतो दिवं यय दि-
वावसो ॥६॥ आ नो याहि महेमते सहस्रोते शतामघ ।
दिवो अमुष्य शसंतो दिवं यय दिवावसो ॥७॥ आ त्वा होता
मनुहिंती देवचा वक्षदीङ्माः । दिवो अमुष्य शसंतो दिवं यय
दिवावसो ॥८॥ आ त्वा मदच्युता हरीं श्येनं पक्षेवं वक्ष-
तः । दिवो अमुष्य शसंतो दिवं यय दिवावसो ॥९॥ आ या-
ह्यये आ परि स्वाहा सोमस्य पीतये । दिवो अमुष्य शसंतो
दिवं यय दिवावसो ॥१०॥ १२॥ आ नो याह्यपशुन्युक्थेषु
रणया इह । दिवो अमुष्य शसंतो दिवं यय दिवावसो ॥११॥
संरूपैरा सु नो गहि संभृतेः संभृताश्वः । दिवो अमुष्य शसंतो
दिवं यय दिवावसो ॥१२॥ आ याहि पर्वतेभ्यः समुद्रस्या-
धि विष्टपः । दिवो अमुष्य शसंतो दिवं यय दिवावसो ॥१३॥
आ नो गय्यान्यध्या सहसा शूर दद्वहि । दिवो अमुष्य शसंतो
दिवं यय दिवावसो ॥१४॥ आ नः सहस्रशो भरायुतानि श-
तानि च । दिवो अमुष्य शसंतो दिवं यय दिवावसो ॥१५॥ आ
यदिदृष्ट दद्वहे सहस्रं वसुरोचिपः । ओजिष्ठमध्यं पशुं ॥१६॥
य च्छुजा वातरंहसोऽरुपासो रघुणदः । भ्राजते सूर्या इव
॥१७॥ पारावतस्य रातिषु द्रवचक्रेषु श्रुषु । तिष्ठं वनस्य
मध्य आ ॥१८॥ १३॥

अ० ६. अ० ३. व० १३.] ॥ १२१ ॥ [म० ८. अ० ५. सू० ३४.

मुष्यं शासंतः दिवं यय दिवाऽवसो० ॥३॥ आ त्वा कणाः इह अ-
वसे हवन्ते वाजऽसातये दिवः अमुष्यं शासंतः दिवं यय दिवा-
ऽवसो० ॥४॥ दधामिते सुतानां वृष्णे न पूर्वऽपार्यं दिवः अमुष्यं
शासंतः दिवं यय दिवाऽवसो० ॥५॥ ११॥ स्मत्तऽपुंरधिः नः आ
गृहि विश्वतःऽधीः नः ऊतये दिवः अमुष्यं शासंतः दिवं यय दि-
वाऽवसो० ॥६॥ आ नः याहि महेऽमते सहस्रऽऊते शतंऽमघ
दिवः अमुष्यं शासंतः दिवं यय दिवाऽवसो० ॥७॥ आ त्वा होता
मनुःऽहितः देवऽचा वस्यत् ईळाः दिवः अमुष्यं शासंतः दिवं यय
दिवाऽवसो० ॥८॥ आ त्वा मदऽच्युतां हरीं श्येनं पक्षाऽइव व-
स्यत् दिवः अमुष्यं शासंतः दिवं यय दिवाऽवसो० ॥९॥ आ याहि
अर्यैः आ परि स्वाहा सोमस्य पीतये दिवः अमुष्यं शासंतः दिवं
यय दिवाऽवसो० ॥१०॥ १२॥ आ नः याहि उषऽश्रुति उक्थेपु
रुण्य इह दियः अमुष्यं शासंतः दिवं यय दिवाऽवसो० ॥११॥ स-
ऽरूपैः आ सु नः गृहि संऽभृतैः संभृतऽअश्वः दिवः अमुष्यं शास-
तः दिवं यय दिवाऽवसो० ॥१२॥ आ याहि पर्वतेभ्यः समुद्रस्य
अधि विष्टपः दिवः अमुष्यं शासंतः दिवं यय दिवाऽवसो० ॥१३॥
आ नः गय्यानि अश्व्यां सहस्रां शूर दहहि दिवः अमुष्यं शासंतः
दिवं यय दिवाऽवसो० ॥१४॥ आ नः सहस्रऽशः भर अयुतानि श-
तानि च दिवः अमुष्यं शासंतः दिवं यय दिवाऽवसो० ॥१५॥ आ
यत् इंद्रः च दहहे सहस्रं वसुऽरोचिषः ओजिष्ठं अर्य्यं पशुं ॥१६॥
मे अज्याः वातऽरंहसः अरुपासः रघुऽस्यदः भाजते सूर्याःऽइव
॥१७॥ पारावतस्य रातिर्षु द्रवत् चक्रेषु आशुर्षु तिष्ठ वनस्य
मध्ये आ ॥१८॥ १३॥

॥ ३५ ॥ १-२४ श्यापाश्वः ॥ अग्निनी ॥ १-२१ उपरिष्ठाज्ज्योतिः । २२. २३ पक्तिः ।

२३ महाबृहती ॥

॥ ३५ ॥ अग्निनेर्दे॒ण॒ वरु॒णेन॒ विष्णु॒नादित्ये॒ रुद्रैर्वसु॒भिः सचा॒-
भुवा॑ । स॒जोष॑सा॒ उप॒सा॒ सूर्ये॑ण च॒ सोमं॑ पि॒वत॑म॒श्विना ॥ १ ॥ वि॒-
श्व॒भिर्धी॒भिर्भुव॑नेन वा॒जिना॑ दि॒वा पृथि॒व्याद्रि॒भिः सचा॒भुवा॑ ।
स॒जोष॑सा॒ उप॒सा॒ सूर्ये॑ण च॒ सोमं॑ पि॒वत॑म॒श्विना ॥ २ ॥ वि॒श्वेर्दे॒वै-
स्त्रि॒भिरे॒कादु॑रि॒हाद्भि॑र्म॒रुद्भिर्भृ॑गु॒भिः सचा॒भुवा॑ । स॒जोष॑सा॒ उ॒-
प॒सा॒ सूर्ये॑ण च॒ सोमं॑ पि॒वत॑म॒श्विना ॥ ३ ॥ जु॒पेथां॑ य॒ज्ञं बोध॑तं
हव॑स्य मे॒ विश्वे॒ह दे॒वौ सव॑ना॒व गच्छ॑तं । स॒जोष॑सा॒ उ॒प॒सा॒ सूर्ये॑ण
चे॒पं नो॑ वो॒ळ्हम॑श्विना ॥ ४ ॥ स्तोमं॑ जु॒पेथां॑ युव॒शेव॑ क॒न्यनां॑ वि॒-
श्वेह॑ दे॒वौ सव॑ना॒व गच्छ॑तं । स॒जोष॑सा॒ उ॒प॒सा॒ सूर्ये॑ण चे॒पं नो॑
वो॒ळ्हम॑श्विना ॥ ५ ॥ गि॒रौ जु॒पेथा॑म॒ध्वरं॑ जु॒पेथां॑ वि॒श्वेह॑ दे॒वौ
सव॑ना॒व गच्छ॑तं । स॒जोष॑सा॒ उ॒प॒सा॒ सूर्ये॑ण चे॒पं नो॑ वो॒ळ्हम॑-
श्विना ॥ ६ ॥ १४ ॥ हा॒रि॒द्रु॒वेव॑ प॒तथो॑ वने॒दुप॑ सोमं॑ सु॒तं म॑हि॒पेवा॑व
गच्छ॑थः । स॒जोष॑सा॒ उ॒प॒सा॒ सूर्ये॑ण च॒ चिर्व॑र्ति॒र्यात॑म॒श्विना ॥ ७ ॥
हंसा॑र्विव प॒तथो॑ अ॒ध्वगा॑र्विव॒ सोमं॑ सु॒तं म॑हि॒पेवा॑व गच्छ॑थः ।
स॒जोष॑सा॒ उ॒प॒सा॒ सूर्ये॑ण च॒ चिर्व॑र्ति॒र्यात॑म॒श्विना ॥ ८ ॥ श्ये॒नार्विव॑
प॒तथो॑ ह॒व्यदा॑तये॒ सोमं॑ सु॒तं म॑हि॒पेवा॑व गच्छ॑थः । स॒जोष॑सा॒
उ॒प॒सा॒ सूर्ये॑ण च॒ चिर्व॑र्ति॒र्यात॑म॒श्विना ॥ ९ ॥ पि॒वतं॑ च॒ नृ॒ष्णुतं॑ चा
च॑ गच्छ॑तं प्र॒जां च॑ ध॒त्तं द्र॒विणं॑ च॒ धत्तं॑ । स॒जोष॑सा॒ उ॒प॒सा॒ सूर्ये॑ण
चो॒र्जे नो॑ ध॒त्तम॑श्विना ॥ १० ॥ ज॒र्यतं॑ च॒ प्र स्तु॑तं च॒ प्र चा॑व॒तं प्र॒जां
च॑ ध॒त्तं द्र॒विणं॑ च॒ धत्तं॑ । स॒जोष॑सा॒ उ॒प॒सा॒ सूर्ये॑ण चो॒र्जे नो॑ ध॒त्तम॑-
श्विना ॥ ११ ॥ ह॒तं च॒ श॒बू॒न्यत॑तं च॒ मि॒त्रिणः॑ प्र॒जां च॑ ध॒त्तं द्र॒विणं॑ च॒
धत्तं॑ । स॒जोष॑सा॒ उ॒प॒सा॒ सूर्ये॑ण चो॒र्जे नो॑ ध॒त्तम॑श्विना ॥ १२ ॥ १५ ॥

॥ ३५ ॥ अग्निना इद्रेण वरुणेन विष्णुना आदित्यैः रुद्रेः वसु-
 ऽभिः सचाऽभुवा सऽजोपसौ उपसा सूर्येण च सोमं पिबतं अ-
 ष्विना ॥ १ ॥ विश्वाभिः धीभिः भुवनेन वाजिना दिवा पृथिव्या
 अद्रिऽभिः सचाऽभुवा सऽजोपसौ उपसा सूर्येण च सोमं पिबतं
 अष्विना ॥ २ ॥ विश्वैः देवैः चिऽभिः एकादशैः इह अत्ऽभिः मरु-
 त्ऽभिः भृगुऽभिः सचाऽभुवा सऽजोपसौ उपसा सूर्येण च सोमं
 पिबतं अष्विना ॥ ३ ॥ जुपेथां यज्ञं बोधतं हवस्य मे विश्वा इह देवौ
 सर्वना अवं गच्छतं सऽजोपसौ उपसा सूर्येण च आ इपं नः वो-
 ऽहं अष्विना ॥ ४ ॥ स्तोमं जुपेथां युवशाऽइव कन्यनां विश्वा इह
 देवौ सर्वना अवं गच्छतं सऽजोपसौ उपसा सूर्येण च आ इपं
 नः वोऽहं अष्विना ॥ ५ ॥ गिरः जुपेथां अध्वरं जुपेथां विश्वा इह
 देवौ सर्वना अवं गच्छतं सऽजोपसौ उपसा सूर्येण च आ इपं
 नः वोऽहं अष्विना ॥ ६ ॥ १४ ॥ हारिद्रवाऽइव पतथः वना इत् उप
 सोमं सुतं महिषाऽइव अवं गच्छथः सऽजोपसौ उपसा सूर्येण
 च चिः वर्तिः यातं अष्विना ॥ ७ ॥ हंसौऽइव पतथः अध्वगीऽइव
 सोमं सुतं महिषाऽइव अवं गच्छथः सऽजोपसौ उपसा सूर्येण
 च चिः वर्तिः यातं अष्विना ॥ ८ ॥ श्येनीऽइव पतथः हव्यऽदातये
 सोमं सुतं महिषाऽइव अवं गच्छथः सऽजोपसौ उपसा सूर्येण च
 चिः वर्तिः यातं अष्विना ॥ ९ ॥ पिबतं च तृप्णुतं च आ च गच्छतं
 प्रऽजां च धत्तं द्रविणं च धत्तं सऽजोपसौ उपसा सूर्येण च ऊर्जनः
 धत्तं अष्विना ॥ १० ॥ जयतं च प्रस्तुतं च प्र च अवतं प्रऽजां च धत्तं
 द्रविणं च धत्तं सऽजोपसौ उपसा सूर्येण च ऊर्जनः धत्तं अष्विना
 ॥ ११ ॥ हुतं च शनून् यततं च मिचिणः प्रऽजां च धत्तं द्रविणं च
 धत्तं सऽजोपसौ उपसा सूर्येण च ऊर्जनः धत्तं अष्विना ॥ १२ ॥ १५ ॥

मि॒त्रावरु॑णव॒न्ता उ॒त ध॒र्मव॑न्ता म॒रुत्व॑न्ता ज॒रितु॑र्गच्छथो ह॒व ।
स॒जोष॑सा उ॒पसा॒ सूर्ये॑ण चादि॒त्यैर्यो॑तम॒श्विना ॥ १३ ॥ अं-
गि॒रस्व॑न्ता उ॒त वि॒ष्णुव॑न्ता म॒रुत्व॑न्ता ज॒रितु॑र्गच्छथो ह॒व । स॒जो-
ष॑सा उ॒पसा॒ सूर्ये॑ण चादि॒त्यैर्यो॑तम॒श्विना ॥ १४ ॥ अ॒भुम॑न्ता
वृष॑णा वा॒ज्रव॑न्ता म॒रुत्व॑न्ता ज॒रितु॑र्गच्छथो ह॒व । स॒जोष॑सा
उ॒पसा॒ सूर्ये॑ण चादि॒त्यैर्यो॑तम॒श्विना ॥ १५ ॥ ब्र॒ह्म जि॒न्वत॑मु॒त
जि॒न्वतं॑ धियो॒ हुतं॑ रक्षांसि॒ सेध॑त॒ममी॑वाः । स॒जोष॑सा उ॒पसा॒
सूर्ये॑ण च॒ सोमं॑ सु॒न्वतो॑ अ॒श्विना ॥ १६ ॥ क्ष॒वं जि॒न्वत॑मु॒त जि॒न्वतं॑
नृ॒हूतं॑ रक्षांसि॒ सेध॑त॒ममी॑वाः । स॒जोष॑सा उ॒पसा॒ सूर्ये॑ण च॒
सोमं॑ सु॒न्वतो॑ अ॒श्विना ॥ १७ ॥ धे॒नूर्जि॒न्वत॑मु॒त जि॒न्वतं॑ वि॒शो
हुतं॑ रक्षांसि॒ सेध॑त॒ममी॑वाः । स॒जोष॑सा उ॒पसा॒ सूर्ये॑ण च॒ सोमं॑
सु॒न्वतो॑ अ॒श्विना ॥ १८ ॥ १६ ॥ अ॒र्चेरि॒व षृ॒णुतं॑ पू॒र्व्यस्तु॑तिं श्या-
वा॒श्वस्य॑ सु॒न्वतो॑ म॒दच्यु॑ता । स॒जोष॑सा उ॒पसा॒ सूर्ये॑ण चा-
श्वि॒ना ति॒रोअ॑ह्यं ॥ १९ ॥ स॒र्गा इ॒व सृ॒जतं॑ सु॒पुती॑रुप॒ श्या-
वा॒श्वस्य॑ सु॒न्वतो॑ म॒दच्यु॑ता । स॒जोष॑सा उ॒पसा॒ सूर्ये॑ण चा-
श्वि॒ना ति॒रोअ॑ह्यं ॥ २० ॥ र॒श्मीरि॒व य॒च्छत॑म॒ध्वरा॑ उप॒
श्या॒वाश्व॑स्य सु॒न्वतो॑ म॒दच्यु॑ता । स॒जोष॑सा उ॒पसा॒ सूर्ये॑ण चा-
श्वि॒ना ति॒रोअ॑ह्यं ॥ २१ ॥ अ॒र्वाय॑थं नि य॒च्छतं॑ पि॒वंतं॑ सो॒म्यं
मधु॑ । आ या॒तम॑श्वि॒ना ग॑तमव॒स्युर्वो॑म॒हं हु॒वे ध॒त्तं रत्ना॑नि
दा॒णुपे॑ ॥ २२ ॥ न॒मोवा॑के प्र॒स्थिते॑ अ॒ध्वरे॑ न॒रा वि॒वर्क्ष॑णस्य
पी॒तये॑ । आ या॒तम॑श्वि॒ना ग॑तमव॒स्युर्वो॑म॒हं हु॒वे ध॒त्तं रत्ना॑नि
दा॒णुपे॑ ॥ २३ ॥ स्वा॒हाकृ॑तस्य तृ॒पतं॑ सु॒तस्य॑ दे॒वाव॑ध॒सः ।
आ या॒तम॑श्वि॒ना ग॑तमव॒स्युर्वो॑म॒हं हु॒वे ध॒त्तं रत्ना॑नि दा॒-
णु॒पे ॥ २४ ॥ १७ ॥

मि॒चावरुणऽवन्ती॒ उ॒त ध॒र्मऽवन्ता॒ म॒रुत्वन्ता॒ ज॒रितुः॒ ग॒च्छथः॒ हवँ॑
सऽजो॒पसौ॒ उप॒सा सूर्येण॑ च॒ आ॒दित्येः॒ या॒तं अ॒श्विना॒ ॥ १३ ॥ अ॒-
गि॒रस्वन्ती॒ उ॒त विष्णुऽवन्ता॒ म॒रुत्वन्ता॒ ज॒रितुः॒ ग॒च्छथः॒ हवँ॑ सऽजो॒-
पसौ॒ उप॒सा सूर्येण॑ च॒ आ॒दित्येः॒ या॒तं अ॒श्विना॒ ॥ १४ ॥ अ॒भुऽमन्ता॒
वृ॒षणा॒ वाज॑ऽवन्ता॒ म॒रुत्वन्ता॒ ज॒रितुः॒ ग॒च्छथः॒ हवँ॑ सऽजो॒पसौ॒
उ॒पसा॒ सूर्येण॑ च॒ आ॒दित्येः॒ या॒तं अ॒श्विना॒ ॥ १५ ॥ ब॒ह्व॒ जि॒न्वतं॒ उ॒त
जि॒न्वतं॒ धि॒र्यः॒ हु॒तं र॒क्षांसि॒ से॒धतं॒ अ॒मी॒वाः सऽजो॒पसौ॒ उ॒पसा॒
सूर्येण॑ च॒ सोम॑ सु॒न्वतः॒ अ॒श्विना॒ ॥ १६ ॥ अ॒बं जि॒न्वतं॒ उ॒त जि॒न्वतं॒
नृ॒न् हु॒तं र॒क्षांसि॒ से॒धतं॒ अ॒मी॒वाः सऽजो॒पसौ॒ उ॒पसा॒ सूर्येण॑ च॒
सोम॑ सु॒न्वतः॒ अ॒श्विना॒ ॥ १७ ॥ धे॒नूः जि॒न्वतं॒ उ॒त जि॒न्वतं॒ वि॒र्यः॒
हु॒तं र॒क्षांसि॒ से॒धतं॒ अ॒मी॒वाः सऽजो॒पसौ॒ उ॒पसा॒ सूर्येण॑ च॒ सोम॑
सु॒न्वतः॒ अ॒श्विना॒ ॥ १८ ॥ १६ ॥ अ॒वेऽइ॒व ऋ॒णु॒तं पू॒ष्यऽस्तु॒तिं श्या॒-
वऽअ॒श्वस्य॒ सु॒न्वतः॒ म॒दऽच्यु॒ता सऽजो॒पसौ॒ उ॒पसा॒ सूर्येण॑ च॒ अ॒-
श्वि॒ना ति॒रऽअ॒ह्यं ॥ १९ ॥ सर्गा॑न्ऽइ॒व सृ॒जतं॒ सु॒स्तु॒तीः उ॒प
श्या॒वऽअ॒श्वस्य॒ सु॒न्वतः॒ म॒दऽच्यु॒ता सऽजो॒पसौ॒ उ॒पसा॒ सूर्येण॑ च॒
अ॒श्वि॒ना ति॒रऽअ॒ह्यं ॥ २० ॥ र॒श्मीन्ऽइ॒व य॒च्छतं॒ अ॒ध्व॒रान् उ॒प
श्या॒वऽअ॒श्वस्य॒ सु॒न्वतः॒ म॒दऽच्यु॒ता सऽजो॒पसौ॒ उ॒पसा॒ सूर्येण॑ च॒
अ॒श्वि॒ना ति॒रऽअ॒ह्यं ॥ २१ ॥ अ॒वाक् रथं॑ नि य॒च्छतं॒ पि॒र्यतं॒ सो॒-
म्यं म॒धु आ॒ या॒तं अ॒श्वि॒ना आ॒ ग॒तं अ॒व॒स्युः वां अ॒हं हु॒वे ध॒त्तं र॒-
त्नानि॑ दा॒णुपे॑ ॥ २२ ॥ न॒मऽवा॒के प्रऽस्थि॑ते अ॒ध्व॒रे न॒रा वि॒वर्षा॒-
णस्य॒ पी॒तये॑ आ॒ या॒तं अ॒श्वि॒ना आ॒ ग॒तं अ॒व॒स्युः वां अ॒हं हु॒वे ध॒त्तं
रत्नानि॑ दा॒णुपे॑ ॥ २३ ॥ स्वा॒र्हाऽकृ॒तस्य॒ तृ॒प॒तं सू॒तस्य॑ दे॒वौ अ॒र्धसः॑
आ॒ या॒तं अ॒श्वि॒ना आ॒ ग॒तं अ॒व॒स्युः वां अ॒हं हु॒वे ध॒त्तं रत्नानि॑ दा॒-
णुपे॑ ॥ २४ ॥ १७ ॥

॥ ३६ ॥ १-७ उपावाच ॥ इंद्रः ॥ १-६ शक्रो । ७ महापतिः ॥

॥ ३६ ॥ अवितासिं सुव्यतो वृक्तर्चहिपः पिवा सोमं मदाय कं
 गंतक्रतो । यं ते भागमधारयन्विष्वाः सेहानः पृतना उरु जयः
 समं स्फुजिन्मरुत्वाँ इंद्र सत्पते ॥ १ ॥ प्राव स्तोतारं मघवन्नव त्वां
 पिवा सोमं मदाय कं गंतक्रतो । यं ते भागमधारयन्विष्वाः सेहानः
 पृतना उरु जयः समं स्फुजिन्मरुत्वाँ इंद्र सत्पते ॥ २ ॥ ऊर्जा देवाँ
 अवस्योजंसा त्वां पिवा सोमं मदाय कं गंतक्रतो । यं ते भागमधा-
 रयन्विष्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समं स्फुजिन्मरुत्वाँ इंद्र सत्पते
 ॥ ३ ॥ जनिता दिवो जनिता पृथिव्याः पिवा सोमं मदाय कं गंत-
 क्रतो । यं ते भागमधारयन्विष्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समं-
 स्फुजिन्मरुत्वाँ इंद्र सत्पते ॥ ४ ॥ जनिताश्चानां जनिता गवामसि
 पिवा सोमं मदाय कं गंतक्रतो । यं ते भागमधारयन्विष्वाः सेहानः
 पृतना उरु जयः समं स्फुजिन्मरुत्वाँ इंद्र सत्पते ॥ ५ ॥ अचीणां स्तो-
 ममद्वियो महस्कृधि पिवा सोमं मदाय कं गंतक्रतो । यं ते भाग-
 मधारयन्विष्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समं स्फुजिन्मरुत्वाँ इंद्र
 सत्पते ॥ ६ ॥ प्रयाचार्यस्य सुव्यतस्तथा गृणु यथागृणोरजेः कर्मा-
 णि कृणुतः । ॥ असदस्युमाविष त्वमेक इन्नृपात्य इंद्र ब्रह्माणि
 वर्धयन् ॥ ७ ॥ १८ ॥

॥ ३७ ॥ १-७ उपावाच ॥ इंद्रः ॥ १-६ पतिव्रतः । ७-८ महापतिः ॥

॥ ३७ ॥ प्रेदं घृतं वृक्तर्चैश्चाविष म सुव्यतः गंचीपतु इंद्र
 विष्वाभिहृतिभिः । माध्यंदिनम्य सर्वनम्य वृषहन्नेद्य पिवा
 सोमस्य वज्रिवः ॥ १ ॥ सेहान उय पृतना अभि दुहः गची-
 पतु इंद्र विष्वाभिहृतिभिः । माध्यंदिनम्य सर्वनम्य वृषहन्-

॥ ३६ ॥ अ॒वि॒ता अ॒सि सु॒न्वतः वृ॒क्तऽव॑र्हि॒पः पि॒वं सोमं॑ म॒दाय॑
 कं श॒तऽऽक्र॑तो० यं ते भा॒गं अ॒धारय॑न् वि॒श्वाः से॒हानः॑ पृ॒त॒नाः उ॒रु
 ज॒यः सं अ॒प्सुऽजि॒त् म॒रु॒त्वान् इ॒न्द्र स॒तऽप॑ते ॥ १ ॥ प्र अ॒व स्तो॒तारं
 म॒घऽव॑न् अ॒वं त्वां पि॒वं सोमं॑ म॒दाय॑ कं श॒तऽऽक्र॑तो० यं ते भा॒गं
 अ॒धारय॑न् वि॒श्वाः से॒हानः॑ पृ॒त॒नाः उ॒रु ज॒यः सं अ॒प्सुऽजि॒त् म॒रु॒-
 त्वान् इ॒न्द्र स॒तऽप॑ते ॥ २ ॥ ऊ॒र्जा दे॒वान् अ॒व॒सि ओ॒र्ज॒सा त्वां पि॒वं
 सोमं॑ म॒दाय॑ कं श॒तऽऽक्र॑तो० यं ते भा॒गं अ॒धारय॑न् वि॒श्वाः से॒हानः॑
 पृ॒त॒नाः उ॒रु ज॒यः सं अ॒प्सुऽजि॒त् म॒रु॒त्वान् इ॒न्द्र स॒तऽप॑ते ॥ ३ ॥ ज॒-
 नि॒ता दि॒वः ज॒नि॒ता पृ॒थि॒व्याः पि॒वं सोमं॑ म॒दाय॑ कं श॒तऽऽक्र॑तो०
 यं ते भा॒गं अ॒धारय॑न् वि॒श्वाः से॒हानः॑ पृ॒त॒नाः उ॒रु ज॒यः सं अ॒प्सुऽ-
 जि॒त् म॒रु॒त्वान् इ॒न्द्र स॒तऽप॑ते ॥ ४ ॥ ज॒नि॒ता अ॒श्वा॒नां ज॒नि॒ता ग॒-
 वाँ अ॒सि पि॒वं सोमं॑ म॒दाय॑ कं श॒तऽऽक्र॑तो० यं ते भा॒गं अ॒धारय॑न्
 वि॒श्वाः से॒हानः॑ पृ॒त॒नाः उ॒रु ज॒यः सं अ॒प्सुऽजि॒त् म॒रु॒त्वान् इ॒न्द्र
 स॒तऽप॑ते ॥ ५ ॥ अ॒ची॒णां स्तोमं॑ अ॒द्रिऽवः॑ म॒हः कृ॒धि पि॒वं सोमं॑
 म॒दाय॑ कं श॒तऽऽक्र॑तो० यं ते भा॒गं अ॒धारय॑न् वि॒श्वाः से॒हानः॑ पृ॒-
 त॒नाः उ॒रु ज॒यः सं अ॒प्सुऽजि॒त् म॒रु॒त्वान् इ॒न्द्र स॒तऽप॑ते ॥ ६ ॥ श्या॒-
 वऽअ॒श्वस्य॑ सु॒न्वतः॑ त॒था णृ॒णु य॒था अ॒णृ॒णोः अ॒र्चैः क॒र्माणि॑ कृ॒-
 ण॒वतः॑ प्र च॒सद॑स्युं आ॒वि॒ष्य त्वं एकः॑ इ॒त् नृ॒ऽस॒र्वे इ॒न्द्र व॒क्ष्या॑णि व॒-
 र्धये॑न् ॥ ७ ॥ १८ ॥

॥ ३७ ॥ प्र इ॒न्द्र व॒क्ष्य वृ॒चऽतू॒र्येषु॑ आ॒वि॒ष्य प्र सु॒न्वतः॑ श॒चीऽप॑ते
 इ॒न्द्र वि॒श्वाभिः॑ कृ॒तिऽभिः॑ मा॒र्घ्य॑दि॒नस्य॑ स॒र्वन॑स्य वृ॒चऽह॑न् अ॒ने॒द्य
 पि॒वं सोम॑स्य व॒ज्रिऽवः॑ ॥ १ ॥ से॒हानः॑ उ॒य पृ॒त॒नाः अ॒भि द्रु॑हः श॒ची॒-
 ऽप॑ते इ॒न्द्र वि॒श्वाभिः॑ कृ॒तिऽभिः॑ मा॒र्घ्य॑दि॒नस्य॑ स॒र्वन॑स्य वृ॒चऽह॑न्

नेद्य पिवा सोमस्य वज्रिवः ॥२॥ एकरात्रस्य भुवनस्य राजसि
 शचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः । माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृच-
 हन्नेद्य पिवा सोमस्य वज्रिवः ॥३॥ सुस्थावाना यवयसि त्व-
 मेक इच्छेचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः । माध्यंदिनस्य सर्वनस्य
 वृचहन्नेद्य पिवा सोमस्य वज्रिवः ॥४॥ क्षेमस्य च प्रसुजंश्च
 त्वमीशिपे शचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः । माध्यंदिनस्य सर्व-
 नस्य वृचहन्नेद्य पिवा सोमस्य वज्रिवः ॥५॥ क्षुचार्य त्वम-
 वसि न त्वमाविष शचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः । माध्यंदि-
 नस्य सर्वनस्य वृचहन्नेद्य पिवा सोमस्य वज्रिवः ॥६॥
 श्यावाश्वस्य रेभतस्तथा ऋणु यथाऋणोरवेः कर्माणि कृण्व-
 तः । प्र चत्सदस्युमाविष त्वमेक इवृषास् इन्द्र क्षुचारि वृध-
 र्यन् ॥७॥ १९॥

॥ ३८ ॥ १-१० इषावाचः ॥ इन्द्राग्नी ॥ गायत्री ॥

॥ ३८ ॥ यज्ञस्य हि स्य चत्विजा सस्त्री वाजेषु कर्मेसु । इन्द्राग्नी
 तस्य बोधतं ॥ १ ॥ तोशासा रघ्यावाना वृचहणापराजिता ।
 इन्द्राग्नी तस्य बोधतं ॥ २ ॥ इदं वा मदिरं मध्वधुक्षुब्धद्रिभिर्नरः ।
 इन्द्राग्नी तस्य बोधतं ॥ ३ ॥ जुपेथां यज्ञमिष्टये सुतं सोमं
 सधस्तुती । इन्द्राग्नी आ गतं नरा ॥ ४ ॥ इमा जुपेथां सर्वना ये-
 भिर्हुव्यान्यूहयुः । इन्द्राग्नी आ गतं नरा ॥ ५ ॥ इमां गायचवर्तनिं
 जुपेथां सुष्टुतिं मम । इन्द्राग्नी आ गतं नरा ॥ ६ ॥ २० ॥ प्रातर्याव-
 भिरा गतं देवेभिर्जेन्यावसू । इन्द्राग्नी सोमपीतये ॥ ७ ॥ श्या-
 वाश्वस्य सुन्वतोऽर्चीणां ऋणुतं हव । इन्द्राग्नी सोमपीतये ॥ ८ ॥
 एवा वामह ऊतये यथाहुवन्त मेधिराः । इन्द्राग्नी सोम-

अनेद्य पिवं सोमस्य वज्रिऽवः ॥ २ ॥ एकऽराट् अस्य भुवनस्य राजसि शचीऽपते इन्द्रं विश्वाभिः ऊतिऽभिः माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृचऽहुन् अनेद्य पिवं सोमस्य वज्रिऽवः ॥ ३ ॥ सऽस्थावाना यवयसि त्वं एकः इत् शचीऽपते इन्द्रं विश्वाभिः ऊतिऽभिः माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृचऽहुन् अनेद्य पिवं सोमस्य वज्रिऽवः ॥ ४ ॥ सोमस्य च प्रऽयुजः च त्वं ईशिपे शचीऽपते इन्द्रं विश्वाभिः ऊतिऽभिः माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृचऽहुन् अनेद्य पिवं सोमस्य वज्रिऽवः ॥ ५ ॥ द्यावाय त्वं अचंसि न त्वं आविष्य शचीऽपते इन्द्रं विश्वाभिः ऊतिऽभिः माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृचऽहुन् अनेद्य पिवं सोमस्य वज्रिऽवः ॥ ६ ॥ श्यावऽर्धस्य रेभतः तर्था ऋणु यथा अणुणोः अर्चैः कर्माणि कृण्वतः प्र च स दंस्तुं आविष्य त्वं एकः इत् नृऽसह्ये इन्द्रं द्यावाणि वर्धयन् ॥ ७ ॥ १९ ॥

॥ ३८ ॥ यज्ञस्य हि स्थः ऋत्विजां सखीं याजेषु कर्मऽसु इन्द्राग्नी तस्य बोधतं ॥ १ ॥ तोशासा रथऽयावाना वृचऽहना अपराऽजिता इन्द्राग्नी तस्य बोधतं ॥ २ ॥ इदं वां मृदिरं मधुं अधुंक्षन् अद्रिऽभिः नरः इन्द्राग्नी तस्य बोधतं ॥ ३ ॥ जुपेथां यज्ञं इष्टये सुतं सोमं सधऽस्तुती० इन्द्राग्नी आ गतं नरा ॥ ४ ॥ इमा जुपेथां सर्वना येभिः हव्यानि ऊहयुः इन्द्राग्नी आ गतं नरा ॥ ५ ॥ इमां गा यवऽवर्तन्ति जुपेथां सुऽस्तुतिं मम इन्द्राग्नी आ गतं नरा ॥ ६ ॥ २० ॥ प्रातर्यावऽभिः आ गतं देवेभिः जेन्यावसू इन्द्राग्नी सोमऽपीतये ॥ ७ ॥ श्यावऽर्धस्य सुन्वतः अर्चीणां ऋणुतं हवं इन्द्राग्नी सोमऽपीतये ॥ ८ ॥ एव वां अह्ने ऊतये यथा अहुवंत मेधिराः इन्द्राग्नी सोम-

अ० ६. अ० ३. व० २३.] ॥ १२६ ॥ [म० ८. अ० ५. सू० ३९.

पीतये ॥ ९ ॥ आहं सरस्वतीवतीरिद्राग्न्योरवो वृणे । याभ्यां
गायत्रमृच्यते ॥ १० ॥ २१ ॥

॥ ३९ ॥ १-५० नाभाकः काशः ॥ अग्निः ॥ महार्पणः ॥

॥ ३९ ॥ अग्निर्मस्तोषृग्मिर्यमग्निमीळा यजध्यै । अग्निदेवाँ
अनक्तु न उभे हि विदथे क्विरंतश्चरति दूत्यं न भंतामन्यके संमे
॥ १ ॥ न्यग्ने नव्यसा वचस्तनूषु शंसंसेषां । न्यराती रराज्णां विष्वा
अर्यो अरातीरितो युञ्जन्वामुरो न भंतामन्यके संमे ॥ २ ॥ अग्ने
मन्मानि तुभ्यं कं घृतं न जुह्व आसनि । स देवेषु प्र चिकिद्दि त्वं
ह्यसि पूर्यः शिवो दूतो विवस्वतो न भंतामन्यके संमे ॥ ३ ॥
तत्तदग्निर्वयो दधे यथायथा कृपण्यति । ऊजाहुतिर्वसूनां शं
च योश्च सयो दधे विश्वस्यै देवहूत्यै न भंतामन्यके संमे ॥ ४ ॥
स चिकेत सहीयसाग्निश्चिवेण कर्मणा । स होता शश्वती-
नां दक्षिणाभिरभीवृत इनोति च प्रतीष्यं न भंतामन्यके
संमे ॥ ५ ॥ २२ ॥ अग्निर्जाता देवानांमग्निर्वेद मर्तानामपीर्यं ।
अग्निः स द्रविणोदा अग्निर्बारा धूणुते स्वाहुतो नवी-
यसा न भंतामन्यके संमे ॥ ६ ॥ अग्निदेवेषु संवसुः स विष्णु
यज्ञियास्वा । स मुदा काव्या पुरु विश्वं भूमेव पुष्यति
देवो देवेषु यज्ञियो न भंतामन्यके संमे ॥ ७ ॥ यो अग्निः
सप्रमानुषः श्रितो विश्वेषु सिंधुषु । तमागन्व विपस्त्यं म-
धातुर्देस्युहंतममग्निं यज्ञेषु पूर्य न भंतामन्यके संमे ॥ ८ ॥
अग्निस्तीर्णिं विधातून्या द्यौति विदथा कविः । स चीरेका-
दुशां इह यदाच पिप्रयंच नो विप्रो दूतः परिष्कृतो न भंता-
मन्यके संमे ॥ ९ ॥ त्वं नो अग्र आयुषु त्वं देवेषु पूर्य वस्व

अ० ६. अ० ३. व० २३.] ॥ १२६ ॥ [म० ८. अ० ५. सू० ३९.

ऽपीतये ॥ ९ ॥ आ अहं सरस्वतीऽवतोः इंद्राग्न्योः अवं वृणे
याभ्यां गायत्रं चृच्यते ॥ १० ॥ २१ ॥

॥ ३९ ॥ अग्निं अस्तोपि चृग्मियं अग्निं इंद्रा यजथ्यं अग्निः
देवान् अनक्तुनः उभे हि विदथ्यं कविः अंतः चरति दूष्यं नभतां
अन्यकेसमे ॥ १ ॥ नि अग्ने नयसा वचः तनूपुं शंसं एपां नि अरा-
तीः ररावणां विश्वाः अयः अरातीः इतः युज्यंतु आऽमुरः नभतां
अन्यकेसमे ॥ २ ॥ अग्ने मन्मानि तुभ्यं कं घृतं न जुह्वे आसनि सः
देवेषु प्रचिकिद्धि त्वं हि असिं पूष्यः शिवः दूतः विवस्वतः नभतां
अन्यकेसमे ॥ ३ ॥ तत् ऽतंत् अग्निः वयः दधे यथाऽयथा कूपयति
ऊजाऽआहुतिः वसूनां शं च योः च मयः दधे विश्वस्य देवऽहूत्ये
नभतां अन्यकेसमे ॥ ४ ॥ सः चिकेत सहीयसा अग्निः चिचेण कर्म-
णा सः होतां गश्चतीनां दधिण्याभिः अभिऽवृतः इनोति च प्र-
तीष्यं नभतां अन्यकेसमे ॥ ५ ॥ २२ ॥ अग्निः जाता देवानां अग्निः
वेदु मर्तानां अपीच्यं अग्निः सः द्रविणः ऽदाः अग्निः द्वारा वि
ऊणुते सुऽआहुतः नयीयसा नभतां अन्यकेसमे ॥ ६ ॥ अग्निः दे-
वेषु संऽवसुः सः विष्णु यज्ञियासु आ सः मुदा काव्या पुरु विश्वं
भूमऽद्व पृष्यति देवः देवेषु यज्ञियः नभतां अन्यकेसमे ॥ ७ ॥ यः
अग्निः सप्तऽमानुषः स्थितः विश्वेषु सिंधुषु तं आ अगन्म चिऽप-
स्त्यं मंधातुः दस्युहन् ऽतमं अग्निं यज्ञेषु पूष्यं नभतां अन्यकेसमे
॥ ८ ॥ अग्निः चीणिं चिऽधातूनि आ शेति विदथा कविः सः चीन्
एकादशान् इह यथात् च पिप्रयत् च नः विप्रः दूतः परिऽकृतः
नभतां अन्यकेसमे ॥ ९ ॥ त्वं नः अग्ने आयुषु त्वं देवेषु पूष्यं वस्वः

एकं इरज्यसि । त्वामापः परिस्रुतः परि यन्ति स्वसेतवो नभ-
तामन्यके संमे ॥ १० ॥ २३ ॥

॥ ३० ॥ १-१२ नभाकः आणवः ॥ इंद्राग्नी ॥ १, ३-११ महापंक्तिः । २ शाकरी । १२ विद्रुप ॥

॥ ४० ॥ इंद्राग्नी युवं सु नः सहता दासयो रयिं । येन दृच्छा
समत्स्वा बीकु चिंत्साहिषीमह्यग्निर्वनेव वात इक्षभतामन्यके
संमे ॥ १ ॥ नहि वां वव्रयामहेऽथेन्द्रमिद्यंजामहे शर्विष्ठं नृणां
नरैः । स नः कदा चिद्वेता गमदा वाजंसातये गमदा मेधसातये
नभतामन्यके संमे ॥ २ ॥ ता हि मध्यं भराणामिन्द्राग्नी अधिक्षि-
तः । ता उ कवित्वना कवी पृच्छ्यमाना सखीयते सं धीतमंश्रुतं
नरा नभतामन्यके संमे ॥ ३ ॥ अभ्यर्चं नभाकवदिन्द्राग्नी यजसा
गिरा । ययोर्विश्वमिदं जगदियं द्यौः पृथिवी मृदुपस्ये विभृ-
तो वसु नभतामन्यके संमे ॥ ४ ॥ प्र व्रसाणि नभाकवदिन्द्राग्नि-
भ्यामिरज्यत । या सप्रबुधमर्णवं जिहवारमपोरुत इन्द्र ईशान
शोर्जसा नभतामन्यके संमे ॥ ५ ॥ अपि वृश्च पुराणवद्वृततेरिव
गुप्यितमोजो दासस्य दंभय । वयं तदस्य संभृतं वस्विंद्रेण वि-
भजेमहि नभतामन्यके संमे ॥ ६ ॥ २४ ॥ यदिन्द्राग्नी जना इमे
विह्वयंते तना गिरा । अस्माकैभिर्नृभिर्वयं सासुक्षाम पृतन्यती
वनुयामं वनुयतो नभतामन्यके संमे ॥ ७ ॥ या नु श्वेताववी
द्वि उच्चरात उप द्युभिः । इंद्राग्न्योरनु धृतमुहाना यन्ति
सिंधवो यान्तीं वंधादमुंचतां नभतामन्यके संमे ॥ ८ ॥ पूर्वीष्टं
इंद्रोपमातयः पूर्वीस्त प्रशस्तयः सूनो हिन्यस्य हरिवः ।
वसो वीरस्यापृचो या नु सार्धं नो धियो नभतामन्यके
संमे ॥ ९ ॥ तं शिशीता सुयुक्तिभिस्त्वेपं सत्त्वानमृग्मियं ।

एकः इरज्यसि त्वां आपः परिऽसृतः परि यन्ति स्वऽसेतवः
नभतां अन्यके समे ॥ १० ॥ २३ ॥

॥ ४० ॥ इंद्राग्नी युवं सु नः सहता दासथः रयिं येन हृळा स-
मत्ऽसु आ वीळु चित् सहिपीमहि अग्निः वनाऽइव वाते इत्
नभतां अन्यके समे ॥ १ ॥ नहि वां वययामहे अर्थ इद्रं इत् यजामहे
शर्विष्ठं नृणां नरं सः नः कदा चित् अर्वता गमत् आ वाजऽसा-
तये गमत् आ मेधऽसातये नभतां अन्यके समे ॥ २ ॥ ता हि मध्यं
भराणां इंद्राग्नी अधिऽक्षितः तौ ऊं कविऽत्वना कवी पृच्छ्य-
माना सखिऽयते सं धीतं अद्भुतं नरा नभतां अन्यके समे ॥ ३ ॥
अभि अर्च नृभाक्ऽवत् इंद्राग्नी यजसा गिरा ययोः विश्वं इद्रं
जगत् इयं द्यौः पृथिवी मही उपऽस्ये विभृतः वसु नभतां अन्यके
समे ॥ ४ ॥ प्र वसाणि नृभाक्ऽवत् इंद्राग्निऽभ्यां इरज्यत या सप्त-
ऽबुधं अर्णवं जिह्वाऽवारं अपऽऊर्णुतः इद्रः ईशानः ओजसा
नभतां अन्यके समे ॥ ५ ॥ अपि वृध पुराणऽवत् घृततेऽइव गु-
प्सितं ओजः दासस्य दंभय वयं तत् अस्य संऽभृतं वसु इंद्रेण वि-
भजेमहि नभतां अन्यके समे ॥ ६ ॥ २४ ॥ यत् इंद्राग्नी जनाः इमे
विऽह्वयते तना गिरा अस्माकैभिः नृऽभिः वयं सप्तह्वाम पृतन्यतः
वनुयाम वनुषतः नभतां अन्यके समे ॥ ७ ॥ या नु श्वेती अवः दि-
वः उत्ऽचरातः उपं द्युऽभिः इंद्राग्न्योः अनु घृतं उहानाः यन्ति
सिधवः यान् सीं बंधात् अर्मुचतां नभतां अन्यके समे ॥ ८ ॥ पूर्वीः
ते इद्र उपऽमातयः पूर्वीः उत् प्रऽशस्तयः सूनो हिन्वस्य हरि-
ऽवः वस्वः वीरस्य आऽपृचः याः नु सार्धत नः धियः नभतां
अन्यके समे ॥ ९ ॥ तं शिशीत् सुवृक्तिऽभिः त्वेयं सत्त्वानं ऋग्मियं

उतो नु चिद्य ओजसा शुष्णस्यांढानि भेदन्ति जेपस्त्वर्वतीरपो
नभतामन्यके संमे ॥१०॥ तं शिंशीता स्वध्वरसत्यं सत्त्वानमृत्वियं।
उतो नु चिद्य ओहंत आंढा शुष्णस्य भेदत्यजैः स्वर्वतीरपो नभ-
तामन्यके संमे ॥११॥ एवंद्राग्निभ्यां पितृवन्नवीयो मंधातृवद-
गिरस्वदवाचि। विधातृना शर्मणा पातमस्मान्वयं स्याम पत-
यो रयीणां ॥१२॥२५॥

॥ ४१ ॥ १-१० नाभाकः काव्यः ॥ वरुणः ॥ महार्षिः ॥

॥४१॥ अस्मा ऊ पु प्रभूतये वरुणाय मरुद्भ्योऽर्चो वि-
दुष्टरेभ्यः। यो धीता मानुपाणां पश्वो गा इव रक्षन्ति नभता-
मन्यके संमे ॥१॥ तमू पु संमना गिरा पितृणां च मन्मभिः।
नाभाकस्य प्रशस्तिभिर्यः सिंधूनामुपोदये सप्तस्वसा स मध्यमी
नभतामन्यके संमे ॥२॥ स क्षपः परि यस्वजे न्युपसो मा-
यया दधे स विश्वं परि दर्शतः। तस्य वेनीरनुं व्रतमुपस्तिस्ती
अवर्धयन्नभतामन्यके संमे ॥३॥ यः ककुभो निधारयः पृथि-
व्यामधि दर्शतः। स मातां पूर्व्यं पदं तद्वरुणस्य सस्यं स हि
गोपा इवेर्यो नभतामन्यके संमे ॥४॥ यो धर्ता भुवनानां य
उसाणामपीध्या इवेद नामानि गुह्या। स कविः काव्या पुरु-
रूपं क्षीरिव पुष्यति नभतामन्यके संमे ॥५॥२६॥ यस्मिन्वि-
श्वानि काव्या चक्रे नाभिरिव श्रिता। नितं जूती संपर्येत व्रजे
गावो न संयुजे युजे अथौ अयुक्षत नभतामन्यके संमे ॥६॥ य
आस्वत्कं आशये विश्वा जातान्येषां। परि धामानि मर्मण्ड-
रुणस्य पुरो गये विश्वे देवा अनु व्रतं नभतामन्यके संमे ॥७॥
स संमुद्रो अपोच्यस्तुरो द्यामिव रोहति नि यदासु यजुंदधे।

उतो नु चित् यः ओजसा शुष्णस्य आण्डानि भेदति जेषत् स्वः-
 ऽवतोऽपः नभतां अन्यके समे ॥ १० ॥ तं शिशीत सुऽअध्वरं सत्यं
 सत्त्वानं ऋत्वियं उतो नु चित् यः ओहते आण्डा शुष्णस्य भेदति
 अजैः स्वःऽवतोऽपः नभतां अन्यके समे ॥ ११ ॥ एव इंद्रा-
 मिऽभ्यां पितृऽवत् नवीयः मंधातृऽवत् अंगिरस्वत् अवाचि
 चिऽधातुना शर्मणा पातं अस्मान् वयं स्वाम् पतमः रयीणां
 ॥ १२ ॥ २५ ॥

॥ ४९ ॥ अस्मै ऊं सु प्रऽभूतये वरुणाय मरुत्ऽभ्यः अचं वि-
 दुऽतरेभ्यः यः धीता मानुषाणां पश्वः गाऽइव रक्षति नभतां
 अन्यके समे ॥ १ ॥ तं ऊं सु समना गिरा पितृणां च मन्मऽभिः
 नाभाकस्य प्रशस्तिऽभिः यः सिंधूनां उप उतऽअये सप्तऽस्वसा
 सः मध्यमः नभतां अन्यके समे ॥ २ ॥ सः क्षपः परिसस्वजे नि उच्चः
 मायया दुधे सः विश्वं परि दर्शतः तस्य वेनीः अनु व्रतं उपः तिस्रः
 अवर्धयन् नभतां अन्यके समे ॥ ३ ॥ यः ककुभः निऽधारयः पृथि-
 प्यां अधि दर्शतः सः मातां पूर्वं पदं तत् वरुणस्य सप्त सः हि गो-
 पाऽइव इयैः नभतां अन्यके समे ॥ ४ ॥ यः धर्ता भुवनानां यः उ-
 स्राणां अपीच्या वेद नामानि गुह्यां सः कविः काव्या पुरु रूपं
 द्यौऽइव पुष्यति नभतां अन्यके समे ॥ ५ ॥ २६ ॥ यस्मिन् विश्वानि
 काव्या चक्रे नाभिऽइव ध्रिता चितं जूती सपर्येत मजे गावः न
 संऽयुजे युजे अश्वान् अयुक्षत नभतां अन्यके समे ॥ ६ ॥ यः आसू
 अत्कः आऽशये विश्वां जातानि एषां परि धामानि मर्मशत् व-
 रुणस्य पुरः गये विश्वे देवाः अनु व्रतं नभतां अन्यके समे ॥ ७ ॥
 सः समुद्रः अपीच्यः तुरः द्यांऽइव रोहति नि यत् आसू यजुः दुधे

स माया अर्चिर्ना पदास्तृणा चाकमारुह्य नभतामन्यके संमे ॥ ८ ॥
यस्य श्वेता विचक्षणा तिस्रो भूमीरधिष्ठितः । चिरत्तराणि प्र-
तुर्वरुणस्य ध्रुवं सद्ः स संप्रानामिरज्यति नभतामन्यके संमे ॥ ९ ॥
यः श्वेताँ अधिनिर्णिजश्चक्रे कृष्णाँ अनु व्रता । स धाम पूर्य ममे
यः स्तुभेन वि रोदसी अजो न द्यामधारय नभतामन्यके संमे
॥ १० ॥ २७ ॥

॥ ४२ ॥ १-६ नाभाकः कायः अर्चमाना वा । अथवा १-३ नाभाकः कायः । ४-६ नाभाकः
कायः अर्चमाना वा ॥ १-३ वरुणः । ४-६ अग्निर्ना ॥ १-३ विरुप । ४-६ अनुवृत् ॥

॥ ४२ ॥ अस्तंश्चाह्यामसुरो विश्ववेदा अमिमीत वरिमाणं
पृथिव्याः । आसीद्विष्टा भुवनानि सम्राड्विश्वेत्तानि वरुणस्य
व्रतानि ॥ १ ॥ एवा वैदस्व वरुणं बृहन्तं नमस्या धीरममृतस्य गो-
पां । स नः शर्म विवरुणं वि यंसत्पातं नो द्यावापृथिवी उपस्ये
॥ २ ॥ इमा धियं शिक्षमाणस्य देव क्रतुं दक्षं वरुणं सं शिशाधि ।
ययाति विश्वा दुरिता तरेम सुतमोणमधि नावं रुहेम ॥ ३ ॥ आ
वां यावाणो अश्विना धीभिर्विप्रां अचुच्यवुः । नासत्या सोम-
पीतये नभतामन्यके संमे ॥ ४ ॥ यथा वामचिरश्विना गोभिर्विप्रो
अजो हवीत् । नासत्या सोमपीतये नभतामन्यके संमे ॥ ५ ॥ एवा
वामह ऊतये यथाहुवंत मेधिराः । नासत्या सोमपीतये नभता-
मन्यके संमे ॥ ६ ॥ २८ ॥ ५ ॥

॥ ४३ ॥ १-३ विरुप आगिरः ॥ अग्निः ॥ गायत्री ॥

॥ ४३ ॥ इमे विप्रस्य वेधसोऽग्नेरस्तृतयज्वनः । गिरः स्तो-
मांस ईरते ॥ १ ॥ अस्मै ते प्रतिहर्ष्यते जातवेदो विचर्षणे । अग्ने
जनामि सुष्टुतिं ॥ २ ॥ आरोका इव घेदहं तिग्मा अग्ने तव
विपः । दक्षिर्वनानि वपसति ॥ ३ ॥ हरयो धूमकेतवो या-

सः मायाः अचिना पदा अस्तृणात् नाकं आ अरुहत् नभतां अ-
न्यके समे ॥ ८ ॥ यस्य श्वेता विऽचक्षणा तिस्रः भूमीः अधिऽक्षितः
विः उत्ऽतराणि पप्रतुः वरुणस्य ध्रुवं सदेः सः सप्तानां इरज्यति
नभतां अन्यके समे ॥ ९ ॥ यः श्वेतान् अधिऽनिर्निजः चक्रे कृष्णान्
अनुं यता सः धामं पूर्वं ममे यः स्कन्धेन विरोदसी अजः न द्यां
अधारयत् नभतां अन्यके समे ॥ १० ॥ २७ ॥

॥ ४२ ॥ अस्तभात् द्यां असुरः विश्वऽवेदाः अमिमीत वरि-
माणं पृथिव्याः आ असीदत् विश्वा भुवनानि संऽराट् विश्वा इत्
तानि वरुणस्य यतानि ॥ १ ॥ एव वंदस्व वरुणं बृहंतं नमस्य धीरं
अमृतस्य गोपां सः नः शर्मन् विऽवरुणं वि यंसत् पातं नः द्यावा-
पृथिवी उपऽस्थे ॥ २ ॥ इमां धियं शिक्षमायस्य देव क्रतुं दक्षं व-
रुणं संशिक्षाधि यया अति विश्वा दुःऽइता तरेमसुऽतमीयं अ-
धि नावं रुहेम ॥ ३ ॥ आ वां यावाणः अश्विना धीभिः विप्राः अ-
चुच्युः नासत्या सोमंऽपीतये नभतां अन्यके समे ॥ ४ ॥ यया वां
अश्विः अश्विना गीःऽभिः विप्रः अजो हवीत् नासत्या सोमंऽपी-
तये नभतां अन्यके समे ॥ ५ ॥ एव वां अहे ऊतये यया अहुवंत
मे धिरा नासत्या सोमंऽपीतये नभतां अन्यके समे ॥ ६ ॥ २८ ॥ ५ ॥

॥ ४३ ॥ इमे विप्रस्य वेधसः अग्नेः अस्तृतऽयज्वनः गिरः स्तो-
मासः इरते ॥ १ ॥ अस्मिन्ते प्रतिऽहर्हते जातऽवेदः विऽचर्धणे अग्ने
जनामि सुऽस्तुति ॥ २ ॥ आरोकाःऽइव घ इत् अहं तिग्माः अग्ने
तव त्विषः दत्तऽभिः वनानि वप्सति ॥ ३ ॥ हरयः धूमऽकेतवः वा-

तज्ज्ञा उप हवि । यतते वृथंगमयः ॥४॥ एते ते वृथंगमय
 इद्वासुः समदक्षत । उपसामिव केतवः ॥५॥२९॥ कृष्ण रजांसि
 पत्सुतः प्रयागे जातवेदसः । अग्निर्यद्वोधति क्षमि ॥६॥ धासिं
 कृष्णान ओषधीर्वेसदग्निर्न वायति । पुनर्यन्तरणीरपि
 ॥७॥ जिह्वाभिरह ननमदर्विषा जंजणाभवंन् । अग्निर्वनेषु
 रोचते ॥८॥ अप्सवरे सधिष्टव सौषधीरनु ह्यसे । गर्भे
 सज्जायसे पुनः ॥९॥ उदरे तव तद्गुतादूर्वी रोचत आ-
 हुतं । निसानं जुहोऽमुले ॥१०॥३०॥ उक्षान्नाय वशा-
 न्नाय सोमपृष्ठाय वेधसे । स्तोमैर्विधेमाग्रये ॥११॥ उत
 त्वा नमसा वयं होतविरण्यक्रतो । अग्ने सुमित्रिरीमहे
 ॥१२॥ उत त्वा भृगुवच्छुचे मनुष्यदम आहुत । अंगिरस्वष्ट-
 वामहे ॥१३॥ त्वं ह्यग्ने अग्निना विप्रो विप्रेण सन्सता । सखा
 सखा समिध्यसे ॥१४॥ स त्वं विप्राय दाशुपे रयिं देहि सह-
 चरि । अग्ने वीरवतीमिषं ॥१५॥३१॥ अग्ने भ्रातः सहस्कृत रो-
 हिदश्च शुचिमत । इमं स्तोमं जुपस्व मे ॥१६॥ उत त्वामि मम
 स्तुतो वाश्राय प्रतिहर्यते । गोष्ठं गाव इवाशत ॥१७॥ तुभ्यं ता
 अंगिरस्तम विश्वाः सुष्ठितयः पूषक् । अग्ने कामाय येमिरे
 ॥१८॥ अग्निं धीभिर्मनीषिणो मेधिरासो विपश्चितः । अन्न-
 सद्याय हित्विरे ॥१९॥ तं त्वामज्मेपु वाजिनं तन्याना अग्ने
 अध्वरं । वह्निं होतारमीळते ॥२०॥३२॥ पुरुषा हि सदृष्टसि
 विशो विश्वा अनु प्रभुः । समत्सु त्वा हवामहे ॥२१॥ तमी-
 ळिषु य आहुतोऽग्निर्विभाजते घृतेः । इमं नः शृण्वद्वर्च ॥२२॥
 तं त्वा वयं हवामहे शृण्वतं जातवेदसं । अग्ने घन्तमप द्विषं ॥२३॥
 विशां राजानमद्भुतमर्ध्वक्षं धर्मणामिमं । अग्निमीळि स उ

तंऽजुताः उप द्यवि यतते वृथक् अग्रयः ॥४॥ एते त्वे वृथक् अग्रयः
 इद्वासः सं अहृष्टात् उपसांऽइव केतवः ॥५॥ २९॥ कृष्ण रजांसि
 पत्सुतः प्रऽयाने जातऽवेदसः अग्निः यत् रोधति क्षमि ॥६॥ धा-
 सिंकृण्वानः ओषधीः वपसत् अग्निः न वायति पुनः यन् तरुणीः
 अपि ॥७॥ जिह्वाभिः अहं ननमत् अर्चिषा जंजणाऽभवंन् अ-
 मिः वनेषु रोचते ॥८॥ अपऽसु अग्ने सधिः तव सः ओषधीः अनु
 हृद्यसे गर्भे सन् जायसे पुनः ॥९॥ उत अग्ने तव तत् घृतात् अर्चिः
 रोचते आऽहुतं निंसानं जुह्वः मुखे ॥१०॥ ३०॥ उद्यऽअन्नाय व-
 शाऽअन्नाय सोमऽपृष्टाय वेधसे स्तोमिः विधेम अग्रये ॥११॥
 उत त्वा नमसा वयं होतः वरेण्यऽऽकतो अग्ने समित्ऽभिः इमहे
 ॥१२॥ उत त्वा भृगुऽवत् शुचे मनुष्यत् अग्ने आऽहुत अंगिरस्वत्
 हवामहे ॥१३॥ त्वं हि अग्ने अग्निना विप्रः विप्रेण सन् सता सखा
 सख्या संऽइध्यसे ॥१४॥ सः त्वं विप्राय दाणुषे रयिं देहि सहस्रिणं
 अग्ने वीरऽवतीं इषं ॥१५॥ ३१॥ अग्ने भातः सहऽकृत रोहितऽअ-
 श्व शुचिऽवत् इमं स्तोमं जुपस्व मे ॥१६॥ उत त्वा अग्ने मम स्तुतः
 वाग्राय प्रतिऽहर्षते गोऽस्थं गावःऽइव आशत ॥१७॥ तुभ्यं ताः
 अंगिरऽतम विश्वाः सुऽस्त्रितयः पृथक् अग्ने कामाय येमिरे
 ॥१८॥ अग्निं धीभिः मनीषिणः मेधिरासः विपऽचितः अद्भ्य-
 ऽसद्याय हिविरे ॥१९॥ तं त्वां अज्मेषु वाजिनं तन्वानाः अग्ने
 अध्वरं वह्निं होतारं इच्छते ॥२०॥ ३२॥ पुरुऽवा हि सऽहङ् असिं
 विशः विश्वाः अनु प्रऽभुः समत्ऽसु त्वा हवामहे ॥२१॥ तं इच्छिष्य
 यः आऽहुतः अग्निः विऽभार्जते घृतेः इमं नः शृण्वत् हव ॥२२॥
 तं त्वा वयं हवामहे शृण्वतं जातऽवेदसं अग्ने भंतं अप द्विपः ॥२३॥
 विशां राजानं अद्भुतं अग्निं अक्षं धर्मेणां इमं अग्निं इच्छे सः ऊं

अवत् ॥ २४ ॥ अग्निं विश्वायुवेपसं मर्यं न वाजिनं हितं । सप्रिं न
वाजयामसि ॥ २५ ॥ ३३ ॥ धन्मृध्राण्यप द्विपो दहन्वक्षांसि विश्व-
हा । अग्ने तिग्मेन दीदिहि ॥ २६ ॥ यं त्वा जनांस इधते मनुष्यद-
गिरस्तम । अग्ने स वोधि मे वचः ॥ २७ ॥ यदग्ने दिविजा अस्य-
प्सुजा वा सहस्कृत । तं त्वा गोभिर्हवामहे ॥ २८ ॥ तुभ्यं घेत्ते जनां
इमे विश्वाः सुक्षितयः पृथक् । धासिं हिन्वत्यक्षवे ॥ २९ ॥ ते घेदग्ने
स्वाध्योऽहा विश्वा नृचक्षंसः । तरंतः स्याम दुर्गहा ॥ ३० ॥ ३४ ॥
अग्निं मद्रं पुरुप्रियं शीरं पावकशोचियं । दृद्धिर्मद्रेभिरी-
महे ॥ ३१ ॥ स त्वमग्ने विभार्वसुः सृजन्सूर्यो न रश्मिभिः ।
शर्धन्तर्मांसि जिघ्रसे ॥ ३२ ॥ तर्त्ते सहस्व ईमहे दावं यन्नोप-
दस्यति । त्वदग्ने वार्यं वसु ॥ ३३ ॥ ३५ ॥

॥ ४४ ॥ ५-३० विरुप षागिरस्तः ॥ अग्निः ॥ गायत्री ॥

॥ ४४ ॥ समिधाग्निं दुवस्यत घृतैर्वोधयतातिथिं । आस्मिन्हं-
ष्या जुहोतन ॥ १ ॥ अग्ने स्तीमं जुपस्व मे वर्धस्वानेन मन्मना ।
प्रति सूक्तानि हर्य नः ॥ २ ॥ अग्निं दूतं पुरो दधे हव्यवाहुमुप
धुवे । देवाँ आ सादयादिह ॥ ३ ॥ उक्ते बृहंतो अर्चयः समि-
धानस्य दीदिवः । अग्ने शुक्रास ईरते ॥ ४ ॥ उप त्वा जुहो ईममं
घृताचीर्यतु हर्यत । अग्ने हव्या जुपस्व नः ॥ ५ ॥ ३६ ॥ मद्रं
हीतारमृत्विजं चिबभानुं विभार्वसुं । अग्निमीळे स उं अ-
वत् ॥ ६ ॥ प्रत्नं हीतारमीढां जुष्टमग्निं क्विक्रतुं । अध्वराणा-
मभिप्रियं ॥ ७ ॥ जुषाणो अगिरस्तमेमा हव्यान्यानुपक् । अग्ने
यज्ञं नय चतुषा ॥ ८ ॥ समिधान उं संत्य शुक्रशोच इहा
वह । चिकित्वादिष्यं जनं ॥ ९ ॥ विप्रं हीतारमद्रुहं धूमकेतुं

अवत् ॥ २४ ॥ अग्निं विश्वायुऽवेपसं मर्यं न वाजिनं हितं सप्तिन
वाजयामसि ॥ २५ ॥ ३३ ॥ मन् मृधाणि अपं द्विपः दहन् रथांसि
विश्वहा अग्ने तिग्मेन दीदिहि ॥ २६ ॥ यन्वा जनांसः इधते मनुष्यत्
अंगिरः ऽतम अग्ने सः बोधि मे वचः ॥ २७ ॥ यत् अग्ने दिवि ऽजाः
असिं अप्सु ऽजाः वा सहः ऽकृतं तं त्वा गीः ऽभिः हुवामहे ॥ २८ ॥
तुभ्यं घ इत्ते जनाः इमे विश्वाः सुऽश्चितयः पृथक् धासिं हित्वन्ति
अक्षवे ॥ २९ ॥ ते घ इत् अग्ने सुऽआर्थाः अहा विश्वा नृऽचक्षसः
तरंतः स्याम दुः ऽगहा ॥ ३० ॥ ३४ ॥ अग्निं मद्रं पुरुऽम्रियं शीरं पा-
वकऽशोचिपं दत्तऽभिः मंद्रेभिः इमहे ॥ ३१ ॥ सः त्वं अग्ने विभा-
ऽवसुः सृजन् सूर्यः न रश्मिऽभिः शर्धन् तमांसि जिघ्रसे ॥ ३२ ॥
तत्ते सहस्वः इमहे दापं यत् न उपऽदस्यति त्वत् अग्ने वार्यं वसुं
॥ ३३ ॥ ३५ ॥

॥ ४४ ॥ संऽइषां अग्निं दुवस्यत् घृतेः बोधयत् अतिथिं आ
अस्मिन् हुष्या जुहोतन् ॥ १ ॥ अग्ने स्तोमं जुपस्व मे वर्धस्व अ-
नेन मन्मता प्रति सुऽउक्तानि हर्य नः ॥ २ ॥ अग्निं दूतं पुरः दधे हु-
ष्यऽवाहं उपं घृवे देवान् आ सादयात् इह ॥ ३ ॥ उत्ते बृहंतः अ-
चैयः संऽइषानस्य दीदिऽवः अग्ने शुक्रासः इरते ॥ ४ ॥ उपं त्वा
जुह्वः मम घृताचीः यंतु हर्यत् अग्ने हुष्या जुपस्व नः ॥ ५ ॥ ३६ ॥
मद्रं होतारं ऋत्विजं चित्रऽभानुं विभाऽवसुं अग्निं ईळे सः ऊं
अवत् ॥ ६ ॥ प्रानं होतारं ईळां जुष्टं अग्निं कविऽक्रतुं अध्वराणां
अभिऽश्रियं ॥ ७ ॥ जुषाणः अंगिरः ऽतम इमा हुष्यानि आनुपक्
अग्ने यज्ञं नय चतुऽथा ॥ ८ ॥ संऽइषानः ऊं संत्य शुक्रऽशोचे इह
आ वह चिक्त्वान्दैव्यं जनं ॥ ९ ॥ विप्रं होतारं अदुहं धूमऽकेतुं

विभावंसु । यज्ञानां केतुमीमहे ॥ १० ॥ ३७ ॥ अग्ने नि पाहि
नस्त्वं प्रति प्स देव रीषतः । भिंधि द्वेषः सहस्कृत ॥ ११ ॥ अग्निः
प्रत्नेन मन्मना शुभानस्तन्वं स्वां । कविर्विप्रेण वावृधे ॥ १२ ॥
ऊर्जा नपात्तमा हुवेऽग्निं पावकशोचिषं । अस्मिन्पुत्रे स्वध्वरे
॥ १३ ॥ स नो मित्रमहस्त्वमग्ने शुक्लेण शोचिषा । देवैरा संत्ति
वहिषि ॥ १४ ॥ यो अग्निं तन्वोऽदमे देवं मर्तः सपर्यति । तस्मा
इदीदयस्वसु ॥ १५ ॥ ३८ ॥ अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत्पतिः पृषिव्या
अयं । अपां रेतांसि जिन्वति ॥ १६ ॥ उदग्ने शुच्यस्तव शुक्ता
भाजंत ईरते । तव ज्योतींश्चर्यः ॥ १७ ॥ ईशिषे वार्यस्य हि
दाषस्याग्ने स्वर्पतिः । स्तोता स्यां तव शर्मणि ॥ १८ ॥ त्वामग्ने
मनीषिणस्त्वां हिन्वन्ति चिक्षिभिः । त्वां वर्धतु नो गिरः ॥ १९ ॥
अदव्यस्य स्वधावतो दूतस्य रेभंतः सदा । अग्नेः सख्यं वृणीमहे
॥ २० ॥ ३९ ॥ अग्निः शुचिं व्रततमः शुचिर्विप्रः शुचिः कविः ।
शुचीं रोचत आहुतः ॥ २१ ॥ उत त्वां धीतयो मम गिरो वर्धतु
विश्वहा । अग्ने सख्यस्य वीधि नः ॥ २२ ॥ यदग्ने स्यामहं त्वं त्वं
वा घा स्या अहं । स्युष्टे सत्या इहाशिषः ॥ २३ ॥ वसुर्वसुपतिर्हि
कमस्यग्ने विभावंसु । स्याम ते सुमतावपि ॥ २४ ॥ अग्ने धृत-
घताय ते समुद्रायैव सिंधवः । गिरो वाग्रासं ईरते ॥ २५ ॥ ४० ॥
सुवानं विश्वपतिं कविं विश्वादं पुरुवेपसं । अग्निं शुभामि म-
न्मभिः ॥ २६ ॥ यज्ञानां रथ्ये वयं तिग्मजभाय वीळवे । स्तोमै-
रिधेमाग्रये ॥ २७ ॥ अयमग्ने ते अपि जरिता भूतु संत्य । तस्मि
पावक मृळय ॥ २८ ॥ धीरो ह्यस्यंघ्रसद्विप्रो न जागृविः सदा ।
अग्ने दीदयसि द्यवि ॥ २९ ॥ पुराग्ने दुरितेभ्यः पुरा मूधेभ्यः
कवे । प्र ण आर्युर्वसो तिर ॥ ३० ॥ ४१ ॥

विभाऽवसुं यज्ञानां केतुं ईमहे ॥ १० ॥ ३७ ॥ अग्नें नि पाहि नः त्वं
 प्रति स्म देव रिपतः भिंधि द्वेपः सहऽकृत ॥ ११ ॥ अग्निः प्रत्नेन
 मन्मना जुभानः तन्वं स्वां कविः विप्रैश्च ववृधे ॥ १२ ॥ ऊर्जः न-
 पातं आहुवे अग्निं पावकऽशोचिपं अस्मिन् यज्ञे सुऽअध्वरे ॥ १३ ॥
 सः नः मित्रऽमहः त्वं अग्नें शुक्लेण शोचिषा देवैः आसत्सि वहि-
 पि ॥ १४ ॥ यः अग्निं तन्वं दमे देवं मर्तः सपर्यति तस्मिन् इत् दीदयत्
 वसु ॥ १५ ॥ ३८ ॥ अग्निः मूर्धा दिवः ककुत् पतिः पृथिव्याः अयं अ-
 पां रतांसि जिवन्ति ॥ १६ ॥ उत अग्ने शुचयः तव शुक्राः भाजतः
 ईरते तव ज्योतींषि अचर्यः ॥ १७ ॥ ईशिषे वार्यस्य हि दावस्य अग्ने
 स्वऽपतिः स्तोता स्यां तव शर्मणि ॥ १८ ॥ त्वां अग्ने मनीषिणः
 त्वां हिवन्ति चित्तिऽभिः त्वां वर्धतु नः गिरः ॥ १९ ॥ अदभ्यस्य स्व-
 धाऽवतः दूतस्य रेभतः सदा अग्नेः सुख्यं वृणीमहे ॥ २० ॥ ३९ ॥
 अग्निः शुचिघ्नतऽतमः शुचिः विप्रः शुचिः कविः शुचिः रोचते
 आऽहुतः ॥ २१ ॥ उत त्वा धीतयः मम गिरः वर्धतु विश्वहा अग्ने
 सुख्यस्य बोधि नः ॥ २२ ॥ यत् अग्ने स्यां अहं त्वं त्वं वा घ स्याः अहं
 स्युः ते सत्याः इह आऽशिषः ॥ २३ ॥ वसुः वसुऽपतिः हि कं अ-
 सि अग्ने विभाऽवसुः स्याम ते सुऽमता अपि ॥ २४ ॥ अग्ने धृत-
 ऽग्रताय ते समुद्रायऽइव सिंधवः गिरः वाय्वासः ईरते ॥ २५ ॥ ४० ॥
 युवानं विप्रपतिं कविं विश्वऽअदं पुरुऽवेपसं अग्निं जुभामि म-
 न्मऽभिः ॥ २६ ॥ यज्ञानां रथ्ये वयं तिग्मऽजभाय वीळवे स्तोमैः
 इपेम अग्रये ॥ २७ ॥ अयं अग्ने त्वे अपि जरिताभूतु संत्य तस्मिन् पा-
 वक मूळय ॥ २८ ॥ धीरः हि असि अन्नऽसत् विप्रः न जागृविः
 सदा अग्ने दीदयसि द्रवि ॥ २९ ॥ पुरा अग्ने दुऽइतेभ्यः पुरा मृधेभ्यः
 क्वे प्र नः आसुः वसो तिर ॥ ३० ॥ ४१ ॥

॥ ४५ ॥ १-४२ चिञ्चोकः कायः ॥ १ इन्द्राग्नी । २-४२ इन्द्रः ॥ गायत्री ॥

॥ ४५ ॥ आ घाये अग्निर्मिधते स्तृणन्ति वहिरानुषक् । येषा-
मिन्द्रो युवा सखा ॥ १ ॥ बृहन्निदिधम एषां भूरि शस्तं पृथुः स्वरुः ।
येषामिन्द्रो युवा सखा ॥ २ ॥ अयुद्ध इद्युधा वृतं पूर आजति सत्व-
भिः । येषामिन्द्रो युवा सखा ॥ ३ ॥ आ वुदं वृचहा देदे जातः पृच्छ्वि
मातरं । क उयाः केहं शृण्विरे ॥ ४ ॥ प्रति त्वा शवसी वदजिराव-
प्सो न योधिषत् । यस्ते शचुत्वमाचके ॥ ५ ॥ ४२ ॥ उत त्वं मघवञ्छृणु
यस्ते वष्टि ववष्टि तत् । यद्दीळ्यासि वीळु तत् ॥ ६ ॥ यदाजिं या-
त्याजिकृदिद्रः स्वध्वयुरुषः । रथीतमो रथीनां ॥ ७ ॥ विष्णु विश्वा अ-
भियुजो बज्रिन्विष्णुग्यथा बृह । भवानः सुश्रवस्तमः ॥ ८ ॥ अस्माकं
सु रथं पुर इन्द्रः कृणोतु सातये । न यं धूर्वन्ति धूर्तयः ॥ ९ ॥ वृज्याम
ते परि द्विषोऽरं ते शक्र दावने । गुमेमेदिह गोमतः ॥ १० ॥ ४३ ॥
शनैश्चिद्यन्तो अद्रिषोऽश्वा वन्तः शतग्विनः । विवक्षणा अनेहसः
॥ ११ ॥ ऊर्ध्वा हि ते दिवेदिवे सहसा सूनृता श्रुता । जरितृभ्यो वि-
महन्ते ॥ १२ ॥ विद्वा हि त्वा धनं जयमिन्द्र हव्वा चिदारुजं । आ-
दारिणं यथा गर्म ॥ १३ ॥ कुकुहं चित्त्वा कवे मंदंतु धृष्णविंदवः ।
आ त्वा प्णिं यदीमहे ॥ १४ ॥ यस्ते रेवां अदाशुरिः प्रममपं म-
'घतये । तस्य नो वेद आ भर ॥ १५ ॥ ४४ ॥ इम उ त्वा वि चक्षते स-
खाय इन्द्र सोमिनः । युष्टावन्तो यथा पशुं ॥ १६ ॥ उत त्वावधिरं वयं
श्रुत्कर्णे संतमूतये । दूरादिह हवामहे ॥ १७ ॥ यच्छ्रुयुमा इमं हवं
दुर्मपं चक्रिया उत । भवैरापिनो अंतमः ॥ १८ ॥ यच्चिद्धि ते अपि
व्यथिजैगन्वांसो अमन्महि । गोदा इदिद्र वोधि नः ॥ १९ ॥ आ
त्वा रंभं न जित्रयो ररुभा शवसस्पते । उरमसि त्वा सधस्य आ
॥ २० ॥ ४५ ॥ स्तोत्रमिन्द्राय गायत पुरुनृणाय सत्वने । नक्रिये वृ-

॥४५॥ आ घ ये अमिं इंधते स्तृणंति वहिः आनुपक् येपां इंद्रः
 युवा सखा ॥१॥ बृहन् इत् इध्मः एपां भूरि शस्तं पृथुः स्वरुः येपां
 इंद्रः युवा सखा ॥२॥ अयुधः इत् युधा वृत्तं पूरः आ अजति सत्व-
 ऽभिः येपां इंद्रः युवा सखा ॥३॥ आ बुदं वृत्तं हा ददे जातः पृच्छत्
 वि मातरं के उयाः केह पृषिवरे ॥४॥ प्रति त्वा श्वसी वदत् गिरौ
 अप्सः न योधिपत् यः ते श्वुऽत्वं आऽचके ॥५॥४२॥ उत त्वं मघ-
 ऽवन् पृणु यः ते यष्टि ववक्षि तत् यत् वीळयासि वीळु तत् ॥६॥
 यत् आजिं याति आजिऽकृत् इंद्रः स्वश्वऽमुः उप रथिऽतमः र-
 पिनां ॥७॥ वि सु विश्वाः अमिऽयुजः वर्जिन् विघ्नं क यथा बृह भ-
 वन् सुश्रवःऽतमः ॥८॥ अस्माकं सुरथं पुरः इंद्रः कृणोतु सातये न
 यं धूर्वति धूर्तयः ॥९॥ वृज्याम ते परि विषः अरं ते शक्र दावने ग-
 मेम इत् इंद्र गोऽमंतः ॥१०॥४३॥ शनैः चित् यंतः अद्रिऽवः अ-
 श्वऽवंतः शतऽग्विनः विवर्षणाः अनेहसः ॥११॥ ऊर्ध्वा हि ते
 दिवेऽदिवे सहस्रा सूनृतां शता जरितुऽभ्यः विऽमंहते ॥१२॥ विघ्न
 हि त्वा धनंऽजयं इंद्रं हव्वा चित् आऽरुजं आऽदारिणं यथा गयं
 ॥१३॥ ककुहं चित् त्वा कवे मंदंतु धृष्णो इंद्रवः आ त्वा पणिं यत्
 ईमहे ॥१४॥ यः ते रेवान् अदाणुरिः प्रऽममपे मघस्ये तस्य नः
 वेदः आभर ॥१५॥४४॥ इमे ऊं त्वा वि चक्षते सखायः इंद्र सोमिनः
 पुष्टऽर्वतः यथा पृणुं ॥१६॥ उत त्वा अर्वाधिरं वयं श्रुतऽकर्णं संतं
 ऊतये दूरात् इह हवामहे ॥१७॥ यत् शुश्रुयाः इमं हवदुऽमपे च-
 क्रियाः उत भवेः आपिः नः अंतमः ॥१८॥ यत् चित् हि ते अपि
 ष्यथिः जगत्वांसः अमन्महि गोऽदाः इत् इंद्र वोधि नः ॥१९॥ आ
 त्वा रुभं न जिघ्रयः ररुभ श्वसः पते उश्मसि त्वा सधऽस्ये आ
 ॥२०॥४५॥ स्तोत्रं इंद्राय गायत पुरुऽनृमणाय सत्वने नकिः यं वृ-

खते युधि ॥ २१ ॥ अभि त्वा वृषभा सुते सुतं सृजामि पीतये । तृपा
 व्यंघ्रुही मदं ॥ २२ ॥ मा त्वा मूरा अविष्यवो मोषहस्वान् आ
 दभन् । माकीं ब्रह्मद्विषो वनः ॥ २३ ॥ इह त्वा गोपरीणसा
 महे मंदंतु राधसे । सरो गौरो यथा पिव ॥ २४ ॥ या वृत्रहा परा-
 वति सना नवा च चुच्युवे । ता संसत्सु प्र वोचत ॥ २५ ॥ ४६ ॥
 अपिबत्कद्रुवः सुतमिंद्रः सहस्रबाह्वे । अचादिदिष्ट पौंस्यं ॥ २६ ॥
 सत्यं तत्तुर्वणे यदौ विदानी अह्वाय्यं । व्यानद् तुर्वणे शर्मि
 ॥ २७ ॥ तरणिं वो जनानां चंद्रं वाजस्य गोमतः । समानमु प्र
 र्णसिपं ॥ २८ ॥ चक्षुष्यं न वर्तव उक्थेपु तुग्यावृधं । इंद्रं सोमे
 सचा सुते ॥ २९ ॥ यः कुंतदिवि योन्यं चिथोकाय गिरिं पृथुं ।
 गोभ्यो गातुं निरेतवे ॥ ३० ॥ ४७ ॥ यदधिपे मनुस्यसि मंदानः
 प्रेदियक्षसि । मा तत्करिद्र मृळय ॥ ३१ ॥ दुभं चिदि त्वावतः
 कृतं शूरो अधि क्षमि । जिगात्विद्र ते मनः ॥ ३२ ॥ तवेद् ताः
 सुकीर्तयोऽसंज्ञत प्रशस्तयः । यदिद्र मृळयासि नः ॥ ३३ ॥
 मा न् एकस्मिन्नागसि मा द्वयोरुत चिपु । वधीमा शूर
 भूरिपु ॥ ३४ ॥ विभया हि त्वावत उपादभिप्रभंगिणः । दु-
 स्मादहमंतीपहः ॥ ३५ ॥ ४८ ॥ मा सख्युः शूनमा विदे मा
 पुत्रस्य प्रभूवसो । आवृत्तद्वतु ते मनः ॥ ३६ ॥ को नु मया
 अमिंषितः सखा सखायमववीत् । जहा को अस्मदीपते ॥ ३७ ॥
 एवारं वृषभा सुतेऽसिन्वभूर्यावयः । श्रुग्रीवं निवता च-
 रन् ॥ ३८ ॥ आ त एता वंचोयुजा हरीं गृभ्णे सुमद्रेषा । यदौ
 ब्रह्मभ्य इहदः ॥ ३९ ॥ भिंधि विष्वा अप विपः परि वाधो
 जही मृधः । वसुं स्याहं तदा भर ॥ ४० ॥ यद्योक्तायिद्र यत्स्यरे
 यत्परीने पराभृतं । वसुं स्याहं तदा भर ॥ ४१ ॥ यस्य ते

एवमेतं युधि ॥ २१ ॥ अभित्वा वृषभ सुते सुतं सृजामि पीतये तृप वि
अश्रुहि मदं ॥ २२ ॥ मा त्वा मूराः अविष्यवः मा उपऽहस्वानः
आ दभन् मा कीं ब्रह्मऽद्विषः वनः ॥ २३ ॥ इह त्वा गोऽपरीणसा
महे मंदंतु राधसे सरः गौरः यथा पिब ॥ २४ ॥ या वृत्रऽहा परा-
ऽवति सना नवा च चुच्युवे ता संसत्ऽसुं प्र वोचत ॥ २५ ॥ ४६ ॥
अपिबत् कटुवः सुतं इंद्रः सहस्रऽबाह्वे अर्च अदेहिष्ट पीस्यं ॥ २६ ॥
सत्यं तत् तुर्वशे यदौ विदानः अहवाय्यं वि आनृत् तुर्वशे शमि
॥ २७ ॥ तरणिं वः जनानां चंदं वाजस्य गोऽमृतः सुमानं कुं प्र
शंसिष्यं ॥ २८ ॥ चतुष्पदं न वतं वे उक्थेषु तुम्यऽवृधं इंद्रं सोमं स-
चा सुते ॥ २९ ॥ यः कृतत् इत् वि योन्यं चिऽशोकाय गिरिं पृथुं गो-
भ्यः गातुं निऽएतवे ॥ ३० ॥ ४७ ॥ यत् दुधिये मनुस्यसि मंदानः
प्र इत् इयं क्षसि मा तत् कः इंद्रं मूळयं ॥ ३१ ॥ दुभं चित् हि त्वाऽवतः
कृतं श्रुत्वे अयि क्षमि जिगातु इंद्रं ते मनः ॥ ३२ ॥ तव इत् कुं ताः
सुऽकीर्तयः असन् उत प्रऽशस्तयः यत् इंद्रं मूळयासि नः ॥ ३३ ॥
मा नः एकस्मिन् आगंसि मा दयोः उत क्षिपु वधीः मा शूर
भूरिषु ॥ ३४ ॥ विभयं हि त्वाऽवतः उयात् अभिऽप्रभंगिनः दु-
स्मात् अहं कृतिऽसहः ॥ ३५ ॥ ४८ ॥ मा सख्युः शूनं आ विदे मा
पुषस्यं प्रभुऽवसो आऽवृत्तं भूतु ते मनः ॥ ३६ ॥ कः नु मर्याः
अमिंथितः सखा सखायं अब्रवीत् जहा कः अस्मत् ईयते ॥ ३७ ॥
एवारे वृषभ सुते असिन्वन् भूरि आवयः श्वघ्नीऽइव निऽवता
चरन् ॥ ३८ ॥ आ ते एता वचःऽयुजा हरीं गृभ्ये सुमतऽरथा यत्
इ ब्रह्मऽभ्यः इत् ददः ॥ ३९ ॥ भिंधि विश्वाः अपं द्विषः परि बाधः
जहि मृधः वसुं स्याहं तत् आ भर ॥ ४० ॥ यत् वीळौ इंद्रं यत्
स्थिरे यत् पर्शाने पराऽभूतं वसुं स्याहं तत् आ भर ॥ ४१ ॥ यस्य ते

विश्वमानुषो भूरर्देवस्य वेदति । वसुस्याहं तदा भर ॥ ४२ ॥ ४९ ॥ ३ ॥

॥ ४६ ॥ १-३३ यज्ञोऽष्टा ॥ १-२०, २९-३९, ३३ ईन्द्रः । २१-२४ पुष्यप्रसः कानीतस्य दानमुक्तिः । २५-२८ ३२ वायुः ॥ १ घादनिपृत् । २-४, ६, १०, २३ २८, ३३ गायत्री । ५ ककुप । ७, ११, १९, २५, २७ बृहती । ८ अनुष्टुप् । ९, २६, २८ सतीपृहती । १२ विपरीता । १३ द्विपदा । १४ बृहती पिथोलिकमध्या । १५ ककुम्यकुशिरा । १६ गिराद् । १७ जगती । १८ उपरिषाद्बृहती । २० विषमपदा । २१, २२, २४ ३२ यङ्गि । ३० द्विपदा पिण्ड । ३१ यणिक् ॥

॥ ४६ ॥ त्वार्वतः पुरुवसो व्यर्मिद्र प्रणेतः । स्मर्त्ति स्यातहरी-
णां ॥ १ ॥ त्वां हि सत्यमद्रिबो विद्म दातारमिषां । विद्म दातारं
रयीणां ॥ २ ॥ आ यस्य ते महिमानं शतमूत्रे शतक्रतो । गीर्भिर्गु-
णंति कारवः ॥ ३ ॥ सुनीषो घास मर्त्यो यं मरुतो यमयेमा । मिचः
पात्यदुहः ॥ ४ ॥ दधानो गोमदश्ववत्सुवीर्यमादित्यजुत एधते । सदा
राया पुरुस्पृहा ॥ ५ ॥ १ ॥ तमिद्रं दानमीमहे शवसानमभीर्व ।
ईशानं राय ईमहे ॥ ६ ॥ तस्मिन्हि संन्यूतयो विश्वा अभीरवः सचा ।
तमा वहंतु सप्रयः पुरुवसुं मदाय हरयः सुतं ॥ ७ ॥ यस्ते मदो वरे-
ण्यो य ईद्र वृषहंतमः । य आददिः स्वर्गं नृभिर्यः पृतनासु दुष्टरः
॥ ८ ॥ यो दुष्टरो विश्ववार श्रवाभ्यो वाजेष्वस्ति तहता । स नः
शविष्ट सवना वंसी गहि गुमेम गोमति व्रजे ॥ ९ ॥ गृथ्यो पु णो
यथा पुराश्रयीत रथया । वरिवस्य महामह ॥ १० ॥ २ ॥ नहि ते
शूर राधसोऽतं विंदामि सचा । दुष्टस्या नो मघवन्नू चिदद्रिबो
धियो वाजैभिराविष ॥ ११ ॥ य चक्षुः श्रावयत्सखा विषेत्स
वेदं जनिमा पुरुष्टुतः । तं विषे मानुषा युगेन्द्रं हवन्ते तविषं
यत्सुचः ॥ १२ ॥ स नो वाजेष्वविता पुरुवसुः पुरःस्थाता ।
मघवा वृषहा भुवत् ॥ १३ ॥ अग्निवो वीरमंधसो मर्देयु गाय
गिरा महा विचैतसं । ईद्रं नाम श्रुत्य शक्तिं वचो यथा
॥ १४ ॥ द्दी रेकर्णस्तन्ये द्दिर्वसुं द्दिर्वजेषु पुरुहूत वाजिनं ।

अ० ६. अ० ४. व० ३.]   ॥ १३५ ॥   [म० ८. अ० ६. सू० ४६.

विंशऽमानुषः भूरः दत्तस्य वेदति वसुं स्याहे तत् आ भर ॥ ४२ ॥
॥ ४९ ॥ ३ ॥

॥ ४६ ॥ त्वाऽवतः पुरुऽवसो० वयं इंद्र प्रऽनेतः० स्मसिं स्थातः
हुरीणां ॥ १ ॥ त्वां हि सत्यं अद्रिऽवः विद्य दातारं इषां विद्य दातारं
रयोणां ॥ २ ॥ आ यस्य ते महिमानं शतंऽजते शतंऽक्रतो० गीः-
ऽभिः गृणंति कारवः ॥ ३ ॥ सुऽनीयः घसः मर्त्यः यं मरुतः यं अर्य-
मा मिचः पांति अद्रुहः ॥ ४ ॥ दधानः गोऽमत् अश्वऽवत् सुऽवीर्यं
आदित्यऽजुतः एधते सदा राया पुरुऽस्पृहा ॥ ५ ॥ १ ॥ तं इंद्रं दानं
इमहे श्वसा नं अभीर्व ईशानं रायः इमहे ॥ ६ ॥ तस्मिन् हि संति
ऊतयः विश्वाः अभीरवः सचा तं आ वहंतु सप्रयः पुरुऽवसुं म-
दाय हरयः सुतं ॥ ७ ॥ यः ते मदः वरेण्यः यः इंद्र वृचहन्ऽतमः यः
आऽदुदिः स्वः नृऽभिः यः पृतनासु दुस्तरः ॥ ८ ॥ यः दुस्तरः वि-
श्वऽवार अवाय्यः वाजेषु अस्ति तरुता सः नः श्विष्ठ सर्वता आ
वसो गृहि गमेम गोऽमंति वजे ॥ ९ ॥ गृथो सु नः यथा पुरा अ-
श्वऽया उत रथऽया वरिवस्य महाऽमह ॥ १० ॥ २ ॥ नहि ते शूर
राधसः अंतं विंदामि सचा दशस्य नः मघऽवन् नु चित् अद्रिऽवः
धियः वाजैभिः आविष्य ॥ ११ ॥ यः क्षुप्तः अच्यतऽसंखा विश्वा
इत् सः वेदु जनिम पुरुऽस्तुतः तं विश्वे मानुषा युगा इंद्रं हवते
तविषं यतऽसुचः ॥ १२ ॥ सः नः वाजेषु अविता पुरुऽवसुं पुरः-
ऽस्थाता मघऽवा वृचऽहा भुवत् ॥ १३ ॥ अभि वः वीरं अंधसः मर्देषु
गाय गिरा महा विऽचेतसं इंद्रं नाम श्रुत्यं शक्तिं वचः यथा
॥ १४ ॥ दुदिः रेक्णः तत्वे दुदिः वसुं दुदिः वाजेषु पुरुऽहूत वाजिनं

अ० ६, अ० ४, व० ३.] ॥ १३५ ॥ [म० ८, अ० ६, सू० ४६.]

विश्वमानुषो भूरैर्दत्तस्य वेदति । वसुं स्पृहं तदा भर ॥ ४२ ॥ ४९ ॥ ३ ॥

॥ ४६ ॥ १-३३ यशोऽश्वः ॥ १-२०, २९-३१, ३३ ईद्रः । २१-२४ पुष्यवसः कानीतस्य दानस्तुतिः । २४-२८, ३२ यावुः ॥ १ यादनिपृत् । २-४, ६, १०, २३, २८, ३३ गायत्री । ५ ककुप । ७, ११, १२, २५, ३७ बृहती । ८ अनुष्टुप् । ९, २६, २८ मतो बृहती । १२ विषरोता । १३ द्विपदा । १४ बृहती विपौलिक्कमध्या । १५ ककुम्बकुशिरा । १६ विपदा । १७ भगती । १८ उपविष्टाद्वहती । २० विषमपदा । २१-२४, २६, ३२ पंक्तिः । ३० द्विपदा विपदा । ३१ यणिका ॥

॥ ४६ ॥ त्वावतः पुरुवसो व्यमिद्र प्रणेतः । स्मसि स्यात हरी-
णां ॥ १ ॥ त्वां हि सत्यमद्रिवो विद्म दातारमिषां । विद्म दातारं
रयीणां ॥ २ ॥ आ यस्य ते महिमानं शतमूते शतक्रतो । गीर्भिर्गु-
णंति कारवः ॥ ३ ॥ सुनीयो या स मर्त्यो यं मरुतो यमर्यमा । मिचः
पांत्यद्रुहः ॥ ४ ॥ दधानो गोमदश्ववत्सुवीर्यमादित्यजुत एधते । सदा
राया पुरुस्पृहा ॥ ५ ॥ १ ॥ तमिद्रं दानमीमहे शवसानमभीवै ।
दशानं राय ईमहे ॥ ६ ॥ तस्मिन्हि संत्युतयो विश्वा अभीरवः सचा ।
तमा बहंतु सप्तयः पुरुवसुं मदीयहरयः सुतं ॥ ७ ॥ यस्ते मदो वरे-
रयो य ईद्र वृषहंतमः । य आददिः स्वर्गं नृभिर्भ्यः पृतनासु दुष्टरः
॥ ८ ॥ यी दुष्टरो विश्ववार श्रुवाभ्यो वाजेष्वस्ति तरुता । स नः
शविष्ठ सवन्ता वसो गहि गमेम गोमति मजे ॥ ९ ॥ गृथ्यो पु यो
यथा पुराश्रयोत रंषया । वरिवस्य महामह ॥ १० ॥ २ ॥ नहि ते
शूर राधसोऽतं विंदामि सचा । दशस्या नो मघवन् चिदद्रिवो
धियो वाजैभिराविष ॥ ११ ॥ य चक्षुः श्रावयसंस्तु विश्वेत्स
वेदं जनिमा पुरुषुतः । तं विश्वे मानुषा युगेंद्रं हवन्ते तविषं
यत्सुचः ॥ १२ ॥ स नो वाजेष्वविता पुरुवसुः पुरः स्याता ।
मघवा वृचहा भुवत् ॥ १३ ॥ अभि वो वीरमंधसो मदेपु गाय
गिरा मूहा विचेतसं । ईद्रं नाम श्रुत्य शक्तिनं वचो यथा
॥ १४ ॥ ददी रेक्णस्तु नै ददिर्वसु ददिर्वाजेषु पुरुहूत वाजिनं ।

विंशऽमानुषः भूरः दत्तस्य वेदंति वसुं स्याहे तत् आ भूर ॥ ४२ ॥
॥ ४९ ॥ ३ ॥

॥ ४६ ॥ त्वाऽवतः पुरुऽवसो वयं इंद्र प्रऽनेतः स्मसिं स्यातः
हरीणां ॥ १ ॥ त्वां हि सत्यं अद्रिऽवः विद्य दातारं इपां विद्य दातारं
रयीणां ॥ २ ॥ आ यस्य ते महिमानं शतंऽजते शतंऽक्रतो गीः-
ऽभिः गृणन्ति कारवः ॥ ३ ॥ सुऽनीचः घसः मर्त्यः यं मरुतः यं अर्य-
मा मिचः मांति अद्रुहः ॥ ४ ॥ दधानः गोऽमत् अश्वऽवत् सुऽवीमै
आदित्यऽजूतः एधते सदा राया पुरुऽस्पृहा ॥ ५ ॥ १ ॥ तं इंद्रं दानं
इमहे श्वसानं अभीर्वै ईशानं रायः इमहे ॥ ६ ॥ तस्मिन् हि संति
ऊतयः विश्वाः अभीरवः सचा तं आ वहंतु सप्रयः पुरुऽवसुं म-
दाय हरयः सुतं ॥ ७ ॥ यः ते मदः वरेण्यः यः इंद्र वृषहन्ऽतमः यः
आऽदुदिः स्वः नृऽभिः यः पृतनासु दुस्तरः ॥ ८ ॥ यः दुस्तरः वि-
श्वऽवार अवाय्यः वाजेषु अस्ति तरुता सः नः श्विष्ठ सर्वना आ
वसो गृहि गृमेम गोऽमति यजे ॥ ९ ॥ गृध्रो सु नः यथा पुरा अ-
श्वऽया उत रथऽया वरिचस्य महाऽमह ॥ १० ॥ २ ॥ नहि ते शूर
राधंसः अंतं विं दामि सचा दशस्य नः मघऽवन् नु चित् अद्रिऽवः
धियः वाजैभिः आविष् ॥ ११ ॥ यः क्षुप्तः अव्यतऽसखा विश्वा
इत् सः वेद् जनिम पुरुऽस्तुतः तं विश्वे मानुषा युगा इंद्रं हवन्ते
तविषं यतऽसुचः ॥ १२ ॥ सः नः वाजेषु अविता पुरुऽवसुः पुरः-
ऽस्याता मघऽवा वृषऽहा भुवत् ॥ १३ ॥ अभि वः वीरं अंधसः मर्देषु
गाय गिरा महा विऽचेतसं इंद्रं नाम श्रुत्य शक्तिं वचः यथा
॥ १४ ॥ दुदिः रेक्णः तत्वे दुदिः वसुं दुदिः वाजेषु पुरुऽहूत वाजिनं

नूनमथ ॥ १५ ॥ ३ ॥ विश्वेपामिरज्यंतं वसूनां सास्रहांसं चिदस्य
वर्षसः । कृपयती नूनमत्यथ ॥ १६ ॥ महः सु वो अरमिषे स्त-
वामहे मीळहुषे अरंगमाय जग्मये । यज्ञेभिर्गीर्भिर्विश्वमनुपां
मस्तामियक्षसि गायें त्वा नमस्ता गिरा ॥ १७ ॥ ये पातयन्ते
अज्मभिर्गिरीणां सुभिरिषां । यज्ञं महिषणीनां सुधं तु-
विषणीनां प्राध्वरे ॥ १८ ॥ प्रभंगं दुर्मतीनामिंद्रं शविष्ठा
भर । रयिमस्मभ्यं युज्यं चोदयन्मते ज्येष्ठं चोदयन्मते ॥ १९ ॥
सन्तितः सुसन्तितस्य चिष चेतिष्ठ सूनृत । प्रासहां सम्राट्
सहुरिं सहंतं भुज्यं वार्जेषु पूर्व्यं ॥ २० ॥ ४ ॥ आ स एतु य ईवदां
अदेवः पूर्तमाददे । यथा चिद्वशो अश्वः पृषुश्रवसि कानी-
तेऽस्या षुष्याददे ॥ २१ ॥ पष्टिं सहस्राश्वस्यायुतासनमुष्ट्रा-
नां विंशतिं शता । दश श्यावीनां शता दश अरुषीणां
दश गवां सहस्रा ॥ २२ ॥ दश श्यावा चतुध्रयी वीतवारास
आशवः । मष्ठा नेमिं नि बावृतः ॥ २३ ॥ दानांसः पृषु-
श्रवसः कानीतस्य सुरार्धसः । रथं हिरण्यं ददन्महिष्ठः सूरि-
रभूवपिष्टमकृत श्रवः ॥ २४ ॥ आ नो वायी महे तने याहि
मखाय पाजसे । वयं हि ते चकृमा भूरि दावने सद्य-
श्चिन्महि दावने ॥ २५ ॥ ५ ॥ यो अश्वेभिर्वहते वस्तं उन्ना-
स्त्रिः सप्त सप्ततीनां । एभिः सोमैभिः सोमसुद्धिः सोमपा
दानाय शुक्रपूतपाः ॥ २६ ॥ यो म इमं चिदु त्वनामंदश्चिं
दावने । अरदे अष्टे नहुषे सुकृत्बनि सुकृत्तराय सुक्रतुः ॥ २७ ॥
उच्येऽवपुषि यः स्वरारुत वायी घृतस्त्राः । अश्वेपितं
रजेपितं शुनेपितं प्राज्म तदिदं नु तत् ॥ २८ ॥ अर्थ मि-
यमिपिराय पष्टिं सहस्रासनं । अश्वानामिच वृणां ॥ २९ ॥

नूनं अयं ॥ १५ ॥ ३ ॥ विष्वेष्वां इरज्यंत वसूनां सप्तहांसं चित् अस्य
वर्षसः कृष्णयतः नूनं अति अयं ॥ १६ ॥ महः सु वः अरं इषे स्त-
वामहे मीळहुषे अरं ऽगमाय जग्मये यज्ञेभिः गीः ऽभिः विश्व-
ऽमनुषां मरुतां इयद्यासि गायंत्वा नमसा गिरा ॥ १७ ॥ ये पातयंते
अज्मं ऽभिः गिरीणां सु ऽभिः एषां यज्ञं महि ऽस्वनीनां सुमं तु-
वि ऽस्वनीनां प्र अश्वरे ॥ १८ ॥ प्र ऽभंगं दुः ऽमतीनां इंद्रं शविष्ठ आ-
भूर रयिं अस्मभ्यं युज्यं चोदयत् ऽमते ज्येष्ठं चोदयत् ऽमते ॥ १९ ॥
सर्नितः सु ऽसर्नितः उयं चिचं चेतिष्ठ सूर्नृत प्र ऽसहा सं ऽराद्
सहुरिं सहंतं भुज्यं वाजेषु पूष्यं ॥ २० ॥ ४ ॥ आ सः एतु यः ईवत् आ-
अदेवः पूतं आ ऽददे यथा चित् वशः अश्व्यः पृथु ऽश्वसि कानीते
अस्याः वि ऽउषिं आ ऽददे ॥ २१ ॥ पृष्टिं सहस्रां अश्वस्य अयुतां
असन्नं उष्ट्रानां विंशतिं शता दशं श्यावीनां शता दशं बि ऽअरु-
पोणां दशं गवां सहस्रा ॥ २२ ॥ दशं श्यावाः क्षुधत् ऽरयः वीत-
ऽवारासः आश्वः मथाः नेमिं नि ववृतुः ॥ २३ ॥ दानासः पृ-
थु ऽश्वसः कानीतस्य सु ऽराधसः रथं हिरण्ययं ददत् महिष्ठः
सूरिः अभूत् वर्षिष्ठं अकृतं श्वः ॥ २४ ॥ आ नः वायो महे तने
याहि मखाय पाजसे वयं हि ते चक्रुम भूरि दावने सद्यः चित्
महि दावने ॥ २५ ॥ ५ ॥ यः अश्वेभिः वहते वस्ते उस्त्राः बिः सप्त
सप्ततीनां एभिः सोमेभिः सोमसुतं ऽभिः सोम ऽपाः दानाय
शुक्रपूतं ऽपाः ॥ २६ ॥ यः मे इमं चित् ऊं त्मना अमदत् चिचं
दावने अरुधे अष्टौ नहुषे सु ऽकृत्वन्नि सुकृतं तं राय सु ऽकृतुः
॥ २७ ॥ उच्ये वपुषि यः स्व ऽराद् उत वायो धृतं ऽस्त्राः अश्वं ऽइ-
पितं रजः ऽइपितं शुनां ऽइपितं प्र अज्मं तत् इदं नु तत् ॥ २८ ॥ अथ
प्रियं इपिराय पृष्टिं सहस्रां असन्नं अश्वानां इत् न वृष्णां ॥ २९ ॥

गावो न यूषमुप यन्ति वध्नय उप मा यन्ति वध्नयः ॥३०॥ अथ
यच्चारये गुरो शतमुष्ट्रं अर्चिक्रदत् । अथ श्विर्लेपु विंशतिं शता
॥३१॥ शतं दासे वस्व्यूय विप्रस्तरुष्ट आ ददे । ते ते वायविमे जना
मदन्तीर्द्रुगोपा मदन्ति देवर्गोपाः ॥३२॥ अथ स्या योषणा मही
प्रतीची वशमन्थ्यं । अधिरुक्ता वि नीयते ॥३३॥ ६॥

॥४७॥ १-१६ जित पाप्माः ॥ १-१३ आदित्याः । १४-१६ आदित्या उपाद्य ॥ महापतिः ॥

॥४७॥ महि यो महतामवो वरुण मित्रं दाशुपै । यमादित्या
अभि द्रुहो रक्षया नेमघं नैशदनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व
ऊतयः ॥१॥ विदा देवा अधाना मादित्यासो अपाकृतिं । पृथा
वयो यथोपरि व्यधस्मे शर्म यच्छतानेहसो व ऊतयः सुऊतयो
व ऊतयः ॥२॥ व्यधस्मे अधि शर्म तत्पृथा वयो न यंतन । वि-
श्वानि विश्ववेदसो वरुथ्या मनामहे ऽनेहसो व ऊतयः सुऊतयो
व ऊतयः ॥३॥ यस्मा अरासत् क्षयं जीवातुं च प्रचैतसः । मनो-
विश्वस्य घेदिम आदित्या राय ईशते ऽनेहसो व ऊतयः सुऊतयो
व ऊतयः ॥४॥ परि णो यृणजन्था दुर्गाणि रथ्यो यथा । स्यामे-
दिंद्रस्य शर्मण्यादित्यानां मुतावस्यनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व
ऊतयः ॥५॥ ७॥ परिहृते दना जनो यूपमादत्तस्य वायति । देवा
अदभ्रमाश वो यमादित्या अहेतनानेहसो व ऊतयः सुऊतयो
व ऊतयः ॥६॥ न तं तिग्मं च न त्यजो न द्रांसदुभि तं गुरु । यस्मा
उ शर्म सप्रथ आदित्यासो अराध्वमनेहसो व ऊतयः सुऊतयो
व ऊतयः ॥७॥ युष्मे देवा अपिं प्ससि युध्यंत इव चर्मसु ।
यूयं महो न एनसो यूयमर्भादुरुष्यतानेहसो व ऊतयः सु-
ऊतयो व ऊतयः ॥८॥ अदितिर्न उरुष्यत्वदितिः शर्म य-

गावः न यूषं उर्षं यन्ति वध्रयः उर्षं मा आ यन्ति वध्रयः ॥ ३० ॥ अर्धं
यत् चारुं चै गृणे शतं उष्ट्रान् अर्धं चिक्रदत् अर्धं शिल्पे विंशतिं
शता ॥ ३१ ॥ शतं दासे बल्वूषे विप्रः तरुंश्चे आ ददेते ते वायो इमे
जनाः मदन्ति इन्द्रो गोपाः मदन्ति देवो गोपाः ॥ ३२ ॥ अर्धं स्या यो-
पण्या मही प्रतीची वशं अश्व्यं अर्धं रुक्मा विनीयते ॥ ३३ ॥ ६ ॥

॥ ४७ ॥ महि वः महुतां अर्धः वरुण मिर्धं दाणुपे यं आदित्याः
अभि दूहः रक्षथ न ई अर्धं नृशत् अनेहसः वः ऊतयः सुऊतयः
वः ऊतयः ॥ १ ॥ विद् देवाः अघानां आदित्यासः अपः आकृतिं
पक्षा वयः यथा उपरि वि अस्मे शर्मं यच्छत अनेहसः वः ऊतयः
सुऊतयः वः ऊतयः ॥ २ ॥ वि अस्मे अर्धं शर्मं तत् पक्षा वयः
न यन्त न विश्वानि विश्वं वेदसः वरुण्या मनामहे अनेहसः वः
ऊतयः सुऊतयः वः ऊतयः ॥ ३ ॥ यस्मिं अरासत धार्यं जीवातुं च
प्रचेतसः मनोः विश्वस्य घ इत् इमे आदित्याः रायः ईशते अने-
हसः वः ऊतयः सुऊतयः वः ऊतयः ॥ ४ ॥ परि नः वृणुजन् अघा
दुःगानि रथ्यः यथा स्याम इत् इन्द्रस्य शर्मणि आदित्यानां उत
अवसि अनेहसः वः ऊतयः सुऊतयः वः ऊतयः ॥ ५ ॥ ७ ॥ परि-
ऽहृता इत् अना जनः युष्माददत्तस्य वायति देवाः अदभं आश
वः यं आदित्याः अहेतन अनेहसः वः ऊतयः सुऊतयः वः ऊ-
तयः ॥ ६ ॥ न तं तिग्मं च न त्यजः न दासत् अभि तं गुरु यस्मिं ऊं
शर्मं सुप्रथः आदित्यासः अराध्वं अनेहसः वः ऊतयः सुऊतयः
वः ऊतयः ॥ ७ ॥ युष्मे देवाः अर्पिं स्मसि युष्यंतः इव वर्मं सु
यूयं महः नः एनसः यूयं अर्भात् उरुणत् अनेहसः वः ऊतयः सु-
ऊतयः वः ऊतयः ॥ ८ ॥ अदितिः नः उरुणत् अदितिः शर्मं य-

च्छतु । माता मित्रस्य रेवतो ऽर्यम्णो वरुणस्य चानेहसो व ऊ-
तयः सुऊतयो व ऊतयः ॥ ९॥ यद्देवाः शर्म शरणं यद्भद्रं यदना-
तुरं । विधातु यद्दूरं यत्तदस्मासु वि यतनानेहसो व ऊतयः
सुऊतयो व ऊतयः ॥ १० ॥ ८ ॥ आदित्या अव हि ख्यताधि कूला-
दिव स्पर्शः । सुतीर्थमर्वतो यथानु नी नेपथा सुगमनेहसो व
ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ॥ ११ ॥ नेह भद्रं रक्षस्विने नावयै नो-
पया उत । गवे च भद्रं धेनवे वीराय च श्वस्यते ऽनेहसो व ऊ-
तयः सुऊतयो व ऊतयः ॥ १२ ॥ यदा विर्यदपीच्यं देवांसो अस्ति
दुष्कृतं । चित्ते तद्विश्रमास्य अरे अस्मदधातनानेहसो व ऊतयः
सुऊतयो व ऊतयः ॥ १३ ॥ यच्च गोपु दुःप्रभं यच्चास्मे दुहितदिवः ।
चिताय तद्विभावयोऽशाय परा वहानेहसो व ऊतयः सुऊतयो
व ऊतयः ॥ १४ ॥ निष्कं वा पा कृण्वते सर्जं वा दुहितदिवः ।
चित्ते दुःप्रभं सर्वमास्मे परि ददस्यनेहसो व ऊतयः सुऊतयो
व ऊतयः ॥ १५ ॥ ९ ॥ तदन्वाय तदपसे तं भागमुपसेदुपै । चिताय
च विताय चोपो दुःप्रभं वहानेहसो व ऊतयः सुऊतयो व
ऊतयः ॥ १६ ॥ यथा कूला यथा शफं यथं चतुणं संनयामसि ।
एवा दुःप्रभं सर्वमास्मे सं नयामस्यनेहसो व ऊतयः सुऊतयो
व ऊतयः ॥ १७ ॥ अजिष्माद्यासनाम् चाभूमानांगसो ययं ।
उपो यस्मादुःप्रभारभैष्माप तदुच्छत्वनेहसो व ऊतयः सुऊत-
यो व ऊतयः ॥ १८ ॥ १० ॥

१३८ ॥ १-११ द्रगायः कायः ॥ मोषः ॥ १-४ ६-११ विदुषः । ११ मगती ॥

॥ ४८ ॥ स्वादोरभक्षि वर्यसः सुमेधाः स्वाध्वो वरियो-
वितरस्य । विश्वे यं देवा उत मर्त्यांसो मधुं द्रुवतो अभि सं-

अतु माता मित्रस्यैवतः अर्यम्णाः वरुणस्य च अनेहसः वः
 ऊतयः सुऽऊतयः वः ऊतयः ॥ ९॥ यत् देवाः शर्मै शरणं यत् भद्रं
 यत् अनातुरं चिऽधातुं यत् वरुण्यं तत् अस्मासुं वि यंत न अने-
 हसः वः ऊतयः सुऽऊतयः वः ऊतयः ॥ १० ॥ ॥ १० ॥ आदित्याः अव हि
 र्यत अर्धं कृतात् इव स्पर्शः सुऽतीर्थं अर्वतः यथा अनु नः ने-
 पथ सुऽगं अनेहसः वः ऊतयः सुऽऊतयः वः ऊतयः ॥ ११ ॥ न इह
 भद्रं रद्यस्विने न अयऽयै न उपऽयै उत गर्वे च भद्रं धेनवे वीराय
 च अयस्यते अनेहसः वः ऊतयः सुऽऊतयः वः ऊतयः ॥ १२ ॥ यत्
 आविः यत् अपीर्च्य देवासः अस्ति दुऽकृतं चिते तत् विष्यं आप्ते
 आरे अस्मत् दधात न अनेहसः वः ऊतयः सुऽऊतयः वः ऊतयः
 ॥ १३ ॥ यत् च गोपुं दुःस्वर्गं यत् च अस्मे दुहितः दिवः चित्ताय तत्
 विभाऽवरि आप्ताय परा वह अनेहसः वः ऊतयः सुऽऊतयः वः
 ऊतयः ॥ १४ ॥ निष्कं वा घ कृण्वते सजं वा दुहितः दिवः चित्ते दुः-
 ऽस्वर्गं सर्वं आप्ते परि दद्यसि अनेहसः वः ऊतयः सुऽऊतयः वः
 ऊतयः ॥ १५ ॥ ॥ १५ ॥ तत् अन्वाय तत् अंपसे तं भागं उपऽसे दुये चि-
 ताय च द्विताय च उपः दुऽस्वर्गं वह अनेहसः वः ऊतयः सुऽऊ-
 तयः वः ऊतयः ॥ १६ ॥ यथा कलां यथा शफं यथा घृणं सं नया-
 मसि एव दुऽस्वर्गं सर्वं आप्ते सं नयामसि अनेहसः वः ऊतयः
 सुऽऊतयः वः ऊतयः ॥ १७ ॥ अजिष्म अद्य असनाम च अभूम अ-
 नागसः वयं उपः यस्मात् दुऽस्वर्गात् अभिष्म अयं तत् उच्छतु
 अनेहसः वः ऊतयः सुऽऊतयः वः ऊतयः ॥ १८ ॥ १० ॥

॥ ४८ ॥ स्वादोः अभृष्टि वयसः सुऽमेधाः सुऽआध्यः वरिवो-
 चित् इतरस्य विष्यं यं देवाः उत मर्त्यासः मधुं घुवन्तः अभि सं-

चरन्ति ॥ १ ॥ अतश्च प्रागा अदितिर्भवास्यवयाता हरसो
 देवस्य । इदंविदस्य सख्यं जुषाणः श्रीष्टीव धुरमनु राय
 जग्ध्याः ॥ २ ॥ अपाम सोमममृता अभूमागन्म ज्योतिरवि-
 दाम देवान् । किं नूनमस्मान्कृणवदरातिः किमु धूर्तिरमृत
 मर्त्यस्य ॥ ३ ॥ शं नो भव हृद आ पीत ईदो पितेव सोम
 सूनवे सुणेवः । सखेव सख्यं उरुशंस धीरः प्र ए आयुर्जीवसे
 सोम तारीः ॥ ४ ॥ इमे मा पीता यशसं उरुष्यवो रयं न गावः
 समन्ताहु पर्वसु । ते मा रक्षंतु विस्रसंश्चरिचादुत मा सामा-
 छवयंविदं वः ॥ ५ ॥ ११ ॥ अग्निं न मा मथितं सं दिदीपः प्र
 चक्षय कृणुहि वस्यंसो नः । अथा हि ते मद आ सोम मर्त्ये
 रेवो इव प्र चरा पुष्टिमच्छ ॥ ६ ॥ इपिरेण ते मनसा सुतस्य भ-
 क्षीमहि पित्र्यस्येव रायः । सोम राजन्प्र ए आयूँपि तारीरहा-
 नीव सूर्यो वासराणि ॥ ७ ॥ सोम राजन्मृक्या नः स्वस्ति तव
 स्मसि प्रत्या ३ स्तस्य विद्धि । अलंति दश उत मन्युरिदो मा नो
 अयो अनुकामं परा दाः ॥ ८ ॥ त्वं हि नस्तन्वः सोम गोपा गा-
 वैगावे नियसत्या नृचक्षाः । यज्ञे वयं प्रमिनाम व्रतानि स
 नो मृक सुपखा देव वस्यः ॥ ९ ॥ घादूरेण सख्या सचेय यो
 मा न रिषेद्यश्च पीतः । अयं यः सोमो न्यधायस्मे तस्मा
 ईदं प्रतिरमेम्यायुः ॥ १० ॥ १२ ॥ अप न्या अस्युरनिरा अ-
 मीवा निरचसन्तमिपीचीरभिपुः । आ सोमो अस्मो अ-
 रुहदिहाया अगन्म यवं प्रतिरंत आयुः ॥ ११ ॥ यो न दंदुः
 पितरो हृत्सु पीतोऽमर्त्यो मर्त्यो आविवेश । तस्मै सोमाय
 हविषो विधेम मृक्रीके अस्य सुमती स्याम ॥ १२ ॥ त्वं सोम
 पितृभिः संविदानोऽनु द्यावापृथिवी आ तंतं । तस्मै

ऽचरति ॥ १ ॥ अंतः च प्र अगाः अदितिः भवासि अवऽयाता हरः-
सः देवस्य इंदो इंदस्य सख्यं जुपाणः श्रीष्टीऽइव धुरं अनु राये
चुध्याः ॥ २ ॥ अपामसोमं अमृताः अभूम अगन्म ज्योतिः अवि-
दाम देवान् किं नूनं अस्मान् कृणवत् अरातिः किं ऊं धूर्तिः अ-
मृत मर्त्यस्य ॥ ३ ॥ शं नः भव हृदे आ पीतः इंदो पिताऽइव सोम
सूनवे सुऽशेवः सखाऽइव सख्ये उरुऽशंस धीरः प्र नः आयुः जी-
वसे सोम तारीः ॥ ४ ॥ इमे मा पीताः यगसः उरुष्यवः रथं न गा-
वः सं अनाहु पर्वेऽसु ते मा रणं तु विऽस्रसः चरिचात् उत मा स्रा-
मात् यवयं तु इंदवः ॥ ५ ॥ ११ ॥ अग्निं न मा मृधितं सं दिदीपः प्र
चक्षय कृणुहि वस्यसः नः अर्थ हि ते मदे आ सोम मन्ये रेवान्-
ऽइव प्र चर पुष्टिं अच्छ ॥ ६ ॥ इपिरेण ते मनसा सुतस्य भक्षीमहि
मिथ्यस्यऽइव रायः सोम राजन् प्र नः आयूषि तारीः अहानि-
ऽइव सूर्यः वासुराणि ॥ ७ ॥ सोम राजन् मूळय नः स्वस्ति तव
स्मसि घृत्याः तस्य विद्धि अलंति दक्षः उत मन्युः इंदो मा नः
अर्थः अनुऽकामं परा दाः ॥ ८ ॥ त्वं हि नः त्वं सोम गोपाः गा-
वेऽगावे निऽससत्यं नूऽचक्षाः यत् ते वयं प्रऽमिनामं घृतानि
सः नः मूळ सुऽसखा देव वस्यः ॥ ९ ॥ चतुर्दरेण सख्या सचेय यः
मा न रिषेत् हरिऽअश्व पीतः अयं यः सोमः नि अधायि अस्मे
तस्मै इंद्रे प्रऽतिरं एमि आयुः ॥ १० ॥ १२ ॥ अपत्याः अस्युः अनि-
राः अमीवाः निः अत्र सन् तमिषीचीः अभैषुः आ सोमः अ-
स्मान् अरुहत् विऽहायाः अगन्म यव प्रऽतिरंते आयुः ॥ ११ ॥ यः
नः इंदुः पितरः हत्ऽसु पीतः अमर्त्यः मर्त्यान् आऽविवेकं तस्मै
सोमाय हविषा विधेम मूळीके अस्य सुऽमृता स्याम ॥ १२ ॥ त्वं
सोम पितृभिः संऽविदानः अनु द्यावापृथिवी आ ततं तस्मै

त इंदो हविषा विधेम वयं स्याम पतयो रयीणां ॥ १३ ॥ वातारो
देवा अग्निं वोचता नो मा नो निद्रा ईशत मोत जल्पिः । वयं
सोमस्य विश्वहे प्रियासः सुवीरांसो विदथमा वदेम ॥ १४ ॥ त्वं
नः सोम विश्वतो वयोधास्त्वं स्वविंदा विंश नृचक्षाः । त्वं न इंद
ऊतिभिः सृजोषाः पाहि पृथ्वातादुत वा पुरस्तात् ॥ १५ ॥ १३ ॥ ६ ॥

॥ अथ वालखिल्यं ॥

॥ ४९ ॥ १-१० प्रसक्तः काश्यपः ॥ इन्द्रः ॥ प्रागार्यः ॥

॥ ४९ ॥ अग्निं प्र वः सुरार्धसमिद्रमर्च यथा विदे । यो
जरितृभ्यो मघवां पुरुवसुः सहस्रेणेव शिखंति ॥ १ ॥ एतान्ती-
केव प्र जिगाति धृष्णुया हंति वृषाणि दानुषे । गिरेरिव प्र
रसा अस्य पिन्विरे दवाणि पुल्लभोजसः ॥ २ ॥ आ त्वां सृतासु
इंदवो मदा य इंद्र गिर्वणः । आपो नु वज्रिन्नन्वोक्थं पसरः
पूरंति पूर राधसे ॥ ३ ॥ अनेहसं प्रतरणं विवर्क्षणं मध्वः
स्वादिष्टमीं पिव । आ यथा मंदसानः किरासि नः प्र क्षुद्रेव
त्मना धृषत् ॥ ४ ॥ आ नः स्तोममुप द्रुवद्विद्यान्तो अश्वो न
सोनृभिः । यं ते स्वधावनस्वदयंति धेनव इंद्र कणेषु रातयः
॥ ५ ॥ १४ ॥ उयं न वीरं नमसोप सेदिम् विभूतिमक्षितावसुं ।
उद्रीव वज्रिन्नवतो न सिंचते क्षरंतींद्र धीतयः ॥ ६ ॥ यद्यं
नूनं यद्वा यज्ञे यद्वा धृषिष्यामधि । अतो नो यज्ञमाप्नुभि-
महेमत उय उपेभिरा गहि ॥ ७ ॥ अजिरासो हरयो ये तं
आणवो वाता इव प्रसक्षिणः । येभिरपत्यं मनुषः परीयसे
येभिर्विश्वं स्वहेणे ॥ ८ ॥ एतावतस्त ईमह इंद्र सुस्रस्य गो-
मतः । यथा प्रावो मघवन्मेध्यातिथिं यथा नीपातिथिं

ते इंदो हविषा विधेम वयं स्याम पतयः रयीणां ॥ १३ ॥ चातारः
 देवाः अधि वोचत नः मा नः निऽद्रा ईशत मा उत जल्यिः वयं
 सोमस्य विश्वहं प्रियासः सुऽवीरांसः विदथं आ वदेम ॥ १४ ॥ त्वं
 नः सोम विश्वतः वयः ऽधाः त्वं स्वः ऽवित् आ विश नृऽचक्षाः त्वं
 नः इंदो ऊतिऽभिः सुऽजोषाः पाहि पश्चातात् उत वा पुरस्तात्
 ॥ १५ ॥ १३ ॥ ६ ॥

॥ अथ बालसित्यं ॥

॥ ४९ ॥ अभि प्र वः सुऽरार्थसं इद्रं अर्चं यथा विदे यः जरितृ-
 ऽभ्यः मघऽवा पुरुऽवसुः सहस्रेणऽइव शिथति ॥ १ ॥ शतानी-
 काऽइव प्र जिगाति धृष्णुऽया हंति वृचाणि दाणुर्वे गिरेः ऽइव प्र
 रसाः अस्य पिन्विरे दक्षाणि पुरुऽभोजसः ॥ २ ॥ आ त्वा सुतासः
 इंदवः मदाः ये इद्रं गिर्वणः आपः नु वज्रिन् अनु ओक्थं सरः पृ-
 णंति गूरु रार्थसे ॥ ३ ॥ अनेहसं प्रऽतरंखं विवक्ष्यं मध्यः स्वादिष्टं
 ई पिब आ यथा मंदसानः किरासि नः प्र क्षुद्राऽइव त्मना धृपत्
 ॥ ४ ॥ आ नः स्तोमं उषं द्रवत् हियानः अश्वः न सोतृऽभिः यं ते
 स्वधाऽवन् स्वदयंति धेनवः इद्रं कण्वेषु रातयः ॥ ५ ॥ १४ ॥ उयं
 न वीरं नमसा उषं सेदिम विऽभूतिं अक्षितऽवसुं उद्रीऽइव व-
 ज्रिन् अवतः न सिंचते क्षरंति इद्रं धीतयः ॥ ६ ॥ यत् ह नूनं यत्
 वा यज्ञे यत् वा पृथिव्यां अधि अतः नः यज्ञं आणुऽभिः महे-
 ऽमते उयः उयेभिः आ गृहि ॥ ७ ॥ अजिरासः हरयः ये ते आशवः
 वाताऽइव प्रऽसक्षिणः येभिः अपत्यं मनुषः परिऽईयसे येभिः
 विश्वं स्वः हृशे ॥ ८ ॥ एतावतः ते ईमहे इद्रं सुखस्य गोऽमेतः य-
 था प्र आवः मघऽवन् मेध्यऽअतिथिं यथा नीषऽअतिथिं

अ० ६, अ० ४, व० १८.] ॥ १४१ ॥ [म० ८, अ० ६, सू० ५१.

धने ॥ ९ ॥ यथा कले मघवन्सदस्यवि यथा पृथ्वे दश-
प्रजे । यथा गोशये असनोऽनिश्चनीद् गोमदिरायवत्
॥ १० ॥ १५ ॥

॥ १० ॥ १-१० पृष्ठिगुः कायः ॥ इन्द्रः ॥ प्रागार्य ॥

॥ ५० ॥ प्र सु श्रुतं सुरार्थसमर्चा शक्रमभिर्धये । यः सुन्वते स्तु-
वते काम्यं वसु सहस्रेणेव मंहते ॥ १ ॥ श्रुतानीका हेतयो अस्य
दुष्टरा इन्द्रस्य समिपो महीः । गिरिर्न भुज्मा मघवत्सु पिन्वते य-
दौ सुता अमर्दिषुः ॥ २ ॥ यदौ सुतासु इन्द्रोऽभि प्रियममर्दिषुः ।
आपो न धायि सर्वनं म आ वसो दुर्घा इवीप दाप्नुये ॥ ३ ॥ अने-
हसं वो हवमानमृतये मध्वः क्षरन्ति धीतयः । आ त्वा वसो हव-
मानासु इन्द्र उष स्तोषेषु दधिरे ॥ ४ ॥ आ नः सोमे स्वध्वर इया-
नी अत्यो न तोषते । यं ते स्वदावन्स्वदन्ति गूर्तयः परिरैदयसे
हव ॥ ५ ॥ १६ ॥ प्र बीरमुषं विविचिं धनुस्पृतं विभूतिं राधसी
महः । उद्रीषं यजिन्नवतो वसुत्वना सदा पीपेय दाप्नुये ॥ ६ ॥ यद्व-
नूनं परावति यद्वा पृथिव्या दिवि । युजान इन्द्र हरिभिर्महेमत
क्षुप्त क्षुप्तेभिरा गंहि ॥ ७ ॥ रुधिरासो हरयो ये ते अस्मिध ओजो
वातस्य पिप्रति । येभिर्नि दस्युं मनुषी निधीपयो येभिः स्वः
परीर्यसे ॥ ८ ॥ एतावतस्ते वसो विद्याम पूर नर्थसः । यथा प्राव-
एतंशं कृत्ये धने यथा वशं दशंप्रजे ॥ ९ ॥ यथा कले मघवन्मेधं
अध्वरे दीर्घनीषे दमूनसि । यथा गोशये असिपासो अद्रिवो
मयि गोवं हरिश्चियं ॥ १० ॥ १७ ॥

॥ ५१ ॥ १-१० पृष्ठिगुः कायः ॥ इन्द्रः ॥ प्रागार्य ॥

॥ ५१ ॥ यथा मनौ सांवरणी सोममिन्द्रापिचः सुतं । नीपा-

धने ॥९॥ यथा कर्णे मघऽवन् वसदस्यवि यथा पक्थे दश-
ऽघजे यथा गोऽशये असनोः कृजिर्धनि इन्द्र गोऽमत् हिरण्य-
ऽवत् ॥१०॥ १५॥

॥५०॥ प्र सु श्रुतं सुऽराधसं अर्चं शक्रं अभिष्टये यः सुवृते स्तु-
वृते काम्यं वसु सहस्रेणऽइव मंहते ॥१॥ शतऽअनीकाः हेतयः
अस्य दुस्तराः इन्द्रस्य संऽइपः महीः गिरिः न भुज्मा मघवत्ऽसु
पिन्वते यत् ई सुताः अमंदिपुः ॥२॥ यत् ई सुतासः इन्द्रवः अभि-
प्रियं अमंदिपुः आपः न धायि सर्वनं मे आ वसो दुषाःऽइव उप-
दाप्नुये ॥३॥ अनेहसैवः हवमानं ज्ञतये मध्वः अरन्ति धीतयः आ-
त्वा वसो हवमानासः इन्द्रवः उप स्तोत्रेषु दुधिर ॥४॥ आ नः सोमे
सुऽअध्वरे इयानः अत्यः न तोशते यंते स्वदाऽवन् स्वदति गूर्तयः
पोरे छंद्यसे हव ॥५॥ १६॥ प्र वीरं उयं विविचिं धनऽस्युतं वि-
ऽभूतिं राधसः महः उद्रीऽइव वजिन् अवतः वसुऽत्वना सदा
पीपेष्ट दाप्नुये ॥६॥ यत् ह नूनं पराऽवति यत् वा पृथिव्यां दिवि
युजानः इन्द्र हरिऽभिः महेऽमते कृषः कृषेभिः आ गृहि ॥७॥
रधिरासः हरयः ये ते असिधः ओजः वातस्य पिप्रति येभिः नि-
दस्यु मनुषः निऽघोषयः येभिः स्वः परिऽईर्यसे ॥८॥ एतावतः
ते वसो विद्यामं पूर नव्यसः यथा प्र आवः एतं कृष्ये धने य-
था वशं दशऽघजे ॥९॥ यथा कर्णे मघऽवन् मेधे अध्वरे दीर्घ-
ऽनीचे दमूनसि यथा गोऽशये असिसासः अद्रिऽवः मयि गोत्रं
हरिऽप्रियं ॥१०॥ १७॥

॥५१॥ यथा मनीं सांऽवरणी सोमं इन्द्र अर्धिवः सुतं नीप-

तिथौ मघवन्मेघातिथौ पुष्टिगौ शुष्टिगौ सर्चा ॥ १ ॥ पापे-
 द्वाणः प्रस्कृण्वं समंसादयच्छयानं जिघ्रिमुद्धितं । सहस्रा-
 ण्यसिपासद्वामृषिस्त्वोतो दस्यंवे वृकः ॥ २ ॥ य उक्थेभिर्न
 विंधते चिकिद्य च्छपिचोदनः । इदं तमच्छा वद नव्यस्या मृत्य-
 विष्यंतं न भोजसे ॥ ३ ॥ यस्मा अर्कं सप्रशीपोणमानृचुस्त्रिधातु-
 सुत्तमे पदे । स त्विमा विश्वा भुवन्नानि चिक्कदादिर्जनिष्ट
 पौंस्यं ॥ ४ ॥ यो नो दाता वसूनामिदं तं हूमहे वयं । विश्वा ह्यस्य
 सुमतिं नवीयसीं गमेम गोमंति यजे ॥ ५ ॥ १५ ॥ यस्मे त्वं वसो
 दानाय शिष्टांसि स रायस्योपमश्रुते । तं त्वा वयं मघवन्निद्र गि-
 र्वणः सुतावतो हवामहे ॥ ६ ॥ कदा च न स्तरीरसि नेद्रं सश्वसि
 दाशुपे । उपोपेनु मघवन्भूय इनु ते दानं देवस्य पृच्यते ॥ ७ ॥ प्र यो
 नन्धे अभ्योजसा क्रिविं यधिः शुष्णं निधोपयन् । यदेदस्तंभी-
 त्प्रथयन्मूदिवमादिर्जनिष्ट पार्थिवः ॥ ८ ॥ यस्यायं विश्व आर्यो
 दासः शेषधिपा अरिः । तिरश्चिद्व्यं रुशमे पवीरवि तुभ्येस्त्वो
 अज्यते रविः ॥ ९ ॥ तुरण्यवो मधुमंतं घृतश्रुतं विप्रासो अर्क-
 मानृचुः । अस्मे रयिः पंप्रथे वृष्ण्यं शवोऽस्मे सुवानास इंदवः
 ॥ १० ॥ १९ ॥

॥ ५२ ॥ १-१० पायुः अयः ॥ इन्द्रः ॥ प्रागाथे ॥

॥ ५२ ॥ यथा मन्त्री विवस्वति स्तोमं शक्रार्पिवः सुतं । यथा
 चित्ते इंद इन्द्र जुजोपस्यायौ मादयसे सर्चा ॥ १ ॥ पृषधे मेध्ये
 मातरिष्मनींद्रं सुवाने अमंदथाः । यथा स्तोमं दर्शशिप्रे दर्शोराये
 स्यूमरश्मावृजूनसि ॥ २ ॥ य उक्था केवला दधे यः स्तोमं धृषि-
 तापिबत् । यस्मे विष्णुस्त्रीणि पदा विचक्रम उप मित्रस्य धर्म-
 भिः ॥ ३ ॥ यस्य त्वमिंद्र स्तोमेषु चाकनो वाजे वाजिञ्छतक्रतो ।

ऽअतिथौ मघऽवन् मेध्यऽअतिथौ पुष्टिऽगौ शुष्टिऽगौ सचा ॥१॥
 पार्पद्वाणः प्रस्केखं सं असाद्यत् शयानं जिर्वि उद्धितं सहस्राणि
 असिसासत् गवां चपिः त्वाऽकृतः दस्यवे वृकः ॥२॥ यः उक्थे-
 भिः न विंधते चिकित्यः चपिऽचोदनः इंद्रेतं अर्च्छं वद नर्थस्या
 मती अविष्यंतं न भोजसे ॥३॥ यस्मै अर्के सप्रऽशीपाणं आनृचुः
 बिऽधातुं उतऽतमे पदे सः तु इमा विश्वा भुवनानि चिक्कदत् आत्
 इत् जनिष्ट पौंस्यं ॥४॥ यः नः दाता वसूनां इंद्रेतं हूमहे वयं विष्म
 हि अस्य सुऽमृतिं नवीयसीं गुमेर्म गोऽमृतिं व्रजे ॥५॥ १६॥ यस्मै
 त्वं वसो दानाय शिष्यंसि सः रायः पोषं अश्रुते तं त्वा वयं मघ-
 ऽवन् इद्र गिर्वणः सुतऽवतः हवामहे ॥६॥ कदा च न स्तरीः असि
 न इद्र सश्वसि दाणुपै उर्पऽउप इत् नु मघऽवन् भूयः इत् नु ते दा-
 नं देवस्य पृच्यते ॥७॥ प्रयः न नृद्ये अभि ओजसा क्रिविं वधैः शु-
 णं निऽघोपयेन् यदा इत् अस्तंभीत् प्रथयेन् अमूं दिवं आत् इत्
 जनिष्ट पार्थिवः ॥८॥ यस्य अयं विश्वः आर्यैः दासैः श्वेवधिऽपाः
 अरिः तिरः चित् अर्ये रुशमे पवीरवि तुभ्य इत् सः अज्यते रयिः
 ॥९॥ तुरायवः मधुऽमंतं घृतऽश्रुतं विप्रांसः अर्के आनृचुः अ-
 स्मै रयिः प्रमथे वृधायं शर्वः अस्मै सुवानासः इंदवः ॥१०॥ १९॥

॥५२॥ यथा मनौ विवस्वति सोमं शक्र अपिवः सुतं यथा चित्ते
 छंदः इद्र जुजोषसि आयौ माद्यसे सचा ॥१॥ पृषधे मेध्ये मातरि-
 श्वं नि इंद्रे सुवाने अमंदयाः यथा सोमं दशऽशिमे दशऽओण्ये सू-
 मं ररमौ च जूनसि ॥२॥ यः उक्था केवला दुधे यः सोमं धृषिता
 अपिवत् यस्मै विष्णुः चीणिं पदा विऽचक्रमे उर्प मिचस्य धर्म-
 ऽभिः ॥३॥ यस्य त्वं इद्र स्तोमेषु चाकर्नः वार्जे वाजिन् शतऽक्रतो०

तं त्वा वयं सुदुर्धामिव गोदुहो जुहूमसि श्रवस्यवः ॥४॥ यो नो
दाता स नः पिता महां उय ईशानकृत् । अयामनुयो मघवा पु-
रूवसुर्गोरिष्यस्य प्र दातु नः ॥५॥२०॥ यस्मै त्वं वसो दानाय मंहसे
स रायस्पोषमिन्वति । वसूयवो वसुपतिं शतक्रतुं स्तोमैरिंद्रो ह-
वामहे ॥६॥ कदा चन प्र युच्छस्युभे नि पासि जन्मनी । तुरीया-
दित्य हवन् त इन्द्रियमा तस्यावमृतं दिवि ॥७॥ यस्मै त्वं मघ-
वन्निद्र गिर्वेणुः शिषो शिषंसि दाणुपै । अस्माकं गिरं उत सुपु-
तिं वसो कण्वच्छृणुधी हव ॥८॥ अस्तावि मन्म पूर्यं प्रह्लेद्राय
वोचत । पूर्वाच्युतस्य बृहतीरनूपत स्तोतुर्मेधा असृक्षत ॥९॥
समिंद्रो रायो बृहतीरधूनुत सं क्षोणी समुसूर्य । सं शुक्रासुः
शुचयः सं गवाशिरः सोमा इंद्रममंदिषुः ॥१०॥२१॥

॥ ५३ ॥ १-८ मेधः जायतः ॥ इन्द्रः ॥ प्रागाय ॥

॥५३॥ उपमं त्वा मघोनां ज्येष्ठं च वृषभाणां । पूर्भिर्त्तमं
मघवन्निद्र गोविदमीशानं राय ईमहे ॥१॥ य आयुं कुत्सम-
तिषिग्वमंदयो वावृधानो दिवेदिवे । तं त्वा वयं हर्येष्वं शत-
क्रतुं वाजयंतो हवामहे ॥२॥ आ नो विषेपां रसं मध्वः सिं-
चंत्वद्रयः । ये परावर्ति सुन्विरे जनेष्वा ये र्जवावतींदवः ॥३॥
विष्वा देपांसि जहि चाव चा कृधि विषे सन्यत्वा वसु ।
शीष्टेषु चित्ते मदिरासो अंगवो यचा सोमस्य तृपसि ॥४॥२२॥
इंद्र नेदीय एदिहि मितमेधाभिरुतिभिः । आ शंतम् शंत-
माभिरभिष्टभिरा स्वापे स्वापिभिः ॥५॥ आजितुरं सत्प-
तिं विश्वर्चपिणं कृधि प्रजास्वार्भगं । प्र सू तिरा शची-
भिर्ये त उक्थिनः क्रतुं पुनत आनुपक् ॥६॥ यस्ते सा-

अ० ६. अ० ४. व० २३.] ॥ १४३ ॥ [म० ८. अ० ६. सू० ५३.]

तं त्वा वयं सुदुर्घाऽइव गोऽदुर्हः जुहुमसि अथ वस्यवः ॥४॥ यः नः
दाता सः नः पिता महान् उयः ईशान्ऽकृत् अयामन् उयः मघ-
ऽवा पुरुऽवंसुः गोः अश्वस्य प्र दातु नः ॥५॥ २०॥ यस्मिं त्वं वसो
दानाय मंहसे सः रायः घोषं इवति वसुऽयवः वसुऽपतिं शत-
ऽक्रतुं स्तोमैः इंद्रं हवामहे ॥६॥ कदा च न प्र युच्छसि उभे नि पा-
सि जन्मनी तुरीय अदित्य हवन्ते इन्द्रियं आ तस्थी अमृतं दिवि
॥७॥ यस्मिं त्वं मघऽवन् इंद्रं गिर्वणः शिष्टो शिष्टसि दानुषे अ-
स्माकं गिरः उत सुऽस्तुतिं वसो कण्वऽवत् पृणुधि हव ॥८॥ अ-
स्तावि मन्म पृथ्यं यत्नं इंद्राय वोचत पूर्वीः अतस्य बृहतीः अनू-
पत स्तोतुः मेधाः असृष्टा ॥९॥ सं इंद्रः रायः बृहतीः अधूनुत सं
द्योणी सं जुं सूर्यं सं शुक्रासः शुचयः संगोऽआशिरः सोमाः इंद्रं
अमंदिषुः ॥१०॥ २१॥

॥५३॥ उमऽमं त्वा मघीना ज्येष्ठं च वृषभाणां पूर्भितऽतमं
मघऽवन् इंद्र गोऽविदै ईशानं रायः इमहे ॥ १॥ यः आयुं कुत्सं अ-
तिषिऽग्वं अर्देयः यवृधानः दिवेऽदिवे तं त्वा वयं हरिऽअश्वं श-
तऽक्रतुं वाजऽयतं हवामहे ॥ २॥ आ नः विश्वेषां रसं मध्वः सिं-
चंतु अर्देयः ये पराऽवतिं सृन्विरे जनेषु आ ये अर्वाऽवतिं इंद्रवः
॥ ३॥ विश्वा देवांसि जहि च अवं च आ कृधि विश्वे सन्वंतु आ वसुं
शीर्षेषु चित् ते मदिरासः अंशवः यवं सोमस्य नृपसि ॥४॥ २२॥
इंद्रं नेदीयः आ इत् इहि मितऽमेधाभिः ऊतिऽभिः आ शंऽतम
शंऽतमाभिः अभिष्टिऽभिः आ सुऽआपे स्वापिऽभिः ॥५॥ आ-
जिऽतुरं सतऽपतिं विश्वऽचर्षणिं कृधि मऽजासु आऽभगं प्र सु-
तिर शचीभिः ये ते उक्थिनः क्रतुं पुनते आनुपक् ॥६॥ यः ते सा-

अ० ६. अ० ४. व० २६.] ॥ १४४ ॥ [म० ८. अ० ६. सू० ५५.]

धिष्ठोऽवसेते स्यामभरेषु ते। वयं होत्राभिस्तु देवहूतिभिः सस-
वांसो मनामहे ॥ ७ ॥ अहं हि ते हरिवो ब्रह्म वाजयुराजिं यामि
सदोतिभिः। त्वामिदेव तममे समन्वयुर्गव्युरये मयीनां ॥ ८ ॥ २३ ॥

॥ ५३ ॥ १-८ वातरिधा कवतः ॥ १. २. ५-८ इंद्रः । ३. ६ विष्णवे देवाः ॥ प्रागार्च ॥

॥ ५४ ॥ एतत्त इन्द्र वीर्यं गीर्भिर्गृणन्ति कारवः। ते स्तोभन्त ऊर्ज-
मावन्धृतश्चुतं पौरासो नद्यन्धीतिभिः ॥ १ ॥ नद्यन्त इन्द्रमवसे सुकृ-
त्यया येषां सुतेषु मंदसे। यथा संवत्तं अमंदो यथा कृश एवास्मे
इंद्र मत्स्व ॥ २ ॥ आ नो विष्णवे सुजीयसो देवासो गंतनीय नः।
चसंवो रुद्रा अवसे न आ गमज्जृणन्तु मस्तो हव ॥ ३ ॥ पूषा
विष्णुर्हवन्न मे सरस्वत्यवतु सप्त सिंधवः। आपो वातः पर्वतासो
यन्स्पतिः ऋणोतु पृथिवी हव ॥ ४ ॥ २४ ॥ यदिद्र राधो अस्ति ते
माघोनं मयवत्तम। तेन नो वोधि सधमाद्यो वृषे भगो दानाय
बृवहन् ॥ ५ ॥ आजिषते नृपते त्वमिदं नो वाज आ वक्षि सुक्रतो।
वीती होत्राभिस्तु देववीतिभिः ससवांसो वि णृषिखरे ॥ ६ ॥ संति
ह्ययं आशिष इन्द्र आमुर्जनानां। अस्माच्चक्षस्य मयवन्नुपायसे
धुक्षस्व पिप्पुषीमिष ॥ ७ ॥ वयं त इन्द्र स्तोमेभिविंधेम त्वमस्माकं
यतक्रतो। महिं स्पूरं शंग्यं राधो अहंयं प्रसंस्तवाय नि तौगय
॥ ८ ॥ २५ ॥

॥ ५५ ॥ १-४ अग्निः काशः ॥ ५-८ अग्निः काशः ॥ १. २. ५-८ अग्निः । ३. ५ अग्निः ॥

॥ ५५ ॥ भूरीदिंद्रस्य वीर्यं पृथ्व्यमभ्यायति। राधस्ते दस्यवे
यूक ॥ १ ॥ गतं येतासं उद्यस्यो दिवि तारो न रोचते। महा
दिवं न तंस्तभुः ॥ २ ॥ गतं येणुज्जतं शुनः गतं चर्माणि मू-

धिष्ठः अवसे ते स्याम भिरपु ते वयं होचाभिः उत देवहूतिऽभिः
ससऽवांसः सनामहे ॥ ७ ॥ अहं हिते हरिऽवः ब्रह्म वाजऽयुः आ-
जिं यामि सदा ऊतिऽभिः त्वां इत् एव तं अमै सं अश्वऽयुः गव्युः
अये मयीनां ॥ ८ ॥ २३ ॥

॥ ५४ ॥ एतत् ते इन्द्र वीर्यं गीऽभिः गृणन्ति कारवः ते स्तोभतः
ऊर्जं आवन् घृतऽप्युतं पीरासः नक्षन् धीतिऽभिः ॥ १ ॥ नक्षते
इन्द्र अवसे सुऽकृत्यया येषां सुतेषु मन्दसे यथा संऽवर्ते अमदः यथा
कृशे एव अस्मे इन्द्र मास्व ॥ २ ॥ आ नः विश्वे सुऽजोपसः देवा-
सः गतं न उषं नः वसवः रुद्राः अवसे नः आ गमन् शृण्वन्तु म-
रुतः हव ॥ ३ ॥ पूषा विष्णुः हवन् मे सरस्वती अवन्तु सप्त सिधवः
आपः वार्तः पर्वतासः वनस्पतिः शृणोतु पृथिवी हव ॥ ४ ॥ २४ ॥
यत् इन्द्र राधः अस्ति ते माघानं मघवत्ऽतम तेन नः बोधि सध-
ऽमाद्यः वृधे भगः दानाय वृचऽहन् ॥ ५ ॥ आजिऽपते नृऽपते त्वं
इत् हि नः वाजे आ वृक्षि सुऽक्रतो० वीती होचाभिः उत देववी-
तिऽभिः ससऽवांसः वि शृण्वरे ॥ ६ ॥ संति हि अये आऽशिषः इन्द्रे
आयुः जनानां अस्मान् नक्षस्व मघऽवन् उषं अवसे धुक्षस्व
पिष्युषीं इषं ॥ ७ ॥ वयं ते इन्द्र स्तोमैभिः विधेम त्वं अस्माकं श-
तऽक्रतो० महि स्थूरं शशयं राधः अह्वयं प्रस्कृण्वाय नि तोऽशय
॥ ८ ॥ २५ ॥

॥ ५५ ॥ भूरि इत् इन्द्रस्य वीर्यं वि अख्यं अभि आ अयति राधः
ते दस्यवे वृक् ॥ १ ॥ शतं श्वेतासः उक्षणाः दिवि तारः न रोचन्ते म-
हा दिवे न तस्तभुः ॥ २ ॥ शतं वेणून् शतं शुनः शतं चर्मणि मू-

अ० ६. अ० ४. च० २९.] ॥ १४५ ॥ [म० ८. अ० ६. सू० ५८.

तानि । शतं मे बल्वजस्तुका अरुपीणां चतुःशतं ॥३॥ सुदेवाः स्य
काखायना वयो वयो विचरन्तः । अश्वसो न चक्रमत ॥४॥ आ-
दिताप्रस्य चकिरानूनस्य महि श्वः । श्यावीरतिध्वसन्प्रथ-
श्चष्टुपा च न संनशे ॥५॥ २६॥

॥ ५६ ॥ १-५ पृथग् : आहः ॥ १-४ प्रसक्तस्य दापयुतिः । ५ अग्निर्दुर्षी ॥
१-४ गायत्री । ५ पंक्तिः ॥

॥५६॥ प्रति ते दस्यवे वृक राधो अदृश्ये ह्यं । द्यौर्न प्रथिना श-
वः ॥१॥ दश मर्त्यं पौतक्रतः सहस्रा दस्यवे वृकः । नित्याद्रायो अ-
मंहत ॥२॥ शतं मे गर्दभानां शतमूर्खा वतीनां । शतं दासां अति-
स्रजः ॥३॥ तत्रो अपि प्राणीयत पूतक्रतायै व्यक्ता । अश्वाना-
मिन्न यूथ्यां ॥४॥ अचेत्यभिथिक्त्तुह्यवाद् सुमद्रथः । अग्निः शु-
क्लेण शौचिषा बृहत्सूरो अरोचत दिवि सूर्यो अरोचत ॥५॥ २७॥

॥ ५७ ॥ १-४ मेधः आहः ॥ अथिषो ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥५७॥ सुर्व देवा क्रतुना पूथ्यं युक्ता रथेन तविषं यजथा ।
आगच्छतं नासत्या शचीभिरिदं तृतीयं सर्वनं पिवाथः ॥१॥ सुवां
देवास्त्रय एकादशासः सत्याः सत्यस्य ददृशे पुरस्तात् । अस्माकं
यज्ञं सर्वनं जुषाणा पातं सोममश्विना दीद्यधी ॥२॥ पनाय्यं
तदश्विना कृतं वां वृषभो दिवो रजसः पृथिथ्याः । सहस्रं शंसां
उत ये गर्विष्ठी सर्वो इत्ता उर्पयाता पिवध्ये ॥३॥ अयं वां भागो
निहितो यजचेमा गिरो नासत्योप यातं । पिवन्तं सोमं मधुमं-
तमस्मे प्र दाश्वसंभवतं शचीभिः ॥४॥ २८॥

॥ ५८ ॥ १-३ मेधः आहः ॥ १ विधे देवा नृत्विजो वा । २ ३ विधे देवाः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥५८॥ यमृत्विजो बहुधा कल्पयन्तः सर्वतसो यज्ञमिमं वह-

तानि शतं मे वल्त्वजऽस्तुकाः अरुपीणां चतुःशतं ॥३॥ सुदे-
वाः स्थ काखायनाः वयःऽवयः विचरन्तः अश्वासः न चक्रमत
॥४॥ आत् इत् साप्रस्य चर्किरन् न अनूनस्य महि श्रवः श्यावीः
अतिऽध्वसन् पथः चक्षुषा च न संऽनशे ॥५॥ २६॥

॥५६॥ प्रति ते दस्यवे वृक राधः अदर्शि अहं यं द्यौः न प्रथिना
शर्वः ॥१॥ दर्श मर्ह्यं पीतऽक्रतः सहस्रा दस्यवे वृकः नित्यात् रायः
अमंहत ॥२॥ शतं मे गर्दभानां शतं ऊर्षीऽवतीनां शतं दासान्
अति स्रजः ॥३॥ तथो अपि प्र अनीयत पूतऽक्रतायै विअ-
क्ता अश्वानां इत् न युष्यां ॥४॥ अवेति अग्निः चिकितुः हव्य-
ऽवाद् सः सुमतऽरथः अग्निः शुक्लेण शोचिषा बृहत् सूरः अरो-
चत दिवि सूर्यः अरोचत ॥५॥ २७॥

॥५७॥ युवं देवा क्रतुना पूर्व्येण युक्ता रथेन तविपं यजुचा आ
अगच्छतं नासत्या शचीभिः इदं तृतीयं सर्वनं पिवायः ॥१॥ युवां
देवाः वयः एकादशासः सत्याः सत्यस्य दृष्टे पुरस्तात् अस्माकं
यज्ञं सर्वनं जुषाणा पातं सोमं अश्विना दीदिऽअग्नी ॥२॥
पनाय्यं तत् अश्विना कृतं वा वृषभः दिवः रजसः पृथिव्याः
सहस्रं शंसाः उत ये गोऽइष्टौ सर्वान् इत् तान् उष यात् पि-
वंध्यै ॥३॥ अयं वां भागः निऽहितः यजुचा इमाः गिरः नास-
त्या उष यात् पिवतं सोमं मधुऽमंतं अस्मे प्र दाश्वंसं अवतं
शचीभिः ॥४॥ २८॥

॥५८॥ यं ऋत्विजः बहुधा कल्पयंतः सचेतसः यज्ञं इमं वहै-

अ० ६. अ० ४. व० ३२.] ॥ १४६ ॥ [म० ८. अ० ७. सू० ६०.]

ति। योऽनूचानो ब्राह्मणी युक्त आसीत्का स्विन्नत्र यजमानस्य
संवित् ॥ १ ॥ एक एवाग्निर्वहुधा समिद्ध एकः सूर्यो विश्वमनु प्र-
भूतः। एकैवोपाः सर्वमिदं विभात्येकं वा इदं वि बभूव सर्वं ॥ २ ॥
ज्योतिष्मन्तं केतुमन्तं चिचक्रं सुखं रथं सुपदं भूरिवारं। चित्रामघा-
यस्य योगेऽधिजज्ञे तं वा हुवे अतिं रिक्तं पिवध्ये ॥ ३ ॥ १९ ॥

॥ ५९ ॥ १-७ सुपर्णः कायः ॥ इंद्रावरुणौ ॥ तगती ॥

॥ ५९ ॥ इमानि वां भागधेयानि सिद्धत इंद्रावरुणा प्रमहे सु-
तेषु वां। यज्ञेयज्ञे ह सर्वना भुरण्यथो यत्सुन्वते यजमानाय शि-
ष्टायः ॥ १ ॥ निःपिध्वरी रोषधीरार्ष आस्तामिन्द्रावरुणा महिमा-
नमाशत। या सिद्धतू रजंसः पारे अध्वनो ययोः शत्रुर्नकिरादेव
ओहते ॥ २ ॥ सत्यं तदिन्द्रावरुणा कृशस्य वां मध्यं जुर्मि दुहते सुप्र
वाणीः। ताभिर्दोषांसमवतं शुभस्पती यो वामदन्धो अभि पा-
ति चित्तिभिः ॥ ३ ॥ घृतप्रुपः सौम्या जीरदानवः सुप्र स्वसारः
सदनं घृतस्य। या हे वामिन्द्रावरुणा घृतश्रुतस्ताभिर्धत्तं यजमा-
नाय शिष्टतं ॥ ४ ॥ ३० ॥ अयोचाम महते सौभगाय सत्यं त्वेषाभ्यां
महिमानमिन्द्रियं। अस्मानिस्त्विन्द्रावरुणा घृतश्रुतस्त्रिभिः साप्ते-
भिरवतं शुभस्पती ॥ ५ ॥ इंद्रावरुणा यदृषिभ्यो मन्तोपां वाचो
मृतिं श्रुतमदत्तमये। यानि स्थानान्यसृजन्त धीरा यज्ञं तन्वाना-
स्तपसाभ्यपश्यं ॥ ६ ॥ इंद्रावरुणा सीमन्तसमदं रायस्योपं यज्ञ-
मानेषु धत्तं। प्रजां पुष्टिं भूतिमस्मासु धत्तं दीपोयुत्वाय प्र तिरतं
नू आयुः ॥ ७ ॥ ३१ ॥

॥ इति बालखित्यं समाप्तं ॥

॥ ६० ॥ १-२० भर्गः प्रागायः ॥ अग्निः ॥ प्रागार्यं ॥

॥ ६० ॥ अग्र आ याहाग्निभिर्होतारं त्वा वृणीमहे। आ त्वाम-

ति यः अ॒नू॒चा॒नः वा॒स॒णः यु॒क्तः आ॒सीत् का स्वि॒त् तव॑ य॒ज॒मा॒न॒स्य॑ सं॒ऽवि॒त् ॥ १ ॥ एकः॑ ए॒व अ॒ग्निः व॒हु॒धा सं॒ऽइ॒द्वः एकः॑ सू॒र्यः वि॒श्वे॑ अ॒नु॒ प्र॒ऽभू॒तः ए॒का ए॒व उ॒पाः स॒र्वे इ॒दं वि॒भा॒ति ए॒कं वै इ॒दं वि॒व॒भू॒व॒स॒र्वे ॥ २ ॥ ज्योति॑र्ष॒म॒न्तं के॒तुऽम॒न्तं चि॒ऽच॒क्रं सु॒ऽखं र॒थं सु॒ऽस॒दं भू॒रि॒ऽवा॒रं चि॒व॒ऽम॒घा य॒स्य॑ यो॒गे अ॒धि॒ऽज॒ज्ञे तं वा॑ ह॒वे अ॒ति रि॒क्तं पि॒व॒ध्ये ॥ ३ ॥ २९ ॥

॥ ५९ ॥ इ॒मा॒नि वा॑ भा॒ग॒ऽघे॒या॒नि सि॒स्र॒ते इ॒न्द्रा॑व॒रु॒णा प्र॑ म॒हे सु॒ते॒षु वा॑ य॒ज्ञे॒ऽय॒ज्ञे ह॒ सर्व॑ना भु॒र॒ण्य॒थः यत् सु॒न्व॒ते य॒ज॒मा॒नाय॑ शि॒ष्टा॒थः ॥ १ ॥ निः॒ऽसि॒ध्व॒रीः ओ॒प॒धीः आ॒पः आ॒स्तां इ॒न्द्रा॑व॒रु॒णा म॒हि॒मा॒नं आ॒श॒त॒या सि॒स्र॒तुः र॒ज॒सः पा॒रे अ॒ध्व॒नः य॒योः श॒वुः न॒किः अ॒दे॒वः ओ॒र्ह॒ते ॥ २ ॥ स॒त्यं त॒त् इ॒न्द्रा॑व॒रु॒णा कृ॒श॒स्य॑ वा॑ म॒ध्वः ऊ॒र्मिं दु॒ह॒ते स॒प्र॒वा॒णीः ता॒भिः दा॒श्या॑सं अ॒व॒तं शु॒भः प॒ती॒ यः वा॑ अ॒दे॒व्यः अ॒भि पा॒ति चि॒त्तिं॒ऽभिः ॥ ३ ॥ घृ॒त॒ऽमु॒षः सौ॒म्याः जी॒र॒ऽदा॒न॒वः स॒प्र॒स्व॒सा॒रः स॒दे॒ने ऋ॒त॒स्य॑ याः ह॒ वा॑ इ॒न्द्रा॑व॒रु॒णा घृ॒त॒ऽश्रु॒तः ता॒भिः धृ॒तं य॒ज॒मा॒नाय॑ शि॒ष्टा॒न्तं ॥ ४ ॥ ३० ॥ अ॒वो॒चा॒म॒म॒हे॒ते सौ॒भ॒गाय॑ स॒त्यं त्वे॒पा॒भ्यां म॒हि॒मा॒नं इ॒न्द्रि॒यं अ॒स्मा॒न् सु॒ इ॒न्द्रा॑व॒रु॒णा घृ॒त॒ऽश्रु॒तः चि॒ऽभिः सा॒प्रे॒भिः अ॒व॒तं शु॒भः प॒ती ॥ ५ ॥ इ॒न्द्रा॑व॒रु॒णा यत् ऋ॒षि॒ऽभ्यः म॒नी॒षां वा॒चः म॒तिं श्रु॒तं अ॒द॒त्तं अ॒र्पे या॒नि स्था॒ना॒नि अ॒सृ॒ज॒न्त॒धी॒राः य॒ज्ञं त॒न्या॒नाः त॒प॒सा अ॒भि अ॒प॒श्यं ॥ ६ ॥ इ॒न्द्रा॑व॒रु॒णा सौ॒म॒न॒सं अ॒ह॒मं रा॒यः पो॒षं य॒ज॒मा॒नेषु॑ धृ॒तं प्र॒ऽजां पु॒ष्टिं भू॒तिं अ॒स्मा॒सु धृ॒तं दी॒र्घा॒यु॒ऽत्वा॒र्य प्र॑ ति॒र॒तं नः॑ आ॒र्युः ॥ ७ ॥ ३१ ॥

॥ इति वाल्खिल्यं समाप्तं ॥

॥ ६० ॥ अ॒ग्ने आ॒ या॒हि अ॒ग्नि॒ऽभिः॑ हो॒ता॒रं त्वा॒ वृ॒णी॒म॒हे आ॒ त्वां

नक्तु प्रयता हविष्मन्ती यजिष्ठं बहिरासदे ॥ १ ॥ अच्छा हि
 तां सहसः सूनो अंगिरः सुचश्चरत्यध्वरे । ऊर्जो नपांत घृत-
 केशमीमहेऽयिं यज्ञेषु यूय ॥ २ ॥ अग्ने कविर्वेधा असि होता
 पावक यक्ष्यः । मंदो यजिष्ठो अध्वरेष्टीक्षो विप्रैभिः शुक्र म-
 न्मभिः ॥ ३ ॥ अद्रोघमा वहीशतो यविष्ठ्य देवाँ अजस्र वीतये ।
 अभि प्रयांसि सुधिता वंसो गहि मंदस्व धीतिभिर्हितः ॥ ४ ॥
 त्वमित्सुप्रथा अस्यग्ने चातर्चातस्त्वविः । तां विप्रासः समि-
 धान दीदिव आ विवासंति वेधसः ॥ ५ ॥ ३९ ॥ शोचा शोचिष्ठ
 दीदिहि विधे मयो रास्व स्तोत्रे महौ असि । देवानां शर्म-
 न्मर्म संतु सूरयः शत्रूपाहः स्वमयः ॥ ६ ॥ यथा चिद्धर्मत-
 समग्ने संजूवसि क्षमि । एया दह मिषमहो यो अस्मधुग्दु-
 र्मन्मा वाश्च वेनन्ति ॥ ७ ॥ मा नो मर्ताय रिपवे रक्षस्विने
 माघशंसाय रीरधः । असेधद्विस्तरणिभिर्यविष्ठ्य शिवेभिः
 पाहि पायुभिः ॥ ८ ॥ पाहि नो अग्न एकया पात्युत द्विती-
 यया । पाहि गीभिस्त्रिसृभिर्हृजा पते पाहि चतसृभिर्वंसो ॥ ९ ॥
 पाहि विश्वस्माद्रक्षसो अराण्यः प्र स्म वाजेषु नोऽव । त्वा-
 मिद्धि नेदिष्ठं देवतातय आपिं नक्षामहे वृधे ॥ १० ॥ ३३ ॥ आ
 नो अग्ने वयोवृधं रयिं पावक शंस्य । रास्वा च न उपमाते
 पुरुस्पृहं मुनीती स्वयंशस्तरं ॥ ११ ॥ येन वंसां पृतनासु शर्ध-
 तस्तरंती अग्ने आदिशः । स त्वं नो वधे प्रयसा शचीवसो
 जित्वा धियो वसुविदः ॥ १२ ॥ शिशानो वृषभो यथाग्निः शृगे
 दर्विधत् । तिग्मा अस्य हनवो न प्रतिधूपे सृजंभः सहसो यहुः
 ॥ १३ ॥ नहि ते अग्ने वृषभ प्रतिधूपे जंभासो यद्वितिष्ठसे । स त्वं
 नो होतः सुहुतं हविष्कृधि वंसा नो वार्या पुरु ॥ १४ ॥ शेषे

अनक्तु प्रऽयता हविर्पती यजिष्ठं वहिः आऽसदे ॥ १ ॥ अच्यं हि
 त्वा सहसः सूनो अंगिरः सुचः चरति अघ्वरे ऊर्जः नपांत घृत-
 ऽकेशं इमहे अग्निं यज्ञेषु पूर्य ॥ २ ॥ अग्ने कविः वेधाः असि होता
 पावक यक्ष्यः मद्रः यजिष्ठः अघ्वरेषु ईक्षाः विमेभिः शुक्र मन्म-
 ऽभिः ॥ ३ ॥ अद्रोघं आ वह उशतः यविष्ठ्य देवान् अजस वीतये
 अभि प्रयांसि सुऽधिता आ वसो गृहि मंदस्व धीतिऽभिः हितः
 ॥ ४ ॥ त्वं इत् सुऽप्रथाः असि अग्ने चातः चतः कयिः त्वां विप्रांसः
 संऽद्धान् दीदिऽवः आ विवासंति वेधसः ॥ ५ ॥ ३२ ॥ शोचं शो-
 चिष्ठ दीदिहि विशे मयः रास्वं स्तोत्रे महान् असि देवानां शर्मन्
 मम संतु सूरयः श्चुऽसहः सुऽअग्रयः ॥ ६ ॥ यथा चित् वृद्धं अतसं
 अग्ने संऽजूर्वसि द्यामि एव दह मिचऽमहः यः अस्मऽधुक् दुऽम-
 न्मा कः च वेनति ॥ ७ ॥ मा नः मताय रिपवे रक्षस्विने मा अघ-
 ऽशंसाय रीरधः असेधत्ऽभिः तरणिऽभिः यविष्ठ्य शिवेभिः पा-
 हि पायुऽभिः ॥ ८ ॥ पाहि नः अग्ने एकया पाहि उत् द्वितीयया पा-
 हि गीऽभिः तिसृऽभिः ऊर्जा पते पाहि चतसृऽभिः वसो ॥ ९ ॥
 पाहि विश्वस्मात् रक्षसः अराव्यः प्र स्म वाजेषु नः अत्र त्वां इत्
 हि नेदिष्ठं देवऽतांतये आपि नक्षामहे वृधे ॥ १० ॥ ३३ ॥ आ नः अग्ने
 वयः ऽवृधं रयिं पावक शंस्य रास्वं च नः उपऽमाते पुरुऽस्पृहं सु-
 ऽनीती स्वयंशऽतरं ॥ ११ ॥ येन वंताम पृतनासु शर्धतः तरंतः
 अयः आऽदिशः सः त्वं नः वृधं प्रयसा शचीऽवसो जिन्व
 धिर्यः वसुऽविदः ॥ १२ ॥ शिशानः वृषभः यथा अग्निः शुंगे द-
 विध्वत् तिग्माः अस्य हनवः न प्रतिऽधृपे सुऽजंभः सहसः यहुः
 ॥ १३ ॥ नहि ते अग्ने वृषभ प्रतिऽधृपे जंभांसः यत् विऽतिष्ठसे सः
 त्वं नः होतः सुऽहुतं हविः कृधि वंस्वं नः वायो पुरु ॥ १४ ॥ शेषे

अ० ६. अ० ४. व० ३७.] ॥ १४८ ॥ [म० ८. अ० ७. सू० ६१.

वनेषु माचोः सं त्वा मर्तास इंधते । अर्तद्रो हव्या वहसि हविष्कृत
आदिदेवेषु राजसि ॥ १५ ॥ ३४ ॥ सप्त होतारस्तमिदीकृते त्वाग्ने सु-
त्यजमर्हयां भिनत्स्यद्विं तपसा विशोचिषा प्राग्ने तिष्ठ जना अति
॥ १६ ॥ अग्निर्मग्निं वो अग्निं गुं हुवेम वृक्तवर्हिषः । अग्निं हितप्र-
यसः शश्वतीष्वा होतारं चर्षणीनां ॥ १७ ॥ केतेन शर्मन्तश्च ते सुपा-
मण्यसे तुभ्यं चिकित्वना । इषण्यया नः पुरुष्यमा भर वाजं
नेदिष्ठमूतये ॥ १८ ॥ अग्ने जरितयिश्यतिस्तेषानो देव रक्षसः ।
अप्रोपिबान्गृहपतिर्महो असि दिवस्मायुर्दुरीण्युः ॥ १९ ॥ मा
नो रक्ष आ वंशीदाघृणीवसो मा यातुर्यातुमावता । परो गन्धू-
त्यनिरामप क्षुधममे सेधं रक्षस्त्विनः ॥ २० ॥ ३५ ॥

॥ ६१ ॥ १-५६ भग्नैः प्रागायः ॥ इंद्रः ॥ प्रागार्य ॥

॥ ६१ ॥ उभयं गृणवच्च न इंद्रो अर्वागिदं वचः । सचाच्या
मघवा सोमपीतये धिया शविष्ठ आ गमत् ॥ १ ॥ तं हि
स्वराजं वृषभं तमोजसे धिषणे निष्टतद्यतुः । उत्तीपमानां
प्रथमो नि पीदसि सोमकामं हि ते मनः ॥ २ ॥ आ वृषस्व
पुरुवसो सुतस्येद्रांधसः । विद्या हि त्वां हरिवः यृत्सु सास-
हिमधृष्टं चिहपृष्ठणि ॥ ३ ॥ अप्रामिसत्य मघवन्तयेदसदिंद्र
क्रत्वा यथा वशः । सनेम वाजं तव शिप्रिचवसा मधू
चिद्यंतो अद्रिवः ॥ ४ ॥ शग्धूरेषु शंचीपत् इंद्र विश्वाभिरु-
तिभिः । भगं न हि त्वां यशसं वसुविदमनुं पूर चरामसि
॥ ५ ॥ ३६ ॥ पौरो अश्वस्य पुरुकृतवामस्युत्सो देव हिरण्ययः ।
नकिहि दानं परिमर्धिपत्वे यद्यद्यामि तदा भर ॥ ६ ॥
त्वं ह्येहि चरवे विदा भगं वसुं तये । उद्वावृषस्व मघव-

वनेषु माचोः संत्वा मर्तासः इधते अतद्रः हव्या वहसि हविः ऽकृतः
 आत् इत् देवेषु राजसि ॥ १५ ॥ ३४ ॥ सप्त होतारः तं इत् इच्छते त्वा
 अग्ने सु ऽत्यजं अह्यं भिनत्ति अद्रिं तपसा वि शेचिषा प्र अग्ने
 तिष्ठ जनान् अति ॥ १६ ॥ अग्निं ऽ अग्निं वः अग्निं ऽ गुं हुवेम वृक्त-
 ऽ र्वहिषः अग्निं हित ऽ प्रयसः शश्वतीषु आ होतारं चर्य णीनां ॥ १७ ॥
 केतेन शर्मन् सचते सु ऽ सामनि अग्ने तुभ्यं चिकित्वा इषण्य या-
 नः पुरु ऽ रूपं आ भर वाजं नेदिष्ठं ऊतये ॥ १८ ॥ अग्ने जरितः वि-
 शपतिः तेपानः देव रक्षसः अग्रोपि ऽ वान् गृह ऽ पतिः महान्
 असि दिवः पायुः दुरोण ऽ युः ॥ १९ ॥ मा नः रक्षः आ वेशीत् आ-
 घृणि ऽ वसो० मा यातुः यातु ऽ मावतां परः ऽ गव्यूति अनिरां अप-
 द्युधं अग्ने सेध रक्षस्विनः ॥ २० ॥ ३५ ॥

॥ ६१ ॥ उभयं गृणवत् च नः इन्द्रः अर्वाक् इदं वचः सत्राच्यां
 मघ ऽ वा सोम ऽ पीतये धिया शर्विष्ठः आ गमत् ॥ १ ॥ तं हि स्व-
 ऽ राजं वृषभं तं ओजसे धिषणे निः ऽ तत द्यातुः उत उप ऽ मानां
 प्रथमः नि सीदसि सोम ऽ कामं हिते मनः ॥ २ ॥ आ वृषस्व पुरु-
 ऽ वसो० सुतस्य इन्द्र अंधसः विद्म हि त्वा हरि ऽ वः पृत ऽ सु ससहिं
 अर्धृष्टं चित् दधृष्टि ॥ ३ ॥ अग्रामि ऽ सत्य मघ ऽ वन् तथा इत् अ-
 सत् इन्द्रं क्रत्वा यथा वशः सुनेम वाजं तव शिप्रिन् अवसा मधु
 चित् यतः अद्रि ऽ वः ॥ ४ ॥ शग्धि ऊं सु शची ऽ पते इन्द्र विश्वाभिः
 ऊति ऽ भिः भगं न हि त्वा यशसं वसु ऽ विदं अनुं गूर चरामसि
 ॥ ५ ॥ ३६ ॥ पीरः अश्वस्य पुरु ऽ कृत गवां असि उत्सः देव हिरण्ययः
 नकिः हि दानं परि ऽ मधिषत् त्वे यत् ऽ यत् यामि तत् आ भर ॥ ६ ॥
 त्वं हि आ इहि चरवे विदाः भगं वसुह्वये उत ववृषस्व मघ ऽ वन्

गविष्टय उदिन्द्रायमिष्टये ॥ ७ ॥ त्वं पुरु सहस्राणि शतानि च
यूया दानाय मंहसे । आ पुरंदरं चकृम विप्रवचस इंद्रं गायन्ती-
ऽवसे ॥ ८ ॥ अविप्रो वा यदविधविप्रो वेद्र ते वचः । स प्र ममं-
दत्वाया शतक्रतो प्राचा मन्यो अहंसन ॥ ९ ॥ उपवाहुर्मक्षकृत्वा
पुरंदरो यदि मे शृण्वद्ब्रूव । वसूयवो वसुपतिं शतक्रतुं स्तोमि-
रिंद्रं हवामहे ॥ १० ॥ ३७ ॥ न पापासो मनामहे नारायासो न
जळहंबः । यदिच्चिंद्रं वृषं सचा सुते सखायं कृण्वामहे ॥ ११ ॥
उयं युयुज्म पृतनासु सासहिमृणकातिमदाभ्यं । वेदा भूमं चि-
त्सनिता रथीतमो वाजिनं यमिद्र नशंत ॥ १२ ॥ यत इद्र भयामहे
ततो नो अभयं कृधि । मयवज्जग्धि तव तन्नं कृतिभिर्वि विपो
वि मृधो जहि ॥ १३ ॥ त्वं हि राधस्पते राधसो महः क्षयस्यासि
विधतः । तं त्वा वयं मयवज्जिंद्रं गिर्वणः सुतावतो हवामहे ॥ १४ ॥
इंद्रः स्पृकुत वृषहा परस्या नो वरेण्यः । स नो रक्षिपच्चरमं स
मध्यमं स पृथात्पातु नः पुरः ॥ १५ ॥ ३८ ॥ त्वं नः पृथार्धराहुत-
रात्पुर इद्र नि पाहि विश्वतः । अरि अस्मत्कृणुहि दीप्य भयमारि
हेतीरदेवीः ॥ १६ ॥ अद्याद्या श्वः श्व इद्र चास्व परे च नः । विश्वा
च नो जरितृनसत्पते अहा दिवा नक्तं च रक्षिपः ॥ १७ ॥ प्रभंगी
शूरो मयवा तुवीर्मघः संमिष्टो वीर्याय कं । उभा ते याहू वृष-
णा शतक्रतो नि या वज्रं मिमिक्षतुः ॥ १८ ॥ ३९ ॥

॥ ६२ ॥ १-१० प्रगाथः काव्यः ॥ इद्रः ॥ १-६-१०-१२ पंडितः । ७-९ पृथो ॥

॥ ६२ ॥ प्रो अस्मा उपस्तुतिं भरता यजुर्जोषति । उक्थिरि-
दस्य माहिनं वयो वर्धेति सोमिनो भद्रा इंद्रस्य रातयः ॥ १ ॥
अमुजो असमो नृभिरेकः कृषीर्यास्यः । पूर्विरिति प्र चावृधे

गोऽइष्टये उत् इन्द्र अथैऽइष्टये॥७॥ त्वं पुरु सहस्राणि शतानि च
यूया दानाय मंहसे आ पुरंऽदरं चक्रुः विप्रऽवचसः इन्द्रं गायंतः
अयंसे॥८॥ अविप्रः वा यत् अविधत् विप्रः वा इन्द्र ते वचः सः प्र
ममंदत् त्वाऽया शतऽक्रतो० प्राचाऽमन्यो० अहंऽसन॥९॥ उप-
ऽवाहुः मघऽकृत्वा पुरंऽदरः यदि मे मृणवंत हव वसुऽयवः वसु-
ऽपतिं शतऽक्रतुं स्तोमैः इन्द्रं हवामहे॥१०॥३७॥ न पापासः म-
नामहे न अरायासः न जळहवः यत् इत् नु इन्द्रं वृषणं सचा सुते
सखायं कृणवामहे॥११॥ उप युयुज्म पृतनासु ससहिं चृणऽका-
तिं अदाभ्यं वेदं भूमं चित् सनिता रुधिऽतमः वाजिनं यं इत् ऊं
नशत॥१२॥ यतः इन्द्र भवामहे ततः नः अभयं कृधि मघऽवन् श-
ग्धि तवं तत् नः ऊतिऽभिः वि द्विषः वि मृधः जुहि॥१३॥ त्वं हि
राधऽपते राधसः मुहः क्षयस्य असिं विधत् तं त्वा वयं मघऽवन्
इन्द्रं गिर्वणः सुतऽवतः हवामहे॥१४॥ इन्द्रः स्पष्ट उत वृचऽहा प-
रऽपाः नः वरेण्यः सः नः रक्षिपत् चरमंसः मध्यमंसः पथ्यात्
पातु नः पुरः॥१५॥३८॥ त्वं नः पथ्यात् अधरात् उत्तरात् पुरः इन्द्रं
नि पाहि विश्वतः अरे अस्मत् कृणुहि दैव्यं भयं अरे हेतीः अदे-
वीः॥१६॥ अद्यऽअद्य श्वऽश्वः इन्द्रं चास्वं परे च नः विष्वा च नः
जरितृन् सत्ऽपते अहां दिवा नक्तं च रक्षिष्यः॥१७॥ प्रऽभंगी
शूरः मघऽवा तुविऽर्मघः संऽमिघः वीर्याय कं उभा ते वाहू
वृषणा शतऽक्रतो० नि या वज्रं मिमिद्यतुः॥१८॥३९॥

॥६२॥ प्री० अस्मै उर्पऽस्तुतिं भरत यत् जुजोषति उक्थैः इन्द्र-
स्य माहिनं वयः वर्धति सोमिनः भद्राः इन्द्रस्य रातयः॥१॥ अयु-
जः असंसः नृऽभिः एकैः कृषीः अयास्यः पूर्वीः अतिं प्र ववृधे

विष्वां जातान्योजसा भद्रा इन्द्रस्य रातयः ॥२॥ अहिंतेन चिद्वेता
जोरदानुः सिपासति । प्रवाच्यमिन्द्र तत्तव चीर्योणि करिष्यतो
भद्रा इन्द्रस्य रातयः ॥३॥ आ याहि कृण्वाम त इन्द्र ब्रह्माणि वर्ध-
ना । येभिः शविष्ठ चाकनो भद्रमिह श्रवस्यते भद्रा इन्द्रस्य रातयः
॥४॥ धूपतश्चिद्धूपन्मनः कृणोषोद यत्नं । तीघ्रिः सीमैः सपर्यतो
नमोभिः प्रतिभूयतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ॥५॥ अर्च चष्ट च्चचीप-
मोऽवृता इव मानुषः । जुष्टी दक्षस्य सोमिनः सखायं कृणुते युजं
भद्रा इन्द्रस्य रातयः ॥६॥४॥ विष्टेन इन्द्र चीर्ये देवा अनु क्रतुं ददुः ।
भुयो विश्वस्य गोपतिः पुरुष्ट भद्रा इन्द्रस्य रातयः ॥७॥ गृणे
तदिन्द्र ते शव उषमं देवतातये । यदंसि वृचमोजसा शचीपते भद्रा
इन्द्रस्य रातयः ॥८॥ समनेव वपुष्यतः कृणवन्मानुषा युगा । विदे
तदिन्द्रश्चेतनमथ श्रुतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ॥९॥ उज्जातमिन्द्र ते
शव उज्जामुक्षव क्रतुं । भूरिगो भूरि वावृपुमेधवन्तव शर्मणि
भद्रा इन्द्रस्य रातयः ॥१०॥ अहं च त्वं च वृचहन्तं युज्याव सनिभ्य
आ । अराती वा चिदद्रिवोऽनु नौ मूर मंसते भद्रा इन्द्रस्य रातयः
॥११॥ सत्यमिद्धा उ तं व्यमिन्द्रं स्वाम नानृतं । महौ असुन्वतो
वधो भूरि ज्योतीं पि सुन्वतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ॥१२॥४१॥

॥ ६३ ॥ १-११ प्रगाथाः कावराः ॥ १-११ इन्द्रः । १२ देवः ॥ १.४.५.७ अनुष्टुप् ।

२.३.६.८-११ गायत्री । १२ विष्टुप् ॥

॥ ६३ ॥ स पूर्यो महानां वेनः क्रतुभिरानजे । यस्य दारा
मनुष्पिता देवेषु धियं आनजे ॥१॥ दिवो मानं नोत्सदन्तो-
मपृष्टासो अद्रयः । उक्था ब्रह्म च शंस्या ॥२॥ स विद्धा अग्नि-
रोभ्य इन्द्रो गा अवृणोदप । स्तुपे तदस्य पींस्य ॥३॥ स प्र-

विष्वा जातानि ओजसा भद्राः इंद्रस्य रातयः ॥ २ ॥ अहितेन चित्
अर्वता जीरऽदानुः सिसासति प्रऽवार्थं इंद्र तत् तव वीर्याणि
करिष्यतः भद्राः इंद्रस्य रातयः ॥ ३ ॥ आ याहि कृण्वाम ते इंद्र व-
साणि वर्धना येभिः श्विष्ठ चाकनः भद्रं इह श्ववस्यते भद्राः इंद्र-
स्य रातयः ॥ ४ ॥ धृपतः चित् धृपत् मनः कृणोषि इंद्र यत् त्वं तीव्रैः
सोमैः सपयतः नमःऽभिः प्रतिऽभूषतः भद्राः इंद्रस्य रातयः ॥ ५ ॥
अव चष्टे कृचीपमः श्वतान् इंद्रव मानुषः जुष्टी दक्षस्य सोमि-
नः सखायं कृणुते युजं भद्राः इंद्रस्य रातयः ॥ ६ ॥ ४० ॥ विष्ये ते इंद्र
वीर्यं देवाः अनु क्रतुं ददुः भुवः विश्वस्य गोऽपतिः पुरुऽस्तु भ-
द्राः इंद्रस्य रातयः ॥ ७ ॥ गृणे तत् इंद्र ते शवः उपऽमं देवऽतातये
यत् हंसि वृचं ओजसा श्वचीऽपते भद्राः इंद्रस्य रातयः ॥ ८ ॥ सम-
नाऽइव वपुष्यतः कृणवत् मानुषा युगा विदे तत् इंद्रः चेतनं अध
श्रुतः भद्राः इंद्रस्य रातयः ॥ ९ ॥ उत् जातं इंद्र ते शवः उत् त्वा उत्
तयं क्रतुं भूरिऽगो भूरि ववृधुः मघऽवन् तव शर्मणि भद्राः इं-
द्रस्य रातयः ॥ १० ॥ अहं च त्वं च वृचऽहन् नं युज्याव सनिऽभ्यः
आ अरातिऽवा चित् अद्रिऽवः अनु नी शूर मंसते भद्राः इंद्रस्य
रातयः ॥ ११ ॥ सत्यं इत् वै ऊं तं वयं इंद्रं स्त्वाम न अनृतं म-
हान् असुन्वतः वधः भूरि ओतीषि सुन्वतः भद्राः इंद्रस्य रातयः
॥ १२ ॥ ४१ ॥

॥ ६३ ॥ सः पूर्यः महानां वेनः क्रतुऽभिः आनजे यस्य द्वारा
मनुः पिता देवेषु धियः आनजे ॥ १ ॥ दिवः मानं न उत् सद्नु सो-
मंऽपृष्ठासः अद्रयः उक्था ब्रह्म च शंस्या ॥ २ ॥ सः विद्वान् अंगि-
रऽभ्यः इंद्रः गाः अवृणोत् अर्पं स्तुपे तत् अस्य पौंस्यं ॥ ३ ॥ सः प्र-

अ० ६. अ० ४. व० ४५.] ॥ १५१ ॥ [म० ८. अ० ७. सू० ६४.]

तथा कविवृध इदो वाकस्य वृक्षणिः । शिवो अर्कस्य होमन्य-
स्मचा गन्तवसे ॥ ४ ॥ आदूनु ते अनु क्रतुं स्वाहा वरस्य यज्यवः ।
श्वाचमका अनूषतेदं गोवस्य दावने ॥ ५ ॥ इदं विश्वानि वीर्यो
कृतानि कर्तानि च । यमका अथ्वरं विदुः ॥ ६ ॥ ४२ ॥ यत्प्राचज-
न्यया विशेदे घोषा अमृक्षत । अस्तृणादहणा विपोऽयो मान-
स्य स दायः ॥ ७ ॥ इयमुं ते अनुष्टुतिश्चकृपे तानि पौंस्या । प्रावञ्च-
क्रस्य वर्तनि ॥ ८ ॥ अस्य वृष्णो ध्योदन उरु क्रमिष्ट जीवसे । यवं
न मय्य आ दे ॥ ९ ॥ तहधाना अवस्यवो युष्माभिर्देक्षपितरः ।
स्याम मरुत्वतो वृधे ॥ १० ॥ चकृत्त्रियाय धाम् ऋकभिः शूर नी-
नुमः । जेयमिदं त्वया युजा ॥ ११ ॥ अस्मे रुद्रा मेहना पर्वतासी वृ-
षहृते भरहूतौ सृजोपाः । यः शंसते स्तुवते धार्यि पूज इदं ज्येष्ठा
अस्मौ अवंतु देवाः ॥ १२ ॥ ४३ ॥

॥ ६४ ॥ १-१२ प्रगाथः काणः ॥ ईष्टः ॥ गायत्री ॥

॥ ६४ ॥ उक्षां मंदंतु स्तोमाः कृणुष्व राधो अद्वियः । अव-
ग्रहृत्विपो जहि ॥ १ ॥ पदा पृथ्वीरराधसो नि बाधस्व मूर्हो
असि । नहि त्वा कथ्यन प्रति ॥ २ ॥ त्वमीशिषे सुतानामिदं त्व-
मसुतानां । त्वं राजा जनानां ॥ ३ ॥ एहि मेहि द्यौर्दिव्याऽपो-
यश्चर्षणीनां । ओमे पृणसि रोदसी ॥ ४ ॥ त्वं चित्पर्वतं गिरिं
शतवतं सहस्रिणं । वि स्तोतृभ्यो रुरोजिय ॥ ५ ॥ ययमुं त्वा
दिवा सुते वयं नक्तं हवामहे । अस्माकं काममा पृण ॥ ६ ॥ ४४ ॥
ऋ१स्य वृषभो मुवा नुविषीवो अनानतः । ब्रह्मा कर्म संपर्यति
॥ ७ ॥ कस्य स्वित्सर्वनं वृषा जुजुषां अव गच्छति । दंष्ट्रं क उं स्वि-
दा चके ॥ ८ ॥ कं ते दाना असयात् वृषहृत्कं सुवीर्यो । उक्वे क
उं स्विदंतमः ॥ ९ ॥ अयं ते मानुषे जने सोमः पूरुषु मृत्यते । तस्ये-

त्नऽया कविऽवृधः इन्द्रः वाकस्य वक्षसिः शिवः अकस्य होमनि
 अस्मऽचा गंतु अवसे ॥४॥ आत् ऊं नुते अनु क्रतु स्वाहा वरस्य
 यज्यवः आच अकाः अनूपत इन्द्र गोचस्य दावने ॥५॥ इन्द्र विश्वा-
 नि वीर्यो कृतानि कर्तानि च यं अकाः अध्वरं विदुः ॥६॥ ४२॥ यत्
 पांचऽजन्यया विशा इन्द्र घोषाः असृष्टत अस्तृणात् वह्ने विपः
 अर्यः मानस्य सः क्षयः ॥७॥ इयं ऊं ते अनुऽस्तुतिः चकृपे तानि
 पौंस्या प्र आवः चक्रस्य वर्तनि ॥८॥ अस्य वृष्णः विऽओदने उरु
 क्रमिष्ट जीवसे यवं न पश्वः आ ददे ॥९॥ तत् दधानाः अवस्यवः
 युष्माभिः दक्षऽपितरः स्याम मरुत्वतः वृधे ॥१०॥ बह्वृचिऽयाय
 धावे अक्रऽभिः शूर नोनुमः जेषाम इन्द्र त्वया युजा ॥११॥ अस्मे
 रुद्राः मेहना पर्वतासः वृचऽहत्वे भरऽहूतौ सुऽजोषाः यः शंसते .
 स्तुवते धामि पृजः इन्द्रऽज्येष्ठाः अस्मान् अवन्तु देवाः ॥१२॥ ४३॥

॥६४॥ उत्त्वा मंदंतु स्तोमाः कृणुष्व राधः अद्रिऽवः अव ब्र-
 ह्मऽविपः जहि ॥१॥ यदा पृथीन् अराधसः नि बाधस्व महान्
 असि नहि त्वा कः चिन प्रति ॥२॥ त्वं इक्षिपे सुतानां इन्द्र त्वं असु-
 तानां त्वं राजा जनानां ॥३॥ आ इहि प्र इहि क्षयः दिवि आऽघो-
 र्पन् चर्षणीनां आ उभे पृणासिरोदसी ॥४॥ त्वं चित् पर्वतं गि-
 रि शतऽवतं सहस्रिणं वि स्तोतुऽभ्यः रुरोजिष्य ॥५॥ वयं ऊं त्वा
 दिवा सुते वयं नक्तं हवामहे अस्माकं कामं आ पृण ॥६॥ ४४॥ क
 स्यः वृषभः युवा तुविऽपीवः अनानतः ब्रह्मा कः तं सपर्येति ॥७॥
 कस्य स्वित् सर्वनं वृषा जुजुषान् अव गृह्णति इन्द्र कः ऊं स्वित्
 आ चके ॥८॥ कंते दानाः असृष्टत वृचऽहन् कं सुऽवीर्यो उक्थे कः
 ऊं स्वित् अंतमः ॥९॥ अयं ते मानुषे जने सोमः पूरुषु सूयते तस्य

अ० ६. अ० ४. व० ४८.] ॥ १५२ ॥ [म० ८. अ० ७. सू० ६६.

हि प्रदत्त्वा पिब ॥ १० ॥ अयं ते शय्येणावति सुषोमायामधि प्रियः ।
आजीकीये मदिनमः ॥ ११ ॥ तमद्य राधसे महे चारुमदाय घृष्टये ।
एहीमिदं दत्त्वा पिब ॥ १२ ॥ ४५ ॥

॥ ६५ ॥ १-१२ प्रगापः कासः ॥ इंद्रः ॥ मायवी ॥

॥ ६५ ॥ यदिदं प्रागपागुदङ्गाग्वा हूयसे नृभिः । आ याहि तूर्य-
माणुभिः ॥ १ ॥ यद्वा प्रसर्वणे दिवो मादयसि स्वर्णरे । यद्वा समुद्रे
अंधसः ॥ २ ॥ आ त्वा गीर्भिमहासुरुं हुवे गामिन् भोजसे । इंद्र सो-
मस्य पीतये ॥ ३ ॥ आ तं इंद्र महिमानं हरयो देव ते महः । रथे वहंतु
विभ्रतः ॥ ४ ॥ इंद्रं गृणीष उं स्तुपे महीं उग्रं देशानकृत । एहि नः सुतं
पिब ॥ ५ ॥ सुतावन्तस्त्वा वयं प्रयस्वन्तो हवामहे । इदं नो वहिरा-
सदे ॥ ६ ॥ ४६ ॥ यच्छिद्धिं शश्वन्तमसीद साधारणस्व । तं त्वा वयं
हवामहे ॥ ७ ॥ इदं ते सोम्यं मध्वपुंश्चन्द्रिभिर्नरः । जुषाण इंद्रं
तत्पिब ॥ ८ ॥ विश्वो अयो विपश्चितोऽतिं ख्यस्तूयमा गहि । अस्मे
धेहि श्रवो बृहत् ॥ ९ ॥ दाता मे पृषतीनां राजा हिरण्यवीनां । मा
देवा मघवा रिपत् ॥ १० ॥ सहसे पृषतीनामधि चंद्रं बृहत्पृषु ।
शुक्रं हिरण्यमा ददे ॥ ११ ॥ नपातो दुर्गहंस्य मे सहसेण सुरार्धसः ।
श्रवो देवेष्वर्कत ॥ १२ ॥ ४७ ॥

॥ ६६ ॥ १-१५ कतिः प्रगापः ॥ इंद्रः ॥ १-१४ प्रगापः । १५ अनुदत्तः ॥

॥ ६६ ॥ तरोभिर्वो विददंसुमिदं सवार्थं कृतये । बृहदायंतः
सुतसोमे अश्वरे हुवे भरं न कारिणी ॥ १ ॥ न यं दुधा वरते न
स्थिरा सरो मदे सुशिप्रमंधसः । य आहत्या शशमानाय सुवृते
दाता जरिच उक्थ्य ॥ २ ॥ यः शुक्रो मृष्टो अश्वो यो वा कीजो
हिरण्यमः । स ऊर्वस्व रजयत्पावृत्तिमिदो गव्यस्य वृषहा

आ इहि प्रद्व पिवं ॥१०॥ अयं ते शय्यणाऽवति सुऽसीमायां अधि
प्रियः आर्जीकीये मदिन्ऽतमः ॥११॥ तं अद्य राधसे महे चारं
मदाय पृषये आ इहि इन्द्रं द्रव पिवं ॥१२॥४५॥

॥६५॥ यत् इन्द्रं प्राक् अर्पाक् उदक् न्यक् वा हूयसे नृऽभिः आ
याहि तूयं आशुऽभिः ॥१॥ यत् वा प्रऽस्रवणे दिवः मादयासे स्वः-
ऽनरे यत् वा समुद्रे अंधसः ॥२॥ आ त्वा गीःऽभिः महां उरुं हुवे
गांऽइव भोजसे इन्द्रं सोमस्य पीतये ॥३॥ आ ते इन्द्रं महिमानं हरं-
यः देव ते महः रथे बहंतु विभ्रतः ॥४॥ इन्द्रं गृणीषे जुं स्तुषे महान्
उयं ईशानऽकृत् आ इहि नः सुतं पिवं ॥५॥ सुतऽवतः त्वा वयं
प्रयस्वतः हुवामहे इन्द्रं नः बहिः आऽसदे ॥६॥४६॥ यत् चित् हि
शश्वतां असि इन्द्रं साधारणः त्वं तं त्वा वयं हुवामहे ॥७॥ इन्द्रं ते सो-
म्यं मधु अधुष्टान् अद्रिऽभिः नरः जुपाणः इन्द्रं तत् पिवं ॥८॥ वि-
श्वान् अर्यः विप्रऽचितः अति ख्यः तूयं आ गहि अस्मे धेहि अ-
वः बृहत् ॥९॥ दाता मे पृषतीनां राजा हिरण्यऽयीनां मा देवाः
मघऽवारिपत् ॥१०॥ सहसे पृषतीनां अधि चन्द्रं बृहत् पृषु शुक्रं
हिरण्यं आ ददे ॥११॥ नपातः दुःऽगहस्य मे सहसेण सुऽराधसः
अयः देवेषु अक्रत ॥१२॥४७॥

॥६६॥ तरःऽभिः वः विदत्ऽवसुं इन्द्रं सुऽवार्धः ऊतये बृहत्
गार्ग्यतः सुतऽसीमे अश्वरे हुवे भरं न कारिणं ॥१॥ न यं दुधाः वरंते
न स्थिराः मुरः मदं सुऽशिप्रं अंधसः यः आऽहत्यं शश्वतानां सु-
न्यते दाता जरिषे उक्थ्यं ॥२॥ यः शक्रः मृष्टः अश्वः यः वा कीर्तः
हिरण्ययः सः ऊर्वस्यं रेजयति अयंऽवृति इन्द्रः गर्ग्यस्य वृचऽहा

॥ ३ ॥ निखातं चिद्यः पुरुसंभृतं वसूदिद्वपति दाशुषे । वजी सु-
 शिप्रो हयैश्च इत्करिद्रुः क्रत्वा यथा वशन्त ॥ ४ ॥ यद्वावयं पुरुष्टुत
 पुरा चिच्छूर नृणां । वयं तत्त इद्रु संभरामसि यज्ञमुक्थं तुरं वचः
 ॥ ५ ॥ ४८ ॥ सचा सोमेषु पुरुहूत वज्रिवो मदाय ह्यस्य सोमपाः ।
 त्वमिद्वि ब्रह्मकृते काम्यं वसू देष्टुः सुन्वते भुवं ॥ ६ ॥ वयमेनमिदा
 ह्योऽपीमेमेह वज्रिणो । तस्मा उ अद्य संमना सुतं भ्रा नूनं भूपत
 श्रुते ॥ ७ ॥ वृकश्चिदस्य वारुण उरामथिरा वयुनेषु भूपति । सेमं
 नः स्तोमं जुजुपाण आ गृहीद्रु प्र चिचया धिया ॥ ८ ॥ कदू
 न्व १ स्याकृतमिन्द्रस्यास्ति पौंस्यं । केनो नु कं श्रीमतेन न शृश्रुवे
 जनुषः परि वृचहा ॥ ९ ॥ कदू महीरधृष्टा अस्य तविपीः कदू वृ-
 चमी अस्तृतं । इद्रो विश्वान्वेकनादौ अहर्हण उत क्रत्वा पृणीर-
 मि ॥ १० ॥ ४९ ॥ वयं घा ते अपूर्वेन्द्र ब्रह्माणि वृचहन् । पुरुतमासः
 पुरुहूत वज्रिवो भृतिं न प्र भरामसि ॥ ११ ॥ पूर्वीश्चिद्वि ते तु-
 विकूर्मिन्नाशसो हवंत इद्रोतयः । तिरश्चिदयः सवना वंसो गहि
 शविष्ठ श्रुधि मे हव ॥ १२ ॥ वयं घा ते ते इद्रिन्द्र विप्रा अपि प्म-
 सि । नहि त्वदन्यः पुरुहूत कथन मघवचस्ति मर्दिता ॥ १३ ॥ त्वं
 नो अस्या अमतेरुत क्षुधोर्भिशस्तेरव स्पृधि । त्वं न कुती
 तव चिचया धिया शिष्टा शचिष्ठ गातुवित् ॥ १४ ॥ सोम इष्टः
 सुतो अस्तु कर्तयो मा किभीतन । अपेदेप ध्वस्मारयति स्वयं
 घैषो अपायति ॥ १५ ॥ ५० ॥

॥ ६७ ॥ १-२१ मत्स्यः नामदो माज्यो या मैत्रावरुणिर्यहवो या मत्स्या जालनद्याः ॥
 छादिन्याः ॥ गायत्री ॥

॥ ६७ ॥ त्वान्नु ह्यचियाँ अव आदित्यान्याचिपामहे । सु-
 मृळीकाँ अभिष्टये ॥ १ ॥ मित्रो नो अत्यंहतिं वरुणः पर्यद-

॥३॥ निऽखातं चित् यः पुरुऽसंभृतं वसुं उत इत् वषति दाणुपे
वज्जी सुऽशिप्रः हरिऽअश्वः इत् कर्त्त इन्द्रः क्रत्वा यथा वशत् ॥४॥
यत् ववंषं पुरुऽस्तुत पुरा चित् पूरनृणां वयं तत्ते इन्द्रं संभ्राम-
सि यज्ञं उक्थं तुरं वचः ॥५॥ ४६॥ सर्वा सोमेषु पुरुऽहूत वज्जिऽवः
मदाय द्युष्टा सोमऽपाः त्वं इत् हि ग्रहऽकृते काम्यं वसुं देष्टुः सुन्वते
भुवः ॥६॥ वयं एनं इदा ह्यः अपीपेम इह वज्जिणं तस्मै जुं अद्य
समना सुतंभर् आ नूनं भूपत श्रुते ॥७॥ वृकः चित् अस्य वारुणः
उराऽमर्षिः आ वयुनेषु भूपति सः इमं नः स्तोमं जुजुपाणः आ
गृहि इन्द्रं चिचया धिया ॥८॥ कत् जुं नु अस्य अकृतं इन्द्रस्य अस्ति
पौंस्य केनो नु कं श्रोमतेन न पुष्टुवे जनुपः परि वृचऽहा ॥९॥
कत् जुं महीः अपृष्टाः अस्य तविपीः कत् जुं वृचऽमः अस्तृतं
इन्द्रः विश्वान् वेकऽनादान् अहुऽदृशः उत क्रत्वा पृणीन् अभि
॥१०॥ ४९॥ वयं घते अपूर्या इन्द्रं अक्षाणि वृचऽहन् पुरुऽतमासः
पुरुऽहूत वज्जिऽवः भृतिं न प्रभ्रामसि ॥११॥ पूर्वीः चित् हित्वे
तुविऽकूर्मिन् आऽशंसः हवते इन्द्रं ऊतयः तिरः चित् अर्यः सर्वना
आ वसो गृहि शर्विष्ठ श्रुधिमे हवै ॥१२॥ वयं घते त्वे इत् जुं इन्द्रं
विप्राः अपि स्मसि नहि त्वत् अन्यः पुरुऽहूत कः च न मघऽवन्
अस्ति मर्दिता ॥१३॥ त्वं नः अस्याः अमतेः उत क्षुधः अभिऽशस्तेः
अव स्पृधि न नः ऊती तव चिचया धिया शिष्टं शचिष्ठ गातु-
ऽचित् ॥१४॥ सोमः इत् वः सुतः अस्तु कर्त्तयः मा बिभीतन् अप
इत् एषः ध्वस्मा अयति स्वयं घ एषः अर्ष अयति ॥१५॥ ५०॥

॥६७॥ त्वान् नु क्षत्रियान् अवः आदित्यान् याचिषामहे सु-
ऽमृच्छीकान् अभिष्टये ॥१॥ मिचः नः अति अंहतिं वरुणः पर्यत्

येमा । आदित्यासो यथा विदुः ॥ २ ॥ तेषां हि चित्रमुक्थ्यं व-
रुथमस्ति दाशुषे । आदित्यानामरंकृते ॥ ३ ॥ महि वो मह-
तामवो वरुण मित्रार्यमन् । अवांस्या वृणीमहे ॥ ४ ॥ जीवान्नो
अभि धेतनादित्यासः पुरा हयात् । कर्धं स्थ हवनश्रुतः
॥ ५ ॥ ५१ ॥ यज्ञः आताय सुन्वते वरुथमस्ति यच्छर्दिः । तेना
नो अधि वीचत ॥ ६ ॥ अस्ति देवा अंहोरुर्वस्ति रत्नमना-
गसः । आदित्या अहुतेनसः ॥ ७ ॥ मा नः सेतुः सिपेदयं
महे वृणक्तु नस्परि । इन्द्र इष्टि श्रुतो वृणी ॥ ८ ॥ मा नो
मृचा रिपूणां वृजिनानामविष्यवः । देवा अभि प्र मृ-
क्षत ॥ ९ ॥ उत त्वामदिते मह्यहं देष्युषं व्रुवे । सुमृळीकाम-
भिष्टये ॥ १० ॥ ५२ ॥ पपि दीने गभीर आ उर्यपुत्रे जिघांसतः ।
माकिस्तोकस्थं नो रिषत् ॥ ११ ॥ अनेहो न उरुव्रज उरुचि-
वि प्रसर्तवे । कृधि तोकाय जीवसे ॥ १२ ॥ ये मूर्धानः क्षितीना-
मदव्यासुः स्वयंशसः । व्रता रक्षते अद्रुहः ॥ १३ ॥ ते न आत्तो
वृकाणामादित्यासो मुमोचत । स्तेनं वृद्धमिवादिते ॥ १४ ॥ अपो
पु रं इयं शरुरादित्या अपं दुर्मतिः । अस्मदेत्वजंघुयी ॥ १५ ॥ ५३ ॥
शश्वच्च वः सुदानव आदित्या उतिभिद्येयं । पुरा नूनं बुभु-
ज्महे ॥ १६ ॥ शश्वतं हि प्रचेतसः प्रतियतं चिदेनसः । देवाः
कृणुष्व जीवसे ॥ १७ ॥ तत्सु नो नथ्यं सन्धस आदित्या यन्सु-
मौचति । वंधावृद्धमिवादिते ॥ १८ ॥ नास्माकमस्ति तत्तर
आदित्यासो अतिष्कदे । यूयमस्मभ्यं मृळत ॥ १९ ॥ मा नो हे-
तिर्विवस्वत आदित्याः कृचिमा शरु । पुरा नु जरसो वधीत्
॥ २० ॥ वि पु वेषो ब्यहृतिमादित्यासो वि संहितं । विप्रग्वि
वृहता रपः ॥ २१ ॥ ५४ ॥ ४ ॥

अयं मा आदित्यासः यथा विदुः ॥ २ ॥ तेषां हि चित्रं उक्थ्यं वरुणं
 अस्ति दागुपे आदित्यानां अरं ऽकृते ॥ ३ ॥ महि वः महतां अवः
 वरुण मिच अये ऽमन् अवांसि आ वृणीमहे ॥ ४ ॥ जीवान् नः
 अभि धेतन् आदित्यासः पुरा हयात् कर्हं स्पृहवन् ऽश्रुतः ॥ ५ ॥
 ॥ ५१ ॥ यत् वः आतायं सुन्वते वरुणं अस्ति यत् छदिः तेन नः अ-
 धि वोचत् ॥ ६ ॥ अस्ति देवाः अंहोः उरु अस्ति रत्नं अनागसः
 आदित्याः अद्भुतऽएनसः ॥ ७ ॥ मा नः सेतुः सिसेत् अयं महे वृ-
 णक्तु नः परि इंद्रः इत् हि श्रुतः वशी ॥ ८ ॥ मा नः मृचा रिपूणां
 वृजिनानां अविष्यवः देवाः अभि प्र मृशत ॥ ९ ॥ उत त्वां अदिते
 महि अहं देवि उयं द्रुवे सु ऽमृळीकां अभिष्टये ॥ १० ॥ ५२ ॥ पर्षि
 दीने गभीरे आ उयं ऽमुचे जिघांसतः मार्किः तोकस्य नः रिपत्
 ॥ ११ ॥ अनेहः नः उरु ऽग्रजे उरुचि वि प्र ऽसतं वे कृधि तोकायं
 जीवसे ॥ १२ ॥ ये मूर्धानः क्षितीनां अदन्वासः स्व ऽयं गसः वृता
 रक्षते अद्रुहः ॥ १३ ॥ ते नः आस्रः वृकाणां आदित्यासः मुमोचत
 स्तेनं वृद्धं ऽव अदिते ॥ १४ ॥ अपो सु नः इयं शरुः आदित्याः अप
 दुः ऽमृतिः अस्मत् एतु अजमुयी ॥ १५ ॥ ५३ ॥ शश्वत् हि वः सु ऽदा-
 नवः आदित्याः ऊति ऽभिः वयं पुरा नूनं बुभुज्महे ॥ १६ ॥ शश्वत्
 हि प्र ऽचेतसः प्रति ऽयंतं चित् एनसः देवाः कृणुथ जीवसे ॥ १७ ॥
 तत् सु नः नथं सत्यंसे आदित्याः यत् मुमोचति वंधात् वृद्धं ऽव
 अदिते ॥ १८ ॥ न अस्माकं अस्ति तत् तरः आदित्यासः अति ऽस्कदे
 यूयं अस्मभ्यं मृळत ॥ १९ ॥ मा नः हेतिः विवस्वतः आदित्याः
 कृचिमां शरुः पुरा नु जरसः वधीत् ॥ २० ॥ वि सु द्वेपः वि अं-
 हति आदित्यासः वि सं ऽहितं विषक् वि बृहत् रपः ॥ २१ ॥
 ॥ ५४ ॥ ४ ॥

॥ ६८ ॥ १-१९ द्विपमेध ॥ १-१३ इड् । १३-१९ च्वाष्वाश्वमेधयोर्दानस्तुतिः ॥
१ ४ ७ १० चनुष्टुप् । २ ३ ५ ६ ॥ ८, ११-१९ गायत्री ॥

॥ ६८ ॥ आ त्वा रथं यथोत्तये सुमार्गं वर्तयामसि । तु वि॒कृ॒मि-
मृ॒ती॒प॒ह॒मि॒न्द्रं श॒वि॒ष्टु स॒त्प॒ते ॥ १ ॥ तु वि॒शु॒ष्म॒ तु वि॒क्र॒तो श॒ची॒वो
वि॒श्व॒या म॒ते । आ प॒प्राथ॒ महि॒त्वा ॥ २ ॥ यस्य॑ ते महि॒त्वा म॒हः
परि॑ ज्मा॒र्य॒त॒मी॒य॒तुः । ह॒स्ता॒ व॒र्जं हिर॒ण्य॒यं ॥ ३ ॥ वि॒श्वान॑रस्य
व॒स्प॒ति॒म॒ना॒न॒त॒स्य श॒व॒सः । ए॒वै॒श्व च॑र्षणी॒नामृ॒ती हु॒वे र॒थानां॑
॥ ४ ॥ अ॒भि॒ष्टये॑ स॒दायु॑धं स्व॒मी॒न्द्रे॒षु यं न॑रः । नाना॑ ह॒व॒न्त ऊ॒त-
ये ॥ ५ ॥ १ ॥ प॒रो॒मा॒च॒मृ॒चो॒प॒म॒मि॒न्द्रं॒मु॒ग्रं सु॒रा॒ध॒सं । ई॒शानं॑ चि॒द्व॒सू-
नां ॥ ६ ॥ तं॒मि॒द्रा॒ध॒से म॒ह इ॒न्द्रं चो॒दामि॑ पी॒तये॑ । यः पू॒ष्याम॑नु॒ष्टु-
ति॒मी॒शे कृ॒ष्टी॒नां नृ॒तुः ॥ ७ ॥ न यस्य॑ ते श॒व॒सान॑ स॒ख्य॒मा॒नं॑ श॒-
म॒त्यः । न॒किः श॒वांसि॑ ते न॒शत् ॥ ८ ॥ त्वा॒ता॒स॒स्त्वा यु॒जा॒स्तु सू॒र्यं
म॒ह॒द्वनं॑ । ज॒ये॒म॒ य॒त्सु व॒ज्रि॒वः ॥ ९ ॥ तं त्वा॑ य॒ज्ञेभि॑रीमहे तं गी-
भि॒र्गि॒र्वि॒ण॒स्त॒म । इ॒न्द्र॒ यथा॑ चि॒दा॒वि॒ष्य॒ वा॒र्जे॒षु पु॒रु॒मा॒र्यं ॥ १० ॥ २ ॥
यस्य॑ ते स्वा॒दु स॒ख्यं स्वा॒दी प्र॒णी॒ति॒र॒द्रि॒वः । य॒ज्ञो वि॒त॒न्त॒सा॒र्यः
॥ ११ ॥ उ॒रु रा॑स्त॒न्ये॒र्इ॒त॒न॒ उ॒रु क्ष॒या॒य न॒स्कृ॒धि । उ॒रु णो॑ यं॒धि जी॒-
व॒से ॥ १२ ॥ उ॒रु नृ॒भ्य॑ उ॒रु ग॒व्य॑ उ॒रु र॒था॒य॒ प॒था॑ । दे॒ववी॑तिं म॒ना॒-
म॒हे ॥ १३ ॥ उ॒प॒मा॒ प॒इ॒ द्वा॒द्वा न॒रः सी॒म॒स्य॒ ह॒र्यो॑ । ति॒ष्ठ॑न्ति स्वा॒दु-
रा॒त॒मः ॥ १४ ॥ अ॒जा॒वि॒द्रो॒त आ द॑दे॒ हरी॑ च॒ष्टा॒स्य॒ सू॒न॒वि । आ-
श्व॒मे॒धस्य॑ रोहि॒ता ॥ १५ ॥ ३ ॥ सु॒र॒णो॑ आ॒ति॒थि॒ग्वे स्व॒भी॒शू॒रा॒क्षे ।
आ॒श्व॒मे॒धे सु॒पे॒र्श॒सः ॥ १६ ॥ प॒ळ॒श्वो॑ आ॒ति॒थि॒ग्वे इ॒न्द्रो॒त्ते व॒धू॒म॒तः ।
स॒चा॒ पू॒त॒क्र॒तो॒ स॒नं ॥ १७ ॥ ऐ॒षु चे॒त॒यु॒प॒ण॒त्य॒न्तं॒ अ॒जे॒षु॒रु॒पी । स्व॒-
भी॒शुः क॒र्णा॒व॒ती ॥ १८ ॥ न यु॒ष्मे वा॑ज॒व॒न्ध॒वो नि॒नि॒त्सु॒श्च॒न॒-
म॒त्यः । अ॒व॒द्य॒म॒धि दी॒ध॒रत् ॥ १९ ॥ ४ ॥

॥६६॥ आ त्वा रथं यथा ऊतये सुस्त्राय वतं यामसि तु विऽकूर्मि
 चृतिऽसहं इंद्रं शर्विष्ठं सत्ऽपते ॥१॥ तु विऽशुष्मं तु विऽक्रतो०
 शचीऽवः विश्वं या मते आ पृथाय म हिऽत्वना ॥२॥ यस्य ते म-
 हिना महः परि ज्मायंतं ईयतुः हस्ता वज्रं हिरण्यं ॥३॥ विश्वा-
 नरस्य वः पतिं अनानतस्य शवंसः एवैः च चर्षणीनां ऊती हुवे
 रथानां ॥४॥ अभिरंये सदाऽवृधं स्वःऽमीळहेपु यं नरः नाना ह-
 वंते ऊतये ॥५॥१॥ परःऽमाचं चृचीयमं इंद्रं उयं सुऽराधसं ईशानं
 चित् वसूनां ॥६॥ तंऽतं इत् राधसे महे इंद्रं चोदामि पीतये यः
 पूष्या अनुऽस्तुतिं देशे कृष्टीनां नृतुः ॥७॥ न यस्य ते श्वसान स-
 ख्यं आनंशं मर्त्यः न किं शवांसिते नृशत ॥८॥ त्वाऽऊतासः त्वा
 युजा अप्ऽसु सूर्ये महत् धनं जयेम पृतऽसु वज्रिऽवः ॥९॥ तं त्वा
 यज्ञेभिः ईमहे तं गीऽभिः गिर्वृणऽतम् इंद्रं यथा चित् आविष्य
 वाजेषु पुरुऽमार्यं ॥१०॥२॥ यस्य ते स्वादु सख्यं स्वाद्यी प्रऽनीतिः
 अद्रिऽवः यज्ञः वित्तं तसायः ॥११॥ उरु नः तन्वे तने उरु द्याय
 नः कृधि उरु नः यंधि जीवसे ॥१२॥ उरु नृऽभ्यः उरु गवे उरु र-
 थाय पंथां देवऽवीति मनामहे ॥१३॥ उप मा पट् द्याऽद्या नरः
 सोमस्य हर्षां तिष्ठति स्वादुऽरातयः ॥१४॥ चृज्जी इंद्रोते आ ददे
 हरीं चृष्टास्य सूनविं आश्वऽमेधस्य रोहिता ॥१५॥३॥ सुऽर-
 थान् आतिथिऽग्वे सुऽअभीशून् आर्क्षे आश्वऽमेधे सुऽपेशसः
 ॥१६॥ पट् अश्वान् आतिथिऽग्वे इंद्रोते वधूऽमंतः सर्वा पूत-
 ऽक्रतौ सन् ॥१७॥ आ एषु चेतत् वृषणऽवती अंतः चृजेपु अ-
 रूपी सुऽअभीशुः कशाऽवती ॥१८॥ न युष्मे वाजऽवंधवः नि-
 नितुः च न मर्त्यः अवद्यं अधि दीधरत् ॥१९॥४॥

॥ ६९ ॥ १-१६ प्रियमेधः ॥ १-१७, १३-१६ ईद्रः । ११^१ विषे देवः । ११^२, १३ यरुणः ॥
१. ३ ७-१०, १२-१५ अनुष्टुप् । २ उष्णिक् । ३-६ गायत्री । ११, १६ पंक्तिः । १३, १६
गृहती ॥

॥ ६९ ॥ प्रप्र वस्तिष्ठुभमिषं मंदर्वायेंदवे। धिया वो मेधसांतये
पुंरंध्या विवासति ॥ १ ॥ नदं व ओदंतीनां नदं योयुवतीनां। पतिं
यो अघ्नानां धेनूनामिषुध्यसि ॥ २ ॥ ता अस्य सूदंदोहसः सोमं
प्रीणन्ति पृथग्यः। जन्मन्देवानां विशस्तिष्ठा रोचने दिवः ॥ ३ ॥ अ-
भि प्र गोपतिं गिरेंद्रमर्च यथा विदे। सूनुं सत्यस्य सत्पतिं ॥ ४ ॥ आ
हरयः ससृजिरेऽरुषीरधि वहिषि। यचाभि संनवांमहे ॥ ५ ॥ ५ ॥
इंद्राय गावं आशिरै दुदुहे वज्रिणे मधु। यत्सीमुपहरे विदत् ॥ ६ ॥
उद्यद्भुक्षस्य विषपै गृहमिंद्रश्च गन्वहि। मध्वः पीत्वा संचेवहि विः
सुप्र सख्युः पदे ॥ ७ ॥ अर्चंत प्राचंत प्रियमेधासो अर्चंत। अर्चंतु
पुत्रका उत्त पुरं न धृष्वर्चंत ॥ ८ ॥ अवं स्वराति गर्गरो गोधा परि
सनिष्पणत्। पिंगा परि चनिष्कट्दिंद्राय ब्रह्मोद्यंतं ॥ ९ ॥ आ यत्प-
तयेत्यः सुदुघा अनपस्फुरः। अपस्फुरं गृभायत् सोममिंद्राय पा-
तवे ॥ १० ॥ ६ ॥ अपादिंद्रो अपादमिर्विश्वे देवा अमत्सत। वरुण
इदिह क्षयत्तमापो अभ्यनूपत वत्सं संशिश्वरीरिव ॥ ११ ॥ सुदेवो
असि वरुण यस्य ते सुप्र सिधवः। अनुद्यरंति काकुदं सूम्यं सुपि-
रामिव ॥ १२ ॥ यो व्यतीरफाणयत्सुयुक्ता उषं दागुपे। तक्को नेता
तदिद्वपुरुपमा यो अमुच्यत ॥ १३ ॥ अतीदु शक्रओहत इंद्रो वि-
श्वो अति दिपः। भिनत्कनीनं ओदनं पच्यमानं परो गिरा ॥ १४ ॥
अर्भको न कुमारकोऽधि तिष्ठन्नवं रथं। स पंथन्महिषं मृगं पिबे
माचे विभुक्तुं ॥ १५ ॥ आ तू सुंशिप्र दंपते रथं तिष्ठा हिरण्ययं।
अधं द्युक्षं संचेवहि सहस्रपादमरुपं स्वस्तिगामनेहसं ॥ १६ ॥
तं धेमिन्त्या नमस्विन् उषं स्वराजमासते। अथे चिदस्य

॥ ६९ ॥ प्रऽप्र वः चिऽस्तुभं इपं मंदत् वीराय इंदवे धिया वः
मेधऽसातये पुरंऽध्या आ विवासति ॥ १ ॥ नदं वः ओदतीनां नदं
योयुवतीनां पतिं वः अघ्यानां धेनूनां इपुध्यसि ॥ २ ॥ ताः अस्य
सूदंऽदोहसः सोमं श्रीणति पृथयः जन्मन् देवानां विशः चिपु
आ रोचने दिवः ॥ ३ ॥ अभिप्रगोऽपतिं गिरा इंदं अर्चं यथा विदे
सूनुं सत्यस्य सत्ऽपतिं ॥ ४ ॥ आ हरयः ससृजिरे अरुपीः अधि
वर्हिपि यष अभि संऽनवामहे ॥ ५ ॥ ५ ॥ इंद्राय गावः आऽगिरं
दुदुहे वज्रिणे मधु यत् सीं उपऽहरे विदत् ॥ ६ ॥ उत् यत् ब्रधस्य
विष्टपं गृहं इंद्रः च गन्वहि मध्वः पीत्वा सचेवहि धिः सप्त सख्युः
पदे ॥ ७ ॥ अर्चत प्र अर्चत प्रियंऽमेधासः अर्चत अर्चत पुचकाः
उत् पुरं न धृषु अर्चत ॥ ८ ॥ अव स्वराति गर्गरः गोधा परिसन्ति-
स्वनत् पिंगा परि चनिस्कृदत् इंद्राय ब्रह्म उत्ऽयतं ॥ ९ ॥ आ यत्
पतति एन्यः सुऽदुधाः अनपऽस्फुरः अपऽस्फुरं गृभायत् सोमं
इंद्राय पातवे ॥ १० ॥ ६ ॥ अपात् इंद्रः अपात् अग्निः विश्वे देवाः
अमत्सत् वरुणः इत् इह क्षयत् तं आपः अभि अनूपत् वत्सं सं-
शिर्षरीऽइव ॥ ११ ॥ सुऽदेवः असि वरुण यस्य ते सप्त सिंधवः
अनुऽक्षरंति काकुर्दं सूर्म्यं सुपिरांऽइव ॥ १२ ॥ यः व्यतीन् अफा-
णयत् सुऽयुक्तान् उपं दाणुपे तक्रः नेता तत् इत् वपुः उपऽमा
यः अमुच्यत ॥ १३ ॥ अति इत् ऊं शक्रः ओहते इंद्रः विश्वाः अति
द्विपः भिनत् कनीनः ओदनं पचमानं परः गिरा ॥ १४ ॥ अर्भकः
न कुमारकः अधि तिष्ठत् नवं रथं सः पृष्टात् महिषं मृगं पिचे
माचे विभुऽक्रतुं ॥ १५ ॥ आ तु सुऽग्निप्र दंऽपते रथं तिष्ठ हिरण्ययै
अधं द्युषं सचेवहि सहस्रंऽपादं अरुपं स्वस्तिऽगां अनेहसं ॥ १६ ॥
तं य इ इत्या नमस्विनः उपं स्वऽराजं आसते अर्थं चित् अस्य

अ० ६. अ० ५. व० १०.] ॥ १५७ ॥ [म० ८. अ० ८. सू० ७०.]

सुधितं यदेतव आवर्तयन्ति दावने ॥ १७ ॥ अनु प्रत्नस्यौकसः
प्रियमेधास एषां । पूर्वामनु प्रयन्ति वृक्तवर्हिषो हितप्रयस
आशत ॥ १८ ॥ ७ ॥ ७ ॥

॥ ७० ॥ १-१५ पुरुहन्स ॥ इन्द्र ॥ १-६ प्रागाथ । ७-१२ पृहती । १३ उणिक् ।
१४ अनुद्वप । १५ पुरगणिक् ॥

॥ ७० ॥ यो राजा चर्पणीनां याता रथेभिरग्निगुः । विश्वासां
तस्ता पृतनानां ज्येष्ठो यो वृत्रहा गृणे ॥ १ ॥ इन्द्रं तं पुंभ पुरुह-
न्मन्त्रवसे यस्य दिता विधर्तरि । हस्ताय वज्रः प्रति धायि दर्शतो
महो दिवे न सूर्यः ॥ २ ॥ नकिष्टं कर्मणा नशद्यकारं सदावृथं ।
इन्द्रं न यज्ञिर्विश्वगूतं मृध्वंसमधृष्टं धृष्णवोजसं ॥ ३ ॥ अपाळहस्युयं
पृतनासु सासुहिं यस्मिन्महीरुरुज्वयः । स धेनवो जायमाने अ-
नोनवुद्योवः द्यामो अनोनवुः ॥ ४ ॥ यद्याव इन्द्र ते गतं गतं भू-
मीरुत स्युः । न त्वा यजिन्सहस्रं सूर्या अनु न जातमष्ट रोदसी
॥ ५ ॥ ६ ॥ आ पंप्राथ महिना वृष्ण्या वृषन्विश्वं शविष्ठ शवसा ।
अस्मो अत्र मषवन्गोमति म्रजे वज्रिञ्चिचाभिरूतिभिः ॥ ६ ॥ न
सीमदैव आपदिपं दीर्घायो मर्त्यः । एतंग्वा चिद्य एतंगा युयोजन्ते
हरी इन्द्रो युयोजन्ते ॥ ७ ॥ तं वो महो महाय्यमिन्द्रं दानाय सृष्टा-
रि । यो गाधेषु य आरणेषु हव्यो वाजेष्टस्ति हव्यः ॥ ८ ॥ उदू पु
र्यो वसी महे सृजस्व जूहू राधसे । उदू पु मसि मंथवम्भयसंथ उ-
दिष्ट श्रवसे महे ॥ ९ ॥ त्वं न इन्द्र व्रतयुस्यानिदो नि नृपति । मध्ये
वसिष्ठ तुविनुम्णोर्वोनि दासं शिथ्यथो हृषिः ॥ १० ॥ ११ ॥ अन्यप्र-
तममानुपमयज्जानुमदैवयुं । अत्र स्वः सतां दुधुवीत पर्वतः सु-
प्राय दस्युं पर्वतः ॥ ११ ॥ त्वं न इन्द्रासां हस्ते शविष्ठ दावने । धानानां
न सं गृभायास्मसुहिः सं गृभायास्मसुः ॥ १२ ॥ मगायः क्रतुमि-

अ० ६. अ० ५. व० १०.] ॥ १५७ ॥ [म० ८. अ० ८. सू० ७०.

सुधितं यत् एतवे आऽवर्तयति दावने ॥ १७ ॥ अनु प्रत्नस्य ओ-
कसः प्रियऽमेधासः एषां पूर्वा अनु प्रऽयति वृक्तऽवर्हिषः हि-
तऽप्रयसः आशुत ॥ १८ ॥ ७ ॥ ७ ॥

. ॥ ७० ॥ यः राजा चर्यणीनां याता रथेभिः अधिऽगुः विश्वासां
तरुता पृतनानां ज्येष्ठः यः वृत्रऽहा गृणे ॥ १ ॥ इंद्रं तं जुंभ पुरुऽहु-
न्मन् अवसे यस्य दिता विऽधर्तरि हस्ताय वज्रः प्रति धायि दर्श-
तः महः दिवे न सूर्यः ॥ २ ॥ नकिः तं कर्मणा नृशुत् यः चकार सु-
दाऽवृधं इंद्रं न युज्ञे विश्वऽगूतं ऋभ्वसं अधृष्टं धृष्णुऽओजसं ॥ ३ ॥
अपाळ्हं उयं पृतनासु ससहिं यस्मिन् महीः उरुऽजयः संधेन-
वः जायमाने अनो नृवुः द्यावः द्यामः अनो नृवुः ॥ ४ ॥ यत् द्यावः
इंद्र ते शतं शतं भूमीः उत स्युः न त्वा वज्रिन् सहस्रं सूर्याः अनु न
जातं अष्ट रोदसी ॥ ५ ॥ ८ ॥ आ यमाथ महिना वृष्ण्या वृषन् वि-
ष्वा श्विष्ट श्वसा अस्मान् अव मघऽवन् गोऽमति व्रजे वज्रिन्
चिचाभिः कृतिऽभिः ॥ ६ ॥ न सीं अदेवः आपत् इषं दीर्घऽआयो
मर्त्यः एतऽग्वा चित् यः एतंश युयोजन्ते हरी इंद्रः युयोजन्ते ॥ ७ ॥
तं वः महः महाय्यं इंद्रं दानाय सक्षिण्यः गाधेपु यः आऽअरणेपु
हव्यः वाजेपु अस्ति हव्यः ॥ ८ ॥ उत ऊं सु नः वसो महे मृशस्व शूर
राधसे उत ऊं सु मही मघऽवन् मघत्तये उत इंद्र श्रवसे महे ॥ ९ ॥
त्वं नः इंद्र ऋतऽयुः त्वाऽनिदः नितुं पसि मध्ये वसिष्ठ तु विऽनृम्णा
ऊर्वाः नि दासं शिप्रयः हविः ॥ १० ॥ १० ॥ अन्यऽवतं अमानुषं अ-
यज्वानं अदेवऽयुं अव स्वः सखा दुधुवीत पर्वतः सुऽभायं दस्युं
पर्वतः ॥ ११ ॥ त्वं नः इंद्र आसां हस्ते श्विष्ट दावने धानानां न सं
गृभाय अस्मऽयुः द्विः सं गृभाय अस्मऽयुः ॥ १२ ॥ सखायः ऋतुं इ-

अ० ६, अ० ५, व० १३.] ॥ १५८ ॥, [म० ८, अ० ८, सू० ७१.

च्छत कथा राधाम शरस्य । उपस्तुतिं भोजः सूरियो अह्नयः
॥ १३ ॥ भूरिभिः समह चरिभिर्वहिर्माद्भिः स्तविष्यसे । यदि-
त्यमेकमेकमिच्छरे वत्सान्पराददः ॥ १४ ॥ कर्णगृह्णा मधवा
शौरदेव्यो वत्सं नस्तिभ्य आनयत् । अजां सूरिर्न धातवे
॥ १५ ॥ १० ॥

॥ ७१ ॥ १-१५ मुदोत्तपुरुमीळहो जयोपायतट ॥ अग्निः ॥ १-८ गायत्री । १०-१५ प्रागायं ॥

॥ ७१ ॥ त्वं नो अग्ने महोभिः पाहि विश्वस्या अरातिः । उत पि-
पो मर्त्यस्य ॥ १ ॥ नहि मन्युः पौरुषेय ईशे हि वः प्रियजात । त्व-
मिदं सि द्वापावान् ॥ २ ॥ स नो विश्वेभिर्देवेभिरुजो न पाददंशीचे ।
रयिं देहि विश्ववारं ॥ ३ ॥ न तमग्ने अरातयो मर्ते युवंत रायः । यं
चार्यसे दाश्यासं ॥ ४ ॥ यं त्वं विप्र मेधासाता वग्ने हि नोपि धनाय ।
स तवोती गोपुगंता ॥ ५ ॥ ११ ॥ त्वं रयिं पुरुवीरमग्ने दाशुपे मर्ताय ।
प्रणो नय वस्यो अच्छं ॥ ६ ॥ उरुया शो मा परा दा अघायते जा-
तवेदः । दुराध्येऽ मर्ताय ॥ ७ ॥ अग्ने मार्किटे देवस्य रातिमदेवो
सुयीत । त्वमीगिषे वसूनां ॥ ८ ॥ स नो वस्व उप मास्यूजो न पा-
न्माहिनस्य । सखे वसो जरितृभ्यः ॥ ९ ॥ अच्छा नः गीरगोचिपं
गिरो यंतु दर्शतं । अच्छा यज्ञासो नमसा पुरुयसुं पुरुप्रगस्तमृतये
॥ १० ॥ १२ ॥ अग्निं सूनुं सहसो जातवेदसं दाताय वार्याणां । द्धिता
यो भूदमृतो मर्त्येषा होता मंदतमो विजि ॥ ११ ॥ अग्निं वो देवय-
ज्याग्निं प्रयत्यध्वरे । अग्निं धीषु प्रथममग्निमर्चत्यग्निं दीर्घाय सा-
धसे ॥ १२ ॥ अग्निरिषां सखे दंदातु न ईशे यो वार्याणां । अग्निं तोके
तनये जग्धदीमहे वसुं संतं तनूपां ॥ १३ ॥ अग्निमोऽक्रिष्टावसे गा-
थाभिः गीरगोचिपं । अग्निं राये पुरुमीळं धृतं नरोऽग्निं मुदीतये

च्छत् कथा राधाम् शरस्य उषऽस्तुतिं भोजः सूरिः यः अहंयः
॥ १३ ॥ भूरिऽभिः समहृ चपिऽभिः वहिष्मत्ऽभिः स्तविष्मसे
यत् इत्थं एकंऽएकं इत् शरं वत्सान् पराऽददः ॥ १४ ॥ कर्णंऽगृह्य
मघऽवा शीरऽदेव्यः वत्सं नः विऽभ्यः आ अनयत् अजां सूरिः
न धातवे ॥ १५ ॥ १० ॥

॥ ७१ ॥ त्वं नः अग्ने महःऽभिः पाहि विश्वस्याः अरातेः उत द्वि-
यः मर्त्यस्य ॥ १ ॥ नृहि मन्युः पौरुषेयः ईशे हि वः प्रियऽजात् त्वं
इत् अस्मि क्षपाऽवान् ॥ २ ॥ सः नः विश्वेभिः देवेभिः ऊर्जः नृपात्
भद्रंऽशोचै रयिं देहि विश्वऽवारं ॥ ३ ॥ न तं अग्ने अरांतयः मर्ते यु-
वन्त रायः यं चार्यसे दाष्वांसं ॥ ४ ॥ यं त्वं विप्र मेधऽसांतौ अग्ने हि-
नोयि धर्माय सः तव ऊतो गोपु गन्तां ॥ ५ ॥ ११ ॥ त्वं रयिं पुरुऽवीरं
अग्ने दाशुपे मर्तीय प्रनः नृय वस्यः अच्छं ॥ ६ ॥ उरुष्य नः मा परा
दाः अघऽयते जातऽवेदः दुःऽआध्ये मर्तीय ॥ ७ ॥ अग्ने माकिः ते
देवस्य रातिं अदेवः युयोत त्वं ईशिपे वसूनां ॥ ८ ॥ सः नः वस्वः
उषं मासि ऊर्जः नृपात् माहिनस्य सखे वसो अरित्ऽभ्यः ॥ ९ ॥
अच्छं नः शीरऽशोचिपं गिरं यंतु दर्शतं अच्छं यज्ञासं नमसा पु-
रुऽवसुं पुरुऽप्रशस्तं ऊतये ॥ १० ॥ १२ ॥ अग्निं सूनुं सहंसः जातऽवे-
दसं दानाय वार्याणां हिता यः भूत् अमृतः मर्त्येषु आ होता मं-
द्रऽतमः विशि ॥ ११ ॥ अग्निं वः देवऽयज्यया अग्निं प्रऽयति अध्वरे
अग्निं धीषु प्रथमं अग्निं अर्वेति अग्निं क्षिचाय सार्धसे ॥ १२ ॥ अग्निः
इषां सख्ये ददातु नः ईशे यः वार्याणां अग्निंतोकेतनये शश्वत् ई-
महे वसुं संते तनूऽपां ॥ १३ ॥ अग्निं ईक्षिषु अवसे गाथाभिः शी-
रऽशोचिपं अग्निं राये पुरुऽभीळ्हु श्रुतं नरः अग्निं सुऽदीतये

अ० ६. अ० ५. व० १७.] ॥ १५९ ॥ [म० ८. अ० ८. सू० ७२.

छदिः ॥ १४ ॥ अग्निं द्वेषो योतवै नो गृणीमस्यग्निं शं योश्च दातवै ।
विश्वांसु विश्ववितेव हव्यो भुवद्वस्तुर्चपूषा ॥ १५ ॥ १३ ॥

॥ १२ ॥ १-१८ ह्येतः प्रागावः ॥ अग्निहेयोपि पा ॥ गायत्री ॥

॥ ७२ ॥ हविष्कृणुध्वमा गमदध्वयुर्वनते पुनः । विद्धौ अस्य
प्रशासनं ॥ १ ॥ नि तिग्ममभ्यं १ जुं सीदद्दीता मनावधि । जुपा-
णो अस्य सुख्यं ॥ २ ॥ अंतरिच्छन्ति तं जने रुद्रं परो मनीषया ।
गृणन्ति जिह्वायां सुसं ॥ ३ ॥ जाम्यतीतपे धनुर्वयोधा अरुह्वनं ।
हृपदं जिह्वायावधीत् ॥ ४ ॥ चरन्वत्सो रुशन्निह निदातारं न वि-
दते । वेति स्तीतव अय्यं ॥ ५ ॥ १४ ॥ उत्तो न्वस्य यन्महदधावद्योजनं
बृहत् । दासा रथस्य दहणे ॥ ६ ॥ दुहन्ति सप्तैकासुप द्वा पंच सृजतः ।
तीर्थे सिंधोरधि स्वरे ॥ ७ ॥ आ दशभिर्विवस्वत इन्द्रः कौशमचुच्य-
वीत् । खेदया धिवृता दिवः ॥ ८ ॥ परिधिधातुरध्वरं जूणिरेति न-
वीयसी । मध्या हीतारो अंजते ॥ ९ ॥ सिंचन्ति नमसावृतमुद्याचक्रं
परिजमानं । नो चीनवारमक्षितं ॥ १० ॥ १५ ॥ अभ्यारुमिदद्रयो
निपिक्तं पुष्करे मधु । अवृतस्य विसर्जने ॥ ११ ॥ गाव उपावता-
वृतं मही यज्ञस्य रप्सुदा । उभा कर्णा हिरण्यया ॥ १२ ॥ आ सुते
सिंचत् ध्रियं रोदस्योरभिध्रियं । रसा दधीत वृषभं ॥ १३ ॥ ते जा-
नत स्वमो ययं १ सं वत्सासो न मातृभिः । मिथो न संत जा मिभिः
॥ १४ ॥ उप सकेषु बर्षतः कृण्वते धरुणं दिवि । इदं अघा नमः
स्वं ॥ १५ ॥ १६ ॥ अधुक्षत्पिपुषीमिषमूजं सप्तपदीमरिः । सूर्यस्य
सप्त रश्मिभिः ॥ १६ ॥ सीमंस्य मिचावरुणोदिता सूर आ दंदे ।
तदातुरस्य भेषजं ॥ १७ ॥ उत्तो न्वस्य यापदं हंयतस्य निधान्यं ।
परि द्यां जिह्वातनत् ॥ १८ ॥ १७ ॥

द्युतिः॥१४॥ अग्निं द्वेषः योतवैनः गृणीमसि अग्निं शं योः च दातवे
विश्वामु विद्यु अविताऽइव हव्यः भुवन् वस्तुः च घृणां॥१५॥१३॥

॥७२॥ हविः कृणुध्वं आ गमन् अध्वर्युः वनते पुनः विद्वान्
अस्य प्रऽशासनं ॥१॥ नि तिग्मं अभि अंशुं सीदन् होता मनौ
अधि जुपाणः अस्य सुख्यं ॥२॥ अंतः इच्छन्ति तं जने रुद्रं परः म-
नीयया गृभ्णन्ति जिह्वायां ससं ॥३॥ जामि अतीतपे धनुः वयः-
ऽधाः अरुहन् यनं दपदं जिह्वायां आ अवधीत् ॥४॥ चरन् वसतः
रुशन् इह निऽदातारं न विन्दते वेति स्तोतवे अंब्यं ॥५॥१४॥ उतो
नु अस्य यत् मूहन् अश्वऽवत् योजनं बृहत् दामा रथस्य दहशे ॥६॥
दुहन्ति सप्त एकां उप द्या पंच सृजतः तीर्थे सिंधोः अधि स्वरे ॥७॥
आ दशऽभिः विवस्वतः इंद्रः कोशं अचुच्यवीत् खेदया विऽवृतां
दिवः ॥८॥ परि विऽधातुः अध्वरं जूणिः एति नवीयसी मधा हो-
तारः अंजते ॥९॥ सिंचन्ति नमसा अवतं उच्चाऽचक्रं परिऽज्मानं
नीचीनंऽवारं अक्षितं ॥१०॥१५॥ अभिऽआरं इत् अद्रयः नि-
ऽसिक्तं पुष्करि मधु अवतस्यं विऽसर्जने ॥११॥ गावः उप अवत
अवतं मही यज्ञस्य रप्सुदा उभा कणी हिरण्यया ॥१२॥ आ सुते
सिंचन् त्रियं रोदस्योः अभिऽत्रियं रसा दधीत् वृषभं ॥१३॥ ते
जानन्त स्वं ओक्थं सं वत्सासः न मातुऽभिः मिथः न संत जामि-
ऽभिः ॥१४॥ उप सक्तेषु वप्सतः कृण्वते धरुणं दिवि इंद्रे अग्रा न-
मः स्वः ॥१५॥१६॥ अधुक्षत् पिप्पुषो इपं ऊर्जं सप्तऽपदीं अरिः
सूर्यस्य सप्त रुग्मिऽभिः ॥१६॥ सोमस्य मिवावरुणा उत्ऽईता
सूरै आ ददे तत् आतुरस्य भेषजं ॥१७॥ उतो नु अस्य यत् पदं ह-
र्यतस्य निऽधान्यं परि द्यां जिह्वायां अतनन्त ॥१८॥१७॥

॥ ७३ ॥ १-१५ गोपयन् खाचेयः समवधिवै ॥ पशिनौ ॥ गायत्री ॥

॥ ७३ ॥ उदीरायामृतायते युंजार्थमश्विना रथं । अंति पद्भृतु
वामवः ॥ १ ॥ निमिषंश्चिज्जवीयसा रथेना यातमश्विना । अंति
पद्भृतु वामवः ॥ २ ॥ उप स्तृणीतमवये हिमेन धर्ममश्विना । अ-
ति पद्भृतु वामवः ॥ ३ ॥ कुहं स्थः कुहं जग्मथुः कुहं श्येनेव पेतथुः ।
अंति पद्भृतु वामवः ॥ ४ ॥ यदद्य कर्हि कर्हि चिच्छ्रूयातमिमं
हव । अंति पद्भृतु वामवः ॥ ५ ॥ १८ ॥ अश्विना यामहूतमा नेदिष्ठं
याम्यार्यं । अंति पद्भृतु वामवः ॥ ६ ॥ अर्वतमवये गृहं कृणुतं यु-
वमश्विना । अंति पद्भृतु वामवः ॥ ७ ॥ वरेथे अग्निमातपो वदते
बलवचये । अंति पद्भृतु वामवः ॥ ८ ॥ प्र सप्रवधिराशसा धारा-
मप्रेरशायत । अंति पद्भृतु वामवः ॥ ९ ॥ इहा गतं वृषण्वसू षृणुतं म
हमं हव । अंति पद्भृतु वामवः ॥ १० ॥ १९ ॥ किमिदं वां पुराणवज्ज-
रतीरिव शस्यते । अंति पद्भृतु वामवः ॥ ११ ॥ समा न वां सजात्यं
समानो बंधुरश्विना । अंति पद्भृतु वामवः ॥ १२ ॥ यो वां रजो-
स्यश्विना रथो वियाति रोदसी । अंति पद्भृतु वामवः ॥ १३ ॥ आ
नो गर्भेभिरथैः सहसैरुप गच्छतं । अंति पद्भृतु वामवः ॥ १४ ॥
मा नो गर्भेभिरथैः सहसैभिरति ख्यतं । अंति पद्भृतु वामवः
॥ १५ ॥ अरुणस्तु रूपा अभूदकज्योतिर्छुतावरी । अंति पद्भृतु
वामवः ॥ १६ ॥ अश्विना सु विचारकशब्दं परं शुभं इव । अंति
पद्भृतु वामवः ॥ १७ ॥ पुरं न धृणुवा रुज कृणुया चाधितो वि-
शा । अंति पद्भृतु वामवः ॥ १८ ॥ २० ॥

॥ ७३ ॥ १-१५ गोपयन् खाचेयः ॥ १-१२ अग्निः । १३-१५ युतपरा आत्यम्य दानमृति ॥

१ ३ ७ १०. १३-१५ अनुष्टुप । २ ३ ५. ६ ८ ९. ११. १२ गायत्री ॥

॥ ७४ ॥ विशेर्विशो वो अतिथिं वाजयंतः पुरुप्रियं । अ-

॥ ७३ ॥ उत्तरायां चतुऽयते युंजायां अश्विना रथं अंति सत्
भूतु वां अवंः ॥ १ ॥ निऽमिपः चित् जवीयसा रथेन आ यातं अ-
श्विना अंति सत् भूतु वां अवंः ॥ २ ॥ उप स्तृणीतं अत्रये हिमेन घ-
मे अश्विना अंति सत् भूतु वां अवंः ॥ ३ ॥ कुहं स्थः कुहं जग्मथुः कुहं
शेनाऽइव पेत्तथुः अंति सत् भूतु वां अवंः ॥ ४ ॥ यत् अद्य कर्हि
कर्हि चित् शुश्रूयातं इमं हवं अंति सत् भूतु वां अवंः ॥ ५ ॥ १८ ॥
अश्विना याम्ऽहूतमा नेदिष्ठं यामि आर्यं अंति सत् भूतु वां अवंः
॥ ६ ॥ अवंतं अत्रये गृहं कृणुतं युवं अश्विना अंति सत् भूतु वां अ-
वंः ॥ ७ ॥ वरेथे अमिं आऽतपः वदते वल्गु अत्रये अंति सत् भूतु
वां अवंः ॥ ८ ॥ प्र सप्तऽवधिः आऽशसा धारा अमेः अशायत् अं-
ति सत् भूतु वां अवंः ॥ ९ ॥ इह आ गतं वृषणऽवसू० पृणुतं मे इमं
हवं अंति सत् भूतु वां अवंः ॥ १० ॥ १९ ॥ किं इदं वां पुराणऽवत् ज-
रतोऽइव शस्यते अंति सत् भूतु वां अवंः ॥ ११ ॥ समानं वां स-
ऽजात्यं समानः बंधुः अश्विना अंति सत् भूतु वां अवंः ॥ १२ ॥ यः
वां रजांसि अश्विना रथः विऽयाति रोदसी अंति सत् भूतु वां
अवंः ॥ १३ ॥ आ नः गव्येभिः अश्व्यैः सहस्रैः उप गच्छतं अंति सत्
भूतु वां अवंः ॥ १४ ॥ मा नः गव्येभिः अश्व्यैः सहस्रैः अति ख्यतं
अंति सत् भूतु वां अवंः ॥ १५ ॥ अरुणऽप्सुः उपाः अभूत् अकः
ज्योतिः चतुऽवरी अंति सत् भूतु वां अवंः ॥ १६ ॥ अश्विना तु
विऽचाकशत् वृक्षं पुरं शुमान्ऽइव अंति सत् भूतु वां अवंः ॥ १७ ॥
पुरं न धृष्णो आ रुज कृणया वाधितः विशा अंति सत् भूतु वां
अवंः ॥ १८ ॥ २० ॥

॥ ७४ ॥ विशऽविंशः वः अतिथिं वाजऽयंतः पुरुऽप्रियं अ-

मिं वो दुयै वचः स्तुषे शूयस्य मन्मभिः ॥१॥ यं जनासो हविर्मातो
मिचं न सुपिरासुतिं । प्रशंसैति प्रशस्तिभिः ॥२॥ पन्यांसं जात-
वेदसं यो देवतात्पुद्यता । हव्यान्वैरयहिवि ॥३॥ आगन्म वृत्रहंतं
ज्येष्ठमग्निमानवं । यस्य श्रुतर्वा बृहन्नाक्षो अनीक एधते ॥४॥
अमृतं जातवेदसं तिरस्तमांसि दर्शतं । घृताहवनमीद्वं ॥५॥ २१॥
सुवाधो यं जना इमेऽग्निं हव्येभिरीकते । जुह्वानासो यतसुवः
॥६॥ इयं ते नयसी मतिरये अधाय्यस्मदा । मंदं सुजातं सुक्रतो-
ऽमूरं दस्मातिथे ॥७॥ सा ते अग्ने शंतमा चनिष्ठा भवतु मिया ।
तया वर्धस्व सुष्टुतः ॥८॥ सा शुक्लैर्द्युमिनीं बृहदुपोष्य श्रवसि
श्रवः । दधीत वृत्रतूर्ये ॥९॥ अश्वमिक्तां रथप्रां त्वेपमिदं न सत्प-
तिं । यस्य श्रवसि तूर्वयं पन्यं पन्यं च कृष्टयः ॥१०॥ २२॥ यं त्वा
गोपवन्तो गिरा चनिष्ठदग्ने अंगिरः । स पावक श्रुधी हवै ॥११॥
यं त्वा जनासु ईकते सुवाधो वाजंसातये । स वोधि वृत्रतूर्ये
॥१२॥ अहं हुवान्ना आक्षे श्रुतर्वणि मदच्युतिं । शधीसीव स्तुका-
विनीं मृष्टा शीषो चतुर्णा ॥१३॥ मां चत्वार आशवः शर्विष्ठस्य
द्रवित्तवः । सूर्यासी अग्निं प्रयो वक्षन्वयो न तुग्य ॥१४॥ सत्य-
मिह्वा महेनदि परुण्यव देदिशं । नेमापो अश्वदातरः शर्वि-
ष्ठादस्ति मर्त्यः ॥१५॥ २३॥

॥ ७५ ॥ १-१६ विद्वयः ॥ अग्निः ॥ गायत्री ॥

॥ ७५ ॥ युष्ट्या हि देवहूतं मां अश्वो अग्ने रथीरिव । नि हो-
ता पूर्यः संदः ॥१॥ उत नो देव देवा अक्षा वोचो विदुष्टरः ।
श्रद्धिश्वा वार्या कृधि ॥२॥ त्वं ह यद्यविष्ठं सहस्रः सूनवाहुत ।
चुतावा यज्ञियो भुवः ॥३॥ अयमग्निः संहस्रिणो वाजस्य

मिं वः दुयै वचः स्तुपे श्रुपस्य मन्मऽभिः ॥१॥ यं जनांसः हवि-
 प्यंतः मिचं न सयिः ऽश्वासुतिं प्रऽशंसैति प्रशस्तिऽभिः ॥२॥ प-
 न्यांसं जातऽवेदसं यः देवऽताति उत्ऽयता हव्यानि ऐरयत् दिवि
 ॥३॥ आ अगन्म वृचहन्ऽतमं ज्येष्ठं अमिं आनवं यस्य श्रुतवी
 वृहन् आर्धः अनीकैर्यते ॥४॥ अमृतं जातऽवेदसं तिरः तमा-
 सि दर्शतं घृतऽआहवनं ईर्ज्य ॥५॥ २१॥ सऽवाधः यं जनाः इमे
 अमिं हव्येभिः ईर्ज्यते जुहानासः यतऽसुचः ॥६॥ इयं ते नथ्यसी
 मतिः अप्रे अर्धायि अस्मत् आ मद्रं सुऽजात सुऽक्रतो० अमूर
 दस्म अतिथे ॥७॥ सा ते अप्रे शंसतमा चर्निष्ठा भवतु प्रिया तया
 वर्धस्व सुऽस्तुतः ॥८॥ सा द्युन्मैः द्युन्मिनीं बृहत् उपऽउप अर्वासि
 अर्वाः दधीत वृचऽतूयै ॥९॥ अश्वं इत् गां रथऽप्रां त्वेपं ईर्द्रं न सत्-
 ऽपतिं यस्य अर्वासि तूवथ पन्यऽपन्यं च कृष्टयः ॥१०॥ २२॥ यं त्वा
 गोपवनः गिरा चर्निष्ठत् अप्रे अंगिरः सः पावक श्रुधि हवै ॥११॥
 यं त्वा जनांसः ईर्ज्यते सऽवाधः वाजऽसातये सः बोधि वृचऽतूयै
 ॥१२॥ अहं हुवानः आर्धं श्रुतवेणि मद्रं च्युति शर्धासिऽइव स्तु-
 काऽविनीं मृष्टा शीर्षा चतुर्णा ॥१३॥ मां चत्वारः आशवः शर्वि-
 षस्य द्विवित्तवः सुऽरथासः अभि प्रयः वक्षन् वयः न तुम्यै ॥१४॥
 सत्यं इत् त्वा महेऽनदि परुषि अवदेदिशं न ई आपः अश्वऽदा-
 तैरः शर्विष्ठात् अस्ति मत्यैः ॥१५॥ २३॥

॥७५॥ सुख हि देवऽहूतमान् अश्वान् अप्रे रथीऽइव नि हो-
 तां पूर्यः सद्रः ॥१॥ उत् नः देव देवान् अश्वं बोचः विदुऽतैरः
 अत् विश्वा वार्यो कृधि ॥२॥ त्वं ह यत् यविष्य सहसः सूनो आ-
 ऽहुत चतऽवा यज्ञियः भुवः ॥३॥ अयं अग्निः सहस्रिणः वाजस्य

अ० ६. अ० ५. व० २८.] ॥ १६२ ॥ [म० ८. अ० ८. सू० ७६.

श॒ति॒न॒स्प॒तिः । मृ॒धा क॒वी र॒यो॒णां ॥ ४ ॥ तं न॑मि॒मृ॒भ॒वो य॒था नं॑-
मस्व॒ स॒हृ॒ति॒भिः । ने॒दी॒यो य॒ज्ञमंगि॑रः ॥ ५ ॥ २४ ॥ तस्मै॑ नून॒म॒भि॒द्य॒वे
वा॒चा वि॒रू॒प॒ नित्य॑या । वृ॒ष्णे चो॒दस्व॑ सु॒ष्टुतिं ॥ ६ ॥ क॒र्मु॒ प्रि॒दस्य॑
से॒न॒या॒ग्रे र॒पा॒क॒चक्ष॑सः । प॒णिं गो॒र्षु स्तरा॑महे ॥ ७ ॥ मा नो॑ दे॒वानां
वि॒शः प्र॒ज्ञा॒ती॒रि॒वो॒क्षाः । कृ॒शं न हा॑सु॒र॒ध्याः ॥ ८ ॥ मा नः॑ स॒मस्य॑
दृ॒ष्ट्वा प॑रि॒क्षे॒प॒सो अ॒हृ॒तिः । ऊ॒र्मि॒र्न ना॒व॒मा व॑धीत् ॥ ९ ॥ नम॑स्ते
अ॒ग्न॒ श्रौ॒ज॑से गृ॒णंति॑ दे॒व कृ॑ष्टयः । अ॒मि॒र॒मि॒च॒म॒र्द॒य ॥ १० ॥ २५ ॥ कु॒-
वि॒त्सु नो॑ ग॒र्वि॒ष्ट॒येऽग्ने॑ सं॒वे॒पि॒पो र॒यिं । उ॒रु॒कृ॒दु॒रु श॑स्क्रु॒धि ॥ ११ ॥
मा नो॑ अ॒स्मिन्म॑हा॒ध॒ने प॒रां व॒र्भा॒र॒भृ॒द्य॒था । सं॒व॒र्गं सं र॒यिं ज॑य
॥ १२ ॥ अ॒न्य॒म॒स्म॒द्भिया॑ इ॒य॒म॒ग्ने सि॒य॒क्तु॒ दु॒ष्कु॒ना । व॒र्धा नो॑ अ॒म॒-
ब॒च्छ॒वः ॥ १३ ॥ य॒स्याजु॑प॒न्न॒म॒स्वि॒नः श॑मी॒मदु॑र्म॒ख॒स्य वा । तं
घे॒दु॒ग्नि॒र्वृ॒धा॒व॒ति ॥ १४ ॥ प॒र॒स्या अ॒र्पि॑ सं॒व॒तोऽव॑रा॒ अ॒भ्या त॑र ।
य॒था॒ह॒म॒स्मि ताँ अ॒व ॥ १५ ॥ वि॒ज्ञा हि ते॑ पु॒रा व॒य॒म॒ग्ने पि॒-
तु॒र्य॒था॒व॒सः । अ॒धा ते॑ सु॒न्न॒मी॒महे ॥ १६ ॥ २६ ॥

॥ ७६ ॥ १-१२ कुरुमुतिः अयमः ॥ इंद्रः ॥ गायत्री ॥

॥ ७६ ॥ इ॒मं नु॑ मा॒यि॒नं हु॒व इ॒न्द्र॒मी॒शान्मो॑ज॒न्ता । म॒रु॒त्वंतं॑ न
वृ॒ज॑से ॥ १ ॥ अ॒य॒मि॒न्द्रो म॒रु॒त्स॒खा वि॑ वृ॒च॒स्याभि॑न॒च्छि॒रः । व॒-
ज्रे॒ण श॑त॒प॒वे॒णा ॥ २ ॥ वा॒वृ॒धा॒नो म॒रु॒त्स॒खेन्द्रो॑ वि॑ वृ॒च॒मैर॑यत् ।
सृ॒ज॒न्त॑मु॒द्रिया॑ अपः ॥ ३ ॥ अ॒यं ह॒ येन॑ वा इ॒दं स्व॑र्मे॒रु॒त्वंता
जि॒तं । इ॒न्द्रे॒ण सी॒मं पी॑तये ॥ ४ ॥ म॒रु॒त्वंत॑मृ॒जी॒पि॒णु॒मो॒ज॒स्वंतं॑ वि॒-
र॒प्ति॒नं । इ॒दं गो॒र्भि॒हं॒वाम॑हे ॥ ५ ॥ इ॒दं प्र॒त्नेन॑ स॒न्म॑न्ता म॒रु॒त्वंतं॑ ह॒-
वा॒म॑हे । अ॒स्य सी॒म॑स्य पी॒तये॑ ॥ ६ ॥ २७ ॥ म॒रु॒त्वाँ इ॒न्द्र मी॒दुः पि॒वा
सी॒मं श॑त॒क्र॒जो । अ॒स्मि॒न्य॒ज्ञे पु॑रु॒ष्ट ॥ ७ ॥ तु॒भ्ये॒न्द्र म॒-

श॒तिनः प॒तिः मूर्धा क॒विः र॒यीणां ॥४॥ तं ने॒मिं ऋ॒भ्रवः यथा आ
न॒मस्व॒ सह॒तिऽभिः नेदी॒यः य॒ज्ञं अंगि॒रः ॥५॥ २४॥ तस्मै नूनं अ॒-
भिऽद्य॒वे वा॒चा वि॒रूप॒ नित्य॒या वृ॒ष्णे चो॒दस्व॒ सु॒ऽस्तुतिं ॥६॥ कं
जं॑ स्वि॒त् अ॒स्य से॒नया अ॒ग्नेः अ॒पाकऽचक्ष॑सः प॒णिं गो॒युं स्तरा॒-
महे ॥७॥ मा नः दे॒वानां॑ वि॒शः प्र॒स्रा॒तीऽई॒व उ॒साः कृ॒शं न हा॒सुः
अ॒घ्याः ॥८॥ मा नः स॒मस्य॒ दुः॒ऽध्यः परि॒ऽद्वेय॑सः अ॒ह॒तिः ज॒मिः
न ना॒र्वे आ व॒धीत् ॥९॥ नमः ते अ॒ग्ने ओ॒ज॒से गृ॒णंति॑ दे॒व कृ॒ष्टयः
अ॒मैः अ॒मि॒चं अ॒र्द्ये ॥१०॥ २५॥ कु॒वित् सु॒नुः गो॒ऽई॒ष्टये अ॒ग्ने सं॒-
ऽवे॒षिपः॑ र॒यिं उरु॑ऽकृ॒त् उरु॒ नः कृ॒धि ॥११॥ मा नः अ॒स्मिन् म॒-
हा॒ऽध॒ने परा॑ व॒क् भार॑ऽभृ॒त् यथा॑ सं॒ऽव॒गं सं॒ र॒यिं ज॒य ॥१२॥ अ॒न्यं
अ॒स्मत् भि॒यै इ॒यं अ॒ग्ने सि॒स॒क्तु दु॒च्छुना॑ व॒धं नः॒ अम॑ऽव॒त् शवः॑
॥१३॥ यस्य॑ अ॒जु॒पत् न॒मस्वि॒नः श॒मो अ॒दुः॒ऽमख॑स्य वा तं घ॒ इत्
अ॒ग्निः वृ॒धा अ॒व॒ति ॥१४॥ पर॑स्याः अ॒धि सं॒ऽव॒तः अ॒व॒रान् अ॒भि
आ॒त॒र॒य॒च अ॒हं अ॒स्मिं तान् अ॒व ॥१५॥ वि॒द्य हि ते॒ पुरा॑ व॒यं अ॒ग्ने
पि॒तुः यथा॑ अ॒व॒सः अ॒धे ते॒ सु॒मं ई॒महे ॥१६॥ २६॥

॥ ७६ ॥ इ॒मं नु मा॒यिने॑ हु॒वे इ॒ंद्रं ई॒शानं॑ ओ॒ज॒सा म॒रु॒त्वतं॑ न वृ॒-
ज॒से ॥१॥ अ॒यं इ॒ंद्रः म॒रुत्॑ऽस॒खा वि वृ॒षस्य॑ अ॒भि॒न॒त् शि॒रः व॒ज्रेण॑
श॒तऽप॒र्वणा॑ ॥२॥ वृ॒वृ॒धानः॑ म॒रुत्॑ऽस॒खा इ॒ंद्रः वि वृ॒चं ऐ॒र॒यत् सृ॒-
ज॒न् स॒मु॒द्रि॒याः अ॒पः ॥३॥ अ॒यं ह॒ येन॑ वै इ॒दं स्वं॑ म॒रु॒त्वता॑ जितं
इ॒ंद्रेण॑ सोमं॑ऽपी॒तये॑ ॥४॥ म॒रु॒त्वतं॑ ऋ॒जी॒पि॒णं ओ॒ज॒स्वंतं॑ वि॒र॒-
प्ति॒नं इ॒ंद्रं गीः॑ऽभिः हु॒वामहे॑ ॥५॥ इ॒ंद्रं प्र॒त्नेन॑ म॒न्य॒ना म॒रु॒त्वतं॑ ह॒-
वामहे॑ अ॒स्य सोम॑स्य पी॒तये॑ ॥६॥ २७॥ म॒रु॒त्वान् इ॒ंद्र मी॒दुः पि॒वं
सोमं॑ श॒तऽ॒क॒तो॒ अ॒स्मिन् य॒ज्ञे पुरु॑ऽस्तुत् ॥७॥ तुभ्य॑ इ॒त् इ॒ंद्र म॒-

अ० ६. अ० ५. व० ३१.] ॥ १६३ ॥ [म० ८. अ० ८. सू० ७८.

रुन्ते सुताः सोमांसो अद्रिवः । हृदा हूयन्त उक्थिनः ॥ ८ ॥ पिवे-
दिन्द्र मरुत्सखा सुतं सोमं दिविष्टिषु । वज्रं शिशां ओजसा
॥ ९ ॥ उत्तिष्ठन्नोजसा सह पीत्वा शिमे अवेपयः । सोममिन्द्र चमू-
सुतं ॥ १० ॥ अनु त्वा रोदसी उभे क्रक्षमाणमकृपेतां । इन्द्र यद्-
स्युहार्भवः ॥ ११ ॥ चार्चमष्टापदीमहं नवसक्तिमृतस्पृशं । इन्द्रात्प-
रि तन्वं ममे ॥ १२ ॥ २८ ॥

॥ ७७ ॥ १-११ बुरुमुनिः काव्यः ॥ ईदः ॥ १-२ गावशी । १० पृहती । ११ सतोपृहती ॥

॥ ७७ ॥ जज्ञानो नु गतक्रतुचिं पृच्छदिति मातरं । क उयाः के
हे पृथिविरे ॥ १ ॥ आदौ शवस्यंघवीदीर्णवभर्महोषुवं । ते पुं च संतु-
निष्ठुरः ॥ २ ॥ समित्तान्वृचहासिदुत्खे अराँ इव खेदया । प्रवृष्टो
दस्युहार्भवत् ॥ ३ ॥ एकया प्रतिधापिबत्साकं सरांसि चिंशतं ।
इन्द्रः सोमस्य काणुका ॥ ४ ॥ अभि गंधर्वसंतृणदयुधेषु रजः स्वा ।
इन्द्रो ब्रह्मभ्य इवृधे ॥ ५ ॥ २९ ॥ निराविध्यद्विरिभ्य आ धारयत्प-
क्षमोदनं । इन्द्रो बुदं स्वाततं ॥ ६ ॥ गतघंभ इपुस्तवं सहस्रपर्णे
एक इत् । यमिन्द्र चकृपे युजं ॥ ७ ॥ तेन स्तोतृभ्य आ भर् नृभ्यो
नारिभ्यो अक्षवे । सद्यो जात चांभुष्ठिर ॥ ८ ॥ एता च्योन्नानि ते
कृता वपिष्ठानि परीणसा । हृदा बोद्धधारयः ॥ ९ ॥ विश्वेता वि-
ष्टुराभरदुरुक्रमस्येपितः । गतं महियान्दीरपाक्षमोदनं वराह-
मिन्द्र एमुषं ॥ १० ॥ तुविष्टां ते सुकृतं सूमयं धनुः साधुबुदो
हिरण्ययः । उभा ते चाह रणया सुसंस्कृत चट्टपे चिहदृष्टु-
धा ॥ ११ ॥ ३० ॥

॥ ७८ ॥ १-११ बुरुमुनिः काव्यः ॥ ईदः ॥ १-२ गावशी । १० पृहती ॥

॥ ७८ ॥ पुरोक्ताजो नो अयंस इन्द्रं महस्रमा भर् । गता च पृ-
हती

अ० ६. अ० ५. व० ३१.] ॥ १६३ ॥ [म० ८. अ० ८. सू० ७८.

रुन्ते सुताः सोमांसः अद्रिऽवः हृदा हूयन्ते उक्थिनः ॥ ८ ॥ पिव
इत् इद्र मरुत्संखा सुतं सोमं दिविष्टिषु चर्जं शिशानः ओजसा
॥ ९ ॥ उत्तिष्ठन् ओजसा सह पीत्वा शिप्रेः अवेपयः सोमं इद्र
चमूः सुतं ॥ १० ॥ अनुत्वा रोदसी उभे ऋक्षमाणं अकृमेतां इद्रं
यत् दस्युऽहा अभवः ॥ ११ ॥ वाचं अष्टाऽपदीं अहं नवंऽसक्तिं
चतुऽस्पृशं इद्रात् परि तन्वं ममे ॥ १२ ॥ २८ ॥

॥ ७७ ॥ जज्ञानः नु शतऽक्रतुः वि पृच्छत् इति मातरं के उयाः
के हृष्टिष्वरे ॥ १ ॥ आत् इं गयसी अयवीत् आर्यं ऽवाभं अहीषुवं
ते पुचसंतु निःऽतुरः ॥ २ ॥ सं इत् तान् वृचऽहा अखिदत् खे अ-
रान् ऽइव खेदया प्रऽवृद्धः दस्युऽहा अभवत् ॥ ३ ॥ एकया प्रति-
ऽधा अपिचत् साकं सरांसि चिगते इद्रः सोमस्य काणुका ॥ ४ ॥
अभिगंधवं अतृणत् अवुभेषु रजःऽसु आ इद्रः ग्रहऽभ्यः इत् वृधे
॥ ५ ॥ २९ ॥ निः अविध्यत् गिरिऽभ्यः आ धारयत् पक्षं ओदुनं इद्रः
बुंदं सुऽआततं ॥ ६ ॥ शतऽम्रभः श्पुः तवं सहसंऽपरीः एकः इत्
यं इद्रं चकृपे युजं ॥ ७ ॥ तेन स्तोतृऽभ्यः आभर् नृऽभ्यः नारिऽभ्यः
अक्षवे सद्यः जातः चतुऽस्पिर ॥ ८ ॥ एता च्यौत्नानि ते कृता व-
पिष्ठानि परीणसा हृदा वीळु अधारयः ॥ ९ ॥ विश्वा इत् ता विष्णुः
आ अभरत् उरुऽक्रमः त्वाऽईपितः शतं महिषान् क्षीरऽपाकं
ओदुनं वराहं इद्रः एमुपं ॥ १० ॥ तुविऽष्टांते सुऽकृतं सुऽमयं धनुः
साधुः बुंदः हिरण्ययः उभा ते बाहू रण्यां सुऽसंस्कृता चतुऽपे
चित् चतुऽवृथा ॥ ११ ॥ ३० ॥

॥ ७८ ॥ पुरोऽकाशं नः अंधसः इद्रं सहसं आभर् शता च शूर

गोनां ॥ १ ॥ आ नो भर व्यञ्जनं गामर्षमभ्यञ्जनं । सचा मना
हिरण्यया ॥ २ ॥ उत नः कर्णेशोभना मुखि धृष्टवा भर । त्वं हि
श्रुतिषे वसो ॥ ३ ॥ नको वृधोऽक ईद्र ते न सुपा न सुदा उत ।
नान्यस्त्वच्छूर वाघतः ॥ ४ ॥ नकीमिन्द्रो निकर्तवे न शक्रः परि-
शक्तवे । विश्वं शृणोति पश्यति ॥ ५ ॥ ३१ ॥ समन्तं मर्त्यानामदब्धो
नि चिकीपते । पुरा निदध्विचिकीपते ॥ ६ ॥ ऋत्वा इत्पूरुमुदरं तुर-
स्यास्ति विधतः । वृषभः सोमपावः ॥ ७ ॥ त्वे वसूनि संगता
विश्वा च सोम सौभगा । सुदात्वपरिहृता ॥ ८ ॥ त्वामिद्यं वयुर्मम
कामी गृह्युहिरण्ययुः । त्वामश्वयुरेपते ॥ ९ ॥ तवेदिद्राहमाशसा
हस्ते दाव चना देद । दिनस्य वा मघवन्संभृतस्य वा पूधि यवस्य
काशिता ॥ १० ॥ ३२ ॥

॥ ७९ ॥ १-९ ऋद्धभोगेयः ॥ सोमः ॥ १-८ गायत्री । ९ अनुष्टुप ॥

॥ ७९ ॥ अयं कानुरगुभीतो विश्वजिदुद्भिदिस्तोमः । ऋषि-
र्विप्रः कार्त्वेन ॥ १ ॥ अभ्यूर्णोति यन्त्रं भिपक्ति विश्वं यचुरं ।
प्रेमं धः ख्यन्निः श्रोणो भूत् ॥ २ ॥ त्वं सोम तनूकृद्भो जेपोभ्यो-
ऽन्यकृतेभ्यः । उरु यन्तासि वरुथं ॥ ३ ॥ त्वं चिन्ती तव दक्षैर्दिव
आ पृथिव्या चञ्जीपिन् । यावीर्यस्य चिह्नपः ॥ ४ ॥ अथिनो
मन्ति चेदर्थं गच्छानिदुहो राति । ववृज्युस्तृणतः कामै ॥ ५ ॥ ३३ ॥
विदद्यत्पूर्य नष्टमुदीमृतायुर्मीरयत् । प्रेमायुस्तारोदतीर्ण ॥ ६ ॥
सुशेवो नो मृक्याकुरद्वन्नतुरवातः । भवा नः सोम शं हृदे
॥ ७ ॥ मा नः सोम सं वीविजो मा वि वीभिपथा राजन् । मा
नो हार्दि त्रिपा वधीः ॥ ८ ॥ अयं यत्स्वे सधस्ये देवानां दुर्मती-
रीक्षे । राजन्त्रप द्विपः सेध मीढो अयं सिपः सेध ॥ ९ ॥ ३४ ॥

अ० ६. अ० ५. व० ३४.] ॥ १६४ ॥ [म० ८. अ० ८. सू० ७९.

गोनां ॥ १ ॥ आ नः भरु विऽअंजनं गां अर्थं अभिऽअंजनं सचा
मना हिरण्यया ॥ २ ॥ उत नः कर्णेऽशोभना पुरुणि धृष्णो आ
भरु त्वं हि पृथिव्ये वसो ॥ ३ ॥ नको वृधीकः इंद्र ते न सुऽसाः न
सुऽदाः उत न अन्यः तत् पूर वा घतः ॥ ४ ॥ नको इंद्रः निऽकर्तवे
न शक्रः परिऽशक्तवे विश्वं शृणोति पश्यति ॥ ५ ॥ ३१ ॥ सः मन्युं
मर्त्यानां अदव्यः नि चिकीपते पुरा निदः चिकीपते ॥ ६ ॥ क्रतुः
इत् पूर्णं उदरं तुरस्यं अस्ति विधतः वृचऽमः सोमऽपावः ॥ ७ ॥ त्वं
वसूनि संऽगता विश्वा च सोम सोमर्गा सुऽदातुं अर्परिऽदृता ॥ ८ ॥
त्वां इत् यवऽयुः मम कामः गव्युः हिरण्यऽयुः त्वां अश्वऽयुः आ
ईपते ॥ ९ ॥ तव इत् इंद्र अहं आऽशसां हस्ते दार्चं च न आ ददे दिन-
स्य वा मघऽवन् संऽभृतस्य वा पृथि यवस्य काशिना ॥ १० ॥ ३२ ॥

॥ ७९ ॥ अयं कृन्तुः अगृभीतः विश्वऽजित् उतऽभित् इत् सोमः
चतृपिः विप्रः काव्येन ॥ १ ॥ अभि ऊर्णोति यत् नमं भिषक्ति विश्वं
यत् तुरं प्र ई अंधः ख्यत् निः श्रोणः भूत ॥ २ ॥ त्वं सोम तनूकृतऽभ्यः
द्वेपऽभ्यः अन्यऽकृतेभ्यः उरु यंता अस्मि वरुण ॥ ३ ॥ त्वं चित्ती तव
दक्षिः दिवः आ पृथिव्याः ऋजीपिन् यावीः अघस्य चित् द्वेपः
॥ ४ ॥ अर्थिनः यंति च इत् अर्थं गच्छान् इत् ददुपः रातिं ववृज्युः
तृप्यंतः कामै ॥ ५ ॥ ३३ ॥ विदत् यत् पूर्वं नष्टं उत ई चतुऽयुं ईरयत्
प्र ई आयुः तारीत् अतीर्ण ॥ ६ ॥ सुऽशेवः नः मूळयाकुः अहम-
ऽक्रतुः अवातः भवं नः सोम शं ददे ॥ ७ ॥ मा नः सोम सं वीविजः
मा वि वीभिषथाः राजन् मा नः हार्दि निषा वधीः ॥ ८ ॥ अवं यत्
स्वे सपऽस्ये देवानां दुऽमतीः ईक्षे राजन् अर्प द्विपः सेध मीर्धुः
अर्प सिधः सेध ॥ ९ ॥ ३४ ॥

अ० ६. अ० ५. व० ३८.] ॥ १६५ ॥ [म० ८. अ० ९. सू० ८१.

॥ ८० ॥ १-१० एकद्वितीयाः ॥ १-९ इन्द्रः । १० देवाः ॥ १-९ गायत्री । १० विष्णुः ॥

॥ ८० ॥ न ह्य॑ प॒न्यं व॒ळा॒क॒रं म॒डितारं॑ शतक्रतो । त्वं न॑ इ॒न्द्र मृ॒-
ळय ॥ १ ॥ यो नः॑ श॒श्वत्पु॒रावि॒ष्यामृ॒धो वाज॑सातयो । स त्वं न॑ इ॒न्द्र
मृळय ॥ २ ॥ किम॑ंग र॒धचो॒दनः सु॒चान॒स्यावि॒तेद॑सि । कुवि॒-
त्स्वि॒न्द्र रा॒ः शर्कः॑ ॥ ३ ॥ इ॒न्द्र प्र॒णो रथ॑मव प॒श्चाच्चि॒त्संत॑मद्रिवः । पु॒-
रस्ता॑देनं मे कृ॒धि ॥ ४ ॥ ह॒न्तो नु॒ किमा॑ससे प्रथ॒मं नो॒ रथं॑ कृ॒धि ।
उ॒पमं॑ वाज॒यु श्रवः॑ ॥ ५ ॥ ३५ ॥ अ॒र्वा नो॒ वाज॒यु रथं॑ सु॒करं॑ ते कि॒-
मि॒त्परि॑ । अ॒स्मान्सु॒ जि॒ग्युष॑स्कृ॒धि ॥ ६ ॥ इ॒न्द्र ह॒व्यं स्व॒ पूर॑सि भ॒द्रा तं
एति॑ निष्कृ॒तं । इ॒यं धी॒र्घृत्वि॒यावती॑ ॥ ७ ॥ मा सी॑मय॒द्य आ भा॑-
गु॒र्वी का॒ष्टा हि॒तं ध॒नं । अ॒पावृ॑क्ता अ॒रु॒त्नयः॑ ॥ ८ ॥ तुरी॒यं ना॒म
य॒ज्ञियं॑ य॒दा क॒स्तदु॑ष्मसि । आदि॒त्पति॑र्न ओ॒हसे ॥ ९ ॥ अ॒वीवृ॑-
ध॒वो अ॒मृता॒ अम॑दी॒देक॒द्युर्दे॒वा उ॒त या॒र्य दे॒वीः । तस्मा॑ उ॒ राधः॑
कृ॒णुत॑ प्रश॒स्तं प्रा॒तर्म॑ष्टु॒ धिया॑व॒सुर्जंग॑म्यात् ॥ १० ॥ ३६ ॥ ८ ॥

॥ ८१ ॥ १-९ सुमीदी कायः ॥ इन्द्रः ॥ गायत्री ॥

॥ ८१ ॥ आ तू न॑ इ॒न्द्र क्षु॒मंतं॑ चि॒त्रं या॒भं सं गृ॑भाय । म॒हा॒हुस्ती
दक्षि॑णेन ॥ १ ॥ वि॒द्वा हि॒ त्वा तु॒विकूर्मि॑ तु॒विदे॑ष्यं तु॒वीम॑घं ।
तु॒वि॒मा॒वम॑वोभिः ॥ २ ॥ न॒हि त्वा॑ शूर दे॒वा न म॑र्ता॒सो दि॒-
त्संतं॑ । भी॒मं न गां॑ वा॒रय॑ति ॥ ३ ॥ ए॒तो न्वि॒द्रं स्त॒वामे॑श॒नं
व॒स्त्वः स्व॒राजं॑ । न रा॒धसा॑ म॒र्धिय॑न्वः ॥ ४ ॥ प्र॒ स्तो॒पदु॑षं गा॒-
सि॒पच्छु॒वत्सामं॑ गी॒यमा॑नं । अ॒भि रा॒धसा॑ जुगु॒रत् ॥ ५ ॥ ३७ ॥ आ
नो॑ भ॒र दक्षि॑णेना॒भि स॒व्येन॒ प्र मृ॑श । इ॒न्द्र मा नो॒ वसो॑र्निर्भा॒क्
॥ ६ ॥ उ॒प क्र॑म॒स्वा भ॑र धृ॒षता॑ धृ॒ष्णो ज॑ना॒नां । अ॒दा॒शू॒रस्य॒
येदः॑ ॥ ७ ॥ इ॒न्द्र य॒उ नु॒ ते अ॒स्ति वा॒जो वि॒प्रेभिः॑ स॒न्नि॒वः । अ॒स्मा-

॥ ८० ॥ नहि अन्यं बळा अकरं मडितारं शतऽक्रतो० त्वं नः
इंद्र मूळ्य ॥ १ ॥ यः नः शशत् पुरा आविष्य अमृधः वाजऽसातये
सः त्वं नः इंद्र मूळ्य ॥ २ ॥ किं अंगरघऽचोदनः सुन्वानस्य अविता
इत् अस्ति कुवित् सु इंद्र नः शकः ॥ ३ ॥ इंद्रं प्र नः रथं अथ पश्चात्
चित् संतं अद्रिऽवः पुरस्तात् एनं मे कृधि ॥ ४ ॥ हंतो नु किं आ-
ससे प्रथमं नः रथं कृधि उपऽमं वाजऽयुथर्वः ॥ ५ ॥ ३५ ॥ अथ नः
वाजऽयुं रथं सुऽकरं ते किं इत् परि अस्मान् सु जिग्युषः कृधि ॥ ६ ॥
इंद्रं हसंस्व पूः असिभद्रा ते एति निःऽकृतं इयं धीः चतुर्विधऽवती
॥ ७ ॥ मा सीं अवधे आभाक् उर्वी काष्ठा हितं धनं अपऽआवृक्ताः
अरन्त्यः ॥ ८ ॥ तुरीयं नाम यज्ञियं यदा करः तत् उग्रमसि आत्
इत् पतिः नः ओहसे ॥ ९ ॥ अवीवृधत् वः अमृताः अमदीत् एक-
ऽद्युः देवाः उत याः च देवीः तस्मिं जुं राधः कृणुत प्रऽशस्तं प्रातः
मद्यु धियाऽवसुः जगम्यात् ॥ १० ॥ ३६ ॥ ८॥

॥ ८१ ॥ आ तु नः इंद्र द्युऽमंतं चिचं याभं संगृभाय महाऽहस्ती
दक्षिणेन ॥ १ ॥ विद्म हि त्वा तुविऽकूर्मिं तुविऽदेणं तुविऽमघं
तुविऽमाचं अवंऽभिः ॥ २ ॥ नहि त्वा शूर देवाः न मर्तासः दि-
त्संतं भीमं न गां वारयते ॥ ३ ॥ आ इत् जुं नु इंद्रं स्तवाम ईशानं
वस्वः स्वऽराजं न राधसा मर्धिपत् नः ॥ ४ ॥ प्र स्तोपत् उपं गा-
सिपत् अथ वत्सामं गीयमानं अभि राधसा जुगुरत् ॥ ५ ॥ ३७ ॥ आ
नः भर दक्षिणेन अभि सव्येन प्र मृश इंद्रं मा नः वसोः निः भाक्
॥ ६ ॥ उपं क्रमस्व आ भर धृपता धृणो जनानां अदाशूऽतरस्य
वेदः ॥ ७ ॥ इंद्रं यः जुं नु ते अस्ति वाजः विप्रेभिः सर्निवः अस्मा-

अ० ६. अ० ६. व० ४.] ॥ १६६ ॥ [म० ८. अ० ९. सू० ८३.

भिः सु तं संनुहि ॥ ८ ॥ सद्योजुर्वस्ते वाजा अस्मभ्यं विश्वश्चंद्राः ।
वैश्वं मधू जरंते ॥ ९ ॥ ३८ ॥ ५ ॥

॥ ८३ ॥ १-९ कुसीदी कावः ॥ इद्रः ॥ गायत्री ॥

॥ ८२ ॥ आ प्र द्रव परावतो ऽर्वावतश्च वृचहन् । मध्वः प्रति
प्रभर्मेणि ॥ १ ॥ तीयाः सीमासु आ गंहि सुतासो मादयिष्णवः ।
पिवा दधृग्यथोचिषे ॥ २ ॥ इया मंदस्वादु ते ऽरं वराय मन्यवे । भुवत्त
इद्रं गं हृदे ॥ ३ ॥ आ त्वंश्चवा गंहि न्युक्थानि च हूयसे । उपमे
रोचने दिवः ॥ ४ ॥ तुभ्या यमद्विभिः सुतो गोभिः श्रीतो मदायुकां ।
प्रसोमं इद्रं हूयते ॥ ५ ॥ १ ॥ इद्रं शुधिसु मे हवमस्मे सुतस्य गोमतः ।
वि पीतिं तृप्तिमं शुहि ॥ ६ ॥ य इद्रं चमसेष्ठा सोमंश्चमूषु ते सुतः ।
पिवेदस्य त्वमीशिषे ॥ ७ ॥ यो अप्सु चंद्रमा इव सोमंश्चमूषु दहणे ।
पिवेदस्य त्वमीशिषे ॥ ८ ॥ यं ते श्येनः पदाभरत्तिरी रजास्यस्पृतं ।
पिवेदस्य त्वमीशिषे ॥ ९ ॥ २ ॥

॥ ८३ ॥ १-९ कुसीदी कावः ॥ पिषे देवाः ॥ गायत्री ॥

॥ ८३ ॥ देवानां मिदवो महत्तदा वृणीमहे वयं । वृणांम-
स्मभ्यं मूतये ॥ १ ॥ ते नः संतु युजः सदा वरुणो मित्रो अर्यमा ।
वृधासंश्च प्रचेतसः ॥ २ ॥ अतिं नो विष्मिता पुरु नौभिरपो न
ययंथ । यूयमृतस्य रथ्यः ॥ ३ ॥ वामं नो अस्त्वयं मन्वां व-
रुणं शंस्यं । वामं स्वावृणीमहे ॥ ४ ॥ वामस्य हि प्रचेतस इशा-
नासो रिशादसः । नेमादित्या अधस्य यत् ॥ ५ ॥ ३ ॥ वयमिदं
सुदानवः क्षियंती यांती अध्वन्ना । देवा वृधाय हूमहे ॥ ६ ॥
अधि न इद्रेपां विष्णो सजात्यानां । उता मरुतो अश्विना
॥ ७ ॥ प्र भ्रातृत्वं सुदानवो ऽर्धं दित्ता समान्या । भ्रातृर्गर्भं भरा-

अ० ६. अ० ६. व० ४.] ॥ १६६ ॥ [म० ८. अ० ९. सू० ८३.

भिः सुतं सनुहि ॥ ८ ॥ सद्यः ऽजुवं ते वाजाः अस्मभ्यं विश्वं चंद्राः
वशैः च मद्यु जरंते ॥ ९ ॥ ३८ ॥ ५ ॥

॥ ८२ ॥ आ म द्रव परा ऽवतः अर्वा ऽवतः च वृष ऽहन् मध्वः
प्रति म ऽभर्मणि ॥ १ ॥ तीघाः सोमांसः आ गृहि सुतासः मादयि-
ष्णवः पिवं दधृक यथा ओचिये ॥ २ ॥ इषा मंदस्व आत् ऊं ते अरं
वराय मन्यवे भुवंत ते इंद्र शं हृदे ॥ ३ ॥ आ तु अश्वो आ गृहि नि
उक्थानि च हूयसे उष ऽमे रोचने दिवः ॥ ४ ॥ तुभ्यं अयं अद्रि ऽभिः
सुतः गोभिः श्रीतः मदाय कं प्र सोमः इंद्र हूयते ॥ ५ ॥ १ ॥ इंद्रं शुधि
सु मे हवं अस्मे सुतस्य गो ऽमंतः वि पीतिं नृभिं अद्युहि ॥ ६ ॥ यः
इंद्रं च मसेषु आ सोमः च मूषु ते सुतः पिवं इत् अस्य त्वं ईशिषे
॥ ७ ॥ यः अप ऽसु चंद्रमाः ऽइव सोमः च मूषु ददंशे पिवं इत् अस्य
त्वं ईशिषे ॥ ८ ॥ यं ते श्येनः पदा आ अमरत् तिरः रजांसि अस्पृतं
पिवं इत् अस्य त्वं ईशिषे ॥ ९ ॥ २ ॥

॥ ८३ ॥ देवानां इत् अवंः महत् तत् आ वृणीमहे वयं वृणां
अस्मभ्यं ऊतये ॥ १ ॥ ते नः संतु युजः सदा वरुणः मित्रः अर्यं ऽमा
वृधासः च प्र ऽचेतसः ॥ २ ॥ अति नः विष्पिता युरु नौभिः अपः
न पर्येष यूयं वृतस्य रथ्यः ॥ ३ ॥ वामं नः अस्तु अर्यमन् वामं व-
रुण शंस्य वामं हि आ ऽवृणीमहे ॥ ४ ॥ वामस्य हि प्र ऽचेतसः ई-
शानासः रिशादसः न ई आदित्याः अघस्य यत् ॥ ५ ॥ ३ ॥ वयं इत्
वः सु ऽदानवः स्थियंतः यांतः अश्वं आ देवाः वृधाय हूमहे ॥ ६ ॥
अधि नः इंद्र एषां विष्णो स ऽजान्यानां इत् मरुतः अश्विना ॥ ७ ॥
प्र भ्रातृत्वं सु ऽदानवः अथ द्विता समान्या मातुः गर्भे भ्रा-

अ० ६. अ० ६. व० ८.] ॥ १६७ ॥ [म० ८. अ० ९. सू० ८५.]

महे ॥ ८ ॥ यूयं हि ष्ठा सुदानव इन्द्रज्येष्ठा अभिर्धवः । अथा चिद्व
उत युवे ॥ ९ ॥ ४ ॥

॥ ८४ ॥ १-९ उज्जना काव्यः ॥ अग्निः ॥ गायत्री ॥

॥ ८४ ॥ प्रेष्टं वो अतिथिं स्तुषे मित्रमिव प्रियं । अग्निं रथं न वे-
द्यं ॥ १ ॥ कविर्मिव प्रचेतसं यं देवासो अर्धं द्विता । नि मर्त्येष्वा-
दुधुः ॥ २ ॥ त्वं यविष्ठ दाणुषो नूः पाहि ऋणुधी गिरः । रक्षा तो क-
सुत त्मना ॥ ३ ॥ कया ते अग्ने अंगिर ऊर्जो नपादुपस्तुतिं । वराय
देव मन्यवे ॥ ४ ॥ दार्शेम कस्य मनसा यज्ञस्य सहसो यही । कर्दु
वीच इदं नमः ॥ ५ ॥ ५ ॥ अथा त्वं हि नृत्स्कारो विष्वा अस्मभ्यं सु-
क्षितीः । वाजद्रविणसो गिरः ॥ ६ ॥ कस्य नूनं परीणसो धियो
जिज्यसि दंपते । गोपाता यस्य ते गिरः ॥ ७ ॥ तं मर्जयंत सुक्रतुं
पुरोयावानमाजिपु । स्वेषु क्षयेषु वाजिनं ॥ ८ ॥ क्षेति क्षेमभिः
साधुभिर्नैक्यं घ्नन्ति हन्ति यः । अग्ने सुवीर एधते ॥ ९ ॥ ६ ॥

॥ ८५ ॥ १-९ कृष्णः ॥ अश्विनी ॥ गायत्री ॥

॥ ८५ ॥ आ मे हवँ नासत्याश्विना गच्छतं सुवं । मध्वः सोमस्य
पीतये ॥ १ ॥ इमं मे स्तोममश्विनेमं मे ऋणुतं हवँ । मध्वः सोम-
स्य पीतये ॥ २ ॥ अयं वां कृष्णो अश्विना हवन्ते वाजिनीवसू । म-
ध्वः सोमस्य पीतये ॥ ३ ॥ ऋणुतं जरितुर्हवँ कृष्णस्य स्तुवतो नरा ।
मध्वः सोमस्य पीतये ॥ ४ ॥ हृदि र्यतमदाभ्यं विप्राय स्तुवते न-
रा । मध्वः सोमस्य पीतये ॥ ५ ॥ ७ ॥ गच्छतं दाणुषो गृहमित्या
स्तुवतो अश्विना । मध्वः सोमस्य पीतये ॥ ६ ॥ युंजायां रासभं रथे
वीङ्गं वृषणसू । मध्वः सोमस्य पीतये ॥ ७ ॥ चिवं धुरेण चि-
वृता रथेना यातमश्विना । मध्वः सोमस्य पीतये ॥ ८ ॥ नू

महे ॥८॥ यूयं हि स्य सु० दानवः इन्द्रं ज्येष्ठाः अभि० द्यवः अध० चित्
वः उत ब्रुवे ॥९॥४॥

॥८४॥ प्रेष्ठ० वः अतिथिं स्तुये मिचं० इव मियं अग्रिं रथं न वेद्यं
॥१॥ कृविं० इव प्र० चेतसं यं देवासः अध० क्षिता नि मर्त्येषु आ-
० दधुः ॥२॥ त्वं यविष्ठ० दा० पुषः नृन् पा० हि णृणुधि गिरः रक्ष० तो० कं
उत त्मना ॥३॥ कया ते अग्ने अंगिरः ऊर्जः नृपात् उषं० स्तुतिं व-
राय देव० मन्यवे ॥४॥ दारो० म० कस्य मनसा यज्ञस्य सहस्रः य० हो० कत्
ऊं० वो० चे० इदं नमः ॥५॥५॥ अध० त्वं हि नः करः विश्वाः अ० स्मभ्यं
सु० क्षि० तोः वाजं० द्रवि० णसः गिरः ॥६॥ कस्य नूनं परी० णसः धियः
जि० त्व० सि० दं० पते० गो० सा० ता यस्य ते गिरः ॥७॥ तं म० र्ज० यन्त० सु० क्रतुं
पु० रः० या० वा० नं आ० जि० पुं स्वे० पुं क्षये० पुं वा० जि० नं ॥८॥ क्षेति० क्षेमे० भिः
सा० धु० भिः नकिः यं म० ति० हंति० यः अग्ने० सु० वी० रः ए० ध० ते ॥९॥६॥

॥८५॥ आ० मे० ह० वं ना० स० त्या अ० श्वि० ना गच्छ० तं यु० वं म० ध्वः सोम० स्य
पी० तये ॥१॥ इ० मं मे० स्तोमं० अ० श्वि० ना इ० मं मे० णृणु० तं ह० वं म० ध्वः सोम०
स्य पी० तये ॥२॥ अ० यं वां कृ० णां अ० श्वि० ना ह० वन्ते वा० जि० नी० व० सू० म-
ध्वः सोम० स्य पी० तये ॥३॥ णृणु० तं ज० रि० तुः ह० वं कृ० णस्य स्तु० व० तः न० रा
म० ध्वः सोम० स्य पी० तये ॥४॥ हृ० दिः य० तं अ० दा० भ्यं वि० प्रा० य स्तु० व० ते न०
रा म० ध्वः सोम० स्य पी० तये ॥५॥७॥ गच्छ० तं दा० पुषः गृ० हं इ० त्या स्तु०
व० तः अ० श्वि० ना म० ध्वः सोम० स्य पी० तये ॥६॥ मुं० जा० यां रा० सं० भ० रथे० वी०
कु० ङ्गे वृ० ण० व० सू० म० ध्वः सोम० स्य पी० तये ॥७॥ चि० वं० धुरे० ण
चि० व० तं रथे० न आ० या० तं अ० श्वि० ना म० ध्वः सोम० स्य पी० तये ॥८॥ नु

अ० ६. अ० ६. व० १०.] ॥ १६८ ॥ [म० ८. अ० ९. सू० ८७.]

मे गिरो नासत्याश्विना प्रावतं युवं । मध्वः सोमस्य पीतये ॥ ९॥ ८॥

॥ ८६ ॥ १-५ कृष्णो विश्वको वा कार्ष्णिः ॥ अश्विनौ ॥ जगती ॥

॥ ८६ ॥ उभा हि दत्ता भिषजा मयोभुवोभा दक्षस्य वचंसो
वभूवधुः । ता वां विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि यौष्टं सुख्या
सुमोचतं ॥ १ ॥ कथा नूनं वां बिमना उप स्रवद्युवं धियं ददधुर्व-
स्यं दृष्टये । ता वां विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि यौष्टं सुख्या
सुमोचतं ॥ २ ॥ युवं हि परा पुरुभुजेममेधतुं विष्णांश्च ददधुर्वस्य-
दृष्टये । ता वां विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि यौष्टं सुख्या
सुमोचतं ॥ ३ ॥ उत त्वं वीरं धनसामृजीपिणं दूरे चित्संतमवसे
हवामहे । यस्य स्वादिष्टा सुमतिः पितुर्यथा मा नो वि यौष्टं सु-
ख्या सुमोचतं ॥ ४ ॥ ऋतेन देवः संविता शमायत ऋतस्य शृंग-
मुर्विया वि पंप्रथे । ऋतं सांसाह महिं चित्पृतन्यतो मा नो वि
यौष्टं सुख्या सुमोचतं ॥ ५ ॥ ९॥

॥ ८७ ॥ १-६ कृष्णो दुष्टीको वा वासिष्ठः प्रियमेधो वा ॥ अश्विनौ ॥ ब्राह्मणं ॥

॥ ८७ ॥ दुष्टी वां स्तोमो अश्विना क्विविर्न सेक आ गतं ।
मध्वः सुतस्य स दिवि प्रियो नरा पातं गौराबिवेरिणे ॥ १ ॥
पिबतं धर्मं मधुमंतमश्विना बहिः सीदतं नरा । ता मैदसाना
मनुषी दुरोण आ नि पातं वेदसा वयः ॥ २ ॥ आ वां वि-
श्वभिरूतिभिः प्रियमेधा अदूषत । ता वर्तिर्योतमुप वृक्तव-
हिपो जुष्टं यज्ञं दिविष्टिपु ॥ ३ ॥ पिबतं सोमं मधुमंतम-
श्विना बहिः सीदतं सुमत् । ता वावृधाना उप सुष्टुतिं
दिवी गतं गौराबिवेरिणं ॥ ४ ॥ आ नूनं यातमश्विनाश्वेभिः
पुषितप्सुभिः । दत्ता हिरण्यवर्तनी शुभस्पती पातं सोम-

मे गिरः नासत्या अश्विना प्र अवतं युवं मध्वः सोमस्य पीतये
॥ ९॥ ८॥

॥ ८६ ॥ उभा हि दसा भिपजा मयः ऽभुवा उभा दसास्य वचसः
वभूवयुः ता वां विश्वकः हवते तनूऽकृषे मानः वि यौष्टं सखा मु-
मोचतं ॥ १ ॥ कथा नूनं वां विऽमनाः उप स्तवत् सुवं धियं ददधुः
वस्यः ऽइष्टये ता वां विश्वकः हवते तनूऽकृषे मानः वि यौष्टं स-
खा मुमोचतं ॥ २ ॥ युवं हि स्म पुरुऽभुजा इमं एधतुं विष्णावे द-
दधुः वस्यः ऽइष्टये ता वां विश्वकः हवते तनूऽकृषे मानः वि यौष्टं
सखा मुमोचतं ॥ ३ ॥ उत त्वं वीरं धनऽसां अजीयिणं दूरे चित्
संतं अवसे हवामहे यस्य स्वादिश सुऽमतिः पितुः यथा मा नः
वि यौष्टं सखा मुमोचतं ॥ ४ ॥ अतेन देवः सविता शंऽआयते
अतस्य शृंगं उर्विया वि प्रमथे अतं ससाह महि चित् पृतन्यतः
मानः वि यौष्टं सखा मुमोचतं ॥ ५ ॥ ९ ॥

॥ ८७ ॥ शुम्नी वां स्तोमः अश्विना क्रिविः न सेके आ गतं
मध्वः सुतस्य सः दिवि प्रियः नरा पातं गौरौऽईव इरिणे ॥ १ ॥
पिवतं घर्मे मधुऽमंतं अश्विना आ बर्हिः सीदतं नरा ता मं-
दसाना मनुषः दुरोणे आ नि पातं वेदसा वयः ॥ २ ॥ आ वां
विष्वाभिः कृतिऽभिः प्रियऽमेधाः अहूपत ता वर्तिः यातं उप
वृक्तऽवर्हिपः जुष्टं यज्ञं दिविष्टिषु ॥ ३ ॥ पिवतं सोमं मधुऽमंतं
अश्विना आ बर्हिः सीदतं सुऽमा ता ववृधानौ उप सुऽस्तुतिं
दिवः गतं गौरौऽईव इरिणं ॥ ४ ॥ आ नूनं यातं अश्विना अश्वेभिः
मुपितप्सुऽभिः दसा हिरण्यऽवर्तनी० शुभः पती पातं सोमं

अ० ६, अ० ६, व० १२.] ॥ १६९ ॥ [म० ८, अ० ९, सू० ८९.

मृतावृधा ॥ ५ ॥ वयं हि वां हवामहे विषन्ववो विप्रांसो वाजंसा-
तये । ता वल्गू दूसा पुरुदंससा धियाश्विना श्रुध्या गतं ॥ ६ ॥ १० ॥

॥ ८८ ॥ १-६ नोपाः ॥ इंद्रः ॥ प्राणायं ॥

॥ ८८ ॥ तं वो दस्ममृतीपहं वसोमैदानमंधसः । अग्नि वत्सं न
स्वसरिषु धेनव इंद्रं गोभिर्नवामहे ॥ १ ॥ द्युक्षं सुदानुं तविंषीभि-
रावृतं गिरिं न पुरुभीजसं । क्षुमंतं वाजं श्रुतिर्न सहस्रिणं मधू
गोमंतमीमहे ॥ २ ॥ न त्वा वृहतो अद्रयो वरंत इंद्र वीळवः ।
यद्विस्तसि ह्युवते मावते वसु ऋक्पृष्टा मिताति ते ॥ ३ ॥ यीक्षा-
सि क्रत्वा श्वंसोत दंसना बिम्बा जाताभि मज्जमना । आ त्वाय-
मर्के कृतये ववर्तति यं गोतमा अजीजनन् ॥ ४ ॥ प्र हि रिरिष
श्रोजसा दिवो अंतैभ्यस्परि । न त्वा विध्याच रज इंद्र पार्थिवमनु
स्वधां ववक्षिष्य ॥ ५ ॥ नक्किः परिष्टिर्मघवन्मघस्य ते यद्वाणुपे
दणस्यसि । अस्माकं बोध्युचथस्य चीदिता मंहिष्ठो वाजंसा-
तये ॥ ६ ॥ ११ ॥

॥ ८९ ॥ १-७ नृमेघपुरमेधो ॥ इंद्रः ॥ १-८ प्राणायं । ९, ६ अनुवृत् । ७ पृहती ॥

॥ ८९ ॥ बृहदिंद्राय गायत मरुतो वृषहंतमं । येन ज्योति-
रजनयन्नृतावृधो देवं देवाय जागृवि ॥ १ ॥ अपाधमद्भि-
शंस्तीरशस्तिहाधेन्द्रो द्युम्याभवत् । देवास्त इंद्र सख्याय ये-
मिरे बृहद्भानो मरुद्गण ॥ २ ॥ प्र व इंद्राय बृहते मरुतो
घसार्चत । वृषं हनति वृषहा शतक्रतुयंजणे शतपर्व-
णा ॥ ३ ॥ अग्नि प्र भर धूपता धूपन्मत्तः श्रवश्चित्ते असद्वृ-
हत् । अपत्वापो जवंसा वि मातरो हनो वृषं जया स्वः
॥ ४ ॥ यज्जायंथा अपूर्यो मघवन्वृषहत्याय । तत्पृथिवीम-

चतुऽवृथा ॥ ५ ॥ वयं हि वां हवामहे विपन्यवः विप्रांसः वाज-
ऽसातये ता वल्गू दसा पुरुऽदंससा धिया अश्विना श्रुषी आ
गतं ॥ ६ ॥ १० ॥

॥ ८८ ॥ तं वः दस्मं चतिऽसहं वसोः मंदानं अर्धसः अभि वत्सं
न स्वसरेषु धेनवः इंद्रं गोःऽभिः नवामहे ॥ १ ॥ द्युक्षं सुऽदानुं त-
विषीभिः आऽवृतं गिरिं न पुरुऽभोजसं क्षुमंतं वाजं शतिनं सु-
हृसिणं मक्षु गोऽमंतं इमहे ॥ २ ॥ न त्वा वृहंतः अद्रयः वरंते इंद्र
वीळवः यत् दित्ससि स्तुवते माऽवते वसु नकिः तत् आ मिना-
ति ते ॥ ३ ॥ योद्या असि क्रत्वा शर्वसा उत दंसना विष्वा जाता अभि
मज्मना आ त्वा अयं अर्कः ऊतये ववर्तति यं गोतमाः अजीज-
नन् ॥ ४ ॥ प्र हि रिरिषे ओजसा दिवः अंतैभ्यः परि न त्वा विव्याच
रजः इंद्र पार्थिवं अनु स्वधां ववक्षिष ॥ ५ ॥ नकिः परिष्टिः मघ-
ऽवन् मघस्य ते यत् दाणुपे दशस्यसि अस्माकं बोधि उचयस्य
चोदिता मंहिष्ठः वाजऽसातये ॥ ६ ॥ ११ ॥

॥ ८९ ॥ बृहत् इंद्राय गायत मरुतः वृचहंऽतमं येन ज्योतिः
अजनयन् चतुऽवृधः देवं देवाय जागृवि ॥ १ ॥ अर्प अधमत् अ-
भिऽशस्तीः अशस्तिऽहा अर्प इंद्रः द्युषी आ अभवत् देवाः ते इंद्र
सख्याय येमिरे बृहत्ऽभानो मरुत्ऽगण ॥ २ ॥ प्र वः इंद्राय बृहते
मरुतः प्रहं अर्चत वृचं हुनति वृचऽहा शतऽक्रतुः वज्रेण शत-
ऽपर्वणा ॥ ३ ॥ अभि प्र भर धृषता धृषत्ऽमनः श्रवः चित्ते अ-
सत् बृहत् अर्पितु आपः जर्वसा वि मातरः हनः वृचं जयं स्वः ०
॥ ४ ॥ यत् जायथाः अपूर्व्यं मघऽवन् वृचऽहत्याय तत् पृषिवी

प्रथयस्तदस्तभा उत छां ॥५॥ तन्नै यज्ञो अजायत तर्क उत हस्त-
तिः । तद्विश्वमभिभूरसि यज्जातं यच्च जन्तु ॥६॥ आभासु पक्रमैर्य
आ सूर्य रोहयो दिवि । यमे न सामन्तपता सुवृक्तिभिर्जुष्टं गिर्व-
णसे बृहत् ॥७॥ १२॥

॥ १७० ॥ १-६ नृपेधपुरुमेधो ॥ इन्द्रः ॥ प्रागार्थ ॥

॥ १७० ॥ आ नो विश्वासु हव्य इन्द्रः समत्सु भूषतु । उप ब्रह्माणि
सर्वानानि बृहदा परमज्या च्छचीपमः ॥१॥ त्वं दाता प्रथमो राध-
सामस्यसि सत्य इशानकृत् । तुविद्युक्षस्य युज्या वृणीमहे पृचस्य
शर्वसो महः ॥२॥ ब्रह्मा त इन्द्र गिर्वणः क्रियन्ते अनन्तिष्ठता । इमा
जुषस्व हर्यश्च योजनेन्द्र या ते अमन्महि ॥३॥ त्वं हि सत्यो मघवन्न-
नान्ततो बृचा भूरि न्युजसे । स त्वं शविष्ठ वज्रहस्त दाणुपेऽवाचं
रयिमा कृधि ॥४॥ त्वमिन्द्र यथा अस्यृजोपी शवसस्पते । त्वं बृचा-
णि हंस्यप्रतीन्येक इदनुक्ता चर्यणीधृता ॥५॥ तमु त्वा नूनमसुर
प्रचेतसं राधो भागमिवेमहे । महीव कृत्तिः शरणा त इन्द्र प्र ते
सुक्ता नो अग्रवन् ॥६॥ १३॥

॥ १७१ ॥ १-७ अयालावेधो ॥ इन्द्रः ॥ १-२ धेनुः । ३-७ धनुषः ॥

॥ १७१ ॥ कन्याऽवारवायती सीममपि सुताविदत् । अस्तं
भरत्यग्रवीदिद्राय सुनवे त्वा शक्राय सुनवे त्वा ॥१॥ असी य
एधि वीरको गृहंगृहं विचाकशत् । इमं जभंसुतं पिय धाना-
वतं करंभिणमपुपर्वतमुक्थिनं ॥२॥ आ च न त्वा चिकि-
त्सामोऽधि च न त्वा नेमसि । शनैरिव शनैरिवेन्द्रयिंदो
परि सव ॥३॥ कुविच्छकत्कुवित्करत्कुविचो बस्यसुस्करत् ।
कुवित्पतिदिपो यतीरिद्रेण संगमामहे ॥४॥ इमानि चीणि

अप्रथयः तत् अस्तश्चाः उत द्यां ॥५॥ तत् ते यज्ञः अजायत तत्
अकेः उत हस्कृतिः तत् विश्वं अभिऽभूः असि यत् जातं यत् च
जन्तवः ॥६॥ आमासु पक्वं ऐरयः आसूर्ये रोहयः दिवि धर्मे न सामन्
तपत् सुवृक्तिऽभिः जुष्टं गिर्वणसे बृहत् ॥७॥ १२॥

॥९०॥ आ नः विश्वांसु हव्यः इंद्रः समतऽसु भूयतु उपं ब्रह्माणि
सर्वनानि वृचऽहा परम्ऽज्याः अचीपमः ॥१॥ त्वं दाता प्रथमः
राधसां असि असि सत्यः ईशानऽकृत् तु विऽद्युन्नस्य युज्यां आ वृ-
णीमहे पुचस्य शवसः महः ॥२॥ ब्रह्म ते इंद्र गिर्वणः क्रियते अ-
नतिह्यता इमा जुपस्व हरिऽअश्व योजना इंद्र या ते अमन्महि
॥३॥ त्वं हि सत्यः मघऽवन् अनानतः वृचा भूरि निऽचंजसे सः
त्वं शविष्ठ वज्रऽहस्त दाशुपे अर्वाचं रयिं आ कृधि ॥४॥ त्वं इंद्र य-
शाः असि अजीधी शवसः मते त्वं वृचाणि हंसि अप्रतीनि एकः
इत् अनुज्ञा चर्पणिऽधृता ॥५॥ तं ऊं त्वा नूनं असुर प्रऽचैतसं
राधः भागंऽइव ईमहे महीऽइव कृत्तिः शरणा ते इंद्र मते सुम्ना
नः अश्ववन् ॥६॥ १३॥

॥९१॥ कन्या वाः अवऽयती सोमं अपि सुता अविदत् अस्तं
भरती अग्रवीत् इंद्राय सुनवै त्वा शक्राय सुनवै त्वा ॥१॥ असौ यः
एपि वीरकः गृहंऽगृहं विऽचाकशत् इमं जंभेऽसुतं पिव धाना-
ऽवतं करंभिणं अपूपऽवतं उक्थिनं ॥२॥ आ च न त्वा चिकित्सा-
मः अधि च न त्वा न इमसि शनैऽइव शनकैऽइव इंद्राय इंद्रो
परि स्रव ॥३॥ कुवित् शकत् कुवित् करत् कुवित् नः वस्यसः करत्
कुवित् पत्तिऽद्विषः यतीः इंद्रेण संऽगमामहे ॥४॥ इमानि चीरिणि

विष्टपा तानींद्र वि रोहय । शिरस्तस्योर्वरा मादिदं म उपोदरे
॥ ५ ॥ असौ च या न उर्वरादिमां तन्वं मम । अथो ततस्य य-
च्छिरः सर्वा ता रोमशा कृधि ॥ ६ ॥ खे रथस्य खेऽनसुः खे युगस्य
शतक्रतो । अपालामिंद्र चिष्पूत्यकृणोः सूर्यत्वचं ॥ ७ ॥ १४ ॥

॥ ९२ ॥ १-३३ श्रुतकथः सुकथो वा ॥ इन्द्रः ॥ १ अनुष्टुप् । २-३३ गायत्री ॥

॥ ९२ ॥ पांतमा वो अंधंस इंद्रमभि प्र गायत । विश्वासाहं शत-
क्रतुं मंहिष्ठं चर्येणीनां ॥ १ ॥ पुरुहूतं पुरुष्टुतं गाथान्यं सनश्चुतं ।
इंद्र इति ब्रवीतन ॥ २ ॥ इंद्र इवो महानां दाता वाजानां नृतुः ।
महौ अभिज्ञवा यमत् ॥ ३ ॥ अपादु शिग्रंधंसः सुदर्शस्य प्रहो-
पिणः । इंदोरिद्रो यवागिरः ॥ ४ ॥ तम्बभि प्राचीतेंद्रं सोमस्य
पीतये । तदिदं स्य वर्धनं ॥ ५ ॥ १५ ॥ अस्य पीत्वा मदानां देवो
देवस्यौजस्ता । विश्वाभि भुवंता भुवत् ॥ ६ ॥ त्वमु वः सचासाहं
विष्वासु गीर्धायतं । आ च्यावयस्युतये ॥ ७ ॥ युष्मं संतमनर्वाणं
सोमपामनपच्युतं । नरमवार्यक्रतुं ॥ ८ ॥ शिष्टां ए इंद्र राय आ
पुरु विष्वां ऋचीपम । अर्वा नः पार्ये धने ॥ ९ ॥ अतश्चिदिंद्र ए
उपा याहि शतवाजया । इपा सहस्रवाजया ॥ १० ॥ १६ ॥ अयाम्
धीवतो धियोऽवेद्भिः शक्र गोदरे । जयेम पृत्सु वज्रिवः ॥ ११ ॥
व्यमु त्वा शतक्रतो गावो न यवसेष्ठा । उक्थेपुं रणमामसि
॥ १२ ॥ विश्वा हि मर्त्यत्वनानुंकासा शतक्रतो । अगन्म वज्रि-
चाशसः ॥ १३ ॥ त्वे सु पुंश्च श्वसोऽवृचन्कामकातयः । न त्या-
मिंद्रातिं रिच्यते ॥ १४ ॥ स नो वृषन्तसनिष्ठया सं घोण्या द्रवि-
त्या । धियाविद्रि पुरंध्या ॥ १५ ॥ १७ ॥ यस्ते नूनं शतक्रतुविंदं
द्युम्नितमो मदः । तेन नूनं मदे मदेः ॥ १६ ॥ यस्ते चिचथ-

विष्टपां तानि इन्द्र वि रोहय शिरः ततस्य उर्वरा आत् इदं मे उप
उदेर ॥५॥ असौ च या नः उर्वरा आत् इमां तन्व मम अयो ततस्य
यत् शिरः सर्वा तारोमशा कृधि ॥६॥ खे रथस्य खे अनसः खे युगस्य
शतऽक्रतो० अपालां इन्द्र विः पूनी अकृणोः सूर्येऽत्वचं ॥७॥ १४॥

॥९२॥ पातं आ वः अंधसः इन्द्रं अभि म गायत विश्वेऽसहं श-
तऽक्रतुं मेहिष्ठं चयेणीनां ॥१॥ पुरुऽहूतं पुरुऽस्तुतं गाथान्यं सन-
ऽश्रुतं इन्द्रः इति प्रवीतन ॥२॥ इन्द्रः इत् नः महानां दाता वाजानां
नृतुः महान् अभिऽज्ञु आ यमत् ॥३॥ अपात् ऊं शिमी अंधसः
सुऽदस्यस्य प्रऽहोषिणः इंदोः इन्द्रः यवंऽआशिरः ॥४॥ तं ऊं अभि
म अर्चत इन्द्रं सोमस्य पीतये तत् इत् हि अस्य वर्धनं ॥५॥ १५॥
अस्य पीत्वा मदानां देवः देयस्य ओजसा विश्वा अभिभुवना भु-
वत् ॥६॥ त्वं ऊं वः सचाऽसहं विश्वासु गीर्षु आऽर्यतं आ च्यवयसि
ऊतये ॥७॥ सुध्मं संतं अनर्वाणं सोमऽपां अनपऽश्रुतं नरं अ-
वार्येऽक्रतुं ॥८॥ शिथं नः इन्द्र रायः आ पुरु विद्वान् कृचीषम्
अव नः पार्ये धने ॥९॥ अतः चित् इन्द्र नः उप आ याहि शत-
ऽवाजया इपा सहस्रं वाजया ॥१०॥ १६॥ अयाम धीऽवतः धियः
अवतऽभिः शक्र गोऽदरे जयेम पृत्ऽसु वज्रिऽवः ॥११॥ वयं ऊं
त्वा शतऽक्रतो० गावः न यवंसेषु आ उक्थेषु रणयामसि ॥१२॥
विश्वा हि मर्त्येऽत्वना अनुऽकामा शतऽक्रतो० अगन्म वज्रिन्
आऽशसः ॥१३॥ त्वे सु पुत्र शवसः अवृचन् कामऽकातयः न त्वां
इन्द्र अति रिच्यते ॥१४॥ सः नः वृषन् सनिष्ठया सं घोऽरया द्रवि-
त्या धिया अविद्धि पुरंऽध्या ॥१५॥ १७॥ यः ते नूनं शतऽक्रतो०
इन्द्र द्युमिऽतमः मदः तेन नूनं मदे मदेः ॥१६॥ यः ते चिचथ-

वस्तमो य ईद वृचहंतमः । य औजोदातमो मदः ॥ १७ ॥ विद्या हि
यस्ते अद्रिवस्त्वादत्तः सत्य सोमपाः । विश्वासु दस्म कृष्टिषु ॥ १८ ॥
इंद्राय मध्वने सुतं परि एभंतु नो गिरः । अर्कमर्चंतु कारवः ॥ १९ ॥
यस्मिन्विश्वे अधि प्रियो रणति सप्त संसदः । इदं सुते हवामहे
॥ २० ॥ १८ ॥ चिकटुकेषु चेतनं देवासो यज्ञमन्नत । तमिर्वधंतु नो
गिरः ॥ २१ ॥ आ त्वा विश्वं त्विंदवः समुद्रमिव सिधवः । न त्वामि-
द्राति रिच्यते ॥ २२ ॥ विव्यकथं सहिना वृषभक्षं सोमस्य जागृवे ।
य ईद जठरेषु ते ॥ २३ ॥ अरं त इदं कुक्षये सोमो भवतु वृचहन् ।
अरं धामभ्य इंदवः ॥ २४ ॥ अरमश्वाय गायति श्रुतकथो अरं गवे ।
अरमिंद्रस्य पाशे ॥ २५ ॥ अरं हि प्सा सुतेषु णः सोमेभिंद्र भूपसि ।
अरं ते शक्र दावने ॥ २६ ॥ १९ ॥ पराकाक्षाच्चिदद्रिवस्त्वां नक्षंत
नो गिरः । अरं गमाम ते वयं ॥ २७ ॥ एवा ह्यसि वीरयुरेवा शूर
उत स्थिरः । एवा ते राध्यं मनः ॥ २८ ॥ एवा रातिस्तु वीमघ विम्वे-
भिर्धायि धातृभिः । अथा चिदिंद्र मे सचा ॥ २९ ॥ मी पु ब्रह्मेवं तं-
द्रयुर्भुवो वाजानां पते । मत्स्वा सुतस्य गोमतः ॥ ३० ॥ मा न इंद्रा-
भ्या इदिणः सूरौ अकुप्ता यमन् । त्वा युजा वनेम् तत् ॥ ३१ ॥ त्व-
येदिंद्र युजा वयं प्रति युवीमहि स्पृधः । त्वमस्माकं तव स्मसि
॥ ३२ ॥ त्वामिदि त्वायवोऽनुनोनुवतश्चरान् । सखाय इंद्र का-
रवः ॥ ३३ ॥ २० ॥

॥ १८ ॥ १-३४ मुकय ॥ १-३३ ईद ॥ ३३ ईद श्रुतकथ ॥ गायत्री ॥

॥ १८ ॥ उद्देदभि श्रुतामघं वृषभं नयोपसं । अस्तारमेपि
सूर्य ॥ १ ॥ नव यो नवतिं पुरो विभेद वाह्योजसा । अहिं
च वृचहावधीत् ॥ २ ॥ स न इंद्रः गिवः सखाश्वावृद्धी-
मद्यवमत् । उरुधारेव दीहते ॥ ३ ॥ यदद्य कचं वृचहन्तु-

वऽतमः यऽइन्द्र वृचहन्ऽतमः यऽओजऽदातमः मदः ॥ १७ ॥ विद्म
हि यः ते अद्रिऽवः त्वाऽदत्तः सत्य सोमऽपाः विश्वा सु दुस्म कृष्टिपु
॥ १८ ॥ इन्द्राय मर्दने सुतं परि स्तोभन्तु नः गिरः अर्कं अर्चन्तु कारवः
॥ १९ ॥ यस्मिन् विश्वाः अधि थियः रणन्ति सप्त संऽसदः इन्द्रं सुते
ह्वामहे ॥ २० ॥ १८ ॥ चिऽकटुकेषु चेतनं देवासः यज्ञं अन्नत तं इत्
धन्तु नः गिरः ॥ २१ ॥ आ त्वा विशन्तु इन्द्रवः समुद्रंऽइव सिंधवः
न त्वा इन्द्र अति रिच्यते ॥ २२ ॥ विष्यकथं महिना वृषन् भक्षं सो-
मस्य जागृवे यः इन्द्र जठरेषु ते ॥ २३ ॥ अरं ते इन्द्र कुक्ष्ये सोमः भवतु
वृचऽहन् अरं धामऽभ्यः इन्द्रवः ॥ २४ ॥ अरं अश्वाय गायति श्रुत-
ऽकक्षः अरं गवे अरं इन्द्रस्य धास्वे ॥ २५ ॥ अरं हि स्म सुतेषु नः सो-
मेषु इन्द्र भूपसि अरं ते शक्र दावने ॥ २६ ॥ १९ ॥ पराकात्तात् चित्
अद्रिऽवः त्वां नृक्षन्त नः गिरः अरं गुमाम ते वयं ॥ २७ ॥ एव हि
असि वीरऽयुः एव शूरः उत् स्थिरः एव ते राध्व मनः ॥ २८ ॥ एव
रातिः तुविऽमघ विष्वेभिः धायि धातुऽभिः अर्ध चित् इन्द्र मे सचा
॥ २९ ॥ मी सु ग्रहाऽइव तन्द्रयुः भुवः वाजानां पते मस्त्वं सुतस्य
गोऽमंतः ॥ ३० ॥ मानः इन्द्र अभि आऽदिशः सूरः अक्षुष्य आ यमन्
त्वा युजा वनेम तत् ॥ ३१ ॥ त्वया इत् इन्द्र युजा वयं प्रति ध्रुवीमहि
स्पृधः त्वं अस्माकं तवं स्मसि ॥ ३२ ॥ त्वां इत् हि त्वाऽयवः अनु-
ऽनोनुवतः चरान् सखायः इन्द्र कारवः ॥ ३३ ॥ २० ॥

॥ ९३ ॥ उत् प इत् अभि श्रुतऽमघं वृषभं नयंऽअपसं अस्तरं
एपि सूर्य ॥ १ ॥ नव यः नवति पुरः विभेदं चाहुऽओजसा अहिं च
वृचऽहा अविधीत् ॥ २ ॥ सः नः इन्द्रः शिवः सखा अश्वऽयत् गोऽमंत
यवऽमत् उरुधाराऽइव दोहते ॥ ३ ॥ यत् अद्य कत् च वृचऽहन्

दगा अभि सूर्ये । सर्वे तदिद्र ते वशे ॥४॥ यद्वा प्रवृद्ध सत्पते
न मरा इति मन्यसे । उतो तत्सत्यमिहव ॥५॥२१॥ ये
सोमांसः परावति ये अर्वावति सुन्विरे । सर्वास्ता ईद्र ग-
च्छसि ॥६॥ तमिद्रं वाजयामसि महे वृषाय हंतवे । स वृषा
वृषभो भुवत् ॥७॥ इन्द्रः स दामने कृत ओजिष्ठः स मदं हितः ।
द्युम्नी द्योकी स सोम्यः ॥८॥ गिरा वज्रो न संभृतः सर्वलो
अनपच्युतः । ववद्य चृष्टो अस्तृतः ॥९॥ दुर्गे चिन्नः सुगं कृधि
गृणान् ईद्र गिर्वणः । त्वं च मघवन्वशः ॥१०॥२२॥ यस्य ते नू
चिंदादिशं न मिनंति स्वराज्यं । न देवो नाग्निगुर्जनः ॥११॥
अधा ते अम्रंतिष्कुतं देवो शुष्मं सपर्यतः । उमे सुशिप्र रोदसी
॥१२॥ त्वमेतदधारयः कृष्णासु रोहिणीषु च । परुष्णीषु रुग्-
त्पयः ॥१३॥ वि यदहेरथं त्विषो विषे देयासो अक्रमुः । विद-
न्मृगस्य तौ अमः ॥१४॥ आदु मे निवरो भुवद्वृहादिष्ट
पौंस्यं । अजातशत्रुस्तृतः ॥१५॥२३॥ श्रुतं वो वृषहंतमं प्र
शं चपणीनां । आ शुये राधसे महे ॥१६॥ अया धिया च
गव्यया पुरुणामगुरुत । यत्सोमेसोम् आभवः ॥१७॥ वो-
धिन्मना इदंस्तु नो वृषहा भूर्यासुतिः । शृणोतु शक्र आशिपे
॥१८॥ कया त्वं न ऊत्याभि प्र मदसे वृषन् । कया स्तोतृभ्य
आ भर ॥१९॥ कस्य वृषां सुते सचा निदुत्वांन्वृषभो रणत् ।
वृषहा सोमपीतये ॥२०॥२४॥ अभी पु णस्त्वं रुयिं मदसानः
संसिषिणं । प्रयंता वोधि दाशुपे ॥२१॥ पत्नीवंतः सुता इम
उशंतो यंति वीतये । अयां जग्मिनिचुंपुणः ॥२२॥ द्रुष्टा
होवा असृष्टतेद्रं वृषासो अध्वरे । अर्द्धावभृथमोजसा ॥२३॥
इह त्या संधमाद्या हरी हिरण्यकेया । वोऽह्नामभि प्रयो

उत्त० अगाः अभि सूर्यं सर्वं तत् इन्द्र ते वशे ॥४॥ यत् वा प्र० वृद्ध
सत्त० पते न मरि इति मन्यसे उत्तो तत् सत्यं इत् तव ॥५॥ २१॥ ये
सोमासः परा० वति ये अर्वा० वति सुन्विरे सर्वांन् तान् इन्द्र ग-
च्छसि ॥६॥ तं इन्द्रं वाजयामसि महे वृचाय हंत वेसः वृषा वृषभः
भुवत् ॥७॥ इन्द्रः सः दामनेकृतः ओर्जिष्ठः सः मदे हितः द्युम्नी द्यो-
की सः सोम्यः ॥८॥ गिरा वज्रः न संभृतः स० वलः अनप० च्युतः
वृ० द्यो च्युतः अस्तृतः ॥९॥ दुः० गे चित् नः सु० गं कृधि गृणानः
इन्द्र गिर्वणः त्वं च मघ० वन् वशः ॥१०॥ २२॥ यस्य ते नु चित् आ-
० दिशं न भिनन्ति स्व० राज्ञं न देवः न अग्नि० गुः जनः ॥११॥ अध
ते अर्पति० स्तुतं देवी शुष्मं स० पर्यतः उभे सु० शिप्र रोदसी ॥१२॥
• त्वं एतत् अधारयः कृष्णासु रोहिणीषु च परुष्णीषु रुशत् पर्यः
॥१३॥ वि यत् अहेः अध त्वि० पः विष्ये देवासः अक्रमुः विदत् मृ-
गस्य तान् अमः ॥१४॥ आत् ऊं मे नि० वरः भुवत् वृच० हा अदिष्ट
• पौ० स्य अजात० शत्रुः अस्तृतः ॥१५॥ २३॥ श्रुतं वः वृच० हन्० तमं
प्र शर्थं च० पणीनां आ शुपे राधसे महे ॥१६॥ अया धिया च गव्य-
० या पुरु० नामन् पुरु० स्तुत यत् सोमे० सोमे आ अभवः ॥१७॥
चो० धित्० मनाः इत् अस्तु नः वृच० हा भूरि० आसुतिः शृणोतुं श-
क्रः आ० शिर्ष ॥१८॥ कया त्वं नः ऊत्या अभि प्र मंदसे वृपन् कया
स्तोतु० भ्यः आ भर ॥१९॥ कस्य वृषा सुते सचा न्युत्तान् वृपभः
रणत् वृच० हा सोमे० पीतये ॥२०॥ २४॥ अभि सु नः त्वं रयिं मंद-
सानः सह० स्रिणं प्र० यन्ता बोधि दा० शुपे ॥२१॥ यत्नी० वंतः सुताः
इमे उ० गंतः यन्ति वी० तये अपां जग्मिः नि० चुंपुणः ॥२२॥ इष्टाः हो-
चाः असृष्टात् इन्द्र वृधासः अध्वरे अर्द्ध अव० भृथं ओर्जसा ॥२३॥
इह त्या स० ध० माद्या हरी हिरण्य० केश्या बो० ह्वां अभि प्रयेः

अ० ६. अ० ६. व० २९.] ॥ १७४ ॥ [म० ८. अ० १०. सू० ९४.

हितं ॥ २४ ॥ तुभ्यं सोमाः सुता इमे स्तोत्रे बर्हिर्विभावसो। स्तोतृ-
भ्य इन्द्रमा बह ॥ २५ ॥ २५ ॥ आ ते दक्षं वि रोचना दधद्रन्वा वि दा-
शुषे। स्तोतृभ्य इन्द्रमर्चत ॥ २६ ॥ आ ते दधामीन्द्रियमुक्थ्या विश्वा
शतक्रतो। स्तोतृभ्य इन्द्र मृळय ॥ २७ ॥ भद्रं भद्रं न आ भरेषमूर्जे श-
तक्रतो। यदिन्द्र मृळयासि नः ॥ २८ ॥ स नो विश्वान्या भर सुवि-
जानि शतक्रतो। यदिन्द्र मृळयासि नः ॥ २९ ॥ त्वामिद्वृचहंतम सु-
तावतो हवामहे। यदिन्द्र मृळयासि नः ॥ ३० ॥ २६ ॥ उप नो हरिभिः
सुतं याहि मंदानां पते। उप नो हरिभिः सुतं ॥ ३१ ॥ द्विता यो वृच-
हंतमो विद इन्द्रः शतक्रतुः। उप नो हरिभिः सुतं ॥ ३२ ॥ त्वं हि वृच-
हन्नेषां पाता सोमानामसि। उप नो हरिभिः सुतं ॥ ३३ ॥ इन्द्र इये
दंदातु न क्षुभुष्यन्मृभुं रुयिं। वाजी दंदातु वाजिन ॥ ३४ ॥ २७ ॥ १॥

॥ ९४ ॥ १-१२ विंदुः पूतदयो या ॥ मरुतः ॥ गायत्री ॥

॥ ९४ ॥ गौर्धयति मरुतो अयस्युर्माता मघीनां। युक्ता बहो
रथानां ॥ १ ॥ यस्यां देवा उपस्थे व्रता विश्वे धारयन्ते। सूर्यामासा
हृषे कं ॥ २ ॥ तत्सु नो विश्वे अयं आ सदां गृह्णन्ति कारवः। मरुतः
सोमपीतये ॥ ३ ॥ अस्ति सोमो अयं सुतः पिबन्त्यस्य मरुतः।
उत स्वराजो अश्विना ॥ ४ ॥ पिबन्ति मित्रो अयं मा तनां पूतस्य
वरुणः। चित्रधस्यस्य जायतः ॥ ५ ॥ उतो न्वस्य जीपमो इन्द्रः
सुतस्य गोमंतः। प्रातर्होतिव मत्सति ॥ ६ ॥ २८ ॥ कर्द्विपंत
सूरयस्तिर आप इव सिधः। अर्पन्ति पूतदक्षसः ॥ ७ ॥ कद्यो
अद्य महानां देवानामवो वृणे। तमनां च दुस्मर्वर्चसां ॥ ८ ॥ आ
ये विश्वा पार्थिवानि पप्रथन्वीचना दिवः। मरुतः सोमपीतये
॥ ९ ॥ त्वानु पूतदक्षसो दिवो वो मरुतो हुवे। अस्य सोमस्य पी-

हितं ॥ २४ ॥ तुभ्यं सोमाः सुताः इमे स्त्रीणं वहिः विभाऽवसो०
 स्तोतृभ्यः इंद्रं आ वह ॥ २५ ॥ २५ ॥ आते दर्शं वि रोचना दधत् र-
 त्ना वि दाणुपे स्तोतृभ्यः इंद्रं अर्चत ॥ २६ ॥ आ ते दधामि इन्द्रियं
 उक्था विश्वा शतऽक्रतो० स्तोतृभ्यः इंद्रं मूळय ॥ २७ ॥ भद्रं भद्रं
 नः आ भर इयं ऊर्जं शतऽक्रतो० यत् इंद्रं मूळयासि नः ॥ २८ ॥ सः
 नः विश्वानि आ भर सुवितानि शतऽक्रतो० यत् इंद्रं मूळयासि
 नः ॥ २९ ॥ त्वां इत् वृचहन्ऽतमं सुतऽर्वतः हवामहे यत् इंद्रं मूळ-
 यासि नः ॥ ३० ॥ २६ ॥ उपं नः हरिऽभिः सुतं याहि मदानां पते उपं
 नः हरिऽभिः सुतं ॥ ३१ ॥ हिता यः वृचहन्ऽतमः विदे इंद्रः शत-
 क्रतुः उपं नः हरिऽभिः सुतं ॥ ३२ ॥ त्वं हि वृषऽहन् एषां पाता
 सोमानां असि उपं नः हरिऽभिः सुतं ॥ ३३ ॥ इंद्रः इये ददातु नः
 चक्षुष्यं चक्षुं रुयिं वाजी ददातु वाजिनं ॥ ३४ ॥ २७ ॥ ९ ॥

॥ ९४ ॥ गौः ध्यति मरुतां श्वस्युः माता मघोनां युक्ता वहिः
 रथानां ॥ १ ॥ यस्याः देवाः उपऽस्य व्रता विश्वे धारयन्ते सूर्यामासां
 ह्येकं ॥ २ ॥ तत् सु नः विश्वे अर्यः आ सदां गृणन्ति कारवः मरुतः
 सोमंऽपीतये ॥ ३ ॥ अस्ति सोमः अयं सुतः पिबन्ति अस्य मरुतः
 उत् स्वऽराजः अश्विना ॥ ४ ॥ पिबन्ति मित्रः अर्यमा तनां पूतस्य
 वरुणः चिऽस्य धस्यस्य जाऽर्वतः ॥ ५ ॥ उत्तो नु अस्य जोषं आ इंद्रः
 सुतस्य गोऽर्मतः प्रातः होताऽइव मत्सति ॥ ६ ॥ २८ ॥ कत् अत्विपंत
 सूरयः तिरः आपःऽइव सिधः अर्पेति पूतऽदक्षसः ॥ ७ ॥ कत् वः
 अद्य महानां देवानां श्वः वृणे त्मनां च दस्मऽर्वचसां ॥ ८ ॥ आ
 ये विश्वा पार्थिवानि पृथग् रोचना दिवः मरुतः सोमंऽपीतये
 ॥ ९ ॥ त्यान्नु पूतऽदक्षसः दिवः वः मरुतः हुवे अस्य सोमस्य पी-

अ० ६, अ० ६, व० ३२.] ॥ १७५ ॥ [म० ८, अ० १०, सू० ९६.]

तये ॥ १० ॥ त्वानु ये वि रोदसी तस्तुभुर्मस्तो हुवे । अस्य सोमस्य
पीतये ॥ ११ ॥ त्वं नु मारुतं गुणं गिरिष्ठां वृषणं हुवे । अस्य सो-
मस्य पीतये ॥ १२ ॥ २९ ॥

॥ ९५ ॥ १-७ तिरष्ठीः ॥ इंद्रः ॥ अनुष्टुप् ॥

॥ ९५ ॥ आ त्वा गिरो रथीरिवास्थुः सुतेपुं गिर्वणः । अभि त्वा
समनूषतेद्र वत्सं न मातरः ॥ १ ॥ आ त्वा शुक्रा अचुच्यवुः सुतासं
इंद्र गिर्वणः । पिवा त्वस्याधस इंद्र विष्वासु ते हितं ॥ २ ॥ पिवा
सोमं मदाय कमिंद्र श्येनाभृतं सुतं । त्वं हि शश्वतीनां पती राजा
विशामसि ॥ ३ ॥ शुधी हवति रथ्या इंद्र यस्त्वा सपर्यति । सुवीर्यस्य
गोमतो रायस्यूर्ध्वं महौ असि ॥ ४ ॥ इंद्र यस्ते नवीयसीं गिरं म-
द्रामजीजनत् । चिकित्विन्मनसं धियं प्रत्नामृतस्य पिपुषी
॥ ५ ॥ ३० ॥ तमु एवाम यं गिर इंद्रमुक्यानि वायुधुः । पुरुण्यस्य
पांस्या सिपासंतो वनामहे ॥ ६ ॥ एतो न्विंद्रं स्ववाम शुद्धं शुद्धेन
साम्ना । शुद्धिरुक्थैर्वावृष्ठांसं शुद्ध आशीर्वान्ममभु ॥ ७ ॥ इंद्र शुद्धो
न आ गहि शुद्धः शुद्धाभिरूतिभिः । शुद्धो रयिं नि धारय शुद्धो
ममद्धि सोम्यः ॥ ८ ॥ इंद्र शुद्धो हि नो रयिं शुद्धो रत्नानि दा-
शुपे । शुद्धो वृषाणि जिघ्रसे शुद्धो वाजं सिपाससि ॥ ९ ॥ ३१ ॥

॥ ९६ ॥ १-२१ तिरष्ठीर्गुतानी वा माहवः ॥ १-१३१, १६-२१ इंद्रः । १४^१ महतः ।
१५ इंद्राग्रहस्पती ॥ १-३, ५-२१ अनुष्टुप् । ३ पिराट् ॥

॥ ९६ ॥ अस्मा उपास आतिरंतं याममिंद्राय नक्तमूर्ध्याः सु-
वार्चः । अस्मा आपो मातरः सप्त तस्युर्नृभ्यस्तराय सिंधयः सु-
पाराः ॥ १ ॥ अतिविदा वियुरेणा चिदस्त्रा बिः सप्त सानु
संहिता गिरीणां । न तद्देवी न मर्त्यस्तुतुयाद्यानि प्रयुद्धो
वृषभथकारं ॥ २ ॥ इंद्रस्य वज्रं आयसो निर्मिष्ट इंद्रस्य बाह्वो-

अ० ६. अ० ६. व० ३२.] ॥ १७५ ॥ [म० ८. अ० १०. सू० ९६.

तये ॥ १० ॥ त्वान्नु ये वि रोदसी तस्तुभुः मरुतः हुवे अस्य सो-
मस्य पीतये ॥ ११ ॥ त्वं नु मारुतं गुणं गिरिऽस्थां वृषणं हुवे अस्य
सोमस्य पीतये ॥ १२ ॥ २९ ॥

॥ ९५ ॥ आ त्वा गिरः रथीऽदेव अस्थुः सुतेषु गिर्वेणः अभि
त्वा सं अनूपत इंद्रं वत्सं न मातरः ॥ १ ॥ आ त्वा शुक्राः अचुष्यवुः
सुतासः इंद्रं गिर्वेणः पिवं तु अस्य अंधसः इंद्रं विश्वा सु ते हितं ॥ २ ॥
पिवं सोमं मदाय कं इंद्रं श्येनऽआभृतं सुतं त्वं हि शश्वतीनां पतिः
राजा विशां असि ॥ ३ ॥ शुधि हवै तिरध्याः इंद्रं यः त्वा सप्रयेति
सुऽवीर्यस्य गोऽमृतः रायः पूरिं महान् असि ॥ ४ ॥ इंद्रं यः ते न-
वीर्यसो गिरं मद्रां अजीजनत् चिकित्वित्ऽमनसं धियै प्रत्नां
चतस्य पिषुपी ॥ ५ ॥ ३० ॥ तं ऊं स्तवाम् यं गिरः इंद्रं उक्थानि
ववृधुः पुरुणि अस्य पांस्या सिसांसतः वनाम्हे ॥ ६ ॥ एतो-
नु इंद्रं स्तवाम् शुद्धं शुद्धेन साक्षा शुद्धैः उक्थैः ववृधांसं शुद्धः
आशीऽवान् ममहु ॥ ७ ॥ इंद्रं शुद्धः नः आ गृहि शुद्धः शुद्धाभिः
ऊतिऽभिः शुद्धः रयिं नि धारय शुद्धः ममद्भिः सोम्यः ॥ ८ ॥ इंद्रं शु-
द्धः हि नः रयिं शुद्धः रत्नानि दातुपे शुद्धः वृचाणि जिघ्रसे शुद्धः
वार्जं सिसांससि ॥ ९ ॥ ३१ ॥

॥ ९६ ॥ अस्मि उपसः आ अतिरत्त यामे इद्राय नक्तं ऊर्म्याः सु-
ऽवार्चः अस्मि आर्पः मातरः सप्त तस्थुः नृऽभ्यः तराय सिधवः सु-
ऽपाराः ॥ १ ॥ अतिऽविद्या विपुरेण चित् अस्त्वां चिः सप्त सानुं
संऽहिता गिरीणां न तत् देवः न मर्त्यैः तुतुर्यात् यानि प्रऽवृद्धः
पृपभः चकार ॥ २ ॥ इंद्रस्य वज्रः आयसः निऽमिंशः इंद्रस्य बाह्योः

अ० ६. अ० ६. व० ३४.] ॥ १७६ ॥ [म० ८. अ० १०. सू० ९६.

भूयिष्ठमोजः । शीर्षचिंदस्य क्रतवी निरेक आसनेपत श्रुत्या
उपाके ॥ ३ ॥ मन्ये त्वा यज्ञियं यज्ञियानां मन्ये त्वा चर्वन्म-
च्युतानां । मन्ये त्वा सत्वंनामिंद्र केतुं मन्ये त्वा वृषभं चर्षणीनां
॥ ४ ॥ आ यद्वज्रं वाहोरिंद्र धत्से मदच्युतमहंये हंतवा उ । प्र
पर्वता अनवंत प्र गावः प्र ब्रह्माणो अभिनस्यंत इंद्र ॥ ५ ॥ ३२ ॥
तमु एवाम य इमा जजान विश्वा जातान्यवराण्यस्मात् ।
इंद्रेण मित्रं दिधिपेम गीर्भिरूपो नमोभिवृषभं विशेस ॥ ६ ॥
वृचस्य त्वा श्वसथादीपमाणा विश्वे देवा अजहुर्ये सखायः ।
मरुद्भिरिंद्र सख्यं ते अस्त्वयेमा विश्वाः पृतना जयासि ॥ ७ ॥
विः षष्टिस्त्वा मरुतो वावृधाना उसा इव राशयो यज्ञियासः ।
उप त्वेमः कृधि नो भागधेयं शुभं त एना हविषा विधेम
॥ ८ ॥ तिग्ममायुधं मरुतामनीकं कस्त इंद्र प्रति वज्रं दधय ।
अनायुधासो असुरा अदेवाश्चक्रेण तां अयं वप च्छजीपिन्
॥ ९ ॥ मूह उयाय तवसे सुवृत्तिं प्रेरय शिवतमाय पशुः । गि-
र्वाहसे गिर इद्राय पूर्वीर्धिहि तन्ये कुविदंग वेदत् ॥ १० ॥ ३३ ॥
उक्थवाहसे विभ्वे मनीषां दुणा न पारमीरया नदीनां । नि
स्मृश धिया तन्वि श्रुतस्य जुष्टतरस्य कुविदंग वेदत् ॥ ११ ॥
तद्विविद्धि यज्ञ इद्रो जुजोषत्सुहि सुष्टुतिं नमसा विवास ।
उप भूष जरित्मा रुवण्यः श्रावया चाच कुविदंग वेदत् ॥ १२ ॥
अव द्रुप्तो अंशुमतीमतिष्ठदियानः कृष्णो दुग्भिः सहस्रैः ।
आवृत्तमिंद्रः शच्या धर्मतमप स्नेहितीर्नमणा अपत्त ॥ १३ ॥
द्रुप्तमपश्यं विपुणे चरतमुपहरे नद्यो अंशुमत्याः । नभो न
कृष्णमवतस्त्रिवांसमिषामि चो वृषणो युध्यताजी ॥ १४ ॥
अयं द्रुप्तो अंशुमत्या उपस्येऽधारयस्तन्यं तित्विपाणः । विशो

अ० ६, अ० ६, व० ३४.] ॥ १७६ ॥ [म० ८, अ० १०, सू० ९६,

भूयिष्ठं ओजः शीर्षेण इन्द्रस्य क्रतवः निरेके आसन् आ ईषन्तं श्रुत्य
उपाके ॥ ३ ॥ मन्येत्वा यज्ञियं यज्ञियानां मन्येत्वा चर्वनं अच्युता-
नां मन्येत्वा सत्तनां इन्द्रं केतुं मन्येत्वा वृषभं चर्षणीनां ॥ ४ ॥ आ यत्
वज्रं बाह्वोः इन्द्र धत्से मदऽच्युतं अहये हन्तवै ऊं प्र पर्वताः अन-
चन्तं प्र गावः प्र घत्साणः अभिऽनर्घतः इन्द्र ॥ ५ ॥ ३२ ॥ तं ऊं स्तवाम-
यः इमा जज्ञानं विश्वा जातानि अवराणि अस्मात् इद्रेण मिचं
दिधिपेम गीः ऽभिः उपो नमः ऽभिः वृषभं विशेम ॥ ६ ॥ वृषस्य
त्वा श्वसर्पात् ईषमाणाः विश्वे देवाः अजहुः ये सखायः मरुत्-
ऽभिः इन्द्र सख्यं ते अस्तु अथ इमाः विश्वाः पृतनाः जयासि ॥ ७ ॥
विः पृष्टिः त्वा मरुतः ववृधुनाः उसाः ऽइव राशयः यज्ञियांसः
उप त्वा आ इमः कृधिनः भागऽधेयं शुष्मं ते एना हविषा विधेम
॥ ८ ॥ तिग्मं आयुधं मरुतां अनीकं कः ते इन्द्र प्रति वज्रं दधर्ष अ-
नायुधांसः असुराः अदेवाः चक्रेण तान् अप वप चृजीपिन्
॥ ९ ॥ महे उपायं तवसे सुऽवृक्तिं प्र ईरय शिवऽतमाय पश्वः गि-
र्वाहसे गिरः इन्द्राय पूर्वीः धेहि तन्वे कुवित् अंग वेदन्त ॥ १० ॥ ३३ ॥
उक्थऽवाहसे विऽर्भे मनीषां दुणां न पारं ईरय नदीनां नि स्पृश
धिया तन्वि श्रुतस्य जुष्टं ऽतरस्य कुवित् अंग वेदन्त ॥ ११ ॥ तत् वि-
विद्धि यत् ते इन्द्रः जुजोपत् स्तुहि सुऽस्तुतिं नमसा आ विवास् उप
भूष जरितः मा रुवण्यः श्रवय वाचं कुवित् अंग वेदन्त ॥ १२ ॥ अव
द्रुप्सः अंशुऽमर्तो अतिष्ठत् इयानः कृष्णः दशऽभिः सहस्रैः आ-
वन्तं तं इन्द्रः शच्या धर्मतं अप स्नेहितीः नृऽमनाः अधत्त ॥ १३ ॥ द्रु-
प्सं अपश्यं विपुणे चरन्तं उपऽहरे नद्यः अंशुऽमत्याः नभः न कृ-
ष्णं अवतस्थिऽवांसं इषामि वः वृषणः युध्यन्त आजौ ॥ १४ ॥ अध
द्रुप्सः अंशुऽमत्याः उपऽस्थे अधारयत् तन्वं तित्विपाणः विशः

अ० ६. अ० ६. व० ३९.] ॥ १७७ ॥ [म० ८. अ० १०. सू० ९७.

अदेवीरभ्यां चरन्ती बृहस्पतिना युजेन्द्रः ससाहे ॥ १५ ॥ ३४ ॥ त्वं
ह त्वत्सम्प्रभ्यो जायमानोऽश्वभ्यो अभवः शत्रुरिदं गूळहे द्या-
वापृथिवी अन्वविंदो विभुमद्यो भुवनेभ्यो रणं धाः ॥ १६ ॥ त्वं ह
त्यदप्रतिमानसोजो वज्रेण वज्रिन्धृषितो जघंथ । त्वं श्रुणुस्या-
वातिरो वधचैस्त्वं गा ईदृ शच्येदविंदः ॥ १७ ॥ त्वं ह त्वद्वृषभ चर्ष-
णीनां घ्नो वृचाणां तविषो बभूव । त्वं सिंधूरसृजस्तस्तभानान्
त्वमपो अजपो दासपत्नीः ॥ १८ ॥ स सुक्रतू रणिता यः सुतेष्व-
नुत्तमन्युर्यो अहेव रेवान् । य एक इत्तर्यपांसि कर्ता स वृचहा
प्रतीद्व्यमाहुः ॥ १९ ॥ स वृचहेन्द्रश्चर्षणीधृत्तं सुष्टुत्या हव्यं हुवेम ।
स प्राविता मघवा नोऽधिवक्ता स वाजस्य श्रवस्यस्य दाता
॥ २० ॥ स वृचहेन्द्रश्चभुक्षाः सद्यो जज्ञानो हव्यो बभूव । कृण्वन्न-
पांसि नर्यां पुळणि सोमो न पीतो हव्यः सखिभ्यः ॥ २१ ॥ ३५ ॥

॥ ९७ ॥ १-१५ रेभः काश्यपः ॥ ईदृः ॥ १-९ बृहती । १७. १३ अतिगती ।
११. १२ उपरिगृहती । १३ विदुः । १५ जगती ॥

॥ ९७ ॥ या ईदृ भुज आभरः स्वर्वा असुरिभ्यः । स्तोतार-
मिन्मघवन्नस्य वर्धय मे च त्वे वृक्तवर्हिषः ॥ १ ॥ यमिन्द्र दधिपे,
त्वमश्वं गां भागमव्ययं । यजमाने सुन्वति दक्षिणावति तस्मिन्
तं धेहि मा पृणी ॥ २ ॥ य ईदृ सस्त्यं प्रतोऽनुष्ठाप्य मद्वयुः ।
स्विः प एवैर्मुमुरुत्पोष्य रयिं संनुतर्धेहि तं ततः ॥ ३ ॥ यच्छ्र-
क्रासि परावति यदवावति वृचहन् । अतं क्त्वा गोभिर्धु-
गदिन्द्र केशिभिः सुतावा आ विवासति ॥ ४ ॥ यदासि
रोचने दिवः समुद्रस्याधि विष्टपि । यत्पार्थिवे सदने वृच-
हंतम् यदंतरिष्ट आ गहि ॥ ५ ॥ ३६ ॥ स नः सोमेषु सोम-

अ० ६. अ० ६. व० ३७.] ॥ १७७ ॥ [म० ८. अ० १०. सू० ९७.

अदेवीः अभि आऽचरतीः बृहस्पतिना युजा इन्द्रः ससहे ॥ १५ ॥ ३४ ॥
 त्वं ह त्यत् सप्रभ्यः जायमानः अश्वभ्यः अभवः श्वभ्यः इन्द्र गूळ्हे
 द्यावापृथिवी अतुं अविन्दुः विभुमात्भ्यः भुवनेभ्यः रणं धाः
 ॥ १६ ॥ त्वं ह त्यत् अप्रतिमानं ओजः वर्ज्जेण वज्रिन् धृपितः ज-
 घंय त्वं पुष्पस्य अव अतिरः वर्धन्निः त्वंगाः इन्द्र शच्या इत् अविन्दुः
 ॥ १७ ॥ त्वं ह त्यत् वृषभ चर्यखीनां घनः वृत्राणां तविषः बभूव त्वं
 सिंधून् असृजः तस्तभानान् त्वं अपः अजयः दासऽपत्नीः ॥ १८ ॥
 सः सुऽक्तुः रणिता यः सुतेषु अनुत्तऽमन्युः यः अहाऽद्वरेवान्
 यः एकः इत् नरि अपांसि कर्ता सः वृत्रऽहा प्रति इत् अन्यं आहुः
 ॥ १९ ॥ सः वृत्रऽहा इन्द्रः चर्यखिऽधृत् तं सुऽस्तुत्या हव्यं हुवेम सः
 प्रऽअविता मघऽवा नः अधिऽवक्ता सः वार्जस्य श्रवस्यस्य दा-
 ता ॥ २० ॥ सः वृत्रऽहा इन्द्रः चभुक्षाः सद्यः जज्ञानः हव्यः बभूव
 कृण्वन् अपांसि नयीं पुरुणि सोमः न पीतः हव्यः सखिऽभ्यः
 ॥ २१ ॥ ३५ ॥

॥ ९७ ॥ याः इन्द्र भुजः आ अभरः स्वःऽवान् असुरेभ्यः स्तोतारं
 इत् मघऽवन् अस्य वर्धय ये च त्वे वृक्तऽबर्हिषः ॥ १ ॥ यं इन्द्र दधिपे
 त्वं अश्वं गां भागं अर्पय यजमाने सुन्वति दक्षिणाऽवति तस्मिन्
 तं घेहि मा पृणी ॥ २ ॥ यः इन्द्र सस्ति अवतः अनुऽस्वापं अदेवऽयुः
 स्वैः सः एवैः मुमुरत् पौर्यं रयिं सनुतः घेहि तं ततः ॥ ३ ॥ यत् शक्र
 असि पराऽवति यत् अर्वाऽवति वृत्रऽहन् अतः त्वा गीऽभिः
 द्युऽगत इन्द्र केशिऽभिः सुतऽवान् आ विवासति ॥ ४ ॥ यत् वा अ-
 सि रोचने दिवः समुद्रस्य अधि विष्टपि यत् पार्थिवे सदर्ने वृत्र-
 हन्ऽतम् यत् अंतरिक्षे आ गृहि ॥ ५ ॥ ३६ ॥ सः नः सोमेषु सोम-

अ० ६. अ० ७. व० १.] ॥ १७८ ॥ [म० ८. अ० १०. सू० ९८.

पाः सुतेषु शंससस्पते। मादर्यस्व राधसासूनृतावृतेन्द्र राया परी-
णसा ॥ ६ ॥ मा न इन्द्र परा वृणुभवा नः सधमाद्यः। त्वं न ऊती
त्वमिच्छ आप्यं मा न इन्द्र परा वृणुक् ॥ ७ ॥ अस्मे इन्द्र सचा सुते नि
पदा पीतये मधु। कृधी जर्जरे मधवच्चवो महस्मे इन्द्र सचा सुते
॥ ८ ॥ न त्वा देवास आशत न मर्त्यासो अद्रिवः। विष्वा जातानि
शंससाभिभूरसि न त्वा देवास आशत ॥ ९ ॥ विष्वाः पृतना अभि-
भूतरं नरं सजृस्ततक्षुरिन्द्रं जजनुश्च राजसे। क्रत्वा वरिष्ठं वरं आ-
सुरिमुतोग्रमोजिष्ठं तवसे तरस्विनं ॥ १० ॥ ३७ ॥ समी रेभासो
अस्वरन्निन्द्रं सोमस्य पीतये। स्वपतिं यदो वृथे धृतव्रतो ह्योजसा
समुत्तिभिः ॥ ११ ॥ नेमिं नमन्ति चक्षसा मेघं विप्रा अभिस्वरा।
सुदीतयो वो अद्बुहोऽपि कर्णे तरस्विनः समृक्भिः ॥ १२ ॥ तमिन्द्रं
जोहवीमि मधवानमुयं सचा दधानमप्रतिष्कृतं शवांसि। मं-
हिष्ठो गीर्भिरा च यज्ञियो वर्ततेद्राये नो विष्वा सुपया कृणीतु
वज्री ॥ १३ ॥ त्वं पुर इन्द्र चिकिदेना व्योजसा शविष्ठ शक्र नाश-
यथ्य। त्वद्विष्वा नि भुवनानि वज्रिन्धावा रेजेते पृथिवी च भीषा
॥ १४ ॥ तन्म ज्ञुतमिन्द्र शूर चित्र पात्वपो न वज्रिन्दुरितातिं पयि
भूरि। कदा न इन्द्र राय आ दशस्येर्विष्वक्पत्यस्य स्पृहयाय्यस्य रा-
जन् ॥ १५ ॥ ३८ ॥ ६ ॥

॥ ९८ ॥ १-१२ नृपेय ॥ इन्द्रः ॥ १-६. ८ अष्टाक । ७. १०. ११ ककुप् । ९. १२ पुराणिक ॥

॥ ९८ ॥ इन्द्राय सामं गायत विप्राय बृहुते बृहत्। धर्मकृते
विपश्चिते पनस्यवे ॥ १ ॥ त्वमिन्द्राभिभूरसि त्वं सूर्यमरोचयः।
विष्वकर्मा विष्वदेवो मह्यं असि ॥ २ ॥ विभ्राजज्योतिषा
स्वपरागच्छो रोचनं दिवः। देवास्त इन्द्र सुख्याय येमिरे ॥ ३ ॥

ऽपाः सुतेषु श्वसः पते मादयस्व राधसा सूनृताऽवता इन्द्र राया
 परीणसा ॥ ६ ॥ मा नः इन्द्र परा वृणक् भव नः सधऽमाद्यः त्वं नः
 ऊती त्वं इत् नः आर्थं मा नः इन्द्र परा वृणक् ॥ ७ ॥ अस्मे' इन्द्र सचा
 सुते नि सद् पीतये मधु कृधि जरिचे मघऽवन् अवंः महत् अस्मे'
 इन्द्र सचा सुते ॥ ८ ॥ न त्वा देवासः आशत न मर्त्यासः अद्रिऽवः वि-
 ष्वा जातानि श्वसा अभिऽभूः असि न त्वा देवासः आशत ॥ ९ ॥
 विश्वाः पृतनाः अभिऽभूतं नरं सऽजूः ततः षुः इन्द्र जजनुः च रा-
 जसे क्रत्वा वरिष्ठं वरं आऽसुरि उत उयं ओजिष्ठं तवसे तरस्विनं
 ॥ १० ॥ ३७ ॥ सं ई रेभासः अस्वरन् इन्द्र सोमस्य पीतये स्वऽपतिं
 यत् ई वृधे धृतऽव्रतः हि ओजसा सं ऊतिऽभिः ॥ ११ ॥ नेमिं नमं-
 ति चक्षसा मेघं विप्राः अभिऽस्वरा सुऽदीतयः वः अद्रुहः अपि
 कथं तरस्विनः सं चक्रऽभिः ॥ १२ ॥ तं इन्द्र जोहवीमि मघऽवानं
 उयं सुचा दधानं अमंतिऽस्तुतं शवांसि मंहिष्ठः गीऽभिः आ च
 यज्ञियः ववर्तन् राये नः विश्वा सुऽपणा कृणोतु वजी ॥ १३ ॥ त्वं
 पुरः इन्द्र चिकित् एनाः वि ओजसा शविष्ठ शक्र नाशयथै त्वत्
 विश्वानि भुवनानि वज्रिन् द्यावा रजते पृथिवी च भीषा ॥ १४ ॥
 तत् मा चतं इन्द्र शूर चित्र पातु अपः न यजिन्दुऽऽइता अति प-
 थि भूरि कदानः इन्द्र रायः आ दशस्येः विश्वऽप्स्यस्य स्पृहयाय्यस्य
 राजन् ॥ १५ ॥ ३८ ॥ ६ ॥

॥ ९८ ॥ इन्द्राय सामं गायत विप्राय बृहते बृहत् धर्मऽकृते वि-
 पः ऽचिते पनस्यवे ॥ १ ॥ त्वं इन्द्र अभिऽभूः असि त्वं सूर्यं अरोचयः
 विश्वऽकर्मा विश्वऽदेवः महान् असि ॥ २ ॥ विऽभ्राजन् ज्योति-
 पा स्वः अगच्छः रोचनं दिवः देवाः ते इन्द्र सख्याय येमिरे ॥ ३ ॥

एतं नो गधिप्रियः संचाजिदगोक्षः। गिरिर्भे विश्वतस्पृधुः पति-
दिवः ॥ ४ ॥ अभि हि संत्य सोमपा उभे बभूव रोदसी। इंद्रासि
सुन्वतो वृधः पतिर्दिवः ॥ ५ ॥ त्वं हि शश्वतीनामिंद्रदत्ता पुरामसि।
हंता दस्योर्मनोवृधः पतिर्दिवः ॥ ६ ॥ १ ॥ अधा हींद्र गिर्वण उर्प
त्वा कामान्महः संसृज्महे। उदेव यंत उदभिः ॥ ७ ॥ वार्यं त्वा य-
व्याभिर्वधेति शूर ब्रह्माणि। वावृध्वासं चिदद्रिवो दिवेदिवे ॥ ८ ॥
युजंति हरीं इपिरस्य गाथयोरो रथं उरुयुगे। इंद्रवाहा वचोयुजा
॥ ९ ॥ त्वं न इंद्रा भरूं ओजो नृम्यं शंतक्रतो विचर्षणे। आ वीरं
यृतनार्यहं ॥ १० ॥ त्वं हि नः पिता वंसो त्वं जाता शंतक्रतो बभू-
विष। अधा ते सुभ्रमीमहे ॥ ११ ॥ त्वां शुष्मिन्पुरुहूत वाजयंतमुप
ब्रुवे शंतक्रतो। स नो रास्व सुवीर्यं ॥ १२ ॥ २ ॥

॥ ९९ ॥ १-८ नृमेधः ॥ इंद्रः ॥ मागायं ॥

॥ ९९ ॥ त्वामिदा ह्यो नरोऽपीषन्वजिभूरण्यः। स इंद्र
स्तोमवाहसामिह श्रुध्युप स्वसंरमा गहि ॥ १ ॥ मास्वा सुशिप्र
हरिवस्तदीमहे त्वे आ भूयंति वेधसः। तव श्रवांस्युपमान्यु-
क्थ्या सुतेर्षिंद्र गिर्वणः ॥ २ ॥ आर्यंत इव सूर्यं विश्वेदिंद्रस्य
भक्षत। वसूनि जाते जनमान् ओजंसा प्रति भागं न दीधिम
॥ ३ ॥ अनर्शरातिं वसुदामुप स्तुहि भद्रा इंद्रस्य रातयः। सो अ-
स्य कामं विधत्ते न रोपति मनो दानाय चोदयन् ॥ ४ ॥ त्वमिंद्र
प्रतूतिं प्रुभि विश्वा असि स्पृधः। अशस्तिहा जनिता विश्वतूरसि
त्वं तूयं तरुष्यतः ॥ ५ ॥ अनु ते शुर्मं तुरयंतमीयतुः क्षोणी गिशुं
न मातरा। विश्वास्ते स्पृधः अययंत मन्यवे वृत्रं यदिंद्र तूवंसि
॥ ६ ॥ इत ऊती वो अजरं प्रहेतारमप्रहितं। आशुं जेतारं

आ इन्द्र नः गन्धिप्रियः सचाऽजित् अगोत्यः गिरिः न विप्रतः पृथुः
 पतिः दिवः ॥ ४ ॥ अभि हि सत्य सोमऽयाः उभे वभूय रोदसी
 इन्द्र असि सुन्वतः वृधः पतिः दिवः ॥ ५ ॥ त्वं हि शश्वतीनां इन्द्र दत्ता
 पुरां असि हन्ता दस्योः मनोः वृधः पतिः दिवः ॥ ६ ॥ १ ॥ अथ हि
 इन्द्र गिर्वणः उप त्वा कामान् महः समृज्महे उदाऽइव यतः उद-
 ऽभिः ॥ ७ ॥ वाः न त्वा यथाभिः वर्धति शूर वत्साणि ववृधांसं
 चित् अद्रिऽवः दिवेऽदिवे ॥ ८ ॥ युजंति हरी इषिरस्य गार्थया उ-
 री रथे उरुऽयुगे इन्द्रऽवाहा वचःऽयुजा ॥ ९ ॥ त्वं नः इन्द्र आ भूर
 ओजः नृम्यं शतऽक्रतो विऽचर्षणे आ वीरं पृतनाऽसह ॥ १० ॥
 त्वं हि नः पिता वसो त्वं माता शतऽक्रतो वभूविष्य अर्धं ते सुखं
 इमहे ॥ ११ ॥ त्वां शुष्मिन् पुरुऽहूत वाजऽयतं उप ध्रुवे शतऽक्र-
 तो सः नः रास्व सुऽवीर्य ॥ १२ ॥ २ ॥

॥ ९९ ॥ त्वां इदा ह्यः नरः अधीषन् वज्रिन् भूर्ययः सः इन्द्र स्तो-
 मऽवाहसा इह शुधि उप स्वसरं आ गहि ॥ १ ॥ मास्व सुऽशिप्र
 हरिऽवः तत् इमहे त्वे आ भूयंति वेधसः तव अवांसि उपऽमानि
 उक्थ्या सुतेषु इन्द्र गिर्वणः ॥ २ ॥ आर्यतऽइव सूर्ये विश्वा इत् इन्द्र-
 स्य भक्षत वसूनि जाते जनमाने ओजसा प्रति भागं न दीधिम
 ॥ ३ ॥ अनर्शऽराति वसुऽदां उप स्तुहि भद्राः इन्द्रस्य रातयः सः अ-
 स्य कर्म विधतः न रोपति मनः दानाय चोदयन् ॥ ४ ॥ त्वं इन्द्र प्र-
 ऽतूतिषु अभि विश्वाः असि स्पृधः अशस्तिऽहा जनिता विश्वऽतूः
 असि त्वं तूर्य तरुणतः ॥ ५ ॥ अनु ते शुष्मं तुरयतं इयतुः स्योणी
 शिणु न मातरा विश्वाः ते स्पृधः अण्यन्त मन्यये वृधं यत् इन्द्र तूवे-
 सि ॥ ६ ॥ इतः जती वः अजरं महेतारं अप्रऽहितं आणुं जेतारं

हेतारं रूषीतममृतं तुग्यावृधं ॥७॥ इष्कृतामनिष्कृतं सह-
स्कृतं श्रुतमृतिं श्रुतकृतं । समानमिन्द्रमवसे हवामहे वसवानं
वसूजुवं ॥ ८ ॥ ३ ॥

॥ १०० ॥ १-३ ६-१२ मेमो भार्गवः । ४ ५ इंद्रः । १-८. १२ इंद्रः । १०. ११ पादः ॥
१-५. १०-१२ चिहुप् । ६ जगती । ७-८ अनुष्टुप् ॥

॥ १०० ॥ अयं तं एमि तन्वा पुरस्ताद्विश्वे देवा अभि मा यन्ति
पृश्नात् । यदा मखं दीर्घरो भागमिन्द्रादिन्मया कृण्वो वीर्याणि
॥ १ ॥ दधामि ते मधुनो भक्षमये हितस्ते भागः सुतो अस्तु सोमः ।
असञ्च त्वं दक्षिणतः सखा मेऽधा वृचाणि जंघनावभूरि ॥ २ ॥ प्र सु
स्तीर्मे भरत वाजयन्त इन्द्राय सत्यं यदि सत्यमस्ति । नेदो अस्तीति
नेम उ त्व आह क ई ददर्श कमभि एवाम ॥ ३ ॥ अयमस्मि जरितः
प्रशं मेह विश्वा जातान्यभ्यस्ति मूहा । चतस्य मा प्रदिशो वर्ध-
यन्त्यादिरो भुवना ददरीमि ॥ ४ ॥ आ यन्मा वेना अरुद्वन्तस्य
एकमासीनं हर्यतस्य पृष्ठे । मनश्चिन्मे हृद आ प्रत्यवीचदचिञ्च-
दुञ्छिण्मुमन्तः सखायः ॥ ५ ॥ विश्वेक्षा ते सर्वनेषु प्रयाच्या या
चकथं मघवनिन्द्र सुन्यते । पारावतं यत्पुरुसंभृतं वस्वपावृणीः
गरुभाय चृपिबन्धवे ॥ ६ ॥ ४ ॥ प्र नूनं धावता पृथङ्नेह यो वो
अवावरीत् । नि पीं वृत्रस्य ममंणि बज्रमिन्द्रो अपीपतत् ॥ ७ ॥
मनोजवा अयमान आयसीमन्तरपुरं । दिवं सुपर्णो गत्वाय
सोमं वज्रिण आभरत् ॥ ८ ॥ समुद्रे अन्तः शयत उद्गा यजो
अभीवृतः । भरत्यस्मै संयतः पुरःप्रसवणा बलिं ॥ ९ ॥ य-
द्वाग्वदत्यविचेतनानि राष्ट्रीं देवानां निपसाद मन्द्रा । च-
तस्र ऊजं दुदुहे पर्यासि कं स्विदस्याः परमं जंगाम ॥ १० ॥
देवीं वाचमजनयन्त देवास्तां विश्वरूपाः पशवो वदन्ति । सा नो

हेतारं रयिऽतमं अतूतं तुग्यऽवृधं ॥ ७ ॥ इष्कर्तारं अग्निऽकृतं
सहऽकृतं शतंऽकृतिं शतऽकृतं समानं इन्द्रं अवसे हवामहे व-
सवानं वसुऽजुवं ॥ ८ ॥ ३ ॥

॥ १०० ॥ अयं ते एमि तन्वा पुरस्तात् विश्वे देवाः अभि मा यंति
पृश्नात् यदा मर्त्यं दीधरः भागं इन्द्र आत् इत् मया कृणवः वीर्याणि
॥ १ ॥ दधामि ते मधुनः भक्ष्यं अयं हितः ते भागः सुतः अस्तु सोमः
असः च त्वं दधिणतः सखा मे अयं वृचाणि जंघनाय भूरि ॥ २ ॥
प्र सु स्तोमं भरत वाजऽयंतः इन्द्राय सत्यं यदि सत्यं अस्ति न इन्द्रः
अस्ति इति नेमः ऊं त्वः आह कः इन्द्रं दर्शकं अभि स्त्वाम् ॥ ३ ॥
अयं अस्मि जरितः पश्य मा इह विश्वा जातानि अभि अस्मि
महा कृतस्य मा प्रऽदिशः वर्धयंति आऽददिरः भुवना ददेरीमि
॥ ४ ॥ आ यत् मा येनाः अरुहन् कृतस्य एकं आसीनं हर्यतस्य
पृष्ठे मनः चित् मे हृदे आ प्रति अवोचत् अचिच्छदन् शिषुऽमंतः
सखायः ॥ ५ ॥ विश्वा इत् ता ते सर्वनेषु प्रऽवाच्या या चकथं मघ-
ऽवन् इन्द्र सुन्वते पारावतं यत् पुरुऽसंभृतं वसु अयऽअवृणोः श-
रुभाय ऋषिऽबंधवे ॥ ६ ॥ ४ ॥ प्र नूनं धावत पृथक् न इह यः वः
अवावरीत् नि सीं वृक्षस्य मर्मणि वज्रं इन्द्रः अपीपतत् ॥ ७ ॥ म-
नःऽजवाः अयमानः आयसीं अतरत् पुरं दिव्यं सुऽपर्णः गत्वाय
सोमं वज्रिणं आ अभरत् ॥ ८ ॥ समुद्रे अंतः शयते उज्जा वज्रः अ-
भिऽवृतः भरति अस्मै संऽयतः पुरऽप्रस्रवणाः बलिं ॥ ९ ॥ यत्
वाक् वदंती अविऽचेतनानि राष्ट्रीं देवानां निऽससादं मद्रा च-
तस्रः ऊर्जे दुदुहे पर्यासि क्व स्वित् अस्याः परमं जगाम् ॥ १० ॥ दे-
वीं वाचं अजनयंत देवाः तां विश्वऽरूपाः पशवः वदंति सा नः

म॒द्रा इ॒पं ज॒जै दु॒हा॒ना धे॒नुः वाक् अ॒स्मान् उ॒पं सु॒ऽस्तु॒ता आ ए॒तु
॥ ११ ॥ स॒खे वि॒ष्णो वि॒ऽतरं वि क्र॒मस्व॒ द्यौः दे॒हि लो॒कं व॒ज्राय
वि॒ऽस्तु॒भे ह॒ना॒व वृ॒चं रि॒णचा॒व सिं॒धून् इ॒न्द्रस्य॒ य॒तु प्र॒ऽसु॒वे वि॒
ऽसृ॒ष्टाः ॥ १२ ॥ ५ ॥

॥ १०१ ॥ अ॒र्धं ह॒व्या सः म॒र्त्यैः श॒श॒मे दे॒वऽज्ञा॒तये॒ यः नू॒नं
मि॒त्राव॒रु॒णौ अ॒भि॒ष्टये॒ आऽच॒क्रे ह॒व्यऽदा॒तये ॥ १ ॥ व॒र्धि॒ष्ठऽक्ष॒क्षौ
उ॒रुऽच॒क्षसा॒ नरा॒ राजा॒ना दी॒र्घं श्रु॒त॒ऽत॒मा ता बा॒हुता॒ न द॒ंसना॒
र॒थ॒यैतः॒ सा॒कं सू॒र्यस्य॒ र॒श्मिऽभिः ॥ २ ॥ प्र॒ यः वा॒ मि॒त्राव॒रु॒णा
अ॒जि॒रः दू॒तः अ॒द्र॒वत् अ॒यःऽशी॒षा म॒दे॒ऽर॒घुः ॥ ३ ॥ न॒ यः सं॒ऽपृ॒च्छे
न पु॒नः ह॒वी॒तवे॒ न सं॒ऽवा॒दाय॒ र॒म॒ते त॒स्मात् नः॒ अ॒द्य सं॒ऽच॒तेः
उ॒रु॒प॒तं बा॒हुऽभ्या॑ नः॒ उ॒रु॒प॒तं ॥ ४ ॥ प्र॒ मि॒त्राय॑ प्र॒ अ॒र्य॒म्यो सु॒च॒र्यं
चा॒त॒ऽव॒सो॒ व॒रु॒थ्यं व॒रु॒णे छं॒द्यं व॒चः स्तो॒त्रं रा॒ज॒ऽसु गा॒य॒त ॥ ५ ॥
॥ ६ ॥ ते हि॒न्दि॒रे अ॒रु॒णं जे॒न्यं व॒सुं ए॒कं पु॒त्रं ति॒सृ॒णां ते धा॒मा॒नि अ॒
मृ॒ताः म॒र्त्यानां॑ अ॒दे॒व्याः अ॒भि च॒क्ष॒ते ॥ ६ ॥ आ॒ मे व॒चांसि॒ उ॒त्
ऽय॒ता द्यु॒मत्त॑मा॒नि क॒र्त्ता उ॒भा या॒तं ना॒स॒त्या स॒ऽजो॒य॒सा प्र॒ति
ह॒व्यानि॒ वी॒तये ॥ ७ ॥ रा॒तिं यत् वा॒ अ॒र॒क्ष॒सं ह॒वाम॒हे मु॒वा॒भ्यां वा॒
जि॒नी॒ऽव॒सू॒ प्रा॒चीं हो॒वां प्र॒ऽति॒र॒तां इ॒तं न॒रा गृ॒णा॒ना ज॒म॒त्
ऽअ॒ग्नि॒ना ॥ ८ ॥ आ॒ नः॒ य॒ज्ञं दि॒वि॒ऽस्पृ॒शं वा॒यो या॒हि सु॒म॒न्म॒भिः
अ॒न्तः प॒वि॒त्रं उ॒परि॒ श्री॒णानः॒ अ॒यं शु॒क्रः अ॒या॒मि॒ते ॥ ९ ॥ वे॒ति
अ॒ध्व॒र्युः प॒थि॒भिः र॒जि॒ष्ठैः प्र॒ति ह॒व्यानि॒ वी॒तये॒ अ॒र्धं नि॒यु॒तः उ॒
भ॒य॒स्य नः॒ पि॒व शु॒चिं सो॒मं गो॒ऽआ॒शि॒रं ॥ १० ॥ ७ ॥ व॒द् म॒हान्
अ॒सि॒ सूर्य॑ व॒द् आ॒दि॒त्य॒ म॒हान् अ॒सि॒ म॒हः ते॒ स॒तः म॒हि॒मा प॒न॒
स्य॒ते अ॒द्या दे॒व म॒हान् अ॒सि ॥ ११ ॥ व॒द् सूर्य॑ श्र॒व॒सा म॒हान् अ॒सि

सुचा देव म॒हो॑ अ॒सि । म॒हा दे॒वाना॑म॒सृयः॑ पु॒रोहि॑तो वि॒भु ज्यो-
ति॒रदा॑भ्यं ॥ १२ ॥ इ॒यं या नी॒च्यर्कि॑णीं रू॒पा रोहि॑ण्या कृ॒ता । चि-
वे॒व प्र॒त्यदर्श॑या॒यत्य॑ त॒र्देश॑सु॒ वाहु॑षु ॥ १३ ॥ प्र॒जा ह॑ ति॒स्रो अ॒त्या-
य॑मीयु॒र्य॑ न्या अ॒र्कम॒भितो॑ विवि॒शे । बृ॒हच्च॑ त॒स्थौ भुव॑ने॒धृतः॑
प॒र्वमा॑नो ह॒रित॒ आ वि॑वेश ॥ १४ ॥ मा॒ता रु॒द्राणां॑ दु॒हिता व॑सूनां
स्व॒सादि॒त्याना॑म॒मृत॑स्य॒ नाभिः॑ । प्र॒नु वो॑चं चि॒कितु॑षे ज॒नाय॑ मा
गा॒मना॑गा॒मदि॑तिं वधि॒ष्ट ॥ १५ ॥ व॒चो॒विदं॑ वा॒चमु॑दी॒रय॑तीं वि-
श्व॒ाभि॒धीभि॑रु॒पति॑ष्ठ॒मानां॑ । दे॒वी दे॒वेभ्यः॑ प॒र्येषु॑पीं गा॒मा मा॑वृ॒क्ष
म॒र्यो दु॒भ्रचे॑ताः ॥ १६ ॥ ८ ॥

॥ १०२ ॥ १-२२ प्रयोगो भागव अग्निषो पापको पाहंम्यसः । सपवानो गृहपतिपिषो
सहसः मुतो तपोवान्वत् ॥ अग्निः ॥ गावो ॥

॥ १०२ ॥ त्वम॑ग्रे बृ॒हद्यो॑ दधा॒सि दे॒व दा॑गु॒पे । क॒विर्गृ॑हप॒-
ति॒युवा॑ ॥ १ ॥ स न॒ ईळा॑नया स॒ह दे॒वा अ॑ग्रे दु॒वस्यु॑वा ।
चि॒कि॒र्षि॒भान॒वा वह॑ ॥ २ ॥ त्वया॑ ह स्वि॒द्युजा व॒यं चो॑दि॒ष्टेन॑
यवि॒ष्ट । अ॒भि षो॒ वाज॑सातये ॥ ३ ॥ अ॒र्वभृ॑गुव॒च्छुचि॑म॒-
प्र॒वान॒वदा॑ हु॒वे । अ॒ग्निं सं॑मु॒द्रवा॑ससं ॥ ४ ॥ हु॒वे वा॑त॒स्वनं॑
क॒चिं प॑र्जन्य॒क्रंघं॑ स॒हः । अ॒ग्निं सं॑मु॒द्रवा॑ससं ॥ ५ ॥ ९ ॥ आ स॒वं
सं॒वितु॑र्य॒था भ॑र्गस्येव भु॒जिं हु॒वे । अ॒ग्निं सं॑मु॒द्रवा॑ससं ॥ ६ ॥ अ॒-
ग्निं वो॑ वृ॒धंत॑मध्व॒राणां॑ पु॒रूत॑मं । अ॒च्छा न॑भे स॒हस्व॑ते ॥ ७ ॥
अ॒यं यथा॑ न आ॒भुव॑त्त॒ष्टा रू॒पेव॑ त॒स्या । स॒स्य क॒त्वा य॑श॒स्वतः॑
॥ ८ ॥ अ॒यं वि॒श्वो अ॒भि त्रि॒योऽग्नि॑र्दे॒वेषु॑ प॒त्यते॑ । आ वा॒जिरु॑प॒ नी
ग॒मत् ॥ ९ ॥ वि॒श्वेषा॑मि॒ह स्तु॑हि होत॒ृणां॑ य॒गस्त॑मं । अ॒ग्निं य॒ज्ञेषु॑
पू॒र्य ॥ १० ॥ १० ॥ शी॒रं पा॑व॒करो॑चि॒पं ज्ये॑ष्ठो यो द॒मेष्टा॑ । दो॒दाय॑
दी॒र्ष्युत्त॑मः ॥ ११ ॥ तम॑र्व॒तं न सा॑न॒सिं गृ॑णी॒हि वि॑प्र शु॒ष्मिणी॑ ।

अ० ६. अ० ७. व० ११.] ॥ १८२ ॥ [म० ८. अ० १०. सू० १०२.

सत्वा देव महान् असि महा देवानां असुर्यः पुरऽहितः विऽभु
ज्योतिः अदाभ्यं ॥ १२ ॥ इयं या नीचीं अर्किणीं रूपा रोहिण्या
कृता चिवाऽइव प्रति अदर्शि आऽयती अंतः दशऽसुं बाहुषु
॥ १३ ॥ प्रऽजाः ह तिस्रः अतिऽआर्ये इयुः नि अन्याः अर्वा अभितः
विविधे बृहत् ह तस्थौ भुवनेषु अंतः पर्वमानः हरितः आ वि-
वेश ॥ १४ ॥ माता रुद्राणां दुहिता वसूनां स्वसा आदित्यानां अ-
मृतस्य नाभिः प्र नु वोचं चिकितुषे जनाय मा गां अनागां अ-
दितिं वधिष्ट ॥ १५ ॥ वचःऽविदं वार्चं उतऽइरयंतीं विश्वाभिः धी-
भिः उपऽतिष्ठमानां देवीं देवेभ्यः परि आऽइयुषीं गां आ मा
अवृक्त मर्त्यः दुभ्रऽचेताः ॥ १६ ॥ ८ ॥

॥ १०२ ॥ त्वं अग्ने बृहत् ययः दधांसि देव दाभुषे कविः गृह-
ऽपतिः युवां ॥ १ ॥ सः नः ईळानया सह देवान् अग्ने दुवस्युवा चि-
कित् विऽभानो० आ बृह ॥ २ ॥ त्वया ह स्वित् युजा वयं चोदिष्टेन
यविष्ठ्य अभि स्मः वार्जऽसातये ॥ ३ ॥ अर्वा भृगुऽवत् शुचिं अम्र-
वान्ऽवत् आ हुवे अग्निं समुद्रऽवाससं ॥ ४ ॥ हुवे वातऽस्वनं कविं
पर्जन्यऽक्रंघं सहः अग्निं समुद्रऽवाससं ॥ ५ ॥ ९ ॥ आ सवं सवितुः य-
था भगस्यऽइव भुजिं हुवे अग्निं समुद्रऽवाससं ॥ ६ ॥ अग्निं वः वृ-
धंत अध्वराणां पुरुऽतमं अर्च नम्रे सहस्वते ॥ ७ ॥ अयं यथा नः
आऽभुवत् त्वष्टा रूपाऽइव तस्या अस्य क्रत्वा यशस्वतः ॥ ८ ॥ अयं
विश्वाः अभि श्रियः अग्निः देवेषु पत्यते आ वार्जः उप नः गमत्
॥ ९ ॥ विश्वेषां इह स्तुहि होतृणां यशऽतमं अग्निं यज्ञेषु पूर्य ॥ १० ॥
॥ १० ॥ शीरं पावकऽशोचियं ज्येष्ठः यः दमेषु आ दीदाय दीर्घ-
युतऽतमः ॥ ११ ॥ तं अर्वंतं न सानसिं गृणीहि विप्र शुष्मिणं

मिव न यात यज्जनं ॥ १२ ॥ उप त्वा जामयो गिरो देदिशतीह-
विष्कृतः। वायो रनीके अस्थिरन् ॥ १३ ॥ यस्य त्रिधात्वृतं वहि-
स्तस्यावसेदिनं। आपश्चिन्नि दधा पदं ॥ १४ ॥ पदं देवस्य मीळु-
पोऽनाधृष्टाभिरुतिभिः। भद्रा सूर्य इवोपहृक् ॥ १५ ॥ १६ ॥ अग्ने
घृतस्य धीतिभिस्तेषां नो देव शोचिषा। आ देवान्वक्षि यक्षि
च ॥ १६ ॥ तं त्वाजनेत मातरः क्विं देवासो अंगिरः। हव्यवाहु-
ममर्त्य ॥ १७ ॥ प्रचेतसं त्वा कवेऽग्रे दूतं वरेण्यं। हव्यवाहं नि
पेदिरे ॥ १८ ॥ नहि मे अस्य घ्या न स्वधितिर्वनन्वति। अथैता-
वर्भरामि ते ॥ १९ ॥ यदग्रे कानि कानि चिदा ते दारुणि दुधम-
सि। ता जुपस्व यविष्ठ ॥ २० ॥ यदस्युपजिह्विका यवस्यो अति-
सर्पेति। सर्वं तदस्तु ते घृतं ॥ २१ ॥ अग्निमिधानो मनसा धियं
सचेत् मर्त्यः। अग्निमीधे विवस्वभिः ॥ २२ ॥ १२ ॥

॥ १०३ ॥ १-१४ सोमदि काणः ॥ १-१३ पगिनः। १४ सगिनैरुतय ॥ १-४ ६ पृहती।
५ विष्कृतः। ७. ८. ११. १३ सतोपहृती। ८. १२ कसुपः। १० हसीपसी। १४ अनुपुपः ॥

॥ १०३ ॥ अदर्शि गातुवित्तमो यस्मिन् व्यतान्यादधुः। उपो
षु जातमार्यस्य वर्धनमग्निं नक्षंत नो गिरः ॥ १ ॥ प्र हैवो-
दासो अग्निर्दुवाँ अच्छा न मज्जना। अनु मातरं पृथिवीं वि-
बावृते तस्थौ नाकस्य सानवि ॥ २ ॥ यस्माद्रेजैत कृष्टयं धृक्कृत्यानि
कृण्वतः। सहस्रसां मेधसां ताविव त्मनाग्निं धीभिः संपर्येत ॥ ३ ॥
प्र यं राये निनीपसि मर्तो यस्ते वसो दाशेत्। स वीरं धत्ते
अय उक्थशंसिनं त्मना सहस्रपोपिण्यं ॥ ४ ॥ स हृळ्हे चिदुभि
नृणति वाज्रमवंता स धत्ते अक्षिति श्रवः। ते देवता सदा
पुरुवसो विश्वा वामानि धीमहि ॥ ५ ॥ १३ ॥ यो विश्वा दयते
वसु होता मद्रो जनानां। मधोर्न पात्रा प्रथमान्यस्मि प्र

अ० ६. अ० ७. व० १४.] ॥ १८३ ॥ [म० ८. अ० १०. सू० १०३.]

मित्रं न यातयत् ऽर्जनं ॥ १२ ॥ उप त्वा जामयः गिरः देदिशतीः
हविः ऽकृतः वायोः अनीके अस्थिरन् ॥ १३ ॥ यस्य चि ऽधातुं अ-
वृतं वहिः तस्थौ असं ऽदिनं आपः चित् नि दध पदं ॥ १४ ॥ पदं
देवस्य मीळहुपः अनाघृष्टाभिः ऊति ऽभिः भद्रा सूर्यः ऽइव उप-
ऽदृक् ॥ १५ ॥ ११ ॥ अग्ने घृतस्य धीति ऽभिः तेषानः देव शेचिषा
आ देवान् वक्षि यक्षि च ॥ १६ ॥ तं त्वा अजन्त मातरः कविं दे-
वासः अंगिरः हव्य ऽवाहं अमर्त्यं ॥ १७ ॥ प्र ऽचेतसं त्वा कवे अग्ने
दूतं वरेण्यं हव्य ऽवाहं नि सेद्रे ॥ १८ ॥ नहि मे अस्ति अग्रा न
स्व ऽधिनिः वननं ऽवति अथ एता दृक् भ्रामि ते ॥ १९ ॥ यत् अग्ने
कानि कानि चित् आ ते दारुणि दध्मसि ता जुपस्व यविष्ठ्य
॥ २० ॥ यत् अग्निं उप ऽजिह्विका यत् वमः अति ऽसर्पति सर्वं तत्
अस्तु ते घृतं ॥ २१ ॥ अग्निं इधानः मनसा धियं सचेत मर्त्यः अग्निं
इधे विवस्व ऽभिः ॥ २२ ॥ १२ ॥

॥ १०३ ॥ अदर्शि गातुवित् ऽतमः यस्मिन् घृतानि आ ऽदधुः
उपो सु जातं आर्यस्य वर्धनं अग्निं नक्षत नः गिरः ॥ १ ॥ प्र देवः-
• ऽदासः अग्निः देवान् अब्ध न मज्मना अनु मातरं पृथिवीं वि-
वृते तस्थौ नाकस्य सानवि ॥ २ ॥ यस्मात् रेजंत कृष्टयः चर्कृत्या-
नि कृण्वतः सहस्र ऽसां मेधसातौ ऽइव त्मना अग्निं धीभिः सपर्यत
॥ ३ ॥ प्र यं राये निनीषसि मर्तः यः ते वसो दाशत सः वीरं धत्ते
अग्ने उक्थ ऽशंसिनं त्मना सहस्र ऽपोपिणं ॥ ४ ॥ सः हळहे चित्
अभि तृणति वार्ज अर्वाता सः धत्ते अक्षिंति श्रवः त्वे देव ऽचा
सदा पुरु ऽवसो विष्वा वामानि धीमहि ॥ ५ ॥ १३ ॥ यः विष्वा द-
यते वसु होता मद्रः जनानां मघोः न पाचा प्रणमानि अस्मै प्र

स्तीमां यन्त्यग्रये ॥ ६ ॥ अश्वं न गीर्भी रथ्यं सुदानं वो मर्मज्यंते
 देवयवः । उभे तोके तनये दस्म विस्पते पथि राधो मघोनां ॥ ७ ॥
 प्र मंहिषाय गायत वृतावै वृहते शुक्रशोचिषे । उपस्तुतासो
 अग्रये ॥ ८ ॥ आ वंसते मघवा वीरवृद्धः समिद्धो द्युम्याहुतः ।
 कुविनो अस्य सुमतिर्नवीयस्यच्छा वाजेभिरागमत् ॥ ९ ॥ प्रेष्ठमु
 प्रियाणां स्तुत्यासावतिथिं । अग्निं रथानां यमं ॥ १० ॥ १४ ॥ उदिता
 यो निदिता वेदिता वस्वा यज्ञियो ववर्तन्ति । दुष्टा यस्य प्रवृणे
 नोर्मयो धिया वाजं सिपास्ततः ॥ ११ ॥ मा नो दृणीतामति-
 थिर्वसुरग्निः पुरुषश्च एषः । यः सुहोता स्वध्वरः ॥ १२ ॥ मी
 ते रिषन्ते अच्छोक्तिभिर्वसोऽग्ने केभिश्चिदेवैः । कीरिश्चिद्धि त्वा-
 मीदृ दूत्याय रातहंभ्यः स्वध्वरः ॥ १३ ॥ आग्ने याहि महत्संखा
 रुद्रेभिः सोमपीतये । सोमर्षो उप सुष्टुतिं मादयस्व स्वर्णे
 ॥ १४ ॥ १५ ॥ १० ॥ ८ ॥

॥ इत्यष्टमं मंडलं समाप्तं ॥

॥ १ ॥ १-१० मधुच्छंदाः ॥ यवनानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ १ ॥ स्वादिष्ठया मदिष्ठया पवंस्व सोम धारया । इन्द्राय
 पार्तवै सुतः ॥ १ ॥ रक्षोहा विश्वचर्यशिरभि योनिमयोहतं ।
 दुष्टा सधस्यमासदत् ॥ २ ॥ वरिवोधातमो भव मंहिष्ठो वृच-
 हंतमः । पथि राधो मघोनां ॥ ३ ॥ अभ्यर्ष महानां देवानां
 वीतिमंधसा । अग्नि वाजमुत श्रवः ॥ ४ ॥ त्वामच्छा चरामसि
 तदिदं दिवेदिवे । इंदो त्वे न आशंसः ॥ ५ ॥ १६ ॥ पुनार्ति ते
 परिसुतं सोमं सूर्यस्य दुहिता । वारेण शश्वता तनां ॥ ६ ॥ तमीम-

स्तोमाः यन्ति अग्रये ॥ ६ ॥ अथ न गीऽभिः रथ्यं सु० दानवः म-
 र्मज्यते देव० यवः उभे० तोके० तनये दस्म वि० शपते० पपि राधः म-
 घोनां ॥ ७ ॥ प्र मंहिषाय गायत च्युत० व्रै बृहते शुक्र० शोचिषे
 उप० स्तुतासः अग्रये ॥ ८ ॥ आ वंसते मय० वा वीर० वन्त यशः सं-
 ० इन्द्रः द्युम्नी आ० हुतः कुवित् नः अस्य सु० मतिः नवीयसी अर्ध
 वाजेभिः आ० गमन्त ॥ ९ ॥ मेष्टं जुं प्रियाणां स्तुहि आ० साव अ-
 तिथिं अग्निं रथानां यमं ॥ १० ॥ १४ ॥ उत्त० इता यः नि० दिता वे-
 दिता वसुं आ यज्ञियः ववर्तेति दुस्तराः यस्य प्रवणे न ऊर्मयः
 धिया वाजं सिसासतः ॥ ११ ॥ मानः दृणीतां अतिथिः वसुः अ-
 ग्निः पुरु० प्रशस्तः एषः यः सु० होता सु० अध्वरः ॥ १२ ॥ मो० ते रि-
 पुन् ये अर्धोक्ति०भिः वसो० अग्ने केभिः चित् एवैः कीरिः चित्
 हि त्वां ईद्रे दूत्याय रात० हव्यः सु० अध्वरः ॥ १३ ॥ आ अग्ने याहि
 मरुत्० संखा रुद्रेभिः सोम० पीतये सोम० यैः उप० सु० स्तुतिं माद-
 यस्व स्वः० नरे ॥ १४ ॥ १५ ॥ १० ॥ ८ ॥

॥ इत्यष्टमं मंडलं समाप्तं ॥

॥ १ ॥ स्वादिष्टया मदिष्टया पवस्व सोम० धारया इन्द्राय पा-
 तवे सुतः ॥ १ ॥ रक्षः० हा वि० श्व० चर्पणिः अ० भि योनिं अयः० हतं
 दृणां स० ध० स्य आ असदन्त ॥ २ ॥ वरिवः० धातमः भव० मंहिषः वृ-
 चहन्० तमः पपि राधः म० घोनां ॥ ३ ॥ अ० भि अ० यं महानां देवानां
 वीतिं अ० धंसा अ० भि वाजं उत्त० श्रवः ॥ ४ ॥ त्वां अर्धं वरामसि तत्
 इत् अ० धं दिवे० दिवे० इदो० त्वे० नः आ० शसः ॥ ५ ॥ १६ ॥ पुनाति ते
 परि० सुतं सोमं सूर्यस्य दुहिता वारेण शश्वता तनां ॥ ६ ॥ तं ई अ-

अ० ६. अ० ७. व० २०.] ॥ १८५ ॥ [म० ९. अ० १. सू० ३.]

रवीः समये आ गृभ्णन्ति योषणो दशं । स्वसारः पार्ये दिवि ॥ ७ ॥
तमीं हिन्वन्त्यमुवो धर्मन्ति वाकुरं हतिं । विधातुं वारुणं मधु ॥ ८ ॥
अभीर्हं ममघ्ना उत श्रीणन्ति धेनवः शिर्षु । सीममिन्द्राय पा-
तवे ॥ ९ ॥ अस्येदिन्द्रो मदेष्वा विश्वा वृत्राणि जिघ्रते । शूरो मघा
च संहते ॥ १० ॥ ११ ॥

॥ २ ॥ १-१० मेधातिथिः ॥ पवमानः सोमः ॥ गापयी ॥

॥ २ ॥ पवस्व देववीरतिं पवित्रं सोम रंत्वा । इन्द्रमिन्दो वृषा
विश ॥ १ ॥ आ वप्यस्व महि पसरो वृषेदो दुम्ववत्तमः । आ योमि
धर्णसिः संदः ॥ २ ॥ अधुंष्टात प्रियं मधु धारां सुतस्य वेधसः । अपो
वसिष्ट सुक्रतुः ॥ ३ ॥ मुहांतं त्वा महीरन्वापो अयति सिंधयः । य-
ज्ञोभिर्वासायिषसै ॥ ४ ॥ समुद्रो अप्सु मामृजे विष्टंभो धरुणो दि-
वः । सोमः पवित्रं अस्मयुः ॥ ५ ॥ १६ ॥ अर्चिर्क्रतुर्दृषा हरिर्महान्मि-
त्रो न दर्शतः । संसूर्येण रोचते ॥ ६ ॥ गिरस्त इन्द्र ओजसा मर्मृज्यते
अपस्युवः । याभिर्मदाय जुंभते ॥ ७ ॥ तं त्वा मदाय पृष्टय उ लो-
ककृन्तुमीमहे । तव प्रजस्तयो महीः ॥ ८ ॥ अस्मभ्यमिन्दविन्द्रयुम-
ध्वः पवस्व धारया । प्रजन्यो वृष्टिर्मा इव ॥ ९ ॥ गोपा इंदो नृपा
अस्यश्वसा वाजसा उत । आत्मा यज्ञस्य पूयः ॥ १० ॥ ११ ॥

॥ ३ ॥ १-११ इव ज्ञेयः ॥ पवमानः सोमः ॥ गापयी ॥

॥ ३ ॥ एष देवो अमर्त्यः पण्वीरिव दीयति । अभि द्रोणा-
न्यासर्द ॥ १ ॥ एष देवो विषा कृतोऽति ह्यरामि धायति । पव-
मानो अदाभ्यः ॥ २ ॥ एष देवो विपन्नुभिः पवमान अतायु-
भिः । हरिर्वाजाय मृज्यते ॥ ३ ॥ एष विश्वानि यायो शूरो यन्त्रि-
सत्त्वभिः । पवमानः सिषामति ॥ ४ ॥ एष देवो रंययति प-

खीः सऽमर्ये आ गृभ्णन्ति योषणः दशं स्वसारः पाये दिवि ॥७॥
तं इ हिन्वन्ति अयुवः धर्मेति बाकुरं हतिं चिऽधातु वारणं मधु
॥८॥ अभि इमं अघ्नाः उत श्रीणन्ति घेनवः शिशुं सोमं इंद्राय
पातवे ॥९॥ अस्य इत् इंद्रः मर्देषु आ विश्वा वृचाणि जिघ्रते शूरः
मया च मंहते ॥१०॥ ११॥

॥२॥ पर्वस्व देवऽवीः अति पवित्रं सोमं रक्षा इंद्रं इंद्रो वृषा
आ विर ॥१॥ आ वच्यस्व महिं पसरः वृषा इंद्रो द्युम्वर्तऽतमः
आ योनिं धर्णसिः सदुः ॥२॥ अर्धुघ्नत प्रियं मधु धारां सुतस्य वे-
धसः अपः वसिष्ठ सुऽक्रतुः ॥३॥ महान् त्वा महीः अनु आपः अ-
घेति सिंधवः यत् गोभिः वासयिष्यसे ॥४॥ समुद्रः अपऽसु ममृजे
विष्टं भः धरुणः दिवः सोमः पवित्रं अस्मऽयुः ॥५॥ १६॥ अर्चि-
क्रदत् वृषा हरिः महान् मित्रः न दर्शतः सं सूर्येण रोचते ॥६॥
गिरः ते इंद्रो ओजसा मर्मज्यंते अप्स्युवः याभिः मदाय शुभसे
॥७॥ तं त्वा मदाय घृष्टये ऊं लोकऽकृत्नुं इमहे तव प्रऽशस्तयः
महीः ॥८॥ अस्मभ्यं इंद्रो इंद्रऽयुः मध्वः पर्वस्व धारया पर्जन्यः
वृष्टिमान्ऽइव ॥९॥ गोऽसाः इंद्रो नृऽसाः अस्ति अश्वऽसाः वा-
जऽसाः उत आत्मा यज्ञस्य पूर्यः ॥१०॥ १९॥

॥३॥ एषः देवः अमर्त्यः पर्णवीःऽइव दीयति अभि द्रोणानि
आऽसदै ॥१॥ एषः देवः विषा कृतः अतिं हरांसि धावति पर्व-
मानः अदाभ्यः ॥२॥ एषः देवः विषन्तुऽभिः पर्वमानः चतुऽयु-
ऽभिः हरिः वाजाय मृज्यते ॥३॥ एषः विश्वानि वार्यो शूरः यन्-
ऽइव सत्वंऽभिः पर्वमानः सिसासति ॥४॥ एषः देवः रथर्यति प-

अ० ६. अ० ७. व० २४.] ॥ १८६ ॥ [म० ९. अ० १. सू० ५.

व०मानो दशस्यति। आ०विष्कृणीति व०व०नुं ॥५॥ २०॥ ए०प वि०
प्रै०भिर्पु०तोऽपो दे०वो वि० गा०हते। द०ध०द्र०जानि दा०शु०पे ॥६॥ ए०ष
दि०वं वि० धा०वति ति०रो र०जांसि धा०रया। प०र्वमानः क०र्नि०क्रदत्
॥७॥ ए०ष दि०वं व्या०सर०त्ति०रो र०जांस्य०स्पृ०तः। प०र्वमानः स्व०ध्व०रः ॥८॥
ए०ष प्र०त्नेन जन्म०ना दे०वो दे०वेभ्यः सु०तः। हरिः प०वि०र्चे अ०र्पति ॥९॥
ए०ष उ० स्य पु०रु०व०तो जं०ज्ञा०नो ज०नय०वि०षः। धा०रया प०वते सु०तः
॥१०॥ २१॥

॥ ४ ॥ १-१० हिरण्यसूयः ॥ पवमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥४॥ स०ना च सो०म जे०पि च प०र्वमान० महि० ध्र०वः। अ०था नो०
व०स्य०स०स्कृ०धि ॥१॥ स०ना ज्यो०तिः स०ना स्व०र्ष०र्वि०श्वा च सो०म सौ०
भ०गा। अ०था नो० व०स्य०स०स्कृ०धि ॥२॥ स०ना द०र्श०मु०त क्र०तु०म०प सो०म
मृ०धो ज०हि। अ०था नो० व०स्य०स०स्कृ०धि ॥३॥ प०र्वी०तारः पु०नो०त०न सो०
म०मि०द्रा०य पा०त०वे। अ०था नो० व०स्य०स०स्कृ०धि ॥४॥ त्वं सू०र्ये न० आ० भ०ज
त०व क्र०त्वा त०वो०ति०भिः। अ०था नो० व०स्य०स०स्कृ०धि ॥५॥ २२॥ त०व क्र०त्वा
त०वो०ति०भिर्ज्यो०र्क०प०श्ये०म सू०र्ये। अ०था नो० व०स्य०स०स्कृ०धि ॥६॥ अ०भ्य०र्ष
स्वा०यु०ध सो०म दि०य०हंस० रु०यिं। अ०था नो० व०स्य०स०स्कृ०धि ॥७॥ अ०भ्य०र्ष
धा०न०प०च्यु०तो रु०यिं स०मत्सु० सा०स०हिः। अ०था नो० व०स्य०स०स्कृ०धि ॥८॥
त्वां य०ज्ञै०र०वी०वृ०ध०न्प०र्वमान० वि०ध०र्म०णि। अ०था नो० व०स्य०स०स्कृ०धि ॥९॥
र०यिं न०श्चि०व०म०श्चि०न०मि०दो वि०श्वा०यु०मा०भ०र। अ०था नो० व०स्य०स०स्कृ०धि
॥१०॥ २३॥

॥ ५ ॥ १-११ अहितः अग्नयपो देयतो यः ॥ आग्निः ॥ १-७ गायत्री ॥ ८-११ अनुष्टुप् ॥

॥५॥ स०मि०डो वि०श्व०त०स्प०तिः प०र्वमानो० वि० रा०जति। प्री०ण
नृ०पा क०र्नि०क्रदत् ॥१॥ त०नू०न०पा०त्प०र्वमानः शृ०ंगे गि०शा०नो अ०र्पे

अ०६. अ०७. व० २४.] ॥ १८६ ॥ [म०९. अ० १. सू० ५.

वंमानः दशस्यति आविः कृणोति वग्वनुं ॥५॥२०॥ एषः विप्रैः
अभिऽस्तुतः अपः देवः विगाहते दधत् रत्नानि दाशुपे ॥६॥ एषः
दिवं विधावति तिरः रजांसि धारया पवंमानः कर्निऽक्रदत् ॥७॥
एषः दिवं वि आ असरत् तिरः रजांसि असृतः पवंमानः सु-
ऽअध्वरः ॥८॥ एषः प्रत्नेन जन्मना देवः देवेभ्यः सुतः हरिः पवित्रं
अर्पति ॥९॥ एषः ऊं स्यः पुरुऽमृतः जज्ञानः जनयन् इषः धार-
या पवते सुतः ॥१०॥२१॥

॥४॥ सनं च सोम जेपि च पवंमान मर्हि श्रवः अथ नः वस्य-
सः कृधि ॥१॥ सनं ज्योतिः सनं स्वं विष्वा च सोम सौभगा अथ
नः वस्यसः कृधि ॥२॥ सनं दक्षं उत क्रतुं अप सोम मृधः जुहि अथ
नः वस्यसः कृधि ॥३॥ पवितारः पुनीतनं सोम इन्द्राय पातवे अथ
नः वस्यसः कृधि ॥४॥ त्वं सूर्ये नः आभज तव क्रत्वा तव ऊतिऽभिः
अथ नः वस्यसः कृधि ॥५॥२२॥ तव क्रत्वा तव ऊतिऽभिः ज्योक्
पश्येम सूर्ये अथ नः वस्यसः कृधि ॥६॥ अभि अर्पं सुऽआयुध
सोम द्विऽवर्हसं रुयिं अथ नः वस्यसः कृधि ॥७॥ अभि अर्पं अ-
नं पऽच्युतः रुयिं समत् सुं ससहिः अथ नः वस्यसः कृधि ॥८॥
त्वां यज्ञैः अवीवृधन् पवंमान विऽधर्मं वि अथ नः वस्यसः कृधि
॥९॥ रुयिं नः चित्रं अश्विनं इदो विष्वऽआयुं आ भर अथ नः
वस्यसः कृधि ॥१०॥२३॥

॥५॥ संऽइन्द्रः विष्वतः पतिः पवंमानः वि राजति प्रीणन्
वृषां कर्निऽक्रदत् ॥१॥ तनूऽनपात् पवंमानः शृंगे शिशानः अर्प-

ति। अंतरिक्षेण रारजत् ॥ २ ॥ ईक्षेन्यः पर्वमानो रयिर्वि ररजति
 द्युमान्। मधोर्धाराभिरोजसा ॥ ३ ॥ बर्हिः प्राचीनमोजसा पर्व-
 मानः स्तृणन्हरिः। देवेषु देव ईयते ॥ ४ ॥ उदतिर्जिहते बृहद्धारो
 देवीर्हिरण्ययीः। पर्वमानेन सुपुंताः ॥ ५ ॥ २४ ॥ सुशिल्पे बृहती
 मही पर्वमानो वृषण्यति। नक्तोपासा न दर्शते ॥ ६ ॥ उभा देवा
 नृचक्षसा होतारा दैव्या हुवे। पर्वमान इंद्रो वृषा ॥ ७ ॥ भारती
 पर्वमानस्य सरस्वतीका मही। इमं नो यज्ञमा गमन्ति स्रो
 देवीः सुपेर्गसः ॥ ८ ॥ त्वष्टारमयजां गोपां पुरोयावानमा हुवे।
 इंदुरिंद्रो वृषा हरिः पर्वमानः प्रजापतिः ॥ ९ ॥ वनस्पतिं पर्व-
 मान मध्वा समग्धि धारया। सहस्रवत्सं हरितं भ्राजमानं हि-
 रण्ययं ॥ १० ॥ विधे देवाः स्वाहाकृतिं पर्वमानस्या गत। वा-
 युर्बृहस्पतिः सूर्योऽग्निरिंद्रः सृजोपसः ॥ ११ ॥ २५ ॥

॥ ६ ॥ १-२ अक्षितः काश्यपो देवलो वा ॥ पयवानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ६ ॥ मंद्रया सोम धारया वृषा पवस्व देव्युः। अघ्यो वारै-
 घस्म्युः ॥ १ ॥ अग्नि त्वं मद्यं मदमिंद्रयिंद्र इति दार। अग्नि वा-
 जिनो अर्बतः ॥ २ ॥ अग्नि त्वं पूर्यं मदं सुवानो अर्प पयिच आ।
 अग्नि वाजमुत यवः ॥ ३ ॥ अनु दृप्तास्त इंदय आपो न प्रवतास-
 रन्। पुनाना इंद्रमाशत ॥ ४ ॥ यमत्यमिव वाजिनं मृजंति योपणो
 दग। वने क्रीकृतमत्यविं ॥ ५ ॥ २६ ॥ तं गोभिर्वृषणं रसं मदाय
 देववीतये। सुतं भराय सं सृज ॥ ६ ॥ देवो देवाय धारयेंद्राय
 पवते सुतः। पयो यदस्य पोषयत् ॥ ७ ॥ आत्मा यज्ञस्य रक्षा
 सुप्ताणः पवते सुतः। प्रानं नि पाति कार्य ॥ ८ ॥ एवा पुनान
 ईदुयुर्मदं मदिष्ट वीतये। गुहां चिदधिपे गिरः ॥ ९ ॥ २७ ॥

ति अंतरिक्षेण रारजत् ॥२॥ ईळिन्यः पर्वमानः रुयिः वि राज-
 ति द्युऽमान् मर्धोः धाराभिः ओजसा ॥३॥ वहिः प्राचीनं ओ-
 जसा पर्वमानः स्तृणन् हरिः देवेषु देवः ईयते ॥४॥ उत् अतिः
 जिहते बृहत् द्वारः देवीः हिरण्ययीः पर्वमानेन सुऽस्तुताः ॥५॥
 ॥२४॥ सुऽशिल्ये० बृहती मही पर्वमानः वृषयति नक्तोपसां
 न दर्शते ॥६॥ उभा देवान् सुऽचक्षसा होतार देव्या हुवे पर्वमानः
 इंद्रः वृषा ॥७॥ भारती पर्वमानस्य सरस्वती इळा मही इमं नः
 यज्ञं आ गमन् तिस्रः देवीः सुऽपेशसः ॥८॥ त्वष्टारं अयऽजां गो-
 पां पुरः ऽयावानं आ हुवे इंद्रः इंद्रः वृषा हरिः पर्वमानः प्रजाऽप-
 तिः ॥९॥ वनस्पतिं पर्वमानं मर्धां सं अग्निं धारया सहस्रं ऽव-
 ल्यं हरितं भाजमानं हिरण्ययं ॥१०॥ विश्वे देवाः स्वाहाऽकृतिं
 पर्वमानस्य आ गत वायुः बृहस्पतिः सूर्यः अग्निः इंद्रः सुऽजो-
 पसः ॥११॥ २५॥

॥६॥ मंद्रया सोम धारया वृषा पर्वस्व देवऽयुः अथः वारेषु
 अस्मऽयुः ॥१॥ अभित्यं मर्धं मदं इंद्रो इंद्रः इति सार अभि वाजि-
 नः अर्वतः ॥२॥ अभि त्यं पूथी मदं सुवानः अयं पवित्रे आ अभि
 वाजं उत श्रवः ॥३॥ अनु द्रप्तासः इंद्रवः आपः न प्रऽवता असुरन्
 पुतानाः इंद्रं आश्रत ॥४॥ यं अत्यं ऽइव वाजिनं मृजंति योपणः
 दर्श वनें क्रीळंत अतिऽअविं ॥५॥ २६॥ तं गोभिः वृषं रसं म-
 दाय देवऽवीतये सुतं भराय संसृज ॥६॥ देवः देवाय धारया इंद्राय
 पवते सुतः पयः यत् अस्य पीपयत् ॥७॥ आत्मा यज्ञस्य रक्षां सु-
 खानः पवते सुतः प्रत्नं नि पाति कार्यं ॥८॥ एव पुनानः इंद्रऽयुः
 मदं मद्विष्ट वीतये गुहा चित् दुधिषे गिरः ॥९॥ २७॥

॥ ७ ॥ १-९ अक्षितः काश्यपो देयलो या ॥ यवमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ७ ॥ असृग्मिन्दवः पृथा धर्मचतस्य सुप्रियः । विद्वाना
अस्य योजनं ॥ १ ॥ प्र धारु मध्वो अग्नियो महीरपो वि गाहते ।
हविर्हविष्पु वंद्यः ॥ २ ॥ प्र युजो वाचो अग्नियो वृषाव चक्रद्वने ।
सद्गामि सत्यो अध्वरः ॥ ३ ॥ परि यत्काव्या कविर्नृणा वसन्तो
अपेति । स्वर्वाजी सिंघासति ॥ ४ ॥ पर्वमानी अभि स्पृधो विशो
राजैव सीदति । यदीमुखंति वेधसः ॥ ५ ॥ २८ ॥ अय्यो वारे परि
प्रियो हरिर्वनेषु सीदति । रेभो वनुष्यते मती ॥ ६ ॥ स वायु-
मिन्द्रमश्विना साकं मदेन गच्छति । रणा यो अस्य धर्मभिः ॥ ७ ॥
आ मिचावरुणा भगं मध्वः पवंत ऊर्मयः । विद्वाना अस्य श-
क्त्रभिः ॥ ८ ॥ अस्मभ्यं रोदसी रुयिं मध्वो वाजस्य सातये । अयो
वसूनि सं जितं ॥ ९ ॥ २९ ॥

॥ ८ ॥ १-९ अक्षितः काश्यपो देयलो या ॥ यवमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ८ ॥ एते सोमा अभि प्रियमिन्द्रस्य काममक्षरन् । वर्धतो अ-
स्य वीर्यं ॥ १ ॥ पुनानासंघमूपदो गच्छतो वायुमश्विना । ते नो
धांतु सुवीर्यं ॥ २ ॥ इन्द्रस्य सोमं रायसे पुनानो हार्दि चोदय । घृत-
स्य धोनिमासदं ॥ ३ ॥ मृजंति त्वा दश क्षिपो हिंन्वन्ति सप्त धीतयः ।
अनु विप्रा अमादिपुः ॥ ४ ॥ देवेभ्यस्त्वा मदाय कं सृजानमति
मेप्यः । सं गोभिर्वासयामसि ॥ ५ ॥ ३० ॥ पुनानः कलशेष्ठा वस्ता-
ण्यरूपो हरिः । परि गव्यान्वव्यत ॥ ६ ॥ मयो नु आपवस्व नो जहि
विश्वं अप विपः । इंदो सखायमा विश ॥ ७ ॥ वृष्टिं दिवः परि स्रव
द्युम्नं पृथिव्या अधि । सहो नः सोम पृत्सु धाः ॥ ८ ॥ नृचक्षंसं त्वा
व्यमिन्द्रपोतं स्वविदं । भक्षीमहि प्रजामिपं ॥ ९ ॥ ३१ ॥

॥७॥ असृयं इंद्रवः पथा धर्मेन चतस्य सुऽश्रियः विद्वानाः अ-
स्य योजनं ॥१॥ प्र धारा मध्वः अयियः महीः अपः विगाहते हविः
हविष्यु वंद्यः ॥२॥ म युजः वाचः अयियः वृषा अव चक्रदत् वने
सद्य अभिसृत्यः अध्वरः ॥३॥ परियत् काव्या कविः नृग्णा वसा-
नः अर्पति स्वः वाजी सिंसासति ॥४॥ पर्वमानः अभि स्पृधः
विशः राजाऽइव सीदति यत् ईं च्छृण्वंति वेधसः ॥५॥ २८॥ अय्यः
वारि परि प्रियः हरिः वनेषु सीदति रेभः वनुष्यते मती ॥६॥ सः
वायुं इंद्रं अश्विना साकं मदेन गच्छति रणं यः अस्य धर्मऽभिः
॥७॥ आ मिचावरुणा भगं मध्वः पवंते ऊर्मयः विद्वानाः अस्य
शक्नऽभिः ॥८॥ अस्मभ्यं रोदसी रयिं मध्वः वाजस्य सातये श्रवः
वसूनि सं जितुं ॥९॥ २९॥

॥८॥ एते सोमाः अभि प्रियं इंद्रस्य कामं अक्षरन् वर्धतः अ-
स्य वीर्यं ॥१॥ पुनानासः चमूऽसदः गच्छतः वायुं अश्विना ते नः
धातु सुऽवीर्यं ॥२॥ इंद्रस्य सोम राधसे पुनानः हार्दि चोदय च-
तस्य योनिं आऽसदं ॥३॥ मृजंति त्वा दश क्षिपः हिन्यति सप्त धी-
तयः अनु विप्राः अमादिषुः ॥४॥ देवेभ्यः त्वा मदाय कं सृजानं
अति मेयः सं गोभिः वासयामसि ॥५॥ ३०॥ पुनानः कलशेषु आ
वस्त्राणि अरुपः हरिः परिगव्यानि अव्यत ॥६॥ मघोनः आ प-
वस्व नः जुहि विश्वाः अप द्विपः इंद्रो सखायं आ विश ॥७॥ वृष्टिं
दिवः परि स्रव द्युषं पृथिव्याः अधि सहः नः सोम पृत्ऽसु धाः
॥८॥ नृऽचक्षसं त्वा वयं इंद्रऽपीतं स्वःऽविदं भक्षीमहि प्रऽजां
इयं ॥९॥ ३१॥

॥ १८९ ॥ १-९ सतिनः काश्यपो देवलो या ॥ पयमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ९ ॥ परि प्रिया दिवः कविर्वयांसि नृणोर्हितः । सुवानो या-
ति कविर्जनुः ॥ १ ॥ प्रप्र क्षयाय पयसे जनाय जुष्टो अदुहे । वीत्यर्ध-
चनिष्ठया ॥ २ ॥ स सुनुमैतरा शुचिर्जातो जाते अरोचयत् । म-
हान्मही च्छतावृथा ॥ ३ ॥ स सप्त धीतिभिर्हितो नृणो अजिन्व-
द्दुहे । या एकमक्षिं वावृधुः ॥ ४ ॥ ता अभि संतमस्तृतं महे युवा-
नमा दंघुः । इंदुमिंदु तव द्यते ॥ ५ ॥ ३२ ॥ अभि वहिरमर्त्यः सप्त
पश्यति वावहिः । क्रिर्विद्वीरतर्पयत् ॥ ६ ॥ अवा कल्पेषु नः पुम-
स्तमांसि सोम योध्या । तानि पुनान जंघनः ॥ ७ ॥ नूनयसे नवी-
यसे सूक्ताय साधया पयः । प्रान्वद्वोचया रुचः ॥ ८ ॥ पयमान्
महिथ्यवो गामर्षं रासि वीरवत् । सना मेधा सना स्वः ॥ ९ ॥ ३३ ॥

॥ १९० ॥ १-९ सतिनः काश्यपो देवलो या ॥ पयमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ १० ॥ प्र स्वानासो रथा इवावतो न श्रवस्यवः । सोमासो
राये अक्रमुः ॥ १ ॥ हिन्वानासो रथा इव दधन्विरे गर्भस्त्योः ।
भरासः कारिणामिव ॥ २ ॥ राजानो न प्रणस्तिभिः सोमासो
गोभिरंजते । यज्ञो न सप्त धातृभिः ॥ ३ ॥ परि सुवानास इंदवो न-
दाय वह्निना गिरा । सुता अर्षेति धारया ॥ ४ ॥ आपानासो विव-
स्वतो जर्नत उपसो भर्षः । सूरः अखं वि तन्वते ॥ ५ ॥ ३४ ॥ अय
द्वारा मतीनां प्रान्ता अखंति कारवः । वृष्णो हरस आयवः ॥ ६ ॥
समीचीनास आसते होतारः सप्तजामयः । पदमेकस्य पिप्रतः
॥ ७ ॥ नाभा नाभिं न आ ददे चक्षुश्चित्सूर्ये सचा । कवेरपत्यमा
दुहे ॥ ८ ॥ अभि प्रिया दिवस्पदमध्ययुभिर्गुहां हितं । सूरः पश्यति
चक्षसा ॥ ९ ॥ ३५ ॥

॥९॥ परि प्रिया दिवः कविः वयांसि नृशोः हितः सुवानः
याति कविऽक्रतुः ॥१॥ प्रऽप्र क्षयाय पन्यसे जनाय जुष्टः अदुहे
वीती अर्पे चनिष्ठया ॥२॥ सः सूनुः मातरा शुचिः जातः जाते
अरोचयत् महान् मही चतऽवृधा ॥३॥ सः सप्र धीतिऽभिः हितः
नद्यः अजिन्यत् अदुहे याः एकं अक्षि ववृधुः ॥४॥ ताः अभि संतं
अस्तृतं महे युवानं आ दधुः इंदुं इंदु तवं घते ॥५॥ ३२॥ अभि वह्निः
अमर्त्यः सप्र पश्यति वावहिः क्रिचिः देवीः अतर्पयत् ॥६॥ अर्च
कल्पेयु नः पुमः तमोसि सोम योध्या तानि पुनान जंघनः ॥७॥
नु नर्चसे नवीयसे सुऽउक्ताय साधय पथः प्रत्नऽवत् रोचय रुचः
॥८॥ पर्वमान महि अर्चः गां अर्च रासि वीरऽवत् सन मेधां सन
स्वः ॥९॥ ३३॥

॥१०॥ प्र स्वानासः रथाःऽइव अर्चतः न अर्चस्य वः सोमांसः
राये अक्रमुः ॥१॥ हिन्यानासः रथाःऽइव दधन्विरे गभस्त्योः भ-
रासः कारिणाऽइव ॥२॥ राजानः न प्रशंस्तिऽभिः सोमांसः गो-
भिः अजते यज्ञः न सप्र धातुऽभिः ॥३॥ परि सुवानासः इंदवः म-
दाय वह्निं गिरा सुताः अर्पेति धारया ॥४॥ आपानासः विव-
स्वतः जनैतः उपसः भगं सूरः अर्च वि तन्वते ॥५॥ ३४॥ अर्प
धारा मतीनां प्रत्नाः चर्खन्ति कारवः वृष्णः हरसे आयवः ॥६॥
संऽइचीनासः आसते होतारः सप्रऽजामयः पदं एकस्य पिप्रतः
॥७॥ नाभा नाभि नः आ ददे चक्षुः चित् सूर्ये सचा कवेः अपत्यं
आ दुहे ॥८॥ अभि प्रिया दिवः पदं अध्वर्युऽभिः गुहा हितं सूरः
पश्यति चर्षसा ॥९॥ ३५॥

॥ ११ ॥ १-९ अस्मिन् अश्वयो देवलो वा ॥ यथमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ११ ॥ उपास्मै गायता नरः पर्वमानयेदं देवे । अग्नि देवाँ
इमं यत्ते ॥ १ ॥ अग्नि ते मधुना पयोऽथर्वाणो अग्निश्रयुः । देव
देवाय देवयु ॥ २ ॥ स नः पवस्व शंगवे शंजनाय शमवते । शं रा-
जन्नोपधीभ्यः ॥ ३ ॥ बभ्रवे नु स्वतवसेऽरुणाय दिविस्पृशे । सो-
माय गायमर्चत ॥ ४ ॥ हस्तच्युतेभिरद्रिभिः सुतं सोमं पुनीतन ।
मधावा धावता मधु ॥ ५ ॥ ३६ ॥ नमसेदुष सीदत दुभेदुभि श्री-
णीतन । इंदुमिद्रे दधातन ॥ ६ ॥ अग्निब्रहा विचर्षणिः पवस्व
सोम शं गवे । देवेभ्यो अनुकामकृत् ॥ ७ ॥ इंद्राय सोम पातवे
मदाय परि पिच्यसे । मनुश्चिन्मनसस्पतिः ॥ ८ ॥ पर्वमान सुवीर्य-
रयिं सोम रिरिहि नः । इंदुविद्रेण नो युजा ॥ ९ ॥ ३७ ॥

॥ १२ ॥ १-९ अस्मिन् अश्वयो देवलो वा ॥ यथमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ १२ ॥ सोमा असृग्मिंदवः सुता कृतस्य सार्दने । इंद्राय मधु-
मत्तमाः ॥ १ ॥ अग्नि विमा अनूपत गावो वत्सं न मातरः । इंद्रं
सोमस्य पीतये ॥ २ ॥ मदच्युर्धेति सार्दने सिंधोरुर्मा विपश्चित् ।
सोमो गौरी अग्नि श्रितः ॥ ३ ॥ दिवो नाभा विचक्ष्णोऽथ्यो चारं
महीयते । सोमो यः सुक्रतुः कविः ॥ ४ ॥ यः सोमः कलशेषो अंतः
यविच आहितः । तमिंदुः परि पस्वजे ॥ ५ ॥ ३८ ॥ प्र वाचमिंदुरिप्य-
ति समुद्रस्याग्निं विरपि । जिन्वन्कोशं मधुश्रुतं ॥ ६ ॥ नित्यं स्तोत्रो
वनस्पतिर्धीनामंतः संवदुषः । हिन्यानो मानुषा युगा ॥ ७ ॥ अग्नि
प्रिया दिवस्पदा सोमो हिन्यानो अर्पति । विप्रस्य धारया कविः
॥ ८ ॥ आ पर्वमान धारय रयिं सहसंवर्चसं । अस्मे ईदो स्वाभुव
॥ ९ ॥ ३९ ॥ ७ ॥

॥ ११ ॥ उप अस्मि गायत नरः पवमानाय इंदवे अभि देवान्
इयं क्षते ॥ १ ॥ अभि ते मधुना पयः अथर्वाणः अग्निप्रयुः देवं दे-
वाय देवऽयु ॥ २ ॥ सः नः पवस्व शंगर्वे शंजनाय शं अर्वते शं रा-
जन् ओषधीभ्यः ॥ ३ ॥ वभर्वे नु स्वऽतवसे अरुणाय दिविऽस्पृशे
सोमाय गाथं अर्चत ॥ ४ ॥ हस्तं च्युतेभिः अर्दिऽभिः सुतं सोमं
पुनीतन् मधौ आधात मधु ॥ ५ ॥ ३६ ॥ नर्मसा इत् उप सीदत
दुभा इत् अभि प्रीणीतन् इंदुं इंद्रे दधातन् ॥ ६ ॥ अमिबऽहा वि-
ऽचर्षणिः पवस्व सोम शंगर्वे देवेभ्यः अनुकामऽकृत् ॥ ७ ॥ इंद्राय
सोम पातवे मदाय परि सिच्यसे मनुः ऽचित् मनसः पतिः ॥ ८ ॥
पवमान सुऽवीर्यं रयिं सोम रिरीहि नः इंदो इंद्रेण नः युजा
॥ ९ ॥ ३७ ॥

॥ १२ ॥ सोमाः असृपं इंदवः सुताः चतस्र्यसर्दने इंद्राय मधु-
मतऽतमाः ॥ १ ॥ अभि विप्राः अनूपत गावं वत्सं न मातरः इंद्रे
सोमस्य पीतये ॥ २ ॥ मद्ऽच्युत् क्षेति सर्दने सिंधोः ऊर्मा विपः-
ऽचित् सोमः गौरी अधि श्रितः ॥ ३ ॥ दिवः नाभा विऽचक्षुणः
अथः वारं महीयते सोमः यः सुऽक्रतुः कविः ॥ ४ ॥ यः सोमः क-
लशेषु आश्रंतः पवित्रं आऽहितः तं इंदुः परि सस्वजे ॥ ५ ॥ ३८ ॥
प्रवाचं इंदुः इष्यति समुद्रस्य अधि विष्टपि जिन्वन् कोशं मधु-
ऽच्युतं ॥ ६ ॥ नित्यं ऽस्तोचः वनस्पतिः धीनां श्रंतः स्वऽदुषः
हिन्यानः मानुषा युगा ॥ ७ ॥ अभि प्रिया दिवः पदा सोमः हि-
न्वानः अर्पति विप्रस्य धारया कविः ॥ ८ ॥ आ पवमान धारय
रयिं सहस्रं ऽवर्चसं अस्मे इंदो सुऽआभुव ॥ ९ ॥ ३९ ॥ ७ ॥

अ० ६, अ० ८, व० ५.] ॥ १९१ ॥ [म० ९, अ० १, सू० १५.]

॥ १३ ॥ १-२ अक्षितः काश्यपो देवलो वा ॥ पवमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ १३ ॥ सोमं पुना॒नो अ॒र्धेति॑ स॒हस्र॑धारो अत्य॒विः । वा॒यो-
रि॒द्रस्य॑ निष्कृ॒तं ॥ १ ॥ प॒र्वमा॒नम॒वस्य॑वो विप्र॒मभि॑ प्र गा॒यत ।
सु॒ष्ठाण॑ दे॒ववी॑तये ॥ २ ॥ प॒र्वते॒ वाज॑सातये सोमाः स॒हस्र॑पाजसः ।
गृ॒णाना॑ दे॒ववी॑तये ॥ ३ ॥ उ॒त नी॒ वाज॑सातये प॒र्वस्व॑ वृ॒हती॑रिपः ।
द्यु॒मदि॑दो सु॒वीर्यं॑ ॥ ४ ॥ ते नः स॒हस्रि॑णं र॒यिं प॑र्वता॒मा सु॒वीर्यं॑ । सु-
वा॒न्ता दे॒वास् इ॑दं वः ॥ ५ ॥ १ ॥ अ॒त्या हि॒या॒ना न हे॒तुभि॑रसृ॒यं वा-
ज॑सातये । वि चार॒मच्य॑माश॒र्वः ॥ ६ ॥ वा॒ग्रा अ॒र्धेति॑ दे॒वोऽभि॑
वृ॒त्सं न धे॑नवः । द॒धन्वि॑रे ग॒भस्त्योः॑ ॥ ७ ॥ जुष्टं इ॒द्राय॑ मत्स॒रः प॑र्व-
मा॒न क॑नि॒क्रदन् । वि॒भ्रा अ॒य द्वि॒यो ज॑हि ॥ ८ ॥ अ॒प्र॒म॒तो अ॒-
रा॒व्यः प॑र्वमा॒नाः स्व॒र्देशः॑ । योना॑वृ॒त्तस्य॑ सीदन् ॥ ९ ॥ २ ॥

॥ १३ ॥ १-२ अक्षितः काश्यपो देवलो वा ॥ पवमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ १४ ॥ परि॒ प्रासि॑ष्यद॒न्कविः॑ सि॒धोरु॑र्मावधिं श्रि॒तः । का॒रं
वि॒धत्पु॑रु॒स्पृहं॑ ॥ १ ॥ गि॒रा यदी॑ सर्व॒धवः॑ पंच॒ वाता॑ अप॒स्यवः॑ । प॒-
रि॒ष्कृण्व॑न्ति ध॒र्णेसि॑ ॥ २ ॥ आ॒दस्य॑ शु॒प्तिणो॑ रसे वि॒धे दे॒वा अ॑म-
त्स॒त । यदी॑ गी॒भिर्व॑सा॒यते॑ ॥ ३ ॥ नि॒रि॒णानो॑ वि धा॒वन्ति॑ ज॒हृज्य॑-
र्याणि॑ ता॒न्वा । अ॒ना सं जि॑घ्रते यु॒जा ॥ ४ ॥ न॒मोभि॑र्यो वि॒वस्व॑तः
शु॒भ्रो न मा॑मृजे यु॒वा । गाः कृ॑ण्वानो न नि॒खिजं॑ ॥ ५ ॥ ३ ॥ अ॒ति
श्रि॒ती ति॑र॒श्चता॑ ग॒व्या जि॑गात्य॒ण्व्या । व॒सुमि॑यति॒ ये वि॑दे ॥ ६ ॥
अ॒भि क्षि॑पः स॒मग्मत॑ म॒र्जय॑तीरि॒पस्पति॑ । पृ॒ष्ठा गृ॑भ्णत वा॒जिनः॑
॥ ७ ॥ परि॑ दि॒व्यानि॑ म॒र्मृश॑दि॒श्वानि॑ सोम॒ पार्थि॑वा । व॒सूनि॑ या-
ह॒स्मयुः॑ ॥ ८ ॥ ४ ॥

॥ १४ ॥ १-२ अक्षितः काश्यपो देवलो वा ॥ पवमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ १५ ॥ ए॒ष धि॒या या॒त्य॒ण्व्या॒ शूरो॑ रथे॒भिरा॑शु॒भिः ।

॥१३॥ सोमः पुनानः अप्रति सहस्रधारः अतिऽअविः वा-
 योः इन्द्रस्य निऽकृतं ॥१॥ पर्वमानं अवस्यवः विप्रं अभि प्र गा-
 यत सुस्वानं देवऽवीतये ॥२॥ पर्वते वाजंऽसातये सोमाः सहस्र-
 ऽपाजसः गृणानाः देवऽवीतये ॥३॥ उत नः वाजंऽसातये पर्वस्व
 बृहतीः इपः द्युऽमत इन्द्रो सुऽवीर्यं ॥४॥ ते नः सहस्रिणं रयिं प-
 र्वतां आ सुऽवीर्यं सुवानाः देवासः इन्द्रवः ॥५॥ १॥ अत्याः हिया-
 नाः न हेतुऽभिः असृपं वाजंऽसातये वि वारं अर्घ्यं आशवः ॥६॥
 वाग्नाः अप्रति इन्द्रवः अभि वासं न धेनवः दधन्विरे गर्भस्योः
 ॥७॥ जुष्टः इन्द्राय मत्सरः पर्वमान कर्निक्रदत् विश्वाः अप विपः
 जहि ॥८॥ अपऽघ्नतः अराण्यः पर्वमानाः स्वऽदृशः योनौ च-
 तस्य सीदत ॥९॥ २॥

॥१४॥ परि प्र असिस्त्यदत् कविः सिंधोः ऊर्मौ अधि श्रितः
 कारं विभ्रत् पुरुऽस्यहं ॥१॥ गिरा यदि सऽबंधवः पंच घाताः
 अपस्यवः परिऽकृण्वन्ति धर्णसिं ॥२॥ आत् अस्य शुष्मिणः रसे
 विश्वे देवाः अमस्तत् यदि गोभिः वसायते ॥३॥ निऽरिणानः वि
 धावति जहत् शर्याणि तान्वा अचंसं जिघ्रते युजा ॥४॥ नृप्रीभिः
 यः विवस्वतः शुभ्रः न ममृजे युवा गाः कृण्वानः न निऽनिजं
 ॥५॥ ३॥ अति श्रितीतिरथता गव्या जिगाति अण्या वपुं इयति
 यं विदे ॥६॥ अभि क्षिपः सं अगमत् मूर्जयतीः इपः पतिं पृष्ठा गृ-
 ष्णत वाजिनः ॥७॥ परि दिव्यानि ममृशत् विश्वानि सोम पाथि-
 वा वसूनि याहि अस्मऽयुः ॥८॥ ४॥

॥१५॥ एषः धिया याति अण्या शूरः रथेभिः आशुऽभिः

गच्छन्निद्रस्य निष्कृतं ॥ १ ॥ एष पुरु धियायते बृहते देवतातये ।
यच्चासृतास आसते ॥ २ ॥ एष हितो वि नीयते ऽतः शुभ्रावता
पथा । यदी तुजंति भूर्खेयः ॥ ३ ॥ एष शृंगाणि दोधुवच्छिणीते
यूथ्यो ऽवृषा । नृम्णा दधान ओजसा ॥ ४ ॥ एष रुक्मिभिरीयते
वाजी शुभेभिरंशुभिः । पतिः सिंधूनां भवन् ॥ ५ ॥ एष वसूनि
पिबन्ता यस्या ययिवाँ अति । अव शदैषु गच्छति ॥ ६ ॥ एतं
मृजंति मर्ज्यमुप द्रोणेमायवः । प्रचक्राणं महीरिपः ॥ ७ ॥ एतमुत्वं
दश क्षिपो मृजंति सप्त धीतयः । स्वायुधं भदितंमं ॥ ८ ॥ ५ ॥

॥ १६ ॥ १-८ अस्मिन् आश्रयणे देवलो वा ॥ ययमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ १६ ॥ प्रते सोतारं ओख्यो ऽरुसं मदाय घृष्टये । सगो न तक्ष्ये-
तशः ॥ १ ॥ आत्वा दक्षस्य रुथ्यमपी वसानमंधसा । गोयामखेषु
सन्धिम ॥ २ ॥ अनममसु दुष्टं सोमं पवित्र आ सृज । पुनीहीद्राय
पातवे ॥ ३ ॥ प्र पुनानस्य चेतसा सोमः पवित्रे अर्पति । आत्वा
सुधस्थमासदत् ॥ ४ ॥ प्रत्वा नमोभिरिदं व इद्र सोमा असृक्षत । महे
भराय कारिणः ॥ ५ ॥ पुनानो रूपे अय्यये विश्वा अर्पेन्नभि श्रियः ।
शूरो न गोषु तिष्ठति ॥ ६ ॥ दिवो न सानु पिपुषी धारा सुतस्य
वेधसः । वृषा पवित्रे अर्पति ॥ ७ ॥ त्वं सोम विपश्चितं तना पुनान
आयुषु । अय्यो वारं वि धावसि ॥ ८ ॥ ६ ॥

॥ १७ ॥ १-८ अस्मिन् आश्रयणे देवलो वा ॥ ययमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ १७ ॥ प्र निषेनेव सिंधवो मंतो वृत्राणि भूर्खेयः । सोमा
असृयमाश्रवः ॥ १ ॥ अग्नि सुवानास इंदवो वृष्टयः पृथिवीमिव ।
इंद्र सोमासो अक्षरन् ॥ २ ॥ अत्यूर्मिर्मत्सरो मदः सोमः प-

अ० ६. अ० ८. व० ७.] ॥ १९२ ॥ [म० ९. अ० १. सू० १७.

गच्छन् इन्द्रस्य निःऽकृतं ॥ १ ॥ एषः पुरु धियाऽयते बृहते देवऽता-
तये यच्च अमृतासः आसते ॥ २ ॥ एषः हितः वि नीयते अंतः शु-
भऽवता पथा यदि तुंजंति भूर्ययः ॥ ३ ॥ एषः शृंगाणि दोधुवत्
शिशीति यूथ्यः वृषा नृम्णा दधानः ओजसा ॥ ४ ॥ एषः रुक्मिऽभिः
द्वयते वाजी शुभ्रेभिः अंशुऽभिः पतिः सिंधूनां भवन् ॥ ५ ॥ एषः
वसूनि पिबन्ता परुषा ययिऽवान् अति अव शदिषु गच्छति
॥ ६ ॥ एतं मृजंति मज्यं उप द्रोणेपु आयवः प्रऽचक्राणं महीः इषः
॥ ७ ॥ एतं ऊं न्यं दशं क्षिपः मृजंति सप्र धीतयः सुऽआयुधं मदिन्-
ऽतमं ॥ ८ ॥ ५ ॥

॥ १६ ॥ प्रते सोतारः ओण्योः रसं मदाय घृष्टये सर्गैः न तृप्ति
एतंशः ॥ १ ॥ क्रत्वा दक्षस्य रुथ्यं अयः वसानं अंधंसा गोऽसां अ-
खेषु सृष्टिम् ॥ २ ॥ अनंमं अपऽसु दुस्तरं सोमं पवित्रे आ सृज पु-
नीहि इन्द्राय पातवे ॥ ३ ॥ पुनानस्य चेतसा सोमः पवित्रे अर्प-
ति क्रत्वा सधऽस्य आ असदुत् ॥ ४ ॥ प्रत्वा नमःऽभिः इंदवः इंद्र
सोमाः असृष्टात् महे भराय कारिणः ॥ ५ ॥ पुनानः रूपे अव्यये
धिष्ठाः अर्पन् अभि ध्रियः शूरः न गोषु तिष्ठति ॥ ६ ॥ दिवः न
सानुं पिप्पुषौ धारां सुतस्य वेधसः वृषां पवित्रे अर्पति ॥ ७ ॥ त्वं
सोम विपःऽचितं तना पुनानः आयुषं अव्यः वारं वि धावसि
॥ ८ ॥ ६ ॥

॥ १७ ॥ प्रं निखेनऽइव सिंधवः प्रंतः वृचाणि भूर्ययः सोमाः
असृयं आशवः ॥ १ ॥ अभि सुवानासः इंदवः वृष्टयः पृषिवीऽइव
इंद्रं सोमासः अक्षरन् ॥ २ ॥ अतिऽऊर्मिः मत्सरः मदः सोमः प-

विवे अर्षति । विघ्नवर्क्षसि देवयुः ॥३॥ आ कलशेषु धावति प-
विवे परि पिच्यते । उक्थैर्यज्ञेषु वर्धते ॥४॥ अति त्री सोम रोचना
रोहन् भ्राजसे दिवं । इष्टांस्तूर्ये न चोदयः ॥५॥ अभि विप्रा अनूयत
सूधेन्यज्ञस्य कारवः । दधानाश्चक्षसि प्रियं ॥६॥ तमु त्वा वाजिनं
नरो धीभिर्विप्रा अवस्यवः । मृजंति देवतातये ॥७॥ मधो धारा-
मनु क्षर तीवः सुधस्य मासदः । चारुर्क्षताय पीतये ॥८॥७॥

॥ १८ ॥ १-७ अतिवः काश्यपो देवलो वा ॥ ययमागः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥१८॥ परि सुवानो गिरिष्ठाः पविवे सोमो अक्षाः । मदेपु स-
र्वधा अंसि ॥१॥ त्वं विप्रस्त्वं कविर्मधु प्र जातमंधसः । मदेपु सर्वधा
अंसि ॥२॥ तव विषे सजोपसो देवासः पीतिमाशत । मदेपु सवै-
धा अंसि ॥३॥ आ यो विष्मन्नि वार्या वसूनि हस्तयोर्दधे । मदेपु
सर्वधा अंसि ॥४॥ य इमे रोदसी मही सं मातरैव दोहते । मदेपु
सर्वधा अंसि ॥५॥ परि यो रोदसी उभे सद्यो वाजेभिर्यति । मदेपु
सर्वधा अंसि ॥६॥ स पुष्पी कलशेषा पुनानो अचिक्कदत् । मदेपु
सर्वधा अंसि ॥७॥८॥

॥ १९ ॥ १-७ अतिवः काश्यपो देवलो वा ॥ ययमागः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥१९॥ यत्सोम चिचमुक्थ्यं दिव्यं पार्थिवं वसु । तन्नः पु-
नान्त्त आ भर ॥१॥ सुवं हि स्थः स्वर्यती इन्द्रस्य सोम गोपती ।
इष्टाना पिप्यतं धियः ॥२॥ वृषा पुनान आयुषु स्तनयन्नधि
वर्हिषि । हरिः सन्योनिमासदत् ॥३॥ अवावशंत धीतयो वृ-
षभस्याधि रेतसि । सूनोर्वत्सस्य मातरः ॥४॥ कुंविद्वृषण्यं-
तीभ्यः पुनानो गर्भमादधत् । याः शुक्रं दुहते पर्यः ॥५॥ उषं
शिष्यापतस्युयो भियस्तमा र्थेहि शत्रुषु । पर्वमान विदा रुयिं ॥६॥

विचे अर्पति विऽघ्नन् रक्षांसि देवऽयुः ॥३॥ आ क्लृण्वेपु धावति
 पविचे परि सिच्यते उक्थैः यज्ञेषु वर्धते ॥४॥ अतिं वी सोम रो-
 चना रोहन् न भ्राजसे दिवं इष्णन् सूर्ये न चोदयः ॥५॥ अभि वि-
 प्राः अन्नूपत मूर्धन् यज्ञस्य कारवः दधानाः चर्क्षसि प्रियं ॥६॥ तं
 ऊं त्वा वाजिनं नरः धीभिः विप्राः अवस्यवः मृजंति देवऽतातये
 ॥७॥ मधोः धारां अन्नं द्यार तीघ्रः सधऽस्थ आ असदुः चारुः शृ-
 ताय पीतये ॥८॥७॥

॥१८॥ परि सुवानः गिरिऽस्थाः पविचे सोमः अक्षाः मर्देषु
 सर्वऽधाः असि ॥१॥ त्वं विप्रः त्वं कविः मधुं प्र जातं अंधसः मर्देषु
 सर्वऽधाः असि ॥२॥ त्वं विष्वेसऽजोयसः देवासः प्रीतिं आशत
 मर्देषु सर्वऽधाः असि ॥३॥ आ यः विश्वानि वार्या वसूनि हस्तयोः
 दुधे मर्देषु सर्वऽधाः असि ॥४॥ यः इमे रोदसी मही सं मातरा-
 ऽइव दोहते मर्देषु सर्वऽधाः असि ॥५॥ परि यः रोदसी उभे सद्यः
 वाजेभिः अर्पति मर्देषु सर्वऽधाः असि ॥६॥ सः शुष्मी क्लृण्वेपु
 आ पुनानः अचिक्कदत् मर्देषु सर्वऽधाः असि ॥७॥८॥

॥१९॥ यत् सोम चिचं उक्थ्यं दिव्यं पार्थिवं वसुं तत् नः पुना-
 नः आभर ॥१॥ युवं हि स्यः स्वऽपती० इंद्रः च सोम गोऽपती०
 ईशाना पिप्यत धियः ॥२॥ वृषा पुनानः आयुषु स्तनयन् अधि
 वर्हिपिं हरिः सन् योनिं आ असदत् ॥३॥ अवावशंत धीतयः वृ-
 षभस्य अधिरेतसि सूनोः वत्सस्य मातरः ॥४॥ कुवित् वृषण्यं-
 तीभ्यः पुनानः गर्भं आऽदधत् याः शुक्रं दुहते पयः ॥५॥ उपं शिष्टा
 अपऽतस्थुपः भियसं आ घेहि शत्रुषु पर्वमान विदाः रयिं ॥६॥

अ० ६. अ० ८. व० १२.] ॥ १९४ ॥ [म० ९. अ० १. सू० २२.

नि श्वोः सोम वृष्णं नि शुष्मं नि वयस्तिर। दूरे वा सतो अंति
वा ॥ ७ ॥ ९ ॥

॥ २० ॥ १-७ अक्षितः काश्यपो देवलो या ॥ पयमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ २० ॥ प्र कुविदेववीतयेऽव्यो वारंभिरप्येति । साह्यान्विष्टा
अभि स्पृधः ॥ १ ॥ स हि प्मा जरितृभ्य आ वाजं गोमंतमिन्वति ।
पवमानः सहस्रिणं ॥ २ ॥ परि विश्वानि चेतसा मृशसे पवसे म-
ती । स नः सोम प्रवो विदः ॥ ३ ॥ अभ्यर्पे वृहद्यशो मघवद्यो ध्रुवं
रयिं । ह्यै स्तोतृभ्य आ भर ॥ ४ ॥ त्वं राजेव सुप्रतो गिरः सोमा
विवेशिष्य । पुनानो वहे अद्भुत ॥ ५ ॥ स वह्निरुप्सु दुष्टरो मृज्यमा-
नो गभस्त्योः । सोमश्चमूपुं सीदति ॥ ६ ॥ क्रीकुरुमखी न मंह्युः
प्रविचं सोम गच्छसि । दर्धत्स्तोत्रे सुवीर्यं ॥ ७ ॥ १० ॥

॥ २१ ॥ १-७ अक्षितः काश्यपो देवलो या ॥ पयमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ २१ ॥ एते धावंतोदवः सोमा इंद्राय धृष्टयः । मत्सुरासं
स्वविंदः ॥ १ ॥ प्रवृण्वंतो अभिसुजः सुप्रये वरियोविदः । स्वा
स्तोत्रे वयस्कृतः ॥ २ ॥ वृथा क्रीकृत इंदवः सधस्थमभ्येकमिह
सिंधोरुमा व्यधरन् ॥ ३ ॥ एते विश्वानि वार्यो पवमानास आ
शत । हिता न सप्रयो रये ॥ ४ ॥ आस्मिन्निप्रशंगमिंदवो दधात
वेनमादिशे । यो अस्मभ्यमरावा ॥ ५ ॥ बभुने रथ्यं नवं दधात
केतमादिशे । शुक्राः पवध्यमणसा ॥ ६ ॥ एत उ ते अवीय
शुक्लाष्टा वाजिनो अक्रत । सतः प्रासाविधुमेति ॥ ७ ॥ ११ ॥

॥ २२ ॥ १-७ अक्षितः काश्यपो देवलो या ॥ पयमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ २२ ॥ एते सोमास आजन्वो रथा इव प्र वाजिनः । सगीः

अ० ६. अ० ८. व० १२.] ॥ १९४ ॥ [म० ९. अ० १. सू० २०.

नि शचोः सोम वृष्ण्यं नि शुष्मं नि वयः तिर दूरे वा सतः अंति
वा ॥ ७ ॥ ९ ॥

॥ २० ॥ प्र कविः देवऽवीतये अय्यः वारिभिः अर्पति सद्धान्
विश्वान् अभि स्पृधः ॥ १ ॥ सः हि स्म जरितृभ्यः आ वाजं गोऽमृतं
इवन्ति पर्वमानः सहस्रिण्यं ॥ २ ॥ परि विश्वानि चेतसा मृशसे प-
र्वसे मृती सः नः सोम श्रवः विदुः ॥ ३ ॥ अभि अर्प वृहत् यशः म-
घवत्भ्यः ध्रुवं रयिं इप्यं स्तोतृभ्यः आ भूरु ॥ ४ ॥ त्वं राजाऽइव
सुऽघ्नतः गिरः सोम आ विवेशिष पुनानः बहे अद्भुत ॥ ५ ॥ सः
वह्निः अप्सु दुस्तरः मृज्यमानः गर्भस्त्योः सोमः चमूपु सीदति
॥ ६ ॥ क्रीकृः मखः न मंहयुः पविषं सोम गच्छसि दधत् स्तोत्रे
सुऽवीर्यं ॥ ७ ॥ १० ॥

॥ ११ ॥ एते धावन्ति इंदवः सोमाः इंद्राय घृष्टयः मत्सरासः स्वः-
ऽविदः ॥ १ ॥ प्रऽवृष्वन्तः अभिऽयुजः सुस्वये वरिवऽविदः स्वयं
स्तोत्रे वयऽकृतः ॥ २ ॥ वृषा क्रीकृतः इंदवः सधऽस्यं अभि एकं
दत् सिंधोः ऊर्मा वि अष्टारन् ॥ ३ ॥ एते विश्वानि वार्या पर्वमा-
नासः आशत हिताः न सप्तयः रथे ॥ ४ ॥ आ अस्मिन् पिशंगं इ-
द्वः दधात वेन आऽदिशे यः अस्मभ्यं अरावा ॥ ५ ॥ चतुः न र-
थ्यं नव दधात केत आऽदिशे शुक्राः पवध्वं अरिंसा ॥ ६ ॥ एते
ऊं न्ये अवीवशन् काष्ठां वाजिनः अक्रत सतः प्र असाविपुः म-
तिं ॥ ७ ॥ ११ ॥

॥ २२ ॥ एते सोमासः आशवः रथाऽइव प्र वाजिनः सर्गाः

अ० ६. अ० ६. व० १४.] ॥ १९५ ॥ [म० ९. अ० १. सू० २४.]

सृष्टा अहेपत ॥ १ ॥ एते वाता इवोरवः पर्जन्यस्येव वृष्टयः । अग्ने-
रिव भूमा वृषा ॥ २ ॥ एते पूता विपश्चितः सोमांसो दध्यागिरः ।
विपा व्यानशुर्धियः ॥ ३ ॥ एते मृष्टा अमर्त्याः ससृवांसो न शश्र-
मुः । इयंक्षतः पंथो रजः ॥ ४ ॥ एते पृष्ठानि रोदसोर्विप्रयंतो व्या-
नशुः । उतेदमुत्तमं रजः ॥ ५ ॥ तंतुं तन्वानमुत्तममनुं प्रवत आशत ।
उतेदमुत्तमाय्यं ॥ ६ ॥ त्वं सोम पणिभ्य आ वसु गव्यानि धारयः ।
ततं तंतुमचिक्कदः ॥ ७ ॥ १२ ॥

॥ २३ ॥ १-७ पणितः काश्यपो देवलो या ॥ पवमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ २३ ॥ सोमा असृयमाणवो मधोर्मदस्य धारया । अभि वि-
ष्टानि काव्या ॥ १ ॥ अनु प्रान्तास आयवः पदं नवीयो अक्रमुः । रुचे
जनंतसूर्य ॥ २ ॥ आ पवमान नो भरार्यो अदाणुपो गय । कृधि प्र-
जावतीरिपः ॥ ३ ॥ अभि सोमांस आयवः पवते मद्यं मदं । अभि
कोशं मधुश्रुतं ॥ ४ ॥ सोमो अर्पति धणंसिर्दधान इंद्रियं रसं । सु-
वीरो अभिशस्तिषाः ॥ ५ ॥ इंद्राय सोम पवसे देवेभ्यः सधमाद्यः ।
इंदो वाजं सिपाससि ॥ ६ ॥ अस्य पीत्वा मदानां मिद्रो वृचाण्यप्र-
ति । जघानं जपनं च नु ॥ ७ ॥ १३ ॥

॥ २४ ॥ १-७ पणितः काश्यपो देवलो या ॥ पवमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ २४ ॥ प्र सोमांसो अधन्विषुः पवमानास् इंदवः । श्री-
णाना अप्सु मृजत ॥ १ ॥ अभि गावो अधन्विपुरापो न प्रवता
यतीः । पुनाना इंद्रमाशत ॥ २ ॥ प्र पवमान धन्वसि सोमेंद्राय
पातवे । नृभिर्यती वि नीयसे ॥ ३ ॥ त्वं सोम नृमार्दनः पवस्व
चर्षणीसेह । सस्त्रियो अनुमाद्यः ॥ ४ ॥ इंदो यदद्रिभिः सृतः
पवित्रं परिधावसि । अरुमिंद्रस्य धाम्नि ॥ ५ ॥ पवस्व वृह-
हं-

अ० ६. अ० ८. व० १४.] ॥ १९५ ॥ [म० ९. अ० १. सू० २४.

सृष्टाः अहेपत ॥ १ ॥ एते वाताः ऽइव उरवः पर्जन्यस्य ऽइव वृष्टयः
अग्नेः ऽइव भूमाः वृषा ॥ २ ॥ एते पूताः विपः ऽचितः सोमांसः
दधिऽआशिरः विपा वि आन शुः धियः ॥ ३ ॥ एते मृष्टाः अमर्त्याः
ससृ ऽवांसः न श्यमुः इयंक्षतः पयः रजः ॥ ४ ॥ एते पृष्ठानि रोद-
सोः वि ऽप्रयंतः वि आन शुः उत इदं उत ऽतमं रजः ॥ ५ ॥ तं तु न-
न्वानं उत ऽतमं अनु प्र ऽवतः आशत उत इदं उत माय्यं ॥ ६ ॥ त्वं
सोम पृणि ऽभ्यः आ वसुं गय्यानि धारयः ततं तं तु अचिक्कदः
॥ ७ ॥ १२ ॥

॥ २३ ॥ सोमाः असृयं आशवः मधोः मदस्य धारया अभि
विश्वानि काव्या ॥ १ ॥ अनु प्रानासः आयवः पदं नवीयः अक्रमुः
रुचे जनंत सूर्यं ॥ २ ॥ आ पवमान नः भर अर्यः अदाशुपः गयं कृ-
धि प्रजा ऽवतीः इपः ॥ ३ ॥ अभि सोमांसः आयवः पवंते मद्यं
मदं अभि कोशं मधु ऽद्युतं ॥ ४ ॥ सोमः अर्यंति धर्णसिः दधानः
इंद्रियं रसं सु ऽवीरः अभिशस्ति ऽपाः ॥ ५ ॥ इंद्राय सोम पवसे देवे-
भ्यः सुध ऽमाद्यः इंद्रो वाजं सिसाससि ॥ ६ ॥ अस्य पीत्वा मदानां
इंद्रः वृषाणि अमति जघान जघनत् च नु ॥ ७ ॥ १३ ॥

॥ २४ ॥ प्र सोमांसः अधन्विषुः पवमानासः इंद्रवः श्रीणानाः
अप् ऽसु मृजत ॥ १ ॥ अभि गावः अधन्विषुः आपः न प्र ऽवतां
यतीः पुनानाः इंद्रं आशत ॥ २ ॥ प्र पवमान धन्वसि सोम इंद्राय
पातवे नृ ऽभिः यतः वि नीयसे ॥ ३ ॥ त्वं सोम नृ ऽमार्दनः पवस्व
चर्पणि ऽसहै सस्त्रिः यः अनु ऽमाद्यः ॥ ४ ॥ इंद्रो यत् अद्रि ऽभिः
सुतः पविर्ष परि ऽधार्वसि अरं इंद्रस्य धावे ॥ ५ ॥ पवस्व वृचहन्-

अ० ६. अ० ८. व० १७.] ॥ १९६ ॥ [म० ९. अ० २. सू० २७.

तमोक्थेभिरनुमाद्यः। शुचिः पावको अद्भुतः॥६॥ शुचिः पावक
उच्यते सोमः सुतस्य मध्वः। देवावीरघशंसा ॥७॥ १४॥ १॥

॥ २५ ॥ १-६ दृढहृद्युत आगम्यः ॥ पयमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ २५ ॥ पर्वस्व दक्षसाधनी देवेभ्यः पीतये हरे। मरुद्ग्रीवायवे
मदः॥ १॥ पर्वमान धिया हितोर्ध्वं योनिं कनिःकदत्। धर्मेणा
वायुमा विण ॥ २॥ सं देवैः शोभते वृषा कविर्योनावधि प्रियः।
वृषहा देववीतमः॥ ३॥ विष्वा रूपाण्याविशन्पुनानो याति
हर्यतः। यचामृतासु आसते॥ ४॥ अरूपो जनयन्गिरः सोमः प-
वत आयुषक्। इदं गच्छन्कविः क्रतुः॥ ५॥ आ पर्वस्व मदितम
पवित्रं धारया कवे। अर्कस्य योनिमासदं॥ ६॥ १५॥

॥ २६ ॥ १-६ उष्मपाहो दाढेयुतः ॥ पयमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ २६ ॥ तममृक्षंत वाजिनमुपस्ये अदितेरधि। विप्रासो
अण्या धिया॥ १॥ तं गावो अभ्यनूपत सहस्रधारमक्षितं। इदं
धर्तारमा दिवः॥ २॥ तं वेधां मेधया ह्यन्पर्वमानमधि हवि।
धेणुसिं भूरिधायसं॥ ३॥ तमह्यन्भूरिजोर्धिया संवसानं दिव-
स्वतः। पतिं वाचो अदाभ्यं॥ ४॥ तं सानावधि जामयो हरिं
हिन्वात्यद्रिभिः। हर्यतं भूरिचक्षसं॥ ५॥ तं त्वा हिन्वति वेधसः
पर्वमान गिरावृथं। इदं विद्राय मत्सरं॥ ६॥ १६॥

॥ २७ ॥ १-६ नृमेधः ॥ पयमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ २७ ॥ एष कविरभिष्टुतः पवित्रे अग्निं तोषते। पुनानो
मन्त्रप सिधः॥ १॥ एष इन्द्राय वायवे स्वर्जित्परि पिच्यते।
पवित्रे दक्षसाधनः॥ २॥ एष नृभिर्वि नीयते दिवो मूर्धा

अ० ६. अ० ८. व० १७.] ॥ १९६ ॥ [म० ९. अ० २. सू० २७.

ऽतम उक्थेभिः अनुऽमाद्यः शुचिः पावकः अक्षुतः ॥ ६ ॥ शुचिः
पावकः उच्यते सोमः सुतस्य मध्वः देवऽअवीः अघशंसऽहा
॥ ७ ॥ १४ ॥ १ ॥

॥ २५ ॥ पयस्व दद्याऽसाधनः देवेभ्यः पीतये हरे मरुत्ऽभ्यः
वायवे मदः ॥ १ ॥ पयमान धिया हितः अभि योनिं कर्त्तिकदत्
धर्मेणा वायुं आ विश् ॥ २ ॥ संदेवैः शोभते वृषा कविः योनौ अ-
धि प्रियः वृक्षऽहा देवऽवीतमः ॥ ३ ॥ विष्वा रूपाणि आऽविशन्
पुनानः याति हुर्यतः यच्च अमृतासः आसते ॥ ४ ॥ अरूपः जनयन्
गिरः सोमः पयते आयुषक् इन्द्रं गच्छन् कविऽर्कतुः ॥ ५ ॥ आ
पवस्व मदिन्ऽतम पविचं धारया कवे अर्कस्य योनिं आऽसदं
॥ ६ ॥ १५ ॥

॥ २६ ॥ तं अमृष्टांत वाजिनं उपऽस्ये अदितेः अधि विप्रासः
अण्व्या धिया ॥ १ ॥ तं गावः अभि अनूपत सहस्रंऽधारं अक्षितं
इंद्रं धर्तारं आ दिवः ॥ २ ॥ तं वेधां मेधया अह्यन् पयमानं अधि
द्यविं धर्णसिं भूरिऽधायसं ॥ ३ ॥ तं अह्यन् भुरिजोः धिया संऽव-
सानं विवस्वतः पतिं वाचः अदाभ्यं ॥ ४ ॥ तं सानौ अधि जामयः
हरि हिन्वन्ति अद्रिऽभिः हुर्यतं भूरिऽचक्षसं ॥ ५ ॥ तं त्वा हिन्वन्ति
वेधसः पयमान गिराऽवृथं इंद्रो इंद्राय मत्सरं ॥ ६ ॥ १६ ॥

॥ २७ ॥ एषः कविः अभिऽक्षुतः पविचं अधि तोशते पुनानः
मन् अप सिधः ॥ १ ॥ एषः इंद्राय वायवे स्वःऽजित् परि सिच्यते
पविचं दद्याऽसाधनः ॥ २ ॥ एषः नृऽभिः वि नीयते दिवः मूर्धा

अ० ६. अ० ८. व० २०.] ॥ १९७ ॥ [म० ९. अ० २. सू० ३०.]

वृषां सुतः । सोमो वनेषु विश्ववित् ॥३॥ एष गव्युरचिक्रदत्प-
वमानो हिरण्ययुः । इंदुः सचाजिदस्तुतः ॥४॥ एष सूर्येण हासते
पवमानो अग्निं हविं पवित्रं मत्सरो मदः ॥५॥ एष शुष्म्यसि-
षददंतरिक्षे वृषा हरिः । पुनान इंदुरिंद्रमा ॥६॥ १७॥

॥ ३६ ॥ १-६ मियमेयः ॥ पयमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ २८ ॥ एष वाजी हितो नृभिर्विश्वविन्मनसस्मृतिः । अग्नौ
वारं विधावति ॥१॥ एष पवित्रं अक्षरत्सोमो देवेभ्यः सुतः । वि-
श्वा धामान्याविशन् ॥२॥ एष देवः शुभायतेऽधि योनावमर्त्यः ।
वृचहा देववीतमः ॥३॥ एष वृषा कर्निक्रदहृणभिर्जामिभिर्यतः ।
अभिद्रोणानि धावति ॥४॥ एष सूर्यमरोचयत्पवमानो विचर्व-
णः । विश्वा धामानि विश्ववित् ॥५॥ एष शुष्म्यदाभ्यः सोमः
पुनानो अर्षति । देवावीरघशंसहा ॥६॥ १८॥

॥ २९ ॥ १-६ नृमेधः ॥ पयमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ २९ ॥ प्रास्य धारां अक्षरन्वृष्णः सुतस्यीजंसा । देवाँ अनुं प्र-
भूषतः ॥१॥ सप्तिमृजंति वेधसो गृणंतः कारवो गिरा । ज्योतिर्ज-
ज्ञानमुक्थ्य ॥२॥ सुपहा सोम तानि ते पुनानाय प्रभूवसो । वर्षा
समुद्रमुक्थ्य ॥३॥ विश्वा वसूनि संजयन्पर्वस्व सोम धारया । इनु
वैपीसि सुध्रेक् ॥४॥ रक्षा सु नो अररुपः स्वन्तात्समस्य कस्य
चित् । निदो यत्र मुमुच्यहे ॥५॥ एंदो पार्थिवं रयिं दिव्यं पवस्व
धारया । शुभंतं शुष्ममा भर ॥६॥ १९॥

॥ ३० ॥ १-६ विंदुः ॥ पयमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ३० ॥ प्र धारां अस्य शुष्मिणो वृथा पवित्रं अक्षरन् । पुनानो

अ० ६. अ० ८. व० २०.] ॥ १९७ ॥ [म० ९. अ० २. सू० ३०.

वृषा सुतः सोमः वर्नेषु विश्वऽवित् ॥३॥ एषः गव्युः अचिक्रदत्
पर्वमानः हिरण्यऽयुः इंदुः सचाऽजित् अस्तृतः ॥४॥ एषः सू-
र्येण हासते पर्वमानः अधिं द्यविं पवित्रे मत्सरः मदः ॥५॥ एषः
शुष्मी असिस्त्यदत् अंतरिक्षे वृषा हरिः पुनानः इंदुः इंद्रं आ
॥६॥ ११॥

॥२८॥ एषः वाजी हितः नृऽभिः विश्वऽवित् मनसः पतिः
अर्घ्यः वारं वि धावति ॥१॥ एषः पवित्रे अक्षरत् सोमः देवेभ्यः
सुतः विश्वा धामानि आऽचिग्रन् ॥२॥ एषः देवः शुभायते अधिं
यीनौ अमर्त्यः वृत्ऽहा देवऽवीतमः ॥३॥ एषः वृषा कर्निक्रदत्
दृशऽभिः जामिऽभिः यतः अभि द्रोणानि धावति ॥४॥ एषः
सूर्ये अरोच्यत् पर्वमानः विऽचर्पणिः विश्वा धामानि विश्व-
ऽवित् ॥५॥ एषः शुष्मी अदाभ्यः सोमः पुनानः अर्पति देव-
ऽअवीः अघ्नं सहा ॥६॥ १८॥

॥१०॥ प्र अस्य धाराः अक्षरन् वृष्णाः सुतस्य ओजसा देवान्
अनुं प्रऽभूर्पतः ॥१॥ सप्तिं मृजंति वेधसः गृणंतः कारवः गिरा
ज्योतिः जज्ञानं उक्थ्यं ॥२॥ सुऽसहा सोम तानि ते पुनानाय प्र-
भुऽवसो० वर्षं समुद्रं उक्थ्यं ॥३॥ विश्वा वसूनि संऽजयन् पर्वस्व
सोम धारया इनु देवांसि सध्याक् ॥४॥ रक्षां सु नः अररुपः स्वनात्
समस्य कस्य चित् निदः यचं मुमुध्महे ॥५॥ आ इंदो पार्थिवं रयिं
दिप्यं पवस्व धारया शुऽमंतं शुष्मं आभूर ॥६॥ १९॥

॥३०॥ प्र धाराः अस्य शुष्मिणः वृषा पवित्रे अक्षरन् पुनानः

वाचमिष्यति ॥ १ ॥ इंदुर्हिया नः सोतृभिर्मृज्यमानः कनिंक्रदत् ।
इयंति वमुमिंद्रियं ॥ २ ॥ आ नः शुष्मं नृपाहं वीरवतं पुरुस्पृहं । प-
वस्व सोम धारया ॥ ३ ॥ प्र सोमो अति धारया पवमानो असि-
ष्यदत् । अभि द्रोणान्यासदं ॥ ४ ॥ अप्सुत्वा मधुमत्तमं हरिं हिन्वंत्य-
द्रिभिः । इद्विंद्राय पीतये ॥ ५ ॥ सुनोता मधुमत्तमं सोममिंद्राय
वज्रिणे । चासुं शर्धाय मत्सरं ॥ ६ ॥ २० ॥

॥ ३१ ॥ १-६ गीतमः ॥ चरमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ३१ ॥ प्र सोमांसः स्वाध्वयः पवमानासो अक्रमुः । रयिं कृतं-
ति चेतनं ॥ १ ॥ दिवस्पृथिव्या अधिभवेदो द्युम्वर्धनः । भवा वा-
जानां पतिः ॥ २ ॥ तुभ्यं वाता अभिप्रियस्तुभ्यमपेति सिंधवः ।
सोम वधेति ते महः ॥ ३ ॥ आ यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम
वृषाय । भवा वाजस्य संगये ॥ ४ ॥ तुभ्यं गावो घृतं पयो बभ्रो दुदुहे
अक्षितं । वषिष्ठे अधि सानं वि ॥ ५ ॥ स्वायुधस्य ते सुतो भुवनस्य
पते वयं । इदो सखित्वमुश्मसि ॥ ६ ॥ २१ ॥

॥ ३२ ॥ १-६ श्रयापाद्यः ॥ पपमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ३२ ॥ प्र सोमांसो मदच्युतः श्रवसे नो मधोनः । सुता विदथे
अक्रमुः ॥ १ ॥ आदो चितस्य योषणो हरिं हिन्वंत्यद्रिभिः । इदुमिं-
द्राय पीतये ॥ २ ॥ आदो हंसो यथा गणं विश्वस्यावीवशन्मतिं ।
अत्यो न गोभिर्मृज्यते ॥ ३ ॥ उभे सोमावचाकगन्मृगो न तक्ती
अपेति । सीदन्नृतस्य योनिमा ॥ ४ ॥ अभि गावो अनूपत योषा
जारमिव प्रिया । अगंवाजिं यथा हितं ॥ ५ ॥ अस्मे धेहि द्युमद्यशो
मधवद्वाश्च महो च । सनिं मेधामुत श्रवः ॥ ६ ॥ २२ ॥

अ० ६. अ० ८. व० २२.] ॥ १९८ ॥ [म० ९. अ० २. सू० ३२.

वाचं इष्यति ॥ १ ॥ इंदुः हिया नः सो नृऽभिः मृज्यमानः कनिःकदत्
इयति वभुं इंद्रियं ॥ २ ॥ आ नः शुष्मं नृऽसहं वीरऽवंतं पुरुऽस्पृहं
पवंस्व सोम धारया ॥ ३ ॥ प्र सोमः अति धारया पवंमानः अ-
सि स्यदत् अभि द्रोणानि आऽसदं ॥ ४ ॥ अपऽसु त्वा मधुमत्ऽतमं
हरिं हित्वंति अद्रिऽभिः इंदो इंद्राय पीतये ॥ ५ ॥ सुनोतं मधुमत्-
ऽतमं सोमं इंद्राय वज्रिणे चारुं शर्धाय मत्सरं ॥ ६ ॥ २० ॥

॥ ३१ ॥ प्र सोमासः सुऽआर्धः पवंमानासः अक्रमुः रुयिं कृ-
ण्वंति चेतनं ॥ १ ॥ दिवः पृथिव्याः अधि भवं इंदो द्युसुऽवर्धनः
भवं वाजानां पतिः ॥ २ ॥ तुभ्यं वाताः अभिऽप्रियः तुभ्यं अर्पेति
सिंधवः सोमं वर्धेति ते महः ॥ ३ ॥ आ प्यायस्व सं एतु ते विश्वतः
सोम वृष्यै भवं वाजस्य संऽगृणे ॥ ४ ॥ तुभ्यं गावः घृतं पयः व-
भो दुदुहे अक्षितं वपिष्ठे अधि सान्वि ॥ ५ ॥ सुऽआयुधस्य ते सतः
भुवनस्य पते वयं इंदो सखिऽत्वं उरमसि ॥ ६ ॥ २१ ॥

॥ ३२ ॥ प्र सोमासः मद्ऽच्युतः श्रवसे नः मघोनः सुताः वि-
दधे अक्रमुः ॥ १ ॥ आत् इ बितस्य योषणः हरि हित्वंति अद्रिऽभिः
इंदु इंद्राय पीतये ॥ २ ॥ आत् इ हंसः यथा गृणं विश्वस्य अवीवशत्
मतिं अत्यः न गोभिः अज्यते ॥ ३ ॥ उभे सोम अवऽचाकशत् मृगः
न तक्तः अर्पसि सीदन् ऋतस्य योनिं आ ॥ ४ ॥ अभि गावः अ-
नूपत् योषां जारऽइव प्रियं अगन् आजिं यथा हितं ॥ ५ ॥ अस्मे
धेहि द्युऽमत् यशः मघवंतऽभ्यः च महं च सनिं मेधां उत श्रवः
॥ ६ ॥ २२ ॥

॥ ३३ ॥ १-६ चित्रः ॥ पवमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ३३ ॥ प्र सोमांसो विपश्चितोऽपां न यंत्यूर्मयः । वनानि म-
हिषा इव ॥ १ ॥ अभि द्रोणानि बभ्रवः शुक्रा वृतस्य धारया ।
वाजं गोमैतमक्षरन् ॥ २ ॥ सुता इन्द्राय वायवे वरुणाय मरुद्भ्यः ।
सोमा अर्पेति विष्णवे ॥ ३ ॥ तिस्रो वाच उदीरते गावो मिमंति
धेनवः । हरिरिति कनिष्कदत् ॥ ४ ॥ अभि ब्रह्मीरनूपत यद्भीर्भृतस्य
मातरः । मर्मज्यैते दिवः शिष्टुं ॥ ५ ॥ रायः समुद्रांश्चतुरोऽस्मभ्यं
सोम विश्वतः । आ पवस्व सहस्रिणः ॥ ६ ॥ २३ ॥

॥ ३४ ॥ १-६ चित्रः ॥ पवमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ३४ ॥ प्र सुवानो धारया तनेर्दुर्हिन्वानो अर्पेति । रुजद्वृद्धा
प्योजसा ॥ १ ॥ सुत इन्द्राय वायवे वरुणाय मरुद्भ्यः । सोमो अर्पेति
विष्णवे ॥ २ ॥ वृषाणं वृषभिर्यतं सुन्वन्ति सोममद्रिभिः । दुहन्ति श-
क्रान्ता पयः ॥ ३ ॥ भुवच्चितस्य मज्यो भुवर्दिन्द्राय मातरः । सं रूपै-
रज्यते हरिः ॥ ४ ॥ अभीमृतस्य विष्टपं दुहुते पृथ्निमातरः । चारुं
प्रियतमं हविः ॥ ५ ॥ समेनमहुता इमा गिरो अर्पेति सस्रुतः । धे-
नूर्वाग्री अवीचगत् ॥ ६ ॥ २४ ॥

॥ ३५ ॥ १-६ प्रभूयसुः ॥ पवमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ३५ ॥ आ नः पवस्व धारया पवमान रयिं पृथुं । यया ज्यो-
तिर्विदासि नः ॥ १ ॥ इदो समुद्रमीखय पवस्व विश्वमेजय । रायो
धृता न ओजसा ॥ २ ॥ त्वया वरिणं वीरवोऽभि ध्याम पृतन्यतः ।
क्षरा यो अभि वार्ये ॥ ३ ॥ प्र वाजमिंदुरिष्यति सिपासन्वाजसा
चपिः । व्रता विदान आयुधा ॥ ४ ॥ तं गीर्भिर्वाचमीखयं पुनानं
वासयामसि । सोमं जनंश्च गोपति ॥ ५ ॥ विश्वो यस्य व्रते जनी
दाधार धर्मेणस्पतेः । पुनानस्य प्रभूवसोः ॥ ६ ॥ २५ ॥

॥ ३३ ॥ प्रसीमासः विपः ऽचितः अपां न यंति ऊर्मयः वना-
नि महिषाः ऽद्व ॥ १ ॥ अभि द्रोणानि वभ्रवः शुक्राः कृतस्य
धारया वाजं गोऽमृतं अक्षरन् ॥ २ ॥ सुताः इंद्राय वायवे वरुणाय
मरुतऽभ्यः सोमाः अर्पेति विष्णवे ॥ ३ ॥ तिस्रः वाचः उत् ईरते
गावः मिमंति धेनवः हरिः एति कनिक्कदत् ॥ ४ ॥ अभि ब्रह्मीः
अनूपत यद्भीः कृतस्य मातरः मर्मज्यंते दिवः शिर्षु ॥ ५ ॥ रायः
समुद्रान् चतुरः अस्मभ्यं सोमं विश्वतः आपवस्व सहस्रिणः ॥ ६ ॥
॥ २३ ॥

॥ ३४ ॥ प्र सुवानः धारया तना इंदुः हिन्वानः अर्पेति रुजत्
दृळ्हा वि ओजसा ॥ १ ॥ सुतः इंद्राय वायवे वरुणाय मरुतऽभ्यः
सोमः अर्पेति विष्णवे ॥ २ ॥ वृषाणं वृषऽभिः यतं सुन्वन्ति सोमं
अद्रिऽभिः दुहन्ति शक्राना पयः ॥ ३ ॥ भुवंत् चितस्य मज्यैः भुवंत्
इंद्राय मातरः सं रूपैः अज्यते हरिः ॥ ४ ॥ अभि ईं कृतस्य विष्टपं
दुहते पृथ्विऽमातरः चारुं प्रियऽतमं हविः ॥ ५ ॥ सं एनं अहूताः
इमाः गिरः अर्पेति सऽसुतः धेनूः वायः अवीवशत् ॥ ६ ॥ २४ ॥

॥ ३५ ॥ आनः पवस्व धारया पवमान रयिं पृथुं यया ज्योतिः
विदासि नः ॥ १ ॥ इंदो समुद्रं ईक्षय पवस्व विश्वं ऽएजय रायः
धर्तानः ओजसा ॥ २ ॥ त्वया वीरिणं वीरऽवः अभि स्याम पृतन्यतः
धर नः अभि वार्य ॥ ३ ॥ प्र वाजं इंदुः दूषति सिसासन् वाजऽसाः
क्षयिः प्रता विदानः आयुधा ॥ ४ ॥ तं गोऽभिः वाचं ईक्षयं पु-
नानं वासयामसि सोमं जनस्य गोऽर्पति ॥ ५ ॥ विश्वः यस्य व्रते
जनः दाधारं धर्मेणः पतेः पुनानस्य प्रभुऽवसोः ॥ ६ ॥ २५ ॥

॥ ३६ ॥ १-६ प्रभूपसुः ॥ पवमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ३६ ॥ असंजि रथ्यो यथा पवित्रं चम्वोः सुतः । कार्मन्वाजी
न्यक्रमीत् ॥ १ ॥ स वह्निः सोम जागृविः पर्वस्व देववीरति । अग्नि
कोशं मधुस्रुतं ॥ २ ॥ स नो ज्योतींषि पूर्व्यं पर्वमान वि रोचय । क्रत्वे
दक्षाय नो हिनु ॥ ३ ॥ शुभमान ऋतायुभिर्मृज्यमानो गर्भस्त्योः ।
पर्वते वारि अव्ययं ॥ ४ ॥ स विश्वा दाशुषे वसु सोमो दिव्यानि पा-
थिवा । पर्वतामांतरिक्षा ॥ ५ ॥ आ दिवस्पृष्टमन्त्रयुगैष्युः सोम
रोहति । वीरयुः शंससस्पते ॥ ६ ॥ २६ ॥

॥ ३७ ॥ १-६ रङ्गणः ॥ पवमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ३७ ॥ स सुतः पीतये वृषा सोमः पवित्रं अर्पति । विघ्नवक्षांसि
देवयुः ॥ १ ॥ स पवित्रं विचक्षणो हरिरर्पति धर्णसिः । अग्नि योनिं
कर्त्ति क्रदत् ॥ २ ॥ स वाजी रोचना दिवः पर्वमानो वि धावति ।
रक्षोहा वारमव्ययं ॥ ३ ॥ स चित्तस्याधिसानं वि पर्वमानो अरो-
चयत् । जामिभिः सूर्यं सह ॥ ४ ॥ स वृत्रहा वृषा सुतो वरिवो वि-
ददाभ्यः । सोमो वाजमिवासरत् ॥ ५ ॥ स देवः कविनेषितो ऽभि
द्रोणानि धायति । इंदुरिद्राय मंहना ॥ ६ ॥ २७ ॥

॥ ३८ ॥ १-६ रङ्गणः ॥ पवमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ३८ ॥ एष उ स्य वृषा रथोऽव्यो वारिभिरर्पति । गच्छन्वाजं
सहस्रिणं ॥ १ ॥ एतं चित्तस्य योषणो हरिं हिवन्त्यद्रिभिः । इंदुमि-
द्राय पीतये ॥ २ ॥ एतं त्वं हरितो दशं मर्मज्यंते अप्स्युवः । या-
भिर्मदाय शुभंते ॥ ३ ॥ एषस्य मानुषीषा श्येनो न विक्षु सीदति ।
गच्छन्वाजो न योषितं ॥ ४ ॥ एष स्य मद्यो रसोऽव चष्टे दिवः
शिपुः । य इंदुर्वारमाविशत् ॥ ५ ॥ एषस्य पीतये सुतो हरिरर्पति
धर्णसिः । क्रंदन्योनिमभि प्रियं ॥ ६ ॥ २८ ॥

॥ ३६ ॥ असर्जि रथ्यः यथा पवित्रे चम्बोः सुतः कार्मन् वा-
जी नि अक्रमीत् ॥ १ ॥ सः वह्निः सोम जगृविः पर्वस्व देवऽवीः
अति अभि कोर्गं मधुऽश्रुतं ॥ २ ॥ सः नः ज्योतीं पि पूर्य पर्वमान
वि रोचय क्रत्वे दक्षाय नः हिनु ॥ ३ ॥ शुभमानः ऋतयुऽभिः मृ-
ज्यमानः गर्भस्त्योः पर्वते वारं अव्ययं ॥ ४ ॥ सः विश्वा दाणुपे वसुं
सोमः दिव्यानि पार्थिवा पर्वतां आ अंतरिक्ष्या ॥ ५ ॥ आ दिवः पृष्ठं
अश्वऽयुः गव्यऽयुः सोम रोहसि वीरऽयुः श्वसः पत्ने ॥ ६ ॥ २६ ॥

॥ ३७ ॥ सः सुतः पीतये वृषा सोमः पवित्रे अर्पति विऽघ्नन्
रक्षांसि देवऽयुः ॥ १ ॥ सः पवित्रे विऽचक्षुणः हरिः अर्पति धर्ण-
सिः अभि योनिं कर्निकदत् ॥ २ ॥ सः वाजी रोचना दिवः पर्व-
मानः वि धावति रक्षःऽहा वारं अव्ययं ॥ ३ ॥ सः चित्तस्य अधि
सानवि पर्वमानः अरोचयत् जामिऽभिः सूर्यं सह ॥ ४ ॥ सः वृष-
ऽहा वृषा सुतः वरिवऽवित् अदाभ्यः सोमः वाजंऽइव असरत्
॥ ५ ॥ सः देवः कविना इयितः अभि द्रोणानि धावति इंदुः इंद्राय
मंहना ॥ ६ ॥ २७ ॥

॥ ३८ ॥ एषः ऊं स्यः वृषा रथ्यः अव्ययः वारंभिः अर्पति गच्छन्
वाजं सहस्रिणं ॥ १ ॥ एतं चित्तस्य योषणः हरिं हिन्यति अद्रिऽभिः
इंदुं इंद्राय पीतये ॥ २ ॥ एतं त्यं हरितः दशं मर्मज्यंते अपस्युवः या-
भिः मदाय शुभंते ॥ ३ ॥ एषः स्यः मानुषोपु आ श्येनः न विद्यु
सीदति गच्छन् जारः न योपितं ॥ ४ ॥ एषः स्यः मद्यः रसः अव
चष्टे दिवः शिणुः यः इंदुः वारं आ अविशत् ॥ ५ ॥ एषः स्यः पीतये
सुतः हरिः अर्पति धर्णरिः क्रंदन् योनिं अभि प्रियं ॥ ६ ॥ २८ ॥

॥ ३९ ॥ १-६, बृहन्मन्त्रिः ॥ पयमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ३९ ॥ आ॒प्सुर॑र्प॒ बृह॑न्म॒ते परि॑ प्रि॒येण॑ धा॒न्वा । य॒चं दे॒वा इति॑
 ब्र॒वन् ॥ १ ॥ परि॑ष्कृ॒ण्वन्न॑निष्कृतं ज॒नाय॑ या॒तय॑न्नि॒पः । वृ॒ष्टिं दि॒वः
 परि॑ स्र॒व ॥ २ ॥ सु॒त ए॒ति प॒विच॑ आ॒ त्विषि॑ दधा॒न् ओज॑सा । वि॒-
 च॒क्षा॒णो वि॒रोच॑यन् ॥ ३ ॥ अ॒यं स यो दि॒वस्प॑रि॒ रघु॑यामा॒ पवि॑च॒
 आ । सि॒ंधो॒रू॒र्मा व्य॑क्षरत् ॥ ४ ॥ आ॒वि॒वा॒स॒न्परा॑व॒तो अ॒थो
 अ॒र्वा॒व॒तः सु॒तः । इं॒द्राय॑ सि॒च्यते॑ म॒धु ॥ ५ ॥ स॒मी॒ची॒ना अ॒नूपा॑
 ह॒रिं हि॒न्व॒त्यद्रि॑भिः । यो॒ना॒वृ॒तस्य॑ सी॒दत ॥ ६ ॥ २९ ॥

॥ ४० ॥ १-६, बृहन्मन्त्रिः ॥ पयमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ४० ॥ पु॒ना॒न्तो अ॒क्र॒मी॒दुभि॑ वि॒श्वामृ॑धो॒ विच॑र्प॒णिः । शु॒भं-
 ति॑ वि॒प्रं धी॒तिभिः॑ ॥ १ ॥ आ॒ योनि॑म॒रु॒णो रू॒ह॒न्म॒दिदं॑ वृ॒षा सु॒तः ।
 ध्रु॒वे स॒दसि॑ सी॒दति ॥ २ ॥ नू॒ नो॑ र॒यिं म॒हामि॑दोऽस्म॒भ्यं सोम॑
 वि॒श्वतः॑ । आ॒ प॒व॒स्व स॒हस्रि॑ण्यं ॥ ३ ॥ वि॒श्वामृ॑ सोम॒ पव॑मान॒ द्यु॒म्ना-
 नो॑दु॒वा भ॑र । वि॒दाः स॒हस्रि॑णी॒रिपः॑ ॥ ४ ॥ स॒ नः॑ पु॒ना॒न् आ भ॑र
 र॒यिं स्तो॒त्रे सु॒वीर्यं॑ । ज॒रि॒तुर्व॑धे॒या गि॑रः ॥ ५ ॥ पु॒ना॒न् इ॒दुवा॑ भ॑र
 सोम॑ दि॒वर्ह॑सं र॒यिं । वृ॒ष॒मि॒दो न उ॒क्थ्यं॑ ॥ ६ ॥ ३० ॥

॥ ४१ ॥ १-६, वेधातिथिः ॥ पयमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ४१ ॥ प्र॒ ये गा॒वो न॑ भूर्ण॒यस्त्वे॒षा अ॒यासो॑ अ॒क्र॒मुः । घ॒न्तः
 कृ॒ष्णाम॑प॒ त्वच॑ ॥ १ ॥ सु॒वि॒तस्य॑ म॒नाम॑हेऽति॒ सेतुं॑ दुरा॒र्य्य । सा॒-
 ह्ना॒सो द॑स्यु॒मय॑तं ॥ २ ॥ ऋ॒षे वृ॑ष्टे॒रिव॑ स्त॒नः प॑र्व॒मान॑स्य शु॒-
 षि॒णः । च॑र॒न्ति वि॒द्युतो॑ दि॒वि ॥ ३ ॥ आ॒ प॒व॒स्व म॒होमि॑षं गो॒-
 म॑दि॒दो हि॑र॒ण्यव॑त् । अ॒म्वा॒व॒दाज॑व॒त्सु॒तः ॥ ४ ॥ स॒ प॒व॒स्व
 वि॒च॒र्पेण॑ आ॒ म॒ही रो॑द॒सी पृ॑ण । उ॒षाः॑ सू॒र्यो न॑ र॒ग्निभिः॑ ॥ ५ ॥

॥३९॥ आ॒णुः अ॒र्पे बृ॒हत् ऽम॒ते परि॒ प्रि॒येण॑ धाम्ना यत्र दे॒वाः
इति॑ घ॒वन् ॥१॥ परि॒ ऽकृ॒णन् अ॒ग्निः ऽकृतं॑ जना॒य या॒तये॑न् इ॒यः
वृ॒ष्टिं दि॒वः परि॒ स्र॒व ॥२॥ सु॒तः ए॒ति प॒वित्रे॑ आ त्वि॒षिं द॒धानः
ओज॑सा वि॒ ऽच॒क्षाणः॑ वि॒ ऽरो॒चये॑न् ॥३॥ अ॒यं सः यः दि॒वः परि॒
र॒घु ऽया॒मा प॒वित्रे॑ आ सि॒न्धोः कु॒र्मा वि॒ अ॒र्धरा॑त् ॥४॥ आ॒ ऽवि॒
वा॑सन् प॒रा ऽव॑तः अ॒थो अ॒र्वा ऽव॑तः सु॒तः इं॒द्राय॑ सि॒च्यते॑ मधु॒
॥५॥ सं॒ ऽई॒ची॒नाः अ॒नू॒प॒त॒ हरि॑ हि॒न्वन्ति॑ अ॒द्रि॒ ऽभिः॑ यो॒नौ ऋ॒
त॒स्य॑ सी॒द॒त ॥६॥ २९॥

॥४०॥ पु॒ना॒नः अ॒क्र॒मीत् अ॒भि वि॒ष्याः मृ॒धः वि॒ ऽच॒र्षणिः॑ ऋ॒
भ॑न्ति वि॒म्रं धी॑ति॒ ऽभिः॑ ॥१॥ आ यो॒निं अ॒रु॒णः रु॒हत् ग॒मत् इं॒द्रं वृ॒षा
सु॒तः ध्रु॒वे स॒द॒सि सी॒द॒ति ॥२॥ नु॒नः र॒यिं म॒हां इं॒द्रो अ॒स॒भ्यं सो॒म
वि॒श्व॑तः आ प॒व॒स्व स॒ह॒स्रि॒णी ॥३॥ वि॒ष्या सो॒म प॒व॒मा॒न द्यु॒म्नानि॑
इ॒न्द्रो अ॒भ॒र वि॒दाः स॒ह॒स्रि॒णीः इ॒यः ॥४॥ सः नः पु॒ना॒नः अ॒भ॒र
र॒यिं स्तो॒त्रे सु॒ ऽपी॒र्यं ज॒रि॒तुः व॒र्धय॑ गि॒रः ॥५॥ पु॒ना॒नः इं॒द्रो अ॒
भ॒र सो॒म द्वि॒ ऽव॒हंसं॑ र॒यिं वृ॒षन् इं॒द्रो नः॑ उ॒क्थ्यं ॥६॥ ३०॥

॥४१॥ प्र॒ ये भा॒वः न भू॒र्णेयः॑ त्वे॒षाः अ॒या॒सः अ॒क्र॒मुः घ॑न्तः कृ॒
ष्णां अ॒र्पे त्व॒र्च ॥१॥ सु॒वि॒त॒स्य॑ म॒ना॒म॒हे अ॒ति से॒तुं दुः ऽआ॒प्यं स॒
ह्मांसः॑ द॒स्युं अ॒घ्न॑तं ॥२॥ ऋ॒णे वृ॒ष्टेः ऽई॒व स्व॑नः प॒व॒मा॒नस्य॑ ऋ॒
प्मि॒णः च॑रन्ति वि॒ ऽद्यु॑तः दि॒वि ॥३॥ आ प॒व॒स्व म॒ही इ॒यं गो॑ ऽम॒त्
इ॒न्द्रो हि॒र॒ण्य॑ ऽव॑त् अ॒श्वं ऽव॑त् वा॒जं ऽव॑त् सु॒तः ॥४॥ सः प॒व॒स्व
वि॒ ऽच॒र्षणे॑ आ म॒ही रो॒द॒सी पृ॒ण उ॒षाः॑ सू॒र्यः न र॒श्मि॑ ऽभिः ॥५॥

परि णः शर्मयन्त्या धारया सोम विश्वतः । सरां रसेव विष्टपं
॥ ६ ॥ ३१ ॥

॥ ४२ ॥ १-६ मेधातिथिः ॥ पवमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ४२ ॥ जनयन्वोचना दिवो जनयन्नुसु सूर्ये । वसानो गा अ-
यो हरिः ॥ १ ॥ एष प्रत्नेन मन्मना देवो देवेभ्यस्परि । धारया प-
वते सुतः ॥ २ ॥ वावृधानाय तूर्वेये पर्वते वाजसातये । सोमाः
सहस्रपाजसः ॥ ३ ॥ दुहानः प्रत्नमिप्पयः पवित्रे परि विच्यते ।
ऋतदेवाँ अजीजनत् ॥ ४ ॥ अग्नि विश्वानि वार्याभि देवाँ ऋता-
वृधः । सोमः पुनानो अर्पति ॥ ५ ॥ गोमन्तः सोम दीरवदश्वाव-
वाजवत्सुतः । पवस्व बृहतीरियः ॥ ६ ॥ ३२ ॥

॥ ४३ ॥ १-६ मध्यातिथिः ॥ पवमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ४३ ॥ यो अत्य इव मृज्यते गोभिर्मदाय हर्यतः । तं गोभिर्वा-
सयामसि ॥ १ ॥ तं नो विश्वा अवस्युवो गिरः शुभन्ति पूर्वथा ।
इदुमिद्राय पीतये ॥ २ ॥ पुनानो याति हर्यतः सोमो गोभिः प-
रिष्कृतः । विप्रस्य मेधातिथेः ॥ ३ ॥ पवमान विदा रयिमस्मभ्यं
सोम सुश्रियं । इदो सहस्रवर्चसं ॥ ४ ॥ इदुरत्यो न वाजसृक्तनि-
ऋति पवित्र आ । यदक्षारति देवयुः ॥ ५ ॥ पवस्व वाजसातये
विप्रस्य गृणतो वृधे । सोम रास्व सुवीर्यं ॥ ६ ॥ ३३ ॥ ६ ॥

॥ ४४ ॥ १-६ रायास्य ॥ पवमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ४४ ॥ प्र ण इदो महे तनं ऊर्मि न विभ्रदपेसि । अग्नि दे-
वाँ अयास्यः ॥ १ ॥ मती जुष्टो धिया हितः सोमो हिन्ये परा-
वति । विप्रस्य धारया कविः ॥ २ ॥ अयं देवेषु जागृविः सुत एति
पवित्र आ । सोमो याति विचर्पेणिः ॥ ३ ॥ स नः पवस्व वा-

परि नः शुर्मिऽयत्या धारया सोम विष्टतः सर रसाऽइव विष्टपं
॥ ६ ॥ ३१ ॥

॥ ४२ ॥ जनयन् रोचना दिवः जनयन् अपऽसु सूर्यं वसानः
गाः अपः हरिः ॥ १ ॥ एषः प्रत्नेन मन्मना देवः देवेभ्यः परि धा-
रया पवते सुतः ॥ २ ॥ बवृधानाय तूर्वेये पवते वाजऽसातये सो-
माः सहस्रऽप्राजसः ॥ ३ ॥ दुहानः प्रत्नं इत् पर्यः पवित्रे परि सि-
च्यते क्रंदन् देवान् अजीजनत् ॥ ४ ॥ अभि विश्वानि वार्या अभि
देवान् ऋतुऽवृषः सोमः पुनानः अर्पति ॥ ५ ॥ गोऽमत् नः सोम
वीरऽवत् अश्वऽवत् वाजऽवत् सुतः पवस्व बृहतीः इयः ॥ ६ ॥ ३२ ॥

॥ ४३ ॥ यः अत्यःऽइव मृज्यते गोभिः मदाय हर्यतः तं गीऽभिः
वासयामसि ॥ १ ॥ तं नः विश्वाः अवस्युवः गिरः श्रुभंति पूर्वऽथा
इंदु इंद्राय पीतये ॥ २ ॥ पुनानः याति हर्यतः सोमः गीऽभिः परि-
ऽकृतः विप्रस्य मेध्यऽअतिथेः ॥ ३ ॥ पवमान विदाः रयिं अस्मभ्यं
सोम सुऽश्रियं इंदो सहस्रऽवर्चसं ॥ ४ ॥ इंदुः अत्यः न वाजऽसुत्
कनिऽकृति पवित्रे आ यत् अद्याः अति देवऽयुः ॥ ५ ॥ पवस्व वा-
जऽसातये विप्रस्य गृणतः वृधे सोम रास्व सुऽवीर्यं ॥ ६ ॥ ३३ ॥ ॥ ६ ॥

॥ ४४ ॥ प्र नः इंदो महे तने जर्मि न बिभत् अर्पेति अभि दे-
वान् अयास्यः ॥ १ ॥ मती जुष्टः धिया हितः सोमः हित्वे परा-
ऽवति विप्रस्य धारया कविः ॥ २ ॥ अयं देवेषु जागृविः सुतः एति
पवित्रे आ सोमः याति विऽवर्षणिः ॥ ३ ॥ सः नः पवस्व वा-

अ० ७, अ० १, व० ४.] ॥ २०३ ॥ [म० ९, अ० २, सू० ४७.

ज॒युश्च॑क्रा॒णश्चा॑रु॒मध्व॑रं । ब॒र्हिष्मौ॑ आ॒ वि॒वास॑ति ॥४॥ स नो॒ भ॒-
गा॒य वा॒यवे॒ विप्र॑वीरः स॒दावृ॑धः । सोमो॑ दे॒वेष्वा॒यम॑त् ॥५॥ स नो॒,
अ॒द्य वसु॑न्तये क्रतु॒वि॒क्रातु॑वि॒त्तमः॑ । वा॒जं जे॒पि अ॒वो बृ॑हत् ॥६॥ १॥

॥ ४५ ॥ १-६ अथास्यः ॥ पयमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥४५॥ स प॑वस्व॒ मदा॑य॒ कं नृ॒चक्षा॑ दे॒ववी॑तये । इ॒न्द्रवि॑न्द्राय
पी॒तये॑ ॥१॥ स नो॑ अ॒पोभि॑ दू॒त्यं वृ॑त्त्वमिन्द्राय तो॒शसे॑ । दे॒वांस्त॑खिभ्य
आ व॑रं ॥२॥ उ॒त त्वा॑म॒रुणं॑ य॒यं गो॑भि॒रंज्मो॑ मदा॑य॒ कं । वि॒ नो॑
रा॒ये दुरो॑ वृ॒धि ॥३॥ अ॒त्यू प॒विच॑म॒क्रमी॒वाजी॑ धु॒रं न॒ या॑म॒न्ति ।
इ॒न्द्रे दे॒वेषु॑ प॒त्यते॑ ॥४॥ स॒मी स॒खायो॑ अ॒स्व॒र॒न्वने॑ क्री॒ळंत॑ म॒त्यवि॑ ।
इ॒न्द्रो ना॒वा अ॒नूय॑त ॥५॥ त॒या प॑वस्व॒ धार॑या॒ यया॑ पी॒तो वि॒च॒-
क्ष॑से । इ॒न्द्रो स्तो॒त्रे सु॒वीर्यं॑ ॥६॥ २॥

॥ ४६ ॥ १-६ अथास्यः ॥ पयमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥४६॥ असृ॑यन् दे॒ववी॑तयेऽ॒त्यासुः॑ कृ॒त्या इ॒व । क्ष॑रतः प॑र्वता॒-
वृ॒धः ॥१॥ प॒रिष्कृ॑तासु इ॒न्द्रो यो॑षे॒व पि॒त्र्याव॑ती । वा॒युं सो॒मा
अ॒सृ॒क्षत॑ ॥२॥ ए॒ते सो॒मासु॑ इ॒न्द्रः प्र॑य॒स्व॒न्तश्च॒मू सु॒ताः । इ॒न्द्रं व॑र्ध॒न्ति
क॑र्म॒भिः ॥३॥ आ॒ धा॒वता॑ सु॒ह॒स्यः॑ शु॒क्रा गृ॑णी॒त म॑न्थि॒ता । गो॒-
भिः॑ ग्री॒णीत॑ म॒त्सरं॑ ॥४॥ स प॑वस्व॒ धनं॑ ज॒य प्र॑य॒न्ता रा॑ध॒सी म॒हः ।
अ॒स्मभ्य॑ सो॒म गा॑तु॒वित् ॥५॥ ए॒तं मृ॑ज॒न्ति म॑ज्ये॒ प॒व॒मानं॑ द॒श
क्षि॑पः । इ॒न्द्राय॑ म॒त्सरं॑ म॒दै ॥६॥ ३॥

अ० ७. अ० १. व० ४.] ॥ २०३ ॥ [म० ९. अ० २. सू० ४७.

ज॒ऽयुः च॒क्रा॒णः चा॒रुं अ॒ध्व॒रं ब॒र्हि॒ष्म॒न् आ वि॒वा॒स॒ति ॥४॥ सः
नः॒ भ॒गा॒य वा॒यवे॑ वि॒प्र॒ऽवी॒रः स॒दा॒ऽवृ॒धः सोमः॑ दे॒वेषु॑ आ य॒म॒त्
॥५॥ सः नः॒ अ॒द्य वसु॑त्तये ऋ॒तु॒ऽवि॒त् गा॒तु॒वि॒त् ऽर्त॑मः वा॒जं जे॒पि
श्रवः॑ वृ॒ह॒त् ॥६॥ १॥

॥४५॥ सः प॒व॒स्व॒ म॒दा॒य कं नृ॒ऽच॒क्षाः दे॒व॒ऽवी॒तये॑ इ॒न्द्रो॑ इ॒न्द्रा॒य
पी॒तये॑ ॥१॥ सः नः॒ अ॒र्प॒ अ॒भि दू॒त्यं त्वं इ॒न्द्रा॒य तो॒श॒से दे॒वान् सखि॑-
ऽभ्यः॑ आ व॒रं ॥२॥ उ॒त त्वां अ॒रु॒णं व॒यं गो॒भिः अ॒ज्मः॑ म॒दा॒य कं
वि नः॒ रा॒ये दु॒रः वृ॒धि ॥३॥ अ॒ति॒ जं॑ प॒वि॒त्रं अ॒क्र॒मी॒त् वा॒जी धु॒रं
न या॒म॒नि इ॒दुः दे॒वेषु॑ प॒त्य॒ते ॥४॥ सं ई॑ स॒खा॒यः अ॒स्व॒र॒न् व॒र्ने
क्री॒ळ॒तं अ॒ति॒ऽअ॒वि॒ं इ॒दं ना॒वाः अ॒नू॒प॒त् ॥५॥ त॒या प॒व॒स्व॒ धा॒र॒या
य॒या पी॒तः वि॒ऽच॒क्षा॒से इ॒न्द्रो॑ स्तो॒त्रे सु॒ऽवी॒र्यं ॥६॥ २॥

॥४६॥ असृ॒यन् दे॒व॒ऽवी॒तये॑ अ॒त्या॒सः कृ॒त्याः॑ इ॒व क्ष॒र॒तः
प॒र्व॒त् ऽवृ॒धः ॥१॥ प॒रि॒ऽकृ॒ता॒सः इ॒दं वः॑ यो॒षा॑ इ॒व पि॒त्र्यं॑ ऽव॒ती
वा॒युं सो॒माः असृ॒क्ष॒त् ॥२॥ ए॒ते सो॒मा॒सः इ॒दं वः॑ प्र॒य॒स्व॒तः च॒मू॑
सू॒ताः इ॒दं व॒र्ध॒न्ति॑ क॒र्म॒ऽभिः ॥३॥ आ धा॒व॒त् सु॒ऽह॒स्त्यः॑ शु॒क्रा गृ॒-
भ्णी॒त् म॒न्थि॒ना गो॒भिः श्रि॒णी॒त् म॒त्सरं॑ ॥४॥ सः प॒व॒स्व॒ ध॒नं॑ ऽज॒य
प्र॒ऽय॒न्ता रा॒ध॒सः म॒हः अ॒स्मभ्य॑ सो॒म॒ गा॒तु॒ऽवि॒त् ॥५॥ ए॒तं मृ॒जं॒-
ति॒ म॒ज्यं॑ प॒व॒मा॒नं द॒शं क्षि॒पः इ॒न्द्रा॒य म॒त्सरं॑ म॒दं ॥६॥ ३॥

॥४७॥ अ॒या सो॒मः सु॒ऽकृ॒त्या म॒हः चि॒त् अ॒भि अ॒व॒र्ध॒त् मं॒-
दा॒नः उ॒त् वृ॒ष॒ऽय॒ते ॥१॥ कृ॒ता॒नि इ॒त् अ॒स्य॒ का॒र्वा चे॒त॒ते द॒स्यु॒ऽतर्ह॑-

णा । ऋणा च धृष्णुश्चयते ॥२॥ आस्तोम इन्द्रियो रसो वज्रः स-
हस्रसा भुवत् । उक्थं यदस्य जायते ॥३॥ स्वयं क्विविधर्तुरि-
विप्राय रत्नमिच्छति । यदी मर्मज्यते धियः ॥४॥ सिपासतू र-
यीणां वाजेष्टवतामिव । भरेषु जिग्युषामसि ॥५॥४॥

॥ ४८ ॥ १-५ कपिभोग्यः ॥ पवमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥४८॥ तं त्वा नृम्णानि विधत्तं सधस्येषु महो दिवः । चारु सु-
कृत्ययेमहे ॥१॥ संवृक्तधृष्णामुक्थ्यं महामहिवत्तं मदं । शतं पुरो
रुहस्रणि ॥२॥ अतस्त्वा रुयिमभि राजानं सुक्रतो दिवः । सुपर्णो
अव्यधिर्भरत् ॥३॥ विश्वस्मा इस्वर्द्विषे साधारणं रजस्तुरं । गो-
पामृतस्य विर्भरत् ॥४॥ अधो हिन्वान इन्द्रियं ज्यायो महित्वमा-
नशे । अभिष्टिकृद्विचर्षणिः ॥५॥५॥

॥ ४९ ॥ १-५ कपिभोग्यः ॥ पवमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥४९॥ पवस्व वृष्टिमा सु नोऽपामूर्मि दिवस्परि । अयस्त्वा
बृहतीरिपः ॥१॥ तया पवस्व धारया यया गाव इहागमन् ।
जन्यासु उप नो गृहं ॥२॥ घृतं पवस्व धारया यज्ञेषु देववीतमः ।
अस्मभ्यं वृष्टिमा पव ॥३॥ स न ऊर्जे व्यव्ययं पवित्रं धाव धा-
रया । देवासः शृण्वन्हि कौ ॥४॥ पवमानो असिषदुद्रक्षास्य-
पजघनत् । प्रत्नवदोचयनुचः ॥५॥६॥

॥ ५० ॥ १-५ उध्व्यः ॥ पवमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥५०॥ उते शुप्तास ईरते सिंधोरुर्मेरिव स्वनः । वाणस्यं
चोदया पविं ॥१॥ प्रसवे त उदीरते तिस्रो वाचो मलस्यु-
वः । यदप्य एषि सार्नवि ॥२॥ अण्यो चारे परि प्रियं हरिं
हिन्वत्यद्रिभिः । पवमानं मधुश्रुतं ॥३॥ आ पवस्व मदि-

अ० ७. अ० १. व० ७.] ॥ २०४ ॥ [म० ९. अ० २. सू० ५०.

णा चृणा च धृष्णुः चयते ॥ २ ॥ आत् सोमः इंद्रियः रसः वज्रः स-
हस्रऽसाः भुवत् उक्थं यत् अस्य जायते ॥ ३ ॥ स्वयं कविः वि-
० धर्तरि विप्राय रत्नं इच्छति यदि मर्मज्यते धियः ॥ ४ ॥ सिसासतुः
रयीणां वाजेषु अर्वातां इव भरेषु जिग्युषां अस्ति ॥ ५ ॥ ४ ॥

॥ ४६ ॥ तं त्वा नृमृणानि विभ्रतं सधऽस्येषु महः दिवः चाहं
सुऽकृत्यया इमहे ॥ १ ॥ संवृक्तऽधृष्णुं उक्थ्यं महाऽमहिमतं मदे
यत् पुरः रुरुक्षणि ॥ २ ॥ अतः त्वा रयिं अभि राजानं सुऽकृतो
दिवः सुऽपूणेऽभ्यधिः भरत् ॥ ३ ॥ विश्वस्मि इत् स्वः हृशे सा-
धारणं रुजःऽतुरं गोपां चतस्य विः भरत् ॥ ४ ॥ अर्धं हिन्या-
नः इंद्रियं ज्यायः महिऽत्वं आनृशे अभिष्टिऽकृत् विऽवर्धणिः
॥ ५ ॥ ५ ॥

॥ ४९ ॥ पर्वस्व वृष्टिं आसु नः अपां ऊर्मिं दिवः परि अयक्षाः
बृहतीः इपः ॥ १ ॥ तया पर्वस्व धारया यया गावः इह आऽगमन्
जन्यासः उप नः गृहं ॥ २ ॥ धृतं पर्वस्व धारया यज्ञेषु देवऽवीतमः
अस्मभ्यं वृष्टिं आ पव ॥ ३ ॥ सः नः ऊर्जे वि अय्ययं पवित्रं धाव
धारया देवासः शुण्वन् हि कं ॥ ४ ॥ पर्वमानः असिस्त्यदुत् रक्षा-
सि अपऽजघनत् प्रत्नऽवत् रोचयन् रुचः ॥ ५ ॥ ६ ॥

॥ ५० ॥ उत् ते शुष्मासः ईरते सिंधोः ऊर्मैऽइव स्वनः वा-
णस्य चोदय पविं ॥ १ ॥ प्रऽसवे ते उत् ईरते तिस्रः वारचः मख-
स्युवः यत् अय्ये एषि सानं वि ॥ २ ॥ अय्यः वारं परि प्रियं हरिं
हिन्यन्ति अद्रिऽभिः पर्वमानं मधुऽश्रुतं ॥ ३ ॥ आ पर्वस्व मदिन्-

अ० ७, अ० १, व० १०.] ॥ २०५ ॥ [म० ९, अ० २, सू० ५३.]

तम पवित्रं धारया कवे । अर्कस्य योनिमासदे ॥ ४ ॥ स पवस्व
मदितम गोभिरंजानो अक्षुभिः । इन्द्राविद्राय पीतये ॥ ५ ॥ ७ ॥

॥ ५१ ॥ १-५ उच्यते ॥ पवमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ५१ ॥ अर्ध्वर्यो अद्रिभिः सुतं सोमं पवित्रं आ सृज । पुनी-
हीन्द्राय पातवे ॥ १ ॥ दिवः पीयूषमुत्तमं सोममिन्द्राय वज्रिणे ।
सुनोता मधुमत्तमं ॥ २ ॥ तव त्व ईदो अर्धसो देवा मधोर्ध्वं श्रते ।
पवमानस्य मरुतः ॥ ३ ॥ त्वं हि सोम वर्धयैत्सुतो मदाय भूर्णये ।
वृषत्स्तोतारं सुतये ॥ ४ ॥ अभ्यर्षे विचक्षणे पवित्रं धारया सुतः ।
अभि वाजं सुत श्रवः ॥ ५ ॥ ८ ॥

॥ ५२ ॥ १-५ उच्यते ॥ पवमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ५२ ॥ परि द्युष्टः स न द्रयिर्भरद्वाजं नो अर्धसा । सुवानो अर्धं
पवित्रं आ ॥ १ ॥ तव प्रानेभिरध्वंभिरव्यो वारे परि प्रियः । सह-
संधारो याज्ञना ॥ २ ॥ चरुर्न यस्तमीं खयेदो न दानं मीं खय । व-
धैर्वधस्त्रयीं खय ॥ ३ ॥ नि शुष्ममिदं वेपां पुरुहूत जनानां । यो
अस्माँ आदिदेशति ॥ ४ ॥ शतं न इदं ऊतिभिः सहस्रं वा शुची-
नां । पवस्व मंह्यद्रयिः ॥ ५ ॥ ९ ॥

॥ ५३ ॥ १-८ उच्यते ॥ पवमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ५३ ॥ उक्ते शुष्मासो अस्थू रथो मिदं तो अद्रिवः । नृदस्व
याः परिस्पृधः ॥ १ ॥ अया निजुग्मिरोजसा रथसंगे धने हिते ।
स्तवा अविभ्युपा दृदा ॥ २ ॥ अस्य प्रतानि नाधृपे पवमानस्य
दृष्ट्या । सृज यस्त्वा पृतन्यति ॥ ३ ॥ तं हि न्वन्ति मदयुतं हरिं नदीपुं
वज्रिनं । इन्द्रमिन्द्राय मात्सरं ॥ ४ ॥ १० ॥

अ० ७. अ० १. व० १०.] ॥२०५॥ [म० ९. अ० २. सू० ५३.

ऽतम पवित्रं धारया कवे अर्कस्य योनिं आऽसदं ॥४॥ सः पव-
स्व मदिन्ऽतम गोभिः अंजानः अक्तुऽभिः इंदो' इंद्राय पीतये
॥५॥७॥

॥५१॥ अर्ध्वर्यो' अद्रिऽभिः सुतं सोमं पवित्रं आ सृज पुनीहि
इंद्राय पातवे ॥१॥ दिवः पीयूषं उतऽतमं सोमं इंद्राय वज्रिणे
सुनोत मधुमत्ऽतमं ॥२॥ तव त्वे इंदो' अंधसः देवाः मधोः वि
अघ्नते पर्वमानस्य मरुतः ॥३॥ त्वं हि सोम वर्धयन् सुतः मदाय
भूर्णये वृषन् स्तोतारं ऊतये ॥४॥ अभि अर्धं विऽचक्षुण पवित्रं
धारया सुतः अभि वार्ज उत अरवः ॥५॥८॥

॥५२॥ परि द्युष्टः सनत्ऽरयिः भरत् वार्ज नः अंधसा सुवानः
अर्धं पवित्रं आ ॥१॥ तव प्रत्नेभिः अर्ध्वऽभिः अर्धः वारि परि
म्रियः सहस्रं धारः यात् तना ॥२॥ चरुः ज यः तं ईक्षय इंदो' न
दानं ईक्षय वधैः वधऽस्तो' ईक्षय ॥३॥ नि शुष्मं इंदो' एषां पुरु-
ऽहूत जनानां यः अस्मान् आऽदिदेशति ॥४॥ शतं नः इंदो' ऊ-
तिऽभिः सहस्रं वा शुचीनां पर्वस्व मंहयत्ऽरयिः ॥५॥९॥

॥५३॥ उत ते शुष्मासः अस्युः रक्षः भिंदंतः अद्रिऽवः नुदस्व
याः परिऽस्पृधः ॥१॥ अया निऽजग्निः ओजसा रथऽसंगे धने
हिते स्तवै अविभ्युषा हृदा ॥२॥ अस्य व्रतानि न आऽधृषे पर्व-
मानस्य दुऽध्या रुज यः त्वा पृतन्यति ॥३॥ तं हि न्वंति मदऽच्युतं
हरिं नदीपुं वाजिनं इंदु इंद्राय मत्सरं ॥४॥१०॥

अ० ७. अ० १. व० १४.] ॥ २०६ ॥ [म० ए. अ० २. सू० ५७.]

॥ ५४ ॥ १-४ अथत्वारः ॥ पयमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ५४ ॥ अस्य प्रत्नामनु द्युतं शुक्रं दुंदुहे अहंयः । पयः सहस्र-
सामृषिं ॥ १ ॥ अयं सूर्यं इवोपहगयं सरांसि धावति । सप्त प्रवत
आ दिवं ॥ २ ॥ अयं विश्वानि तिष्ठति पुनानोभुवंनोपरि । सीमो
देवो न सूर्यः ॥ ३ ॥ परिणो देववीतये वाजां अर्पसि गोमंतः ।
पुनान इंदविंदूयुः ॥ ४ ॥ ११ ॥

॥ ५५ ॥ १-४ अथत्वारः ॥ पयमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ५५ ॥ यवैयवं नो अंधंसा पुष्टं पुष्टं परि स्रव । सीम विश्वा च
सौभगा ॥ १ ॥ इंदो यथा तव स्तवो यथा ते जातमंधसः । नि बहिषि
प्रिये संदः ॥ २ ॥ जत नो गोविदंश्च वित्पवंस्व सीमांधंसा । मधू-
तमेभिरहंभिः ॥ ३ ॥ यो जिनाति न जीर्यते हंति शर्चुमभीत्य । स
पयस्व सहस्रजित् ॥ ४ ॥ १२ ॥

॥ ५६ ॥ १-४ अथत्वारः ॥ पयमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ५६ ॥ परि सीम कृतं बृहदाणुः पवित्रं अर्पति । विघ्नन्नक्षा-
सि देवयुः ॥ १ ॥ यत्सीमो वाज्मर्षति शतं धारां अपस्युवः । इंद्रस्य
सख्यमाविशन् ॥ २ ॥ अभि त्वा योषणो दर्शं जारं न कन्या नूपत ।
मृज्यसे सीम सातये ॥ ३ ॥ त्वमिंद्राय विष्णवे स्वादुरिंदो परि स्रव ।
नृत्स्लो नृत्प्याखंहसः ॥ ४ ॥ १३ ॥

॥ ५७ ॥ १-४ अथत्वारः ॥ पयमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ५७ ॥ प्र ते धारां असृथतो दिवो न रयति वृष्टयः । अच्छा
वाजं सहस्रिणं ॥ १ ॥ अभि प्रियाणि काव्या विश्वा चक्ष्णो अ-
र्पति । हरिस्तुजान आयुधा ॥ २ ॥ समर्मृजान आयुभिरिभो राजेव
सुप्रतः । श्येनो न वंसु पीदति ॥ ३ ॥ स नो विश्वा दिवो वसूतो
पृथिव्या अधि । पुनान इंदवा भर ॥ ४ ॥ १४ ॥

अ० ७. अ० १. व० १४.] ॥ २०६ ॥ [म० ९. अ० २. सू० ५७.

॥ ५४ ॥ अस्य मन्त्रां अनु द्युतं शुक्र दुदुहे अहयः पयः सहस्र-
ऽसां ऋषिं ॥ १ ॥ अयं सूर्यः ऽइव उप ऽहक् अयं सरांसि धावति
सप्त म ऽवतः आ दिवें ॥ २ ॥ अयं विश्वानि तिष्ठति पुनानः भुव-
ना उपरि सोमः देवः न सूर्यः ॥ ३ ॥ परि नः देव ऽवीतये वाजान्
अर्पति गो ऽमतः पुनानः इंदो इंदु ऽयुः ॥ ४ ॥ ११ ॥

॥ ५५ ॥ यवें ऽयवं नः अंधसा पुष्टं पुष्टं परि स्रव सोमं विश्वा
च सौभगा ॥ १ ॥ इंदो यथा तव स्तयः यथा ते जातं अंधसः नि
वर्हिषि प्रिये सदुः ॥ २ ॥ उत नः गो ऽवित् अश्व ऽवित् पवस्व सोम
अंधसा मष्टु ऽतमेभिः अहं ऽभिः ॥ ३ ॥ यः जिनाति न जीयते
हंति शर्भु अभि ऽइत्य सः पवस्व सहस्र ऽजित् ॥ ४ ॥ १२ ॥

॥ ५६ ॥ परि सोमः ऋतं बृहत् आणुः पवित्रे अर्पति वि ऽमन्
रक्षांसि देव ऽयुः ॥ १ ॥ यत् सोमः वाजं अर्पति शतं धाराः अप-
स्युवः इंद्रस्य सख्यं आ ऽविशन् ॥ २ ॥ अभि त्वा यो यणः दशं जारं
न कन्या अनूपत मृज्यसे सोम सातये ॥ ३ ॥ त्वं इंद्राय विष्णवे स्वा-
दुः इंदो परि स्रव नृन् स्तोतृन् पाहि अहंसः ॥ ४ ॥ १३ ॥

॥ ५७ ॥ प्र ते धाराः असृष्टतः दिवः न यंति वृष्टयः अच्छ वाजं
सहस्रिणं ॥ १ ॥ अभि प्रियाणि काष्ठा विश्वा चक्षाणः अर्पति हरिः
तुं जानः आयुधा ॥ २ ॥ सः मर्मृजानः आयु ऽभिः इभः राजा ऽइव
सु ऽघ्नतः श्येनः न वंसु सीदति ॥ ३ ॥ सः नः विश्वा दिवः वसु उतो
पृथिव्याः अधि पुनानः इंदो आ भर ॥ ४ ॥ १४ ॥

॥ ५८ ॥ १-४ अथस्तापः ॥ पयमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ५८ ॥ तरुत्स मंदी धावति धारा सुतस्यांधसः । तरुत्स मंदी
धावति ॥ १ ॥ उस्मा वेदु वसूनां मर्तस्य देव्यवसः । तरुत्स मंदी धा-
वति ॥ २ ॥ अस्त्रयोः पुरुषं त्योरा सहस्राणि दग्धहे । तरुत्स मंदी
धावति ॥ ३ ॥ आ ययोस्त्रिंशत् तना सहस्राणि च दग्धहे । तरुत्स
मंदी धावति ॥ ४ ॥ १५ ॥

॥ ५९ ॥ १-४ अथस्तापः ॥ पयमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ५९ ॥ पवस्व गोजिदंश्च जिदंश्च जिदं सोम रण्यजित् । प्रजा-
वद्वानमा भंर ॥ १ ॥ पवस्वाद्भ्यो अर्धाभ्यः पवस्वोपधीभ्यः । पव-
स्व धिपणाभ्यः ॥ २ ॥ तं सोम पवमानो विश्वानि दुरिता तर ।
फविः सीद नि चहिषि ॥ ३ ॥ पवमान स्वर्षिदो जार्यमानोऽभ-
यो महान् । इदो विश्वो ज्ञनीदसि ॥ ४ ॥ १६ ॥

॥ ६० ॥ १-४ अथस्तापः ॥ पयमानः सोमः ॥ १. १. १ गायत्री ॥ ३ पुरश्चिन्तम् ॥

॥ ६० ॥ प्र गायत्रेण गायत पवमानं विश्वं पणिं । इदं सहस्र-
चक्षसं ॥ १ ॥ तं ता सहस्रं चक्षसुमयो महस्रभर्णसं । अति वार-
मपायिषुः ॥ २ ॥ अति वारान्यवमानो असिष्यदत्कृत्तर्गो ज्ञभि
धावति । इदं म्य हाद्यो विगन् ॥ ३ ॥ इदं स्य सोम राधसि जं पवस्व
विचर्षणे । प्रजापदेत चा भंर ॥ ४ ॥ १७ ॥ ० ॥

॥ ६१ ॥ १-३ अथस्तापः ॥ पयमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ६१ ॥ अया चीती परि स्रव यम इदो मदेष्टा । अया-
हचंचूतीनयं ॥ १ ॥ पुरः मृग इत्याधिये दिवोदामाय नं परं ।
सप त्वं तुर्यं चतु ॥ २ ॥ परि यो अश्वं मश्व विदोमं दिदो हिर-
त्यवत् । द्यरो महसिरीरियः ॥ ३ ॥ पवमानम्य ते ययं पविचम-

अ० ७. अ० १. च० १८.] ॥ २०७ ॥ [म० ९. अ० ३. सू० ६१.

॥ ५८ ॥ तरत् सः मं॒दी धा॒वति॒ धारां॑ सु॒तस्य॑ अ॒र्धसः॑ तरत् सः
मं॒दी धा॒वति॒ ॥ १ ॥ उ॒सा वे॒द व॒सूनां॑ म॒तस्य॑ दे॒वी अ॒वसः॑ तरत् सः
मं॒दी धा॒वति॒ ॥ २ ॥ ध्व॒स्रयोः॑ पु॒रुऽस॑न्त्योः आ॒स॒हस्रा॑णि द॒द्महे॒ तरत्
सः मं॒दी धा॒वति॒ ॥ ३ ॥ आ॒ ययोः॑ चिं॒शतं॑ त॒ना स॒हस्रा॑णि च॒ दद्म॑हे
तरत् सः मं॒दी धा॒वति॒ ॥ ४ ॥ १५ ॥

॥ ५९ ॥ प॒र्वस्व॑ गोऽजि॒त् अ॒श्वऽजि॒त् वि॒श्वऽजि॒त् सो॒म॒ र॒ण्य-
ऽजि॒त् प्र॒जाऽव॑त् र॒त्नं आ॒ भ॒र ॥ १ ॥ प॒र्वस्व॑ अ॒त्ऽभ्यः॑ अ॒दा॒भ्यः
प॒र्वस्व॑ ओ॒र्ध॒भीः प॒र्वस्व॑ धि॒ष॒णा॒भ्यः ॥ २ ॥ त्वं सो॒म॒ प॒र्व॒मानः॑
वि॒श्वानि॑ दुः॒ऽइ॒ता त॒र् क॒विः सो॒द॒ नि व॒र्हि॒र्षि ॥ ३ ॥ प॒र्व॒मान॑ स्वः
वि॒दुः जा॒य॒मानः॑ अ॒भ॒वः म॒हान् इ॒दो॑ वि॒श्वान् अ॒भि इ॒त् अ॒सि
॥ ४ ॥ १६ ॥

॥ ६० ॥ प्र॒गा॒य॒त्रेण॑ गा॒य॒त॒ प॒र्व॒मानं॑ वि॒ऽच॒र्षे॒णिं इ॒दं स॒हस्रं॑-
ऽच॒क्ष॑सं ॥ १ ॥ तं त्वा॒ स॒हस्रं॑ ऽच॒क्ष॑सं अ॒थो॑ स॒हस्रं॑ ऽभ॒र्ष॑सं अ॒तिं
वा॒रं अ॒पा॒वि॒षुः ॥ २ ॥ अ॒तिं वा॒रा॒न् प॒र्व॒मानः॑ अ॒सि॒स्य॒द॒त् क॒ल-
शा॒न् अ॒भि धा॒वति॒ इ॒दं॒स्य हा॒दिं आ॒ऽवि॒श॒न् ॥ ३ ॥ इ॒दं॒स्य सो॒म॒
रा॒ध॒से शं प॒र्व॒स्व॒ वि॒ऽच॒र्षे॒णे प्र॒जाऽव॑त् रे॒तः आ॒भ॒र ॥ ४ ॥ १७ ॥ २ ॥

॥ ६१ ॥ अ॒या वी॒ती परि॑ स॒व॒ यः ते इ॒दो॑ म॒र्दे॒षु आ॒ अ॒व॒ऽअ॒ह॒न्
न॒व॒तीः न॒व ॥ १ ॥ पु॒रः स॒द्यः इ॒त्याऽधि॑ये दि॒वंऽदा॑साय शं॒बरं॑
अ॒र्धं त्वं तु॒र्व॒शं य॒दु ॥ २ ॥ परि॑ नः अ॒श्वं अ॒श्वऽजि॒त् गोऽम॑न्त इ॒दो॑
हि॒र॒ण्यऽव॑त् ध॒रं स॒ह॒स्रि॒णीः इ॒र्षः ॥ ३ ॥ प॒र्व॒मान॑स्य ते व॒यं प॒वि॒र्चं

भ्युदतः । सखित्वमा वृणीमहे ॥४॥ ये ते पवित्रमूर्मयोऽभि-
 क्षरन्ति धारया । तेभिर्नः सोम मृळय ॥५॥१८॥ स नः पुनान्
 आ भर रयिं वीरवतीमिषं । ईशानः सोम विश्वतः ॥६॥ एतमु-
 त्यं दश क्षिपो मृजन्ति सिंधुमातरं । समादित्येभिरख्यत ॥७॥
 समिद्रेणोत वायुना सुत एति पवित्र आ । सं सूर्यस्य रश्मिभिः
 ॥८॥ स नो भगाय वायवे पूषे पवस्व मधुमान् । चारुमित्रे
 वरुणे च ॥९॥ उवा ते जातमंधसो दिवि पंडूभ्या ददे । उयं
 शर्म महि श्रवः ॥१०॥१९॥ एना विश्वान्ययं आ धुम्नानि मा-
 नुषाणां । सिपासंती चनामहे ॥११॥ स न इद्राय यज्यवे वरु-
 णाय मरुतः । वरियोचित्परि सव ॥१२॥ उपो पु जातमभुरं
 गोभिर्भगं परिष्कृतं । इंदु देवा अयासिपुः ॥१३॥ तमिदं धंतु
 नो गिरो वत्सं संशिश्वरीरिव । य इंद्रस्य हृदंसनिः ॥१४॥ अपी
 णः सोम शं गवे धुश्रस्वं पिष्युपीमिषं । वर्धा समुद्रमुक्थ्यं
 ॥१५॥२०॥ पवमानो अजीजनद्विवश्चिबं न तन्यतुं । ज्योति-
 र्वैश्वानरं बृहत् ॥१६॥ पवमानस्य ते रसो मदो राजन्बदुच्छुनः ।
 वि चारुमर्च्यमर्पति ॥१७॥ पवमान रसस्तव दक्षो वि राजति
 धुमान् । ज्योतिर्विश्वं स्वर्हणे ॥१८॥ यस्ते मदो वरेण्यस्तेना
 पवस्वांधसा । देवावीरघशंसहा ॥१९॥ जग्निर्वृत्रममिचियं स-
 स्त्रिर्वार्ज दिवेदिवे । गोपा उ अश्वसा असि ॥२०॥२१॥
 संमिथो अरूपो भव सूपस्याभिर्न घेनुभिः । सीदज्ज्येनी
 न योनिमा ॥२१॥ स पवस्व य आविषेद्र वृषाय हंतवे ।
 वृषिवासं महीरपः ॥२२॥ सुवीरासो व्यं धना जयेम सोम
 मीदुः । पुनानो वर्ध नो गिरः ॥२३॥ त्वीतासस्तवायसा
 स्याम वन्यत आमुः । सोम यतेपुं जागृहि ॥२४॥ अपमन्त्र-

अ० ७. अ० १. व० २२.] ॥ २०८ ॥ [म० ९. अ० ३. सू० ६१.

अभिऽउदतः सखिऽत्वं आ वृणीमहे ॥४॥ येते पवित्रे कर्मयः अ-
भिऽधारंति धारयातेभिः नः सोम मृक्य ॥५॥ १८॥ सः नः पुनानः
आ भर रयिं वीरऽवन्ती इयं ईशानः सोम विष्वतः ॥६॥ एतं कुं-
त्यं दशं क्षिपः मृजंति सिंधुऽभातरं सं आदित्येभिः अख्यत ॥७॥
सं इंद्रेण उत वायुना सुतः एति पवित्रे आसं सूर्यस्य रश्मिऽभिः
॥८॥ सः नः भगाय वायवे पूषे पवस्व मधुऽमान् चारुः मित्रे
वरुणे च ॥९॥ उच्चा ते जातं अंधसः दिवि सत् भूमिः आ ददे उपं
शमं महि अवं ॥१०॥ १९॥ एना विष्वानि अर्यः आ धुन्वानि
मानुषाणां सिसासंतः वनामहे ॥११॥ सः नः इंद्राय यज्यवे व-
रुणाय मरुतऽभ्यः वरिवऽवित् परि स्रव ॥१२॥ उपो' सु जातं
अप्ऽतुरं गोभिः भुगं परिऽकृतं इंद्रं देवाः अयासिषुः ॥१३॥ त
इत् वर्धंतु नः गिरं वत्सं संशिष्वरीऽइव यः इंद्रस्य हृदंऽसनिः
॥१४॥ अर्पे नः सोम शंगवे धुक्षस्व पिषुपीं इपे वधे समुद्रं उक्थ्यं
॥१५॥ २०॥ पर्वमानः अजीजनत् दिवः चिषं न तन्यतुं ज्योतिः
विश्वान्तरं बृहत् ॥१६॥ पर्वमानस्य ते रसः मदः राजन् अदुच्छुनः
वि वारं अय्यं अर्पति ॥१७॥ पर्वमान रसः तव दशः वि राजति
द्युऽमान् ज्योतिः विश्वं स्वः हरे ॥१८॥ यः ते मदः वरेण्यः तेन प-
वस्व अंधसा देवऽअवीः अधशंसहा ॥१९॥ जग्निः वृषं अमि-
त्रियं ससिः वाजं दिवेऽदिवे गोऽसाः कुं अश्वऽसाः असि ॥२०॥
॥२१॥ संऽमिक्षः अरूपः भव सुऽउपस्थाभिः न घेनुऽभिः सीदन्
श्येनः न योनिं आ ॥२१॥ सः पवस्व यः आविंश इंद्रं वृचाय हंतं वे
वृष्टिऽवांसं महोः अपः ॥२२॥ सुऽवीरांसः वयं धना जयेम सोम
मीढुः पुनानः वर्धं नः गिरं ॥२३॥ त्वाऽकंतासः तव अवसा
स्यामे वन्यंतः आऽमुरः सोम व्रतेषु जागृहि ॥२४॥ अपऽघ्नन् प-

वते मृधोऽप सोमो अराव्यः । गच्छन्निद्रस्य निष्कृतं ॥ २५ ॥ २२ ॥
महो नो राय आ भर पवमान जही मृधः । रास्वेदो वीरवद्य-
शः ॥ २६ ॥ न त्वा शतं च न हूतो राधो दित्संतमा मिनन् । यत्पु-
नान्तो मखस्यसे ॥ २७ ॥ पवस्वेदो वृषा सुतः कृधी नो यशसो
जने । विश्वा अप द्विषो जहि ॥ २८ ॥ अस्य ते सुख्ये वयं तवेदो
हृन्न उक्षमे । सासह्यामं पृतन्यतः ॥ २९ ॥ या ते भीमान्यायुधा
तिग्मानि संति धूर्वणे । रक्षां समस्य नो निदः ॥ ३० ॥ २३ ॥

॥ ६२ ॥ १-३० जमदग्निः ॥ पवमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ६२ ॥ एते असृयमिदं वस्तिरः पविर्बमाश्वः । विश्वान्यभि
सौभगा ॥ १ ॥ विघ्नतो दुरिता पुरु सुगा तोकाय वाजिनः । तना
कृण्वतो अर्वते ॥ २ ॥ कृण्वतो वरिवो गवेऽभ्यर्षेति सुष्टुतिः । इळा-
मस्मभ्यं संयतं ॥ ३ ॥ असाव्यं शुभेदायाप्सु दक्षो गिरिष्ठाः । श्येनी
न योनिमासदत् ॥ ४ ॥ शुभमंधो देववातमप्सु धूतो नृभिः सुतः ।
स्वदंति गावः पयोभिः ॥ ५ ॥ २४ ॥ आदीमश्वं न हेतारोऽशूशु-
भन्मृताय । मध्वो रसं सधमादे ॥ ६ ॥ यास्ते धारा मपुष्टुतोऽसृ-
यमिदं जतये । ताभिः पविर्बमासदः ॥ ७ ॥ सो अपेद्राय पीतये
तिरो रोमाण्यथया । सीदन्त्योना वनेष्ठा ॥ ८ ॥ त्वमिदो परि स्रव
स्वादिष्ठो अंगिरोभ्यः । वरिवो विदुतं पयः ॥ ९ ॥ अयं विचर्ष-
णिहितः पवमानः स चेतति । हिन्यान आर्यं वृहत् ॥ १० ॥ २५ ॥
एष वृषा वृषग्रतः पवमानो अशस्तिहा । कर्द्वसूनि दाशुपे
॥ ११ ॥ आ पवस्व सहस्रिणं रयिं गोमंतमश्विनं । पुरुषंदं पुरु-
स्पृहं ॥ १२ ॥ एष स्य परि पिच्यते मर्मज्यमान आयुभिः । उरु-
गायः कविर्कतुः ॥ १३ ॥ सहस्रोतिः शतामघो विमानो रजसः

अ० ७. अ० १. व० २६.] ॥ २०९ ॥ [म० ९. अ० ३. सू० ६२.

व॒ते मृ॒धः अ॒पं सोमः॑ अ॒रा॒व्यः गच्छन् इ॒न्द्रस्य॑ निः॒ऽकृतं॑ ॥ २५ ॥
॥ २२ ॥ म॒हः नः॒ रा॒यः आ॒भ॒र॒ प॒र्व॒मा॒न॒ ज॒हि मृ॒धः रा॒स्व इ॒न्द्रो॑ वी॒-
र॒ऽव॒त् य॒शः॑ ॥ २६ ॥ न त्वा॒ श॒तं च॒न ह॒तः रा॒यः दि॒क्षतं॑ आ॒ मि॒न॒न्
यत् पु॒ना॒नः म॒ख॒स्य॒से॑ ॥ २७ ॥ प॒र्व॒स्व इ॒न्द्रो॑ वृ॒षा सु॒तः कृ॒धि नः॑
य॒श॒सः ज॒ने वि॒श्वाः अ॒पं द्वि॒धः ज॒हि ॥ २८ ॥ अ॒स्य॒ ते सु॒ख्ये व॒यं त॒व
इ॒न्द्रो॑ द्यु॒मे उ॒त्त॒मे स॒स॒ह्याम॑ पृ॒त॒न्य॒तः ॥ २९ ॥ या॒ ते भो॒मा॒नि आ॒-
यु॒धा ति॒ग्मा॒नि सं॒ति धू॒र्वणे॑ र॒क्ष॒स॒म॒स्य॒ नः नि॒दः ॥ ३० ॥ २३ ॥

॥ ६२ ॥ ए॒ते अ॒सृ॒यं इ॒न्द्र॒वः ति॒रः प॒वि॒चं आ॒श॒वं वि॒श्वा॒नि अ॒-
भि॒ सौ॒भ॒गा ॥ १ ॥ वि॒ऽघ्न॑तः दुः॒ऽइ॒ता पु॒रु॒सु॒ऽगा तो॒काय॑ वा॒जिनः॑
त॒ना कृ॒ण॑तः अ॒र्व॒ते ॥ २ ॥ कृ॒ण॑तः व॒रि॒वः ग॒ये अ॒भि अ॒र्प॑ति सु॒-
ऽस्तु॒तिं इ॒च्छाँ अ॒स्मभ्य॑ सं॒ऽय॒तं ॥ ३ ॥ अ॒सा॒वि अ॒ंशुः म॒दा॒य अ॒प्-
ऽसु॒ द॒द्याः गि॒रि॒ऽस्याः श्ये॒नः न॒ यो॒निं आ॒ अ॒स॒द॒त् ॥ ४ ॥ शु॒भं अ॒र्धः
दे॒व॒ऽवा॒तं अ॒प्ऽसु॒ धू॒तः नृ॒ऽभिः॑ सु॒तः स्व॒दे॒ति गा॒वः प॒यः॒ऽभिः॑
॥ ५ ॥ २४ ॥ आ॒त् ई॒ अ॒र्धं न॒ हे॒ता॒रः अ॒र्णू॒शु॒भन् अ॒मृ॒ता॒य म॒ध्वः र॒सं
स॒ध॒ऽमा॒दे ॥ ६ ॥ याः ते॒ धा॒राः म॒धु॒ऽश्रु॒तः अ॒सृ॒यं इ॒न्द्रो॑ ज॒तये॑ ता॒-
भिः प॒वि॒चं आ॒ अ॒स॒दः ॥ ७ ॥ सः अ॒र्धं इ॒न्द्रो॑य पी॒तये॑ ति॒रः रो॒मा॒णि
अ॒व्य॒या सी॒दन् यो॒ना व॒नेषु॑ आ ॥ ८ ॥ त्वं इ॒न्द्रो॑ परि॒ स्र॒व॒ स्वा॒दि॒ष्ठः
अ॒ंगि॒रः॒ऽभ्यः व॒रि॒वः॒ऽवि॒त् घृ॒तं प॒यः ॥ ९ ॥ अ॒यं वि॒ऽच॒र्ष॒णिः
हि॒तः प॒र्व॒मा॒नः सः चे॒त॒ति हि॒न्वा॒नः आ॒र्षं बृ॒हत् ॥ १० ॥ २५ ॥ ए॒पः
वृ॒षा वृ॒ष॒ऽघ्न॑तः प॒र्व॒मा॒नः अ॒श॒स्ति॒ऽहा क॒र॒त् व॒सू॒नि दा॒शु॒पे ॥ ११ ॥
आ प॒र्व॒स्व स॒ह॒स्रि॒णं र॒यिं गो॒ऽम॒तं अ॒श्वि॒नं पु॒रु॒ऽच॒न्द्रं पु॒रु॒ऽसृ॒हं
॥ १२ ॥ ए॒षः स्यः॑ परि॒ सि॒च्य॒ते म॒र्म॒ज्य॒मा॒नः आ॒यु॒ऽभिः उ॒रु॒ऽगा॒यः
क॒वि॒ऽक्र॒तुः ॥ १३ ॥ स॒ह॒स्र॒ऽज॒तिः श॒त॒ऽम॒यः वि॒ऽमा॒नः र॒ज॒सः

कविः । इंद्राय पवते मदः ॥ १४ ॥ गिरा जात इह स्तुत इंद्रिंद्राय
धीयते । वीर्योनां वसताविंव ॥ १५ ॥ २६ ॥ पर्वमानः सुतो नृभिः
सोमो वाजमिवासरत् । चमूषु शकनसदं ॥ १६ ॥ तं विपृष्टे वि-
वंधुरे रथे युजंति यातवे । ऋषीणां सप्त धीतिभिः ॥ १७ ॥ तं सो-
तारो धनस्पृतमाशुं वाजाय यातवे । हरिं हिनोत वाजिनं ॥ १८ ॥
आविशक्लुशं सुतो विश्वा अर्षेन्नृभिः श्रियः । शूरो न गोषु ति-
ष्ठति ॥ १९ ॥ आ तं इंद्रो मदाय कं पयो दुहंत्यायवः । देवा देवेभ्यो
मधु ॥ २० ॥ २७ ॥ आ नः सोमं पवित्र आ सृजता मधुमत्तमं ।
देवेभ्यो देवशुत्तमं ॥ २१ ॥ एते सोमा असृष्टात गृणानाः श्रवसे
महे । मर्दितमस्य धारया ॥ २२ ॥ अग्निं गव्यानि वीतये नृम्णा
पुनानो अर्षसि । सनद्धाजः परि स्रव ॥ २३ ॥ उत नो गोमतीरियो
विश्वा अर्ष परिपुर्भः । गृणानो जमर्दग्निना ॥ २४ ॥ पर्वस्व वाचो
अग्नियः सोमं चिषाभिर्हूतिभिः । अग्निं विश्वानि काव्या ॥ २५ ॥
॥ २६ ॥ त्वं समुद्रिया अपोऽग्नियो वारं ईरयन् । पर्वस्व विश्वमे-
जय ॥ २६ ॥ तुभ्येमाभुवन्ता कवे महिषे सोम तस्थिरे । तुभ्यमर्पति
सिंधवः ॥ २७ ॥ प्र ते दिवो न वृष्टयो धारां यंत्यसृष्टतः । अग्निं
शुक्रामुपस्तिर ॥ २८ ॥ इंद्रायेंदुं पुनीतनोयं दक्षाय साधनं । ईशानं
वीतिराधसं ॥ २९ ॥ पर्वमानश्चतः कविः सोमः पवित्रमासदत् ।
दधत्सोत्रे सुवीर्यं ॥ ३० ॥ २९ ॥

॥ ६३ ॥ १-३० निधुविः अग्नयः ॥ पर्वमानः शोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ६३ ॥ आ पर्वस्व सहस्रिणं रुयिं सोम सुवीर्यं । अस्मे श्रवा-
सि धारय ॥ १ ॥ इषमूर्जं च पित्र्यस इंद्राय मत्सरित्तमः । चमूषा
नि पीदसि ॥ २ ॥ स्तुत इंद्राय विष्णवे सोमः कल्गं अक्षरत् ।

अ० ७. अ० १. व० ३०.] ॥ २१० ॥ [म० ९. अ० ३. सू० ६३.]

कविः इंद्राय पवते मदः ॥ १४ ॥ गिरा जातः इह स्तुतः इंद्रुः इंद्राय
धीयते विः योना वसतौ ऽइव ॥ १५ ॥ २६ ॥ पर्वमानः सुतः नृऽभिः
सोमः वाजं ऽइव असरत् चमूपु शर्कना आऽसदं ॥ १६ ॥ तं चि-
ऽपृष्ठे चिऽवंधुरे रथे युञ्जति यातवे अर्षीणां सप्त धीतिऽभिः
॥ १७ ॥ तं सोतारः धनऽस्पृते आशुं वाजाय यातवे हरिं हिनीत
वाजिनं ॥ १८ ॥ आऽविशन् कलशं सुतः विश्वाः अर्पन् अभि प्रि-
यः शूरः न गोषु तिष्ठति ॥ १९ ॥ आ ते इंद्रो मदाय कं पयः दुहन्ति
आयवः देवाः देवेभ्यः मधु ॥ २० ॥ २७ ॥ आ नः सोमं पवित्रं आ
सृजतं मधुमत्तमं देवेभ्यः देवयुतं तमं ॥ २१ ॥ एते सोमाः अ-
सृष्टात् गुणानाः अर्वसे महे मदिन् तमस्य धारया ॥ २२ ॥ अभि
गव्यानि वीतये नृग्णा पुनानः अर्पसि सनत्तवाजः परि सव
॥ २३ ॥ उत नः गोऽमंतीः इयं विश्वाः अर्पं परिऽस्तुभः गुणानः
जुमत्तऽअग्निना ॥ २४ ॥ पर्वस्व वाचः अप्रियः सोमं चित्राभिः
ऊतिऽभिः अभि विश्वानि काथ्या ॥ २५ ॥ २६ ॥ त्वं समुद्रियाः अपः
अप्रियः वाचः इरयन् पर्वस्व विश्वं ऽएजय ॥ २६ ॥ तुभ्यं इमा भुव-
ना कवे महिम्ने सोम तस्थिरे तुभ्यं अर्पेति सिंधवः ॥ २७ ॥ प्रते दि-
वः न वृष्टयः धाराः यन्ति असृष्टतः अभि शुक्रां उपऽस्तिरं ॥ २८ ॥
इंद्राय इंद्रं पुनीतन उयं दक्षाय सार्धनं ईशानं वीतिऽराधसं ॥ २९ ॥
पर्वमानः अतः कविः सोमः पवित्रं आ असदत्तदधत् स्तोत्रे सु-
ऽवीर्यं ॥ ३० ॥ २९ ॥

॥ ६३ ॥ आ पर्वस्व सहस्रिणं रयिं सोम सुऽवीर्यं अस्मे थवा-
सि धारय ॥ १ ॥ इयं ऊर्जं च पिबसे इंद्राय मत्सरिन् तमः चमूपु
आ नि सीदसि ॥ २ ॥ सुतः इंद्राय विश्वावे सोमः कलशं अक्षरत्

मधुमाँ अस्तु वायवे ॥३॥ एते असृपमाश्वोऽति हरांसि
वधवः । सीमा ऋतस्य धारया ॥४॥ इदं वर्धते अमुरः कृण्वतो
विश्वमायै । अप्रमत्तो अराव्यः ॥५॥३०॥ सुता अनु स्वमा रजो-
ऽभ्यर्षति वधवः । इदं गच्छत इदं वः ॥६॥ अया पवस्व धार-
या यया सूर्यमरोचयः । हिन्वानो मानुषीरपः ॥७॥ अयुक्त सूर
एतं पवमानो मनावधि । अंतरिक्षेण यातवे ॥८॥ उत त्या
हरितो दश सूरौ अयुक्त यातवे । इंदुरिंद्र इति भुवन् ॥९॥ परी-
तो वायवे सुतं गिर इंद्राय मात्सरं । अय्यो वारेषु सिंचत ॥१०॥
॥३१॥ पवमान विदा रयिमस्मभ्यं सोम दुष्टरं । यी दूषाशौ
वनुष्यता ॥११॥ अभ्यर्षे सहस्रिणं रयिं गोमंतमश्विनं । अभि
वार्जमुत श्रवः ॥१२॥ सोमो देवो न सूर्योऽद्विभिः पवते सुतः ।
दर्धानः कलशे रसं ॥१३॥ एते धामान्यार्या शुक्रा ऋतस्य
धारया । वाजं गोमंतमक्षरन् ॥१४॥ सुता इंद्राय वज्रिणे सी-
मासो दध्याशिरः । पवित्रमन्यक्षरन् ॥१५॥३२॥ प्र सोम
मधुमत्तमो राये अर्पे पवित्र आ । मदो यो देववीतमः ॥१६॥
तमीं मृजंत्यायवो हरिं नदीषु वाजिनं । इंदुमिंद्राय मात्सरं ॥१७॥
आ पवस्व हिरण्यवदशावत्सोम वीरवत् । वाजं गोमंतमा
भर ॥१८॥ परि वाजे न वाज्युमय्यो वारेषु सिंचत । इंद्राय
मधुमत्तमं ॥१९॥ कविं मृजंति मज्यं धीभिर्विप्रा अवस्यवः ।
वृषा कनिक्कदर्पति ॥२०॥३३॥ वृषणं धीभिरमुरं सोममृ-
तस्य धारया । मती विप्राः समस्वरन् ॥२१॥ पवस्व देवायु-
पगिंद्रं गच्छतु ते मदः । वायुमा रोह धर्मणा ॥२२॥ पवमान् नि
तोशसे रयिं सोम श्रवायै । प्रियः समुद्रमा विश ॥२३॥ अप-
मन्यवसे मृधः ऋतुवित्तोम मात्सरः । नुदस्वादेवयुं जनं ॥२४॥

मधुऽमान् अस्तु वायवे ॥ ३ ॥ एते असृयं आश्वः अतिं हरांसि
वभ्रवः सोमाः चतस्र्यं धारया ॥ ४ ॥ इन्द्रं वर्धतः अप्सुतुरः कृण्वतः
विश्वं आयं अप्सुमंतः अरावणः ॥ ५ ॥ ३० ॥ सुताः अनुस्वं आरजः
अभि अर्पेति वभ्रवः इन्द्रं गच्छंतः इन्द्रवः ॥ ६ ॥ अया पवस्व धार-
या यया सूर्यं अरोचयः हिन्वानः मानुषीः अपः ॥ ७ ॥ अयुक्त सूरः
एतं पयमानः मनी अधि अंतरिक्षेण यातवे ॥ ८ ॥ उत त्याः
हरितः दश सूरः अयुक्त यातवे इन्द्रः इन्द्रः इति युवन् ॥ ९ ॥ परि
इतः वायवे सुतं गिरः इन्द्राय मत्सरं अय्यः वारिषु सिंचत ॥ १० ॥
॥ ३१ ॥ पवमान विदाः रयिं अस्मभ्यं सोम दुस्तरं यः दुऽनशः
वनुष्यता ॥ ११ ॥ अभि अयं सहस्रिणं रयिं गोऽमंतं अश्विनं अभि
वाजं उत अश्वः ॥ १२ ॥ सोमः देवः न सूर्यः अद्रिभिः पवते सुतः
दधानः कलशे रसं ॥ १३ ॥ एते धामानि आर्या शुक्राः चतस्र्यं
धारया वाजं गोऽमंतं अक्षरन् ॥ १४ ॥ सुताः इन्द्राय वज्रिणं सो-
मासः दधिऽआशिरः पवित्रं अति अक्षरन् ॥ १५ ॥ ३२ ॥ प्र सोम
मधुमत्ऽतमः राये अर्पे पवित्रं आ मदेः यः देवऽवीतमः ॥ १६ ॥
तं ईं मृजंति आयवः हरिं नदीषु वाजिनं इन्द्रं इन्द्राय मत्सरं ॥ १७ ॥
आ पवस्व हिरण्यऽवत् अश्वऽवत् सोम वीरऽवत् वाजं गोऽमंतं
आ भर ॥ १८ ॥ परि वाजं न वाजऽयुं अय्यः वारिषु सिंचत इन्द्राय
मधुमत्ऽतमं ॥ १९ ॥ क्विं मृजंति मज्यं धीभिः विप्राः अवस्यवः
धृषा कनिक्कत् अर्पेति ॥ २० ॥ ३३ ॥ वृषणं धीभिः अप्सुतुरं सोमं
चतस्र्यं धारया मती विप्राः सं अस्वरन् ॥ २१ ॥ पवस्व देव आ-
युपक् इन्द्रं गच्छतु ते मदेः यायुं आ रोह धर्मणा ॥ २२ ॥ पवमान नि
तोऽशसे रयिं सोम अवाय्यं प्रियः समुद्रं आ विश् ॥ २३ ॥ अप्सुमन्
पवसे मृधः क्रतुऽवित् सोम मत्सरः नुदस्व अदेवऽयुं जनं ॥ २४ ॥

पर्वमाना असृक्षत सोमाः शुक्रासु इंदवः । अभि विश्वानि काव्या
॥ २५ ॥ ३४ ॥ पर्वमानास आश्वः शुभ्रा असृष्टमिंदवः । मंतो वि-
श्वं अप द्विषः ॥ २६ ॥ पर्वमाना दिवस्परेतरिष्वादसृक्षत । पृथि-
व्या अधि सानंवि ॥ २७ ॥ पुनानः सोम धारयेदो विश्वा अप
स्रिषः । जहि रक्षांसि मुक्ततो ॥ २८ ॥ अपमन्तोम रक्षसोऽभ्यर्षे
कनिंक्रदत् । द्युमतं शुषंमुह्यमं ॥ २९ ॥ अस्मे वसूनि धारय सोम
दिव्यानि पार्थिवा । इंदो विश्वानि वार्या ॥ ३० ॥ ३५ ॥

॥ ६४ ॥ १-३० अक्षयः ॥ पयमानः सोमः ॥ गायत्री ॥

॥ ६४ ॥ वृषा सोम द्युमाँ असि वृषा देव वृषव्रतः । वृषा
धर्माणि दधिपे ॥ १ ॥ वृष्णस्ते वृष्ण्यं शवो वृषा वनं वृषा मदः ।
सत्यं वृषन्वृषेदसि ॥ २ ॥ अश्वो न चक्रदो वृषा सं गा इंदो
समवैतः । वि नो राये दुरो वृधि ॥ ३ ॥ असृक्षत प्र वाजिनो
गव्या सोमासो अश्वया । शुक्रासो वीर्याश्वः ॥ ४ ॥ शुभमाना
घृतायुभिर्मृज्यमाना गर्भस्त्योः । पर्वते वारि अघ्यये ॥ ५ ॥ ३६ ॥
ते विश्वा दाशुषे वसु सोमा दिव्यानि पार्थिवा । पर्वतामांत-
रिष्वा ॥ ६ ॥ पर्वमानस्य विश्ववित्तं ते सर्गा असृक्षत । सूर्य-
स्येव न रश्मयः ॥ ७ ॥ केतुं कृण्वन्दिवस्पति विश्वा रूपाभ्यर्षे-
सि । समुद्रः सोम पिबसे ॥ ८ ॥ हिन्वानो वाचमिष्यसि पर्वमान
विधर्मणि । अक्रान्देवो न सूर्यः ॥ ९ ॥ इंदुः पविष्ट चेत्तनः प्रियः
केवीनां मृती । सृजदश्वं रथीरिव ॥ १० ॥ ३७ ॥ ऊर्मियस्ते प-
वित्र आ देवावीः पर्यक्षरत् । सीदन्नृतस्य योनिमा ॥ ११ ॥
स नो अर्षे पवित्र आ मदो यो देववीतमः । इंदुविद्राय पी-
तये ॥ १२ ॥ दुषे पवस्व धारया मृज्यमानो मनोपिभिः । इंदो

पर्वमानाः असृष्टात् सोमाः शुक्रासः इंदवः अभि विश्वानि का-
 व्या ॥ २५ ॥ ३४ ॥ पर्वमानासः आश्वः शुभाः असृष्टं इंदवः घंतः
 विश्वाः अपं द्विपः ॥ २६ ॥ पर्वमानाः दिवः परि अंतरिक्षात् अ-
 सृष्टात् पृथिव्याः अधि सानवि ॥ २७ ॥ पुनानः सोमं धारया इंदो
 विश्वाः अपं सिधः जहिरक्षांसि सुऽक्रतो ॥ २८ ॥ अपऽघ्नन् सोम
 रक्षासः अभि अपं कनिःक्रदत् द्युऽमंतं शुष्मं उत्ऽतमं ॥ २९ ॥ अ-
 स्मे वसूनि धारय सोमं दिव्यानि पार्थिवा इंदो विश्वानि वार्य
 ॥ ३० ॥ ३५ ॥

॥ ६४ ॥ वृषा सोमं द्युऽमान् असि वृषा देव वृषऽघ्नतः वृषा
 धर्मीणि दधिपे ॥ १ ॥ वृष्णः ते वृष्ण्यं शवः वृषा वनं वृषा मदः
 सत्यं वृषन् वृषा इत् असि ॥ २ ॥ अश्वः न चक्रदः वृषा सं गाः इंदो
 सं अवंतः वि नुः राये दुरः वृधि ॥ ३ ॥ असृष्टात् प्र वाजिनः गुव्या
 सोमासः अश्वऽया शुक्रासः वीरऽया आश्वः ॥ ४ ॥ शुभमानाः
 घृत्तयुऽभिः मृज्यमानाः गर्भस्त्योः पवंते यारं अय्यये ॥ ५ ॥ ३६ ॥
 ते विश्वा दाशुपं वसु सोमाः दिव्यानि पार्थिवा पवंतां आ अंत-
 रिक्षा ॥ ६ ॥ पर्वमानस्य विश्वऽवित् प्र ते सर्गाः असृष्टात् सूर्य-
 स्यऽइव न रश्मयः ॥ ७ ॥ केतुं कृण्वन् दिवः परि विश्वा रूपा अभि
 अपंसि समुद्रः सोमं पिब्वसे ॥ ८ ॥ हिन्वानः वार्चं द्रुष्यसि पर्वमान
 विऽधर्मणि अक्रान् देवः न सूर्यः ॥ ९ ॥ इंदुः पविष्ट चेत्तनः प्रियः
 कवीनां मती सृजत् अश्वं रूषीऽइव ॥ १० ॥ ३७ ॥ ऊर्मिः यः ते प-
 वित्रे आ देवऽअवीः परिऽअर्धरत् सीदन् घृत्तस्य योनिं आ
 ॥ ११ ॥ सः नः अपं पवित्रे आ मदः यः देवऽवीतमः इंदो इंद्राय
 पीतये ॥ १२ ॥ इपे पवस्व धारया मृज्यमानः मनीषिऽभिः इंदो

रुचाभि गा ईहि ॥१३॥ पुना॒नो वरिव॑स्कृष्यूर्जे॒ जना॑य गिर्व॑णः ।
 हे॒रं सृ॒जा॒न आ॒शिर॑ ॥१४॥ पुना॒नो दे॒ववी॑तय॒ इन्द्र॑स्य याहि निः
 प्कृ॒तं । द्युता॒नो वा॒जिभि॑र्यतः ॥१५॥ ३८॥ म हि॒न्वा॒नास॑ इ॒द्वो-
 ऽच्छा॑ समुद्रमा॒णवः॑ । धि॒या जू॒ता अ॑सृक्षत ॥१६॥ म॒र्म॒जा॒नास॑
 आ॒यवो॑ वृ॒षा समु॑द्रमि॒न्दवः॑ । अ॒ग्म॒नृ॒तस्य॑ योनि॒मा ॥१७॥ परि॑
 णो या॒ह्यस्म॒युर्वि॒श्या व॑सू॒न्यो॒जसा॑ । पा॒हि नः॑ श॒र्म वी॑रवत् ॥१८॥
 मि॒मा॒ति व॒ह्निरे॑त॒शः प्र॑दं यु॒जा॒न च॒र्कभिः॑ । प्र या॑त्समु॒द्र आ॒हि॒तः
 ॥१९॥ आ यद्यो॒निं हि॒र॒ण्यय॑मा॒णु॒र्च॒तस्य॑ सी॒द॒ति । जहा॑त्य॒प्रचे॑-
 तसः ॥२०॥ ३९॥ अ॒भि वे॒ना अ॑नू॒प॒तेय॑क्ष॒न्ति प्र॑चे॒तसः॑ । मज्ज॑त्य-
 वि॒चे॒तसः॑ ॥२१॥ इ॒न्द्राये॑दो म॒रुत्व॑न्ते॒ पर्व॑स्व म॒धुम॑क्षमः । ऋ॒तस्य॑
 योनि॒मा॒स॒द॑ ॥२२॥ तं॒त्वा वि॒प्रा य॑चो॒चिदुः॑ परि॒ष्कृ॒ण्वन्ति॑ वे॒धसः॑ ।
 सं॒त्वा मृ॒ज॒त्या॒यवः॑ ॥२३॥ र॒सं ते मि॒त्रो अ॑र्य॒मा पि॑र्य॒न्ति व॑रु॒णः
 क॒वे । प॒र्व॒मा॒नस्य॑ म॒रुतः॑ ॥२४॥ त्वं सो॒म वि॒प्रश्चि॑तं पुना॒नो
 वाच॑मिष्यसि । इ॒न्द्रो स॒हस्र॑भ॒र्णसं॑ ॥२५॥ ४०॥ उ॒तो स॒हस्र॑भ॒र्णसं॑
 याचं॑ सोम म॒खस्यु॑र्व । पुना॒न इ॒द॒वा भ॑र ॥२६॥ पुना॒न इ॒द॒वे॒षां
 पु॒रू॒हू॒त ज॒ना॒नां । प्रि॒यः सं॑मु॒द्र॒मा वि॑श ॥२७॥ द॒र्वि॒द्यु॒त॒त्या रु॒चा
 परि॑ष्टो॒र्भ॒त्या कृ॒पा । सो॒माः शु॒क्रा ग॒वा॒गिरः॑ ॥२८॥ हि॒न्वा॒नो
 हे॒तु॒र्भिर्य॑त आ वा॒जं वा॒न्य॒क्रमी॑त् । सी॒द॒तो व॒नुषो॑ यथा ॥२९॥
 ऋ॒ध॒व॒सो॒म स्व॒स्तये॑ संजग्मा॒नो दि॒वः क॒विः । प॒र्व॒स्व सूर्यो॑
 ह॒रे ॥३०॥ ४१॥ १॥

॥ ६५ ॥ १-३० मृगशरुदिर्नमदगिर्नमः ॥ पर्वमानः शोभः ॥ गायत्री ॥

॥६५॥ हि॒न्वन्ति॑ सू॒रमु॑क्षयः स्व॒सारो॑ जा॒मय॑स्पतिं । म॒हामि॑न्दुं
 म॒ही॒युवः॑ ॥१॥ प॒र्व॒मा॒न रु॒चा॒रु॒चा दे॒वो दे॒वेभ्य॑स्परि । वि॒श्या

रुचा अभि गाः इहि ॥ १३ ॥ पुनानः वरिवः कृधि ऊर्जं जनाय
 गिर्वणः हेरं सृजानः आऽशिरं ॥ १४ ॥ पुनानः देवऽवीतये इन्द्रस्य
 याहि निःऽकृतं द्युतानः वाजिऽभिः यतः ॥ १५ ॥ ३८ ॥ प्र हिन्वा-
 नासः इन्द्रवः अच्छं समुद्रं आश्वः धिया जूताः असृष्टत ॥ १६ ॥
 मर्मजानासः आयवः वृथा समुद्रं इन्द्रवः अग्नं चतस्य योनिं
 आ ॥ १७ ॥ परि नः याहि अस्मऽयुः विश्वा वसूनि ओजसा पाहि
 नः शर्म वीरऽयत् ॥ १८ ॥ मिमाति वह्निः एतशः पदं मुजानः
 चक्रेऽभिः प्र यत् समुद्रे आऽहितः ॥ १९ ॥ आ यत् योनिं हिरण्ययं
 आणुः चतस्य सीदति जहाति अम्रंऽचेतसः ॥ २० ॥ ३९ ॥ अभि
 वेनाः अनूपत् इयंशति प्रऽचेतसः मज्जति अविऽचेतसः ॥ २१ ॥
 इन्द्राय इन्द्रो मरुत्वते पवस्व मधुमत्ऽतमः चतस्य योनिं आ-
 ऽसदं ॥ २२ ॥ तं त्वा विमाः वचःऽविदः परिक्षुवंति वेधसः सं त्वा
 मृजंति आयवः ॥ २३ ॥ रसे ते मिचः अर्यमा पिबंति वरुणः कवे
 पवमानस्य मरुतः ॥ २४ ॥ त्वं सोम विपःऽचितं पुनानः वाचं इ-
 ष्यसि इन्द्रो सहस्रंऽभरणं ॥ २५ ॥ ४० ॥ उतो सहस्रंऽभरणं वाचं
 सोम मखस्युयं पुनानः इन्द्रो आभर ॥ २६ ॥ पुनानः इन्द्रो एपां
 पुरुऽहूत जनानां प्रियः समुद्रं आ विश ॥ २७ ॥ दविद्युतया रुचा
 परिऽस्तोभत्या कृपा सोमाः शुक्राः गोऽशाशिरः ॥ २८ ॥ हिन्वा-
 नः हेतुऽभिः यतः आ वार्जं वाजी अक्रमीत् सीदतः वनुपः यथा
 ॥ २९ ॥ चूधक् सोम स्वस्तये संऽजग्मानः दिवः कविः पवस्व
 सूर्यः हृशे ॥ ३० ॥ ४१ ॥ १ ॥

॥ ६५ ॥ हिन्वंति सूरं उषयः स्वसारः जामयः प्रतिं महां इन्द्रं
 महीयुवः ॥ १ ॥ पवमान रुचाऽरुचा देवः देवेभ्यः परि विश्वा

वसूत्या विश ॥ २ ॥ आ पवमान सुष्टुतिं वृष्टिं देवेभ्यो दुवः ।
इपे पवस्व संयतं ॥ ३ ॥ वृषा ह्यसिं भानुना द्युमंतं त्वा हवा-
महे । पवमान स्वाध्यः ॥ ४ ॥ आ पवस्व सुवीर्यं मंदमानः
स्वायुध । इहो शिंद्वा गंहि ॥ ५ ॥ १ ॥ यद्विः परिपिच्यसे
मृज्यमानो गर्भस्थोः । दुर्णा सधस्यमश्रुपे ॥ ६ ॥ प्र सीमाय
थश्वत्पवमानाय गायत । महे सहस्रचक्षसे ॥ ७ ॥ यस्य वर्यं
मधुश्रुतं हरिं हिचंत्यद्विभिः । इंदुमिंद्राय पीतये ॥ ८ ॥ तस्य ते
वाजिनो वयं विश्वा धनानि जिग्युषः । सुखित्वमा वृणीमहे ॥ ९ ॥
वृषा पवस्व धारया मरुत्वते च मत्सरः । विश्वा दधान ओजसा
॥ १० ॥ २ ॥ तं त्वा धर्तारमोक्षोऽहः पवमान स्वर्हर्ष । हिन्वे वाजेषु
वाजिनं ॥ ११ ॥ अया चित्तो विषानया हरिः पवस्व धारया ।
युजं वाजेषु चोदय ॥ १२ ॥ आ न इंदो महीमिषं पवस्व विश्वदर्श-
तः । अस्मभ्यं सोम गातुवित् ॥ १३ ॥ आ कलशां अनूपतेंदो
धाराभिरीजसा । एंद्रस्य पीतये विश ॥ १४ ॥ यस्य ते मद्यं रसं
तीव्रं दुहंत्यद्विभिः । स पवस्वाभिमातिहा ॥ १५ ॥ ३ ॥ राजा
मेधाभिरीयते पवमानो मनावधि । अंतरिक्षेण यातवे ॥ १६ ॥
आ न इंदो शतग्विनं गवां पीपं स्वर्ध्वं । वहा भगतिमूतये
॥ १७ ॥ आ नः सोम सहो जुवो रूपं न वर्चसे भर । सुप्राणो देव-
वीतये ॥ १८ ॥ अपी सोम द्युमन्तमोऽभि द्रोणान्ति रोहवत् ।
सीदञ्छेनो न योनिमा ॥ १९ ॥ अप्ता इंद्राय वायवे वरुणाय
मरुतः । सोमो अर्पति विष्णवे ॥ २० ॥ ४ ॥ इयं तोकार्य नो दध-
दस्मभ्यं सोम विश्वतः । आ पवस्व सहस्रिणं ॥ २१ ॥ ये सोमांसः
परावति ये अर्वावति सुन्विरे । ये वादः गर्ग्यणावति ॥ २२ ॥ य
आजीकेषु कृत्वंसु ये मध्ये पस्त्यानां । ये वा जनेषु पंचसु ॥ २३ ॥

वसूनि आ विश् ॥२॥ आ पवमान् सुऽस्तुतिं वृष्टिं देवेभ्यः दुर्वः
इपे पवस्व संऽयतं ॥३॥ वृषा हि असि भानुना द्युऽमंतं त्वा ह्वा-
महे पवमान सुऽआर्ध्यः ॥४॥ आ पवस्व सुऽवीर्यं मंदमानः सु-
ऽआयुध इहो सु इंदो आ गृहि ॥५॥१॥ यत् अत्ऽभिः परिऽसि-
ध्यसे मृज्यमानः गर्भस्त्योः दुर्णा सधऽस्यं अष्टुपे ॥६॥ प्र सोमाय
व्यश्वऽवत् पवमानाय गायत महे सहस्रं चक्षसे ॥७॥ यस्य वर्यं
मधुऽश्नुतं हरिं हिवन्ति अद्रिऽभिः इंदु इंद्राय पीतये ॥८॥ तस्य ते
वाजिनः वयं विश्वा धनानि जिग्युषः सखिऽत्वं आ वृणीमहे ॥९॥
वृषा पवस्व धारया मरुत्वन्ते च मत्सरः विश्वा दधानः ओजसा
॥१०॥२॥ तं त्वा धर्तारं ओख्योः पवमान स्वःऽदृशं हिवे वाजेषु
वाजिनं ॥११॥ अया चित्तः विषा अनया हरिः पवस्व धारया
युजं वाजेषु चोदय ॥१२॥ आ नः इंदो महीं इपं पवस्व विश्वऽदर्श-
तः अस्मभ्यं सोम गातुऽवित् ॥१३॥ आ कलशाः अनूपत् इंदो
धाराभिः ओजसा आ इंद्रस्य पीतये विश् ॥१४॥ यस्य ते मद्यं रसं
तीक्ष्णं दुहन्ति अद्रिऽभिः सः पवस्व अभिमातिऽहां ॥१५॥३॥ राजा
मेधाभिः इयते पवमानः मनी अयि अंतरिदोण यातवे ॥१६॥
आ नः इंदो शतऽग्विनं गवां पोर्यं सुऽअर्ध्यं वहं भगतिं कृतये
॥१७॥ आ नः सोम सहः जुवं रूपं न वर्चसे भर सुस्वानः देव-
ऽवीतये ॥१८॥ अपं सोम द्युमत्तऽतमः अभि द्रोणांनि रोरुवत्
सीदन् प्रेनः न योनिं आ ॥१९॥ अप्साः इंद्राय वायवे वरुणाय
मरुतऽभ्यं सोमः अर्पति विष्णवे ॥२०॥४॥ इपं तोकार्य नः दधत्
अस्मभ्यं सोम विश्वतः आ पवस्व सहस्रिणं ॥२१॥ ये सोमासः प-
राऽवति ये अर्याऽवति सुन्विरे ये वा अदः शर्याऽवति ॥२२॥ ये
आजीकिपु कृत्वंऽसु ये मध्ये पर्यानां ये वा जनेषु पंचऽसु ॥२३॥

ते नो वृष्टिं दिवस्पतिं पर्वतामा सुवीर्यं । सुवाना देवास इंदवः
॥ २४ ॥ पर्वते हर्यतो हरिर्गृणानो जमदग्निना । हिन्वानो गौरधि-
त्वचि ॥ २५ ॥ ५ ॥ प्र शुक्रासो वयो जुवो हिन्वानासो न सप्रयः ।
श्रीणाना अप्सु मृजत ॥ २६ ॥ तत्त्वा सुतेषां भुवो हिन्विरे देवता तये ।
स पवस्त्वानया रुचा ॥ २७ ॥ आ ते दक्षं मयो भुवं वह्निमद्या वृणी-
महे । पातमा पुरुस्पृहं ॥ २८ ॥ आ मंद्रमा वरेण्यमा विप्रमा मनी-
षिणं । पातमा पुरुस्पृहं ॥ २९ ॥ आ रुयिमा सुचेतुनमा सुक्रातो
तनूषा । पातमा पुरुस्पृहं ॥ ३० ॥ ६ ॥

॥ ६६ ॥ १-३० इत वेतामसाः ॥ १-१६ १७-३० पयमानः सोमः । १९-२९ अग्निः ॥
१-१७ १९-३० गायत्री । १६ अनुष्टुप् ॥

॥ ६६ ॥ पवस्व विश्ववर्षणेऽभि विश्वानि कार्या । सखा स-
खिभ्य ईहाः ॥ १ ॥ ताभ्यां विश्वस्य राजसि ये पवमान धामनी ।
प्रतीची सोम तस्थतुः ॥ २ ॥ परि धामानि यानि ते त्वं सोमासि
विश्वतः । पवमान ऋतुभिः कवे ॥ ३ ॥ पवस्व जनयन्निपोऽभि
विश्वानि वार्यो । सखा सखिभ्य ऊतये ॥ ४ ॥ तव शुक्रासो अर्चयो
दिवस्पृष्टे वि तन्वते । पविषं सोम धामभिः ॥ ५ ॥ ७ ॥ तवेमे सप्र
सिंधवः प्रशिषं सोम सिंसते । तुभ्यं धावन्ति धेनवः ॥ ६ ॥ प्र सोम
याहि धारया सुत इन्द्राय मत्सरः । दधानो अक्षिति अवः ॥ ७ ॥
समु त्वा धीभिर्स्वरन्निह्यतीः सप्र जामयः । विप्रमाजा विष-
स्वतः ॥ ८ ॥ मृजन्ति त्वा सम्युवोऽथे जीरावधि पृणि । रेभो
यदुज्यसे वने ॥ ९ ॥ पवमानस्य ते कवे वाजिन्सर्गा असृक्षत ।
अवतो न प्रवस्यवः ॥ १० ॥ ८ ॥ अच्छा कोशं मधुद्युतमसृयं वारं
अव्यये । अवाचशंत धीतर्यः ॥ ११ ॥ अच्छा समुद्रमिंदुयोऽस्तं गावो
न धेनवः । अगमचृतस्य योनिमा ॥ १२ ॥ प्र णं इंदो महे रण

तेनः वृष्टिं दिवः परि पर्वतां आ सुऽवीर्यं सुवानाः देवासः इंदवः
 ॥२४॥ पर्वते हर्यंतः हरिः गृणानः जमत् अग्निना हिव्यानः गोः
 अधित्वचि ॥२५॥ ५॥ प्र शुक्रासः वयः सुवः हिव्यानासः न सप्तयः
 श्रीणानाः अपऽसु मंजत ॥२६॥ तं त्वा सुतेपु आऽभुवः हिविरे
 देवऽतातये सः पवस्व अनया रुचा ॥२७॥ आ ते दक्षं मयः भुव
 वह्निं अद्य वृणीमहे पातं आ पुरुऽस्पृहं ॥२८॥ आ मंदं आ वरेण्यं
 आ विप्रं आ मनीषिणं पातं आ पुरुऽस्पृहं ॥२९॥ आ रुयिं आ
 सुऽचेतुनं आ सुऽक्रतो तनूपु आ पातं आ पुरुऽस्पृहं ॥३०॥ ६॥

॥ ६६ ॥ पवस्व विश्वऽचर्यणे अभि विश्वानि काव्यां सखां स-
 खिंऽभ्यः इन्द्राः ॥१॥ ताभ्यां विश्वस्य राजसिंघे पवमान धामनी
 प्रतीची सोम तस्थतुः ॥२॥ परि धामानि यानि ते त्वं सोम असि
 विश्वतः पवमान चातुऽभिः कवे ॥३॥ पवस्व जनयन् इपः अभि
 विश्वानि वार्यां सखां सखिंऽभ्यः कृतये ॥४॥ तव शुक्रासः अर्चयः
 दिवः पृष्ठे वि तन्यते पविचं सोम धामऽभिः ॥५॥ ७॥ तव इमे सप्त
 सिंधवः प्रऽशिषं सोम सिस्रते तुभ्यं धावन्ति धेनवः ॥६॥ प्र सोम
 याहि धारया सुतः इन्द्राय मत्सरः दधानः अक्षिंति श्रवः ॥७॥ सं
 ऊं त्वा धीभिः अस्वरन् हिव्यतीः सप्त जामयः विप्रं आजा चि-
 वस्वतः ॥८॥ भृजति त्वा सं अयुवः अय्ये जीरौ अधि स्वनिरेभः
 यत् अज्यसे यने ॥९॥ पवमानस्य ते कवे वाजिन् सर्गाः असृक्षत्
 अवैतः न श्रवस्यवः ॥१०॥ ८॥ अखं कोशं मधुऽक्षुतं असृय वारे
 अथये अवाचशंत धीतर्यः ॥११॥ अखं समुद्रं इंदवः अस्तं गावः
 न धेनवः अग्नं चतस्य योनिं आ ॥१२॥ प्र नः इंदो महे रणे

आपो अर्पेति सिधवः । यज्ञोभिर्वासयिष्यसे ॥ १३ ॥ अस्य ते
सख्ये वयमियंस्तस्वोतयः । इंदो सखित्वमुश्मसि ॥ १४ ॥
आ पवस्व गर्विष्टये महे सोम नृचक्षसे । इंद्रस्य जठरे विश
॥ १५ ॥ १॥ महौ असि सोम ज्येष्ठ उयाणांमिदं ओजिष्ठः ।
युधा सञ्छ्वज्जिगेथ ॥ १६ ॥ य उयेभ्यश्चिदोजीयाञ्छूरेभ्य-
श्चिच्छूरतरः । भूरिदाभ्यश्चिन्महीयान् ॥ १७ ॥ त्वं सोम सूर
एयंस्तोकस्य साता तनूना । वृणीमहे सख्याय वृणीमहे यु-
ज्याय ॥ १८ ॥ अग्न आरूयि पवस आ सुवीर्जमिधं च नः । आरे
वाधस्व दुच्छुनां ॥ १९ ॥ अग्निर्घृषिः पवमानः पांचजन्यः
पुरोहितः । तमीमहे महागयं ॥ २० ॥ १० ॥ अग्ने पवस्व
स्वमा अस्मे वर्चः सुवीर्यं । दधदयि मयि पोषं ॥ २१ ॥
पवमानो अति स्थिोऽभ्यर्पेति सुष्टुतिं । सूरौ न विश्व-
दर्शतः ॥ २२ ॥ स मर्मजान आयुभिः प्रयस्वान्प्रयसे हि-
तः । इंदुरत्यो विचक्षणः ॥ २३ ॥ पवमान ऋतं बृहच्छुक्रं
ज्योतिरजीजनत् । कृष्णा तमांसि जंघनत् ॥ २४ ॥ पवमानस्य
जंघतो हरेष्वंद्रा असृक्षत । जीरा अजिरशौचियः ॥ २५ ॥ ११ ॥
पवमानो रथीतमः शुभ्रेभिः शुभ्रशस्तमः । हरिष्वंद्रो म-
रुद्गणः ॥ २६ ॥ पवमानो व्यश्वदृष्टिमभिर्वाजसातमः । द-
धत्स्तोत्रे सुवीर्यं ॥ २७ ॥ प्र सुवान इंदुरक्षाः पवित्रमत्य-
व्ययं । पुनान इंदुरिद्रमा ॥ २८ ॥ एष सोमो अधि त्वचि
गवां क्रीकृत्यद्रिभिः । इंद्रं मदाय जोहुवत् ॥ २९ ॥ यस्य ते
द्युववत्पयः पवमानाभृतं दिवः । तेन नो मृक जीवसे
॥ ३० ॥ १२ ॥

आपः अप्येति सिंधवः यत् गोभिः वासयिष्यसे ॥ १३ ॥ अस्य ते
सख्ये वयं इयंशतः त्वाऽऽकृतयः इंदो सखिऽत्वं उग्रमसि ॥ १४ ॥
आ पवस्व गोऽइष्टये महे सोम नृऽचक्षसे आ इंद्रस्य जठरे विश्
॥ १५ ॥ १॥ महान् असि सोम ज्येष्ठः उयाणां इंदो ओजिष्ठः युष्वा
सन् शश्वत् जिगेथ ॥ १६ ॥ यः उयेभ्यः चित् ओजीयान् शूरैभ्यः
चित् शूरऽतरः भूरिऽदाभ्यः चित् मंहीयान् ॥ १७ ॥ त्वं सोम सूरः
आ इयः तोकस्य साता तनूना वृणीमहे सख्याय वृणीमहे यु-
ज्याय ॥ १८ ॥ अग्ने आयूँपि पवसे आ सुव ऊँजं इयं च नः आरे
बाधस्व दुष्कुनां ॥ १९ ॥ अग्निः ऋषिः पवमानः पांचऽजन्यः
सुरऽहितः तं इमहे महाऽग्यं ॥ २० ॥ १० ॥ अग्ने पवस्व सु-
ऽअपाः अस्मे वचंः सुऽवीर्यं दधत् रुयिं मयि पोषं ॥ २१ ॥
पवमानः अति सिंधः अभि अप्येति सुऽस्तुतिं सूरः न विश्व-
ऽदर्शतः ॥ २२ ॥ सः मर्मृजानः आयुऽभिः प्रयस्वान् प्रयसे हि-
तः इंदुः अत्यः विऽचक्षुणः ॥ २३ ॥ पवमानः ऋतं बृहत् शुक्रं
ज्योतिः अजीजनत् कृष्णा तमांसि जंघनत् ॥ २४ ॥ पवमानस्य
जंघतः हरैः चंद्राः असृष्टात् जीराः अजिरऽशोचिपः ॥ २५ ॥ ११ ॥
पवमानः रुयिऽतमः शुभेभिः शुभ्रगऽतमः हरिऽचंद्रः म-
रुत्ऽगणः ॥ २६ ॥ पवमानः वि अश्ववत् रुश्मिऽभिः वाज-
ऽसातमः दधत् स्तोत्रे सुऽवीर्यं ॥ २७ ॥ प्र सुवानः इंदुः अद्याः
पविचं अति अव्ययं पुनानः इंदुः इंद्र आ ॥ २८ ॥ एषः सोमः अधि
त्वचि गवां क्रीळति अद्रिऽभिः इंद्र मदीय जोहुवत् ॥ २९ ॥ यस्य
ते द्युम्नऽवत् पर्यः पवमान आऽभृतं दिवः तेन नः मृळ जीवसे
॥ ३० ॥ १२ ॥

॥ ६७ ॥ १-३ भरद्वाजः । ४-६ कश्यपः । ७-९ गोतमः । १०-१२ सत्रिः । १३-१५ विश्वामित्रः ।
१६-१८ जमदग्निः । १९-२१ बसिष्ठः । २२-२४ पवित्रो बसिष्ठो धोमो वा ॥ १-९, १३-२२,
२६-३० पयमानः सोमः । १०-१२ पयमानः सोमः पूषा वा । २३, २४ सग्निः । २५ अग्निः
सविता वा । २६ सग्निरग्निर्वै सविता च । २७ सग्निरविष्टे देवा वा । ३१, ३२ पाव-
मान्यधेतुस्तुतिः ॥ १-१५, १९-२६, २८, २९ गायत्री । १६-१८ द्विषदा गायत्री । २७, ३१,
३२ अनुष्टुप् । ३० पुरजिष्णक् ॥

॥ ६७ ॥ त्वं सोमासि धारयुर्मेद्र ओजिष्ठो अध्वरे । पर्वस्व मंह-
यद्रयिः ॥ १ ॥ त्वं सुतो नृमादनी दधन्वान्मत्सरित्तमः । इन्द्राय सूरि-
रंधसा ॥ २ ॥ त्वं सुष्टायो अद्रिभिरभ्यर्च्य कनिष्कदत् । द्युमंतं शुष्म-
मुत्तमं ॥ ३ ॥ इंदुर्हिवानो अर्पेति तिरो वाराण्यव्यर्था । हरिर्वाज-
मचिक्कदत् ॥ ४ ॥ इंदो व्यर्थमपेसि वि अर्वांसि वि सौभगा । वि
वाजान्तसोम गोमंतः ॥ ५ ॥ १३ ॥ आ न इंदो शतग्विनं रयिं गोमं-
तमृष्टिनं । भरां सोम सहस्रिणं ॥ ६ ॥ पर्वमानास् इंदवस्तिरः प-
विचमाश्वः । इंदुं यामेभिराशत ॥ ७ ॥ ककुहः सोम्यो रस् इंदुरि-
द्राय पूर्यः । आगुः पवत आयवे ॥ ८ ॥ हिन्वन्ति सूरसुस्रयः पर्वमानं
मधुश्चुतं । अभि गिरा समस्वरन् ॥ ९ ॥ अविता नो अजाश्वः पूषा
यामनियामनि । आ भक्षत्कन्यासु नः ॥ १० ॥ १४ ॥ अयं सोमः क-
पर्दिने घृतं न पवते मधु । आ भक्षत्कन्यासु नः ॥ ११ ॥ अयं त आ-
घृणे सुतो घृतं न पवते शुचिं । आ भक्षत्कन्यासु नः ॥ १२ ॥ वाची
जंतुः कवीनां पर्वस्व सोम धारया । देवेषु रत्नधा असि ॥ १३ ॥
आ कलशेषु धावति श्येनो वर्म वि गाहते । अभि द्रोणा क-
निष्कदत् ॥ १४ ॥ परि अ सोम ते रसोऽसर्जि कलशे सुतः । श्येनो
न तृक्तो अर्पेति ॥ १५ ॥ १५ ॥ पर्वस्व सोम मंदयच्चिद्राय मधु-
मत्तमः ॥ १६ ॥ असृपन्देववीतये वाजयंतो रथा इव ॥ १७ ॥
ते सुतासो मर्दितमाः श्रुक्वा वायुमसृक्षत ॥ १८ ॥ याच्यां तुन्वी
अभिष्टुतः पविर्चं सोम गच्छसि । दर्धन्स्तोत्रे सुवीर्यं ॥ १९ ॥

॥ ६७ ॥ त्वं सोम असि धारयुः मन्द्रः ओजिष्ठः अध्वरे पवस्व
मंह्यत् इरयिः ॥ १ ॥ त्वं सुतः नृऽमादनः दधन्वान् मत्सरिन्-
ऽतमः इंद्राय सूरिः अंधसा ॥ २ ॥ त्वं सुस्वानः अद्रिऽभिः अभि
अर्पं कनिऽक्रदत् द्युऽमंतं शुष्मं उत्ऽतमं ॥ ३ ॥ इंद्रुः हिन्वानः
अर्पेति तिरः वाराणि अथ्यया हरिः वार्जं अचिऽक्रदत् ॥ ४ ॥
इंदो वि अथ्यं अर्पेति वि अर्वांसि वि सौभगा वि वार्जान् सोम
गोऽमंतः ॥ ५ ॥ १३ ॥ आ नः इंद्रो शतऽग्विनं रयिं गोऽमंतं
अश्विनं भरं सोम सहस्रिणं ॥ ६ ॥ पवमानासः इंद्रवः तिरः
पविचं आशवंः इंद्रं यामेभिः आशत ॥ ७ ॥ ककुहः सोम्यः रसः
इंद्रुः इंद्राय पूर्यः आयुः पवते आयवे ॥ ८ ॥ हिन्वति सूरं उ-
स्यः पवमानं मधुऽश्रुतं अभि गिरा सं अस्वरन् ॥ ९ ॥ अवि-
ता नः अजऽअश्वः पूषा यामनिऽयामनि आ भृष्टा कन्यासु
नः ॥ १० ॥ १४ ॥ अयं सोमः कपर्दिने घृतं न पवते मधु आ भ-
ष्टा कन्यासु नः ॥ ११ ॥ अयं ते आपृणो सुतः घृतं न पवते शुचिं
आ भृष्टा कन्यासु नः ॥ १२ ॥ वाचः जंतुः कवीनां पवस्व सोम
धारया देवेषु रत्नऽधाः असि ॥ १३ ॥ आ कलशेषु धावति श्ये-
नः वर्मं वि गाहते अभि द्रोणा कनिऽक्रदत् ॥ १४ ॥ परि प्र सोम
ते रसः असर्जि कलशे सुतः श्येनः न तक्तः अर्पेति ॥ १५ ॥
॥ १५ ॥ पवस्व सोम मंदर्यन् इंद्राय मधुमत्ऽतमः ॥ १६ ॥ अ-
सृयन् देवऽवीतये वाजऽयंतः रथाऽइव ॥ १७ ॥ ते सुतासः
मदिन्ऽतमाः शुक्राः वायुं असृष्टत ॥ १८ ॥ याव्णा तुन्नः
अभिऽस्तुतः पविचं सोम गच्छसि दर्धत् स्तोत्रे सुऽवीर्यं ॥ १९ ॥

ए॒ष तु॒न्नो अ॒भिष्टु॑तः प॒वित्र॑म॒तिं गा॑हते । र॒क्षो॒हा वा॑र॒मव्य॑यं
॥ २० ॥ १६ ॥ यद॑ति॒ यच्च॑ दूर॒केभ्य॑ं वि॒दति॒ मामि॒ह । प॒र्वमा॑न॒ वि
त॒ज्जहि॑ ॥ २१ ॥ प॒र्वमा॑नः सो अ॒द्य नः॑ प॒वित्रे॑ण वि॒चपे॑णिः । यः
पो॒ता स पु॑नातु नः ॥ २२ ॥ यत्ते॑ प॒वित्र॑म॒र्चिष्य॑ग्ने वि॒तंत॑म॒न्तरा॑ ।
ब्र॒ह्म ते॑न पु॒नीहि॑ नः ॥ २३ ॥ यत्ते॑ प॒वित्र॑म॒र्चि॒वद॑ग्ने ते॑न पु॒नीहि॑
नः । ब्र॒ह्म स॒वैः पु॑नीहि नः ॥ २४ ॥ उ॒भाभ्या॑ं दे॒व स॒वितः॑ प॒वित्रे॑ण
स॒वेत् च । मां पु॑नीहि वि॒श्वतः॑ ॥ २५ ॥ १७ ॥ चि॒भिष्टु॑ दे॒व स॒वि-
त॒र्वर्षि॑ष्टैः सोम॒ धाम॑भिः । अ॒ग्ने द॒क्षैः पु॑नीहि नः ॥ २६ ॥ पु॒नंतु॑ मां
दे॒वज॒नाः पु॒नंतु॑ व॒सवो॑ प्रि॒या । वि॒श्वे दे॒वाः पु॑नीत मा॒ जात॑वेदः
पु॒नीहि॑ मां ॥ २७ ॥ प्र णा॑यस्व प्र स्यंदस्व सोम॒ वि॒श्वेभिर॑ंशुभिः ।
दे॒वेभ्य॑ उ॒त्तमं॑ ह॒विः ॥ २८ ॥ उप॑ प्रि॒यं प॒नि॒प्रत॑ं यु॒वान॑माहुती॒वृधं॑ ।
अ॒गन्म॒ वि॒भ्रतो॑ नमः ॥ २९ ॥ अ॒ला॒व्यस्य॑ प॒र॒णुर्ने॑नाश॒ तमा॑ य-
वस्व दे॒व सोम॑ । आ॒सुं चि॒दे॒व दे॒व सोम॑ ॥ ३० ॥ यः पा॑वमा॒नी-
र॒ध्येत्यृ॑षिभिः संभृ॒तं र॑सं । सर्व॑ स पू॒तम॑ग्राति स्व॒दितं॑ मा॒तरि॑श्व-
ना ॥ ३१ ॥ पा॑वमा॒नीर्यो॑ अ॒ध्येत्यृ॑षिभिः संभृ॒तं र॑सं । तस्मै॑ सर-
स्वती॒ दुहे॑ क्षी॒रं स॒र्पिर्मधू॑दकं ॥ ३२ ॥ १८ ॥ ३ ॥

• ॥ ६८ ॥ १-१० पातप्रिभालंदनः ॥ प॒र्वमानः सोमः ॥ १-९ जगती । १० चिष्टुए ॥

॥ ६८ ॥ प्र दे॒वम॒च्छा॒ मधु॑मंत॒ इंद॒वोऽसि॑ष्यदंत॒ गाव॑ आ
न धे॒नवः॑ । च॒हि॒पदो॑ व॒चना॑र्वत॒ ऊर्ध॑भिः प॒रि॒सु॒तं मु॒स्रिया॑
नि॒र्णिजं॑ धिरे ॥ १ ॥ स रो॒रुव॑द॒भि पूर्॒वो अ॒चि॒क्रद॑दुपा-
रुहः॑ अ॒थय॑न्स्वा॒दते॑ ह॒रिः । ति॒रः प॒वित्रं॑ प॒रि॒यक्षु॑रु॒ जयो॑
नि श॒र्याणि॑ द॒धते॑ दे॒व आ॒ चरं॑ ॥ २ ॥ वि॒ यो म॒मे य॒म्या सं॑यती
मदः॑ साक॒ंबृ॒धा प॒र्यसा॑ पि॒न्वद॑क्षि॒ता । म॒ही अ॒पोरे॑ र॒जसी॑

ए॒षः तु॒न्नः अ॒भिऽस्तु॒तः प॒वित्रं अ॒ति गा॒हते र॒क्षःऽहा वारं अ॒-
व्ययं ॥ २० ॥ १६ ॥ यत् अ॒ति यत् च दूर॑केभ॒यं वि॒दति मां इ॒ह प॒व॒-
मा॒न वि तत् ज॒हि ॥ २१ ॥ प॒व॒मानः सः अ॒द्य नः प॒वित्रेण वि॒-
च॒र्षणिः यः पो॒ता सः पु॒नातु नः ॥ २२ ॥ यत् ते प॒वित्रं अ॒र्चिर्षि
अ॒ग्ने वि॒दतं तं अ॒न्तः आ व॒स॒तेन पु॒नीहि नः ॥ २३ ॥ यत् ते प॒वित्रं
अ॒र्चिऽवत् अ॒ग्ने तेन पु॒नीहि नः व॒स॒ऽस॒वैः पु॒नीहि नः ॥ २४ ॥ उ॒-
भाभ्यां दे॒व स॒वितः प॒वित्रेण स॒वेन च मां पु॒नीहि वि॒श्वतः ॥ २५ ॥
॥ १७ ॥ चि॒ऽभिः त्वं दे॒व स॒वितः च॒र्षिष्ठैः सोम॒धाम॑ऽभिः अ॒ग्ने दक्षैः
पु॒नीहि नः ॥ २६ ॥ पु॒नंतु मां दे॒वऽज॒नाः पु॒नंतु व॒स॒वः धि॒या वि॒श्वे
दे॒वाः पु॒नीत मा॒ जात॑ऽवेदः पु॒नीहि मा ॥ २७ ॥ प्र॒प्याय॑स्व प्र॒स्यं-
द॒स्व सोम॑ वि॒श्वेभिः अ॒ंशुऽभिः दे॒वेभ्यः उ॒त्ऽत॒मं हु॒विः ॥ २८ ॥ उ॒प॒-
मि॒यं प॒नि॒म्रतं यु॒वानं आ॒हुति॑ऽवृ॒धं अ॒गन्म॑ वि॒भ्रतः नमः ॥ २९ ॥
अ॒ला॒र्य्यस्य प॒र॒शुः न॒नाश॑ तं आ प॒व॒स्व दे॒व सोम॑ आ॒खुं चि॒त्
ए॒व दे॒व सोम॑ ॥ ३० ॥ यः पा॒व॒मा॒नीः अ॒धिऽए॒ति ऋ॒षिऽभिः सं॒-
ऽभृ॒तं र॒सं स॒र्वं सः पू॒तं अ॒घ्रा॒ति स्व॒दितं मा॒तरि॑श्व॒ना ॥ ३१ ॥ पा॒-
व॒मा॒नीः यः अ॒धिऽए॒ति ऋ॒षिऽभिः सं॒ऽभृ॒तं र॒सं तस्मै॑ सर॒स्वती
दु॒हे क्षी॒रं स॒र्पिः म॒धु उ॒दकं ॥ ३२ ॥ १८ ॥ ३ ॥

॥ ६८ ॥ प्र॒दे॒वं अ॒च्छं म॒धुऽम॒न्तः इ॒ंद॒वः अ॒सि॒स्य॒दंत॑ गा॒वः आ
न॒घेन॑वः वृ॒हिऽस॒दः व॒च्नाऽव॑तः ऊ॒र्ध॒ऽभिः प॒रिऽसु॒तं उ॒स्रि॒याः
निःऽनि॒जं धि॒रे ॥ १ ॥ सः रो॒रुव॑त् अ॒भि पू॒र्वाः अ॒चि॒क्र॒दत् उ॒प॒-
ऽआ॒रुहः अ॒थ॒यन् स्वा॒द॒ते ह॒रिः ति॒रः प॒वित्रं प॒रिऽय॑न् उ॒रु ज॒यः
नि श॒र्या॑णि द॒धते॑ दे॒वः आ व॑रं ॥ २ ॥ चि॒ यः म॒मे य॒म्यां सं॒ऽय॒ती०
म॒दः सा॒कंऽवृ॒धा प॒यसा॑ पि॒ब॒त् अ॒क्षि॒ता म॒ही अ॒पोर॑ र॒जसी॑

विवेविददभिघ्नज्वक्षितं पाज आ ददे ॥३॥ समातरा विचरेन्वा-
जयन्वपः प्र मेधिरः स्वधया पिन्वते पदं अंशुर्येन पिपिशे यतो
नृभिः सं जा मिभिर्न सं ते रक्षते शिरः ॥४॥ सं दक्षेण मनसा जायते
कविर्ज्ञेयस्य गर्भो निहितो यमा परः । यूना ह संता प्रथमं वि
जज्ञतुर्गुहा हितं जनिम नेममुद्यतं ॥५॥ १९॥ मद्रस्य रूपं विवि-
दुर्मनीपिणः श्येनो यदधो अभरत्परावतः । तं मर्जयन् सुवृधं न-
दीप्रा उशन्तं मंशुं परियन्तं मृगिमयं ॥६॥ त्वां मृजन्ति दश योधयः
सुतं सोमं क्षृपिभिर्मतिभिर्धीतिभिर्हितं । अथो वारंभिरुत देव-
हूतिभिर्नृभिर्यतो वाजमा दपि सातये ॥७॥ परिप्रयन्तं वय्यं सुष-
सदं सोमं मनोपा अभ्यनूयत स्तुभः । यो धारया मधुमां जमिणा
दिव इयति वाचं रयिपाठमर्त्यः ॥८॥ अयं दिव इयति विष्णुमा
रजः सोमः पुनानः कलशेषु सीदति । अङ्गिर्गोभिर्मृज्यते अद्रि-
भिः सुतः पुनान इन्दुर्वरिवो विदत्प्रियं ॥९॥ एवा नः सोम
परिपिब्यमानो वयो दधञ्चिन्नमं पवस्व । अङ्घ्रे घ्रावापृथिवी
हुवेम देवा यत्त रयिमस्मे सुवीरं ॥१०॥ २०॥

॥ ६९ ॥ १-३० हिरण्यस्तूपः ॥ यपमानः सोमः ॥ १-८ जगती । ९. १० विदुषः ॥

॥ ६९ ॥ इपुर्न धन्वन्प्रति धीयते मतिर्वत्सी न मातुर्हप
सर्ज्यूर्धनि । उरुधारिव दुहे अयं आयत्यस्य घृतेष्वपि सोमं
दृष्यते ॥ १ ॥ उपौ मतिः पृथ्यते सिच्यते मधुं मद्राजन्ती चीदते
अंतरासनि । पवमानः संतनिः प्रभृतामिव मधुमान्द्रुप्सः
परि वारमर्पेति ॥ २ ॥ अथे वधूयुः पवते परि त्वचि ग्रथीते
नृशीरदितेर्ज्ञतं यते । हरिरक्रान्यजतः संयतो मदी नृमणा शि-
शान्तो महिषो न शोभते ॥ ३ ॥ उक्षा मिमाति प्रति यन्ति धेनवो

विऽवेर्विदत् अभिऽघञन् अक्षितं पार्जः आ ददे ॥३॥ सः मातरा
 विऽचरन् वाजयन् अपः प्र मेधिरः स्वधया पिबते पदं अंशुः
 यैवेन पिपिषे यतः नृऽभिः सं जाभिऽभिः नसते रक्षते शिरः
 ॥४॥ सं दक्षेण मनसा जायते कविः अतस्य गर्भः निऽहितः यमा
 परः यूना ह संता प्रथमं वि जज्ञतुः गुहा हितं जनिम नेमं उत्-
 ऽयतं ॥५॥ १९॥ मंद्रस्य रूपं विविदुः मनीषिणः श्येनः यत् अंधः
 अर्भरत् पराऽवतः तं मर्जयत् सुऽवृषं नदीषु आ उगतं अंशुं परि-
 ऽयतं अृग्मियं ॥६॥ त्वां मृजंति दर्श योषणः सुतं सोमं अृपिऽभिः
 मृतिऽभिः धीतिऽभिः हितं अर्घ्यः वारंभिः उत देवहूतिऽभिः नृ-
 ऽभिः यतः वार्जं आ दर्पि सातये ॥७॥ परिऽप्रयतं यय्वं सुऽसंसदं
 सोमं मनीषाः अभि अनुपत स्तुभः यः धारया मधुऽमान् ऊर्मि-
 णा दिवः इयति वाचं रयिपाद् अमर्त्यः ॥८॥ अयं दिवः इयति
 विश्वं आ रजः सोमः पुनानः कलशेषु सीदति अतऽभिः गोभिः
 मृज्यते अदिऽभिः सुतः पुनानः इंदुः चरिवः विदत् प्रियं ॥९॥ एव
 नः सोम परिऽसिच्यमानः वयः दधत् चिचऽतमं पवस्व अक्षेपे
 द्यावापृथिवी हुवेम देवाः धृष्ट रयिं अस्मे सुऽवीरं ॥१०॥ २०॥

॥६९॥ इयुः न धन्वं प्रति धीयते मतिः वत्सः न मातुः उप
 सर्जि ऊर्ध्वनि उरुधाराऽइव दुहे अयं आऽयती अस्य मतेषु अपि
 सोमः इयते ॥१॥ उपो मतिः पृच्यते सिच्यते मधु मंद्रऽअजनी
 चोदते अंतः आसनि पर्वमानः संऽतनिः प्रगतांऽइव मधुऽमान्
 द्रुप्तः परिवारं अर्पति ॥२॥ अयं वधूऽयुः पवते परित् चि अग्नीते
 नृभीः अदितेः अतं यते हरिः अक्रान् यजतः संऽयतः मदः नृम्णा
 शिर्गानः महिषः न शोभते ॥३॥ उक्षा मिमाति प्रति यंति धेनवः

देवस्य देवीरूपं यन्ति निष्कृतं । अत्यक्रमोदज्जुनं चारमथयमत्कं
न निक्तं परि सोमो अव्यत ॥ ४ ॥ अमृतेन रुग्णता वासंसा हरि-
रमर्त्यो निर्णिजानः परि व्यत । दिवस्पृष्टं बर्हणा निर्णिजे कृतो-
पस्तरणं चम्बोर्नभस्मयं ॥ ५ ॥ २१ ॥ सूर्यस्येव रश्मयो द्रावयित्वा-
वो मत्सरासः प्रसुयः साकमीरते । तंतुं ततं परि सर्गास आशवो
नेद्राहते पवते धाम किं चन ॥ ६ ॥ सिंघोरिव प्रवणे निम्न आश-
वो वृषच्युता मदासो गातुमाशत । शं नो निवेगे द्विपदे चतुष्प-
देऽस्मे वाजाः सौम तिष्ठंतु कृपयः ॥ ७ ॥ आ नः पवस्व वसु-
मद्विरण्यवदम्बावज्जोमद्यवमत्सुवीर्य । यूयं हि सौम पितरो मम
स्यन् दिवो मूर्धानः प्रस्थिता वयस्कृतः ॥ ८ ॥ एते सोमाः पव-
मानासु इन्द्र रथा इव प्र ययुः सातिमच्छ । सुताः पवित्रमति
यन्त्ययं हित्वी वयिं हरितो वृष्टिमच्छ ॥ ९ ॥ इद्विंदाय बृहते
पवस्व सुमृच्छीको अनवद्यो रिशादाः । भरां चंद्राणि गृणते
यसूनि देवेद्यावापृथिवी प्रावतं नः ॥ १० ॥ २२ ॥

॥ ७७ ॥ १-१७ देवुपेष्टामिहः ॥ पयमागः सोमः ॥ १-८ भगती । १० विदुषः ॥

॥ ७० ॥ चिरस्मि सप्त पेनवो दुदुहे सत्यामाशिरं पूर्वं व्यो-
मनि । चत्वार्यन्या भुवनानि निर्णिजे चारुणि चक्रे यह-
तिरवर्धत ॥ १ ॥ स मिष्टमाणी अमृतस्य चारुण उभे द्यावा
कार्त्वेना वि शश्रये । तेजिष्ठा अपो मंहना परि व्यत यदी देवस्य
श्रवसा सदा विदुः ॥ २ ॥ ते शंस्य संतु केतवीऽमृत्यवोऽदाभ्यासो
अनुपौ उभे अनु । येभिर्नृम्णा च देव्या च पुनत आदिद्राजानं
मनना अगृभ्यत ॥ ३ ॥ स मृज्यमानो दग्धभिः सुकर्मभिः
प्र मध्यमासु मातृषु प्रमे सचा । घतानि यानो अमृतस्य

देवस्य देवीः उप यन्ति निःऽकृतं अति अक्रमीत् अर्जुनं वारं अ-
व्ययं अत्कं न निक्तं परि सोमः अव्यत ॥ ४ ॥ अमृक्तेन रुग्णता वा-
संसा हरिः अमर्त्यः निःऽनिजानः परि व्यत दिवः पृष्ठं बर्हेणां
निःऽनिजे कृत उपऽस्तरणं चम्बोः नभस्मयं ॥ ५ ॥ २१ ॥ सूर्यस्य-
ऽइव रश्मयः दुवयिलवः मत्सरासः प्रऽसुपः साकं ईरते तंतुं ततं
परि सर्गासः आशवंः न इंद्रात् अते पवते धाम किं चन ॥ ६ ॥
सिंधोःऽइव प्रवणे निक्षे आशवंः वृषऽच्युताः मदासः गातुं आ-
शतुं शनः निऽवेशे हिऽपदे चतुःऽपदे अस्मे वाजाः सोम तिष्ठतु
कृष्टयः ॥ ७ ॥ आ नः पवस्व वसुऽमत् हिरण्यऽवत् अश्वऽवत् गो-
ऽमत् यवऽमत् सुऽवीर्यं यूयं हि सोम पितरः मम स्थनं दिवः
मूर्धानः प्रऽस्थिताः वयःऽकृतः ॥ ८ ॥ एते सोमाः पर्वमानासः
इंद्र रथाःऽइव प्र युयुः सातिं अर्द्धं सुताः पवित्रं अति यन्ति अर्ष्यं
हिन्वी वृत्रिं हरितः वृष्टिं अर्द्धं ॥ ९ ॥ इंद्रो इंद्राय बृहते पवस्व सु-
ऽमृच्छीकः अनवद्यः रिशादाः भरं चंद्राणि गृणते वसूनि देवैः
द्यावापृथिवी प्र अवतं नः ॥ १० ॥ २२ ॥

॥ १० ॥ विः अस्मि सप्त धेनवः दुदुहे सत्यां आऽशिरं पूर्वं वि-
ऽओमनि चत्वारि अन्या भुवनानि निःऽनिजे चारुणि चक्रे यत्
अतैः अवर्धत ॥ १ ॥ सः भिक्षमाणः अमृतस्य चारुणः उभे द्यावा
कार्येन वि श्रथ्ये ते जिष्ठाः अपः मंहनां परि व्यत यदि देवस्य
अवसा सदः विदुः ॥ २ ॥ ते अस्य संतु केतवः अमृत्यवः अदाभ्यासः
अनुषी उभे अनु येभिः नृमणा च देव्या च पुनते आत् इत् रा-
जानं मननाः अगृभ्णत ॥ ३ ॥ सः मृज्यमानः दशऽभिः सुकर्म-
ऽभिः प्र मध्यमासु मानृषु प्रऽमे सचा व्रतानि पानः अमृतस्य

चारुण उभे नृचक्षा अनु पश्यते विशी ॥४॥ स मर्मजान इंद्रियाय
 धायंस् ओभे अंता रोदसी हर्षते हितः । वृषा शुष्मेण बाधते वि
 दुर्मतीरादेदिशानः शयहेव शुस्यः ॥५॥ २३॥ स मातरा न दह-
 शान उस्त्रियो नानंदेति मरुतामिव स्वनः । जानन्नृतं प्रथमं
 यत्स्वर्णं प्रशस्तये कर्मवृणीत सुक्रतुः ॥६॥ रुवति भीमो वृष-
 भस्तविषया भृगे शिशानो हरिणी विचक्षणः । आ योनिं सोमः
 सुकृतं नि पीदति गव्ययी त्वग्भवति निशिगव्ययी ॥७॥ शुचिः
 पुनानस्तन्वमरेपसमये हरिन्यधाचिष्ट सान्वि । जुष्टो मित्राय
 वरुणाय वायवे चिधातु मधु क्रियते सुकर्मभिः ॥८॥ पर्वस्व
 सोम देववीतये वृषेद्रस्य हार्दि सोमधानमा विश । पुरा नो
 बाधाहुरिताति पारय क्षेपविधि दिश आहा विपृच्छते ॥९॥
 हितो न सप्तिरभि बाजंमपेद्रस्येदो जठरमा पर्वस्व । नावा
 न सिंधुमतिं पथि विद्याञ्छूरो न मुध्यच्च नो निदः स्यः
 ॥१०॥ २४॥

॥७१॥ १-२ पृथग्भी वैष्णमिभः ॥ चयमानः सोमः ॥ १-६ जगती । ९ विष्णुः ॥

॥७१॥ आ दक्षिणा सृज्यते शुष्या ईसदं वेति दुहो रक्षसः
 पाति जागृविः । हरिरोपशं कृणुते नभस्पय उपस्तिरे च-
 ग्वो ई घृहं निशिजे ॥१॥ प्रकृष्टिहेव शूष एति रोह्वदसुयं वणं
 नि रिणीति अस्य तं । जहाति वृषिं पितुरेति निष्कृतमुपप्लुतं
 कृणुते निशिजं तना ॥२॥ अद्रिभिः सुतः पंचते गर्भस्त्योर्वृ-
 पायते नभसा वेपते मती । स मोदते नसते साधते गिरा नै-
 नित्ते अप्सु यजते परीमणि ॥३॥ परि छुष्टं सहसः पर्वतावृधं
 मध्यः सिंचति हर्म्यस्य सक्षणि । आ यस्मिन्गावः सुहुताद्

चारुणः उभे नृऽचक्षाः अनु पश्यते विजौ ॥४॥ सः मर्मज्ञानः
 इंद्रियाय धार्यसे आ उभे अंतः रोदसी हर्षते हितः वृषा शुष्मेण
 बाधते वि दुःऽमतीः आऽदेदिशानः श्र्यहाऽइव शुरुधः ॥५॥
 ॥२३॥ सः मातरा न दहशानः उस्त्रियः नानंदत् एति मरुताऽइव
 स्वनः जानन् चातं प्रथमं यत् स्वःऽनरं प्रऽशस्तये कं अवृणीत्
 सुऽक्रतुः ॥६॥ रुवति भीमः वृषभः तविषया भृगे शिशानः
 हरिणी विऽचक्षुणः आ योनिं सोमः सुऽकृतं नि सीदति ग-
 धयी त्वक् भवति निऽनिक अव्ययी ॥७॥ शुचिः पुनानः तन्व
 अरेपसं अये हरिः नि अधाविष्ट सानं विजुष्टः मिषाय वरुणाय
 वायवे चिऽधातु मधु क्रियते सुकर्मऽभिः ॥८॥ पर्वस्व सोमदेव-
 ऽवीतये वृषा इंद्रस्य हार्दि सोमऽधानं आ विश पुरा नः बाधात्
 दुःऽइता अति पारय द्येचऽवित् हि दिशः आहं विऽपृच्छते ॥९॥
 हितः न सन्निः अभि वाजं अप इंद्रस्य इंद्रो जठरं आ पवस्व ना-
 वा न सिंधुं अति पमि विद्वान् पूरः न मुध्यन् अव नः निदः
 स्यः ० ॥१०॥ २४॥

॥७१॥ आ दक्षिणा सृज्यते शुष्मी आऽसदं वेति दुहः रुक्षसः
 पाति जागृविः हरिः ओपशं कृणुते नभः पर्यः उपऽस्तिरं चम्बोः
 द्यस्व निऽनिजै ॥१॥ प्र कृष्टिहाऽइव शूपः एति रोहवत् असुर्ये
 वर्णे नि रिणीते अस्य तं जहाति वृमि पितुः एति निऽकृतं उप-
 ऽपुतं कृणुते निऽनिजै तना ॥२॥ अद्रिऽभिः सुतः पवते गर्भ-
 रुयोः वृषऽयते नभसा चेषते मतीसः मोरुते नसते सार्धते गिरा
 ने निक्ते अपऽसु यजते परीमणि ॥३॥ परि द्युक्षं सहसः पर्वतऽवृधं
 मध्यः सिंचति हर्म्यस्य सृष्टिणि आ यस्मिन् गावः सुहुतऽअदः

ऊर्ध्वनि मूर्धञ्छ्रीणां त्यगियं वरीमभिः ॥४॥ समी रथं न भुरिजो-
रहेषत् दश स्वसारो अदितेरुपस्य आ । जिगादुषं जयति गोर-
पीर्च्य पदं यदस्य मनुष्या अजीजनन् ॥५॥ २५॥ श्येनो न योनिं
सदं धिया कृतं हिरण्ययमासदं देव एषति । ए रिणंति वहिषि
प्रियं गिराश्वो न देवाँ अप्येति यज्ञियः ॥६॥ परा व्यक्तो अरुषो
दिवः कविर्वृषां चिपृष्ठो अनविष्ट गा अभि । सहस्रणीतिर्यतिः
परायती रेभो न पूर्वीरुपसो वि राजति ॥७॥ त्वेष रूपं कृणुते
वर्णो अस्य स यचाशं यत्समृता सेधति सिधः । अप्सा याति स्व-
धया दैव्यं जनं सं सुष्टुतो नसते सं गोर्जयया ॥८॥ उक्षेवं यूषा
परियन्नरावीदधि त्विपीरधित सूर्यस्य । दिव्यः सुपर्णोऽव चक्षत
क्षां सोमः परि क्रतुना पश्यते जाः ॥९॥ २६॥

॥ ७२ ॥ १-२ हरिः ॥ पशुनाः सोमः ॥ जगती ॥

॥ ७२ ॥ हरिं मृजंत्यरूपो न युज्यते सं धेनुभिः कालशे
सोमो अज्यते । उदाचमीरयति हिन्वते मती पुरुष्टुतस्य कति
चित्परिप्रियः ॥१॥ साकं वदंति बहवो मनीषिण इंद्रस्य
सोमं जठरे यदाद्दुः । यदीं मृजंति सुगंभस्तयो नरः सनी-
क्काभिर्दशभिः काम्यं मधु ॥२॥ अरंममाणो अत्येति गा
अभि सूर्यस्य प्रियं दुहितुस्तिरो रवं । अन्वस्मै जोषंभ-
रदिनंगृसः सं द्यौभिः स्वसृभिः छेति जामिभिः ॥३॥ नृ-
धूतो अद्रिपुतो वहिषि प्रियः पतिर्गवां प्रदिव इंदुर्चत्वि-
यः । पुरंधिवात्मनुषो यज्ञसार्धनः शुचिर्धिया पंचते सोम
इंद्र ते ॥४॥ नृवाहुभ्यां चोदितो धारया सुतोऽनुष्ठं पंचते
सोमं इंद्र ते । आप्राः क्रतून्समं जैरध्वरे मतीर्वनं दुपचम्बोऽरा-

अ० ७. अ० २. व० २७.] ॥ २२२ ॥ [म० ९. अ० ४. सू० ७२.

ऊर्ध्वनि मूर्धन् श्रीणंति अग्रियं वरीमऽभिः ॥४॥ सं ईं रयं न
भुरिजोः अहेयत् दशं स्वसारः अदितेः उपऽस्ये आ जिगात् उपं
जयति गोः अपीच्यं पदं यत् अस्य मतुथाः अजीजनन् ॥५॥ २५ ॥
श्वेनः न योनिं सदंनं धिया कृतं हिरण्यं आऽसदं देवः आ ईप्-
ति आ ईं रिणंति वर्हिषि प्रियं गिरा अश्वः न देवान् अपि एति
यज्ञियः ॥६॥ परां विऽअक्तः अरूपः दिवः कविः वृषां चिऽपृष्टः
अनुविष्ट गाः अभि सहस्रं ऽनीतिः यतिः पराऽयतिः रेभः न पू-
र्वीः उपसः वि राजति ॥७॥ त्वेयं रूपं कृणुते वर्णः अस्य सः यव
अश्वयत् संऽच्छता सेधति सिधः अस्माः याति स्वधया देव्यं जने
सं सुऽस्तुती नसते सं गोऽअयया ॥८॥ उक्षाऽइव यूथा परिऽयन्
अरावीत् अधि त्विपीः अधित् सूर्यस्य दिव्यः सुऽपृणः अवं चक्षत्
क्षां सोमः परि क्रतुना पश्यते जाः ॥९॥ २६ ॥

॥७२॥ हरिं मृजंति अरूपः न मुज्यते सं धेनुऽभिः क्लेशे सोमः
अज्यते उत् वाचं ईरयति हिन्यते मती पुरुऽस्तुतस्य कति चित्
परिऽप्रियः ॥१॥ साकं वदंति बृहवः मनीषिणः इंद्रस्य सोमं ज-
ठरे यत् आऽदुहुः यदि मृजंति सुऽगंभस्तयः नरः सऽनीळाभिः
दशऽभिः काम्यं मधु ॥२॥ अरंभमाणः अति एति गाः अभि सूर्य-
स्य प्रियं दुहितुः तिरः रयं अनु अस्मै जोयं अभरत् विनंऽगृसः सं
द्वयीभिः स्वसृऽभिः स्नेति जामिऽभिः ॥३॥ नृऽधूतः अद्रिऽसुतः
वर्हिषि प्रियः पतिः गवां प्रऽदिवः इंदुः अत्रियः पुरंधिऽवान्
मनुषः यज्ञऽसार्धनः शुचिः धिया पवते सोमः इंद्र ते ॥४॥ नृवा-
हुऽभ्यां चोदितः धारया सुतः अनुऽस्वधं पवते सोमः इंद्र ते आ
अप्राः क्रतून् सं अजैः अश्वरे मतीः वेः न दुऽसत् चम्बोः आ अ-

संदृष्टरिः॥५॥२७॥ अंशुंदुहन्ति स्तनयंतमक्षितं कविं कवयोऽप-
सो मनीषिणः। समी गावो मतयो यन्ति संयतं चतस्य योना
सर्दने पुनर्भुवः॥६॥ नाभा पृथिव्या धरुणो महो दिवोऽपामूर्मो
सिंधुपुंतरुक्षितः। इंद्रस्य वज्रो वृषभो विभूवसुः सोमो हृदे पवते
चारु मत्सरः॥७॥ स नू पवस्व परि पार्थिवं रजः स्तोत्रे शि-
ष्टान्नाधून्वते च सुक्रतो। मा नो निर्भागवसुनः सादनस्पृशो रयिं
पिशंगं बहुलं वसीमहि॥८॥ आ नूनं इंदो शतदान्वध्वं सहस्र-
दातु पशुमद्धिरण्यवत्। उप मास्व बृहती रेवतीरिपोऽधि
स्तोत्रस्य पवमान नो गहि॥९॥२८॥

॥ ७३ ॥ १-९ पवित्रः ॥ पवमानः सोमः ॥ जगती ॥

॥ ७३ ॥ सर्वे द्रुप्तस्य धमंतः समस्वरन्तस्य योना समरंत
नाभयः। चीन्त मूर्ध्ना असुरश्चक्र आरभे सत्यस्य नावः सुकृतम-
पीपरन्॥१॥ सम्यक् सम्यंचो महिषा अहेपत सिंधोरुर्मावधि
वेना अवीविपन्। मधो धाराभिर्जनयंतो अर्कमिन्द्रियामिंद्रस्य
तन्वमवीयधन्॥२॥ पवित्रवतः परि वार्चमासते पितृपां प्रत्नो
अभि रक्षति प्रतं। महः समुद्रं वरुणस्तिरो दधे धीरा दृष्टे कुर्ध-
रौष्णारभे॥३॥ सहसंधारेऽव ते समस्वरन्दिवो नाके मधुजिह्वा
असुश्चतः। अस्य स्पृशो न नि मिपन्ति भूखंयः पदेपदे पाणिनः सं-
ति सेतवः॥४॥ पितुर्मातुरध्या ये समस्वरन्तुचा शोचंतः संदहंतो
अग्रतान्। इंद्रदिष्टामप धमन्ति मायया त्वमसिंक्रो भूर्मनो दि-
वस्परि॥५॥२९॥ प्रत्नान्मानादध्या ये समस्वरन्तुहोर्कयंचासो
रभसस्य मंतवः। अपानक्षासो वधिरा अहासत चतस्य पंथां
न तरन्ति दुष्कृतः॥६॥ सहसंधारे वितन्ते पवित्र आ वार्च पु-

अ० ७. अ० २. व० ३०.] ॥ २२३ ॥ [म० ९. अ० ४. सू० ७३.

सदत् हरिः ॥ ५ ॥ २७ ॥ अंशुं दुहन्ति स्तनयंतं अक्षितं कविं कवयः
अपसः मनीषिणः सं ई गावः मतयः यन्ति संऽयतः चतस्य यो-
नां सदेने पुनःऽभुवः ॥ ६ ॥ नाभां पृथिव्याः धरुणः महः दिवः
अपां कुमीं सिंधुषु अंतः उक्षितः इंद्रस्य वज्रः वृषभः विभुऽवसुः
सोमः हृदे पवते चारुं मत्सरः ॥ ७ ॥ सः तु पवस्व परि पार्थिवं रजः
स्तोत्रे शिष्टान् आऽधूवते च सुऽक्रतो० मा नः निः भाक् वसुनः
सदन्ऽस्पृशः रुयिं पिशंगं बहुलं वसीमहि ॥ ८ ॥ आ तु नः इंद्रो
शतऽदातु अश्वं सहस्रंऽदातु पशुऽमात् हिरण्यंऽयत् उष मास्व
बृहतीः रेवतीः इषः अधि स्तोत्रस्य पवमान नः गृहि ॥ ९ ॥ २८ ॥

॥ ७३ ॥ स्रक् द्रुपस्य धर्मतः सं अस्वरन् चतस्य योनां सं अ-
रन्त नाभयः चीन् सः मूर्धः असुरः चक्रे आऽरभे सत्यस्य नायः
सुऽकृतं अपीपरन् ॥ १ ॥ सम्यक् सम्यंचः महिषाः अहेपत सिंधोः
कुमीं अधि वेनाः अवीविपन् मधोः धाराभिः जनयंतः अक् इत्
प्रियां इंद्रस्य तन्वं अवीवृधन् ॥ २ ॥ पविचंऽयंतः परि वाचं आ-
सते पिता एपां प्रत्नः अभि रक्षति व्रतं महः समुद्रं वरुणः तिरः
दुधे धीराः इत् शेकुः धरुणेषु आऽरभे ॥ ३ ॥ सहस्रंऽधारे अयते सं
अस्वरन् दिवः नाके मधुऽजिह्वाः असृशतः अस्य स्पशः न नि
मिपन्ति भूरण्यः पदेऽपदि पाशिनः संति सेतयः ॥ ४ ॥ पितुः मातुः
अधि आ ये संऽअस्वरन् चाचा शोचंतः संऽदहतः अप्रतान् इंद्र-
ऽक्षिणं अप धमन्ति मायया त्वचं असिंतीं भूमनः दिवः परि ॥ ५ ॥
॥ २९ ॥ प्रत्नात् मानात् अधि आ ये संऽअस्वरन् प्लोकंऽयंचासः
रभसस्य मंतयः अप अनृषासः वधिराः अहासत चतस्य पंथां
न तरन्ति दुःऽकृतः ॥ ६ ॥ सहस्रंऽधारे विऽतते पविचे आ वाचं पु-

संदहरिः॥५॥२७॥ अंशुं दुहन्ति स्तनयन्तमक्षितं कविं कवयोऽप-
 सो मनीषिणः। समी गावो मतयो यन्ति संयतं ऋतस्य योना
 सदेने पुनर्भुवः॥६॥ नाभा पृथिव्या धरुणो मही दिवोऽयामूर्मौ
 सिंधुधन्तरुक्षितः। इंद्रस्य वज्रो वृषभो विभूवसुः सीमो हृदे पवते
 चारु मत्सरः॥७॥ स तू पवस्व परि पार्थिवं रजः स्तोत्रे शि-
 र्दानाधूयते च सुक्रतो। मा नो निर्भाग्वसुनः सादनस्पृशो रयिं
 पिशंगं बहुलं वसीमहि॥८॥ आ तू न इंद्रो शतदात्वर्थ्यं सहस्र-
 दातु पशुमक्षिरण्यवत्। उष मास्व बृहती रेवतीरिपोऽधि
 स्तोत्रस्य पवमान नो गहि॥९॥२८॥

॥ ७३ ॥ १-९ पवित्रः ॥ पवमानः शोभः ॥ जगती ॥

॥ ७३ ॥ स्रक् द्रुप्तस्य धर्मतः समस्वरन्तस्य योना समरन्त
 नाभयः। चीन्त मूर्ध्ना असुरश्चक्र आरभे सत्यस्य नावः सुकृतम-
 पीपरन्॥१॥ सम्यक् सम्यंचो महिषा अहेपत सिंधोर्मुखावधि
 वेना अवीविपन्। मधोर्धाराभिर्जनयतो अर्कमितिप्रियामिंद्रस्य
 तन्वमवीवृधन्॥२॥ पवित्रवन्तः परि वाचमासते पितृपां प्रत्नो
 अभि रक्षति व्रतं। महः समुद्रं वरुणस्तिरो दधे धीरा द्रच्छेकुर्धरु-
 शेष्टारभे॥३॥ सहस्रधारेऽव ते समस्वरन्दिवो नाके मधुजिह्वा
 असृधतः। अस्य स्पशे न नि मिपन्ति भूख्यः पदेपदे पाणिनः सं-
 ति सेतवः॥४॥ पितुर्मातुरध्या ये समस्वरन्तुवा शोचन्तः संदहन्ती
 अव्रतान्। इंद्रद्विष्टामप धमन्ति मायया त्वचमसिंक्षी भूमनो दि-
 वस्परि॥५॥२९॥ प्रत्नान्मानादध्या ये समस्वरन्तुल्लोक्यं वासी
 रभसस्य मन्तवः। अपानक्षासो वधिरा अहासत ऋतस्य पन्थां
 न तरेति दुष्कृतः॥६॥ सहस्रधारे वितते पवित्र आ वाचं पु-

सदत् हरिः ॥ ५ ॥ २७ ॥ अंशुं दुहन्ति स्तनयैतं अक्षितं कविं कवयः
 अपसः मनीषिणः सं ई गावः मतयः यन्ति संऽयतः चतस्य यो-
 नां सदेने पुनःऽभुवः ॥ ६ ॥ नाभां पृथिव्याः धरुणः महः दिवः
 अपां ऊर्मा सिंधुपु अंतः उक्षितः इंद्रस्य वज्रः वृषभः विभुऽवसुः
 सोमः हृदे पवते चारु मत्सरः ॥ ७ ॥ सः तु पवस्व परि पार्थिवं रजः
 स्तोत्रे शिक्षन् आऽधूयते च सुऽकृतो मा नः निः भाक् वसुनः
 सदन्ऽस्पृशः रुयिं पिशंगं बहुलं वसीमहि ॥ ८ ॥ आ तु नः इंद्रो
 शतऽदातु अर्घ्यं सहस्रंऽदातु पशुऽमत् हिरण्यऽवत् उप मास्व
 बृहतीः रेवतीः इपः अधि स्तोत्रस्य पवमान नः गृहि ॥ ९ ॥ २८ ॥

॥ ७३ ॥ सके दृप्तस्य धर्मतः सं अस्वरन् चतस्य योनां सं अ-
 रन्त नाभयः चीन् सः मूर्धः असुरः चक्रे आऽरभे सत्यस्य नावः
 सुऽकृतं अपीपरन् ॥ १ ॥ सम्यक् सम्यंचः महिषाः अहेपत सिंधोः
 ऊर्मा अधि वेनाः अवीविपन् मधोः धाराभिः जनयैतः अर्के इत्
 प्रियां इंद्रस्य तन्वं अवीवृधन् ॥ २ ॥ पवित्रंऽवतः परि वाचं आ-
 सते पिता एषां प्रानः अभि रक्षति व्रतं महः समुद्रं वरुणः तिरः
 दधे धीराः इत् शेकुः धरुणेषु आऽरभे ॥ ३ ॥ सहस्रंऽधारे अवते सं
 अस्वरन् दिवः नर्के मधुऽजिह्वाः असश्चतः अस्य स्पशः न नि
 मिपन्ति भूर्णयः पदेऽपदे पाशिनः संति सेतवः ॥ ४ ॥ पितुः मातुः
 अधि आ ये संऽअस्वरन् कृचा शोचैतः संऽदहंतः अघ्नतान् इंद्र-
 ऽक्षिणं अप धमन्ति मायया त्वचं असिंक्रो भूमनः दिवः परि ॥ ५ ॥
 ॥ २९ ॥ प्रत्नात् मानात् अधि आ ये संऽअस्वरन् शोकंऽयंचासः
 रभसस्य मंतवः अप अन्नद्यासः वधिराः अहासत चतस्य पंथां
 न तरन्ति दुःऽकृतः ॥ ६ ॥ सहस्रंऽधारे विऽतन्ते पवित्रे आ वाचं पु-

नन्ति कवयो मनीषिणः । रुद्रासं एषामिषिरासो अदुहः स्पशः
स्वंचः सुहृणो नृचक्षासः ॥ ७ ॥ ऋतस्य गोपा न दभाय सुक्रतुस्त्री
प पवित्रा हृद्यंतरा दधे । विद्वान्तस्त्र विश्वा भुवनाभि पश्यन्त्य-
वाजुष्टान्विध्यति कर्ते अत्रतान् ॥ ८ ॥ ऋतस्य तंतुर्वितंतः पवित्र
आ जिह्वाया अये वरुणस्य मायया । धीरांश्चित्समिनंक्षंत
आशुताचा कर्तमव पदात्यग्रभुः ॥ ९ ॥ ३० ॥

॥ ७४ ॥ १-२ ऋषीषान् ॥ वयमानः सोमः ॥ १-७. ९ गगती । ८ विदुषः ॥

॥ ७४ ॥ शिशुर्न जातोऽव चक्रदुहने स्वर्ध्र्याज्यरूपः सि-
धांसति । दिवो रेतसा सचते पयोवृधा तर्मीमहे सुमती शर्म
सुप्रथः ॥ १ ॥ दिवो यः स्कंभो धरुणः स्वातत आपूर्णो अंशुः
पर्येति विश्वतः । सेमे मही रोदसी यद्यदावृता समीचीने
दाधार समिपः कविः ॥ २ ॥ महि पसरः सुकृतं सोम्यं मधूवी
गव्यूतिरदितेर्चतं यते । ईशे यो वृष्टेरित उन्नियो वृषापां
नेता य इतर्कतिर्चाग्मियः ॥ ३ ॥ आत्मन्वन्नभो दुहते घृतं
परं ऋतस्य नाभिरमृतं वि जायते । समीचीनाः सुदानवः
प्रीयन्ति तं नरो हितमव मेहन्ति पेरवः ॥ ४ ॥ अरावीदंशुः
सचमान ऊर्मिणा देवाव्यंमनुषे पिन्वति त्वचं । दधाति
गर्भमदितेरुपस्थ आ येन तोकं च तनयं च धामहे ॥ ५ ॥ ३१ ॥
सहस्रंधारेऽव ता असृश्वतस्तृतीयै संतु रजसि प्रजावतीः ।
चतस्रो नाभो निहिता अवो दिवो हविर्भरन्त्यमृतं घृतश्रुतः
॥ ६ ॥ श्वेतं रूपं कृणुते यत्सिपांसति सोमो मीढ्वा असुरो वेद
भूर्मनः । धिया शर्मी सचते सेमभि प्रवद्विक्त्वधमव दर्पदु-
द्रिणं ॥ ७ ॥ अध श्वेतं कलशं गोभिरक्तं कार्ष्णन्वा वाज्यक्र-

नन्ति कवयः मनीषिणः रुद्रासः एषां इषिरासः अद्रुहः स्पर्शः सु-
 ऽशंचः सुऽदृशः नृऽचक्षुसः ॥ १ ॥ अतस्य गोपाः न दभाय सु-
 ऽक्तुः वीसः पवित्रा द्ददि अंतः आ दधे विद्वान्सः विष्वा भुव-
 ना अभि पश्यन्ति अवं अजुष्टान् विध्यन्ति कर्ते अवतान् ॥ ८ ॥
 अतस्य तंतुः विऽतंतः पवित्रे आ जिह्वायाः अये वरुणस्य मा-
 यया धीराः चित्तत्तत्सुऽइन्धतः आशुत अवं कर्ते अवं पदाति
 अमंऽभुः ॥ ९ ॥ ३० ॥

॥ १४ ॥ शिष्टुः न जातः अवं चक्रदत्त वने स्वः यत् वाजी अरुपः
 सिपासति दिवः रेतसा सचते पयः ऽवृधातं ईमहे सुऽमती शर्म स-
 ऽमर्थः ॥ १ ॥ दिवः यः स्कंभः धरुणः सुऽआततः आऽपूर्णः अंशुः
 परिऽएति विष्यतः सः इमे मही रोदसी यद्यान् आऽवृता सं-
 ऽईचीने० दाधार सं दपः कविः ॥ २ ॥ महि पसरः सुऽकृतं सोम्यं मधुं
 उवी गव्यूतिः अदितेः अतं यते ईशे यः वृष्टेः इतः उस्त्रियः वृषा
 अषां नेता यः इतः ऽऊतिः अग्निमयः ॥ ३ ॥ आत्मन्ऽवत् नभः
 दुह्यते घृतं पयः अतस्य नाभिः अमृतं वि जायते सुऽईचीनाः सु-
 ऽदानवः प्रीणन्ति तं नरः हितं अवं मेहन्ति पेरवः ॥ ४ ॥ अरावीत्
 अंशुः सचमानः ऊर्मिणा देवऽअय्यं मनुषे पिबन्ति त्वचं दधाति
 गर्भे अदितेः उपऽस्थे आ येन तोकं च तनयं च धामहे ॥ ५ ॥ ३१ ॥ सु-
 हसंऽधारे अवं ताः असृष्टतः तृतीयं संतु रजसि प्रजाऽवतीः च-
 तस्रः नाभः निऽहिताः अवः दिवः हविः भरन्ति अमृतं घृतं ऽशुतः
 ॥ ६ ॥ श्वेतं रूपं कृणुते यत् सिपासति सोमः मीढ्वान् असुरः वेदू भू-
 मन्तः धिया शमीं सचते सः ई अभि प्रऽवत् दिवः कवयं अवं दर्पत्
 उद्रिण ॥ ७ ॥ अथ श्वेतं कलशं गोभिः अक्तं कार्पमन् आवाजी अक्र-

मोत्ससवान् । आ हिंविरे मनसा देवयंतः कक्षीवन्ते शतहिं-
माय गोनां ॥ ८ ॥ अद्भिः सोमं पपृचानस्य ते रसोऽय्यो वारं
वि पवमान धावति । स मृज्यमानः कविभिर्मदितम् स्वद-
स्वेन्द्राय पवमान पीतये ॥ ९ ॥ ३२ ॥

॥ ७५ ॥ १-५ कविः ॥ पवमानः सोमः ॥ वगती ॥

॥ ७५ ॥ अभि प्रियाणि पवते चनोहितो नामानि यद्वा
अधि येषु वर्धते । आ सूर्यस्य बृहतो बृहन्नधि रथं विष्वच-
मरुहद्विचक्षुणः ॥ १ ॥ अतस्य जिह्वा पवते मधु प्रियं वक्ता
पतिर्धियो अस्या अदाभ्यः । दधाति पृथः पिचोरपीच्यं षनाम
तृतीयमधि रोचने दिवः ॥ २ ॥ अवं द्युतानः कलशौ अचिक्र-
दन्नृभिर्यमानः कोश आ हिरण्यये । अभीमृतस्य दोहनां अनू-
षताधि विपृष्ठ उपसो वि रोजति ॥ ३ ॥ अद्भिभिः सुतो मति-
भिश्चनोहितः प्ररोचयन्नोदसी मातरा शुचिः । रोमाण्यज्या
समया वि धावति मधोर्धारा पिन्वमाना दिवेदिवे ॥ ४ ॥
परि सोमं प्र धन्वा स्वस्तये नृभिः पुनानो अभि वासयाशिरै ।
ये ते मदा आह्वनसो विहायस्तेभिरिदं चोदय दातये मधं
॥ ५ ॥ ३३ ॥ २ ॥

॥ ७६ ॥ १-५ कविः ॥ पवमानः सोमः ॥ वगती ॥

॥ ७६ ॥ धत्ता दिवः पवते कृन्वो रसो दक्षो देवानामनुमा-
हो नृभिः । हरिः सृजानो अत्यो न सत्त्वमिवृथा पार्जसि कृणुते
नदोष्वा ॥ १ ॥ शूरो न धत्त आयुधा गर्भस्त्योः स्वयः सिपांसव-
धिरो गविष्टिषु । इन्द्रस्य शुष्ममीर्यन्वपस्युभिरिदं हिन्वानो
अज्यते मनोपिभिः ॥ २ ॥ इन्द्रस्य सोमं पवमान ऊर्मिणां त-
विष्ममाणो जठरेष्वा विंश । प्र णः पिन्व विद्युदभेव रोदसी

मी॒त॒स॒स॒वान् आ॒हि॒न्वि॒रे॒म॒न॒सा दे॒व॒ऽय॒न्तः क॒क्षी॒व॒न्ते श॒त॒ऽहि॒-
मा॒य गो॒ना ॥ ६ ॥ अ॒त॒ऽभिः सो॒म॒ प॒पृ॒चान॒स्य॒ ते र॒सः अ॒व्यः वा॒रं
वि प॒व॒मा॒न॒ धा॒व॒ति॒ सः मृ॒ज्य॒मा॒नः क॒वि॒ऽभिः म॒दि॒न्ऽत॒म॒
स्व॒द॒स्व इ॒न्द्रा॒य प॒व॒मा॒न॒ पी॒तये ॥ ९ ॥ ३२ ॥

॥ ७५ ॥ अ॒भि प्रि॒याणि॑ प॒व॒न्ते च॒नः॒ऽहि॒तः ना॒मा॒नि य॒द्दः अ॒धि
येषु॑ व॒र्ध॒न्ते आ॒ सूर्य॑स्य बृ॒ह॒तः बृ॒ह॒न् अ॒धि रथं॑ वि॒ष्वचं॑ अ॒रु॒ह॒त
वि॒ऽच॒क्ष॒णः ॥ १ ॥ अ॒त॒स्य॑ जि॒ह्वा प॒व॒न्ते म॒धु प्रि॒यं व॒क्ता प॒तिः
धि॒यः अ॒स्याः अ॒दा॒भ्यः द॒धा॒ति पु॒चः पि॒बोः अ॒पी॒थ्यं ना॒म तृ॒तीयं
अ॒धि रो॒च॒ने दि॒वः ॥ २ ॥ अ॒व द्यु॒ता॒नः क॒ल॒शा॒न॒ अ॒चि॒क्र॒द॒त्
नृ॒ऽभिः ये॒मा॒नः को॒गे आ॒ हि॒र॒ण्य॒ये अ॒भि ई॒ अ॒त॒स्य॑ दो॒ह॒नाः अ॒नू॒-
प॒त॒ अ॒धि पि॒ऽपृ॒ष्ठः उ॒प॒सः वि॒रा॒ज॒ति ॥ ३ ॥ अ॒द्रि॒ऽभिः सु॒तः म॒ति॒-
ऽभिः च॒नः॒ऽहि॒तः प्र॒ऽरो॒च॒य॒न् रो॒द॒सी॒ मा॒तरा॑ शु॒चिः रो॒मा॒णि
अ॒व्या॒स॒म॒या वि॒धा॒व॒ति म॒धोः धा॒रा पि॒न्व॒मा॒ना दि॒वे॒ऽदि॒वे ॥ ४ ॥
परि॑ सो॒म॒ प्र ध॒न्व स्व॒स्तये॑ नृ॒ऽभिः पु॒ना॒नः अ॒भि वा॒स॒य आ॒ऽशि॒रं
ये॒ते म॒दाः आ॒ऽह॒न॒सः वि॒ऽहा॒य॒सः ते॒भिः इ॒न्द्रं चो॒द॒य॒ दा॒त॒वे म॒घं
॥ ५ ॥ ३३ ॥ २ ॥

॥ ७६ ॥ ध॒र्ता दि॒वः प॒व॒न्ते कृ॒त्स्न्यः र॒सः द॒क्षः दे॒वा॒ना अ॒नु॒ऽमा॒द्यः
नृ॒ऽभिः ह॒रिः सृ॒जा॒नः अ॒त्यः न स॒त्वं॒ऽभिः वृ॒था पा॒जा॒सि कृ॒णु॒ते
न॒दी॒षु आ ॥ १ ॥ शू॒रः न ध॒त्ते आ॒यु॒धा ग॒र्भ॒स्त्योः स्वः॑ सि॒सा॒स॒न्
र॒थि॒रः गो॒ऽइ॒ष्टि॒षु इ॒न्द्र॒स्व शु॒ष्म ई॒र॒य॒न् अ॒प्र॒सु॒ऽभिः इ॒न्द्रुः हि॒न्वा॒नः
अ॒ज्य॒ते म॒नी॒षि॒ऽभिः ॥ २ ॥ इ॒न्द्र॒स्य सो॒म॒ प॒व॒मा॒नः कु॒र्मि॒णा त॒वि॒-
प॒मा॒णः ज॒ठरे॑षु आ॒ वि॒श॒ प्र॒नः पि॒न्व वि॒ऽद्यु॒त अ॒भा॒ऽइ॒व रो॒द॒सी॒

धिया न वाजौ उष मासि शश्वतः ॥ ३ ॥ विश्वस्य राजा प-
वते स्वर्देशं चतस्य धीतिर्मृषिषाळवीवशत् । यः सूर्यस्यासि-
रेण मृज्यते पिता मंतीनामसमष्टकाथ्यः ॥ ४ ॥ वृषेव यूथा परि-
कोशमर्षस्यपामुपस्थे वृषभः कनिष्कदत् । स इंद्राय पवसे म-
त्सरित्तमो यथा जेषाम समिधे त्वातयः ॥ ५ ॥ १ ॥

॥ ७७ ॥ १-५ कविः ॥ पवमानः सोमः ॥ जगती ॥

॥ ७७ ॥ एष प्र कोशे मधुमौ अचिच्छदृदिंदस्य वज्री वपुषो
वपुष्यः । अभीमृतस्य सुदुषा घृतश्रुतो वाय्वा अर्पति पयसेव
धेनवः ॥ १ ॥ स पूर्यः पवते यं दिवस्परि श्येनो मघायदिपि-
तस्तिरो रजः । स मध्व आ युवते वेविजान इक्षुशानोरस्तुर्म-
नसाहं विभ्युया ॥ २ ॥ ते नः पूर्वोऽस उषरास इंदवो महे वा-
जाय धन्वंतु गोमति । ईक्षेण्यासो अहोऽन चारवो बलंबल
ये जुजुषुर्हविर्हविः ॥ ३ ॥ अयं नो विद्वान्वनवदनुषत् इंदुः
सुवाचा मनसा पुरुष्टुतः । इनस्य यः सदेन् गर्भमादधे गवामु-
रुक्षमभ्यर्पति वृजं ॥ ४ ॥ चक्रिंदिवः पवते कृत्वा रसो महीं
अदव्यो यरुणो हुर्ययते । असांवि मित्रो वृजनेषु यज्ञियो-
ऽत्यो न यूषे वृषयुः कनिष्कदत् ॥ ५ ॥ २ ॥

॥ ७८ ॥ १-५ कविः ॥ पवमानः सोमः ॥ जगती ॥

॥ ७८ ॥ प्र राजा वार्च जनयन्नसिष्यददृपो वसानो अभि गा
इयक्षति । गृभ्णाति रिप्रमविरेष्य तात्वा शुद्धो देवानामुप-
याति निष्कृतं ॥ १ ॥ इंद्राय सोम परि पिच्यसे नृभिर्नृचक्षां
ऊर्मिः कविरेज्यसे वने । पूर्वोर्हि ते सुतयः संति यातवे सह-
स्रमथा हरयश्चमूपदः ॥ २ ॥ समुद्रिया अस्तरसो मनीषिणमा-
सौना अंतरभि सोममक्षरन् । ता ई हिन्वन्ति हर्म्यस्य सदा-

अ०७. अ०३. व०३.] ॥ २२६ ॥ [म०८. अ०४. सू०७८.

धिया न वाजान् उपमासि शश्वतः ॥३॥ विश्वस्य राजा पवते
स्वःऽहसः क्षतस्य धीतिं क्षपिपाद् अवीवशत् यः सूर्यस्य असि-
रेण मृज्यते पिता मतीनां असमष्टकायः ॥४॥ वृषाऽइव यूथा
परि कोशे अर्पेति अपां उपऽस्थे वृषभः कनिक्कदत् सः इंद्राय
पवसे मत्सरिन्ऽतमः यथा जेषाम संऽइधे त्वाऽक्तयः ॥५॥१॥

॥७७॥ एषः प्रकोशे मधुऽमान् अचिक्कदत् इंद्रस्य वज्रः वपुषः
वपुऽतरः अभि ई क्षतस्य सुऽदुषां घृतऽश्रुतः वाथाः अर्पति
पर्यसाऽइव धेनवः ॥१॥ सः पूर्यः पवते यदिवः परिश्येनः मथा-
यत् इपितः तिरः रजः सः मध्यः आ युवते वेविजानः इत् कृशानोः
अस्तुः मनसा अहं विभ्युषा ॥२॥ ते नः पूर्वांसः उपरासः इंद्रवः
महे वाजाय धन्वन्तु गोऽमंते इंद्रेण्यांसः अह्यः न चारवः ब्रह्म-
ऽब्रह्म ये जुजुषुः हविःऽहविः ॥३॥ अयं नः विद्वान् वनवत् वनु-
प्यतः इंद्रुः सचाचो मनसा पुरुऽस्तुतः इनस्य यः सदनं गर्भं आऽदुधे
गवां उरुज्जं अभि अर्पेति यज ॥४॥ चक्रिः दिवः पवते कृत्थः रसः
महान् अदव्यः वरुणः हुरुक् यते असाविमित्रः वृजनेषु यजियः
अत्यः न यूधे वृषऽयुः कनिक्कदत् ॥५॥२॥

॥७८॥ प्र राजा वार्चं जनयेन् असि स्यदत् अपः वसानः अभि
गाः इयक्षति गृभ्णाति रिपं अविः अस्य तान्वा शुद्धः देवानां
उपमाति निऽकृतं ॥१॥ इंद्राय सोमं परि सिच्यसे नृऽभिः नृ-
ऽचक्षाः कुमिः कविः अज्यसे वने पूर्वाः हि ते सुतयः संति यातवे
सहस्रं अश्वः हरयः चमूऽसदः ॥२॥ समुद्रियाः अप्सरसः मनीषिण
आसीनाः अंतः अभिसोमं अक्षरन्ताः इहिन्वन्ति हर्म्यस्य सक्ष-

णिं याचते सुखं पवमानमक्षितं ॥ ३ ॥ गोजिन्नः सोमो रथ-
जिद्धिरण्यजित्स्वर्जिद्वज्रित्वं वते सहस्रजित् । यं देवासंश्चक्रिरे
पीतये मदं स्वादिष्टं दृप्तमंरुणं मयोभुव ॥ ४ ॥ एतानि सोम
पवमानो अस्म्युः सत्यानि कृण्वन्नुर्विणान्यर्षसि । जहि शत्रु-
मन्तिके दूके च य उर्वी गव्यंतिमभयं च नस्कृधि ॥ ५ ॥ ३ ॥

॥ ७९ ॥ १-५ ऋषिः ॥ पवमानः सोमः ॥ अगती ॥

॥ ७९ ॥ अचोदसो नो धन्वंत्विंदवः प्र सुवानासो बृहद्विवेषु
हरयः । वि च नशंश्च इषो अरांतयोऽर्यो नशंत सनिपंत नो
धियः ॥ १ ॥ प्र णो धन्वंत्विंदवो मदच्युतो धना वा येभिरवतो
जुनीमसि । त्तिरो मतेस्य कस्य चित्परिहृतिं वयं धनानि वि-
श्वधा भरेमहि ॥ २ ॥ उत स्वस्या अरांत्या अरिर्हि प उतान्य-
स्या अरांत्या वृको हि पः । धन्वच्च तृणा समरीत तां अभि
सोमं जहि पवमान दुराध्यः ॥ ३ ॥ दिवि ते नामा परमो य
आददे पृथिव्यास्ते रुरुहुः सान्वि क्षिपः । अद्रयस्ता वप्सति
गोरधि त्वय्यसु त्या हस्तैर्दुदुर्मुनीपिणः ॥ ४ ॥ एवा तं दंदो
सुर्ध्वं सुपेशंसं रसं तुंजंति प्रथमा अभिधियः । निदंनिदं पव-
मान नि तारिष आविस्ते शुषो भवतु प्रियो मदः ॥ ५ ॥ ४ ॥

॥ ८० ॥ १-५ वसुभारदाय ॥ पवमानः सोमः ॥ अगती ॥

॥ ८० ॥ सोमस्य धारा पवते नृचक्षस ऋतेन देवान्हवते दि-
वस्पति । बृहस्पते रवयेना वि दिद्युते समुद्रासो न सर्वनानि
विव्यचुः ॥ १ ॥ यं तां वाजिन्नध्या अभ्यनूपतायोहतं योनि-
मा रोहसि द्युमान् । मघोनामायुः प्रतिरन्महि श्रव इंद्राय
सोम पवसे वृषा मदः ॥ २ ॥ इंद्रस्य क्रुधा पवते मृदितं म-

रिं याचते सुधं पवमानं अक्षितं ॥३॥ गोऽजित नः सोमः रथ-
 ऽजित हिरण्यऽजित स्वःऽजित अपऽजित पवते सहस्रऽजित यं
 देवासः चक्रिरे पीतये मदं स्वादिष्टं द्रुपं अरुणं मयःऽभुव ॥४॥
 एतानि सोम पवमानः अस्सऽयुः सत्यानि कृणन् द्रविणानि
 अर्धसि जुहि शर्बु अंतिके दूरे च यः उर्वी गव्यूतिं अभयं च
 नः कृधि ॥ ५ ॥ ३ ॥

॥ ७९ ॥ अचोदसः नः धन्वंतु इंदवः प्रमुवानासः बृहत्स दिवेषु
 हरयः विचनशेन नः इयः अरांतयः अर्ये नशंत सनिपंत नः धियः
 ॥ १ ॥ प्र नः धन्वंतु इंदवः मदऽच्युतः धना वा येभिः अर्वतः जुनी-
 मसि तिरः मतेस्य कस्य चित् परिऽकृतिं वयं धनानि विश्वधा
 भरेमहि ॥ २ ॥ उत स्वस्याः अरांत्याः अरिः हि सः उत अन्यस्याः अ-
 रांत्याः वृकः हि सः धन्वंत नतृणां सं अरीत तान् अभिसोमं जुहि
 पवमान दुःऽआध्यः ॥ ३ ॥ दिवि ते नाभा परमः यः आऽददे पृथि-
 ष्याः ते रुहः सानं विक्षिपः अद्रयः त्वा वसति गोः अधि त्वचि
 अपऽसु त्वा हस्तिः दुदुहः मनीषिणः ॥ ४ ॥ एव ते इंदो सुऽभ्व सुऽपे-
 शसं रसं तुजंति प्रथमाः अभिऽधियः निर्दऽनिदं पवमान नि
 तारिषः आविः ते शुष्मः भवतु प्रियः मदः ॥ ५ ॥ ४ ॥

॥ ८० ॥ सोमस्य धारा पवते नृऽचक्षसः चृतेन देवान हवते
 दिवः परि बृहस्पतेः रवथेन वि दिद्युते समुद्रासः नसवनानि वि-
 ष्युः ॥ १ ॥ यं त्वा वाजिन अध्याः अभि अनूपत अयःऽहतं योनिं
 आ रोहसि द्युऽमान मघोना आयुः प्रऽतिरन् महि थवः इद्राय
 सोम पवसे वृषा मदः ॥ २ ॥ आ इंद्रस्य कुक्षा पवते मदिनऽतमः

ऊर्जं वसानः श्वसे सुमंगलः । प्रत्यहं स विश्वा भुवनाभि
पंप्रथे क्रीळन्हरित्यः स्यंदते वृषा ॥३॥ तं त्वां देवेभ्यो मधु-
मत्तमं नरः सहस्रधारं दुहते दश क्षिपः । नृभिः सोमं प्रच्युतो
धावभिः सुतो विश्वान्देवाँ आ पवस्वा सहस्रजित् ॥४॥ तं
त्वां हस्तिनो मधुमंतमद्रिभिर्दुहन्त्यप्सु वृषभं दश क्षिपः । इंद्रं
सोम मादयन्त्यं जनं सिंधोरिवोर्मिः पवमानो अर्पसि
॥५॥५॥

॥ ८५ ॥ १-४ वसुभारदाजः ॥ पवमानः सोमः ॥ १-४ जगती । ५ विष्टुर् ॥

॥ ८५ ॥ प्र सोमस्य पवमानस्योर्मय इंद्रस्य यंति जुठरं
सुपेशंसः । दध्ना यदीमुन्नोता यशसा गवाँ दानाय शूरमुदम-
दिषुः सुताः ॥१॥ अच्छा हि सोमः कलशँ असिपदुदत्यो न
वोद्धा रघुवर्तनिर्वृषा । अथां देवानामुभयस्य जन्मनो विद्याँ
अश्रोत्यमुतं इतश्च यत् ॥२॥ आ नः सोम पवमानः किरा
वस्विदो भवं मघवा राधसो महः । शिष्वा वयोधो वसवे सु
चेतुना मा नो गयमारे अस्मत्परां सिचः ॥३॥ आ नः पूषा
पवमानः सुरातयो मित्रो गच्छन्तु वरुणः सजोषसः । बृहस्प-
तिर्मरुतो वायुरश्विना त्वष्टा सविता सुयमा सरस्वती ॥४॥
उभे द्यावापृथिवी विश्वमिन्वे अर्यमा देवो अदितिर्विधाता ।
भगो नृशंस उर्वरुतरिष्ठं विथे देवाः पवमानं जुषत ॥५॥६॥

॥ ८२ ॥ १-४ वसुभारदाजः ॥ पवमानः सोमः ॥ १-४ जगती । ५ विष्टुर् ॥

॥ ८२ ॥ असावि सोमो अरूपो वृषा हरी राजेव दुस्रो अभि
गा अचिक्कदत् । पुनानो वारं पर्येत्ययं श्येनो न योनिं
धृतवतमासर्द ॥१॥ कविर्वेधस्या पर्येपि माहिंनमत्यो न
मृष्टो अभि वाजमर्पसि । अपसेधन्दुरिता सोम मृळय धृतं

ऊर्जं वसानः श्वसे सुऽमंगलः प्रत्यङ् सः विश्वा भुवना अभि
 पप्रथेऽकीर्णहरिः अत्यः स्वदुते वृषा ॥३॥ तं त्वा देवेभ्यः मधुमत-
 ऽतमं नरः सहस्रं धारं दुहते दशं क्षिपः नृऽभिः सोमं प्रऽच्युतः
 यावऽभिः सुतः विश्वान् देवान् आ पवस्व सहस्रं जित् ॥४॥ तं
 त्वा हस्तिनः मधुऽमंतं अद्रिऽभिः दुहन्ति अपऽसु वृषभं दशं क्षिपः
 इंद्रं सोमं मादयन् देव्यं जनं सिंधोऽइव ऊर्मिः पवमानः अप्रपसि
 ॥ ५ ॥ ५ ॥

॥ ८१ ॥ प्र सोमस्य पवमानस्य ऊर्मयः इंद्रस्य यन्ति जठरं सुऽपे-
 शंसः दुभा यत् ई उतऽनीताः यशसां गवां दानाय शूरं उतऽअमै-
 दिपुः सुताः ॥ १ ॥ अच्छं हि सोमः कलशान् असिं स्य दत् अत्यः न
 वोऽह्ना रघुऽवर्तनिः वृषा अथ देवानां उभयस्य जन्मनः विद्वान्
 अश्रोति अमुतः इतः च यत् ॥ २ ॥ आ नः सोम पवमानः किर वसुं
 इंद्रो भवं मघऽवा राधसः सहः शिष्टं वयऽधः वसवे सु चेतुनां
 मानः गयं आरे अस्मत् परां सिचः ॥ ३ ॥ आ नः पूषा पवमानः सु-
 ऽरातयः मित्रः गच्छंतु वरुणः मऽजोपसः बृहस्पतिः मरुतः वायुः
 अश्विना त्वष्टा सविता सुऽयमा सरस्वती ॥ ४ ॥ उभे द्यावा पृथि-
 वी विश्वं इन्वे अर्यमा देवः अदितिः विऽधाता भगः नृऽशंसः
 उरु अंतरिक्षं विश्वे देवाः पवमानं जुषंत ॥ ५ ॥ ६ ॥

॥ ८२ ॥ असावि सोमः अरुपः वृषा हरिः राजाऽइव दुसः अभि
 गाः अचिक्कदत् पुनानः वारं परि एति अव्ययं श्येनः न योनिं घृ-
 तऽवतं आऽसदं ॥ १ ॥ कविः वेधस्या परि एपि माहिंनं अत्यः न
 मृष्टः अभि वार्ज अप्रपसि अपऽसेधन् दुऽइता सोम मृळय घृतं

वसानः परि यासि निखिजं ॥ २ ॥ पर्जन्यः पिता महिषस्य
 परिणो नाभां पृथिव्या गिरिषु क्षयं दधे । स्वसारं आपो अ-
 भि गा उतासरन्तं यावभिर्नसते वीते अंधरे ॥ ३ ॥ जायेव
 पत्यावधि शेवं मंहसे पञ्चाया गर्भे शृणुहि ब्रवीमि ते । अं-
 तर्वाणीषु प्र चरा मु जीवसेऽनिंद्यो वृजनं सोम जागृहि ॥ ४ ॥
 यथा पूर्वेभ्यः शतसा अमृगः सहस्रसाः पर्यया वाजमिंदो ।
 एवा पवस्व सुविताय नयसे तव व्रतमन्वापः सचंते ॥ ५ ॥ ७ ॥

॥ ८३ ॥ १-५ पविचः ॥ पवमानः सोमः ॥ व्रजती ॥

॥ ८३ ॥ पविचं ते विततं ब्रह्मणस्पते प्रभुर्गात्राणि पर्येयि
 विश्वतः । अतप्रतनूर्न तदामो अश्रुते शृतास इद्वर्हतस्त-
 मांशत ॥ १ ॥ तपोष्पविषं विततं दिवस्पदे शोचतो अस्य
 तंतवो व्यंस्थिरन् । अवत्यस्य पवीतारमाश्रवो दिवस्पृष्टमधि
 तिष्ठति चेतसा ॥ २ ॥ अरुरुचदुपसः पृथ्निरयिय उक्षा विभर्ति
 भुवनानि वाजयुः । मायाविनो ममिरे अस्य मायया नृच-
 क्षसः पितरो गर्भमा दधुः ॥ ३ ॥ गंधर्व इत्या पदमस्य रक्षति
 पाति देवानां जनिमान्यद्भुतः । गृण्यति रिपुं निधयां नि-
 धापतिः सुकृतमा मधुनो भक्षमांशत ॥ ४ ॥ हविर्हविष्मो
 महि सन्न दैव्यं नभो वसानः परि यास्यध्वरं । राजा पविच-
 रणो वाजमारुहः सहस्रभृष्टिर्जयसि श्रवो बृहत् ॥ ५ ॥ ८ ॥

॥ ८४ ॥ १-५ प्रभापतिर्वाच्यः ॥ पवमानः सोमः ॥ व्रजती ॥

॥ ८४ ॥ पवस्व देवमादनो विचर्येणिरप्ता इन्द्राय वरुणाय
 वायवे । कृधी नो अद्य वरिवः स्वस्तिमदुरुक्षितो गृणी-
 हि दैव्यं जर्न ॥ १ ॥ आ यस्तस्थौ भुवनान्यमर्त्यो विश्वानि
 सोमः परि तान्यपेति । कृण्वन्संचृतं विचृतमभिष्टय इंदुः

वसानः परियासि निःऽनिजैः॥२॥ पर्जन्यः पितामहिपस्यं परिनिः
नाभा पृथिव्याः गिरिपुंक्षयं दुधे स्वसारः आपः अभिगाः उत अ-
सृत् संयावऽभिः नसते वीते अध्वरे॥३॥ जायाऽइव पत्यौ अधि
शेवं मंहसे पञ्जायाः गर्भे शृणुहि प्रवीमि ते अंतः वाणीषु प्र चर
सुजीवसे अनिद्यः वृजने सोमजा गृहि॥४॥ यथा पूर्वैभ्यः शतऽसाः
ह्यमृधः सहस्रऽसाः परिऽअयाः वार्ज इंदो एव पवस्व सुविताय
नयंसे तव प्रतं अनु आपः सचंते ॥ ५ ॥ ७ ॥

॥ ८३ ॥ पविर्चंते विऽतंतं ग्रहणः पते प्रऽभुः गात्राणि परि एधि
विश्वतः अतं प्रऽतनूः न तत् आमः अश्रुते श्रुतासः इत् वहतः तत्
सं आश्रुत ॥ १ ॥ तपोः पविर्चं विऽतंतं दिवः पदे शोचंतः अस्य तंतं-
वः वि अस्थिरं अर्चंति अस्य पवितारं आश्रयः दिवः पृष्ठं अधि
तिष्ठंति चेतसा ॥ २ ॥ अरुरुचत् उपसः पृथिः अयियः उक्षा वि-
भृतिं भुवनानि वाजऽयुः मायाऽविनः ममिरे अस्य मायया नृ-
ऽचक्षसः पितरः गर्भे आ दुधुः ॥ ३ ॥ गंधर्वः इत्या पदं अस्य रक्षति
पाति देवानां जनिमानि अद्भुतः गृभ्णाति रिपुं निऽधया निधा-
ऽपतिः सुकृतऽतमाः मधुनः भक्षं आश्रुत ॥ ४ ॥ हविः हविष्मः महि
सद्यं दैव्यं नभः वसानः परियासि अध्वरं राजा पविचऽरथः वार्ज
आ अरुहः सहस्रऽभृष्टिः जयसि श्रवः बृहत् ॥ ५ ॥ ८ ॥

॥ ८४ ॥ पवस्व देवऽमार्दनः विऽचर्षणिः अप्साः इंद्राय वरु-
णाय वायवे कृधि नः अद्य वरिवः स्वस्तिऽमतं उरुऽक्षिती गृ-
णीहि दैव्यं जने ॥ १ ॥ आ यः तस्थौ भुवनानि असंत्यः विश्वानि
सोमः परितानि अर्षेति कृण्वन् संऽचृतं विऽचृतं अभिष्टये इंद्रः

सिपत्तुपसं न सूर्यैः ॥२॥ आ यो गोभिः सृज्यत ओषधीष्व
देवानां सुम्न इपयन्नुपावसुः । आ विद्युतां पवते धारया सुत
इंद्रं सोमो मादयन्दैव्यं जनं ॥ ३ ॥ एष स्य सोमः पवते सह-
स्रजिह्वान्वानो वाचमिषिरामुषर्वुधं । इंद्रुः समुद्रमुदिर्यति
वायुभिरेन्द्रस्य हादि क्लृण्वेपु सीदति ॥ ४ ॥ अभि त्वं गावः
पर्यसा पयोवृधं सोमं श्रीणति मतिभिः स्वर्विदं । धनंजयः
पवते कृष्यो रसो विप्रः कृषिः काथ्येना स्वर्चनाः ॥ ५ ॥ ९ ॥

॥ ५ ॥ १-१२ वेनो भार्गवः । पवमानः सोमः ॥ १-१० जगती । ११. १२ विष्टपः ।

॥ ६ ॥ इंद्राय सोम सुपुंतः परि स्रवापामोवा भवतु रक्षसा
सह । मा ते रसस्य मत्तत दयाविनो द्रविणस्वंत इह संत्वि-
दवः ॥ १ ॥ अस्मान्समये पवमान चोदय दक्षो देवानामसि हि
प्रियो मदः । जहि शशूरभ्या भेदनायतः पिबेद्र सोममव नो
मृधो जहि ॥ २ ॥ अदंभ इंद्रो पवसे मदितंम आत्मेन्द्रस्य भवसि
धासिरुत्तमः । अभि स्वरंति बृहवो मनीषिणो राजानमस्य
भुवनस्य निस्ते ॥ ३ ॥ सहस्रणीयः शतधारो अश्रुत इंद्रायेंद्रुः
पवते काम्यं मधु । जयन्धोवमभ्यर्षा जयन्वप उरु नो गातुं
कृणु सोम मीदुः ॥ ४ ॥ कनिष्कदक्लृण्वे गोभिर्ज्यसे व्यध्वयं
समया वारमपेसि । ममैज्यमानो अत्यो न सान्सिरिन्द्रस्य
सोम जठरे समक्षरः ॥ ५ ॥ स्वादुः पवस्व दिव्याय जन्मने स्वादु-
रिद्राय सुहवीतुनाम्ने । स्वादुमित्राय वरुणाय वायवे बृहस्प-
तये मधुमां अदाभ्यः ॥ ६ ॥ १० ॥ अत्यं मृजंति क्लृण्वे दग् क्षिपः
प्र विप्राणां मत्तयो वाच ईरते । पवमाना अभ्यर्षति सुष्टुति-
मेन्द्रं विशंति मदिरास इंद्रवः ॥ ७ ॥ पवमानो अभ्यर्षा सु-
वीर्येभुर्वी गप्युतिं महि शमं सप्रथः । मार्किर्नो अस्य परि-

सि॒सृ॒क्ति॒ उ॒पसं॑ न॒ सूर्यैः॑ ॥२॥ आ॒ यः गो॒भिः सृ॒ज्यते॑ ओष॒धीषु॑ आ
दे॒वानां॑ सु॒खे इ॒पय॑न् उ॒पऽव॑सुः आ वि॒द्युतां॑ प॒वते॑ धार॒या सु॒तः
इंद्रं॑ सोमः मा॒दय॑न् दि॒व्यं ज॑र्न ॥३॥ ए॒षः स्यः॑ सोमः प॒वते॑ स॒हस्र॑-
ऽजित् हि॒न्वा॒नः वाचं॑ इ॒पिरां॑ उ॒पऽवु॑र्ध इंदुः स॒मुद्रं॑ उ॒त्त इ॒यति॑
वा॒युऽभिः॑ आ इंद्र॑स्य हा॒दि क॒लशे॑षु सी॒दति॑ ॥४॥ अ॒भित्य॑ गावः
प॒यसा॑ प॒यऽवु॑र्ध सोमं श्री॒णंति॑ म॒तिऽभिः॑ स्वः॑ वि॒दध॑न्ऽज॒यः
प॒वते॑ कृ॒त्यः र॑सः वि॒प्रः क॒विः का॒व्येन॑ स्वः॑ च॒नाः ॥५॥ ९॥

॥८५॥ इंद्रा॑य सोम॒सुऽसु॑तः परि॒स्रव॑ अप॒ अमी॑वा भ॒वतु॑ रक्ष-
सा स॒ह मा॑ ते र॒सस्य॑ म॒त्स॒त ह॒या वि॑नः द्र॒विण॑स्व॒न्तः इ॒ह सं॑तु इंद्र॑वः
॥१॥ अ॒स्मान् स॒म॒र्यं प॒व॒मान॑ चो॒दय॑ द॒द्याः दे॒वानां॑ अ॒सि हि॒ प्रियः॑
म॒दः ज॒हि श॒बून् अ॒भि आ भ॑द॒नाऽय॑तः पि॒व इंद्र॑ सोमं अ॒व नः॑
मृ॒धः ज॒हि ॥२॥ अ॒द॒व्यः इं॒द्रो प॒यसे॑ म॒दिन॑ऽत॒मः आ॒त्मा इं॒द्रस्य॑
भ॒व॒सि धा॑सिः उ॒त्तऽत॒मः अ॒भि स्व॑रंति ब॒हवः॑ म॒नी॒पिणः॑ रा॒जा॒नं
अ॒स्य भु॑व॒नस्य॑ नि॒स॒ते ॥३॥ स॒हस्र॑ऽनी॒यः श॒तऽधा॑रः अ॒द्भुतः॑ इंद्रा॑य
इंदुः प॒वते॑ का॒म्यं म॒धु ज॑य॒न् खेच॑ अ॒भि अ॒र्पे ज॑य॒न् अ॒पः उ॒रु नः॑
गा॒तुं कृ॑णु सोम॒मी॒दुः ॥४॥ क॒नि॒क्र॒द॒त क॒लशे॑ गो॒भिः अ॒ज्यसे॑ वि
अ॒व्यय॑ स॒मया॑ वा॒रं अ॒र्पे॒सि म॒र्म॒ज्यमा॑नः अ॒त्यः न॑ सा॒न॒सिः इं॒द्रस्य॑
सोम॒ ज॒ठरे॑ सं अ॒क्षरः॑ ॥५॥ स्वा॒दुः प॒व॒स्व दि॒व्याय॑ जन्म॒ने स्वा॒दुः
इंद्रा॑य सु॒हवी॑तुऽना॒ग्ने स्वा॒दुः मि॒वाय॑ वरु॒णाय॑ वा॒यवे॑ बृ॒हस्प॑तये
म॒धुऽमा॑न अ॒दा॒भ्यः ॥६॥ १०॥ अ॒त्यं मृ॑जंति क॒लशे॑ द॒श क्षि॑पः प्र
वि॒प्रा॒णां म॒तये॑ वाचः इ॒रते॑ प॒व॒मानाः॑ अ॒भि अ॒र्पति॑ सु॒ऽस्तुति॑
आ इं॒द्रं वि॑शंति म॒दि॒रा॒सः इं॒द्रवः॑ ॥७॥ प॒व॒मानः॑ अ॒भि अ॒र्पे
सु॒ऽवी॒र्य उ॒र्वी ग॑व्यूति म॒हि श॑मं सु॒प्र॒थः मा॒किः नः॑ अ॒स्य परि॑-

पूतिरीशतेदो जयेमत्वया धनं धनं ॥८॥ अधिद्यामस्थावृषभो वि-
चक्ष्णोऽरुरुचि दिवो रोचना कविः । राजा पवित्रमत्येति
रोरुवहिवः पीयूषं दुहते नृचक्षसः ॥९॥ दिवो नाके मधुजिह्वा,
असृश्वतो वेना दुहंत्युक्ष्णं गिरिष्ठां । अप्सु दृप्सं वावृधानं समुद्र
आ सिंधोरुर्मा मधुमंतं पवित्र आ ॥१०॥ नाके सुपर्णमुपपत्ति-
वांसं गिरो वेनानामकृपंत यूवोः । शिशुं गिहंति मृतयः पतिप्रतं
हिरण्यं शकुनं दामणि स्यां ॥११॥ ऊर्ध्वो गंधर्वो अधि नाके
अस्याधिष्ठा रूपा प्रतिचक्षाणो अस्य । भानुः शुक्रेण शोचिषा
व्यद्यौत्पारुरुचद्रोदसी मातरा शुचिः ॥ १२ ॥ ११ ॥ ४ ॥

[८६] १-१० आलुष्टा मायाः । ११-२० विक्ता निवावरी । २१-३० पुत्रघो-
ऽजाः । ३१-४० वय अपिगणाः । ४१-४५ अशिः । ४६-४८ गुत्समदः ॥
पवमानः सोमः ॥ वगती ॥

॥ ८६ ॥ प्र तं आश्वं पवमान धीजवो मदां अर्पति रघुजा
द्वं त्मना । दिव्याः सुपर्णा मधुमंत इंदवो मर्दितामासः
परि कोशमासते ॥१॥ प्र ते मदांसो मदिरासं आश्वोऽमृक्षत
रथ्यांसो यथा पृथक् । धेनुर्न यत्सं ययसाभि वज्रिणमिद्रमिंद-
वो मधुमंत ऊर्मयः ॥२॥ अत्यो न हियानो अभि वाजमर्प स्व-
र्विक्तीर्षं दिवो अद्रिमातरं । वृषा पवित्रे अधि सानो अप्यये
सोमः पुनान ईद्रियाय धार्यसे ॥३॥ प्र त् आश्विनीः पवमान
धीजुवो दिव्या असृयन्मयसा धरीमणि । प्रातर्चुपयः स्यावि-
रीरमृक्षत ये त्वा मृजंत्यपिपाण वेधसः ॥४॥ विश्वा धामानि
विश्वचक्षुः चभ्वंसः प्रभोस्ते सतः परि यंति केतवः । च्यान्शिः
पवसे सोम धर्मेभिः पतिर्विश्वस्य भुवनस्य राजसि ॥५॥ १२ ॥ उ-
भयतः पवमानस्य रश्मयो ब्रुवस्यं सतः परियंति केतवः । यदी प-
वित्रे अधि मृज्यते हरिः सत्ता नि योनां कुलशेषु सीदति ॥६॥

ऽसूतिः ईशत इंदो जयेम त्वया धनं ऽधनं ॥ ८ ॥ अधि द्या अस्थात्
वृषभः विऽचक्ष्णः अरुरुचत् वि दिवः रोचना कविः राजा प-
विचं अति एति रोचत दिवः पीयूषं दुहते नृऽचक्षसः ॥ ९ ॥ दिवः
नाके मधुऽजिह्वाः असृष्टतः वेनाः दुहन्ति उक्ष्णं गिरिऽस्यां अ-
प्सु द्रप्सं ववृधानं समुद्रे आ सिंधोः ऊर्मा मधुऽमंतं पविचं
आ ॥ १० ॥ नाके सुऽपर्ण उपपन्निऽवांसं गिरः वेनानां अकृपंत
पूर्वीः शिर्षु रिहन्ति मृतयः पनिमंतं हिरण्यं शकुनं क्षामणि स्यां
॥ ११ ॥ ऊर्ध्वः गंधर्वः अधि नाके अस्थात् विश्वा रूपा प्रतिऽचक्षा-
णः अस्य भानुः शुक्लेण शोचिषा विश्वाद्यीत् प्र अरुरुचत् रोदसी
मातरां शुचिः ॥ १२ ॥ ११ ॥ ४ ॥

॥ ८६ ॥ प्र ते आशवंः पवमान धीऽजवं मदाः अर्पति रघुजाः-
ऽइव त्वना दिव्याः सुऽपर्णाः मधुऽमंतः इंदवः मदिनऽतमासः
परि कोशं आसृते ॥ १ ॥ प्र ते मदासः मदिरासः आशवंः असृष्टत
रथ्यासः यथा पृथक् धेनुः न वासं पर्यसा अभि वज्रिणं इंद्रं इंदवः
मधुऽमंतः ऊर्मयः ॥ २ ॥ अत्यः न हियानः अभि वाजं अर्पे स्वऽवित्
कोशं दिवः अद्रिऽमातरं वृषा पविचं अधि सानौ अव्यये सोमः
पुनानः इंद्रियाय धार्यसे ॥ ३ ॥ प्र ते आश्विनीः पवमान धीऽजुवं
दिव्याः असृष्टन पर्यसा धरीमणि प्र अंतः ऋषयः स्याविरीः असृ-
ष्टा येत्वा मृजन्ति ऋषिऽसान वेधसः ॥ ४ ॥ विश्वा धामानि विश्व-
ऽचक्षाः ऋभ्वसः प्रऽभोः ते सतः परि यन्ति केतवः विऽज्ञानशिः
पवसे सोम धर्मऽभिः पतिः विश्वस्य भुवनस्य राजसि ॥ ५ ॥ १२ ॥
उभयतः पवमानस्य रश्मयः ध्रुवस्य सतः परि यन्ति केतवः यदि
पविचं अधि मृज्यते हरिः सत्ता नि योनां कलशेषु सीदति ॥ ६ ॥

यज्ञस्य केतुः पवते स्वध्वरः सोमो देवानामुप याति निष्कृतं ।
 सहस्रधारः परि कोशमपेति वृषा पविचमत्येति रोहवत् ॥ ७ ॥
 राजा समुद्रं नद्योऽं वि गाहतेऽपामूर्मि संचते सिंधुषु श्रितः ।
 अर्धस्थात्सानु पवमानो अध्ययं नाभा पृथिव्या धरुणो म-
 हो दिवः ॥ ८ ॥ दिवो न सानु स्तनयच्चचिक्रदद्यौश्च यस्य
 पृथिवी च धर्मेभिः । इंद्रस्य सख्यं पवते विवेविदुसोमः पुना-
 नः कलशेषु सीदति ॥ ९ ॥ ज्योतिर्यज्ञस्य पवते मधु प्रियं पिता
 देवानां जनिता विभूवंसुः । दधाति रत्नं स्वधयोऽरपोऽयं मदि-
 त्तमो मत्सर ईद्वियो रसः ॥ १० ॥ १३ ॥ अभिर्क्रंदन्कलशं वाज्य-
 पेति पतिर्दिवः शतधारो विचक्षणः । हरिर्मिचस्य सदनेषु
 सीदति मर्मज्ञानोऽविभिः सिंधुभिर्वृषा ॥ ११ ॥ अये सिंधूनां
 पवमानो अर्पत्यपे वाचो अग्नियो गोपुं गच्छति । अये वा-
 जस्य भजते महाधनं स्वायुधः सोतृभिः पूयते वृषा ॥ १२ ॥
 अयं मृतवाञ्छकुनो यथा हितोऽयं ससार पवमान ऊर्मि-
 णां । तव क्रत्रु रोदसी अंतरा कवे शुचिर्धिया पवते सोम
 इंद्र ते ॥ १३ ॥ द्रापिं वसानो यजतो दिविस्पृशंमंतरिक्ष्वा
 भुवनेष्वर्पितः । स्वर्बज्ञानो नभसाभ्यक्रमीत्प्रानमस्य पितर-
 मा विधासति ॥ १४ ॥ सो अस्य विशे महि शमे यच्छति यो
 अस्य धामं प्रथमं ध्यानशे । पदं यदस्य परमे ध्यौमन्यतो विश्वा
 ष्मि सं याति संयतः ॥ १५ ॥ १४ ॥ प्रो अयासीद्विदुर्इन्द्रस्य नि-
 ष्कृतं सखा साख्यनं प्र मिनाति संगिरं । मर्ये इव युवतिभिः
 समपेति सोमः कलशे शतयाया पृषा ॥ १६ ॥ प्र वो धियो मं-
 दृगुपो विपत्युवः पनस्युवः संयसनेष्वक्रमुः । सोमं मनीषा अ-
 भ्यनूपत स्तुभोऽभि धेनवः पयसेमशिथ्युः ॥ १७ ॥ आ नः सोम

यज्ञस्य केतुः पवते सुऽअध्वरः सोमः देवानां उप याति निऽकृतं
सहसंऽधारः परि कोशं अर्पेति वृषा पवित्रं अति एति रोरुवत्
॥७॥ राजा समुद्रं नद्यः विगाहते अपां ऊर्मि सचते सिंधुषु स्थितः
अधि अस्थात् सानुं पर्वमानः अभ्ययं नाभां पृथिव्याः धरुणः
महः दिवः ॥८॥ दिवः न सानुं स्तनयेन अचिक्रदत् घीः च यस्य
पृथिवी च धर्मऽभिः इंद्रस्य सख्यं पवते विऽवेविदत् सोमः पुना-
नः कलशेषु सीदति ॥९॥ ज्योतिः यज्ञस्य पवते मधुमियं पिता दे-
वानां जनिता विभुऽवसुः दधाति रत्नं स्वधयोः अपीच्यं मदिन-
ऽतमः मात्सरः इंद्रियः रसः ॥१०॥ १३॥ अभिऽक्रंदनं कलशं वाजी
अर्पेति पतिः दिवः शतऽधारः विऽचक्षुणः हरिः मित्रस्य सदनेषु
सीदति मर्मज्ञानः अविऽभिः सिंधुऽभिः वृषा ॥११॥ अये सिंधूनां
पर्वमानः अर्पेति अये वाचः अयियः गोयुगच्छति अये वाजस्य
भजते महाऽधनं सुऽआयुधः सोतृऽभिः पूयते वृषा ॥१२॥ अयं
मृतऽवान् शकुनः यथा हितः अये ससार पर्वमानः ऊर्मिणां तव
क्रत्वा रोदसी अंतरा कवे शुचिः धिया पवते सोमः इंद्र ते ॥१३॥
द्रापि वसानः यजतः दिविऽस्पृशं अंतरिक्षाऽप्राः भुवनेषु अर्पितः
स्वः जज्ञानः नभसा अभि अक्रमीत् प्रलं अस्य पितरं आ विवा-
सति ॥१४॥ सः अस्य विशेषं महिं शर्म यच्छति यः अस्य धामं प्रथमं
विऽज्ञानशेषं पदं यात् अस्य परमे विऽओमनि अतः विश्वाः अभि
सं याति संऽयतः ॥१५॥ १४॥ प्रो अयासीत् इंद्रुः इंद्रस्य निऽकृतं
सखा सख्युः न प्रमिनाति संऽगिरं मयैऽइव युवतिऽभिः सं अर्पे-
ति सोमः कलशे शतऽयासा यथा ॥१६॥ प्र वः धियः मंद्रुऽयुवः
विपत्युवः पनस्युवः संऽवसनेषु अक्रमुः सोमं मनीषाः अभि अ-
नूपत् स्तुभः अभि धेनवः पर्यसा ई अशिष्ययुः ॥१७॥ आ नः सोम

संयतं पिप्पुथीमिषमिंदो पवंस्व पवंमानो अस्मिधं । या
नो दोहते चिरहन्तसंश्रुपी क्षुमद्वाजवन्मधुमत्सुवीर्य ॥ १८ ॥
वृषा मतीनां पवते विचक्षणः सोमो अहः प्रतरीतोपसो
दिवः । क्राणा सिंधूनां कलशौ अवीवशदिंद्रस्य हाद्याविश-
न्मनीषिभिः ॥ १९ ॥ मनीषिभिः पवते पूर्यः कविर्नृभिर्यतः
परि कोशौ अचिक्रदत् । चितस्य नामं जनयन्मधु क्षरदिंद्रस्य
वायोः सख्याय कर्तवे ॥ २० ॥ १५ ॥ अयं पुनान उपसो वि
रोचयद्यं सिंधुभ्यो अभवदु लोककृत । अयं चिः सप्त दुंदुहान
आशिरं सोमो हृदे पवते चारु मत्सरः ॥ २१ ॥ पवंस्व सोम
दिष्येषु धामंसु सृजान इंदो कलशे पविच आ । सीदन्दिंद्रस्य
जठरे कनिक्कदचृभिर्यतः सूर्यमारोहयो दिवि ॥ २२ ॥ अद्रिभिः
सुतः पवंसे पविच आ इंदुविंद्रस्य जठरेष्वाविशन् । त्वं नृ-
चक्षां अभवो विचक्षणः सोमं गोचमंगिरोभ्योऽवृणोरप
॥ २३ ॥ त्वां सोम पवंमानं स्वाध्योऽनु विप्रांसो अमदन्व-
स्यवः । त्वां सुपुणं आभरहि वस्परीदो विश्वाभिर्मतिभिः
परिष्कृतं ॥ २४ ॥ अथे पुनानं परि वारं कर्मिणा हरि नवंते
अभि सप्त धेनवः । अपामुपस्ये अध्यायवः कविमृतस्य योनां
महिषा अहेषत ॥ २५ ॥ १६ ॥ इंदुः पुनानो अति गाहते मृधो
विश्वानि कृणन्सुपथानि यज्यवे । गाः कृण्वानो निरिर्ज
ह्यतः कविरत्यो न क्रीळन्परि वारंमपति ॥ २६ ॥ असुश्रतः
शतधारा अभिथियो हरि नवंतेऽव ता चंदन्युवः । क्षिपो मृ-
जंति परि गोभिरावृतं तृतीयं पृष्ठे अधि रोचने दिवः ॥ २७ ॥
तवेमाः प्रजा दिव्यस्य रेतसस्त्वं विश्वस्य भुवनस्य राजसि । अ-
थेदं विश्वं पवमान ते वगे त्वमिंदो प्रथमो धामधा असि ॥ २८ ॥

सं० यतं पि० पु० पी० इ० इ० प० व० स्व० प० व० मानः अ० सि० र्थ० या० नः दो० ह० ते
 चिः अ० ह० न० अ० स० श्रु० पी० छु० म० त० वा० ज० व० त० म० धु० म० त० सु० वी० र्थ० ॥ १८ ॥
 वृ० पा० म० ती० नां प० व० ते वि० च० द्या० णः सोमः अ० ह० प्र० उ० त० री० ता उ० प० सः
 दि० वः का० णा सि० धू० नां क० ल० श० न० अ० वी० व० श० त० इ० द्र० स्य हा० दि० आ० वि०
 श० न० म० नी० पि० ऽभिः ॥ १९ ॥ म० नी० पि० ऽभिः प० व० ते पू० र्व्यः क० विः नृ० ऽभिः
 य० तः परि० को० श० न० अ० चि० क्र० द० त० चि० त० स्य० ना० म० ज० न० य० न० म० धु० द्या० र० त०
 इ० द्र० स्य वा० योः स० ख्या० य० की० र्त्त० वे ॥ २० ॥ १५ ॥ अ० यं पु० ना० नः उ० प० सः वि०
 रो० च० य० त० अ० यं सि० धु० ऽभ्यः अ० भ० व० त० ऊ० लो० क० ऽकृ० त० अ० यं चिः स० प्र० दु०
 दु० हा० नः आ० शि० र० सोमः ह० दे० प० व० ते चा० रु० म० त्स० रः ॥ २१ ॥ प० व० स्व० सोम०
 दि० व्ये० पु० धा० म० ऽसु मृ० जा० नः इ० दो० क० ल० श० प० वि० चे० आ० सी० द० न० इ० द्र० स्य
 ज० ठ० रे० क० नि० क्र० द० त० नृ० ऽभिः य० तः सूर्य० आ० अ० रो० ह० यः दि० वि० ॥ २२ ॥ अ० दि०
 ऽभिः सु० तः प० व० से० प० वि० चे० आ० इ० दो० इ० द्र० स्य ज० ठ० रे० पु० आ० वि० श० न० त्वं
 नृ० च० द्याः अ० भ० वः वि० च० द्या० ण० सोम० गो० च० अ० गि० र० ऽभ्यः अ० वृ० णोः
 अ० प० ॥ २३ ॥ त्वां सोम० प० व० मा० न० सु० आ० ध्यः अनु० वि० प्रा० सः अ० म० द० न०
 अ० व० स्य० वः त्वां सु० प० णः आ० अ० भ० र० त० दि० वः परि० इ० दो० वि० श्वा० भिः
 म० ति० ऽभिः परि० ऽकृ० तं ॥ २४ ॥ अ० व्ये० पु० ना० न० परि० वारे० ऊ० र्मि० णां ह० रिं
 न० व० ते अ० भि० स० प्र० धे० न० वः अ० पां उ० प० ऽस्थे० अ० धि० आ० य० वः क्विं कृ० त० स्य
 यो० नां म० हि० पाः अ० हे० प० त० ॥ २५ ॥ १६ ॥ इ० दुः पु० ना० नः अ० ति० गा० ह० ते मृ० धः
 वि० श्वा० नि० कृ० ण० न० सु० प० था० नि० य० ज्य० वे० गाः कृ० ण० नः निः ऽनि० र्जं
 ह० र्य० तः क० विः अ० त्यः न० क्री० ठ० न० परि० वारं अ० र्पे० ति० ॥ २६ ॥ अ० स० श्र० तः
 श्र० त० धा० राः अ० भि० ऽथि० यः ह० रि० न० व० ते अ० व० ताः उ० द० न्यु० वः द्या० पः मृ०
 ज० न्ति० परि० गो० भिः आ० वृ० तं तृ० ती० र्थे० पृ० ष्ठे० अ० धि० रो० च० ने० दि० वः ॥ २७ ॥
 त० व० इ० माः प्र० जाः दि० व्य० स्य० री० त० सः त्वं वि० श्व० स्य० भु० व० न० स्य० रा० ज० सि० अ० र्थं
 इ० दं वि० श्वं प० व० मा० न० ते० व० शे० त्वं इ० दो० प्र० थ० मः धा० म० ऽधाः अ० सि० ॥ २८ ॥

त्वं संमुद्रो असि विश्ववित्कवे तवेमाः पंचं प्रदिशो विधर्म-
 णि । त्वं द्यां च पृथिवीं चाति जभिषे तव ज्योतींषि पवमान
 सूर्यः ॥ २९ ॥ त्वं पवित्रे रजसो विधर्मणि देवेभ्यः सोम पवमान
 पूयसे । त्वामुशिजः प्रथमा अंगृभ्यत तुभ्येमा विश्वा भुवनानि
 येमिरे ॥ ३० ॥ १७ ॥ प्र रेभ एत्यति वारमव्ययं वृषा वनेष्वव च-
 क्रदहरिः । सं धीतयो वावशाना अनूपत शिर्षु रिहन्ति मतयः
 पनिमतं ॥ ३१ ॥ स सूर्यस्य रश्मिभिः परि व्यत तंतुं तन्वानस्त्रि-
 वृतं यथा विदे । नयन्तृतस्य प्रशिषो नवीयसीः पतिर्जनौना-
 मुप याति निष्कृतं ॥ ३२ ॥ राजा सिंधूनां पवते पतिर्दिवः कृ-
 तस्य याति पृथिभिः कनिक्कदत् । सहसंधारः परि पिच्यते हरिः
 पुनानो वार्चं जनयन्नुपावसुः ॥ ३३ ॥ पवमान महर्णो वि धा-
 वसि सूरौ न चित्रो अर्षयानि पयया । गर्भस्तिपूतो नृभिरद्रि-
 भिः सुतो महे वाजाय धन्याय धन्वसि ॥ ३४ ॥ इषमूर्जं पवमा-
 नाभ्यर्षसि श्येनो न वंसुं कलशेषु सीदसि । इंद्राय मद्या मद्यो
 मदः सुतो दिवो विष्टंभ उषमो विंचद्याणः ॥ ३५ ॥ १८ ॥ सप्त
 स्वसारो अभि मातरः शिर्षु नवं जज्ञानं जेन्यं विपश्चितं ।
 अपां गंधर्वदिव्यं नृचक्षांसं सोमं विश्वस्य भुवनस्य राजस्ये ॥ ३६ ॥
 ईशान इमा भुवनानि वीर्यसे युजान ईदो हस्तिनं गाहते मृधो
 स्ते क्षरंतु मधुमद्युतं पयस्तव धृते सोम जिः कृण्वानो निर्णिजं
 नृचक्षा असि सोम विश्वतः पवमानमपेति ॥ २६ ॥ असुद्यतः
 स नः पवस्व वसुमद्विराण्यवद्ययं यव ता उदुन्युवः । क्षिपो मृ-
 गोवित्पवस्व वसुविद्विराण्यविष्टे अधि रोचने दिवः ॥ २७ ॥
 त्वं सुवीरो असि सोम विश्व विश्वस्य भुवनस्य राजसि । अ-
 आसते ॥ ३९ ॥ उन्मध्वं ऊर्मिदो प्रथमो धामधा असि ॥ २८ ॥

त्वंसमुद्रः असि विश्वऽवित् कवे तव इमाः पंच प्रऽदिशः विऽध-
 र्मेणित्वं द्यां च पृथिवी च अति जम्भिषे तव ज्योतींषि पवमान
 सूर्यः ॥ २९ ॥ त्वं पवित्रं रजसः विऽधर्मेण देवेभ्यः सोम पवमान
 पूयसे त्वां उशिजः प्रथमाः अगृह्णन्तु त्वं इमा विश्वा भुवनानि
 येमिरे ॥ ३० ॥ १७ ॥ प्ररेभः एति अति वारं अच्यय वृषा वनेषु अव
 चक्रदत् हरिः संधीतयः वावशानाः अनूपत शिशुं रिहन्ति मत्तयः
 पनिप्रतं ॥ ३१ ॥ सः सूर्यस्य रश्मिभिः परि च्यत तन्तुं तन्वानः बि-
 ऽवृत्त यथा विदेनयेन च्युतस्य प्रऽशिपः नवीयसीः पतिः जनीनां
 उप याति निःऽकृतं ॥ ३२ ॥ राजा सिंधूनां पवते पतिः दिवः च्युतस्य
 याति पृथिभिः कनिऽकदत् सहस्रऽधारः परिसिच्यते हरिः पुना-
 नः वाचं जनयेन् उपऽवसुः ॥ ३३ ॥ पवमान महि अर्यः विधावसि
 सूरः न चिचः अच्ययानि पय्या गभस्तिऽपूतः नृऽभिः अदि-
 ऽभिः सुतः महे वाजाय धन्याय धन्वसि ॥ ३४ ॥ इषं ऊर्जं पवमान
 अभि अपेसि प्रयेनः नवसु कुलशेषु सीदसि इंद्राय मघां मघः मदः
 सुतः दिवः विष्टंभः उपऽमः विऽचक्षुणः ॥ ३५ ॥ १८ ॥ सप्त स्वसारः
 अभि मातरः शिशुं नवं जज्ञानं जेन्यं विपःऽचितं अषां गंधर्व
 दिव्यं नृऽक्षसं सोम विश्वस्य भुवनस्य राजसं ॥ ३६ ॥ ईशानः इमा
 योनां महिषाः श्रेयुजानः इंद्रो हरितः सुऽपर्ययः ताः ते क्षरन्तु
 विश्वानि कृण्वन् सुते सोम तिष्ठन्तु कृष्टयः ॥ ३७ ॥ त्वं नृऽचक्षाः
 हर्यतः कविः अत्यः न ऋतुं वृषभ ता विधावसि सः नः पवस्व
 शतऽधाराः अभिऽथियः हाम्भुवनेषु जीवसे ॥ ३८ ॥ गोऽवित्
 जन्ति परि गोभिः आऽवृतं तृतःऽधाः इंद्रो भुवनेषु अपितः
 तव इमाः प्रऽजाः दिव्यस्वितसः तत्त्वा विप्राः उप गिरा इमे
 इदं विश्वं पवमान ते वशे त्वं इंद्रो अतिस्थिपत् अपः वसा-

नो महिषो वि गां हते । राजा पृथिवीरथो वाजुमारुहस्तहसं-
भृष्टिर्जयति श्ववो बृहत् ॥ ४० ॥ १९ ॥ स भंदना उदियति
प्रजावतीर्विश्वायुर्विश्वाः सुभरा अहर्दिवि । ब्रह्म प्रजावद्रयि-
मश्वपस्यं पीत ईदविंद्रमसभ्यं याचतात् ॥ ४१ ॥ सो अये
अहां हरिर्हयतो मदः प्र चेतसा चेतयते अनु द्युभिः । द्वा
जना यातयन्तरीयते नरा च शंसं दैव्यं च धर्तरि ॥ ४२ ॥ अंजते
प्यंजते समंजते क्रतुं रिहंति मधुनाभ्यंजते । सिंधोरुच्छ्रासे
पतयंतमुक्षयं हिरण्यपावाः पशुमांसु गृभ्यते ॥ ४३ ॥ विप-
थिते पर्यमानाय गायत मही न धारात्यथो अर्पति । अहिर्न
जूर्णामति सर्पति त्वचमत्यो न क्रीळन्नसरत्तृषा हरिः ॥ ४४ ॥
अयेगो राजाप्यस्तविष्यते विमानो अहां भुवनेष्वर्पितः ।
हरिर्धृतक्षुः सुदृशीको अण्वो ज्योतीरथः पवते राय ओक्थः
॥ ४५ ॥ २० ॥ असंजि स्कंभो दिव उद्यतो मदः परि चिधातुर्भु-
वनान्यर्पति । अंशु रिहंति मतयः पनिप्रतं गिरा यदि
निर्णिजमृग्मिणो ययुः ॥ ४६ ॥ प्र ते धारा अत्यएवानि मेयः
पुनानस्य संयतो यंति रंहयः । यतोभिरिदो चम्बोः समज्यसु
आ सुवानः सोम कलशेषु सीदसि ॥ ४७ ॥ पवस्व सोम क्रतु-
विन्न उक्थ्योऽप्यो वारे परि धाव मधु प्रियं । जहि विश्वा-
नृक्षसं इंदो अचिणो बृहददेम विदये सुवीरः ॥ ४८ ॥ २१ ॥

॥ ८७ ॥ १-९ उग्रभाः ॥ पवमानः सोमः ॥ विष्टप ॥

॥ ८७ ॥ प्र तु द्रव परि कोशं नि र्पीद नृभिः पुनानो अभि वा-
जं मये । अश्वं न त्वा वाजिनं मजेयंतोऽस्त्रां बर्ही रथनाभिर्नेयं-
ति ॥ १ ॥ स्वायुधः पवते देव इंदुरगस्तिहा वृजनं रक्षमाणः । पि-
ता देवानां जनिता सुदयो विष्टंभो दिवो धरुणः पृथिव्याः ॥ २ ॥

नः म॒हिषः वि॒गा॒ह॒ते राजा॑ प॒विच॑रथः वा॒ज आ अ॒रु॒ह॒त् स॒ह-
स्र॑ऽभृष्टिः ज॒य॒ति॒ श्व॒वः बृ॒ह॒त् ॥४०॥ १९॥ सः भ॑दनाः उ॒त् इ॒य॒ति॒
प्र॒जाऽव॑न्तीः वि॒श्वऽआ॒युः वि॒श्वः सु॒भ॒राः अ॒हः॑ऽदि॒वि ब्र॒ह्म प्र॒-
जाऽव॑न्त॒र॒यिं अ॒श्वऽप॒स्त्यं पी॒तः इ॒न्दो इ॒न्द्र अ॒स्मभ्य॑ या॒च॒ता॒त् ॥४१॥
सः अ॒यै अ॒ह्ना॑ ह॒रिः ह॒र्य॑तः म॒दः प्र॒चेत॑सा चेत॒य॒ते अ॒नु द्युऽभिः॑ द्या
ज॒ना या॒तय॑न् अ॒न्तः इ॒य॒ते न॒रा॒शंसं॑ च॒ दि॒व्यं च॒ ध॒र्ते॒रि ॥४२॥ अ॒ञ्ज॒ते
वि अ॒ञ्ज॒ते सं अ॒ञ्ज॒ते क॒र्तुं रि॒ह॒न्ति॑ म॒धु॒ना अ॒भि अ॒ञ्ज॒ते सि॒न्धोः उ॒त्-
ऽश्वा॑से प॒त॒र्य॑तं उ॒ष्ट्रायै॑ हिरण्य॒ऽपा॒वाः प॒शुं आ॒सु गृ॒भ्ण॒ते ॥४३॥
वि॒षः॑ऽचितै॑ प॒व॒मा॒नाय॑ गा॒य॒त॒ म॒ही न॒ धा॒रा अ॒ति अ॒धः अ॒प॑ति
अ॒हिः न॒ जू॒ष्णा अ॒ति स॒प॑ति॒ त्वच॑ अ॒त्यः न॒ क्री॒क॒न् अ॒स॒र॒त् वृ॒षा
ह॒रिः ॥४४॥ अ॒येऽगः॑ राजा॑ अ॒श्वः त॒वि॒ष्य॒ते वि॒ऽमा॒नः अ॒ह्ना॑ भु॒व-
ने॒षु अ॒पि॑तः ह॒रिः घृ॒तऽक्षुः॑ सु॒दृ॒शी॒कः अ॒र्ये॒व ज्यो॒तिः॑ऽर॒थः प॒व॒ते
रा॒ये ओ॒षधः॑ ॥४५॥ २०॥ अ॒स॒र्जि॑ स्कु॒म्भः दि॒वः उ॒त्ऽय॑तः म॒दः प॒रि
चि॒ऽधा॒तुः भु॒व॒ना॒नि अ॒प॑ति॒ अ॒शुं रि॒ह॒न्ति॑ म॒त॒यः प॒नि॒व्र॒त गि॒रा
य॒दि निः॑ऽनि॒जं अ॒ग्नि॒म॒णः य॒युः ॥४६॥ प्र॒ते धा॒राः अ॒ति अ॒र॒वा॒नि
मे॒घः पु॒ना॒न॒स्यं संऽय॑तः य॒न्ति॑ र॒ह्यः य॒त् गो॒भिः इ॒न्दो च॒म्बोः सं-
ऽअ॒ज्य॑से आ सु॒वा॒नः सो॒म क॒ल॒शेषु॑ सी॒द॒सि ॥४७॥ प॒व॒स्व सो॒म
कृ॒त॒ऽवि॒त॒नः उ॒क्थ्यः॑ अ॒श्वः वो॒रि॒परि॑धा॒व म॒धु॒प्रि॒यं ज॒हि वि॒श्वान्
र॒क्ष॑सः इ॒न्दो अ॒चि॒णः बृ॒ह॒त् ब॒दे॒म वि॒द॒ये सु॒वी॒राः ॥४८॥ २१॥

॥८७॥ प्र॒तु दृ॒व॒ प॒रि॒को॒र्ष॑ नि॒सी॒द॒नृ॒ऽभिः पु॒ना॒नः अ॒भि वा॒ज
अ॒प॑ अ॒श्वं न॒ त्वा वा॒जि॒नं म॒र्ज॑य॒तः अ॒च्छं व॒हिः र॒श्ना॒भिः न॒य॑न्ति
॥१॥ सु॒ऽआ॒यु॒धः प॒व॒ते दे॒वः इ॒न्दुः अ॒श॒स्ति॒ऽहा वृ॒ज॒नं र॒क्ष॑मा॒णः पि॒-
ता दे॒वा॒नां ज॒नि॒ता सु॒द॒क्षः वि॒ष्ट॒भः दि॒वः ध॒रु॒णः पृ॒थि॒व्याः ॥२॥

चपिर्विप्रः पुरस्ता जनानामभुधीरं उशना काव्येन । स
चिद्विवेदं निहितं यदासामपीच्यं गुह्यं नाम गीता ॥ ३ ॥
एष स्य ते मधुमा इन्द्र सोमो वृषा वृष्णे परि पवित्रे अथाः ।
सहस्रसाः शतसा भूरिदावा शश्वत्तमं चर्हिषा वाज्यं स्यात् ॥ ४ ॥
एते सोमा अभि गव्या सहस्रा महे वाजायामृताय श्रवांसि ।
पवित्रेभिः पर्वमाना असृयञ्छ्वस्यवो न पृतनाजो अत्याः
॥ ५ ॥ २२ ॥ परि हि प्सा पुरुहूतो जनानां विश्वासरद्वोजना
पूयमानः । अथा भर श्येनभृत् प्रयांसि रुयिं तुजानो अभि
वाजमर्प ॥ ६ ॥ एष सुवानः परि सोमः पवित्रे सर्गो न सृष्टो
अदधावदवो । तिम्रे शिशानो महिषो न शृंगे गा गव्यन्त्रभि
शूरो न सत्वा ॥ ७ ॥ एषा ययौ परमादन्तरदेः कूचिंत्सतीरुर्वे
गा विवेद । द्वयो न विद्युस्तनयत्यभिः सोमस्य ते पवत इन्द्र
धारं ॥ ८ ॥ उत स्म राशिं परि यासि गोनामिद्रेण सोम सूर्य
पुनानः । पूर्वोरिपो बृहतीजीरदानो शिषा शचीवस्तव ता
उपपुत् ॥ ९ ॥ २३ ॥

॥ ८८ ॥ १-५ उशनाः । पयमानः सोमः । विद्युः ।

॥ ८८ ॥ अयं सोम इन्द्र तुभ्यं सुन्ये तुभ्यं पवते त्वमस्य पाहि ।
त्वं ह यं चकृपे त्वं ववृष इन्द्रं मदाय युज्याय सोम ॥ १ ॥ स ईरयो
न भूरिपाक्यो जि महः पुरुषि सातये चसूनि । आदी विश्वा
नहुषाणि जाता स्वर्षाता वनं ऊर्ज्या नवंत ॥ २ ॥ वायुर्न यो
नियुत्वा इष्टयामा नासत्येव हव आ शंभविष्ठः । विश्ववारो
दविणोदा इव त्वन्यूपेव धीजवनोऽसि सोम ॥ ३ ॥ इन्द्रो न यो
महा कर्माणि चक्रिर्हता वृक्षाणामसि सोम पृभित् । पिदो न
हि त्वमहिनासा हुता विश्वस्यासि सोम दस्योः ॥ ४ ॥ अपिर्न

क्षुपिः विप्रः पुरऽएता जनानां क्षुभुः धीरः उशना काथेन सः
चित् विवेद निऽहितं यत् आसां अपीच्य गुह्यं नाम गोनी ॥३॥
एषः स्यः ते मधुऽमान इन्द्र सोमः वृषा वृष्णे परि पवित्रे अद्याः
सहस्रऽसाः शतऽसाः भूरिऽदावा शश्वतऽतमं वहिः आ वाजी
अस्यात् ॥४॥ एते सोमाः अभि गय्या सहसा महे वाजाय अमृ-
ताय अवांसि पवित्रेभिः पवमानाः असृपन् अवस्यवः न पृत-
नाजः अत्याः ॥५॥ २२ ॥ परिहि स पुरुऽहुतः जनानां विश्वा असरत्
भोजना पूयमानः अयं आ भर श्येनऽभृत प्रयासि एयि तुं जानः
अभि वाजं अर्पे ॥६॥ एषः सुवानः परिसोमः पवित्रे सर्गः न सृष्टः
अदधावत् अवां तिग्मे शिशानः महिपः न ऋगे गाः गव्यन्
अभि शूरः न सत्वा ॥७॥ एषा आ ययी परमात् अंतः अद्रेः कूऽचित्
सतीः ऊर्ध्वं गाः विवेद दिवः न विऽद्युत स्तनयती अभिः सोमस्य ते
पवते इन्द्र धारो ॥८॥ उत स राशिं परि यासि गोनी इद्रेण सोम
सुऽरथं पुनानः पूर्वीः इषः बृहतीः जीरऽदानो शिष्टं शचीऽवः
तव ताः उपऽस्तुत ॥ ९ ॥ २३ ॥

॥८८॥ अयं सोमः इन्द्र तुभ्यं सुन्वे तुभ्यं पवते त्वं अस्य पाहि त्वं ह
यं च कृपे त्वं वृषे इन्द्रं मदाय युजाय सोम ॥१॥ सः ईरथः न भुरिपाद्
अयो जि महः पुरुणि सातये वसूनि आत ई विश्वा नहुषाणि
जाता स्वंऽसाता वने ऊर्ध्वा नवंत ॥२॥ वायुः न यः नियुत्वान्
इष्टयां मा नासत्याऽद्वय हवे आ शंऽभविष्टः विश्वऽवारः द्रवि-
णोदाऽऽवत्मन यूयाऽऽवधीऽजवनः असि सोम ॥३॥ इन्द्रः न यः
महा कर्माणि चक्रि हंता वृषाणां असि सोम पूऽभित पैद्यः न
हित्वं अहिऽनाम्नां हंता विश्वस्य असि सोम दस्योः ॥४॥ असिः न

यो वन आ सृज्यमानो वृथा पाज्जासि कृणुते नदीषु । जनो
न युधा महत् उयच्छिर्यति सोमः पवमान ऊर्मि ॥ ५ ॥ एते
सोमा अति वाराण्यथा दिव्या न कोशासो अभ्रवर्षाः । वृथा
समुद्रं सिंधवो न नीचीः सुतासो अभि क्लृणो असृपन् ॥ ६ ॥
शुष्मी शर्धो न मारुतं पवस्वानभिशस्ता दिव्या यथा विट् आ-
पो न मधू सुमतिर्भवा नः सहस्रांसाः पृतनाषाण्य यज्ञः ॥ ७ ॥
राज्ञो नु ते वरुणस्य प्रतानि बृहद्गभीरं तव सोम धाम । शुचि-
ष्टुमसि प्रियो न मित्रो दुक्षाय्यो अर्यमेवासि सोम ॥ ८ ॥ २४ ॥

॥ ८९ ॥ १-७ उग्राः ॥ पवमानः सोमः ॥ विष्टुम् ॥

॥ ८९ ॥ प्रो स्य वह्निः पृथ्याभिरस्यान्दिवो न वृष्टिः पवमानो
अक्षाः । सहस्रधारो असद्व्यसे मातुरुपस्ये वन आ च सोमः
॥ १ ॥ राजा सिंधूनामवसिष्ट वासं ऋतस्य नावमारुहद्विजिष्ठां ।
अप्सु द्रप्सो वावृधे श्वेनजूतो दुह ई पिता दुह ई पितुर्जा ॥ २ ॥
सिंहं न संत मध्वो अयास हरिमरुपं दिव्यो अस्य पति । शूरो
युप्सु प्रथमः पृच्छते गा अस्य चक्षसा परि पात्युक्षा ॥ ३ ॥
मधुपृष्ठं घोरमयासमश्वं रथे युजंत्युरुचक्र ऋष्वं । स्वसार ई
जामयो मर्जयति सनाभयो वाजिनमूर्जयति ॥ ४ ॥ चतस्र
ई घृतदुहः सचंते समाने अंतर्धरुणे निषत्ताः । ता ईमर्पति
नमसा पुनानास्ता ई विश्वतः परि पति पूर्वीः ॥ ५ ॥ वि-
ष्टंभो दिवो धरुणः पृथिव्या विश्वा उत क्षितयो हस्ते
अस्य । असंत उत्तो गृणते नियुत्वान्मध्वो अंशुः पवत इन्द्रि-
याय ॥ ६ ॥ बन्वन्नवातो अभि देवर्वातिमिंद्राय सोम वृत्रहा
पवस्व । शृग्वि महः पुरुश्वद्रस्य रायः सुवीर्यस्य पतयः
स्याम ॥ ७ ॥ २५ ॥

यः वने आ सृज्यमानः वृथा पाजासि कृणुते नदीपुंजनः न युधां
महतः उपच्छिः इयति सोमः पवमानः ऊर्मि ॥ ५ ॥ एते सोमाः
अति वाराणि अब्या दिव्याः न कोशासः अभऽवपाः वृथा समुद्रं
सिंधवः न नीचीः सुतासः अभि कलशान असृयन् ॥ ६ ॥ शुष्मी
शर्धः न मारुतं पवस्व अनभिऽशस्ता दिव्या यथा विट् आपः न
मृद्यु सुऽमतिः भवनः सहस्रंऽअप्ताः पृतनापादनयज्ञः ॥ ७ ॥ राज्ञः
नुते वरुणस्य व्रतानि बृहत् गभीरं तव सोम धाम शुचिः त्वं असि
प्रियः न मिचः दृष्टायः अयमाऽइव असि सोम ॥ ८ ॥ २४ ॥

॥ ८९ ॥ प्रोऽस्यः वह्निः पृथ्याभिः अस्यान् दिवः न वृष्टिः पवमा-
नः अक्षाः सहस्रंऽधारः असदत् नि असे मातुः उपऽस्थे वने आ
च सोमः ॥ १ ॥ राजा सिंधूनां अवसिष्ट वासः क्षतस्य नावं आ अ-
रुहत् रजिष्ठां अपऽसु द्रुप्तः ववृषे श्येनऽजतः दुहे ई पिता दुहे
ई पितुः जां ॥ २ ॥ सिंहं नसंत मध्ये अयासं हरिं अरुवं दिवः अस्य
पतिं गूरुः युतऽसु प्रथमः पृच्छते गाः अस्य चक्षसा परि पाति
उक्षा ॥ ३ ॥ मधुऽपृष्ठं घोरं अयासं अश्वं रथं युंजति उरुऽचक्रे
अृध्वं स्वसारः ई जामयः मर्जयति सऽनाभयः वाजिनं ऊर्जयति
॥ ४ ॥ चतस्रः ई घृतऽदुहः सचंते समाने अंतः धरुणे निऽसत्ताः
ताः ई अर्पति नमसा पुनानाः ताः ई विश्वतः परि संति पूर्वीः
॥ ५ ॥ विष्टंभः दिवः धरुणः पृथिव्याः विश्वाः उत क्षितयः हस्ते
अस्य असंत ते उत्सः गृणते नियुत्वान मध्ये अंशुः पवते इन्द्रि-
याय ॥ ६ ॥ वन्वन अवांतः अभि देवऽवीति इन्द्राय सोम वृ-
चऽहा पवस्व शग्धि महः पुरुऽचंद्रस्य रायः सुऽवीर्यस्य पतयः
स्याम् ॥ ७ ॥ २५ ॥

॥ ९० ॥ १-६ वसिष्ठः ॥ पवमानः सोमः ॥ चिष्टम् ॥

॥ ९० ॥ प्र हिंन्वानो जनिता रोदस्यो रथो न वार्ज स-
निपन्नयासीत् । इन्द्रं गच्छन्नायुं धा संशिशानो विश्वा वसु-
हस्तयोरादधानः ॥ १ ॥ अग्निं विपृष्ठं वृषणं वयोधामांगूपा-
णामवावशन्त वाणीः । वना वसानो वरुणो न सिंधून्वि-
रत्नधा दयते वार्याणि ॥ २ ॥ शूर्यामः सर्ववीरः सहावाञ्जेता
पवस्व सनिता धनानि । तिम्रायुं धः क्षिप्रधन्वा समस्वपांङ्गः
साह्यामृतनासु शबून् ॥ ३ ॥ उरुगव्यूतिर्भयानि कृण्वन्तमी-
चीने आ पवस्वा पुरंधी । अपः सिपांसन्नुपसः स्वर्गाः स-
चिक्त्रदो महो अस्मभ्यं वाजान् ॥ ४ ॥ मत्सिं सोम वरुणं मत्सिं
मित्रं मत्सीन्द्रमिंदो पवमान विष्णुं । मत्सिं शर्धो मारुतं मत्सिं
देवान्मत्सिं महामिन्द्रमिंदो मदाय ॥ ५ ॥ एवा राजेव क्रतुमा
अमेन विश्वा घनिघ्नहुरिता पवस्व । इंदो सूक्ताय वचसे वयो
धा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ६ ॥ २६ ॥ ३ ॥

॥ ९१ ॥ १-६ कश्यपः ॥ पवमानः सोमः ॥ चिष्टम् ॥

॥ ९१ ॥ असंजिं वक्त्रा रथ्ये यथाजौ धिया मनोतां प्रथमो
मनीषी । दण स्वसारो अधि सानो अय्येऽर्जति वह्निं सदेना-
न्यच्छ ॥ १ ॥ वीती जनस्य दिव्यस्य कथैरधि सुवानो नहुषेभि-
रिंदुः । प्र यो नृभिर्मृतो मर्त्येभिर्मर्मृजानोऽविभिर्गोभिरुद्भिः
॥ २ ॥ वृषा वृष्णे रोरुवदंशुरसि पवमानो रुशदीते पयो
गोः । सहस्रमृकां पथिभिर्वचोविदंघ्वसभिः सूर्ये अण्वं
वि याति ॥ ३ ॥ रुजा हृद्भा चिद्रक्षसः सदांसि पुनान इंद
ऊर्णुहि वि वाजान् । वृथोपरिष्टान्नुजता वधेन ये अंतिं दू-
रादुपनायमेपां ॥ ४ ॥ स प्रतनवचर्थसे विश्ववार सूक्ताय पयः
कृणुहि प्राचः । ये दुःषहांसो वनुषा वृहंतस्तांस्तं अश्याम

॥ ९० ॥ प्र हिन्वानः जनिता रोदस्योः रथः न वार्ज सनि-
 पन् अयासीत् इन्द्रं गच्छन् आयुधा संशिशानः विश्वा वसुहस्त-
 योः आदधानः ॥ १ ॥ अभि चिऽपृष्ठं वृषणं वयऽधा आंगूपाणां
 अवावशन्त वाणीः वना वसानः वरुणः न सिधून् वि रत्नधाः
 दयते वार्यणि ॥ २ ॥ गूरुऽयामः सर्वेऽवीरः सहावान् जेता पवस्व
 सनिता धनानि तिग्मऽआयुधः क्षिप्रऽधन्वा समतऽसु अपाह्नः
 सहान् पृतनासु शबून् ॥ ३ ॥ उरुऽगव्यूतिः अभयानि कृण्वन् स-
 ऽईचीने० आ पवस्व पुरेऽधी० अपः सिसासन उपसः स्वः गाः सं
 चिक्कतुः महः अस्मभ्यं वाजान् ॥ ४ ॥ मत्सि सोम वरुणं मत्सि मित्रं
 मत्सि इन्द्रं इन्द्रो पवमानं विष्णुं मत्सि शधेः मारुतं मत्सि देवान्
 मत्सि महा इन्द्रं इन्द्रो मदाय ॥ ५ ॥ एव राजाऽइव क्रतुऽमान अमेन
 विश्वा घनिघ्नत दुऽइता पवस्व इन्द्रो सुऽउक्ताय वचसे वयः धाः
 यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ६ ॥ २६ ॥ ३ ॥

॥ ९१ ॥ असर्जि वक्रा रथ्ये यथा आजौ धिया मनोता प्रथमः
 मनीषी दश स्वसारः अधि सानौ अथे अजति यहि सदनानि
 अच्छं ॥ १ ॥ वीती जनस्य दिव्यस्य कव्येः अधि सुवानः नहुषेभिः
 इंदुः प्र यः नृभिः अमृतः मर्त्येभिः मर्मज्ञानः अविंभिः गोभिः
 अतऽभिः ॥ २ ॥ वृषा वृष्णे रोरुवत् अंशुः अस्मै पवमानः रुशत इति
 पयः गोः सहस्रं ऋक्ता पयिभिः वचऽवित् अध्वसऽभिः सूरः
 अण्वं वि याति ॥ ३ ॥ रुज दृष्ट्वा चित् रक्षसः सदांसि पुनानः इन्द्रो
 ऊर्णुहि वि वाजान् वृथ उपरिष्ठात् तुजता वधेन ये अंति दूरात्
 उपऽनायं एयां ॥ ४ ॥ सः प्रत्नऽवत् नयसे विश्वऽवार सुऽउक्ताय
 पयः कृणुहि प्राचः ये दुऽसहासः वनुषा वृहतं तान् ते अश्याम्

पुरुक्पुरुक्षो ॥ ५ ॥ एवा पुनानो अपः स्वर्गा अस्मभ्यं तो-
का तनयानि भूरि । शं नः क्षेत्रं मुरु ज्योतींषि सोम ज्योद्गः
सूर्यं दृश्ये रिरिहि ॥ ६ ॥ १ ॥

॥ ९२ ॥ १-६ कक्षपः ॥ पवमानः सोमः ॥ चिदृष ॥

॥ ९२ ॥ परि सुवानो हरिंशुः पवित्रे रथो न संजिं सनये
हियानः । आपच्छोकमिंद्रियं पूयमानः प्रति देवां अंजुपत्
प्रयोभिः ॥ १ ॥ अच्छा नृचक्षा असत्पवित्रे नाम दधानः क-
विरस्य योनौ । सीदन्होतेव सदर्ने चमूपूपैमग्मनृषयः सप्त
विप्राः ॥ २ ॥ प्र सुमेधा गांतुविद्विष्वदेवः सोमः पुनानः सदे
एति नित्यं । भुवद्विष्येषु कार्ष्येषु रंतानु जनान्यतते पंच धीरः
॥ ३ ॥ तव त्वे सोम पवमान निण्ये विष्ये देवास्त्रय एकाद-
शासः । दशं स्वधाभिरधि सानो अर्घ्ये मृजंति त्वा नद्यः सप्त
यहीः ॥ ४ ॥ तन्नु सत्यं पवमानस्यास्तु यत्र विष्ये कारवः सन-
संत । ज्योतिर्यदेहे अकृणोदु लोकं प्रावन्मनुं दस्यवे कार्भीकं
॥ ५ ॥ परि सद्येव पशुमाति होता राजा न सत्यः समितीरि-
यानः । सोमः पुनानः कलशौ अयासीत्सीदन्मृगो न मंहिपो
वनेषु ॥ ६ ॥ २ ॥

॥ ९३ ॥ १-५ नोधाः ॥ पवमानः सोमः ॥ चिदृष ॥

॥ ९३ ॥ साकमुक्षो मर्जयंत स्वसारो दश धीरस्य धीतयो धनु-
चीः । हरिः पर्यद्वज्जाः सूर्यस्य द्रोणं ननद्ये अत्यो न वाजी ॥ १ ॥
सं मातृभिर्न शिषुर्वावशानो वृषा दधन्वे पुरुवारो अद्भिः ।
मर्यो न योषामभि निष्कृतं यन्तं गच्छते कलशं उषियाभिः
॥ २ ॥ उत प्र पिप्प ऊधर्याया इंदुधाराभिः सचते सुमेधाः ।
मूर्धानं गावः पर्यसा चमूप्वभि शीणंति वसुभिर्न निक्तेः

पुरुऽकृतं पुरुऽक्षो॥५॥ एव पुनानः अपः स्वः गाः असभ्यं तोका
तनयानि भूरिशं नः क्षेत्रं उरुज्योतीं पिसोमज्योक्नः सूर्यदृश्ये
स्थिहि ॥ ६ ॥ १ ॥

॥९२॥ परिसुवानः हरिः अंशुः पवित्रैरथः न सज्जि सनये हिया-
नः आपतं क्षोर्कं इन्द्रियं पूयमानः प्रति देवान् अजुपत प्रयः ऽभिः
॥१॥ अर्च्यं नृऽचक्षाः असुरा पवित्रं नाम दधानः कविः अस्य
योनीं सीदन् होताऽइव सदेने चमूषु उप ई अगमन् क्षपयः सप्त
विप्राः ॥२॥ प्र सुऽमेधाः गातुऽवित् विश्वऽदेवः सोमः पुनानः
सदः एति नित्यं भुवन् विश्वेषु कार्ष्ण्यपुरतां अनुजनान् यतते पंच
धीरः ॥३॥ तवत्ये सोम पवमान निण्ये विश्वे देवाः चयः एकादु-
शासः दशस्वधाभिः अधिसानौ अय्ये मृजंति त्वानद्यः सप्त यहीः
॥४॥ ततनु सत्यं पवमानस्य अस्तु यथ विश्वे कारवः संऽनसंत
ज्योतिः यत् अहं अकृणीत् कुं लोकं प्र आवत् मनुं दस्यवे कः
अभीर्क ॥५॥ परिसप्तऽइव पशुऽमंति होता राजा न सत्यः संऽइ-
तीः इयानः सोमः पुनानः कलशान् अयासीत् सीदत् मृगः न
महिषः वनेषु ॥ ६ ॥ २ ॥

॥९३॥ साकं ऽ उद्यः मर्जयन्त स्वसारः दशधीरस्य धीतयः धनुचीः
हरिः परिअद्रुवत् जाः सूर्यस्य द्रोणं न नष्टे अत्यः न वाजी ॥१॥ सं
मातुऽभिः न शिशुः वावशानः वृषा दधन्वे पुरुऽवारः अतऽभिः
मयैः न योषा अभि निऽकृतं यन् सं गच्छते कलशे उस्त्रियाभिः
॥२॥ उत प्र पिष्ये ऊधः अघ्यायाः इंदुः धाराभिः सचते सुऽमेधाः
मूर्धानं गावः पयसा चमूषु अभि श्रीणन्ति वसुऽभिः न निक्तेः

॥३॥ सः नः देवेभिः पवमानरदुइंदो रयिं अश्विनं वा वशानः रयि-
 रायता उशती पुराधिः असृद्यक् आ दावने वसूनां ॥४॥ नु नः
 रयिं उप मास्व नृवंतं पुनानः वातायं विश्वः चंद्रं प्र वंदितुः
 इंदो तारि आयुः प्रातः मधु धियाऽवसुः जगम्यात् ॥५॥ ३॥

॥९४॥ अधि यत् अस्मिन् वाजिनिऽइव शुभः स्पर्धते धियः सूर्ये
 न विशः अपः वृणानः पवते कविऽयन् यजं न पशुऽवर्धनाय
 मन्म ॥१॥ द्विता विऽजुर्लेन अमृतस्य धामं स्वःऽविदे भुवनानि
 प्रथंत्त धियः पिन्वानाः स्वसरिन गावः क्षुतऽयंतीः अभि वा वश्ये
 इंदु ॥२॥ परि यत् कविः काथा भति शूरः न रयः भुवनानि विश्वा
 देवेषु यशः मतीय भूपन् दद्याय रायः पुरुऽभूपं नथः ॥३॥ श्रिये
 जातः श्रिये आ निः इयाय श्रियं वयः जरितुऽभ्यः दधाति श्रियं
 वसानाः अमृतऽत्वं आयन् भवति सत्या संऽइथा मितऽद्वौ ॥४॥
 इयं जज्ञे अभि अये अश्वं गां उरु ज्योतिः कृणुहि मत्सि देवान्
 विश्वानि हि सुऽसहा तानि तुभ्यं पवमान वाधसे सोम शबून्
 ॥ ५ ॥ ४ ॥

॥९५॥ कनिंक्रंति हरिः आ सृज्यमानः सीदन् वनस्य जठरे पु-
 नानः नृभिः यतः कृणुते निऽनिजं गाः अतः मतीः जनयत्
 स्वधाभिः ॥१॥ हरिः सृजानः पथ्या क्षुतस्य इयंति वाचं अरिता-
 इव नावं देवः देवानां गुह्यानि नाम आविः कृणोति बर्हिषि
 प्रऽवाचं ॥२॥ अपां इव इत् ऊर्मयः ततैराणाः प्र मनीषाः ईरते
 सोमं अर्च्छ नमस्यंतीः उप च यंति सं च शा च विशंति उशतीः
 उशंतं ॥३॥ तं मर्मजानं महियं न सानीं अंशुं दुहंति उक्ष्णं मि-

रिष्टां । तं वावशानं मतयः सचन्ते चितो विभर्ति वरुणं समुद्रे ॥४॥ इष्यन्वाचमुपवक्तेव होतुः पुनान इंदो वि ष्या मनीषां । इंदुश्च यत्क्षयंथः सौभगाय सुवीर्यस्य पतयः स्याम ॥५॥५॥

॥ ९६ ॥ १-२४ प्रतर्दनो देवोदासिः ॥ पवमाणः सोमः ॥ विष्टम् ॥

॥ ९६ ॥ प्र सेनानीः शूरो अये रथानां गव्यन्वेति हर्षते अस्य सेना । भद्रान्कृण्विन्द्रह्वान्सखिभ्य आ सोमो वस्त्रा रभसानि दत्ते ॥ १ ॥ समस्य हरि हरयो मृजंत्यश्वहृयैरनिशितं नमोभिः । आ तिष्ठति रथमिंद्रस्य सखा विद्धाँ एना सुमतिं यात्यच्छ ॥ २ ॥ स नो देव देवताते पवस्व महे सोम परस इंदुपानः । कृण्वच्चपो वर्षयन्धामुतेमामुरोरा नो चरिवस्या पुनानः ॥ ३ ॥ अजीतयेऽहतये पवस्व स्वस्तये सर्वतातये वृहते । तदुशंति विश्व इमे सखायस्तदहं वंशिम पवमान सोम ॥ ४ ॥ सोमः पवते जनिता मतीनां जनिता दिवो जनिता पृथिव्याः । जनितायेर्जनिता सूर्यस्य जनितेंद्रस्य जनितोत विष्णोः ॥ ५ ॥ ६ ॥ ब्रह्मा देवानां पदवीः कवीनामृषिर्विप्राणां महिषो मृगाणां । श्येनो गृध्राणां स्वधितिर्वनानां सोमः पविचमत्येति रेभन् ॥ ६ ॥ प्रावींविपद्वाच ऊर्मि न सिंधुर्गिरः सोमः पवमानो मनीषाः । अतः पश्यन्वृजनेमावराण्या तिष्ठति वृषभो गोपु जानन ॥ ७ ॥ स मत्सरः पृत्तु वन्धच्चवातः सहस्ररिता अभि वाजमर्षे । इंद्रायिंदो पवमानो मनीष्यं शोर्मुर्मिमीरय गा इष्ययन् ॥ ८ ॥ परि प्रियः कलशे देववात इंद्राय सोमो रण्यो मदाय । सहस्रधारः शतवाज इंदुर्वाजी न सन्निः समंता जिगाति ॥ ९ ॥ स पूर्यो वंसुविज्जायमानो मृजानो अप्सु दुंदुहानो अद्रौ । अभिशस्तिपा भुव्नस्य राजा विद्वान्तुं

रिऽस्थां तं वा॒व॒शानं॑ म॒तयः॑ स॒च॒न्ते॒ चितः॑ वि॒भर्ति॑ वरुणं॒ स॒मु॒द्रे ॥४॥ इ॒ष्यन् वाचं॑ उ॒प॒व॒क्ताऽइ॒व॒होतुः॑ पु॒नानः॑ इ॒न्दो॒ वि॒स्य॒ म॒नी॒पां॑
इ॒न्द्रः च॒ यत् क्ष॑य॒थः सौ॒भ॒गाय॑ सु॒वी॒र्य॑स्य प॒तयः॑ स्या॒म ॥५॥५॥

॥९६॥ प्र॒से॒नाऽनीः॑ शू॒रः अ॒यै र॒थानां॑ ग॒व्यन् ए॒ति ह॑र्षेते अ॒स्य
से॒ना भ॒द्रान् कृ॒ण्वन् इ॒न्द्रऽहु॒वान् सखि॑ऽभ्यः आ सोमः॑ व॒स्त्रा ए॒भ॒
सा॒नि दु॒ष्टे ॥१॥ सं अ॒स्य॒ हरि॑ हर॒यः मृ॒ज॒न्ति अ॒श्वऽहु॒यैः अ॒ग्निऽशि॑तं
नमः॑ऽभिः आ ति॒ष्ठति॒ रथं॑ इ॒न्द्रस्य॑ सखा॒ वि॒द्वान् ए॒न॒ सु॒म॒तिं या॒
ति॒ अ॒च्छ ॥२॥ सः नः॑ दे॒व दे॒वऽता॑ते प॒यस्व॒ महे सो॒म प॒र॒से इ॒न्द्र॒
ऽपा॒नः कृ॒ण्वन् अ॒पः व॒र्ष॑यन् द्यां उ॒त इ॒मा उ॒रोः आ नः॑ व॒रि॒व॒स्य
पु॒नानः॑ ॥३॥ अ॒जी॒तये॑ अ॒ह॒तये॑ प॒व॒स्व स्व॒स्तये॑ स॒र्वऽता॑तये वृ॒हते॑
तत् उ॒र्ण॑ति वि॒श्वे इ॒मे सखा॑यः तत् अ॒हं व॒श्मि प॒व॒मान॒ सो॒म ॥४॥
सोमः॑ प॒व॒ते ज॒निता॑ म॒तीनां॑ ज॒निता॑ दि॒वः ज॒निता॑ पृ॒थि॒व्याः
ज॒निता॑ अ॒ग्नेः ज॒निता॑ सू॒र्यस्य॑ ज॒निता॑ इ॒न्द्रस्य॑ ज॒निता॑ उ॒त वि॒ष्णोः
॥५॥६॥ ब्र॒ह्मा दे॒वानां॑ प॒दऽवीः॑ क॒वीनां॑ ऋ॒षिः वि॒प्राणां॑ म॒हिषः॑
मृ॒गाणां॑ श्ये॒नः गृ॒ध्राणां॑ स्व॒धितिः॑ व॒नानां॑ सोमः॑ प॒वि॒र्च अ॒ति
ए॒ति रे॒भन् ॥६॥ प्र अ॒वी॒वि॒प॒त् वा॒चः ऊ॒र्मि न॑ सि॒न्धुः गि॒रः सोमः॑
प॒व॒मानः म॒नी॒पाः अ॒न्तः प॒श्यन् वृ॒जना॑ इ॒मा अ॒व॒रा॒णि आ ति॒ष्ठ॒
ति वृ॒षभः॑ गो॒पु॒जान॑न् ॥७॥ सः म॒त्सरः॑ पृ॒तऽमु॒ व॒न्यन् अ॒वा॒तः स॒ह॒
सं॒रे॒ताः अ॒भि वा॒जं अ॒र्षे इ॒न्द्राय॑ इ॒न्दो॒ प॒व॒मानः म॒नी॒पी अ॒ंशोः
ऊ॒र्मि इ॒र्य॒गाः इ॒ष्य॑न् ॥८॥ परि॒म्रियः॑ क॒ल॒शे दे॒वऽवा॑तः इ॒न्द्राय॑
सोमः॑ र॒ण्यः म॒दा॒य स॒हस्र॑ऽधा॒रु श॒तऽवा॑जः इ॒न्दुः वा॒जी न॑ स॒प्तिः
स॒म॒ना जि॒गा॒ति ॥९॥ सः पू॒र्यः व॒सु॒ऽवित् जा॒य॒मानः॑ मृ॒जानः॑ अ॒प॒
ऽमु॒दु॒द॒हानः॑ अ॒द्रीं अ॒भि॒श॒स्ति॒ऽपाः भु॒व॒नस्य॑ रा॒जा वि॒दत् गा॒तुं

ब्रह्मणे पूयमानः ॥ १० ॥ ७ ॥ त्वया हि नः पितरः सोमं पूर्वं क-
 माणि चक्रुः पवमाना धीराः । वन्वन्वातः परिधीरपोरु-
 वीरेभिरथैर्मघवा भवानः ॥ ११ ॥ यथापवथा मनवे वयोधा
 अमिब्रहा वरिवो विद्विषमान । एवा पवस्व द्रविणं दधान-
 इंद्रे सं तिष्ठ जनयायुधानि ॥ १२ ॥ पवस्व सोमं मधुमौ ऋता-
 वापो वसानो अधि सानो अथे । अथ द्रोणानि घृतवाति
 सीद मदितमो मातर ईदृषानः ॥ १३ ॥ वृष्टिं दिवः शतधारः
 पवस्व सहस्रसा वाज्युर्देववीती । सं सिंधुभिः कलशे वाव-
 शानः समुस्रियाभिः प्रतिरन् आयुः ॥ १४ ॥ एष स्य सोमो
 मतिभिः पुनानोऽत्यो न वाजी तरतीदरातीः । पयो न दुग्ध-
 मदितेरिप्सुर्विव गातुः सुयमो न वोढ्वा ॥ १५ ॥ ८ ॥ स्वा-
 युधः सोतृभिः पूयमानोऽभ्यर्पे गुह्यं चारु नाम । अभि वाजं
 सन्निरिव अयस्याभि वायुमभि गा देव सोम ॥ १६ ॥ शिर्षु
 जज्ञानं हयैतं मृजंति णुभंति बह्वि मरुतो गणेन । कविर्गीभिः
 काथेना कविः सन्तोमः पविचमत्येति रेभन् ॥ १७ ॥ ऋ-
 पिमना य ऋषिपुत्रस्वर्षाः सहस्रंणीयः पदवीः कवीनां ।
 तृतीयं धाम महिषः सिपासन्तोमो विराजमनु राजति पुम्
 ॥ १८ ॥ चमूपच्छेनः शकुनो विभृत्वा गोविन्दुर्द्रुप्स आयुधा-
 नि विभ्रत् । अपामूर्मि सचमानः समुद्रं तुरीयं धाम महिषो
 विवक्ति ॥ १९ ॥ मर्यो न शुभ्रस्तन्वं मृजानोऽत्यो न सृत्वा स-
 नये धनानां । वृषेव यूथा परि कोशमर्पन्कनिऋदच्चम्बोऽरा
 विवेश ॥ २० ॥ ९ ॥ पवस्वेदो पवमानो महोभिः कनिऋदत्परि
 वाराण्यर्पे । क्रीळञ्चम्बोऽरा विंश पूयमान इंद्रं ते रसो
 मदिरो ममन्तु ॥ २१ ॥ प्रास्य धारां बृहतीरमृयन्नक्तो गोभिः

ब्रह्मणे पूयमानः ॥१०॥७॥ त्वया हि नः पितरः सोमपूर्वे कर्माणि
चक्रुः पवमानधीराः वन्वन् अवातः परिधीन अर्प ऊर्णे वीरे-
भिः अश्वैः मघऽवां भुवनः ॥११॥ यथा अर्पवथाः मनवे वयऽधाः
अमित्रऽहा वरिवऽवित हविष्मान एव पवस्व द्रविणं दधानः
इंद्रं सं तिष्ठ जनये आयुधानि ॥१२॥ पवस्व सोम मधुऽमान ऋत-
ऽवा अपः वसानः अधि सानौ अथ्ये अथ द्रोणानि घृतऽवति
सीद मदिनऽतमः मत्सरः इंद्रऽपानः ॥१३॥ वृष्टिं दिवः शतऽधारः
पवस्व सहस्रऽसाः वाजऽयुः देवऽवींती संसिंधुऽभिः कलशे वा-
वशानः सं उस्त्रियाभिः प्रऽतिरन् नः आयुः ॥१४॥ एषः स्यः सोमः
मतिऽभिः पुनानः अत्यः न वाजी तरति इत् अरांतीः पयः न दुग्धं
अदितेः इषिं उरुऽइव गातुः सुऽयमः न वोऽह्ना ॥१५॥६॥ सुऽआ-
युधः सोतुऽभिः पूयमानः अभि अर्प गुह्यं चारुं नाम अभि वाजं
सन्निऽइव अयस्या अभि वायुं अभि गाः देव सोम ॥१६॥ शिष्टुं
जज्ञानं हयैतं मृजति शुभंति वह्निं मरुतः गृणेन कविः गीऽभिः
कार्येन कविः सन् सोमः पविर्च अति एति रेभन् ॥१७॥ ऋषि-
ऽमनाः यः ऋषिऽकृत् स्वऽसाः सहस्रऽनीथः पदऽवीः कवीनां
तृतीयं धामं महिषः सिसांसन् सोमः विऽराजं अनु राजति स्तुप्
॥१८॥ चमूऽसत् श्येनः शकुनः विऽभृत्वा गोऽविंदुः द्रुप्तः आयु-
धानि विभ्रेत् अपां ऊर्मि सचमानः समुद्रं तुरीयं धामं महिषः
विवृक्ति ॥१९॥ मयैः न शुभ्रः तन्वं मृजानः अत्यः न सृत्वा सनये
धनानां वृषाऽइव यूषा परि कोशं अर्पेन कनिऽकदत् चम्बोः आ
विवेश ॥२०॥१॥ पवस्व इंद्रो पवमानः महऽभिः कनिऽकदत् परि
वाराणि अर्पं क्रीळन् चम्बोः आ विश पूयमानः इंद्रं ते रसः म-
दिरः ममत्तु ॥२१॥ प्र अस्य धाराः बृहतीः असृयन् अक्तः गोभिः

कलशाँ आ विवेण । सामं कृत्स्नसांमन्यो विपश्चित्क्रंदन्नेत्यभि
सख्युर्न जाभिं ॥ २२ ॥ अपमन्यैषि पवमानं शबून्त्रियां न जारो
अभिगोतं दंडुः । सीदन्त्यनेषु शकुनो न पत्वा सीमः पुनानः कल-
शेषु सत्ता ॥ २३ ॥ आ ते रुचः पवमानस्य सीमयोपैव यंति सुदुषाः
मुधाराः । हरिरानीतः पुरुवारो अस्वर्चिकदत्तकलशं देवयूनां
॥ २४ ॥ १० ॥ ५ ॥

। ९० । १-३ वामिष्ठः । ४-६ इंद्रप्रमतिर्वागिष्ठः । ७-९ वृषगणो वामिष्ठः ।
१०-१२ मनुर्वागिष्ठः । १३-१५ उपमन्युर्वागिष्ठः । १६-१८ व्याघ्रपाद्वागिष्ठः ।
१९-२१ शक्तिर्वागिष्ठः । २२-२४ कर्षमुद्रागिष्ठः । २५-२७ मुञ्जोषो वामिष्ठः ।
२८-३० वमुञ्जो वामिष्ठः । ३१-४४ पराशरः । ४५-५८ कुतः । पवमानः
शोमः । विष्टुः ।

॥ ९७ ॥ अस्य प्रेषा हेमनां पूयमानो देवो देवेभिः समपृक्तुर्हसं ।
मृतः पृथिक् पयैति रेभन्मि ते यमत्र पशुर्माति होता ॥ १ ॥ भूद्रा य-
स्या समन्या ठवसानो महान्कविर्निवर्चनानि शंसन । आ वच्यस्व
चम्वोः पूयमानो विचक्षणो जगृविर्देवयीता ॥ २ ॥ ममुं प्रियो
मृज्यते सानो जप्ये यगस्तये यगमां छितो जप्ते । अभि स्वरं धन्या
पूयमानो यूयं पात स्वस्तिभिः मदा नः ॥ ३ ॥ प्र गायताभ्यर्चयाम
देवान्मोर्म हिनोत महते पनाय । स्वादुः पयाते अति चारमप्य-
मा मोदाति कृत्स्नं देवयुनेः ॥ ४ ॥ इंदुर्देवानामुपमस्यमायन्त-
हस्त्रपारः पयते मदाय । नृभिः स्तवानो अनुधाम पूर्वमगन्निर्दम-
हते मोभंगा य ॥ ५ ॥ ११५ ॥ स्तोत्रे राये हरिषो पुनान दंडुं मदीं गच्छतु
ते भराय । देववादि मरुषं रायो अच्छा यूयं पात स्वस्तिभिः मदा
नः ॥ ६ ॥ प्र काप्यं मुग्धने व द्रुवाणो देवो देवानां जनिमा पियक्ति ।
महिमतः शुचिर्बधुः पावकः पृष्टा पराहो अभ्येति रेभन ॥ ७ ॥ प्र हं-
सामंस्तु पलं मनुनद्धा मादत्तं वृषंगरा जयामुः । आ गृष्यं दूयव-

कलशान् आ विवेश्च सामं कृण्वन् सामन्यः विपऽचित् क्रं-
देन् एति अभि सख्यः न जामि ॥ २२ ॥ अपऽघ्नन् एपि पवमान्
शचून् प्रियां न जारः अभिऽगीतः इंदुः सीदन् वनेषु शकुनः
न पत्वां सोमः पुनानः कलशेषु सत्ता ॥ २३ ॥ आ ते रुचः प-
वमानस्य सोम योषाऽइव यन्ति सुऽदुघाः सुऽधाराः हरिः
आऽनीतः पुरुऽवारः अपऽसु अचिक्कदत् कलशे देवऽयूनां
॥ २४ ॥ १० ॥ ५ ॥

॥ ९७ ॥ अस्य प्रेषा हेमनां पूयमानः देवः देवेभिः सं अपृक्त
रसं सुतः पवित्रं परि एति रेभन् मिताऽइव सद्यं पशुऽमन्ति
होतां ॥ १ ॥ भद्रा वस्त्रा समन्या वसानः महान् कविः निऽव-
चनानि शंसन् आ वच्यस्व चम्बोः पूयमानः विऽचक्षुणः
जागृविः देवऽवीती ॥ २ ॥ सं ऊं प्रियः मृज्यते सानौ अब्ये य-
शऽतरः यशसां क्षीतः असे अभि स्वर धन्वं पूयमानः यूयं
पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ३ ॥ प्र गायत अभि अर्चाम् देवान्
सोमं हिनोत महते धनाय स्वादुः पवाते अति वारं अब्यं आ
सीदाति कलशं देवऽयुः नः ॥ ४ ॥ इंदुः देवानां उप सख्यं आ-
ऽयन् सहस्रऽधारः पवाते मदाय नृऽभिः स्तवानः अनु धामं
पूर्वं अगन् ईर्द्रं महते सौभगाय ॥ ५ ॥ ११ ॥ स्तोत्रे राये हरिः अप्ये
पुनानः इर्द्रं मदः गच्छतु ते भराय देवैः याहि सऽरण्यं राधः
अच्छं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ६ ॥ प्र काव्यं उशनाऽइव
ब्रुवाणः देवः देवानां जनिम विवृक्ति महिऽघतः शुचिऽवंधुः
पावकः पदा वराहः अभि एति रेभन् ॥ ७ ॥ प्र हंसासः तृपलं
मन्युं अच्छं अमात अस्तं वृषऽगणाः अयासुः आंगूथं पव-

मानं सखायो दुर्मयं साकं प्र वदन्ति व्राणं ॥८॥ स रूत उरु-
गायस्य जूतिं वृथा त्रीकृतं मिमते न गावः । परीणसं कृणुते
तिग्मशृङ्गो दिवा हरिर्ददृशे नक्तंमृजः ॥ ९॥ इंदुर्वाजी पवते
गोन्योधा इंद्रे सोमः सह इन्वन्मदाय । हन्ति रथो बाधते पर्य-
रातीर्वरिवः कृण्वन्वृजनस्य राजा ॥ १० ॥ १२ ॥ अध धारया
मध्वा पृचानस्तिरो रोमं पवते अद्रिदुग्धः । इंदुरिद्रस्य सख्यं
जुषाणो देवो देवस्य मत्सरो मदाय ॥ ११ ॥ अभि प्रियारिणं प-
वते पुनानो देवो देवानस्त्वेन रसेन पृंचन । इंदुर्धर्माण्यृतुषा
वसानो दश क्षिपो अथ्यत सानो अथे ॥ १२ ॥ वृषा शोणो
अभिकनिक्कदहा नदयन्नेति पृथिवीमुत द्यां । इंद्रस्येव वसुरा
शृण्व आजौ प्रचेतयन्नर्षेति वाचमेमां ॥ १३ ॥ रसाय्यः पयसा
पिन्वमान इरयन्नेषि मधुमंतमंशु । पवमानः संतनिमेषि
कृण्वन्निद्राय सोम परिपिच्यमानः ॥ १४ ॥ एवा पवस्व म-
दिरो मदायोदयाभस्य नमयन्वधत्तैः । परि वर्ण भरमाणो
रुशंतं गृध्नुनो अर्षे परि सोम सिक्तः ॥ १५ ॥ १६ ॥ जुष्टी न इंदो
सुपथां सुगान्युरौ पवस्व वरिवांसि कृण्वन् । घ्नेव वि-
घ्वन्दुरितानि विघ्नन्वधि णुना धन्व सानो अथे ॥ १६ ॥ वृ-
ष्टिं नो अर्षे दिव्यां जिगल्लुमिक्ठावती शंगयी जीरदानुं ।
स्तुकेव वीता धन्वा विचिन्वन्वधैरिमाँ अवराँ इंदो बायून्
॥ १७ ॥ यंषिं न वि र्थ यथितं पुनान ऋजुं च गातुं वृजिनं च
सोम । अत्यो न क्रंदो हरिरा सृजानो मयी देव धन्व पस्त्यावान्
॥ १८ ॥ जुष्टो मदाय देवतात इंदो परि णुना धन्व सानो अथे ।
सहसंधारः सुरभिरद्व्यः परि सव वाजसातो नृपते ॥ १९ ॥
अरुमानो येऽरुणा अयुक्ता अत्यासो न संसृजानासं आजौ ।

मानं सखायः दुःसमर्ष साकं प्र वदन्ति वाणं ॥८॥ सः रंहते उरु-
 ऽगायस्य जूतिं वृषां क्रीळतं मिमते न गावं परीणसं कृणुते
 तिग्मऽशृंगः दिवा हरिः ददृशे नक्तं चञ्जः ॥९॥ इंदुः बाजी पवते
 गोऽन्योधाः इंद्रे सोमः सहः इन्वन मदाय हन्ति रथाः बाधते परि
 अरातोः वरिवः कृण्वन् वृजनस्य राजा ॥१०॥१२॥ अध धारया
 मध्वा पृचानः तिरः रोमं पवते अद्रिऽदग्धः इंदुः इंद्रस्य सख्यं जु-
 पाणः देवः देवस्य भुत्सरः मदाय ॥११॥ अभि प्रियाणि पवते
 पुनानः देवः देवान स्वेन रसेन पंचन इंदुः धर्माणि क्षतुऽथा
 वसानः दशेक्षिपः अय्यत् सानौ अय्ये ॥१२॥ वृषां शोणः अभिऽक-
 निक्कदत् गाः नदयन् एति पृथिवी उत द्यां इंद्रस्यऽइव वसुः आ
 शृण्वे आजी प्रऽचेतयन् अपेति वार्चं आदुमां ॥१३॥ रसाय्यः पय-
 सा पिन्वमानः ईरयन् एपि मधुऽमंतं अंशुं पवमानः संऽतनिं
 एपि कृण्वन् इन्द्राय सोमं परिऽसिच्यमानः ॥१४॥ एव पवस्व
 मद्रिः मदाय उदऽग्राभस्य नमयन् वधऽस्त्रैः परि वरी भरमाणः
 रुशतं गय्युः नः अर्पे परि सोमं सिक्तः ॥१५॥१३॥ जुष्टी नः इंदो
 सुऽपथां सुऽगानिं उरी पवस्व वरिवांसि कृण्वन् पनाऽइव वि-
 ध्वक् दुःऽइतानिं विऽघ्नन् अधि क्षुनां धन्व सानौ अय्ये ॥१६॥
 वृष्टिं नः अर्पे दिव्यां जिगत्सुं इळाऽवती शंऽगयीं जीरऽदानुं
 स्तुकाऽइव वीता धन्व विऽचिन्वन् वंधून इमान् अवरान् इंदो
 वायून् ॥१७॥ यंथिं न विस्य यथितं पुनानः चञ्जं च गातुं वृजिनं
 च सोमं अत्यः न क्रतुः हरिः आसृजानः मर्ये देव धन्व पस्त्यऽवान्
 ॥१८॥ जुष्टः मदाय देवऽताति इंदो परि क्षुनां धन्व सानौ अय्ये स-
 हसं धारः सुरभिः अदव्यः परि स्रव वाजऽसातौ नृऽसह्ये ॥१९॥
 अरुमानः ये अरथाः अयुक्ताः अत्यासः न समृजानासः आजी

एते शुक्रासौ धन्वंति सोमा देवासस्ताँ उप याता पिबन्धे
 ॥ २० ॥ १४ ॥ एवा न इंदो अभि देववीतिं परि स्रव नभो अ-
 र्षेष्टमूषु । सोमो अस्मभ्यं कार्म्यं बृहंतं रयिं दंदातु वीरवतमुयं
 ॥ २१ ॥ तद्यद्यदी मनसो वेनतो वाग्ज्येष्ठस्य वा धर्मेणि क्षो-
 र्नीके । आदीमायन्वरेमा वावशाना जुष्टं पतिं कलशे गाव-
 इंदुं ॥ २२ ॥ प्र दानुदो दिव्यो दानुपिन्व ऋतमृताय पवते सु-
 मेधाः । धर्मा भुवद्भुज्यस्य राजा प्र रश्मिभिर्दृशभिर्भारि भूमं
 ॥ २३ ॥ पवित्रेभिः पर्वमानो नृचक्षा राजा देवानामुत म-
 न्यानां । क्षिता भुवद्रयिपती रयीणामृतं भरतुभृतं चार्विदुः
 ॥ २४ ॥ अर्वा इव श्रवसे सात्तिमर्जेद्रस्य बायोरभि वीति-
 मर्थे । स नः सहसा बृहतीरियो दा भवा सोम द्रविणोवि-
 त्पुनानः ॥ २५ ॥ १५ ॥ देवाव्यो नः परिविच्यमानाः क्षयं सुवीरं
 धन्वतु सोमाः । आयज्यवंः सुमतिं विश्ववारा होतारो न दि-
 वियजो मद्रतमाः ॥ २६ ॥ एवा देव देवताति पवस्व महे सोम
 परसे देवमानः । महश्चिद्धि प्सि हिताः समर्थे कृधि मुष्टाने
 रोदसी पुनानः ॥ २७ ॥ अश्वो न क्रदो वृषभिर्युजानः सिंहो न
 भीमो मनसो जवीयान् । अर्वाचीनैः पृथिभिर्ये रजिष्ठा आ
 पवस्व सीमनसं न इंदो ॥ २८ ॥ शतं धारा देवजाता असृष-
 न्सहस्रमेनाः कवयो मृजन्ति । इंदो सनिचं दिव आ पवस्व
 पुरएतासि महतो धनस्य ॥ २९ ॥ दिवो न सर्गो अससृषमहं
 राजा न मिचं प्र मिनाति धीरः । पितुर्न पुत्रः क्रतुभिर्यतान
 आ पवस्व विशे अस्या अजीतिं ॥ ३० ॥ १६ ॥ प्र ते धारा मधु-
 मतीरसृषन्वारान्यत्पूतो अत्येष्यान् । पर्वमान पवसे धाम
 गोनां जज्ञानः सूर्यमपिन्वो अर्कः ॥ ३१ ॥ कर्निक्कट्ठन् पंथा-

एते शुक्रासः धन्वंति सोमाः देवासः तान उप यात पिवंघे
 ॥२०॥१४॥ एव नः इंदो अभि देवऽवोतिं परि सृव नभः अर्णः च-
 सूपुं सोमः असभ्यं काम्यं बृहंतं रयिं ददातु वीरऽवतं उप ॥२१॥
 तदात् यदि मनसः वेनतः वाक् ज्येष्ठस्य वा धर्मं णि क्षोः अनीके
 आत ई आयन् वरं आ वावशानाः जुष्टं पतिं कलशं गावः इंदुं
 ॥२२॥ प्रदानुऽदः दिव्यः दानुऽपिन्वः श्रुतं श्रुताय पवते सुऽमेधाः
 धर्मा भुवत् बृजन्यस्य राजां प्र रश्मिऽभिः दृशऽभिः भारि भूमं
 ॥२३॥ पवित्रेभिः पवमानः नृऽचक्षाः राजा देवानां उत मर्त्यानां
 द्धिता भुवत् रयिऽपतिः रयीणां श्रुतं भरत् सुऽभृतं चारु इंदुः
 ॥२४॥ अर्वा नऽइव अयं से सातिं अर्च इंद्रस्य वायोः अभि वीतिं
 अर्प सः नः सहस्रा बृहतीः इयः दाः भव सोम द्रविणऽवित् पु-
 नानः ॥२५॥१५॥ देवऽअथ्यः नः परिऽसिच्यमानाः क्षयं सुऽवीरं
 धन्वंतु सोमाः आऽयज्यवः सुऽमतिं विश्वऽवाराः होतारः न दि-
 विऽयजः मंद्रऽतमाः ॥२६॥ एव देव देवऽताते पवस्व महे सोम
 पारसे देवऽपानः महः चित् हि स्मसि हिताः सऽमये कृधि सु-
 ऽस्थाने रोदसी पुनानः ॥२७॥ अश्वः न क्रदः वृषऽभिः युजानः
 सिंहः न भीमः मनसः जवीयान् अर्वाचीनैः पृषिऽभिः येरजिष्ठाः
 आ पवस्व सौमनसं नः इंदो ॥२८॥ श्रुतं धाराः देवऽजाताः असृ-
 यन् सहस्र एनाः कवयः मृजंति इंदो सनिचं दिवः आ पवस्व पुरः
 ऽएता असि महतः धनस्य ॥२९॥ दिवः न सर्गाः असृसृयं अर्हा रा-
 जा न मित्रं प्र मिनाति धीरः पितुः न पुत्रः क्रतुऽभिः यतानः आ
 पवस्व विशे अस्य अर्जीतिं ॥३०॥१६॥ प्र ते धाराः मधुऽमतीः अ-
 सृयन् चारान् यत् पूतः अतिऽएषिं अयान् पवमान पवसे धामं
 गोनां जज्ञानः सूर्य अपिन्वः अर्कैः ॥३१॥ कर्नि क्रदत् अनु पंथां

मृतस्य शुक्रो वि भास्यमृतस्य धाम । स इंद्राय पवसे मत्स-
 र्वान्हिन्वानो वाचं मतिभिः कवीनां ॥ ३२ ॥ दिव्यः सुपर्णो-
 ऽव चक्षि सोमं पिबन्धाराः कर्मणा देववीती । एदो विश
 कलशं सोमधानं क्रंदन्निहि सूर्यस्योप रश्मिं ॥ ३३ ॥ तिस्रो
 वाचं ईरयति प्र वह्निर्ऋतस्य धीतिं ब्रह्मणो मनीषां । गावो
 यन्ति गोपतिं पृच्छमानाः सोमं यन्ति मृतयो वावशानाः ॥ ३४ ॥
 सोमं गावो धेनवो वावशानाः सोमं विप्रा मतिभिः पृच्छ-
 मानाः । सोमः सुतः पूयते अज्यमानः सोमं अर्कास्त्रिष्टुभः सं
 नवंते ॥ ३५ ॥ १७ ॥ एवा नः सोम परिपिच्यमान आ पवस्व
 पूयमानः स्वस्ति । इंद्रमा विश बृहता रवेण वर्धया वार्ष
 जिनया पुरंधि ॥ ३६ ॥ आ जागृविर्विप्रं ऋता मंतीनां सोमः
 पुनानो असदच्चमूषं । सपति यं मिथुनासो निकामा अध्व-
 र्यवो रथिरासः सुहस्ताः ॥ ३७ ॥ स पुनान उप सूरं न धातोमे
 अम्रा रोदसी वि ष आवः । प्रिया चिद्यस्य प्रियसासं कृती स
 तू धनं कारिणे न प्र यंसत ॥ ३८ ॥ स वर्धिता वर्धनः पूयमानः
 सोमो मीढ्वं अभि नो ज्योतिषावीत । येना नः पूर्वं पितरः पदु-
 ज्ञाः स्वर्विदो अभि गा अद्रिमुष्णन् ॥ ३९ ॥ अक्रान्तसुद्रः प्रथमे
 विधर्मजनयन्प्रजा भुवनस्य राजा । वृषा पवित्रे अधि सानो
 अय्ये बृहत्सोमो वावृषे सुवान इंद्रुः ॥ ४० ॥ १८ ॥ महत्तत्सोमो
 भहिपथंकारापां यद्रभोऽबृणीत देवान् । अदधादिद्रे पवंमान
 खोजोऽर्जनयत्सूर्ये ज्योतिरिंद्रुः ॥ ४१ ॥ मत्सि वायुमिष्टये राधसे
 च मत्सि मित्रावरुणा पूयमानः । मत्सि शर्धो मारुतं मत्सि दे-
 वान्मत्सि द्यावापृथिवी देव सोम ॥ ४२ ॥ ऋजुः पवस्व वृजिनस्य
 हंतापामीवां वार्धमानो मृधश्च । अभिथीण्ययः पयंसाभि

चतस्य शुक्रः विभासि अमृतस्य धामं सः इंद्राय पवसे मत्सर-
 ऽवान् हिन्वानः वार्चं मतिऽभिः कवीनां ॥३२॥ दिव्यः सुऽपूर्यः
 अवचक्षि सोम पिबन् धाराः कर्मणा देवऽवीती आ इंद्रो विश-
 कलणं सोमऽधानं क्रंदन इहि सूर्यस्य उप रश्मिं ॥३३॥ तिस्रः वा-
 चः इरयति प्र वह्निः चतस्य धीतिं ब्रह्मणः मनीषां गावः यंति
 गोऽपंति पृच्छमानाः सोमं यंति मयः वावशानाः ॥३४॥ सोमं
 गावः धेनवः वावशानाः सोमं विप्राः मतिऽभिः पृच्छमानाः
 सोमः सुतः पूयते अज्यमानः सोमे अर्काः बिऽस्तुभः सं नवन्ते
 ॥३५॥ १७॥ एव नः सोम परिऽसिच्यमानः आ पवस्व पूयमानः
 स्वस्ति इंद्र आ विश बृहता रवेण वर्धय वार्चं जनयं पुंऽधि ॥३६॥
 आ जागृविः विप्रः चता मतीनां सोमः पुनानः असदत् चमूपं
 सपंति यं मिषुनासः निऽकामाः अध्वर्यवः रश्मिरासः सुऽहस्ताः
 ॥३७॥ सः पुनानः उपसूरे न धाता आ उभे अमाः रोदसी विसः
 आवः० प्रिया चित् यस्य प्रियसासः ऊती सः तु धनं कारिणेन प्र
 यंसत् ॥३८॥ सः वर्धिता वर्धनः पूयमानः सोमः मीढ्वान् अभिनः
 ज्योतिषा आवीत येन नः पूर्वे पितरः पदऽज्ञाः स्वऽविदः अभि
 गाः अर्द्रि उष्णन् ॥३९॥ अक्रान् समुद्रः प्रथमे विऽधर्मन जनयन्
 प्रऽजाः भुवनस्य राजा वृषा पवित्रे अधिसानी शब्धे बृहत् सोमः
 ववृधे सुवान् इंद्रुः ॥४०॥ १८॥ महत्तत् सोमः महिषः चकार अपां
 यत् गर्भः अवृणीत देवान् अदधात् इंद्रं पर्वमानः श्योजः अज-
 नयत् सूर्ये ज्योतिः इंद्रुः ॥४१॥ मत्ति वायुं इष्टये राधसे च मत्ति
 मिवावरुणा पूयमानः मत्ति शर्धः मारुतं मत्ति देवान् मत्ति
 द्यावापृथिवी देव सोम ॥४२॥ अजुः पवस्व वृजिनस्य हुंता अपं
 अभीवां वार्धमानः मृधः च अभिऽथीणन् पयः पयसा अभि

गोनामिंद्रस्य त्वं तव वयं सखायः ॥ ४३ ॥ मध्वः मूर्धं पवस्व वस्व
उत्सं वीरं च न आ पवस्वा भर्गं च । स्वदुस्त्वेद्राय पवमान इंदो
रयिं च न आ पवस्वा समुद्रात् ॥ ४४ ॥ सोमः सुतो धारयात्यो
न हित्वा सिंधुर्न निखमभि वाज्यंक्षाः । आ योनिं वर्यमस-
दपुनानः समिंदुर्गोभिस्सरत्समद्भिः ॥ ४५ ॥ १९ ॥ एष स्य ते
पवत इंद्र सोमश्चमूषु धीर उशते तवस्वान् । स्वर्चक्षा रथिरः
सत्यश्रुषः कामो न यो देवयतामसर्जि ॥ ४६ ॥ एष प्रत्नेन व-
यंसा पुनानस्तिरो बपीसि दुहितुर्दधानः । वसानः शर्म बिबर्ह-
थमप्सु होतैव याति समनेषु रेभन् ॥ ४७ ॥ नू नस्त्वं रथिरो
देव सोम परि स्रव चम्बोः पूयमानः । अप्सु स्वादिष्ठो मधुमो
अृतावा देवो न यः संविता सत्यमन्वा ॥ ४८ ॥ अभि वायुं
धीत्यपौ गृणानोऽभि मित्रावरुणा पूयमानः । अभी नरं धी-
ज्वनं रथेष्ठामभीद्रं वृषणं वज्रवाहुं ॥ ४९ ॥ अभि वस्ता सुवस-
नान्यर्षाभि धेनूः सुदुधाः पूयमानः । अभि चंद्रा भर्तवे नो
हिरण्याभ्यश्चान्रथिनो देव सोम ॥ ५० ॥ २० ॥ अभी नो अर्षे
दिव्या वसून् अभि विश्वा पार्थिवा पूयमानः । अभि येन द्रवि-
णमश्रवाणाभ्यर्षेयं जमदग्निवक्त्रः ॥ ५१ ॥ अया पवा पवस्वि-
ना वसूनि मांश्चत्वं इंदो सरसि प्र धन्व । ब्रह्मश्चिदत्र वातो न
जूतः पुंस्रमेधश्चित्तकंवे नरं दात ॥ ५२ ॥ उत न एना पवया पव-
स्वाधिं श्रुते श्रवायस्य तीर्थे । पृथिं सहस्रां नैगुतो वसूनि वृष्टं
न प्रकं धूनवद्रणाय ॥ ५३ ॥ महीमे अस्य वृषनाम श्रूये मांश्चत्वे
वा पृश्ने वा वर्धवे । अस्तापयन्निगुतः स्नेहयच्चापामित्रां
अपाचितो अचेतः ॥ ५४ ॥ सं ची पविचा विततान्येष-
न्वेकं धावसि पूयमानः । असि भगो असि दाचस्य दा-

गोनां इंद्रस्य त्वं तव वयं सखायः ॥ ४३ ॥ मध्वः सूर्द पवस्व वस्वः
उत्सं वीरं च नः आ पवस्व भर्गं च स्वदस्व इंद्राय पवमानः इंद्रो
रयिं च नः आ पवस्व समुद्रात् ॥ ४४ ॥ सोमः सुतः धारया अत्यः न
हित्वा सिंधुः न निम्नं अभि वाजी अक्षाः आ योनिं वयं असदत्
पुनानः सं इंद्रुः गोभिः असृत् सं अत्तुभिः ॥ ४५ ॥ १९॥ एषः स्यः ते
पवते इंद्र सोमः च मूपुं धीरः उशते तव स्वान स्वः चक्षाः रथिरः
सत्यः पुष्पः कामः न नः देवः यतां असर्जि ॥ ४६ ॥ एषः प्रत्नेन व-
यसा पुनानः तिरः वपीसि दुहितुः दधानः वसानः शर्म चिः वरुणं
अप्सु सु होताः इव याति समने पुरेभन ॥ ४७ ॥ नु नः त्वं रथिरः देव
सोम परि स्रव चम्बोः पूयमानः अप्सु स्वादिष्ठः मधुः मान
ऋतः वा देवः न यः सविता सत्यः मन्मा ॥ ४८ ॥ अभि वायुं वीती
अपं गृणानः अभि मिचावरुणा पूयमानः अभि नरं धीः जवनं
रथेः स्यां अभि इंद्रं वृषणं वज्रं वाहुं ॥ ४९ ॥ अभि वस्त्रां सुः वस-
नानि अपं अभि धेनूः सुः दुघाः पूयमानः अभि चंद्रा भर्तवे नः
हिरण्या अभि अश्वान् रथिनः देव सोम ॥ ५० ॥ २० ॥ अभि नः अपं
दिव्या वसूनि अभि विश्वां पार्थिवा पूयमानः अभि येन द्रविणं
अश्व वाम अभि आप्येयं जमदग्निः वतनः ॥ ५१ ॥ अया पवा पवस्व
एना वसूनि मांश्च ते इंद्रो सरसि मध्वं व्रधः चित् अच वातः न
जुतः पुरुः मेघः चित् तर्कवे नरं दात ॥ ५२ ॥ उत नः एना पवया प-
वस्व अधि श्रुते श्रवाय्यस्य तीर्थे पटिं सहस्रां नैगुतः वसूनि वृषं
न पक्कं धून वत् रणां ॥ ५३ ॥ महि इमे अस्य वृषनामं शूषे मांश्च ते
वा पृशने वा वधचे अस्वापयत् निः सुगुतः स्नेहयत् च अपं अमि-
चान् अपं अचितः अच इतः ॥ ५४ ॥ तं ची पविचा विः तंतानि
एपि अन्तु एकं धावसि पूयमानः असि भगः असि दाचस्य दा-

तासि मघवा मघवद्वा इंदो ॥ ५५ ॥ २१ ॥ एष विश्ववित्पवते मनीषी
 सोमो विश्वस्य भुवनस्य राजा । दुष्साँ इरयन्विदयेष्विदुर्वि वारः
 सव्यं समयाति याति ॥ ५६ ॥ इंदुं रिहंति महिषा अदब्धाः पदेरेभंति
 कवयो न गृध्राः । हिन्वंति धीरा दुशभिः क्षिपाभिः समैजते रूप-
 मपां रसेन ॥ ५७ ॥ त्वया वयं पवमानेन सोमभरे कृतं विचिनुयाम
 शश्वत । तन्नो मित्रो वरुणो मामहंतामदितिः सिंधुः पृथिवी उत
 द्यौः ॥ ५८ ॥ २२ ॥

॥ ९८ ॥ १-१२ अथरीय अजिष्ठा च ॥ यवमानः सोमः ॥ १-१०. १२ अशुष्टुप ॥
 ११ बृहती ॥

॥ ९८ ॥ अग्नि नो वाजसातमं रयिमर्षं पुरुस्पृहं । इंदो सहस्र-
 भर्णसं तुविद्युन्नं विभ्वासहं ॥ १ ॥ परि य सुवानो अव्ययं रथे
 न वमोष्यत । इंदुरभि दुणां हितो हिया नो धाराभिरक्षाः ॥ २ ॥
 परि य सुवानो अक्षा इंदुरथे मदच्युतः । धारा य ऊर्ध्वो अ-
 ध्वरे भ्राजा नैति गव्ययुः ॥ ३ ॥ स हि त्वं देव शश्वते वसु मतीय
 दाणुषे । इंदो सहस्रिणं रयिं शतात्मानं विवाससि ॥ ४ ॥ वयं
 ते अस्य वृचहन्वसो वस्वः पुरुस्पृहः । नि नेदिष्ठतमा इपः
 स्याम सुस्रत्याग्निगो ॥ ५ ॥ द्विर्य पंच स्वयंशसं स्वसारो अद्रिं-
 संहतं । प्रियमिंद्रस्य काम्यं प्रजापयंत्यूर्मिखं ॥ ६ ॥ २३ ॥ परि त्वं
 हर्येत हरिं यभुं पुनंति वारेण । यो देवान्विष्याँ इत्परि मदेन
 सह गच्छति ॥ ७ ॥ अस्य वो ह्यवसा मांतो दक्षसार्धनं । यः सू-
 रिषु श्रवो बृहद्ध्ये स्वर्णे हर्येतः ॥ ८ ॥ स वा यज्ञेषु मानवी
 इंदुर्जनिष्ट रोदसी । देवो देवी गिरिष्ठा असेधन्तं तुविष्वणि
 ॥ ९ ॥ इंद्राय सोम पातवे वृचमे परि पिच्यसे । नरे च दक्षिणा-
 वते देवाय सद्नासदे ॥ १० ॥ ते प्रन्नासो व्युष्टिषु सोमाः पवित्रे
 अक्षरन् । अपमोष्यतः सन्नतहुरिधितः प्रातस्तौ अप्रचेतसः ॥ ११ ॥

ता असिं मघऽवा मघवतऽभ्यः इंदो ॥५५॥२१॥ एषः विश्वऽवित
पवते मनीषी सोमः विश्वस्य भुवनस्य राजा द्रुप्तान् ईरयन् वि-
दथेषु इंदुः वि वारं अयं समया अति याति ॥५६॥ इंदुं रिहंति
महिषाः अदव्याः पदे रेभंति कवयः न गृध्राः हिन्वंति धीराः दश-
ऽभिः क्षिपाभिः सं अंजते रूपं अपां रसेन ॥५७॥ त्वया वयं पव-
मानेन सोम भरे कृतं वि चिनुयाम शश्वत तत् नः मित्रः वरुणः
ममहंता अदितिः सिंधुः पृथिवी उत द्यौः ॥५८॥ २२ ॥

॥९८॥ अभिनः वाजऽसातमं रयिं अर्घ्यं पुरुऽस्पृहं इंदो सहस्र-
ऽभर्यसं तुविऽद्युधं विश्वऽसहं ॥१॥ परिस्यः सुवानः अव्ययं रथे न
वमं अव्यत इंदुः अभि दुणा हितः हियानः धाराभिः अक्षाः ॥२॥
परिस्यः सुवानः अक्षाः इंदुः अव्यं मदऽच्युतः धारा यः ऊर्ध्वः अ-
ध्वरे भ्राजा न एति गव्यऽयुः ॥३॥ सः हि त्वं देव शश्वते वसुं मतीय
दाणुये इंदो सहस्रिणं रयिं शतऽआत्मानं विवाससि ॥४॥ वयं ते
अस्य वृचऽहन् वसो वस्वः पुरुऽस्पृहः नि नेदिष्ठऽतमाः इपः
स्यामं सुमस्य अग्निऽगो ॥५॥ द्विः यं पंच स्वऽयं शसं स्वसारः अ-
द्रिऽसंहतं प्रियं इंद्रस्य काम्यं प्रऽस्त्रापयति ऊर्मिणं ॥६॥ २३ ॥ परि
त्यं हर्यतं हरि बभ्रुं पुनंति वारेण यः देवान् विश्वान् इत परि मदेन
सह गच्छति ॥७॥ अस्य वः हि अवसा पातः दृष्टऽसाधनं यः सूरिषु
श्रवः बृहत् दुधे स्वः न हर्यतः ॥८॥ सः वां यज्ञेषु मानवी इंदुः जनिष्ट
रोदसी देवः देवी गिरिऽस्थाः असेधनं तुविऽस्वनि ॥९॥ इंद्राय
सोम पातं वे वृचऽमे परिसिच्यसे नरे च दक्षिणाऽवते देवाय स-
दुनऽसदे ॥१०॥ ते मृत्नासः विऽउष्टिषु सोमाः पवित्रं अक्षरन्
अपऽप्रोथतः सनुतः दुरुऽचितः प्रातः तान् अम्रऽचेतसः ॥११॥

तं संखायः पुरोरुचं यूयं वयं च सूरयः । अश्याम वाजंगंथं
सनेम वाजपस्त्यं ॥ १२ ॥ २४ ॥

॥ ९९ ॥ १-८ रेभमून् काशपी ॥ पवमानः सोमः ॥ १ बृहती । २-८ अनुष्टुप् ॥

॥ ९९ ॥ आ हयैताय धृष्णवे धनुस्तन्वति पौंस्यं । शुक्रां व-
यंत्यसुराय निरिंजं विषामये महीयुवं ॥ १ ॥ अध स्या परि-
ष्कृतो वाजो अभि प्र गाहते । यदी विवस्वतो धियो हरि
हिन्वंति यातवे ॥ २ ॥ तमस्य मर्जयामसि मदो य ईदृपातमः ।
य गावं आसभिर्दधुः पुरा नूनं च सूरयः ॥ ३ ॥ तं गाथया पु-
राण्या पुनानमभ्यनूपत । चतो कृपंत धीतयो देवानां नाम
विभ्रंतीः ॥ ४ ॥ तमुक्षमाणमप्यये वारं पुनंति धणैसिं । दूतं न
पूर्वेचिन्तय आ शसते मनोपिणः ॥ ५ ॥ २५ ॥ स पुनानो म-
दितंमः सोमश्चमूपुं सीदति । पृणौ न रेत आदधत्यतिर्वचस्यते
धियः ॥ ६ ॥ स मृज्यते सुकर्मभिर्देवो देवेभ्यः सुतः । विदे यदासु
संददिर्मेहीरपो वि गाहते ॥ ७ ॥ सुत ईदो पवित्र आ नृभिर्मतो
वि नीयसे । इंद्राय मत्सरितमश्चमूष्वा नि पीदसि ॥ ८ ॥ २६ ॥

॥ १०० ॥ १-९ रेभमून् काशपी ॥ पवमानः सोमः ॥ अनुष्टुप् ॥

॥ १०० ॥ अभी नवंते अदुहः प्रियमिंद्रस्य काम्यं । वासं नपूर्वं
आयुनि जातं रिहंति मातरः ॥ १ ॥ पुनान ईदुवा भरसोमं द्विर्वहसं
रयिं । त्वं वसूनि पुषसि विश्वानि दाशुषो गृहे ॥ २ ॥ त्वं धिर्य मनो-
युजं सृजा वृष्टिं न तन्यतुः । त्वं वसूनि पार्थिवा दिव्या च सोम पु-
षसि ॥ ३ ॥ परिते जिग्युषो यथा धारां सुतस्य धावति । रंहमाणा
व्यपृष्यं वारं वाजीवं सानसिः ॥ ४ ॥ ऋत्वे दक्षाय नः कवे पर्वस्व
सोम धारया । इंद्राय यातवे सुतो मित्राय वरुणाय च ॥ ५ ॥ २७ ॥
पर्वस्व वाजसातमः पवित्रे धारया सुतः । इंद्राय सोमं विष्णवे

अ० ७. अ० ४. व० २८.] ॥ २४९ ॥ [म० ९. अ० ६. सू० १००.

तं सखायः पुरःऽरुचं यूयं वयं च सूरयः अश्यामं वाजंऽगंध्यं सनेमं
वाजंऽपस्त्यं ॥ १२ ॥ २४ ॥

॥ ९९ ॥ आ हर्यताय धृष्णवे धनुः तन्वंति पौंस्यं शुक्रां वयंति
असुराय निःऽनिजं विषां अये महीयुवः ॥ १ ॥ अध द्या परि-
ऽकृतः वाजान् अभिमगाहते यदि विवस्वतः धियः हरिं हिन्वं-
ति यातवे ॥ २ ॥ तं अस्य मर्जयामसि मदः यः इंद्रोऽपातमः यं गावः
आसऽभिः दधुः पुरा नूनं च सूरयः ॥ ३ ॥ तं गार्धया पुराण्या पुनानं
अभि अनुपत उतो कृपंत धीतयः देवानां नाम विभ्रंती ॥ ४ ॥ तं
उक्षमाणं अय्यये वारं पुनंति धर्णे सिं दूतं न पूर्वोऽचिंत्तये आ शा-
सते मनीषिणः ॥ ५ ॥ २५ ॥ सः पुनानः मदिनऽतमः सोमः चमूपुं सी-
दति पशौ न रेतः आऽदधत पतिः वचस्यते धियः ॥ ६ ॥ सः मृज्यते
सुकर्मऽभिः देवः देवेभ्यः सुतः विदे यत् आसु संऽददिः महीः अपः
विगाहते ॥ ७ ॥ सुतः इंद्रो पवित्रे आ नृऽभिः यतः विनीयसे इंद्राय
मत्सरिनऽतमः चमूपुं आ नि सीदसि ॥ ८ ॥ २६ ॥

॥ १०० ॥ अभिनवंते अद्रुहः प्रियं इंद्रस्य काम्यं वत्सं न पूर्वे आ-
युनि जातं रिहंति मातरः ॥ १ ॥ पुनानः इंद्रो आ भर सोमं द्विऽवर्हसं
रयिं त्वं वसूनि पुष्यसि विश्वानि दाणुषः गृहे ॥ २ ॥ त्वं धियं मनः-
ऽयुजं सृज वृष्टिं न तन्यतुः त्वं वसूनि पार्थिवा दिव्या च सोम
पुष्यसि ॥ ३ ॥ परि ते जिग्युषः यथा धारां सुतस्य धावति रंहमाणा
विअय्यये वारं वाजीऽइव सानसि ॥ ४ ॥ ऋत्वे दद्याय नः कवे पव-
स्व सोम धारया इंद्राय पातवे सुतः मित्राय वरुणाय च ॥ ५ ॥ २७ ॥
पवस्व वाजऽसातमः पवित्रे धारया सुतः इंद्राय सोमं विष्णवे

देवेभ्यो मधुमत्तमः ॥ ६ ॥ त्वां रिहन्ति मातरो हरिं पवित्रं अद्रुहः ।
वत्सं जातं न धेनवः पर्वमानं विधर्मणि ॥ ७ ॥ पर्वमानं महि श्रव-
श्चित्रेभिर्यासिरश्मिभिः । शर्धन्तर्मांसि जिघ्रसे विश्वानि दाशुं पो-
गृहे ॥ ८ ॥ त्वं द्यां च महिषत पृथिवीं चातिजग्धिषे । प्रति द्रापिम-
मुचथाः पर्वमानं महित्वना ॥ ९ ॥ २६ ॥ ४ ॥

॥ १०१ ॥ १-३ चधीयुः आवाधिः । ४-६ ययातिर्नाजयः । ७-९ नरूपो मानवः ।
१०-१२ मनुः सावरणः । १३-१६ प्रज्ञापतिः । पर्वमानः सोमः । १. ४-१६
अबुधम् । २. ३ गायत्री ।

॥ १०१ ॥ पुरोजिती वो अंधंसः सुताय मादयित्व वै । अपश्चानं
अधिष्टनसखायो दीर्घजिह्वौ ॥ १ ॥ यो धारया पावकं या परिप्रस्य-
दन्ते सुतः । इंदुरश्वो न कृत्स्नः ॥ २ ॥ तं दुरोर्पमभी नरः सोमं विश्वाच्या
धिया । यज्ञं हिंन्वन्त्यद्रिभिः ॥ ३ ॥ सुतासो मधुमत्तमाः सोमा इन्द्राय
मंदिनः । पवित्रवंतो अक्षरदेवान्गच्छंतु वो मदाः ॥ ४ ॥ इंदुरि-
द्राय पवत इति देवासो अब्रुवन् । वाचस्पतिर्मखस्यते विश्वस्ये-
शानं ओजसा ॥ ५ ॥ १ ॥ सहसंधारः पवते समुद्रो वाचमीखयः ।
सोमः पतीं रयीणां सखेद्रस्य दिवेदिवे ॥ ६ ॥ अयं पूषा रयिर्भगः
सोमः पुनानो अर्पति । पतिर्विश्वस्य भूमनो अख्यद्रोदसी उभे
॥ ७ ॥ समुं प्रिया अनूपत गावो मदाय घृष्वयः । सोमांसः कृण्वते
पथः पर्वमानास इंदवः ॥ ८ ॥ यश्चो जिघ्रस्तमा भर्ष पर्वमानं अवा-
र्य । यः पंच चर्षणीरभि रयिं येन वर्नामहे ॥ ९ ॥ सोमाः पवंत
इंदवोऽस्मभ्यं गातुवित्तमाः । मिवाः सुवाना अरेपसं स्वाध्वः
स्वविदः ॥ १० ॥ २ ॥ सुष्वाणासो व्यद्रिभिश्चिताना गोरधित्वचि ।
उपमसभ्यमभितः समस्वरन्वसुविदः ॥ ११ ॥ एते पूता विप-
श्चितः सोमासो दद्याशिरः । सूर्यासो न दर्शतासो जिगत्नवो
ध्रुवा घृते ॥ १२ ॥ प्र सुन्वानस्याधंसो मतो न वृत तद्वचः । अप-

देवेभ्यः मधुमतऽतमः ॥ ६ ॥ त्वां रिहन्ति मातरः हरि पवित्रे अद्रुहः
 वत्सं जातं न धेनवः पर्वमान विधर्मणि ॥ ७ ॥ पर्वमान महि श्रवः
 चित्रेभिः यासि रश्मिभिः शर्धेन तमांसि जिघ्रसे विश्वानि दा-
 शुपः गृहे ॥ ८ ॥ त्वं द्यां च महिऽवृत् पृथिवी च अति जभिमे प्रति
 द्रापि अमुंचयाः पर्वमान महिऽत्सना ॥ ९ ॥ २६ ॥ ४ ॥

॥ १०१ ॥ पुरऽजिती वः अंधसः सुताय मादयित्वे अपं श्वानं
 अघिष्टन सखायः दीर्घेऽजिह्वी ॥ १ ॥ यः धारया पावकया परि-
 ऽप्रस्यंदते सुतः इंदुः अश्वः न कृत्यः ॥ २ ॥ तं दुरोर्य अभि नरः सोमं
 विश्वाच्या धिया यज्ञं हिन्वन्ति अद्रिऽभिः ॥ ३ ॥ सुतासः मधुमत-
 ऽतमाः सोमाः इन्द्राय मंदिनः पवित्रं वतः अक्षरन् देवान् ग-
 च्छन्तु वः मदाः ॥ ४ ॥ इंदुः इन्द्राय पवते इति देवासः अघ्नवन् वाचः
 पतिः मखस्यते विश्वस्य ईशानः ओजसा ॥ ५ ॥ १ ॥ सहस्रं धार-
 पवते समुद्रः वाचं ऽईखयः सोमः पतिः रयीणां सखा इंद्रस्य दिवे-
 ऽदिवे ॥ ६ ॥ अयं पूषा रयिः भगः सोमः पुनानः अर्पति पतिः वि-
 श्वस्य भूमनः वि अख्यत् रोदसी उभे ॥ ७ ॥ सं ऊं प्रियाः अनूपत्
 गावः मदाय घृष्वयः सोमांसः कृण्वते पथः पर्वमानासः इंदवः
 ॥ ८ ॥ यः ओजिष्ठः तं आभर पर्वमान श्रवार्ययः पंच चर्षणीः अभि
 रयिं येन वनामहे ॥ ९ ॥ सोमाः पवते इंदवः अस्मभ्यं गातुवि-
 तऽतमाः मिचाः सुवानाः अरेपसः सुऽआध्यः स्वऽविदः ॥ १० ॥ २ ॥
 सुऽस्वानासः वि अद्रिऽभिः चितानाः गोः अधि त्वचि इपं
 अस्मभ्यं अभितः सं अस्वरन् वसुऽविदः ॥ ११ ॥ एते पूताः विपः-
 ऽचितः सोमांसः दधिऽआशिरः सूर्यांसः न दर्शतासः जिगत्नवः
 भ्रुवाः घृते ॥ १२ ॥ प्र सुन्वानस्य अंधसः मतैः न वृत् तत् वचः अपं

ध्वानमराधसं हुता मुखं न भृगवः ॥ १३ ॥ आ जामिरक्ते अव्यत
भुजे न पुत्र ओरण्योः । सरञ्ज्जारो न योषणां वरो न योनिमासदं
॥ १४ ॥ स वीरो दक्षसाधनो वि यस्तस्तंभ रोदसी । हरिः प-
वित्रे अव्यत वेधा न योनिमासदं ॥ १५ ॥ अव्यो वारंभिः पवते
सोमो गये अधि त्वचि । कनिक्कदुदृषा हरिरिंद्रस्याभ्येति
निष्कृतं ॥ १६ ॥ ३ ॥

॥ १०२ ॥ १-८ चितः ॥ पवमानः सोमः ॥ उष्णिक् ॥

॥ १०२ ॥ आणा शिशुर्महीनां हिन्वन्नृतस्य दीधितिं ।
विश्वा परि प्रिया भुवदधं हिता ॥ १ ॥ उप चित्तस्य पा-
योऽर्भक्त यजुहा पदं । यज्ञस्य सप्त धामभिरधं प्रियं ॥ २ ॥
त्रीणि चित्तस्य धारया पृष्ठेष्वेरया रुयिं । मिमीति अस्य यो-
जना वि सुक्ततुः ॥ ३ ॥ जज्ञानं सप्त मातरौ वेधामशासत
श्रिये । अयं ध्रुवो रयीणां चिकेत यत् ॥ ४ ॥ अस्य व्रते स-
जोषसो विश्वे देवासो अद्रुहः । स्याहा भवंति रंतयो जुषंत
यत् ॥ ५ ॥ ४ ॥ यमी गर्भमृतावृषो हृशे चारुमर्जीजनन् । कविं
मंहिष्ठमध्वरे पुंरुस्पृहं ॥ ६ ॥ समीचीने अभि त्मना यद्भी
क्षुतस्य मातरा । तन्वाना यज्ञमानुष्यदंजते ॥ ७ ॥ क्रत्वा
शुक्तेभिरक्षभिर्क्षुण्णोरपं व्रजं दिवः । हिन्वन्नृतस्य दीधितिं
माध्वरे ॥ ८ ॥ ५ ॥

॥ १०३ ॥ १-६ हित आण्यः ॥ पवमानः सोमः ॥ उष्णिक् ॥

॥ १०३ ॥ प्र पुनानाय वेधसे सोमाय वच उद्यतं । भृतिं न
भरा मतिभिर्जुजोषते ॥ १ ॥ परि वाराण्यव्यया गोभिरंजानो
अर्षेति । त्री धधस्थां पुनानः कृणुते हरिः ॥ २ ॥ परि कोशं
मधुश्रुतमव्यये वारं अर्षेति । अभि वाणीर्क्षुणीणां सप्त

अ० ७. अ० ५. व० ६.] ॥ २५१ ॥ [म० ८. अ० ६. सू० १०३.

श्वानं अराधसं हत मुखं न भृगवः ॥ १३ ॥ आ जामिः अत्के अव्यत
भुजेन पुचः ओरण्योः सरत जाः न योयणां वः न योनिं आऽसदं
॥ १४ ॥ सः वीरः दुष्टाऽसार्धनः वि यः तस्तंभ रोदसी हरिः पवित्रं
अव्यत वेधाः न योनिं आऽसदं ॥ १५ ॥ अयं वारंभिः पवते सोमः
गव्ये अधित्वचिकनि क्रदा वृषा हरिः इंद्रस्य अभि एति निःऽकृतं
॥ १६ ॥ ३ ॥

॥ १०२ ॥ आणा शिषुः महीनां हिन्वन् ऋतस्य दीधितिं
विश्वं परि प्रिया भुवत् अयं द्विता ॥ १ ॥ उप चित्तस्य पाप्योः
अभक्त यत् गुहा पदं यज्ञस्य सप्त धामऽभिः अयं प्रियं ॥ २ ॥
घीणिं चित्तस्य धारया पृष्ठेषु आ ईरय रयिं मिमीते अस्य यो-
जना यि सुऽक्तुः ॥ ३ ॥ जज्ञानं सप्त मातरं वेधां अशासत्
थ्रिये अयं ध्रुवः रयीणां चिकेत यत् ॥ ४ ॥ अस्य घृते सऽजो-
पसः विश्वे देवासः अदुहः स्पर्हाः भवंति रतयः जुषतं यत्
॥ ५ ॥ ४ ॥ यं ईं गर्भं ऋतऽवृधः दृशे चारुं अजीजनन् कविं मं-
हिष्ठं अध्वरे पुरुऽस्पृहं ॥ ६ ॥ संऽईचीनि० अभि त्मनां यही
ऋतस्य मातरां तन्वानाः यज्ञं आनुपक् यत् अंजते ॥ ७ ॥ क्रत्वा
शुक्लेभिः अक्षऽभिः क्षुणोः अपं व्रजं दिवः हिन्वन् ऋतस्य
दीधितिं म अध्वरे ॥ ८ ॥ ५ ॥

॥ १०३ ॥ म पुनानाय वेधसे सोमाय वचः उत्तऽयतं भृतिं न
भर् मतिऽभिः जुजोषते ॥ १ ॥ परि वाराणि अव्यया गोभिः अं-
जानः अर्पति ची सधऽस्यां पुनानः कृणुते हरिः ॥ २ ॥ परि कोशं
मधुऽक्षुतं अव्यये वारं अर्पति अभि वारणीः क्षुणीणां सप्त

नूपत ॥३॥ परि शेता मंतीनां विश्वदेवो अदाभ्यः । सोमः पुना-
नश्चम्बोर्विशदरिः ॥४॥ परि देवीरनु स्वधा इद्रेण याहि सरथं ।
पुनानो वाघडाघद्भिस्मर्त्यः ॥५॥ परि सप्तिर्न वाजयुर्देवो दे-
वेभ्यः सुतः । व्यानृणिः पवमानो वि धावति ॥६॥ ६ ॥ ६ ॥

॥ १०४ ॥ १-ई पर्वतगारदो वे जिषडिन्वो वा काश्चप्यावप्सरसी ॥ पवमानः ।
सोमः ॥ उष्णिक् ॥

॥ १०४ ॥ सखाय आ नि षोदत पुनानाय प्र गांयत । शिर्षु
न यज्ञैः परि भूपत धिये ॥१॥ समो वृत्सं न मातृभिः सृजतां
गयसाधनं । देवाय्यं मर्दमभि द्विशवसं ॥२॥ पुनातां दक्षसा-
धनं यथा शधीय वीतये । यथा मित्राय वरुणाय शंतमः
॥३॥ अस्मभ्यं त्वा वसुविदमभि वाणोरनूपत । गोभिष्टे वरु-
मभि वांसयामसि ॥४॥ स नो मदानां पत इदो देवप्तरा
असि । सखेव सख्ये गातृवित्तमो भव ॥५॥ सनेमि कृध्य-
स्मदा रुद्रसं कं चिद्विणं । अपादेवं द्युमंहो युयोधि नः
॥६॥ ७ ॥

॥ १०५ ॥ १-ई पर्वतगारदो ॥ पवमानः सोमः ॥ उष्णिक् ॥

॥ १०५ ॥ तं वः सखायो मदाय पुनानमभि गांयत । शिर्षु न
यज्ञैः स्वदयंत गूतिभिः ॥१॥ सं वृत्सं देव मातृभिरिदुहिन्वानो
अज्यते । देवावीर्मदो मतिभिः परिष्कृतः ॥२॥ अयं दक्षां
साधनोऽयं शधीय वीतये । अयं देवेभ्यो मधुमत्तमः सुतः
॥३॥ गोमन्त्र इदो अश्ववत्सुतः सुंदर धन्व । शुचिं ते वरुमधि
गोपु दीधरं ॥४॥ स नो हरीणां पत इदो देवप्तरस्तमः । सखेव
सख्ये नयो रुचे भव ॥५॥ सनेमि त्वमस्मदा अपादेवं कं चिद्वि-
विणं । साह्यो इदो परि वाधो अप द्युं ॥६॥ ६ ॥

नृषत् ॥ ३ ॥ परि नेता मतीनां विश्वदेवः अदाभ्यः सोमः पु-
नानः चम्बोः विश्व हरिः ॥ ४ ॥ परि देवोः अनु स्वधाः इद्रेण
याहि सऽरथं पुनानः वाघत् वाघतऽभिः अमर्त्यः ॥ ५ ॥ परि
सग्निः न वाजऽयुः देवः देवेभ्यः सुतः विश्वानग्निः पवमानः
वि धावति ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥

॥ १०४ ॥ सखायः आ नि सोदत् पुनानाय प्र गायत् शिर्षु
न यज्ञिः परि भूषत् त्रिये ॥ १ ॥ सं ई वत्सं न मातृऽभिः सृजतं
गयऽसाधनं देवऽअथ्यं मदं अग्नि द्विऽश्वसं ॥ २ ॥ पुनातं दक्ष-
ऽसाधनं यथा शधीय वीतये यथा मित्राय वरुणाय शंसतमः
॥ ३ ॥ अस्मभ्यं त्वा वसुऽविदं अग्नि वाणीः अनूषत् गोभिः ते
वरी अग्नि वासुयामसि ॥ ४ ॥ सः नः मदानां पते इदो देव-
ऽसंराः असि सखाऽइव सख्ये गातुवितऽतमः भव ॥ ५ ॥ सनेमि
कृधि अस्मत् आ रक्षसं कं चित् अचिरं अप अदेवं ह्यु अंहः
युयोधि नः ॥ ६ ॥ ७ ॥

॥ १०५ ॥ तं वः सखायः मदाय पुनानं अग्नि गायत् शिर्षु न यज्ञिः
स्वदयंत गूर्तिऽभिः ॥ १ ॥ सं वत्सऽइव मातृऽभिः इंदुः हिन्वानः
अज्यते देवऽअवीः मदः मतिऽभिः परिऽकृतः ॥ २ ॥ अयं दक्षाय
साधनः अयं शधीय वीतये अयं देवेभ्यः मधुमतऽतमः भुतः ॥ ३ ॥
गोऽमत नः इदो अश्वऽवत् सुतः सुदक्ष धन्व शुचिं ते वरी अधि
गोषु दीधरं ॥ ४ ॥ सः नः हरीणां पते इदो देवसंराऽतमः सखाऽइव
सख्ये नयैः रुचे भव ॥ ५ ॥ सनेमि त्वं अस्मत् आ अदेवं कं चित्
अचिरं सहान इदो परि वाधः अप ह्यु ॥ ६ ॥ ८ ॥

अ० ७. अ० ५. व० १२.] ॥ २५३ ॥ [म० ९. अ० ७. सू० १०७.

॥ १०६ ॥ १-३ अग्निद्याधुः । ४-६ चक्षुर्मानवः । ७-९ मगुराप्सवः । १०-१४
अधिः ॥ पवमानः सोमः ॥ उष्णिक् ॥

॥ १०६ ॥ इन्द्रमच्छ सुता इमे वृषणं यन्तु हरयः । ध्रुष्टी जातास इ-
दवः स्वर्विदः ॥ १ ॥ अयं भरीय सानसिर्दिद्राय पवते सुतः । सोमो
जैवस्य चेतति यथा विदे ॥ २ ॥ अस्येदिद्रो मदेष्वा यार्भं गृणीत
सानसिं । यजं च वृषणं भरुस्समं सुजित् ॥ ३ ॥ ग्रधन्वा सोम जागृ-
विरिद्रयिद्रो परि सव । द्युमन्तं शुष्ममा भरा स्वर्विदं ॥ ४ ॥ इन्द्राय
वृषणं मदु पवस्व विश्वदर्शतः । सहस्रयामा पष्पिकृष्टिचक्षुणः
॥ ५ ॥ ॥ असन्धं गातुवित्तमो देवेभ्यो मधुमत्तमः । सहस्रं याहि प-
थिभिः कनिऋदत् ॥ ६ ॥ पवस्व देववीतय इन्द्रो धाराभिर्योजसा ।
आकलशं मधुमान्सोमनः सदः ॥ ७ ॥ तव द्रुसा उदमुत इन्द्रमदाय
वायुधुः । त्वा देवासो अमृताय कं पपुः ॥ ८ ॥ आ नः सुतास इदवः
पुनाना धावता रयिं । वृष्टिद्यावो रीत्यापः स्वर्विदः ॥ ९ ॥ सोमः पु-
नान् ऊर्मिणाव्यो वारं वि धावति । अये वाचः पवमानः कनि-
ऋदत् ॥ १० ॥ १० ॥ धीभिर्हिन्वन्ति वाजिनं वने श्रीळतमत्यविं ।
अभिचिपृष्ठमतयः समं स्वरन् ॥ ११ ॥ असंजिक्लशौ अभिमीहे
सन्निर्वाजयुः । पुनानो वारं जनयन्वसिष्यदत् ॥ १२ ॥ पवते हर्यतो
हरिरिति हरांसि रंसा । अभ्यर्चन्स्तोतृभ्यो वीरवद्यशः ॥ १३ ॥ अया
पवस्व देवयुर्मधो धारा असृक्षत । रंभन्विवधं पर्येषि विश्वतः
॥ १४ ॥ ११ ॥

॥ १०७ ॥ १-२६ अग्नयः ॥ पवमानः सोमः ॥ १. ४. ६. ८-१०. १२. १४. १७.
१९. २१. २३. २५. बृहती । २. ५. ७. ११. १३. १५. १८. २०. २२. २४. २६
सतो बृहती । ३. १६ द्विपदा ॥

॥ १०७ ॥ परितो पिचता सुतं सोमो य उंत्तमं हविः । द-
धन्वा यो नर्यो अप्सवन्तरा सुषाव सोममद्रिभिः ॥ १ ॥
नूनं पुनानोऽविभिः परि सवादव्यः सुरभितरः । सुते

॥ १०६ ॥ इन्द्रं अ॒च्छ॒ सु॒ताः इ॒मे वृ॒ष॒णं य॒न्तु ह॒र॒यः श्रु॒ष्टी जा॒तासः
इ॒न्द्रेवः स्वः॑ऽवि॒दः ॥ १ ॥ अ॒यं भ॒राय॑ सा॒न॒सिः इ॒न्द्राय॑ प॒व॒ते सु॒तः
सोमः॑ जै॒घस्य॑ चे॒त्त॒ति यथा॑ वि॒दे ॥ २ ॥ अ॒स्य इ॒त् इ॒न्द्रः म॒देपु॒ आ
या॒भं गृ॒णीत॑ सा॒न॒सिं व॒ज्रं च॒ वृ॒ष॒णं भ॒र॒त् सं अ॒प्सुऽजि॒त् ॥ ३ ॥
प्र ध॒न्व॒ सोम॑ जा॒गृ॒विः इ॒न्द्राय॑ इ॒न्द्रो॑ परि स॒व॒ द्युऽम॒न्तं शु॒ष्मं आ
भ॒र॒ स्वः॑ऽवि॒द ॥ ४ ॥ इ॒न्द्राय॑ वृ॒ष॒णं म॒दं प॒व॒स्व वि॒श्वऽद॑र्श॒तः
स॒ह॒स्रं॑ऽया॒मा प॒थिऽकृ॒त् वि॒ऽच॒क्ष॒णः ॥ ५ ॥ १ ॥ अ॒स॒भ्यं गा॒तु-
वि॒त्त॑ऽत॒मः दे॒वेभ्यः॑ म॒धु॒मत॑ऽत॒मः स॒ह॒स्रं या॒हि प॒थिऽभिः॑ क-
नि॒क्र॒द॒त् ॥ ६ ॥ प॒व॒स्व दे॒वऽवी॑त॒ये इ॒न्द्रो॑ धा॒राभिः॑ ओज॒सा आ
कृ॒ल॒शं म॒धुऽमा॒न सोम॑ नः स॒दः ॥ ७ ॥ त॒व द्र॒प्साः उ॒दुऽमु॒तः इ॒न्द्रं
म॒दाय॑ व॒वृ॒धुः त्वां दे॒वासः॑ अ॒मृ॒ताय॑ कं प॒पुः ॥ ८ ॥ आ नः॑ सु॒तासः॑
इ॒न्द्रवः॑ पु॒ना॒नाः धा॒व॒त् रयि॑ वृ॒ष्टिऽद्या॑वः री॒तिऽआ॒पः स्वः॑ऽवि॒दः
॥ ९ ॥ सोमः॑ पु॒ना॒नः ऊ॒र्मि॒णां अ॒भ्यः वा॒रं वि॑ धा॒व॒ति अ॒ये वा॒चः
प॒व॒मा॒नः क॒नि॒क्र॒द॒त् ॥ १० ॥ १० ॥ धी॒भिः हि॒न्व॑न्ति वा॒जिनं॑ व॒ने
क्री॒कृतं॑ अ॒तिऽअ॒विं अ॒भि बि॒ऽपृ॒ष्ठं म॒तयः॑ सं अ॒स्व॒र॒न् ॥ ११ ॥
अ॒सं॒र्जि कृ॒ल॒शान् अ॒भि मी॒ढ्हे स॒मिः न वा॒ज॒ऽयुः पु॒ना॒नः वा॒चं
ज॒न॒यन् अ॒सि॒स्य॒द॒त् ॥ १२ ॥ प॒व॒ते ह॒र्य॑तः ह॒रिः अ॒ति ह॒रा॒सि र॒क्षा
अ॒भिऽअ॒र्पेन॑ स्तो॒तृभ्यः॑ वी॒र॒ऽव॒त् यशः॑ ॥ १३ ॥ अ॒या प॒व॒स्व
दे॒वऽयुः॑ म॒घोः धा॒राः अ॒सृ॒क्ष॒त् रे॒भ॒न प॒वि॒र्चं परि॑ ए॒पि वि॒श्वतः॑
॥ १४ ॥ ११ ॥

॥ १०७ ॥ परि॒ इ॒तः सि॒ंच॒त् सु॒तं सोमः॑ यः उ॒त्त॑ऽत॒मं ह॒विः
दु॒ध॒न्वा॒न् यः न॒यैः अ॒प्सु अ॒न्तः आ सु॒सा॒व सोमं॑ अ॒द्रि॒ऽभिः ॥ १ ॥
नू॒नं पु॒ना॒नः अ॒वि॒ऽभिः॑ परि स॒व॒ अ॒द॒व्यः सु॒र॒भि॑ऽन्त॒रः सु॒ते

चि॒त्वाप्सु म॑दामो अ॒ध॒सा श्री॒ण॒तो गोभि॑रु॒त्तरं ॥ २ ॥ परि॑
सुवा॒नश्चक्ष॑से देव॒मा॒द॒नः क्रतु॑रि॒दुर्वि॒चक्ष॑णः ॥ ३ ॥ पुना॒नः
सोम॑ धार॒यापो व॑सानो अ॒र्प॑सि । आ र॒त्न॒धा योनि॑मृ॒तस्य॑
सोद॑स्यु॒त्तो देव॑ हिर॒ण्ययः ॥ ४ ॥ दुहा॑न ऊ॒र्धदि॑व्यं मधु॑ प्रि॒यं
प्र॒त्नं सु॒धस्य॑मास॑दत् । आपृ॒च्छ॒र्षं ध॒रुणं॑ वा॒ज्यं॑प॒ति नृभि॑र्धू॒तो
वि॒चक्ष॑णः ॥ ५ ॥ १२ ॥ पुना॒नः सोम॑ जागृ॒विर॑व्यो वा॒रे परि॑
प्रि॒यः । त्वं वि॒प्रो अभ॑वोऽगि॒रस्त॑मो म॒र्घा य॒ज्ञं मि॑मि॒क्ष नः
॥ ६ ॥ सोमो॑ मी॒ढान्य॑वते गा॒तृवि॒त्तम॑ ऋ॒षिर्वि॒प्रो वि॒चक्ष॑
णः । त्वं क॒विर॑भवो देव॒वी॒तम॑ आ सूर्य॑ रो॒हयो दि॒वि ॥ ७ ॥
सोम॑ उ पुवा॒णः सो॒तृभि॑रधि॒ णुभि॑र॒वा॒ना । अ॒श्वेव॑ ह॒रि॒तां
याति॑ धार॒या म॑द्र॒यां याति॑ धार॒या ॥ ८ ॥ अ॒नूपे॑ गोमा॒न्गो॒भि॒रक्षाः॑
सोमो॑ दु॒ग्धाभि॑रक्षाः । स॒मु॒द्रं न सं॑वर॒णान्य॑गमन्म॑दी
मदा॑य तो॒शते ॥ ९ ॥ आ सोम॑ सुवा॒नो अ॒द्रिभि॑स्ति॒रो वा॒रा॒ण्य॒प्यया॑ ।
जनो॑ न पु॒रि च॒म्बोर्वि॑श॒द्धरिः॑ स॒दो वने॑षु दधि॒पे ॥ १० ॥ १३ ॥ स मा॑मृ॒जे ति॒रो अ॒णानि॑ मे॒षो मी॒ळे स॒प्रि॒र्न वा॒ज॒युः ।
अ॒नु॒मा॒द्यः प॑र्व॒मानो॑ मनी॒षिभिः॑ सोमो॑ वि॒प्रेभि॑र्चु॒क्क॒भिः ॥ ११ ॥
प्र सोम॑ दे॒ववी॑तये सि॒धुर्न पि॑ष्ये अ॒णी॒सा । अ॒शोः प॒य॒सा
म॒दि॒रो न जा॑गृ॒विर॑च्छा को॒र्षं मधु॑श्चु॒तं ॥ १२ ॥ आ ह॑र्य॒तो
अ॒र्जुने॑ अ॒र्त्के अ॒व्यत॑ प्रि॒यः सूनु॑र्न म॒ज्यैः । तमो॑ हि॒न्वा॒न्यप॑सो य॒था
र॒थं न॑दी॒ष्वा ग॑र्भ॒स्त्योः ॥ १३ ॥ अ॒भि सोमा॑स आ॒यवः॑ प॒र्व॒तं
म॒द्यं म॑द । स॒मु॒द्रस्याधि॑ वि॒ष्टपि॑ मनी॒षिणो॑ मत्स॒रासः॑ स्व॒र्वि॒दः
॥ १४ ॥ त॒र॒त्समु॑द्रं प॒र्व॒मान॑ ऊ॒र्मि॒णा राजा॑ दे॒व ऋ॒तं वृ॑हत् । अ॒पे॒न्मि॒चस्य॑ व॒रु॒णस्य॑ ध॒र्मे॒णा प्र हि॑न्वा॒न ऋ॒तं वृ॑हत् ॥ १५ ॥ १४ ॥
नृभि॑र्ये॒मानो॑ ह॑र्य॒तो वि॒चक्ष॑णो राजा॑ दे॒वः सं॑मु॒द्रियः ॥ १६ ॥

चित्त्वा अप्सु मदाम् अंधसा श्रीरुतः गोभिः उत्तरं ॥ २ ॥
परि सुवानः चक्षसे देवमादनः क्रतुः इंदुः विचक्षुणः ॥ ३ ॥ पु-
नानः सोम धारया अपः वसानः अर्पेति आ रत्नधाः योनिं
चतस्य सीदसि उत्तः देव हिरण्ययः ॥ ४ ॥ दुहानः ऊधः दिव्यं मधुं
प्रियं प्रान्तं सधस्य आ असदुत् आऽपृच्छर्च धरुणं वाजी अर्पेति

नः ॥ ६ ॥ सोमः मीढ्वान पवते गातुविततमः ऋषिः विप्रः वि-
चक्षुणः त्वं कविः अभवः देववीतमः आ सूर्य रोहयः दिवि ॥ ७ ॥
सोमः ऊं सुवानः सोनृभिः अधि क्षुभिः अवीनां अश्वयाऽइव
हरिता याति धारया मद्रया याति धारया ॥ ८ ॥ अनूपे गोमान
गोभिः अद्याः सोमः दुग्धाभिः अद्याः समुद्रं न संवरणानि
अग्नमदी मदाय तोशते ॥ ९ ॥ आ सोम सुवानः अद्रिभिः तिरः
वाराणि अव्यया जनः न पुरि चम्बोः विश्व हरिः सदः वनेषु
दुधिषे ॥ १० ॥ १३ ॥ सः ममृजे तिरः अखानि मेयः मीढ्वे सप्तिः न
वाजऽयुः अनुमाद्यः पर्वमानः मनीषिभिः सोमः विप्रेभिः
क्षुभिः ॥ ११ ॥ असोम देववीतये सिंधुः न पिप्ये अलीसा अंशोः
पयसा मदिरः न जागृविः अख्य कोशं मधुऽश्रुतं ॥ १२ ॥ आ हर्यतः
अर्जुने अत्के अय्यत प्रियः मनुः न मर्ज्यः तं ई हिन्वन्ति अपसः यथा
रथं नदीषु आ गभस्त्योः ॥ १३ ॥ अभि सोमासः आयवः पर्वते मदी
मदं समुद्रस्य अधि विपि मनीषिणः मत्सरासः स्वऽविदः
॥ १४ ॥ तरत समुद्रं पर्वमानः ऊर्मिणां राजा देवः अतं बृहत् अर्पेत्
मित्रस्य वरुणस्य धर्मणा प्र हिन्वानः अतं बृहत् ॥ १५ ॥ १४ ॥ नृ-
भिः येमानः हर्यतः विचक्षुणः राजा देवः समुद्रियः ॥ १६ ॥

अ० ७. अ० ५. व० १७.] ॥ २५५ ॥ [म० ९. अ० ७. सू० १०८.

इन्द्राय पवते मदः सोमो मरुत्वते सुतः। सहस्रधारो अत्यव्यमर्षति
तमो मृजन्त्यायवः ॥ १७ ॥ पुनानश्चमू जनयन्मतिं कविः सोमो
देवेषु रण्यति। अपो वसानः परि गोभिरुत्तरः सीदन्वनेष्वव्यत
॥ १८ ॥ तवाहं सोम राखण सख्य ईदो दिवेदिवे। पुरुणि वभ्रो नि
चरन्ति मामव परिधीरति ताँ इहि ॥ १९ ॥ उताहं नक्तमुत सोम ते
दिवा सख्याय वभ्र ऊधनि। घृणा तर्पतमति सूर्य परः शंकुना इव
पन्निम ॥ २० ॥ १५ ॥ मृज्यमानः सुहस्य समुद्रे वाचमिन्वसि। रयिं
पिशंगं बहुलं पुरुस्पृहं पवमानाभ्यर्षसि ॥ २१ ॥ मृजानो वारे पव-
मानो अव्यये वृषावचक्रदो वने। देवानां सोम पवमान निष्कृतं
गोभिरंजानो अर्षसि ॥ २२ ॥ पवस्व वाजसातयेऽभि विश्वानि
काव्या। त्वंसमुदं म्रण्यमो विधारयो देवेभ्यः सोम मत्सुरः ॥ २३ ॥ स
तू पवस्व परि पार्थिवं रजो दिव्या च सोम धर्मेभिः। त्वां विप्रांसो
मृतिभिर्विचक्षण शुभं हिन्वन्ति धीतिभिः ॥ २४ ॥ पवमाना असृ-
क्षत पवित्रमति धारया। मरुत्वतो मत्सुरा इन्द्रिया हया मेधामभि
प्रयांसि च ॥ २५ ॥ अपो वसानः परिकोशमर्पती दुर्हियानः सोनृ-
भिः। जनयज्ज्योतिर्मदना अवीवशद्वाः कृण्वानो न निषिर्ज-
॥ २६ ॥ १६ ॥

॥ १०८ ॥ १. २ गौरिवीतिः । ३. १४-१६ शक्तिः । ४. ५ ऊहः । ६. ७ अविद्या ।
८. ९ ऊर्ध्वसदा । १०. ११ कृतयशाः । १२. १३ स्रष्टव्यः ॥ पवमानः सोमः ॥
१. ३. ५. ७. ९. १५ वक्रुप । २. ४. ६. ८. १०. १२. १४. १६ सतीवृहती ।
१३ गायत्री यवमध्या ।

॥ १०८ ॥ पवस्व मर्षमत्तम् इन्द्राय सोम क्रतुवित्तमो मदः ।
महि ह्युद्यतमो मदः ॥ १ ॥ यस्य ते पीत्वा वृषभो वृषायते-
ऽस्य पीता स्वर्विदः । स सुप्रकेतो अभ्यक्रमीदिपोऽच्छा-
वाजं नैतशः ॥ २ ॥ तं ह्यवंग देव्या पवमानं जनिमानि ह्यु-

अ० ७. अ० ५. च० १७.] ॥ २५५ ॥ [म० ८. अ० ७. सू० १०८.

इंद्राय पवते मदः सोमः मरुत्वते सुतः सहस्रं धारः अति
 अय्यं अर्पति तं ईं मृजंति आयवः ॥ १७ ॥ पुनानः चमू जनयन्
 मतिं कविः सोमः देवेषु रणयति अपः वसानः परि गोभिः
 उत्तरः सीदन् वनेषु अव्यत ॥ १८ ॥ तव अहं सोम रण
 सख्ये इंदो दिवेऽदिवे पुरुषिं वभ्रो नि चरंति मां अव परि-
 ऽधीन् अति तान् इहि ॥ १९ ॥ उत्त अहं नक्तं उत्त सोम ते
 दिवां सख्याय वभ्रो ऊधनि घृणा तर्पतं अति सूर्य परः
 शकुनाऽऽइव पन्निम ॥ २० ॥ १५ ॥ मृज्यमानः सुहस्त्य समुद्रे
 वार्चं इन्वसि रयिं पिशंगं बहुलं पुरुऽस्पृहं पवमान अभि
 अर्पसि ॥ २१ ॥ मृजानः वारं पवमानः अव्यये वृषा अव चक्रदुः
 वने देवानां सोम पवमान निऽकृतं गोभिः अंजानः अर्पसि
 ॥ २२ ॥ पवस्व वार्जं सातये अभि विश्वानि काव्या त्वं समुद्रं
 प्रथमः वि धारयः देवेभ्यः सोम मत्सराः ॥ २३ ॥ सः तु पवस्व
 परि पार्थिवं रजः दिव्या च सोम धर्मऽभिः त्वां विप्रांसः मति-
 ऽभिः विऽच्छण शुभं हिन्वति धीतिऽभिः ॥ २४ ॥ पवमानाः
 असृष्टत पविर्च अति धारया मरुत्वतः मत्सराः इन्द्रियाः हयाः
 मेधां अभि प्रयासि च ॥ २५ ॥ अपः वसानः परि कोशं अर्पति
 इंदुः हियानः सोतृऽभिः जनयन् ज्योतिः मंदनाः अवीवशत्
 गाः कृण्वानः न निऽनिर्ज ॥ २६ ॥ १६ ॥

॥ १०८ ॥ पवस्व मधुमतऽतमः इंद्राय सोम क्रतुवितऽतमः
 मदः महिं द्युष्टऽतमः मदः ॥ १ ॥ यस्य ते पीत्वा वृषभः वृषऽयेते
 अस्य पीता स्वऽविदः सः सुऽप्रकेतः अभि अक्रमीत् इपः अच्छ
 वार्जं न एतशः ॥ २ ॥ त्वं हि अंगं देव्या पवमान जनिमानि द्यु-

मत्तमः । अमृतत्वाय घोषयः ॥३॥ येना नवंग्वी दध्यङ्कपोरुते
येन विप्रांस आपिरे । देवानां सुखे अमृतस्य चारुणो येन
धवास्यानशुः ॥४॥ एष स्व धारया सुतोऽव्यो वारिभिः पवते
मदितमः । क्रीळन्नूर्मिरपामिव ॥५॥ १७ ॥ य उस्त्रिया अर्षा
अंतरश्मनो निर्गा अकृतदोजसा । अभि घृजं तन्निषे गव्य-
मश्वं वमीव धृषण्वा रुज ॥६॥ आ सोता परि धिचताश्वं न
स्तोमममुरं रजस्तुरं । वनच्छुस्ममुदप्रुतं ॥७॥ सहस्रधारं वृषभं
पयोवृधं प्रियं देवाय जन्मने । अतेन य अतजातो विवा-
वृधे राजा देव अतं बृहत् ॥८॥ अभि दुखं बृहद्यश इपस्पते
दिदीहि देव देवयुः । वि कोशं मध्यमं युव ॥९॥ आ वच्यस्व
सुदक्ष चम्बोः सुतो विशां वहिर्न विशपतिः । वृष्टिं दिवः
पवस्व रीतिम्पां जिन्वा गविष्टये धियः ॥ १० ॥ १८ ॥ एतमु
त्वं मदच्युतं सहस्रधारं वृषभं दिवो दुहुः । विष्वा वसूनि वि-
भ्रतं ॥ ११ ॥ वृषा वि जज्ञे जनयन्नमर्त्यः प्रतपज्ज्योतिषा तमः ।
स सुष्टुतः कविभिर्निर्णिजं दधे विधात्वस्य दंससा ॥ १२ ॥ स
सुन्वे यो वसूनां यो रायामानेता य इळांनां । सोमो यः
सुक्षितीनां ॥ १३ ॥ यस्य न इन्द्रः पिबाद्यस्य मरुतो यस्य वा-
र्यमणा भर्गः । आ येन मिवावरुणा करामह इन्द्रमवसे महे
॥ १४ ॥ इन्द्राय सोम पातवे नृभिर्यतः स्वायुधो मदितमः ।
पवस्व मधुमत्तमः ॥ १५ ॥ इन्द्रस्य हार्दि सोमधानमा विश
समुद्रमिव सिधवः । जुष्टो मित्राय वरुणाय वायवे दिवो
विष्टंभ उन्नमः ॥ १६ ॥ १९ ॥

॥ १०९ ॥ १-२२ अपयो धिष्णा ऐश्वराः ॥ पवमानः सोमः ॥ विपदा ॥

॥ १०९ ॥ परि प्र धन्वेन्द्राय सोम स्वादुर्मित्राय धृषणे भर्गाय

अ० ७. अ० ५. व० २०.] ॥ २५६ ॥ [म० ९. अ० ७. सू० १०९.]

मत्तमः अमृतं त्वायं घोषयः ॥३॥ येन नवं ऽग्नवः दध्यद् अपः ऊ-
रुते येन विप्रसः आपिरे देवानां सुखे अमृतस्य चारुणः येन अ-
वांसि आनयुः ॥४॥ एयः स्यः धारया सुतः अयः वोरिभिः पवते
मदिनः तमः क्रीळन् ऊर्मिः अपां ऽइव ॥५॥ १७॥ यः उस्त्रियाः अ-
प्याः अंतः अश्मनः निः गाः अकृतत ओजंसा अभि व्रजं तन्निपे
गव्यं अय्यं वमीं ऽइव धृष्णो आ रुज ॥६॥ आ सोत परि सिंचत
अथ न स्तोमं अपः तुरं रजः ऽतुरं वनः ऽच्यं उदः सुतं ॥७॥ सहस्र-
ऽधारं वृषभं पयः ऽवृधं प्रियं देवाय जन्मने च्यतेन यः च्यतः जातः
विः वयुधे राजा देवः च्यतं बृहत् ॥८॥ अभि द्युम्नं बृहत् यशः इयः
पते दिदीहि देव देवः युः वि कोशं मध्यमं युव ॥९॥ आ वच्यस्व
सुः दृष्टु चम्बोः सुतः विशां वहिः न विशपतिः वृष्टिं दिवः
पवस्व रीतिं अपां जिन्वं गोः ऽइष्टये धियः ॥१०॥ १८॥ एतं ऊं त्यं
मदः च्युतं सहस्रं धारं वृषभं दिवः दुहुः विश्वा वसूनि विभ्रतं
॥११॥ वृषा वि जज्ञे जनयन् अमर्त्यः प्रः तपन् ज्योतिषा तमः सः
सुः स्तुतः कविः ऽभिः निः ऽनिर्ज द्ये चिः धानु अस्य दंससा ॥१२॥
सः सुन्वे यः वसूनां यः राया आः नेता यः इळानां मोमः यः सु-
ः शितीनां ॥१३॥ यस्य नः इंद्रः पिवात् यस्य मरुतः यस्य वा
अयं मणा भगः आ येन मित्रावरुणा करां महे आ इंद्रं अवसे महे
॥१४॥ इंद्राय सोम पातवे नृः ऽभिः यतः सुः आयुधः मदिनः तमः
पवस्व मधुमतः तमः ॥१५॥ इंद्रस्य हादि सोमः धानं आ विष्णु
समुद्रं ऽइव सिंधवः जुष्टः मित्राय वरुणाय वायवे दिवः वि-
ष्टभः उतः तमः ॥१६॥ १९॥

॥१०९॥ परि प्रधन्व इंद्राय सोम स्वादुः मित्राय पूष्णे भगाय

॥१॥ इन्द्रस्ते सोम सुतस्य पेयाः ऋत्वे दद्याय विश्वे च देवाः ॥२॥
 एवामृताय महे क्षयाय स शुक्रो अर्प दिव्यः पीयूषः ॥३॥ प-
 वस्व सोम महान्समुद्रः पिता देवानां विश्वाभिधामः ॥४॥ शुक्रः
 पवस्व देवेभ्यः सोम दिवे पृथिव्यै शं च प्रजार्थे ॥५॥ दिवो धर्ता-
 सिं शुक्रः पीयूषः सत्ये विधर्मन्वाजी पवस्व ॥६॥ पवस्व सोम
 द्युम्नी सुधारो महामवीनामनु पूर्यः ॥७॥ नृभिर्यमानो जज्ञानः
 पूतः क्षरद्विष्टानि मद्रः स्वर्वित ॥८॥ इन्द्रः पुनानः प्रजामुराणः
 करद्विष्टानि द्रविणानि नः ॥९॥ पवस्व सोम ऋत्वे दद्यायाश्चो-
 न निक्तो वाजी धनाय ॥१०॥ २०॥ तं ते सोतारो रसं मदाय पु-
 नन्ति सोमं महे द्युम्नाय ॥११॥ शिर्षु जज्ञानं हरिं मृजति पवित्रे
 सोमं देवेभ्य इन्द्र ॥१२॥ इन्द्रः पविष्ट चारुर्मदायापामुपस्थे कवि-
 र्भगाय ॥१३॥ विभर्ति चार्विद्रस्य नाम येन विश्वानि वृषा
 जघान ॥१४॥ पिवन्त्यस्य विश्वे देवासो गोभिः शीतस्य नृभिः
 सुतस्य ॥१५॥ म सुवानो अद्याः सहस्रधारस्तिरः पवित्रं वि वा-
 र्मय्य ॥१६॥ स वाज्यद्याः सहस्ररिता अद्भिर्मृजानो गोभिः शी-
 णानः ॥१७॥ म सोम याहीन्द्रस्य कुक्षा नृभिर्यमानो अद्रिभिः
 सुतः ॥१८॥ असर्जि वाजी तिरः पवित्रमिन्द्राय सोमः सहस्रधारः
 ॥१९॥ अजन्त्येनं मध्वो रसेन्द्राय वृष्ण इन्द्र मदाय ॥२०॥ देवेभ्य-
 स्त्वा वृषा पाजसेऽपो वसानं हरिं मृजन्ति ॥२१॥ इन्द्रिन्द्राय
 तीक्ष्णते नि तीक्ष्णते श्रीण्वृषो रिण्वपः ॥२२॥ २१॥

॥ ११० ॥ १-१२ अथयवसदस्य ॥ यवमानः सोमः ॥ १-३ अनुष्टुप्पिपीलिकमप्या ।
 ४-९ ऊर्ध्ववृहती । १०-१२ त्रिराट् ।

॥ ११० ॥ पर्युपुमधन्ववाजंसातये परिवृषाणि सद्यणिः । द्वि-
 पस्तरथ्या वृष्ण्या न ईयसे ॥१॥ अनु हि त्वा सुतं सोम मदाम-

अ० ७. अ० ५. व० २२.] ॥ २५७ ॥ [म० ९. अ० ७. सू० ११०.

॥१॥ इंद्रः ते सोम सुतस्य पेयाः ऋते दद्याय विश्वे च देवाः ॥२॥ एव
 अमृताय महे दद्याय सः शुक्रः अर्पे दिव्यः पीयूषः ॥३॥ पवस्व
 सोम महान समुद्रः पिता देवानां विश्वा अभि धाम ॥४॥ शुक्रः
 पवस्व देवेभ्यः सोम दिवे पृथिव्यै शं च प्रऽजायै ॥५॥ दिवः धर्ता
 अस्ति शुक्रः पीयूषः सत्ये विऽधर्मेन वाजी पवस्व ॥६॥ पवस्व
 सोम द्युस्त्री सुऽधारः महं अवीनां अनु पूर्यः ॥७॥ नृऽभिः ये मानः
 जज्ञानः पूतः क्षरत् विश्वानि मद्रः स्वऽवित ॥८॥ इंदुः पुनानः प्र-
 ऽजा उराणः करत् विश्वानि द्रविणानिनः ॥९॥ पवस्व सोम ऋते
 दद्याय अश्वः न निक्तः वाजी धनाय ॥१०॥ २०॥ तं ते सोतारः रसं
 मदाय पुनंति सोमं महे द्युन्नाय ॥११॥ शिर्षु जज्ञानं हरि मृजंति
 पवित्रे सोमं देवेभ्यः इंदुं ॥१२॥ इंदुः पविष्ट चारुः मदाय अपां उप-
 ऽस्थे कविः भगाय ॥१३॥ विभंति चारु इंद्रस्य नाम येन विश्वानि
 वृषा जघान ॥१४॥ पिबंति अस्य विश्वे देवासः गोभिः श्रीतस्य
 नृऽभिः सुतस्य ॥१५॥ प्र सुवानः अक्षाः सहस्रं धारः तिरः पवित्रं
 वि वारं अर्थं ॥१६॥ सः वाजी अक्षाः सहस्रं रेताः अतऽभिः मृ-
 जानः गोभिः श्रीणानः ॥१७॥ प्र सोम याहि इंद्रस्य कुक्ष्या नृऽभिः
 ये मानः अद्रिंऽभिः सुतः ॥१८॥ असंजिं वाजी तिरः पवित्रं इंद्राय
 सोमः सहस्रं धारः ॥१९॥ असंजंति एनं मध्वः रसेन इंद्राय वृष्णे इंदुं
 मदाय ॥२०॥ देवेभ्यः त्वा वृषा पार्जसे अपः वसानं हरि मृजंति
 ॥२१॥ इंदुः इंद्राय तोशते नि तोशते श्रीणन् उपः रिणन् अपः
 ॥ २२ ॥ २१ ॥

॥११०॥ परिं सु प्र धन्व वाजं सातये परिवृषाणि सद्यणिः
 द्विपः तरुण्यै ऋण्डयाः नः ईयसे ॥१॥ अनुहि त्वा सुतं सोम मदाय-

सि महे समर्यराज्ये । वाजौ अभि पंवमान प्र गाहसे ॥ २ ॥
 अजीजनो हि पंवमान सूर्य विधारे शक्नोता पयः । गोजीर्या
 रंहमाणः पुरंध्या ॥ ३ ॥ अजीजनो अमृत मर्त्येष्वं ऋतस्य ध-
 मं नमृतस्य चारुणः । सदांसरो वाजमच्छा सनिषदत् ॥ ४ ॥
 अभ्यभि हि श्वंसा ततर्दिषोत्सं न कं चिज्जनपानमक्षितं ।
 शर्याभिर्न भरमाणो गभस्त्योः ॥ ५ ॥ आदी के चित्पश्यमानासु
 आप्यं वसुरुचो दिव्या अभ्यनूषत । वारं न देवः संविता व्यू-
 र्णते ॥ ६ ॥ २२ ॥ त्वे सोम प्रथमा वृक्तवर्हिषो महे वाजाय श्व-
 वंसे धियं दधुः । स त्वं नो वीर वीर्याय चोदय ॥ ७ ॥ दिवः
 धीयूषं पूर्य यदुष्यं महे गाहादिव आ निरधुक्षत । इंद्रमभि
 जायमानं समस्वरन् ॥ ८ ॥ अध यदिमे पंवमान रोदसी इमा
 च विश्वा भुवनाभि मज्जना । यूथे न निःश्रा वृषभो वि ति-
 षसे ॥ ९ ॥ सोमः पुनानो अव्यये वारे शिणुर्न क्रीळन्पवमानो
 अद्याः । सहस्रधारः शतवाज इंद्रुः ॥ १० ॥ एष पुनानो मधुमा
 ऋतावेद्रायेदुः पवते स्वादुहर्मिः । वाजसनिर्वरिवोविद्ययो-
 धाः ॥ ११ ॥ स पवस्व सहमानः पृतन्यूत्सेधन्वक्षास्यर्ष दुर्गहा-
 णि । स्वायुधः सांसहानस्तोम शर्षून ॥ १२ ॥ २३ ॥

॥ १११ ॥ १-३ अनागतः पादच्छेपिः ॥ पवमाणः सोमः ॥ अद्यष्टिः ॥

॥ १११ ॥ अया रुचा हरिण्या पुनानो विश्वा द्वेर्पासि तरति
 स्वयुग्वभिः सूर्ये न स्वयुग्वभिः । धारां सुतस्य रोचते पुनानो
 अरूपो हरिः । विश्वा यदूया परियात्यृकभिः सप्तास्येभिर्वृकभिः
 ॥ १ ॥ त्वं त्यत्पणीनां विदो वसु सं मातृभिर्मर्जयसि स्व आ दमं
 ऋतस्य धीतिभिर्दमं । परावतो न साम तद्यथा रणति धी-
 तयः । विधातुंभिरूपीभिर्वयो दधे रोचमानो वयो दधे ॥ २ ॥

सिमहेसमयंऽराज्ये वाजान् अभिपवमानप्रगाहसे ॥२॥ अजी-
जनः हि पवमानसूर्यं विऽधारे शक्नना पर्यः गोऽजीरया रंह-
माणः पुरेऽध्या ॥३॥ अजीजनः अमृतमर्त्येषु आ ऋतस्य धर्मेन
अमृतस्य चारुणः सदा असुरः वाजं अर्चं सनिष्यदत् ॥४॥ अभि-
ऽअभि हि श्रवसा ततदिथ उत्सं न कं चित् जनऽपानं अक्षितं
शयीभिः नभरमाणः गभंस्त्योः ॥५॥ आत् ईके चित् पश्यमानासः
आर्यं वसुऽरुचं दिव्याः अभि अनूपत वारं न देवः सविता वि-
ऊर्णुते ॥६॥ २२॥ त्वे सोमप्रथमाः वृक्तऽवर्हिपः महे वाजाय श्रवसे
धियं दधुः सः त्वं नः वीरवीर्योय चोदय ॥७॥ दिवः पीयूषं पूर्य यत्
उक्थ्यं महः गाहात् दिवः आ निः अधुक्षत इंद्रं अभि जायमानं
सं अस्वरन् ॥८॥ अथ यत् इमे पवमानरोदसी इमा च विश्वा
भुवना अभि मज्मना यूथे न निऽस्थाः वृषभः वि तिष्ठसे ॥९॥
सोमः पुनानः अव्यये वारे शिणुः न क्रीळन् पवमानः अक्षाः
सहस्रंऽधारः शतंऽवाजः इंदुः ॥१०॥ एषः पुनानः मधुऽमान ऋत-
ऽवा इंद्राय इंदुः पवते स्वादुः ऊर्मिः वाजऽसनिः वरिवऽवित्
वयऽधाः ॥११॥ सः पवस्व सहमानः पृतन्यून सेधन रक्षांसि अप-
दुऽगहानि सुऽआयुधः ससहान सोम शबून् ॥ १२ ॥ २३ ॥

॥१११॥ अया रुचा हरिण्या पुनानः विश्वा द्वेपांसितरतिस्व-
युग्वंऽभिः सूरः न स्वयुग्वंऽभिः धारा सुतस्य रोचते पुनानः अरुपः
हरिः विश्वा यत् रूपा परिऽयार्ति ऋक्ऽभिः सप्रऽआस्येभिः ऋ-
क्ऽभिः ॥१॥ त्वंत्यत् पणीनां विदुः वसुंसं मातृऽभिः मर्जेयसि स्वे
आ दमे ऋतस्य धीतिऽभिः दमे पराऽवतः न सामं तत् यच्च रणंति
धीतयः विधातुऽभिः अरुपीभिः वयः दधे रोचमानः वयः दधे ॥२॥

सिमहे समर्येऽराज्ये वाजान् अभिपवमान प्रगाहसे ॥२॥ अजी-
जनः हि पवमान मूर्य विऽधारे शकनेना पर्यः गोऽजीरया रंह-
माणः पुरेऽध्या ॥३॥ अजीजनः अमृत मर्त्येषु आ ऋतस्य धर्मेन
अमृतस्य चारुणः सदा असुरः वाजं अच्छंसनि स्यदत् ॥४॥ अभि-
ऽअभि हि श्रवसा ततदिथ उत्सं न कं चित् जनऽपानं अक्षितं
शयोभिः न भरमाणः गभस्त्योः ॥५॥ आत् ई के चित् पश्यमानासः
आर्य वसुऽरुचः दिव्याः अभि अनूपत वारं न देवः सविता वि-
ऊर्णते ॥६॥ २॥ त्वे सोम प्रचमाः वृक्तऽवर्हिपः महे वाजाय श्रवसे
धिर्य दधुः सः त्वं नः वीर वीर्यो य चोदय ॥७॥ दिवः पीयूषं पूर्य यत्
उक्थ्य महः गाहात् दिवः आ निः अपुस्तत् इद्रं अभि जायमानं
सं अस्वरत्न ॥८॥ अध यत् इमे पवमान रोदंसी इमा च विश्वा
भुवना अभि मज्जना यूथे न निऽस्याः वृषभः वि तिष्ठसे ॥९॥
सोमः पुनानः अथये वारे शिणुः न क्रीळन् पवमानः अक्षाः
सहस्रऽधारः शतऽवाजः इंदुः ॥१०॥ एषः पुनानः मधुऽमान ऋत-
ऽवा इन्द्राय इंदुः पवते स्वादुः कर्मिः वाजऽसनिः वरिवऽयित्
वयऽधाः ॥११॥ सः पवस्व सहमानः पूतन्यून सेधन रक्षांसि अयं
दुऽगहानि सुऽआयुधः ससहान सोम शबून् ॥ १२ ॥ २३ ॥

॥१११॥ अया रुचा हरिण्या पुनानः विश्वा द्वेषांसितरति स्व-
युग्वऽभिः सूरं न स्वयुग्वऽभिः धारां सुतस्यं रोचते पुनानः अरुपः
हरिः विश्वा रूपा परिऽयाति ऋक्ऽभिः सप्रऽआस्येभिः ऋ-
क्ऽभिः ॥१॥ त्वं त्यत् पणोनां विदुः वसुंसं मातृऽभिः मर्जयसि स्वे
आ दमे ऋतस्य धीतिऽभिः दमे पराऽवतः न सामं तत् यच रणंति
धीतयः विधातुऽभिः अरुपीभिः वयः दधे रोचमानः वयः दधे ॥२॥

पूर्वामनु प्रदिशं याति चेकित्सं रश्मिभिर्यतते दर्शतो रथो
दैव्यो दर्शतो रथः । अग्मन्नुक्थानि पौंस्येद्रं जैवाय हर्षयन् ।
वज्रंश्च यज्ञवंथो अनपच्युता समत्स्वनपच्युता ॥ ३ ॥ २४ ॥

॥ ११२ ॥ १-४ शिशुः ॥ पवमानः सोमः ॥ पतिः ॥

॥ ११२ ॥ नानानं वा उं नो धियो वि व्रतानि जनानां ।
तक्षा रिष्टं रुतं भिषग्ब्रह्मा सुन्वंतमिच्छतीन्द्रायेंदो परि स्रव
॥ १ ॥ जरंतीभिरोपधीभिः पुर्येभिः शकुनानां । कामारो अश्म-
भिर्द्युभिर्हिरेण्यवंतमिच्छतीन्द्रायेंदो परि स्रव ॥ २ ॥ कारुहं
ततो भिषगुपलप्रक्षिणो नृना । नानाधियो वसूयवोऽनु गा
इव तस्थिमेंद्रायेंदो परि स्रव ॥ ३ ॥ अथो वोह्वा सुखं रथं
हसुनामुपमंचिणः । शेषो रोमंखंती मेदी वारिन्मृदूक इच्छ-
तीन्द्रायेंदो परि स्रव ॥ ४ ॥ २५ ॥

॥ ११३ ॥ १-११ कश्यपः ॥ पवमानः सोमः ॥ पतिः ॥

॥ ११३ ॥ गुर्यणावन्ति सोममिन्द्रः पिवतु वृद्धः । चलं दधानं
आत्मनि करिष्यन्वीर्यं महदिन्द्रायेंदो परि स्रव ॥ १ ॥ आ पवस्व
दिशं पत आर्जीकात्सोम मीढः । चतुर्वाकेन सत्येन श्रद्धया
तपसा सुत इन्द्रायेंदो परि स्रव ॥ २ ॥ भजेत्यवृद्धं महिषं तं
सूर्यस्य दुहिताभंरत् । तं गंधर्वाः प्रत्यगृभ्णन्तं सोमे रसमा-
दधुरिन्द्रायेंदो परि स्रव ॥ ३ ॥ चतुर् वदन्तृतद्युम्न सत्यं वदन्त-
त्यकर्मन् । श्रद्धां वदन्तसोम राजन्थाका सोमं परिरिक्त इन्द्रा-
येंदो परि स्रव ॥ ४ ॥ सत्यमुपस्य धृहः सं संवांति संस्रवाः ।
सं येति रसिनो रसाः पुनानो ब्रह्मणा हर इन्द्रायेंदो परि स्रव
॥ ५ ॥ २६ ॥ यत्र ब्रह्मा पवमानं चक्षुष्यां इवाचं वदन् । पावण सोमे

अ० ७. अ० ५. व० २७.] ॥ २५९ ॥ [म० ९. अ० ७. सू० ११३.]

पूर्वा अनु प्रदिशे याति चेकितत् सं रश्मिभिः यतते दर्शतः
 रथः दिव्यः दर्शतः रथः अगमन् उक्थानि पीप्सा इन्द्रं जैत्राय हृष्य-
 यन् वज्रः च यत् भवथः अनपः च्युता समतः सु अनपः च्युता
 ॥ ३ ॥ २४ ॥

॥ ११२ ॥ नानान वै ऊं नः धियः विप्रतानि जनानां तक्षां रिष्टं
 सुतं भिपक् ब्रह्मा सुन्वंतं इच्छति इन्द्राय इन्द्रो परि स्रव ॥ १ ॥ जरती-
 भिः ओषधीभिः पर्णेभिः शकुनानां कार्मरः अश्मभिः द्युभिः
 हिरण्यं वतं इच्छति इन्द्राय इन्द्रो परि स्रव ॥ २ ॥ कारुः अहं ततः
 भिपक् उपलः प्रक्षिणो नना नानाऽधियः वसुऽयवः अनुगाः-
 ऽइव तस्थिम इन्द्राय इन्द्रो परि स्रव ॥ ३ ॥ अश्वः वोढ्वा सुऽखं रथं
 हुसना उपऽमन्विणः शेषः रोमणऽवन्तौ भेदौ वाः इत् मंडूकः इ-
 च्छति इन्द्राय इन्द्रो परि स्रव ॥ ४ ॥ २५ ॥

॥ ११३ ॥ शूर्येणाऽवन्ति सोमं इन्द्रः पिबतु वृक्षऽहा बलं दधानः
 आत्मनि करिष्यन् वीर्यं महत् इन्द्राय इन्द्रो परि स्रव ॥ १ ॥ आ पवस्व
 दिगां पते आर्जीकात् सोम मीढुः क्षुतऽवाकेन सत्येन धृष्टया
 तपसा सुतः इन्द्राय इन्द्रो परि स्रव ॥ २ ॥ पर्जन्यऽवृद्धं महिषं तं सू-
 र्यस्य दुहिता आश्रभरत्तं गंधर्वाः प्रति अगृभ्णन् तं सोमै रसं आ
 अद्ध्युः इन्द्राय इन्द्रो परि स्रव ॥ ३ ॥ क्षुतं वदन् क्षुतऽद्युम्न सत्यं वदन्
 सत्यऽकर्मन् श्रद्धां वदन् सोम राजन् धाचा सोम परिकृतः इ-
 द्राय इन्द्रो परि स्रव ॥ ४ ॥ सत्यं उयस्य बृहन्तः सं स्रवंति सं स्रवाः
 सं यन्ति रसिनः रसाः पुनानः ब्रह्मणा हरे इन्द्राय इन्द्रो परि स्रव
 ॥ ५ ॥ २६ ॥ यच्च ब्रह्मा पवमानं छंदस्या वाचं वदन् याच्यां सोमे

महीयते सोमेनानन्दं जनयन्निद्रयिंदो परि स्रव ॥ ६ ॥ यच्च
ज्योतिरजसं यस्मिँल्लोके स्वरहितं । तस्मिन्मां धेहि पवमाना-
मृतं लोके अक्षितं इन्द्रयिंदो परि स्रव ॥ ७ ॥ यच्च राजा वैव-
स्वतो यचावरोधनं दिवः । यचामूर्यहृतीरापस्तच्च माममृतं
कृधीन्द्रयिंदो परि स्रव ॥ ८ ॥ यचानुकामं चरणं विनाके चि-
दिवे दिवः । लोका यच्च ज्योतिष्मन्तस्तच्च माममृतं कृधीन्द्रा-
येदो परि स्रव ॥ ९ ॥ यच्च कामां निकामाश्च यच्च ब्रध्नस्य
विष्टपं । स्वधा च यच्च तृप्तिश्च तच्च माममृतं कृधीन्द्रयिंदो
परि स्रव ॥ १० ॥ यचानुंदाश्च मोदाश्च मुदः प्रमुद आसन्ते ।
कामस्य यचाप्ताः कामास्तच्च माममृतं कृधीन्द्रयिंदो परि स्रव
॥ ११ ॥ २७ ॥

॥ ११४ ॥ १-४ वक्ष्यते । पवमानः सीमः । पत्तिः ।

॥ ११४ ॥ य इंदोः पवमानस्यानु धामान्यक्रमीत् । तर्माहुः
सुप्रजा इति यस्ते सोमाविधन्मन इन्द्रयिंदो परि स्रव ॥ १ ॥
ऋषे मंचकृतां स्तोमैः कथ्यंषोद्धर्धयन्गिरः । सोमं नमस्य रा-
जानं यो जज्ञे वीरुधां पतिरिन्द्रयिंदो परि स्रव ॥ २ ॥ सुप्र दि-
शो नानासूर्याः सुप्र होतारं चत्विजः । देवा आदित्या ये सुप्र
तेभिः सोमाभि रंक्ष न इन्द्रयिंदो परि स्रव ॥ ३ ॥ यस्ते राजज्युतं
हविस्तेन सोमाभि रंक्ष नः । अरातीवा मा नस्तारोन्मो चं
नः किं चनाममिन्द्रयिंदो परि स्रव ॥ ४ ॥ २६ ॥ ७ ॥ ९ ॥

॥ इति नवमं मंडलं समाप्तं ॥

महीयते सोमेन आऽनंदं जनयन् इंद्राय इंद्रो परि स्रव ॥ ६ ॥ यच्च
ज्योतिः अजसं यस्मिन् लोके स्वः हितं तस्मिन् मां धेहि पवमान
अमृतं लोके अक्षिते इंद्राय इंद्रो परि स्रव ॥ ७ ॥ यच्च राजा विव-
स्वतः यच्च अवऽरोधनं दिवः यच्च अमूः यद्गतीः आपः तच्च मां
अमृतं कृधि इंद्राय इंद्रो परि स्रव ॥ ८ ॥ यच्च अनुऽकामं चरणं
चिऽनाके चिऽदिवे दिवः लोकाः यच्च ज्योतिष्मतः तच्च मां अमृतं
कृधि इंद्राय इंद्रो परि स्रव ॥ ९ ॥ यच्च कामाः निऽकामाः च यच्च
घ्नस्य विष्टपं स्वधा च यच्च तृप्तिः च तच्च मां अमृतं कृधि इंद्राय
इंद्रो परि स्रव ॥ १० ॥ यच्च आऽनंदाः च मोदाः च मुदः प्रऽमुदः
आसते कामस्य यच्च आपाः कामाः तच्च मां अमृतं कृधि इंद्राय
इंद्रो परि स्रव ॥ ११ ॥ २७ ॥

॥ ११४ ॥ यः इंद्रोः पवमानस्य अनु धामानि अक्रमीत् तं आहुः
सुऽप्रजाः इति यः ते सोम अविधत् मनः इंद्राय इंद्रो परि स्रव ॥ १ ॥
ऋषे मंचऽकृता स्तोमैः कश्यप उत्तऽवर्धयन् गिरः सोमं नमस्य
राजानं यः जज्ञे वीरुधा पतिः इंद्राय इंद्रो परि स्रव ॥ २ ॥ सप्त दिशः
नानाऽसूर्याः सप्त होतारः ऋत्विजः देवाः आदित्याः ये सप्त तेभिः
सोम अभि रक्षन् इंद्राय इंद्रो परि स्रव ॥ ३ ॥ यत् ते राजन् गृतं हु-
विः तेन सोम अभि रक्षन् अरातिऽवा मा नः तारीत् मो च नः
किं च न आममत् इंद्राय इंद्रो परि स्रव ॥ ४ ॥ २८ ॥ ७ ॥ ९ ॥

॥ इति नवमं मंडलं समाप्तं ॥

॥ १ ॥ १-७ चितः ॥ अग्निः ॥ विष्टुप् ॥

॥ १ ॥ अये बृहन्नुपसामूर्ध्वो अस्थानिर्जगन्वान्तमंसो ज्यो-
तिषागांत। अग्निर्भानुना रुशंता स्वंग आ जातो विश्वा सद्मा-
न्यग्राः ॥ १ ॥ स जातो गर्भो असि रोदस्योरये चारुर्विभृत ओप-
धीषु । चित्रः शिष्टुः परि तर्मास्यक्तूत्र मातृभ्यो अधि कनिं-
क्रदन्नाः ॥ २ ॥ विष्णुर्णिधा परममस्य विद्वाञ्जातो बृहन्नभि
पाति तृतीयै । आसा यदस्य पयो अक्रत स्वं सचेतसो अभ्य-
र्चत्यब ॥ ३ ॥ अत उ त्वा पितृभृतो जनिंवीरवावृधं प्रति चरुत्यचैः ।
ता ई प्रत्येपि पुनरन्यरूपा असि त्वं विष्णु मानुषीषु होता ॥ ४ ॥
होतारं चित्ररथमध्वरस्य यज्ञस्य यज्ञस्य केतुं रुशंतं । प्रत्यधि दे-
वस्य देवस्य महा श्रिया त्वयिमतिथिं जनानां ॥ ५ ॥ स तु
वस्त्राण्यध पेशनानि वसानो अग्निर्नाभा पृथिव्याः । अरूपो
जातः पद इळायाः पुरोहितो राजन्यशीह देवान् ॥ ६ ॥ आ
हि द्यावापृथिवी अग्रे उभे सदा युषो न मातरा ततंथ । प्र
यात्स्रच्छोशतो यंविष्टाथा बह सहस्येह देवान् ॥ ७ ॥ २९ ॥

॥ २ ॥ १-७ चितः ॥ अग्निः ॥ विष्टुप् ॥

॥ २ ॥ मिमीहि देवा उशतो यंविष्ट विद्वो अतूँचैतुपते
यजेह । ये दैव्या अतिजस्तेभिरपे त्वं होतृणामस्यायजिष्टः
॥ १ ॥ वेपिं होचमुत पोचं जनानां मधातासि द्रविणोदा अ-
तावा । स्वाहा वयं कृण्वामा हवीपि देवो देवान्यजत्वग्नि-
रहेन ॥ २ ॥ आ देवानामपि पंथामगन्म यच्छक्रवाम तदनु
प्रयोद्धुं । अग्निर्विद्वान्स यजात्सेदु होता सो अध्वरान्स
अतूँकल्पयाति ॥ ३ ॥ यदो वयं प्रमिनाम यतानि विदु-
र्पा देवा अविदुष्टरासः । अग्निष्टद्विष्टमा पृणाति विद्वान्ये-

॥१॥ अये बृहन् उपसा ऊर्ध्वः अस्यात् निःऽजगन्वान् तमसः
ज्योतिषा आ अगात् अपिः भानुना रुशता सुऽअंगः आ जातः
विष्वा सद्मानि अप्राः ॥१॥ सः जातः गर्भः असि रोदस्योः अये
चारुः विऽभृतः ओपंधीषु चिचः शिषुः परि तमांसि अकून् प्र
मातृऽभ्यः अधि कनिक्कदत् गाः ॥२॥ विष्णुः इत्या परमं अस्य वि-
द्यान् जातः बृहन् अभि पाति तृतीयं आसा यत् अस्य पर्यः अकृत
स्वं सऽचेतसः अभि अर्चति अचं ॥३॥ अतः ऊं त्वा पितृऽभृतः
जनिवीः अन्नऽवृषं प्रति चरति अन्नैः ताः ई प्रति एपि पुनः अन्य-
ऽरूपाः असि त्वं विष्टु मानुषोपुहोता ॥४॥ होतारं चिचऽर्यं अ-
ध्वरस्य यज्ञस्यऽयज्ञस्य केतुं रुशतं प्रतिऽअधि देवस्यऽदेवस्य मूहा
श्रिया तु अपि अतिथिं जनानां ॥५॥ सः तु वस्त्राणि अधं पेशना-
नि वसानः अपिः नाभां पृथिव्याः अरूपः जातः पदे इळायाः
पुरऽहितः राजन् यष्टि इह देवान् ॥६॥ आ हि द्यावापृथिवी
अये उभे सदा पुचः न मातरा ततं यं प्र याहि अच्छ उशतः यविष्ट
अयं आ वह सहस्य इह देवान् ॥ ७ ॥ २९ ॥

॥१॥ पिप्रीहि देवान् उशतः यविष्ट विद्यान् अतून अतुऽपते
यज्ञ इह ये देव्याः अत्विजः तेभिः अये त्वं होतृणां असि आऽयजि-
ष्टः ॥१॥ वेपि होचं उत पोचं जनानां संधाता असि द्रविणःऽदाः
अतुऽवा स्वाहा वयं कृण्वाम हुवीपि देवः देवान् यज्ञतु अपिः
अहेन् ॥२॥ आ देवानां अपि पंथा अगन्म यत् शक्रवाम तत् अनु
प्रऽवोक्तुं अपिः विद्यान् सः यजात् सः इत् ऊं होता सः अध्वरान्
सः अतून कल्पयाति ॥३॥ यत् वः वयं प्रऽमिनाम घृतानि विदु-
पां देवाः अविदुऽतरासः अपिः तत् विष्य आपृणाति विद्यान् ये-

भिर्देवाँ ऋतुभिः कल्पयाति ॥ ४ ॥ यत्पाक्वा मनसा दीनदक्षा
न यज्ञस्य मन्वते मर्त्यासः । अग्निष्टोता ऋतुविविजानन्य-
जिष्ठो देवाँ ऋतुशो यजाति ॥ ५ ॥ विश्वेषां ह्यध्वराणामनीकं
चित्रं केतुं जनिता त्वा जजानं । स आ यजस्व नृवतीरनु
क्षाः स्पाहा इधः क्षुमतीर्विश्वजन्त्याः ॥ ६ ॥ यं त्वा द्यावापृथिवी
यं त्वापस्त्वष्टा यं त्वां सृजनिमा जजानं । यं यामनु प्रविद्या-
नितृयाणं क्षुमदये समिधानो वि भाहि ॥ ७ ॥ ३० ॥

॥ ३ ॥ १-७ धितः ॥ अग्निः ॥ विष्टुए ॥

॥ ३ ॥ इनो रंजनरतिः समिद्धो रौद्रो दक्षाय सुषुमाँ अद-
र्शि । चिकिद्भि भाति भासा बृहतासिंक्लीमेति रुशंतीमपाजन्
॥ १ ॥ कृष्णां यदेनीमभि वर्षसा भूज्जनयन्त्योपां बृहतः पितु-
र्जा । ऊर्ध्वं भानुं सूर्यस्य क्षभायन् दिवो वसुभिररतिर्वि भाति
॥ २ ॥ भद्रो भद्रया सचमान आगात्स्वसारं जारो अभ्येति प-
श्चात् । सुप्रकेतिष्ठुभिरग्निर्वितिष्ठन्नुगं विर्वर्णैरभि राममस्थात्
॥ ३ ॥ अस्य यामासो बृहतो न व्यूनिधाना अग्नेः सख्युः शि-
वस्य । ईड्यस्य वृष्णो बृहतः स्वासो भामासो यामन्तुक्तवश्चि-
किवे ॥ ४ ॥ स्वना न यस्य भामासः पर्वते रोचमानस्य बृहतः
सुदिवः । ज्येष्ठैभिर्यस्ते जिष्टिः क्रीळुमद्भिर्वपिष्ठेभिर्भानुभिर्नदाति
द्यां ॥ ५ ॥ अस्य शुष्मासो ददृशानपर्ववेर्जहमानस्य स्वनयन्नि-
युद्धिः । प्रत्नेभिर्यो रुग्ंद्भिर्देवतमो वि रभेद्विररतिर्भाति वि-
भ्वा ॥ ६ ॥ स आ वद्धि महि न आ च सत्ति दिवस्पृथिव्यो-
रतिर्युवयोः । अग्निः सुतुकः सुतुकैभिरथै रभस्वदो रभस्वाँ
एह गम्याः ॥ ७ ॥ ३१ ॥

अ० ७. अ० ५. व० ३९.] ॥ २६२ ॥ [म० १०. अ० १. सू० ३.]

भिः देवान् ऋतुभिः कल्पयति ॥४॥ यत् पाकऽवा मनसा
दीनऽदक्षाः न यज्ञस्य मन्वते मर्त्यासः अपिः तत् होता ऋतु-
ऽवित् विऽजानन् यजिष्ठः देवान् ऋतुऽशः यजति ॥५॥ विश्वेषां
हि अध्वराणां अनीकं चिथं केतुं जनिता त्वा जजान सः आ
यजस्व नृऽवतीः अनु द्याः स्याहाः इषः स्रुऽमतीः विश्वऽजन्त्याः
॥६॥ यं त्वा द्यावापृथिवी यं त्वा आपः त्वष्टा यं त्वा सुऽजनिमा
जजान पंथां अनु प्रऽविद्वान् पितृऽयानं द्युऽमात् अग्ने सं-
ऽइधानः वि भाहि ॥७॥३०॥

॥३॥ इन्द्रः राजन् अरतिः संऽइन्द्रः रौद्रः दक्षाय सुमुऽमान् अ-
दृशि चिकित् विभाति भासा बृहता असिंक्नी एति रुशंती अप-
ऽअजन् ॥१॥ कृष्णां यत् एनीं अभि वर्षेसा भूत जन् यन् योषां बृहत्
पितुः जां ऊर्ध्व भानुं सूर्यस्य स्तभायन् दिवः वसुऽभिः अरतिः वि
भाति ॥२॥ भद्रः भद्रया सचमानः आ अगात् स्वसारं जातः अभि
एति पश्चात् सुऽप्रकेतैः द्युऽभिः अपिः विऽतिष्ठन् रुशंतऽभिः वरुणैः
अभि रामं अस्थात् ॥३॥ अस्य यामासः बृहत् न वमून् इंधानाः
अग्नेः सख्युः शिवस्य ईक्षस्य वृष्णः बृहत् सुऽआसः भामासः या-
मन् अक्तवः चिकिचे ॥४॥ स्वनाः न यस्य भामासः पर्वते रोचमा-
नस्य बृहत् सुऽदिवः ज्येष्ठेभिः यः तेजिष्ठेः क्रीकृमतऽभिः वरुणै-
ष्ठेभिः भानुऽभिः नक्षति द्यां ॥५॥ अस्य शुष्मासः दृष्टानऽपवेः
जेहमानस्य स्वनयन् नियुतऽभिः प्रत्नेभिः यः रुशंतऽभिः देव-
ऽतमः विरेभंतऽभिः अरतिः भाति विऽभवां ॥६॥ सः आ वृद्धि महि-
नः आ च सत्ति दिवऽपृथिव्योः अरतिः युवत्योः अपिः सुऽतुकः
सुऽतुकेभिः अश्वैः रभस्वतऽभिः रभस्वान् आ इह गम्याः ॥७॥३१॥

॥ ४ ॥ १-७ चितः ॥ अग्निः ॥ विष्णुः ॥

॥४॥ प्रतेयस्मि प्रतदयस्मि मन्मभुवो यथा वंद्यो नो हवेषु। ध-
न्वन्निव प्रपा असित्वमप्ययस्मि वै पूरवे प्रत्न राजन् ॥१॥ यंत्वा ज-
नांसो अभि संचरन्ति गाव उष्णमिव व्रजं यविष्ठ। दूतो देवानां-
मसि मत्यानां मंतर्महांश्चरसिरोचनेन ॥२॥ शिष्णुं न त्वा जेत्यं वर्ध-
यती माता विभर्ति सचनस्यमाना ॥ घनो रधिं प्रवता यासि हर्य-
स्त्रिगीघसे प्रणुरिवा बंसृष्टः ॥३॥ मूरा अमूरन वयं चिंकित्वो महि-
त्वमग्रे त्वमंग वित्ते। शये वविष्टरति जिह्वा दन्त्रैरिह्यते युवतिं
विश्रपतिः सन् ॥४॥ कूचिं जायते सनयासु नभ्यो वने तस्थौ पलि-
तो धूमकेतुः। अस्त्रात्तापो वृषभो न प्रवेति सचेतसो यं प्रणयत
मतीः ॥५॥ तनूत्यजैव तस्करा वनगू रशनाभिर्दंशभिरभ्यधीता।
इयं ते अग्ने नर्षसी मनीषा युष्ट्वा रथं न शुचयद्भिरंगैः ॥६॥ वसं
च ते जातवेदो नमश्चेयं च॒गीः सद्मिद्वर्धनी भूत। रक्षा णो अग्ने
तनयानि तोका रक्षोत नस्तन्यो ३ अग्रयुच्छन् ॥ ७ ॥ ३२ ॥

॥ ५ ॥ १-७ चितः ॥ अग्निः ॥ विष्णुः ॥

॥५॥ एकः समुद्रो धरुणो रयीणामस्मद्भूदो भूरिजन्मा वि-
चष्टे। सिषङ्गयूधनिर्णयोरुपस्य उत्तस्य मध्ये निहितं पदं वेः
॥१॥ समानं नीळं वृषणो वसानाः सं जग्मिरे महिषा
अवेतीभिः। चूतस्य पदं कवयो नि पाति गुहा नामानि
दधिरे पराणि ॥२॥ चूतायिनीं मायिनीं सं दधाते मि-
त्वा शिष्णुं जज्ञतुर्वर्धयती। विश्वस्य नाभिं चरतो ध्रुवस्य कवे-
श्चित्तुं मनसा वियंतः ॥३॥ चूतस्य हि वर्तनयः सुजातमिषो
वाजाय प्रदिवः सचते। अधीवासं रोदसी बावसाने घृतेरन्त्रै-
र्वावृधाते मधूनां ॥४॥ सप्त स्वसृरूपीर्वावशानो विद्वान्मध्य-

॥४॥ प्र ते य॒ष्टि॒ प्र ते इ॒य॒मि॒ मन्म॑भुवः यथा वं॒द्यः नः॒ हवे॑पु ध-
न्वन॑ऽइव प्र॒ऽपा अ॒सि त्वं अ॒पे इ॒य॒क्ष॒वे पू॒र्वे प्र॒ज॒ राज॑न ॥१॥ यं
त्वा जना॑सः अ॒भि सं॑ऽ चर॑ति गावः उ॒ष्णं॑ऽइव व्रजं य॒विष्ट॑ दूतः दे-
वानां॑ अ॒सि म॒र्यानां॑ अंतः म॒हान् च॒र॒सि रो॒च॒नेन॑ ॥२॥ शि॒र्णु न
त्वा जे॒न्यं वर्ध॑यती मा॒ता बिभ॑र्ति स॒च॒न॒स्य॒माना॑ धनोः अ॒धि प्र॒-
ऽवता॑ या॒सि ह॒र्येन॑ जिगी॒षसे॑ प॒शुः॑ऽइव अ॒व॑ऽसृष्टः ॥३॥ मू॒राः
अ॒मूर॑ न व॒र्यं चि॒कित्स्व॑ म॒हि॑ऽत्वं अ॒पे त्वं अंग॑ वित्से श॒र्यं व॒मिः चर॑-
ति जिह्वा॑ अ॒दन॑ रे॒रि॒ह्यते॑ यु॒व॒तिं वि॒श॒प॒तिः स॒न ॥४॥ कू॑ऽचित्
जा॒यते॑ स॒न॒या॒सु न॒थः च॒ने त॒स्थी प॒लितः॑ धूम॑ऽकैतुः अ॒स्त्रा॒ता
आ॒पः वृष॑भः न प्र वे॒ति स॑ऽ चेत॒सः यं प्र॑ऽन॒र्य॒त म॒तीः ॥५॥ त॒नूत्य॑-
जा॑ऽइव तस्करा व॒न॒गू॒ र॒ण॒नाभिः॑ द॒ग॑ऽभिः अ॒भि अ॒धी॒ता इ॒यं ते
अ॒पे न॒व्य॒सी म॒नी॒पा यु॒स्त्र रथं॑ न णुच॒र्य॒त॑ऽभिः अंगैः ॥६॥ ब॒लं च
ते जा॒त॑ऽवेदुः नमः च इ॒यं च॒गीः स॒द॒ इत् वर्ध॑नी भू॒त रक्ष॑नः अ॒पे
त॒न॒या॒नि तो॒का रक्ष॑ उ॒त नः॒ त॒न्वः अ॒प्र॑ऽयु॒च्छन् ॥७॥ ३२॥

॥५॥ एकः स॒मु॒द्रः ध॒रुणः॑ र॒यी॒णा अ॒स्मत् हृ॒दः भूरि॑ऽजन्मा वि
च॒ष्टे सि॒सं॒क्ति ऊ॒धः नि॒ण्योः उ॒प॑ऽस्थे उ॒त्स॑स्य म॒ध्ये नि॑ऽहि॒तं
प॒दं वेः० ॥१॥ स॒मा॒नं नी॒ळं वृष॑णः व॒सा॒नाः सं ज॒ग्मिरे॑ म॒हि॒पाः
अ॒र्वे॒तीभिः॑ अ॒त॒स्य॑ प॒दं क॒वयः॑ नि पा॒ति गुहा॑ नामा॒नि द॒धिरे॑
प॒रा॒णि ॥२॥ अ॒त॒ऽयिनी० मा॒यिनी॑ सं द॒धा॒ते मित्वा॑ शि॒र्णु
ज॒ज्ञातुः॑ वर्ध॑यती वि॒श्व॑स्य नाभिं च॒रतः॑ ध्रु॒व॒स्य॑ क॒वेः चि॒त्तं त॑तुं
म॒न॒सा वि॑ऽयंतः ॥३॥ अ॒त॒स्य॑ हि वर्त॒न॒यः सु॑ऽजा॒तं इ॒यः वा॒जा॒य
प्र॑ऽदि॒वः स॒र्व॒ति अ॒धी॒वा॒सं रो॒द॒सी व॒व॒सा॒ने घृ॒तैः अ॒क्षैः व॒वृ॒-
धा॒ते म॒पू॒नां ॥४॥ स॒प्र स्व॑सृः अ॒रु॒षीः वा॒व॒शानः॑ वि॒द्वान् म॒र्धः

उज्जभारा दृष्टे कं । अंतयेमे अंतरिक्षे पुराजा इच्छन्वन्निमवि-
दत्पूषणस्य ॥ ५ ॥ सप्त मर्यादाः कवयस्ततस्तुस्तासामेकामिद-
भ्यंहुरो गांत । आयोर्ह स्कंभ उपमस्य नीळे पृथां विसर्गे
धरुणेपु तस्थौ ॥ ६ ॥ असच्च सच्च परमे व्योमन्दक्षस्य जन्मन्न-
दितेरुपस्ये । अग्निर्ह नः प्रथमजा अतस्य पूर्वं आयुनि
वृषभश्च धेनुः ॥ ७ ॥ ३३ ॥ ५ ॥

॥ ६ ॥ १-७ वितः । अग्निः । विष्टर ।

॥ ६ ॥ अयं स यस्य शर्मन्वोभिरप्येरेधते जरिताभिष्टौ । ज्ये-
ष्ठेभिर्यो भानुभिर्चैपूणां पर्येति परिवीतो विभावा ॥ १ ॥ यो
भानुभिर्विभावा विभात्यग्निदेवेभिर्चैतावाजंसः । आ यो वि-
वाय सख्या सखिभ्योऽपरिद्धतो अत्यो न सग्निः ॥ २ ॥ ईशे
यो विश्वस्या देववीतिरेशे विश्वायुरुपसो व्युष्टौ । आ यस्मि-
न्मना हवीषयावरिष्टरथः स्कधाति ऋषिः ॥ ३ ॥ ऋषेभिर्वृधो
जुपाणो अर्कदेवा अच्छा रघुपत्ना जिगाति । मद्रो होता स
जुह्वा इयजिष्ठः संमिष्टो अग्निरा जिघति देवान् ॥ ४ ॥ तमु-
स्त्रामिद्रं न रेजमानमयि गीभिर्नमोभिरा कृणुष्व । आ यं
विप्रासो मृतिभिर्गृणंति जातवेदसं जुह्वं सहानां ॥ ५ ॥ सं य-
स्मिन्विश्वः वसूनि जग्मुर्वाजे नाश्वः सप्रोवन्त एवैः । अस्मे
जतीरिद्रवाततमा अवाचीना अय आ कृणुष्व ॥ ६ ॥ अपा-
समे मूहा निपद्यो सद्यो जंजानो हव्यो वभूथे । तं ते देवासो
अनु केतमायन्वधावर्धत प्रथमास उमाः ॥ ७ ॥ १ ॥

॥ ७ ॥ १-७ वितः । अग्निः । विष्टर ।

॥ ७ ॥ स्वस्ति नो दिवो अये पृथिव्या विश्वायुर्धेहि यज्ञ-
धाय देव । सचैमहि तव दस्य प्रकृतिरुप्या रा उरुभिर्देव गंसः

अ० ७. अ० ६. व० २.] ॥ २६४ ॥ [म० १०. अ० १. सू० ७.

उत्तज्भारद्वाशे कं अंतः ये मे अंतरिक्षे पुराऽजाः इच्छन् वधिं अवि-
दुत् पूषणस्य ॥ ५ ॥ सप्त मर्यादाः कवयः ततस्तुः तासां एका इत् अ-
भि अंहुरः गात् आयोः ह स्तंभः उपऽमस्य नीळे पथां विऽसर्गे
धरुणेपु तस्यौ ॥ ६ ॥ असंत च सत च परमे विऽओमन् ददास्य
जन्मन् अदितेः उपऽस्ये अयिः ह नः प्रथमऽजाः ऋतस्य पूर्वे
आयुनि वृषभः च धेनुः ॥ ७ ॥ ३३ ॥ ५ ॥

॥ ६ ॥ अयंसः यस्य शमेन अवऽभिः अयोः एधते जृतिता अभिष्टौ
ज्येष्ठेभिः यः भानुऽभिः ऋपूणां परिऽएति परिऽवीतः विभाऽवा
॥ १ ॥ यः भानुऽभिः विभाऽवा विऽभाति अयिः देवेभिः ऋतऽवा
अजंसः आ यः विवायं सखा सखिऽभ्यः अपरिऽहृतः अत्यः न
सप्तिः ॥ २ ॥ ईशे यः विश्वस्याः देवऽवीति ईशे विश्वऽआयुः उपसः
विऽउष्टौ आ यस्मिन् मना हुवीपि अयौ अरिष्टऽरथः स्तुभाति
शूयैः ॥ ३ ॥ शूयेभिः वृधः जुपाणः अकैः देवान् अच्छर्युऽपत्वा जि-
गाति मंद्रः होता सः जुहो यजिष्ठः संऽमिष्टाः अयिः आ जिघति
देवान् ॥ ४ ॥ तं उसां इंद्रं न रेजमानं अयिं गीऽभिः नमऽभिः आ
कृणुध्वं आ यं विप्रांसः मतिऽभिः गृणंति जातऽवेदसं जुह्वं सहा-
नां ॥ ५ ॥ सं यस्मिन् विश्वा वसूनि जग्मुः वाजेन अश्वः सप्तिऽवंतः
एवैः अस्मे ऊतीः इंद्रं वातऽतमाः अर्वाचीनाः अये आ कृणुष्व
॥ ६ ॥ अध हि अये महा निऽसद्य सद्यः जज्ञानः हव्यः वभूय तं ते दे-
वासः अन्नं केतं आयुन अध अवर्धत प्रथमासः ऊमाः ॥ ७ ॥ १ ॥

॥ ७ ॥ स्वस्ति नः दिवः अये पृथिव्याः विश्वऽआयुः धेहि यज-
पाय देव सचेमहि तव दस् प्रऽकेतैः उरुय नः उरुऽभिः देव शंसैः

॥१॥ इ॒मा अ॒ग्ने म॒तय॒स्तुभ्यं॑ जा॒ता गोभि॒रथै॒रभि॑ गृ॒णन्ति॒ राधः॑ ।
य॒दा ते॒ मर्तो॑ अनु॒ भोग॒मान॒ङ्गसो॑ द॒धानो॑ म॒तिभिः॑ सु॒जात॑
॥२॥ अ॒ग्निं म॒न्ये पि॒तरं॑ म॒ग्निमा॒पिम॒ग्निं भा॒तरं॑ स॒दमित्ता॑खा॒यं ।
अ॒ग्नेर॒नीकं॑ वृ॒हत् संप॑र्य॒ दिवि॑ शु॒क्रं य॑ज॒तं सूर्य॑स्य ॥३॥ सि॒ध्ना
अ॒ग्ने धि॒यो अ॒स्मे सनु॑ची॒र्य चा॒यसे॑ द॒म आ॒ नित्यं॑ हो॒ता । ऋ॒-
ता॒वा स रो॒हिदं॑श्चः पु॒रुक्षु॑र्द्युभि॒रसा॒ अह॑भि॒र्वा म॑म॒स्तु ॥४॥
द्युभि॑हि॒तं मि॒त्रमि॒व प्र॒योगं॑ प्र॒त्नमृ॒त्विज॑म॒ध्वर॑स्य॒ जा॒रं । वा॒हु॒-
भ्या॑म॒ग्निमा॒यवोऽज॑न॒तं वि॒क्षु हो॒तां न्य॑साद॒यन्त ॥५॥ स्व॒यं
य॑ज॒स्व दि॒वि दे॒व दे॒वान्किं॑ ते॒ पाकः॑ कृ॒णव॑द॒प्रचे॒ताः । यथा॑-
य॑ज॒ ऋ॒तुभि॑र्दे॒व दे॒वाने॒वा य॑ज॒स्व त॒न्यं सु॒जात॑ ॥६॥ भ॒वा
नो अ॒ग्नेऽवि॒तोत॑ गो॒पा भ॒वा व॒यस्कृ॑दु॒त नो॑ व॒योधाः॑ । रा॒-
स्वा च॒ नः सु॒महो॑ ह॒व्यदा॑तिं॒ चास्वो॒त न॑स्त॒न्वोऽअ॒प्रयु॑च्छन्
॥७॥२॥

॥ ८ ॥ १-९ वि॒ष्टिरा॑स्ता॒घ्नः ॥ १-६ अ॒ग्निः । ७-९ इ॒न्द्रः ॥ वि॒ष्टुः ॥

॥ ८ ॥ प्र॒ के॒तुना॑ वृ॒हता॑ या॒न्यमि॒रा रो॒दसी॑ वृ॒षभो॑ रौ॒र-
वी॒ति । दि॒वश्चि॒दंता॑ उ॒पमा॑ उ॒दान॑कृ॒पासु॒प्रस्थे॑ म॒हिषो॑
ब॒वर्ध॑ ॥१॥ सु॒मोद॑ ग॒र्भो वृ॒षभः॑ क॒कुक्षान॑से॒मा घ॒त्सः शि॒मी-
वाँ अ॒रावी॑त् । स दे॒वता॑न्यु॒द्यंता॑नि कृ॒णन्स्वे॒षु क्षये॑षु प्र॒-
य॒मो जि॑गाति ॥२॥ आ॒ यो मूर्धा॑नं पि॒चोर॑स्य॒ न्य॒ध्वरे॑ द॒धिरे॒-
सूरो॑ अ॒र्णः । अ॒स्य प॒त्नव॑रु॒पीर॑थ॒बुधा॑ ऋ॒तस्य॑ यो॒नौ त॒न्वो जु॒-
प॑न्त ॥३॥ उ॒प॒र॒णो हि॑ व॒सो अ॒यमे॒पि त्वं॑ य॒मयो॑र॒भवो॑ वि॒भा॒-
वा । ऋ॒ताय॑ स॒प्र द॑धि॒षे प॒दानि॑ ज॒नय॑न्मि॒त्रं त॒न्वेऽस्वा॑यि ॥४॥
भु॒वश्चक्षु॑र्म॒ह ऋ॒तस्य॑ गो॒पा भु॒वो व॑रु॒णो य॒हता॑य॒ वेपि॑ । भु॒वो
अ॒पां न॒पाज्जा॑तवे॒दो भु॒वो दू॒तो यस्य॑ ह॒व्यं जु॒जो॑यः ॥५॥३॥ भु॒वो

॥१॥ इ॒माः अ॒ग्ने म॒तयः तु॒भ्यं जा॒ताः गो॒भिः अ॒श्वैः अ॒भि गृ॑ण॒न्ति रा॒धः
यदा ते म॒तैः अ॒नुभो॑र्ग आन॒न्द व॒सो द॒धानः म॒तिऽभिः सु॒ऽजा॒त
॥२॥ अ॒ग्निं म॒न्ये पि॒तरं अ॒ग्निं आ॒पिं अ॒ग्निं भ्रा॒तरं स॒दं इ॒त् सखा॑यं
अ॒ग्नेः अ॒नीकं बृ॒हत् स॒पर्य॑ दि॒वि शु॒क्रं य॒जतं सूर्य॑स्य ॥३॥ सि॒न्ध्राः
अ॒ग्ने धि॒यः अ॒स्मे स॒नुवीः यं चा॒यसे द॒मे आ॒ नित्यं॑ऽहो॒ता ऋ॒त-
ऽवां सः रो॒हितऽअ॒श्वः पु॒रुऽष्टुः द्युऽभिः अ॒स्मि अ॒हंऽभिः वा॒मं
अ॒स्तु ॥४॥ द्युऽभिः हि॒तं मि॒त्रंऽइ॒व प्र॒ऽयोर्ग प्र॒त्नं ऋ॒त्विजं अ॒-
श्व॒रस्य॑ जा॒रं वा॒हुऽभ्यां अ॒ग्निं आ॒यवः अ॒ज॒न॒न्त वि॒ष्टु हो॒तारं नि
अ॒सा॒द॒य॒न्त ॥५॥ स्व॒यं य॒जस्व दि॒वि दे॒व दे॒वान् किं ते पा॒कः कृ॒ण-
व॒त् अ॒प्रऽचे॒ताः यथा॑ अ॒यजः ऋ॒तुऽभिः दे॒व दे॒वान् ए॒व य॒जस्व
त॒न्वं सु॒ऽजा॒त ॥६॥ भ॒वं नः अ॒ग्ने अ॒वि॒ता उ॒त गो॒पाः भ॒वं व॒यः-
ऽकृ॒त् उ॒त नः व॒यः॑ऽधाः रा॒स्व च नः सु॒ऽम॒हः ह॒व्यऽदा॑तिं चा॒स्व
उ॒त नः त॒न्वं अ॒प्रऽयु॒च्छन् ॥ ७ ॥ २ ॥

॥८॥ प्र॒के॒तुना॑ बृ॒हता॒ या॒ति अ॒ग्निः आ॒रो॒दसी॑ वृ॒षभः रो॒रवी॑ति
दि॒वः चि॒त् अ॒न्ता॒न् उ॒पऽमा॒न् उ॒त आ॒न॒द् अ॒पां उ॒पऽस्ये॑ म॒हिपः
व॒व॒र्ध ॥१॥ मु॒मो॒दं ग॒र्भैः वृ॒षभः क॒कु॒तऽमा॒न् अ॒स्मे॒मा व॒त्सः शि॒मी-
ऽवा॒न् अ॒रा॒वी॒त् सः दे॒वऽता॑ति उ॒तऽय॑ता॒नि कृ॒ण॒न् स्व॒पु॒क्षये॑षु
प्र॒थ॒मः जि॒गा॒ति ॥२॥ आ॒यः मूर्धा॑नं पि॒त्रोः अ॒र॒न्ध नि॒ अ॒श्व॒रे द॒धिरे॒
सूरः॑ अ॒णैः अ॒स्य॑ पा॒त्म॒न अ॒रु॒पीः अ॒श्वं॑ऽबु॒धाः ऋ॒तस्य॑ यो॒नौ त॒न्वं
जु॒प॒न्त ॥३॥ उ॒पऽउ॒पः हि व॒सो अ॒यं ए॒षि॒त्वं य॒मयोः अ॒भ॒वः वि॒-
भा॒ऽवां ऋ॒ताय॑ स॒प्र द॒धि॒षे प॒दानि॑ ज॒नय॑न् मि॒त्रं त॒न्वे स्वा॑यि ॥४॥
भु॒वं च॒ष्टुः म॒हः ऋ॒तस्य॑ गो॒पाः भु॒वं व॒रु॒णः यत् ऋ॒ताय॑ वे॒पि भु॒वं
अ॒पां न॒पा॒त् जा॒तऽवे॒दः भु॒वं दू॒तः य॒स्य ह॒व्यं जु॒जो॑षः ॥५॥ ३॥ भु॒वं

यज्ञस्य रजसश्च नेता यत्रा नियुद्धिः सचसे शिवाभिः । दिवि
मूर्धानं दधिपे स्वर्पा जिह्मामपे चकृषे हव्यवाहं ॥ ६ ॥ अस्य
चितः क्रतुना वव्रे अंतरिच्छन्धीति पितुरेवैः परस्य । सचस्य-
मानः पिबोरूपस्थे जामि ब्रुवाण आयुधानि वेति ॥ ७ ॥ स पि-
द्याण्यायुधानि विद्वानिद्रेषित आभ्यो अभ्ययुध्यत् । विशीर्षा-
शी सप्ररश्मिं जघन्वान्वाष्टस्य चिन्मिः संसृजे चितो गाः ॥ ८ ॥
भूरीदिदं उद्दिनंस्तमोजोऽवाभिनस्तत्पतिर्मेन्यमानं । त्वाष्टस्य
चिद्विश्वरूपस्य गोनामाचक्राणस्त्रीणि शीर्षा परां वर्क ॥ ९ ॥ ४ ॥

॥ ९ ॥ १-९ चित्रिरास्वाङ्गः सिधुषीषो वावरीषः ॥ आपः ॥ १-४. ६ गाघवी ।
५ पधेमाणा । ७ प्रतिष्ठा । ८ ९ अनुष्टुप ॥

॥ ९ ॥ आपो हि एा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन । महे रणाय
चक्षसे ॥ १ ॥ यो वः शिवतमो रसस्तस्य भाजयतेह नः । उशतीरिव
मातरं ॥ २ ॥ तस्मा अरगमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वय । आपो ज-
नयथा चनः ॥ ३ ॥ शं नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये । शं योर-
भि स्रवन्तु नः ॥ ४ ॥ ईशाना वायोणा क्षयतीश्वरणीनां । अपो या-
चामि भेषजं ॥ ५ ॥ अप्सु मे सोमो अयवीदंतर्विश्वानि भेषजा । अ-
पिं च विश्वशंभुव ॥ ६ ॥ आपः पृणीत भेषजं वरुषं तन्वे ऽमम ।
ज्योक् च सूर्यहशे ॥ ७ ॥ इदमापः प्रवहत यत्किंच दुरितं मयि । यद्वा-
हमभिदुद्रोह यद्वा शेष उतानृतं ॥ ८ ॥ आपो अद्यान्वचारिषं रसेन
समंगसहि । पयंस्वानय आ गहितं मा संसृज वर्चसा ॥ ९ ॥ ५ ॥

॥ १० ॥ १. ३ ५-७. ११ १३ यमी विवसतो । २ ४. ८-१०. १२ १४ यमी विवसतः ॥
१. ३. ५-७. ११. १३ यमी विवसतः । २ ४. ८-१० १२. १४ यमी विवसतो ॥
विष्टुप ॥

॥ १० ॥ ओ चित्तखायं सख्या बवृत्त्यां तिरः पुरु चिदर्णवं
जगन्वान । पितुर्नपातमा दधीत वेधा अधि क्षमि प्रतरं दी-

अ०७. अ०६. व०६.] ॥ २६६ ॥ [म०१०. अ०१. सू०१०.

यज्ञस्य रजसः च नेता यव नियुतऽभिः सचसे शिवाभिः दिवि मू-
 र्धानं दधिपे स्वऽसां जिह्वां अये चकृपे हव्यऽवाहं ॥६॥ अस्य
 चितः क्रतुना वये अंतः इच्छन् धीतिं पितुः एवैः परस्य सचस्य-
 मानः पिचोः उपऽस्ये जामि द्रुवाणः आयुधानि वेति ॥७॥ सः
 पित्र्याणि आयुधानि विद्वान् इंद्रऽइपितः आप्यः अभि अयुध्यत्
 चिऽशीर्षाणं सप्तऽरश्मिं जघन्वान त्वाष्टस्य चित् निः समृजे चि-
 तः गाः ॥८॥ भूरि इत् इंद्रः उत्तऽइन्द्रांतं ओजः अव अभिनत् सत्-
 ऽपतिः मर्त्यमानं त्वाष्टस्य चित् विश्वऽरूपस्य गोर्नां आऽचक्रा-
 णः चीणिं शीर्षा परा वक्त्रे ॥९॥ ४ ॥

॥९॥ आपः हि स्य मयऽभुवः ताः नः ऊर्जे दधातु न महे रणाय
 चक्षसे ॥१॥ यः वः शिवऽतमः रसः तस्य भाजयत् इह नः उशतीः-
 ऽइव मातरः ॥२॥ तस्मै अरगमाम वः यस्य क्षयाय जिन्वथ आपः
 जनयथ च नः ॥३॥ शं नः देवीः अभिष्टये आपः भवन्तु पीतये शं योः
 अभि स्रवन्तु नः ॥४॥ ईशानाः वायोणां क्षयंतीः चर्षणीनां अपः
 याचामि भेषजं ॥५॥ अपऽसु मे सोमः अपवीत् अंतः विश्वानि
 भेषजा अग्निं च विश्वऽशंभुवं ॥६॥ आपः पृणीत भेषजं वरुथं तन्वे
 मम ज्योक् च सूर्यं हरे ॥७॥ इदं आपः प्र वहत यत् किं च दुऽइतं
 मयि यत् वा अहं अभिऽदुद्रोहं यत् वा शेषे उत्त अनृतं ॥८॥ आपः
 अद्य अनु अचारिषं रसेन सं अगस्महि पर्यस्वान् अये आ गृहि-
 तं मा सं सृज वर्वसा ॥९॥ ५ ॥

॥१०॥ ओ चित् सखायं सख्या ववृत्त्यां तिरः पुरुचित् अर्णेव
 जगन्वान् पितुः नपांतं आ दधीत् वेधाः अधि क्षमिं प्रऽतरं दी-

यज्ञस्य रजसश्च नेता यचा नियुद्धिः सचसे शिवाभिः । दिवि
मूर्धानं दधिषे स्वर्षा जिह्मामये चकृषे हव्यवाहं ॥ ६ ॥ अस्य
चित्तः क्रतुना वव्रे अंतरिच्छन्धीति पितुरेवैः परस्य । सचस्य-
मानः पित्रोरुपस्थे जामि ब्रुवाण आयुधानि वेति ॥ ७ ॥ स पि-
त्राणायुधानि विद्वानिद्रेषित आभ्यो अभ्ययुध्यत् । त्रिशीर्षा-
णं सप्ररश्मिं जघन्यान्वाष्टस्य चित्रिः संसृजे चितो गाः ॥ ८ ॥
भूरीदिदं उदिनं दंतमोजोऽवाभिनत्सत्यतिर्मन्यमानं । त्वाष्टस्य
चिद्विश्वरूपस्य गोनामाचक्राखस्त्रीणि शीर्षा परां वर्क ॥ ९ ॥ ४ ॥

॥ ९ ॥ १-९ चिद्विश्वरूपाष्टः सिंधुद्वीपो वावरीपः ॥ आपः ॥ १-४. ६ गायत्री ।
५ वर्धमाना । ७ प्रतिष्ठा । ८. ९ अनुष्टुप् ॥

॥ ९ ॥ आपो हि ष्ठा मन्योभुवस्ता न ऊर्जे दधातन । महे रणाय
चक्षसे ॥ १ ॥ यो वः शिवतमो रसस्तस्य भाजयते ह नः । उशतीरिव
मातरः ॥ २ ॥ तस्मा अरंगमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ । आपो ज-
नयथा च नः ॥ ३ ॥ शं नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये । शं योर-
भि संवन्तु नः ॥ ४ ॥ ईशाना वायीणां क्षयंती क्षपेस्तीनां । आपो या-
चामि भेषजं ॥ ५ ॥ अप्सु मे सोमो अघवीदंतर्विश्वानि भेषजा । अ-
ग्निं च विश्वशंभुवं ॥ ६ ॥ आपः पृणीत भेषजं वरुथं तन्वेऽं मम ।
ज्योक् च सूर्यं हरे ॥ ७ ॥ इदमापः प्र बहन् यत्किं च दुरितं मयि । यद्वा-
हमंभिदुद्रोह यद्वा शेष उतानृतं ॥ ८ ॥ आपो अद्यान्वचारिपं रसेन
समंगसहि । गयं स्वानय आ गंहितं मा सं संज वचसा ॥ ९ ॥ ५ ॥

॥ १० ॥ १. ३. ५-७. ११. १३ यमो वैवस्वतो । २. ४. ८-१०. १२. १४ यमो वैवस्वतः ॥
१. ३. ५-७. ११. १३ यमो वैवस्वतः । २. ४. ८-१०. १२. १४ यमो वैवस्वतो ॥
चिष्टुप् ॥

॥ १० ॥ ओ चित्सखायं सख्या वंवृत्त्यां तिरः पुरु चिदर्णवं
जगन्वान् । पितुर्नृणां तमा दधीत वेधा अधि क्षमिं प्रतरं दी-

यज्ञस्य रजसः च नेता यत्र नियुतऽभिः सचसे शिवाभिः दिवि मू-
 धानं दधिपे स्वःऽसां जिह्वां अये चकृपे हव्यऽवाहं ॥६॥ अस्य
 चितः क्रतुना यवे अंतः इच्छन् धीतिं पितुः एवैः परस्य सचस्य-
 मानः पिचोः उपऽस्ये जामि ब्रुवाणः आयुधानि वेति ॥७॥ सः
 पित्र्याणि आयुधानि विद्वान् इंद्रंऽइषितः आप्यः अभिअयुध्यत्
 चिऽशीर्षाणं सप्तऽरश्मिं जघन्वान्त्वाष्ट्रस्य चित्निःससृजे चि-
 तः गाः ॥८॥ भूरि इत्त इंद्रः उत्तऽइन्द्रं दंतं ओजः अवं अभिनत् सत्-
 ऽपतिः मन्यमानंत्वाष्ट्रस्य चित् विश्वऽरूपस्य गोर्ना आऽचक्रा-
 णः चीणिं शीर्षा परां चक्रे ॥९॥ ४॥

॥९॥ आपः हि स्य मयऽभुवः ताः नः ऊर्जे दधातुन महे रगांय
 चक्षसे ॥१॥ यः वः शिवऽतमः रसः तस्य भाजयत् इह नः उगतीः-
 ऽइव मातरः ॥२॥ तस्मै अंगमाम् वः यस्य द्याय जिन्वय ऊचं
 जनयष च नः ॥३॥ शं नः देवीः अभिष्टये सापः भवन्तु पीतये नः
 अभि स्रवन्तु नः ॥४॥ ईशानाः वायीणां धर्यतीः चपराणां अ-
 या चामि भेषजं ॥५॥ अपऽसु मे सोमः अमवात् अंतः विश्वानि
 भेषजा अमिं च विश्वऽर्शभुव ॥६॥ आपः पृथीत मे पृथं वक्ष्यन्ते
 मम ज्योक् च सूर्ये हृषे ॥७॥ इदं आपः प्रवृत्तं यत् किं च दृष्टं
 मयि यत् वा अहं अभिऽदुद्रोहं अवा नेये च नः ॥८॥ अ-
 द्य अनु अचारिषं रसेन सं अगन्तुं अस्तान् अने अने ॥९॥
 तं मा सं सृज चर्चसा ॥१०॥ ५॥

ध्यानः ॥१॥ न ते सखां सख्यं वक्ष्येत्सलक्ष्मा यद्विपुरुषा भ-
 वाति । महस्पुत्रासो असुरस्य वीरा दिवो धर्तारं उर्विया परि-
 ख्यन् ॥२॥ उशंति घा ते अमृतांस एतदेकस्य चित्यजसं
 मर्त्यस्य । नि ते मनो मनसि धाय्यसे जन्तुः पतिस्तन्वमा
 विविश्याः ॥३॥ न यत्पूरा चकृमा कद्व नूनमृता वदन्तो अनृतं
 रपेम । गंधर्वो अप्स्वया च योषा सा नो नाभिः परमं जामि
 तन्नौ ॥४॥ गर्भे नु नौ जनिता दंपती कर्दवस्त्वष्टां सविता
 विश्वरूपः । नकिरस्य प्र मिनन्ति व्रतानि वेद नावस्य पृथिवी
 उत ह्यीः ॥५॥६॥ को अस्य वेद प्रथमस्याहः क ई ददर्श क इह
 प्र वोचत् । बृहन्मित्रस्य वरुणस्य धाम कदु ब्रव आह्नो वी-
 च्या नृन् ॥६॥ यमस्य मा यम्यं काम आगन्तमाने योनीं
 सहयेय्याय । जायेव पत्ये तन्वं रिख्यां वि चिद्वहेव रथ्येव
 चक्रा ॥७॥ न तिष्ठन्ति न नि मियन्त्येते देवानां स्पर्श इह ये
 चरन्ति । अन्येन मदाह्नो याहि तूयं तेन वि वृह रथ्येव चक्रा
 ॥८॥ रावींभिरसा अहभिर्देगस्येत्सूर्यस्य चक्षुर्मुहुरुन्मिमी-
 यात् । दिवा पृथिव्या मिथुना सर्वधू यमीर्यमस्यं विभृयाद-
 जामि ॥९॥ आ घा ता गच्छानुवरा युगानि यत्र जामयः
 कृणवन्नजामि । उपर्ववृहि वृषभाय बाहुमन्यमिच्छस्व सु-
 भगे पतिं मत ॥१०॥७॥ किं आतासद्यर्दनार्थं भवाति किमु
 स्वसा यन्निर्वृतिर्निगच्छात् । काममृता वहेऽतद्रूपामि त-
 न्वा मे तन्वं सं पिपृग्धि ॥११॥ न वा उ ते तन्वा तन्वं सं
 पपृच्यां पापमाहुयः स्वसारं निगच्छात् । अन्येन मत्प्रमुदः
 कल्पयस्व न ते आता सुभगे वक्ष्येत्तत् ॥१२॥ वृत्तो वन्तासि
 यम नैव ते मनो हृदयं चाविदाम । अन्या किल त्वां कक्ष्येव

ध्यानः॥१॥ न ते सखा सख्यं वहि एतत् सऽलक्ष्मा यत् विपुऽरूपा
 भवाति महः पुचासः असुरस्य वीराः दिवः धर्तारः उर्विया परि
 ख्यन् ॥२॥ उरंति घ ते अमृतासः एतत् एकस्य चित् त्यजसं
 मर्त्यस्य नि ते मनः मनसि धायि अस्मे जनुः पतिः तन्वं आ
 विविश्याः॥३॥ न यत् पुरा चकृम कत् ह नूनं चृता वदतः अनृतं
 रपेम् गंधर्वः अयऽसु अथा चयोयां सा नः नाभिः परमं जामि
 तत् नौ॥४॥ गर्भे नु नौ जनिता दं पती० कः देवः तृष्टा सविता
 विश्वऽरूपः न किं अस्य प्रमिनंति प्रतानि वेद नौ अस्य पृथिवी
 उत द्यौः॥५॥६॥ कः अस्य वेद प्रथमस्य अहः कः इदं दर्श कः इह प्र
 वोचत् बृहत् मित्रस्य वरुणस्य धामं कत् ऊं ववः आहूतः वीच्यां
 नृन् ॥६॥ यमस्य मा यम्यं कामः आ अग्न सृमाने योनौ सह-
 ऽशेय्या य जामाऽइव पत्ये तन्वं रिरिच्यां विचित् बृहव रथ्याऽइव
 चक्रा॥७॥ न तिष्ठंति न निमिपंति एते देवानां स्पर्शः इह ये चरंति
 अन्येन मत् आहूतः याहि तूर्य तेन वि बृह रथ्याऽइव चक्रा॥८॥
 राचीभिः असे अहंभिः दग्स्येत् सूर्यस्य चक्षुः मुहुः उत मिमी-
 यात् दिवा पृथिव्या मिथुना सऽवधू० यमीः यमस्य विभृयात्
 अजामि॥९॥ आ घता गच्छान् उतऽन्तरा युगानि यवं जामयः
 कृणवन् अजामि उप ववृहि वृषभाय बाहुं अन्यं इच्छस्व सु-
 ऽभगे पतिं मत्॥१०॥१॥ किं भ्राता असत् यत् अनाघं भवाति किं
 ऊं स्वसां यत् निऽच्छतिः निऽगच्छात् कामऽमृता बहु एतत्
 रपामि तन्वा मे तन्वं संपिपृग्धि॥११॥ न वै ऊं ते तन्वां तन्वं सं
 पपृच्यां पापं आहुः यः स्वसारं निऽगच्छात् अन्येन मत् प्रऽमुदः
 कल्पयस्व न ते भ्राता सुऽभगे वहि एतत्॥१२॥ वतः वत अस्ति
 यम न एव ते मनः इदं च अविदाम अन्त्या किलंत्वां कल्पाऽइव

युक्तं परिष्वजाते लिबुजेव वृष्टं ॥ १३ ॥ अन्यमूयुत्वं यम्यन्य
उत्तां परिष्वजाते लिबुजेव वृष्टं । तस्य वा त्वं मन इच्छा
स वा तवाधा कृणुष्व संविदं सुभद्रां ॥ १४ ॥ ८ ॥

॥ ११ ॥ १-९ हविर्धान आभिः ॥ अभिः ॥ १-६ धगती । ७-९ विष्टप ॥

॥ ११ ॥ वृषा वृष्टे दुदुहे दोहंसा दिवः पर्यासि यद्दो अ-
दितेरदाभ्यः । विश्वं स वेद वरुणो यथा धिया स यज्ञियो
यजतु यज्ञियो चतून् ॥ १ ॥ रपहंधवीरिषां च योषणा नदस्य
नदे परि पातु मे मनः । इष्टस्य मध्ये अदितिर्निधातु नो
भाता नो ज्येष्ठः प्रथमो विवोचति ॥ २ ॥ सो चिन्नु भद्रा क्षु-
मती यशस्वत्युषा उवास मनवे स्वर्वती । यदीमृशतमुशता-
मनु क्रतुमग्निं होतारं विदयाय जीजनन् ॥ ३ ॥ अध त्वं दृष्टं
विश्वं विचक्षणं विराभरदिपितः श्येनो अंधरे । यदी विशो
वृणते दृष्टमायी अग्निं होतारमध धीरं जायत ॥ ४ ॥ सदासि
रखो यवसेव पुण्यते होचाभिरमे मनुषः स्वध्वरः । विप्रस्य वा
यच्छशमान उक्थ्यं वार्ज ससुवा उप्पयासि भूरिभिः ॥ ५ ॥ ९ ॥
उदीरय पितरां जार आ भगमियक्षति हर्यतो हृत्त इष्यति ।
विवक्ति वहिः स्वपस्यते मखस्तविष्यते असुरो वेपते मती
॥ ६ ॥ यस्ते अग्ने सुमतिं मतो अक्षत्सहंसः सूनो अति स प्र
णृषे । इपं दधानो वहमानो अश्विरा स द्युमां अमवान्मूपति
द्यून ॥ ७ ॥ यदस्य एषा समितिर्भवाति देवी देवेषु यजता
यंजव । रत्नां च यज्ञिभजांसि स्वधावो भागं नो अच वसु-
मंतं वीतात् ॥ ८ ॥ शुधी नो अग्ने सदेने सधस्ये युष्ट्या रथं-
ममृतस्य द्रवितुं । आ नो वह रोदसी देवपुत्रे माकिर्देवा-
नामपं भूरिह स्याः ॥ ९ ॥ १० ॥

युक्तं परि स्वजाते लिबुजाऽइव वृक्षं ॥१३॥ अन्यं जुं सु त्वं यमि
 अन्यः जुं त्वां परि स्वजाते लिबुजाऽइव वृक्षं तस्य वा त्वं मनः
 इच्छ सः वा त्वं अथ कृणुष्व संविदं सुभद्रां ॥१४॥ ८॥

॥११॥ वृषां वृषे ददुहे दोहसा दिवः पर्यासि ग्रहः अदितेः अ-
 दाभ्यः विश्वं सः वेदं वरुणः यथा धिया सः यज्ञियः यज्ञतु यज्ञि-
 यान् अतून ॥१॥ रयंतं गंधर्वीः अथा च योषणा नदस्य नादे परि
 पातु मे मनः इष्टस्य मध्ये अदितिः नि धातु नः भ्राता नः ज्येष्ठः
 प्रथमः वि वोचति ॥२॥ सो चित्तनुभद्रा द्युऽमतीं यशस्वती उ-
 पाः उवास मनवे स्वऽयती यत् ई उशंतं उशतां अनु क्रतुं अग्निं
 होतारं विदथाय जीजनन ॥३॥ अथ त्वं द्रुप्तं विऽभ्वं विऽचक्षुणं
 विः आ अभ्रत् इपितः श्येनः अध्वरे यदि विश्वः वृणते द्रुप्तं
 आयीः अग्निं होतारं अथ धीः अजायत ॥४॥ सदा असि रणः
 यवसाऽइव पुष्यते होचाभिः अग्ने मनुषः सुऽअध्वरः विप्रस्य वा
 यत् शशमानः उक्थ्यं वाजं ससऽवान् उपऽयासि भूरिऽभिः
 ॥५॥ ९॥ उत् ईरय पितरां जारः आ भगं इयति हुर्यतः द्रुतः इष्य-
 ति विवक्ति वह्निः सुऽअपस्यते मखः त विष्यते असुरः वेपते मती
 ॥६॥ यः ते अग्ने सुऽमतिं मतेः अद्यात् सहसः सूनो अति सः प्र
 गृण्वे इषं दधानः वहमानः अश्वैः आ सः द्युऽमान् अमऽवान्
 नूपति दून ॥७॥ यत् अग्ने एषा संऽइतिः भवाति देवी देवेपुं य-
 जता यज्ञं रत्नां च यत् विऽभजासि स्वधाऽवः भागं नः अथ
 वसुऽमंतं वीतात् ॥८॥ धुधि नः अग्ने सदेने सधऽस्ये युष्ट्व रथं
 अमृतस्य द्रवितुं आ नः वह रोदसी देवऽपुचे माकिः देवानां
 अपं भूः इह स्याः ॥ ९ ॥ १० ॥

॥ १२ ॥ १-९ हविर्धाण आग्निः ॥ अग्निः ॥ विष्टप ॥

॥ १२ ॥ द्यावां ह द्यामां प्रथमे ऋतेनाभिधावे भवतः सत्यवा-
चा । देवो यन्मती न्यजथाय कृत्स्नन्सीदद्योतां प्रत्यह स्वमसु यन्
॥ १ ॥ देवो देवान्यग्निभूचतेन वहां नो हव्यं प्रथमश्चिकित्वा न ।
धूमकेतुः समिधा भाञ्जजीको मंद्रो होता नित्यो वाचा यजी-
यान् ॥ २ ॥ स्वावृग्देवस्यामृतं यदी गीरतो जातासो धारयंत उ-
र्वी । विश्वे देवा अनु तहे यजुर्गुदेहे यदेनी दिव्यं घृतं वाः ॥ ३ ॥
अर्चामि वां वर्धायापो घृतसू द्यावाभूमी शृणुतं रोदसी मे ।
अहा यद्यावोऽसुनीतिमयन्मध्वा नो अर्च पितरां शिशीतां ॥ ४ ॥
किं स्विन्नो राजा जगृहे कदस्याति व्रतं चकृमा को वि वेद ।
मिचश्चिद्धि प्मा जुहुराणो देवाञ्छोको न यातामपि वाजो अ-
स्ति ॥ ५ ॥ ११ ॥ दुर्मत्तवामृतस्य नाम सलक्ष्मा यद्विपुरुषा भवति ।
यमस्य यो मनवते सुमंतये तमृष्य पाह्यमयुच्छन् ॥ ६ ॥ यस्मि-
न्देवा विदधे मादयते विवस्वतः सदनं धारयते । सूर्यं ज्योति-
रंधुर्मास्य ५ कूपरि द्योतनिं चरतो अजंसा ॥ ७ ॥ यस्मिन्देवा
मन्मनि संचरत्यपीच्येऽन वयमस्य विद्म । मित्रो नो अर्चा-
दिति स्नागान्तविता देवो बरुणाय वोचत ॥ ८ ॥ शुधी नो
छाये सदनं सुधस्थं युष्ट्वा रथममृतस्य द्रवितुं । आ नो वहु
रोदसी देवपुत्रे माकिर्देवानामप भूरिह स्याः ॥ ९ ॥ १२ ॥

॥ १३ ॥ १-४ विवस्वानादित्यः ॥ हविर्धावे ॥ १-४ विष्टप । ५ अगती ॥

॥ १३ ॥ युजे यां वसं पूर्य नमोभिर्वि शोक एतु पृथ्येव सूरः ।
शृण्वंतु विश्वे अमृतस्य पुत्रा आ ये धामानि दिव्यानि तस्युः
॥ १ ॥ यमे इव यतमाने यदैतं प्र वा भग्मानुपा देवयंतः ।
आ सीदतं स्वमु लोकं विदनि स्वासस्थे भवतमिंदवे नः

अ० ७. अ० ६. व० १३.] ॥ २६९ ॥ [म० १०. अ० १. सू० १३.]

॥१२॥ द्यावां ह द्यामां प्रथमे ऋतेन अभिऽप्रावे भवतः सत्य-
 ऽवाचा देवः यत् मतीन् यजथाय कृण्वन् सीदन् होता प्रत्यङ् स्वं
 असुं यन् ॥१॥ देवः देवान् परिऽभूः ऋतेन वहं नः हव्यं प्रथमः चि-
 कित्वान् धूमऽकेतुः संऽइधा भाःऽऋजीकः मद्रः होता नित्यः
 वाचा यजीयान् ॥२॥ स्वावृक् देवस्य अमृतं यदि गोः अतः जा-
 तासः धारयन्ते उर्वी विश्वे देवाः अनु तत् ते यजुः गुः द्रुहे यत्
 एनीं दिव्यं घृतं वाः ॥३॥ अचीमि वां वर्धाय अमः घृतऽसू०
 द्यावां भूमीं शृणुतं रोदसी मे अहा यत् द्यावः असुं नीतिं अयन्
 मध्वानः अर्चयित्वा शिशीतां ॥४॥ किं स्वित नः राजा जगृहे कत्
 अस्य अतिं व्रतं चक्रम कः वि वेद मिचः चित हि स जुहुराणः
 देवान् द्योकः न यातां अपि वाजः अस्ति ॥५॥ ११॥ दुःऽमंतु अर्च
 अमृतस्य नामं सऽलक्ष्मा यत् विपुंऽरूपा भवाति यमस्य यः
 मनवन्ते सुऽमंतु अये तं ऋष्य पाहि अप्रंऽयुच्छन् ॥६॥ यस्मिन्
 देवाः विदथे मादर्यते विवस्वतः सदर्ने धारयन्ते सूर्ये ज्योतिः अ-
 दधुः मासि अक्लून् परि द्योतनिं चरतः अजं स्या ॥७॥ यस्मिन्
 देवाः मन्मनि संऽचरन्ति अपीथ्ये न वयं अस्य विद्म मिचः नः
 अर्च अदितिः अनांगान् सविता देवः वरुणाय वोचत् ॥८॥
 शुधिनः अये सदर्ने सधऽस्ये युस्व रथं अमृतस्य द्रवितुं आ नः
 वह रोदसी देवऽपुत्रे० माकिः देवानां अपभूः इह स्याः ॥९॥ १२॥

॥१३॥ युजे वां व्रतं पूर्य नमःऽभिः वि द्योकः एतु पथ्याऽइव
 सूरैः शृण्वन्तु विश्वे अमृतस्य पुवाः आ ये धामानि दिव्यानि तस्युः
 ॥१॥ यमेऽइव० यत् माने यत् ऐतं प्रवां भून् मानुषाः देवऽयन्तः
 आ सीदन्तं स्वं ऊं लोकं विदाने सुऽआसस्ये० भवतं इदं वे नः

॥२॥ पंचपदानिरूपो अन्वरोहं चतुष्पदीमन्वेमिघ्रतेन। अक्षरेण
प्रतिमिम एतामृतस्य नाभावधि सं पुनामि॥३॥ देवेभ्यः कर्म-
वृणीत मृत्युं प्रजायैकममृतं नावृणीत। बृहस्पतिं यज्ञमकृण्वत्
चृषिं प्रियां यमस्तन्वं प्रारिरेचीत्॥४॥ सप्त स्मरन्ति शिर्ग्वेम-
स्तन्ते पित्रे पुत्रासो अर्षवीवतचृतं। उभे इदस्योभयस्य राजत
उभे यतेते उभयस्य पुण्यतः ॥ ५ ॥ १३ ॥

॥ १४ ॥ १-१६ यमः ॥ १-५. १३-१६ यमः। ६ त्रिगोक्तदेवताः। ७-९ त्रिगोक्तदेवताः
पितरो वा। १०-१२ आनी ॥ १-१२ विष्णुः। १३ १४. १६ अनुष्टुप्। १५ बृहती ॥

॥ १४ ॥ परेयिवांसं प्रवर्तते महीरन् बहुभ्यः पंधामनुपस्प-
शानं। वैवस्वतं संगमनं जनानां यमं राजानं हविषा दुवस्य
॥ १ ॥ यमो नो गातुं प्रथमो विवेद नैषा गथूतिरपभर्तवा
उ। यत्रा नः पूर्वे पितरः परेयुरेना जज्ञानाः पथ्याऽअनु स्वाः
॥ २ ॥ मातली कथैर्यमो अंगिरोभिर्बृहस्पतिर्ऋक्भिर्वावृधा-
नः। यांश्च देवा वावृधुर्यं च देवान्स्वाहान्ये स्वधयान्ये
मर्दति ॥ ३ ॥ इमं यम प्रस्तुरमा हि सीदांगिरोभिः पितृभिः
संविदानः। आ त्वा मन्वाः कविशस्ता वहन्तेना राजहविषा
मादयस्व ॥ ४ ॥ अंगिरोभिरा गहि यज्ञियेभिर्यम वैरूपैरिह
मादयस्व। विवस्वतं हुवे यः पिता तेऽस्मिन्यज्ञे बर्हिषा नि-
षद्य ॥ ५ ॥ १४ ॥ अंगिस्तो नः पितरो नवग्वा अथर्वाणो भृगवः
सोम्यासः। तेषां वयं सुमती यज्ञियानामपि भद्रे सौमनसे
स्याम ॥ ६ ॥ मेहि मेहि पृथिभिः पूर्व्येभिर्यत्रा नः पूर्वे पितरः
परेयुः। उभा राजाना स्वधया मर्दता यमं पश्यासि वरुणं च
देवं ॥ ७ ॥ सं गच्छस्व पितृभिः सं यमेनेष्टापूतेन परमे व्यो-
मन। हित्वायावद्यं पुनरस्तमेहि सं गच्छस्व तन्वां सुवचीः

॥ २ ॥ पंच पदानि रूपः अनु अरोहं चतुःऽपदी अनु एमि
यतेन अष्टौरेण प्रति मिमे एतां कृतस्य नाभौ अधि सं
पुनामि ॥ ३ ॥ देवेभ्यः कं अवृणीत मृत्युं प्रऽजायिं कं अमृतं
न अवृणीत बृहस्पतिं यज्ञं अकृण्वत क्षपिं प्रियां यमः तन्वीं
प्र अरिचीत ॥ ४ ॥ सप्त क्षरंति शिशवे मरुत्वन्ते पित्रे पुत्रासः
अपि अवीवतन् कृतं उभे इत् अस्य उभयस्य राजतः उभे
यतेते उभयस्य पुष्यतः ॥ ५ ॥ १३ ॥

॥ १४ ॥ परेयिऽवांसं प्रऽवतः महीः अनु बहुऽभ्यः पंथां अनु-
ऽपस्पशानं विवस्वतं संऽगमनं जनानां यमं राजानं हविषा दु-
वस्य ॥ १ ॥ यमः नः गातुं प्रयमः विवेद न एपा गध्यूतिः अपऽभर्तवै
ऊं यच नः पूर्वै पितरः पराऽइयुः एना जज्ञानाः पथ्याः अनु स्वाः
॥ २ ॥ मातली कथिः यमः अंगिरऽभिः बृहस्पतिः कृकऽभिः वृ-
धानः यान् च देवाः ववृधुः ये च देवान् स्वाहा अन्ये स्वधया अन्ये
मदंति ॥ ३ ॥ इमं यमं प्रऽस्तरं आ हि सीदं अंगिरऽभिः पितृऽभिः
संऽविदानः आत्वा मंचाः कविऽशस्ताः वहंतु एना राजन् हविषा
मादयस्व ॥ ४ ॥ अंगिरऽभिः आ गहि यज्ञियेभिः यमं वैरूपैः इह
मादयस्व विवस्वतं हुवे यः पिता ते अस्मिन् यज्ञे वहिषि आ
निऽसद्य ॥ ५ ॥ १४ ॥ अंगिरसः नः पितरः नवऽग्वाः अथर्वाणः भृ-
गवः सोम्यासः तेषां वयं सुऽमतौ यज्ञियानां अपि भद्रे सौमन् से
स्याम ॥ ६ ॥ प्र इहि प्र इहि पथिऽभिः पूर्वैभिः यच नः पूर्वै पितरः प-
राऽइयुः उभा राजाना स्वधया मदता यमं पश्यासि वरुणं च देवं
॥ ७ ॥ सं गच्छस्व पितृऽभिः सं यमेन इष्टापूर्तेन परमे विऽशोमन्
हित्वाय अवच्छं पुनः अस्तं आ इहि सं गच्छस्व तन्वां सुऽवचीः

॥ ८ ॥ अपेत॒ वीत॒ वि च॑ सर्प॒तातोऽसा॒ एतं॑ पि॒तरौ॑ लो॒क-
म॒क्रन॑ । अहो॑भि॒रद्भि॒रक्तु॑भि॒र्व्यक्तं॑ य॒मो द॑दा॒त्यव॑सानंम॒सै
॥ ९ ॥ अति॑ द्र॒व सा॒रमे॒यौ श्वा॒नौ च॒तुर॒क्षौ श॒वली॑ सा॒धुना॑
प॒था । अथा॑ पि॒तृन्सु॑वि॒दवाँ॑ उपे॒हि य॒मेन॑ ये स॒धमा॑दं म॒दति॑
॥ १० ॥ १५ ॥ यौ ते॒ श्वा॒नौ यम॑ रक्षि॒तारौ॑ च॒तुर॒क्षौ प॑थि॒रक्षौ॑
नृ॒चक्ष॑सौ । ताभ्या॑मे॒नं परि॑ दे॒हि राज॑नस्व॒स्ति चा॑सा अ-
न॒मीव॑ च॒ धेहि॑ ॥ ११ ॥ उ॒रू॒णसा॑व॒सुतृ॑पा उ॒दु॒बली॑ य॒मस्य॑
दू॒तौ च॑र॒तो ज॒नाँ अ॒नु । ताव॑स्स॒भ्यं ह॒गये॑ सू॒र्याय॑ पु॒नर्दा॑ता-
म॒सुम॑द्येह भ॒द्रं ॥ १२ ॥ य॒माय॑ सो॒मं सु॒नुत॑ य॒माय॑ जुहु॒ता
ह॒विः । य॒मं ह॑ य॒ज्ञो ग॑च्छ॒त्यपि॑दू॒तो अ॒र॒कृतः॑ ॥ १३ ॥ य॒माय॑
घृ॒तव॑ह॒विर्जु॑हो॒त प्र च॑ ति॒ष्ठत॑ । न नो॑ दे॒वेष्व॑ वा य॒मही॑र्ध॒मायुः॑
प्र जी॑वसे ॥ १४ ॥ य॒माय॑ म॒धुम॑त्त॒मं रा॒ज्ञे ह॒व्यं जु॑हो॒तन । इ॒दं
नम॑ ऋ॒षिभ्यः॑ पू॒र्वेजे॑भ्यः पू॒र्वेभ्यः॑ प॒थि॒कृ॒द्भ्यः॑ ॥ १५ ॥ चि॒क॒द्रु॒के-
भिः॑ प॒तति॑ प॒ळुवी॑रि॒कमि॑दृ॒हत् । चि॒ष्टु॒ग्वाय॑त्री छं॒दा॑सि॒ सर्वा॑
ता य॒म आ॑हि॒ता ॥ १६ ॥ १६ ॥

॥ १५ ॥ १-१४ शंखोयामायनः ॥ पितरः ॥ १-१०. १२-१४ चिष्टुप । १५ जगती ॥

॥ १५ ॥ उदी॒रता॑म॒वर॑ उ॒परा॑स॒ उन्म॑ध्य॒माः पि॒तरः॑ सो-
म्या॑सः । असु॑ य इ॒युर॑वृ॒का च॑त॒ज्ञास्ते॑ नोऽव॑न्तु पि॒तरौ॑ ह॒वेपु॑
॥ १ ॥ इ॒दं पि॒तृभ्यो॑ नमो॑ अ॒स्त्वद्य॑ ये पू॒र्वीसो॑ य उ॒परा॑स इ॒युः ।
ये पा॒थिवे॑ र॒ज॒स्या नि॑प॒त्ता ये वा॑ नूनं॑ सु॒वृज॑ना॒सु वि॒क्षु ॥ २ ॥
आहं॑ पि॒तृन्सु॑वि॒दवाँ॑ अ॒वित्ति॑ न॒पातं॑ च वि॒क्रम॑णं च
वि॒ष्णोः । ब॒र्हिष॑दो॒ ये स्व॒धया॑ सु॒तस्य॑ भ॒जंत॑ पि॒त्वस्त॑ इ॒हाग॑-
मि॒ष्टाः ॥ ३ ॥ ब॒र्हिष॑दः पि॒तर॑ उ॒ज्य॑र्वा॒गि॒मा वो॑ ह॒व्या च॑कृ॒मा
जु॒प॒ध्वं । त आ॑ ग॒ताव॑सा॒ शंत॑मे॒नार्था॑ नः॒ शं यो॑र॒र॒पो द॑धात

॥६॥ अप इत् वि इत् वि च सर्पत् अतः अस्मै एतं पितरः लोकं
अक्रन् अहःऽभिः अतऽभिः अक्तुऽभिः विऽअक्तं यमः ददाति
अवऽसानं अस्मै ॥९॥ अतिं द्रव सारमेयी श्वानौ चतुःऽअक्षौ
श्वलौ साधुना पथा अथ पितृन् सुऽविद्वान् उप इहि यमेनं
ये सपऽमादं मदंति ॥१०॥१५॥ यौ ते श्वानौ यम रक्षितारौ च-
तुःऽअक्षौ पथिऽरक्षौ० नृऽचक्षौ ताभ्या एनं परि देहि राजन्
स्वस्ति च अस्मै अनमीवं च धेहि ॥११॥ उरुऽनसौ असुऽतृपी उ-
दुंबलौ यमस्य दूतौ चरतः जनान् अनु ती असभ्यं हशये सूर्याय
पुनः दातां असुं अद्य इह भद्रं ॥१२॥ यमाय सोमं सुनुत यमाय जु-
हुत हविः यमं ह यज्ञः गच्छति अयिऽदूतः अरुऽकृतः ॥१३॥ यमाय
घृतऽवंत हविः जुहोतं प्र च तिष्ठत सः नः देवेषु आ यमत दीर्घ
आयुः प्र जीवसे ॥१४॥ यमाय मधुमतऽतमं राज्ञे हव्यं जुहोतन् इदं
नमः क्षुपिऽभ्यः पूर्वऽजेभ्यः पूर्वैभ्यः पथिकृतऽभ्यः ॥१५॥ चिऽक-
दुकेभिः पतति पट उर्वीः एक इत् बृहत् चिऽस्तुप् गायत्री छंदांसि
सर्वा ता यमे आऽहिता ॥ १६ ॥ १६ ॥

॥१५॥ उत् ईरतां अवरे उत् परासः उत् मध्यमाः पितरः सो-
म्यासः असुं ये द्युः अवृकाः क्षुतऽज्ञाः ते नः अवन्तु पितरः हवेषु
॥१॥ इदं पितृऽभ्यः नमः अस्तु अद्य ये पूर्वासः ये उपरासः द्युः ये
पार्थिवे रजंसि आ निऽसंज्ञाः ये वा नूनं सुऽवृजनासु विक्षु ॥२॥
आ अहं पितृन् सुऽविद्वान् अविस्ति नपातं च विऽक्रमणं च
विष्णोः चहिऽसदः ये स्वधया सुतस्य भर्जत पितृः ते इह आऽग-
मिष्टाः ॥३॥ चहिऽसदः पितरः ऊती अवाक् इमा वः हव्या चकृम
जुपध्वं ते आ गत अवसा शंसतमेन अथ नः शं योः अपः दधात

॥ ४ ॥ उपहूताः पितरः सोम्यासो बर्हिषेषु निधिषु प्रियेषु ।
त आ गमंतु त इह श्रुवंत्वधि ब्रुवंतु तैऽवंत्वसान् ॥ ५ ॥ १७ ॥
आच्या जानुं दक्षिणतो निषद्येमं यज्ञमभि गृणीत विष्वे । मा
हिंसिष्ट पितरः केन चिन्नो यद्व आगः पुरुषता करांम ॥ ६ ॥
आसीनासो अरुणीनामुपस्थे रयिं धत्त दाणुषे मर्त्याय । प्र-
चेभ्यः पितरस्तस्य वस्वः प्र यच्छत त इहोर्ज दधात ॥ ७ ॥ ये
नः पूर्वं पितरः सोम्यासोऽनूहिरे सोमपीथं वसिष्ठाः । तेभि-
र्यमः सैराणो हवीषुशन्नशद्धिः प्रतिकाममन्तु ॥ ८ ॥ ये तांतृ-
पुदैवचा जेहमाना होषाविदः स्तोमतरासो अकैः । आप्रै
याहि मुविदवैभिरवाङ् सत्यैः कथ्यैः पितृभिर्धर्मसद्भिः ॥ ९ ॥ ये
सत्यासो हविर्दो हविष्या इद्रेण देवैः सरथं दधानाः । आप्रै
याहि सहस्रं देववदैः परैः पूर्वैः पितृभिर्धर्मसद्भिः ॥ १० ॥ १८ ॥
अग्निष्यात्ताः पितर एह गच्छत सदःसदः सदत सुप्रणीतयः ।
अत्ता हवीषि प्रयतानि बर्हिषचा रयिं सर्ववीरं दधातन
॥ ११ ॥ त्वमग्न ईळितो जातवेदोऽवाङ्मुष्यानि सुरभीणि कृत्वी ।
प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते अष्टावृद्धि त्वं देव प्रयता हवीषि
॥ १२ ॥ ये चेह पितरो ये च नेह याश्च विद्म याँ उं च न प्र-
विद्म । त्वं वेत्थ यति ते जातवेदः स्वधाभिर्यज्ञं सुकृतं जुपस्व
॥ १३ ॥ ये अग्निदग्धा ये अन्नग्निदग्धा मध्ये दिवः स्वधया
मादर्यते । तेभिः स्वराळसुनीतिमेतां यथावशं तन्व्यं कल्प-
यस्व ॥ १४ ॥ १९ ॥

१ १६ । १-१४ दमनो यामायनः ॥ अतिः ॥ १-१० विष्ट ॥ ११-१४ अनुष्टुप् ॥

॥ १६ ॥ मिनमये वि देहो माभि शोचो मास्य त्वचं चिच्छि-
पो मा शरीरं । यदा शृतं कृण्वो जातवेदोऽयमेनं प्र हिणु-

अ० ७. अ० ६. व० २०.] ॥ २७२ ॥ [म० १०. अ० १. सू० १६.]

॥४॥ उप० हूताः पितरः सोम्यासः बर्हिषेषु नि० धिपुं प्रियेषु ते आ
गमन्तु ते इह श्रुवन्तु अर्धं ब्रुवन्तु ते अ० वन्तु अ० स्मान् ॥ ५ ॥ १७ ॥ आ-
० अ० च० जानु दक्षिणतः नि० सद्य इमं यज्ञं अ० भि गृणीत वि० श्वे मा
हिंसिष्ट पितरः केन चित नः यत् वः आर्गः पुरुषतां कराम ॥ ६ ॥
आसीनासः अ० रुणीनां उप० स्ये रयिं धत्त दाणुपे मर्त्याय पुत्रेभ्यः
पितरः तस्य वस्वः प्र यच्छत ते इह ऊर्जं दधात ॥ ७ ॥ ये नः पूर्व
पितरः सोम्यासः अनु० ऊहिरे सोम० पीथं वसिष्ठाः तेभिः यमः
सं० रराणः हवीषिं उशन उशत० भिः प्रति० कामं अ० ह्व ॥ ८ ॥ ये त-
नृपुः देव० चा जेहमानाः हो० वा० विदः स्तोम० तपासः अ० कैः आ
अ० मे या० हि सु० विद० चैभिः अ० वा० इ सत्यः क० व्यैः पित० ऽभिः घर्म० सत-
० भिः ॥ ९ ॥ ये सत्यासः ह० विः ० अ० दः ह० विः ० पाः इ० दि० ण देवैः स० रथं
दधानाः आ अ० मे या० हि सहस्रं देव० वंदः परैः पूर्वैः पित० ऽभिः घर्म-
सत० भिः ॥ १० ॥ १८ ॥ अ० मि० ऽ स्वात्ताः पितरः आ इह गच्छत सदः-
० सदः सद० तु सु० प्र० नीतयः अ० त्त हवीषिं प्र० य० तानि बर्हिषि अथ
रयिं सर्व० वीरं दधातन ॥ ११ ॥ त्वं अ० मे ई० कृतः जात० ऽ वेदः अ० वा० द
ह० व्यानिं सुरभीणिं कृत्वा प्र अ० दाः पित० ऽभ्यः स्व० धया ते अ० ह्वान
अ० चि त्वं देव प्र० य० ता हवीषिं ॥ १२ ॥ ये च इह पितरः ये च न इह
यान् च वि० द्य यान् ऊं च न प्र० वि० द्य त्वं वे० त्थ यतिं ते जात० ऽ वेदः
स्व० धाभिः य० ज्ञं सु० कृतं जुषस्व ॥ १३ ॥ ये अ० मि० ऽ दुग्धाः ये अ० न० पि-
० दग्धाः मध्ये दिवः स्व० धया मा० दयते तेभिः स्व० राट् असु० नीतिं
एतां यथा० ऽ व० शं तन्वं कल्पयस्व ॥ १४ ॥ १९ ॥

॥१६॥ मा ए० नं अ० मे वि० दहः मा अ० भि शोचः मा अ० स्य त्वचं चि-
क्षिपः मा शरीरं यदा शृतं कृणवः जात० ऽ वेदः अथ ई० ए० नं प्रहिणु-

तात्पितृभ्यः ॥ १ ॥ शृतं यदा करंसि जातवेदोऽधेमेनं परि
दत्तात्पितृभ्यः । यदा गच्छात्यसुनीतिमेतामर्षा देवानां वश-
नीर्भवाति ॥ २ ॥ सूर्यं चष्टुर्गच्छतु वार्तमात्मा द्यां च गच्छ
पृथिवी च धमेणा । अग्नौ वा गच्छ यदि तत्र ते हितमोष-
धीषु प्रति तिष्ठा शरीरे ॥ ३ ॥ अग्नौ भागस्तपसा तं तपस्व
तं ते गोचिस्तपतु तं ते अग्निः । यास्ते शिवास्तन्यो जातवे-
दस्ताभिर्वहेनं सुकृतां लोके ॥ ४ ॥ अवं सृज पुनरपे पितृभ्यो
यस्तु आहुतधरंति स्वधाभिः । आयुर्वसान् उप चेत्तु शेषः
सं गच्छतां तन्यां जातवेदः ॥ ५ ॥ १० ॥ यज्ञे कृष्णः शकुन आ-
तुतोद पिपीलः सर्प उत वा श्वापदः । अपिष्टद्विश्वाद्गदं
कृणोतु सोमंश्च यो प्रात्यर्णो अविचेज ॥ ६ ॥ अमेवमं परि
गोभिर्व्ययस्व सं प्रोणुष्य पीवसा मेदसा च । नेत्यां धृषु-
हंसा जहंपाणो दपृग्विधत्यन्वययाति ॥ ७ ॥ इममपे
चमसे मा वि जिह्वः प्रियो देवानांनुत सोम्यानां ।
एष यथममो देवपानस्तस्मिन्देवा अमृता मादयते ॥ ८ ॥
क्रव्यादमपि म हिमोमि दूरं यमराज्ञो गच्छतु प्रियाहः ।
इदियायमितरे जातवेदा देवेभ्यो हव्यं यदहं प्रजानन ॥ ९ ॥
यो अग्निः क्रव्यात्प्रविजेत यो गृहमिमं पश्यन्वितरं जात-
वेदमं । तं हंमि पितृयज्ञाय देवं स घर्ममिन्वात्परमे स-
धस्ये ॥ १० ॥ ११ ॥ यो अग्निः क्रव्यवाहनः पितृन्यदादतावृषः ।
मेदं हव्यानि वोचति देवेभ्यश्च पितृभ्य द्या ॥ १२ ॥ उगंतंस्तु
नि धीमनुगंतः ममिधीमहि । उगन्तुंस्तु द्या यदहं पितृ-
नह्यिषे जज्ञेवे ॥ १३ ॥ यं तमपे ममदास्तमु निवीपया
पुनः । किर्याश्वं रोहतु माकट्या च्यवक्रगा ॥ १४ ॥ गीतिके

तात् पितृभ्यः ॥१॥ श्रुतं यदा करसि जातऽवेदः अथ ई एनं
परि दत्तात् पितृभ्यः यदा गच्छाति असुऽनीतिं एतां अथ
देवानां वशऽनीः भवाति ॥२॥ सूर्यं चक्षुः गच्छतु वार्तां आत्मा ह्यं
च गच्छ पृथिवी च धर्मणा अपः वा गच्छ यदि तत्र ते हितं ओष-
धीषु प्रति तिष्ठ शरीरैः ॥३॥ अजः भागः तपसा तं तपस्व तं ते
शोचिः तपतु तं ते अर्चिः याः ते शिवाः तन्वः जातऽवेदः ता-
भिः बहू एनं सुऽकृतां कुं लोकं ॥४॥ अर्वसृज पुनः अग्ने पितृभ्यः
यः ते आऽहुतः चरति स्वधाभिः आयुः वसानः उप वेतु शेषः
सं गच्छतां तन्वा जातऽवेदः ॥५॥ २० ॥ यत् ते कृणुः शकुनः आ-
ऽतुतोद पिपीलः सर्पः उत वा श्वपदः अपिः तत् विश्वऽश्नत्
अगदं कृणोतु सोमः च यः घ्राह्यणान् आऽविवेश ॥६॥ अग्नेः वर्म
परि गोभिः व्ययस्व सं प्र ऊर्णुष्व पीवसा मेदसा च न इत् त्वा
धृणुः हरसा जहपाणः दधृक् विऽधृष्यन् परिऽअंखयाति ॥७॥
इमं अग्ने चमसं मा वि जिह्वरः प्रियः देवानां उत सोम्यानां
एषः यः चमसः देवऽपानः तस्मिन् देवाः अमृताः मादयन्ति ॥८॥
ऋष्यऽअदं अयिं प्र हिणोमि दूरं यमऽराज्ञः गच्छतु रिमऽवाहः
इह एव अयं इतरः जातऽवेदाः देवेभ्यः हव्यं बहतु प्रऽजानन् ॥९॥
यः अपिः ऋष्यऽश्नत् प्रऽविवेश वः गृहं इमं पश्यन् इतरं जात-
ऽवेदसं तं हुरामि पितृभ्यऽज्ञाय देवं सः घर्म इन्वात् परमे सध-
ऽस्ये ॥१०॥ २१ ॥ यः अपिः ऋष्यऽवाहनः पितृन् यक्षत् चतुऽवृधः
प्र इत् कुं हव्यानि वोचति देवेभ्यः च पितृभ्यः आ ॥११॥ उशंतः
त्वा नि धीमहि उशंतः सं इधीमहि उशन उशतः आ बहू पितृन्
हविषं अक्षवे ॥१२॥ यत्वं अग्ने संऽअदहः तं कुं निः वापय पुनः
क्रियां च अवं रोहतु पाकऽदूर्वा विऽअंल्लकश ॥१३॥ शीतिके

शीतिकावति ह्लादिके ह्लादिकावति । मंडूक्यां सु सं गम
इमं स्वर्गं हर्षय ॥ १४ ॥ २२ ॥ १ ॥

॥ १७ ॥ १-१४ देवशवा यामायनः ॥ १. २ सरस्वती । ३-६ पूषा । ७-९ सरस्वती ।
१०. १४ आपः । ११-१३ आपः सोमो वा ॥ १-१२ विष्टुष । १३ अनुष्टुप्पुस्तो-
तृहती वा । १४ अनुष्टुप् ॥

॥ १७ ॥ त्वष्टा दुहिचे वहतुं कृणोतीतीदं विश्वं भुवनं समेति ।
यमस्य माता पर्युह्यमाना महो जाया विवस्वतो ननाश
॥ १ ॥ अप्रागूहन्नमृतां मर्त्येभ्यः कृत्वा सर्वर्णामददुर्विवस्वते ।
उताश्विनावभरद्यत्तदासीदजहादु द्या मिथुना संरणूः ॥ २ ॥
पूषा त्वेत्थ्यावयतु म विद्वाननष्टपशुर्भुवनस्य गोपाः । स
त्विभ्यः परि ददत्पितृभ्योऽग्निदेवेभ्यः सुविदुचियेभ्यः ॥ ३ ॥ आ-
युर्विश्वायुः परि पासति त्वा पूषा त्वा पातु प्रपथे पुरस्तात् ।
यचासंते सुकृतो यच ते ययुस्तच त्वा देवः संविता दधातु ॥ ४ ॥
पूषेमा आशा अनु वेद सर्वाः सो असाँ अभयतमेन नेपत् ।
स्वस्तिदा आर्घृणिः सर्ववीरोऽग्रयुच्छत्पुनरंतु प्रजानन ॥ ५ ॥ २३ ॥
प्रपथे प्रथामंजनिष्ट पूषा प्रपथे दिवः प्रपथे पृथिव्याः । उभे
अग्नि म्रियतमे सधस्ये आ च परां च चरति प्रजानन ॥ ६ ॥
सरस्वती देवयंतो हवन्ते सरस्वतीमध्वरे तायमाने । सरस्व-
ती सुकृतो अह्वयंत सरस्वती दाशुषे वार्य दात ॥ ७ ॥ सरस्वति
या सरथं ययाथ स्वधाभिर्देवि पितृभिर्मदंती । आसद्यासि-
न्वहिपि मादयस्वानमीवा इष आ धेह्यसे ॥ ८ ॥ सरस्वती यां
पितरो हवन्ते दक्षिणा यज्ञमभिनक्षमाणाः । सहस्राधर्मिणी
अच भागं रायस्पोषं यजमानेषु धेहि ॥ ९ ॥ आपो असान्मा-
तरः शुभयंतु घृतेन नो घृतंष्वः पुनंतु । विश्वं हि रिप् प्रवहति

अ० ७. अ० ६. व० २४.] ॥ २७४ ॥ [म० १०. अ० २. सू० १७.

शीतिकाऽवति ह्लादिके ह्लादिकाऽवति मंडूक्यां सुसंगमः इमं
सु अयिं हर्षय ॥ १४ ॥ २२ ॥ १ ॥

॥ १७ ॥ त्वष्टा दुहित्रे बहंतुं कृणोति इति इदं विश्वं भुवनं सं ए-
ति यमस्य माता परिऽउत्तमाना महः जाया विवस्वतः ननाश
॥ १ ॥ अप अगूहन् अमृतां मर्त्येभ्यः कृत्वा सऽवर्णा अददुः वि-
वस्वते उत अश्विनौ अभरत यत् तत् आसीत् अजहात् ऊं वा
मिथुना सरण्यूः ॥ २ ॥ पूषा त्वा इतः च्यवयतु प्र विद्वान् अ-
नष्टऽपशुः भुवनस्य गोपाः सः त्वा एतेभ्यः परि ददत् पितृऽभ्यः
अभिः देवेभ्यः सुऽविद्वद्भ्येभ्यः ॥ ३ ॥ आयुः विश्वऽआयुः परि
पासति त्वा पूषा त्वा पातु प्रऽपथे पुरस्तात् यत् आसते सु-
ऽकृतः यत् ते ययुः तत् त्वा देवः सविता दधातु ॥ ४ ॥ पूषा
इमाः आशाः अनु वेद सर्वाः सः अस्मान् अभयऽतमेन नेपत्
स्वस्तिऽदाः आपृणिः सर्वेऽवीरः अप्रऽयुच्छन् पुरः एतु प्र-
ऽजानन् ॥ ५ ॥ २३ ॥ प्रऽपथे पथां अजनिष्ट पूषा प्रऽपथे दिवः
प्रऽपथे पृथिव्याः उभे अभि प्रियऽतमे सधऽस्थे आ च
परां च चरति प्रऽजानन् ॥ ६ ॥ सरस्वती देवऽयंतः हवते सर-
स्वती अध्वरे तायमानि सरस्वती सुऽकृतः अह्वयंत सरस्वती
दाशुपे वार्य दत् ॥ ७ ॥ सरस्वति या सऽरथं ययार्थं स्वधाभिः
देवि पितृऽभिः मदती आऽसद्यं अस्मिन् बर्हिषि मादयस्व
अनमीवाः इपं आ धेहि अस्मे ॥ ८ ॥ सरस्वती यां पितरः ह-
वते दक्षिणा यज्ञं अभिऽनक्षमाणाः सहस्रऽअर्घ इरुः अत्तं
भागं रायः पोर्य यजमानेषु धेहि ॥ ९ ॥ आपः अस्मान् मातरः
पृथयंतु घृतेन नः घृतऽध्वः पुनंतु विश्वं हि रिप्रं प्रऽबर्हति

देवीरुदिदाभ्यः शुचिरा पूत एमि ॥ १० ॥ २४ ॥ द्रुप्सश्चस्कंदं
प्रथमाँ अंनु द्यूनिमं च योनिमनु यश्च पूर्वः । समानं योनिमनु
संचरतं द्रुप्सं जुहोम्यनु सप्र होवाः ॥ ११ ॥ यस्ते द्रुप्सः स्कंदति
यस्ते अंशुर्वाहुच्युतो धिषणाया उपस्थात । अध्वर्योर्वा परि
वा यः पवित्राहं ते जुहोमि मनसा वर्षदकृतं ॥ १२ ॥ यस्ते द्रुप्सः
स्कन्दो यस्ते अंशुरवश्च यः परः सुचा । अयं देवो बृहस्पतिः सं
तं सिंचतु राधसे ॥ १३ ॥ पर्यस्वतीरोपधयः पर्यस्वन्मामकं वचः ।
अपा पर्यस्वदित्ययस्तेन मा सह शुधत ॥ १४ ॥ २५ ॥

॥ १० ॥ १-१४ संकुमुकी यामायनः ॥ १-४ मृगुः । ५ घाता । ६ खडा । ७-१३
पितृमेधः । १४ पितृमेधः प्रजापतिर्वा ॥ १-१०. १२ विष्णुप । ११ प्रक्षारपक्तिः ।
१३ जगती । १४ अशुष्टुप ॥

॥ १५ ॥ परं मृत्यो अनु परेहि पंथां यस्ते स्व इतरो देवमा-
नात । चक्षुष्मते शृण्वते ते धवीमि मा नः प्रजां रीरिपो मोत
वीरान् ॥ १ ॥ मृत्योः पदं योषयंतो यदैत द्राघीय आयुः प्रतरं
दधानाः । आप्यायमानाः प्रजया धनेन शुद्धाः पूता भवत
यज्ञियासः ॥ २ ॥ इमे जीवा वि मृतीराववृचनभूजद्रा देवहू-
तिर्ना अद्य । प्राचो अगाम नृतये हसाय द्राघीय आयुः प्रतरं
दधानाः ॥ ३ ॥ इमं जीवेभ्यः परिधिं दधामि मैषां नु गादपरो
अर्थमेतं । शतं जीवंतु शरदः पुरुचीरंतमृत्युं दधतां पवेतेन
॥ ४ ॥ यथाहान्यनुपूर्वं भवति यथ ऋतवं ऋतुभिर्यति साधु ।
यथा न पूर्वमपरो जहान्येवा धातरायूपि कल्पयैषां ॥ ५ ॥ २६ ॥
आ रोहतायुर्जस्ते वृणाना अनुपूर्वं यतमाना यति ष ।
इह त्पष्टां सृजनिमा सृजोषां दीर्घमायुः करति जीवसे वः
॥ ६ ॥ इमा नारीरविधवाः सुपत्नीरांजनेन सपिपा सं वि-
शंतु । अनथवोऽनमीवाः सुख्ता आ रोहंतु जनयो योनि-

देवीः उत इत आभ्यः शुचिः आ पूतः एमि ॥ १० ॥ २४ ॥ द्रुप्तः चस्कंद
प्रथमान् अनु दून इमं च योनिं अनु यः च पूर्वः समानं योनिं
अनु संऽचरंतं द्रुप्तं जुहोमि अनु सप्त होवाः ॥ ११ ॥ यः ते द्रुप्तः
स्कंदति यः ते अंशुः बाहुऽच्युतः धिपणायाः उपऽस्थात अध्वर्योः
वा परि वा यः पवित्रात् तं ते जुहोमि मनसा वपटऽकृतं ॥ १२ ॥
यः ते द्रुप्तः स्कन्धः यः ते अंशुः अवः च यः परः सुवा अयं देवः
बृहस्पतिः सं तं सिंचतु राधसे ॥ १३ ॥ पर्यस्वतीः शोपंधयः
पर्यस्वत् मामकं वचः अपां पर्यस्वत् इत् पर्यः तेन मा सह
शुंधत ॥ १४ ॥ २५ ॥

॥ १५ ॥ परं मृत्योः अनु परां इहि पथां यः ते स्वः इतरः देवऽया-
नात् चक्षुष्मते शृण्वते ते प्रवीमि मा नः प्रऽजां रिरिपः मा उत
वीरान् ॥ १ ॥ मृत्योः पदं यो पर्यतः यत् ऐतं द्राघीयः आयुः प्रऽतरं
दधानाः आऽप्यार्यमानाः प्रऽजयां धनेन शुद्धाः पूताः भवन्त य-
ज्ञियास्तः ॥ २ ॥ इमे जीवाः विमृतेः आ अववृचन् अभूत् भद्रा देव-
ऽहूतिः नः अद्य प्राचं अगाम नृतये हसां य द्राघीयः आयुः प्रऽतरं
दधानाः ॥ ३ ॥ इमं जीवेभ्यः परिऽधि दधामि मा एषां नु गात् अ-
परः अर्थ एतं शतं जीवंतु शरदः पुरुचीः अंतः मृत्युं दधतां पर्वतेन
॥ ४ ॥ यथा अहानि अनुऽपूर्व भवन्ति यथा क्षतवः क्षतुऽभिः यतिं
साधु यथा न पूर्व अपरः जहाति एव धातः आर्यं पि कल्पय एषां
॥ ५ ॥ २६ ॥ आ रोहन्त आयुः जरसं वृणानाः अनुऽपूर्व यतमानाः
यतिं स्य इह त्वष्टा सुऽजनिमा सुऽजोपाः दीर्घ आयुः कुरति जीवसे
वः ॥ ६ ॥ इमाः नारीः अविधवाः सुऽपत्नीः आऽअजनेन सर्पिषां
सं विशंतु अनश्वः अनमीवाः सुऽरत्नाः आ रोहन्तु जनयः योनिं

मये ॥ ७ ॥ उदीर्ष्व नार्यभि जीवलोकं गतासुमेतमुप शेप
 एहि । हस्तयाभस्य दिधिपोस्तवेदं पत्युर्जनि त्वमभि सं बभूय
 ॥ ८ ॥ धनुर्हस्तादाददानो मृतस्यासे क्षत्राय वर्चसे बलाय ।
 अत्रैव त्वमिह वयं सुवीरा विश्वाः स्पृधो अभिमांतीर्जयेम
 ॥ ९ ॥ उप सप मातरं भूमिमेतामुख्यचसं पृथिवी सुशेवा ।
 ऊर्णमदा युवतिर्दक्षिणावत एषा तां पातु निर्वृतेरुपस्थात्
 ॥ १० ॥ २७ ॥ उच्छ्वचस्व पृथिवि मा नि बाधथाः सूपायनासै
 भव सूपवचना । माता पुत्रं यथा सिवाभ्येनं भूम ऊर्णहि
 ॥ ११ ॥ उच्छ्वचमाना पृथिवी सु तिष्ठतु सहस्रं मित उप हि
 श्रयतां । ते गृहासो घृतश्रुतो भवन्तु विश्वाहांसै शरणाः संत्वचं
 ॥ १२ ॥ उक्ते स्तन्नामि पृथिवी त्वत्परीमं लोगं निदधन्मो अहं
 रिपं । एतां स्पृणां पितरो धारयन्तु तेऽर्वा यमः सादना ते नि-
 नोतु ॥ १३ ॥ प्रतीचीने मामहनीष्वाः पर्णमिवा दधुः । प्र-
 तीचीं जयमा वाचमश्वं रश्मया यथा ॥ १४ ॥ २८ ॥ ६ ॥

॥ १९ ॥ १-८ मयितो यामायगो भृगुर्वा वाहनिद्वयवधो वा मार्गवः ॥ ११, २-८
 आपो गावो वा । १२, अग्नीषोमी ॥ १-४. ७. ८. अनुष्टुप् । ६ गायत्री ॥

॥ १९ ॥ नि वर्तय्य मानुं गातास्मान्निस्तपक्त रेवतीः ।
 अग्नीषोमा पुनर्वसू असे धारयतं रयिं ॥ १ ॥ पुनरेना
 नि वर्तय्य पुनरेना न्या कुरु । इन्द्र एणा नि यच्छत्वग्नि-
 रेना उपार्जतु ॥ २ ॥ पुनरेता नि वर्ततामस्मिन्पुंयन्तु गो-
 पती । इहिवामे नि धारयेह तिष्ठतु या रयिः ॥ ३ ॥ यन्नियानं
 न्ययनं संज्ञानं यत्परायणं । आवर्तेनं निवर्तेनं यो गोपा
 अपि तं हुवे ॥ ४ ॥ य उदानद्वययनं य उदानदपरा-
 यणं । आवर्तेनं निवर्तेनमपि गोपा नि वर्ततां ॥ ५ ॥

अये ॥ ७ ॥ उत् इष्वे नारि अभि जीवऽलोकं गतऽअसुं एतं उप
 शेपे आ इहि हस्तऽयाभस्य दिधिपोः तव इदं पत्युः जनिऽत्वं अभि
 सं वभूय ॥ ८ ॥ धनुः हस्तात् आऽददानः मृतस्य असे द्यावाय व-
 चसे वलाय अच एव त्वं इह वयं सुऽवीराः विश्वाः स्पृधः अभि-
 ऽमातीः जयेम ॥ ९ ॥ उप सप मातरं भूमि एतां उरुऽव्यचंसं पृथि-
 वी सुऽशेवा ऊर्णऽमदाः युवतिः दक्षिणाऽवते एषा त्वा पातु
 निऽचातेः उपऽस्यात् ॥ १० ॥ २७ ॥ उत् श्वं च स्व पृथिवि मा नि
 बाधयाः सुऽउपायना असे भव सुऽउपवचना माता पुषं यथा
 सिचा अभि एनं भूमे ऊर्णेहि ॥ ११ ॥ उत् श्वं च माना पृथिवी सु
 तिष्ठतु सहस्रं मितः उप हि श्रयतां ते गृहासः घृतऽश्रुतः भवतु
 विश्वाहा असे शरणाः संतु अच ॥ १२ ॥ उत् ते स्तभ्रामि पृथिवी
 त्वत् परि इमं लोगं निऽदधत् मो अहं रिपं एतां स्थूणां पितरः
 धारयंतु ते अच यमः सदना ते मिनोतु ॥ १३ ॥ प्रतीचीने मा अहनि
 इष्वाः पर्णऽइव आ दधुः प्रतीचीं जय भ वाचं अश्वं रश्मिना यथा
 ॥ १४ ॥ २८ ॥ ६ ॥

॥ १९ ॥ नि वर्तध्वं मा अनु गात अस्मान सिसृक्त्वेवतीः अमी-
 पोमा पुनऽवसू असे धारयतं रयि ॥ १ ॥ पुनः एनाः नि वर्तय
 पुनः एनाः नि आ कुरु इदं एनाः नि यच्छतु अयिः एनाः उप-
 ऽअजंतु ॥ २ ॥ पुनः एताः नि वर्ततां अस्मिन् पुथंतु गोऽपती इह
 एव अये नि धारय इह तिष्ठतु या रयि ॥ ३ ॥ यत् निऽयानं नि-
 ऽअयनं संऽज्ञानं यत् पराऽअयनं आऽवर्तनं निऽवर्तनं यः गोपाः
 अपि तं ह्रुवे ॥ ४ ॥ यः उत्ऽआनंदं विऽअयनं यः उत्ऽआनंदं
 पराऽअयनं आऽवर्तनं निऽवर्तनं अपि गोपाः नि वर्ततां ॥ ५ ॥

आ निवर्तते नि वर्तय पुनर्न इन्द्र गा देहि । जीवाभिर्भुनजामहे
॥ ६ ॥ परि वो विश्वतो दध ऊर्जा घृतेन पर्यसा । ये देवाः के च
यज्ञियास्ते रय्या सं सृजंतु नः ॥ ७ ॥ आ निवर्तन वर्तय नि नि-
वर्तन वर्तय । भूम्याश्चतस्रः प्रदिशस्ताभ्य एना नि वर्तय ॥ ८ ॥ १ ॥

॥ २० ॥ १-१० विमद ऐन्द्रः प्राजापत्यो वा वसुष्ठवा वासुक्तः ॥ अग्निः ॥ १ एकपदा
(पाद एष वा शात्यर्थः) । २ अनुष्टुप् । ३-८ गायत्री । ९ विराट् । १० विष्टुप् ॥

॥ २० ॥ भद्रं नो अग्निं वातय मनः ॥ १ ॥ अपिमीळे भुजां य-
विष्टं शासा मित्रं दुर्धरीतुं । यस्य धर्मेन्स्वरेनीः सपर्यति मा-
तुरुधः ॥ २ ॥ यमासा कृपनीकं भासाकेतुं वर्धयति । भ्राजते
श्रेणिदन् ॥ ३ ॥ अर्यो विशां गातुरेति प्र यदानं द्विवो अंतान् ।
कविरुभं दीद्यानः ॥ ४ ॥ जुषद्भ्या मानुषस्योर्ध्वस्तस्यावृभ्वा यज्ञे ।
मिन्वन्तश्च पुर एति ॥ ५ ॥ स हि धेमो हविर्यज्ञः शुष्टीदस्य गा-
तुरेति । अग्निं देवा वाशीमंतं ॥ ६ ॥ २ ॥ यज्ञासाहं दुवं इयेऽग्निं
पूर्वस्य शेवंस्य । अद्रेः सूनुमायुमाहुः ॥ ७ ॥ नरो ये के चासदा
विश्वेक्षे वाम आ स्युः । अग्निं हविषा वर्धतः ॥ ८ ॥ कृष्णः श्वेतो-
ऽरूपो यामो अस्य ग्राम चञ्ज उत शोणो यज्ञस्वान् । हिर-
ण्यरूपं जनिता जजान ॥ ९ ॥ एवा ते अग्ने विमदो मनीषामूर्जो
नपादमृतेभिः सृजोषाः । गिर आ बध्नात्सुमतीरियान् इषमूर्जं
सुष्टितिं विश्वमाभाः ॥ १० ॥ ३ ॥

॥ २१ ॥ १-८ विमद ऐन्द्रः प्राजापत्यो वा वसुष्ठवा वासुक्तः ॥ अग्निः ॥ आस्ता-
रपक्तिः ॥

॥ २१ ॥ अग्निं न स्ववृक्तिभिर्होतारं त्वा वृणीमहे । यज्ञाय
स्तीर्णवर्हिषे वि वो मदं शीरं पावकगोचिपं विवक्षसे ॥ १ ॥
त्वामु ते स्वाभुवंः शुभं त्यश्वराघसः । वेति त्वामुपसेचनी वि
वो मद ऊर्जोतिर्य आहुतिर्विवक्षसे ॥ २ ॥ ते धर्माण आ-

आ निऽवर्तं नि वर्तय पुनः नः इन्द्र गाः देहि जीवाभिः भुनजामहे ॥ ६ ॥ परि वः विश्वतः दधे ऊर्जा घृतेनं पयसा ये देवाः के च यज्ञियाः ते रय्या सं सृजंतु नः ॥ ७ ॥ आ निऽवर्तन वर्तय नि निऽवर्तन वर्तय भूम्याः चतस्रः प्रऽदिशः ताम्यः एनाः नि वर्तय ॥ ८ ॥ १ ॥

॥ २० ॥ भद्रं नः अग्निं वातय मनः ॥ १ ॥ अग्निं ईळे भुजां यविष्ठं शासा मिचंद्रुऽधरीतुं यस्य धर्मेन स्वः एनीः सपर्यति मातुः ऊर्ध्वः ॥ २ ॥ यं आसा कृपऽनीळं भासाऽकेतुं वर्धयति भ्राजते श्रेणिऽदन ॥ ३ ॥ अर्यः विशां गातुः एति प्र यत् आनंद दिवः अंतान कविः अभ्रं दीद्यानः ॥ ४ ॥ जुपत् हव्या मानुषस्य ऊर्ध्वः तस्यौ च भ्वा यज्ञे मिन्वन सद्य पुरः एति ॥ ५ ॥ सः हि श्वेमः हविः यज्ञः श्रुष्टी इत् अस्य गातुः एति अग्निं देवाः वाशीऽमंतं ॥ ६ ॥ २ ॥ यज्ञऽसहं दुवः इये अग्निं पूर्वस्य श्वेवस्य अद्रेः सूनुं आयुं आहुः ॥ ७ ॥ नरः ये के च अस्सत आ विश्वा इत् ते वामे आ स्युः अग्निं हविषां वर्धतः ॥ ८ ॥ कृष्णः श्वेतः अरुपः यामः अस्य ग्रधः च्छुजः उत शोखः यशस्वान हिरण्यऽरूपं जनिता जजान ॥ ९ ॥ एव ते अग्ने विऽमदः मनीषा ऊर्जः नपात् अमृतेभिः सऽजोषाः गिरः आ वसत् सुऽमतीः इमानः इयं ऊर्जं सुऽक्षितिं विश्वं आ अभाः ॥ १० ॥ ३ ॥

॥ २१ ॥ आ अग्निं न स्ववृक्तिऽभिः होतारं त्वा वृणीमहे यज्ञाय स्तीर्णऽबर्हिषे विवः मदे शीरं पावकऽशोचिषं विवक्षसे ॥ १ ॥ त्वां ऊं ते सुऽआभुवः शुभंति अश्वऽराघसः वेति त्वां उपऽसेचनी विवः मदे च्छुजीतिः अग्ने आऽहुतिः विवक्षसे ॥ २ ॥ त्वे धर्माणां आ-

सते जुहूमिः सिंचतीरिव । कृष्ण रूपाण्यजुना वि वो मदे वि-
 श्वा अधि श्रियो धिषे विवक्षसे ॥३॥ यमये मन्यसे रयिं सह-
 सावन्नमत्य । तमा नो वाजसातये वि वो मदे यज्ञेषु चित्रमा
 भरा विवक्षसे ॥४॥ अग्निर्जातो अथर्वणा विदद्विश्वा नि काव्या ।
 भुवं हूतो विवस्वतो वि वो मदे प्रियो यमस्य काम्यो विवक्षसे
 ॥५॥४॥ त्वां यज्ञेष्वीकृतेऽग्रे प्रयत्यध्वरे । त्वं वसूनि काम्या वि वो
 मदे विश्वा दधासि दाशुपे विवक्षसे ॥६॥ त्वां यज्ञेष्वृत्विजं चारु-
 मये नि पेंदिरे । घृतप्रतीकं मनुषो वि वो मदे शुक्रं चेतिष्ठमक्ष-
 भिविवक्षसे ॥७॥ अग्रे शुक्लेण शोचिपोरु प्रथयसे बृहत् । अभि-
 क्रंदन्वृपायसे वि वो मदे गर्भं दधासि जामिषु विवक्षसे ॥८॥५॥

॥ २२ ॥ १-१५ विमद ईंद्रः प्राजापातो वा समुद्रा यामुकः ॥ ईंद्रः ॥
 १-४ ई. ८. १०-१४ सुरसाप्रहती । ५ ७. ९ अनुष्टुप् । १५ विष्टुप् ॥

॥२२॥ कुहं श्रुत ईंद्रः कस्मिन्नद्य जने मित्रो न श्रूयते । ऋषी-
 णां वा यः क्षये गुहां वा चक्रे गिरां ॥१॥ इह श्रुत ईंद्रो असे
 अद्य स्तवे वज्रचूषमः । मित्रो न यो जनेष्वा यशश्चक्रे असा-
 म्या ॥२॥ महो यस्पतिः शर्वसो असाम्या महो नृमणस्य तूतु-
 जिः । भर्ता वज्रस्य धृष्णोः पिता पुत्रमिव प्रियं ॥३॥ युजानो
 अश्वा वातस्य धुनीं देवो देवस्य वज्रिवः । स्वतां पथा विरुक्न-
 ता सृजानः स्तोषध्वनः ॥४॥ त्वं त्या चिद्वातस्याश्वागां ऋजां
 त्मना वह्यि । ययोर्देवो न मर्त्यो यंता न किंविदार्यः ॥५॥६॥
 अथ गमंतोऽशनां पृच्छते वां कर्दधा न आ गृहं । आ जग्मथुः
 पराकाहिवश्च गमथ मर्त्य ॥६॥ आ न ईंद्र पृथसेऽसाकं
 प्रसोद्यंतं । तत्त्वां याचामहेऽवः शुष्णं यदन्नमानुषं ॥७॥ अ-
 क्मो दस्युरभि नो अमंतुर्न्यग्रंतो अमानुषः । त्वं तस्या-

स॒ते जु॒ह्विभिः॑ सि॒च॒तीऽइ॒व कृ॒ष्ण रू॒पाणि॑ अ॒र्जुना॑ वि॒वः म॒दे वि॒-
 श्वाः अ॒धि धि॒यः धि॒षे वि॒वक्ष॑से ॥३॥ यं अ॒ग्ने म॒न्यसे॑ र॒यिं स॒हसा॑-
 ऽव॒न् अ॒म॒र्त्यं तं आ॒ नः वा॒जऽसा॑तये वि॒वः म॒दे य॒ज्ञेपुं॑ चि॒वं आ॒
 भ॒र वि॒वक्ष॑से ॥४॥ अ॒ग्निः जा॒तः अ॒थर्व॑णा वि॒दत् वि॒श्वानि॑ का॒व्या
 भु॒वत् दू॒तः वि॒वस्व॑तः वि॒वः म॒दे प्रि॒यः य॒मस्य॑ का॒म्यः वि॒वक्ष॑से
 ॥५॥४॥ त्वां य॒ज्ञेपुं॑ ई॒रुते॑ अ॒ग्ने प्र॒ऽय॒ति अ॒ध्वरे॑त्वं व॒सूनि॑ का॒म्या वि॒
 वः म॒दे वि॒श्वानि॑ द॒धासि॑ द॒धुषे॑ वि॒वक्ष॑से ॥६॥ त्वां य॒ज्ञेपुं॑ ऋ॒त्विजं॑
 चा॒रुं अ॒ग्ने नि॑ से॒द्विरे॑ घृ॒तऽप्र॑तीकं म॒नुषः॑ वि॒वः म॒दे शु॒क्रं चे॒तिष्ठं॑
 अ॒क्षऽभिः॑ वि॒वक्ष॑से ॥७॥ अ॒ग्ने शु॒क्रेण॑ शो॒चिपा॑ उ॒रु प्र॒थय॑से वृ॒हत्
 अ॒भिऽक्र॑द॒न् वृ॒षऽय॑से वि॒वः म॒दे गर्भं॑ द॒धासि॑ जा॒मिपुं॑ वि॒वक्ष॑से
 ॥ ८ ॥ ५ ॥

॥ २२ ॥ कु॒हं श्रु॒तः इ॒न्द्रः क॒सिन् अ॒द्य ज॒ने मि॒त्रः न श्रू॒यते॑ च॒र्या-
 णां॑ वा॒ यः क्ष॒ये गु॒हा वा॒ चक्रे॑पे गि॒रा ॥१॥ इ॒ह श्रु॒तः इ॒न्द्रः अ॒से अ॒द्य
 स्त॒वे व॒ज्री च॒चीप॑मः मि॒त्रः न यः॑ ज॒नेषु॑ आ॒ यशः॑ च॒क्रे अ॒सामि॑
 आ ॥२॥ म॒हः यः प॒तिः श॒वसः॑ अ॒सामि॑ आ॒ म॒हः नृ॒मण॑स्य तृ॒तुजिः॑
 भ॒र्ता व॒ज्रस्य॑ धृ॒ष्णोः पि॒ता पु॒त्रऽइ॒व प्रि॒यं ॥३॥ यु॒जानः॑ अ॒श्वा वा॒-
 त॑स्य धु॒नी दे॒वः दे॒वस्य॑ व॒जिऽवः॑ स्यं॒ता प॒था वि॒रुक्ता॑ सृ॒जानः॑
 स्तो॒पि अ॒ध्वनः॑ ॥४॥ त्वं त्या॒ चित् वा॒तस्य॑ अ॒श्वा आ॒ अ॒गाः च॒जा
 त्म॒ना वह॑ध्यि य॒यो दे॒वः न म॒र्त्यः यं॒ता नकिः॑ वि॒दायः॑ ॥५॥६॥ अ॒धं
 ग॒मंता॑ उ॒शना॑ पृ॒च्छते॑ वा॒कतऽअ॒र्थानः॑ आ॒ गृहं॑ आ॒ जग्म॑युः प॒रा-
 का॒त् दि॒वः च॒ गमः॑ च॒ मर्त्यं॑ ॥६॥ आ॒ नः इ॒न्द्र पृ॒क्षसे॑ अ॒स्माकं॑ व॒हं
 उ॒तऽयं॑ तं तत् त्वा॒ या॒ चाम॑हे अ॒वः शु॒णं यत् ह॒न् अ॒मानु॑षं ॥७॥
 अ॒क॒र्मा द॑स्युः अ॒भि नः॑ अ॒म॒नुः अ॒न्यऽध॑तः अ॒मानु॑षः त्वं तस्य॑ अ॒-

मित्रहन्वधेदोसस्य दंभय ॥ ८ ॥ त्वं न इन्द्र पूर पूरैस्त त्वोतांसो
 वर्हेणा । पुरुवा ते वि पूतयो नवंत क्षोण्यो यथा ॥ ९ ॥ त्वं ता-
 न्वृचहृत्य चोदयो नृन्काप्येणो पूर वज्रिवः । गुहा यदी कवीनां
 विशां नक्षत्रशक्तां ॥ १० ॥ ७ ॥ मसू ता तं इन्द्र दानामस आ-
 क्षाणे पूर वज्रिवः । यज्ञ शुष्णस्य दंभयो जातं विश्वं सया-
 वभिः ॥ ११ ॥ माकुर्ध्वगिन्द्र पूर वस्वीरसे भूवन्नभिष्टयः ।
 ब्रमं वयं त आसां सुखे स्याम वज्रिवः ॥ १२ ॥ असे ता तं इन्द्र
 संतु सत्याहिंसंतीरुपस्पृशः । विद्याम यासां भुजो धेनूनां न
 वज्रिवः ॥ १३ ॥ अहस्ता यदपदी वर्धत द्याः शचींभिवेद्यानां ।
 शुष्णं परि प्रदक्षिणद्विश्वायवे नि शिंशथः ॥ १४ ॥ पिबापि-
 वेदिन्द्र पूर सोमं मा रिपण्यो वसवान वसुः सन् । उत
 चायस्व गृणतो मघोनो महश्च रायो रेवतस्कृधी नः ॥ १५ ॥ ८ ॥

॥ २३ ॥ १-७ विमद ऐन्द्रः प्राजापत्यो वा वसुज्जदा वामुक्कः ॥ इन्द्रः ॥ १. ७
 विष्टुष्ट ॥ २-४. ६ जगती । ५ अभिसारिणी ॥

॥ २३ ॥ यजामह इन्द्रं वज्रं दक्षिणं हरीं खां रथ्यं विमंतानां ।
 प्र शमश्रु दोधुवदूर्ध्वया भूदि सेनाभिर्दयमानो वि राधसा ॥ १ ॥
 हरी न्वस्य या वने विदे वस्विन्द्रो मघैर्मघवा वृचहा भुजत् ।
 अमुर्वाजं अमुद्याः पत्यते शवोऽव क्ष्णमि दासस्य नाम
 चित् ॥ २ ॥ यदा वज्रं हिरण्यमिदया रथं हरी यमस्य वहंतो
 वि सूरिभिः । आ तिष्ठति मघवा सनश्रुत इन्द्रो वाजस्य दीर्घ-
 थं वसस्पतिः ॥ ३ ॥ सो चिन्तु वृष्टिर्यूथ्याऽस्वा सचो इन्द्रः शम-
 श्रूणि हरिताभि मुण्णुते । अव वेति सुक्षयं सुते मधूदिदूनीति
 वातो यथा वनं ॥ ४ ॥ यो वाचा विवाचो मघवाचः पुरु
 सहस्राणि वा जघान । तन्नदिदस्य पीत्स्यं गृणीमसि पितेव

मिधऽहन् वधः दासस्य दंभय ॥ ६ ॥ त्वं नः इन्द्र पूर पूरैः उत त्वा-
 ऽर्जतासः वर्हणा पुरुऽचा ते वि पूतयः नर्वत क्षोणयः यथा ॥ ७ ॥
 त्वं तान् वृचऽहत्ये चोदयः नृन् कार्पाणे पूर वज्रिऽवः गुहा यदि
 कवीनां विशां नक्षत्रऽश्वसां ॥ १० ॥ ७ ॥ मधु ता ते इन्द्र दानऽअ-
 भ्रसः आक्षाले पूर वज्रिऽवः यत् ह शुणस्य दंभयः जातं विश्वं
 स्यावऽभिः ॥ ११ ॥ मा अकुध्यं क इन्द्र पूर वस्वीः असे भूवन्
 अभिष्टयः वयंऽवयं ते आसां मुखे स्याम वज्रिऽवः ॥ १२ ॥ असे
 ता ते इन्द्र संतु सत्या अहिंसंतीः उपऽस्पृशः विद्याम यासां भुजः
 धेनूनां न वज्रिऽवः ॥ १३ ॥ अहस्ता यत् अपदीं वर्धत द्याः शची-
 भिः वेद्यानां शुणं परि मऽदक्षिणित् विम्वऽआयवे नि शिष्यः
 ॥ १४ ॥ पिबऽपिब इत् इन्द्र पूर सोमं मा रिपणयः वसवान् वसुः
 सन् उत चायस्व गृणतः मघोनेः महः च रायः रेवतः कृधि नः
 ॥ १५ ॥ ६ ॥

॥ २३ ॥ यजामहे इन्द्रं वज्रं दक्षिणं हरींणां रथ्यं विऽधतानां प्र
 शमयु दोधुवत् ऊर्ध्वऽथा भूत् वि सेनाभिः दयमानः वि राधसा
 ॥ १ ॥ हरीं नु अस्य या वने विदे वसु इन्द्रः मघैः मघऽवा वृचऽहा भु-
 वत् ऋभुः वाजः ऋभुधाः पत्यते शवः अवं हृणीमि दासस्य नामं
 चित् ॥ २ ॥ यदा वज्रं हिरण्यं इत् अथ रथं हरीं यं अस्य वर्हतः वि
 सूरिऽभिः आ तिष्ठति मघऽवा सनऽश्रुतः इन्द्रः वाजस्य दीर्घऽश्र-
 वसः पतिः ॥ ३ ॥ सो चित् नु वृष्टिः यूथ्या स्वा सचा इन्द्रः शमयूणि
 हरिता अभि मुष्णते अवं वेति सुऽक्षयं मुते मधु उत इत् धूनीति
 वातः यथा वने ॥ ४ ॥ यः वाचा विऽवाचः मृगऽवाचः पुरुसहसा
 अशिवा जघान ततऽतत इत् अस्य पीत्यं गृणीमसि पिताऽईव

यस्तविंधी वावृधे श्वः ॥५॥ स्तोमं त इन्द्र विमदा अजीज-
नन्नपूर्व्य पुरुतमं सुदानवे । विद्या ह्यस्य भोजनमिनंस्य यदा
पशुं न गोपाः करामहे ॥ ६ ॥ मार्किर्न एना सख्या वि यौ-
पुस्तवं चंद्र विमदस्य च ज्यैः । विद्या हि ते प्रमतिं देव
जामिवदसे ते संतु सख्या शिवानि ॥ ७ ॥ ९ ॥

॥ २४ ॥ विमद ऐंद्रः प्राजापत्यो वा यमुष्ठदा वामुक्तः ॥ १-३ ऐंद्रः । ४-६
अग्निर्गो ॥ १-३ आश्वारपतिः । ४-६ अमुष्टप ॥

॥२४॥ इन्द्र सोममिमं पिव मधुमंतं चमू सुतं । असे रयिं नि
धारय वि वो मदे सहस्रिणं पुरुवसो विवंधसे ॥१॥ त्वां यज्ञेभिर्ह-
वथैरुप ह्वयेभिरीमहे । शचीं पते शचीनां वि वो मदे श्रेष्ठं नो धेहि
वार्य विवंधसे ॥२॥ यस्पतिर्वायोणा मसि रधस्य चोदिता । इन्द्र
स्तोतृणामविता वि वो मदे द्विषो नः पात्यंहसो विवंधसे ॥३॥
युवं शक्रा मायाविना समीची निरमंथतं । विमदेन यदीकृता
नासत्या निरमंथतं ॥४॥ विश्वे देवा अकृपंत समीच्योर्निष्पतंत्योः ।
नासत्या वध्रुवन्देवाः पुनरा वहतादिति ॥५॥ मधुमन्ने परायणं
मधुमत्पुनरायनं । तानो देवा देवतया युवं मधुमतस्कृतं ॥६॥ १० ॥

॥ २५ ॥ १-११ विमद ऐंद्रः प्राजापत्यो वा यमुष्ठदा वामुक्तः ॥ सोमः ॥
आश्वारपतिः ॥

॥२५॥ भद्रं नो अपि वातय मनो दद्यामुत क्रतुं । अथा ते सख्ये
अंधसो वि वो मदे रण्णावो न यवंसे विवंधसे ॥१॥ इदिस्पृ-
शंस्त आसते विश्वेषु सोम धामसु । अथा कामां इमे मम वि
वो मदे वि तिष्ठंते वसूयवो विवंधसे ॥२॥ उत प्रतानि सोम
ते प्राहं मिनामि पाक्या । अथा पितेवं सूनवे वि वो मदे मृळा
नो अभि चिंदुधा विवंधसे ॥३॥ समु प्रयति धीतयः सर्गो सोऽव-

अ० ७. अ० ७. व० ११.] ॥ २६० ॥ [म० १०. अ० २. सू० २५.

यः तविंषी ववृधे शवं ॥ ५ ॥ स्तोमं ते इदं विदमदाः
अजीजनन् अपूर्व्य पुरुऽतमं सुदानवे विद्म हि अस्य भो-
जनं इनस्य यत् आ पशुं न गोपाः करामहे ॥ ६ ॥ माकिः नः
एना सख्या वि यौषुः तव च इदं विदमदस्य च ऋपेः विद्म हि
ते प्रऽमन्ति देव जामिऽवत् असे ते संतु सख्या शिवानि
॥ ७ ॥ ९ ॥

॥ २४ ॥ इदं सोमं इमं पिव मधुऽमन्तं चमूः सुतं असे रयिनि
धारय वि वः मदे सहस्रिणं पुरुऽवसो विवक्षसे ॥ १ ॥ तां यज्ञेभिः
उक्थैः उप हृथेभिः इमहे शचीऽपते शचीनां वि वः मदे श्रेष्ठ नः
धेहि वार्य विवक्षसे ॥ २ ॥ यः पतिः वार्याणां असि रधस्य चोदिता
इदं स्तोतृणां अविता वि वः मदे द्विपः नः पाहि अंहसः विवक्षसे
॥ ३ ॥ युवं शक्रा मायाऽविना संऽईची निः अमंथतं विऽमदेन
यत् ईक्रिता नासत्या निःऽअमंथतं ॥ ४ ॥ विष्वे देवाः अकृपंत सं-
ऽईच्योः निःऽपतंत्योः नासंत्यौ अघुवन् देवाः पुनः आ बहतात्
इति ॥ ५ ॥ मधुऽमत् मे पराऽअयनं मधुऽमत् पुनः आऽअयनं ता
नः देवा देवतया युवं मधुऽमत् कृतं ॥ ६ ॥ १० ॥

॥ २५ ॥ भद्रं नः अपि वातय मनः दक्षं उत क्रतुं अध ते सख्ये अ-
धसः वि वः मदे रणं गावः न यवसे विवक्षसे ॥ १ ॥ हृदिऽस्पृशः ते
आसते विष्वे पु सोम धामऽसु अध कामाः इमे मम वि वः मदे वि
तिष्ठंते वसुऽयवः विवक्षसे ॥ २ ॥ उत यतानि सोम ते प्र अहं मि-
नामि पाक्या अध पिताऽइव सूनवे वि वः मदे मृक नः अभि-
चित् वधात् विवक्षसे ॥ ३ ॥ सं ऊं प्र यंति धीतयः सगोसः अघु-

ताँ इव । क्रतुं नः सोम जीवसे वि वो मदे धारया चमसाँ इव वि-
वक्षसे ॥ ४ ॥ तव त्वे सोम शक्तिभिर्निकामासो व्युत्थिरे । गृत्सस्य
धीरास्तवसो वि वो मदे व्रजं गोर्मतमश्विनं विवक्षसे ॥ ५ ॥ ११ ॥
पशुं नः सोम रक्षसि पुरुषा विधितं जगत् । समाकृणोपि जी-
वसे वि वो मदे विश्वा संपश्यन्भुवन्ता विवक्षसे ॥ ६ ॥ त्वं नः सोम
विश्वतो गोपा अदाभ्यो भव । सेध राजन्वप सिधो वि वो मदे मा
नो दुःशंस ईशता विवक्षसे ॥ ७ ॥ त्वं नः सोम सुक्रतुर्वयोधेयाय
जागृहि । क्षेपविक्तेरो मनुषो वि वो मदे द्रुहो नः पाह्यंहसो विव-
क्षसे ॥ ८ ॥ त्वं नो वृषहन्तमेद्रस्येदो शिवः सखा । यत्सी हवते समिधे
वि वो मदे युध्यमानास्तोकसाती विवक्षसे ॥ ९ ॥ अयं घ स तुरो
मद्वद्रस्य वर्धत प्रियः । अयं कक्षीवतो महो वि वो मदे मतिवि-
प्रस्य वर्धयद्विवक्षसे ॥ १० ॥ अयं विप्राय दाशुपे वाजो इयति गो-
मतः । अयं सप्तभ्य आ वरं वि वो मदे प्राधं श्रोणं चतारिपद्विव-
क्षसे ॥ ११ ॥ १२ ॥

॥ १६ ॥ १-९ विमद ईद्रः प्राजापत्यो वा वसुधेयः वामुकः ॥ पूषा ॥ १. ४.
उष्णिह्य । २. ३. ५-९ वसुधेयः ॥

॥ २६ ॥ प्र स्रच्छा मनीषाः स्पाहो यन्ति नियुतः । प्र द्रुसा नि-
युद्रथः पूषा अविष्टु माहिनः ॥ १ ॥ यस्य त्यन्महित्वं वाताय-
मयं जनः । विप्र आ वसदीतिभिश्चिकेत सुष्टुतीनां ॥ २ ॥ स
वेद सुष्टुतीनामिदुर्न पूषा वृषा । अभि प्सुरः प्रुपायति ग्रजं
न् आ प्रुपायति ॥ ३ ॥ मंसीमहि त्वा वयमस्सार्क देव पूषन् ।
मतीनां च साधनं विप्राणां चाधुवं ॥ ४ ॥ प्रत्यधियंज्ञानाम-
श्वहयो रथानां । ऋषिः स यो मनुर्हितो विप्रस्य यावयात्सुतः
॥ ५ ॥ १३ ॥ आधीपमाणायाः पतिः शुचायाश्च शुचस्य च । वा-
सोवायोऽवीनामा वासांसि समृजत ॥ ६ ॥ इजो वाजानां प-

अ० ७. अ० ७. व० १४.] ॥ २८१ ॥ [म० १०. अ० २. सू० २६.

तान्ऽइव क्रतुं नः सोम जीवसे वि वः मदे धारय चमसान्ऽइव
विवक्षसे ॥४॥ तवत्ये सोम शक्तिऽभिः निऽकामासः वि च्छुखिरे
गृत्तस्य धीराः तवसः वि वः मदे व्रजं गोऽमृतं अश्विनं विवक्षसे
॥५॥ ११॥ पशुं नः सोम रक्षसि पुरुऽचा विऽस्थितं जगत् संऽआकृ-
णोपि जीवसे वि वः मदे विष्वां संऽपश्यन् भुवना विवक्षसे ॥६॥
त्वं नः सोम विश्वतः गोपाः अदाभ्यः भव सध राजन् अप सिधः
वि वः मदे मानः दुऽशंसः इशत् विवक्षसे ॥७॥ त्वं नः सोम सुऽक्रतुः
वयःऽधेयाय जागृहि शेच वित्ऽतरः मनुष्यः वि वः मदे दुहः नः
पाहि अंहसः विवक्षसे ॥८॥ त्वं नः वृचहन्ऽतम् इन्द्रस्य इंदो शिवः
सखा यत् सी हवते संऽइधे वि वः मदे युध्यमानाः तोक्ऽसांती
विवक्षसे ॥९॥ अयं घसः तुरः मदः इन्द्रस्य वर्धत प्रियः अयं कक्षी-
वतः महः वि वः मदे मतिं विप्रस्य वर्धयत् विवक्षसे ॥१०॥ अयं
विप्राय दाशुपे वाजान् इयति गोऽमृतः अयं सप्तऽभ्यः आ वर
वि वः मदे प्र अंधं श्रोणं च तारिषत् विवक्षसे ॥ ११ ॥ १२ ॥

॥२६॥ प्र हि अर्धं मनीषाः स्यार्हाः यति निऽयुतः प्र दत्ता नि-
युतऽरथः पूषा अविष्टु माहिनः ॥१॥ यस्य त्यत् महिऽत्वं वातार्थं
अयं जनः विप्रः आ वंसत् धीतिऽभिः चिकेत सुऽस्तुतीनां ॥२॥
सः वेद सुऽस्तुतीनां इंदुः न पूषा वृषा अभि पुरः प्रुपायति व्रजं नः
आ प्रुपायति ॥३॥ मंसी महिं त्वा वयं अस्माकं देव पूषन् मतीनां
च सार्धनं विप्राणां च आऽधवं ॥४॥ प्रतिऽअर्थिः यज्ञानां अश्व-
ऽह्यः रथानां ऋषिः सः यः मनुऽहितः विप्रस्य यवयत्ऽसलः
॥५॥ १३॥ आऽधीर्षमाणायाः पतिः शुचायाः च शुचस्य च वासः-
ऽवायः अवीनां आ वासांसि मर्मजत् ॥६॥ इनः वाजानां प-

तिरिः पुष्टीनां सखा । प्र श्मश्रुं हर्यतो दूधोत्रि वृषा यो अ-
दाभ्यः ॥ ७ ॥ आ ते रथस्य पूषन्नजा धुरं ववृत्युः । विश्वस्यार्थिनः
सखा सनोजा अनपच्युतः ॥ ८ ॥ अस्माकमूर्जा रथं पूषा अविष्टु
माहिनः । भुवद्वाजानां वृध इमं नः शृण्वद्वर् ॥ ९ ॥ १४ ॥

॥ २७ ॥ १-२४ वसुक्त ऐङ्गः ॥ ईङ्गः ॥ विष्टु ॥

॥ २७ ॥ असत्सु मे जरितः साभिवेगो यत्सुन्वते यजमा-
नाय शिर्ष । अनाशोदामहमस्मि प्रहता संत्यधृतं वृजिना-
यतं माभुं ॥ १ ॥ यदीदहं युधये संनयान्यदेवयून्तन्वा ३ शृणुजा-
नान् । अमा ते तुषं वृषभं पंचानि तीव्रं सुतं पंचदशं नि
यिचं ॥ २ ॥ नाहं तं वेद् य इति ब्रवीत्यदेवयून्तमरणे जघ-
न्यान । यदावाख्यात्समरणमृधावदादिदं मे वृषभा प्र
घुवंति ॥ ३ ॥ यदज्ञातेषु वृजनेष्वासं विश्वे सतो मघवानो म
घासन् । जिनामि केत्येम आ संतं माभुं प्र तं क्षिणां पर्वते
पादगृहं ॥ ४ ॥ न वा उ मां वृजने वारयन्ते न पर्वतासो
यदहं मनस्ये । मम स्वनात्कुंधुक्कणो भयात् एवेदनु दून्कि-
रणः समेजात् ॥ ५ ॥ १५ ॥ दर्शन्वपं शृतपौ अनिंद्रान्वा-
हुददः शरवे पत्यमानान् । घृषु वा ये निनिदुः सखायमधू
न्वेपु पवयो ववृत्युः ॥ ६ ॥ अभूवौष्टीप्युषं आयुरानर्पन्नु
यूवो अयसो नु दयंत । वे ववस्ते परि तं न भूतो यो अस्य
पारे रजसो विवेपं ॥ ७ ॥ गावो यवं प्रयुंता अयो अघान्ता
अपश्यं सहगोपाश्चरतीः । हवा इदयो अभितः समाय-
न्कियेदासु स्वपन्ति हृदयाते ॥ ८ ॥ सं यदयं यवसादो जना-
नामहं यवाद उर्वजं अंतः । अत्रा युक्तोऽवसातारमि-
च्छादयो अयुक्तं युनजद्वन्वान् ॥ ९ ॥ अचेदुं मे मंससे

तिः इनः पुष्टीनां सखा प्रश्मश्रुहृतः दूधोत् विवृषा यः अदाभ्यः
॥ ७ ॥ आ ते रथस्य पूषन् अजाः धुरी ववृत्युः विश्वस्य अर्धिनः सखा
सनः ऽजाः अनपऽच्युतः ॥ ८ ॥ अस्माकं ऊर्जा रथ पूषा अविष्ट
माहिनः भुवत् वाजानां वृधः इमं नः शृण्वत् हवँ ॥ ९ ॥ १४ ॥

॥ २७ ॥ असत् सु मे जरितः सः अभिऽवेगः यत् सुन्वते यजमा-
नाय शिष्टं अनाशीऽदां अहं अस्मि प्रऽहंता सत्यऽध्वृतं वृजिन-
ऽयंतं आभुं ॥ १ ॥ यदि इत् अहं युधये संऽनयानि अदेवऽयून तन्वा
शृणु जानान् अमा ते तुम्ह वृषभं पचानि तीव्रं सुतं पंचऽदृशं नि
सिंचं ॥ २ ॥ न अहं तं वेद यः इति धवीति अदेवऽयून संऽअरणे
जघन्वान् यदा अवऽअख्यत् संऽअरणं चर्घावत् आत् इत् हु मे
वृषभा प्र द्रुवन्ति ॥ ३ ॥ यत् अज्ञातेषु वृजनेषु आसं विश्वे सतः मृष-
ऽवानः मे आसन् जिनामि वा इत् क्षेमे आसंतं आभुं प्र तं क्षिणं
पर्वते पादऽगृक्षं ॥ ४ ॥ न वै ऊं मा वृजने वारयंते न पर्वतासः यत्
अहं मनस्ये मम स्वनात् कृधुऽकरीः भयाते एव इत् अनु दून कि-
रणः सं एजात् ॥ ५ ॥ १५ ॥ दर्शनं नु अत्र शृतऽपान् अन्निद्रान् बाहु-
ऽददः शरवे पत्यमानान् घृषु वा ये निनिदुः सखायं अधि ऊं नु
एषु पवयः ववृत्युः ॥ ६ ॥ अभूः ऊं औक्षीः वि ऊं आयुः आनद्
दर्पत् नु पूर्वः अपरः नु दर्पत् द्वे पवस्ते परितं न भूतः यः अस्य पारे
रजसः विवेपं ॥ ७ ॥ गावः यव प्रऽयुताः अर्यः अक्षन् ताः अपरयं
सहऽगोपाः चरतीः हवाः इत् अर्यः अभितः सं आयन् कियत्
आसु स्वऽपतिः छंद्याते ॥ ८ ॥ सं यत् वर्यं यवसऽअदः जनानां
अहं यवऽअदः उरुऽअजे अंतः अत्र युक्तः अवऽसातारं इच्छात्
अथो अयुक्तं यन् जत् वन्वान् ॥ ९ ॥ अत्र इत् ऊं मे मंससे

सत्यमुक्तं द्विपाच्च यच्चतुष्पात्संसृजानि । स्त्रीभिर्यो अत्र वृषणं
 पृतन्यादयुद्धो अस्य वि भंजानि वेदः ॥ १० ॥ १६ ॥ यस्यानृणा
 दुहिता जात्वास्तु कस्तौ विद्वाँ अभि मन्याते अंधा । कतरो
 मेनिं प्रति तं मुंचाते य ई वहति य ई वा वरेयात् ॥ ११ ॥
 कियंती योषा मर्यतो बंधूयोः परिप्रीता पन्यसा वार्येण ।
 भद्रा बधूभेवति यत्सुपेशाः स्वयं सा मित्रं वनुते जने चित्
 ॥ १२ ॥ पक्षो जंगार प्रत्यंचमस्ति शीष्णो शिरः प्रति दधी बरुथं ।
 आसीन ऊर्ध्वामुपसि क्षिणाति न्यकुक्षानामन्वेति भूमिं ॥ १३ ॥
 बृहन्नच्छायो अपलाशो अवी तस्यौ माता विपितो अस्ति
 गर्भः । अन्यस्या यत्सं रिहती मिमाय कया भुवा नि दधे धेनु-
 रूधः ॥ १४ ॥ सप्त वीरासो अधरादुदायन्नष्टोत्तरात्तात्समज-
 ग्मिरन्ते । नवं पश्चातात्स्थिविमतं आयन्दश प्राक्सानु वि
 त्तिरन्त्यश्वः ॥ १५ ॥ १७ ॥ दृशानामेकं कपिलं समानं तं हिन्वन्ति
 क्रतवे पायीय । गर्भे माता सुधितं वष्टाणास्ववेनतं तपयती
 विभर्ति ॥ १६ ॥ पीवानं मेपमपचंत वीरा न्युप्रा अक्षा अनुं
 दीव आसन् । दा धनुं बृहतीमप्स्वंतः पविचवंता चरतः पु-
 नंता ॥ १७ ॥ वि क्रौशनासो विष्वच आयन्पचाति नेमो नहि
 पक्षदुर्धः । अयं मे देवः संविता तदाह दूच इह नवत्सर्पिरन्नः
 ॥ १८ ॥ अपश्यं यामं वहमानमारादचक्रया स्वधया वर्त-
 मानं । सिपेक्ष्यैः प्र युगा जनानां सद्यः शिष्टा प्रमिनानो
 नवीयान् ॥ १९ ॥ एतौ मे गावौ प्रमृस्य युक्तौ मो पु प्र सेधी-
 र्मुहुरिन्ममंधि । आपश्चिदस्य वि नगन्त्यर्थं सूरश्च मर्क उपरो
 बभूवान् ॥ २० ॥ १८ ॥ अयं यो वज्रः पुरुषा विवृत्तोऽवः सू-
 येस्य बृहतः पुरीषात् । श्रव इदेना परो अन्यदस्ति तदव्य-

सत्यं उक्तं द्विऽपात् च यत् चतुःऽपात् संऽसृजानि स्त्रीभिः यः अत्र
वृषणं पृतन्यात् अयुद्धः अस्य विभृजानि वेदः ॥१०॥ १६॥ यस्य
अनृक्षा दुहिता जातुं आसं कः तां विद्वान् अभि मन्याते अंधां
कतरः मेनिं प्रति तं मुचाते यः ई वहते यः ई वा वरेऽयात् ॥११॥
कियती योपा मर्यतः वधूऽयोः परिऽप्रीता पत्यसा वार्येण भद्रा
वधूः भवति यत् सुऽपेशाः स्वयं सा मित्रं वनुते जने चित् ॥१२॥
पत्नः जगार प्रत्यं च अस्ति शीष्णो शिरः प्रति दुधौ वरुणं आसीनः
ऊर्ध्वा उपसिं क्षिणाति न्यङ् उत्तानां अनु एति भूमिं ॥१३॥ बृहन्
अच्छायः अपलाशः अवी तस्यौ माता विऽसितः अस्ति गर्भः
अन्यस्याः वासं गृह्णीति मिमाय कयां भुवा नि दधे धेनुः ऊधः ॥१४॥
सप्त वीरासः अधरात् उत्त आयन् अष्ट उत्तरात्तात् सं अजग्मिन्
तेन व पश्चात्तात् स्थि विऽमंतः आयन् दशं प्राक् सानुं वि तिरति
अघ्नः ॥१५॥ १७॥ दशानां एकं कपिलं समानं तं हिन्वति क्रतवे
पायीय गर्भं माता सुऽधितं वक्षणां सु अवेनंतं तुषयती विभृतिं
॥१६॥ पीवानं मेघं अपचंत वीराः निऽउन्नाः अद्याः अनु दीवे
आसन् द्वा धनुं बृहती अपऽसु अंतः पविचं वंता चरतः पुनंता
॥१७॥ वि क्रोशनासः विष्वचः आयन् पचाति नेमः न हि पक्षत
अर्धः अयं मे देवः सविता तत् आह दुऽअन्नः इत् वनवत् सर्पिः-
ऽअन्नः ॥१८॥ अर्पयं यामं वहमानं आरात् अचक्रया स्वधयां
वर्तमानं सिसंक्ति अर्यः प्र युगा जनानां सद्यः शिष्टा प्रऽमिनानः
नवीयान् ॥१९॥ एती मे गावीं प्रऽमरस्य युक्ती मोः सु प्र सेधीः
मुहुः इत् ममं धि आपः चित् अस्य वि नर्यति अर्थं सूरः च मर्कः
उपरः वभूवान् ॥२०॥ १८॥ अयं यः वज्रः पुरुधा विऽवृत्तः अवः सू-
यस्य बृहत् पुरीपात् थर्वः इत् एना परः अन्यत् अस्ति तत् अव्य-

धी ज०रि०माण०स्तर०न्ति ॥२१॥ वृ०क्षे०वृ०क्षे० निय०ता मी०मय०ज्ञी०स्ततो० वयः
प्र०प०ता०न्य०रू०पादः । अ०थे०दं वि०श्वं भु०वनं भया०त् इ०न्द्रा०य सु०न्व०दृ०ष्ये च
शि०क्ष०न्त ॥२२॥ दे०वा०नां मा०ने प्र०थ०मा अ०न्ति०ष्ठ०कृ०त चा०दि०षा०मु०प०रा उ०
दा०यन् । च०य०स्त०प०न्ति पृ०थि०वी०म०नू०पा डा वृ०वृ०कं व०हतः प०ुरी०पं ॥२३॥
सा ते जी०वा०तु०रु०त तस्य० वि०द्वि०भा स्मै०ता०दृ०गपं०गू०हः स०म०र्ये । आ०विः
स्वः कृ०णु०ते गू०ह०ते वु०सं स पा०दुर०स्य नि०र्णि०जो०न मु०च्य०ते ॥२४॥ १९॥

॥ २८ ॥ १-१२ इन्द्रवसुकथो. संवाद ऐन्द्र (१ इन्द्रस्य सुपा परोषवाद्द्रमाह) ॥
विष्टुए॥

॥ २८ ॥ वि०श्वो ह्य०न्यो अ०रि०रा०ज०गाम० म०मे०द०ह० श्व०र्णुरो ना
ज०गाम । ज०क्षी०या०द्वा०ना उ०त सो०मं प०पी०या०त्स्वा०गितः पु०
न०र०स्तं ज०गा०या०त् ॥ १ ॥ स रो०रु०व०दृ०षभ०स्ति०ग्म०र्णु०गो व०र्ष०न्त०स्यौ
व०रि०म०न्वा पृ०थि०ष्याः । वि०श्वे०ष्वे०न वृ०ज०ने०षु पा०मि यो मे कृ०
क्षी० सु०त०सो०मः पू०णा०न्ति ॥२॥ अ०द्रि०णा ते म०दि०नं इ०द्र० तू०या०न्सु०
न्व०न्ति सो०मा०न्नि०व०सि त्वे०मे०पां । प०च०न्ति ते वृ०ष०भौ अ०स्ति ते०षां
पृ०क्षे०ण० य०न्म०घ०व०न्हू०य०मा०नः ॥ ३ ॥ इ०दं सु मे ज०रि०तरा चि०कि०श्चि
अ०तो०पं श०पं न०द्यो व०ह०न्ति । लो०पा०शः सि०ंहं प्र०त्य०चं०म०त्ताः क्रो०ष्टा
व०रा०हं नि०र०त०क्त० क०क्षा०त् ॥४॥ क०था ते ए०त०द०ह०मा चि०के०तं गृ०त्स्व
स्य० पा०क०स्त०व०सो०मनी०पां । त्वं नो वि०द्वौ च०तु०था वि०वो०चो० य०म०र्धे
ते म०घ०व०न्क्षे०म्या धूः ॥५॥ ए०वा हि मां त०व०सं व०र्ध०य०न्ति दि०व०
श्चि०न्मे वृ०हत उ०त्तरा० धूः । पु०रु० स०ह०स्रा नि शि०शामि सा०क०म०श०चु
हि मा ज०नि०ता ज०जानं ॥६॥ २०॥ ए०वा हि मां त०व०सं ज०जु०रु०पे
क०मे०क०र्मे०न्वृ०ष०ण०मि०न्द्र दे०वाः । व०र्धो वृ०चं व०र्जे०ण म०द०सा०नोऽपं वृ०जं
म०हि०ना दा०शु०पे वं ॥ ७ ॥ दे०वा०सं आ०य०न्य०र०णू०रवि०भ०न्व०ना वृ०श्वं
तो अ०भि वि०द्वि०रा०यन् । नि सु०दं०प०द०र्ध०तो व०क्ष०णा०सु य०च्चा कृ०

अ० ७. अ० ७. व० २१.] ॥ २८४ ॥ [म० १०. अ० २. सू० २८.

धी ज॒रिमा॑णः त॒रन्ति॑ ॥ २१ ॥ वृ॒ष्टेऽधृ॑ष्टे निऽयंता मी॒मय॑त॒गौः ततः॑
वयः प्र प॒तान् पुरु॑षऽअदः अर्थ इ॒दं वि॒श्वं भुव॑नं भ॒याते॑ इ॒न्द्राय॑
सु॒न्वत् अ॒र्पये च॑ शि॒क्षत॑ ॥ २२ ॥ दे॒वानां॑ माने प्रथ॒माः अ॒तिष्ठ॑न्
कृ॒तवा॑त् ए॒षां उ॒पराः॑ उ॒त् आ॒यन् वयः॑ त॒पन्ति॑ पृथि॒वी अ॒नूपाः
द्वा वृ॒बूकं॑ व॒हतः॑ पु॒रींषं॑ ॥ २३ ॥ सा ते जी॒वातुः॑ उ॒त तस्य॑ वि॒द्वि मा
स्म ए॒ताव॑क् अ॒पं गू॒हः सऽम॑र्ये आ॒विः स्वः० कृ॒णु॑ते गू॒हंते वृ॑संसः
पा॒दुः अस्य॑ निऽनि॒जः न भु॑च्यते ॥ २४ ॥ १९ ॥

॥ २८ ॥ वि॒श्वः हि अ॒न्यः अ॒रिः आऽज॑गामं म॒म इ॒त् अ॒हं श्व॑णुरः
न आ ज॒गाम॑ ज॒ह्याया॑त् धा॒नाः उ॒त सोमं॑ प॒पीया॑त् सुऽआ॒शितः॑
पुनः अ॒स्तं ज॒गाया॑त् ॥ १ ॥ सः रो॒रुव॑त् वृ॒षभः॑ ति॒ग्मऽशृ॑गः व॒र्षेन॑
त॒स्थौ व॑रि॒मन् आ पृथि॑व्याः वि॒श्वेषु॑ ए॒नं वृ॒जने॑षु पा॒मि यः मे कु॒
क्षी॑ सु॒तऽसोमः॑ पृ॒णति॑ ॥ २ ॥ अ॒द्रिणा॑ ते म॒दिनः॑ इ॒द्र तू॒यान्
सु॒न्वन्ति॑ सोमा॒न् पिब॑सि त्वं ए॒षां प॑च॒ति ते वृ॒षभा॑न् अ॒सि ते पां॑
पृ॒ष्टेण॑ यत् म॒घऽव॑न् हू॒यमा॑नः ॥ ३ ॥ इ॒दं सु॒मे ज॒रितः॑ आ चि॒किक्षि॑
प्र॒तिऽइ॒षं शा॒पं न॑द्यः व॒हन्ति॑ लो॒पाशः॑ सि॒ंहं प्र॒त्यं च॑ अ॒त्ताः ॥ ४ ॥ अ॒ष्टा
व॒राहं॑ निः अ॒त॒क्त॒कथा॑त् ॥ ४ ॥ क॒था ते ए॒तत् अ॒हं आ चि॑के॒तं गृ॒
त्सं॒स्य पा॑कं त॒वसः॑ म॒नीपां॑ त्वं नः वि॒द्वान् अ॒तुऽथा वि॒वीचः॑
यं अ॒र्धं ते म॒घऽव॑न् द्यो॒म्याधूः॑ ॥ ५ ॥ ए॒व हि मां॑ त॒वसं॑ व॒र्धय॑न्ति दि॒वः
चि॒त् मे वृ॒हतः॑ उ॒तऽत॑राधूः पुरु॒स॒हसा॑ नि॒शि॒शामि॑ सा॒कं अ॒श॒शुं
हि मा॒जनि॑ता ज॒जानं॑ ॥ ६ ॥ २० ॥ ए॒व हि मां॑ त॒वसं॑ ज॒जुः उ॒पं क॑र्म॒न्
ऽक॑र्म॒न् वृ॒षणं॑ इ॒द्र दे॒वाः व॒र्धो वृ॒चं व॒ज्रेण॑ म॒न्दसा॑नः अ॒पं द॒जं
म॒हिना॑ दा॒णुषे॑ दं ॥ ७ ॥ दे॒वासः॑ आ॒यन् प॒रणू॑न् अ॒वि॒भन् व॒ना वृ॒
थं॒तः अ॒भि वि॒ट् अ॒भिः आ॒यन् नि॒ सुऽद्वं॑ द॒धतः॑ व॒क्षणा॑सु य॒वं कु॒

पीटमनु तदहंति ॥ ८ ॥ शूशः क्षुरं प्रत्यर्चं जगाराद्रिं लोकेन व्य-
भेदमारात् । वृहंतं चिद्वहते रंधयान्ति वयं हस्तो वृषभं शू-
शुवानः ॥ ९ ॥ सुपर्ण इत्था नखमा सिंघायावरुद्धः परिपदं
न सिंहः । निरुद्धश्चिन्महिषस्तूर्यावाङ्गोधा तस्मां अयर्थं
कर्पेदेतत् ॥ १० ॥ तेभ्यो गोधा अयर्थं कर्पेदेतद्ये वल्लहः प्रति-
पीयंत्यन्नैः । सिम् उद्गणोऽवमृष्टौ अंदन्ति स्वयं वलानि तन्वः
शृणानाः ॥ ११ ॥ एते शमीभिः सुशमी अभूवन्त्ये हिंन्विरे त-
न्वः सोमं उक्थैः । नृवद्धद्वुपं नो माहि वाजान्दिवि श्रवो
दधिपे नाम वीरः ॥ १२ ॥ २१ ॥

॥ २९ ॥ १-८ वसुक्तः ॥ इन्द्रः ॥ विष्णुः ॥

॥ २९ ॥ वने न वा यो व्यथायि चाकञ्चुचिर्वी स्तोमो भु-
रणावजीगः । यस्येदिन्द्रः पुरुदिनेषु होतां नृणां नर्यो नृतमः
क्षुपावान् ॥ १ ॥ प्र ते अस्या उपसः प्रापरस्या नृतौ स्याम
नृतमस्य नृणां । अनु विंशोकः शतमावहन्कुत्सेन रथो यो
असंससवान् ॥ २ ॥ कस्ते मदं इन्द्रं रथ्यो भूद्गुरो गिरो अभ्यु-
यो वि धाव । कदाहो अवागुपं मा मनीषा आ त्वां शक्या-
मुपमं राधो अन्नैः ॥ ३ ॥ कर्दुं ह्युन्नमिदं त्वावतो नृन्कयां धिया
करसे कव आगन् । मिथो न सत्य उरुगाय भृत्या अन्नैः स-
मस्य यदसन्मनीषाः ॥ ४ ॥ प्रेरय सूरौ अर्थं न पारं ये अस्य
कार्म जनिधा इव गमन् । गिरश्च ये ते तुविजात पूर्वीर्नर इन्द्र
प्रतिशिष्टान्त्यन्नैः ॥ ५ ॥ २२ ॥ मात्रे नु ते सुमिति इन्द्र पूर्वीं द्यौर्म-
ज्मनां पृथिवी कार्थेन । वराय ते घृतवतः सुतासः स्वाक्षन्ध-
वंतु पीतये मधूनि ॥ ६ ॥ आ मर्षो अस्मा असिचक्षमं वमि-
दाय पूर्णं ॥ हि सत्यराधाः । स वावृथे वरिमन्ना पृथिव्या अभि

पी०टं अनु तत् द०हन्ति ॥६॥ श०शः क्षु०रं प्र०त्यं च ज०गार० अ०द्रि०लो०गेन वि
अ०भेदं आ०रात् वृ०हन्तं चि०त् अ०हन्ते र०ध्या०नि व०यन्त व०त्सः वृ०षभं शू०
शु०वानः ॥७॥ सु०ऽप०र्योऽ०त्था न०स्व० आ० सि०सा०य० अ०व०ऽरु०ह्यः प०रि०ऽप०दै
न सि०हः नि०ऽरु०ह्यः चि०त् म०हि०यः त०र्या०ऽवा०न् गो०धा त०स्मै अ०य०र्थं
क०र्ष०त् ए०त०त् ॥१०॥ तेभ्यः गो०धा अ०य०र्थं क०र्ष०त् ए०त०त् ये व०त्स०णः प्र०ति०
ऽपी०र्यन्ति अ०क्षैः सि०मः उ०द्ग०णः अ०व०ऽसृ०ष्टा०न् अ०द०न्ति स्व०यं व०ला०नि
त०न्वः शृ०णा०नाः ॥११॥ ए०ते श०र्मा०भिः सु०ऽश०र्मा० अ०भू०वन् ये हि०न्वि०रे
त०न्वः सो०मे उ०क्थैः नृ०ऽव०त् व०दे०न् उ०प०नः मा०हि० वा०जा०न् दि०वि०श्र०वः
द०धि०पे० नाम० वी०रः ॥ १२ ॥ २१ ॥

॥२९॥ वने०न वा०यः नि० अ०धा०यि० चा०क०न् शु०चिः वा० स्तो०मः भु०र०
खौ अ०जी०गः यस्य इ०त् इ०द्रः पु०रु०ऽदि०ने पु०हो०ता नृ०णां न०र्यैः नृ०ऽत०मः
क्षु०पा०ऽवा०न् ॥१॥ प्र० ते अ०स्याः उ०प०सः प्र० अ०पर०स्याः नृ०तौ स्या०म्
नृ०ऽत०म०स्य नृ०णां अ०नु०चि०ऽशो०कः श०तं आ० अ०व०ह०त् नृ०न् कु०त्से०न र०धः
यः अ०स०न्त० स०ऽवा०न् ॥२॥ कः ते म०दः इ०द्र० र०त्यः भू०त् दु०रः गि०रः अ०भि
उ०यः वि० धा०व० क०त् वा०हः अ०र्वा०क् उ०प० मा० म०नी०षा आ० त्वा श०क्या
उ०प०ऽमं रा०धः अ०क्षैः ॥३॥ क०त् ऊ० ह्यु०ध्वं इ०द्र० त्वा०ऽव०न्तः नृ०न् क०या० धि०या
क०र०से क०त् नः आ० अ०ग०न् मि०त्रः न स०त्यः उ०रु०ऽगा०य भृ०त्यि० अ०क्षैः स०
म०स्य य०त् अ०स०न् म०नी०षाः ॥४॥ प्र० इ०र०य० मू०रः अ०धी० न पा०रं ये अ०स्य
का०र्म ज०नि०धाः इ०व ग०म०न् गि०रः च० ये ते तु०वि०ऽजा०न् पू०र्वीः न०रः इ०द्र०
प्र०ति०ऽशि०र्क्ष०न्ति अ०क्षैः ॥५॥ २२॥ मा०त्रे नु० ते सु०ऽमि०ते० इ०द्र० पू०र्वीः द्यौः
म०ज्ज०म०ना पृ०थि०वी का०थे०न व०रो०य ते घृ०त०ऽव०न्तः सु०ता०सः स्वा०न्नं
भ०वं०तु पी०त०ये म०धू०नि ॥६॥ आ० म०र्ष्यः अ०से० अ०सि०च०न् अ०म०चं इ०द्रा०य
पू०र्णं सः हि स०त्य०ऽरा०धाः सः व०वु०धे० व०रि०म०न् आ० पृ०थि०व्याः अ०भि

क्रत्वा नर्यः पौंस्यैश्च ॥ ७ ॥ व्यानकिंद्रः पृतनाः स्वोजा आसौ
यतन्ते सख्यायं पूर्वीः । आ स्मा रथं न पृतनासु तिष्ठ यं भद्र-
या सुमत्या चोदयासे ॥ ८ ॥ २३ ॥ २ ॥

॥ ३० ॥ १-१५ कवच ऐन्द्रपः ॥ आप चर्पानपादा ॥ विष्टप ॥

॥ ३० ॥ प्र देवचा ब्रह्मणे गातुरेवपो अच्छा मनसो न प्र-
युक्ति । मही मित्रस्य वरुणस्य धासिं पृथुजयसे रीरधा सुवृक्तिं
॥ १ ॥ अध्वर्यवो हविर्मातो हि भूताच्छाप इतोऽश्वतीरुशतः ।
अव याश्चष्टे अरुणः सुपर्णेस्तमास्यध्वमूर्मिमद्या सुहस्ताः ॥ २ ॥
अध्वर्यवोऽप इता समुद्रमपां नपातं हविर्पा यजध्व । स वो
दददूर्मिमद्या सुपूतं तस्मै सोमं मधुमंतं सुनोत ॥ ३ ॥ यो अग्नि-
ध्वो दीदयदस्व १ तय विप्रास इळते अध्वरेषु । अपां नपा-
न्मधुमतीरपो दा याभिरिदो वावृधे वीर्याय ॥ ४ ॥ याभिः
सोमो मोदते हपेते च कल्याणीभिर्युवतिभिर्न मयैः । ता अ-
ध्वर्यो अपो अच्छा मेरिहि यदासिंचा ओषधीभिः पुनीतात्
॥ ५ ॥ २४ ॥ एवेद्युने युवतयो नमंत यदीमुशन्नुशतोरेत्यच्छ ।
सं जानते मनसा सं चिक्विचेऽध्वर्यवो धिपणापंश्च देवीः
॥ ६ ॥ यो वो वृताभ्यो अकृणोदु लोकं यो वो मद्या अभि-
शस्तेरमुचत् । तस्मा इद्राय मधुमंतमूर्मि देवमादनं प्र हि-
णोतनापः ॥ ७ ॥ प्रासै हिनोत मधुमंतमूर्मि गर्भो यो वः
सिंधवो मध्य उत्तः । पृतपृष्टमोडामध्वरेष्वापो रेवतीः शृणुता
हव मे ॥ ८ ॥ तं सिंधवो मत्सरमिद्रुपानमूर्मि प्र हेतु य उभे
श्यति । मद्ध्युतमीशानं नभोजां परि चित्तंतु विचरतमुत्सं
॥ ९ ॥ आवर्तततीर्य नु दिधारा गोपुयुधो न नियवं चरतीः ।
छपे जनिर्वीर्भुवनस्य पत्नीरपो वंदस्व सुवृधः सयोनीः

अ० ७. अ० ७. व० २५.] ॥ २६६ ॥ [म० १०. अ० ३. सू० ३०.

क्रत्वा नयेः पौंस्यैः च ॥ ७ ॥ वि आनृ इन्द्रः पृतनाः सुऽओजाः आ
असौ यतंते सख्याय पूर्वीः आ स रथं न पृतनासु तिष्ठ यं भद्रया
सुऽमत्या चोदयासे ॥ ८ ॥ २३ ॥ २ ॥

॥ ३० ॥ प्रदेवऽचा घर्षणे गातुः एत अपः अर्धं मनसः न प्रऽयु-
क्ति मही मिचस्य वरुणस्य धासिं पृथुऽजयसे रीरध सुऽवृक्ति ॥ १ ॥
अर्धयेवः हविर्मातः हि भूत अर्ध अपः इत उशतीः उशतः अर्ध
याः चष्टे अरुणः सुऽपर्यः तं आ अस्य ध्वं ऊर्मि अद्य सुऽहस्ताः ॥ २ ॥
अर्धयेवः अपः इत समुद्रं अपां नपातं हविषा यजध्वंसः वः दुदत्
ऊर्मि अद्य सुऽपूतं तस्मै सोमं मधुऽमंतं सुनोत ॥ ३ ॥ यः अन्निधमः
दीदयात् अपऽसु अंतः यं विमांसः ईळंते अर्धरेपु अपां नपात्
मधुऽमतीः अपः दाः याभिः इन्द्रः ववृधे वीर्याय ॥ ४ ॥ याभिः सोमः
मोदते हर्षते च कल्याणीभिः युवतिऽभिः न मर्ये ताः अर्धयो
अपः अर्ध परा इहि यात् आऽसिंचाः ओपधीभिः पुनीतात्
॥ ५ ॥ २४ ॥ एव इत यूने युवतयः नमंत यात् ई उशन उशतीः एति
अर्ध सं जानते मनसा सं चिकिन्ने अर्धयेवः धिपणा आपः च
देवीः ॥ ६ ॥ यः वः वृताभ्यः अकृणोत् ऊं लोकं यः वः मत्वाः अभि-
ऽशस्तेः अमृचत् तस्मै इन्द्राय मधुऽमंतं ऊर्मि देवऽमादनं प्र हि-
णोत न आपः ॥ ७ ॥ प्र असौ हिनोत् मधुऽमंतं ऊर्मि गर्भेः यः वः
सिंधवः मध्यः उत्सः घृतऽपृष्ठं ईड्य अर्धरेपु आपः रेवतीः शृणुत
हव मे ॥ ८ ॥ तं सिंधवः सत्सरं इन्द्रऽपानं ऊर्मि प्रहेत यः उभे इर्याति
मदऽच्युतं औशनं नभःऽजां परि चिऽतंतुं विऽचरत उत्स ॥ ९ ॥
आऽवयंततीः अध नु द्विऽधाराः गोपुऽयुधः न निऽयवं चरंतीः
घृपे जनिचीः भुवनस्य पत्नीः अपः वंदस्व सऽवृधः सऽयोनीः

॥ १० ॥ २५ ॥ हि॒नोता॑ नो अ॒ध्वरं॑ दे॒वय॒ज्या हि॒नोत॑ ब्रह्म॒ स॒नये॒
धना॑नां । ऋ॒तस्य॑ यो॒गे वि॒ षं॒ध्वमू॒धः शु॒ष्टीव॑रौ भू॒तना॒सभ्य॑-
मापः ॥ ११ ॥ आ॒पो रे॒वतीः॑ क्षय॒णा हि॒ वस्वः॑ ऋतुं च भ॒द्रं वि॑-
भृ॒षामृ॑तं च । रा॒यश्च॒ स्य स्व॑प॒त्यस्य॒ पत्नीः॑ सर॒स्वती॑ तद्गु॒णते॒
वयो॑ धातु ॥ १२ ॥ प्र॒ति यदा॑पो अ॒दृश॑मायतीर्धृतं पयांसि
वि॒ध॒तीर्म॑धूनि । अ॒ध्वर्यु॑भिर्म॒नसा॑ संवि॒दाना॑ इ॒न्द्राय॑ सोमं सु॒-
पु॒तं भर॑तीः ॥ १३ ॥ ए॒मा अ॒ग्नन्ने॒वर्ती॑ जी॒वध॑न्या अ॒ध्वर्य॑वः सा॒-
द॒यता॑ सखायः । नि॒ वहि॑षि ध॒त्तन॑ सोम्यासोऽ॒पां नम्रा॑
संवि॒दाना॑सं ए॒नाः ॥ १४ ॥ आ॒ग्नन्ना॑पं उ॒गती॑र्ध॒हिरे॑दं न्य॒ध्वरे॒
अ॒सद॑न्दे॒वय॑न्तीः । अ॒ध्वर्य॑वः सु॒नुते॑द्रा॒य सोम॑मभू॒दु वः सु॒शका॑
दे॒वय॒ज्या ॥ १५ ॥ २६ ॥

॥ ३१ ॥ १-११ कवय ऐनूपः । विधि देवाः । पिष्टप ।

॥ ३१ ॥ आ नो दे॒वाना॑मु॒ष वेतु॑ शंसो वि॒श्वेभि॑स्तु॒रर॑वसे
य॒ज्ञचः॑ । तेभि॑र्व॒यं सु॑प॒खायो॑ भवे॒म तर॑तो वि॒श्वा दु॑रि॒ता
स्या॑म ॥ १ ॥ परि चि॒न्मर्तो॑ द्रवि॒णं म॑मन्या॒हत॑स्य प॒था न॑म॒सा
वि॒द्यासेतु॑ । उ॒त स्वेन॑ ऋतु॒ना सं व॑देतु श्रेयांसं द॒ष्टुं म॑नसा
जगृ॒भ्यात् ॥ २ ॥ अ॒पांयि धी॑तिर॒सं सृ॒यम॑गं॒स्तीर्थे॑ न दु॒स्समु॑पं
य॒न्तूमाः॑ । अ॒भ्यान्ग॑म सु॒वित॑स्य श्रू॒षं न॑वे॒दसो॑ अ॒मृता॑नामभू॒म
॥ ३ ॥ नित्य॑श्चाक॒न्यास्व॑र्पति॒देमू॑ना य॒सां उ॒ देवः॑ संवि॒ता ज॒-
जानं॑ । भ॒गो वा गो॑भि॒र्यमे॑म॒नज्या॑त्सो अ॒स्मि चा॑रु॒णद॑यदु॒त
स्या॑त् ॥ ४ ॥ इ॒यं सा भू॑या उ॒पसा॑मि॒व द्या॒ यदं॑ द्यु॒मंतः॑ श॒र्वसा॑
सु॒माय॑न् । अ॒स्य स्तु॑तिं जं॒रितु॑भि॒ष्टमा॑णा आ नः॑ शृ॒ग्मासु॑ उ॒प
य॑तु॒ याजाः॑ ॥ ५ ॥ २७ ॥ अ॒स्य दे॒षा सु॑म॒तिः प॑प्र॒थाना॑भ॒वत्पू॒र्या
भू॑म॒ना गोः॑ । अ॒स्य स॒नीळा॑ अ॒मुर॑स्य॒ योनी॑ समान आ भ॒रणे॑

अ० ७. अ० ७. व० २८.] ॥ २८७ ॥ [म० १०. अ० ३. सू० ३१.

॥१०॥ २५॥ हि॒नो॒त॒नः॒ अ॒ध्व॒र॒दे॒वऽय॒ज्या॒ हि॒नो॒त॒ग्र॒हं॒ स॒न॒ये॒ध॒ना॒नां॒
 च॒त॒स्य॒ यो॒गै॒ वि॒ स्य॒ध्वं॒ ऊ॒धः॒ श्रु॒ष्टीऽव॒रीः॒ भू॒त॒न॒ अ॒स॒भ्यं॒ आ॒पः॒
 ॥११॥ आ॒पः॒ रे॒व॒तीः॒ स्य॒य॒ष॒ हि॒ व॒स्वः॒ क्र॒तुं॒ च॒ भ॒द्रं॒ वि॒भृ॒ष॒ अ॒मृ॒तं॒ च॒
 रा॒यः॒ च॒ स्य॒ सु॒ऽअ॒प॒न्य॒स्य॒ प॒त्नीः॒ सर॒स्व॒ती॒ त॒त॒ गृ॒ण॒ते॒ व॒यं॒ धा॒त॒
 ॥१२॥ प्र॒ति॒ य॒त् आ॒पः॒ अ॒ह॒थं॒ आ॒ऽय॒तीः॒ घृ॒तं॒ प॒र्या॒सि॒ वि॒भ्र॒तीः॒ म॒धू॒
 नि॒ अ॒ध्व॒र्यु॒ऽभिः॒ म॒न॒सा॒ सं॒ऽवि॒दा॒नाः॒ इं॒द्रा॒य॒ सो॒मं॒ सु॒ऽसु॒तं॒ भ॒र॒तीः॒
 ॥१३॥ आ॒ इ॒माः॒ अ॒ग॒म॒न् रे॒व॒तीः॒ जी॒वऽध॒न्याः॒ अ॒ध्व॒र्य॒वः॒ सा॒द॒य॒त॒
 स॒खा॒यः॒ नि॒ वृ॒हि॒पि॒ ध॒क्ष॒न॒ सो॒म्या॒सः॒ अ॒पां॒ न॒म्रां॒ सं॒ऽवि॒दा॒ना॒सः॒
 ए॒नाः॒ ॥१४॥ आ॒ अ॒ग॒म॒न् आ॒पः॒ उ॒ग॒तीः॒ वृ॒हिः॒ आ॒ इ॒दं॒ नि॒ अ॒ध्व॒रे॒
 अ॒स॒द॒न् दे॒वऽय॒तीः॒ अ॒ध्व॒र्य॒वः॒ मु॒नु॒त॒ इं॒द्रा॒य॒ सो॒मं॒ अ॒भू॒त् ऊं॒ वः॒
 नृ॒ऽश॒का॒ दे॒वऽय॒ज्या ॥ १५ ॥ २६ ॥

॥३१॥ आ॒नः॒ दे॒वा॒नां॒ उ॒प॒वे॒तु॒ शंसः॒ वि॒श्वे॒भिः॒ तुरिः॒ अ॒व॒से॒ य॒ज॒चः॒
 ते॒भिः॒ व॒यं॒ सु॒ऽस॒खा॒यः॒ भ॒वे॒म॒ त॒र॒तः॒ वि॒षा॒ दुः॒ऽइ॒ता॒ स्या॒म॒ ॥१॥
 प॒रि॒चि॒त् म॒तैः॒ द्र॒वि॒णं॒ म॒म॒न्या॒त् च॒त॒स्य॒ प॒था॒ न॒म॒सा॒ आ॒ वि॒वा॒
 से॒त् उ॒त॒ स्वे॒न॒ क्र॒तु॒ना॒ सं॒ व॒दे॒त् श्रे॒यांसं॒ द॒क्षं॒ म॒न॒सा॒ ज॒गृ॒भ्या॒त् ॥२॥
 अ॒धा॒यि॒धी॒तिः॒ अ॒सं॒सृ॒यं॒ अं॒शो॒ ती॒र्थे॒न॒ द॒सं॒ उ॒प॒य॒न्ति॒ ऊ॒माः॒ अ॒भि॒
 ज्ञा॒न॒श्म॒ सु॒वि॒त॒स्य॒ शू॒र्यं॒ न॒वे॒द॒सः॒ अ॒मृ॒ता॒नां॒ अ॒भू॒म॒ ॥३॥ नि॒त्यं॒
 चा॒क्न्या॒त् स्व॒ऽप॒तिः॒ द॒मू॒नाः॒ य॒स्मै॒ ऊं॒ दे॒वः॒ स॒वि॒ता॒ ज॒जा॒न॒ भ॒गः॒
 वा॒ गो॒भिः॒ अ॒र्य॒मा॒ ई॒ अ॒न॒ज्या॒त् सः॒ अ॒सि॒ चा॒रुः॒ छ॒द॒य॒त् उ॒त॒ स्या॒त्
 ॥४॥ इ॒यं॒ सा॒ भू॒याः॒ उ॒प॒सा॒ऽइ॒व॒ द्याः॒ य॒त् ह॒ ह्यु॒ऽम॒तः॒ श॒र्व॒सा॒ सं॒ऽआ॒
 य॒नं॒ अ॒स्य॒ स्तु॒तिं॒ जा॒रि॒तुः॒ भि॒क्ष॒मा॒णाः॒ आ॒नः॒ श॒ग्मा॒सः॒ उ॒प॒य॒न्तु॒
 वा॒जाः॒ ॥५॥ २७॥ अ॒स्य॒ इ॒त् ए॒पा॒ सु॒ऽम॒तिः॒ प॒प्र॒था॒ना॒ अ॒भ॒व॒त् पू॒
 र्या॒ भूर्म॒ना॒ गौः॒ अ॒स्य॒ स॒ऽनी॒ळाः॒ अ॒सु॒र॒स्य॒ यो॒नौ॒ स॒मा॒ने॒ आ॒भ॒रणे॒

विभ्रमाणाः ॥ ६ ॥ किं स्विद्वनं क उ स वृक्ष आसु यतो द्या-
वापृथिवी निष्टतक्षुः । संतस्याने अजरे इतर्कती अहानि
पूर्वीरूपसो जरत ॥ ७ ॥ नैतावदेना परो अन्यदस्त्युक्षा स द्या-
वापृथिवी विभर्ति । त्वर्चं पविर्चं कृणुत स्वधावान्यदी सूर्य
न हस्तिो वहति ॥ ८ ॥ स्तेगो न क्षामत्येति पृथ्वी मिहं न
वातो वि हं वाति भूमं । मिचो यत्र वरुणो अज्यमानो-
ऽपिर्वने न व्यसृष्ट शोकं ॥ ९ ॥ सूर्यीर्यसूतं सद्यो अज्यमाना
अधिरव्यपीः कृणुत स्वगोपा । पुचो यत्पूर्वः पिचोर्जनिष्ट
शम्या गौर्जगार यद्वं पृच्छान् ॥ १० ॥ उत कर्षं नृपदं पुच-
माहुस्त प्रयावो धनमादत्त वाजी । प्र कृष्णाय रुशदपिन्व-
तीथर्क्षतमत्र नकिरसा अपीषेत ॥ ११ ॥ २८ ॥

॥ ३२ ॥ १-९ कवय ऐलूपः ॥ विद्ये देवाः ॥ १-५ अयती । ६-९ विष्टप ॥

॥ ३२ ॥ प्र सु ग्मंता धियसानस्य सृष्टाणि वरेभिर्वरा अभि
पु प्रसीदतः । अस्माकमिन्द्र उभयं जुजोषति यत्तोम्यस्यांधसो
बुयोधति ॥ १ ॥ वींद्र यासि दिव्यानि रोचना वि पाथिबानि
रजसा पुरुषुत । ये त्वा वहति मुहुरध्वरा उष ते सु वन्वतु
वग्वना अराधसः ॥ २ ॥ तदिन्मे छत्स्यपुषो यमुष्टं पुचो
यज्जानं पिचोरधीयति । जाया पतिं वहति वपुना सुमत्पुंस
इन्द्रो वहतुः परिष्कृतः ॥ ३ ॥ तदित्सधस्यमभि चारु दीधम
गावो यत्थासन्वहतुं न पेनवः । माता यन्मंतुर्यस्य पूर्याभि
वाणस्य सप्रधातुरिज्जनः ॥ ४ ॥ प्र वोऽच्छा रिरिचे देव-
सुष्पदमेको रुद्रेभिर्याति नुवेणिः । जरा वा येष्वमृतेषु दा-
यने परि व ऊमेभ्यः सिंचता मधु ॥ ५ ॥ २९ ॥ निधीयमानमप-
गूळमप्सु प्र मे देवाना वतपा उवाच । इन्द्रो विद्या अनु

विभ्रमाणाः॥६॥ किंस्वित् वर्नकः ऊँ सः वृष्टः आसु यतः द्यावा-
पृथिवी निःऽतुतुः सुःऽतुस्थाने० अजरे इतःऽऊँती० अहानि
पूर्वीः उपसः जरुतु ॥७॥ न एतावत् एना परः अन्यत् अस्ति उद्या
सः द्यावापृथिवी विभर्ति त्वचं पवित्रं कृणुत् स्वधाऽवान यत्
ईसूर्यन हरितः वहति ॥८॥ स्तेगः न द्या अति एति पृथ्वी मिह न
वातः विह वाति भूमं मिचः यच वरुणः अज्यमानः अग्निः वने न
विअमृष्ट शोकं ॥९॥ स्तरीः यत् सूतं सद्यः अज्यमाना व्यधिः अय्य-
षीः कृणुत् स्वऽगोपा पुचः यत् पूर्वः पिचोः जनिष्ट श्रम्यां गौः
जगार यत् ह पृच्छान् ॥१०॥ उत कणं नृऽसदः पुचं आहुः उत
श्यावः धनं आ अदत्त वाजी म कृणाय रुशत् अपिन्वत् ऊधः
अतं अच नकिः अस्मै अपीयेत् ॥ ११ ॥ २६ ॥

॥३१॥ प्रसुग्मंता धियसानस्य सद्यणि वरेभिः व्रान अभि सु
प्रऽसीदतः अस्माकं इंद्रः उभयं जुजोषति यत् सोम्यस्य अंधसः
बुबोधति ॥१॥ वि इंद्र यासि दिव्यानि रोचना वि पार्थिवानि
रजसा पुरुऽस्तु ते त्वा वहति मुहुः अध्वरान उप ते सु वन्वतु व-
ग्वनान् अराधसः ॥२॥ तत् इत् मे छंत्सत् वपुपः वपुःऽतरं पुचः
यत् जानं पिचोः अधिऽइयति जाया पतिं वहति वपुना सुऽमत
पुंसः इत् भद्रः वहतुः परिऽकृतः ॥३॥ तत् इत् सधऽस्य अभि चारु
दीधयगावः यत् शासन वहतुं न धेनवः माता यत् मंतुः यूथस्य
पूर्या अभि वाणस्य सप्रऽधातुः इत् जनः ॥४॥ प्र वः अछं रिचि
देवऽयुः पदं एकः रुद्रेभिः याति तुर्वणिः जरा वा येषु अमृतेषु दा-
वने परि वः ऊमेभ्यः सिंचत् मधु ॥५॥ २९॥ निऽधीयमानं अप-
ऽगूहं अपऽसु प्र मे देवानां व्रतऽपाः उवाच इंद्रः विद्वान् अनु

हि त्वां च चक्षुतेनाहमप्ये अनुशिष्ट आर्गा ॥ ६ ॥ अक्षे च विक्षे च-
विद् ह्यप्राट् स प्रेतिं क्षे च विदानुं शिष्टः । एतद्वै भद्रमनुशासन-
स्योत स्तुतिं विंदत्यंजसीनां ॥ ७ ॥ अद्येतु प्राणीदममन्निमाहा-
यीवृत्तोऽधयन्मातुरुद्धः । एमेनमापजरिमा युवानमहेऽन्वसुः
सुमनां बभूव ॥ ८ ॥ एतानि भद्रा कलश क्रियाम् कुरुश्रवण
ददतो मघानि । दान इहो मघवानः सो अस्त्वयं च सोमो हृदि
यं विभर्मि ॥ ९ ॥ ३० ॥ ७ ॥

॥ ३३ ॥ १-९ कवय ऐलूपः ॥ १ विद्ये देवाः । २. ३ इन्द्रः । ४. ५ कुरुश्रवणस्य
चासदस्यवस दानस्तुतिः । ६-९ उपमयवा मिवातिथिपुत्रः ॥ १ विष्टुप ।
२ बृहती । ३ सतीवृहती । ४-९ गायत्री ॥

॥ ३३ ॥ प्र मां युयुजे प्रयुजो जनानां वहामि स पूषणमन्तरेण ।
विश्वे देवासोऽधमामरक्षन्तुः शसुरागादिति घोषं आसीत् ॥ १ ॥
सं मां तपत्यभितः सपत्नीरिव पशवः । नि बाधते अमन्तिर्न प्रता-
जसुर्वेर्न वैवीयते मतिः ॥ २ ॥ मूपो न शिष्या ब्यदन्ति माध्यः स्तोतारं
ते शतक्रतो । सकृत्सु नो मघवचिन्द्र मृक्याधा पितेर्व नो भव
॥ ३ ॥ कुरुश्रवणमावृणु राजानं चासदस्यवं । मंहिष्ठं बाघता-
मृपिः ॥ ४ ॥ यस्य मा हरितो रथे तिस्रो वहन्ति साधुया । स्तवै
सहस्रदक्षिणे ॥ ५ ॥ १ ॥ यस्य प्रस्वादसो गिरं उपमश्रवसः पितुः ।
क्षेचं न रणमूचुषे ॥ ६ ॥ अधि पुत्रोपमश्रवो नपान्मिवाति-
थेरिहि । पितुष्टे अस्मि बन्दिता ॥ ७ ॥ यदीशीयामृतांनामुत
वा मर्त्यानां । जीवेदिन्मघवा मम ॥ ८ ॥ न देवानामतिं व्रतं
शतात्मा च न जीवति । तथा युजा वि बावृते ॥ ९ ॥ २ ॥

॥ ३४ ॥ १-१४ कवय ऐलूप अथो वा मीजवान् ॥ १. ७. ९ १२. १३ अथकृदि-
प्रसा । २-६. ८ १० ११. १४ अथकितवनिदा ॥ १-६. ८-१४ विष्टुप ।
७ अगती ॥

॥ ३४ ॥ प्रावेपा मां बृहती मादयन्ति प्रवातेजा इरिणे वव्वे-

हि त्वा च चक्षुः तेन अहं अग्ने अनुऽशिष्टः आ अगां ॥ ६ ॥ अक्षौ च
 ऽवित् क्षेचऽविर्दहि अमाद सः प्र एति क्षेचऽविदां अनुऽशिष्टः
 एतत् वै भद्रं अनुऽशासनस्य उत स्तुतिं विंदति अंजसीनां ॥ ७ ॥
 अद्य इत् ऊं प्र आनीत् अममन् इमा अहा अपिऽवृतः अध्यत
 मातुः ऊधः आ ई एनं आप ज रिमा युवानं अहेळन् वसुः सुऽम-
 नाः बभूव ॥ ८ ॥ एतानि भद्रा कलशं क्रियाम कुरुऽश्ववण ददंतः
 मघानि दानः इत् वः मघऽवानः सः अस्तु अयं च सोमः हृदि यं
 विभर्मि ॥ ९ ॥ ३० ॥ ७ ॥

॥ ३३ ॥ प्र मा युयुजे प्रऽयुजः जनानां वहांमि स पूषणं अंतरेण
 विष्वे देवासः अर्धमा अरष्टान् दुऽशासुः आ अगात् इति घोषः
 आसीत् ॥ १ ॥ सं मा तपंति अभितः सपत्नीः ऽइव पशेवः नि वा-
 धते अमंतिः नमतां जसुः वेः न वेवीयते मतिः ॥ २ ॥ मूपः न शिष्या
 वि अदंति मा आऽध्यः स्तोतारं ते शतऽक्रतो स कृतमुनः मघ-
 ऽवन् ईद्र मृळ्य अर्धपिता ऽइवनः भव ॥ ३ ॥ कुरुऽश्ववणं अवृणि
 राजानं चासदस्यवं मंहिष्ठं वाघतां क्षुपिः ॥ ४ ॥ यस्य मा हरितः
 रथे तिस्रः वहति साधुऽया स्तवै सहस्रं ऽदक्षिणे ॥ ५ ॥ १ ॥ यस्य प्र-
 ऽस्वा दसः गिरः उपमऽश्ववसः पितुः क्षेचं न रणं ऊचुपे ॥ ६ ॥ अधि
 पुच उपमऽश्ववः नपात् मिचऽअतिथेः इहि पितुः ते अस्मि चंदि-
 ता ॥ ७ ॥ यत् ईशीय अमृतांनां उत वा मर्त्यांनां जीवेत् इत् मघ-
 ऽवां मम ॥ ८ ॥ न देवानां अति धतं शतऽआत्मा च न जीवति तथा
 युजा वि वदते ॥ ९ ॥ २ ॥

॥ ३४ ॥ प्रावेपाः मा बृहतः मादयंति प्रवातेऽजाः इरिणे ववृ-

तानाः । सोमस्येव मौजवतस्य भक्षो विभीदको जागृवि-
 र्मह्यमच्छान् ॥ १ ॥ न मां मिमेथ न जिहीठ एषा शिवा
 सखिभ्य उत मह्यमासीत् । अश्वस्याहमेकपत्स्य हेतोरनुव-
 तामपं जायामरोधं ॥ २ ॥ द्वेष्टि श्वथूरपं जाया रुणद्धि न
 नापितो विदते मर्दितारं । अश्वस्येव जरतो वस्यस्य नाहं
 विंदामि कितवस्य भोगं ॥ ३ ॥ अन्ये जायां परि मृशत्यस्य
 यस्यागृधद्वेदने वाज्यश्वः । पिता माता भ्रातर एनमाहुर्न जा-
 नीमो नयता वृद्धमेतं ॥ ४ ॥ यदादीध्ये न दंविपाण्येभिः परा-
 यशोऽव हीये सखिभ्यः । न्युप्राश्व बभ्रवो वाचमक्रतं एमीदेषां
 निष्कृतं जारिणीव ॥ ५ ॥ ३ ॥ सभामेति कितवः पृच्छमानो
 जेष्यामीति तन्वाऽशूशुंजानः । अश्वसो अस्य वि तिरंति
 कामं प्रतिदीवे दधत् आ कृतानि ॥ ६ ॥ अश्वस इदंकुशिनो
 नितोदिनो निकृत्वानस्तपनास्तापयिष्णवः । कुमारदेष्णा ज-
 यंतः पुनर्हेणो मध्वा संपृक्ताः कितवस्य वर्हेणां ॥ ७ ॥ विपंचाशः
 क्रीळति घातं एषां देव इव सविता सत्यधर्मा । उयस्य
 चिन्मन्यवे ना नमते राजा चिदेभ्यो नम इत्कृणोति ॥ ८ ॥
 नीचा वर्तत उपरि स्फुरत्यहस्तासो हस्तवंतं सहंते । दिव्या
 अंगारा इरिणे न्युप्राः शीताः संतो हृदयं निर्देहंति ॥ ९ ॥ जाया
 तपते कितवस्य हीना माता पुत्रस्य चरतः क्रस्वित् । षट्पुत्रावा
 विभ्युद्धनमिच्छमानोऽन्येषामस्तमुप नक्तमेति ॥ १० ॥ ४ ॥ स्त्रियं
 दृष्ट्वायं कितवं ततापान्येषां जायां सुकृतं च योनिं । पूर्वाह्णे
 अश्वान्युयुजे हि बभ्रून्सो अयेरंते वृषलः पंपाद ॥ ११ ॥ यो वः
 सेनानीर्मेहतो गणस्य राजा घातस्य प्रथमो बभूव । तस्मै कृ-
 णोमि न धनां रुणध्मि दशहं प्राचीस्तदृतं वंदामि ॥ १२ ॥ अश्वि-

तानाः सोमस्यऽइव मीजऽवत्तस्यं भक्षः विऽभीदकः जागृविः
मह्यं अच्छान् ॥ १ ॥ न मा मिमेष न जिहीक्रे एषा शिवा सखि-
ऽभ्यः उत मह्यं आसीत् अक्षस्य अहं एकऽपरस्य हेतोः अनुऽवतां
अप जायां अरोधं ॥ २ ॥ द्वेष्टि श्वश्रूः अप जाया रुणद्धि न नाथितः
विन्दते मर्दितारं अश्वस्यऽइव जरतः वस्यस्य न अहं विन्दामि कि-
तवस्य भोगं ॥ ३ ॥ अन्ये जायां परि मृशन्ति अस्य यस्य अगृधत्
वेदने वाजी अक्षः पिता माता भ्रातरः एनं आहुः न जानीमः न-
यत् वद्ध एतं ॥ ४ ॥ यत् आऽदीध्ये नदविपाणि एभिः परायत्तऽभ्यः
अव हीमे सखिभ्यः निऽउभाः च वृभवं वार्च अक्रेत एमि इत्
एषा निऽकृतं जारिणीऽइव ॥ ५ ॥ ३ ॥ सभा एति कितवः पृच्छ-
मानः जेषामि इति तन्वां शूशुजानः अद्यासः अस्य वि तिरन्ति
कामं प्रतिऽदीवै दधतः आ कृतानि ॥ ६ ॥ अद्यासः इत् अंकुशिनः
निऽतोदिनः निऽकृत्वा नः तपनाः तापयिष्णवं कुमारऽदंष्ट्राः
जयतः पुनःऽहनः मर्धासंऽपृक्ताः कितवस्य वर्हणा ॥ ७ ॥ चिऽमं-
चाशः क्रीळति घातः एषा देवऽइव सविता सत्यऽधर्मा उयस्यं
चित् मन्यवे न नमते राजा चित् एभ्यः नमः इत् कृणोति ॥ ८ ॥
नीचा वर्तते उपरि स्फुरति अहस्तासः हस्तऽवंतं सहते दिव्याः
अंगाराः इरिणे निऽउभाः शीताः संतः हृदयं निःदहति ॥ ९ ॥ जाया
तप्यते कितवस्य हीना माता पुत्रस्य चरतः क्व स्वित् ऋणऽवा
विभ्यत धनं इच्छमानः अन्येषां अस्तं उपनक्त एति ॥ १० ॥ ४ ॥ स्त्रियं
दृष्ट्वायं कितवं तताप अन्येषां जायां सुऽकृतं च योनिं पूर्वाह्ले
अश्वान् युयुजे हि वभून् सः अपेः अर्ते वृषलः पपाद् ॥ ११ ॥ यः वः
सेनाऽनीः महतः गणस्य राजा यातस्य प्रथमः वभूव तस्मै कृणो-
मि न धनां रुणद्धि दणं अहं प्राचीः तत् ऋतं वदामि ॥ १२ ॥ अद्यैः

मौ दीव्यः कृषिमित्कृपस्व विन्ने रमस्व बहु मन्यमानः । तत्र
गावः कितव तत्र जाया तन्मे वि चष्टे सवितायमर्यः ॥१३॥
मित्रं कृणुध्वं खलु मृळतां नो मा नो घोरेण चरताभि धृषु ।
नि वो नु मन्युर्विशतामरातिरन्यो बभूणां प्रसितौ न्वस्तु ॥१४॥५॥

॥ ३५ ॥ १-१४ नृशो धानाः ॥ विन्ने देवाः ॥ १-१२ वगती । १३. १४ विष्टम् ॥

॥ ३५ ॥ अमुं धम न्य इन्द्रवंतो अययो ज्योतिर्भरत उषसो
पुष्टिपु । मही द्यावापृथिवी चेततामपोऽद्या देवानामव आ
वृणीमहे ॥१॥ दिवस्पृथिव्योरव आ वृणीमहे मातृन्तिसंधून्-
वंताञ्छयणावतः । अनागास्त्वं सूर्यमुपासमीमहे भद्रं सोमः
सुवानो अद्या कृणोतु नः ॥२॥ द्यावा नो अद्य पृथिवी अ-
नागसो मही चायेतां सुविताय मातरा । उपा उच्छत्यप वा-
धतामयं स्वस्त्य॑यिं समिधानमीमहे ॥३॥ इयं न उसा प्रयु-
मा सुदेव्य रेवासनिभ्यो रेवती युञ्जतु । आरे मन्युं दुर्विदवस्य
धीमहि स्वस्त्य॑यिं समिधानमीमहे ॥४॥ प्र याः सिस्रते सूर्यस्य
रश्मिभिर्ज्योतिर्भरतीरुपसो पुष्टिपु । भृदा नो अद्य प्रवसे यु-
ञ्जत स्वस्त्य॑यिं समिधानमीमहे ॥५॥६॥ अनमीया उपस
आ चरंतु न उदययो जिहतां ज्योतिषा बृहत । आयुक्षाता-
मश्विना ततुं जि रथं स्वस्त्य॑यिं समिधानमीमहे ॥६॥ श्रेष्ठं नो
अद्य सवितर्वरेण्यं भागमा सुव स हि रत्नधा असि । रायो ज-
निधी धिपणामुप ध्रुवे स्वस्त्य॑यिं समिधानमीमहे ॥७॥ पि-
पंतु मा तदृतस्य प्रवाचनं देवानां यन्मनुष्याऽश्मन्महि ।
विष्या इदुसाः स्पर्कुदेति सूर्यः स्वस्त्य॑यिं समिधानमीमहे
॥८॥ अद्देपो अद्य वहिपः स्तरामणि यावणां योगे मन्मनः साध
देमहे । आदित्यानां शर्मणि स्था भुरण्यसि स्वस्त्य॑यिं समि-

मा दीव्यः कृपिं इत् कृपस्व विज्ञे रमस्व बहु मन्यमानः तव गावः
 कितव तव जाया तत् मे वि चष्टे सविता अयं अर्यः ॥ १३ ॥ मित्रं
 कृणुध्वं खलु मृळत नः मा नः घोरेण चरत अभि घृणु नि वः नु
 मन्युः विशतां अरातिः अन्यः बभूव प्रऽसिती नु अस्तु ॥ १४ ॥ ५ ॥

॥ ३५ ॥ अबुधं ऊं न्ये इन्द्रं वतः अग्रयः ज्योतिः भरतः उपसः
 विऽउष्टिषु मही द्यावा पृथिवी चेततां अपः अद्य देवानां अबः
 आवृणीमहे ॥ १ ॥ दिवः पृथिव्योः अबः आवृणीमहे मातृ न सिंधू न
 पर्वतान् शर्यणाऽवतः अनागाऽत्वं सूर्य उपसं ईमहे भद्रं सोमः
 सुवानः अद्य कृणोतु नः ॥ २ ॥ द्यावा नः अद्य पृथिवी अनांगसः
 मही चायेतां सुविताय मातरां उपाः उच्छंती अपं वाधतां अघं
 स्वस्ति अग्निं संऽइधानं ईमहे ॥ ३ ॥ इयं नः उसा प्रथमा सुऽदेव्यं
 रेवतमनिऽभ्यः रेवती वि उच्छतु आरे मन्यु दुः विदवस्य धीमहि
 स्वस्ति अग्निं संऽइधानं ईमहे ॥ ४ ॥ प्र याः सिसते सूर्यस्य रग्मि-
 ऽभिः ज्योतिः भरतीः उपसः विऽउष्टिषु भद्राः नः अद्य अयंसे वि
 उच्छत स्वस्ति अग्निं संऽइधानं ईमहे ॥ ५ ॥ ६ ॥ अनमीवाः उपसः
 आ चरंतु नः उत अग्रयः जिहतां ज्योतिं पा बृहत अयुं द्यातां अ-
 श्विना तूतुं जिं रथं स्वस्ति अग्निं संऽइधानं ईमहे ॥ ६ ॥ अष्टं नः अद्य
 सवितः वरेण्यं भागं आ सुवसः हि रान्ऽधाः असि रायः जनिं चो
 धिपणां उपं ब्रुवे स्वस्ति अग्निं संऽइधानं ईमहे ॥ ७ ॥ पिपंतु मा
 तत् ऋतस्य प्रऽवाचनं देवानां यत् मनुष्याः अमन्महि विश्वाः
 इत् उसाः स्पद उत एति सूर्यः स्वस्ति अग्निं संऽइधानं ईमहे
 ॥ ८ ॥ अद्येयः अद्य बर्हिषः स्तरीमणि याव्वा योगे मन्मनः सार्धं
 ईमहे आदित्यानां शमीणि स्याः भुरण्यसि स्वस्ति अग्निं संऽइ-

धानमीमहे ॥९॥ आ नो बृहिः संधमादे बृहद्विदेवा ईळे
सादया सप्र होतुं । इंद्रं मिचं वरुणं सातये भगं स्वस्त्य५यिं
संमिधानमीमहे ॥१०॥७॥ त आदित्या आ गता सर्वतातये
वृधे नो यज्ञमवता सजोषसः । बृहस्पतिं पूषणमश्विना भगं
स्वस्त्य५यिं संमिधानमीमहे ॥११॥ तन्नो देवा यच्छत सुप्रवा-
चनं छर्दिरादित्याः सुभरं नृपाय्यं । पथे तोकाय तनयाय जी-
वसे स्वस्त्य५यिं संमिधानमीमहे ॥१२॥ विश्वे अद्य मरुतो
विश्वं ऊती विश्वे भवंत्वययः समिद्धाः । विश्वे नो देवा अवसा
गमंतु विश्वमस्तु द्रविणं वाजो असे ॥१३॥ यं देवासोऽवधु
वाजसातो यं चायध्वे यं पिपृथात्वंहः । यो वो गोपीधे न
भूयस्य वेद ते स्याम देववीतये तुरासः ॥ १४ ॥ ८ ॥

॥ ३६ ॥ १-१४ मृगो धानाकः ॥ विश्वे देवाः ॥ १-१२ वगती । १३ १४ विष्णुः ।

॥३६॥ उपासानक्ता बृहती सुपेशसा द्यावाक्षामा वरुणो
मिचो अर्यमा । इंद्रं हुवे मरुतः पर्वता अप आदित्यान्द्यावा-
पृथिवी अपः स्वः ॥१॥ द्यौश्च नः पृथिवी च प्रचेतस ऋता-
वरी रक्षतामहंसो रिपः । मा दुर्विदधा निर्जृतिर्न ईशत
तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे ॥२॥ विश्वस्मान्नो अदितिः
पात्वहंसो माता मिचस्य वरुणस्य रेवतः । स्वर्वज्ज्योतिरवृकं
नशीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे ॥३॥ यावा वदन्वप
रक्षांसि सेधतु दुःप्वप्यं निर्जृतिं विश्वमचिरं । आदित्यं शर्म
मरुतामशीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे ॥४॥ एंद्रो
बृहिः सीदंतु पिन्वंतामिळा बृहस्पतिः सामभिर्जृको अंच-
तु । सुप्रकेतं जीवसे मन्म धीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे
॥५॥९॥ दिविस्पृशं यज्ञमस्माकमश्विना जीराध्वरं कृणुतं

धानं ईमहे ॥९॥ आ नः वहिः सधऽसार्दे बृहत् दिवि देवान ईळे
 सादय सप्र होतृन् इंद्रं मित्रं वरुणं सातये भर्गं स्वस्ति अग्निं
 संऽइधानं ईमहे ॥१०॥७॥ ते आदित्याः आ गतु सर्वतातये वृधे नः
 यज्ञं अयत सऽजोपसः बृहस्पतिं पूषणं अश्विनां भर्गं स्वस्ति
 अग्निं संऽइधानं ईमहे ॥११॥ तत् नः देवाः यच्छत सुऽप्रवाचनं
 छर्दिः आदित्याः सुऽभरं नृऽपार्यं पथे तोकाय तनयाय जीवसे
 स्वस्ति अग्निं संऽइधानं ईमहे ॥१२॥ विश्वे अद्य मरुतः विश्वे ऊती
 विश्वे भवन्तु अययः संऽइद्धाः विश्वे नः देवाः अवसा आ गुमन्तु
 विश्वे अस्तु द्रविणं वाजः असे ॥१३॥ यं देवासः अवथ वाजं
 ऽसातौ यंचायध्वे यंपिपृथ अति अंहः यः वः गोऽपीथे नभ्यस्यं
 वेद ते स्याम देवऽवीतये तुरासः ॥१४॥६॥

॥३६॥ उपसानक्ता बृहती सुऽपेशसा द्यावाक्षामा वरुणः
 मित्रः अर्यमा इंद्रं हुवे मरुतः पर्वतान अपः आदित्यान् द्यावापृ-
 थिवी अपः स्वः ॥१॥ द्यौः च नः पृथिवी च प्रऽचेतसा चतुऽव-
 री० रक्षाता अंहसः रिपः मा दुऽविदवा निऽक्षतिः नः ईशत तत्
 देवानां अवः अद्य वृणीमहे ॥२॥ विश्वस्मात् नः अदितिः पातु
 अंहसः माता मित्रस्य वरुणस्य रेवतः स्वऽवत् ज्योतिः अवृक्
 नशीमहि तत् देवानां अवः अद्य वृणीमहे ॥३॥ यावा वदन अपं
 रक्षांसि सेधन्तु दुऽस्वप्यं निऽक्षतिं विश्वं अचिणं आदित्यं शमे
 मरुतां अशीमहि तत् देवानां अवः अद्य वृणीमहे ॥४॥ आ इंद्रः
 वहिः सीदन्तु पिन्वता इळा बृहस्पतिः सामंऽभिः चक्रः अर्चन्तु
 सुऽप्रकोतं जीवसे मन्मधीमहि तत् देवानां अवः अद्य वृणीमहे
 ॥५॥९॥ दिविऽस्पृशं यज्ञं असाकं अश्विना जीरु अंधारं कृणुतं

सुवमिष्टये । प्राचीनरश्मिमाहुतं घृतेन तद्देवानामवो अद्या
वृणीमहे ॥ ६ ॥ उप ह्वये सुहवं मारुतं गृणं पावकमृष्वं सु-
ख्यायं शुभुवं । रायस्योषं सौथ्रवसायं धीमहि तद्देवानामवो
अद्या वृणीमहे ॥ ७ ॥ अपां परं जीवधन्यं भरामहे देवार्थं सु-
हवं मध्वरथियं । सुरश्मिं सीममिन्द्रियं यमीमहि तद्देवानाम-
वो अद्या वृणीमहे ॥ ८ ॥ सनेम तत्सुसनितां सनित्वं भिर्वयं
जीवा जीवपुत्रा अनांगसः । ब्रह्मन्निषो विष्वगेनो भरेत
तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे ॥ ९ ॥ ये स्था मनोर्यज्ञियास्ते
शृणोतन यदो देवा ईमहे तद्देवातन । जैत्रं क्रतुं रयिमघी-
वद्यणस्तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे ॥ १० ॥ १० ॥ महदद्य
महतात्मा वृणीमहेऽवो देवानां बृहतात्मनर्वणा । यथा वसु
वीरजातं नशत्सुहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे ॥ ११ ॥ महो
अग्नेः समिधानस्य शर्मण्यनेशागा मिचे वरुण्ये स्वस्तये । श्रेष्ठं
स्याम सवितुः सर्वांमनि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे ॥ १२ ॥
ये सवितुः सत्यसंवस्य विश्वे मिचस्य घृते वरुणस्य देवाः । तै
सीमंगं वीरवक्षोमदमो दधातन द्रविणं चिचमस्ते ॥ १३ ॥
सविता पश्वातां सविता पुरस्तां सवितो ह्यरातां सविता धरा-
तां । सविता नः सुवतु सुवेतांति सविता नो रासतां दीर्घ-
मायुः ॥ १४ ॥ ११ ॥

॥ ३७ ॥ १-१२ अभितपाः शीर्यः ॥ सूर्यः ॥ १-९, ११, १२ जगतो । १० विष्टुः ॥

॥ ३७ ॥ नमो मिचस्य वरुणस्य चक्षसे महो देवाय । तद्वत्
संपर्येत । दूरेदृशे देवजाताय केतवे दिवस्पुत्राय सूर्याय शंसत
॥ १ ॥ सा मा सत्योक्तिः परि पातु विश्वतो द्यावां च यथैत-
तनुजहानि च । विश्वमन्यच्च विश्वे यदेजति विश्वहापो

सुमं इष्टये प्राचीनं रश्मिं आहुतं धृतेन तत् देवानां अवं अद्य
वृणीमहे ॥ ६ ॥ उपह्वये सुहवमारुतं गुणं पावकं ऋष्वं सख्याय
शंसुर्वं रायः पोषं सौथ्रवसाय धीमहि तत् देवानां अवं अद्य
वृणीमहे ॥ ७ ॥ अपां परं जीवधन्यं भरामहे देवऽअर्थं सुहव
अध्वरऽथियं सुऽरश्मिं सोमं इन्द्रियं यमीमहि तत् देवानां अवं
अद्य वृणीमहे ॥ ८ ॥ सनेमं तत् सुऽसनितां सनिवऽभिः वयं जी-
वाः जीवऽपुचाः अनागसः ग्रहऽक्षिपः विष्वक् एनः भोरत तत्
देवानां अवं अद्य वृणीमहे ॥ ९ ॥ येस्य मनोः यज्ञियाः ते शृणो-
तन यत् वः देवाः ईमहे तत् ददातन जैर्ऋतुं रयिमत् वीरऽवत्
यशः तत् देवानां अवं अद्य वृणीमहे ॥ १० ॥ १० ॥ महत् अद्य महतां
आ वृणीमहे अवं देवानां वृहतां अनर्वणां यथा वसु वीरऽजातं
नशामहे तत् देवानां अवं अद्य वृणीमहे ॥ ११ ॥ महः अपेः संऽइ-
धानस्य शमेणि अनागाः मित्रे वरुणे स्वस्तये श्रेष्ठे स्याम सवितुः
सर्वीमनि तत् देवानां अवं अद्य वृणीमहे ॥ १२ ॥ ये सवितुः सत्य-
ऽसंवस्य विश्वे मित्रस्य गते वरुणस्य देवाः ते सौभगं वीरऽवत्
गोऽमत् अम्रः दधातन द्रविणं चित्रं असे ॥ १३ ॥ सविता पुष्टा-
तात् सविता पुरस्तात् सविता उत्तरास्तात् सविता अधस्तात्
सविता नः सुवतु सर्वऽतातिं सविता नः रास्ता दीर्घ आयुः
॥ १४ ॥ १५ ॥

॥ ३७ ॥ नमः मित्रस्य वरुणस्य चक्षसे महः देवाय तत् ऋतं
सपर्येत दूरेऽदृशे देवऽजाताय केतवे दिवः पुचाय सूर्याय शंसत
॥ १ ॥ सा मा सत्यऽउक्तिः परिपातु विश्वतः द्यावा च यव ततनन
अहानि च विश्वं अन्यत् निविशते यत् एजति विश्वाहा आपः

विश्वाहोदेति सूर्यः ॥ २ ॥ न ते अदेवः प्रदिवो नि वासते यदे-
तशेभिः पतरे रथर्यसि । प्राचीनमन्यदनुं वर्तते रज उदन्येन
ज्योतिषा यासि सूर्य ॥ ३ ॥ येन सूर्य ज्योतिषा बाधसे तमो
जगच्च विश्वमुदियषि भानुना । तेनास्मद्विश्वमनिरामनाहु-
तिमपामीवामपं दुःष्वप्यं सुव ॥ ४ ॥ विश्वस्य हि प्रेषितो
रक्षसि व्रतमहेक्यनुचरसि स्वधा अनु । यद्य त्वा सूर्यो-
प्रव्रवामहे तं नो देवा अनु मंसीरतु क्रतु ॥ ५ ॥ तं नो द्यावा-
पृथिवी तच्च आप इंद्रः शृण्वंतु मृतो हव वचः । मा शूने
भूम सूर्यस्य सदृशि भद्रं जीवतो जरणामंगीमहि ॥ ६ ॥ १२ ॥
विश्वाहा त्वा सुमनंसः सुचक्षसः प्रजावतो अनमीवा अना-
गसः । उद्यंतं त्वा मिचमहो दिवेदिवे ज्योजीवाः प्रति पश्येम
सूर्य ॥ ७ ॥ महि ज्योतिर्विभ्रतं त्वा विचक्षण भास्वतं चक्षुषे-
चक्षुषे मयः । आरोहतं बृहत्तः पाजंसस्परि वयं जीवाः प्रति
पश्येम सूर्य ॥ ८ ॥ यस्य ते विश्वा भुवनानि केतुना प्र चरेते
नि च विगतिं अक्तुभिः । अनागास्त्येन हरिकेश सूर्याहाहा
नो वस्यंसावस्यसोदिहि ॥ ९ ॥ गं नो भव चक्षसा गं नो अ-
हा गं भानुना गं हिमा गं घृणेन । यथा ग्रमध्वञ्चमसंहुरोणे
तत्सूर्य द्रविणं धेहि चिचं ॥ १० ॥ अस्मार्क देवा उभयां ज-
न्मने ग्रमे यच्छत द्विपदे चतुष्पदे । अदत्पिबदूजयमानमा-

विश्वाहा उत एति सूर्यः ॥ २॥ न ते अदेवः प्रदिवः नि वासते यत्
 एतशेभिः पतरैः रथैर्यसि प्राचीनं अन्यत् अनु वर्तते रजः उत अ-
 न्येन ज्योतिषा यासि सूर्य ॥ ३॥ येन सूर्य ज्योतिषा वाधसे तमः
 जगत् च विश्वं उत इयपि भानुना तेन अस्मत् विश्वा अनिरां
 अनाहुतिं अयं अमीवां अप दुःस्वप्नं सुव ॥ ४॥ विश्वस्य हि प्र-
 ऽद्विपितः रक्षसि घृतं अहेळयन् उत चरसि स्वधाः अनु यत् अद्य
 त्वा सूर्य उपऽग्रवांमहि तं नः देवाः अनु मंसीरत् क्रतुं ॥ ५॥ तं नः
 द्यावापृथिवी तत् नः आपः इंद्रः गृण्वंतु मरुतः हव चचः मा गूने
 भूम सूर्यस्य संऽदृशि भद्रं जीवतः जरणां अशीमहि ॥ ६॥ १२॥ वि-
 श्वाहा त्वा सुऽमनसः सुऽचक्षसः प्रजाऽवतः अनमीवाः अना-
 गसः उतऽयतं त्वा मिचऽमहः दिवेऽदिवे ज्योक् जीवाः प्रति
 पश्येम सूर्य ॥ ७॥ महि ज्योतिः विश्वं त्वा विऽचक्षुण भास्वतं
 चक्षुषेऽचक्षुषे मयः आऽरोहतं बृहत् पाजसः परि वयं जीवाः
 प्रति पश्येम सूर्य ॥ ८॥ यस्य ते विश्वा भुवनानि केतुना प्र च ईरते
 नि च विशति अक्नुऽभिः अनागाऽत्वेन हरिऽकेश सूर्य अहाऽअ-
 ह्मा नः वस्यसाऽवस्यसा उत इहि ॥ ९॥ शं नः भव चक्षसा शं नः
 अहा शं भानुना शं हिमा शं घृणेन यथा शं अध्वन् शं अस्तत् दु-
 रोणे तत् सूर्य द्रविणं धेहि चिचं ॥ १०॥ अस्माकं देवाः उभयां य
 जन्मने श्मे यच्छत द्विऽपदे चतुऽपदे अदत् पिबत् ऊर्जयमानं
 आशितं तत् अस्मे शं योः अरपः दधातन् ॥ ११॥ यत् वः देवाः च-
 कूम जिह्वा गुरुमनसः वा प्रऽयुती देवऽहेळनं अरावा यः नः
 अभि दुच्छुनऽयते तस्मिन् तत् एनः वसवः नि घेतन् ॥ १२॥ १३॥

प्रावं सातये । यत्र गोपांता धृषितेषु खादिषु विष्वक्पतंति
 दिद्यवो नृपास्ते ॥ १ ॥ स नः क्षुमंतं सदेने व्यूँर्गुहि गोअंर्णसं
 रयिमिंद्र अवाय्यं । स्यामं ते जयंतः शक्र मेदिनो यथा वय-
 मुश्मसि तदंसी कृधि ॥ २ ॥ यो नो दास आयो वा पुरुषुता-
 देव इंद्र युधये चिकेतति । अस्माभिष्टे सुषहाः संतु शत्रवस्त्वया
 ध्रुवं तान्वनुयाम संगमे ॥ ३ ॥ यो ह्येभिर्हव्यो यश्च भूरिभिर्यो
 अभीके वरिवोविच्रपास्ते । तं विखादे सस्त्रिमद्य श्रुतं नरम-
 वाचमिंद्रमवसे करामहे ॥ ४ ॥ स्ववृजं हि त्वामहमिंद्र शुश्र-
 वानानुदं वृषभ रथचोदनं । प्र मुंचस्व परि कुत्सादिहा गहि
 किमु त्वावान्मुष्कयोर्वह आसते ॥ ५ ॥ १४ ॥

॥ ३९ ॥ १-१४ घोषा काशीवती ॥ अश्विनी ॥ १-१३ जगती । १४ विष्टुप ॥

॥ ३९ ॥ यो वां परिज्मा सुवृदंश्चिना रणो दोषामुपासो हव्यो
 हविष्मता । शश्वत्तमासस्तमुं वामिदं वयं पितुर्न नाम सुहवं
 हवामहे ॥ १ ॥ चोदयंतं सूनृताः पिब्यंतं धिय उतुरधीरीरयंतं
 तदुश्मसि । यशसं भागं कृणुतं नो अश्विना सोमं न चारुं
 मधवंस्तु नस्कृतं ॥ २ ॥ अमाजुरश्चिद्ववथो युवं भगोऽनाशो-
 च्छिंदयितारापमस्यं चित् । अंधस्यं चिन्नासत्या कृशस्यं चि-
 द्धुवामिदाहुर्भिषजा रुतस्यं चित् ॥ ३ ॥ युवं चवानं सनयं
 यथा रथं पुनर्युवानं चरथाय तद्यथुः । निष्टीग्यमूहयुरद्व-
 स्परि विषेक्ता वां सर्वनेषु प्रवाच्या ॥ ४ ॥ पुराणा वां
 वीर्याऽप्र घंवा जनेऽषो हासघुर्भिषजा मयोभुवा । ता
 वां नु नय्याववसे करामहेऽयं नासत्या अदरियथा दधत्
 ॥ ५ ॥ १५ ॥ इयं वामहे गृणुतं मे अश्विना पुचार्येव पितरा
 मर्त्यं शिद्यतं । अनापिज्जा असजात्यामंतिः पुरा तस्या अ-

प्रअव सातये यत्र गोऽसाता धृषितेषु खादिषु विष्वक् पतति
 दिद्यवः नृऽसह्ये ॥ १ ॥ सः नः द्युऽमर्तं सदेने विऊर्णुहि गोऽअर्णसं
 रयिं इंद्र थवाय्यं स्यामं ते जयतः शक्रमेदिनः यथा वयं उश्मसि
 तत् वसो कृधि ॥ २ ॥ यः नः दासः आर्यः वा पुरुऽस्तुत अदेवः इंद्र
 युधये चिकेतति अस्माभिः ते सुऽसहाः संतु शर्वः त्वया वयं तान्
 वनुयाम संऽगमे ॥ ३ ॥ यः दुभ्रेभिः हव्यः यः च भूरिऽभिः यः अभीके
 वरिवः ऽवित् नृऽसह्ये तं विऽखादे सस्रिं अद्य श्रुतं नरं अर्वाचं
 इंद्र अवसे करामहे ॥ ४ ॥ स्वऽवृजं हित्वा अहं इंद्र शुश्र्वं अननुऽदं
 वृषभ रभऽचोदनं प्रमुंचस्व परिकृत्सात् इह आगृहि किं जुं त्वा-
 ऽवान् मुष्कयोः वदः आसते ॥ ५ ॥ १४ ॥

॥ ३९ ॥ यः वां परिऽज्मा सुऽवृत् अश्विना रथः दोषां उपसं ह-
 व्यः हविष्मता शश्वत् ऽतमासः तं जुं वां इदं वयं पितुः न नामं
 सुऽहव हवामहे ॥ १ ॥ चोदयतं सूनृताः पिन्वंतं धियः उत् पुरं ऽधीः
 ईरयतं तत् उश्मसि यशसं भागं कृणुतं नः अश्विना सोमं न चारुं
 मघवंतं सु नः कृतं ॥ २ ॥ अमाऽजुरः चित् भवथः युवं भगः अना-
 शोः चित् अवितारां अपमस्य चित् अंधस्य चित् नासत्या कृ-
 शस्य चित् युवां इत् आहुः भिषजां रुतस्य चित् ॥ ३ ॥ युवं च्यवानं
 सुनर्यं यथा रथं पुनः युवानं चरथाय तक्षपुः निः तौग्यं ऊहपुः
 अतऽभ्यः परि विश्वा इत् ता वां सर्वनेषु प्रऽवाच्यां ॥ ४ ॥ पुराणा
 वां वीर्यां प्रव्रवजने अथो ह आसपुः भिषजां मयऽभुवां ता वां
 नु नयौ अवसे करामहे अयं नासत्या अत् अरिः यथा दधत्
 ॥ ५ ॥ १५ ॥ इयं वां अहे शृणुतं मे अश्विना पुचार्यऽइव पितरां मह्यं
 शिष्टातं अनापिः अज्ञाः असजात्या अमतिः पुरा तस्याः अ-

भिशस्तेरव स्पृतं ॥ ६ ॥ युवं रथेन विमृशयं शुंध्युवं न्यूहयुः
 पुरुमिवस्य योषणां । युवं हवै वधिमृत्या अंगच्छतं युवं सुषु-
 त्तिं चक्रयुः पुरंधये ॥ ७ ॥ युवं विप्रस्य जरणामुपेयुपः पुनः
 कलेरकृणुतं युवद्वयः । युवं वंदनमृशयदादुदूपथ्युवं सद्यो वि-
 श्रपलामेतवे कथः ॥ ८ ॥ युवं हं रेभं वृषणा गुहां हितमुदैरयतं
 ममृवांसमश्विना । युवमृवीसमुत तप्रमचय ओमन्वतं चक्रयुः
 सप्रवधये ॥ ९ ॥ युवं श्वेतं घेदेवऽश्विनाश्वं नवभिर्वाजैर्नवती च
 वाजिनै । चर्कृत्य ददपुद्रावयत्सखं भगं न नृभ्यो हव्यं मयोभुवं
 ॥ १० ॥ १६ ॥ न तं राजानावदिते कुतश्चन नाहो अश्रोति दु-
 रितं नकिर्भयं । यमश्विना सुहवा रुद्रवर्तनी पुरोरुषं कृणुयः
 पत्न्या सह ॥ ११ ॥ आ तेन यातं मनसो जवीयसा रथं यं
 वामभवंश्चक्रुरश्विना । यस्य योगे दुहिता जायते दिव उभे
 अहनी सुदिने विवस्वतः ॥ १२ ॥ ता वर्तियोतं जयुपा वि-
 पर्वतमपिन्वतं शयवे घेनुमश्विना । वृकस्य चिद्वर्तिकामंत-
 रास्याद्युवं शचीभिर्यसिताममुंचतं ॥ १३ ॥ एतं वां स्तोमम-
 श्विनावकर्मातंक्षाम भृगवो न रथं । न्यमृक्षाम योषणां न
 मयं नित्यं न मूनुं तनयं दधानाः ॥ १४ ॥ १७ ॥

॥ ४० ॥ १-१४ घोषा काशीवती ॥ अश्विनी ॥ जगती ॥

॥ ४० ॥ रथं यातं कुह को ह वां नरा प्रति द्युमतं सुविताय
 भूषति । प्रातर्योवाणं विभ्वं विशेविंशे वस्तोर्वस्तोर्वहमानं
 धिया शर्मि ॥ १ ॥ कुहं स्विहोषा कुहं वस्तोरश्विना कुहा-
 भिपित्वं कस्तः कुहोपतुः । को वां जयुषा विधवेव देवरं मयं
 न योषा कृणुते सधस्य आ ॥ २ ॥ प्रातर्जरेथे जरणेव कापया
 वस्तोर्वस्तोर्वज्रता गच्छथो गृहं । कस्य च्छस्त्रा भवथः कस्य वा

भिऽशस्तेऽवस्पृतं॥६॥ युवं रथेन विऽमदाय शुंध्युवं नि ऊहयुः
 पुहऽमिचस्य योपणां युवं हवै वग्निऽमत्याः अगच्छतं युवं सुऽसु-
 तं चक्रयुः पुऽधये ॥७॥ युवं विप्रस्य जरणा उपऽईयुषः पुनः
 कलेः अकृणुतं युवं त वयः युवं वंदनं कृशयऽदात उत ऊपयुः युवं
 सद्यः विरपला एतवे कृथः॥८॥ युवं हरेभं वृषणा गुहा हितं उत ऐ-
 रयतं समुऽवांसं अश्विना युवं अचीसं उत तप्रं अचये शोमन-
 ऽवंतं चक्रयुः सप्रऽवधये ॥९॥ युवं श्वेतं पेदेवै अश्विना अश्व नव-
 ऽभिः वाजैः नवती च वाजिनं चकृत्य दृष्टुः द्रवयतऽसखं भर्गं न
 नृऽभ्यः हव्यं मयऽभुवै ॥१०॥ १६॥ न तं राजानौ अदिते कुतः च न न
 अंहः अश्वोति दुऽइतं न किः भयं यं अश्विना सुऽहवा रुद्रऽवर्तनी०
 'पुऽरुषं कृणुथः मत्स्या सह ॥११॥ आ तेन यातं मनसः जवीयसा
 रथं यं वा अमवः चक्रुः अश्विना यस्य योगे दुहिता जायते दियः
 उमे' अहनी' सुऽदिने० विवस्वतः ॥१२॥ ता वर्तिः यातं जयुषां
 वि पर्वतं अपिभ्वतं गयवे धेनुं अश्विना वृकस्य चित् वर्तिकां
 अंतः आस्यात् युवं शचीभिः यसितां अमुंचतं ॥१३॥ एतं वा
 स्तोमं अश्विनी अकर्म अतश्चामभृगवः न रथं नि अमुद्याम यो-
 पणां न मर्ये नित्यं न सूनुं तनयं दर्धानाः ॥ १४ ॥ १७ ॥

॥४०॥ रथं यातं कुहं कः ह वा नरा प्रति द्युऽमंतं सुविताय भूप-
 ति प्रातःऽयावानं विऽभ्वं विशेऽविशे वस्तोऽवस्तोः वहमानं
 धिया शमि ॥१॥ कुहं स्वित दोषा कुहं वस्तोः अश्विना कुहं अभि-
 ऽपित्वं कृतः कुहं ऊपतुः कः वा शयुऽचा विधवाऽइव देवरं मर्यं
 न योपा कृणुते सधऽस्ये आ ॥२॥ प्रातः जरथे जरणाऽइव कार्पया
 वस्तोऽवस्तोः यजता गच्छयः गृहं कस्य ध्वसा भवयः कस्य वा

नरा राजपुत्रेव सवनाव गच्छथः ॥ ३ ॥ युवां मृगेव वारुणा
मृगण्यवो दोषा वस्तोर्हविषा नि ह्रियामहे । युवं होत्रामृ-
तुषा जुह्वते नरेपं जनाय वहथः शुभस्पती ॥ ४ ॥ युवां ह घोषा
पर्यश्विना यती राजं ऊचे दुहिता पृच्छे वा नरा । भूतं मे
अहं उत भूतमक्तवेऽश्वभावते रथिने शक्तमवते ॥ ५ ॥ १८ ॥ युवं
कवी षः पर्यश्विना रथं विशे न कुत्सो जरितुर्नशायथः । यु-
वोर्ह मक्षा पर्यश्विना मध्वासा भरत निष्कृतं न योषणा ॥ ६ ॥
युवं हं भुज्युं युवमश्विना वशं युवं शिंजारमुशनामुपारयुः ।
युवो ररावा परि सख्यमांसते युवोर्हमवसा सुन्नमा चके ॥ ७ ॥
युवं हं कृशं युवमश्विना शयुं युवं विधत्तं विधवामुरुह्यथः । युवं
सनिभ्यः स्तनयैतमश्विनापं ब्रजमूर्णथः सप्रास्यं ॥ ८ ॥ जनिष्टं
योषा पतयत्कनीनको वि चारुहन्वीरुधो दुंसना अनु । आस्यै
रीयते निवनेव सिंधवोऽस्मा अहं भवति तत्पतित्वनं ॥ ९ ॥
जीवं रुदन्ति वि मयन्ति अध्वरे दीर्घामनु प्रसितिं दीधियुर्नरः ।
वामं पितृभ्यो य इदं समेरि मयः पतिभ्यो जनयः परिष्वजे
॥ १० ॥ १९ ॥ न तस्य विद्म तदु पु म्र वोचत युवां ह यद्युवत्याः
क्षेति योनिषु । प्रियोसियस्य वृषभस्य रेतिनो गृहं गमेमा-
श्विना तदुश्मसि ॥ ११ ॥ आ वामगन्तुमतिर्वाजिनीयसू न्य-
श्विना हत्सु कामां अयंसत । अभूतं गोपा मिषुना शुभस्पती
प्रिया अयम्णो दुर्यो अशीमहि ॥ १२ ॥ ता मंदसाना मनुषो
दुरोण आ घ्नं रयिं सहवीरं वचस्यवे । कृतं तीर्थं सुप्रपाणं
शुभस्पती स्याणं पणेषामपं दुर्मतिं हतं ॥ १३ ॥ कं स्विदद्य कं-
तमास्वश्विना विष्णु दसा मादयेते शुभस्पती । क ई नि येमे
कतमस्यं जग्मतुर्विप्रस्य वा यजमानस्य वा गृहं ॥ १४ ॥ २० ॥

नरा राजपुत्राऽइव सर्वना अवं गच्छथः ॥३॥ युवां मृगाऽइव
 वारणा मृगण्यवः दोषा वस्तोः हविषां नि ह्वयामहे युवं होवां
 चतुऽथा जुह्वते नरा इपे जनाय वहथः शुभः पती ॥४॥ युवां ह
 घोषां परिअश्विना यती राज्ञः ऊचे दुहिता पृच्छे वां नरा भूतं मे
 अहे उत भूतं अक्तवे अश्वऽवते रथिने शक्तं अवेते ॥५॥ १६॥ युवं
 कवी स्यः परिअश्विना रथं विशः न कुत्सः जरितुः न शयथः युवोः
 ह मक्षा परिअश्विना मधु आसा भरत निऽकृतं न योषणा ॥६॥
 युवं ह भुज्युं युवं अश्विना वशं युवं शिंजारं उशनां उप आरधुः यु-
 वोः ररावा परिसख्यं आसते युवोः अहं अर्वसा मुशं आ चके ॥७॥
 युवं ह कृशं युवं अश्विना शयुं युवं विधतं विधवां उरुष्यथः युवं
 सनिऽभ्यः स्तनयंतं अश्विना अपघ्नजं ऊर्णथः सप्तऽआस्यं ॥८॥ ज-
 निष्ट योषां पतयंत कनीनकः वि च अरुहन् वीरुथः दंसनाः अनु
 आ अस्मिरीयंते निवनाऽइव सिंधवः अस्मि अहे भवति तत् पति-
 ऽत्वनं ॥९॥ जीवं रुदंति विमयंते अध्वरे दीर्घा अनुप्रऽसितिं दीधि-
 युः नरः वामं पितृऽभ्यः ये इदं संऽएरिरेमयः पतिऽभ्यः जनयः परि-
 ऽस्वजे ॥१०॥ १९॥ न तस्य विद्वत्तत् ऊं सुप्र वोचत युवां ह यत् युव-
 त्याः क्षेति योनिषु प्रियऽउस्रियस्य वृषभस्य रेतिनः गृहं गमेम
 अश्विना तत् उशमसि ॥११॥ आ वां अगन् मुऽमतिः वाजिनी-
 ऽवसू निअश्विना द्रुतऽमुकामाः अयंसत अभूतं गोपा मिथुना
 शुभः पती प्रियाः अर्यमणः दुर्यान् अशीमहि ॥१२॥ तामंदसाना
 मनुष्यः दुरोणे आ धत्तं रथिं सहऽवीरं वचस्यवे कृतं तीर्थं सुऽप्र-
 पानं शुभः पती स्थाणुं पथेऽस्थां अपदुऽमतिं हतं ॥१३॥ अस्वित्
 अद्य कृतमासु अश्विना विष्णु दसा मादयेते शुभः पती कः ईनि
 येमे कृतमस्य जग्मतुः विप्रस्य वा यजमानस्य वा गृहं ॥१४॥ २०॥

॥ ४१ ॥ १-३ मुहस्यो पीयेयः ॥ अश्विनो ॥ जगती ॥

॥ ४१ ॥ सुमानमुत्थं पुरुहूतमुक्थ्यं पर्यं चिचक्रं सर्वना गनि-
ग्मतं । परिज्मानं विदुष्यं सुवृक्तिभिर्वेयं व्युष्टा उपसो हवामहे
॥ १ ॥ प्रातर्युजं नासत्याधि तिष्ठथः प्रातर्योवाणं मधुवाहनं रथं ।
विशो येन गच्छथो यज्वरीर्नरा कीरिश्चिद्वज्रं होतृमंतमश्विना
॥ २ ॥ अश्वर्यु वा मधुपाणिं मुहस्यमश्विधं वा धृतदंष्ट्रं दमूनसं ।
विमंस्य वा यत्सर्वनानि गच्छथोऽत आ यातं मधुपेयमश्विना
॥ ३ ॥ २१ ॥

॥ ४२ ॥ १-११ कृष्णः ॥ इन्द्रः ॥ विष्टुप् ॥

॥ ४२ ॥ अस्तेव सु प्रतरं लायमस्यन्भूपन्निव प्र भंग स्तो-
ममसौ । वाचा विप्रास्तरा वाचमर्यो नि रामय जरितः सोम
इंद्र ॥ १ ॥ दोहेन गामुपे शिक्षा सखायं प्र वोधय जरितर्जा-
मिंद्र । कोशं न पूर्णं वसुना न्यष्टमा च्यावय मघदेयाय शूर
॥ २ ॥ किमंग त्वा मघवन्भोजमाहुः शिशीहि मां शिश्र्यं त्वा
शृणोमि । अग्रस्वतो मम धीरस्तु शक्र वसुविदं भगमिंद्रा भरा
नः ॥ ३ ॥ त्वा जना ममसत्येर्ष्विद्र संतस्थाना वि ह्वयंते समीके ।
अथा युजं कृणुते यो हविष्मान्नामुन्वता सख्यं वष्टि शूरः ॥ ४ ॥
धनं न स्पद्रं वहुलं यो ज्ञसौ तीव्रान्तोमौ आसुनोति प्रय-
स्वान् । तसौ शत्रून्सुतुका आतरहो नि स्वष्टान्युवति हंति वृधं
॥ ५ ॥ २२ ॥ यस्मिन्वयं दधिमा शंसमिंद्रे यः शिश्राय मघवा का-
ममसे । आराक्षित्सन्भयतामस्य शत्रुन्यसौ दुम्ना जन्या नमं-
तां ॥ ६ ॥ आराच्छत्रुमप वाधस्व दूमुषो यः शंवः पुरुहूत
तेन । असे येहि यवमहोमदिंद्र कृषी धिर्य जरिचे वाजं-
रणां ॥ ७ ॥ प्र यमंतवृषसवासो अग्मंजीवाः सोमा बहुलां-
तासु इंद्र । नाहं दामार्न मघवा नि यंसन्ति सुन्वते वहन्ति

॥४१॥ स॒मा॒नं॒ ऊं॒ त्वं॒ पु॒रु॒ः॒ हू॒तं॒ उ॒च्य॒थै॒ रथं॒ वि॒ऽच॒क्रं॒ स॒र्व॒ना॒ ग॒नि॒-
ग्म॒तं॒ परि॒ऽज्मा॒नं॒ वि॒द॒थ्यै॒ सु॒वृ॒त्ति॒ऽभिः॒ व॒यं॒ वि॒ऽउ॒ष्टौ॒ उ॒प॒सं॒ ह॒-
वा॒म॒हे ॥१॥ प्रा॒तः॒ऽयु॒जं॒ ना॒स॒त्या॒ अ॒धि॒ ति॒ष्ठ॒थः॒ प्रा॒तः॒ऽया॒वा॒नं॒
म॒धु॒ऽवा॒ह॒नं॒ रथं॒ वि॒शः॒ ये॒न॒ ग॒च्छ॒थः॒ य॒ज्व॒रीः॒ न॒रा॒ की॒रेः॒ चि॒त् य॒ज्ञं॒
हो॒तुं॒ऽम॒तं॒ अ॒श्वि॒ना ॥२॥ अ॒ध्व॒र्यु॒ वा॒ म॒धु॒ऽपा॒णिं॒ सु॒ऽह॒स्यं॒ अ॒भि॒धं॒
वा॒ धृ॒त॒ऽद॒क्षं॒ द॒मू॒न॒सं॒ वि॒प्र॒स्य॒ वा॒ य॒त् स॒र्व॒ना॒नि॒ ग॒च्छ॒थः॒ अ॒तः॒ आ॒
या॒तं॒ म॒धु॒ऽपे॒यं॒ अ॒श्वि॒ना ॥ ३ ॥ २१ ॥

॥४२॥ अ॒स्ता॒ऽइ॒व॒ मु॒प्र॒ऽत॒रं॒ ला॒यं॒ अ॒स्य॒न॒ भू॒ष॒न॒ऽइ॒व॒ प्र॒ भ॒र॒
स्ती॒र्म॒ अ॒सि॒ वा॒चा॒ वि॒प्राः॒ त॒र॒त॒ वा॒चं॒ अ॒र्यः॒ नि॒र॒म॒य॒ ज॒रि॒तः॒ सो॒मे॒
इ॒न्द्रं ॥१॥ दो॒हे॒न॒ गां॒ उ॒प॒ शि॒ष्टा॒ स॒खा॒यं॒ प्र॒ वो॒ध॒य॒ ज॒रि॒तः॒ जा॒रं॒ इ॒न्द्रं॒
को॒शं॒ न॒ पू॒र्य॒ व॒सु॒ना॒ नि॒ऽच॒ष्टं॒ आ॒ च्य॒व॒य॒ म॒घ॒ऽदे॒या॒य॒ पू॒र ॥२॥ किं॒
अंग॒त्वा॒ म॒घ॒ऽव॒न॒ भो॒जं॒ आ॒हुः॒ शि॒शी॒हि॒ मा॒ शि॒श॒यं॒त्वा॒ शृ॒णो॒मि॒
अ॒प्र॒स्व॒ती॒ म॒म॒ धीः॒ अ॒स्तु॒ श॒क्र॒ व॒सु॒ऽवि॒दं॒ भ॒र्गं॒ इ॒न्द्र॒ आ॒ भ॒र॒ नः ॥३॥
त्वां॒ ज॒नाः॒ म॒म॒ऽस॒त्ये॒षु॒ इ॒न्द्र॒ सं॒ऽत॒स्था॒नाः॒ वि॒ ह्व॒यं॒ते॒ सं॒ऽइ॒के॒ अ॒चं॒
यु॒जं॒ कृ॒णु॒ते॒ यः॒ ह॒वि॒ष्मा॒न॒ न॒ अ॒मु॒न्व॒ता॒ स॒ख्यं॒ व॒ष्टि॒ पू॒रः ॥४॥ ध॒नं॒
न॒ स्य॒द्रं॒ व॒ह॒लं॒ यः॒ अ॒सि॒ ती॒व्रा॒न॒ सो॒मा॒न॒ आ॒ऽसु॒नो॒ति॒ प्र॒य॒स्वा॒न॒
त॒स्यै॒ श॒बू॒न॒ सु॒ऽतु॒का॒न॒ प्रा॒तः॒ अ॒हः॒ नि॒सु॒ऽअ॒ष्टा॒न॒ यु॒व॒ति॒ हं॒ति॒ वृ॒षं॒
॥५॥ २२ ॥ य॒स्मि॒न् व॒यं॒ द॒धि॒म॒ शंसं॑ इ॒न्द्रं॒ यः॒ शि॒श्रा॒यं॒ म॒घ॒ऽवां॒ का॒र्म॑
अ॒से॒ आ॒रा॒त् चि॒त् स॒न॒ भ॒य॒तां॒ अ॒स्य॒ श॒त्रुः॒ नि॒ अ॒सि॒ द्यु॒धा॒ ज॒न्यां॑
न॒मं॒तां ॥६॥ आ॒रा॒त् श॒त्रुं॒ अ॒पं॒ वा॒घ॒स्व॒ दूरं॑ उ॒यः॒ यः॒ शं॒वः॒ पु॒रु॒ः॒ हू॒त॒
ते॒न॒ अ॒से॒ धे॒हि॒ य॒वं॒ऽम॒त् गो॒ऽम॒त् इ॒न्द्र॒ कृ॒धि॒ धि॒र्यं॒ ज॒रि॒चे॒ वा॒जं॒-
ऽर॒न्तां ॥७॥ प्र॒यं॒ अ॒तः॒ वृ॒ष॒ऽस॒वा॒सः॒ अ॒ग्म॒न॒ ती॒व्राः॒ सो॒माः॒ व॒ह॒ल॒-
ऽअ॒ता॒सः॒ इ॒न्द्रं॒ न॒ अ॒हं॒ दा॒मा॒न॒ म॒घ॒ऽवां॒ नि॒यं॒स॒त् नि॒मु॒न्व॒ते॒ व॒ह॒ति॒

भूरि वामं ॥ ८ ॥ उत प्रहामन्ति दीव्या जयाति कृतं यच्छुभी
विचिनोति काले । यो देवकामो न धनां रुणद्धि समित्तं रा-
या सृजति स्वधावान् ॥ ९ ॥ गोभिष्टरेमामन्ति देवां यवेन द्युधं
पुरुहूत विश्वा । वयं राजभिः प्रथमा धनान्यस्माकेन वृजनेना
जयेम ॥ १० ॥ बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चादुतोत्तरसादधराद-
घायोः । इंद्रः पुरस्तादुत मघ्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः
कृणोतु ॥ ११ ॥ २३ ॥ ३ ॥

॥ ४३ ॥ १-११ कृणः ॥ इंद्रः ॥ १-८ वज्रतो । १०, ११ विष्टुप ॥

॥ ४३ ॥ अच्छा म इंद्र मृतयः स्वविदः सुभीचीविष्वा उ-
पतीरनूपत । परि प्वजंते जनयो यथा पतिं मर्य न पुंध्यु
मघवानमृतये ॥ १ ॥ न या त्वद्रिगप वेति मे मनस्वे इत्कामं
पुरुहूत शिष्यय । राजेव दस् नि पदोऽधि बर्हिष्यसिन्तु सो-
मैऽवपानमस्तु ते ॥ २ ॥ विषूवृदिद्रो अमतेस्त द्युधः स इद्रायो
मघवा चस्व ईशते । तस्येदिमे प्रवणे सप्त सिंधवो वयो व-
धीति वृषभस्य शुष्मिणः ॥ ३ ॥ वयो न वृषं सुपलाशमासदु-
न्तोमास इंद्रं मंदिनश्चमूषदः । प्रियामर्तीकं शवसा दविद्युत-
विदस्वर्मेनवे ज्योतिरायि ॥ ४ ॥ कृतं न शुभी वि चिनोति
देवने संवर्ग यन्मघवा मूर्य जयत । न तत्ते अन्यो अनु वीर्यं
शकृन्न पुराणो मघवचीत नूतनः ॥ ५ ॥ २४ ॥ विश्वे विशं मघवा
पर्येशयत जनानां धेना अवचाकंशदृषा । यस्याहं शक्रः स-
वनेषु रण्यति स तीव्रिः सोमैः सहते पृतन्यतः ॥ ६ ॥ आपो न
सिंधुमभि यत्समक्षरन्तोमास इंद्रं कुल्या इव हृदं । वधीति
विप्रा महो अस्य सार्दने यवं न वृष्टिर्द्विधेन दानुना ॥ ७ ॥
वृषा न क्रुधः पंतयद्रजस्वा यो अर्यपत्नीरकृणोदिमा अपः ।

भूरि वामं ॥ ८ ॥ उत प्रऽहा अतिऽदीर्घं जयाति कृतं यत् श्वऽग्नी
विऽचिनोति काले यः देवऽकामः न धनं रुणद्धि सं इत तं राया
सृजति स्वऽधाऽवानं ॥ ९ ॥ गोभिः तरेऽमंति दुऽएवा यवेन क्षुधं
पुरुऽहूत विश्वा वयं राजऽभिः प्रथमाः धनानि अस्माकेन वृज-
नेन जयेम ॥ १० ॥ बृहस्पतिः नः परि पातु पश्चात् उत उतऽतर-
स्मात् अर्धरात् अपऽयोः इंद्रः पुरस्तात् उत मध्यतः नः सखा
सखिऽभ्यः वरिवः कृणोतु ॥ ११ ॥ २३ ॥ ३ ॥

॥ ४३ ॥ अर्धं मे इंद्रं मृतयः स्वऽविदः सग्नीर्चीः विश्वाः उशतीः
अनुपत परि स्वजंते जनयः यथा पतिं मयि न शृणुं मघऽवानं
ऊतये ॥ १ ॥ न घ त्वद्विक् अप वेति मे मनः त्वे इत कामं पुरुऽहूत
शिथ्यय राजाऽइव दस् नि सदः अधि वहिपि अस्मिन् सुसोमे
अवऽपानं अस्तु ते ॥ २ ॥ विपुऽवृत इंद्रः अमंतेः उत क्षुधः सः इत
रायः मघऽवा वस्वः ईशते तस्य इत इमे प्रवणे सप्त सिंधवः वयः
वर्धति वृषभस्य शुमिणः ॥ ३ ॥ वयः न वृष्टा सुऽपलाशं आ असदन्
सोमासः इंद्रं मंदिनः चमूऽसदः प्र एषा अनीकं शवंसा दविद्युतत्
विदत् स्वः मनवे ज्योतिः आर्य ॥ ४ ॥ कृतं न श्वऽग्नी वि चिनोति
देवने संऽवगी यत् मघऽवा सूर्यं जयत् न तत् ते अन्यः अनु वीर्यं
शकत न पुराणः मघऽवन न उत नूतनः ॥ ५ ॥ २४ ॥ विशंऽविशं मघ-
ऽवा परि अशायत जनानां धेनाः अवऽचाकशत् वृषा यस्य अहं
शक्रः सर्वने पु रणयति सः तीव्रिः सोमैः सहते पृतन्यतः ॥ ६ ॥ आपः
न सिंधुं अभियत् संऽअक्षरन् सोमासः इंद्रं कुल्याऽइव हृदं वर्ध-
ति विप्राः महः अस्य सदने यवं न वृष्टिः दिव्येन दानुना ॥ ७ ॥ वृषा
न क्रुद्धः पतयत् रजऽसु आ य अर्येऽयं नीः अकृणोत् इमाः अपः

स सुन्वते मधवा जीरदानवेऽविदुज्ज्योतिर्मनवे हविष्मते ॥ ८ ॥
 उज्जायतां परशुज्योतिषा सह भूया ऋतस्य सुदुर्घा पुराण-
 वत् । वि रौचतामरूपो भानुना शुचिः स्वर्णं शुक्रं शुशु-
 चीत सत्यतिः ॥ ९ ॥ गोभिर्दरेमामंति दुरेवां यवेन क्षुधं पुरुहूत
 विश्वा । वयं राजभिः प्रथमा धनान्यसाकेन वृजनेना जयेम
 ॥ १० ॥ बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चादुतोत्तरसादधरादघायोः ।
 इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिचः कृणोतु
 ॥ ११ ॥ २५ ॥

॥ ४४ ॥ १-११ कृष्णः । इन्द्रः ॥ १-३. १० ११ विष्टप । ४-९ जगतो ।

॥ ४४ ॥ आ यात्विङ् स्वपतिर्मदाय यो धर्मेणा तूनुजान-
 स्तुविष्मान् । प्रत्यक्षाणो अति विश्वा सहास्यपारेण महता
 वृष्येयं ॥ १ ॥ सुष्ठामा रथः सुयमा हरी ते मिम्यद्य वज्रो नृ-
 पते गर्भस्त्री । गोर्भं राजन्सुपथा यात्स्वाद् वधीम ते प्रपुषो
 वृष्यानि ॥ २ ॥ इन्द्रवाहो नृपतिं वज्रवाहुमुपमुपासस्तवि-
 षास एनं । प्रत्यक्षं वृषभं सत्यशुष्ममेमं सखा संधमादो
 वहंतु ॥ ३ ॥ एषा मतिं द्रोणसाचं सचेतसमूर्जः स्कंभं धरुण
 आ वृषायसे । शोचः कृष्व सं गृभाय ते अयसो यथा के-
 निमानामिनी पृथे ॥ ४ ॥ गर्भन्नुसे वसूत्या हि शंसिषं स्वा-
 शिषं भर्मा याहि सोमिनः । तमीशिषे सास्मिन्वा संस्ति
 वहिष्यनाधृष्या तव पात्राणि धर्मेणा ॥ ५ ॥ २६ ॥ पृथक्
 प्रायश्चमा देवहंतयोऽकृणत श्ववस्यानि दुष्टा । न ये
 नेकुर्यजियां नार्वमारुहंमोमेव ते न्यविशंत कर्षयः ॥ ६ ॥
 गृवेवापागपरे संतु दूढ्योऽश्वा येषां दूर्युजं आयुयुजे । इत्या
 ये प्रागुपरे संति दावने पुरुणि बवं पुनानि भोजंना

सःसुन्वते मघऽवाजीरऽदानवे अविंदत् ज्योतिःमनवेह विपन्ते
॥६॥ उत जायतां परशुः ज्योतिं पा सहभूयाः कृतस्य सुऽदुघा पु-
राणऽवत् वि रोचतां अरुपः भानुना शुचिः स्वः न शुक्लं शुशु-
चीत् सतऽपतिः ॥९॥ गोभिः तरेम् अमतिं दुऽएवा यवेन द्युधं
पुरुऽहूत विश्वा वयं राजऽभिः प्रथमाः धनानि असाकेन वृज-
नेन जयेम ॥१०॥ बृहस्पतिः नः परिपातु पश्चात् उत उतऽतरसात्
अधरात् अघऽयोः इंद्रः पुरस्तात् उत मध्यतः नः सखा सखिऽभ्यः
वरिवः कृणोतु ॥ ११ ॥ २५ ॥

॥४४॥ आ यातु इंद्रः स्वऽपतिः मदाय यः धर्मेणा तूतुजानः तु-
विपमान् मऽत्वष्टाणः अति विश्वा सहांसि अपरेण महुता वृ-
ष्पयेन ॥१॥ सुऽस्थामारयः सुऽयमा हरीं ते मिम्यद्वा वज्रः नृऽपते
गभस्ती जीर्भं राजन् सुऽपथा आ याहि अर्वाङ् वधीम ते प्रपुपः
वृष्ण्यानि ॥२॥ आ इंद्रऽवाहः नृऽपतिं वज्रऽबाहुं उयं उयासः
तविपासः एनं मऽत्वक्षसं वृषभं सत्यऽशुष्मं आ ई अस्सऽवा
सुधऽमादः वहंतु ॥३॥ एव पतिं द्रोणऽसाचं सऽचेतसं ऊर्जः स्कंभं
धरुणै आ वृषऽयसे ओजः कृष्व सं गृभाय त्वे अपि असः यथा
केऽनिपाना इनः वृधे ॥४॥ गर्मन् असे वसूनि आ हि शंसिपं सु-
ऽआ शिर्षं भर आ याहि सोमिनः त्वं ईं गिपे सः अस्मिन् आ सत्ति
वर्हिपि अनाधृष्या तव पात्राणि धर्मेणा ॥५॥ २६ ॥ पृथक् प्र आ-
यन् प्रथमाः देवऽहूतयः अकृषत अवस्थानि दुस्तरा न ये शेकुः
यज्ञिया नाव आऽरूह ईमा एव ते नि अविगंतं केपयः ॥६॥ एव
एव अपाक् अपरे संतु दुऽध्यः अश्वाः येषां दुऽयुजः आऽयुयुजे
इत्या ये प्राक् उपरे संति दावने पुरुणि यवं वयुनानि भोजना

॥७॥ गिरीरज्जात्रेजमानाँ अघारयद्यौः क्रैददंतरिक्षाणि को-
पयत् । समीचीने धिषणे वि ष्वक्भायति वृष्णः पीत्वा मदं
उक्थानि शंसति ॥ ८ ॥ इमं विभर्मि सुकृतं ते अकुशं येना-
रुजासि मधवज्झफारुजः । असिन्तु ते सर्वने अस्त्वोक्थं
सुत इष्टौ मधवन्वोध्याभंगः ॥ ९ ॥ गोभिष्टेमामतिं दुरेवां
यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वा । वयं राजभिः प्रथमा यनान्यसाकेन
वृजनेना जयेम ॥ १० ॥ बृहस्पतिर्नः परि पातु पृश्नादुतोक्त-
रस्मादधरादघायोः । इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखि-
भ्यो वरिवः कृणोतु ॥ ११ ॥ २७ ॥

॥ ४५ ॥ १-१२ वत्सगिः ॥ अपिः ॥ चिद्वर ॥

॥४५॥ दिवस्पतिं प्रथमं जज्ञे अग्निरसद्वितीयं परि जात-
वेदाः । तृतीयमप्सु नृमणा अजस्रमिधान एनं जरते स्वाधीः
॥ १ ॥ विद्या ते अग्ने चेधा चयाणि विद्या ते धाम विभृता
पुरुषा । विद्या ते नाम परमं गुहा यद्विद्या तमुक्तं यत आ-
जगथ ॥ २ ॥ समुद्रे त्वा नृमणा अस्त्वं तर्नृचक्षा ईधे दिवो
अम्र ऊधन् । तृतीये त्वा रजसि तस्थिवांसमपामुपस्थे महि-
षा अवर्धन् ॥ ३ ॥ अक्रैदग्निः स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरि-
हदीरुधः समंजन । सद्यो जज्ञानो वि हीमिदो अख्यदा रो-
दंसी भानुना भात्यन्तः ॥ ४ ॥ श्रीणामुदारो धरुणो रयीणां
मनीषाणां प्रापेणः सोमंगोपाः । वसुः सनुः सहसो अप्सु राजा
वि भात्यर्य उपसामिधानः ॥ ५ ॥ विश्वस्य केतुर्भुवनस्य गर्भं
आ रोदंसी अपृणाज्जायमानः । वीक्तुं चिदद्रिमभिनत्पराय-
जना यदग्निमयंजन्त पंच ॥ ६ ॥ २८ ॥ उशिवपावको अरतिः
सुमेधा मतेष्वपिरमृतो नि धायि । इयंति धूममरुपं भरि-

॥७॥ गिरीन् अजान् रेजमानान् अधारयत् द्यौः क्रंदत् अंतरि-
 द्वाणि कोपयत् संईचीने० धिषणे० वि स्तुभायति वृष्णः पीत्वा
 मदे उक्थानि शंसति ॥८॥ इमं बिभर्मि सुकृतं ते अंकुशं येन आ-
 ऽरुजासि मघऽवन् शफऽआरुजः अस्मिन् मु ते सर्वने अस्तु
 ओर्क्यं सुते इष्टौ मघऽवन् बोधि आऽभगः ॥९॥ गोभिः तरेम अ-
 मंति दुःऽएवा यवेन द्युधं पुरुऽहूत विश्वा वयं राजंभिः प्रथमाः
 धनानि अस्माकेन वृजनेन जयेम ॥१०॥ वृहस्पतिः नः परि पातु
 पश्चात् उत उतऽतरस्मात् अधरात् अघऽयोः इंद्रः पुरस्तात् उत
 मध्यतः नः सखा सखिऽभ्यः चरिवः कृणोतु ॥ ११ ॥ २७ ॥

॥४५॥ दिवः परि प्रथमं जज्ञे अग्निः अस्मत् द्वितीयं परि जात-
 ऽवैदाः तृतीयं अपऽसु नृऽमनाः अजसं इंधानः एनं जरते सु-
 ऽआधीः ॥१॥ विद्म ते अग्ने वेधा वयाणि विद्म ते धामं विऽभृता
 पुरुऽवा विद्म ते नाम परमं गुहा यत् विद्म तं उत्सं यतः आऽज-
 गंथं ॥२॥ समुद्रे त्वा नृऽमनाः अपऽसु अंतः नृऽचक्षाः ईधे दिवः
 अग्ने ऊधन् तृतीये त्वा रजसि तस्थिऽवांसं अपां उपऽस्थे महि-
 याः अवर्धन् ॥३॥ अक्रंदत् अग्निः स्तनयन् ऽइव द्यौः क्षामं रेरिहत्
 वीरुधः संऽअंजन सद्यः जज्ञानः वि हि ई इक्षुः अख्यंत आ रोदसी
 भानुना भाति अंतः ॥४॥ थीणां उतऽआरः धरुणः रयीणां मनी-
 याणां प्रऽअपेणः सोमं ऽगोपाः वसुः सूनुः सहस्रः अपऽसुराजा वि
 भाति अग्ने उपसा इधानः ॥५॥ विश्वस्य केतुः भुवन्स्य गर्भः आ रो-
 दसी अपृणात् जायमानः वीरुं चित् अर्द्रि अभिनत् पराऽयन्
 जनाः यत् अग्निं अयजंत पंचं ॥६॥ २८ ॥ उशिक् पावकः अरतिः
 सुऽमेधाः मर्तेषु अग्निः अमृतः नि धायि इर्यति धूमं अरुणं भरि-

भदुच्छुक्तेण शोचिषा द्यामिनं दधन् ॥ ७ ॥ दृशानो रुक्म उर्विया
 व्यद्यौर्मुर्मर्षमायुः प्रिये रुचानः । अग्निरमृतो अभवद्वयोभि-
 येदेनं द्यौर्जनयत्सुरताः ॥ ८ ॥ यस्ते अद्य कृणवन्नद्रशोचेऽपूर्य
 देव घृतवतमग्ने । प्र तं नय प्रतरं वस्यो अच्छाभि सुमं देव-
 भक्तं यविष्ठ ॥ ९ ॥ आ तं भज सौम्यवसेध्वम उक्थउक्थ आ
 भज शस्यमाने । प्रियः सूर्ये प्रियो अग्रा भवात्युज्जातेनं भि-
 नद्दुज्जनिवैः ॥ १० ॥ त्वामग्ने यजमाना अनु द्यून्विश्या वसुं
 दधिरे वायौणि । त्वया सह द्रविणमिच्छमाना वज्रं गोमंत-
 मुशिजो वि वंशुः ॥ ११ ॥ अस्ताव्यमिर्नरा सुशेवो वैश्वानर
 ऋषिभिः सोमंगोपाः । अद्वेपे द्यावापृथिवी हुवेम देवा धृत्
 रयिमसे सुवीरं ॥ १२ ॥ २९ ॥ ८ ॥ ७ ॥

अ०७.अ०६.व०२९.] ॥३०२॥ [म०१०.अ०४.सू० ४५.

भ॒त॒उ॒त् शू॒क्रेण॑ शो॒चि॒पा॒द्यां॑ इ॒न॒द्यन् ॥७॥ दृ॒शानः॑ रु॒क्मः उ॒र्वि॒या
वि अ॒द्यौ॒त् दुः॒ऽम॒र्ष आ॒र्युः थि॒ये रु॒चानः॑ अ॒ग्निः अ॒मृतः॑ अ॒भ॒व॒त्
व॒यः॒ऽभिः॑ य॒त् ए॒नं॒ द्यौः॑ ज॒न॒य॒त् सु॒ऽरे॒ताः ॥८॥ यः ते अ॒द्य कृ॒ण॒व॒त्
भ॒द्र॒ऽशो॒चे अ॒पू॒षं दे॒व घृ॒त॒ऽव॒तं अ॒ग्ने प्र॒तं न॒य प्र॒ऽत॒रं व॒स्यः॑ अ॒ब्ध
अ॒भि॒सु॒म्भं दे॒वऽभ॑क्तं य॒वि॒ष्ट ॥९॥ आ॒तं भ॒ज॒सौ॒थ्र॒व॒से॒पु अ॒ग्ने उ॒क्थे॒
ऽउ॒क्थे आ॒ भ॒ज॒श॒स्य॒मा॒ने प्रि॒यः सू॒र्ये प्रि॒यः अ॒ग्रा भ॒वा॒ति॒ उ॒त्
जा॒तेन॑ भि॒न॒द॒त् उ॒त् ज॒नि॒ऽत्विः ॥१०॥ त्वां अ॒ग्ने य॒ज॒मा॒नाः अ॒नु
द्यु॒न् वि॒श्वा व॒सु द॒धिरे॒ धा॒र्यो॒णि त्व॒या सह॑ द्र॒वि॒णं इ॒च्छ॒मा॒नाः
घ॒र्ज॒गो॒ऽम॒तं उ॒शि॒जः वि॒च॒म्रुः ॥११॥ अ॒स्ता॒वि॒ अ॒ग्निः न॒रा सु॒ऽशे॒वः
वै॒श्वान॒रः ऋ॒षि॒ऽभिः सोम॑ऽगो॒पाः अ॒द्रे॒पे द्या॒वा पृ॒थि॒वी हु॒वे॒म
दे॒वाः ध॒त्त र॒यिं अ॒स्मे सु॒ऽवी॒र ॥ १२ ॥ २९ ॥ ८ ॥ ७ ॥

॥ ४६ ॥ १-१० यत्प्रतिः ॥ अग्निः ॥ विष्टुए ॥

॥ ४६ ॥ प्र होता जातो महान्भो विष्टुपदा सीददुपामुपस्ये ।
 दधिर्यो धायिस ते वयांसि यन्ता वसूनि विधते तनूपाः ॥ १ ॥ इमं
 विधन्तो अपां सुधस्ये षण्णुं न नष्टं पदैरनु गमन् । गुहा चतंतमु-
 शिजो नमोभिरिच्छन्तो धीरा भृगवोऽविन्दन् ॥ २ ॥ इमं चितो
 भूर्येविन्ददिच्छन्त्यैभूवसो मूर्धन्यघ्नायाः । स शेवृधो जात आ
 हुर्म्येषु नाभिर्युवा भवति रोचनस्य ॥ ३ ॥ मद्रं होतारमुशिजो
 नमोभिः प्राञ्चं यज्ञं नेतारमध्वराणां । विशमंकृण्वन्नरतिं पा-
 वकं हव्यवाहं दधतो मानुषेषु ॥ ४ ॥ प्र भूर्जयंतं मह्यं विपोधां
 मूरा अमूरं पुरां दुर्माणां । नयंतो गर्भं वनां धियं धुहिरेरिश्मश्रुं
 नावाणं धनर्चं ॥ ५ ॥ १ ॥ नि पस्त्यासु चितः स्तभूयन्परिवीतो यो-
 नौ सीददन्तः । अतः संगृह्यां विशां दमूना विधर्मणायंचैरीयते
 नृन् ॥ ६ ॥ अस्याजरांसो दुमामरिचा अर्चङ्गमासो अग्रयः पा-
 वकाः । श्वितीचयः आचासो भुरण्यवो वनर्पदो वायवो न
 सीमाः ॥ ७ ॥ प्र जिह्वया भरते वेपो अग्निः प्र वयुनानि चेतसा
 पुष्टिष्याः । तमायवं शुचयंतं पावकं मद्रं होतारं दधिरे यजिष्ठं
 ॥ ८ ॥ द्यावा यमग्निं पृथिवी जनिष्टामापस्वष्टा भृगवो यं सहो-
 भिः । ईळेन्यं प्रयमं मातरिश्वा देवास्ततश्चुर्मनवे यजन्तं ॥ ९ ॥ यं
 त्वा देवा दधिरे हव्यवाहं पुरुस्पृहो मानुषासो यजन्तं । स यामन्त्रे
 स्तुवते वयो धाः प्र देवयन्यशसः सं हि पूर्वीः ॥ १० ॥ २ ॥

॥ ४७ ॥ १-६ सप्तगुः ॥ इन्द्रो वैकुण्ठः ॥ विष्टुए ॥

॥ ४७ ॥ जग्भूमा ते दक्षिणमिन्द्र हस्तं वसूयवो वसुपते वसू-
 नां । विद्वा हि त्वा गोपतिं शूर गोनामस्मभ्यं चित्रं वृषणं रुयिं

॥४६॥ प्र होता जातः महान् नभः ऽवित नृ ऽसदा सीदत् अ-
पां उप ऽस्ये दधिः यः धायि सः ते वयांसि यन्ता वसूनि विधत्ते
तनू ऽपाः ॥१॥ इमं विधंतः अपां सध ऽस्ये पशुं न नष्टं पदैः अनु
ग्मन् गुहा चतंतं उशिजः नमः ऽभिः इच्छंतः धीराः भृगवः अ-
विंदन् ॥२॥ इमं चितः भूरि अविंदत् इच्छन् विभु ऽवसः मूर्धनि
अग्रायाः सः शे ऽवृधः जातः आ हर्म्येषु नाभिः युवा भवति रो-
चनस्य ॥३॥ मद्रं होतारं उशिजः नमः ऽभिः प्राचं यज्ञ नेतारं अ-
ध्वराणां विशां अकुण्वन् अरतिं पावकं हव्य ऽवाहं दधतः मानु-
षेषु ॥४॥ प्र भूः जयंतं महं विपः ऽधां मूराः अमूरं पुरां दुर्माणं
नयंतः गर्भं वनां धियं धुः हिरि ऽश्मथुं न अर्वाणं धनं ऽअर्चं
॥५॥१॥ नि पस्त्यासु त्रितः स्तभु ऽयन् परि ऽवीतः योनौ सीदत्
अंतः अतः सं ऽगृभ्यं विशां दमूनाः वि ऽधर्मणा अयंचेः इयते
नृन् ॥६॥ अस्य अजरांसः दमां अरिषाः अर्चेत् ऽधूमासः अग्रयः
पावकाः श्वितीचयः आवासः भुरण्यवः वन ऽसदः वायवः न
सीमाः ॥७॥ प्र जिह्या भरते वेपः अग्निः प्र वयुनानि चेतसा
पृथिव्याः तं आयवः शुचयंतं पावकं मद्रं होतारं दधिरे यजिष्ठं
॥८॥ द्यावा यं अग्निं पृथिवीं जनिष्टां आपः त्वष्टा भृगवः यंसहः-
ऽभिः ईळेन्यं प्रथमं मातरिष्वा देवाः ततस्तुः मनये यजचं ॥९॥
यं त्वा देवाः दधिरे हव्य ऽवाहं पुरु ऽस्पृहः मानुपासः यजचं सः
यामन् अग्ने स्तुवते वयः धाः प्र देव ऽयन् यज्ञसः सं हि पूर्वीः
॥१०॥२॥

॥४७॥ जगृभ्म ते दक्षिणं इंद्र हस्तं वसु ऽयवः वसु ऽपते वसू-
नां विद्म हि त्वा गो ऽपतिं शूर गोनां अस्मभ्यं चिचं वृषणं रयिं

दाः ॥ १ ॥ स्वायुधं स्ववसं सुनीयं चतुःसमुद्रं धरुणं रयीणां ।
चक्रेत्यंशस्यं भूरिवारमस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ॥ २ ॥ सुव्रत्तारं
देवव्रतं बृहन्तं मुहुं गभीरं पृथुबुधमिन्द्र । श्रुतवृष्टिमुग्रमभिमा-
तिपाहं मस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ॥ ३ ॥ सन्नडाजं विप्रवीरं त-
रुवं धनस्पृतं शूणुवासं सुदर्शं । दस्युहन्तं पूभिर्दमिन्द्र सत्यमस्मभ्यं
चित्रं वृषणं रयिं दाः ॥ ४ ॥ अश्वव्रतं रथिनं वीरव्रतं सहस्रिणं
शतितनं वाजमिन्द्र । भद्रघातं विप्रवीरं स्वर्षामस्मभ्यं चित्रं वृषणं
रयिं दाः ॥ ५ ॥ ३ ॥ प्रसप्रगुन्मृतधीतिं सुमेधां बृहस्पतिं मतिरच्छा-
जिगाति । य आगिरसो नमसोपसद्योऽस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं
दाः ॥ ६ ॥ वनीवानो मम दूतासु इदं स्तोमाश्चरन्ति सुमतीरिया-
नाः । इदिस्पृशे ममसा वच्यमाना अस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः
॥ ७ ॥ यत्त्वा यामि दृष्टि तन्वं इन्द्र बृहन्तं छयमसमं जनानां । अभि-
तद्यावापृथिवी गृणीतामस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ॥ ८ ॥ ४ ॥

॥ ४८ ॥ १-११ इन्द्रो वेकुङः ॥ इन्द्रो वेकुङः ॥ १-६, ८, ९ अगती । ३, १०, ११ विदुषः ।

॥ ४८ ॥ अहं भुवं वसुनः पूर्यस्पतिरहं धनानि सं जयामि
शश्वतः । मां हवन्ते पितरं न जंतवोऽहं दाणुषे वि भंजामि भी-
जनं ॥ १ ॥ अहमिन्द्रो रोधो वक्षो अथर्वणस्त्रिताय गा अंजनय-
महेरधि । अहं दस्युभ्यः परि नृम्णमा देदे गोत्रा शिष्टान् दधीचे
मातरिश्वने ॥ २ ॥ मह्यं त्वष्टा वज्रमतश्च दायुसं मयि देवासोऽवृ-
जन्नापि क्रतुं । ममानीकं सूर्यस्येव दुष्टं मामार्येति कृतेन
कोत्तन च ॥ ३ ॥ अहमेतं गृह्ययमश्वं पशुं पुरीषिणं सायके-
ना हिरण्ययै । पुरु सहस्रा नि शिंशामि दाणुषे यन्मा सोमास
उक्थिनो अमदिपुः ॥ ४ ॥ अहमिन्द्रो न परां जिग्य इदं न

दाः ॥ १ ॥ सुऽआयुधं सुऽअवसं सुऽनीयं चतुऽसमुद्रं धरुणं रयी-
णां चर्कृत्यं शंस्यं भूरिऽवारं अस्मभ्यं चिचं वृषणं रयिं दाः ॥ २ ॥
सुऽवसाणं देवऽवैतं बृहंतं उरुं गभीरं पृषुऽबुधं इंद्रं श्रुतऽक्षपिं
उयं अभिमातिऽसहं अस्मभ्यं चिचं वृषणं रयिं दाः ॥ ३ ॥ सनत्-
ऽवार्जं विप्रऽवीरं तरुचं धनऽस्पृतं ण्णुऽवांसं सुऽदक्षं दुस्युऽहनं
पूऽभिदै इंद्रं सत्यं अस्मभ्यं चिचं वृषणं रयिं दाः ॥ ४ ॥ अश्वऽवंतं
रथिनं वीरऽवैतं सहस्रिणं शतिनं वार्जं इंद्रं भद्रऽघातं विप्रऽवीरं
स्वऽसां अस्मभ्यं चिचं वृषणं रयिं दाः ॥ ५ ॥ ३ ॥ प्र सप्तऽगुं ऋत-
ऽधीतिं सुऽमेधां बृहस्पतिं मतिः अश्वं जिगाति यः आंगिरसः
नमसा उपऽसद्यः अस्मभ्यं चिचं वृषणं रयिं दाः ॥ ६ ॥ वर्नीवानः
मम दूतासः इंद्रं स्तोमाः चरन्ति सुऽमृतीः इयानाः हृदिऽस्पृशः
मनसा वच्यमानाः अस्मभ्यं चिचं वृषणं रयिं दाः ॥ ७ ॥ यत् त्वा-
यामि दुष्टि तत् नः इंद्रं बृहंतं द्ययं असमं जनानां अभि तत् द्या-
वापृथिवी गृणीतां अस्मभ्यं चिचं वृषणं रयिं दाः ॥ ८ ॥ ४ ॥

॥ ४८ ॥ अहं भुवं वसुनः पूर्यः पतिः अहं धनानि सं जयामि
शश्वतः मां हवन्ते पितरं न जंतवः अहं दाणुपे विभजामि भोजनं
॥ १ ॥ अहं इंद्रः रीधः वक्षः अश्ववर्णः चित्ताय गाः अजनयं अहेः
अधि अहं दस्युऽभ्यः परि नृम्यं आ ददे गोचा शिषान् दधीचे मा-
तरिष्वने ॥ २ ॥ मह्यं त्वष्टा वर्जं अतस्तत् आयसं मयि देवासः अ-
वृजन् अपि ऋतुं मम अनीकं सूर्यस्यऽइव दुस्तरं मां आर्यंति
कृतेन कर्त्वेन च ॥ ३ ॥ अहं एतं गृथ्ययं अश्वयं षण्णुं पुरीपिणं साय-
केन हिरण्ययं पुरु सहस्रा नि शिशामि दाणुपे यत् मा सोमासः
उक्थिनः अमंदिपुः ॥ ४ ॥ अहं इंद्रः न परा जिग्ये इत् धनं न

मृत्यवेऽव तस्ये कदा चन। सोममिन्मा सुवन्तो याचता वसु न मे
 पूरवः सुख्ये रिपाथन ॥५॥५॥ अहमेताज्ज्याश्वसतो द्वा द्वेन्द्र ये वज्रं
 युधयेऽकृण्वत। आह्वयमानौ अव हन्मनाहनं हव्वा वदन्नन-
 मस्युर्नमस्विनः ॥६॥ अभीर्द्धमेकमेको अस्मि निष्पाळभी द्वा
 किमु वयः करन्ति। खले न पर्धान् प्रति हन्मि भूरि किं मा निंदन्ति
 शर्ववोऽनिन्द्राः ॥७॥ अहं गुंगुभ्यो अतिषिग्वमिष्करमिपं न
 वृषतुरं विष्णु धारयं। यत्पर्णयम चत वा करंजहे प्राहं महे वृषहत्य
 अशुश्रुवि ॥८॥ प्र मे नमी साय इषे भुजे भूहवामेपे सख्या कृणुत
 द्विता। दिद्युं यदस्य समिधेषु मंहयमादिदेनं शंस्यमुक्थ्यं करं ॥९॥
 प्र नेमस्मिन्दहणे सोमो अंतर्गोपा नेममाविरस्था कृणोति। स
 तिग्मशृगं वृषभं युयुत्सन् दुहस्तस्थौ बहुले वद्धो अंतः ॥१०॥
 आदित्यानां वसूनां रुद्रियाणां देवो देवानां न मिन्तामि धामं।
 ते मा भद्राय शर्वसे ततष्टुरपराजितमस्तृतमपाळ्हं ॥११॥६॥

॥ ४९ ॥ १-५९ ईन्द्रो वैकुण्डः ॥ ईन्द्रो वैकुण्डः ॥ १-२-५० जगती । २. ११ विष्णु ॥

॥४९॥ अहं दौ गृणते पूर्णं वस्वहं वत्सं कृणवं मत्सं वर्धनं।
 अहं भुवं यजमानस्य चोदितायज्वनः साक्षि विश्वस्मिन्भरे
 ॥१॥ मां धुरिंद्रं नाम देवता दिवश्च गमश्चापां च जंतवः। अहं
 हरी वृषणा विव्रता रघू अहं वज्रं शर्वसे धृष्टवा ददे ॥२॥
 अहमत्कं कवये शिष्यं हथिरहं कुत्समावमाभिरूतिभिः। अहं
 शुष्णास्य अर्घिता वर्धयेमं न यो रर आर्ये नाम दस्यवे ॥३॥
 अहं पितेव वेतसूरभिष्टये तुयं कुत्साय स्मदिभं च रंधयं।
 अहं भुवं यजमानस्य राजन्ति प्र यद्धरे तुजये न प्रियाधृपे
 ॥४॥ अहं रंधयं मृगं श्रुतर्वणे यन्माजिहीत वयुना चना-

मृत्यवे अर्चं तस्ये कदा चन सीमं इत् मां सुन्वतः याचत वसु न
मे पूरवः सख्ये रिपायन् ॥५॥५॥ अहं एतान् शार्भसतः द्वाऽर्वा
इंद्रं ये वज्रं युधये अकृण्वत आऽह्यमानान् अर्च हर्मना अहन्
दृब्धा वदन् अनमस्युः नमस्विनः ॥६॥ अभि इदं एकं एकः
अस्मि निष्पाद अभि द्वा किं जुं चयः कुरंति खले न पर्यान् प्रति
हन्मि भूरि किं मां निंदंति शर्ववः अनिद्राः ॥७॥ अहं गुंगुऽभ्यः
अतिथिऽग्वं इष्करं इपे न वृचऽतुरं विष्णु धारयं यत् पण्यऽमे
उत वा कुरंजुऽहे प्र अहं महे वृचऽहत्ये अणुश्रविः ॥८॥ प्र मे नमीं
सायः इपे भुजे भूत गवां एपे सख्या कृणुत क्षिता दिद्युं यत् अस्य
संऽइयेपुं मह्यं आत् इत् एनं शंस्यं उक्थ्यं कुरं ॥९॥ प्र नेमस्मिन्
दुह्ये सोमः अंतः गोपाः नेमं आविः अस्था कृणोति सः ति-
ग्मऽमृगं वृषभं युयुत्सन् दुहः तस्थौ बहुले बद्धः अंतः ॥१०॥
आदित्यानां वसूनां रुद्रियाणां देवः देवानां न मिनामि धाम ते
मा भद्राय शर्वसे तत्तुष्टुः अमराऽजितं अस्तुतं अर्पाळ्हं ॥११॥६॥

॥४९॥ अहं दां गृणते पूर्यं वसु अहं ब्रह्म कृणवं मह्यं वर्धनं
अहं भुवं यजमानस्य चोदिता अयज्वनः साक्षि विश्वस्मिन् भरे
॥१॥ मां धुः इंद्रं नाम देवता दिवः च गमः च अपां च जंतवः अहं
हरीं वृषणा विऽग्रंता रघू अहं वज्रं शर्वसे धृष्णु आ दुदे ॥२॥
अहं अर्कं कवये शिष्यं हयैः अहं कुत्सं आवं आभिः जतिऽभिः
अहं शुष्णस्य श्रिंता वधः यमं न यः रुरे आर्यं नाम दस्यवे ॥३॥
अहं पिताऽइव वेतसून् अभिष्टये तुर्यं कुत्साय स्मत्ऽइमं च रंध्रं
अहं भुवं यजमानस्य राजनिं प्र यत् भरे तुजये न प्रिया आऽधृपे
॥४॥ अहं रंध्रं मृगं श्रुतवणे यत् मां अर्जिहीत वमुनां चन आ-

नुपक् । अहं वेशं नममायवेऽकरमहं सव्याय पङ्गुभिर्मरंधयं
॥ ५ ॥ ७ ॥ अहं स यो नववास्वं बृहद्रथं सं वृत्रेव दासं वृत्रहारजं ।
यद्वर्धयंतं प्रथयंतमानुषगदूरे परि रजंसी रोचनाकरं ॥ ६ ॥ अहं
सूर्यस्य परि याम्याशुभिः प्रेतशेभिर्वहमान ओजंसा । यन्मा सा-
वो मनुष आह निर्णिज चर्धकृषे दासं कृत्यं हयैः ॥ ७ ॥ अहं
संभ्राह नहुषो नहुषरः प्राश्रावयं शर्वसा तुर्वशं यदु । अहं न्यन्यं
सहसा सहस्करं नव वार्धतो नवतिं च वक्षयं ॥ ८ ॥ अहं सप्त स-
वतो धारयं वृषां द्रवित्वं पृथिव्यां सीरा अधि । अहमर्णोसि वि-
तिरामि सुक्रतुर्मुधा विदं मनवे गातुमिदये ॥ ९ ॥ अहं तदासु
धारयं यदासु न देवश्च न त्वष्टाधारयदुशंत । स्याहं गवामूधः सु व-
क्षणास्वा मधोर्मधु आच्यं सीममाशिरं ॥ १० ॥ एवा देवा इन्द्रो
विद्ये नृन् प्र चीत्नेन मघवा सत्यराधाः । विश्वेक्षा ते हरिवः
शचीवोऽभि तुरासः स्वयशो गृणन्ति ॥ ११ ॥ ८ ॥

॥ ५० ॥ १-७ इन्द्रो वैकुण्ठः ॥ इन्द्रो वैकुण्ठः ॥ १. ७ ६. ७ जगती । ३ ॥ ४ लभिसारिणी । ५ चित्तुप ॥

॥ ५० ॥ प्र वो महे मंदमानायांधसीऽर्चा विश्वानराय वि-
श्वामुवै । इन्द्रस्य यस्य सुमखं सहो महि श्रवो नृम्यं च रोदसी
सपर्यंतः ॥ १ ॥ सो चिन्नु सख्या नयं इनः स्तुतश्चकृत्य इन्द्रो
मावते नरं । विश्वासु धूपे वाजकृत्येषु सत्पते वृत्रे वाप्स्वर्गभि-
शूर मंदसे ॥ २ ॥ के ते नर इन्द्र ये तं इषे ये ते सुघ्नं संध-
न्यर्गमियेक्षान् । के ते वाजायासुर्याय हिन्विरे के अप्सु स्वासूर्व-
रासु पौंस्ये ॥ ३ ॥ भुवस्त्वमिन्द्र वरुणा महान्भुवो विश्वेषु सर्वनेषु
यज्ञियः । भुवो नृथ्यौत्तो विश्वस्मिन्भरे ज्येष्ठश्च मंचो विश्व-
चरणे ॥ ४ ॥ अवा नु कं ज्यायान् यज्ञर्वनसो महीं त ओमाचां

नुपक् अहं वेशं नमं आयवे अकरं अहं सव्याय परऽगृभिं अरंधयं
॥५॥७॥ अहं सः यः नवऽवास्त्वं वृहत् ऽरथं सं वृचाऽइव दासं वृ-
चऽहा अरुजं यत् वर्धयंतं प्रथयंतं आनुपक् दूरे पारे रजसः रोच-
ना अकरं ॥६॥ अहं सूर्यस्य परि यामि आशुऽभिः प्र एतशेभिः
वर्हमानः ओजसा यत् मा सावः मनुपः आहं निःऽनिजै अर्थक्
कूपे दासं कृत्यं हथैः ॥७॥ अहं सप्रऽहा नहुपः नहुऽतरः प्र अ-
श्रवयं शवसा तुर्वशं यदुं अहं नि अन्यं सहसा सहः करं नव धा-
धतः नवतिं च वक्षयं ॥८॥ अहं सप्र स्रवतः धारयं वृषा द्रवित्वैः
पृषिष्यां सीराः अधि अहं अणीसि वि तिरामि सुऽक्रतुः युधा
विद् मनवे गातुं इष्टये ॥९॥ अहं तत् आसु धारयं यत् आसु न
देवः च न त्वष्टा अधारयत् रुशत् स्पार्हं गर्वा ऊधःऽसु वक्षणासु
आ मधोः मधु श्वाश्रं सीमं आऽशिरं ॥१०॥ एव देवान् इंद्रः विव्ये
नृन् प्र च्योत्नेन मघऽवा सत्यऽराधाः विश्वा इत् ता ते हरिऽवः
शचीऽवः अभि तुरासः स्वऽयशः गृणति ॥११॥६॥

॥५०॥ प्र वः महे मंदमानाय अंधसः अर्चं विश्वानराय वि-
श्वऽभुवे इंद्रस्य यस्य सुऽमखं सहः महि श्रवः नृगणं च रोदसी
सप्रयंतः ॥१॥ सः चित् नु सख्या नयः इनः स्तुतः चकृत्यः इंद्रः
माऽयं ते नरे विश्वाऽसु धूऽसु वाजऽकृत्येषु सत् ऽपते वृषे वा अप-
ऽसु अभि शूर मंदसे ॥२॥ के ते नरः इंद्र ये ते इपे ये ते सुसं सऽधन्यं
इयक्षान् के ते वाजाय असुर्याय हिन्विरे के अपऽसु स्वासु उर्व-
रासु पौंस्ये ॥३॥ भुवः त्वं इंद्र ब्रह्मणा महान् भुवः विश्वेषु सर्वनेषु
यज्ञियः भुवः नृन् च्योत्नः विश्वस्मिन् भेरं ज्येष्ठः च मघः विश्व-
ऽचर्षणे ॥४॥ अर्चं नु कं ज्यायान् यज्ञऽवनसः मही ते ओमाचां

कृष्टयो विदुः । असौ नु कर्मजरो वर्धाश्च विश्वेदेता सर्वना तूतुमा
 कृषे ॥ ५ ॥ एता विश्वा सर्वना तूतुमा कृषे स्वयं सूनी सहसो या-
 नि दधिषे । वराय ते पात्रं धर्मणे तना यज्ञो मंत्रो ब्रह्मोद्यतं वचः
 ॥ ६ ॥ ये ते विप्र ब्रह्मकृतः सुते सचा वसूनां च वसुनश्च दावने । प्र
 ते सुस्रस्य मनसा पथा भुवन्मदे सुतस्य सोम्यस्याधंसः ॥ ७ ॥ ९ ॥

॥ ५१ ॥ १. ३. ५. ७. ९ देवाः । २. ४. ६. ८ अग्निः सौमीकः ॥ १. ३. ५. ७. ९ अग्निः सौमीकः ।
 २. ४. ६. ८ देवाः ॥ चिदुप ॥

॥ ५१ ॥ महत्तदुत्सवं स्यविंरं तदासीद्येनाविष्टितः प्रविवे-
 शिष्यापः । विश्वा अपश्यद्बहुधा ते अग्ने जातवेदस्तन्वो देव
 एकः ॥ १ ॥ की मा ददर्श कतमः स देवो यो मे तन्वो बहुधा
 पर्यपश्यत् । छाहं मिचावरुणा स्त्रियन्त्यग्नेर्विश्वाः समिधो देव-
 यानीः ॥ २ ॥ ऐच्छाम त्वा बहुधा जातवेदः प्रविष्टमग्ने अप्स्वी-
 र्धधीषु । तं त्वा यमो अचित्केचिचभानो दशांतरुष्यादत्तिरो-
 चमानं ॥ ३ ॥ होत्रादहं वरुण विभ्यदायं नेदेव मा युन-
 जन्नच देवाः । तस्य मे तन्वो बहुधा निविष्टा एतमर्थं न चि-
 केताहमग्निः ॥ ४ ॥ एहि मनुदेवयुर्यज्ञकामोऽरंकृत्या तमसि
 क्षेप्यमे । सुगान्पथः कृणुहि देवयानान्वहं हृष्यानि सुमन-
 स्यमानः ॥ ५ ॥ १० ॥ अग्नेः पूर्वे भातरो अर्थमेतं रथीवाधान-
 मन्वावरीवुः । तस्माद्भिया वरुण दूरमायं गौरो न क्षेमोरेविजे
 ज्यायाः ॥ ६ ॥ कुर्मस्त आयुरजरं यदग्रे यथा युक्तो जातवेदो न
 रिष्याः । अथा वहसि सुमनस्यमानो भागं देवेभ्यो हवियः सु-
 जात ॥ ७ ॥ प्रयाजान्मे अनुयाजांश्च केवलानूजैस्त्वं हवियो
 दत्त भागं । घृतं चापां पुरुषं चौपधीनामग्नेश्च दीर्घमायुरस्तु

कृष्टयः विदुः अंसः नु कं अजरः वर्धोः च विश्वा इत् एता सर्वना
तूतुमा कृपे ॥ ५ ॥ एता विश्वा सर्वना तूतुमा कृपे स्वयं सूनी स-
हस्रः यानि दधिपे वरायते पाचं धर्मणे तना यज्ञः मन्त्रः प्रहं उत्-
ऽयतं वचः ॥ ६ ॥ येते विप्रं वसुऽकृतः सुते सचा वसूनां च वसुनः
च दावनें प्र ते सुमस्य मन्त्रसा पृथा भुवन् मदे सुतस्य सोम्यस्य
अंधसः ॥ ७ ॥ ८ ॥

॥ ५ ॥ महत् तत् उल्वं स्यविरं तत् आसीत् येन आऽविष्टितः
प्रऽविवेशिष अपः विश्वाः अपश्यत् बहुधा ते अग्ने जातऽवेदः
तन्वः देवः एकः ॥ १ ॥ कः ना दृश्यं कृतमः सः देवः यः मे तन्वः व-
हुधा परिऽअपश्यत् कं अहं मिचा वरुणा क्षियंति अग्नेः विश्वाः
संऽइधः देवऽयानीः ॥ २ ॥ ऐच्छामि त्वा बहुधा जातऽवेदः प्रऽविष्टं
अग्ने अपऽसु ओषधीषु तं त्वा यमः अचिकेत चिचऽभानो
दृशऽअंतरुष्यात् अतिऽरीचमानं ॥ ३ ॥ होचात् अहं वरुण
विभ्यत् आयं न इत् एव मा युनजेन् अचं देवाः तस्य मे तन्वः
बहुधा निऽविष्टाः एतं अर्थं न चिकेत अहं अग्निः ॥ ४ ॥ आ इहि
मनुः देवऽयुः यज्ञऽकामः अरंऽकृत्य तमसि क्षेपि अग्ने सुऽगान्
पृथः कृणुहि देवऽयानान् वहं हव्यानि सुऽमनस्यमानः ॥ ५ ॥ १० ॥
अग्नेः पूर्वं भ्रातरः अर्थं एतं रथीऽइव अघ्वान अनु आ अवरीवुः
तस्मात् भिया वरुण दूरं आयं गौरः न क्षेमोः अविजे ज्यायाः ॥ ६ ॥
कुर्मः ते आयुः अजरं यत् अग्ने यथा युक्तः जातऽवेदः न रिष्याः
अर्थं वहसि सुऽमनस्यमानः मागदेव्यः हविषः सुऽजातः ॥ ७ ॥
प्रऽयाजान् मे अनुऽयाजान् च केवलान् ऊर्जस्वंतं हविषः दुत्त
भागं घृतं च अपां पुरुषं च ओषधीनां अग्नेः च दीर्घं आयुः अस्तु

अ० ८. अ० १. व० १३.] ॥ ३०८ ॥ [म० १०. अ० ४. सू० ५३.

देवाः ॥ ८ ॥ तव प्रयाजा अनुयाजाश्च केवल ऊर्जस्वन्तो हविषः
संतु भागाः । तयाग्ने यज्ञोऽयमस्तु सर्वस्तुभ्यं नमन्तां प्रदिशश्च-
तंसः ॥ ९ ॥ ११ ॥

॥ ५२ ॥ १-६ अग्निः सौमीकः ॥ देवाः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ५२ ॥ विश्वे देवाः शास्तनं मा यथेह होता वृत्तो मन्वै यन्नि-
षद्य । प्र मे द्रुत भागधेयं यथा वो येन यथा हव्यमा वो वहानि
॥ १ ॥ अहं होता न्यसीदं यजीयान् विश्वे देवा मरुतो मा जुनन्ति ।
अहरहरश्चिनाध्वर्यवं वां ग्रहा समिद्धवन्ति साहुतिर्वा ॥ २ ॥ अयं
यो होता किं स यमस्य कमर्षूहे यत्समंजन्ति देवाः । अहरहर्जा-
यते मासिमास्यथा देवा दधिरे हव्यवाहं ॥ ३ ॥ मां देवा दधिरे
हव्यवाहुमपस्तुक्तं बहु कृच्छ्रा चरन्तं । अग्निर्विद्वान्यज्ञं नः कल्प-
याति पंचयामं त्रिवृतं सप्ततंतुं ॥ ४ ॥ आ वो यक्ष्यमृतत्वं सुवीरं
यथा वो देवा वरिवः कराणि । आ वाहोर्वज्रमिंद्रस्य धेयामथेमा
विश्वाः पृतना जयाति ॥ ५ ॥ वीणि शूता वी सहस्राण्यग्निं चिंशच्च
देवा नव चासपर्यन् । औक्षन्धृतिरस्तृणन्वर्हिरस्मा आदिद्योतारं
न्यसादयन्त ॥ ६ ॥ १२ ॥

॥ ५३ ॥ १-३. ६-११ देवाः । ३. ४ अग्निः सौमीकः ॥ १-३. ६-११ अग्निः सौमीकः ।
३. ४ देवाः ॥ १-५. ६ त्रिष्टुप् । ६. ७. ९-११ सप्तमी ॥

॥ ५३ ॥ यमैच्छाम मन्त्रसा सोऽयमागाद्यज्ञस्य विद्वान्यरूप-
श्चिकित्वान् । स नो यक्षदेवताता यजीयान्नि हि पत्सदन्तरः
पूर्वो अस्मत् ॥ १ ॥ अराधि होता निषदा यजीयान्निभि प्र-
यांसि सुधितानि हि ख्यत् । यजामहे यज्ञियान्हंतं देवाँ ई-
ळामहा ईळाँ आज्येन ॥ २ ॥ साध्वीमर्कदेववीति नो अद्य
यज्ञस्य जिह्वामविदाम गुह्यां । स आयुरागात्सुरभिर्वसानो

अ० ८, अ० १, व० १३.] ॥ ३०८ ॥ [म० १०, अ० ४, सू० ५३.]

देवाः ॥ ८ ॥ तव प्र॒ऽयाजाः अनु॒ऽयाजाः च॒ के॒व॒ले ऊ॒र्ज॒स्व॒न्तः ह॒-
वि॒पः सं॒तु भा॒गाः तव॒ अ॒ग्ने य॒ज्ञः अ॒यं अ॒स्तु स॒र्वः तु॒भ्यं न॒म॒तां प्र॒-
ऽदि॒शः च॒त॒स्रः ॥ ९ ॥ ११ ॥

॥ ५२ ॥ वि॒श्वे दे॒वाः शा॒स्त्रं मा॒ यथा॑ इ॒ह हो॒ता वृ॒तः म॒न॒र्वै यत्
नि॒ऽस॒द्यं प्र॒मे घू॒त भा॒ग॒ऽधे॒यं यथा॑ वः॒ येन॑ प॒था ह॒व्यं आ॒ वः व॒हा-
नि ॥ १ ॥ अ॒हं हो॒ता नि अ॒सीदं॑ य॒जीया॒न् वि॒श्वे दे॒वाः म॒रुतः॑ मा॒
जु॒न॒न्ति अ॒हः ऽअ॒हः अ॒ग्निना॑ आ॒ध्व॒र्य॒वं वां प्र॒क्षा सं॒ऽद॒त् भ॒व॒न्ति सा
आ॒ऽहु॒तिः वां ॥ २ ॥ अ॒यं यः हो॒ता किः॑ ऊं॒ सः य॒मस्य॑ कं॒ अ॒पि
ऊ॒हे यत् सं॒ऽअ॒ज॒न्ति दे॒वाः अ॒हः ऽअ॒हः जा॒यते॑ मा॒सि ऽमा॑सि अ॒थ
दे॒वाः दु॒धिरे॒ ह॒व्य॒ऽवाहं॑ ॥ ३ ॥ मां दे॒वाः दु॒धिरे॒ ह॒व्य॒ऽवाहं॑ अ॒र्ष-
ऽम्ल॒क्तं॒ य॒हु कृ॒ष्ट्वा च॒र॒न्तं अ॒ग्निः वि॒द्यान् य॒ज्ञं नः॑ क॒ल्प॒या॒ति प॒ञ्च-
ऽया॒मं पि॒ऽवृ॒त्तं स॒प्र॒ऽत॒तुं ॥ ४ ॥ आ॒ वः य॒ष्टि अ॒मृत॑ऽत्वं सु॒ऽवी॒रं
यथा॑ वः दे॒वाः व॒रि॒वः क॒रा॒णि आ॒ बा॒होः व॒र्जं इ॒न्द्रस्य॑ धे॒यां अ॒थ
इ॒माः वि॒श्वः पृ॒त॒नाः ज॒या॒ति ॥ ५ ॥ ची॒रि॒णं श॒ता ची॒ सह॒स्रा॒णि अ॒-
ग्निं चि॒शत् च॒ दे॒वाः न॒व च॒ अ॒स॒प॒र्य॒न् औ॒र्ध्वं घृ॒तैः अ॒स्तृ॒णन्
य॒हिः अ॒स्मै आ॒त् इ॒त् हो॒ता॒रं नि अ॒सा॒द॒य॒न्त ॥ ६ ॥ १२ ॥

॥ ५३ ॥ यं ऐ॒च्छा॒म म॒न॒सा सः अ॒यं आ॒ अ॒गात् य॒ज्ञस्य॑ वि॒द्वान्
प॒रुषः॑ चि॒क्त्वा नः॑ सः॒ नः य॒ष्टात् दे॒व॒ऽता॒ता य॒जीया॒न् नि हि स॒त्स॒त्
अ॒न्तरः॑ पू॒र्वः अ॒स्मत् ॥ १ ॥ अ॒रा॒धि॒हो॒ता नि॒ऽस॒दा य॒जीया॒न् अ॒भि
प्र॒या॑सि सु॒ऽधि॒ता॒नि हि ख्य॑त् य॒जाम॑हे य॒ज्ञिया॒न् ह॒न्त दे॒वान् ई॒-
ळा॒म॑हे ई॒द्वा॒न् आ॒ज्ये॑न ॥ २ ॥ सा॒ध्वीं अ॒कः दे॒व॒ऽवी॒ति नः॑ अ॒द्य य॒-
ज्ञस्य॑ जि॒ह्वां अ॒वि॒दा॒म॒गु॒ह्यां सः आ॒रुः आ॒ अ॒गात् सु॒र॒भिः व॒सानः॑

भद्रामर्कदेवहूतिं नो अद्य ॥३॥ तद्य वाचः प्रथमं मसीय येना-
सुराँ अभि देवा असांम । ऊर्जाद उत यज्ञियासः पंच जना मम
होत्रं जुषध्वं ॥४॥ पंच जना मम होत्रं जुषतां गोजाता उत ये
यज्ञियासः । पृषिवी नः पार्थिवात्पात्वंहसो ऽंतरिक्षं दिव्यात्पा-
त्वस्मान् ॥५॥ १३ ॥ तर्तुं तन्वन्नजसो भानुमन्विहि ज्योतिष्मतः
पयो रक्ष धिया कृतान् । अनुल्वणं वयत जीर्ण्वामपो मनुर्भव
जनया देव्यं जनं ॥६॥ अक्षानहो नक्षतनोत सोम्या इष्कृणुध्वं
रशना श्रोत पिंशत । अष्टावंधुरं वहताभितो रथं येन देवासो
अनयन्नभि प्रियं ॥७॥ अश्मन्वती रीयते सं रभध्वमुत्तिष्ठत प्र
तरता सखायः । अचा जहाम ये असन्नर्शेवाः शिवान्वयमुत्तरे-
नाभि वाजान् ॥८॥ त्वष्टा माया वेदुपसांमपस्तमो विभ्रत्पाचा
देवपानानि शंतमा । शिशीते नूनं परंशुं स्वायसं येन वृश्चा-
देतशो ब्रह्मणस्पतिः ॥९॥ सतो नूनं कवयः सं शिशीत बाणी-
भिर्याभिरमृताय तर्क्षथ । विद्वांसः पदा गुह्यानि कर्तन् येन
देवासो अमृतत्वमान्शुः ॥१०॥ गर्भे योयामदधुर्वत्समासन्व-
पीच्येन मनसोत जिह्या । स विश्वाहा सुमना योग्या अभि
सिपासनिर्वनते कार इज्जिति ॥११॥ १४ ॥

॥ ५४ ॥ १-४. गृह्णन्त्यो यामदेव्यः ॥ इन्द्रः ॥ विष्णुः ॥

॥ ५४ ॥ तां सु ते कीर्तिं मघवन्महित्वा यत्त्वा भीते रोद-
सी अहयेतां । प्रावो देवाँ आतिरो दासमोजः प्रजयि
त्वस्ये यदर्शिष इन्द्र ॥१॥ यदचरस्तन्वा वावृधानो वला-
नीन्द्र प्रमुवाणी जनेषु । मायेत्सा ते यानि युद्धान्याहुर्नाद्य
शर्तुं ननु पुरा विवित्ते ॥२॥ क च नु ते महिमतः समस्यास्म-

भद्रां अकः देवऽहूतिं नः अद्य ॥३॥ तत् अद्य वाचः प्रथमं मसीय
येन अमुरान् अभिदेवाः अस्मां ऊर्जऽअदः उत यज्ञियासः पंच
जनाः मर्महोत्रं जुपध्वं ॥४॥ पंच जनाः मर्महोत्रं जुपतां गोऽजा-
ताः उत ये यज्ञियासः पृथिवी नुः पार्थिवात् पातु अंहसः अंत-
रिष्टां दिव्यात् पातु अस्मान् ॥५॥ १३॥ तंतुं तन्वन् रजसः भानुं
अनुं इहि ज्योतिष्मतः पथः रद्य धिया कृतान् अनुल्वणं वयत्
जोगुं वां अपः मनुः भव जनयं देव्यं जनं ॥६॥ अद्यऽनहः नह्यत न
उत सोम्याः इष्कृणुध्वं रशनाः आ उत पिंशत अष्टाऽवंधुरं वहत
अभितः रथं येन देवासः अनयन् अभि प्रियं ॥७॥ अश्वमन्ऽवती
रीयते सं रभध्वं उत तिष्ठत प्र तरत सखायः अर्चं जहाम ये असन्
अथेवाः शिवान् वयं उत तरेम अभि वाजान् ॥८॥ त्वष्टा मायाः
वेत् अपसां अपःऽतमः विभ्रत् पाचां देवऽपानानि शंऽतमा
शिशीते नूनं परशुं सुऽआयसं येन वृथात् एतशः ब्रह्मणः पतिः
॥९॥ सुतः नूनं कवयः सं शिशीत माशीभिः यभिः अमृताय त-
द्यथ विद्यांसः पदा गुह्यानि कर्तन् येन देवासः अमृतऽत्वं आनृषुः
॥१०॥ गर्भे योपां अदधुः वत्सं आसनि अपीच्येन मनसा उत जि-
ह्वा सः विश्वाहां सुऽमनाः योग्याः अभि सिसासनिः वनते
कारः इत् जितिं ॥११॥ १४॥

॥५४॥ तां सुते कीर्तिमघऽवन् महिऽत्वा यत् त्वा भीते रीद-
सी अहं येतां प्र आवः देवान् आ अतिरः दासं ओजः प्रऽजयिं
त्वस्यै यत् अशिष्टः इदु ॥१॥ यत् अचरः तन्वां ववृधानः वलानि
इदु प्रऽधुवाणः जने पुमाया इत्साते यानि युधानि आहुः न अद्य
शर्चुं ननु पुरा विविक्ते ॥२॥ के ऊं नु ते महिमनः समस्य अस्मत्

तपूर्वं चपयोऽंतमापुः । यन्मातरं च पितरं च साकमजं नयथा-
स्तन्व १ः स्वायाः ॥ ३ ॥ चत्वारि ते असुर्याणि नामादाभ्यानि म-
हिषस्य सन्ति । त्वमंग तानि विश्वानि वित्से येभिः कर्माणि मघ-
वञ्चकथं ॥ ४ ॥ त्वं विश्वा दधिपे केवलानि यान्याविर्या च गुहा-
वसूनि । काममिन्मे मघवन्मा वि तारीस्वमाज्ञाता त्वमिन्द्रासि
दाता ॥ ५ ॥ यो अदधाज्ज्योतिषि ज्योतिरंतयो असृजन्मधुना सं-
मधूनि । अथ प्रियं शूपमिन्द्राय मन्म ब्रह्मकृतो बृहदुक्थादवा-
चि ॥ ६ ॥ १५ ॥

॥ ५५ ॥ १-८ बृहदुक्थो यामदेव्यः ॥ इन्द्रः ॥ विष्णुः ॥

॥ ५५ ॥ दूरे तन्नाम गुह्यं पराचर्यत्वा भीते अहूयेतां वयोधै ।
उदस्तम्नाः पृथिवीं द्यामभीके भातुः पुत्रान्मघवन्तिविपाणः
॥ १ ॥ महत्तन्नाम गुह्यं पुरुस्पृग्येन भूतं जनयो येन भव्यं । प्रत्नं
जातं ज्योतिर्यदस्य प्रियं प्रियाः समविशंत पंच ॥ २ ॥ आ रीदंसी
अपृणादीत मध्यं पंच देवां चतुशः सप्तसप्त । चतुस्त्रिंशता पुरु-
धा वि चरे स्रुपेण ज्योतिषा विव्रतेन ॥ ३ ॥ यदुप औच्छः प्रथ-
मा विभानामजनयो येन पुष्टस्य पुष्टं । यत्ते जामित्वमवरं पर-
स्या महन्महत्या असुरत्वमेकं ॥ ४ ॥ विधुं दंष्ट्राणं समने बहूनां
युवानं संतं पलितो जंगार । देवस्य पश्य कार्यं महित्वाद्या सु-
मार स ह्यः समान ॥ ५ ॥ १६ ॥ शाकना शाको अरुणः सुपण आ-
यो मुहः शूरः सनादनीकः । यच्चिकेत सत्यमिज्ञन्न मोघं वसु-
स्याहेमुत जेतोत दाता ॥ ६ ॥ ऐभिंदे वृषाया पौंस्यानि येभि-
रौक्षद्वहत्याय वजी । ये कर्मणः क्रियमाणस्य मुहं चृते-
कर्ममुदजायंत देवाः ॥ ७ ॥ युजा कर्माणि जनयन्विश्वौजा

पूर्वे कृपयः अंतं आपुः यत् मातरं च पितरं च साकं अजनयथाः
तन्वः स्वायाः ॥३॥ चत्वारि ते असुर्याणि नाम अदाभ्यानि महि-
पस्य संति त्वं अंगतानि विश्वानि वित्से येभिः कर्माणि मघऽवन्
च कथं ॥४॥ त्वं विश्वा दधिषे केवलानि यानि आविः या च गुहा
वसूनि कामं इत् मे मघऽवन् मा वि तारीः त्वं आऽज्ञाता त्वं इंद्र
असि दाता ॥५॥ यः अदधात् ज्योतिं पि ज्योतिः अंतः यः अस्म-
जत् मधुना सं मधूनि अधे प्रियं भूय इंद्राय मन्म ब्रह्मऽकृतः बृह-
त् उक्थात् अयाचि ॥६॥ १५॥

॥५५॥ दूरे तत् नामं गुह्यं पराचिः यत् त्वा भीते अह्वयेतां व-
यऽधि उत अस्तभाः पृथिवीं द्यां अभीकं भ्रातुः पुत्रान् मघऽवन्
तित्विषाणः ॥१॥ महत् तत् नामं गुह्यं पुरुऽस्पृक् येन भूतं जनयः
येन भयं प्रत्नं जातं ज्योतिः यत् अस्य प्रियं प्रियाः सं अविशंत
पंच ॥२॥ आ रोदसी अपृणात् आ उत मय्यं पंच देवान् कृतुऽशः
सप्तऽसप्त चतुऽचिंशता पुरुधा वि चष्टे सऽरूपेख ज्योतिषा वि-
ऽघतेन ॥३॥ यत् उपः औच्छः प्रथमा विऽभानां अजनयः येन
पुष्टस्य पुष्टं यत् ते जामिऽत्वं अवरं परस्याः महत् महत्याः असु-
रऽत्वं एकं ॥४॥ विऽधुं दद्राणं समने बहूनां युवानं संतं पलितः
जगार देवस्य पश्य कार्यं महिऽत्वा अद्य ममारं सः ह्यः सं आनु
॥५॥ १६॥ शक्रना शक्रः अरुणः सुऽपणः आ यः महः शूरः स-
नात् अनीलः यत् चिक्तं सत्यं इत् तत् न मोषं वसुं स्याह उत
जेता उत दाता ॥६॥ आ एभिः ददे वृष्ण्यां पौंस्यानि येभिः औ-
ष्टत् वृचऽहत्याय वजी ये कर्मणः क्रियमाणस्य महा चृतेऽकर्म
उत् अजायंत देवाः ॥७॥ गुजा कर्माणि जनयन् विश्वऽओजाः

तपूर्व ऋषयोऽंतमापुः । यन्मातरं च पितरं च साकमजनयथा-
स्तन्व १ः स्वार्थाः ॥३॥ चत्वारि ते असुर्योणि नामादाभ्यानि म-
हिषस्य संति । त्वमंग तानि विश्वानि वित्से येभिः कर्माणि मघ-
वञ्चकथं ॥४॥ त्वं विश्वा दधिये केवलानि यान्याविर्या च गुहा
वसूनि । काममिन्मे मघवन्मा वि तारोस्त्वमाज्ञाता त्वमिन्द्रासि
दाता ॥५॥ यो अदधाज्ज्योतिषि ज्योतिरंतयो असृजन्मधुना सं
मधूनि । अध प्रियं शूपमिन्द्राय मन्त्रं ब्रह्मकृतो बृहदुक्थादवा-
चि ॥६॥ १५ ॥

॥ ५५ ॥ १-८. बृहदुक्थो पाददेव्यः ॥ इन्द्रः ॥ चिदुक् ॥

॥५५॥ दूरे तन्वाम गुह्यं पराचिर्यत्वा भीते अहंयेतां वयोधि ।
उदस्तन्वाः पृथिवीं द्यामभीके भ्रातुः पुचान्मघवन्तिविषाणः
॥१॥ महत्तन्वाम गुह्यं पुरुस्पृग्येन भूतं जनयो येन भव्यं । प्रत्नं
जातं ज्योतिर्यदस्य प्रियं प्रियाः समंविशंत पंच ॥२॥ आ रोदसी
अपृणादोत मध्यं पंच देवां अंतुशः सप्तसप्त । चतुस्त्रिंशता पुरु-
धा वि चष्टे सरूपेण ज्योतिषा विवर्ततेन ॥३॥ यदुप औच्छः प्रथ-
मा विभानामजनयो येन पुष्टस्य पुष्टं । यज्ञे जामित्वमवरं पर-
स्या महन्महत्या असुरत्वमेकं ॥४॥ विधुं दद्राणं समने बहूनां
युवानं संतं पलितो जंगार । देवस्य पश्य कार्यं महित्वाद्या म-
भारु स ह्यः समान ॥५॥ १६ ॥ शक्रना शाको अरुणः सुपर्ण आ
यो महः शूरः सनादनीळः । यच्चिकेत सत्यमित्तत्र मोघं वसुं
स्पृहमुत जेतोत दाता ॥६॥ ऐभिंदेदे वृष्ण्या पौस्यानि येभि-
रौक्षदृचहत्याय वजी । ये कर्मणः क्रियमाणस्य मह अंते-
कर्ममुदजायंत देवाः ॥७॥ युजा कर्माणि जनयन्विष्वाजा

पूर्वे ऋषयः अत आपुः यत् मातरं च पितरं च साकं अजनयथाः
तन्वः स्वायाः ॥३॥ चत्वारि ते असुर्याणि नाम अदाभ्यानि महि-
षस्य संति त्वं अंग तानि विश्वानि वित्से येभिः कर्माणि मघऽवन्
च कथं ॥४॥ त्वं विश्वा दधिपे केवलानि यानि आविः या च गुहा
वसूनि कामं इत् मे मघऽवन् मा वि तारीः त्वं आऽज्ञाता त्वं इंद्र
असि दाता ॥५॥ यः अदधात् ज्योतिपि ज्योतिः अंतः यः असृ-
जत् मधुना सं मधूनि अध प्रियं नृपं इंद्राय मन्म वदऽकृतः बृह-
त् ऽउक्थात् अयाचि ॥६॥ १५॥

॥५५॥ दूरे तत् नाम गुह्यं पराचैः यत् त्वा भीते अहयेतां व-
यः ऽधै उत् अस्तभाः पृथिवीं द्यां अभीकं भ्रातुः पुत्रान् मघऽवन्
तित्विषाणः ॥१॥ महत् तत् नाम गुह्यं पुरुऽस्पृक् येन भूतं जनयः
येन भव्यं प्रान्नं जातं ज्योतिः यत् अस्य प्रियं प्रियाः सं अविशंत
पंच ॥२॥ आ रोदसी अपृणात् आ उत मध्यं पंच देवान् चतुऽशः
सप्तऽसप्त चतुऽचिंशता पुरुधा वि चरे सऽरूपेण ज्योतिषा वि-
ऽघतेन ॥३॥ यत् उपः औच्छः प्रथमा विऽभानां अजनयः येन
पुष्ट्यं पुष्टं यत् ते जामिऽत्वं अवरं परस्याः महत् महत्याः असु-
रऽत्वं एकं ॥४॥ विऽधुं दद्राणं समने बहूनां युवानं संतं पलितः
जगार देवस्य पश्य कार्ब्यं महिऽत्वा अद्य ममारं सः ह्यः सं आन्
॥५॥ १६॥ शकना शकः अरुणः सुऽपर्णः आ यः महः शूरः स-
नात् अनीळः यत् चिकेतं सत्यं इत् तत् न मोघं वसुं स्याहै उत
जेता उत दाता ॥६॥ आ एभिः ददे वृष्ण्यां पौंस्यानि येभिः औ-
क्षत् वृचऽहत्याय वज्री ये कर्मणः क्रियमाणस्य महा चतुऽकर्म
उत् अजायंत देवाः ॥७॥ युजा कर्माणि जनयन् विश्वऽओजाः

अ० ८. अ० १. व० १९.] ॥ ३११ ॥ [म० १०. अ० ४. सू० ५७.]

अशस्तिहा विश्वमनास्तुरापाद् । पीत्वी सोमस्य दिव आ वृ-
थानः शूरो निर्युधाधमहस्यून् ॥ ८ ॥ १७ ॥

॥ ५६ ॥ १-७ वृहदुक्तयो यामदेव्यः ॥ विश्वे देवाः ॥ १-३. ७ त्रिष्टुप् । ४-६ जगती ॥

॥ ५६ ॥ इदं त एकं पर ऊत एकं तृतीयेन ज्योतिषा सं विश-
स्व । संवेशने तन्व १ आहरेधि प्रियो देवानां परमे जनिर्बे ॥ १ ॥
तनूष्टे वाजिन्तन्व १ नयंती वाममस्मभ्यं धातु शर्म तुभ्यं । अहुतो
महो धरुणाय देवान्दिवीव ज्योतिः स्वमा मिमीयाः ॥ २ ॥ वा-
ज्यसि वाजिनेना सुवेनीः सुवितः स्तोमं सुवितो दिव गाः । सु-
वितो धर्मं प्रथमानुं सत्या सुवितो देवान्सुवितोऽनु पत्नं ॥ ३ ॥
महिम्न एषां पितरश्चनेशिर देवा देवेष्टदधुरपि क्रतुं । समविष्य-
चुहूत यान्यत्विषुरेषां तनूपु नि विविशुः पुनः ॥ ४ ॥ सहोभिर्विश्वं
परि चक्रमू रजः पूर्वा धामान्यमिता मिमानाः । तनूपु विश्वा
भुवना नि येमिरे प्रासारयन्त पुरुष प्रजा अनु ॥ ५ ॥ द्विधा सून-
वोऽसुरं स्वविदुमास्थापयन्त तृतीयेन कर्मणा । स्वां प्रजां पि-
तरः पित्र्यं सह आवरेष्टदधुस्तनुमातन्त ॥ ६ ॥ नावा न क्षीदः
प्रदिशः पृथिव्याः स्वस्तिभिरति दुर्गाणि विश्वा । स्वां प्रजां बृह-
दुक्तयो महित्वावरिष्टदधादा परेषु ॥ ७ ॥ १८ ॥

॥ ५७ ॥ १-६ यषुः मुयंष्टुः सुतवेषुर्विप्रवंप्रथ गौपायनः ॥ विश्वे देवाः ॥ गायत्री ॥

॥ ५७ ॥ मा प्र गाम पथो वयं मा यज्ञादिद्र सोमिनः । मां-
तः स्पुर्नो अरातयः ॥ १ ॥ यो यज्ञस्य प्रसार्धनस्तनुदेवेष्वा-
ततः । तमाहुतं नजीमहि ॥ २ ॥ मनो न्वा हुवामहे नाराशंसेन
सोमेन । पितृणां च मन्मभिः ॥ ३ ॥ आ तं एतु मनः पुनः क्रत्वे
दक्षाय जीवसे । ज्योक् च सूर्यं हृशे ॥ ४ ॥ पुनर्नः पितरो मनो द-

अ० ८. अ० १. व० १९.] ॥ ३११ ॥ [म० १०. अ० ४. सू० ५७.

अग्निस्तिऽहा विश्वऽमनाः तुरायाद् धीत्वो सोमस्य दिवः आ वृ-
धानः शूरः तिः युधा अधमत् दस्यून ॥ ८ ॥ १७ ॥

॥ ५६ ॥ इदं ते एकं परः जं ते एकं तृतीयै न ज्योतिषा सं विश्व-
स्व संऽवेर्शने त्वयः चारुः एधि प्रियः देवानां परमे जनिचे ॥ १ ॥
तनूः ते वाजिन् त्वयै नयंती वामं अस्मभ्य धातुं शर्मं तुभ्यं अहृतः
महः धरुणाय देवान् दिविऽईव ज्योतिः स्वं आ मिमीयाः ॥ २ ॥
वाजी अग्नि वाजिनेन सुऽवेनीः सुवितः स्तोमं सुवितः दिवै गाः
सुवितः धर्मं प्रथमा अनु सत्या सुवितः देवान् सुवितः अनु पार्म
॥ ३ ॥ महिन्नः एषां पितरः च न ईशिरे देवाः देवेषु अदधुः अर्षि
क्रतुं सं अविव्यचुः उत यानि अन्विषुः आ एषां तनूपु नि विवि-
शुः पुनः ॥ ४ ॥ सहऽभिः विश्वं परि चक्रमुः रजः पूर्वा धामानि
अमिता मिमानाः तनूपु पिशा भुवना नि मेमिरे म असारयंत
पुरुध मऽजाः अनु ॥ ५ ॥ द्विधा सूनवः असुरं स्वऽविदं आ अ-
स्यापयंत तृतीयै न कर्मणा स्वां मऽजां पितरः पित्र्यं सहः आ
अवरेषु अदधुः तंतुं आऽतंतं ॥ ६ ॥ नावा न द्योदः मऽदिशः पृ-
थिव्याः स्वस्तिऽभिः अति दुऽगानि पिशा स्वां मऽजां बृहत्-
ऽउक्थः महिऽत्वा आ अवरेषु अदधात् आ परेषु ॥ ७ ॥ १८ ॥

॥ ५७ ॥ मा प्र गाम पथः वयं मा यज्ञात् इंद्र सोमिनः मा अं-
तः स्युः नः अरातयः ॥ १ ॥ यः यज्ञस्य मऽसार्धनः तंतुः देवेषु आ-
ऽतंतः तं आऽहुतं न शीमहि ॥ २ ॥ मनः नु आहुवामहे नाराशंसेन
सोमै न पितृणां च मन्मऽभिः ॥ ३ ॥ आ ते एतु मनः पुनः कर्त्तुं
दद्याय जीवसे ज्योक् च सूर्यं हरे ॥ ४ ॥ पुनः नः पितरः मनः द-

दातुं दैव्यो जन्तः । जीवं घ्रातुं सचेमहि ॥ ५ ॥ वयं सोम घृते तव
मनस्तनूषु विधत्तः । प्रजावतः सचेमहि ॥ ६ ॥ १९ ॥

॥ ५८ ॥ १-१२ यन्वाद्यो गौषायनाः ॥ मनसावर्तनं ॥ अनुष्टुप् ॥

॥ ५८ ॥ यत्ने यमं वैवस्वतं मनो जगाम दूरकं । तत्त आ वर्तया-
मसीह क्षयाय जीवसे ॥ १ ॥ यत्ने दिवं यत्पृथिवीं मनो जगाम
दूरकं । तत्त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ॥ २ ॥ यत्ने भूमिं चतुर्भु-
ष्टिं मनो जगाम दूरकं । तत्त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ॥ ३ ॥
यत्ने चतस्रः प्रदिशो मनो जगाम दूरकं । तत्त आ वर्तयामसीह
क्षयाय जीवसे ॥ ४ ॥ यत्ने समुद्रमण्वं मनो जगाम दूरकं । तत्त आ
वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ॥ ५ ॥ यत्ने मरीचीः प्रवतो मनो
जगाम दूरकं । तत्त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ॥ ६ ॥ २० ॥ यत्ने
अपो यदीपधीर्मनो जगाम दूरकं । तत्त आ वर्तयामसीह क्षयाय
जीवसे ॥ ७ ॥ यत्ने सूर्यं यदुपसं मनो जगाम दूरकं । तत्त आ वर्त-
यामसीह क्षयाय जीवसे ॥ ८ ॥ यत्ने यर्वेताम्वृहतो मनो जगाम
दूरकं । तत्त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ॥ ९ ॥ यत्ने विश्वमिदं
जगन्मनो जगाम दूरकं । तत्त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे
॥ १० ॥ यत्ने पराः परावतो मनो जगाम दूरकं । तत्त आ वर्तया-
मसीह क्षयाय जीवसे ॥ ११ ॥ यत्ने भूतं च भव्यं च मनो जगाम
दूरकं । तत्त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ॥ १२ ॥ २१ ॥

॥ ५९ ॥ १-१० यन्वाद्यो गौषायनाः ॥ १-३ निर्वृतिः । ४ निर्वृतिः सोमय । ५, ६ समु-
न्नीतिः । ७ लिङ्गोक्ता देयताः । ८, ९, १० छायापृथिव्यो । १० छायापृथिव्यापिन्द्र्य ॥
१-३ अनुष्टुप् । ४ यङि । ५ महापङ्क्तिः । १० पञ्चगुणः ॥

॥ ५९ ॥ प्र तार्यायुः प्रतरं नवीयः स्यात्तरिव क्रतुमता
रयस्य । अध चवान उतवीत्यर्थं परातरं मु निर्वृति-

अ० ८, अ० १, व० २२.] ॥ ३१२ ॥ [म० १०, अ० ४, सू० ५९.

दातु दैव्यः जनः जीवं यातं सचेमहि ॥ ५ ॥ वयं सोमं प्रते तव मनः
तनूपुं विभ्रतः प्रजाऽवतः सचेमहि ॥ ६ ॥ १९ ॥

॥ ५८ ॥ यत्ते यमं वैवस्वतं मनः जगाम दूरकं तत्ते आ वर्त-
यामसि इह क्षयाय जीवसे ॥ १ ॥ यत्ते दिवं यत् पृथिवीं मनः ज-
गाम दूरकं तत्ते आ वर्तयामसि इह क्षयाय जीवसे ॥ २ ॥ यत्ते
भूमिं चतुःऽभृष्टिं मनः जगाम दूरकं तत्ते आ वर्तयामसि इह
क्षयाय जीवसे ॥ ३ ॥ यत्ते चतस्रः प्रऽदिशः मनः जगाम दूरकं
तत्ते आ वर्तयामसि इह क्षयाय जीवसे ॥ ४ ॥ यत्ते समुद्रं अर्णवं
मनः जगाम दूरकं तत्ते आ वर्तयामसि इह क्षयाय जीवसे ॥ ५ ॥
यत्ते मरीचीः प्रऽवतः मनः जगाम दूरकं तत्ते आ वर्तयामसि
इह क्षयाय जीवसे ॥ ६ ॥ २० ॥ यत्ते अपः यत् ओषधीः मनः ज-
गाम दूरकं तत्ते आ वर्तयामसि इह क्षयाय जीवसे ॥ ७ ॥ यत्ते
सूर्यं यत् उपसं मनः जगाम दूरकं तत्ते आ वर्तयामसि इह क्ष-
याय जीवसे ॥ ८ ॥ यत्ते पर्वतान् बृहतः मनः जगाम दूरकं तत्
ते आ वर्तयामसि इह क्षयाय जीवसे ॥ ९ ॥ यत्ते विश्वं इदं जगत्
मनः जगाम दूरकं तत्ते आ वर्तयामसि इह क्षयाय जीवसे ॥ १० ॥
यत्ते पराः पराऽवतः मनः जगाम दूरकं तत्ते आ वर्तयामसि
इह क्षयाय जीवसे ॥ ११ ॥ यत्ते भूतं च भव्यं च मनः जगाम दूरकं
तत्ते आ वर्तयामसि इह क्षयाय जीवसे ॥ १२ ॥ २१ ॥

॥ ५९ ॥ प्रतारि आयुः प्रऽतरं नवीयः स्थाताराऽइव ऋतुऽम-
ता रथस्य अघं च्यवानः उत्तवीति अथं पराऽतरं सु निःऽच्छं-

तिर्जिहीतां ॥ १ ॥ सामन्तुराये निधिमन्वनं करामहे सु पुरुष प्र-
वांसि । ता नो विश्वानि जरिता ममन्तु परातरं सु निर्वृतिर्जि-
हीतां ॥ २ ॥ अभी प्रथयेः पौंस्त्रिभवेम द्यौर्नभूमिं गिरयो नाजान् ।
ता नो विश्वानि जरिता चिकेत परातरं सु निर्वृतिर्जिहीतां
॥ ३ ॥ मोषु राः सोम मृत्यवे परा दाः पश्येम नु सूर्यमुच्चरंतं । द्यु-
भिर्हितो जरिमा सू नो अस्तु परातरं सु निर्वृतिर्जिहीतां ॥ ४ ॥
असुनीते मनो अस्मासु धारय जीवातवे सु प्र तिरा न आयुः ।
रारंधि नः सूर्यस्य संहशि घृतेन त्वं तर्न्व वर्धयस्व ॥ ५ ॥ २२ ॥ अ-
सुनीते पुनरस्मासु चक्षुः पुनः प्राणमिह नो धेहि भोगं । ज्योक्
पश्येम सूर्यमुच्चरंतमनुमते मृळया नः स्वस्ति ॥ ६ ॥ पुनर्नो असुं
पृथिवी ददातु पुनर्द्यौर्दिवो पुनरंतरिक्षं । पुनर्नः सोमस्तर्न्व ददातु
पुनः पूषा पृथ्यां इ या स्वस्ति ॥ ७ ॥ शं रोदसी सुबंधवे यद्ही ऋ-
तस्य मातरा । भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मोषु ते
किं चनाममत् ॥ ८ ॥ अव ह्वे अव चिका दिवश्चरंति भेषजा ।
क्षमा चरिष्वेकं भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो
मोषु ते किं चनाममत् ॥ ९ ॥ समिद्रेय गार्मन्द्वाहं य आवहदु-
शीनराण्या अनः । भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो
मोषु ते किं चनाममत् ॥ १० ॥ २३ ॥

॥ ६० ॥ १-५, ७-१२ वंधादयो गोपायनाः । ६, अग्न्याय्य शशिषां माता ॥ १-४, ६, अस्त-
माती राजा । ५ इन्द्रः । ७-११ मुर्वषोर्भेषिताह्वं । १२ हस्तः ॥ १-५ गायत्री ।
६, ७ १०-१२ अनुष्टुप् । ८, ९ पंक्तिः ॥

॥ ६० ॥ आ जनं त्वेपसंहशं माहीनानामुपस्तुतं । अगन्म वि-
भ्रतो नमः ॥ १ ॥ असमातिं नितोर्शनं त्वेपं निययितुं रथं ।
भजेरधस्य सत्पतिं ॥ २ ॥ यो जनान्महिषाँ ईवातितस्यौ प-
वीरवान् । उतापवीरवान्युधा ॥ ३ ॥ यस्यैष्ट्वाकुरुषं व्रते

तिः जिहीतां ॥ १ ॥ सामन् नु राये निधिऽमत् नु अन्नं करामहे सु
 पुरुष प्रवांसि ता नः विश्वानि जरिता ममत्तु पराऽतरं सु निः-
 ऽर्चतिः जिहीतां ॥ २ ॥ अभि सु अयैः पौंस्थिः भवेम द्यौः न भूमिं
 गिरयः न अजान् ता नः विश्वानि जरिता चिकेत पराऽतरं सु
 निःऽर्चतिः जिहीतां ॥ ३ ॥ मो' सु नः सोम मृत्यवे परा दाः प-
 श्येम नु सूर्यं उतऽचरंतं द्युऽभिः हितः जरिमा सु नः अस्तु परा-
 ऽतरं सु निःऽर्चतिः जिहीतां ॥ ४ ॥ असुऽनीते मनः अस्मासु धा-
 र्य जीवातं वे सु प्र तिर नः आयुः रं धि नः सूर्यस्य संऽदृशि घृतेन
 त्वं तन्वं वर्धयस्व ॥ ५ ॥ २२ ॥ असुऽनीते पुनः अस्मासु चक्षुः पुनः
 प्राणं द्रुह नः धेहि भोगं ज्योक् पश्येम सूर्यं उतऽचरंतं अनुऽमते
 मृळय नः स्वस्ति ॥ ६ ॥ पुनः नः असुं पृथिवी ददातु पुनः द्यौः देयी
 पुनः अंतरिक्षं पुनः नः सोमः तन्वं ददातु पुनः पूषा पृथ्वा या
 स्वस्तिः ॥ ७ ॥ शं रोदसी सुऽबंधवे यद्ही चतस्य मातरा भरतां
 अपं यत् रपः द्यौः पृथिवि क्षमा रपः मो' सु ते किं च न आममत्
 ॥ ८ ॥ अयं द्युके अयं चिका दिवः चरति भेषजा क्षमा चरिष्यु ए-
 ककं भरतां अपं यत् रपः द्यौः पृथिवि क्षमा रपः मो' सु ते किं
 च न आममत् ॥ ९ ॥ सं द्रु इरय गां अनडाहं यः आ अवहत् उ-
 शीनराण्याः अनः भरतां अपं यत् रपः द्यौः पृथिवि क्षमा रपः
 मो' सु ते किं च न आममत् ॥ १० ॥ २३ ॥

॥ ६० ॥ आ जनं त्वेपऽसंहं माहीनानां उपऽस्तुतं अगन्म वि-
 भ्रंतः नमः ॥ १ ॥ असमातिं निऽतो गेनं त्वेपं निऽययिनं रथं भजे-
 ऽरयस्य सत्ऽपतिं ॥ २ ॥ यः जनान् महिपान्ऽइव अतिऽतस्यौ
 पवीरवान् उत अपवीरवान् युधा ॥ ३ ॥ यस्य इष्ट्वाकुः उपं वृते

अ० ८, अ० १, व० २६.] ॥ ३१४ ॥ [म० १०, अ० ५, सू० ६१.

रेवान्मराय्येधते । दिवीव पंच कृष्टयः ॥ ४ ॥ इंद्रं क्षत्रासमातिपुरे-
 यं प्रोष्ठेषु धारय । दिवीव सूर्यं हृष्टे ॥ ५ ॥ अगस्त्यस्य नद्यः सप्तौ यु-
 नक्षि रोहिता । पृथिव्यं क्रमीरभि विश्वान्वाजन्नराधसः ॥ ६ ॥ २४ ॥
 अयं मातायं पितायं जीवातुरागमत् । इदं तव प्रसर्पणं सुबंधवे-
 हि निरिहि ॥ ७ ॥ यथा युगं वरचया न ह्यंति धरुणाय कं । एवा दा-
 धार ते मनो जीवातवे न मृत्यवे ऽथो अरि एतातये ॥ ८ ॥ यथेयं
 पृथिवी मही द्वाधारे मान्वनस्पतीन् । एवा दाधार ते मनो जी-
 वातवे न मृत्यवे ऽथो अरि एतातये ॥ ९ ॥ यमादुहं वैवस्वतात्सु-
 बंधोर्मन आभरं । जीवातवे न मृत्यवे ऽथो अरि एतातये ॥ १० ॥
 न्यग्वातो ऽव वाति न्यक्तपति सूर्यः । नीचीनमृष्ट्या दुहे न्यग्भ-
 वतु ते रपः ॥ ११ ॥ अयं मे हस्तो भगवानयं मे भगवत्तरः । अयं
 मे विश्वभेषजो ऽयं शिवाभिर्मर्शनः ॥ १२ ॥ २५ ॥ ४ ॥

॥ ६१ ॥ १-२१ नाभाभेदिष्ठो मानयः ॥ पिथे देवाः ॥ विष्टु ॥

॥ ६१ ॥ इदमित्या रीदं गूर्तवंचा यस्त क्रत्वा शच्यामंतराजी ।
 क्राणा यदस्य पितरा मंहनेष्टाः पर्यत्पक्वे अहन्ना सप्त होतृन्
 ॥ १ ॥ स इहानाय दभ्याय चन्वज्यवानः सूरिदरमिमीत वेदि ।
 तूर्वयाणी गूर्तवंचस्तमः क्षोदो न रेत इतर्जति सिंचत्
 ॥ २ ॥ मनो न वेपु हवनेपु तिग्मं विषः शच्या यनुथो
 दर्वता । आ यः शयाभिस्तुविनृम्णो अस्याश्रीणीतादिशं
 गर्भस्ती ॥ ३ ॥ कृष्णा यद्रोषरुणीपु सीर्दद्विबो नपाताश्विना
 हुवे वां । वीतं मे यज्ञमा गंतं मे अन्नं चवन्यांसा नेपमस्मृ-
 तधू ॥ ४ ॥ प्रधिष्ट यस्य वीरकर्ममिष्टदनुष्ठितं नु नयो
 अपाहत् । पुनस्तदा बृहति यत्कृनाया दुहितुरा अनु-

अ० ८. अ० १. व० २६.] ॥ ३१४ ॥ [म० १०. अ० ५. सू० ६१.

रेवान्मरायी एधतेदिविऽइव पंचकृष्टयः॥४॥ इंद्रं द्यावा असमा-
तिपुरयऽप्रोष्ठेषु धारय दिविऽइव सूर्यं हृशे॥५॥ अगस्त्यस्य नत्-
ऽभ्यः सप्तीं युनद्धि रोहिता पणीन् नि अक्रमीः अभि विष्टान्
राजन् अराधसः॥६॥२४॥ अयं माता अयं पिता अयं जीवातुः
आ अगमत् इदं तव प्रऽसर्पणं मुऽबधो० आ इहि निः इहि॥७॥ य-
था युगं वरत्रया नह्यंति धरुणाय कं एव दाधार ते मनः जीवातवे
न मृत्यवे अथो० अरिष्टऽतातये॥८॥ यथा इयं पृथिवी मही दाधार
इमान् वनस्पतीन् एव दाधार ते मनः जीवातवे न मृत्यवे अथो०
अरिष्टऽतातये॥९॥ यमात् अहं वैवस्वतात् सुऽबधोः मनः आ
अभरं जीवातवे न मृत्यवे अथो० अरिष्टऽतातये॥१०॥ न्यक्वातः
अव वाति न्यक्तपतिसूर्यः नीचीनं अग्रा दुहे न्यक्भवतु ते रपः
॥११॥ अयं मे हस्तः भगऽवान् अयं मे भगवत्ऽतरः अयं मे वि-
श्वऽभैषजः अयं शिवऽअभिमर्शनः॥१२॥२५॥४॥

॥६१॥ इदं द्रव्या रौद्रं गूर्तऽवचाः बलं क्रत्वा शर्च्या अंतः आ-
जौ क्राणा यत् अस्य पितरां मंहनेऽस्थाः पपंत पक्थे अहंन् आ
सप्त होतृन्॥१॥ सः इत् दानाय दभ्याय बन्वन् चवानः सूर्यैः अ-
मिमीत वेदितूर्वयाणः गूर्तवचऽतमः द्योदः नरेतः इतःऽऊति
सिंचत्॥२॥ मनः न येपुं हवनेषु तिग्मं विषः शर्च्या वनुथः द्रव-
ता आ मः शर्याभिः तुविऽनुमणः अस्य अर्थीणीत आऽदिशं ग-
भस्ती॥३॥ कृष्णा यत् गोपुं अरुणीपुं सीदन् दिवः नपाता अश्वि-
न्ना ह्रुचे वां वीतं मे यज्ञं आ गतं मे अर्चं ववन्वांसा न इपं अस्मृ-
तऽधू०॥४॥ प्रथिष्ट यस्य वीरऽकर्म इणत् अनुऽस्थितं नु नयः
अप औहत् पुनः० तत् आ बृहति यत् कनायाः दुहितुः आः अनु-

भृतमनर्वा ॥ ५ ॥ २६ ॥ मध्या यत्कर्त्तव्यमभवद्भीके कामं कृ-
 खाने पितरि युवत्यां । मनानयेतो जहतुर्वियंता सानौ नि-
 पिक्तं सुकृतस्य योनौ ॥ ६ ॥ पिता यत्स्वां दुहितरमधि-
 प्कान्क्ष्मया रेतः संजग्मानो नि पिचत् । स्वाध्याऽजनयन्ब्रह्म
 देवा वास्तोष्पतिं घतपां निरतक्षन् ॥ ७ ॥ स ई वृषा न फेन-
 मस्यदाजौ स्मदा परेदपं दृभवेताः । सरम्पदा न दक्षि-
 णा परावृद्ध न ता नु मे पृथग्यो जगृभे ॥ ८ ॥ मधू न बहिः
 प्रजाया उपच्छिरसि न नम्र उप सोददूधः । सन्तितेध्मं
 सन्तितेत वाजं स धर्ता जज्ञे सहसा यवीयुत् ॥ ९ ॥ मधू कृता-
 याः सुखं नवग्या चृतं वदंत चृतयुक्तिमग्मन् । द्विवर्हसो
 य उप गोपमागुरदक्षिणासो अच्युता दुदुक्षन् ॥ १० ॥ २७ ॥
 मधू कृतायाः सुखं नवीयो राधो न रेतं चृतमिहुरण्यन् ।
 शुचि यज्ञे रेक्ख आयजंत सवदुयायाः परं उस्त्रियायाः ॥ ११ ॥
 पश्वा यत्पश्वा वियुता वुधंतेति ब्रवीति वक्तरी रराणः । व-
 सोर्वसृत्वा कारवोऽनेहा विश्वं विवेष्टि द्रविणमुप धु ॥ १२ ॥
 तदिन्वस्य परिपद्धानो अग्मन्पूरु सदंतो नार्पदं विभित्सन् ।
 वि शुष्णस्य संयथितमनर्वा विदत्पुरुप्रजातस्य गुहा यत्
 ॥ १३ ॥ भर्गो ह नामोत यस्य देवाः स्वर्णं ये विपधस्य निपेदुः ।
 अग्निर्ह नामोत जातवेदाः श्रुधी नो हीतर्चतस्य होता-
 भुक् ॥ १४ ॥ उत न्या मे रीडावचिमंता नासत्याविंद्र गूर्तये
 यज्ञं धी । मनुष्यदृक्त्तवर्हिषे रराणा मंदू हितप्रयसा विष्टु यज्य
 ॥ १५ ॥ २८ ॥ अयं स्तुतो राजा वंदि वेधा अपश्च विप्रस्तरति
 स्वसेतुः । स कथीवतं रेजयत्सो अग्निं नेमिं न चक्रमवतौ
 रपुदु ॥ १६ ॥ स द्विवधुर्वितरणो यरा सवधुं येनुमस्वं दुह-

ऽभृतं अन॒वो॥५॥२६॥ म॒ध्यां यत् कर्वे॑ अ॒भ॒वत् अ॒भी॒के॑ का॒र्म कृ॒-
 रा॒ने पि॒तरि॑ यु॒व॒त्यां म॒ना॒न॒क॒रेतः॑ ज॒ह॒तुः वि॒ऽय॒न्ता॑ सा॒नौ नि॒-
 ऽसि॒क्तं सु॒ऽकृत॑स्य॒यो॒नौ॥६॥ पि॒ता यत् स्वा॑ दु॒हित॑रं अ॒धि॒ऽस्कन्
 ष्म॒या रे॒तः सं॒ऽज॒ग्मा॒नः नि सि॑च॒त् सु॒ऽआ॒थ्यः अ॒ज॒न॒यन्॑ व॒स्य
 दे॒वाः वा॒स्तोः प॒तिं य॒त॒ऽपां॑ निः अ॒त॒द्यान्॥७॥ सः ई॒वृ॒षा न॑ फे॒र्न
 अ॒स्य॒त् आ॒जौ स्म॒त् आ॒ परा॑ ऐ॒त् अ॒पं दु॒भ॒ऽचे॒ताः स॑र॒त् प॒दा न॑
 द॒क्षि॒णा॒ प्रा॒ऽवृ॒क् न॒ताः नु॒ मे पृ॒ण॒न्यः ज॒गृ॒भ्रे॥८॥ म॒ष्टु न॑ व॒हिः
 प्र॒ऽजा॒याः उ॒प॒ष्टिः अ॒ग्निं न॑ न॒यः उ॒प॒ सी॒द॒त् ऊ॒धः स॒नि॒ता इ॒ध्मं
 स॒नि॒ता उ॒त वा॒जै॑ सः ध॒र्ता ज॒ज्ञे स॑ह॒सा य॒वि॒ऽयु॒त्॥९॥ म॒ष्टु क॒ना॒-
 याः स॒ख्यं न॑ व॒ऽग्वाः ऋ॒तं व॑द॒तः ऋ॒त॒ऽयु॒क्तिं अ॒ग्म॒न् हि॒ऽव॑र्ह॒सः
 ये उ॒प॒ गो॒मं आ॒ अ॒गुः अ॒द॒क्षि॒णा॒सः अ॒र्चु॒ता दु॒ध॒द्यान्॥१०॥२७॥
 म॒ष्टु क॒ना॒याः स॒ख्यं न॑ वी॒यः रा॒धः न॑ रे॒तः ऋ॒तं इ॒त् तुर॑य॒यन्॑ शु॒चिं
 यत् ते॒ रे॒क॒णः आ॒ अ॒य॒ज॒न्त॑ स॒वः ऽदु॒घा॒याः प॒यः उ॒सि॒या॒याः॥११॥
 प॒श्वा यत् प॒श्वा वि॒ऽयु॒ता यु॒ध॒न्त॑ इ॒ति व॒वी॒ति व॒क्त॑रि॒ ररा॑णः व॒सोः
 व॒सु॒ऽत्वा का॒र॒वः अ॒ने॒हा वि॒श्वं वि॒वे॒ष्टि द्र॒वि॒णं उ॒प॒ क्षु॥१२॥ तत्
 इ॒त् नु॒ अ॒स्य॒ प॒रि॒ऽस॒द्या॒नः अ॒ग्म॒न् पुरु॑ स॒द॒तः ना॒र्से॒दं वि॒भित्ति॑न्
 वि॒ श्रु॒ष्य॑स्य सं॒ऽय॒पि॒तं अ॒न॒वौ वि॒द॒त् पुरु॑ऽप्र॒जा॒त॑स्य॒ गु॒हो यत्
 ॥१३॥ भ॒र्गः ह॒ नाम॑ उ॒त य॒स्य॑ दे॒वाः स्वः॑ न॒ ये चि॒ऽस॒ध॒स्ये॑ नि॒ऽसे॒दुः
 अ॒ग्निः ह॒ नाम॑ उ॒त जा॒त॒ऽवे॒दाः श्रु॒धि॒नः॑ हो॒तः ऋ॒त॑स्य॒ हो॒ता अ॒-
 ध्रु॒क्॥१४॥ उ॒त॒ त्या॒ मे रौ॒द्रि॑ अ॒र्चि॒ऽम॒न्ता॑ ना॒स॒न्त्यौ इ॒ंद्र॒ गूर्त॑र्ये॒ य-
 ज॑थ्ये म॒नु॒ष्य॒त् वृ॒क्त॒ऽव॑र्हि॒ये ररा॑णा म॒न्दू॒ हित॑ऽप्र॒य॒सा वि॒क्षु॒ य॒जू॒
 ॥१५॥२८॥ अ॒यं स्तु॒तः रा॒जा व॑दि॒ वे॒धाः अ॒पः च॒ वि॒प्रः त॒र॒ति
 स्व॑ऽसे॒तुः सः क॒क्षी॒र्व॑न्त॒ रे॒ज॒य॒त् सः अ॒ग्निं ने॒मिं न॑ च॒क्रं अ॒र्व॑न्तः र॒-
 घु॒ऽदु॥१६॥ सः द्वि॒ऽव॒पुं॒ चै॒त॒र॒णः य॒ष्टा स॒वः ऽपुं॒ धे॒नुं अ॒स्व॑ दु॒ह-

॥ सं यन्मिवावरुणा वृज उक्थैर्ज्यैर्भिर्यमणं वरुथैः ॥ १७ ॥
तद्धुः सूरिर्दिवि ते धियंधा नाभानेदिष्ठो रपति प्र वेनन् । सा
नो नाभिः परमास्य वा घाहं तत्पश्चा कतिपयश्चिदास ॥ १८ ॥ इयं
मे नाभिरिह मे सधस्यमिमे मे देवा अयमस्मि सर्वः । द्विजा अहं
प्रथमजा चतस्येदं धेनुरदुह्ज्जायमाना ॥ १९ ॥ अधासु मंद्रो अ-
रतिर्विभावावं स्यति द्विवर्तनिर्वनेपाद । ऊर्ध्वा यच्छ्रेणिर्न शि-
शुर्दन्वच्छू स्थिरं शैवृधं सूत माता ॥ २० ॥ २१ ॥ अधा गाव उपमातिं
कनाया अन्तु श्वातस्य कस्य चित्परंयुः । श्रुधि त्वं सुद्रविणो नृत्वं
याळाश्वघ्नस्य वावृधे सूनृताभिः ॥ २१ ॥ अध त्वमिन्द्र विद्य १ स्मा-
न्महो राये नृपते वज्रबाहुः । रक्षा च नो मघोनः पाहि सूरिन-
नेहसस्ते हरिवो अभिष्टौ ॥ २२ ॥ अध यद्राजाना गविष्टौ सरत्स-
रण्युः कारवे जरण्युः । विप्र प्रेष्ठः स होषां बभूव परा च वक्षदुत
पपेदेनान् ॥ २३ ॥ अधा न्वस्य जनांस्य पुष्टौ वृष्या रेभंत ईमहे तद्रू-
नु । सरण्युरस्य सूनुरश्चो विप्रश्चासि श्रयंसश्च साती ॥ २४ ॥ सु-
वीर्येदि सख्यायास्मे शर्धाय स्तोमं जुजुषे नमस्वान् । विश्वव-
यस्मिन्ना गिरः समीचीः पूर्वीवं गातुर्दाशंसूनृतायि ॥ २५ ॥ स
गृणानो अद्भिर्देववानिति सूचंपुर्नमसा सूक्तैः । वर्धदुक्थैर्वचो-
भिरा हि नूनं प्यध्वंति पयंस उस्त्रियायाः ॥ २६ ॥ त ऊपुणो महो
यजत्रा भूत देवास ऊतये सजोषाः । ये व १५ ॥ त ऊपुणो महो
ये स्या निचेतारो अमूराः ॥ २७ ॥ ३० ॥ ॥

॥ ६२ ॥ १-११ नाभानेदिष्ठो मानसः ॥ १-६ विष्टे देवा चीं ।

८-११ मायर्देवानसुतिः ॥ १-४ शगती । ५ ६-९ चनुष्टुप् गिरसो वा । ७ विष्टे देवा ।
१० गायत्री । ११ विष्टुप् ॥

॥ ६२ ॥ ये यज्ञेन दधिण्या समक्ता इंद्रस्व

प्रसुख्यममृततृमा-

धियं सं यत् मिचावरुणा वृजे उक्थैः ज्येष्ठैभिः अर्यमणं वरुथैः
 ॥१७॥ तत्तु वंधुः सूरिः दिवि ते धियं ऽधाः नाभानेदिष्ठः रपति
 प्रवेनन् सानः नाभिः परमा अस्य वा घ अहं तत् पश्चा कतिथः
 चित् आस ॥१८॥ इयं मे नाभिः इह मे सध ऽस्य इमे मे देवाः अयं
 अस्मि सर्वैः द्विऽजाः अहं प्रथमऽजाः ऋतस्य इदं धेनुः अदुहत्
 जायमाना ॥१९॥ अथ आसु मद्रः अरतिः विभाऽवा एव स्यति
 द्विऽवर्तनिः वनेपाद ऊर्ध्वा यत् श्रेणिः न शिष्टुः दन् मद्यु स्थिरं
 शेऽवृधं सूत माता ॥२०॥ २१॥ अथ गावः उर्यऽमातिं कृनायाः
 अनु श्वान्तस्य कस्य चित् परा ईयुः शुधित्वं सुऽदृविणः नः त्वं याद
 आश्वऽमस्य ववृधे सूनृताभिः ॥२१॥ अथ त्वं इंद्र विद्धि अस्मान्
 महः राये नृऽपते वर्जऽबाहुः रक्ष च नः मधीनः पाहि सूरिन
 अनेहसः ते हरिऽवः अभिष्टौ ॥२२॥ अथ यत् राजाना गोऽईष्टो
 सरत् सरण्युः कारवै जरण्युः विप्रः प्रेष्टः सः हि एषां वभूव परां
 च वक्षत् उत पर्यत् एनान् ॥२३॥ अथ नु अस्य जेन्यस्य पुष्टौ वृथा
 रेभतः ईमहे तत् ऊं नु सरण्युः अस्य सूनुः अश्वः विप्रः च अस्ति
 श्रवसः च सातौ ॥२४॥ युवोः यदि सख्याय अस्मे शधीय स्तोमं
 जुजुषे नमस्वान् विश्वं यस्मिन् आ गिरः संऽईचीः पूर्वीऽइव
 गातुः दाशत् सूनृतयि ॥२५॥ सः गृणानः अतऽभिः देवऽवान्
 इति सुऽवंधुः नमसा सुऽउक्तैः वर्धत् उक्थैः वचऽभिः आ हि
 नूनं वि अध्वा एति पर्यसः उसियायाः ॥२६॥ ते ऊं सु नः महः
 यजचाः भूत देवासः ऊतये सऽजोषाः ये वाजान् अनयत वि-
 ऽयंतः ये स्थ निऽचेतारः अमूराः ॥२७॥ ३०॥ १॥

न॒श। तेभ्यो॑ भ॒द्रमंगिर॑सो वो अस्तु॒ प्रति॑ गृ॒णीत॒ मान॒वं सु॑मेध-
सः॥१॥ य उ॒दाज॑न्पि॒तरौ गो॒मयं॑ वस्वृ॒तेनाभि॑दन्परि॒वत्सरे॑ व-
लं। दी॒र्घायु॑त्वमंगिर॑सो वो अस्तु॒ प्रति॑ गृ॒णीत॒ मान॒वं सु॑मेध-
सः॥२॥ य च॒त॒तेन॒ सूर्य॑मारो॒हयन्॑ दि॒व्यप्र॑थयन्पृ॒थिवीं॑ मा॒तरं॒ वि।
सुप्र॒जास्त्वमंगिर॑सो वो अस्तु॒ प्रति॑ गृ॒णीत॒ मान॒वं सु॑मेधसः॥३॥
अ॒यं नाभा॑ वदति व॒ल्गु वो॑ गृ॒हे दे॒वपु॒त्रा च॒पय॑स्तच्छृ॒णोत॒न। सु-
ग्र॒हण्य॑मंगिर॑सो वो अस्तु॒ प्रति॑ गृ॒णीत॒ मान॒वं सु॑मेधसः॥४॥
वि॒रूपा॑स इ॒हप॑यस्त इ॒क्ष्मीर॑वेषसः। ते अंगि॑रसः सून॒वस्ते अ॒ग्नेः
परि॑ जज्ञिरे॥५॥१॥ ये अ॒ग्नेः परि॑ जज्ञिरे वि॒रूपा॑सो दि॒वस्प॑रि।
न॒व॒ग्वो नु॑ द॒श॒ग्वो अंगि॑रस्तमः स॒र्वा दे॒वेषु॑ म॒हते॑॥६॥ इ॒द्रेण॑
यु॒जा निः॑ सृ॒जंत॒ वा॒घतो॑ व्र॒जं गो॒म॒तम॑श्चि॒नं। स॒हस्रं॑ मे द॒दतो॑
अ॒ष्टक॑र्ण्य॒ः श्रवो॑ दे॒वेषु॑ व्र॒त॥७॥ प्र नू॒नं जा॑यताम॒यं मनु॑स्तो-
क॒मेव॑ रोह॒तु। यः स॒हस्रं॑ श॒ता॒र्षं स॒द्यो दा॑नाय॒ म॒हते॑॥८॥ न तम॑-
श्नोति॒ कश्चन॑ दि॒व इ॒व सा॒न्वा॒रम॑। सा॒व॒र्यस्य॑ दक्षि॒णा वि॑
सिं॒धुरि॑व प॒प्रये॑॥९॥ उ॒त दा॑सा प॒रि॒विपे॑ स्महि॒ष्टी गो॑प॒रीण-
सा। यदु॑स्तु॒र्वर्षं॑ माम॒हे॥१०॥ स॒हस्र॑दा या॒म॒णी॒र्मा रि॑प॒न्मनुः॑
सूर्ये॑णास्य॒ यत॑मानि॒तु दक्षि॑णा। सा॒व॒र्येर्दे॒वाः प्र ति॑र॒त्वायु॑र्य-
स्मि॒न्न॒ध्याता॑ अ॒स॒नाम॒ वाजं॑॥११॥२॥

॥ ६३ ॥ १-१७ गयः प्रातः ॥ १-१८, १७ विष्टे देवाः ॥ १५, १६ यस्या ससिः ॥ १-१८ जगती ।
१५ जगती विष्टा ॥ १६, १७ विष्टु ॥

॥ ६३ ॥ प॒रा॒वतो॑ ये दि॒धि॒पंत॑ आ॒यं मनु॑प्री॒तासो॑ जनि॒मा
वि॒वस्व॑तः। य॒याते॑र्यं न॒हु॒यस्य॑ व॒हि॒षि दे॒वा आ॑स॒न्ते ते॒ अ॒धि॒घ्न-
यंतु॑ नः॥१॥ वि॒ष्टा हि॒ वो नम॑स्या॒नि व॑द्या॒ नामा॑नि दे॒वा उ॒त
य॒ज्ञिया॑नि वः। ये स्य जा॒ता अ॒दि॒तेर॒द्वास्प॑रि॒ ये पृ॑थि॒व्यास्ते॑

आ॒न॒श॒ तेभ्यः॑ भ॒द्रं अ॒ङ्गि॒र॒सः॒ वः॒ अ॒स्तु॒ प्र॒ति॒ गृ॒भ्णी॒त॒ मा॒न॒वं सु॒ऽमे॒ध॒सः॑ ॥ १ ॥ ये उ॒त्॒ऽआ॒ज॑न् पि॒तरः॑ गो॒ऽम॒यं व॒सुं च॒तेन॑ अ॒भि॒दन्
प॒रि॒वा॒स॒रे व॒लं दी॒र्घा॒यु॒ज्ज्वं अ॒ङ्गि॒र॒सः॒ वः॒ अ॒स्तु॒ प्र॒ति॒ गृ॒भ्णी॒त॒ मा॒न॒वं सु॒ऽमे॒ध॒सः॑ ॥ २ ॥ ये च॒तेन॑ सू॒र्यं आ॒ अ॒रो॒ह॒यन् दि॒वि अ॒प्र॒थ॒मन्
पृ॒थि॒वीं मा॒तरं॑ वि सु॒प्र॒जाः॒ऽत्वं अ॒ङ्गि॒र॒सः॒ वः॒ अ॒स्तु॒ प्र॒ति॒ गृ॒भ्णी॒त॒ मा॒न॒वं सु॒ऽमे॒ध॒सः॑ ॥ ३ ॥ अ॒यं ना॒भा व॒दति॑ य॒त्न॒गु वः॑ गृ॒हे दे॒व॒ऽमु॒चाः॑
च॒प॒यः॒ तत् गृ॒णो॒त॒न॒ सु॒ऽघ॒स्त्र॒ण्यं अ॒ङ्गि॒र॒सः॒ वः॒ अ॒स्तु॒ प्र॒ति॒ गृ॒भ्णी॒त॒ मा॒न॒वं सु॒ऽमे॒ध॒सः॑ ॥ ४ ॥ वि॒ऽरू॒पा॒सः॒ इत् च॒प॒यः॒ ते इत्
रा॒भीर॑ऽवै॒प॒सः॒ ते अ॒ङ्गि॒र॒सः॒ सू॒न॒वः॒ ते अ॒ग्नेः॒ प॒रि॒ ज॒ज्ञिरे॑ ॥ ५ ॥ १ ॥ ये अ॒ग्नेः॒ प॒रि॒ ज॒ज्ञिरे॑ वि॒ऽरू॒पा॒सः॒ दि॒वः॒ प॒रि॒ न॒व॒ऽग्वः॒ नु द॒र्श॑ऽग्वः
अ॒ङ्गि॒रः॒ऽत॒मः॒ स॒चा दे॒वेषु॑ म॒ह॒ते ॥ ६ ॥ इ॒द्रेण॑ यु॒जा निः॑ सृ॒ज॒न्त॒ वा॒घ॒तः॒ व्र॒जं गो॒ऽम॑न्तं अ॒श्वि॒र्न स॒ह॒स्रं मे॒ द॒द॒तः॒ अ॒ए॒ऽक॒र्ण्यः॒ अ॒वः॒ दे॒वेषु॑ अ॒क्र॒त॒ ॥ ७ ॥ म॒ नूनं॑ जा॒य॒तां अ॒यं म॒नुः॒ तो॒क्त्र॑ऽइ॒व रो॒ह॒तु॒ यः॒ स॒ह॒स्रं श॒त॑ऽअ॒श्वं स॒द्यः॒ दा॒नाय॑ म॒ह॒ते ॥ ८ ॥ न तं॑ अ॒घ्नो॒ति॒ कः॒ च॒न॒ दि॒वः॒ऽइ॒व सा॒नुं आ॒ऽर॒भं सा॒व॒र्ण्य॒स्य दक्षि॑णा वि॒ सि॒न्धुः॒ऽइ॒व प॒प्र॒थे ॥ ९ ॥ उ॒त दा॒सा प॒रि॑ऽवि॒षे॒ स्मत्॑ऽदि॒ष्टी॒ गो॒ऽप॒री॒ण॒सा य॒दुः॒तु॒र्वः॒ च म॒म॒हे ॥ १० ॥ स॒ह॒स्र॑ऽदाः॒ या॒म॒ऽनीः॒ मा रि॒प॒त् म॒नुः॒ सू॒र्येण॑
अ॒स्य॒ य॒त॑मा॒ना ए॒तु दक्षि॑णा सा॒व॒र्णेः॒ दे॒वाः॒ म॒ ति॒र॒न्तु॑ आ॒युः॒ य॒स्मिन् अ॒र्था॒ताः॒ अ॒स॒ना॒म वा॒जं ॥ ११ ॥ २ ॥

॥ ६३ ॥ प॒रा॒ऽव॒तः॒ ये दि॒धि॒प॒ते आ॒र्यं॑ म॒नु॑ऽप्री॒ता॒सः॒ ज॒नि॒म॒ वि॒व॒स्व॒न्तः॒ य॒या॒ते॒ ये न॒हु॒र्य॒स्य व॒हि॒र्षि॒ दे॒वाः॒ आ॒सी॒ते॒ ते अ॒र्धि॒व्रु॒व॒न्तु॑ नः ॥ १ ॥ वि॒श्वा हि॒ वः॒ न॒म॒स्या॒नि व॒द्या॒ ना॒मा॒नि॒ दे॒वाः॒ उ॒त॒ य॒ज्ञि॒या॒नि वः॒ ये स्य॑ जा॒ताः॒ अ॒दि॒ते॒ अ॒त॑ऽभ्यः प॒रि॒ मे पृ॒थि॒व्याः॒ ते

मं इह श्रुता हवँ ॥ २ ॥ येभ्यो माता मधुमत्पिबन्ते पयः पी-
यूषं द्यौरदितिरद्विवर्हाः । उक्थशुष्मान्वृषभरान्स्वप्नसुप्ता
आदित्याँ अन्तुं मदा स्वस्तये ॥ ३ ॥ नृचक्षसो अनिमिपन्तो
अर्हणा बृहदेवांसो अमृतत्वमानशुः । ज्योतीरथा अहिमा-
या अनागसो दिवो वर्ष्माणं वसते स्वस्तये ॥ ४ ॥ सम्राजो
ये सुवृषो यज्ञमाययुरपरिहृता दधिरे दिवि क्षयं । ताँ आ
विवासु नमसा सुवृक्तिभिर्महो आदित्याँ अदितिं स्वस्तये
॥ ५ ॥ ३ ॥ को वः स्तोमं राधति यं जुजोषथ विश्वे देवासो
मनुषो यति षनं । को वोऽध्वरं तुविजाता अरं करद्यी नः
पर्यदत्यंहः स्वस्तये ॥ ६ ॥ येभ्यो होचाँ प्रथमामायेजे मनुः
समिद्धाग्निर्मनसा सप्त होतृभिः । त आदित्या अमयं शर्म
यच्छत सुगा नः कर्त सुपथा स्वस्तये ॥ ७ ॥ य ईश्वरि भुव-
नस्य प्रचेतसो विश्वस्य स्यातुर्जगतश्च मन्तवः । ते नः कृता-
दकृतादेनसस्पर्शद्या देवासः पिपृता स्वस्तये ॥ ८ ॥ भरेष्विदं
सुहवँ हवामहेऽहोमुचँ सुकृतं दैव्यं जनैः । अग्निं मिचं वरुणं
सातये भगं द्यावापृथिवी मरुतः स्वस्तये ॥ ९ ॥ सुचामाणं
पृथिवीं द्यामनेहसँ सुशर्माणमदितिं सुप्रणीतिं । देवीं नावँ
स्वरिवामनागसमस्रवन्तीमा स्हेमा स्वस्तये ॥ १० ॥ ४ ॥ विश्वे
यजथा अधि वोचतोतये चायध्वं नो दुरेवाया अभिहृतः ।
सत्यया वो देवहूत्या हुवेम श्रुततो देवा अवसे स्वस्तये
॥ ११ ॥ अपामीवामप विश्वामनाहुतिमपारांतिं दुर्विदचाम-
घायतः । अरे देवा द्वेपो अस्मद्युयोतनोरु गुः शर्म यच्छता
स्वस्तये ॥ १२ ॥ अरिष्टः स मर्तो विश्व एधते प्र प्रजाभिर्जायते
धर्मेणस्परि । यमादित्यासो नयथा सुनीतिभिरति विश्वानि

मे इह धृत हवै ॥२॥ येभ्यः माता मधुऽमत् पिबन्ते पयः पीयूषं
 द्यौः अदितिः अद्रिऽवर्हाः उक्थऽणुष्मान् वृषऽभ्रान् सुऽअ-
 मंसः तान् आदित्यान् अनु मद् स्वस्तये ॥३॥ नृऽचक्षसः अग्नि-
 ऽमिपंतः अर्हेणा बृहत् देवासः अमृतऽत्वं आनुषुः ज्योतिःऽर-
 थाः अहिऽमायाः अनागसः दिवः वर्ष्माखं वसते स्वस्तये ॥४॥
 संऽराजः ये सुऽवृधः यज्ञं आऽययुः अपरिऽहृताः दुधिरे दिवि
 क्षयं तान् आ विवास् नमसा सुवृक्षिऽभिः महः आदित्यान् अ-
 दितिं स्वस्तये ॥५॥३॥ कः वः स्तोमं राधति यं जुजोषथ विष्वे दे-
 वास् मनुष्यः यति स्थनं कः वः अध्वरं तु विऽजाताः अरं करत् यः
 नः परित् अति अंहः स्वस्तये ॥६॥ येभ्यः होवां प्रथमां आऽयेजे
 मनुः समिद्धऽअग्निः मनसा सप्त होतृऽभिः ते आदित्याः अभयं
 शमं यच्छत सुऽगा नः कर्तुं सुऽपथा स्वस्तये ॥७॥ ये ईशिरे भुव-
 नस्य प्रऽर्चेतसः विश्वस्य स्थातुः जगतः च मंतवः ते नः कृतात्
 अकृतात् एनसः परि अद्य देवासः पिपृत स्वस्तये ॥८॥ भरेषु इंद्रं
 सुऽहवै हुवामहे अंहःऽमुर्वं सुऽकृतं दैव्यं जनं अग्निं मित्रं वरुणं
 सातये भर्गं द्यावापृथिवीं मरुतः स्वस्तये ॥९॥ सुऽचामाणं पृ-
 थिवीं द्यां अनेहसं सुऽशर्माणं अदितिं सुऽप्रनीतिं दैवीं नावं सु-
 ऽअरिचां अनागसं असंवन्तीं आ रुहेम् स्वस्तये ॥१०॥४॥ विष्वे
 यजवाः अग्निं वोचत ऊतये वायध्वं नः दुःऽएवायाः अभिऽहुतः
 सत्यया वः देवऽहूत्या हुवेम् ऋषतः देवाः अवसे स्वस्तये ॥११॥
 अपं अमीवां अपं विश्वां अनाहुतिं अपं अरातिं दुःऽविदवां
 अयऽयतः अरे देवाः द्वेपः अस्मत् युयोतन् उरु नः शमं यच्छत
 स्वस्तये ॥१२॥ अरिष्टः सः मर्तः विश्वः एधते म प्रऽजाभिः जायते
 धर्मेणः परि यं आदित्यास् नयथ सुनीतिऽभिः अति विश्वानि

दुरिता स्वस्तये ॥ १३ ॥ यं देवा सोऽवणं वाजं सातौ यं शूरं साता म-
स्तो हिते धने । प्रातः यो वाणं रथं मिन्द्रं सानुसिमरिण्यं तमा रुहेमा
स्वस्तये ॥ १४ ॥ स्वस्ति नः पथ्यासु धन्वंसु स्वस्त्य १ सु वृजने स्वर्व-
ति । स्वस्ति नः पुत्रकृत्रेण योनिं पु स्वस्ति राये मस्तो दधातन
॥ १५ ॥ स्वस्तिरिद्धि प्रपथे श्रेष्ठारैकण्यं स्वस्त्यभि या वाममेति । सा
नो अमा सो अरणे नि पातु स्वावेशं भवतु देवगोपा ॥ १६ ॥ एवा
प्रतेः सूनुर्यो वृषटो विश्वं आदित्या अदिते मनीषी । ईशाना-
सो नरो अमर्त्येनास्तां वि जनो दिव्यो गर्येन ॥ १७ ॥ ५ ॥

॥ ६४ ॥ १-१७ गद्यः प्रकृतः । विषये देवाः । १-१६ १३-१५ प्रकृती । १६, १६, १७ विदुषः ॥

॥ ६४ ॥ कथा देवानां कतमस्य यामनि सुमंतु नामं शृण्वतां
मंनामहे । को मृच्छति कतमो नो मयं स्फुरत्कतम उती अभा
वयतंति ॥ १ ॥ अतुयंति अतवो दत्सु धीतयो वेनंति वेनाः
पतयंत्या दिशः । न मंदिता विद्यते अन्य एभ्यो देवेषु ने
शपि कामा अयंसत ॥ २ ॥ नरो या शंसं पृषणमगोऽयमग्निं
देवेदमभ्यंयमे गिरा । मृगमासा चंद्रममा यमं दिवि चितं
चातमुपसंमकुमश्विना ॥ ३ ॥ कथा क्विस्नुवीरयान्कया गिरा
बृहस्पतिं वायुपते सुवृक्तिभिः । अत्र एकपात्सु हव्येभिघां क-
भिरहिः शृणोतु युधोऽह्योमनि ॥ ४ ॥ दशस्य यादिते
जन्मनि प्रते राजाना मिचायकृणा विचामसि । अतुंतपं-
पाः पुरुर्यो अयमा ममहोता विपुंरूपेषु जन्मसु ॥ ५ ॥ ६ ॥
ते नो अयतो हयनश्रुतो हव्यं विश्वं शृणोतु याजिनो मि-
तद्वयः । महस्रमा मेपमाताचिव त्मना महो ये धनं ममियेषु
जभिर ॥ ६ ॥ प्र यो वायुं रपयुजं पुरपिं स्तोमः पृणुधं म-

दुः५इता स्वस्तये ॥१३॥ यं देवासुः अर्वथ वाजं५सातौ यं शूर-
 ५साता मरुतः हिते धर्मे प्रातः५यावानं रथं इंद्र सानुसिं अरिष्यंतं
 आ रुहेम स्वस्तये ॥१४॥ स्वस्ति नः पथ्यासु धन्वं५सु स्वस्ति अप-
 ५सु वृजने स्वः५वति स्वस्ति नः पुत्र५कृषेयु योनिषु स्वस्ति राये
 मरुतः दुधातन ॥१५॥ स्वस्तिः इत् हि प्र५पथे श्रेष्ठारेकणस्वती
 अभि या वामं एतिं सानुः अमा सो अरणे नि पातु सु५आवेशा
 भवतु देव५गोपा ॥१६॥ एव स्रतेः सूनुः अवीवृधत् वः विश्वे आ-
 दित्याः अदिते मनीषी ईशानासः नरः अमर्त्येन अस्तां वि जनः
 दिव्यः गर्येन ॥१७॥ ५॥

॥६४॥ कथा देवानां कृतमस्य यामनि सु५मर्तुं नाम नृपुत्रतां
 मनामहे कः मृळाति कृतमः नः मयः कर्तु कृतमः कृती अभि
 आ ववर्तति ॥१॥ ऋतु५यंति ऋतवः हत५सु धीतयः वेनंति वे-
 नाः पतयंति आ दिशः न मर्दिता विद्यते अन्यः एभ्यः देवेषु मे
 अधि कामाः अयंसत ॥२॥ नराशंसं वा पूषणं अगोहं अभि देव-
 ५इंद्रं अभि अर्चसे गिरा सूर्यामासा चद्रमसा यमं दिवि चितं
 वातं उपसं अक्षु अश्विना ॥३॥ कथा कविः तुवि५रवान् कया
 गिरा बृहस्पतिः ववृधते सुवृक्ति५भिः अजः एक५पात् सु५हवै-
 भिः ऋक्५भिः अहिः नृणो तु बुध्नः हवीमनि ॥४॥ दद्यास्य वा
 अदिते जन्मनि व्रते राजाना मिचावरुणा आ विवाससि अतू-
 तं५पथाः पुरु५रथः अर्यमा सप्र५होता विषु५रूपेषु जन्म५सु
 ॥५॥ ६॥ ते नः अर्यंतः हवन्५श्रुतः हवै विश्वे नृपुत्रं वाजिनः
 मित५द्रवः सहस्र५साः मेधसातौ५इव त्मना मूहः ये धर्मं सं५इ-
 धेयुं जश्चिरे ॥६॥ प्र वः वायुं रथ५युजं पुरं५धिं स्तोमेः कृणुष्वं स-

ख्याय पूषणं । ते हि देवस्य सवितुः सर्वोमनि ऋतुं सचते
सचितः सचेतसः ॥ ७ ॥ चिः सप्र सप्ता नद्यो महीरपो वन-
स्पतीन्पर्वतां अग्रिमूतये । कृशानुमस्तृन्तिर्य सधस्य आ रुद्रं
रुद्रेषु रुद्रियं हवामहे ॥ ८ ॥ सरस्वती सरयुः सिंधुरूर्मिर्मिमहो
महीरवसा यंतु वक्षणीः । देवीरापो मातरः सूदयित्वो घृत-
वत्पयो मधुमन्नो अर्चत ॥ ९ ॥ उत माता बृहद्दिवा शृणोतु
नस्त्वष्टा देवेभिर्जनिभिः पिता वचः । ऋभुक्षा वाजो रथ-
स्पतिर्भगो रत्नः शंसः शशमानस्य पातु नः ॥ १० ॥ ७ ॥ रत्नः
संहृष्टौ पितुर्मा इव क्षयो भद्रा रुद्राणां मरुतामुपस्तुतिः ।
गोभिः प्याम यशसो जनेष्ठा सदा देवास्त इळ्या सचेमहि
॥ ११ ॥ यां मे धियं मरुत इन्द्र देवा अर्ददात वरुण सिच यूयं ।
तां पीपयत् पयंसेव धेनुं कुविज्जिरो अधि रथे बहाथ ॥ १२ ॥
कुविदंग प्रति यथा चिदस्य नः सजात्यस्य मरुतो बुबोधय ।
नाभा यचं प्रथमं संनसांमहे तचं जामित्वमदितिर्दधातु
॥ १३ ॥ ते हि द्यावापृथिवी मातरां मही देवी अन्नं न
यज्ञिये इतः । उभे विभृत उभयं भरीमभिः पुच्छे रतांसि पितु-
भिश्च सिंचतः ॥ १४ ॥ वि पा होषा विश्वमश्नोति वार्ये वृ-
स्पतिरुर्मतिः पनीयसी । यावा यचं मधुपुदुच्यते बृहदवी-
शंत मतिभिर्मनीषिणः ॥ १५ ॥ एवा क्विस्तुवीरवां ऋतु-
द्रविणस्युद्रविणसश्चकानः । उक्थेभिरचं मतिभिश्च विप्र-
ऽपीपयद्भयो दिव्यानि जन्म ॥ १६ ॥ एवा अतेः सूनुरवीवृष-
विश्वं आदित्या अदिते मनीषी । इशानासो नरो अमर्त्यना-
स्तावि जनो दिव्यो गयेन ॥ १७ ॥ ८ ॥

ख्यायं पूषणं ते हि देवस्य सवितुः सवीमनि ऋतुं सचंते सऽचितः
सऽचेतसः ॥ ७ ॥ विः सप्त सप्ताः नद्यः महीः अपः वनस्पतीन्
पर्वतान् अप्रिं ऊतये कृशान् अमृतं तिथ्यं सधस्ये आ रुद्रं रुद्रेषु
रुद्रियं हवामहे ॥ ८ ॥ सरस्वती सरयुः सिंधुः ऊर्मिऽभिः महः महीः
अवसा आ यंतु वक्षणीः देवीः आपः मातरः सूदयित्वं घृतऽवन्त
पयः मधुऽमत् नः अर्चत ॥ ९ ॥ उत माता बृहत् ऽदिवा षृणोतु नः
त्वष्टा देवेभिः जनिऽभिः पिता वचः षुभुक्षाः वाजः रथः पतिः
भगः रत्नः शंसः शशमानस्य पातु नः ॥ १० ॥ ७ ॥ रत्नः संऽदृष्टौ
पितृमान् ऽइव क्षयः भद्रा रुद्राणां मरुतां उपऽस्तुतिः गोभिः
स्याम यशसः जनेषु आ सदा देवासः इत्थं या सचेमहि ॥ ११ ॥ यां
मे धियं मरुतः इन्द्र देवाः अर्ददात वरुण मित्र यूयं तां पीपयत प-
यसा ऽइव धेनुं कुवित् गिरः अधि रथे वहाय ॥ १२ ॥ कुवित् अंग
प्रति यथा चित् अस्य नः सऽजात्यस्य मरुतः बुबोधय नाभां यत्र
प्रथमं संऽनसामहे तत्र जामिऽत्वं अर्दतिः दुधातु नः ॥ १३ ॥ ते
हि द्यावापृथिवी मातरा मही देवी देवान् जन्मना यक्षिये इ-
शः उभे विभृतः उभयं भरीमऽभिः पुरुरेतांसि पितृऽभिः च सिं-
वाः ॥ १४ ॥ विसा होत्रा विश्वे अश्रोति वार्यं बृहस्पतिः अरमतिः
गिरीयसी यावा यत्र मधुऽसुत् उच्यते बृहत् अर्धवशन्त मति-
भिः मनीषिणः ॥ १५ ॥ एव कविः तुविऽरवान् षृत् ऽज्ञाः दृ-
क्ष्यस्युः द्रविणसः चकानः उक्थेभिः अत्र मतिऽभिः च विप्रः
र्षीपयत् गर्यः दिव्यानि जन्म ॥ १६ ॥ एव स्रते सूनुः अवीवृधत्
वः विश्वे आदित्याः अर्दिते मनीषी ईशानासः नरः अमार्थेन अ-
स्तां वि जनः दिव्यः गर्येन ॥ १७ ॥ ८ ॥

॥ ६५ ॥ १-५५ वसुक्तो वासुक्तः ॥ पित्र्ये देवाः ॥ १-५५ जगती । १५ विष्णुप ॥

॥ ६५ ॥ अग्निरिन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा वायुः पूषा सरस्वती
सजोपसः । आदित्या विष्णुर्मरुतः स्वर्बृहत्सोमो रुद्रो अदितिर्ब्र-
ह्मणस्पतिः ॥ १ ॥ इन्द्राग्नी बृहत्वेषु सत्पती मिथो हिंन्वाना
तन्वाऽसमोकसा । अंतरिक्षं मद्या पंपुरोजंसा सोमो घृतश्रीमे-
हिमान्तमीरयन् ॥ २ ॥ तेषां हि मद्गा महतामनुर्वणां स्तोमो इ-
यम्यृतज्ञा च्छतावृषां । ये अंस्त्वमर्णवंचिचराधसस्ते नो रा-
संतां महये सुमित्राः ॥ ३ ॥ स्वर्णरमंतरिक्षाणि रोचना द्यावा-
भूमौ पृथिवीं स्कंधुरोजंसा । पृथ्वा इव महयंतः सुरातयो देवाः
स्तवंते मनुष्याय सूरयः ॥ ४ ॥ मित्राय शिष्ट वरुणाय दाशुपे या
सम्राजा मनसा न प्रयुच्छंतः । ययोर्धाम धर्मणा रोचते बृहद्य-
योर्भुमे रोदसी नाधसो वृतां ॥ ५ ॥ ॥ ६ ॥ या गौर्वर्तनिं पर्येति नि-
ष्कृतं पयो दुहाना प्रतनोरवारतः । सा प्रधुवाणा वरुणाय दा-
शुपे देवेभ्यो दाशद्विषां विवस्वते ॥ ६ ॥ दिवश्चसो अग्निजिह्वा
च्छतावृषं चतस्य योनिं विमृणंत आसते । द्यां स्तभित्व्यपं
द्या चक्रुरोजंसा यज्ञं जनिन्वी तन्वीऽनि मामृजुः ॥ ७ ॥ परिधि-
तां पितरां पूर्वजावरी चतस्य योनां दायतः समोकसा । द्यावा-
पृथिवी वरुणाय सप्रते घृतवत्पयो महिषाय पिबतः ॥ ८ ॥
पर्जन्यावातां वृषभा पुरीषिण्डवायू वरुणो मित्रो अर्यमा ।
देवा आदित्या अदितिं हवामहे ये पार्थिवासो दिव्यासो अग्न-
ये ॥ ९ ॥ त्वष्टारं वायुमृभवो य ओहन्ते देव्या होताऽरुधवावृषां ॥
स्तये । बृहस्पतिं वृचस्वादं सुमेधसमिंदिरं त्तो नरो अमत्येना-
॥ १० ॥ १० ॥ ब्रह्म गामर्षं जनयन् ॥
पर्येतां अपः । सूर्यं दिवि रोहय

अ० ८, अ० २, व० १३.] ॥ ३२२ ॥ [म० १०, अ० ५, सू० ६६,

जंतो अधि द्यमि ॥ ११ ॥ भुज्युमंहसः पिपृथो निरञ्चिता श्यावै
पुचं वंघ्रिमत्या अजिन्वतं । कमद्युवै विमदायोहधुर्युवं विष्णा-
प्वं विश्वकायाव सृजथः ॥ १२ ॥ पावीरवी तन्यतुरेकपाद्जो
दिवो धृता सिंधुरापः समुद्रियः । विश्वे देवासः शृण्वन्वचांसि
मे सरस्वती सह धीभिः पुरंध्या ॥ १३ ॥ विश्वे देवाः सह धीभिः
पुरंध्या मनोर्यजचा अमृतां अतज्ञाः । रातिपाचो अभिपाचः
स्वर्विदुः स्वर्गिरो ब्रह्मसूक्तं जुपेरत ॥ १४ ॥ देवान्वसिष्ठो अमृ-
तान्वददे ये विश्वा भुवनाभि प्रतस्थुः । ते नो रासंतामुरुगायमद्य
यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ १५ ॥ ११ ॥

॥ ६६ ॥ १-१५ यमुकणो यामुकः ॥ विश्वे देवाः ॥ १-१४ भगती । १५ शिषुप् ॥

॥ ६६ ॥ देवान्हुवे बृहच्छ्रवसः स्वस्तये ज्योतिष्कृतो अ-
ध्वरस्य प्रचेतसः । ये वावृधुः प्रतरं विश्ववेदस इन्द्रज्येष्ठासो
अमृतां अतावृधः ॥ १ ॥ इन्द्रप्रसूता वरुणप्रशिष्टा ये सूर्यस्य
ज्योतिषो भागमानशुः । मरुद्वरणे वृजने मन्म धीमहि मा-
घोने यज्ञं जनयंत सूरयः ॥ २ ॥ इन्द्रो वसुभिः परि पातु नो गय-
मादित्पिनो अदितिः शर्म यच्छतु । रुद्रो रुद्रेभिर्देवो मृक्याति
नस्त्वष्टा नो आभिः सुवितायं जिन्वतु ॥ ३ ॥ अदितिश्चावापृ-
थिवी अतं महर्दिद्राविष्णुं मरुतः स्वर्बृहत् । अत्रिश्चा
अवसे हवामहे वसुनुद्रान्संवितान् । अथासो दिव्यासो अथा-
भिर्वरुणो धृतप्रतः पूषा आहते दैव्या होतां गुरवावृधः ॥ ४ ॥
अमृता विश्ववेदसः सुमेधसमिदिगांसो नरो अमत्येना-
वृषा यज्ञो वृषणः । मिमर्ष जनयं ॥
पूतः । वृषणा न दिवि रोहय

अ० ८. अ० २. व० १३.] ॥ ३२२ ॥ [म० १०. अ० ५. सू० ६६.

जंतः अधि दामि ॥ ११ ॥ भुज्यं अंहसः पिपृथः निः अश्विना श्यावै
पुचं वधिऽमत्याः अजिन्वतं कमऽद्युर्वे विऽमदाय ऊह्युः युवं
विष्णाप्यं विश्वकाय अव सृजयः ॥ १२ ॥ पावीरवी तन्यतुः एक-
ऽपात् अजः दिवः धर्ता सिंधुः आपः समुद्रियः विश्वे देवासः श्रु-
ण्वन् वचांसि मे सरस्वती सह धीभिः पुरं ऽध्या ॥ १३ ॥ विश्वे दे-
वाः सह धीभिः पुरं ऽध्या मनोः यजं चाः अमृताः चतुऽज्ञाः रा-
तिऽसाचः अभिऽसाचः स्वः ऽविदः स्वः गिरः वसं सुऽउक्तं जु-
पेरत ॥ १४ ॥ देवान् वसिष्ठः अमृतान् ववदे ये विश्वा भुवना अ-
भि प्रऽतस्युः ते नः रासंतां उरुऽगायं अद्य यूयं पात स्वस्ति ऽभिः
सदा नः ॥ १५ ॥ ११ ॥

॥ ६६ ॥ देवान् हुवे बृहत् ऽश्रवसः स्वस्तये ज्योतिः ऽकृतः अ-
ध्वरस्य प्रऽचेतसः ये ववृधुः प्रऽतरं विश्वऽवेदसः इंद्रऽज्येष्ठासः
अमृताः चतुऽवृषः ॥ १ ॥ इंद्रऽप्रसूताः वरुणऽप्रणिष्ठाः ये सूर्यस्य
ज्योतिषः भागं आननुः मरुत् ऽगंणे वृजने मन्म धीमहि माघोने
यज्ञं जनयंत सूरयः ॥ २ ॥ इंद्रः वसुऽभिः परि पातु नः गयं आदि-
त्यैः नः अदितिः शर्म यच्छतु रुद्रः रुद्रेभिः देवः मृळ्याति नः त्वष्टा
नः माभिः सुविताय जिन्वतु ॥ ३ ॥ अदितिः द्यावापृथिवी चतुं
महत् इंद्राविष्णु मरुतः स्वः बृहत् देवान् आदित्यान् अवसे ह-
विषान् अदितिं हवामहे यद्वारं सुऽदंसं ॥ ४ ॥ सरस्वान् धीभिः
तं पीपयत् नमवः यः ओहते दैव्या ह वायुः अश्विना ब्रह्म ऽकृतः
वः विश्वे आदित्याः अदिप्यं इंद्रियं सोमं धे विऽवरुणं अंहसः ॥ ५ ॥
स्तां वि जनः दिव्यः गयेन ॥ १ ॥ ओषधीः वनसः देवाः वृषणः हविः-
पुऽदानवः आर्षा यजन्त्यः वृषणः

वृषस्तुभः ॥ ६ ॥ अग्नीषोमा वृषणा वाजसातये पुरुप्रशस्ता वृष-
णा उपव्रुवे । यावीजिरे वृषणी देवयज्यया ता नः शर्म चिब्रुयं
वि यंसतः ॥ ७ ॥ धृतवताः क्षत्रिया यज्ञनिष्कृतो बृहद्दिवा अध्व-
राणामभिध्रियः । अग्निहोतार चतसापो अद्भुतोऽपो असृ-
जन्वन् वृचतूर्ये ॥ ८ ॥ द्यावापृथिवी जनयन्नभि व्रताप ओषधीर्व-
नितानि यज्ञियो । अंतरिक्षं स्वरा पंपुरुतये वशं देवासस्त-
न्वीर्ऽनि मामृजुः ॥ ९ ॥ धर्तारो दिवः क्षुभवंः सुहस्ता वातापर्जन्या
महिषस्य तन्यतोः । आप ओषधीः प्रतिरंतु नो गिरो भगो रा-
तिर्वाजिनो यंतु मे हवँ ॥ १० ॥ १३ ॥ समुद्रः सिंधू रजो अंतरिक्ष-
मज एकपात्तनयित्पुरणैवः । अहिर्बुध्नः शृणवच्चर्चांसि मे विधे
देवास उत सूरयो मम ॥ ११ ॥ स्याम वो मनवो देववीतये प्रांच
नो यज्ञं प्रणयत साधुया । आदित्या रुद्रा वसवः सुदानव इमा
ग्रहाः शस्यमानानि जिन्वत ॥ १२ ॥ दैव्या होतारा प्रथमा पुरोहित
चतस्य पंधामन्वेमि साधुया । क्षेचस्य पतिं प्रतिवेशमीमहे
विश्वान्देवाँ अमृताँ अप्रयुज्यतः ॥ १३ ॥ वसिष्ठासः पितृवद्वाच-
मक्रत देवाँ ईळाना अपि वस्वस्तये । प्रीता इव ज्ञातयः काम-
मेत्यास्मे देवासीऽव धूनुता वसु ॥ १४ ॥ देवान्वसिष्ठो अमृ-
तान्वर्दये विश्वा भुवनाभि प्रतस्युः । ते नो रासंतामुरुगायमद्य
यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ १५ ॥ १४ ॥

अ० ८, अ० २, व० १५.] ॥ ३२३ ॥ [म० १०, अ० ५, सू० ६९.

वृषऽस्तुभः ॥ ६ ॥ अग्नीषोमा वृषणा वाजऽसातये पुरुऽप्रशस्ता
वृषणौ उप वृषे यौ इजिरे वृषणः देवऽयज्यया ता नः शर्मं त्रि-
ऽवरुणं वि यंसतः ॥ ७ ॥ धृतऽघंताः स्रुचियाः यज्ञनिऽकृतः वृ-
हत्तऽदिवाः अध्वराणां अभिऽध्वयः अग्निऽहोतारः ऋतऽसापः
अदुहः अपः असृजन् अनु वृचऽतूर्ये ॥ ८ ॥ द्यावापृथिवी जनयन्
अभिघता आपः ओषधीः वनिनानि यज्ञिया अंतरिक्षं स्वः आ
पमुः ऊतये वशं देवासः तन्वि नि ममृजुः ॥ ९ ॥ धर्तारः दिवः ऋ-
भवेः सुऽहस्ताः वातापर्जन्या महिषस्य तन्यतोः आपः ओषधीः
प्रतिरंतु नः गिरः भगः रातिः वाजिनः यंतु मे हवं ॥ १० ॥ १३ ॥
समुद्रः सिंधुः रजः अंतरिक्षं अजः एकऽपात् तनयितुः अर्यवः
अहिः वृध्याः ऋणवत् वचांसि मे विश्वे देवासः उत सूरयः मर्म
॥ ११ ॥ स्यामं वः मनवः देवऽवीतये प्राचं नः यज्ञं प्र न्यत साधु-
ऽया आदित्याः रुद्राः वसवः सुऽदानवः इमा वसं शस्यमानानि
जिन्यत ॥ १२ ॥ दिव्या होतारा मथ्यमा पुरऽहिता ऋतस्य पंथां अ-
नु एमि साधुऽया द्यौषस्य पतिं प्रतिऽवेशं इमहे विश्वान् देवान्
अमृतान् अम्रेऽयुच्छतः ॥ १३ ॥ वसिष्ठासः पितृऽवत् वाचं अक्रत
देवान् ईळानाः ऋषिऽवत् स्वस्तये प्रीताऽईव ज्ञातयः कामं
आऽइत्यं अस्मे देवासः अवं धूनुत वसु ॥ १४ ॥ देवान् वसिष्ठः
अमृतान् ववदे ये विश्वा भुवना अभि प्रऽतस्युः ते नः रासंतां उ-
-यः नः न्युद्य मयं पात स्वस्तिऽभिः सदानः ॥ १५ ॥ १४ ॥

वरुणः धृतऽघंतः पूषा १५

अमृताः विश्वऽवेदसः शर्मं नः यिता नः ऋतऽप्रजातां वृहतौ
॥ १२ ॥ वृषा यज्ञः वृषणः संतु यज्ञियाऽज्यः अयास्यः उक्थं इंद्राय
ऽकृतः वृषणा द्यावापृथिवी ऋतऽणः दिवः पुचासः असुरस्य

वीराः । विप्रं पदमंगिरसो दधाना यज्ञस्य धामं प्रथमं
मनंत ॥ २ ॥ हंसैरिव सखिभिर्व्यावदद्भिरश्मन्मयानि नहन्ता
व्यस्यन् । बृहस्पतिरभिकनिक्कद्भा उत प्रास्तौदुर्घं विव्रं
अगायत् ॥ ३ ॥ अबो डाभ्यां पर एकया गा गुहा तिष्ठंती-
रनृतस्य सेतौ । बृहस्पतिस्तमसि ज्योतिरिच्छन्नुदुस्त्रा आ-
कर्वि हि तिस्र आवः ॥ ४ ॥ विभिद्या पुरं शयधेमपाचीं
निस्त्रीणि साकमुदधेरकृतत् । बृहस्पतिरुपसं सूर्ये गामर्के
विवेद स्तनयन्निव द्यौः ॥ ५ ॥ इद्रो बलं रक्षितारं दुर्धानां
कुरेणैव वि चर्कतो रवेण । स्वेदांजिभिराशिरमिच्छमानो-
ऽरोदयत्पुणिमा गा अंभुणात् ॥ ६ ॥ १५ ॥ स ई सत्येभिः
सखिभिः शुबद्भिर्गोधायसं वि धनसैरर्द्धः । ब्रह्मणस्पति-
वृषभिवराहैर्धर्मस्वेदिभिर्द्रविणं व्यानत् ॥ ७ ॥ ते सत्येन म-
नंसा गोपतिं गा इयानासं द्रपणयंत धीभिः । बृहस्प-
तिर्मिथोऽवद्यपेभिरुदुस्त्रिया असृजत स्वयुग्मिः ॥ ८ ॥ १० तं
वर्धयंतो मतिभिः शिवाभिः सिंहमिव नानंदतं सधस्ये ।
बृहस्पतिं वृषणं शूरसाती भेरभेरे अनु मदेम जिष्णुं ॥ ९ ॥
यदा वाजमसनविश्वरूपमा द्यामरुक्षुदुक्तराणि सप्त । बृह-
स्पतिं वृषणं वर्धयंतो नाना संतो विभ्रंतो ज्योतिरासा
॥ १० ॥ सत्यामाशिषं कृणुता वयोधे कीरि चिद्भवं च स्वे-
भिरैवैः । पृथा मृधो अप भवंतु विश्वास्तद्रोदसी शृणुतं
विश्वमिन्ये ॥ ११ ॥ इद्रो महा महतो अंशवस्य वि मूर्धान-
मभिनदवुदस्य । अहवहिमरिणात्सप्त सिंधून्देवैर्द्यौवापृथिवी
प्रावतं नः ॥ १२ ॥ १६ ॥

अ० ८. अ० २. व० १६.] ॥ ३२४ ॥ [म० १०. अ० ५. सू० ६७.

वीराः विम्रै पदं अंगिरसः दधानाः यज्ञस्य धामं प्रथमं मनन्त ॥ २ ॥
हंसैः ऽइव सखिऽभिः वावदत् ऽभिः अश्मन् ऽमर्यानि नहना
विऽअस्यन् बृहस्पतिः अभिऽकनिऽकदत् गाः उत्तम अस्तीत् उत्त
च विद्वान् अगायत् ॥ ३ ॥ अथः द्वाभ्यां परः एकया गाः गुहां ति-
ष्ठन्तीः अनृतस्य सेतौ बृहस्पतिः तमसि ज्योतिः इच्छन् उत्तमाः
आ अक्ः वि हि तिस्रः आवः ० ॥ ४ ॥ विऽभिद्यं पुरं शयथा ई अ-
पाचीनिः चीणिं साकं उदुऽधेः अकृतत् बृहस्पतिः उपसं सूर्यं गां
अकं विवेदु स्तनयन् ऽइव द्यौः ॥ ५ ॥ इंद्रः बलं रुक्षितारं दुधानां
कोरेण ऽइव वि चकर्त रवेण स्वेदां जिऽभिः आऽशिरं इच्छमा-
नः अरोदयत् पृथिं आ गाः अमुष्णात् ॥ ६ ॥ १५ ॥ सः ई सत्येभिः
सखिऽभिः शुचत् ऽभिः गोऽर्धायसं वि धनऽसैः अदुर्दुः ० ब्रह्मणः
पतिः वृषऽभिः वराहैः घर्मऽस्वेदेभिः द्रविणं वि आनृद् ॥ ७ ॥
ते सत्येन मनसा गोऽर्पतिं गाः इयानासः इषण्यन्त धीभिः बृह-
स्पतिः मिथः ऽअवद्यमेभिः उत्तुस्त्रियाः असृजत् स्वयुक् ऽभिः
॥ ८ ॥ तं वर्धयतः मृतिऽभिः शिवाभिः सिंहं ऽइव नानदत् सध-
ऽस्ये बृहस्पतिं वृषणं गूरऽसाती भरेऽभरे अन्तु मदेम जिष्णुं ॥ ९ ॥
यदा वाजं असन्तत् विश्वऽरूपं आ द्यां अरुक्षत् उत्ततराणि सद्यं
बृहस्पतिं वृषणं वर्धयतः नाना संतः बिभ्रतः ज्योतिः आसा
॥ १० ॥ सत्यां आऽशिर्षं कृणुत् वयः ऽधै कीरिं चित् हि अवय स्व-
भिः एवैः पश्चामृधः अपभवंतु विश्वाः तत् रोदसीं शृणुत् विश्वं-
ऽइत्वे ० ॥ ११ ॥ इंद्रः मृहा महतः अणवस्य वि मूर्धानं अभिन्त
अर्वुदस्य अहन् अहिं अरिणात् सप्त सिंघून् देवैः द्यावापृथिवीं
प्र अवतं नः ॥ १२ ॥ १६ ॥

॥ ६६ ॥ १-१२ जयास्यः ॥ बृहस्पतिः ॥ विष्णु ॥

॥ ६६ ॥ उदप्रुतो न वयो रक्षमाणा वावदतो अभिर्यस्येव
घोषाः । गिरिभ्रजो नोर्मयो मदतो बृहस्पतिमभ्यर्चका अना-
वन् ॥ १ ॥ सं गोभिरांगिरसो नक्षमाणो भगं इवेदयमणं नि-
नाय । जने मित्रो न दंपती अनक्ति बृहस्पते वाजयाश्रूरिवाजौ
॥ २ ॥ साधूर्या अतिथिनीरिषिराः स्याहाः सुवर्णा अनवद्य-
रूपाः । बृहस्पतिः पर्वतेभ्यो वितूर्या निर्गो ऊपे यवमिव
स्थिविभ्यः ॥ ३ ॥ आपुषायन्मधुन चतस्य योनिमवक्षिपन्नर्क
उल्कामिव द्यौः । बृहस्पतिरुद्धरन्नश्मनो गा भूम्या उद्भेव वि-
त्तव विभेद ॥ ४ ॥ अप ज्योतिषा तमो अंतरिक्षादुद्भः शीपा-
लमिव वात आजत् । बृहस्पतिरनुमृश्या वलस्याभमिव वात
आ चक्र आ गाः ॥ ५ ॥ यदा बलस्य पीर्यतो जसुं भेद्बृहस्प-
तिरग्नितपोभिरर्केः । दद्भिर्न जिह्वा परिविष्टमाददाविनिर्धौ-
रंकुणोदुक्षियाणां ॥ ६ ॥ १७ ॥ बृहस्पतिरमत् हि त्यदासां नाम
स्वरीणां सदेने गुहा यत् । आडेव भित्त्वा शंकुनस्य गर्भसु-
दुक्षियाः पर्वतस्य तमनाजत् ॥ ७ ॥ अप्यापिनक्षं मधु पर्यप-
श्यन्मत्स्यं न दीन उदनि क्षियंतं । निष्टज्जभार चमसं न
वृक्षाद्बृहस्पतिर्विरवेणा विकृत्य ॥ ८ ॥ सोपामविंदातः स्वर्गः
सो अग्रिं सो अर्केण वि वंचाधे तमांसि । बृहस्पतिर्गोव-
पुषो बलस्य निर्मेज्जानं न पर्वणी जभार ॥ ९ ॥ हिमेव पर्णा
मुपिता वनानि बृहस्पतिनाकृपयदलो गाः । अनानुकृत्य-
मपुनश्चकार यात्सूर्यामासा मिथ उच्चरातः ॥ १० ॥ अभि श्यावं
न कृशनेभिरश्वं नक्षत्रेभिः पितरो द्यामपिशन् । रात्र्यां तमो
अदधुज्योतिरहन्बृहस्पतिर्भिनदद्भि विदज्ञाः ॥ ११ ॥ इदम-

॥ ६८ ॥ उदुऽमुतः न वयः रक्षमाणाः वावदतः अभ्रियस्य-
 ऽइव घोषाः गिरिऽभ्रजः न कुर्मयः मदतः बृहस्पतिं अभि अर्काः
 अनावन् ॥ १ ॥ सं गोभिः आंगिरसः नक्षमाणाः भर्गऽइव इत्
 अर्यमणं निनाय जने मित्रः न दंऽपती० अनक्ति बृहस्पते वाजयं
 आगून्ऽइव आजो ॥ २ ॥ साधुऽअर्याः अतिथिनीः इषिराः स्पा-
 हीः सुऽवर्णाः अनवद्यऽरूपाः बृहस्पतिः पर्वतेभ्यः विऽतूर्यं निः
 गाः ऊपे यवंऽइव स्थिविऽभ्यः ॥ ३ ॥ आऽमुपायन् मधुना चत-
 स्य योनिं अवऽष्टिपन् अर्कः उल्कांऽइव द्यौः बृहस्पतिः उद्धरन्
 अश्मन्तः गाः भूम्याः उद्गाऽइव वि त्वचं विभेदु ॥ ४ ॥ अप ज्योति-
 पा तमः अंतरिक्षात् उद्गः शीपालंऽइव वातः आजत् बृहस्पतिः
 अनुऽमृश्यं बलस्य अभंऽइव वातः आ चक्रे आ गाः ॥ ५ ॥ यदा
 बलस्य पीयतः जसुं भेत् बृहस्पतिः अप्रितपऽभिः अर्कैः दुतऽभिः
 न जिह्वा परिऽविष्टं आर्दत् आविः निऽधीन् अकृणोत् उस्त्रिया-
 णां ॥ ६ ॥ ११ ॥ बृहस्पतिः अमन्त हित्यत् आसां नाम स्वरीणां स-
 दने गुहां यत् आडाऽइव भिक्षा शकुनस्य गर्भं उत् उस्त्रियाः पर्व-
 तस्य त्मना आजत् ॥ ७ ॥ अग्रा अपिऽनक्षं मधु परि अपश्यत् म-
 त्स्यं न दीने उदनि द्ययन्तं निः तत् जभार चमसं न वृक्षात् बृह-
 स्पतिः विऽरवेण विऽकृत्य ॥ ८ ॥ सः उपां शविन्दत् सः स्वः० सः
 अपिं सः अर्केण वि वयाधे तर्मासि बृहस्पतिः गोऽवपुषः बलस्य
 निः मज्जानं न पर्वणः जभार ॥ ९ ॥ हिमाऽइव पर्णा मुपिता वना-
 नि बृहस्पतिना अकुपयत् बलः गाः अननुऽकृत्य अपुनः चकार
 यात् सूर्यामासा मिथः उत्ऽचरातः ॥ १० ॥ अभि श्यावं न कृश-
 नेभिः अश्वं नक्षत्रेभिः पितरः द्यां अपिंशन् रात्र्यां तमः अदधुः
 ज्योतिः अहन् बृहस्पतिः भिनत् अर्द्रि विदत् गाः ॥ ११ ॥ इदं अ-

कर्म नमो अभियाय यः पूर्वैरन्वानोनवीति । बृहस्पतिः स हि
गोभिः सो अश्वैः स वीरेभिः स नृभिर्नो वयो धात् ॥ १२ ॥ १८ ॥ ५ ॥

॥ ६९ ॥ १-१२ सुमित्रो वाग्र्यः ॥ अग्निः ॥ १-२ जगती । ३-१२ विष्टुप् ॥

॥ ६९ ॥ भद्रा अग्नेर्वध्वस्य संहशो वामी प्रणीतिः सु-
रणा उपेतयः । यदीं सुमित्रा विशो अयं दुधते घृतेनाहुतो
जरते दर्विद्युतत् ॥ १ ॥ घृतमग्नेर्वध्वस्य वर्धनं घृतमन्नं
घृतम्यस्य मेदनं । घृतेनाहुत उर्विया वि पंप्रये सूर्य इव
रोचते सर्पिरासुतिः ॥ २ ॥ यज्ञे मनुयदनीकं सुमित्रः सं-
मीधे अग्ने तदिदं नवीयः । स रेवच्छोच स गिरो जुपस्व
स वाजं दपि स इह प्रवो धाः ॥ ३ ॥ यं त्वा पूर्वमीळि-
तो वध्वस्यः संमीधे अग्ने स इदं जुपस्व । स नः स्तिपा
उत भवा तनूपा दाचं रक्षस्व यदिदं ते अस्मे ॥ ४ ॥ भवा
द्युमी वाग्र्यशोत गोपा मा त्वा तारीदभिमातिर्जनानां ।
शूर इव धृष्णुश्चर्वनः सुमित्रः प्र नु वोचं वाग्र्यस्य
नामं ॥ ५ ॥ समज्यां पर्यत्याठ्यमूनि दासां वृषाण्यामां
जिगेष । शूर इव धृष्णुश्चर्वनो जनानां त्वमग्ने पृतनार्यूर-
भि षाः ॥ ६ ॥ १९ ॥ दीर्घतर्तुर्वृहदुष्टायमग्निः सहस्रं स्तरीः
शतनीषु चभ्या । द्युमान् द्युमत्सु नृभिर्मृज्यमानः सुमित्रेषु
दीदयो देवयर्तु ॥ ७ ॥ ते घेनुः सुदुर्गा जातयेदोऽमश्च-
तेय समना संपुक् । त्वं नृभिर्दक्षिणावद्विरग्ने सुमित्रे-
भिरिध्यसे देवयद्भिः ॥ ८ ॥ देवाश्चिन्ते अमृता जातयेदो
महिमानं वाग्र्यस्य प्र वोचन् । यत्संपृच्छं मानुपीयि-
न् आयन्तं नृभिर्जस्र्वावृधेभिः ॥ ९ ॥ पितेयं पुत्रम-

अ० ८. अ० २. व० २०.] ॥ ३२६ ॥ [म० १०. अ० ६. सू० ६९.

कर्म नमः अभियाय यः पूर्वीः अनु आऽनीनवीति बृहस्पतिः
सः हि गोभिः सः अथैः सः वीरिभिः सः नृभिः नः वयः धात्
॥ १२ ॥ १८ ॥ ५ ॥

॥ ६९ ॥ भद्राः अग्नेः वह्निऽअश्वस्य संऽहशः वामी प्रऽनीतिः
सुऽरणाः उपऽइतयः यत् ई सुऽमिचाः विशः अये इधते घृतेन
आऽहुतः जरेते दविद्युतत् ॥ १ ॥ घृतं अग्नेः वह्निऽअश्वस्य वर्धनं
घृतं अन्नं घृतं ऊं अस्य मेदनं घृतेन आऽहुतः उर्विया वि प्रप्रये
सूर्यः इव रोचते सपिः संऽसुतिः ॥ २ ॥ यत्ते मनुः यत् अनीकं
सुऽमिचः संऽइधे अग्ने तत् इदं नवीयः सः रेवत् शोच सः गिरः
जुपस्व सः वाजं दर्पि सः इह श्वः धाः ॥ ३ ॥ यं त्वा पूर्वं ईकितः
वह्निऽअश्वः संऽइधे अग्ने सः इदं जुपस्व सः नः स्तिऽपाः उत भव
त नृपाः दाचं रक्षस्व यत् इदं ते अस्मे ॥ ४ ॥ भवं द्युमी वाग्नि-
ऽअश्व उत गोपाः मा त्वा तारीत् अभिऽमातिः जनानां शूरः-
इव धृष्णुः च्यवनः सुऽमिचः प्र नु वोचं वाग्निऽअश्वस्य नाम
॥ ५ ॥ सं अज्या पर्वत्या वसूनि दासा वृचाणि आर्यो जिगेय शूरः-
इव धृष्णुः च्यवनः जनानां त्वं अग्ने पृतनाऽयून् अभि स्याः ॥ ६ ॥
॥ १९ ॥ दीर्घऽतंतुः बृहत्ऽउक्षा अयं अग्निः सहस्रऽस्तरीः शत-
ऽनीथः ऋभ्वा द्युऽमान् द्युमतऽसु नृभिः मृज्यमानः सुऽमिवेषु
दीदयः देवयत्ऽसु ॥ ७ ॥ त्वे घेनुः सुऽदुषा जातऽवेदः असथता-
इव समना सबः ऽधुक् त्वं नृभिः दर्शिणावत्ऽभिः अग्ने सुऽमि-
चेभिः दध्यसे देवयत्ऽभिः ॥ ८ ॥ देवाः चित्ते अमृताः जातऽवेदः
महिमानं वाग्निऽअश्व प्र वोचन् यत् संऽपृच्छ मानुषीः विशः
शायन् त्वं नृभिः अजयः त्वाऽवृधेभिः ॥ ९ ॥ पिताऽइव पुत्रं अ-

विभरूपस्ये त्वामग्ने वध्यश्वः संपर्यन् । जुषाणो अस्य सुमिधं य-
विष्टोत पूर्वा अवनोर्वाधतश्चित् ॥ १० ॥ शश्वदग्निर्वैध्यश्वस्य श-
चूचृभिर्जिगाय सुतसोमवद्भिः । समनं चिददहश्चिबभानोऽव-
घ्राधतमभिनद्धधश्चित् ॥ ११ ॥ अयमग्निर्वैध्यश्वस्य वृत्रहा संन-
कात्प्रेक्षो नमसोपवाक्यः । स नो अजामीनूत वा विजामीनूभि-
तिष्ठ शर्धतो वाध्यश्व ॥ १२ ॥ २० ॥

॥ ७० ॥ १-११ सुमिधो वाध्यश्वः ॥ आग्ने ॥ विष्टु ॥

॥ ७० ॥ इमां मे अग्ने सुमिधं जुषस्वेऽस्यदे प्रति हया
घृतावीं । वर्ष्मन्पृथिव्याः सुदिनत्वे अहामूर्ध्वो भव सुक्रतो
देवयज्या ॥ १ ॥ आ देवानामययावेह यातु नराशंसो विश्व-
रूपेभिरश्वैः । चतस्र्यं यथा नमसा मियेधो देवेभ्यो देवतमः
सुपूदत् ॥ २ ॥ शश्वत्तममीळते दूत्याय हविर्षमतो मनुष्यासो
अग्निं । बहिरिष्टरश्वैः सुवृता रथेना देवान्यक्षि नि पदेह हो-
ता ॥ ३ ॥ वि प्रथतां देवजुष्टं तिरश्चा दीर्घं द्राघ्मा सुरभि भू-
त्वस्मे । अहेळता मनसा देव बहिरिदं ज्येष्ठो उशती यक्षि
देवान् ॥ ४ ॥ दिवो वा सानुं स्पृशता वरीयः पृथिव्या वा माच-
या वि श्रयध्वं । उशतीर्धारो महिना महद्भिर्देवं रथं रथयुधोर-
यध्वं ॥ ५ ॥ २१ ॥ देवी दिवो दुहितरां सुशिल्पे उपासानक्ता सदतां
नि योनौ । आ वां देवास उशती उशंत उरौ सीदंतु सुभगे उप-
स्वे ॥ ६ ॥ ऊर्ध्वो यावा वृहदग्निः समिद्धः प्रिया धामान्यदितेरु-
पस्ये । पुरोहितावृत्विजा यज्ञे अस्मिन् विदुष्टरा द्रविणमा यजे-
थां ॥ ७ ॥ तिस्रो देवीर्वहिरिदं वरीय आ सीदत चक्रमा वः स्यो-
नं । मनुष्यद्यज्ञं सुधिता हवींषीळा देवी घृतपंदो जुषंत ॥ ८ ॥

अ० ८. अ० २. व० २२.] ॥ ३२७ ॥ [म० १०. अ० ६. सू० ७०.

विभः उपऽस्यै त्वां अग्ने व॒ध्निऽअ॒श्वः स॒म॒र्यन् जु॒पा॒णः अ॒स्य सं-
 ऽइ॒धं य॒विष्ट उ॒त पू॒र्वीन् अ॒वनोः प्रा॒र्धतः चि॒त् ॥ १० ॥ श॒श्वत् अ॒-
 मिः व॒ध्निऽअ॒श्वस्य॑ श॒चून् नृ॒ऽभिः जि॒गा॒य सु॒तसो॑ म॒वत् ऽभिः स-
 म॒नं चि॒त् अ॒द॒हः चि॒त्रऽभा॒नो० अ॒व प्रा॒र्धतं॑ अ॒भि॒न॒त् वृ॒धः चि॒त्
 ॥ ११ ॥ अ॒यं अ॒ग्निः व॒ध्निऽअ॒श्वस्य॑ वृ॒त्रऽहा॑ स॒न॒कात् प्रऽइ॒द्धः न-
 म॒सा उप॑ऽवा॒क्यः सः नः॒ अ॒जा॒मीन् उ॒त वा॒ विऽजा॒मीन् अ॒भि
 ति॒ष्ठ श॒र्धतः॑ वा॒ध्निऽअ॒श्व ॥ १२ ॥ २० ॥

॥ ७० ॥ इ॒मां मे॒ अ॒ग्ने संऽइ॒धं जु॒प॒स्व इ॒ळः प॒दे प्र॒ति॒ह॒र्यं घृ॒ता-
 चीं व॒र्ष्मन् पृ॒थि॒व्याः सु॒दि॒न् ऽत्वे अ॒ह्नां ऊ॒र्ध्वः भ॒व॒ सु॒ऽक॒तो० दे॒व-
 ऽय॒ज्या ॥ १ ॥ आ दे॒वानां॑ अ॒य॒ऽया॒वा इ॒ह या॒तु न॒रा॒ण॑सः वि॒श्व-
 ऽरू॒पेभिः॑ अ॒श्वैः ऋ॒तस्य॑ प॒था न॒म॒सा मि॒येधः॑ दे॒वेभ्यः॑ दे॒वऽत॑मः
 सु॒सृ॒द॒त् ॥ २ ॥ श॒श्वत् ऽत॑मं इ॒ळते॑ दू॒त्या॒य ह॒वि॒र्ष्म॑तः म॒नु॒ष्या॑सः अ॒-
 मिं व॒हि॒ष्ठिः अ॒श्वैः सु॒ऽवृ॒ता र॒थेन॑ आ दे॒वान् व॒क्षि॒ नि॒सृ॒द् इ॒ह ही॒तां
 ॥ ३ ॥ वि प्र॒य॒तां दे॒वऽजु॑ष्टं ति॒र॒श्वा दी॒र्घं द्रा॒घ्मा सु॒र॒भि भू॒तु अ॒स्मे
 अ॒र्हे॒ळता॑ म॒न॒सा दे॒व व॒हिः इ॒द्रं ऽज्ये॑षा॒न् उ॒श॒तः य॒क्षि दे॒वान् ॥ ४ ॥
 दि॒वः वा॒ सा॒नुं स्पृ॒श॒त व॒री॒यः पृ॒थि॒व्या वा॒ मा॒र्च॒या वि॒श्व॒य॒ध्वं उ॒-
 श॒तीः द्वा॒रः म॒हि॒ना म॒ह॒त् ऽभिः॑ दे॒वं र॒थं र॒थ॒ऽयुः धा॒र॒य॒ध्वं ॥ ५ ॥ २१ ॥
 दे॒वी दि॒वः दु॒हि॒तरा॑ सु॒ऽश्लि॒प्ये० उ॒प॒सा॒न॒क्ता स॒द॒तां नि॒ यो॒नौ आ
 वां दे॒वासः॑ उ॒श॒ती उ॒श॒तः उ॒रौ सी॒द॒न्तु॑ सु॒ऽभ॒गे० उ॒प॒ऽस्ये॑ ॥ ६ ॥ ऊ॒-
 र्ध्वः या॒वा वृ॒ह॒त् अ॒ग्निः संऽइ॒द्धः प्रि॒या धा॒र्मानि॑ अ॒र्दितेः॑ उ॒प॒ऽस्ये॑
 पु॒रः ऽहि॑ती ऋ॒त्वि॒जा य॒ज्ञे अ॒स्मिन् वि॒दुः ऽत॑रा द्र॒वि॒णं आ य॒जे॒षां
 ॥ ७ ॥ ति॒स्रः दे॒वीः व॒हिः इ॒द्रं व॒री॒यः आ सी॒द॒न्त च॒कृ॒म वः॑ स्यो॒नं
 म॒नु॒ष्य॒त् य॒ज्ञं सु॒ऽधि॒ता ह॒वीं॒पि इ॒ळा दे॒वी घृ॒तऽप॑दी जु॒प॒न्त ॥ ८ ॥

देव त्वय्येदं चारुत्वमानद्वादंगिरसामभवः सचाभूः। स देवानां
पाथ उप प्र विद्वानुग्रन्यक्षि द्रविणोदः सुरत्नः ॥ ९ ॥ वनस्पते
रश्नया नित्यूया देवानां पाथ उप वक्षि विद्वान्। स्वदाति देवः
कृण्वच्चवीष्यवतां द्यावापृथिवी हव मे ॥ १० ॥ आग्ने वह वरु-
णमिष्ट्यै न इदं दिवो मरुतो अंतरिक्षात्। सीदंतु बर्हिर्विश्व आ
यजंताः स्वाहा देवा अमृता मादयंतां ॥ ११ ॥ २२ ॥

॥ ७१ ॥ १-११ गृह्यसूत्रः ॥ ज्ञानं ॥ १-६, १०, ११ विदुषः । २ जगती ॥

॥ ७१ ॥ गृहस्पते प्रथमं वाचो अयं यत्पिरत नामधेयं द-
धानाः । यदेषां श्रेष्ठं यदरिप्रमासीन्मेणा तदेषां निहितं
गुहाविः ॥ १ ॥ सक्नुमिव तितउना पुनंतो यच धीरा मनसा
वाचमक्रत । अचा सखायः सख्यानि जानते भद्रैषां लक्ष्मी-
निहिताधि वाचि ॥ २ ॥ यज्ञेन वाचः पदवीर्यमायन्तामन्व-
विन्दन्पिपु प्रविष्टां । तामाभृत्या व्यदधुः पुरुचा तां सुप्र
रेभा अभि सं नवंते ॥ ३ ॥ उत त्वः पश्यन्न ददर्श वाच-
मुत त्वः शृण्वन्न शृणोत्येनां । उतो त्वस्मै तन्वं वि संसे जा-
येव पत्य उशती सुवासाः ॥ ४ ॥ उत त्वं सख्ये स्थिरपीतमा-
हुर्नैनं हित्वत्यपि वाजिनेषु । अर्धेन्या चरति माययैष वाचं
शुश्रुवां अफलामपुष्पां ॥ ५ ॥ २३ ॥ यस्तित्याजं सच्चिदिदं
सखायं न तस्य वाच्यपि भागो अस्ति । यदीं शृणोत्यल्लोकं
शृणोति नहि प्रवेदं सुकृतस्य पंथां ॥ ६ ॥ अक्षुण्वंतः कर्ण-
वंतः सखायो मनीजवेष्मसमा बभूवुः । आदुमास उपक-
शास उ त्वे हृदा इव स्यात्वा उ त्वे दहये ॥ ७ ॥ हृदा तृष्टेषु मनसो
ज्वेषु यद्वासणाः संयजंते सखायः । अचाहं त्वं वि जहुर्वे-

देवत्वः यत् ह वाऽत्वं आनन्द यत् अंगिरसां अभवः स चाऽभूः
 सः देवानां पार्थः उप प्र विद्वान् उशन् यक्षि द्रविणः ऽदः सुऽर-
 त्तः ॥ ९ ॥ वनस्पते रशनया निऽयूर्य देवानां पार्थः उप वक्षि वि-
 द्वान् स्वदाति देवः कृण्वन् हवींषि अवतां द्यावापृथिवी हवमे
 ॥ १० ॥ आ अग्ने वह वरुणं इष्टये नः इन्द्रं दिवः मरुतः अंतरिक्षात्
 सीदन्तु वह्निः विश्वे आ यजचाः स्वाहा देवाः अमृताः मादुर्यतां
 ॥ ११ ॥ २२ ॥

॥ ७१ ॥ बृहस्पते प्रथमं वाचः अयं यत् प्र ऐरत नाम् ऽधेयं द-
 धानाः यत् एषां येष्टं यत् अरिप्रं आसीत् प्रेणा तत् एषां निऽहितं
 गुहां आविः ॥ १ ॥ सक्तुं ऽइव तित उता पुनंतः यच्च धीराः मनसा
 वाचं अकृत अच सखायः सख्यानि जानते भद्रा एषां लक्ष्मीः
 निऽहिता अधि वाचि ॥ २ ॥ यज्ञेन वाचः पदं ऽवीर्य आयन् तां
 अनु अविन्दन् ऋषिषु प्रऽविष्टां तां आऽभृत्य वि अदधुः पुरुऽषा
 तां सप्र रेभाः अभि सं नवन्ते ॥ ३ ॥ उत त्वः पश्यन् न ददर्श वाचं
 उत त्वः शृण्वन् न शृणोति एनां उतो तस्मि तन्व वि सस्ते जाया-
 ऽइव पत्ये उशती सुऽवासाः ॥ ४ ॥ उत त्वं सख्ये स्थिरऽपीतं आहुः
 न एनं हिन्यन्ति अपि वाजिनेषु अथैवा चरति मायया एषः वा-
 चं शृणुऽवान् अफलां अपुष्पां ॥ ५ ॥ २३ ॥ यः तित्याज सचिऽविदं
 सखायं न तस्य वाचि अपि भागः अस्ति यत् ई शृणोति अलंकं
 शृणोति न हि प्रऽवेदं सुऽकृतस्य पंथां ॥ ६ ॥ अक्षरं ऽवंतः कर्ण-
 ऽवंतः सखायः मनः ऽजवेपु असमाः वभूवुः आदमासः उपऽक-
 द्मासः ऊं त्वे हृदाऽइव स्नात्वा ऊं त्वे दह्ये ॥ ७ ॥ हृदा तप्रेषु मनसः
 जवेपु यत् ब्राह्मणाः संऽयजते सखायः अच अहं त्वं वि जहुः वे-

अ० ८, अ० ३, व० ३.] ॥ ३२९ ॥ [म० १०, अ० ६, सू० ७३.

आभिरोहं ब्रह्माणो वि चरन्त्यु त्वे ॥ ८ ॥ इमे ये नार्वाङ्ग परश्चरन्ति
न ब्राह्मणासो न सुतेकरासः । त एते वाचं भभिषद्य पापया सि-
रीस्तं च तन्वते अम्रजज्ञयः ॥ ९ ॥ सर्वे नन्दन्ति यशसा गतेन सभा-
साहेन सख्या सखायः । कित्त्वपस्पृत्पितृपणित्वा मरं हितो
भवन्ति वाजिनाय ॥ १० ॥ ऋचां त्वः पोषमास्ते पुष्टुमान्गायत्रं
त्वो गायति शंकरिषु । ब्रह्मा त्वो वदन्ति जातविद्यां यज्ञस्य माचां
वि मिमीत उ त्वः ॥ ११ ॥ २४ ॥ २ ॥

॥ ७१ ॥ १-९ ऋहस्वतिर्पृहस्वतिर्वा लौक्य सदिर्तिर्वा दाश्यायशी ॥ देवाः ॥ अनुष्टुप् ॥

॥ ७२ ॥ देवानां नु वयं जाना प्र वोचाम विपन्यया । उक्थेपु
शस्यमानेषु यः पश्यादुत्तरे युगे ॥ १ ॥ ब्रह्मणस्पतिरेता सं कुमार
इवाधमा । देवानां पूर्वे युगे ऽसतः सदजायत ॥ २ ॥ देवानां युगे
प्रथमे ऽसतः सदजायत । तदाशा अन्वजायन्त तदुत्तानपदस्पति
॥ ३ ॥ भूर्जज्ञ उत्तानपदो भुव आशा अजायन्त । अदितेर्दक्षो अजा-
यत् दक्षाददितिः परि ॥ ४ ॥ अदितिर्ह्यजनिष्ट दक्ष या दुहिता
तव । तां देवा अन्वजायन्त भद्रा अमृतवंधवः ॥ ५ ॥ १ ॥ यद्देवा अदः
सलिले सुसंख्या अतिष्ठत । अचा वो नृत्यतामिव तीव्रो रेणु-
रपायत ॥ ६ ॥ यद्देवा यतयो यथा भुवन्ताम्यपिन्वत । अचां समुद्र
आ गूळ्हमा सूर्यमजभर्तन ॥ ७ ॥ अष्टौ पुत्रासो अदितेर्यं जाता-
स्तन्व ऽस्पति । देवा उष प्रैत्सप्रभिः परा माता इमास्यत् ॥ ८ ॥ सु-
प्रभिः पुत्रैरदितिरूप प्रैत्पूव्यं युगं । प्रजायै मृत्यवे तत्पुनर्माता-
इमाभरत् ॥ ९ ॥ २ ॥

॥ ७३ ॥ १-११ गौरियोतिः ॥ इन्द्रः १ चिष्टुप् ॥

॥ ७३ ॥ जनिष्ठा उयः सहसे तुरायं भद्र ओजिष्ठो बहुला-

अ० ८. अ० ३. व० ३.] ॥ ३२९ ॥ [म० १०. अ० ६. सू० ७३.

द्याभिः ओहंऽवह्नाणः वि चरन्ति ऊं त्वे ॥ ८ ॥ इमे ये न अर्वाक् न
परः चरन्ति न घ्राह्णासः न सुतेऽकरासः ते एते वाचं अभिऽपद्य
पापया सिरीः तंच तन्वते अप्रऽजज्ञयः ॥ ९ ॥ सर्वे नन्दन्ति यशसा
आऽगतेन सभाऽसहेन सखायः किल्विपऽस्पृत् पितुऽस-
नेः हि एषां अरं हितः भवन्ति वार्जिनाय ॥ १० ॥ ऋचां त्वः पोषं
आस्ते पुपुषान् गायचं त्वः गायन्ति शक्ररीषु ब्रह्मा त्वः वर्दन्ति जा-
तऽविद्यां यज्ञस्य माचां वि मिमीते ऊं त्वः ॥ ११ ॥ २४ ॥ २ ॥

॥ ७२ ॥ देवानां नु वयं जानां प्र वोचाम विपन्त्या उक्थेषु
शस्यमानेषु यः पश्यात् उत्तरे युगे ॥ १ ॥ ब्रह्मणः पतिः एता सं
कर्मारःऽइव अधमात् देवानां पूर्य युगे असंतः सत् अजायत ॥ २ ॥
देवानां युगे प्रथमे असंतः सत् अजायत तत् आशाः अनु अजा-
यत तत् उत्तानऽपदः परि ॥ ३ ॥ भूः जज्ञे उत्तानऽपदः भुवः आशाः
अजायत अदितेः दक्षः अजायत दक्षात् ऊं अदितिः परि ॥ ४ ॥
अदितिः हि अजनिष्ट दक्षं यादुहिता तव तां देवाः अनु अजायत
भद्राः अमृतऽबंधवः ॥ ५ ॥ १ ॥ यत् देवाः अदः सलिले सुऽसैरव्याः
अतिष्ठत अत्र वः नृत्यतांऽइव तीमः रेणुः अप आयत ॥ ६ ॥ यत्
देवाः यतयः यथा भुवनानि अपिन्यत अत्र समुद्रे आ गूळ्हं आ
सूर्यं अजभर्तन् ॥ ७ ॥ अष्टौ पुचारसः अदितेः ये जाताः तन्वः परि
देवान् उप प्र एत् सप्तऽभिः परां मार्ताण्डं आस्यत् ॥ ८ ॥ सप्तऽभिः
पुत्रैः अदितिः उप प्र एत् पूर्य युगं प्रऽजयि मृत्यवे तत् पुनः
मार्ताण्डं आ अभरत् ॥ ९ ॥ २ ॥

॥ ७३ ॥ जनिष्ठाः उपः सहसे तुराय मंदः ओजिष्ठः बहुलऽअ-

भिमानः । अवर्धन्निद्रं मस्तंश्चिदत्र माता यद्यौरं दधनञ्चनिष्ठा
 ॥ १ ॥ दुहो निषत्ता पृथ्वी चिदैवः पुरु शर्सेन वावृधुष्ट इन्द्रं । अ-
 भीवृतेव ता महापदेन ध्वांतात्प्रपित्वादुदरंत् गर्भाः ॥ २ ॥ ऋषा
 ते पादा प्र यज्जिगास्यवर्धन्वाजा उत ये चिदत्र । त्वमिन्द्र साला-
 वृकान्तसहस्रमासन्दधिषे अश्विना ववृत्याः ॥ ३ ॥ समना तूर्णिरुप
 यासि यज्ञमा नासत्या सख्याय वक्षि । वसाव्यामिन्द्र धारयः स-
 हस्राश्विना शूर ददतुर्मघानि ॥ ४ ॥ मंदमान ऋतादधि प्रजायै
 सखिभिरिन्द्र इषिरेभिरथ । आभिर्हि माया उप दस्युमागान्मिहः
 प्र त्वा अवपुञ्जमांसि ॥ ५ ॥ ३ ॥ सनामाना चिद्धसयो न्यस्मा
 अवाहुनिद्रं उपसो यथानः । ऋषिरंगच्छः सखिभिर्निवामिः
 साकं प्रतिष्ठा हृद्या जघंथ ॥ ६ ॥ त्वं जघंथ नमुचिं मखस्युं दासं
 कृषवान् ऋषये विमायं । त्वं चकथ मनवे स्योनान्पथी देवचा-
 जसेव यानान् ॥ ७ ॥ त्वमेतानि पप्रिषे वि नामेशान इन्द्र दधिषे
 गर्भस्तौ । अनु ता देवाः शर्वसा मदस्युपरिवुध्वावनिनश्चकथ
 ॥ ८ ॥ चक्रं यदस्याप्त्वा निषत्तमुतो तदस्मै मध्विञ्छच्छात् ।
 पृथिव्यामतिपितं यदूधः पयो गोष्वदधा ओषधीषु ॥ ९ ॥
 अश्वोदियायेति यददन्त्योजसो जातमुत मन्य एनं । मन्यो-
 रियाय हर्म्येषु तस्थौ यतः प्रजज्ञ इन्द्रो अस्य वेद ॥ १० ॥
 वयः सुपुणी उप सेदुरिन्द्रं प्रियमेधा ऋषयो नाधमानाः ।
 अप ध्वांतमूर्णुहि पूथि चक्षुर्मुमुग्ध्यस्मान्निधयेव वद्वान्
 ॥ ११ ॥ ४ ॥

भिमानः अवर्धन् इदं मरुतः चित् अचं माता यत् वीरं दधनत्
धनिष्ठा ॥१॥ दुहः निऽसंज्ञा पृश्नी चित् एवैः पुरु शंसिन ववृधुः
ते इदं अभिवृताऽइव ता महाऽपदेर्न ध्वांतात् प्रऽपित्वात् उत
अरन्त गर्भोः ॥२॥ ऋषा ते पादा प्र यत् जिगांसि अवर्धन् वाजाः
उत ये चित् अचं त्वं इदं सालावृकान् सहस्रं आसन् दधिपे अ-
श्विना आ ववृत्वाः ॥३॥ समना तूर्णिः उर्य यासि यज्ञं आ नासत्या
सख्याय वक्षि वसायां इदं धारयः सहस्रा अश्विना पूर ददतुः
मृगानि ॥४॥ मंदमानः ऋतात् अधि प्रऽजयि सखिऽभिः इदं
इपिरेभिः अर्थे आ आभिः हि मायाः उर्य दस्युं आ अगात् मिहः
प्र तृम्नाः अवपत् तमांसि ॥५॥३॥ सऽनामाना चित् ध्वसयः नि
अस्मै अव अहन् इदं उर्यसः यथा अनः ऋषेः अगच्छः सखि-
ऽभिः निऽकामैः साकं प्रतिऽस्था हृद्या जघंष ॥६॥ त्वं जघंष न-
मुचिं मृगस्युं दासं कृण्वानः ऋषये विऽमायं त्वं चकथं मनवे
स्योनान् पथः देवऽचा अंजमाऽइव यानान् ॥७॥ त्वं एतानि प-
प्रिये वि नाम ईशानः इदं दधिपे गर्भस्तौ अनु त्वा देवाः शर्वसा
मदन्ति उपरिऽबुभान् वनिनः चकथं ॥८॥ चक्रं यत् अस्य अप-
ऽसु आ निऽसंज्ञं उतो तत् अस्मै मधु इत् चच्छद्यात् पृथिव्यां
अतिऽसितं यत् ऊर्यः पर्यः गोषु अदधाः श्रोपधीषु ॥९॥ अश्वात्
इयाय इति यत् वदन्ति ओजसः जातं उत मन्ये एनं मन्योः इयाय
हृष्येषु तस्यौ यतः प्रऽजज्ञे इदं अस्य वेद ॥१०॥ वयः सुऽपरीणाः
उर्य सेदुः इदं प्रियऽमेधाः ऋषयः नार्धमानाः अर्य ध्वातं ऊर्णुहि
पूरि चक्षुः सुमुग्धि अस्मान् निधयाऽइव वदान् ॥११॥४॥

॥७४॥ वसूनां वा चक्षुषे इर्यक्षन् धिया वा यज्ञैः वा रोदस्योः

अवेतो वा ये रयिमंतः सातौ वनुं वा ये सुश्रुणं सुश्रुतो धुः ॥१॥
हवं एषामसुरो नक्षतृ द्यां श्रवस्यता मनसा निंसतृ क्षां । चक्षा-
णा यवं सुविताय देवा द्यौर्न वरिभिः कृण्वन्त स्वैः ॥२॥ इयमे-
षाममृतानां गीः सर्वताता ये कृपणंत रत्नं । धियं च यज्ञं च सा-
धंतस्ते नो धांतु वसव्यं मसामि ॥३॥ आ तर्क्ष इन्द्राय वः पतन्ताभि
य ऊर्वं गोमंतं तितृत्सान् । सकृस्त्वं ये पुरुषुषां महीं सहस्रधारां
बृहतीं दुदृक्षन् ॥४॥ अचीव इन्द्रमवसे कृणुध्वमनानतं दमयंतं
पृतन्यून । ऋभुक्षणं मघषानं सुवृक्षिं भर्ता यो वज्रं नयं पुरुषुः
॥५॥ यद्वावानं पुरुषमं पुरापाळा वृषहेन्द्रो नामान्यग्राः । अचेति
प्रासहस्यतिस्तु विष्णोः न्यदीमुग्रमसि कर्तये कर्तृत् ॥६॥ ॥५॥

॥ ७५ ॥ १-२ सिंधुद्विजनेषः ॥ नद्यः ॥ जगती ॥

॥ ७५ ॥ प्र सु व आपो महिमानमुत्तमं कारुर्वीचाति स-
दने विवस्वतः । प्र सप्रसन्न चेधा हि चक्रमुः प्र सृत्वंरीणामति
सिंधुरोजसा ॥१॥ प्र ते ऽरद्वरुणो यातवे पथः सिंधो यद्वाजो
अभ्यद्रवस्त्वं । भूम्या अर्धं प्रवता यासि सानुना यदेषामयं
जगतामिरज्यसि ॥२॥ दिवि स्वनो यंतते भूम्योपयेनंतं शु-
ष्ममुदियति भानुना । अधादिव प्र स्तनयन्ति वृष्टयः सिं-
धुयदेति वृषभो न रीरुवत् ॥३॥ अभि त्वां सिंधो शिशुमिन्न
मातरो वाय्रा अर्पन्ति पर्यसेव धेनवः । राजेव युधा नयसि
त्वमित्तिचो यदासामयं प्रवतामिनक्षसि ॥४॥ इमं मे गंगे
यमुने सरस्वति शुतुद्रि स्तोमं सचता परुषण्या । असिक्वा
मरुद्वधे वितस्तयार्जीकीये शृणुह्या सुपोमया ॥५॥ ६॥
नृषामया प्रथमं यातवे सज्जः सुसत्वां रसया श्वेत्या त्या । त्वं

अवेतः वा ये रयिऽमंतः साती वनुं वा ये सुऽश्रुणं सुऽश्रुतः धुः०
 ॥१॥ हवः एपां असुरः न द्यात् द्यां यवस्यता मनसा निंसत् द्यां
 चक्षाणाः यच सुविताय देवाः द्यौः न वारैभिः कृण्वंत स्वैः ॥२॥
 इयं एपां अमृतां नां गीः सर्वऽताता ये कृपणैत रत्नं धियं च यज्ञं
 च सार्धतः ते नः धांतु वस्यं अस्मि ॥३॥ आ तत् ते इंद्र आयवः
 पनंत अभि ये ऊर्वे गोऽमंतं तितृत्सान् सकृत्ऽस्वं ये पुरुऽपुचां
 महीं सहस्रं धारां बृहतीं दुधुक्षन् ॥४॥ शचीऽयः इंद्र अवसे कृ-
 णुध्वं अनानतं दमयंतं पृतनून् ऋभुक्षणं मघऽवानं सुऽवृत्तिं
 भती यः वज्रं नयं पुरुऽद्युः ॥५॥ यत् ववानं पुरुऽतमं पुरापाद्
 आ वृषऽहा इंद्रः नामानि अग्नाः अर्चेति मऽसहः पतिः तुवि-
 प्मान् यत् ईं उश्मसि कर्तवे करत् तत् ॥६॥५॥

॥७५॥ प्र सु वः आपः महिमानं उतऽतमं कारुः वोचाति स-
 दने विवस्वतः प्र सप्तऽसप्त वेधा हि चक्रमुः प्र सृत्वंरीणां अतिं
 सिंधुः ओजसा ॥१॥ प्र ते अरदत् वरुणः यार्तवे पथः सिंधो यत्
 वाजान् अभि अद्रवः त्वं भूम्याः अधि मऽवता यासि सानुना यत्
 एपां अयं जगतां इरज्यसि ॥२॥ दिवि स्वनः यत्ते भूम्या उपरि
 अनंतं शुष्मं उत इयति भानुना अभात्ऽइव प्र स्तनयति वृष्टयः
 सिंधुः यत् एति वृषभः न रोहवत् ॥३॥ अभित्वा सिंधो शिर्षु इत्
 न मातरं वाग्धाः अर्पेति पयसाऽइव धेनवं राजाऽइव युध्वा न-
 यसि त्वं इत् सिचौ यत् आसां अयं मऽवतां इनक्षसि ॥४॥ इमं मे
 गुं गे यमुने सरस्वति श्रुतुद्रि स्तोमं सचत् परुषि आ असिक्त्वा
 मरुत्ऽवृधे वितस्ताया आजीकीये पृणुहि आ सुऽसोमया ॥५॥६॥
 तृष्टऽअमया प्रथमं यार्तवे सऽजूः सुऽसर्वा रसया श्वेत्य

सिंधो कुभया गोमतीं क्रुमु मेहन्वा सुरथं याभिरीयसे ॥ ६ ॥ च-
जीत्येनी रुशंती महिन्वा परि जयांसि भरते रजांसि । अदव्या
सिंधुरपसांमपस्तमाश्वा न चित्रा वपुषीव दर्शता ॥ ७ ॥ स्वश्वा
सिंधुः सुरया सुवासो हिरण्ययी सुकृता वाजिनीवती । ऊर्णाव-
ती युवतिः सोलमावन्युताधि वस्ते सुभगा मधुवृधं ॥ ८ ॥ सुखं रथं
युयुजे सिंधुरश्विनं तेन वाजं सनिपदस्मिन्नाजौ । महान्हास्य
महिमा यनस्यतेऽदव्यस्य स्वयंशसो विरश्निनः ॥ ९ ॥ ७ ॥

॥ ७६ ॥ १-८ मराली रेतपतः सपैः ॥ ग्रापणः ॥ मगती ॥

॥ ७६ ॥ आ व चञ्जस ऊर्जा व्युष्टिभिर्द्रु मरुतो रीदसी
अनक्तन । उभे यथा नो अहनी सचाभुवा सदेःसदो वरिव-
स्यात उज्जिदा ॥ १ ॥ तदु श्रेष्ठं सर्वनं सुनीतनात्यो न हस्त-
यतो अद्रिः सोतरि । विद्वद्ध्योर्गो अभिभूति पौंस्यं महो
राये चित्तस्ते यदवतः ॥ २ ॥ तदिद्व्यस्य सर्वनं विवेरपो
यथा पुरा मनवे गातुमथेत् । गोक्षरसि त्वाष्ट्रे अश्व-
निर्णिजि प्रेमध्वरेष्वध्वरो अशिथयुः ॥ ३ ॥ अयं हत रक्षसो
भंगुरावतः स्कभायत निर्क्षेति सेधतामेति । आ नो रथिं
सर्ववीरं सुनीतन देवार्थं भरतु ह्योक्मदयः ॥ ४ ॥ दिव-
श्चिदा वीऽमवतरेभ्यो विभ्वर्ना चिदाश्वपस्तरेभ्यः । वायो-
श्चिदा सोमरभस्तरेभ्योऽग्नेश्चिदव पितुकृत्तरेभ्यः ॥ ५ ॥ ८ ॥
भुरंतु नो यशसः सोत्वंधसो यावाणो वाचा दिविता दि-
वित्मता । नरो यत्र दुहते काम्यं मध्वाघोपयंतो अभितो मि-
थस्तुरः ॥ ६ ॥ सुन्वन्ति सोमं रथिरासो अद्रयो निरस्य रसं
गविषो दुहन्ति ते । दुहंत्यूधरूपसेचनाय कं नरो ह्य्या न

सिंधो' कुभया गोऽमतीं कुमु मेहत्वा सुऽरथं याभिः ईयसे ॥ ६ ॥
 चृजीती एनीं रुशंती महिऽत्वा परि जयांसि भरुते रजांसि अ-
 दंथा सिंधुः अपसां अपः ऽतमा अथा न चिचा वपुपीऽइव दर्श-
 ता ॥ ७ ॥ सुऽअथा सिंधुः सुऽरथा सुऽवासाः हिरण्ययीं सुऽकृता
 वाजिनीऽवती ऊर्णाऽवती युवतिः सीलमाऽवती उत अधि
 वस्ते सुऽभगा मधुऽवृषं ॥ ८ ॥ सुऽखं रथं युयुजे सिंधुः अश्विनं तेन
 वाजं सन्निपत् अस्मिन् आजौ महान् हि अस्य महिमा पन्-
 स्यते अदंथस्य स्वऽयंशसः विऽरुष्णिनः ॥ ९ ॥ ७ ॥

॥ ७६ ॥ आ वः चूंजसे ऊर्जो विऽउष्टियु इंद्रं मरुतः रोदसी'
 अनक्तन उभे यथा नः अहनी सचाऽभुवा सदःऽसदः वरिव-
 स्यातः उतऽभिदा ॥ १ ॥ तत् ऊं श्रेष्ठं सर्वनं सुनोतन अत्यः न ह-
 स्तऽयतः अद्रिः सोतरि विदत् हि अयं अभिऽभूति मौस्यं महः
 राये चित् तरुते यत् अर्वतः ॥ २ ॥ तत् इत् हि अस्य सर्वनं विवेः
 अपः यथा पुरा मनवे गातुं अथेत् गोऽअर्णसि त्वाष्ट्रे अश्वऽनि-
 निजि प्र ई अध्वरेषु अध्वरान् अशिश्युः ॥ ३ ॥ अयं हुत रक्षसः
 भंगुरऽवतः स्तभायत निऽर्चति सेधत अमतिं आ नः रमिं स-
 वंऽवीरं सुनोतन देवऽअभ्यं भरुत शोकं अद्रयः ॥ ४ ॥ दिवः चित्
 आ वः अमवत्ऽतरेभ्यः विऽभ्वना चित् आश्वपःऽतरेभ्यः वायोः
 चित् आ सोमरभःऽतरेभ्यः अग्नेः चित् अर्वं पितृकृत्ऽतरेभ्यः
 ॥ ५ ॥ ६ ॥ भुरंतु नः यशसः सोतुं अंधसः यावाणः वाचा दिविता
 दिवित्मता नरः यवं दुहते काम्यं मधुं आऽघोपयेत अभितः मि-
 षःऽतुरः ॥ ६ ॥ सुत्वंति सोमं रथिरासः अद्रयः निः अस्य रसं
 गोऽइषः दुहंति ते दुहंति ऊधः उपऽसेचनाय कं नरः हव्या न

अ० ८, अ० ३, व० १२.] ॥ ३३३ ॥ [म० १०, अ० ६, सू० ७८.

मर्जयन्त आसभिः ॥ ७ ॥ एते नरः स्वर्गसो अभूतन् य इन्द्राय सुनुष
सोममद्रयः । वामं वामं वो दिव्याय धाम्ने वसुं वसु वः पार्थिवाय
सुन्वते ॥ ८ ॥ ९ ॥

॥ ७७ ॥ १-८ स्पृशस्मिभोगैः ॥ महतः ॥ १-४ ६-८ चिदुप १ ५ जगती ॥

॥ ७७ ॥ अ॒ध्रु॒षु॒पो न वा॒चा मृ॒षा वसुं ह॒वि॒र्म॒तो न य॒ज्ञा वि॒-
जा॒नु॒पः । सु॒मा॒रु॒तं न ब्र॒ह्मा॒ण॒म॒र्ह॒से गु॒ण॒म॒स्तो॒षे॒षां न शो॒भ॒से ॥ १ ॥
श्रि॒ये म॒र्या॒सो अ॒ञ्जी॒र॒कृ॒णत सु॒मा॒रु॒तं न पू॒र्वी॒र॒ति क्ष॒पः । दि॒व॒-
स्पृ॒चास् एता॒ न ये॒तिर आ॒दि॒त्यास्ते अ॒क्रा न वा॒वृ॒धुः ॥ २ ॥ प्र ये
दि॒वः पृ॒षि॒ष्या न ब॒र्हे॒णा त्म॒ना रि॒रि॒चे अ॒भान्न सूर्यः । पा॒ज॒स्व॒तो
न बी॒राः प॑न्त॒स्य वो रि॒शा॒द॒सो न म॒र्या अ॒भि॒द्य॒वः ॥ ३ ॥ सु॒प्मा कं
वृ॒धे अ॒पां न या॒म॒नि वि॒षु॒र्य॒ति न म॒ही श्र॑थ॒र्य॒ति । वि॒श्व॒सु॒र्य॒ज्ञो
अ॒वा॒ग॒यं सु॒वः प्र॒य॒स्व॒तो न स॒चा च आ॒ ग॒त ॥ ४ ॥ यू॒यं धू॒षु प्र॒यु॒जो
न रु॒श्मि॒भि॒र्ज्यो॒ति॒ष्म॒तो न भा॒सा व्यु॒ष्टि॒षु । श्ये॒ना॒सो न स्व॒र्य॒ण॒-
सो रि॒शा॒द॒सः प्र॒वा॒सो न प्र॒सि॒ता॒सः प॒रि॒प्रु॒पः ॥ ५ ॥ १० ॥ प्र य॒द्व॒-
ह॒ध्वे म॒रुतः प॒रा॒का॒क्षू॒यं म॒हः सं॒व॒र॒ण॒स्य व॒स्वः । वि॒दा॒ना॒सो
व॒स॒वो रा॒थ॒स्या॒रा॒क्षि॒द्दे॒पः स॒नु॒त॒र्यु॒योत ॥ ६ ॥ य उ॒ह॒चि य॒ज्ञे
अ॒ध्व॒रे॒ष्टा म॒रु॒द्भ्यो न मा॒नु॒पो द॒दा॒श॒त् । रे॒व॒त्स व॒यो द॒ध॒ते सु॒वी॒रं
स दे॒वा॒ना॒मपि गो॒पी॒थे अ॒स्तु ॥ ७ ॥ ते हि य॒ज्ञे॒षु य॒ज्ञि॒या॒सु ऊ॒मा
आ॒दि॒त्ये॒न ना॒म्रा श॒भ॒वि॒ष्टाः । ते नोऽ॒य॒न्तु र॒ण॒त॒र्म॒नी॒पां म॒ह॒श्च
या॒म॒च॒ध्व॒रे च॒का॒नाः ॥ ८ ॥ ११ ॥

॥ ७८ ॥ १-८ स्पृशस्मिभोगैः ॥ महतः ॥ १-३ ४ ६ चिदुप १ २, ५-७ जगती ॥

॥ ७८ ॥ वि॒प्रा॒सो न म॒न्म॒भिः स्वा॒ध्वो दे॒वा॒भ्योऽ॒न य॒ज्ञेः
स्व॒र्ग॒सः । रा॒जा॒नो न चि॒वाः सु॒सं॒ह॒रः क्षि॒ती॒नां न म॒र्या अ॒-

अ० ८. अ० ३. व० १२.] ॥ ३३३ ॥ [म० १०. अ० ६. सू० ७८.

म॒र्जय॑न्ते आ॒सऽभिः॥७॥ ए॒ते न॒रः सु॒ऽअ॒र्षसः॑ अ॒भूत॑ न॒ ये इ॒न्द्राय॑ सु॒-
नु॒ष सोम॑ अ॒द्रयः॑ वा॒मं॒ऽवा॒मं वः॑ दि॒व्याय॑ धा॒क्षे वसु॑ऽवसु वः पा॒-
थि॒वाय॑ सु॒न्वते॑ ॥८॥९॥

॥७७॥ अ॒भ्रऽमु॒पः न वा॒चा मु॒प॒ वसु॑ ह॒विष्म॑तः न य॒ज्ञाः वि॒-
ऽजा॒नु॒पः सु॒ऽमा॒रुतं॑ न व॒सार्णं॑ अ॒र्हसे॑ ग॒र्णं अ॒स्तोपि॑ ए॒पां न शो॒-
भसे॑ ॥१॥ अ॒ग्नि॒ये म॒र्यासः॑ अ॒जीन् अ॒कृण्व॑त॒ सु॒ऽमा॒रुतं॑ न पू॒र्वीः अ॒-
ति॑ क्ष॒पः दि॒वः पु॒चासः॑ ए॒ताः न ये॒तिरे॒ आ॒दि॒त्यासः॑ ते अ॒क्राः न
व॒वृधुः॑ ॥२॥ प्र॒ये दि॒वः पृ॒थि॒व्याः न व॒र्हणा॑ त्मना॑ रि॒रि॒चे अ॒भ्रात्
न सूर्यः॑ पा॒र्जस्व॑तः न वी॒राः प॒न॒स्य॒वः रि॒शाद॑सः न म॒र्याः अ॒-
भिऽर्च॑वः ॥३॥ यु॒ष्माकं॑ वृ॒धे अ॒पां न या॒र्मनि॑ वि॒ष्णु॒र्यति॑ न म॒ही
अ॒य॒र्येति॑ वि॒श्वऽप्सुः॑ य॒ज्ञः अ॒वाक् अ॒यं सु॒ वः प्र॒यस्व॑तः न स॒चाचः॑
आ॒ ग॒त॑ ॥४॥ यू॒यं धूः॑ऽसु प्र॒ऽयु॒जः न र॒श्मिऽभिः॑ ज्योति॑ष्म॒तः न
भा॒सा वि॒ऽउ॒ष्टिषु॑ श्ये॒नासः॑ न स्व॒ऽयं॒शसः॑ रि॒शाद॑सः प्र॒वासः॑ न
प्र॒ऽसि॒तासः॑ प॒रिऽमु॒पः ॥५॥१०॥ प्र॒ यत् व॒र्ह॒ध्वे म॒रुतः॑ प॒रा॒कात्
यू॒यं म॒हः सं॒ऽव॒र॒णस्य॑ व॒स्वः वि॒दा॒नासः॑ व॒सवः॑ रा॒ध्वस्य॑ आ॒रात्
चि॒त् वे॒यः स॒नुतः॑ सु॒योत॑ ॥६॥ यः उ॒त्ऽअ॒चिं य॒ज्ञे अ॒ध्वरे॑ऽस्याः
म॒रुत॑ऽभ्यः न मा॒नु॒षः द॒दा॒शत् रे॒वत् सः॑ व॒यः दु॒ध॒ते सु॒ऽवीरं॑ सः
दे॒वानां॑ अ॒पि गो॑ऽपी॒थे अ॒स्तु ॥७॥ ते हि य॒ज्ञेषु॑ य॒ज्ञिया॑सः ऊ॒माः
आ॒दि॒त्येन॑ ना॒स्त्रा शं॑ऽभ॒वि॒ष्टाः ते नः॑ अ॒व॒न्तु॑ र॒थऽतूः॑ म॒नी॒षां म॒हः
च॒ या॒र्मन् अ॒ध्वरे॑ च॒क॒नाः ॥८॥११॥

॥७८॥ वि॒प्रासः॑ न म॒र्मऽभिः॑ सु॒ऽआ॒र्ध्यः दे॒वऽअ॒भ्यः॑ न य॒ज्ञैः
सु॒ऽअ॒र्षसः॑ रा॒जा॒नः न चि॒वाः सु॒ऽसं॒द॒शः॑ क्षि॒ती॒नां न म॒र्याः अ॒-

रेपसः ॥ १ ॥ अग्निर्न ये भार्जसा रुक्मवक्षसो वातासो न स्वयुजः
सद्युक्तयः । प्रज्ञातारो न ज्येष्ठाः सुनीतयः सुशर्माणो न सोमा
वृत्तं यते ॥ २ ॥ वातासो न ये धुनयो जिगल्वोऽग्नीनां न जिह्वा
विरोकिणः । वर्मखन्तो न योधाः शिमीवन्तः पितृणां न शंसाः
सुरातयः ॥ ३ ॥ रथानां न ये पराः सनाभयो जिगीवांसो न शूरा
अभिद्यवः । वरेयवो न मर्या घृतप्रुषोऽभिस्वर्तारो अर्के न सुष्टुभः
॥ ४ ॥ अश्वसो न ये ज्येष्ठास आशवो दिधिषवो न रथ्यः सुदा-
नवः । आपो न निषैरुदभिर्जिगल्वो विश्वरूपा अंगिरसो न
सामभिः ॥ ५ ॥ १२ ॥ यावाणो न सूरयः सिंधुमातर आदर्दिरासो
अद्रयो न विश्वहा । शिणूला न क्रीळयः सुमातरो महायामो
न यामन्वुत त्विषा ॥ ६ ॥ उपसां न केतवोऽध्वरथ्रियः शुभंयवो
नांजिभिर्ध्वश्चितन् । सिंधवो न ययियो भार्जदृष्टयः परावतो न
योजनानि ममिरे ॥ ७ ॥ सुभागावो देवाः कृणुता सुरत्नान-
स्मान्तोतृन्मरुतो वावृधानाः । अथि स्तोत्रस्य सुख्यस्य गात
सनाद्धि वो रत्नधेयानि संति ॥ ८ ॥ १३ ॥

॥ ७९ ॥ १-७ पणिः शोचीको पेञ्चानरो वा सत्रिवो यार्जभटः ॥ शनिनः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ७९ ॥ अपश्यमस्य महती महित्वममन्त्यस्य मन्त्यौसु
विष्णु । नाना हनू विभृते सं भरिते असिन्वती वप्सन्ती
भूर्यन्नः ॥ १ ॥ गुहा शिरो निहितमृधंगक्षी असिन्वन्नत्ति जि-
ह्वा चर्नानि । अत्राण्यस्मै पद्भिः सं भरन्त्युत्तानहस्ता नमस्ता-
धि विष्णु ॥ २ ॥ प्र मातुः प्रतरं गुह्यमिच्छन्कुमारो न वीरुधः
सपेदुर्वीः । सप्तं न पक्कमविदच्छुचंतं रिरिह्मांसं रिप उपस्थे
अंतः ॥ ३ ॥ तद्धामृतं रोदसी प्र ब्रवीमि जायमानो मातरा

अ० ८, अ० ३, व० १४.] ॥ ३३४ ॥ [म० १०, अ० ६, सू० ७९.

रेपसः ॥ १ ॥ अग्निः न ये भार्जसा रुक्मऽवद्यसः वातांसः न स्व-
 ऽयुजः सद्यः ऽर्जतयः प्रऽज्ञातारः न ज्येष्ठाः सुऽनीतयः सुऽशर्माणः
 न सोमाः क्षुतं यते ॥ २ ॥ वातांसः न ये धुनयः जिगल्नवः अग्नीनां
 न जिह्वाः विऽरोकिणः वर्मणऽवतः न योधाः शिमीऽवतः पि-
 तृणां न शंसाः सुऽरातयः ॥ ३ ॥ रथानां न ये अराः सऽनाभयः
 जिगीवांसः न शूराः अभिऽद्यवः चरेऽयवः न मयीः घृतऽमुषः
 अभिऽस्वर्तारः अर्के न सुऽस्तुभः ॥ ४ ॥ अश्वसः न ये ज्येष्ठासः
 आशवः दिधिपवः न रुथ्यः सुऽदानवः आपः न निक्षिः उदऽभिः
 जिगल्नवः विश्वऽरूपाः अंगिरसः न सार्मऽभिः ॥ ५ ॥ १२ ॥ या-
 चाणः न सूरयः सिंधुऽमातरः आऽदृदिरासः अद्रयः न विश्वहा
 शिणूलाः न त्रीळयः सुऽमातरः महाऽयामः न यामन् उत त्वि-
 या ॥ ६ ॥ उपसां न केतवः अध्वरऽश्रियः शुभंऽयवः न अंजिऽभिः
 वि अश्वितन् सिंधवः न ययियः भार्जत् ऽक्षयः पराऽवतः न
 योजनानि ममिरे ॥ ७ ॥ सुऽभागान् नः देवाः कृणुत सुऽरत्नान्
 अस्मान् स्तोतृन् मरुतः ववृधानाः अधि स्तोत्रस्य सख्यस्य गातृ
 सनात् हि वः रत्नऽधेयानि संति ॥ ८ ॥ १३ ॥

॥ ७९ ॥ अर्पश्यं अस्य महतः महिऽत्वं अमर्त्यस्य मर्त्यासु विष्णु
 नानां हनूँ विऽभृते० सं भरेते० असिन्वती० बप्संती० भूरि अतः
 ॥ १ ॥ गुहा शिरः निऽहितं चार्धक् अद्यौ असिन्वन् अग्नि जिह्या
 वनानि अवाणि अस्मि पटऽभिः सं भरंति उत्तानऽहस्ताः नमसा
 अधि विष्णु ॥ २ ॥ प्र मातुः प्रऽतरं गुह्यं इच्छन् कुमारः न वीरुधः
 सर्पत् उर्वीः ससं न पक्वं अविदत् शुचंति रिऽहिंसां रिपः उपऽस्ये
 अंतः ॥ ३ ॥ तत् वां क्षुतं रोदसी० प्र ब्रवीमि जायमानः मातरा

गर्भो अस्ति । नाहं देवस्य मर्त्यश्चिकेताग्निरंग विचेताः स प्रचे-
ताः ॥४॥ यो अस्मा अन्नं तृप्ता दधत्याज्यं धृतैर्जुहोति पुष्यति ।
तस्मिं सहस्रमक्षभिर्वि चक्षेऽग्रे विष्टतः प्रत्यष्टसि त्वं ॥५॥ किं
देवेषु त्यज एनश्चकथ्याग्रे पृच्छामि नु त्वामविद्वान् । अक्नीकृन्
क्नीकृन्हरिरत्नवेऽदन्वि पर्वशश्चकर्तु गामिवासिः ॥६॥ विपूचो
अश्वान्युयुजे वनेजा कृजीतिभी रश्नाभिर्गृभीतान् । चक्षुदे
मिचो वसुभिः सुजातः समानृधे पर्वभिर्वावृधानः ॥७॥ १४॥

॥८०॥ १-७ अग्निः सौम्योऽग्रे देवाग्नरो वा ॥ अग्निः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥८०॥ अग्निः सप्रिं वाजंभरं दंदात्यग्निवीरं श्रुत्यं कर्मनि-
ष्टां । अग्नी रोदसी वि चरत्समंजन्नग्निर्नारी वीरकुक्षिं पुरे-
धिं ॥१॥ अग्नेरप्रसः समिदस्तु भद्राग्निर्मही रोदसी आ
विवेश । अग्निरेकं चोदयत्समत्स्वग्निर्वृचाणि दयते पुरु-
णि ॥२॥ अग्निर्ह त्वं जरतः कर्णेमावाग्निर्द्वयो निरदहृज्जहृयं ।
अग्निरधि घर्मे उरुष्यदंतरग्निर्नृमेधं प्रजयांसृजत्सं ॥३॥ अ-
ग्निर्दाहृविणं वीरपेशा अग्निर्कृपिं यः सहस्रां सन्नोति ।
अग्निर्दिवि हव्यमा तंतानाग्नेधामानि विभृता पुरुषा ॥४॥
अग्निमुक्थैर्कृपयो वि ह्वयन्तेऽग्निं नरो यामनि वाधि-
तासः । अग्निं वयो अंतरिक्षे पतंतोऽग्निः सहस्रां परि
याति गोनां ॥५॥ अग्निं विणं ईकृते मानुषीया अग्निं
मनुषो नहुषो वि जाताः । अग्निगोयवीं पथ्यामृतस्याग्नेर्ग-
यूतिर्धृत आ निषत्ता ॥६॥ अग्नये वसं चतुर्भवस्ततश्चुरग्निं
महार्मवोचामा सुवृत्तिं । अग्ने प्रावं जरितारं यविष्टाग्ने
महि द्रविणमा यजस्व ॥७॥ १५॥

गर्भः अग्निं न अहं देवस्य मर्त्यः चिकेत अग्निः अंगं विऽचेताः सः
प्रऽचेताः ॥ ४ ॥ यः अस्मै अर्चं तृपु आऽदधाति आज्यैः घृतैः जु-
होति पुष्यति तस्मै सहस्रं अक्षऽभिः वि चक्षे अग्नें विश्वतः प्रत्यङ्
असि त्वं ॥ ५ ॥ किं देवेषु त्यजः एनः चकार्ये अग्नें पृच्छामि नु त्वां अ-
विद्वान् अक्नीकन् क्रीकन् हरिः अर्चवे अदन् वि पर्वऽशः च-
कर्त गांऽइव असिः ॥ ६ ॥ विपूचः अश्वान् युयुजे वनेऽजाः क्षुजी-
तिऽभिः रश्नाभिः गृभीतान् चक्षदे मिचः वसुऽभिः सुऽजातः
सं आनृधे पर्वऽभिः वयुधानः ॥ ७ ॥ १४ ॥

॥ ८० ॥ अग्निः सप्तिं वाजंऽभरं ददाति अग्निः वीरं श्रुत्यं कर्म-
निऽस्यां अग्निः रोदसीं वि चरत् संऽअंजन् अग्निः नारीं वीर-
ऽकुक्षिं पुरंऽधिं ॥ १ ॥ अग्नेः अग्रसः संऽइत् अस्तु भद्रा अग्निः मही
रोदसीं आ विवेश अग्निः एकं चोदयत् समत्ऽसुं अग्निः वृचाणि
दयते पुरुणि ॥ २ ॥ अग्निः हृत्यं जरतः कर्णे आव अग्निः अत्ऽभ्यः
निः अदहुत् जंरुथं अग्निः अर्चिं घर्मे उरुष्यत् अंतः अग्निः नृऽमेधं
प्रऽजया असृजत् सं ॥ ३ ॥ अग्निः दात् द्रविणं वीरऽपेशाः अग्निः
क्षुषिं यः सहसा सनोति अग्निः दिवि हृष्यं आ ततान् अग्नेः धा-
मानि विऽभृता पुरुऽचा ॥ ४ ॥ अग्निं उक्थैः क्षुपयः वि ह्रयंते
अग्निं नरः यामनि बाधितासः अग्निं वयः अंतरिक्षे पतंतः अ-
ग्निः सहसा परि याति गोनां ॥ ५ ॥ अग्निं विशः ईकृते मानुषीः
याः अग्निं मनुषः नहुषः वि जाताः अग्निः गांधर्वीं पथ्यां क्षुतस्य
अग्नेः गर्भ्यति घृते आ निऽसत्ता ॥ ६ ॥ अग्रयें ब्रह्म क्षुभवः तत्तदुः
अग्निं महां अवोचाम सुऽवृत्तिं अग्नें प्र अव जरितारं यविष्ठ
अग्नें महिं द्रविणं आ यजस्व ॥ ७ ॥ १५ ॥

॥ ८१ ॥ १-९ विश्वकर्मा भोपतः ॥ विश्वकर्मा ॥ विदुषः ॥

॥ ८१ ॥ यद्गमा विश्वा भुवन्नानि जुहुद्विर्होता न्यसीदत्पिता
नः । स आशिषा द्रविणमिच्छमानः प्रथमच्छदवराँ आ वि-
वेश ॥ १ ॥ किं स्विदासीदधिष्ठानमारंभेण कतमत्स्विन्कथा-
सीत् । यतो भूमिं जनयन्विश्वकर्मा विद्यामौर्णोन्महिना वि-
श्वचक्षाः ॥ २ ॥ विश्वतश्चक्षुस्त विश्वतोमुखो विश्वतोबाहुस्त
विश्वतस्पात् । स बाहुभ्यां धमन्ति स पतचैद्यावाभूमी जनयन्देव
एकः ॥ ३ ॥ किं स्विद्वनं कचु स वृष्ट आसु यतो द्यावापृथिवी
निष्ठतद्युः । मनीषिणो मनसा पृच्छतेदु तद्यदध्यतिष्ठुर्वनानि
धारयन् ॥ ४ ॥ या ते धामानि परमाणि यावमा या मध्यमा
विश्वकर्मेन्नुतेमा । शिष्टा सखिभ्यो हविषि स्वधावः स्वयं यज-
स्व त्वयं वृधानः ॥ ५ ॥ विश्वकर्मेन्हुविषा वावृधानः स्वयं यजस्व
पृथिवीमुत द्यां । सुखान्ये अभितो जनास इहास्माकं मघवा
सूरिरस्तु ॥ ६ ॥ वाचस्पतिं विश्वकर्माणमूतये मनोजुवं वाजे
अद्या हुवेम । स नो विश्वानि हवन्नानि जोषद्विश्वशंभूरवसे
साधुर्कर्मा ॥ ७ ॥ १६ ॥

॥ ८२ ॥ १-९ विश्वकर्मा भोपतः ॥ विश्वकर्मा ॥ विदुषः ॥

॥ ८२ ॥ चक्षुषः पिता मनसा हि धीरो घृतमेने अजनन्नस-
माने । यदेदंता अददहन्त पूर्वं आदिह्यावापृथिवी अप्रये-
तां ॥ १ ॥ विश्वकर्मा विमना आद्विहाया धाता विधाता
परमोत संहक् । तेषामिष्टानि समिषा मदन्ति यचा सप्र-
चृपीन्पर एकमाहुः ॥ २ ॥ यो नः पिता जनिता यो विधा-
ता धामानि वेद् भुवन्नानि विश्वा । यो देवानां नामधा एक
एव तं संप्रथं भुवना यन्त्यया ॥ ३ ॥ त आर्यजन्त द्रविणं सम-

॥ ८१ ॥ यः इमा विश्वा भुवन्नानि जुहंत ऋषिः होता नि
 असीदत् पिता नः सः आऽशिषां द्रविणं इच्छमानः प्रपुम-
 ऽछत् अवरान् आ विवेश ॥ १ ॥ किं स्वित् आसीत् अधिऽस्थानं
 आऽरंभणं कतमत् स्वित् कथा आसीत् यतः भूमिं जनयन् वि-
 श्वऽकर्मा विद्यां शीर्णोत् मुहिना विश्वऽचक्षाः ॥ २ ॥ विश्वतः-
 ऽचक्षुः उत् विश्वतःऽमुखः विश्वतःऽबाहुः उत् विश्वतःऽपात्
 सं बाहुऽभ्यां धमंतिसं पतंचैः द्यावाभूमीं जनयन् देवः एकः ॥ ३ ॥
 किं स्वित् वनं कः ऊं सः वृक्षः आस यतः द्यावापृथिवीं निः-
 ऽतत्तुष्टुः मनीषिणः मनसा पृच्छत इत् ऊं तत् यत् अधिऽअतिष्ठत्
 भुवन्नानि धारयन् ॥ ४ ॥ या ते धामानि परमाणि या अवमा
 या मध्यमा विश्वऽकर्मन् उत् इमा शिष्यं सखिऽभ्यः हविषिं स्व-
 धाऽवः स्वयं यजस्व तन्वं वृधानः ॥ ५ ॥ विश्वऽकर्मन् हविषा ववृ-
 धानः स्वयं यजस्व पृथिवीं उत् द्यां मुह्यंतु अन्ये अभितः जनांसः
 इह अस्माकं मघऽवा सूरिः अस्तु ॥ ६ ॥ वाचः पतिं विश्वऽकर्माणं
 ऊतये मन्तःऽजुवं वाजं अद्य हुवेम सः नः विश्वानि हवन्नानि
 जोषत् विश्वऽशंभूः अवसे साधुऽकर्मा ॥ ७ ॥ १६ ॥

॥ ८२ ॥ चक्षुषः पिता मनसा हि धीरः घृतं एने अजनत् नम्र-
 माने यदा इत् अन्ताः अददहंत पूर्वे आत् इत् द्यावापृथिवीं अ-
 प्रयेतां ॥ १ ॥ विश्वऽकर्मा विऽर्मनाः आत् विऽहायाः धाता वि-
 ऽधाता परमा उत् संऽदृक्तेषां इष्टानि सं इषा मदन्ति यच्च सप्र-
 ऽऋषीन् परः एकं आहुः ॥ २ ॥ यः नः पिता जनिता यः विऽधा-
 ता धामानि वेद भुवन्नानि विश्वा यः देवानां नामऽधाः एकः
 एव तं संऽप्रश्नं भुवना यन्ति अन्या ॥ ३ ॥ ते आ अयजंत द्रविणं सं

स्मा ऋषयः पूर्वे जरितारो न भूना । असूर्ते सूर्ते रजसि निपत्ते
ये भूतानि समकुण्वन्निमानि ॥४॥ परो दिवा पर एता पृथिव्या
परो देवेभिरसुरैर्यदस्ति । कं स्विन्नमै प्रथमं दध्न आपो यच्च देवाः
समपश्यन्त विधे ॥५॥ तमिन्नमै प्रथमं दध्न आपो यच्च देवाः सम-
गच्छन्त विधे । अजस्य नाभावध्येकमपितं यस्मिन्विश्वानि भुव-
नानि तस्युः ॥६॥ न तं विदाम य इमा जजानान्यद्युष्माक्रमन्तरं
बभूव । नीहारेण प्रावृता जल्यो चासुनृप उक्थशासंश्चरन्ति
॥७॥ १७ ॥

॥ ८३ ॥ १-७ मनुसायनः ॥ मनु ॥ १ अगती । २-७ विदुः ॥

॥ ८३ ॥ यस्ते मन्योऽविधद्वजसायक सह ओजः पुष्यति विश्व-
मानुषक । साह्याम दासमार्य त्वया युजा सहस्कृतेन सहसा सह-
स्वता ॥१॥ मन्युरिदो मन्युरेवास देवो मन्युर्होता बरुणी जात-
वेदाः । मन्युं विश ईळते मानुषीर्याः पाहि नो मन्यो तपसा
सुजोषाः ॥२॥ अभीहि मन्यो तवसस्तवीयान्तपसा युजा वि-
जहि शबून् । अभिब्रहा वृत्रहा दस्युहा च विश्वा वसून्या भरा त्वं
नः ॥३॥ त्वं हि मन्यो अभिभूत्योजाः स्वयंभूमामो अभिमाति-
पाहः । विश्वचर्षणिः सहुरिः सहावानस्मास्वोजः पृतनासु धेहि
॥४॥ अभागः सन्नप परेतो अस्मि तव क्रत्वा तविपस्य प्रचेतः ।
तं त्वा मन्यो अक्रतुर्जिहीळाहं स्वा तनूर्बलदेयाय मेहि ॥५॥
अयं ते अस्याप मेहवाङ् मंतीचीनः संहरे विश्वधायः । मन्यो
वज्रिन्नभि मामा ववृत्स्व हनाव दस्यूरुत वोध्यापेः ॥६॥ अभि
मेहि दक्षिणतो भवा मेऽधा वृचाणि जघनाव भूरि । जुहोमि ते
धरुणं मध्वो अयमुभा उपांशु प्रथमा पिबाव ॥७॥ १८ ॥

अस्मि चार्पयः पूर्वे जुरितारः नभूना असूते सूते रजसि निऽसूते
 येभूतानि संऽअकृषन् इमानि ॥४॥ परः दिवा परः एना पृथि-
 व्या परः देवेभिः असुरैः यत् अस्तिकं स्वित् गर्भं प्रथमं दुधे आपः
 यद्य देवाः संऽअपश्यन्त विश्वे ॥५॥ तं इत् गर्भं प्रथमं दुधे आपः
 यद्य देवाः संऽअगच्छन्त विश्वे अजस्य नाभीं अधि एकं अपितं
 यस्मिन् विश्वानि भुवनानि तस्युः ॥६॥ न तं विदाथ यः इमा
 जजानं अन्यत् युष्माकं अंतरं यभूव नीहुरेण प्रवृताः जल्पा च
 असुऽनृपः उक्थऽशसः चरन्ति ॥७॥ १७॥

॥८३॥ यः ते मन्यो' अविधत् वज्र सायक सहः ओजः पुष्यति
 विश्वं आनुपक सत्त्वाम दासं आर्यं त्वया युजा सहः ऽकृतेन सहसा
 सहस्वता ॥१॥ मन्युः इन्द्रः मन्युः एव आस देवः मन्युः होता वरुणः
 जातऽवेदाः मन्युं विश्वः ईकृते मानुषीः याः पाहि नः मन्यो' त-
 पसा सऽजोपाः ॥२॥ अभि इहि मन्यो' त्वसः तवीयान् तपसा
 युजा वि जहि शत्रून् अमित्रऽहा वृचऽहा दस्युऽहा च विश्वा व-
 सूनि आ भर त्वं नः ॥३॥ त्वं हि मन्यो' अभिभूतिऽओजाः स्वयं-
 ऽभूः भामः अभिमातिऽसहः विश्वऽचर्षणिः सहुरिः सहावान्
 अस्मासु ओजः पृतेनासु धेहि ॥४॥ अभागः सन् अप पराऽइतः
 अस्मि तव क्रत्वा त्विषस्य प्रऽचेतः० तं त्वा मन्यो' अक्रतुः जि-
 हीळ अहं स्वा तनूः वल्ऽदेयाय मा आ इहि ॥५॥ अयं ते अस्मि
 उप मा आ इहि अर्वाङ् प्रतीचीनः सहुरे विश्वऽधायः मन्यो' व-
 जिन् अभि मां आ ववृत्स्व हनाव दस्यून् उत बोधि आपेः ॥६॥
 अभि प्र इहि दक्षिणतः भव मे अथ वृचाणि जंघना वभूरि जुहो-
 मि ते धरुणं मध्वः अयं उभौ उपऽअंशु प्रथमा पिवाव ॥७॥ १८॥

॥ ८४ ॥ १-७ मनुष्यापसः ॥ मनुः ॥ १-३ त्रिष्टुप् । ३-७ जगती ॥

॥ ८४ ॥ त्वया मन्यो सरथमारुजंतो हर्षमाणासो धृषिता मं-
स्त्वः । तिग्मेष्व आयुधा संशिशाना अभि प्र यंतु नरो अग्निरु-
पाः ॥ १ ॥ अग्निरिव मन्यो त्विषितः सहस्व सेनानीनः सहुरे हूत
एंधि । हत्वाय शबून्वि भजस्व वेद ओजो मिमानो वि मृधो नुद-
स्व ॥ २ ॥ सहस्व मन्यो अभिमातिमस्मे रुजन्मृणन्मृणन्नेहि
शबून् । उग्रं ते पाजो नन्वा रुरुधे वशी वर्णं नयस एकज त्वं ॥ ३ ॥
एको वहूनामसि मन्यवीळितो विश्विशं युधये सं शिशधि ।
अकृत्तरुक्ताया युजा वयं द्युमंतं घोषं विजयाय कृणमहे ॥ ४ ॥ वि-
जेपकुदिंद्र दवानवधवो ३ स्माकं मन्यो अधिपा भवेह । प्रियं ते
नाम सहुरे गृणीमसि विद्या तमुत्तं यतं आवभूष ॥ ५ ॥ आभूत्या
सहजा वज सायक सहो विभर्षंभिभूत उत्तरं । क्रत्वा नो मन्यो
सह मेघंधि महाधनस्य पुरुहूत संसृजि ॥ ६ ॥ संसृष्टं धनमुभयं
समाकृतमस्मभ्यं दत्तां वरुणश्च मनुः । भियं दधाना इदयेषु श-
चवः पराजितासो अप नि लयंतां ॥ ७ ॥ १९ ॥ ६ ॥

॥ ८५ ॥ १-४७ मृगं मापिषी ॥ १-५ मीमाः । ६-१६ मृगं मापिषाहः । १७ देवाः । १८ मो-
मार्वा । १९ चंद्रमाः । २०-२६ मृगं विषाहर्षा आशीः प्रायाः । २७, ३० पशूनामः सं-
स्पृशंति । ३१ दत्तनाजिगी रंषयोः । ३२-४७ मृगं ॥ १-१३, १५-१७, २२, २५,
२६-३३, ३५, ३६-४०, ४१-४७ अनुष्टुप् । १८, १९-२१, २३, २४, २६, ३३, ३४ त्रिष्टुप् ।
१९, २७, ३३ जगती । ३४ उरोग्रहो ॥

॥ ८५ ॥ सत्येनोक्तमिता भूमिः सूर्येणोक्तमिता द्यौः । च्युतेना-
दित्यास्तिष्ठंति दिवि सोमो अर्धं श्रितः ॥ १ ॥ सोमेनादि-
त्या वलिनः सोमेन पृथिवी मही । अथो नद्यांवाणामेपामु-
पत्ये सोम आहितः ॥ २ ॥ सोमं मन्यते यपिवान्यत्सपिं-
धंत्योपंधि । सोमं यं ब्रह्माणो विदुर्न तस्याद्याति कथ्यन्
॥ ३ ॥ आच्छद्विधानिगुपितो वाहतेः सोम रक्षितः । याच्या-

॥ ८४ ॥ त्वया मन्योः सऽरथं आऽरुजंतः हर्षमाणासः धृषिताः
मरुत्वः तिग्मऽदंयवः आयुधा संऽशिशानाः अभि प्रयंतु नरः अ-
ग्निऽरूपाः ॥ १ ॥ अग्निः ऽदंयव मन्योः त्विषितः सहस्व सेनाऽनीः नः
सहुरे हूतः एधि हत्वाय शत्रून् विभजस्व वेदः ओजः मिमानः वि-
मृधः नुदस्व ॥ २ ॥ सहस्व मन्योः अभिऽमातिं अस्मे रुजन् मृणन्
प्रऽमृणन् प्र इहि शत्रून् उयं ते पाजः ननु आरुघ्रे वशी वशं न-
यसे एकऽजत्वं ॥ ३ ॥ एकः बहूनां असि मन्योः ईक्षितः विशंऽविशं
युधये सं शिशाधि अकृत्तऽरुक्त्वया युजा वयं ह्युऽमंतं घोपं वि-
ऽज्याय कृणुहे ॥ ४ ॥ विजेयऽकृत् इद्रः ऽदंयव अन्वऽघ्नवः अ-
स्माकं मन्योः अधिऽयाः भव इह प्रियं ते नाम सहुरे गृणीमसि
विघ्नं तं उत्सं यतः आऽवभूष ॥ ५ ॥ आऽभूत्या सहऽजाः वज्र-
सायक सहः विभर्षि अभिऽभूते उत्तरं क्रत्वा नः मन्योः सह मे-
दी एधि महाऽधनस्य पुरुऽहूत संऽसृजि ॥ ६ ॥ संऽसृष्टं धनं उभयं
संऽआकृतं अस्मभ्यं दत्तां वरुणः च मन्युः भियं दधानाः हृदयेषु
शबवः पराऽजितासः अपं नि लयंतां ॥ ७ ॥ १९ ॥ ६ ॥

॥ ८५ ॥ सत्येनं उत्तंभिता भूमिः सूर्येण उत्तंभिता द्यौः ऋतेन
आदित्याः तिष्ठन्ति दिवि सोमः अधि स्थितः ॥ १ ॥ सोमेन आदि-
त्याः चलिनः सोमेन पृषिवी मही अथो नक्षत्राणां एषां उप-
ऽस्थे सोमः आऽहितः ॥ २ ॥ सोमं मन्यते पृषिऽवान् यत् संऽपिं-
पन्ति ओषधिं सोमं यं ब्रह्माणां विदुः न तस्य अथाति कः च न
॥ ३ ॥ आच्छत् ऽविधानैः गुपितः बार्हतैः सोम रक्षितः याव्यां

मिच्छन्तिष्ठसि न ते अघ्राति पार्थिवः ॥४॥ यत्त्वा देव
प्रपिबेति तत् आ प्यायसे पुनः । वायुः सोमस्य रक्षिता
समानां मास आकृतिः ॥५॥२०॥ रैभ्यासीदनुदेयी नाराशंसी
न्योचनी । सूर्याया भद्रमिडासो गार्थयेति परिष्कृतं ॥६॥
चित्रिरा उपवर्हणं चक्षुरा अभ्यर्जनं । द्यौर्भूमिः कोशं
आसीद्यदयात्सूर्या पतिं ॥७॥ स्तोमा आसन्प्रतिधयः कुरीरं
छंद ओपणः । सूर्याया अश्विना वराग्निरासीत्पुरोगवः
॥८॥ सोमो बधूयुरभवदश्विनास्तामुभा वरा । सूर्या य-
त्पत्ये शंसंती मनसा सविताददात् ॥९॥ मनो अस्या अन्नं
आसीद्यौरासीदुत छदिः । शुक्रावन्द्वाहावास्तां यदया-
त्सूर्या गृहं ॥१०॥२१॥ चक्रसामाभ्यामभिहितौ गावौ ते
सामनावितः । श्रौचं ते चक्रे आस्तां दिवि पंथाश्चराचरः
॥११॥ शुचीं ते चक्रे यात्या व्यानी अक्ष आहतः । अन्नो
मनुस्मयं सूर्यारोहत्प्रयती पतिं ॥१२॥ सूर्याया वहतुः
प्रागात्सविता यमवासृजत् । अघासु हन्यते गावोऽङ्गन्योः
पयुह्यते ॥१३॥ यदश्विना पृच्छमानावयातं चिचक्रेण व-
हतुं सूर्यायाः । विश्वे देवा अनु तदामजानन्पुत्रः पितरा-
वपृणीत पूषा ॥१४॥ यदयातं शुभस्पती वरेयं सूर्यामुप ।
किं चक्रं वामासीत्क्र देद्राय तस्यपुः ॥१५॥२२॥ द्वे ते
चक्रे सूर्यं वसार्ण चतुथा विंदुः । अथेकं चक्रं यदुहा तदद्या-
तय इतिंदुः ॥१६॥ सूर्यायै देवेभ्यो मित्राय वरुणाय च ।
ये भूतस्य प्रचेतस इदं तेभ्योऽकरं नमः ॥१७॥ पूर्वापरं
चरतो माययती शिणू क्रीळतौ परि यातो अध्वरं । वि-
श्वान्यन्यो भुवनाभिचरं चतूरन्यो विदर्धज्जायते पुनः ॥१८॥

इत् शृण्वन् तिष्ठसि न ते अथाति पार्थिवः ॥४॥ यत् त्वा देव प्र-
 ऽपि वन्ति ततः आ थायसे पुनः वायुः सोमस्य रक्षिता समानां
 मासः आऽकृतिः ॥५॥ २०॥ रैभीं आसीत् अनुऽदेयीं नाराशंसी
 निऽओचनी सूर्यायाः भद्रं इत् वासः गार्थया एति परिऽकृतं ॥६॥
 चित्रिः आः उपऽवर्हेण चक्षुः आः अभिऽअंजनं द्यौः भूमिः को-
 शः आसीत् यत् अयात् सूर्या पतिं ॥७॥ स्तोमाः आसन् प्रतिऽध-
 यः कुरीरं छंदः ओपशः सूर्यायाः अश्विना वरा अग्निः आसीत्
 पुरःऽगवः ॥८॥ सोमः वधूऽयुः अभवत् अश्विना आस्तां उभा
 वरा सूर्या यत् पत्ये शंसंतीं मनसा सविता अददात् ॥९॥ मनः
 अस्याः अनः आसीत् द्यौः आसीत् उत हृदिः शुक्रौ अनुद्वाही
 आस्तां यत् अयात् सूर्या गृहं ॥१०॥ २१॥ ऋक्ऽसामाभ्यां अभि-
 ऽहंतौ गार्वांते सामनी इतः प्रोचंते चक्रे आस्तां दिवि पंथाः
 चराचरः ॥११॥ शुचीं ते चक्रे यात्याः विऽज्ञानः अक्षः आऽहतः
 अनः मनस्सयं सूर्या आ अरोहत् प्रऽयती पतिं ॥१२॥ सूर्यायाः
 वहतुः प्र अगात् सविता यं अवऽअसृजत् अघासु हन्यंते गार्वाः
 अर्जुन्योः परि उह्यते ॥१३॥ यत् अश्विना पृच्छमानौ अयातं चि-
 ऽचक्रेण वहतुं सूर्यायाः विश्वे देवाः अनु तत् वां अजानन् पुचः
 पितरौ अवृणीत पूषा ॥१४॥ यत् अयातं शुभः पती वरेऽयं सूर्या
 उषं कं एकं चक्रं वां आसीत् कं देष्ट्राय तस्य धुः ॥१५॥ २२॥ द्वे ते
 चक्रे सूर्ये ब्रह्माणः ऋतुऽथा विदुः अथ एकं चक्रं यत् गुहां तत्
 अक्षातर्यः इत् विदुः ॥१६॥ सूर्यायै देवेभ्यः मित्राय वरुणाय च ये
 भूतस्य प्रऽचेतसः इदं तेभ्यः अकरं नमः ॥१७॥ पूर्वऽअपरं चरतः
 मायया एती शिणूः क्रीळंतौ परि यातः अध्वरं विश्वानि अन्यः
 भुवना अभिऽचष्टे ऋतून् अन्यः विऽदधत् जायते पुनः ॥१८॥

नवोनवो भवति जायमानोऽहं केतुरूपसामेत्ययं । भागं
 देवेभ्यो वि दधात्यायन् चंद्रमास्तिरते दीर्घमायुः ॥ १९ ॥
 सुकिंशुकं शल्मलिं विश्वरूपं हिरण्यवर्णं सुवृतं सुचक्रं । आ
 रोह सूर्यं अमृतस्य लोकं स्योनं पत्यं वहतुं कृणुष्व ॥ २० ॥ २३ ॥
 उदीर्घातः पतिवती ह्येष्टा विश्वावसुं नमसा गीर्भिरीळे ।
 अन्यामिच्छ पितृपदं व्यक्तां स ते भागो जनुषा तस्य विद्धि
 ॥ २१ ॥ उदीर्घातो विश्वावसो नमसेकामहे त्वा । अन्या-
 मिच्छ प्रफुल्लं सं जायां पत्यां सृज ॥ २२ ॥ अनृक्षरा ऋजवं संतु
 पंथा येभिः सखायो यंति नो वरेयं । समर्थमा सं भगो नो नि-
 नीयात्सं जास्पत्यं सुयममस्तु देवाः ॥ २३ ॥ प्र त्वा मुंचामि
 वरुणस्य पाशद्येन त्वावभासविता सुशेवः । ऋतस्य योनौ
 सुकृतस्य लोकेऽरिष्टां त्वा सह पत्या दधामि ॥ २४ ॥ प्रेतो मुं-
 चामि नामृतः सुवद्वाममृतस्करं । यथेयमिंद्र मीढुः सुपुत्रा
 सुभगासन्ति ॥ २५ ॥ २४ ॥ पूषा त्वेतो नयतु हस्तगृह्याश्विनां
 त्वा प्र वहतां रथेन । गृहान्गच्छ गृहपत्नी यथासौ व-
 शिनी त्वं विदधमा वंदासि ॥ २६ ॥ इह प्रियं प्रजयां ते समृ-
 ध्यतामस्मिन्गृहे गार्हपत्याय जागृहि । एना पत्या तन्वं सं सृ-
 जस्वाधा जिघ्रीं विदधमा वंदाथः ॥ २७ ॥ नीललोहितं भवति
 कृत्यासुक्तिर्व्यज्यते । एधंते अस्या ज्ञातयः पतिर्वधेषु बध्य-
 ते ॥ २८ ॥ परां देहि शामुल्यं ग्रहाभ्यो वि भंजा वसु । कृत्येषा
 पद्धतीं भूत्या जाया विजते पतिं ॥ २९ ॥ अश्रीरा तनूभे-
 वति रुशंती पापयामुया । पतिर्यद्वज्रोऽवांससा स्वमंगम-
 निधित्संते ॥ ३० ॥ २५ ॥ ये बध्मंश्चंद्रं वहतुं यक्ष्मा यंति जना-
 दनु । पुनस्तान्यज्ञिया देवा नयंतु यत आगताः ॥ ३१ ॥ मा

नवःऽनवः भवति जायमानः अहो केतुः उपसां एति अयं भागं
 देवेभ्यः विदधाति आऽयन् प्रचंद्रमाः तिरते दीर्घं आयुः ॥ १९ ॥ सु-
 ऽकिंशुकं शल्मलिं विश्वऽरूपं हिरण्यऽवर्णं सुऽवृतं सुऽचक्रं आ-
 रोह सूर्यं अमृतस्य लोकं स्योनं पत्यं वहतुं कृणुषु ॥ २० ॥ २३ ॥ उत्-
 ईर्षु अतः पतिऽवती हि एषा विश्वऽवसुं नमसा गीःऽभिः ईळे
 अन्यां इच्छ पितृऽसदं विऽअंक्तां सः ते भागः जनुषां तस्य विद्धि
 ॥ २१ ॥ उत् ईर्षु अतः विश्वऽवसो० नमसा ईळामहे त्वा अन्यां
 इच्छ प्रऽफर्थं सं जायां पत्यां सृज ॥ २२ ॥ अनृष्टाराः षड्जयः संतु
 पंथाः येभिः सखायः यंति नः वरेऽयं सं अयमा सं भगः नः नि-
 नीयात् सं जाः पत्यं सुऽयमं अस्तु देवाः ॥ २३ ॥ प्र त्वा मुंचामि व-
 रुणस्य पाशात् येन त्वा अचंभात् सविता सुऽशेवः ऋतस्य योनां
 सुऽकृतस्य लोके अरिं एषां त्वा सह पत्यां दधामि ॥ २४ ॥ प्र इतः मुं-
 चामि न अमृतः सुऽब्रह्मा अमृतः करं यथा इयं इंद्र मीढुः सुऽपुत्रा
 सुऽभगा असन्ति ॥ २५ ॥ २४ ॥ पूषा त्वा इतः नयतु हस्तऽगृह्य अ-
 श्विना त्वा प्र वहतां रथेन गृहान् गच्छ गृहऽपत्नी यथा असं व-
 शिनीं त्वं विदधे आ वदासि ॥ २६ ॥ इह प्रियं प्रऽजयां ते सं षड्ध्य-
 तां अस्मिन् गृहे गार्हऽपत्याय जागृहि एषा पत्यां त्वं सं सृज स्व-
 अयं जिघ्रीं विदधे आ वदायः ॥ २७ ॥ नीलऽलोहितं भवति कृ-
 त्या आसक्तिः वि अज्यते एधते अस्याः ज्ञातयः पतिः वंधेषु व-
 ध्यते ॥ २८ ॥ परां देहि शमस्यं ब्रह्मऽभ्यः विभज वसुं कृत्वा एषा
 पत्ऽवती भूषी आ जाया विशते पतिं ॥ २९ ॥ अथीरा तनूः भ-
 वति रुशती पापया अमुया यतिः यत् वध्वः वासंसा स्वं अंगं अ-
 भिऽधित्सते ॥ ३० ॥ २५ ॥ ये वध्वः चंद्रं वहतुं यक्षाः यंति जनात्
 अनु पुनः तान् यज्ञियाः देवाः नयंतु यतः आऽगताः ॥ ३१ ॥ मा

विदन्परिपंथिनो य आसीदन्ति दंपती । सुगेभिर्दुर्गमती-
तामपं द्रान्तरातयः ॥ ३२ ॥ सुमंगलीरियं वधूरिमां समेत
पश्यन्त । सौभाग्यमस्य दत्त्वायाथास्तं वि परेतन ॥ ३३ ॥
तृष्टमेतत्कटुकमेतदपाष्ठवद्विषवच्चैतदक्षवे । सूर्या यो ब्रह्मा
विद्यास्त इद्वाधूयमर्हेति ॥ ३४ ॥ आशसनं विशसनमथो
अधिविर्कतनं । सूर्यायाः पश्य रूपाणि तानि ब्रह्मा तु
शुंधति ॥ ३५ ॥ २६ ॥ गृभ्णामि ते सौभगत्वाय हस्तं मया
पत्या जरदृष्टिर्यथास्तः । भगो अर्यमा संविता पुरंधिर्मह्यं
त्वादुर्गाहंपत्याय देवाः ॥ ३६ ॥ तां पूषज्जिवतमानेरयस्व
यस्यां बीजं मनुष्या देवपति । या न ऊरु उशती वि-
श्रयति यस्यामुगतः प्रहराम् शेषं ॥ ३७ ॥ तुभ्यमये पथे-
वहन्सूर्या वहतुना सह । पुनः पतिभ्यो जायां दा क्षमे
प्रजया सह ॥ ३८ ॥ पुनः पत्नीमग्निरदादायुषा सह वचसा ।
दीर्घायुरस्या यः पतिर्जीवाति श्रदः शतं ॥ ३९ ॥ सोमः
प्रथमो विविदे गंधर्वो विविद उत्तरः । तृतीयो अग्निरे
पतिस्तुरीयस्ते मनुष्यजाः ॥ ४० ॥ २७ ॥ सोमो ददगंधर्वाय
गंधर्वो दददग्नये । रयिं च पुत्रांश्चादादग्निर्मह्यमथो इमां
॥ ४१ ॥ इहिव स्तं मा वि योष्टं विश्वमायुर्व्यधुतं । क्रीळन्ती
पुचैर्नम्रभिर्मोदमानौ स्वे गृहे ॥ ४२ ॥ आ नः प्रजां जनयतु
प्रजापतिराजरसाय समनक्त्यमा । अर्दुर्मेगलीः पतिलो-
कमा विश् शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे ॥ ४३ ॥ अघो-
रचक्षुरपतिष्ठेधि शिवा पशुभ्यः सुमनाः सुवर्चाः । चीर-
सूदेवकामा स्योना शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे ॥ ४४ ॥
इमां त्वमिन्द्र मीढः सुपुत्रां सुभगां कृणु । दशास्यां पुत्राना

विदन् परिऽप्यंथिनः ये आऽसीदति दंऽपती० सुऽगेभिः दुऽगं
अति इतां अपं द्रांतु अरांतयः ॥३२॥ सुऽमंगलीः इयं वधूः इ-
मां संऽएतं पश्यंत सौभाग्यं अस्थिदत्ताय अथ अस्तं वि परा इ-
तन् ॥३३॥ तृष्टं एतत् कटुकं एतत् अपाष्टवत् विषवत् न एतत्
अक्षवे सूर्यो यः ग्रहा विद्यात्सः इत् वाधूऽयं अहेति ॥३४॥ आ-
ऽशसंनं विऽशसंनं अपो अधिऽविकर्तनं सूर्यायाः पश्य रूपा-
णि तानि ग्रहा तु शुंधति ॥३५॥ २६॥ गृभ्णामि ते सौभगऽत्वाय
हस्तं मया पत्या जरत्ऽअष्टिः यथा असः भगः अर्यमा सविता
पुरऽधिः मह्यं त्वा अदुः गार्हऽपत्याय देवाः ॥३६॥ तां पूषन्
शिवऽतमां आ ईर्यस्व यस्यां वीजं मनुष्याः वपंति यानः ऊह
उशती विऽश्रयाति यस्यां उशंतः प्रऽहराम शेयं ॥३७॥ तुभ्यं अये
परि अवहन् सूर्यो बहुतुना सह पुनः पतिऽभ्यः जायां दाः अमे
प्रऽजया सह ॥३८॥ पुनः पत्नीं अग्निः अदात् आर्मुपा सह वचंसा
दीर्घऽआयुः अस्याः यः पतिः जीवाति शरदः शतं ॥३९॥ सोमः प्र-
थमः विविदे गंधर्वः विविदे उत्तंरः तृतीयः अग्निः ते पतिः तु-
रीयः ते मनुष्यऽजाः ॥४०॥ २७॥ सोमः ददत् गंधर्वाय गंधर्वः ददत्
अमये रयिं च पुत्रान् च अदात् अग्निः मह्यं अपो इमां ॥४१॥ इह
एव स्तं मा वि यीष्टं विष्य आयुः वि अश्रुतं क्रीळंतौ पुत्रैः नमृ-
ऽभिः मोदमानौ स्वे गृहे ॥४२॥ आ नः प्रऽजां जनयतु प्रजाऽप-
तिः आऽजरसाय सं अनक्तु अर्यमा अदुऽमंगलीः पतिऽलोकं
आ विशं नः भव द्विऽपदे शं चतुऽपदे ॥४३॥ अघोरऽचक्षुः
अपतिऽग्नी एधि शिवा पशुऽभ्यः सुऽमनाः सुऽवर्चाः वीरऽसूः
देवऽकामा स्योना शं नः भव द्विऽपदे शं चतुऽपदे ॥४४॥ इमां
त्वं इंद्र मीढुः सुऽपुत्रां सुऽभगां कृषु दश अस्यां पुत्रान् आ

धेहि पतिमेकादशं कृधि ॥ ४५ ॥ सम्राज्ञी श्वशुरि भव सम्राज्ञी
श्वश्र्वां भव । ननादरि सम्राज्ञी भव सम्राज्ञी अधि देवृषु ॥ ४६ ॥
समंजंतु विश्वे देवाः समापो हृदयानि नौ । सं मातरिश्वा सं
धाता समु देष्ट्री दधातु नौ ॥ ४७ ॥ २८ ॥ ३ ॥

॥ ८६ ॥ १-१३ वृषार्कपिरिंद्र इंद्राखौद्रय समूहरे ॥ पंक्तिः ॥

॥ ८६ ॥ वि हि सौतो रसृक्षत नेंद्र देवममंसत । यचामंदवृषा-
कपिर्यः पुष्टेषु मात्सखा विश्वस्मादिंद्र उत्तरः ॥ १ ॥ परा हींद्र
धावसि वृषार्कपेरिति व्यथिः । नो अह ॥ विंदस्यन्यव सोमपी-
तये विश्वस्मादिंद्र उत्तरः ॥ २ ॥ किमयं त्वां वृषार्कपिश्चकार हरि-
तो मृगः । यस्मा इरस्यसीदु न्वयोर्यो वा पुष्टिमवसु विश्वस्मादिंद्र
उत्तरः ॥ ३ ॥ यमिमं त्वं वृषार्कपिं प्रियमिंद्राभिरक्षसि । श्वा न्वस्य
जंभिपदपि कर्णे वराहयुर्विश्वस्मादिंद्र उत्तरः ॥ ४ ॥ प्रिया
तृष्टानि मे कपिर्भ्यक्ता व्यदूदुपत् । शिरो न्वस्य राविषं न
सुगं दुष्कृते भुवं विश्वस्मादिंद्र उत्तरः ॥ ५ ॥ १ ॥ न मत्स्त्री
सुभसत्तरा न सुयाणुतरा भुवत् । न मत्प्रतिच्यवीयसी न
सक्थ्युद्यमीयसी विश्वस्मादिंद्र उत्तरः ॥ ६ ॥ उवे श्वं सु-
लाभिके यथेवांग भविष्यति । भसन्ने श्वं सक्थिं मे शिरो
मे वीव हृष्यति विश्वस्मादिंद्र उत्तरः ॥ ७ ॥ किं सुवाहो
स्वंगुरे पृषुष्टो पृषुजाघने । किं शूरपत्नि नत्त्वमभ्यमी-
पि वृषार्कपिं विश्वस्मादिंद्र उत्तरः ॥ ८ ॥ अवीरामिव मा-
मयं शराक्षरभि मन्यते । उताहमस्मि वीरिणींद्रपत्नी म-
रुत्सखा विश्वस्मादिंद्र उत्तरः ॥ ९ ॥ संहोचं स्म पुरा नारी
समनं चाव गच्छति । वेधा चतस्य वीरिणींद्रपत्नी म-

धेहि पतिं एकादशं कृधि ॥४५॥ संऽराज्ञीं भव नृपुं संऽराज्ञीं
भव ननांदरि संऽराज्ञीं भव संऽराज्ञीं अधि देवपुं ॥४६॥
सं अजंतु विश्वे देवाः सं आपः हृदयानि नौ सं मातरिषां सं
धाता सं कुं देष्ट्रीं दधातु नौ ॥४७॥ २८॥ ३॥

॥ ८६ ॥ वि हि सोतोः अमृद्यत न इंद्रं देवं अमंसत यच अमं-
दत् वृषाकपिः अयैः पुष्टेषु मत्सखा विश्वस्मात् इंद्रः उत्ततरः
॥ १ ॥ परा हि इंद्र धावसि वृषाकपेः अति व्यथिः नो अहं प्र वि-
दसि अन्यच सोमं पीतये विश्वस्मात् इंद्रः उत्ततरः ॥ २ ॥ किं अयं
त्वां वृषाकपिः चकार हरितः मृगः यस्मिं इरस्यसि इत्तं नु अयैः
वा पुष्टिं मत् वसुं विश्वस्मात् इंद्रः उत्ततरः ॥ ३ ॥ यं इमं त्वं वृषा-
कपिं प्रियं इंद्र अभिऽरक्षसि था नु अस्य अभिपत् अपि कर्णे व-
राहस्युः विश्वस्मात् इंद्रः उत्ततरः ॥ ४ ॥ प्रिया तृष्टानि मे कपिः
विऽअंक्ता वि अदूदुपत् शिरः नु अस्य राविपं न सुऽगं दुऽकृते
भुवं विश्वस्मात् इंद्रः उत्ततरः ॥ ५ ॥ १ ॥ न मत् स्वी सुभसत्त-
रा न सुयाणुऽतरा भुवत् न मत् प्रतिऽचवीयसी न सक्थि उत्त-
रयमीयसी विश्वस्मात् इंद्रः उत्ततरः ॥ ६ ॥ उवे अंव सुलाभिके
यथाऽइव अंग भविष्यति भसत् मे अंव सक्थि मे शिरः मे वि-
ऽइव हृष्यति विश्वस्मात् इंद्रः उत्ततरः ॥ ७ ॥ किं सुऽवाहो सु-
ऽअंगुरे पृथुंऽस्तो पृथुंऽजघने किं शूरऽपत्ति नः त्वं अभि अ-
मीपि वृषाकपिं विश्वस्मात् इंद्रः उत्ततरः ॥ ८ ॥ अवीरौऽइव
मां अयं शरारुः अभि मन्यते उत अहं अस्मि वीरिणी इंद्रऽपत्नी
मरुत्सखा विश्वस्मात् इंद्रः उत्ततरः ॥ ९ ॥ संऽहो चं स्म पुरा ना-
रीं समनं वा अवगच्छति वेधाः अतस्य वीरिणी इंद्रऽपत्नी म-

हीयते विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १० ॥ २ ॥ इन्द्राणीमासु नारिषु
सुभगामहमथर्वं । नह्यस्या अपरं च न जरसा मरते प-
तिर्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ ११ ॥ नाहमिन्द्राणि रारण सख्यु-
वृषाकपेर्ज्ञते । यस्येदमर्थं हविः प्रियं देवेषु गच्छति वि-
श्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १२ ॥ वृषाकपायि रेवति सुपुत्र आदु
सुसुषे । घसन्तु इन्द्र उद्यणः प्रियं काचित्करं हविर्विश्वस्मा-
दिन्द्र उत्तरः ॥ १३ ॥ उद्यणो हि मे पंचदश साकं पचति विंश-
तिं । उताहमग्निं पोव इदुभा कुक्षी पृणति मे विश्वस्मादिन्द्र
उत्तरः ॥ १४ ॥ वृषभो न तिग्मशृंगोऽतर्ध्वेषु रोहवत् । मंथस्त
इन्द्र शं हृदे यं ते सुनोति भावयुर्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १५ ॥ ३ ॥
न सेने यस्य रंवतेऽन्तरा सक्थ्याऽकपृत् । सेदीने यस्य
रोमशं निपेदुषो विजृभते विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १६ ॥
न सेने यस्य रोमशं निपेदुषो विजृभते । सेदीने यस्य रंवते-
ऽन्तरा सक्थ्याऽकपृद्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १७ ॥ अयमिन्द्र
वृषाकपिः परस्वतं हुतं विदत् । असिं सूनां नवै चरुमादेध-
स्यान् आचितं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १८ ॥ अयमेसि विचा-
कश्विचिन्वन्दासमार्यं । पिबामि पाकसुत्वनोऽभि धीरम-
चाकशं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १९ ॥ धन्वं च यत्कृतव च
कतिं स्विता वि योजना । नेदीयसी वृषाकपेऽस्तमे-
हि गृहोऽप विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ २० ॥ पुनरेहि वृषा-
कपे सुविता कल्पयावहे । य एषः स्वप्ननश्नोऽस्तमेपि
पथा पुनर्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ २१ ॥ यदुर्दचो वृषाकपे
गृहमिन्द्राजगंतन । कृष्य पुत्त्वधो मृगः कर्मगज्जनयोपनो
विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ २२ ॥ पर्णुहे नाम मानवी साकं स-

हीयते विश्वस्मात् इंद्रः उत्ततरः ॥ १० ॥ २ ॥ इंद्राणीं आसु नारिषु
 सुभगां अहं अश्वं नहि अस्याः अपरं च न जरसा मरते पतिः
 विश्वस्मात् इंद्रः उत्ततरः ॥ ११ ॥ न अहं इंद्राणि ररण सख्युः वृ-
 पाकपेः ऋते यस्य इदं अर्थं हविः प्रियं देवेषु गच्छति विश्वस्मात्
 इंद्रः उत्ततरः ॥ १२ ॥ वृषाकपायि रेवति सुपुत्रे आत् ऊं सु-
 ऽस्तुपे घसन्ते इंद्रः उद्याणः प्रियं काचित् ऽकरं हविः विश्वस्मात्
 इंद्रः उत्ततरः ॥ १३ ॥ उह्यः हि मे पंच ऽदश साकं पर्वति विंशतिं
 उत अहं अग्निं पीवः इत् उभा कुक्षीं पृणन्ति मे विश्वस्मात् इंद्रः
 उत्ततरः ॥ १४ ॥ वृषभः न तिग्म ऽश्रुगः अंतः यूथेषु रोहवत् मथः
 ते इंद्र शं हृदे यं ते सुनोति भावयुः विश्वस्मात् इंद्रः उत्ततरः ॥ १५ ॥
 ॥ ३ ॥ न सः ईशे यस्य रवंते अंतरा सक्थ्या कर्मृत सः इत् ईशे यस्य
 रोमशं नि ऽसेदुपः वि ऽजृभते विश्वस्मात् इंद्रः उत्ततरः ॥ १६ ॥ न
 सः ईशे यस्य रोमशं नि ऽसेदुपः वि ऽजृभते सः इत् ईशे यस्य रवंते
 अंतरा सक्थ्या कर्मृत विश्वस्मात् इंद्रः उत्ततरः ॥ १७ ॥ अयं इंद्र
 वृषाकपिः परस्वतं हतं विदुत् असिं सूनां नवं चरुं आत् एधस्य
 अनः आ ऽचितं विश्वस्मात् इंद्रः उत्ततरः ॥ १८ ॥ अयं एमि वि-
 ऽचाकशत् वि ऽचिन्यन् दासं आर्यं पिबामि पाक् ऽसुत्वनः अभि
 धीरं अचाकशं विश्वस्मात् इंद्रः उत्ततरः ॥ १९ ॥ धन्वं च यत् कृतं वै
 च कति स्विता वि योजना नेदीयसः वृषाकपे अस्तं आ इहि
 गृहान् उरपं विश्वस्मात् इंद्रः उत्ततरः ॥ २० ॥ पुनः आ इहि वृ-
 पाकपे सुविता कल्पयावहे यः एषः स्वप्न ऽनंशनः अस्तं एषि प-
 था पुनः विश्वस्मात् इंद्रः उत्ततरः ॥ २१ ॥ यत् उदचः वृषाकपे
 गृहं इंद्र अजगंतत कं स्यः पुत्त्रघः मृगः कं अगन् जन ऽयोपनः
 विश्वस्मात् इंद्रः उत्ततरः ॥ २२ ॥ पशुः ह नाम मानवी साकं स-

सूव विंशतिं । भद्रं भलं त्वस्या अभूद्यस्या उदरमामयद्विश्वस्मा-
दिदं उत्तरः ॥ २३ ॥ ४ ॥

॥ ८७ ॥ १-२४ पायुः ॥ क्षमनी रक्षोहा ॥ १-२१ विदुषः । २२-२४ अनुदुषः ॥

॥ ८७ ॥ रक्षोहणं वाजिनमा जिघर्मि मित्रं प्रथिष्ठमुप यामि
शर्म । शिशानो अग्निः क्रतुभिः समिद्धः स नो दिवा स रिपः
पातु नक्तं ॥ १ ॥ अयोदंष्ट्रो अर्चिषा यातुधानानुप स्पृश जातवेदः
समिद्धः । आ जिह्वया मूदिवाचभस्व क्रव्यादो बृहन्नपि धत्स्वा-
सन् ॥ २ ॥ उभोभयाविन्नुप धेहि दंष्ट्रां हिंस्रः शिशानोऽवरं परं
च । उतांतरिक्षे परि याहि राज्ञंभैः सं धेह्यभि यातुधानान्
॥ ३ ॥ यज्ञैरिषूः संनममानो अग्ने वाचा श्रुत्या अशनिभिदि-
हानः । तर्भिर्विध्य हृदये यातुधानान्प्रतीचो वाहून्प्रति भद्व्ये-
षां ॥ ४ ॥ अग्ने त्वचं यातुधानस्य भिंधि हिंसाशनिर्हरसा हन्तेन ।
प्र पर्वणि जातवेदः शृणीहि क्रव्यात्क्रविष्णुर्वि चिनोतु वृक्षं
॥ ५ ॥ ५ ॥ यचेदानीं पश्यसि जातवेदस्तिष्ठतमग्र उत वा चरंत ।
यद्यांतरिक्षे पथिभिः पतंतं तमस्ता विध्य शर्वा शिशानः
॥ ६ ॥ उतालब्धं स्पृणुहि जातवेद आलेभानाहृदिभिर्यातु-
धानात् । अग्ने पूर्वा नि जहि शोणुचान आमादुः द्विंका-
स्तमदंत्वेनीः ॥ ७ ॥ इह प्र ब्रूहि यतमः सो अग्ने यो यातुधानो
य इदं कृणीति । तमा रभस्व समिधा यविष्ठ नृचक्षंसृष्वक्षुषे
रंधयैनं ॥ ८ ॥ तीक्ष्णेनाग्ने चक्षुषा रक्ष यज्ञं प्राचं वसुभ्यः प्र
णय प्रचेतः । हिंस्रं रक्षास्यभि शोणुचानं मा त्वा दभन्यातु-
धाना नृचक्षः ॥ ९ ॥ नृचक्षा रक्षः परि पश्य विष्णु तस्य
वीणि प्रति शृणीष्या । तस्याग्ने पृथीर्हरसा शृणीहि चेधा

सूच विंशतिं भद्रं भूल्यस्यै अभूत् यस्याः उदरं आमयत् विश्व-
स्मात् इन्द्रः उत्तरः ॥ २३ ॥ ४ ॥

॥ ८७ ॥ रघुः ऽहनै वाजिनं आ जिघर्मि मित्रं प्रथिषं उप यामि-
र्मि शर्म शिशानः अग्निः क्रतुऽभिः संऽइन्द्रः सः नुः दिवा सः रिपुः
पातु नक्तं ॥ १ ॥ अयः ऽदंष्ट्रः अर्चिषा यातुऽधानान् उप स्पृश जा-
तुऽवेदः संऽइन्द्रः आ जिह्वा मूरऽदेवान् रभस्व क्रव्यऽअदः वृ-
क्षी अपि धास्व आसन् ॥ २ ॥ उभा उभयाविन् उप धेहि दंष्ट्रा
हिंसः शिशानः अवरं परं च उत अंतरिक्षे परि याहि राजन्
जभिः सं धेहि अभि यातुऽधानान् ॥ ३ ॥ यज्ञीः शूः संऽनममानः
अग्ने वाचा शल्यान् अशनिऽभिः दिहानः तभिः विध्य हृदये
यातुऽधानान् प्रतीचः बाहून् प्रति भृष्टि एपां ॥ ४ ॥ अग्ने त्वचं
यातुऽधानस्य भिंधि हिंसा अशनिः हरसा हंतु एनं प्र पर्वणि
जातुऽवेदः शूणीहि क्रव्यऽअत् क्रविष्णुः वि चिनीतु वृक्कं ॥ ५ ॥
॥ ५ ॥ यच इदानीं पश्यसि जातुऽवेदः तिष्ठतं अग्ने उत वा चरतं यत्
वा अंतरिक्षे पृथिऽभिः पतंतं तं अस्ता विध्य शर्पा शिशानः ॥ ६ ॥
उत आऽलम्बं स्पृणुहि जातुऽवेदः आऽलेभानात् क्षृष्टिऽभिः या-
तुऽधानात् अग्ने पूर्वैः नि जहि शोष्चानः आमऽअदः स्विंकाः
तं अदंतु एनीः ॥ ७ ॥ इह प्र गृहि यतमः सः अग्ने यः यातुऽधानः
यः इदं कृणोति तं आ रभस्व संऽइधा यविष्ठ नृऽचक्षः चक्षुषे
रंधय एनं ॥ ८ ॥ तीक्ष्णेन अग्ने चक्षुषा रक्ष यज्ञं प्राचं वसुऽभ्यः प्र
नय प्रऽचेतः हिंसं रक्षांसि अभि शोष्चानं मा त्वा रुभन् यातु-
ऽधानाः नृऽचक्षः ॥ ९ ॥ नृऽचक्षाः रक्षः परि पश्य विद्यु तस्य
पीणिं प्रति शूणीहि अया तस्य अग्ने पृथीः हरसा शूणीहि चेधा

मूलं यातुधानस्य वृश्च ॥ १० ॥ ६ ॥ चिर्थातुधानः प्रसितिं त
एतृतं यो अग्ने अनृतेन हन्ति । तमर्चिषा स्फूर्जयञ्जातवेदः
समक्षमेनं गृणते नि वृद्धि ॥ ११ ॥ तदग्ने चक्षुः प्रति धेहि रेभे
शफारुजं येन पश्यसि यातुधानं । अथर्ववज्ज्योतिषा दै-
व्येन सत्यं धूर्वतमचितं न्योष ॥ १२ ॥ यदग्ने अद्य मिथुना
शपातो यद्वाचस्तृष्टं जनयंत रेभाः । मन्योर्मनसः शरव्याऽजा-
यन्ते या तया विध्य हृदये यातुधानान् ॥ १३ ॥ परां नृणीहि
तपसा यातुधानान्पराग्ने रक्षो हरसा नृणीहि । परार्चिषा
मूर्देवाज्जृणीहि परांसुतृपो अभि शोणुचानः ॥ १४ ॥ प-
राद्य देवा वृजिनं नृणंतु प्रत्यगेनं शपथा यंतु तृष्टाः । वा-
चास्तेनं शरव च्छ्रुन्तु मर्मन्विश्वस्यंतु प्रसितिं यातुधानः
॥ १५ ॥ ७ ॥ यः पौरुषेयेण क्रविषां समंक्ते यो अध्येन पशुनां
यातुधानः । यो अघ्याया भरति क्षीरमग्ने तेषां शीर्षाणि हर-
सापि वृश्च ॥ १६ ॥ संवत्सरीणं पर्य उस्त्रियायास्तस्य माशी-
द्यातुधानो नृचक्षः । पीयूषमग्ने यतमस्तिनृप्सासं प्रत्यंच-
मर्चिषा विध्य मर्मेन् ॥ १७ ॥ विषं गवां यातुधानाः पिवन्त्वा
वृथ्यन्तामदितये दुरेवाः । परैरान्देवः संविता ददातु परां
भागमीपंधीनां जयन्तां ॥ १८ ॥ सुनादग्ने मृणसि यातुधानान्
त्वा रक्षांसि पृतनासु जिग्युः । अनुं दह सहमूरान्क्रव्यादो
मा ते हेत्या मुद्यत दैव्यायाः ॥ १९ ॥ त्वं नो अग्ने अधरादुद-
क्तात्वं पश्चादुत रक्षा पुरस्तात् । प्रति ते ते अजरांसस्तपिषा
अघशंसं शोणुचतो दहंतु ॥ २० ॥ ८ ॥ पश्चात्पुरस्तादधरादुद-
क्ताक्विः काव्येन परि पाहि राजन् । सखे सखायमजरो ज-
रिम्योऽग्ने मर्ता अमर्त्यस्त्वं नः ॥ २१ ॥ परि त्वाग्ने पुरं वयं विप्रं

मूलं यातुऽधानस्य वृश्च ॥ १०॥ ६॥ चिः यातुऽधानः प्रऽसितिं ते
 एतु चतं यः अग्ने अनृतेन हन्ति तं अचिंषा स्फूर्जयन् जातुऽवेदः
 संऽअक्षं एनं गृणते नि वृद्धि ॥ ११॥ तत् अग्ने चक्षुः प्रति धेहि रेभे
 शफऽआरुजं येन पश्यसि यातुऽधानं अथर्वऽवत् ज्योतिषा दै-
 र्येन सत्यं धूर्वेतं अचितं नि ओष ॥ १२॥ यत् अग्ने अद्य मिथुना
 शर्पातः यत् वाचः तृष्टं ज्ञयैत रेभाः मन्योः मनसः शर्या जा-
 यते या तया विध्य हृदये यातुऽधानान् ॥ १३॥ परां मृणीहि तप-
 सा यातुऽधानान् परां अग्ने रक्षः हरसा मृणीहि परां अचिंषा
 मूरऽदेवान् मृणीहि परां असुऽतृपः अभि शोणु चानः ॥ १४॥ प-
 रां अद्य देवाः वृजिनं मृणुतु प्रत्यक् एनं शपयाः यंतु तृष्टाः वाचा-
 ऽस्तेनं शरवः कृच्छंतु मर्मन् विश्वस्य एतु प्रऽसितिं यातुऽधानः
 ॥ १५॥ ७॥ यः पौरुषेयेण क्रविषा संऽअंक्ते यः अथ्येन पशुना या-
 तुऽधानः यः अग्न्यायाः भरति क्षीरं अग्ने तेषां शीर्षाणि हरसा
 अपि वृश्च ॥ १६॥ संवात्सरीणं पयः उम्रियायाः तस्य मा अशीत्
 यातुऽधानः नृऽचक्षः पीयूषं अग्ने यतमः तितृप्सात् तं प्रत्यचं अ-
 चिंषा विध्य मर्मन् ॥ १७॥ विषं गवां यातुऽधानाः पिबंतु आ वृ-
 श्यंतां अदितये दुःऽएवाः परा एनान् देवः सविता ददातु परां
 भागं ओषधीनां जयंतां ॥ १८॥ सनात् अग्ने मृणसि यातुऽधानान्
 न त्वा रक्षांसि पृतनासु जिग्युः अनु दह सहऽमूरान् क्रव्यऽअदः
 मा ते हेत्याः मुक्षत दैव्यायाः ॥ १९॥ त्वं नुः अग्ने अधरात् उदक्तात्
 जं पश्चात् उत रक्ष पुरस्तात् प्रति ते ते अजरासः तपिषाः अथ-
 ऽशंसं शोणु चतः दहंतु ॥ २०॥ ८॥ पश्चात् पुरस्तात् अधरात् उद-
 क्तात् कविः काव्येन परि पाहि राजन् सर्वे सखायं अजरः जरि-
 म्णे अग्ने मतीन् अमर्त्यः त्वं नुः ॥ २१॥ परि त्वा अग्ने पुरं वयं विमं

सहस्य धीमहि । धृषद्वर्णे दिवेदिवे हंतारं भंगुरावतां ॥ २२ ॥ वि-
 पेणं भंगुरावतः प्रति यम रक्षसो दह । अग्ने तिम्रेण शोचिषा
 तपुरयाभिर्जृष्टिभिः ॥ २३ ॥ प्रत्यग्रे मिथुना दह यातुधानां कि-
 मीदिना । सं त्वा शिशामि जागृह्यदन्धं विप्र मन्मभिः ॥ २४ ॥
 प्रत्यग्रे हरंसा हरः पृणीहि विश्वतः प्रति । यातुधानस्य रक्षसो
 बलं वि रज बीर्यं ॥ २५ ॥ ९ ॥

॥ ८८ ॥ १-१९ मूर्धन्यानांगिरसो धामदेव्यो या ॥ कूर्येष्टानघे ॥ विदुः ॥

॥ ८८ ॥ हविष्यांतमजरं स्वविदि दिविस्पृश्याहुंतं जुष्टमग्नी ।
 तस्य भर्मेणे भुवनाय देवा धर्मेणे कं स्वधया पप्रथंत ॥ १ ॥ गीर्णे
 भुवनं तमसापंगूल्हमाविः स्वरभवज्जाते अग्नी । तस्य देवाः
 पृथिवी द्यौरुतापोऽरण्यन्नोपधीः सुख्ये अस्य ॥ २ ॥ देवेभिर्बि-
 पितो यज्ञियेभिरग्निं स्तोपाण्यजरं वृहंतं । यो भानुना पृथिवीं
 द्यामुतेमामाततान् रोदसी अंतरिक्षं ॥ ३ ॥ यो होतासीत्प्रथमो
 देवजुष्टो यं समाजन्नाज्येना वृणानाः । स पतंचीत्वरं स्या ज-
 गद्यच्छाचमग्निरकृणोज्जातवेदाः ॥ ४ ॥ यज्जातवेदो भुवनस्य
 मूर्धन्नतिष्ठो अग्ने सह रोचनेन । तं त्वहिम मतिभिर्गी-
 र्भिरुक्थिः स यज्ञियो अभवो रोदसिप्राः ॥ ५ ॥ १० ॥ मूर्धा भुवो
 भवति नक्तमग्निस्ततः सूर्यो जायते प्रातरुद्यन् । मायामू तु
 यज्ञियानामेतामपो यतूर्णिश्चरति प्रजानन् ॥ ६ ॥ हृशेन्यो यो
 मेहिना समिद्धोऽरोचत दिवियोनिर्विभावा । तस्मिन्नग्नी
 सूक्तवाकेन देवा हविर्विश्व आजुहवुस्तनूपाः ॥ ७ ॥ सूक्तवाकं
 प्रथममादिदग्निमादिद्विविरजनयंत देवाः । स रंषां यज्ञो
 अभवत्तनूपास्तं द्यौर्वेदं तं पृथिवी तमार्षः ॥ ८ ॥ यं दे-

अ० ८. अ० ४. व० ११.] ॥ ३४६ ॥ [म० १०. अ० ७. सू० ८८.

सहस्य धीमहि धृपत् ऽवर्णं दिवे ऽदिवे हन्तारं भंगुर ऽवन्तां ॥ २२ ॥
 विप्रेण भंगुर ऽवन्तः प्रति स्मरुहसः दह अग्ने तिग्मेन शोचिषा
 तपुः ऽअयाभिः चृष्टि ऽभिः ॥ २३ ॥ प्रति अग्ने मिषुना दह यातु-
 ऽधाना किमीदिना सं त्वा शिशमि जागृहि अदव्यं विप्र मन्म-
 ऽभिः ॥ २४ ॥ प्रति अग्ने हरसा हरः शृणीहि विश्वतः प्रति यातु-
 ऽधानस्य रुहसः बलं वि रुज वीर्यं ॥ २५ ॥ ८ ॥

॥ ८८ ॥ हविः पातं अजरं स्वः ऽविर्दि दिवि ऽस्पृशि आ ऽहुतं
 जुष्टं अग्नौ तस्य भर्मेणे भुवनाय देवाः धर्मेणे कं स्वधया प्रप्रथन्त
 ॥ १ ॥ गीर्यं भुवनं तमसा अपं ऽगूळ्हं आविः स्वः अभवत् जाते
 अग्नौ तस्य देवाः पृथिवी द्यौः उत आपः अरण्यन् ओषधीः स-
 ख्ये अस्य ॥ २ ॥ देवेभिः नु इपितः यज्ञियेभिः अग्निं स्तोपाणि अ-
 जरं वृहन्तं यः भानुना पृथिवीं द्यां उत इमां आ ऽततानं रोदसी
 अन्तरिक्षं ॥ ३ ॥ यः होता आसीत् प्रथमः देव ऽजुष्टः यं सं ऽद्याजन्
 आज्येन वृणानाः सः पतथि इत्वरं स्याः जगत् यत् श्वाचं अग्निः
 अकृणोत् जात ऽवेदाः ॥ ४ ॥ यत् जात ऽवेदः भुवनस्य मूर्धन् अ-
 त्तिष्ठः अग्ने सह रोचनेन तं त्वा अहेम मति ऽभिः गीः ऽभिः उक्थैः
 सः यज्ञियः अभवः रोदसि ऽप्राः ॥ ५ ॥ १० ॥ मूर्धा भुवः भवति नक्तं
 अग्निः ततः सूर्यः जायते प्रातः उत ऽयन् मायां कुं तु यज्ञियानां
 एतां अपः यत् नूरीणि चरन्ति प्र ऽजानन् ॥ ६ ॥ हशेन्यः यः महिना
 सं ऽद्वहः अरोचत दिवि ऽयोनिः विभा ऽवा तस्मिन् अग्नौ सूक्त-
 ऽवाक्तेन देवाः हविः विश्वे आ अजुहुवुः तनू ऽपाः ॥ ७ ॥ सूक्त ऽवाक्
 प्रथमं आत् इत् अग्निं आत् इत् हविः अजन् यन्त देवाः सः एषां
 यज्ञः अभवत् तनू ऽपाः तं द्यौः वेद तं पृथिवी तं आपः ॥ ८ ॥ यं दे-

वासोऽर्जनयन्ताग्निं यस्मिन्नाजुहवुर्भुवनानि विश्वा । सो
 अर्चिषा पृथिवीं द्यामुतेमामृज्यमानो अतपन्महिता ॥ ९॥
 स्तोमेन हि दिवि देवास्तो अग्निमजो जनञ्छक्तिमी रोद-
 सिषां । तमू अकृण्वन् चेधा भुवे कं स ओषधीः पचति
 विश्वरूपाः ॥ १० ॥ ११ ॥ यदेदेनमदधुर्यज्ञियासी दिवि देवाः
 सूर्यमादितेयं । यदा चरिष्णू मिथुनावभूतामादिप्रापश्य-
 भुवनानि विश्वा ॥ ११ ॥ विश्वस्मा अग्निं भुवनाय देवा
 वैश्वानरं केतुमहामकृण्वन् । आ यस्ततानोपसो विभाती-
 रपो ऊर्णोति तमो अर्चिषा यन् ॥ १२ ॥ वैश्वानरं कवयो
 यज्ञियासोऽग्निं देवा अंजनयन्वजुयै । नक्षत्रं प्रत्नमर्मिनश्च-
 रिष्णु यक्षस्याध्यक्षं तविषं बृहन्तं ॥ १३ ॥ वैश्वानरं विश्वहा
 दीदिवांसं मंचैरग्निं कविमच्छां वदामः । यो महिम्ना परि-
 वभूवोर्वी उतावस्तादुत देवः परस्तात् ॥ १४ ॥ हे सुती अ-
 ण्वण्वं पितृणामहं देवानामुत मर्त्यानां । ताभ्यामिदं विश्व-
 मेजत्समेति यदेतरा पितरं मातरं च ॥ १५ ॥ १२ ॥ हे संमीची
 बिभृतश्चरन्तं शीर्षतो जातं मनसा विमृष्टं । स प्रत्यङ्मुष्वा
 भुवनानि तस्यावप्रयुञ्चन्तरणिर्वाजमानः ॥ १६ ॥ यथा यदेते
 अवरः परंश्च यज्ञन्योः कतरो नौ वि वेद । आ जेकुरित्संधमादं
 सखायो नक्षत्रं यज्ञं क इदं वि वोचत् ॥ १७ ॥ कत्यग्रयुः कति
 सूर्यासुः कत्युपासुः कत्युं स्विदार्यः । नोपस्यिजं वः पितरो
 वदामि पृच्छामि वः कवयो विद्यन्ते कं ॥ १८ ॥ यावन्माचमु-
 पसो न प्रतीकं सुपण्योर्देवसन्ति मातरिभ्यः । तावद्धात्युपं
 यज्ञमायन्धाक्ष्णो होतुरवरो निपीदन् ॥ १९ ॥ १३ ॥

वासः अजनयन्त अग्निं यस्मिन् आ अजुहवुः भुवनानि विश्वा
सः अर्चिषा पृथिवीं द्यां उत इमां वाजुऽयमानः अतपत् महि-
ऽत्वा ॥ ९॥ स्तोमैर्न हि दिवि देवासः अग्निं अजीजनन् शक्तिऽभिः
रोदसिऽप्रां तं ऊँ अकृण्वन् चेधा भुवे कंसः ओषधीः पचति वि-
श्वऽरूपाः ॥ १० ॥ ११ ॥ यदा इत् एन् अदधुः यज्ञियासः दिवि देवाः
सूर्य आदितेयं यदा चरिष्णू मिथुनौ अभूतां आत् इत् प्र अपश्यन्
भुवनानि विश्वा ॥ ११ ॥ विश्वस्मि अग्निं भुवनाय देवाः वैश्वानरं
केतुं अहो अकृण्वन् आ यः ततानं उपसः विऽभातीः अपो ऊँ-
र्योति तमः अर्चिषा यन् ॥ १२ ॥ वैश्वानरं कवयः यज्ञियासः अ-
ग्निं देवाः अजनयन् अजुर्ये नक्षत्रं प्रत्नं अस्मिन्त चरिष्णु यज्ञस्य
अधिऽअक्षं त्विषं बृहन्तं ॥ १३ ॥ वैश्वानरं विश्वहो दीदिऽवासं
मन्त्रैः अग्निं कविं अक्षं वदामः यः महिष्वा परिऽवभूव उर्वी उत
अवस्तात् उत देवः परस्तात् ॥ १४ ॥ वे सुती अपृण्वं पितृणां
अहं देवानां उत मर्त्यानां ताभ्यां इदं विश्व एजन्तं स एति यत् अं-
तरा पितरं मातरं च ॥ १५ ॥ १६ ॥ हे संऽईची विभूतः चरन्तं शीर्ष-
तः जातं मनसा विऽमृष्टं सः प्रत्यङ् विश्वा भुवनानि तस्यौ अ-
प्रऽयुच्छन् तरणिः भाजमानः ॥ १६ ॥ यत्र वदेते अवरः परं च
यज्ञऽन्योः कतरः नौ वि वेद आ शेकुः इत् सधऽमादं मखायः न-
क्षत यज्ञं कः इदं वि वोचत् ॥ १७ ॥ कति असयः कति सूर्यासः कति
उपसः कति ऊँ स्विन् आपः न उपऽस्मिजं वः पितरः वदामि
पृच्छामि वः कवयः विद्मने कं ॥ १८ ॥ यावत्ऽमात्रं उपसः न प्र-
तीकं मुऽपर्ययः वसन्ति मातरिभ्यः तावत् दधाति उपं यज्ञं आऽयन्
वाऽस्यः होतुः अवरः निऽसीदन् ॥ १९ ॥ १३ ॥

॥ ८९ ॥ १-१८ रेवुः ॥ १-४, ६-१८ इंद्रः । ५ इंद्रासोमौ ॥ चिह्नम् ॥

॥ ८९ ॥ इंद्रं स्तवा नृतमं यस्य महा विववाधे रौचिना वि
ज्मी अंतान् । आ यः पृथ्वी चर्षणी धृद्वरोभिः प्र सिंधुभ्यो रिरि-
चानो महित्वा ॥ १ ॥ स सूर्यः पर्युरु वरांस्येद्रो ववृत्त्यादृत्येव
चक्रा । अतिष्ठंतमपस्य न सर्गे कृष्णा तर्मांसि त्विषा जघान
॥ २ ॥ सुमानमस्मा अनपावृद्वर्च क्षया दिवो असमं घस्य नर्थ्य ।
वि यः पृष्ठेव जनिमान्यर्य इंद्रश्चिकाय न सखायमीषे ॥ ३ ॥
इंद्राय गिरो अनिशितसर्गो अपः प्रेरयं सर्गस्य बुधात् । यो
अक्षणेव चक्रिया शचीभिर्विप्रकृत्तस्तं पृथिवीमुत द्यां ॥ ४ ॥
आपांतमन्युस्तृपलं प्रभर्मा धुनिः शिमीवाञ्छरुमां अजीपी ।
सोमो विश्वान्यतसा वनानि नार्वागिंद्रं प्रतिमानानि देभुः
॥ ५ ॥ १४ ॥ न यस्य द्यावापृथिवी न धन्व नांतरिक्षं नाद्रयः
सोमो अद्याः । यदस्य मन्युरंधिनीयमानः ऋणाति वीकुरु
जति स्थिराणि ॥ ६ ॥ जघान वृचं स्वधितिर्वनेव हरोज पुरो
अरदन्न सिंधून् । विभेदं गिरि नवमिन्न कुंभमा गा इंद्रो
अकृणुत स्वयुग्मिः ॥ ७ ॥ त्वं ह त्वदंश्या इंद्र धीरोऽसिर्न पर्व
वृजिना ऋणासि । प्र ये मित्रस्य वरुणस्य धाम युजं न जना
मिनंति मित्रं ॥ ८ ॥ प्र ये मित्रं प्रार्यमणं दुरेवाः प्र संगिरः प्र
वरुणं मिनंति । न्यर्ष मित्रेषु वधमिंद्र तुभं वृषन्वृषाणमरूपं शि-
शीहि ॥ ९ ॥ इंद्रो दिव इंद्र ईशे पृथिव्या इंद्रो अपामिंद्र इत्यर्चतानां ।
इंद्रो वृधामिंद्र इन्मेधिराणामिंद्रः क्षेमे योगे हव्य इंद्रः ॥ १० ॥ १५ ॥
प्राक्कुभ्य इंद्रः प्र वृधो अहभ्यः प्रांतरिक्षात्प्र संमुद्रस्य धासेः । प्र वा-
तस्य प्रपंसः प्र ज्मो अंतात्प्र सिंधुभ्यो रिरिचे प्र क्षितिभ्यः ॥ ११ ॥
प्र शोणुचत्या उपसो न केतुरसिन्वा ते वर्ततामिंद्र हेतिः । अश्मे-

अ० ८. अ० ४. व० १६.] ॥ ३४८ ॥ [म० १०. अ० ७. सू० ८९.

॥ ८९ ॥ इंद्रं स्तव नृत्तमं यस्य महा विऽववाधे रोचना वि
 ज्मः अंतान् आ यः प्रपौ चर्षणिऽधृत्वरऽभिः प्रसिंधुऽभ्यः रि-
 रिचानः महिऽत्वा ॥ १ ॥ सः सूर्यः परि उरु वरांसि आ इंद्रः ववृ-
 त्यात् रथ्याऽइव चक्रा अतिष्ठंतं अपस्यं न सर्गं कृष्णा तमांसि
 त्विष्या जघान् ॥ २ ॥ समानं अस्मै अनपऽवृत् अर्चं क्षमा दिवः
 असमं प्रसन्नं वि यः पृष्ठाऽइव जनिमानि अर्यः इंद्रः चिकार्यं
 न सखायं द्वेपे ॥ ३ ॥ इंद्राय गिरः अर्निशितऽसर्गाः अपः प्र ईर्यं
 सर्गरस्य बुधात् यः अक्षेणऽइव चक्रिया शचीभिः विप्रकृतस्तंभं
 पृषिवीं उत द्यां ॥ ४ ॥ आपांतऽमन्युः नृपत्नऽप्रभमौ धुनिः शि-
 मीऽवान् शरुऽमान् क्षुजीपी सोमः विश्वानि अतसा वनानि
 न अर्वाक् इंद्रं प्रतिऽमानानि देभुः ॥ ५ ॥ १४ ॥ न यस्य द्यावापृषि-
 वी न धन्व न अंतरिक्षं न अद्र्यः सोमः अष्टाः यत् अस्य मन्युः
 अधिऽनीयमानः णृणाति वीरु रुजति स्थिराणि ॥ ६ ॥ जघानं
 वृषं स्वऽधितिः वनाऽइव रुरीजं मुरः अरदत् न सिंधून् विभेदं
 गिरिं न वं इत् न कुंभं आ गाः इंद्रः अकृणुत् स्वयुक्ऽभिः ॥ ७ ॥ त्वं
 हृत्यत् क्षुणऽयाः इंद्र धीरः असिः न पर्यं वृजिना णृणासि प्र ये
 मिचस्यं वरुणस्य धामं गुजं न जनाः मिनंति मिचं ॥ ८ ॥ प्र ये
 मिचं प्र अर्यमणं दुऽएवाः प्र संऽगिरः प्र वरुणं मिनंति निष्प-
 मिचेषु वधं इंद्र तुभं वृषन् वृषाणं अरुपं शिशीहि ॥ ९ ॥ इंद्रः दिवः
 इंद्रः इंशे पृषिष्याः इंद्रः अपां इंद्रः इत् पर्वतानां इंद्रः वृधां इंद्रः इत्
 मेधिराणां इंद्रः क्षेमे योगे हव्यः इंद्रः ॥ १० ॥ १५ ॥ प्र अक्षुऽभ्यः इंद्रः
 प्र वृधः अहंऽभ्यः प्र अंतरिक्षात् प्र समुद्रस्य धासेः प्र वार्तस्य प्र-
 थंसः प्र ज्मः अंतान् प्र सिंधुऽभ्यः रिऽरिचे प्र स्थितिऽभ्यः ॥ ११ ॥
 प्र शोणु चत्याः उपसः न केतुः असिन्वा ते वर्ततां इंद्र हेतिः अश्मा-

वविध्यदिव आ सृजानस्तपिष्ठेन हेयसा द्रोषमिवान् ॥ १२ ॥ अ-
 न्वह मासा अन्विद्वना न्यन्वोषधीरनु पर्वतासः । अन्विद्रं रोदसी
 वावशाने अन्वापो अजिहत जायमानं ॥ १३ ॥ कर्हि स्विता तं
 इन्द्र चेत्यासदुधस्य यद्भिन्नदो रक्ष एषत् । मित्रक्रुवो यच्छसने न
 गावः पृथिव्या आपृगमुया शयते ॥ १४ ॥ शत्रूयतो अभि ये न-
 स्ततस्ते महि ब्राधंत ओगुणास इन्द्र । अधेना मिवास्तमसा सचं-
 तां सुज्योतिषो अक्तवस्तां अभि युः ॥ १५ ॥ पुरुणि हित्वा सर्वना
 जनानां ग्रहाणि मंदंगुणतामृषीणां । इमामाधोपन्नवसा स-
 हूतिं तिरो विश्वा अर्चतो याह्यर्वाह ॥ १६ ॥ एवा ते वयमिन्द्र
 भुजतीनां विद्यामं सुमतीनां नवानां । विद्यामं वस्तोरवसा
 गृणतो विश्वामिचा उत तं इन्द्र नूनं ॥ १७ ॥ शुनं हुवेम मघवा-
 नमिन्द्रमस्मिन्भरे नृतमं वाजंसातौ । गृणंतमुग्रमूतये समस्तु
 मंतं वृचाणि संजितं धनानां ॥ १८ ॥ १६ ॥

॥ १८ ॥ १-१६ भाष्यः ॥ पुरुषः ॥ १-१५ अनुष्टुप । १६ विष्टुप ॥

॥ १९ ॥ सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् । स भू-
 मिं विश्वतो वृत्वात्यतिष्ठदशांगुलं ॥ १ ॥ पुरुष एवेदं सर्वं
 यद्भूतं यच्च भव्यं । उतामृतत्वस्येशानो यदन्नेनातिरोहति
 ॥ २ ॥ एतावानस्य महिमातो ज्यायांश्च पूरुषः । पादो-
 ऽस्य विश्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं दिवि ॥ ३ ॥ त्रिपा-
 दूर्ध्व उदैत्पुरुषः पादोऽस्येहार्भवत्पुनः । ततो विष्टुर्वाक्रा-
 मत्ताशनानशने अभि ॥ ४ ॥ तस्माद्विराळजायत विरा-
 जो अधि पूरुषः । स जातो अत्यरिच्यत पृथ्वाद्भूमिमथो
 पुरः ॥ ५ ॥ १७ ॥ यत्पुरुषेण हविषा देवा यजमतन्वत ।

अ० ८, अ० ४, व० १८.] ॥ ३४९ ॥ [म० १०, अ० ९, सू० ९०.]

ऽइव विध्य दिवः आसृजानः तपिष्ठेन हेपसा द्रोघेऽमिचान् ॥ १२ ॥
 अनु अहं मासाः अनु इत् वनानि अनु ओपंधीः अनु पर्वतासः
 अनु इंद्रं रोदसी वावशाने अनु आपः अजिहत् जार्यमानं
 ॥ १३ ॥ कर्हि स्वित् सा ते इंद्र चेत्या असत् अघस्य यत् भिनदः रक्षः
 आऽईपत् मिचऽकुर्वः यत् शसने न गावः पृथिव्याः आऽपृक्
 अमुया शयते ॥ १४ ॥ श्चुऽयंतः अभि येनः तत्से महि घाधंतः
 ओगृणासः इंद्र अंधेन अमिचाः तमसा सचंतां सुऽज्योतिषः अ-
 क्तवः तान् अभि स्युः ॥ १५ ॥ पुरुषि हित्वा सर्वना जनानां व-
 स्त्राणि मंदेन गृणतां चृपीणां इमां आऽधोपन् अवसा सऽहूतिं
 तिरः विश्वान् अर्चतः याहि अर्याङ् ॥ १६ ॥ एव ते वयं इंद्र भुञ्ज-
 तीनां विद्याम सुऽमृतीनां नवानां विद्याम वस्तोः अवसा गृ-
 णंतः विश्वामिचाः उत ते इंद्र नूनं ॥ १७ ॥ शुनं हुवेम मघऽवानं
 इंद्रं असिन् भेरं नृऽतमं वाजं सातौ मृक्षंतं उयं कृतये समत् सु-
 मंतं वृचाणि संऽजितं धनानां ॥ १८ ॥ १६ ॥

॥ ९० ॥ सहस्रं ऽशीषां पुरुषः सहस्रं ऽअद्यः सहस्रं ऽपात् सः भू-
 मिं विश्वतः वृत्वा अति अतिष्ठत् दशऽअंगुलं ॥ १ ॥ पुरुषः एव इंद्रं
 सर्वं यत् भूतं यत् च भव्यं उत अमृतं ऽत्वस्य ईशानः यत् अर्धेन अ-
 तिऽरोहति ॥ २ ॥ एतावान् अस्य महिमा अतः ज्यायान् च पुरुषः
 पादः अस्य विश्वा भूतानि चिऽपात् अस्य अमृतं दिवि ॥ ३ ॥ चि-
 ऽयात् ऊर्ध्वः उत ऐत पुरुषः पादः अस्य इह अभवत् पुनः ततः
 विष्वङ् वि अक्रामत् साशुनानशने अभि ॥ ४ ॥ तस्मात् विऽराट्
 अजायत् विऽराजः अधि पुरुषः सः जातः अति अरिच्यत् पृथ्वात्
 भूमिं अघो पुरः ॥ ५ ॥ १७ ॥ यत् पुरुषेण हविषा देवाः यज्ञं अतन्वत

वसंतो अस्यासीदाज्यं यीष्म इध्मः शरद्विः ॥ ६ ॥ तं यज्ञं व-
हिषि प्रौक्षन्पुरुषं जातमयतः । तेन देवा अयजंत साध्या ऋषे-
यश्च ये ॥ ७ ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः संभृतं पृषदाज्यं । पशून्तांश्चक्रे
वायव्यानारण्यान्पाम्याश्च ये ॥ ८ ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतं ऋचः
सामानि जज्ञिरे । छंदांसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत
॥ ९ ॥ तस्मादश्वा अजायंत ये के चोभयार्दतः । गावो ह जज्ञिरे
तस्मात्तस्माज्जाता अजावर्यः ॥ १० ॥ ११ ॥ यत्पुरुषं व्यदधुः क-
त्तिधा व्यकल्पयन् । मुखं किमस्य कौ बाहू का ऊरू पादा
उच्येते ॥ ११ ॥ ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीद्बाहू राजन्यः कृतः । ऊरू
तदस्य यद्वैश्यः पद्मां शूद्रो अजायत ॥ १२ ॥ चंद्रमा मनसी जा-
तश्चक्षुः सूर्यो अजायत । मुखादिंद्रियाभिर्ध्वं प्राणाद्यायुरजायत
॥ १३ ॥ नाभ्या आसीदंतरिक्षं शीर्ष्णो द्यौः समवर्तत । पद्मां
भूमिर्दिशः प्रोवाक्षणां लोकां अकल्पयन् ॥ १४ ॥ सप्तास्यास-
न्परिधयस्त्रिः सप्त सन्निधः कृताः । देवा यद्यज्ञं तन्वाना अवध-
न्पुरुषं पशुं ॥ १५ ॥ यज्ञेन यज्ञमयजंत देवास्तानि धर्माणि प्रच-
मान्यासन् । ते ह नार्कं महिमानः सचंत यच्च पूर्वं साध्याः संति
देवाः ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥

॥ १९ ॥ १-१५ अहोरो वैतहव्यः ॥ अग्निः ॥ १-१४ अग्नौ । १५ विदुः ॥

॥ १९ ॥ सं जागृवद्भिर्जरमाण इध्यते दमे दमूना इष-
यन्निष्ठस्पदे । विश्वस्य होता हविषो वरेण्यो विभुर्वि-
भावा सुपक्षा सखीयते ॥ १ ॥ स दर्शतश्चरतिथिर्गृहेर्गृहे
वनेवने जिथिये तक्ष्वीरिव । जनंजनं जन्यो नार्ति मन्यते
विश्वं सा ऐति विश्वोऽविश्वं विश्वं ॥ २ ॥ सुददो ददोः क्रतुना-

वसंतः अस्य आसीत् आज्यं यीष्मः इध्म शरत् हविः ॥ ६ ॥ तं यज्ञं
 वर्हिषि प्र औक्षन् पुरुषं जातं अयतः तेन देवाः अयजन्त साध्याः
 चरुपयः च ये ॥ ७ ॥ तस्मात् यज्ञात् सर्वं ऽहुतः सं ऽभृतं पृषत् ऽआज्यं
 पशून् तान् च क्रेवायव्यान् आरण्यान् याम्याः च ये ॥ ८ ॥ तस्मात्
 यज्ञात् सर्वं ऽहुतः चरुचः सामानि जज्ञिरे छंदांसि जज्ञिरे तस्मात्
 यज्ञुः तस्मात् अजायत ॥ ९ ॥ तस्मात् अश्वः अजायत ये के च उ-
 भयादतः गावः हु जज्ञिरे तस्मात् तस्मात् जाताः अजावयः ॥ १० ॥
 ॥ ११ ॥ यत् पुरुषं वि अदधुः कतिथा वि अकल्पयन् मुखं किं अस्य
 कौ बाहू कौ ऊरू पादौ उच्येते ॥ ११ ॥ ब्राह्मणः अस्य मुखं आ-
 सीत् बाहू राजन्यः कृतः ऊरू तत् अस्य यत् वैश्यः पत् ऽभ्यां शूद्रः
 अजायत ॥ १२ ॥ चंद्रमाः मनसः जातः चक्षोः सूर्यः अजायत मु-
 खात् इंद्रः च अग्निः च प्राणात् वायुः अजायत ॥ १३ ॥ नाभ्याः आ-
 सीत् अंतरिक्षं शीर्ष्णः द्यौः सं अवर्तत पत् ऽभ्यां भूमिः दिशः प्रो-
 चात् तथा लोकान् अकल्पयन् ॥ १४ ॥ सप्त अस्य आसन् परि-
 ऽधयः त्रिः सप्त सं ऽइधः कृताः देवाः यत् यज्ञं तन्वानाः अर्बधन्
 पुरुषं पशुं ॥ १५ ॥ यज्ञेन यज्ञं अयजन्त देवाः तानि धर्माणि प्रथ-
 मानि आसन् ते ह नार्क महिमानः सचन्त यत् पूर्वं साध्याः संति
 देवाः ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥

॥ १९ ॥ सं जागृवत् ऽभिः जरमाणः इध्यते दमे दमूनाः इषयन्
 इळः पदे विश्वस्य होता हविषः वरेण्यः वि ऽभुः विभा ऽवा सु-
 ऽसखां सखि ऽयते ॥ १ ॥ सः दर्शत ऽश्रीः अतिथिः गृहे ऽगृहे वने-
 ऽवने शिथ्रिये तक्रवीः ऽइव जनं ऽजनं जन्यः न अति मन्यते वि-
 शः आ क्षेति विश्वः विशं ऽविशं ॥ २ ॥ सु ऽदक्षः दक्षैः क्रतुना अ-

सि सुक्रतुरग्रे कविः काव्येनासि विश्ववित् । वसुर्वसूनां
क्षयसि त्वमेक इष्ट्यावा च यानि पृथिवी च पुष्यतः ॥ ३ ॥
प्रजानन्त्रे तव योनिमृत्वियमिळायास्पदे धृतवत्तमासदः ।
आ ते चिकिच उपसामिवेतयोऽरेपसः सूर्यस्येव रश्म-
यः ॥ ४ ॥ तव थियो वर्यस्येव विद्युतश्चिवाश्चिकिच उप-
सां न केतवः । यदोपधीरभिसृष्टो वनानि च परि स्वयं
चिन्तये अक्षमास्ये ॥ ५ ॥ २० ॥ तमोपधीर्दधिरे गर्भमृत्वियं त-
मापो अग्निं जनयन्त मातरः । तमित्समानं वनिनश्च वीरु-
धोऽतर्वतीश्च सुवन्ते च विश्वहा ॥ ६ ॥ वातोपधूत इषितो
वशां अन्तु तृपु यदन्ना वेविपद्वितिष्ठसे । आ ते यतन्ते रु-
ध्योऽयथा पृथक्शर्धास्यमे अजराणि धक्षतः ॥ ७ ॥ मेधाकारं
विदर्यस्य प्रसाधनमग्निं होतारं परिभूतमं मतिं । तमिदमे
हविष्या संमानमित्तमिन्महे वृणते नान्यं त्वत् ॥ ८ ॥ त्वामि-
दं वृणते त्वायवो होतारमग्रे विदर्येषु वेधसः । यहेवयन्तो
दधति प्रयांसि ते हविष्मन्तो मनवो वृक्षर्यहिंसः ॥ ९ ॥ तवामि
होत्रं तव पोषमृत्वियं तव नेष्टुं त्वमग्निहतायतः । तव प्र-
शस्तं त्वमध्वरीयसि ब्रह्मा चासि गृहपतिश्च नो दमे ॥ १० ॥
॥ २१ ॥ यस्तुभ्यमग्रे अमृताय मर्त्यः समिधा दाशदुत वा
हविष्कृति । तस्य होता भवसि यासि दूत्यमुप धूपे यजस्य-
ध्वरीयसि ॥ ११ ॥ इमा अस्मि मतयो वाचो अस्मदां जृचो
गिरः सुष्टुतयः समग्मत । वसूयवो वसवे जातवेदसे वृक्षासु
चिद्धर्धनो यासु चाकनत् ॥ १२ ॥ इमां प्रत्नार्य सुष्टुतिं नवी-
यसो वोचेयमस्मा उगते शृणोतुं नः । भूया अंतरा द्वयस्य
निस्पृगे जायेव पत्य उगती सुवासाः ॥ १३ ॥ यस्मिन्नधास

सि सुऽक्रतुः अग्ने कविः काव्येन असि विश्वऽवित् वसुः वसूनां
 द्ययसि त्वं एकः इत् द्यावा च यानि पृथिवी च पुर्यतः ॥३॥ प्र-
 ऽजानन् अग्ने तव योनिं चृत्वियं इच्छायाः पदे घृतऽवतं आ अ-
 सद् आ ते चिकित्ते उपसांऽइव एतयः अरेपसः सूर्यस्यऽइव रु-
 श्मयः ॥४॥ तव त्रियः वर्णस्यऽइव विऽद्युतः चित्राः चिकित्ते उ-
 पसां न केतवः यत् ओषधीः अभिऽसृष्टः वनानि च परि स्वयं
 चिनुषे अन्नं आस्ये ॥५॥ २०॥ तं ओषधीः दुधिरे गर्भं चृत्वियं तं
 आपः अग्निं ज्ञनयन्त मातरः तं इत् समानं वनिनः च वीरुधः
 अंतऽवतीः च सुवन्ते च विश्वहा ॥६॥ यातऽउयधूतः इपितः व-
 शान् अनु तृपु यत् अन्ना वेविपत् विऽतिष्ठसे आ ते यतन्ते रथ्यः
 यथा पृथक् शर्धासि अग्ने अजराणि धर्षतः ॥७॥ मेधाऽकारं वि-
 दयस्य प्रऽसाधनं अग्निं होतारं परिऽभूतमं मतिं तं इत् अभिं हु-
 विषिं आ समानं इत् तं इत् महे वृणते न अन्यं त्वत् ॥८॥ त्वां इत्
 अथ वृणते त्वाऽयवः होतारं अग्ने विदयेषु वेधसः यत् देवऽयतः
 दधति प्रयांसि ते हविष्मन्तः मनवः वृक्षऽवर्हिषः ॥९॥ तव अग्ने
 होचं तव पोचं चृत्वियं तव नेष्ट्रं त्वं अग्निं चतऽयतः तव प्र-
 ऽशास्त्रं त्वं अध्वरिऽयसि ब्रह्मा च असि गृहऽपतिः च नः दमे
 ॥१०॥ २१॥ यः तुभ्यं अग्ने अमृताय मर्त्यः संऽइधा दाणत् उत वा
 हविःऽकृति तस्य होता भवसि यासि दूत्यं उपं द्रूपे यजसि अ-
 ध्वरिऽयसि ॥११॥ इमाः अस्मै मतयः वाचः अस्मत् आ ऋचः
 गिरः सुऽस्तुतयः सं अग्मत वसुऽयवः वसवे जातऽवेदसे वृद्धासुं
 चित् वर्धनः यासु चाकनत् ॥१२॥ इमां प्रत्नाय सुऽस्तुतिं नवी-
 यसी वोचेयं अस्मि उशते शृणोतु नः भूयाः अंतरा हृदि अस्य नि-
 ऽस्पृशे जायाऽइव पत्ये उशती सुऽवासाः ॥१३॥ यस्मिन् अथासः

अपभासं उक्षणे वशा मेघा अंवसृष्टास आहुताः । कीलालुपे
सीमपृष्टाय वेधसे हृदा मतिं जनये चारुमग्रये ॥ १४ ॥ अहांव्यग्रे
हविरास्ये ते सुचीव घृतं चूर्मीव सीमः । वाजसर्ति रयिमस्मे
सुवीरं प्रशस्तं धेहि यशसं बृहंतं ॥ १५ ॥ २२ ॥

॥ २२ ॥ १-१५ शार्याग्रे भागवतः ॥ विश्वे देवाः ॥ जगती ॥

॥ ९२ ॥ यज्ञस्य वो रथ्यं विशपतिं विशां हीतारमक्तीरति-
थिं विभावसुं । शोचञ्छुष्कासु हरिणीषु जर्भुरवृषा केतुर्यजतो
द्यामंशायत ॥ १ ॥ इममंजस्यामुभये अकृण्वत धर्माणमग्निं
विदधस्य साधनं । अक्तुं न यद्दमुपसः पुरोहितं तनूनपा-
तमरुपस्य निसते ॥ २ ॥ वळस्य नीथा वि पणेष्व मन्महे
वया अस्य ग्रहुता आसुरत्तवे । यदा घोरासो अमृतत्वमा-
शतादिज्जनस्य दैव्यस्य चर्किरन् ॥ ३ ॥ चतस्य हि प्रसिति-
द्यौरुह्यचो नमो मत्तपरमतिः पनीयसी । इन्द्रो मित्रो
वरुणः सं चिकिचिरेऽथो भगः सविता पूतदक्षसः ॥ ४ ॥ प्र
रुद्रेण ययिनां यन्ति सिंधवस्तिरो महीमरमतिं दधन्विर । ये-
भिः परिज्ज्मा परियन्तुरु जयो वि रोहवज्जठरे विश्वमुद्यते
॥ ५ ॥ २३ ॥ आणा रुद्रा मरुतो विश्वकृष्टयो दिवः श्येनासो अ-
सुरस्य नीळयः । तेभिश्चष्टे वरुणो मित्रो अयमेन्द्रो देवेभिरवशे-
भिरवशः ॥ ६ ॥ इन्द्रे भुजं शशमानासं आशत सूरौ हरीके वृषणश्च
पांस्ये । ॥ ७ ॥ ये न्वस्यार्हणा ततश्चिरे युजं वज्रं नृपदनेषु कारवः
॥ ७ ॥ सूरश्चिदा हरितो अस्य रीरमदिन्द्रादा कश्चिन्नयते त-
वीयसः । भीमस्य वृष्णो जठरादभिश्चसो दिवेदिवे सहुरिः
स्तन्नवाधितः ॥ ८ ॥ स्तोमं वो अद्य रुद्राय शिकसे द्यौयदीराय

अ० ८. अ० ४. व० २४.] ॥ ३५२ ॥ [म० १०. अ० ८. सू० ९२.]

चापभासः उद्धारः वशाः मेघाः अवऽसृष्टासः आऽहुताः को-
लालऽपे सोमऽपृष्टाय वेधसैद्दमतिं जनये चारुं अग्रये ॥ १४ ॥
अहावि अग्ने हविः आस्ये ते सुचिऽइव घृतं चम्बिऽइव सो-
मः वाजऽसनिं रुयिं अस्मे सुऽवीरं प्रऽशस्तं धेहि यशसं बृहन्तं
॥ १५ ॥ २२ ॥

॥ ९२ ॥ यज्ञस्य वः रथ्यं विश्वपतिं विशां होतारं अक्तोः अति-
थिं विभाऽवसुं शोचन् शुष्कासु हरिणीषु जर्भुरा वृषां केतुः य-
जतः द्यां अशायत ॥ १ ॥ इमं अंजऽपां उभये अकृण्वत् धर्माणं
अग्निं विदधस्य सार्धनं अक्तुं न यज्ञं उपसः पुरऽहितं तनूऽन-
पातं अरूपस्य निंसते ॥ २ ॥ बट् अस्य नीषा वि पण्येः च मन्महे
व्याः अस्य प्रऽहुताः आसुः अक्षवे यदा घोरासः अमृतऽत्वं आ-
शत आत् इत् जनस्य दैष्यस्य चर्किरन् ॥ ३ ॥ अतस्य हि प्रऽसितिः
द्यौः उरु व्यचः नमः मही अरमतिः पनीयसी इंद्रः मिचः वरुणः
सं चिकिचिरे अथो भगः सविता पूतऽदक्षसः ॥ ४ ॥ प्र रुद्रेण य-
यिनां यंति सिंधवः तिरः मही अरमतिं दधन्विरे येभिः परिऽज्मा
परिऽयन् उरु जयः वि रीरुवत् जठरे विश्वं उद्यते ॥ ५ ॥ २३ ॥ क्रा-
णाः रुद्राः मरुतः विश्वऽकृष्टयः दिवः श्येनासः असुरस्य नीळयः
तेभिः चष्टे वरुणः मिचः अयमा इंद्रः देवेभिः अर्वशेभिः अर्वशः
॥ ६ ॥ इंद्रं भुजं शशमानासः आशत सूरः दृशी के वृषणः च पांस्ये
प्र ये नु अस्य अर्हणा ततश्चिरे युजं वज्रं नृऽसदनेषु कारवः ॥ ७ ॥
सूरः चित् आ हरितः अस्य रीरमत इद्रात् आ कः चित् भयते त-
वीयसः भीमस्य वृष्णः जठरात् अभिऽश्वसः दिवेऽदिवे सहुरिः
स्तन् अवाधितः ॥ ८ ॥ स्तोमं वः अद्य रुद्राय शिर्कसे क्षयतऽवीराय

अ० ८. अ० ४. व० २६.] ॥ ३५३ ॥ [म० १०. अ० ८. सू० ९३.]

नमसा दिदिष्टन। येभिः शिवः स्वर्वा एवयावभिर्दिवः सिर्पक्ति
स्वयंश निरामभिः ॥ ९॥ ते हि प्रजाया अभरंत वि श्रवो बृह-
स्पतिर्वृषभः सोमजामयः। यज्ञैरर्षवा प्रथमो वि धारयहेवा द-
क्षैर्भृगवः सं चिकिचिरे ॥ १० ॥ २४ ॥ ते हि द्यावापृथिवी भूरिरे-
तसा नराशंसश्चतुरंगो यमोऽदितिः। देवस्त्वष्टा द्रविणो दा ऋ-
भुक्षणः प्र रोदसी मरुतो विष्णुरहिरे ॥ ११ ॥ उत स्य न उशिजा-
मुर्विया क्विरहिः शृणोतु बुध्योऽहवीमनि। सूर्यामासा वि-
चरता दिविक्षिता धिया शमीनहुषी अस्य बोधतं ॥ १२ ॥ प्र नः
पूषा चरथं विश्वदेव्योऽपां नपादवतु वायुरिष्टये। आत्मानं
वस्यो अभि वातमर्चत तदश्विना सुहवा यामनि श्रुतं ॥ १३ ॥
विशामासामभयानामधिष्ठितं गीर्भिरु स्वयंशसं गृणीमसि।
आभिर्विश्वाभिरदितिमन्वणमृक्तोर्युवानं नृमणा अधा पतिं
॥ १४ ॥ रेभद्वं अनुषा पूर्वो अंगिरा यावाण ऊर्ध्वा अभि चक्षु-
रध्वरं। येभिर्विहोया अभवद्विचक्षणः पाथः सुमेकं स्वधितिर्वे-
नन्वति ॥ १५ ॥ २५ ॥

॥ ९३ ॥ १-११ तावः पाथैः ॥ विष्टे देवाः ॥ १२-८. १०. १२. १३ प्रस्ताप्यक्तिः।

१ २ १३ अनुषा ॥ ९ चयरेःपक्तिः। ११ अंकुसारिणी। १५ पुटजादृहती ॥

॥ ९३ ॥ महि द्यावापृथिवी भूतमुर्वी नारी यज्ञी न रोदसी
सदं नः। तेभिर्नः पातं सत्यं स एभिर्नः पातं शूषणि ॥ १ ॥
यज्ञैर्यज्ञे स मर्त्यो देवान्तर्परेति। यः सुस्रिर्दीर्घश्रुतम आ-
विवासात्येनान् ॥ २ ॥ विश्वेषामिरज्यवो देवानां वामेहः।
विश्वे हि विश्वमहसो विश्वे यज्ञेषु यज्ञियाः ॥ ३ ॥ ते घा राजानो
ऋमृतस्य मद्रा अर्थमा मिचो वरुणः परिज्मा। कटुद्रो नृणां
स्तुतो मरुतः पूषणो भगः ॥ ४ ॥ उत नो नक्तमपां वृषस्वसू

अ० ८. अ० ४. व० २६.] ॥ ३५३ ॥ [म० १०. अ० ८. सू० ९३.

नमसा दिदिष्टन् येभिः शिवः स्वऽवान् एव यावऽभिः दिवः सि-
सक्ति स्वऽयंशः निकांमऽभिः ॥ ९१ ॥ ते हि प्रऽजायाः अमरं वि
थ्वः बृहस्पतिः वृषभः सोमऽजामयः यज्ञैः अथर्वा प्रथमः वि
धारयत् देवाः दक्षैः भृगवः संचिक्चिरे ॥ १० ॥ २४ ॥ ते हि द्यावा-
पृथिवी भूरिऽरेतसा नरायंसः चतुःऽङ्गः यमः अदितिः देवः
वरा द्रविणःऽदाः अमुक्षयः प्र रोदसी मरुतः विष्णुः अहिरे
॥ ११ ॥ उत स्यः नः उशिजां उर्विया कविः अहिः नृणोतु बुध्याः
हवीमनि सूर्यामासां विऽचरता दिविऽक्षिता धिया शमीनहु-
पी अस्य बोधतं ॥ १२ ॥ प्रनः पूषा चरथं विश्वऽदेव्यः अपां नपात्
अवतु वायुः इत्ये आत्मानं वस्यः अभि वातं अर्चत तत् अश्वि-
ना सुऽहुवा यामनि श्रुतं ॥ १३ ॥ विशां आसां अभ्यानां अधि-
ऽक्षितं गीऽभिः ऊं स्वऽयंशं गृणीमस्मि साभिः विश्वाभिः अ-
दितिं अनवणं अक्तोः युवानं नुऽमनाः अथ पतिं ॥ १४ ॥ रेभन्
अबं जनुषां पूर्वं अंगिराः यावाणः ऊर्ध्वाः अभि चक्षुः अध्वरं
येभिः विऽहायाः अभवत् विऽचक्षुः पाथः सुऽमेकं स्वऽधितिः
चनन्ऽवति ॥ १५ ॥ २५ ॥

॥ ९३ ॥ महि द्यावापृथिवी भूतं उर्वी नारी यज्ञी न रोदसी
सदै नः तेभिः नः पातं सहासः एभिः नः पातं शूषणि ॥ १ ॥ यज्ञे-
ऽयज्ञे सः मर्त्यः देवान् सपयेति यः सुसै दीर्घश्रुतमः आ-
ऽविवासाति एनान् ॥ २ ॥ विश्वेषां इरज्यवः देवानां वाः महः
विश्वे हि विश्वऽमहसः विश्वे यज्ञेषु यज्ञियाः ॥ ३ ॥ ते घ राजानः
अमृतस्य मद्राः अर्यमा मिचः वरुणः परिऽज्मा क्त् रुद्रः नृणां
स्तुतः मरुतः पूषणः भगः ॥ ४ ॥ उत नः नक्तं अपां वृषणऽवसू०

सूर्यामासा सदेनाय सघन्या । सचा यत्ताद्येयामहिर्बुधेयु बुध्याः
 ॥५॥ २६॥ उत नो देवावश्विना शुभस्पती धामभिर्मित्रावरुणा
 उरुष्यतां । महः स राय एषतेऽति धन्वेव दुरिता ॥६॥ उत नो
 रुद्रा चिन्मृकतामश्विना विश्वे देवासो रथस्पतिर्भगः । ऋभुर्वाजं
 ऋभुक्षणः परिज्मा विश्ववेदसः ॥७॥ ऋभुर्ऋभुक्षा ऋभुर्विधतो
 मत् आ ते हरीं जूजुवानस्य वाजिना । दुष्टं यस्य सामं बिद्ध्य-
 ग्यज्ञी न मानुषः ॥८॥ कृधी नो अर्हयो देव सवितः स च स्तुपे
 मघोनी । सहो न इन्द्रो बर्हिभिर्नैयां चर्षणीनां चक्रं रुश्मिं न
 योमुवे ॥९॥ ऐषु द्यावापृथिवी धातं महसुस्मे वीरेषु विश्वचर्ष-
 णि श्रवः । पृथं वाजस्य सातये पृथं रायोत तुर्वणे ॥१०॥ २७॥
 एतं शंसमिन्द्रास्मयुष्टं कूचित्संतं सहसावन्नभिष्टये सदा पाह्य-
 भिष्टये । मेदता वेदता वसो ॥११॥ एतं मे स्त्रीमे तना न सूर्ये द्यु-
 तद्यामानं वावृधंत नृणां । संवननं नाभ्यं तष्टेवानपच्युतं ॥१२॥
 वावर्तं येषां राया युक्तिषां हिरण्यी । नेमधिता न पौस्या
 यथैव विष्टातां ॥१३॥ प्र तहुःशोमे पृथवाने वेने प्र रामे वो-
 क्षमसुरे मयवन्तु । ये युक्ताय पंच शतास्मयु पथा विश्वाव्ये-
 यां ॥१४॥ अधीन्वच सप्रतिं च सप्र च । सद्यो दिदिष्ट तान्वः
 सद्यो दिदिष्ट पार्थ्यः सद्यो दिदिष्ट मायवः ॥१५॥ २८॥

॥२४॥ १-१३ चनुदः काद्रयेयः सर्पः ॥ ग्रायाणः ॥ १-४ ६-८-१३ जयती । ५. ७. १३ त्रिष्टुप् ॥

॥२४॥ प्रीते वदंतु प्र वयं वदाम यावभ्यो वाचं वदता व-
 दद्मः । यदद्मयः पर्वताः साकमाश्वः शोकं घोषं भरथेन्द्राय
 सोमिनः ॥१॥ एते वदन्ति शतवत्सहस्रवदभि क्रंदन्ति ह-
 रितेभिरासभिः । विष्टी यावाणः सुकृतः सुकृत्या हीतु-

सूर्यामासां सदर्नाय सुधन्यां सचा यत् सादि एषां अहिः वृधेपु
वृध्याः ॥५॥ २६॥ उत नः देवो अश्विनां शुभः पती धामऽभिः मि-
चावरुणौ उरुपतां महः सः रायः आ ईषते अति धन्वऽइव दुः-
ऽइता ॥६॥ उत नः रुद्रा चित् मृकतां अश्विनां विश्वे देवासः रथ-
पतिः भगः ऋभुः वाजः ऋभुक्ष्णः परिऽज्मा विश्वऽवेदसः ॥७॥
ऋभुः ऋभुक्षाः ऋभुः विधतः मदः आ ते हरीं अजुवानस्य वा-
जिनां दुस्तरं यस्य सामं चित् अर्धक् यज्ञः न मानुषः ॥८॥ कृधि
नः अहयः देव सवितः सः च स्तुपे मघोनां सहो नः इन्द्रः वह्नि-
ऽभिः नि एषां चर्षणीनां चक्रं रश्मिं न योयुवे ॥९॥ आ एषु द्या-
वापृथिवी धातं महत् अस्मे वीर्यं विश्वऽचर्षणि अर्वः पृथं
वाजस्य सातये पृथं राया उत तुर्वणे ॥१०॥ २७॥ एतं शंसं इन्द्र अ-
स्मऽयुः त्वं कूऽचित् संतं सहसाऽवन् अभिष्टये सदा माहि अभि-
ष्टये मेदतां वेदतां वसो ॥११॥ एतं मे स्तोमं तना न सूर्यं द्युतत्-
ऽयामानं ववृधत् नृणां संऽवननं न अश्व्यं तर्षाऽइव अनपऽच्युतं
॥१२॥ ववर्तं येषां राया युक्ता एषां हिरण्ययी नेमऽधिता न पौं-
स्या वृथाऽइव विष्टऽर्शता ॥१३॥ प्र तत् दुऽशीमे पृथवाने वेने
प्र रामे वोचं असुरि मघवत्ऽसु ये युक्ताय पंच शता अस्मऽयु प-
था विऽध्यावि एषां ॥१४॥ अधि इत् नु अच सप्रति च सप्र च सद्यः
दिदिष्ट तावः सद्यः दिदिष्ट पार्थ्यः सद्यः दिदिष्ट मायवः ॥१५॥ २८॥

॥९४॥ प्र एते वदंतु प्र वयं वदाम पार्चऽभ्यः वाचं वदत वदत-
ऽभ्यः यत् अद्रयः पर्वताः साकं आशवं शोकं घोषं भरथ इन्द्राय
सोमिनः ॥१॥ एते वदन्ति शतऽवत् सहस्रऽवत् अभि क्रंदन्ति ह-
रितेभिः आसऽभिः विष्टी यावाणः सुऽकृतः सुऽकृत्यया होतुः

क्षित्पूर्वं हविरर्द्यमाशत ॥२॥ एते वदंत्यविदक्षना मधु न्यू-
 खयंते अधि पक्व आमिपि । वृक्षस्य शाखांमरुणस्य वप्स-
 तस्ते सूभवा वृषभाः प्रेमराविषुः ॥३॥ बृहद्वदंति मदिरेण
 मदिनेदं क्रोशंतीऽविदक्षना मधु । संरभ्या धीराः स्वसृभि-
 रनर्तिपुराधोपयंतः पृथिवीमुपच्छिभिः ॥४॥ सुपर्णा वाच-
 मक्रतोप ह्यव्यासरे कृष्णा दधिरा अनर्तिपुः । न्य०ङ्कि
 यंत्युपरस्य निष्कृतं पुरु रेतो दधिरे सूर्यश्चितः ॥५॥२९॥
 जुषा इव प्रवहंतः समायमुः साकं युक्ता वृषणो विभ्रतो
 धुरः । यद्धुसंतो जयसाना अराविषुः शृण्व एषां प्रोचथो
 अर्वतामिव ॥६॥ दशवनिभ्यो दशकक्ष्येभ्यो दशयोक्त्रेभ्यो
 दशयोजनेभ्यः । दशाभीशुभ्यो अर्वताजरेभ्यो दश धुरो दश
 युक्ता बह्व्यः ॥७॥ ते अद्रयो दशयंचास आशवस्तेषामाधानं
 पयंति हर्यंत । त ऊं सुतस्य सोम्यस्यांधसोऽशोः पीयूषं प्रथ-
 मस्य भेजिरे ॥८॥ ते सोमादो हरी इंद्रस्य निंसतेऽणुं दुहंतो
 अध्यासते गवि । तेभिर्दुग्धं पपिबान्तोम्यं मध्विद्रो वर्धते
 प्रथते वृषायते ॥९॥ वृषा वो अणुर्न किला रिपायनेळावंतः
 सदुमिस्त्यनाशिताः । रैवत्येव महसा चारवः स्थन् यस्य
 यावाणो अजुपध्वमध्वरं ॥१०॥३०॥ तृदिला अतृदिलासो
 अद्रयोऽथमणा अणुथिता अमृत्यवः । अनातुरा अजराः
 स्यामविष्णवः सुपोवसो अतृपिता अतृणजः ॥११॥ ध्रुवा
 एव वः पितरो युगेयुगे क्षेमकामासः सदसो न युंजते । अ-
 जुयासो हरिपाचो हरिद्रव आ द्यां रवेण पृथिवीमणुग्रवुः
 ॥१२॥ तदिदं दंत्यद्रयो विमोचने यामचंजस्या इव घेदुपच्छि-
 भिः । वपंतो बीजमिव धान्याकृतः पृंचंति सोमं न मिनंति

चित् पूर्वे हविः ऽअद्य आशुत ॥२॥ एते वदन्ति अविदन् अना मधु
नि कुंखयन्ते अधि पक्वे आर्मिपि वृक्षस्य शाखां अहणस्य वसंतः
ते सूर्भवाः वृषभाः प्रद्वं अराविषुः ॥३॥ बृहत् वदन्ति मदिरेण मं-
दिना इदं क्रोशंतः अविदन् अना मधु संऽरभ्य धीराः स्वसृऽभिः
अनृतिपुः आऽयोपयंतः पृथिवीं उपन्दिऽभिः ॥४॥ सुऽमृणाः
वाचं अक्रत उप द्यवि आऽसुरे कृष्णाः इषिराः अनृतिपुः त्यक्
नि यन्ति उपरस्य निःऽकृतं पुरुरेतः दुधिरै सूर्येऽश्वितः ॥५॥ २९॥
उयाः ऽइव प्रऽवहंतः संऽआर्यमुः साक्तं युक्ताः वृषणः विभंतः
धुरः यत् श्वसंतः ज्यसांनाः अराविषुः मृष्ये एषां प्रोथयः अवे-
तां ऽइव ॥६॥ दशवनिऽभ्यः दशंऽकश्येभ्यः दशंऽयोक्तेभ्यः दशं-
ऽयोजनेभ्यः दशांभीषुऽभ्यः अर्चंत अजरेभ्यः दशं धुरः दशं युक्ताः
वहंतऽभ्यः ॥७॥ ते अद्रयः दशंऽयंचासः आगवः तेषां आऽधानं
परि एति हूर्यंत ते कुं सुतस्य सोम्यस्य अंधसः अंशोः पीयूषं प्रथ-
मस्य भेजिरे ॥८॥ ते सोमऽअदः हरीं इद्रस्य निसते अंशुं दुहंतः
अधि आसते गवि तैभिः दुग्धं पपिऽवान् सोम्यं मधु इद्रः वर्धते
प्रथते वृषऽयते ॥९॥ वृषा वः अंशुः न किल रिपाथन् इळाऽवंतः
सदं इत् स्थन् आशिताः रिवत्याऽइव महंसा चारवः स्थन् यस्य
मावाणः अजुपध्वं अध्वरं ॥१०॥ ३०॥ तृदित्ताः अतृदित्तासः अ-
द्रयः अथ्रमृणाः अमृथिताः अमृत्यवः अनातुराः अजराः स्थ-
अमंविणवः सुऽपीवसः अतृपिताः अतृष्णऽजः ॥११॥ ध्रुवाः एव
वः पितरः युगेऽयुगे दोमंऽकामासः सदंसः न युंजते अजुयांसः
हरिऽसाचः हरिद्रवः आद्यां रवेण पृथिवीं अप्पुथ्रवुः ॥१२॥ तत्
इत् वदन्ति अद्रयः विऽमोचने यामन् अंजः पाः ऽइव घ इत् उ-
पन्दिऽभिः वपंतः बीजंऽइव धान्यऽकृतः पृंचन्ति सोमं न मिनन्ति

वर्षतः ॥ १३ ॥ सुते अर्ध्वरे अर्धि वाचमक्रता क्रीळयो न मातरं
तुदंतः । वि पू मुंचा सुपुवुषो मनीषां वि वर्ततामद्रयश्चार्यमा-
नाः ॥ १४ ॥ ३१ ॥ ४ ॥

॥ ९५ ॥ १. ३. ६. ८-१०. १२. १४. १७ पुरुरवा ऐळः । २. ४. ५. ७. १३. १५. १६. १८ उर्वशी ॥
१. ३. ६. ८-१०. १२. १४. १७ उर्वशी । २. ४. ५. ७. ११. १३. १५. १६. १८ पुरुरवा ऐळः ॥
विदुषः ॥

॥ ९५ ॥ हुये जाये मनसा तिष्ठ घोरे वचांसि मिश्रा कृणवावहै
नु । न नौ मंचा अनुदितास एते मयस्करन्परंतरे चनाहन् ॥ १ ॥
किमेता वाचा कृणवा तवाहं प्राक्कमिपमुषसांमग्रियेव । पुं-
रवः पुनरस्तं परेहि दुरापना वार्त इवाहमस्मि ॥ २ ॥ इपुर्न श्रिय
इपुधेरस्तना गोषाः शंतसा न रंहिः । अवीरे क्रतौ वि दविद्युत-
न्नोरा न मायुं वितयंत धुनयः ॥ ३ ॥ सा वसु दधती श्वणुराय वय
उपो यदि वष्टयंतिगृहात् । अस्तं ननक्षे यस्मिन्वाकन्दिवा नक्तं
अपिता वैतसेनं ॥ ४ ॥ विः स्म माहः अथयो वैतसेनोत स्म
मेऽव्ययि पृणासि । पुंरवोऽनु ते केतमायं राजा मे वीर त-
न्वः स्तदासीः ॥ ५ ॥ १ ॥ या सुंजृणिः श्रेणिः सुम्रआपिहृदिष-
द्युर्न यंपिनी चरण्युः । ता अंजयोऽरुणयो न संसुः श्रिये गावो
न धेनवोऽनवंत ॥ ६ ॥ समस्मिञ्चार्यमान आसतु आ उतेम-
वर्धन्नद्यः स्वर्गताः । महे यत्त्वा पुंरवो रणायावधेयन्दस्यु-
हत्याय देवाः ॥ ७ ॥ सचा यदासु जहती प्रक्तममानुषीषु मानुषो
निपेवे । अर्प स्म मत्तरसीती न भुज्युस्ता अचसनयस्पृशो ना-
श्वाः ॥ ८ ॥ यदासु मर्तो अमृतासु निस्पृक्सं द्योणीभिः क्र-
तुभिर्न पृक्ते । ता आतयो न तन्वः श्रुंभत स्वा अश्वांसो न
क्रीळयो दंशानाः ॥ ९ ॥ विद्युन्न या पतंती दविद्योद्वरंती मे
अप्या काम्यानि । जनिंष्टो अपो नयः सुजातः प्रोवशीतिरत

वसंतः ॥ १३ ॥ सुते अथ्वरे अधि वाचं अक्रत आ क्रीळयः न मा-
तरं तुदंतः वि सु मुंच सुसुऽवुषः मनीषां वि वर्तेतां अद्रयः चा-
यमानाः ॥ १४ ॥ ३१ ॥ ४ ॥

॥ ९५ ॥ ह्ये जाये मनसा तिष्ठ घोरे वचांसि मिथ्या कृणवावहे
नु न नौ मंचाः अनुदितासः एते मयः कृण् परंऽतरे च न अहन्
॥ १ ॥ किं एता वाचा कृण्व तव अहं प्र अक्रमिषं उपसां अग्रिया-
ऽइव पुरुरवः पुनः अस्तं परा इहि दुःऽआपना वातः ऽइव अहं
अस्मि ॥ २ ॥ इषुः न श्रिये इषुऽधेः असना गोऽसाः शतऽसाः न
रंहिः अवीरं क्रतौ वि दविद्योत् न उरां न मायुं चितयंत धुनयः
॥ ३ ॥ सा वसुं दधती श्वशुराय वयः उषः यदि वष्टि अंतिऽगृहात्
अस्तं ननुद्ये यस्मिन् चाकन् दिवा नक्तं अथिता चितसेन ॥ ४ ॥
चिः स्म मा अहः अथयः चितसेन उत स्म मे अथत्यि पृणासि पुर-
रवः अनु ते केतं आयं राजा मे वीरं तन्वः तत् आसीः ॥ ५ ॥ १ ॥
या सुऽजूर्णिः श्रेणिः सुमेऽआपिः हृदेऽचक्षुः न यंथिनीं चरण्युः
ताः अंजयः अरुणयः न सुसुः श्रिये गावः न धेनवः अनुवत्
॥ ६ ॥ सं अस्मिन् जायमाने आसत् माः उत ई अवर्धन् नद्यः
स्वऽगूर्ताः महे यत् त्वा पुरुरवः रणाय अवर्धयन् दस्युऽहत्याय
देवाः ॥ ७ ॥ सचा यत् आसु जहतीषु अत्कं अमानुषीषु मानुषः नि-
ऽसेवे अपं स्म मत् तरसंती न भुज्युः ताः अचसन् रथऽस्पृशः न
अश्वाः ॥ ८ ॥ यत् आसु मत्तः अमृतासु निऽस्पृक्षं क्षोणीभिः क्र-
तुंऽभिः न वृक्ते ताः आतयः न तन्वः शुभ्रत् स्वाः अश्वांसः न क्री-
ळयः दंदशानाः ॥ ९ ॥ विऽद्युत् न या पतंती दविद्योत् भरंती मे
अप्या काम्यानि जनिष्टो अपः नयः सुऽजातः प्र उर्वशीं तिरत्

दीर्घमायुः ॥ १० ॥ २ ॥ जज्ञिष इत्या गोपीध्याय हि दधाथ तत्पु-
रुरवो म ओजः । अशासं त्वा विदुषी सस्मिन्नहन् म आपृणोः
किमभुग्वदासि ॥ ११ ॥ कदा सूनुः पितरं जात इच्छाच्चक्रन्नाशु-
वर्तयद्विजानन् । को दंपती समनसा वि यूयोद्ध यदग्निः श्वश्रु-
रेषु दीदयत् ॥ १२ ॥ प्रति ब्रवाणि वर्तयते अश्रु चक्रन् क्रददाधे
शिवायै । प्र तच्च हिनवा यच्च अस्मे परेह्यस्तं नहि मूर मापः
॥ १३ ॥ सुदेवो अद्य प्रपतेदनावृत्परावर्तं परमां गंतवा उ । अधा
शयीत निर्जितेरुपस्येऽधैनं वृका रभसासो अद्युः ॥ १४ ॥ पुरुर-
वो मा मृथा मा प्र पमो मा त्वा वृकासो अश्विवास उ क्षन् । न
वै स्त्रीणानि सुख्यानि संति सालावृकाणां हृदयान्येता ॥ १५ ॥ ३ ॥
यद्विरूपाचरं मर्त्येष्ववसं रात्रीः शरदश्चतस्रः । घृतस्य स्तोत्रं
सकृद्दहं आघ्रां तादेवेदं तानृपाणा चरामि ॥ १६ ॥ अंतरिक्षमां
रजसो विमानीमुप शिष्याम्युर्वशीं वसिष्ठः । उप त्वा रातिः
सुकृतस्य तिष्ठानि वर्तस्व हृदयं तप्यते मे ॥ १७ ॥ इति त्वा
देवा इम आहुरिळ यथेमेतद्भवसि मृत्युबंधुः । प्रजा तं देवान्हु-
विषा यजाति स्वर्गं उ त्वमपि मादयासे ॥ १८ ॥ ४ ॥

॥ ९६ ॥ १-१३ बहः सर्वहरिविंदुः ॥ हरिमुद्रिः ॥ १-११ मगतो । १२-१३ विदुषः ॥

॥ ९६ ॥ प्र ते महे विदपे गंसिपं हरी प्र ते वन्दे वनुषो हयंत
मर्द । घृतं न यो हरिभिष्यारु सेचत आ त्वा विगंतु हरिवपसं
गिरः ॥ १ ॥ हरि हि योनिमभि ये समस्वरन्निवन्तो हरी दिव्यं
यथा सदैः । आ यं पृणन्ति हरिभिर्न धेनव इन्द्राय शूपं हरि-
यंतमर्चत ॥ २ ॥ सो अस्य वज्रो हरितो य आयसो हरिनि-

दीर्घं आयुः ॥ १० ॥ २ ॥ जज्ञिषे इत्था गोऽपीथ्याय हि दुधार्थं तत्
 पुंरुवः मे ओजः अशंसं त्वा विदुषीं सस्मिन् अहं न मे आ
 अणूणोः किं अभुक् वदासि ॥ ११ ॥ कदा सूनुः पितरं जातः इच्छात्
 चक्रन् न अथुं वर्तयत् विजानन् कः दंऽपती० सऽमनसा वि
 यूयोत् अथ यत् अग्निः श्वशुरिषु दीदयत् ॥ १२ ॥ प्रति ब्रवाणि वर्त-
 यते अथुं चक्रन् न क्रंदत् आऽध्ये शिवायै प्र तत् ते हि नुव यत् ते
 अस्मे परा इहि अस्तं न हि मूर मा आर्षः ॥ १३ ॥ सुऽदेवः अद्य प्र-
 ऽपतेत् अनावृत् पराऽवतं परमां गंतुं वै ऊं अथ शयीत निऽर्च-
 तेऽपऽस्ये अथ एनं वृकाः रुभसासः अद्युः ॥ १४ ॥ पुंरुवः मा मू-
 थाः मा प्र पृष्ठः मा त्वा वृकासः अशिवासः ऊं क्षन् न वै स्त्रिणानि
 सख्यानि संति साला वृकाणां हृदयानि एता ॥ १५ ॥ ३ ॥ यत् वि-
 ऽरूपा अचरं मर्त्येषु अवसं रात्रीः शरदः चतस्रः घृतस्य स्त्रोक्
 सकृत् अहः आथां तात् एव इदं तनृपाणा चरामि ॥ १६ ॥ अंत-
 रिष्ठाऽप्रां रजसः विऽमानीं उप शिष्टामि उर्वशीं वसिष्ठः उप
 त्वा रातिः सुऽकृतस्य तिष्ठात् नि वर्तस्व हृदयं तप्यते मे ॥ १७ ॥
 इति त्वा देवाः इमे आहुः ऐळ यथा ई एतत् भवसि मृत्युऽबंधुः
 प्रऽजा ते देवान् हविषा यजाति स्वऽगे ऊं त्वं अमि मादयासे
 ॥ १८ ॥ ४ ॥

॥ ९६ ॥ प्रते महे विदर्षे गंसिपं हरीं प्रते वन्वे वनुपः हर्यतं मर्दं
 घृतं न यः हरिऽभिः चारुं सेचते आत्वा विगंतु हरिऽवर्षसं गिरः
 ॥ १ ॥ हरिं हि योनिं अभि ये संऽअस्वरन् हिन्वंतः हरीं दिव्यं
 यथा सदः आ यं पृणंति हरिऽभिः न घेनवं इन्द्राय शूषं हरि-
 ऽवंतं अर्चन्त ॥ २ ॥ सः अस्य वज्रः हरितः यः आयसः हरिः नि-

कामो हरिरा गभस्तयोः । द्युम्नी सुशिप्रो हरिमन्युसायक इदे
नि रूपा हरिता मिमिक्षिरे ॥ ३ ॥ दिवि न केतुरधि धायि
हर्यतो विव्यचद्वज्रो हरितो न रंक्षा । तुददहिं हरिशिप्रो य
आयसः सहस्रशोका अभवद्धरिभरः ॥ ४ ॥ त्वं त्वमहर्यथा उप-
स्तुतः पूर्वभिरिद्र हरिकेश यज्वभिः । त्वं हर्यसि तव विश्व-
मुक्थ्यमसामि राधो हरिजात हर्यतं ॥ ५ ॥ ५ ॥ ता वज्रिणी
मंदितं स्तोम्यं मद इद्रं रथे वहतो हर्यता हरीं । पुरुषयस्मै
सर्वनानि हर्यत इद्राय सोमा हरयो दधन्विरे ॥ ६ ॥ अरं कामाय
हरयो दधन्विरे स्थिराय हिव्यन्हरयो हरीं तुरा । अर्वद्विभ्यो
हरिभिर्जोषनीयते सो अस्य कामं हरिवंतमानशे ॥ ७ ॥ ह-
रिश्मगारुहरिकेश आयसस्तुरस्पेये यो हरिपा अवर्धत ।
अर्वद्विभ्यो हरिभिर्वाजिनीवसुरति विश्वा दुरिता पारि-
पदरी ॥ ८ ॥ सुवेव यस्य हरिणी विपेततुः शिप्रे वाजाय
हरिणी दर्विधतः । प्र यत्कृते चमसे मर्मजृद्धरी पीत्वा मदस्य
हर्यतस्यांधसः ॥ ९ ॥ उत स्म सद्रं हर्यतस्य पस्त्योर्हरत्यो न
वाजं हरिवौ अचिक्रदत् । मही चिद्धि धिपणाहर्यदोजंसा
बृहद्वयो दधिपे हर्यतश्चिदा ॥ १० ॥ ६ ॥ आ रोदसी हर्यमा-
णो महित्वा नर्व्यनव्यं हर्यसि मन्म नु प्रियं । प्र पस्त्यमसुर
हर्यतं गीराविष्कृधि हरये सूर्याय ॥ ११ ॥ आ त्वा हर्यतं प्र-
युजो जनानां रथे वहंतु हरिशिप्रमिन्द्र । पिवा यथा प्रति-
भृतस्य मध्यो हर्यन्यज्ञं संधमादे दर्शोणिं ॥ १२ ॥ अपाः पूर्वपां
हरिवः सुतानामथो इदं सर्वतं केवलं ते । ममद्धि सोमं मधु-
मंतमिन्द्र सुवा वृषञ्जठर आ वृषस्व ॥ १३ ॥ ७ ॥

ऽकामः हरिः आ गर्भस्थोः द्युष्ठी मुऽशिप्रः हरिमन्युऽसायकः
इद्रे नि रूपा हरिता मिमिक्षिरे ॥३॥ दिवि न केतुः अधि धायि
हृतः विव्यचत् वज्रः हरितः न रंहा तुदत् अहिं हरिऽशिप्रः यः
आयसः सहस्रऽशोकाः अभवत् हरिऽभरः ॥४॥ त्वंऽत्वं अहृत्याः
उपऽस्तुतः पूर्वभिः इन्द्र हरिऽकेश यज्वऽभिः त्वं हृत्यसि तव विश्वं
उक्थ्य असा मि रायः हरिऽजात हृतं ॥५॥५॥ ता वज्रिणं मंदिनं
स्तोम्यं मदे इद्रे रथे बहूतः हृतता हरीं पुरुषिणं अस्मै सर्वनानि
हृत्ये इन्द्राय सोमाः हरयः दुधन्विरे ॥६॥ अरं कामाय हरयः दु-
धन्विरे स्थिराय हिन्वन् हरयः हरीं तुरा अर्वत्ऽभिः यः हरि-
ऽभिः जोषं ईयते सः अस्य कामं हरिऽवंतं आनुशे ॥७॥ हरि-
ऽश्मशारुः हरिऽकेशः आयसः तुरऽपेये यः हरिऽपाः अर्वधत्
अर्वत्ऽभिः यः हरिऽभिः वाजिनींऽवसुः अति विश्वा दुऽइता
पारिपत् हरीं ॥८॥ सुवाऽइव यस्य हरिणीं विऽपेतुः शिप्रे
वाजाय हरिणीं दविध्वतः ॥ यत् कृते चमसे मर्मजत् हरीं पीत्वा
मदस्य हृतस्य अंधसः ॥९॥ उत स्म सद्यं हृतस्य पस्त्योः अत्यः
न वाजं हरिऽवान् अचिक्कदत् मही चित् हि धिपणा अहृतं
ओजसा बृहत् वयः दुधिये हृतः चित् आ ॥१०॥६॥ आ रोदसी
हृतमाणः महिऽत्वा नव्यऽनव्यं हृत्यसि मन्मनु मियं प्र पस्त्यं अ-
सुर हृतं गोः आविः कृधि हरये सूर्याय ॥११॥ आ त्वा हृतं प्र-
ऽयुजः जनानां रथे बहून् हरिऽशिप्रं इन्द्र पिवं यथा प्रतिऽभृतस्य
मध्वः हृतं यज्ञं सधऽमादे दर्शऽओणिं ॥१२॥ अपाः पूर्वेषां हरि-
ऽवः सुतानां अथो इदं सर्वं केवलं ते ममृदि सोमं मधुऽमंतं
इन्द्र सचा वृषन् जठरे आ वृषस्व ॥१३॥७॥

॥ ९७ ॥ १-२३ भिषगापर्वणः ॥ शोषधीभुक्तिः ॥ अनुष्टुप् ॥

॥ ९७ ॥ या शोषधीः पूर्वा जाता देवेभ्यस्त्रियुगं पुरा । मने नु
वभूणामहं शतं धामानि सप्त च ॥ १ ॥ शतं वो अंबु धामानि
सहस्रं मुत वो रुहः । अधा शतक्रवो यूयमिमं मे अगदं कृत ॥ २ ॥
शोषधीः प्रति मोदध्वं पुष्यवतीः प्रसूवरीः । अश्वा इव सजित्व-
रीवीरुधः पारयिष्वः ॥ ३ ॥ शोषधीरिति मातरस्तदो देवीरुपं
घ्रुवे । सनेयमश्वं गां वासं आत्मानं तव पूरुष ॥ ४ ॥ अश्वत्थे वो
नियदनं पुरे वो वसतिष्कृता । गोभाज इत्किलासय यत्स नवथ
पूरुषं ॥ ५ ॥ ॥ ६ ॥ यद्यौषधीः समग्मत राजानः समिताविव । विप्रः
स उच्यते भिषयस्त्रोहामीव चातनः ॥ ६ ॥ अश्ववतीं सोमाव-
तीमूर्जयतीमुदोजसं । आवित्ति सर्वा शोषधीरस्मा अरिपता-
तये ॥ ७ ॥ उच्छुष्मा शोषधीनां गावो गोष्ठादिवेरते । धनं सनि-
ष्यतीनामात्मानं तव पूरुष ॥ ८ ॥ इष्कृतिर्नाम वो माताथो
यूयं स्य निष्कृतीः । सीराः पंतविणीः स्थन यदासर्यति निष्कृष्य
॥ ९ ॥ अति विश्वाः परिष्ठाः स्तेन इव यजमक्रमुः । शोषधीः
प्राचुच्यवुर्यत्किं च तन्वोऽरपः ॥ १० ॥ ॥ ११ ॥ यद्दिमा वाजयन्त्रह-
मोषधीर्हस्त आदधे । आत्मा यक्षस्य नश्यति पुरा जीवगृभो
यथा ॥ १२ ॥ यस्त्यौषधीः प्रसर्पेष्वांगमंगं परुष्यरुः । ततो यक्षं
वि वाधध्व उग्रो मध्यमशीरिव ॥ १३ ॥ साकं यक्ष प्र पंत चापेण
किकिदीविना । साकं वातस्य आज्या साकं नश्य निहाकया
॥ १४ ॥ अन्या वो अन्यामवत्वन्यान्यस्या उपावत । ताः सर्वाः
संविदाना इदं मे प्रावता वचः ॥ १५ ॥ याः फुलिनीया
अफला अपुष्या याश्च पुष्यिणीः । बृहस्पतिप्रसूतास्ता नो
मुचंत्वंहसः ॥ १६ ॥ ॥ १७ ॥ मुचंतु मा शपथ्याऽदथो वरुणा-

॥९७॥ याः ओषधीः पूर्वाः जाताः देवेभ्यः चिदयुगं पुरा मनै
 नु वभूणौ अहं शतं धामानि सप्त च ॥१॥ शतं वः अथ धामानि
 सहस्रं उत वः रुहः अथ शतं ऽऋतः यूयं इमं मे अगदं कृतं ॥२॥ ओ-
 षधीः प्रति मोदुधं पुष्पं ऽवतीः प्रऽसूचरीः अश्वः ऽइव सऽजि-
 त्वरीः वीरुधः पारयिष्णवः ॥३॥ ओषधीः इति मातरः तत् वः दे-
 वीः उषं ध्रुवे सनेयं अश्वं गां वासः आत्मानं तयं पुरुष ॥४॥ अ-
 श्वत्थे वः निऽसदनं पर्णे वः वसतिः कृता गोऽभाजः इत् किल
 असृष्टं यत् सनवथ पुरुषं ॥५॥८॥ यच्च ओषधीः संऽअगमंत रा-
 जानः समितौ ऽइव विप्रः सः उच्यते भिषक् रुद्रः ऽहा अमीय-
 ऽचातनः ॥६॥ अश्वऽवती सोमऽवती ऊर्जयती उतऽअोजसं आ-
 अवित्सि सर्वाः ओषधीः अस्मि अरिष्टं तातये ॥७॥ उत शुष्माः
 ओषधीनां गावः गोस्थात् ऽइव ईरते धनं सन्निप्यंतीनां आत्मानं
 तव पुरुष ॥८॥ इष्कृतिः नाम वः माता अथो यूयं स्य निऽकुं-
 तीः सीराः पतधिणीः स्यन् यत् आमयति निः कृष ॥९॥ अति
 विश्वाः परिऽस्थाः स्तेनः ऽइव यजं अक्रमुः ओषधीः प्र अचुच्यवुः
 यत् किं च तन्यः रपः ॥१०॥९॥ यत् इमाः वाजयन् अहं ओष-
 धीः हस्ते आऽदुधे आत्मा यस्मिन् नश्यति पुरा जीवऽगृभः यथा
 ॥११॥ यस्य ओषधीः प्रऽसपथं अंगं ऽअंगं परुः ऽपरुः ततः यस्मिन्
 वि बाधध्वे उयः मध्यमशीः ऽइव ॥१२॥ साकं यस्मिन् प्र पत चापेण
 किकिदीविना साकं वार्तस्य प्राज्या साकं नश्य निऽहाकया
 ॥१३॥ अन्या वः अन्या अवतु अन्या अन्यस्याः उषं अवत ताः
 सर्वाः संऽविदानाः इदं मे प्र अवत वचः ॥१४॥ याः फलिनीः
 याः अफलाः अपुष्पाः याः च पुष्पिणीः बृहस्पतिऽप्रसूताः ताः
 नः मुंचंतु अहंसः ॥१५॥१०॥ मुंचंतु मा शपथ्यात् अथो वरुण्यात्

दुत। अथो यमस्य पद्मींशात्सर्वस्माद्देवकिस्त्विषात् ॥ १६ ॥ अवप-
तंतीरवदन्द्दिव ओषधयस्परि। यं जीवमग्नवामहै न स रिष्याति
पूरुषः ॥ १७ ॥ या ओषधीः सोमराज्ञीर्वह्नीः शतविचक्षणाः।
तासां त्वमस्युक्तमारं कामाय शं ददे ॥ १८ ॥ या ओषधीः सोमरा-
ज्ञीर्विधिताः पृथिवीमनु। बृहस्पतिप्रसूता अस्यै सं दत्त वीर्ये
॥ १९ ॥ मा वो रिपत्स्वन्तिता यस्मै चाहं खनामि वः। द्विपञ्चतु-
प्पदस्माकं सर्वमस्त्वनातुरं ॥ २० ॥ याश्चेदमुपगृण्वन्ति याश्च दूरं
परागताः। सर्वाः संगत्य वीरुधोऽस्यै सं दत्त वीर्ये ॥ २१ ॥ ओष-
धयः सं वदन्ते सोमेन सह राज्ञा। यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं रा-
जन्पारयामसि ॥ २२ ॥ त्वमुक्तमास्योषधे तव वृक्षा उपस्तयः।
उपस्तिरस्तु सोऽस्माकं यो अस्माँ अभिदासति ॥ २३ ॥ ११ ॥

॥ ९८ ॥ १-१२ देवाधिराष्टिपेणः ॥ देवाः ॥ चिद्वृत् ॥

॥ ९८ ॥ बृहस्पते प्रति मे देवतामिहि मित्रो वा यद्वरुणो
वासिं पूषा। आदित्यैर्वा यदमुभिर्मरुत्वान्स पर्जन्यं शतं-
नवे वृषाय ॥ १ ॥ आ देवो दूतो अजिरथिक्त्वान्त्वेद्देवापे
अभि मामगच्छत्। प्रतीचीनः प्रति मामा ववृत्स्व दधामि
ते द्युमतीं वाचमासन् ॥ २ ॥ अस्मे धेहि द्युमतीं वाचमा-
सन्बृहस्पते अनमीवामिषिरां। यया वृष्टिं शतंनवे वनाव दि-
वो द्रुप्सो मधुमाँ आ विवेश ॥ ३ ॥ आ नो द्रुप्सा मधुमन्तो
विशन्विद्र देवधिरथं सहस्रं। नि पीद होत्रमृतुषा यजस्व
देवान्देवापे हविषा सपय ॥ ४ ॥ आष्टिपेणो होत्रमृषिन्ति-
पीदन्देवामिर्देवसुमतिं चिक्त्वान्। स उत्तरस्मादधरं स-
मुद्रमपो दिव्या असृजद्वर्याँ अभि ॥ ५ ॥ अस्मिन्तमुद्रे अध्यु-

अ०८. अ०५. व०१२.] ॥ ३६० ॥ [म०१०. अ०८. सू०९८.

उत अथो यमस्य पट्टीशात् सर्वस्मात् देवऽकित्विषात् ॥ १६ ॥
 अवऽपतंतीः अवदन् दिवः ओषधयः परि यं जीवं अश्वामहे
 न सः रिष्याति पुरुषः ॥ १७ ॥ याः ओषधीः सोमऽराज्ञीः बृहीः
 शतऽविचक्षणाः तासां त्वं असि उत्तमा अरं कामाय शं हृदे
 ॥ १८ ॥ याः ओषधीः सोमऽराज्ञीः विऽस्थिताः पृथिवीं अनु वृ-
 हस्पतिं प्रसूताः अस्थिं सं दत्त वीर्यं ॥ १९ ॥ मा वः रिपत् खनिता
 यस्मै च अहं खनामि वः हिऽपत् चतुऽपत् अस्माकं सर्वे अस्तु
 अनातुरं ॥ २० ॥ याः च इदं उपऽभूषन्ति याः च दूरं परांगताः
 सर्वाः संऽगत्य वीरुधः अस्थिं सं दत्त वीर्यं ॥ २१ ॥ ओषधयः सं वदते
 सोमेन सह राज्ञा यस्मै कृणोति ब्राह्मणः तं राजन् पारयामसि
 ॥ २२ ॥ त्वं उत्तमा असि ओषधे तव वृक्षाः उपस्तयः उपस्तिः
 अस्तु सः अस्माकं यः अस्मान् अभिऽदासति ॥ २३ ॥ ११ ॥

॥ ९८ ॥ बृहस्पते प्रति मे देवता इहि मिचः वा यत् वरुणः वा
 असि पूषा आदित्यैः वा यत् वसुऽभिः मरुत्वान्सः पर्जन्यं शंसत-
 नवे वृष्य ॥ १ ॥ आ देवः दूतः अजिरः चिकित्वान् त्वत् देवऽआपे
 अभि मां अगच्छत् प्रतीचीनः प्रति मां आ ववृत्स्व दधामि ते
 द्युऽमर्तो वाचं आसन् ॥ २ ॥ अस्मे धेहि द्युऽमर्तो वाचं आसन्
 बृहस्पते अन्मीवां इषिरां यया वृष्टिं शंसत नवे वनाय दिवः द्र-
 षः मधुऽमान् आ विवेश ॥ ३ ॥ आ नः द्रप्साः मधुऽमंतः विशंतु
 इंद्रं देहि अधिऽरणं सहस्रं नि सीद होचं ऋतुऽथा यजस्व देवान्
 देवऽआपे हवियां सपर्य ॥ ४ ॥ आर्ष्टियेणः होचं ऋषिः निऽसीदन्
 देवऽआपिः देवऽसुमतिं चिकित्वान्सः उत्तं रस्मात् अधरं स-
 मुद्रे अपः दिव्याः असृजत् वर्ष्याः अभि ॥ ५ ॥ अस्मिन् समुद्रे अधि

तस्मिन्नापो देवेभिर्निर्वृता अतिष्ठन् । ता अद्रवन्नाष्टिषेणेन
 सृष्टा देवापिन्ता प्रेषिता मृक्षिणीषु ॥ ६ ॥ १२ ॥ यद्देवापिः शतं न वे
 पुरोहिती होत्राय वृतः कृपयन्नदीधेत् । देवश्रुतं वृष्टिवन्ति ररा-
 णो बृहस्पतिर्वाचं मस्मा अयच्छत् ॥ ७ ॥ यं ता देवापिः श्रुशु-
 चानो अग्न आष्टिषेणो मनुष्यः समीधे । विश्वेभिर्देवैरनुमद्य-
 मानः प्र पर्जन्यमीरया वृष्टिमन्तं ॥ ८ ॥ त्वां पूर्वं ऋषयो गोभि-
 रायन्त्वामध्वरेषु पुरुहूत विश्वे । सहस्राण्यधिरथान्यस्मे आ नो
 यज्ञं रोहिदुश्वीष याहि ॥ ९ ॥ एतान्यग्ने नवतिर्नव त्वे आहुता-
 न्यधिरथा सहस्रा । तेभिर्वर्धस्व तन्वः शूर पूर्वीर्दिवो नो वृष्टि-
 मिपितो रिरिहि ॥ १० ॥ एतान्यग्ने नवतिं सहस्रा सं प्र यच्छ
 वृष्ण इन्द्राय भागं । विद्वान्पृथ ऋतुशो देवयानानप्यौलानं
 दिवि देवेषु धेहि ॥ ११ ॥ अग्ने वार्धस्व वि मृधो वि दुर्गहापामी-
 वामप् रक्षांसि सेध । अस्मात्समुद्रावृंहतो दिवो नो ऽपां भूमा-
 नमुप नः सृजेह ॥ १२ ॥ १३ ॥

॥ १२ ॥ १-१२ वसो वेसाग्नयः ॥ ईद्र ॥ चिपुष् ॥

॥ १९ ॥ कं नञ्चिन्मिपण्यसि चिकित्वा नृपृथुमानं वाथं
 वावृधधै । कक्षस्य दातु शर्वसो व्युष्टौ तक्षद्वजं वृचतुरम-
 पिन्वत् ॥ १ ॥ ॥ हि द्युता विद्युता वेति सामं पृथुं योनिम-
 सुरत्वा संसाद । स सनीक्रिभिः प्रसहानी अस्य भ्रातुर्न ऋते
 सप्रथस्य मायाः ॥ २ ॥ स वाजं यातापदुष्यदा यन्स्वर्षाता
 परि पदत्सनिष्यन् । अनर्वा यच्छतर्दुरस्य वेदो घञ्छिथ-
 देवाँ अभि वर्षसा भूत् ॥ ३ ॥ स यद्द्व्योऽवनीर्गोष्ववा जुहो-
 ति प्रधन्यासु ससिः । अपादो यच्च युज्यासीदरुथा दोष्य-

अ० ८. अ० ५. व० १४.] ॥ ३६१ ॥ [म० १०. अ० ८. सू० ९९.

उत्तरस्मिन् आपः देवेभिः निर्वृताः अतिष्ठन् ताः अद्वन्
 आर्षिपेणेन सृष्टाः देवः आपिना प्रद्विषिताः मृक्षिणीषु ॥ ६ ॥
 ॥ १२ ॥ यत् देवः आपिः शंसन्तं वे पुरः हितः होचायं वृतः कृप-
 यन् अदीधत् देवः अयुतं वृष्टिः वनि रराणः बृहस्पतिः वाचं अ-
 स्मै अयच्छत् ॥ ७ ॥ यन्ता देवः आपिः अमुचानः अग्ने आर्षिपेणः
 मनुष्यः संद्विषे विश्वेभिः देवैः अनुमद्यमानः प्रपर्जन्यं ईरय वृ-
 ष्टिः मन्तं ॥ ८ ॥ त्वां पूर्वं ऋषयः गीः शभिः आयन् त्वां अधरेषु पुरु-
 षून् विष्वे सहस्राणि अधिः शरण्यानि अस्मे आ नः यज्ञं रोहित-
 ष्वश्व उषं याहि ॥ ९ ॥ एतानि अग्ने नवतिः नवं त्वे आहुतानि
 अधिः शरण्या सहस्रां तेभिः वर्धस्व तन्वः शूर पूर्वीः दिवः नः वृष्टिं
 द्रुपितः रिरीहि ॥ १० ॥ एतानि अग्ने नवतिं सहस्रां सं प्रयच्छ वृष्णे
 इन्द्राय भागं विद्वान् प्रथः ऋतुः शः देवः यानान् अपि औलानं
 दिवि देवेषु धेहि ॥ ११ ॥ अग्ने वार्धस्व वि मृधः विदुः शगहा अपं
 अमीं वा अपं रक्षांसि सेध अस्मात् समुद्रात् बृहत् दिवः नः अ-
 पां भूमानं उषं नः सृज इह ॥ १२ ॥ १३ ॥

॥ ९९ ॥ कं नः चित्रं इषयसि चिकित्वान् पृथुः शमानं वाचं
 ववृधयि कत् तस्य दानुं शवसः विः उष्टौ तक्षत् वज्रं वृचः शतुरं
 अपिन्वत् ॥ १ ॥ सः हि द्युता विः द्युता वेति सामं पृथुं योनिं असु-
 रः श्वा आसृता दुसः सः नीकिभिः प्रः सः हानः अस्य भानुः न ऋते
 सप्रथस्य मायाः ॥ २ ॥ सः वार्जं याता अपदुः शपदा यन् स्वः शसा-
 ता परिः सदत् सनिष्यन् अनुर्वा यत् शतः शतुरस्य वेदः मन् शिश्न-
 शदेवान् अभि वर्धसा भूत् ॥ ३ ॥ सः यद्वाः अवनीः गोषु अवीं आ
 जुहोति प्रः धन्यासु सखिः अपादः यचं युज्यासः अरयाः द्रोणि-

श्वास इति घृतं वाः ॥ ४ ॥ स रुद्रेभिरशंस्तवारु ऋभवा हित्वी
 गयमारेञ्जवद्य आगात् । वमस्य मन्ये मिथुना विवन्वी अन्नम-
 भीत्यारोदयन्मुषायन् ॥ ५ ॥ स इहासं तुवीरवं पतिदन्धठ्ठं
 त्रिशीर्षाणं दमन्यत् । अस्य चितो त्वोजंसा वृधानो विपा
 वराहमयोऽयया हन् ॥ ६ ॥ १४ ॥ स दुहंणे मनुप ऊर्ध्वसान आ
 साविपदर्शसानाय शरैः । स नृतमो नहुपोऽस्मत्सुजातः पु-
 रोऽभिनर्दहन्दस्युहत्ये ॥ ७ ॥ सो अश्रियो न यवस उदन्यन्क्षयाय
 गातुं विदन्तो अस्मे । उप यत्सीदुदितुं शरीरैः श्येनीऽयो-
 ऽपादिर्हन्ति दस्यून् ॥ ८ ॥ स घ्रायंतः शवसानेभिरस्य कुत्साय
 शुष्णं कृपणे परादात् । अयं कविर्मनयच्छस्यमानमत्कं यो
 अस्य सन्तितो नृणां ॥ ९ ॥ अयं दंशस्यन्वैर्भिरस्य दुस्मो दे-
 वेभिर्वहणे न मायी । अयं कनीनं ऋतुपा अवेद्यमिमीतारुं
 यश्चतुष्पात् ॥ १० ॥ अस्य स्तोमैर्भिरौशिज ऋजिष्वा ब्रजं दंर-
 यदुपभेण पिप्रोः । सुत्वा यद्यजतो दीदयतीः पुरं इयानो
 अभि वपंसा भूत् ॥ ११ ॥ एवा मही असुर वक्ष्णाय वम्रकः
 पद्भिरुप सर्पदिदं । स इयानः करति स्वस्तिमस्मा इप्रमूर्जं सु-
 क्षितिं विश्वमाभाः ॥ १२ ॥ १५ ॥ ८ ॥

॥ १०० ॥ १-१२ दुष्टस्युपादनः ॥ दिशे देवाः ॥ १-११ जयती । १२ विदुषः ॥

॥ १०० ॥ इदं दृष्ट्वा मधवन्त्वावदिहज इह स्तुतः स्तुतपा
 वोधि नो वृधे । देवेभिर्नः सविता प्रावंतु श्रुतमा सर्वता-
 तिमदिति वृणीमहे ॥ १ ॥ भराय सु भरत भागमृत्विष्यं प्र वा-
 यवे शुचिपे क्रंददिष्टये । गौरस्य यः पर्यसः पीतिमान्श आ
 सर्वतातिमदिति वृणीमहे ॥ २ ॥ आ नो देवः सविता साविप-

ऽअश्वासः ईरते घृतं वाः० ॥४॥ सः रुद्रेभिः अशस्तऽवारः च्छ्वा
हिन्वी गयै अरेऽअवद्यः आ अगात् वसस्य मन्ये मिथुना विऽव-
घ्नी० अन्नं अभिऽइत्य अरोदयत् मुषायन् ॥५॥ सः इत् दासैतु वि-
ऽरवै पतिः दन् पटऽअक्षं विऽशीर्षायै दमन्यत् अस्य चितः नु
ओर्जसा वृधानः विपा वराहं अयःऽअयया हुन्० ॥६॥ १४ ॥ सः
दृहणे मनुषे ऊर्ध्वसानः आ साविपत् अशसानाय शहं सः नृ-
ऽतमः नहुषः अस्मत् सुऽजातः पुरः अभिनत् अहंन् दस्युऽहव्ये
॥७॥ सः अभिर्यः न यवसे उदन्यन् क्षयाय गातुं विदत् नः अस्मे
उप यत् सीदेत् इदं शरीरैः श्येनः अयःऽअपाष्टिः हुंति दस्यून्
॥८॥ सः वार्धतः श्वसानेभिः अस्य कुत्साय शुष्णं कृपणं परां अ-
दात् अयं कृविं अनयत् शस्यमानं अत्कं यः अस्य सनिता उत नृ-
णां ॥९॥ अयं दशस्यन् नर्येभिः अस्य दस्मः देवेभिः वरुणः न मा-
यी अयं कुनीनः चातुऽपाः अवेदि अमिमीत अरहं यः चतुः-
ऽपात् ॥१०॥ अस्य स्तोमेभिः औशिजः चृजिश्वा व्रजं द्रयत् वृ-
षभेण पिप्रोः सुत्वा यत् यजतः दीदयत् गीः पुरः इयानः अभि
वर्षसा भूत् ॥११॥ एव महः असुर वक्ष्याय वक्षकः पटऽभिः उप
सर्पत् इदं सः इयानः करति स्वस्ति अस्मे इपं ऊर्जं सुऽदितिं
विश्वं आ अभाः० ॥१२॥ १५ ॥ ८ ॥

॥१००॥ इदं हव्यं मघऽवन्त्वाऽवन्त इत् भुजे इह स्तुतः सुत-
ऽपाः बोधि नः वृषे देवेभिः नः सविता प्र अवत्तु श्रुतं आ सर्व-
ऽतांति अदितिं वृणीमहे ॥१॥ भराय सुभरत् भागं चृत्वियं प्र वा-
यवे शुचिऽपे क्रंदत् इदं गौरस्य यः पयंसः यीतिं आनुशे आ
सर्वऽतांति अदितिं वृणीमहे ॥२॥ आ नुः देवः सविता साविपत्

द्वयं ऋजूयते यजमानाय सुन्वते । यथा देवान्प्रतिभूषेम पाक्नु-
वदा सर्वतांतिमदिति वृणीमहे ॥ ३ ॥ इंद्रो अस्मे सुमना अस्तु
विश्वहा राजा सोमः सुवितस्यार्धेतु नः । यथायथा मित्रधि-
तानि संदधुरा सर्वतांतिमदिति वृणीमहे ॥ ४ ॥ इंद्र उक्थेन
शवंसा परुदधे बृहस्पते प्रतरीतास्यारुपः । यज्ञो मनुः प्रमतिर्नः
पिता हि कसा सर्वतांतिमदिति वृणीमहे ॥ ५ ॥ इंद्रस्य नु सुकृतं
दैव्यं सहोऽग्निर्गृहे जरिता मेधिरः कविः । यज्ञश्च भूविदधे
चारुतम आ सर्वतांतिमदिति वृणीमहे ॥ ६ ॥ १६ ॥ न वो गुहा
चक्रम भूरि दुष्कृतं नाविष्टं वसवो देवहेळनं । मार्किनो देवा
अनृतस्य वर्षस आ सर्वतांतिमदिति वृणीमहे ॥ ७ ॥ अपामीवां
सविता साविष्यन् यज्वरीय इदं सेधं त्वद्रयः । यावा यवं मधु-
पुदुच्यते बृहदा सर्वतांतिमदिति वृणीमहे ॥ ८ ॥ ऊर्ध्वो यावा
वसवोऽस्तु सोतरि विश्वा जेषांसि सनुतयुं योत । स नो देवः
सविता पायुरीळा आ सर्वतांतिमदिति वृणीमहे ॥ ९ ॥ ऊर्जं गा-
वो यवंसे पीवो अन्नं ऋतस्य याः सदर्ने कोशे अग्धे । तनूरेव
तन्वो अस्तु भेषजमा सर्वतांतिमदिति वृणीमहे ॥ १० ॥ ऋतुप्रार्वा
जरिता शर्वतामव इंद्र इन्द्रा प्रमतिः सुतावतां । पूर्णमूर्धदिव्यं
यस्य सिक्त्य आ सर्वतांतिमदिति वृणीमहे ॥ ११ ॥ चित्रस्ते भानुः
ऋतुप्रा अभिष्टिः संति स्पृधो जरणिप्रा अधृष्टाः । रजिष्ठया रज्या
मश्व आ गोस्तूर्पति पर्ययं दुवस्युः ॥ १२ ॥ १७ ॥

॥ १०१ ॥ १-१२ युगः अग्निः ॥ विश्वे देवा अन्विजो या ॥ १-३. ७. ८. १०. ११ विदुषः ।
८. ६ गावश्च । ५ बृहती । ९. १२ जगती ॥

॥ १०१ ॥ उर्ध्वं समनसः सखायः समग्रिर्मिध्वं बहवः
सनीळाः । दुधिक्रामग्रिमपसं च देवीमिन्द्रावतोऽवसे नि

अ० ८, अ० ५, व० १८.] ॥ ३६३ ॥ [म० १०, अ० ९, सू० १०१.

वयः चतुर्जुऽयते यजमानाय सुन्वते यथा देवान् प्रतिऽभूर्पेम पा-
कऽवत् आ सर्वेऽतांति अदितिं वृणीमहे ॥ ३ ॥ इंद्रः अस्मे सुऽम-
नाः अस्तु विश्वहा राजा सोमः सुवितस्य अधि एतु नः यथाऽय-
था मिचऽधितानि संऽदधुः आ सर्वेऽतांति अदितिं वृणीमहे
॥ ४ ॥ इंद्रः उक्थेन शर्वसा परुः दुधे बृहस्पते प्रऽतरीता असि आ-
युषः यज्ञः मनुः प्रऽमंतिः नः पिता हि कं आ सर्वेऽतांति अदितिं
वृणीमहे ॥ ५ ॥ इंद्रस्य नु सुऽकृतं दैव्यं सहः अग्निः गृहे जरिता मे-
धिरः कविः यज्ञः च भूत् विदथे चारुः अंतमः आ सर्वेऽतांति अ-
दितिं वृणीमहे ॥ ६ ॥ १६ ॥ न यः गुहा चकूम भूरि दुःऽकृतं न आ-
विऽत्यं वसवः देवऽहेळनं माकिः नः देवाः अनृतस्य वपंसः आ
सर्वेऽतांति अदितिं वृणीमहे ॥ ७ ॥ अपं अमीवां सुविता सावि-
यत् न्यक् वरीयः इत् अपं सेधंतु अद्रयः यावा यव मधुऽसुत् उ-
च्यते बृहत् आ सर्वेऽतांति अदितिं वृणीमहे ॥ ८ ॥ ऊर्ध्वः यावा
वसवः अस्तु सोतरि विश्वा ज्येष्ठांसि सनुतः युयोत्सः नः देवः सु-
विता पायुः ईळाः आ सर्वेऽतांति अदितिं वृणीमहे ॥ ९ ॥ ऊर्जं गा-
वः यवसे प्रीवः अन्नं न ऋतस्य याः सदेने कोशे अंग्धे तनूः एव
तन्वः अस्तु मेऽयं आ सर्वेऽतांति अदितिं वृणीमहे ॥ १० ॥ ऋतु-
ऽप्रावा जरिता शश्वतां अवः इंद्रः इत् भद्रा प्रऽमंतिः सुतऽवतां
पूर्णं ऊधः दिव्यं यस्य सिक्तये आ सर्वेऽतांति अदितिं वृणीमहे
॥ ११ ॥ चिचः ते भानुः ऋतुऽप्राः अभिष्टिः संति स्पृधः जरणि-
ऽप्राः अधृष्टाः रजिष्ठया रज्या पृथ्वः आ गोः तनूँर्येति परि अर्यं दु-
वस्युः ॥ १२ ॥ ११ ॥

॥ १०१ ॥ उत् बुध्यध्वं सऽमनसः सखायः सं अग्निं इध्वं वहवः
सऽनीळाः दधिऽक्रां अग्निं उपसं च देवीं इंद्रऽवतः अवसे नि

ह्ये वः ॥ १ ॥ मद्रा कृणुध्वं धिय आ तनुध्वं नावमरिचपरणी
 कृणुध्वं । इष्कृणुध्वमायुधारे कृणुध्वं प्रांच यज्ञं प्र णयता सखायः
 ॥ २ ॥ युनक्त सीरा वि युगा तनुध्वं कृते योनीं वपतेह बीजं । गिरा
 चं श्रुष्टिः सभरा असन्नो नेदीय इत्सृण्यः पक्रमेयात् ॥ ३ ॥ सीरा
 युजंति कवयो युगा वि तन्वते पृथक् । धीरा देवेषु सुमया ॥ ४ ॥
 निराहावान्कृणोतन सं वरुचा दधातन । सिंचामहा अवत-
 मुद्रिणं वयं सुपेकमनुपक्षितं ॥ ५ ॥ इष्कृताहावमवतं सुवरचं
 सुपेचनं । उद्रिणं सिंचे अक्षितं ॥ ६ ॥ १८ ॥ प्रीणीताश्वान्हितं
 जयाथ स्वस्तिवाहं रथमित्कृणुध्वं । द्रोणाहावमवतमश्मचक्र-
 मसंचकोशं सिंचता नृपाणं ॥ ७ ॥ यज्ञं कृणुध्वं स हि वो नृपा-
 णो वर्म सीयध्वं बहुला पृथूनि । पुरः कृणुध्वमायसीरधृष्टा मा
 वः सुस्रोचमसो दंहेता तं ॥ ८ ॥ आ वो धिर्य यज्ञियां वर्त ऊतये
 देवा देवीं यजतां यज्ञियामिह । सा नो दुहीयद्यसेव गत्वी सह-
 संधारा पयसा मही गौः ॥ ९ ॥ आ तू पिंच हरिमीं द्रोणस्ये
 वाशीं भिस्तक्षताश्मन्मयीभिः । परि यज्ञध्वं दशं कक्षाभिर्भुभे
 धुरौ प्रति वह्निं युनक्त ॥ १० ॥ उभे धुरौ वह्निरापि च्छेदमानो-
 ऽंतयेनैव चरति द्विजानिः । वनस्पतिं वन आस्थापयध्वं नि
 घू दधिध्वमखनंत उत्सं ॥ ११ ॥ कपृन्नरः कपृथमुदधातन चोद-
 र्यत खुदत वाजसातये । निष्टिग्यः पुचमा च्यावयोतय इंद्रे
 सवार्थ इह सोमपीतये ॥ १२ ॥ १९ ॥

॥ १०२ ॥ १-१२ मुहलो भाग्यंथः ॥ दृषन इंद्रो पा ॥ १. ३. १२ गृहवी । २. ४-११ विदुप् ॥

॥ १०२ ॥ प्र ते रथं मिथूकृतमिंद्रोऽवतु धृषणुया । अस्मिन्ना-
 जौ पुरुहूत श्वाय्ये धनभक्षेपु नोऽव ॥ १ ॥ उत्स्म वातो

अ० ८. अ० ५. व० २०.] ॥ ३६४ ॥ [म० १०. अ० ९. सू० १०२.]

हृये वः ॥ १ ॥ मद्रा कृणुध्वं धियः आ तनुध्वं नावं अरिचऽपरणीं
 कृणुध्वं इष्कृणुध्वं आयुधा अरं कृणुध्वं प्रांचं यज्ञं प्र नयत सखायः
 ॥ २ ॥ युनक्तं सीरां वि युगा तनुध्वं कृते योनौ वपत इह बीजं गिरा
 च शुष्टिः सऽभराः असंत नः नेदीयः इत् सूर्यः पक्वं आ इयात्
 ॥ ३ ॥ सीरां युंजति कवयः युगा वितन्वते पृथक् धीराः देवेषु सुम-
 ऽया ॥ ४ ॥ निः आऽहावान् कृणोत न सं वरचाः दधात न सिंचा-
 महि अवतं उद्विणं वयं सुऽसेकं अनुपऽक्षितं ॥ ५ ॥ इष्कृतऽआहावं
 अवतं सुऽवरचं सुऽसेचनं उद्विणं सिंचे अक्षितं ॥ ६ ॥ १८ ॥ प्री-
 णीत अश्वान् हितं जयाथ स्वस्तिऽवाहं रथं इत् कृणुध्वं द्रोण-
 ऽआहावं अवतं अश्वमं चक्रं असंचऽकीशं सिंचत नृऽपानं ॥ ७ ॥
 व्रजं कृणुध्वं सः हि वः नृऽपानः वमं सीष्यध्वं बहुला पृथूनि पुरः
 कृणुध्वं आयसीः अधृष्टाः मा वः सुस्रोत् चमसः हंहतं तं ॥ ८ ॥ आ
 वः धियं यज्ञियां वते कृतये देवाः देवीं यज्ञतां यज्ञियां इह सानुः
 दुहीयत् यवसाऽइव गत्वी सहस्रंऽधारा पयसा महीगौः ॥ ९ ॥ आ
 तु सिंच हरि ईं द्रोः उपऽस्थे वाशीभिः तद्यात् अश्वमन्ऽमयीभिः
 परि स्वजध्वं दशं कक्षाभिः उभे धुरौ प्रति वह्निं युनक्त ॥ १० ॥
 उभे धुरौ वह्निः आऽपिष्टमानः अंतः योनाऽइव चरति द्विऽजा-
 निः वनस्पतिं वने आ अस्थापयध्वं नि सु दधिध्वं अखनंतः उत्तं
 ॥ ११ ॥ कपृत् नरः कपृथं उत दधात न चोदयत खुदत वार्जऽसा-
 तये निष्टिग्यः पुत्रं आ च्यवय कृतये इद्रं सऽबाधः इह सोमंऽपी-
 तये ॥ १२ ॥ १९ ॥

॥ १०२ ॥ प्र ते रथं मिथुऽकृतं इद्रं अवतु धृष्णुऽया अस्मिन्
 आजौ पुरुऽहूत श्वाय्ये धनऽभक्षेपुनः अव ॥ १ ॥ उत स्म वातः

वहति वासो अस्या अधिरथं यदजयत्सहस्रं । रथीरभून्मुद्गला-
नी गविष्टौ भेरं कृतं बंचेदिन्द्रसेना ॥ २ ॥ अंतर्गच्छ जिघांसतो
वज्रमिन्द्राभिदासंतः । दासस्य वा मघवन्नार्यस्य वा सनुतर्गवया
बधं ॥ ३ ॥ उद्भो हृदमपिवज्रहं पाणः कूटं स्म तृहदभिमांतिमेति ।
प्रमुष्कभारः श्रवं दृच्छमानोऽजिरं बाहू अभरत्सिपांसन् ॥ ४ ॥
न्यक्रंदयन्नुपयंतं एनममेहयन्वृषभं मध्यं श्राजेः । तेन सूभवं श-
तवत्सहस्रं गवां मुद्गलः प्रधने जिगाय ॥ ५ ॥ कर्कदेव वृषभी युक्त
आसीदवावचीत्सारथिरस्य केशी । दुर्धेयुक्तस्य द्रवतः सहानस
चृच्छंतिं प्मा निष्पदौ मुद्गलानीं ॥ ६ ॥ २० ॥ उत प्रधिमुदहचस्य
विद्वानुपायुनृग्वंसंगमच शिखान् । इंदु उदावत्पतिमघ्याना-
मरंहत् पद्याभिः ककुद्धान् ॥ ७ ॥ शुनमष्टाब्धचरत्कपर्दी वर-
चायां दार्वानह्यमानः । नृम्णानि कृण्वन्वहवे जनाय गाः
पस्पशानस्तर्विपीरधत् ॥ ८ ॥ इमं तं पश्य वृषभस्य युञ्जं का-
ष्ठाया मध्ये दुघृणं शयानं । येन जिगाय शतवत्सहस्रं गवां
मुद्गलः पृतनाज्येषु ॥ ९ ॥ आरे अघा को न्विपत्थां ददर्श
यं युञ्जंति तम्वा स्थापयंति । नास्मै तृणं नोदकमा भरंत्युत्तरो
धुरो बहति प्रदेदिशत् ॥ १० ॥ परिवृक्तेव पतिविद्यमानद् पी-
थाना कूचन्नेणेव सिंचन् । एषिण्या चिदृथ्या जयेम सुमं-
गलं सिनवदस्तु सातं ॥ ११ ॥ त्वं विश्वस्य जगत्तृष्यदुरिद्रासि
चक्षुषः । वृषा यदाजिं वृषणा सिपांससि चोदयन्वध्रिणा यु-
जा ॥ १२ ॥ २१ ॥

॥ १०३ ॥ १-१३ अग्रहिरथ ऐंद्रः ॥ १-३. ५-११ इंद्रः । ४ वृहस्पतिः । १२ पाश्या ।
१३ इन्द्रो महतो या ॥ १-१२ त्रिदुषः । १३ अनुदुषः ॥

॥ १०३ ॥ आणुः शिशानो वृषभोनभीमो धनाघ्नः क्षोभण-

अ० ८. अ० ५. व० २२.] ॥ ३६५ ॥ [म० १०. अ० ९. सू० १०३.

वहति वासः अस्याः अधिऽरथं यत् अजयत् सहस्रं रथीः अभूत्
मुहुरानी गोऽइष्टौ भरे कृतं वि अचेत् इन्द्रऽसेना ॥२॥ अंतः यच्छ
जिघांसतः वज्रं इन्द्र अभिऽदासतः दासस्य वा मघऽवन् आर्यस्य
वा सनुतः यवय वधं ॥३॥ उन्नः हृदं अपि वत् जहपाणः कूर्तं स्म
तृहत् अभिऽमातिं एति प्र मुष्कऽभारः श्वः इच्छमानः अजिरं
बाहू अभरत् सिसासन् ॥४॥ नि अक्रंदयन् उपऽयंतः एनं अ-
मेहयन् वृषभं मध्ये आजेः तेनं सूभवं शतऽवत् सहस्रं गवां मुह-
लः प्रऽधने जिगाय ॥५॥ कर्कदेवे वृषभः युक्तः आसीत् अवाव-
चीत् सारथिः अस्य केशी दुधेः युक्तस्य द्रवतः सह अनसा वृच्छं-
ति स्म निःऽपदः मुहुरानी ॥६॥ २०॥ उत् प्रऽधिं उत् अहन् अस्य
विधान् उप अयुनक् वंसंगं अर्च शिष्टान् इन्द्रः उत् आवत् पतिं अ-
ध्यानां अरहत यद्याभिः ककुत्ऽमान् ॥७॥ शूनं अप्राऽवी अच-
रत् कपदी वरचायां दारु आऽनह्यमानः नृम्णानि कृण्वन् वहवे
जनाय गाः पस्पशानः तर्विषोः अध्व ॥८॥ इमं तं पश्य वृषभस्य
युजं काष्ठायाः मध्ये दुऽघनं शयानं येन जिगाय शतऽवत् सहस्रं
गवां मुहलः पृतनाज्येषु ॥९॥ आरे अघा कः नु इत्या ददर्श यं युं-
जंति तं कुं आ स्थापयंति न अस्मि नृणं न उदकं आ भरंति उत्-
ऽतरः धुरः वहति प्रऽदेदिशत् ॥ १० ॥ परिवृक्ताऽइव पतिऽविद्यं
आनद् पीप्याना कूर्चक्रेणऽइव सिंचन् एयऽएयां चित् रथ्या
जयेम सुऽमंगलं सिनेऽवत् अस्तु सातं ॥ ११ ॥ त्वं विश्वस्य जगत्तः
चक्षुः इन्द्र असि चक्षुषः वृषा यत् आजिं वृषणा सिसाससि चोद-
यन् वहिणा युजा ॥ १२ ॥ २१ ॥

॥ १०३ ॥ आशुः शिशानः वृषभः न भीमः घनाघनः क्षोभणः

शर्पणीनां । संक्रंदनोऽनिमिष एकवीरः शतं सेनां अज-
 यत्साकमिंद्रः ॥ १ ॥ संक्रंदनेनानिमिषेण जिष्णुना युत्कारेण
 दुष्यवनेन धृष्णुना । तदिद्रेण जयत तत्सहध्वं युधो नर-
 इषुहस्तेन वृष्णा ॥ २ ॥ स इषुहस्तैः स निषंगिभिर्वेशी सं-
 स्रष्ट स युध इंद्रो गणेन । संसृष्टजित्सोमपा बाहुशर्धुपय-
 धन्वा प्रतिहिताभिरस्ता ॥ ३ ॥ बृहस्पते परि दीया रथेन
 रक्षोहामिचौ अपवारधमानः । प्रभंजन्सेनाः प्रमृणो यु-
 धा जयन्नुस्माकमेध्यविता रथानां ॥ ४ ॥ बलविज्ञायः स्थ-
 विरः प्रवीरः सहस्वान्वाजी सहमान उयः । अभिवीरो
 अभिसत्वा सहोजा जैवमिंद्र रथमा तिष्ठ गोवित् ॥ ५ ॥ गोव-
 भिदं गोविदं वर्जबाहुं जयंतमज्म प्रमृणंतमोर्जसा । इमं
 संजाता अनु वीरयध्वमिंद्रं सखायो अनु सं रभध्वं ॥ ६ ॥ २२ ॥
 अभि गोवाणि सहसा गाहमानोऽदयो वीरः शतमन्युरिंद्रः ।
 दुष्यवनः पृतनापाक्युध्योऽस्माकं सेनां अवतु प्र युत्सु ॥ ७ ॥
 इंद्र आसां नेता बृहस्पतिर्देक्षिणा यज्ञः पुर एतु सीमः ।
 देवसेनानामभिभंजतीनां जयंतीनां मरुतो यन्त्वयं ॥ ८ ॥ इ-
 द्रस्य वृष्णो वरुणस्य राज्ञ आदित्यानां मरुतां शधं उयं । महा-
 मनसां भुवनव्यवानां घोषो देवानां जयतामुदस्थात् ॥ ९ ॥
 उद्धपेय मधवच्चार्युधान्युत्सवनां माम्कानां मनांसि । उद्ध-
 चहन्वाजिनां वाजिनां युद्धार्थानां जयतां यंतु घोषाः ॥ १० ॥
 अस्माकमिंद्रः समृतेषु ध्वजेषुस्माकं या इषवस्ता जयंतु ।
 अस्माकं वीरा उत्तरे भवंतस्माँ उ देवा अवता हवेषु
 ॥ ११ ॥ अमीषां चित्तं प्रतिलोभयंती गृहाणांगान्यध्वे प-
 रेहि । अभि मेहि निर्देह हस्तु शोकिरधेनामिवास्तमसा

अ० ८, अ० ५, व० २३.] ॥ ३६६ ॥ [म० १०, अ० ९, सू० १०३.

चर्षणीनां संऽक्रंदनः अनिऽमिषः एकऽवीरः शतं सेनाः अज-
यत् साकं इंद्रः ॥ १ ॥ संऽक्रंदनेन अनिऽमिषेण जिष्णुना युत्ऽका-
रेण दुःऽच्यवनेन धृष्णुना तत् इंद्रेण जयत् तत् सहध्वं युधः नरः
इपुऽहस्तेन वृष्णा ॥ २ ॥ सः इपुऽहस्तैः सः निषंगिऽभिः वशी सं-
ऽस्रष्टा सः युधः इंद्रः गृणेन संसृष्टऽजित् सोमऽपाः बाहुऽशधी
उयऽधन्वा प्रतिऽहिताभिः अस्त्रा ॥ ३ ॥ बृहस्पते परि दीय रथेन
रक्षःऽहा अमिचान् अपऽबाधमानः प्रऽभंजन् सेनाः प्रऽमृणः
युधा जयन् अस्त्राकं एधि अविता रथानां ॥ ४ ॥ बलुऽविज्ञायः
स्थविरः प्रऽवीरः सहस्वान् वाजी सहमानः उयः अभिऽवीरः
अभिऽसत्वा सहऽजा जैषं इंद्र रथं आ तिष्ठ गोऽवित् ॥ ५ ॥ गोच-
ऽभिदै गोऽविदै वज्रऽबाहुं जयंतं अज्मं प्रऽमृणंतं ओजसा इमं
सऽजाताः अनु वीरयध्वं इंद्रं सस्त्रायः अनु सं रभध्वं ॥ ६ ॥ २२ ॥ अ-
भि गोघाणि सहसा गाहमानः अदयः वीरः शतऽमन्युः इंद्रः दुः-
ऽच्यवनः घृतनापाद् अयुध्यः अस्त्राकं सेनाः अवतु प्र युत्ऽसु
॥ ७ ॥ इंद्रः आसां नेता बृहस्पतिः दक्षिणा यज्ञः पुरः एतु सोमः
देवऽसेनानां अभिऽभंजतीनां जयंतीनां मरुतः यंतु अयं ॥ ८ ॥
इंद्रस्य वृष्णः वरुणस्य राज्ञः आदित्यानां मरुतां शर्धः उयं महा-
ऽमनसां भुवनऽच्यवानां धीपः देवानां जयतां उत अस्यात् ॥ ९ ॥
उत् हुर्यं मयऽवन् आयुधानि उत् सत्वंनां मामकानां मनोसि
उत् वृचऽहन् वाजिनां वार्जिनानि उत् रथानां जयतां यंतु घो-
घाः ॥ १० ॥ अस्त्राकं इंद्रः संऽचरतेषु ध्वजेषु अस्त्राकं याः इपवः ताः
जयंतु अस्त्राकं वीराः उतऽतरे भवंतु अस्मान् कुं देवाः अवतु ह-
वेषु ॥ ११ ॥ अमी पांचितं प्रतिऽलोभयती गृहाण अंगानि अप्ये प-
रा इहि अभि प्र इहि निः दह दत्ऽसु शक्तिः अधेन अमिचाः तमसा

अ० ८, अ० ५, व० २५.] ॥ ३६७ ॥ [म० १०, अ० ९, सू० १०४.]

सचंतां ॥ १२ ॥ प्रेता जयता नर इंदो वः शर्म यच्छतु । उया वः
संतु वाहयोऽनाधृष्या यथासंथ ॥ १३ ॥ २३ ॥

॥ १०४ ॥ १-११ अष्टको वेश्यामित्रः ॥ इंद्रः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ १०४ ॥ असावि सोमः पुरुहूत तुभ्यं हरिभ्यां यज्ञमुप याहि
तूयै । तुभ्यं गिरो विप्रवीरा इयाना दधन्विर इंद्र पिवा सुतस्य
॥ १ ॥ अप्सु धूतस्य हरिवः पिवेह नृभिः सुतस्य जठरं पृणस्व ।
मिमिक्षुर्यमद्रय इंद्र तुभ्यं तेभिर्वर्धस्व मदमुक्थवाहः ॥ २ ॥ प्रीयां
पोतिं वृष्ण इयमि सत्यां प्रयै सुतस्य हर्यश्च तुभ्यै । इंद्र धेनाभिरिह
मादयस्व धीभिर्विश्वाभिः श्रचा गृणानः ॥ ३ ॥ ऊती शचीवस्तव
वीर्येण वयो दधाना उगिजं ऋतज्ञाः । प्रजावदिंद्र मनुषो दुरोणे
तस्युर्गृणंतः सधमाद्यासः ॥ ४ ॥ प्रणीतिभिष्टे हर्यश्च सुष्टोः सुपु-
त्रस्य पुरुश्चो जनासः । मंहिष्ठामूतिं वितिरे दधानाः स्तोतारं
इंद्र तव सूनृताभिः ॥ ५ ॥ २४ ॥ उप ब्रह्माणि हरिवो हरिभ्यां
सोमस्य याहि पीतये सुतस्य । इंद्र त्वा यज्ञः क्षममाणमानद्
दाश्यां अस्यध्वरस्य प्रकेतः ॥ ६ ॥ सहस्रवाजमभिमातिपाहं
सुतेरणं मघवानं सुवृक्तिं । उप भूपंति गिरो अप्रंतीतमिंद्र न-
मस्या जरितुः पनंत ॥ ७ ॥ सप्तापो देवीः सुरणा अमृक्ता याभिः
सिंधुमतर इंद्र पूर्मित् । नवतिं स्रोत्या नवं च स्रवंती देवेभ्यो
गातुं मनुषे च विंदः ॥ ८ ॥ अपो महीरभिर्जस्तेरमुंचोऽजांगरा-
स्वधि देव एकः । इंद्र यास्त्वं वृचतूयै चकथ ताभिर्विश्वाभुस्त-
नं पुपुष्याः ॥ ९ ॥ वीरेण्यः ऋतुरिंद्रः सुशस्तिरुतापि धेनां पुरु-
हूतमीष्टि । आर्दयद्वृषमकृणोदु लोकं संसाहे शक्रः पृतना
अभिष्टिः ॥ १० ॥ शुनं हुवेम मघवानमिंद्रमस्मिन्भरे नृतमं

अ० ८, अ० ५, व० २५.] ॥ ३६७ ॥ [म० १०, अ० ८, सू० १०४,

सुचंतां ॥ १२ ॥ प्र इत् जयंत नरः इंद्रः वः शर्मं यच्छतु उयाः वः
संतु बाहवः अनाधृष्याः यथा असंथ ॥ १३ ॥ २३ ॥

॥ १०४ ॥ असावि सोमः पुरुऽहूत तुभ्यं हरिऽभ्यां यज्ञं उप याहि
तूयं तुभ्यं गिरः विप्रऽवीराः इयाऽनाः दुधन्विरे इंद्र पिवं सुतस्य ॥ १ ॥
अपऽसु धृतस्य हरिऽवः पिवं इह नृऽभिः सुतस्य जंठरं पृणस्व
मिमिद्युः यं अद्रयः इंद्र तुभ्यं तेभिः वर्धस्व मदं उक्थ्यऽवाहः ॥ २ ॥
प्र उयां पीतिं वृष्णे इयमिं सत्यां प्रऽयै सुतस्य हरिऽअश्व तुभ्यं इंद्र
धेनाभिः इह मादयस्व धीभिः विश्वाभिः शर्वा गृणानः ॥ ३ ॥ ऊ-
ती शचीऽवः तव वीर्येण वयः दधानाः उशिजः क्षुतऽज्ञाः प्रजा-
ऽवत् इंद्र मनुषः दुरोणे तस्युः गृणंतः सधऽमाद्यासः ॥ ४ ॥ प्रनी-
तिऽभिः ते हरिऽअश्व सुऽस्तोः सुऽसुम्रस्य पुरुऽरुचः जनासः
मंहिष्ठां ऊतिं विऽतिरं दधानाः स्तोतारः इंद्र तव सूनृताभिः
॥ ५ ॥ २४ ॥ उप प्रसाणि हरिऽवः हरिऽभ्यां सोमस्य याहि पीतये
सुतस्य इंद्र त्वा यज्ञः क्षममाणं आनृद दाश्वान् असि अध्वरस्य
प्रऽकेतः ॥ ६ ॥ सहस्रऽवाजं अभिमातिऽसहं सुतेऽरंणं मघऽवानं
सुऽवृक्तिं उपभूषंति गिरः अमतिऽइतं इंद्रं नमस्याः जरितुः पनंत
॥ ७ ॥ सप्त आपः देवीः सुऽरणाः अमृक्ताः यभिः सिंधुं अतरः इंद्र
पूऽभित् नवतिं स्रोत्याः नव च सर्वतीः देवेभ्यः गातुं मनुषे च
विंदुः ॥ ८ ॥ अपः महीः अभिऽशस्तेः अमुंचुः अजागः आसु अपि
देवः एकः इंद्र याः त्वं वृचऽतूये चकथं ताभिः विश्वऽआयुः तन्वं
सुपुष्याः ॥ ९ ॥ वीरेण्यः ऋतुः इंद्रः सुऽशस्तिः उत अपि धेना पुरु-
ऽहूतं इंद्रे आर्दयात् वृचं अकृणोत् ऊं लोकं ससहे शक्रः पृतनाः
अभिष्टिः ॥ १० ॥ शुनं हुवेम मघऽवानं इंद्रं अस्मिन् भरे नृऽतमं

अ० ८. अ० ६. व० १.] ॥ ३६८ ॥ [म० १०. अ० ९. सू० १०६.

वाजंसातौ। शृण्वंतं मुयमूतये समत्सु प्रतं वृत्राणि संजितं धना-
नां ॥ ११ ॥ २५ ॥

॥ १०५ ॥ १-११ कौत्सो दुर्मित्रो नास्ति सुमित्रो गुणतः सुमित्रो वा नास्ति दुर्मित्रो गुणतः ॥ इंद्रः ॥
१ उच्छिन्नायत्री पा । २ ३ पिपीलिकमध्या । ३-६ ६-१० उच्छिन्ना । ११ त्रिष्टुप् ॥

॥ १०५ ॥ कदा वंसो स्तोत्रं हर्षेत आवं श्मशा रुधडाः । दीर्घं
सुतं वाताप्याय ॥ १ ॥ हरी यस्य सुयुजा विव्रता वेरवतानु शेपा ।
उभा रजो न केशिना पतिर्दन् ॥ २ ॥ अप योरिन्द्रः पापज आ
मर्तो न शश्मशाखो विभीवान् । शुभे यद्युयुजे तविषीवान् ॥ ३ ॥
सचायोरिन्द्रश्चक्रेष ओ उपावसः सपर्यन् । नदयोर्विव्रतयोः शूर
इन्द्रः ॥ ४ ॥ अधि यस्तस्यौ केशवता व्यचस्वता न पुष्ट्यै । वनोति
शिप्राभ्यां शिप्रिणीवान् ॥ ५ ॥ २६ ॥ प्रास्तीदृक्षीजां चतुष्टेभिस्तत्तसु
शूरः शवसा । चतुर्न क्रतुभिर्मातरिष्वा ॥ ६ ॥ वज्रं यश्चक्रे सुह-
नाय दस्यवे हिरीमशो हिरीमान् । अरुतहनुरर्हुतं न रजः ॥ ७ ॥
अव नो वृजिना शिशीहृचा वनेमानृचः । नाग्रस्ता यज्ञ च-
धग्जोपति त्वे ॥ ८ ॥ ऊर्ध्वा यज्ञे चैतिनी भूयज्ञस्य धूपु सन्नन् । स-
जूर्नावं स्वयंशस्तं सचायोः ॥ ९ ॥ श्रिये ते पृथ्विरूपसेवनी भू-
च्छ्रिये दर्विररेपाः । यया स्वे पात्रे सिंचस उत ॥ १० ॥ शतं वा
यदसुर्य प्रति त्वा सुमित्र इत्यास्तौ दुर्मित्र इत्यास्तौ । आयो यद्-
स्युहत्ये कुत्सपुत्रं प्रावो यद्स्युहत्ये कुत्सवत्सं ॥ ११ ॥ २७ ॥ ५ ॥

॥ १०६ ॥ १-११ भृताश अरयण ॥ अश्विनो ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ १०६ ॥ उभा उं नूनं तदिदं येयेथे वि तन्वाथे धि-
यो वस्तापसेव । सग्नीचीना यातवे प्रेमजीगः सुदिनेव
पृष्ठ आ तंसयेथे ॥ १ ॥ उष्टारेव फर्वरेषु अयेथे प्रायोगेव

अ० ८. अ० ६. व० १.] ॥ ३६८ ॥ [म० १०. अ० ९. सू० १०६.

वाजंऽसातौ शुक्लंते उयं ऊतये समत्ऽसु मंतं वृचाणि संऽजितं
धनानां ॥ ११ ॥ २५ ॥

॥ १०५ ॥ कदा वसो स्तोत्रं हर्षते आ अर्व शम्शा रुधत् वाः
दीर्घं सुतं वाताप्याय ॥ १ ॥ हरी यस्य सुऽयुजा विऽवता वेः
अर्वता अनु शेषा उभा रुजी न केशिना पतिः दन् ॥ २ ॥ अप योः
इंद्रः पापजे आ मतेः न शत्रुमाणः विभीवान् शुभे यत् युयुजे
तविंषीऽवान् ॥ ३ ॥ सचा आयोः इंद्रः चक्रेपे आ उपानुसः सप-
र्यन् नदयोः विऽवतयोः शूरः इंद्रः ॥ ४ ॥ अधि यः तस्थौ केशऽवता
अचस्वता न पुष्टै वनोति शिप्राभ्यां शिम्रिणीऽवान् ॥ ५ ॥ २६ ॥
प्र अस्तौ चक्षुऽञ्जो जाः चक्षुभिः ततर्षा शूरः शर्वसा चक्षुः न
क्रतुऽभिः मातरिषां ॥ ६ ॥ वर्ज यः चक्रे सुऽहनाय दस्यवे हिरी-
मशः हिरीमान् अरुतऽहनुः अद्रुतं न रजः ॥ ७ ॥ अर्व नः वृजि-
ना शिशीहि चक्षुः वनेम अनृचः न अर्वसा यज्ञः चक्षुः कृजोष-
ति त्वे ॥ ८ ॥ ऊर्ध्वा यत् ते धेतिनी भूत् यज्ञस्य धूः सु सद्यन् सऽजूः
नावं स्वऽयशसं सचा आयोः ॥ ९ ॥ श्रिये ते पृथिः उपऽसेवनी
भूत् श्रिये दर्विः अरेपाः यया स्वे पात्रे सिंचसे उत् ॥ १० ॥ शतं वा
यत् असुर्य प्रति त्वा सुऽमिचः इत्या अस्तौ दुःऽमिचः इत्या अ-
स्तौ अर्वः यत् दस्युऽहत्ये कुत्सऽपुत्रं प्र आवः यत् दस्युऽहत्ये
कुत्सऽवत्सं ॥ ११ ॥ २७ ॥ ५ ॥

॥ १०६ ॥ उभौ ऊं नूनं तत् इत् अर्थयेथे वितन्वाथे धियः व-
स्ता अपसाऽइव सग्नीचीना यातवे प्र ई अजीगः सुदिनाऽइव
मृशः आ तंसयेथे ॥ १ ॥ उष्टाराऽइव फर्वरेषु अर्थयेथे प्रायोगाऽइव

आच्या शासुरेयः । दूतेव हि षो यशसा जनैषु मापं स्यातं महि-
 पेवावपानात् ॥ २ ॥ साकं युजां शकुनस्यैव पक्षा पश्वेव चित्रा
 यजुरा गमिष्टं । अग्निरिव देवयोर्दीर्घां दिवांसां परिजमानेव य-
 जयः पुरुषा ॥ ३ ॥ आयी वो अस्मे पितरैव पुत्रोयेव रुचा नृप-
 तीव तुर्यः । इर्यैव पुष्ट्यै किरणैव भुज्यै श्रुष्टीवानेव हवसा गमिष्टं
 ॥ ४ ॥ वंसंगैव पूष्यो शिवाता मित्रेव ऋता शतरा शातपंता ।
 वाजैर्योश्वा वयसा घम्येष्टा मेघेवेपा संपर्याङ्गपुरीषा ॥ ५ ॥ १ ॥
 सूर्येव जभरी तुफरीनू नैतोशेव तुफरीं पर्फरीका । उदन्यजेव
 जेमना मदेरु ता मे जराय्वजरं मुरायु ॥ ६ ॥ पजेव चचरं जारं
 मुरायु दधेवार्थेषु तर्तरीष उया । क्षुभू नापस्वरमजा खरजु-
 र्वायुनं पर्फरक्षयद्रयोणां ॥ ७ ॥ घमेव मधु जठरे सनेरु भगे-
 ऽविता तुफरी फारिफारं । पतरेव चचरा चंद्रनिशिङ्गनचंग्गा
 मन्त्याङ्गन जग्मी ॥ ८ ॥ बृहतेव गभरेषु प्रतिष्ठां पादेव गाधं
 तरिते विदायः । कर्णेव शासुरनु हि स्मरायोऽंशेव नो भजतं
 चित्रमम्रः ॥ ९ ॥ आरंगरेव मध्वरयेचे सारधेव गवि नीची-
 नवारे । कीनारिव स्वेदमासिघ्निदाना क्षामेवोजां सूयव-
 सात्संचेये ॥ १० ॥ ऋध्याम् स्त्रीमै सतुयाम् वाजमा नो मधं
 सुरयेहोमं यातं । यशो न पक्षं मधु गोघ्नतरा भूतांशो अश्विनोः
 काममप्राः ॥ ११ ॥ २ ॥

॥ १०७ ॥ १-११ दिव्यो दधिया वा प्राजापत्या ॥ दधिया तदातापो या ॥ १-३. ४-११
 विष्णुः । ३ जगती ॥

॥ १०७ ॥ आविरभून्महि माघोनमेपां विश्वं जीवं तंम-
 सो निरसीचि । महि ज्योतिः पितृभिर्देहमागादुरुः पंथा

अ० ८. अ० ६. व० ३.] ॥ ३६९ ॥ [म० १०. अ० ९. सू० १०७.

श्यायां शशुः आ इषः दूताऽइव हि स्थः यशसा जनेषु मा अप
 स्यात्तं महियाऽइव अवऽपानात् ॥ २ ॥ साकंऽयुजां शकुनस्यऽइव
 पक्षा पश्चाऽइव चित्रा यजुः आगमिष्टं अग्निऽइव देवऽयोः दी-
 दिऽवांसां परिज्मानाऽइव यज्ञयः पुरुऽचा ॥ ३ ॥ आपी' वः अ-
 स्मे' पितराऽइव पुंश्चा जयाऽइव रुचा नृपतीऽइव तुर्ये इर्याऽइव
 पुष्ट्यै किरणाऽइव भुज्यै शुष्टीवानाऽइव हव आगमिष्टं ॥ ४ ॥ वं-
 सगाऽइव पूष्यै शिंवातां मिचाऽइव कृता शतरां शातपंता
 वाजाऽइव उच्चा वयसा घर्म्येऽस्था मेपाऽइव द्रुपा सपय्यां पुरीषा
 ॥ ५ ॥ १ ॥ सृण्याऽइव जभेरी' तुफेरीतू' नैतोशाऽइव तुफेरी' पर्फे-
 रीका उदन्यजाऽइव जेर्मना मदेरू' ता मे जरायु अजरं मरायु
 ॥ ६ ॥ पजाऽइव चचरं जारं मरायु द्यक्षऽइव अर्थेषु तर्तरीषः उ-
 या कृभू' न आपत् खरमजा खरऽजुः वायुः न पर्फेरत् क्षयत् र-
 यीणां ॥ ७ ॥ घर्माऽइव मधु जठरे' सनेरू' भगेऽअविता तुफेरी'
 फारिवा अरं पतराऽइव चचरा चंद्रऽनिर्निर्क मनःऽक्षंगा म-
 न्या न जग्मी' ॥ ८ ॥ बृहंताऽइव गंभरेषु प्रतिऽस्यां पादाऽइव
 गाधं तरंते विदायः कणौऽइव शशुः अनुं हि सराथः अंशाऽइव
 नः भजतं चित्रं अम्रः ॥ ९ ॥ आरंगराऽइव मधु आ ईरयेषे' सार-
 घाऽइव गवि नीचीनऽबारे कीनाराऽइव स्वेद आऽसिस्विदा-
 ना क्षामऽइव ऊजां सुयवसऽअत् सचेषे' ॥ १० ॥ कृध्यामं स्तोमं
 सनुयामं वार्जं आनः मंचं सऽरथा इह उपं यातं यशः न पृक् मधु
 गोषु अंतः आभूतऽअंशः अश्विनोः कामं अमाः ॥ ११ ॥ २ ॥

॥ १०७ ॥ आविः अभूत् महि माघोनं एषां विश्वं जीवं तमसः
 निः अमोचि महि ज्योतिः पितृऽभिः दत्तं आ अगात् उरुः पंथाः

दक्षिणाया अदर्शि ॥ १ ॥ उच्चा दिवि दक्षिणावन्तो अस्थुर्ये अश्व-
दाः सह ते सूर्येण । हिरण्यदा अमृतत्वं भजन्ते वासोदाः सोम प्र-
तिरन्त आयुः ॥ २ ॥ देवीं पूर्तिर्दक्षिणा देवयज्या न कवारिभ्यो
नहि ते पृणन्ति । अथा नरः प्रयतदक्षिणासोऽवद्यभिया वहवः
पृणन्ति ॥ ३ ॥ शतधारं वायुमर्कं स्वविदं नृचक्षस्ते अभि चक्षते
हविः । ये पृणन्ति प्र च यच्छन्ति संगमे ते दक्षिणां दुहते सप्रमा-
तरं ॥ ४ ॥ दक्षिणावान्प्रथमो हूत एति दक्षिणावान्यामणीरय-
मेति । तमेव मन्ये नृपतिं जनानां यः प्रथमो दक्षिणामाविवाय
॥ ५ ॥ ३ ॥ तमेव क्षपिं तमु ब्रह्माणमाहुर्ब्रह्मन् सामगामुक्थशा-
सं । स शुक्रस्य तन्वो वेद तिस्रो यः प्रथमो दक्षिणया रुराध ॥ ६ ॥
दक्षिणाश्वं दक्षिणा गां ददाति दक्षिणा चंद्रमुत यद्विरण्यं ।
दक्षिणाश्वं वनुते यो न आत्मा दक्षिणां वर्म कृणुते विजा-
नन् ॥ ७ ॥ न भोजा मंसुर्न न्यर्थमीयुर्न रिणन्ति न व्यर्थंते ह भो-
जाः । इदं यद्विश्वं भुवन् स्वश्चेतस्सर्वं दक्षिणैभ्यो ददाति ॥ ८ ॥ भो-
जा जिग्युः सुरभिं योनिमये भोजा जिग्युर्वध्वं यः सुवासाः ।
भोजा जिग्युरन्तः पेयं सुराया भोजा जिग्युर्ये अहूताः प्रयन्ति
॥ ९ ॥ भोजायश्वं सं मृजन्त्याशुं भोजायस्ते कन्याऽं शुभमाना ।
भोजस्येदं पुष्करिणीं वेश्म परिष्कृतं देवमानेव चिबं
॥ १० ॥ भोजमश्वाः सुष्ठुवाहो वहन्ति सुवृद्धो वर्तते दक्षि-
णायाः । भोजं देवासोऽवता भरेषु भोजः शर्वूनस्तमनीकेषु
जेता ॥ ११ ॥ ४ ॥

दक्षिणायाः अदुर्शि ॥ १ ॥ उच्चा दिवि दक्षिणाऽवन्तः अस्थुः ये अ-
 श्वऽदाः सह ते सूर्येण हिरण्यऽदाः अमृतऽत्वं भजन्ते वासुऽदाः
 सोमं प्रतिरन्ते आयुः ॥ २ ॥ दैवीं पूतिः दक्षिणा देवऽयज्या न कव-
 ऽअरिभ्यः न हि ते पृणन्ति अथ नरः प्रयन्तऽदक्षिणासः अवद्य-
 ऽभिया वहवः पृणन्ति ॥ ३ ॥ शतऽधारं वायुं अर्कं स्वऽविदं नृ-
 ऽचक्षसः ते अभि चक्षते हविः ये पृणन्ति प्र च यच्छन्ति संऽगमे ते
 दक्षिणां दुहुते सप्तऽमातरं ॥ ४ ॥ दक्षिणाऽवान् प्रथमः हूतः एति
 दक्षिणाऽवान् यामऽनीः अयं एति तं एव मन्ये नृऽपन्ति जना-
 नां यः प्रथमः दक्षिणां आऽविवायं ॥ ५ ॥ ३ ॥ तं एव ऋषिं तं ऊं
 घृह्णायं आहुः यज्ञऽन्यं सामऽगां उक्थऽशसं सः शुक्रस्य तन्वः
 वेद तिस्रः यः प्रथमः दक्षिणया रारधं ॥ ६ ॥ दक्षिणा अश्वं दक्षि-
 णा गा ददाति दक्षिणा चंद्रं उत यत् हिरण्यं दक्षिणा अश्वं वनुते
 यः नः आत्मा दक्षिणां वर्मं कृणुते विऽजानन् ॥ ७ ॥ न भोजाः म-
 सुः न तिऽअर्थे ईसुः न रिष्यति न व्यथते ह भोजाः इदं यत् विश्वं
 भुवनं स्वः० च एतत् सर्वं दक्षिणा एभ्यः ददाति ॥ ८ ॥ भोजाः जि-
 ग्युः सुरभि योनिं अयं भोजाः जिग्युः वध्वं या सुऽवासाः भोजाः
 जिग्युः अंतःऽपेयं सुरायाः भोजाः जिग्युः ये अहूताः प्रऽयन्ति ॥ ९ ॥
 भोजाय अश्वं सं भृजति आशुं भोजाय आस्ते कन्या शुभमाना
 भोजस्य इदं पुष्करिणींऽइव वेगमं परिऽकृतं देवमानाऽइव चिबं
 ॥ १० ॥ भोजं अश्वः सुषुऽवाहः वहति सुऽवृत् रथः वर्तते दक्षि-
 णायाः भोजं देवासः अवत भेषु भोजः शबून् संऽअनीकेषु
 जेता ॥ ११ ॥ ४ ॥

॥ १०८ ॥ किं इच्छन्तीं सुरमा प्र इदं आनन्द दूरे हि अध्वा जगुरिः

पराचैः । कास्मेहि॒तिः का परि॑तक॒म्यासीत्क॒थं र॒साया अ॒तरः
 पया॑सि ॥ १ ॥ इन्द्र॑स्य दूतीरि॒पिता च॑रामि म॒ह इच्छ॑न्तीं प॒णयो
 निधी॑न्वः । अ॒तिष्क॑दो भि॒यसा॒ तन्न॑ आव॒त्तथा॒ र॒साया अ॒तरं प॒-
 या॑सि ॥ २ ॥ की॒दृङ्नि॒द्रः सर॑मे का द॒शीका॒ यस्ये॒दं दूती॑र॒सरः परा॑-
 कात् । आ च॒ गच्छा॑न्मि॒बमे॑ना द॒धामा॑था ग॒वां गो॑र्पति॒र्नो भे॒-
 या॑ति ॥ ३ ॥ नाहं॑ तं वे॒द द॒भ्यं द॒भत्स॒ यस्ये॒दं दूती॑र॒सरं परा॑कात् ।
 न तं गू॑हन्ति स्र॒वतो॑ ग॒भीरा॒ हुता॒ इद्रे॑ण प॒णयः॒ शय॑ध्वे ॥ ४ ॥ इ॒मा
 गा॒वः सर॑मे॒ या ऐच्छः॒ परि॑ दि॒वो अ॒न्तान्त्सु॑भगे॒ पत॑न्ती । क॒स्त ए॒ना
 अ॒व सृ॒जा द॒मुं ध्यु॒तास्मा॑क॒मायु॑धा संति ति॒ग्मा ॥ ५ ॥ ५ ॥ अ॒से॒न्या
 वः प॒णयो॒ वचा॑स्यनि॒ष्व्यास्त॑न्वः संतु पा॒पीः । अ॒धृष्टो॒ व ए॒तवा
 अ॒स्तु प॑न्था वृ॒हस्प॑तिर्व॒ उभ॑या न मृ॒ळात् ॥ ६ ॥ अ॒यं नि॒धिः स॒-
 र॒मे अ॒द्रि॒युधो॒ गोभि॑र॒थेभि॑वेसु॒भिर्न्यु॑ष्टः । रक्ष॑ति॒ तं प॒णयो॒ ये
 सु॒गोपा॒ रेकु॑ प॒दम॑लं क॒मा ज॑गंथ ॥ ७ ॥ ए॒ह ग॑म॒न्वृष॑युः सी॒मशि॒-
 ता अ॒यास्यो॒ अंगि॑र॒सो न॑य॒ग्वाः । त ए॒तमू॑र्वे वि भ॑जन्त॒ गोना॒-
 म॒पैत॑वचः प॒णयो॒ वम॑न्ति ॥ ८ ॥ ए॒या च॒ त्वं स॑र॒म आज॑गंथ
 प्र॒वा॒धिता॒ सह॑सा॒ दैव्ये॑न । स्व॒सारं॑ त्वा कृ॒ण्वि॒मा पु॑नर्गा॒ अप॑ते
 ग॒वां सु॑भगे भ॒जाम॑ ॥ ९ ॥ नाहं॑ वे॒द भ्रा॑तृ॒त्वं नो॒ स्व॒सृत्व॑मिन्द्रो॒ वि॒-
 दुर॑गि॒रसश्च॒ घो॒राः । गो॒का॒मा मे॒ अ॒च्छद॑य॒न्यदा॑य॒मपा॑त॒ इत॑
 प॒णयो॒ वरी॑यः ॥ १० ॥ दूर॑मि॒त प॒णयो॒ वरी॑य॒ उ॒क्तावो॑ यन्तु मि॒-
 न॒तीर्वा॑तेन । वृ॒हस्प॑ति॒र्या अ॒र्वि॒द॒न्विगू॑ळ॒हाः सी॒मो या॒वाण॑
 अ॒प॒यश्च॒ वि॒प्राः ॥ ११ ॥ ६ ॥

॥ १०९ ॥ १-७ पुनर्गमनायोध्वेनाभा या ज्ञायः ॥ विष्टे देवाः ॥ १-४ विष्टुप । ६-७ यन्तुष्टुप ॥

॥ १०९ ॥ तेऽवदन्प्रथमा ब्रह्मकिल्बिषेऽकूपारः सल्लि-

अ० ८. अ० ६. व० ७.] ॥ ३७१ ॥ [म० १०. अ० ८. सू० १०८.

पराचैः का अस्मेऽहितिः का परिऽतकम्या आसीत् कथं रसायाः
 अतरः पर्यासि ॥१॥ इन्द्रस्य दूतीः इपिता चरामि महः इच्छंती
 पणयः निऽधीन् वः अतिऽस्कदः भियसा तत् नः आवत् तर्था
 रसायाः अतरं पर्यासि ॥२॥ कीदृङ् इन्द्रः सरमे का हणीका यस्य इदं
 दूतीः असरः पराकात् आ च गच्छात् मित्रं एन दधाम अथ गवां
 गोऽर्पतिः नः भवाति ॥३॥ न अहं तं वेदुर्दभ्यं दर्भत् सः यस्य इदं
 दूतीः असरं पराकात् न तं गृहंति सवतः गभीराः हुताः इद्रेण
 पणयः शयध्वे ॥४॥ इमाः गावः सरमे याः ऐच्छः परि द्विवः अ-
 तान् सुऽभगे पतंती कः ते एनाः अवं सृजात् अयुधी उत अ-
 स्माकं आयुधा संति तिमा ॥५॥५॥ असेन्या वः पणयः वचांसि
 अन्निपय्याः तन्वः संतु पापीः अधृष्टः वः एतवै अस्तु पंथाः बृहस्प-
 तिः वः उभया न मृच्छात् ॥६॥ अयं निऽधिः सरमे अद्रिऽबुधः
 गोभिः अर्धेभिः वसुऽभिः निऽच्छृष्टः रक्षंति तं पणयः ये सुऽगोपाः
 रेकु पदं अलकं आ जगंथ ॥७॥ आ इह गमन् चर्षयः सोमंऽशि-
 ताः अयास्यः अंगिरसः नवंऽग्वाः ते एतं ऊर्वं वि भजंत गोनां
 अथ एतत् वचः पणयः वर्मन् इत् ॥८॥ एव च त्वं सरमे आऽज-
 गंथं प्रऽवाधिता सहसा दिव्येन स्वसारं त्वा कृण्वि मा पुनः गाः
 अप ते गवां सुऽभगे भजाम ॥९॥ न अहं वेदुर्भ्रातृऽत्वं नो स्वसृ-
 ऽत्वं इन्द्रः विदुः अंगिरसः च घोराः गोऽकामाः मे अच्छदयन् यत्
 आयं अप अतः इत् पणयः वरीयः ॥१०॥ दूरं इत् पणयः वरीयः
 उत् गावः यंतु मिनतीः चृतेन बृहस्पतिः याः अविदत् निऽगू-
 ळ्हाः सोमः यार्वाणः चर्षयः च विमाः ॥११॥६॥

॥१०८॥ ते अवदन् प्रथमाः ब्रह्मऽकिल्बिषे अकूपारः सल्लि-

लो मातरिषा। वीरुहरास्तप उयो मयोभूरापो देवीः प्रथमजा
चतुतेन ॥ १ ॥ सोमो राजा प्रथमो ब्रह्मजायां पुनः प्रायच्छदहणी-
यमानः। अन्यर्तिता चरुणो मित्र आसीदग्निर्होता हस्तगृह्या
निनाय ॥ २ ॥ हस्तेनैव ग्राह्य आधिरस्या ब्रह्मजायेयमिति चेद-
वोचन्। न दूतार्यं प्रह्ये तस्य एषा तथा राष्ट्रं गुपितं ह्यविर्यस्य
॥ ३ ॥ देवा एतस्यामचदन्तं पूर्वे सप्रचपयस्तपसे ये निषेदुः। भीमा
जाया ब्राह्मणस्योपनीता दुर्धा दधाति परमे व्योमन् ॥ ४ ॥ ब्रह्म-
चारी चरति बेबिपद्विषः स देवानां भवत्येकमंगं। तेन जाया-
मन्वविन्दुदृहस्पतिः सोमेन नीतां जुह्वन् देवाः ॥ ५ ॥ पुनर्वै
देवा अददुः पुनर्मनुष्या उत। राजानः सत्यं कृण्वाना ब्रह्मजायां
पुनर्ददुः ॥ ६ ॥ पुनर्ददौ ब्रह्मजायां कृत्वा देवैर्निकित्विषं। ऊर्जं
पृथिव्या भुक्तायोरुगायमुपासते ॥ ७ ॥ ७ ॥

॥ ११० ॥ १-११ ब्रह्मदग्निस्तमुतो वा रावः ॥ आग्निः ॥ विष्णुः ॥

॥ ११० ॥ समिद्धो अद्य मनुषो दुरोणे देवो देवान्यजसि
जातवेदः। आ च वहं मित्रमहश्चिकित्वा न्यं दूतः कविरसि
प्रचेताः ॥ १ ॥ तनूनपात्पृथ चतस्य यानान्मध्यां समंजन्स्व-
दया सुजिह्व। मन्मानि धीभिरुत यज्ञमृधन्देवचा च कृ-
णुष्वध्वं नः ॥ २ ॥ आजुह्वान इह्यो बंध्यथा यात्यग्ने वसु-
भिः सजीषाः। त्वं देवानामसि यज्ञ होता स एनान्यष्टी-
पितो यजीयान् ॥ ३ ॥ प्राचीनं वहिः प्रदिशा पृथिव्या वक्तो-
रस्या वृज्यते अये अह्ना। यं प्रयते वितरं वरीयो देवेभ्यो
अदितये स्योनं ॥ ४ ॥ व्यचंस्वतीरुर्विया वि श्रयंतां पतिभ्यो
न जनयः शुभमानाः। देवींदारो बृहतीर्विश्वमिन्द्रा देवेभ्यो भ-

लः मातरिषां वीळुऽहंराः तपः उयः मयःऽभूः आपः देवीः प्र-
थमऽजाः ऋतेन ॥१॥ सोमः राजा प्रथमः ब्रह्मऽजायां पुनः प्र
अयच्छत् अहंणीयमानः अनुऽअर्तिता वरुणः मिचः आसीत्
अग्निः होता हस्तऽगृहं आ निनाय ॥२॥ हस्तेन एव यास्यः आ-
ऽधिः अस्याः ब्रह्मऽजाया इयं इति च इत् अवोचन् न दूताय प्र-
ऽह्ये तस्ये एषा तथा राष्ट्रं गुपितं द्यविर्यस्य ॥३॥ देवाः एतस्यां
अवदंत पूर्वे सप्तऽक्षययः तपसे ये निऽसेदुः भीमा जाया ब्राह्म-
णस्य उषऽनीता दुःऽधां दुधाति परमे विऽश्रोमन् ॥४॥ ब्रह्म-
ऽचारो चरति वेविषत् विषः सः देवानां भवति एकै अंगं तेन जा-
यां अनु अविंदत् बृहस्पतिः सोमेन नीतां जुह्वं न देवाः ॥५॥ पुनः
वै देवाः अददुः पुनः मनुष्याः उत राजानः सत्यं कृण्वानाः ब्रह्म-
ऽजायां पुनः ददुः ॥६॥ पुनःऽदाय ब्रह्मऽजायां कृत्वी देवैः निऽकि-
ल्विपं ऊर्जं पृथिव्याः भक्ताय उरुऽगायं उषं आसते ॥७॥७॥

॥ ११० ॥ संऽइहः अद्य मनुषः दुरोणे देवः देवान् यजसि जा-
तुऽवेदः आ च वह मिषऽमहः चिकित्वान् त्वं दूतः कविः असि प्र-
ऽचेताः ॥१॥ तनूऽनपात् पथः ऋतस्य यानान् मध्वा संऽअंजन्
स्वदय सुऽजिह्व मन्मानि धीभिः उत यज्ञं अंधन् देवऽचा च कृ-
णुहि अध्वरं नः ॥२॥ आऽजुह्वानः ईद्वानः वंद्यः च आ याहि अग्ने
वसुऽभिः सऽजोषाः त्वं देवानां असि यज्ञ होता सः एतान् यद्वि
इषितः यजीयान् ॥३॥ प्राचीनं वहिः प्रऽदिश पृथिव्याः वस्तीः
अस्याः वृज्यते अये अहो वि ऊं प्रथते विऽतरं वरीयः देवेभ्यः
अदितये स्योनं ॥४॥ अचंस्वतीः उर्विया वि अयंतां पतिऽभ्यः
न जनयः शुभमानाः देवीः द्वारः बृहतीः विश्वंऽइन्वाः देवेभ्यः भ-

वत सुप्रायणाः ॥ ५ ॥ ८ ॥ आ सुप्रयंती यजते उपकि उपासान्ता
सदतां नि योनौ । दिव्ये योषणे बृहती सुरुक्ते अधि प्रियं शुक्र-
पिणं दधाने ॥ ६ ॥ दैव्या होतारा प्रथमा सुवाचा मिमाना यज्ञं
मनुषो यजथ्ये । प्रचोदयंता विदथेपु कारु प्राचीनं ज्योतिः प्रदि-
शा दिगंता ॥ ७ ॥ आ नो यज्ञं भारती तूयमेत्विळां मनुषदिह चे-
तयंती । तिस्रो देवीर्वह्निरेदं स्योनं सरस्वती स्वपंसः सदंतु ॥ ८ ॥ य
इमे द्यावापृथिवी जनिंषी रूपैरपि शुद्धुर्वनानि विश्वा । तमद्य
होतरिपितो यजीयान्देयं त्वष्टारमिह यक्षि विद्वान् ॥ ९ ॥ उपा-
यंसृज त्मन्यां समंजन्देवानां पार्थ चतुषा हवींषि । वनस्पतिः
गमिता देवी अग्निः स्वदंतु हव्यं मधुना घृतेन ॥ १० ॥ सद्यो जा-
तो धमिमीत यज्ञमग्निर्देवानां भवत्पुरोगाः । अस्य होतुः प्र-
दिश्युतस्य वाचि स्वाहाकृतं हविरदंतु देवाः ॥ ११ ॥ ९ ॥

॥ १११ ॥ १-१० अष्टादशो वेदयः ॥ इन्द्रः ॥ विश्वः ॥

॥ १११ ॥ मनीषिणः प्र भरध्वं मनीषां यथायथा मृतयः
संति नृणां । इन्द्रं सत्यिरेरयामा कृतेभिः स हि वीरो गिर्वेण-
स्युर्विदानः ॥ १ ॥ घृतस्य हि सदसो धीतिरद्योत्सं गार्ष्ट्यो
पृथभी गोभिरानद् । उदंतिष्ठत्तविपेण रवेण महान्ति चित्सं
विष्याचा रजोसि ॥ २ ॥ इन्द्रः किल श्रुत्या अस्य वेद स हि
जिष्णुः पश्चिकृत्सूरीय । आन्मेना कृण्वच्युतो भुवतोः पतिर्दि-
वः संनजा अप्रतीतः ॥ ३ ॥ इन्द्रो मूहा महतो अणवस्य घृता-
मिनादंगिरोभिर्गुणानः । पुरुषि चिच्चि तंताना रजोसि
दाधार यो धरुणं सत्यताता ॥ ४ ॥ इन्द्रो दिवः प्रतिमानं पृथि-
व्या विश्वा वेद सर्वना हन्ति शुष्णं । महो चिद्यामातनो-

वत् सुप्रऽअयनाः ॥५॥८॥ आ सुस्वयंती यजते उपकि उपसा-
नक्ता सदतां नि योनीं दिव्ये योषणे बृहती सुऽरुक्मे० अधि
थियं शुक्रऽपिशं दधाने ॥६॥ देव्यां होतारा प्रथमा सुऽवाचा
मिमाम्ना यज्ञं मनुषः यजथ्यै प्रऽचोदयता विदधेषु कारु प्रा-
चीनं ज्योतिः प्रऽदिशां दिशंतां ॥७॥ आ नः यज्ञं भारती तूयं एतु
इळा मनुष्यत् इह चेतयंती तिस्रः देवीः वहिः आ इदं स्योनं स-
रस्वती सुऽअपसः सदंतु ॥८॥ यः इमे द्यावापृथिवी जनिवी
रूपैः अपिंशत् भुवनानि विश्वा तं अद्य होतः इपितः यजीयान्
देवं त्वष्टारं इह यष्टि विद्वान् ॥९॥ उपऽअयसृज तन्वा संऽअ-
जन् देवानां पाथः घृतुऽथा हवींषि वनस्पतिः शमिता देवः
अग्निः स्वदंतु हव्यं मधुना घृतेन ॥१०॥ सद्यः जातः वि अमिमीत्
यज्ञं अग्निः देवानां अभयत् पुरऽगाः अस्य होतुः प्रऽदिशि घृ-
तस्य वाचि स्वाहाऽकृतं हविः अदंतु देवाः ॥११॥९॥

॥१११॥ मनीषिणः प्रभुरध्वं मनीषां यथाऽयथा मतयः सं-
ति नृणां इंद्रं सत्यिः आ ईर्याम कृतेभिः सः हि वीरः गिर्वणस्युः
विदानः ॥१॥ घृतस्य हि सदसः धीतिः अद्यात् सं गार्ष्टेयः वृष-
भः गोभिः आनद उत् अतिष्ठत् तविषेण रवेण महान्ति चित् सं
विब्याच रजोसि ॥२॥ इंद्रः किलं धृत्य अस्य वेद सः हि जिष्णुः
पृथिऽकृत सूर्यो य आत् मेनां कृण्वन् अच्युतः भुवं गोः पतिः दि-
वः सन्ऽजाः अमतिऽइतः ॥३॥ इंद्रः मुहा महतः अणवस्यं घृता
अमिनात् अंगिरःऽभिः गृणानः पुरुषि चित् नि ततान् रजोसि
दाधारं यः धरुणं सत्यऽताता ॥४॥ इंद्रः दिवः प्रतिऽमानं पृथि-
व्याः विश्वा वेद सर्वना हन्ति शुष्णं महो चित् द्यां आ अतनोत्

सूर्येण चास्त्रं चित्कर्मनेन स्त्रीयान् ॥ ५ ॥ १० ॥ वज्रेण हि वृत्र-
हा वृत्रमस्त्रदेवस्य भूषुवानस्य मायाः । वि धृष्णो अत्र धृषता
जघंथापाभवो मघवन्वाह्नोजाः ॥ ६ ॥ सचंत यदुपसः सूर्येण चि-
त्रामस्य केतवो रामं विंदन् । आ यज्वर्षं ददृशे दिवो न पुनर्यतो
नकिरद्वा नु वेद ॥ ७ ॥ दूरं किल प्रथमा जंगमुरासामिंद्रस्य याः
प्रसवे ससुरापः । कं स्विदयं कं बुध आसामापो मध्यं कं वो नू-
नमंतः ॥ ८ ॥ सृजः सिंधूरहिना जयसानां आदिदेताः प्र विविजे
ज्वेन । मुमुक्षमाणा उत या मुमुचेऽधेदेता न रमंते नितित्ताः
॥ ९ ॥ संधीचीः सिंधुमुशतीरिवायन्तनाज्जार आरितः पूभि-
दासां । अस्तमा ते पार्थिवा वसून् यस्मे जंगमुः सूनृता इंद्र पूवीः
॥ १० ॥ ११ ॥

॥ ११२ ॥ १-१० मभःप्रभेदनो वैरुषः ॥ इंद्रः ॥ विष्णुः ॥

॥ ११२ ॥ इंद्र पिबं प्रतिकां सुतस्य प्रातः सावस्तव हि पू-
र्वपीतिः । हर्षस्व हंतवे शूर शचूनुक्थेभिष्टे बीर्याऽप्र व्रवाम
॥ १ ॥ यस्ते रथो मनसो जवीयानेन्द्र तेन सोमपेयाय याहि ।
तूयमा ते हरयः प्र द्रवंतु येभिर्यासि वृषभिर्मंदमानः ॥ २ ॥ ह-
रित्वा वचसा सूर्यस्य श्रेष्ठं रूपैस्तन्यं स्पर्शयस्व । अस्माभिरिंद्र
सखिभिर्हुवानः संधीचीनो मादयस्वा निपद्य ॥ ३ ॥ यस्य त्यजे
महिमानं मदंष्टिमे मही रोदसी नाविंविक्ता । तदोक् आ
हरिभिरिंद्र युक्तैः प्रियेभिर्याहि प्रियमन्नमच्छ ॥ ४ ॥ यस्य
शश्वत्पपिवा इंद्र शचूननानुकृत्या रण्या चकथ । स ते पुरंधि-
तविपीमियति स ते मदाय सुत इंद्र सोमः ॥ ५ ॥ १२ ॥ इदं ते
पाचं सनचित्रमिंद्र पिवा सोममेना शंतक्रतो । पूर्ण आहावो
मंदिरस्य मध्यो यं विश्व इदंभिहयति देवाः ॥ ६ ॥ वि हि त्वा-

अ० ८. अ० ६. व० १३.] ॥ ३७४ ॥ [म० १०. अ० ९. सू० ११२.

सूर्येण चास्त्वं चित् स्तंभनेन स्तंभीयान् ॥५॥१०॥ वजेण हि
वृचऽहा वृचं अस्तः अदेवस्य शूण्वानस्य मायाः विधृणो अर्च
धृपता जघंथ अर्थ अभवः मघऽवन् बाहुऽओजाः ॥६॥ सचैत
यत् उपसः सूर्येण चिवां अस्य केतवः रां अविन्दन् आ यत् नदां च
दहंशे दिवः न पुनः यतः न किं अद्या नु वेद ॥७॥ दूरं किल प्रथमाः
जग्मुः आसां इंद्रस्य याः प्रऽसुवेसुः आपः कं स्विता अयं कं वु-
धः आसां आपः मध्यं कं वः नूनं अंतः ॥८॥ सृजः सिंधून् अहिना
जयसानान् आत् इत् एताः प्र विविजे ज्वेन मुमुक्षमाणाः उत
याः मुमुचे अप इत् एताः न रमते निऽतिक्ताः ॥९॥ सधीचीः सिंधुं
उशतीः इव आयन् सनात् जारः आरितः पूः ऽभित् आसां अस्तं
आ ते पार्थिवा वसूनि अस्मे जग्मुः सूनृताः इंद्र पूर्वीः ॥१०॥११॥

॥१११॥ इंद्रं पिबं प्रतिऽकामं सुतस्य प्रातः ऽसावः तव हि पू-
र्वं ऽपीतिः हर्षस्व हंतवे शूर शर्भून् उक्थेभिः ते वीर्यां प्र व्रवाम
॥१॥ यः ते रथः मनसः जवीयान् आ इंद्र तेन सोमऽपेयाय याहि
तूर्यं आ ते हरयः प्र द्रवंतु येभिः यासि वृषेऽभिः मंदमानः ॥२॥ ह-
रित्वता चर्चसा सूर्यस्य श्रेष्ठैः रूपैः तन्वं स्पर्शयस्व अस्माभिः इंद्र
सखिऽभिः हुवानः सधीचीनः मादयस्व निऽसद्य ॥३॥ यस्य त्यत्
ते महिमानं मदेपु इमे मही रोदसी न अविंविक्तां तत् ओकः
आ हरिऽभिः इंद्र युक्तिः प्रियेभिः याहि प्रियं अर्च अर्च ॥४॥ यस्य
शर्भत् पपिऽवान् इंद्र शर्भून् अननुऽकृत्या राण्यां च कर्षं सः ते पु-
रैऽधिं तविषीं इयति सः ते मदाय सुतः इंद्र सोमः ॥५॥१२॥ इंद्र ते
पाचं सनऽवित्तं इंद्र पिबं सोमं एना शतऽकृतो पूर्णः आऽहावः
मदिरस्य मध्वः यं विष्ये इत् अभिऽहयति देवाः ॥६॥ वि हि त्वां

मिंद्र पुरुषा जनांसो हितप्रयसो वृषभ ह्वयते । अस्माकं ते मधु-
मन्नमानीमा भुवन्सर्वना तेषु हर्य ॥७॥ प्र तं इंद्र पूर्याणि प्र
नूनं वीर्या वोचं प्रथमा कृतानि । सतीनमन्युरथयायो अद्रिं
सुवेदनामकृणोर्वैसंखे गां ॥८॥ नि पु सींद गणपते गणेषु त्वा-
माहुर्विप्रतमं कवीनां । न च्युते त्वत्क्रियते किं चनारे महामर्कं
संघवञ्चिचमर्च ॥९॥ अभिख्या नो मघवन्नाथमानान्स्तखे वो-
धि वंसुपते सखीनां । रणं कृधि रणकृत्सत्यशुष्माभक्ते चिदा
भंजा राये अस्मान् ॥ १० ॥ १३ ॥ ९ ॥

॥ ११३ ॥ १-१० शत्रुभेदना ये रूपः ॥ इंद्रः ॥ १-२ सगती । १० शत्रुप ।

॥ ११३ ॥ तमस्य द्यावापृथिवी सचेतसा विश्वेभिर्देवैरनु शु-
ष्मावतां । यदैकृत्खानो महिमानं मिन्द्रियं पीत्वा सोमस्य क्रतु-
मौ अवर्धत ॥ १ ॥ तमस्य विष्णुर्महिमान्मोजसांशुं दधन्वान्म-
धुनो विरप्सते । देवेभिरिंद्रो मघवांसयावभिर्वृचं जघन्वां अभ-
वद्धरेणयः ॥ २ ॥ वृत्रेण यदहिना विभ्रदायुधा समस्थिथा युधये
शंसमाविदे । विश्वे ते अवं मरुतः सह त्मनावर्धन्नुय महिमानं-
मिन्द्रियं ॥ ३ ॥ जज्ञान एव व्यवाधत स्पृधः प्रापश्यद्वीरो अभि-
पौंस्यं रणं । अवृश्चदद्रिमवं सस्यदः सृजदस्तं सान्नाकं स्वपस्यया
पृथुं ॥ ४ ॥ आदिंद्रः सूचा तविपीरपत्यत वरीयो द्यावापृथिवी
अवाधत । अवाभरदृषितो वर्जमायसं शेवं मित्राय वरुणाय
दाशुपे ॥ ५ ॥ १४ ॥ इंद्रस्याच तविपीभ्यो विरप्णिनं ऋधायतो
अरंहयंत मन्यवे । वृचं यदुयो अवृश्चदोजसापो विभ्रतं तमसा
परीवृतं ॥ ६ ॥ या वीर्याणि प्रथमानि कर्त्ता महितेभिर्यतमा-
नौ समीयतुः । ध्यातं तमोऽव दधसे हत इंद्रो महा पूर्वहूताव-

अ० ८. अ० ६. व० १५.] ॥ ३७५ ॥ [म० १०. अ० १०. सू० ११३.

इंद्र पुरुषा जनांसः हितऽप्रयसः वृषभ इत्येते अस्माकं ते मधु-
मतऽतमानि इमा भुवन् सर्वना तेषु हर्य ॥ ७ ॥ प्रते इंद्र पूष्याणि
प्र नूनं वीर्यो वोचं प्रथमा कृतानि सतीनऽमन्युः अथप्रथमः अद्रिं
सुऽवेदनां अकृणोः वसंखे गां ॥ ८ ॥ नि सुसीद् गुणऽपते गुणेषु त्वां
आहुः विप्रऽतमं कवीनां न च्युते त्वत् क्रियते किं च न आरे महां
अकं मघऽवन् चिचं अर्चं ॥ ९ ॥ अभिऽख्या नः मघऽवन् नाध-
मानान् सखे वोधि वसुऽपते सखीनां रणं कृधि रणऽकृत् सत्य-
ऽशुम् अभक्ते चित् आभज राये अस्मान् ॥ १० ॥ १३ ॥ १८ ॥

॥ ११३ ॥ तं अस्य द्यावापृथिवी सऽचेतसा विभेभिः देवैः अ-
नुं शुष्मं आवतां यत् ऐत् कृत्वा नः महिमानं इंद्रियं पीत्वी सोम-
स्य क्रतुऽमान् अवर्धत ॥ १ ॥ तं अस्य विष्णुः महिमानं ओजसा
अंशुं दुधन्वान् मधुनः वि रप्सते देवेभिः इंद्रः मघऽवा सयावऽभिः
वृचं जघन्वान् अभवत् वरेण्यः ॥ २ ॥ वृचेण यत् अहिना विभ्रत्
आयुधा संऽअस्थिंषाः युधये शंसं आऽविदे विभे ते अचं मरुतः
सह तमना अवर्धन् उय महिमानं इंद्रियं ॥ ३ ॥ जज्ञानः एव वि
अवाधत् स्पृधः प्र अपश्यत् वीरः अभि पींस्थं रणं अवृश्चत् अद्रिं
अवं सऽस्यदः सृजत् अस्तंभात् नाकं सुऽअपस्यया पृषुं ॥ ४ ॥ आत्
इंद्रः सचा तविपीः अपत्यत् वरीयः द्यावापृथिवी अवाधत् अवं
अभरत् धूपितः वज्रं आयसं शेवं मिचायं वरुणाय दाणुपे ॥ ५ ॥
॥ १४ ॥ इंद्रस्य अचं तविपीभ्यः विऽरप्शिनः वृषायतः अरंहयत्
मन्यवे वृचं यत् उयः वि अवृश्चत् ओजसा अपः विभ्रतं तमसा प-
रिऽवृतं ॥ ६ ॥ या वीर्येणि प्रथमानि कवी महिऽत्वेभिः यतमा-
नौ संऽइत्यतुः ध्वांतं तमः अवं दुधसे हते इंद्रः महा पूर्वऽहूतौ अ-

अ० ८. अ० ६. व० १७.] ॥ ३७६ ॥ [म० १०. अ० १०. सू० ११४.

पत्यत ॥ ७ ॥ विश्वे देवासो अथ वृष्ण्यानि तेऽवर्धयन्तीमवत्या
वचस्यया । रक्षं वृषमहिमिंद्रस्य हन्मनाग्निर्न जंभैस्तृप्नन्माव-
यत् ॥ ८ ॥ भूरि दक्षंभिर्वचनेभिर्ऋकभिः सख्येभिः सख्यानि प्र
वोचत । इंद्रो धुनिं च चुमुनिं च दंभयञ्छुद्धामनस्या शृणुते दु-
भीतये ॥ ९ ॥ त्वं पुरुण्या भरा स्वध्यायेभिर्मसैर्निवचनानि शं-
सन् । सुगेभिर्विष्वा दुरिता तिरम विदोषु र्वा उर्विया गाधमद्य
॥ १० ॥ १५ ॥

॥ ११४ ॥ १-१० अग्निर्वरुणो यमो वा तापसः ॥ विश्वे देवाः ॥ १-३ ५-१० त्रिष्टुप् । ४ जगती ॥

॥ ११४ ॥ यस्मा समंता चिवृतं व्यापतुस्तयोर्जुष्टिं मात-
रिष्वा जगाम । दिवस्पयो दिधिषाणा अवेधन्विदुर्देवाः स-
हसामानमूकै ॥ १ ॥ तिस्रो देष्ट्राय निर्वर्त्ततीरुपासते दीर्घ-
श्रुतो वि हि जानन्ति वह्नयः । तासां नि चिक्पुः कवयो निदानं
परेषु या गुह्येषु वृत्तेषु ॥ २ ॥ चतुष्कपदा युवतिः सुपेणा घृत-
प्रतीका वयुनानि वस्ते । तस्यां सुपर्णा वृषणा नि पैदतुयैव
देवा दधिरे भागधेयं ॥ ३ ॥ एकः सुपर्णः स समुद्रमा विवेश
स इदं विश्वं भुवनं वि चष्टे । तं पाकेन मनसापश्यमन्तितस्तं
माता रेळ्ळि स उ रेळ्ळि मातरं ॥ ४ ॥ सुपर्णे विप्राः कवयो
वचोभिरेकं संतं बहुधा कल्पयन्ति । छंदांसि च दर्शती अध्वरेषु
यहान्तीमस्य मिमते द्वादश ॥ ५ ॥ १६ ॥ पद्विंशंश्च चतुरः
कल्पयन्तच्छंदांसि च दर्शत आत्रादशं । यज्ञं विमाय कवयो म-
नीष चक्षसाभाभ्यां प्र रथं वर्तयन्ति ॥ ६ ॥ चतुर्दशान्ये मंहि-
मानो अस्य तं धीरा वाचा प्र रणयन्ति सप्त । आप्रानं तीर्थं क इह
प्र वोचद्येन पथा प्रपियन्ते सुतस्य ॥ ७ ॥ सहस्रधा पैचदश-
न्युक्था यावद्वावापृथिवी तावदित्तत् । सहस्रधा मंहिमानः

अ० ८. अ० ६. व० १७.] ॥ ३७६ ॥ [म० १०. अ० १०. सू० ११४.

पत्यत ॥ ७ ॥ विश्वे देवासः अर्धं वृष्ण्यानि ते अर्धं यन् सोमं वत्या
वचस्यया रक्षं वृषं अहिं इंद्रस्य हर्मना अग्निः न जभिः तृषु अन्नं
आवयत् ॥ ८ ॥ भूरिं दक्षेभिः वचनेभिः ऋक्भिः सख्येभिः स-
ख्यानिं प्र वोचत इंद्रः धुनिं च चुमुनिं च दंभयन् अहाऽमनस्या
शृणुते दभीतये ॥ ९ ॥ त्वं पुरुषि आभर सुऽअग्या येभिः मंसि नि-
ऽवचनानि शंसन् सुऽगेभिः विश्वा दुऽइता तरेम विदो सु नः
उर्विया गाधं अद्य ॥ १० ॥ १५ ॥

॥ ११४ ॥ घृमी संऽञ्जता चिऽवृत्तं वि आपतुः तयोः जुष्टिं मा-
तरिष्वा जगाम दिवः प्रयः दिधिषाणाः अवेपन् विदुः देवाः स-
हऽसामानं अर्कं ॥ १ ॥ तिस्रः देष्टार्य निऽच्छतीः उष आसते दीर्घ-
ऽश्रुतः वि हि जानन्ति वह्नयः तासां नि चिक्षुः कवयः निऽदानं
परेषु याः गुह्येषु प्रतेषु ॥ २ ॥ चतुऽकपदा युवतिः सुऽपेशाः घृत-
ऽप्रतीका वयुनानि वस्ते तस्यां सुऽपर्णा वृषणा नि सेदतुः यत्र
देवाः दुधिरे भागऽधेयं ॥ ३ ॥ एकः सुऽपर्णः सः समुद्रं आ विवेश
सः इदं विश्वं भुवनं वि चष्टे तं पाकेन मनसा अपश्यं अंतितः तं
मातारेऽब्धिः सः ऊं रेऽब्धि मातरं ॥ ४ ॥ सुऽपर्णे विप्राः कवयः व-
चःऽभिः एकं संतं बहुधा कल्पयन्ति छंदांसि च दधतः अध्वरेषु य-
हान् सोमस्य मिमते द्वादश ॥ ५ ॥ १६ ॥ षट्ऽविंशान् च चतुरः क-
ल्पयंतः छंदांसि च दधतः आऽद्वादशं यज्ञं विऽमार्य कवयः मनी-
षा ऋक्ऽसामाभ्यां प्र रथं वर्तयन्ति ॥ ६ ॥ चतुऽदश अन्ये महि-
मानः अस्य तं धीराः वाचा प्र नयन्ति सप्त आप्रानं तीर्थं कः इह प्र
वोचत् येन पथा प्रऽपि वन्ते सुतस्य ॥ ७ ॥ सहस्रधा पंचऽदशानि
उक्त्वा यावत् द्यावापृथिवी तावत् इत तत् सहस्रधा महिमानः

सहस्रं यावद्ब्रह्म विष्टितं तावन्ती वाक् ॥ ८ ॥ कच्छंदसां योगमा
वेद् धीरः को धिषण्यां प्रति वाचं पपाद । कमृत्विजामष्टमं शू-
रमाहुर्हरी इंद्रेस्य नि चिंकाय कः स्विन् ॥ ९ ॥ भूम्या अंतं पर्येकं
चरन्ति रथस्य धूपे युक्तासौ अस्थुः । अमस्य दायं वि भजन्त्यभ्यो
यदा यमो भवति हर्म्यं हितः ॥ १० ॥ १७ ॥

॥ ११५ ॥ १-९ उपलुप्तो वृष्टिहयः ॥ अग्निः ॥ १-७ जगती । ८ शिष्टम् । ९ शक्ररी ॥

॥ ११५ ॥ चिच इच्छिशोस्तरुणस्य वृक्षथो न यो मातराव-
येति धातवे । अनुधा यदि जीर्जनदधा च नु ववक्षं सद्यो महि
दूत्यं चरन् ॥ १ ॥ अग्निर्हं नाम धायि दक्षपस्तमः सं यो वना यु-
वते भस्मना दत्ता । अभिप्रसुरा जुह्वा स्वध्वर इतो न प्रोथमानो
यवसे वृषा ॥ २ ॥ तं वो विं न दुषदं देवमंधस इदं प्रोथंतं प्रवपंत-
मण्वं । आसा वहिं न गोचिषा विरप्णिनं महिप्रतं न सरजंत-
मध्वनः ॥ ३ ॥ वि यस्य ते जयसानस्याजर धक्षोर्न वाताः परि
संत्यच्युताः । आरणासो युयुधयो न संत्वनं चितं न गंतं प्र शिषंतं
दृष्टये ॥ ४ ॥ स ददमिः कर्णतमः कर्णसखायः परस्यांतरस्य त-
रुपः । अग्निः पातु गृणती अग्निः सूरिन्मिदं दातु तेषामयो नः
॥ ५ ॥ १६ ॥ वाजिर्जितमाय सख्यसे सुपिच्य तृपु च्यवानो अनु जात-
वेदसे । अनुद्रे चिद्यो धृपता वरं सते महितं माय धन्वनेदविष्यते
॥ ६ ॥ एवापिमर्तः सह सूरिभिर्वसुं एवे सहसः सूनरो नृभिः ।
मित्रासो न ये सुधिंता च्छताययो छावो न द्युक्षरभि संति
मानुपान् ॥ ७ ॥ ऊर्जो नपात्सहसावचिति त्वोपस्तुतस्य वंदते
वृषा वाक् । त्वां स्तोपाम त्वया सुवीरा द्राघीय आयुः प्र-
तरं दधानाः ॥ ८ ॥ इति त्वाग्ने वृष्टिहयस्य पुत्रा उपस्तुतास्

अ० ८. अ० ६. व० १९.] ॥ ३७७ ॥ [म० १०. अ० १०. सू० ११५.

सहस्रं यावत् ब्रह्म विऽस्थितं तावन्ती वाक् ॥ ८ ॥ कः छंदसां योगं
 आ वेद धीरः कः धिष्यतां प्रति याचं पपाद् कं वृत्तिजो अष्टमं
 शूरं आहुः हरो इंद्रस्य निचिकाय कः स्विता ॥ ९ ॥ भूम्याः अंतं परि
 एकं चरन्ति रथस्य धूऽसु युक्तासः अस्थुः अमस्य दायं विभजन्ति
 एभ्यः यदा यमः भवति हर्म्यं हितः ॥ १० ॥ ११ ॥

॥ ११५ ॥ चिचः इत् शिशोः तरुणस्य वक्षथः न यः मातरौ अ-
 पिऽएति धातवे अनुधाः यदि जीर्जनत् अर्धं च नु ववक्षं सद्यः
 महिं दूत्यं चरेन् ॥ १ ॥ अग्निः ह नाम धायिदन् अपऽतमः सं यः
 वनां युवते भस्मना दत्ता अभिऽप्रसुरां जुह्वां सुऽअध्वरः इतः न
 प्रीथमानः यवसे वृषां ॥ २ ॥ तं वः विं न दूऽसदं देवं अंधसः इदं
 प्रीथंतं प्रऽवपंतं अर्णवं आसा वह्निं न शोचिषां विऽरुष्णिनं म-
 हिऽव्रतं न सुरजंतं अध्वनः ॥ ३ ॥ वि यस्य ते अयसानस्य अजर
 धक्षोः न वाताः परिसन्ति अव्युताः आ रखासः सुयुधयः न स-
 त्वनं चितं नृशंतं ॥ शिषंतः इष्टये ॥ ४ ॥ सः इत् अग्निः कर्णऽतमः
 कर्णऽसखा अर्यः परस्य अंतरस्य तरुयः अग्निः पातु गृणतः अ-
 मिः सूरीन् अग्निः ददातु तेपां अवः नः ॥ ५ ॥ १६ ॥ वाजिन्ऽत-
 माय सहस्रे सुऽपिच्य नृपु चवानः अनु जातऽवेदसे अनुद्रे चित्
 यः धृयता वरं सते महिन्ऽतमाय धन्वना इत् अविष्यते ॥ ६ ॥ एव
 अग्निः सीतः सह सूरिऽभिः वसुः स्तवे सहसः सूनरः नृऽभिः मि-
 चासः न ये सुऽधिताः अतऽयवः द्यावः न द्युक्षैः अभि सन्ति मा-
 नृपान् ॥ ७ ॥ ऊर्जः नृपात् सहसाऽवन् इति त्वा उपऽस्तुतस्य वं-
 दते वृषा वाक्त्वां स्तोषाम त्वया सुऽवीराः द्राघीयः आयुः प्रऽतरं
 दधानाः ॥ ८ ॥ इति त्वा अग्ने वृष्टिऽहव्यस्य पुत्राः उपऽस्तुतासः

अ० ८, अ० ६, व० २२.] ॥ ३७८ ॥ [म० १०, अ० १०, सू० ११७.

चपयोऽवोचन् । तांश्च पाहि गृणतश्च सूरिन्वपद्पक्वित्यूर्ध्वा-
सो अनघन्मसो नम इत्यूर्ध्वासो अनघन् ॥ ९ ॥ १९ ॥

॥ ११६ ॥ १-२ अग्निपुतः स्योरोऽग्निपुतो वा स्योः ॥ इंद्रः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ ११६ ॥ पिवा सोमं महत ईदियाय पिवा वृचाय हंतंवे श-
विष्ट । पिब राये शयसे हूयमानः पिब मध्यंस्तृपदिंद्रा वृषस्व
॥ १ ॥ अस्य पिब क्षुमतः प्रस्थितस्येन्द्र सोमस्य वरमा सुतस्य ।
स्वस्तिदा मनसा मादयस्वार्वाचीनो रेवते सौभगाय ॥ २ ॥ म-
महुत्वा दिव्यः सोमं इंद्र ममहु यः सूयते पार्थिवेषु । ममहु येन
वरिबद्धकथं ममहु येन निरिणासि शत्रून् ॥ ३ ॥ आ धिबर्हो अ-
मिनो यात्विद्रो वृषा हरिभ्यां परिपिक्तमंधः । गव्या सुतस्य
प्रभृतस्य मध्यः सुवा खेदामरुशहा वृषस्व ॥ ४ ॥ नि तिग्मानि
भ्राशयभ्राश्यान्यव स्थिरा तनुहि यातुजूनां । उयाय ते सहो
बलं ददामि प्रतीत्या शत्रून्विगदेषु वृष्ट ॥ ५ ॥ २० ॥ व्ययं इंद्र
तनुहि अवांस्योजः स्थिरेव धन्वन्नोऽभिमातीः । अस्मद्यंग्वा-
वृधानः सहोभिरनिभृष्टस्त्वं वावृधस्व ॥ ६ ॥ इदं हविर्मघव-
न्तुभ्यं रातं प्रति सम्राळहणानो गृभाय । तुभ्यं सुतो मघवन्तुभ्यं
पक्वोऽंघ्रीद्र पिब च प्रस्थितस्य ॥ ७ ॥ अंघ्रीदिद्र प्रस्थितेमा ह-
वींषि चनो दधिषु यचतोत सोमं । प्रयस्वतः प्रति हर्यामसि
त्वा सत्याः संतु यजमानस्य कामाः ॥ ८ ॥ प्रेन्द्राग्निभ्यां सुवचस्या-
मियमि सिंधाविव प्रेरयं नावमर्कैः । अयां इव परि चरन्ति देवा
ये अस्मभ्यं धनदा उद्भिदश्च ॥ ९ ॥ २१ ॥

॥ ११७ ॥ १-२ त्रिष्टुः ॥ धनायदानप्रदता ॥ १-२ जगती । ३-२ त्रिष्टुप् ॥

॥ ११७ ॥ न वा उ देवाः शुधमिद्धं ददुरुतार्शितमुप ग-

अ० ८. अ० ६. व० २२.] ॥ ३७८ ॥ [म० १०. अ० १०. सू० ११७.

चपयः अ० च० तान्त्वा पाहि गृणतः च० सूरीन् वपट वपट इति
ऊर्ध्वासः अनु० नमः नमः इति ऊर्ध्वासः अनु० ॥ १९॥

॥ ११६ ॥ पिवं सोमं महते इन्द्रियायं पिवं वृचायं हंतं वे श्विष्ठ
पिवं राये शर्वसे हूयमानः पिवं मध्वः तृपत् इन्द्र आ वृषस्व ॥ १ ॥
अस्य पिवं क्षुऽमत्तः प्रऽस्थितस्य इन्द्रं सोमस्य वरं आसुतस्य स्व-
स्तिऽदाः मनसा मादयस्व अर्वाचीनः रेवते सौभगाय ॥ २ ॥ म-
मर्तुं त्वा दिव्यः सोमः इन्द्र ममर्तुं यः सूयते पार्थिवेषु ममर्तुं येन व-
रिवः चकर्थे ममर्तुं येन निऽरिणासिं शबून् ॥ ३ ॥ आ द्विऽवर्हाः अ-
मिनः यातु इन्द्रः वृषा हरिऽभ्यां परिऽसिक्तं अंधः गविं आसुतस्य
प्रऽभृतस्य मध्वः सुचा खेदां अरुशऽहा आ वृषस्व ॥ ४ ॥ नि ति-
ग्मानि भ्राशयन् भ्राश्यानि अवस्थिरा तनुहि यातुऽजूनां उयायं
ते सहः बलं ददामि प्रतिऽइत्यं शबून् विऽगदेपु वृक्ष ॥ ५ ॥ २० ॥
वि अर्यः इन्द्र तनुहि अर्वांसि ओजः स्थिराऽइव धन्वनः अभि-
ऽमातीः अस्मद्यैक् ववृधानः सहऽभिः अनिऽभृष्टः तन्वं ववृ-
धस्व ॥ ६ ॥ इदं हविः मघऽवन् तुभ्यं रातं प्रति संऽराट् अह्णानः
गृभाय तुभ्यं सुतः मघऽवन् तुभ्यं पक्कः अद्वि इन्द्र पिवं च प्रऽस्थि-
तस्य ॥ ७ ॥ अद्वि इत् इन्द्र प्रऽस्थिता इमा हवींषि चनः दुधिष्ठ प-
चता उत सोमं प्रयस्वतः प्रतिहर्यामसि त्वा सत्याः संतु यजमा-
नस्य कामाः ॥ ८ ॥ प्र इन्द्राग्निऽभ्यां सुऽवचस्यां इयमिं सिंधौऽइव
प्र ईरयं नावं अर्केः अयाऽइव परि चरन्ति देवाः ये अस्मभ्यं धु-
नऽदाः उतऽभिदः च ॥ ९ ॥ २१ ॥

॥ ११७ ॥ न वै ऊं देवाः क्षुधं इत् वधं ददुः उत आशितं उपग-

च्छन्ति मृत्यवंः । उतो रयिः पृणतो नोप दस्यत्युतापृणन्मडितारं
न विदते ॥ १ ॥ य आधाय चकमानाय पित्वोऽर्चवान्सर्चफि-
तायोपजग्मुषे । स्थिरं मनः कृणुते सर्वते पुरोतो चित्स मडितारं
न विदते ॥ २ ॥ स इहो जो यो गृहवे ददात्यर्चकामाय चरते कृ-
शाय । अरमस्मै भवति यामहूता उतापरीषु कृणुते सखायं ॥ ३ ॥
न स सखा यो न ददाति सख्ये सचाभुवे सचमानाय पित्वः ।
अपास्मात्प्रेयान्न तदोको अस्ति पृणंतमन्यमरणं चिदिच्छेत्
॥ ४ ॥ पृणीयादिचाधमानाय तथान्द्राधीयांसमनु पश्येत् पं-
था । ओ हि वर्तते रथ्येव चक्रान्यमन्यमुप तिष्ठंत रायः ॥ ५ ॥ २२ ॥
मोघमन्नं विदते अप्रचेताः सत्यं व्रवीमि वध इत्स तस्य । नार्य-
मणं पुष्यति नो सखायं केवलापो भवति केवलादी ॥ ६ ॥
कूपचिफाल आशितं कृणोति यवधानमप वृक्ते चरिचैः ।
वदन्ध्रह्यवदतो वनीयान्पृणन्नापिरपृणंतमभि यान् ॥ ७ ॥
एकपाद्भयो द्विपदो वि चक्रमे द्विपात्त्रिपादमभ्येति पृथात् ।
चतुष्पादेति द्विपदामभिस्वरे संपश्यन्पंक्तीरुपतिष्ठमानः ॥ ८ ॥
समौ चिदस्तौ न समं विविष्टः संमातरा चिन्न समं दुहाते ।
यमयोश्चिन्न समा वीर्याणि ज्ञाती चित्संतौ न समं पृणीतः
॥ ९ ॥ २३ ॥

॥ ११८ ॥ १-९ उहयय एवहीयव ॥ एवमी रथोहा ॥ यावरी ॥

॥ ११८ ॥ अग्रे हंसि न्यचिणं दीद्यन्मर्त्येष्वा । स्वे ह्यये शु-
चिन्नत ॥ १ ॥ उत्तिष्ठसि स्वाहुतो घृतानि प्रति मोदसे । यत्त्वा
सुचंः समस्थिरन् ॥ २ ॥ स आहुतो वि रोचतेऽग्निरौठे-
न्यो गिरा । सुचा प्रतीकमज्यते ॥ ३ ॥ घृतेनाग्निः समज्यते मधु-

च्छन्ति मृत्यवंः उत्तो रयिः पूणतः न उपदस्यति उत्त अपूणन् म-
 डितारं न विन्दते ॥ १ ॥ यः आघ्राय चकमानाय पितृः अन्नंऽवान्
 सन् रफिताय उपऽजग्मुपे स्थिरं मनः कृणुते सेवते पुरा उत्तो
 चित्सः मडितारं न विन्दते ॥ २ ॥ सः इत् भोजः यः गृहवे ददाति
 अन्नंऽकामाय चरते कृशाय अरं अस्मै भवति यामंऽहूतौ उत्त
 अपरीपु कृणुते सखायं ॥ ३ ॥ न सः सखा यः न ददाति सख्यं स-
 चाऽभुवे सचमानाय पितृः अप अस्मात् प्र इयात् न तत् शोकः
 अस्ति पूणतं अन्यं अरणं चित् इच्छेत् ॥ ४ ॥ पूणीयात् इत् नाध-
 मानाय तथ्यान् द्राघीयांसं अनुपश्येत् पंथां ओ हि वर्तते रथ्या-
 ऽइव चक्रा अन्यंऽअन्यं उप तिष्ठन्तं रायः ॥ ५ ॥ २२ ॥ मोघं अन्नं विं-
 दते अप्रऽचेताः सत्यं व्रवीमि वधः इत् सः तस्य न अयमर्थं पुण्य-
 ति नो सखायं केवलंऽअथः भवति केवलंऽआदी ॥ ६ ॥ कृयन्
 इत् फालः आशितं कृणोति यन् अध्वानं अप वृक्ते चरिचैः वदन्
 ब्रह्मा अवदतः बनीयान् पूणन् आपिः अपूणतं अभि स्यात्
 ॥ ७ ॥ एकंऽपात् भूयः द्विऽपदः वि चक्रमे द्विऽपात् त्रिऽपादं अ-
 भि एति पश्चात् चतुःऽपात् एति द्विऽपदां अभिऽस्वरे संऽपश्यन्
 पंक्तीः उपऽतिष्ठमानः ॥ ८ ॥ समौ चित् हस्तौ न समं विविष्टः सं-
 ऽमातरौ चित् न समं दुहाते यमयोः चित् न समा वीर्याणि ज्ञा-
 ती चित् संतौ न समं पूणीतः ॥ ९ ॥ २३ ॥

॥ ११८ ॥ अमे हंसि नि अचिरं दीद्यत् मर्त्येषु आ स्वे द्यये शु-
 चिऽग्रत् ॥ १ ॥ उत् तिष्ठसि सुऽआहुतः धृतानि प्रति मोदसे यत्
 त्वा सुचंः संऽअस्थिरन् ॥ २ ॥ सः आऽहुतः वि रोचते अग्निः ईळे-
 न्यः गिरा सुचा प्रतीकं अज्यते ॥ ३ ॥ धृतेन अग्निः सं अज्यते मधु-

प्रतीक आहुतः । रोचमानो विभावसुः ॥ ४ ॥ जरमाणः समि-
 ध्यसे देवेभ्यो हव्यवाहन । तं त्वा हवन्त मर्त्याः ॥ ५ ॥ २४ ॥ तं मर्ता
 अमर्त्यं घृतेनाग्निं संपर्यत । अदाभ्यं गृहपतिं ॥ ६ ॥ अदाभ्येन
 शेचिपाग्ने रक्षस्त्वं दंह । गोपा ऋतस्य दीदिहि ॥ ७ ॥ स त्वमग्ने
 प्रतीकेन प्रत्योष यातुधान्यः । उरुक्षयेषु दीद्यात् ॥ ८ ॥ तं त्वा गीर्भि-
 रुक्षया हव्यवाहं समीधिरे । यजिष्ठं मानुषे जने ॥ ९ ॥ २५ ॥

॥ ११९ ॥ १-१३ लघु श्लोकः ॥ सात्मनुतिः ॥ गायत्री ॥

॥ ११९ ॥ इति वा इति मे मनो गामर्ष्यं सनुयामिति । कुवि-
 त्सोमस्यापामिति ॥ १ ॥ प्र वाता इव दीधत् उन्मा पीता अयं-
 सत । कुवित्सोमस्यापामिति ॥ २ ॥ उन्मा पीता अयंसत रथ-
 मश्वा इवाश्वः । कुवित्सोमस्यापामिति ॥ ३ ॥ उप मा मति-
 रस्थित वाग्ना पुचमिव प्रियं । कुवित्सोमस्यापामिति ॥ ४ ॥
 अहं तद्यैव बंधुरं पर्यचामि हृदा मतिं । कुवित्सोमस्यापामिति
 ॥ ५ ॥ नहि मे अक्षिपच्चनाच्छात्सुः पंच कूरयः । कुवित्सो-
 मस्यापामिति ॥ ६ ॥ २६ ॥ नहि मे रोदसी उभे अन्यं पक्षं चन
 प्रति । कुवित्सोमस्यापामिति ॥ ७ ॥ अभि द्यां मंहिना भुवम-
 भीर्मा पृथिवीं मही । कुवित्सोमस्यापामिति ॥ ८ ॥ हंताहं
 पृथिवीमिमां नि दधानीह वेह वा । कुवित्सोमस्यापामिति
 ॥ ९ ॥ ओषमित्पृथिवीमहं जघनानीह वेह वा । कुवित्सोमस्या-
 पामिति ॥ १० ॥ दिवि मे अन्यः पक्षोर्ध्वो अन्यमचीकृपं । कुवि-
 त्सोमस्यापामिति ॥ ११ ॥ अहमस्मि महामहोऽभिनभ्यमुदी-
 पितः । कुवित्सोमस्यापामिति ॥ १२ ॥ गृहो याम्यरकृत्तो देवेभ्यो
 हव्यवाहनः । कुवित्सोमस्यापामिति ॥ १३ ॥ २७ ॥ ६ ॥

अ० ८. अ० ६. व० २७.] ॥ ३८० ॥ [म० १०. अ० १०. सू० ११९.

ऽप्रतीकः आऽहुतः रोचमानः विभाऽवसुः ॥ ४ ॥ जरमाणः सं दु-
ध्यसे देवेभ्यः हव्यऽवाहनं तं त्वा हवन्तं मर्त्याः ॥ ५ ॥ २४ ॥ तं मूर्ताः
अमर्त्यं घृतेन अग्निं सपर्यत अदाभ्यं गृहऽर्पति ॥ ६ ॥ अदाभ्येन
शोचिषा अग्ने रक्षः त्वं दह गोपाः चतुस्य दीदिहि ॥ ७ ॥ सः त्वं अग्ने
प्रतीकेन प्रति ओष यातुऽधान्यः उरुऽक्षयेषु दीघात् ॥ ८ ॥ तं त्वा
गीऽभिः उरुऽक्षयाः हव्यऽवाहं सं ईधिरे यजिष्ठं मानुषे जने
॥ ९ ॥ २५ ॥

॥ ११९ ॥ इति वै इति मे मनः गां अश्वं सनुयां इति कुवित् सो-
मस्य अपां इति ॥ १ ॥ प्र वाताऽऽइव दोधतः उत् मा पीताः अयं-
सत् कुवित् सोमस्य अपां इति ॥ २ ॥ उत् मा पीताः अयंसत् रथं
अश्वऽऽइव आश्वः कुवित् सोमस्य अपां इति ॥ ३ ॥ उप मा म-
तिः अस्थित्वा आ पुचंऽइव म्रियं कुवित् सोमस्य अपां इति
॥ ४ ॥ अहं तष्टाऽइव बंधुरं परि अचामि दृढा मतिं कुवित् सोमस्य
अपां इति ॥ ५ ॥ नहि मे अक्षिऽपत् च न अच्छात्सुः पंच कृष्टयः
कुवित् सोमस्य अपां इति ॥ ६ ॥ २६ ॥ नहि मे रोदसी उभे अन्यं
पक्षं च न प्रति कुवित् सोमस्य अपां इति ॥ ७ ॥ अभि द्यां महिना
भुवं अभि इमां पृथिवीं महीं कुवित् सोमस्य अपां इति ॥ ८ ॥ हंतं
अहं पृथिवीं इमां नि दुधानि इह वा इह वा कुवित् सोमस्य अपां
इति ॥ ९ ॥ ओषं इत् पृथिवीं अहं जंघनानि इह वा इह वा कुवित्
सोमस्य अपां इति ॥ १० ॥ दिवि मे अन्यः पक्षः अथः अन्यं अची-
कृषं कुवित् सोमस्य अपां इति ॥ ११ ॥ अहं अस्मि महाऽमहः अ-
भिऽनभ्यं उत्ऽईषितः कुवित् सोमस्य अपां इति ॥ १२ ॥ गृहः या-
मि अरंऽकृतः देवेभ्यः हव्यऽवाहनः कुवित् सोमस्य अपां इति
॥ १३ ॥ २७ ॥ ६ ॥

॥ १२० ॥ १-२ बृहद्विद्यायाः ॥ इन्द्रः ॥ विष्णुः ॥

॥ १२० ॥ तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञ उग्रस्त्वेपनृम्णः ।
सृष्टो जज्ञानो नि रिणाति शत्रूननु यं विश्वे मदंत्यूमाः ॥ १ ॥
बावृधानः शर्वसा भूयो जाः शत्रुदासाय भियसं दधाति । अयं-
नच्च व्यनच्च सस्त्रि सं ते नवंत प्रभृता मदेषु ॥ २ ॥ त्वे क्रतुमपि
वृजंति विश्वे द्विर्यदेते चिर्भवंत्यूमाः । स्वादोः स्वादीयः स्वादुना
सृजा समदः सु मधु मधुनाभि योधीः ॥ ३ ॥ इति चिद्धि त्वा धना
जयंतं मदमदे अनुमदंति विप्राः । ओजीयो धृष्णो स्थिरमा तं-
नुष्ट मा त्वा दमन्यातुधाना दुरेवाः ॥ ४ ॥ त्वया वयं शाश्वद्गहे रणेपु
प्रपश्यतो युधेन्यानि भूरि । चोदयामि त आयुधा वचोभिः सं ते
शिशामि ब्रह्मणा वयोसि ॥ ५ ॥ १ ॥ स्तुपेय्यं पुरुवर्षसमुर्ध्वमिन-
तममास्यसास्यानां । आ दपंते शर्वसा सप्त दानून्प्र साद्यते प्रति-
मानानि भूरि ॥ ६ ॥ नि तद्दधिपे ऽवर्ं परं च यस्मिन्नाविथावसा
दुरोणे । आ मातरा स्यापयसे जिगन्तू अतं इनोपि कर्वेरा पुरु-
णि ॥ ७ ॥ इमा ब्रह्म बृहद्विदो विवक्तीद्राय शूपमयियः स्वपाः ।
महो गोचस्य द्ययति स्वराजो दुरंश्च विश्वा अवृणोदप स्वाः
॥ ८ ॥ एवा महान्वृहद्विदो अयुर्वावोचत्स्वा तन्व १ मिद्रमेव ।
स्वसारो मातरिभ्वरीररिप्रा हिन्वंति च शर्वसा वर्धयंति च
॥ ९ ॥ २ ॥

॥ १२१ ॥ १-१० हिरण्यगर्भः प्राजापतिः ॥ ८ ॥ विष्णुः ॥

॥ १२१ ॥ हिरण्यगर्भः समंवर्तताये भूतस्य जातः पतिरेक
आसीत् । स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मिं देवाय हविषा
विधेम ॥ १ ॥ य आत्मदा वल्लदा यस्य विश्व उपासते प्र-
शिषं यस्य देवाः । यस्य द्यामामृतं यस्य मृत्युः कस्मिं देवाय ह-

॥ १२० ॥ तत् इत् आसु भुवनेषु ज्येष्ठं यतः जज्ञे उयः त्वेपऽनृ-
 ष्णः सद्यः जज्ञानः नि रिणाति शत्रून् अनु यं विश्वे मर्दति ऊमाः
 ॥ १ ॥ ववृधानः शर्वसा भूरिऽओजाः शत्रुः दासाय भियसं दधाति
 अविऽअनत् च विऽअनत् च सस्त्रि सं ते नवंत प्रऽभृता मर्दयु
 ॥ २ ॥ त्वे ऋतुं अपि वृजंति विश्वे द्विः यत् एते चिः भवति ऊमाः
 स्वादोः स्वादीयः स्वादुना सृज सं अदः सु मधु मधुना अभि यो-
 धीः ॥ ३ ॥ इति चित् हि त्वा धना जयंतं मर्देऽमदे अनुऽमर्दति वि-
 प्राः ओजीयः धृष्णो स्थिरं आ तनुषु मा त्वा दभन् यातुऽधानाः
 दुःऽएवाः ॥ ४ ॥ त्वया वयं शाश्वद्दे रणेपु प्रऽपश्यंतः युधेन्यानि
 भूरि चोदयामि ते आयुधा वचःऽभिः सं ते शिशामि ब्रह्मणा व-
 यांसि ॥ ५ ॥ १ ॥ स्तुपेय्यं पुरुऽवपंसं ऋभ्वं इनऽतमं आप्त्वा आप्त्वा
 आ दपते शर्वसा सप्त दानून् प्रसाद्यते प्रतिऽमानानि भूरि ॥ ६ ॥
 नि तत् दुधिपे अवरं परं च यस्मिन् आविथ अर्वसा दुरोणे आ
 मातरा स्यामयसे जिगलू अतः इनोपि कर्वरा पुरुषि ॥ ७ ॥ इ-
 मा ब्रह्म बृहत्ऽदिवः विवक्ति इंद्राय शूपं अप्रियः स्वःऽसाः महः
 गोचस्य द्याति स्वऽराजः दुरः च विश्वाः अवृणोत् अप स्वाः
 ॥ ८ ॥ एव महान् बृहत्ऽदिवः अथर्वा अवोचत् स्वां तन्व इंद्रं एव
 स्वसारः मातरिर्भ्वरीः अरिप्राः हिंवंति च शर्वसा वर्धयंति च
 ॥ ९ ॥ २ ॥

॥ १२१ ॥ हिरण्यऽगर्भः सं अवर्तते अये भूतस्य जातः पतिः ए-
 कः आसीत् सः दाधार पृथिवीं द्यां उत इमां कस्मिं देवाय हविषा
 विधेम ॥ १ ॥ यः आत्मऽदाः बलऽदाः यस्य विश्वे उपऽआसते प्र-
 ऽशिषं यस्य देवाः यस्य द्याया अमृतं यस्य मृत्युः कस्मिं देवाय ह-

विषा विधेम ॥ २ ॥ यः प्राणतो निमिपतो महित्वैक इद्राजा
जगतो बभूव । य ईशे अस्य द्विपदश्चतुष्पदः कस्मै देवाय हविषा
विधेम ॥ ३ ॥ यस्येमे हिमवतो महित्वा यस्य समुद्रं रसया सहा-
हुः । यस्येमाः प्रदिशो यस्य बाहू कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ ४ ॥
येन द्यौरुष्या पृथिवी च दृढा येन स्वः स्तभितं येन नाकः । यो
अंतरिक्षे रजसो विमानः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ ५ ॥ ३ ॥
यं क्रंदसी अवसा तस्तभाने अभ्यर्क्षेतां मनसा रेजमाने । यचा-
धि सूर उदितो विभाति कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ ६ ॥ आपो
ह यद्बहुतीर्विश्वमायन्मर्धं दधाना जनयतीरग्निं । ततो देवानां
समवर्ततासुरेकः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ ७ ॥ यश्चिदापो
महिता पर्यपश्यद्दक्षं दधाना जनयतीर्यज्ञं । यो देवेषुधि देव
एक आसीत्कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ ८ ॥ मा नो हिंसीज्ज-
निता यः पृथिव्या यो वा दिवं सत्यधर्मा जजान । यश्चापश्चन्द्रा
बृहतीर्जजान कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ ९ ॥ प्रजापते न
त्वेतान्यन्यो विश्वा जातानि परि ता बभूव । यत्कामास्ते जुहु-
मस्तत्रो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणां ॥ १० ॥ ४ ॥

॥ १२२ ॥ १-८ विष्णुहा यागिष्ठः ॥ अग्निः ॥ १. ५ विष्णु । २-४ ६-८ जगती ॥

॥ १२२ ॥ वसुं न चिचर्महसं गृणीषे वामं शेवमतिथिमद्वि-
पेण्यं । स रासते गुरुधो विश्वधायसोऽग्निर्होता गृहपतिः
सुवीर्य ॥ १ ॥ जुषाणो अग्ने प्रति हर्य मे वचो विश्वानि विद्या-
न्वयुनानि सुक्रतो । घृतनिर्णिग्बल्लणे गातुमेरय तव देवा
अंजनमच्चनु घृतं ॥ २ ॥ सप्त धामानि परियन्नमर्त्यो दा-
शेष्टाशुषे सुकृते मामहस्व । सुवीरेण रयिणाग्ने स्वाभुवा

विषा विधेम ॥२॥ यः प्राणतः निऽमिपतः म॒हिऽत्वा एकः इत्
राजा जगत्तः ब॒भूव॑ यः ई॒शे अस्य॑ द्विऽपदः चतुः॑ऽपदः कस्मि॑ देवाय
हविषा विधेम ॥३॥ यस्य॑ इमे हिमऽव॑तः म॒हिऽत्वा यस्य॑ समुद्रं र-
सया सह आहुः यस्य॑ इमाः प्रऽदिशः यस्य॑ वाहू कस्मि॑ देवाय ह-
विषा विधेम ॥४॥ येन॑ द्यौः उ॒या पृथि॒वी च ह॒व्या येन॑ स्वः० स्त-
भितं येन॑ नाकः यः अ॒न्तरि॑क्षे रजसः वि॒ऽमानः कस्मि॑ देवाय हवि-
षा विधेम ॥५॥३॥ यं क्र॑दसी॑ अ॒वसा॑त् स्त॒भाने॑ अ॒भि ऐ॒क्षेतां म-
नसा॑ रज॒माने॑ यषं॑ अधि॒ सूरः॑ उ॒त्तऽई॒तः वि॒ऽभाति॑ कस्मि॑ देवाय
हविषा विधेम ॥६॥ आपः॑ ह॒ यत् बृ॒हतीः॑ वि॒ष्य आ॒यन् गर्भं॑ दधा-
नाः ज॒नय॑न्तीः अ॒ग्निं ततः॑ दे॒वानां॑ सं अ॒वर्त॑त् अ॒सुः एकः॑ कस्मि॑ दे-
वाय॑ हविषा विधेम ॥७॥ यः चि॒त् आपः॑ म॒हिना॑ परि॒ऽअप॑श्यत्
द॒ष्टं दधा॑नाः ज॒नय॑न्तीः य॒ज्ञं यः॑ दे॒वेषु॑ अधि॒ देवः॑ एकः॑ आसी॑त् क-
स्मि॑ देवाय॑ हविषा विधेम ॥८॥ मा नः॑ हिंसी॒त् ज॒निता॑ यः पृथि॒-
व्याः यः वा दि॒वं स॒त्यऽध॑र्मा ज॒जान॑ यः च॒ अपः॑ च॒न्द्राः बृ॒हतीः॑ ज॒-
जान॑ कस्मि॑ देवाय॑ हविषा विधेम ॥९॥ प्रजा॑पते॒ न त्वदे॒तान्य॒न्यो
वि॒श्वो जा॒तानि॑ परि॒ता ब॒भूव॑ यत्का॒मास्ते॑ जुहु॒मस्त॒नो अस्तु॑ व॒यं
स्याम॑ पत॒यो रयी॑णां ॥१०॥४॥

॥१२२॥ वसु॑न् न चि॒चऽम॑हसं गृणी॒षे वामं॑ शे॒वं अति॑थिं अ॒द्वि-
पे॒ण्यं सः रा॒स॒ते शु॒रुधः॑ वि॒श्वऽधा॑यसः अ॒ग्निः होता॑ गृहऽप॑तिः
सु॒ऽवीर्यं॑ ॥१॥ जुषा॑णः अ॒ग्ने प्र॑ति॒ ह॒र्य मे॑ वचः॒ वि॒श्वानि॑ वि॒द्वान्
व॒युनानि॑ सु॒ऽक्रतो॑ घृ॒तऽनि॑र्नि॒क् ब्र॑ह्मणे गा॒तुं आ ई॒र्य त॑व दे॒-
वाः अ॒ज॒न॒यन् अ॒नु य॑तं ॥२॥ स॒प्र धा॑मानि परि॒ऽयन् अ॒मर्त्यः॑ दा-
श॑त् दा॒शुपे॑ सु॒ऽकृते॑ म॒मह॑स्व सु॒ऽवीरे॑ण र॒यिणा॑ अ॒ग्ने सु॒ऽआ॒भुवां

यस्तु आनन्दं समिधा तं जुषस्व ॥३॥ यज्ञस्य कृतं प्रथमं पुरोहितं
हविर्मात ईळते सप्त वाजिनैः । श्रुत्वा तं मग्निं घृतपृष्ठमुक्षणं पूरणं
देवं पूणते सुवीर्यं ॥४॥ त्वं दूतः प्रथमो वरेण्यः स हूयमानो अ-
मृताय मत्स्व । त्वां मर्जयन्मरुतो दाशुषो गृहे त्वां स्तोमेभिर्भृगवो
वि रुरुचुः ॥५॥५॥ इयं दुहन्तु दुग्धा विश्वधायसं यज्ञप्रिये यजमा-
नाय सुक्रतो । अग्ने घृतक्षुस्तिर्चतानि दीद्यद्यतिर्यज्ञं परियन्तु-
क्रतूयसे ॥६॥ त्वामिदस्या उपसो बृष्टिषु दूतं कृण्वाना अयजन्त
मानुषाः । त्वां देवा मह्याय्याय वावधुराज्यमग्ने निमृजन्तो अ-
ध्वरे ॥७॥ नि त्वा वसिष्ठा अहन्त वाजिनैः गृणन्तो अग्ने विदधेपु
वेधसः । रायस्वीपं यजमानेषु धारय यूयं पोत स्वस्तिभिः सदा
नः ॥८॥६॥

॥ १२३ ॥ १-८ वेनः ॥ वेनः ॥ विष्टप ॥

॥ १२३ ॥ अयं वेनस्योदयत्पृथ्निर्गर्भा ज्योतिर्जरायू रजसो
विमाने । इममृषां संगमे सूर्यस्य शिशुं न विप्रा मतिभी
रिहन्ति ॥१॥ समुद्रादूर्मिमुदियति वेनो नभोजाः पृष्ठं हयैतस्य
दधि । चतस्रस्य सानावधि विष्टपि भ्रातृ समानं योनिर्मभ्य-
नूपत प्राः ॥२॥ समानं पूर्वीरिभि वावगानास्तिष्ठन्वत्सस्य
मातरः सनीळाः । चतस्रस्य सानावधि चक्रमणा रिहन्ति म-
ध्वो अमृतस्य वाणीः ॥३॥ जानन्तो रूपमकृपन्त विप्रा मृगस्य
घोषं महिषस्य हि गमन् । चतरेन यन्तो अधि सिंधुमस्युर्वि-
दग्धवो अमृतानि नाम ॥४॥ अप्सरा जारमुपसिप्सियाणा
योषा विभर्ति परमे व्योमन् । चरन्मियस्य योनिषु प्रियः
सन्सीदत्पक्षे हिरण्यये स वेनः ॥५॥७॥ नार्के सुपर्णेमुप-
यत्पतन्तं हृदा वेनतो अभ्यर्चयत त्वा । हिरण्यपक्षं वह-

अ० ८. अ० ७. व० ८.] ॥ ३८३ ॥ [म० १०. अ० १०. सू० १२३.

यः ते आनन्दं संऽदधातं जुषस्व ॥ ३ ॥ यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरऽहितं
हविर्मातः ईकृते सप्त वाजिनं गृणतं अग्निं घृतं ऽपृष्टं उक्षयं पृ-
णतं देवं पृणते सुऽवीर्यं ॥ ४ ॥ त्वं दूतः प्रथमः वरेण्यः सः हूयमानः
अमृताय मास्व त्वां मर्जयन् मरुतः दाणुयः गृहे त्वां स्तोमैभिः भृ-
गवः विरुरुचुः ॥ ५ ॥ ५ ॥ इयं दुहन् सुऽदुर्यां विश्वऽधाय स यज्ञऽग्निर्यै
यजमानाय सुऽकृतो० अग्ने घृतं ऽसुः बिः श्रुतानि दीर्घात् वर्तिः
यज्ञं परिऽयन् सुकृतुऽयसे ॥ ६ ॥ त्वां इत् अस्याः उपसः विऽउष्टियु
दूतं कृण्वानाः अयजन्त मानुषाः त्वां देवाः महयाय्याय बबधुः
आज्यं अग्ने निऽमृजन्तः अध्वरे ॥ ७ ॥ नि त्वा वसिष्ठाः अहन्त वा-
जिनं गृणतः अग्ने विदधेषु वेधसः रायः पौर्यं यजमानेषु धारय
यूयं पात स्वस्तिऽभिः सदा नः ॥ ८ ॥ ६ ॥

॥ १२३ ॥ अयं वेनः चोदयत् पृथ्विऽगर्भाः ज्योतिःऽजरायुः र-
जसः विऽमाने इमं अपां संऽगमे सूर्यस्य शिणुं न विप्राः मृति-
ऽभिः रिहन्ति ॥ १ ॥ समुद्रात् ऊर्मि उत इयति वेनः नभःऽजाः पृष्टं
हुर्यतस्य दर्शिं श्रुतस्य सानौ अधि विष्टपि भ्राट् समानं योनिं
अभि अनूपत प्राः ॥ २ ॥ समान पूर्वीः अभि वावृणानाः तिष्ठन्
यत्सस्य मातरः सऽनीळाः श्रुतस्य सानौ अधि चक्रमाणाः रि-
हति मध्वः अमृतस्य वाणीः ॥ ३ ॥ जानन्तः रूपं अकुपन्त विप्राः
मृगस्य घोषं महिषस्य हि गमन् श्रुतेन यन्तः अधि सिंधुं अस्थुः
विदत् गन्धर्वः अमृतानि नाम ॥ ४ ॥ अप्सराः जारं उपऽसिप्सि-
याणा योपां विभर्ति परमे विऽओमन् चरन् प्रियस्य योनिषु
प्रियः सन् सीदत् पक्षे हिरण्यये सः वेनः ॥ ५ ॥ ७ ॥ नाके सुऽपर्णे
उप यत् पतन्तं हृदा वेनन्तः अभि अचक्षत त्वा हिरण्यऽपक्षं बह-

एस्य दूतं यमस्य योनौ शकुनं भुरग्युं ॥६॥ ऊर्ध्वो गंधर्वो अधि-
नाके अस्यात्प्रत्यङ्मिचित्रा बिभ्रदस्यायुधानि । वसानो अर्त्तं
सुरभिं हृशे कं स्वर्णं नाम जनत प्रियाणि ॥७॥ द्रुप्तः समुद्र-
मभि यज्जिगाति पश्यन्गृध्रस्य चक्षसा विधर्मन् । भानुः शु-
क्रेण शोचिषा चकानस्तृतीयं चक्रे रजंसि प्रियाणि ॥८॥८॥

॥ १२४ ॥ १. ५-९ अग्निबहुणसोवानां निहवः । २-४ अग्निः ॥ १-४ अग्निः ।
५-६ यषानिषात् । ७ इन्द्रः ॥ १-६. ६-९ विष्टुः । ७ जगती ॥

॥ १२४ ॥ इमं नो अग्र उप यज्ञमेहि पंचयामं त्रिवृतं स-
प्रतंतु । असौ हव्यवाकृत नः पुरोगा ज्योगेव दीर्घं तम
आशयिष्ठाः ॥१॥ अदेवादेवः प्रचता गुहा यन्प्रपश्यमानो
अमृतत्वमेमि । शिवं यत्संतमश्विनो जहामि स्वात्सख्या-
दरणीं नाभिमेमि ॥२॥ पश्यन्नन्यस्या अतिथिं वयाया
च्युतस्य धाम वि मिमे पुरुषि । शंसामि पित्रे असुराय
शेवमयज्ञियाद्यज्ञियं भागमेमि ॥३॥ बह्वीः समा अकरमंत-
रस्मिन्निद्रं वृणानः पितरं जहामि । अग्निः सोमो वरुणस्ते
अवन्ते पर्यावद्व्राष्ट्रं तदवाम्यायन् ॥४॥ निर्माया उ ते असु-
रा अभूवन्त्वं च मा वरुण कामयासे । च्युतेन राजन्ननृतं
विविचन्मम राष्ट्रस्याधिपत्यमेहि ॥५॥९॥ इदं स्वरिद-
मिदास वाममयं प्रकाश उर्वैतरेक्षं । हनाव वृषं निरेहि
सोम हविष्ठा संतं हविषा यजाम ॥६॥ कविः कवित्वा दिवि
रूपमासज्दर्भभूतो वरुणो निरपः सृजत् । ऐमं कृण्वाना
जनयो न सिंधवस्ता अस्य वरुणं शुचयो भरिभ्रति ॥७॥ ता
अस्य ज्येष्ठमिन्द्रियं संचन्ते ता ईमा ऐति स्वधया मर्दतीः । ता ई-
विशो न राजानं वृणाना वीभत्सुवो अर्प वृचादतिष्ठन् ॥८॥

अ० ८. अ० ७. व० १०.] ॥ ३८४ ॥ [म० १०. अ० १०. सू० १०४.

णस्य दूतं यमस्य योनौ शकुनं भुरण्युं ॥६॥ ऊर्ध्वः गंधर्वः अधि
नाकैश्चस्यात् प्रत्यङ् चिचा विभ्रत् अस्य आयुधानि वसानः अ-
त्कं सुरभिं हृशे कं स्वः न नामं जनुत प्रियाणि ॥७॥ द्रुप्तः समुद्रं
अभि यत् जिगाति पश्यन् गृध्रस्य चक्षसा विधर्मन् भानुः शु-
क्रेण शोचिषा चकानः तृतीयं चक्रे रजसि प्रियाणि ॥८॥८॥

॥१२४॥ इमं नः अमे उप यज्ञं आ इहि पंचऽयामं चिऽवृत्तं स्-
प्रऽतैतुं असं हव्यऽचाद् उत नः पुरऽगाः ज्योक् एव दीर्घं तमः
आ अशयिष्ठाः ॥१॥ अदेवात् देवः प्रऽचता गुहा यन् प्रऽपश्य-
मानः अमृतऽत्वं एमि शिवं यत् संतं अशिवः जहामि स्वात् स-
ख्यात् अरणी नाभिं एमि ॥२॥ पश्यन् अन्यस्याः अतिथिं वया-
याः कृतस्य धाम वि मिमे पुरुषि शंसामि पिचे असुराय शैवे
अयज्ञियात् यज्ञियं भागं एमि ॥३॥ बह्वीः समाः अकरे अंतः अ-
स्मिन् इद्रं वृणानः पितरं जहामि अग्निः सोमः वरुणः ते च्यवन्ते
परिऽआवर्त्तं राष्ट्रं तत् अवा मि आऽयन् ॥४॥ निऽमायाः ऊं त्वे
असुराः अभूवन् त्वं च मा वरुण कामयासे चृतेन राजन् अनृतं
विऽविंचन् मम राष्ट्रस्य अधिऽपत्यं आ इहि ॥५॥९॥ इदं स्वः इदं
इत् आस वामं अयं प्रऽकाशः उरु अंतरिक्षं हनाव वृचं निऽएहि
सोम हविः त्वा संतं हविषा यजाम ॥६॥ कविः कविऽत्वा दिवि
रूपं आ असृजत् अप्रऽभूती वरुणः निः अपः सृजत् क्षेमं कृष्ण-
नाः जर्नयः न सिधवः ताः अस्य वरुणं शुचयः भरिभ्रति ॥७॥ ताः
अस्य ज्येष्ठं इंद्रियं सचन्ते ताः ई आ क्षेति स्वधया मदंतीः ताः ई
विशः न राजानं वृणानाः वीभत्सुवः अप वृचात् अतिष्ठन् ॥८॥

अ० ८, अ० ७, व० १३.] ॥ ३८५ ॥ [म० १०, अ० १०, सू० १२६.

व्रीभत्सूनां सयुजं हंसमाहुरपां दिव्यानां सुख्ये चरंतं । अनुष्टुभ-
मनु चर्चुर्यमाणमिंद्रं नि चिक्वुः कवयो मनीषा ॥ ९ ॥ १० ॥

॥ १२५ ॥ १-६ यागांमृषी ॥ यागांमृषी ॥ १-३-६ चिपुष ॥ २ जगती ॥

॥ १२५ ॥ अहं रुद्रेभिर्वसुभिश्चराम्यहमादित्यैरुत विश्वेदेवैः ।
अहं मिचावरुणोभा विभर्म्यहमिंद्राग्नी अहमश्विनोभा ॥ १ ॥
अहं सोममाहनसं विभर्म्यहं त्वष्टारमुत पूषणं भगं । अहं दधामि
द्रविणं हविष्मते सुप्राव्ये यजमानाय सुन्वते ॥ २ ॥ अहं राष्ट्रीं सं-
गमनी वसूनां चिकितुषीं प्रथमा यज्ञियांनां । तां मा देवा व्यदधुः
पुरुचाभूरिस्थाचां भूर्योचेशयंती ॥ ३ ॥ मया सो अन्नमस्ति यो वि-
पश्यति यः प्राणिति य ईशृणोत्युक्तं । अमंतयो मां त उप स्त्रियं-
ति श्रुधि श्रुत श्रद्धिवं ते वदामि ॥ ४ ॥ अहमेव स्वयमिदं वदामि
जुष्टं देवेभिरुत मानुषेभिः । यं कामये तंतमुयं कृणीमि तं ब्रह्माणं
तमृषिं तं सुमेधां ॥ ५ ॥ ११ ॥ अहं रुद्राय धनुरा तं नोमि ब्रह्मद्विषे
शरवे हंत वा उ । अहं जनाय समदं कृणोम्यहं द्यावा पृथिवी आ
विवेश ॥ ६ ॥ अहं सुविपित्ररमस्य मूर्धन्मम योनिरुप्स्वं पितः सं-
मुद्रे । ततो वि तिष्ठे भुवनानु विश्वोतामूं द्यां वप्सं णोप स्पृशामि
॥ ७ ॥ अहमेव वार्त इव प्र वाम्यारभमाणा भुवनानि विश्वा ।
परो दिवा पर एना पृथिव्यैतावंती महिना सं वभूव ॥ ८ ॥ १२ ॥

॥ १२६ ॥ १-६ कुल्ललषहिष् जेतृपिरंदोमुवा यागदेव्यः ॥ विष्टे देवाः ॥ १-७ उपरि-
ष्टादहती । ६ चिपुष ॥

॥ १२६ ॥ न तमंहो न दुरितं देवांसो अष्ट मर्त्यं । सृजोपंसो य-
मयमा मिची नयति वरुणो अति द्विषः ॥ १ ॥ तद्धि वयं वृणीमहे
वरुण मिचार्यमन् । येना निरंहसो यूयं पाथ नेथा च मर्त्यम-

अ० ८. अ० ७. व० १३.] ॥ ३८५ ॥ [म० १०. अ० १०. सू० १२६.

वीभत्सूनां सऽयुजं हंसं आहुः अपां दिव्यानां सुखे चरंतं अनु-
ऽस्तुभं अनु च चूर्यमाणं इंद्रं नि चिक्षुः कवयः मनीषा ॥ ९॥ १० ॥

॥ १२५ ॥ अहं रुद्रेभिः वसुंऽभिः चरामि अहं आदित्यैः उत
विश्वेदेवैः अहं मिचावरुणा उभा विभर्मि अहं इंद्राग्नी अहं
अश्विना उभा ॥ १ ॥ अहं सोमं आहनसं विभर्मि अहं त्वष्टारं उत
पूषणं भगं अहं दधामि द्रविणं हविष्मते सुप्रऽअर्थे यजमानाय
सुन्यते ॥ २ ॥ अहं राष्ट्रीं संऽगमनी वसूनां चिकितुषीं प्रथमा यज्ञि-
यानां तां मा देवाः वि अद्भुः पुरुऽचा भूरिऽस्थाचां भूरि आऽवे-
शयंती ॥ ३ ॥ मया सः अन्नं अत्ति यः विऽपश्यंति यः प्राणिति यः
ईश्रुणीति उक्तं अमंतवः मां ते उषं क्षियंति श्रुधि श्रुत श्रद्धिऽवं
ते वदामि ॥ ४ ॥ अहं एव स्वयं इदं वदामि जुष्टं देवेभिः उत मानु-
षेभिः यं कामयेतंऽतं उषं कृणोमि तं ब्रह्माणं तं ऋषिं तं सुऽमेधां
॥ ५ ॥ ११ ॥ अहं रुद्राय धनुः आतनोमि ब्रह्मऽद्विषं शरं वे हंत वै जं
अहं जनाय सऽमदं कृणोमि अहं द्यावापृथिवी आ विवेश ॥ ६ ॥
अहं सुवे पितरं अस्य मूर्धन् मम योनिः अपऽसु अंतः समुद्रे
ततः वि तिष्ठे भुवना अनु विश्वा उत अमूं द्यां वर्ष्मणा उषं स्पृ-
शामि ॥ ७ ॥ अहं एव वातःऽइव प्र वामि आऽरभमाणा भुव-
नानि विश्वा परः दिवा परः एना पृथिव्या एतावती महिता सं
वभूव ॥ ८ ॥ १२ ॥

॥ १२६ ॥ न तं अंहः न दुःऽइतं देवासः अप्र मर्त्यं सऽजोपसः यं
अर्यमा मित्रः नयंति वरुणः अति द्विषः ॥ १ ॥ तत् हि वयं वृणीमहे
वरुण मिधं अर्यमन् येन निः अंहसः यूयं पाथ नेथ च मर्त्यं अ-

अ० ८. अ० ७. व० १५.] ॥ ३८६ ॥ [म० १०. अ० १०. सू० १२८.]

ति द्विपः ॥ २ ॥ ते नूनं नोऽयमूतये वरुणो मित्रो अर्यमा । नयि-
ष्टा उ नो नेयणि पर्षिष्टा उ नः पर्षयति द्विपः ॥ ३ ॥ यूयं विश्वं
परि पाथ वरुणो मित्रो अर्यमा । युष्माकं शर्मणि प्रिये स्याम
सुप्रणीतयोऽति द्विपः ॥ ४ ॥ आदित्यासो अति सिधो वरुणो
मित्रो अर्यमा । उयं मरुद्भी रुद्रं हुवेमेन्द्रमग्निं स्वस्तयेऽति द्विपः
॥ ५ ॥ नेतार ऊ पु रंस्तिरो वरुणो मित्रो अर्यमा । अति विश्वानि
दुरिता राजानश्चर्षणीनामति द्विपः ॥ ६ ॥ धुनमस्मभ्यमूतये
वरुणो मित्रो अर्यमा । शर्मं यच्छंतु सुप्रथं आदित्यासो यदीमहे
अति द्विपः ॥ ७ ॥ यथा ह त्वदंसवो गौर्यं चित्प्रदि पिताममुच-
ता यजवाः । एवो घृषस्मन्मुचता ब्यहः प्र तार्यये प्रतरं न आयुः
॥ ८ ॥ १३ ॥

॥ १२७ ॥ १-८ कुशिकः सोमरो रात्रिवो भारद्वाजी ॥ रात्रिस्तयः ॥ गायत्री ॥

॥ १२७ ॥ रात्री व्यंख्यदायती पुरुषा देव्य षष्ठभिः । बिभ्वा अ-
धि श्रियोऽधित ॥ १ ॥ ओर्वेप्रा अमर्त्या निवतो देव्य षष्ठतः ।
ज्योतिषा बाधते तमः ॥ २ ॥ निरु स्वसारमस्कृतोपसं देव्यायती ।
अपेटु हासते तमः ॥ ३ ॥ सा नो अद्य यस्या वयं नि ते यामन्न-
विष्महि । वृक्षे न वसति वयः ॥ ४ ॥ नि यामासो अविहत्त नि
पदंतो नि पक्षिणः । नि श्येनासंश्चिदर्थिनः ॥ ५ ॥ यावया वृ-
क्षं वृक्षं ययय स्तेनमूर्त्ये । अथा नः सुतरा भव ॥ ६ ॥ उप मा पे-
पिशत्तमः कृष्णं व्यक्तमस्थित । उप ज्ञाणेव यातय ॥ ७ ॥ उप ते गा
इवाकरं वृणीष्य दुहितदिवः । रात्रि स्तोमं न जिग्युषे ॥ ८ ॥ १४ ॥

॥ १२८ ॥ १-२ विह्वः ॥ विष्टे देवाः ॥ १-८ त्रिष्टुप् । २ भगती ॥

॥ १२८ ॥ ममाग्निं वचो विह्वेष्टस्तु वयं त्वंधानास्तु

अ०८. अ०७. व०१५.] ॥ ३८६ ॥ [म०१०. अ०१०. सू०१२८.

ति द्विपः ॥२॥ ते नूनं नः अयं ऊतये वरुणः मित्रः अयं मानयि-
 ष्ठाः ऊं नः नेयणि पयिष्ठाः ऊं नः पर्यणि अति द्विपः ॥३॥ यूयं
 विश्वं परि पाथ वरुणः मित्रः अयं मा युष्माकं शर्मणि प्रिये
 स्याम सुऽप्रनीतयः अति द्विपः ॥४॥ आदित्यासः अति द्विपः
 वरुणः मित्रः अयं मा उयं मरुत्ऽभिः रुद्रं हुवेम इन्द्रं अग्निं स्व-
 स्तये अति द्विपः ॥५॥ नेतारः ऊं सु नः तिरः वरुणः मित्रः अयं-
 मा अति विश्वानि दुःऽइता राजानः चर्यणीनां अति द्विपः ॥६॥
 शुनं अस्मभ्यं ऊतये वरुणः मित्रः अयं मा शर्म यच्छंतु सुऽप्रथः
 आदित्यासः यत् ईमहे अति द्विपः ॥७॥ यथा हु त्वत् वसुवः गौर्यं
 चित् पदि सितां अमुं चत यजुषाः एवो सु अस्मात् मुंचत वि अं-
 हः प्र तारि अग्ने प्रऽतरं नः आयुः ॥८॥ १३॥

॥१२७॥ रात्रीं वि अख्यत् आऽयती पुरुऽचा देवी अद्याऽभिः
 विश्वाः अधि श्रियः अधित ॥१॥ आ उरु अमाः अमर्त्या निऽवतः
 देवी उतऽवतः ज्योतिषा बाधते तमः ॥२॥ निः ऊं स्वसारं अकृत
 उपसं देवी आऽयती अर्प इत् ऊं हासते तमः ॥३॥ सानः अद्य य-
 स्याः वयं नि ते यामन् अविष्महि वृष्टे न वसति वयः ॥४॥ नि
 यामासः अविष्मत् नि पत्ऽवतः नि पक्षिणः नि श्येनासः चित्
 अर्थिनः ॥५॥ यवयं वृष्यं वृकं यवयं स्तेनं ऊम्ये अर्प नः सुऽतरां
 भव ॥६॥ उर्प मा पेपिशत् तमः कृष्णं विऽअक्तं अस्मित उपः अ-
 णाऽइव यातय ॥७॥ उर्प ते गाऽइव आ अकरं वृणीष दुहितः
 दिवः राचि स्तीर्म न जिग्युषे ॥८॥ १४॥

॥१२८॥ मम अग्ने वचं विऽहवेषु अस्तु वयं त्वा इंधानाः तव्यं

पुषेम । मह्यं नमंतां प्रदिशुश्चतस्रस्वयार्थक्षेण पृतना जयेम ॥ १ ॥
मम देवा विह्वे संतु सर्वे इंद्रवंतो मरुतो विष्णुरग्निः । ममांत-
रिक्षमुरुलोकमस्तु मह्यं वार्तः पवतां कामे अस्मिन् ॥ २ ॥ मयि
देवा द्रविणमा यजंतां मय्याशीरस्तु मयि देवहूतिः । दैव्या ही-
तारो वनुपंतं पूर्वेऽरिषाः स्याम तन्वा सुवीराः ॥ ३ ॥ मह्यं यजंतु
मम यानि हव्याकूतिः सत्या मनसो मे अस्तु । एनो मा नि गां
कतमच्चनाहं विश्वे देवासो अधि वोचता नः ॥ ४ ॥ देवीः षष्ठु-
बीरुनः कृणोत विश्वे देवास इह वीरयध्वं । मा हांस्महि प्रजया
मा तनूभिर्मा रधाम दियते सोम राजन् ॥ ५ ॥ १५ ॥ अग्ने मृत्युं प्र-
तिनुदन्परंपामदंब्यो गोपाः परि पाहि नृष्वं । प्रत्यंचो यंतु नि-
गुतः पुनस्तेऽमैषां चित्तं प्रबुधां वि नेशत ॥ ६ ॥ धाता धातृणां
भुवनस्य यस्यतिर्देवं चातारमभिमातिपाहं । इमं यज्ञमश्विनो-
भा बृहस्पतिर्देवाः पातु यज्ञमानं न्यथात् ॥ ७ ॥ उरूप्यचा नो भ-
हिषः शर्म यंसदस्मिन्हवे पुरुहूतः पुरुषुः । स नः प्रजायै हर्यश्च
मृक्येदं मा नो रीरिपो मा परा दाः ॥ ८ ॥ ये नः सपत्ना अप-
ते भवंतिद्राग्निभ्यामव बाधामहे तान् । वसवो रुद्रा आदित्या
उपरिस्पृशं मोयं चेत्तारमधिराजमज्रन् ॥ ९ ॥ १६ ॥ १० ॥

॥ १२९ ॥ १-७ प्रजापतिः परमेष्ठी ॥ भाषवृत्तं ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ १२९ ॥ नासदासीन्नो सदासीत्तदानीं नासीद्रजो नो
व्योमा परो यत् । किमावरीवः कुह कस्य शर्मन्नभः
किमासीद्गहनं गभीरं ॥ १ ॥ न मृत्युरासीदमृतं न तहि
न रात्र्या अहं आसीत्प्रकेतः । आसीदवातं स्वधया त-
देकं तस्माद्वान्यत्र परः किं चनास ॥ २ ॥ तम आसीत्त-

अ० ८. अ० ७. व० १७.] ॥ ३८७ ॥ [म० १०. अ० ११. सू० १२९.

पुपेम मर्त्यं नमंतां प्रऽदिशः चतस्रः त्वया अधिऽअद्येण पृतनाः
जयेम ॥ १ ॥ मम देवाः विऽहवे संतु सर्वे इन्द्रऽवतः मरुतः विष्णुः
अग्निः मम अंतरिक्षं उरुऽलोकं अस्तु मर्त्यं वार्तः पवतां कामे
अस्मिन् ॥ २ ॥ मयि देवाः द्रविणं आ यजंतां मयि आऽशीः अस्तु
मयि देवऽहूतिः दैव्याः होतारः वनुपंत पूर्वे अरिष्टाः स्याम तन्वा
सुऽवीराः ॥ ३ ॥ मर्त्यं यजंतु मम यानि हव्या आऽकूतिः सत्या म-
नसः मे अस्तु एनः मा नि गां कतमत् च न अहं विश्वे देवासः अ-
धि वोचत नः ॥ ४ ॥ देवीः पृष्ट उयीः उरु नः कृणोत विश्वे देवासः
इह वीरयध्वं मा हास्महि प्रऽजया मा तनूभिः मा रधाम धिपते
सोम राजन् ॥ ५ ॥ १५ ॥ अये मृत्युं प्रतिऽनुदन् परेयां अदंभ्यः गो-
पाः परि पाहि नः त्वं प्रत्यंचः यंतु निऽगुतः पुनः ते अमा एपां
चिह्नं प्रऽयुधां वि नेशत् ॥ ६ ॥ धाता धातृणां भुवनस्य यः पतिः
देवं चातारं अभिमातिऽसहं इमं यज्ञं अश्विना उभा बृहस्पतिः
देवाः पांतु यजमानं निऽअथात् ॥ ७ ॥ उरुऽव्यचाः नः महिपः
शर्म यंसत् अस्मिन् हवे पुरुऽहूतः पुरुऽद्युः सः नः प्रऽजायै हरि-
ऽअश्व मृळय इन्द्र मा नः रिरिपः मा परा दाः ॥ ८ ॥ ये नः सऽपत्नाः
अपते भवंतु इन्द्राग्निऽभ्यां अवं बाधामहे तान् वसवः रुद्राः आ-
दित्याः उपरिऽस्पृशं मा उयं चेतारं अधिऽराज अक्रन् ॥ ९ ॥ १६ ॥
॥ १० ॥

॥ १२९ ॥ न असत् आसीत् नो सत् आसीत् तदानीं न आ-
सीत् रजः नो विऽओम परः यत् किं आ अवरीवः कुहं कस्य श-
र्मन् अंभः किं आसीत् गहनं गभीरं ॥ १ ॥ न मृत्युः आसीत् अमृतं
न तर्हि न रात्र्याः अह्नः आसीत् प्रऽकेतः आनीत् अवातं स्वधया
तत् एकैतस्मात् ह अन्यत् न परः किं च न आसत् ॥ २ ॥ तमः आसीत्

मंसा गूळहमयेऽप्रकेतं संलिलं सर्वमा इदं । तृच्छन्नेनाभ्वयि-
हितं यदासीत्तपस्तन्महिनाजायतैकं ॥३॥ कामस्तदये सम-
वर्तताधि मनसो रेतः प्रथमं यदासीत् । सतो बंधुमसन्ति निर-
विन्दहृदि प्रतीया कवयो मनीषा ॥४॥ तिरश्चीनो विततो
रश्मिरपामधः स्विदासीदुपरि स्विदासीत् । रेतोधा आ-
सन्महिमानं आसन्स्वधा अवस्तात्प्रयतिः परस्तात् ॥५॥ की
अद्या वेदु क इह प्र वोचत्कुत आजाता कुत इयं विसृष्टिः । अ-
र्वाग्देवा अस्य विसर्जनेनाथा की वेदु यत आवभूव ॥६॥ इयं
विसृष्टिर्यत आवभूव यदि वा दधे यदि वा न । यो अस्याध्यक्षः
परमे व्योमन्सी अंग वेदु यदि वा न वेद ॥७॥१७॥

॥ १३० ॥ १-७ ययः प्राजापत्यः ॥ भावपूतं ॥ १ जगती । २-७ विष्णु ॥

॥ १३० ॥ यो यज्ञो विश्वतस्तंतुभिस्तुत एकशतं देवकर्म-
भिरायतः । इमे वयंति पितरो य आययुः प्र वयाप
वयेत्यासते तते ॥१॥ पुमाँ एनं तनुत उत्कृणत्ति पुमान्वि
तन्ने अधि नाकै अस्मिन् । इमे मयूखा उप सेदुरु सदः
सामानि चक्रुस्तसराण्योतवे ॥२॥ कासीत्प्रमा प्रतिमा
किं निदानमाज्यं किमासीत्परिधिः क आसीत् । छंदुः
किमासीत्प्रउंगं किमुक्थं यद्देवा देवमयजंत विश्वे ॥३॥
अग्नेर्गायत्र्यभवत्सयुग्वोष्णिहया सविता सं वभूव । अनुष्टुभा
सोमं उक्थैर्महस्वान्यूहस्पतेर्वहती वाचमावत् ॥४॥ वि-
राणिमवायरुणयोरभिथ्रीरिद्रस्य त्रिष्टुविह भागो अहः ।
विश्वान्देवा अगत्या विवेश तेन चाकृष अर्पयो मनुष्याः ॥५॥
चाकृप्ते तेन अर्पयो मनुष्या यज्ञे जाते पितरो नः पुराणे । प-

अ० ८. अ० ७. व० १८.] ॥ ३८८ ॥ [म० १०. अ० ११. सू० १३०.]

तमसा गूळहं अयं अमृतेतं सलिलं सर्वं आः इदं तु च्छेनं आभु
अपि ऽहितं यत् आसीत् तपसः तत् महिना अजायत् एकं ॥ ३ ॥
कामः तत् अयं सं अवर्तत अधि मनसः रेतः प्रथमं यत् आसीत्
सूतः बंधुं असीति निः अविंदन् हृदि प्रति ऽदर्श कवयः मनीषा
॥ ४ ॥ तिग्धीनः विऽततः रश्मिः एषां अधः स्वित् आसीत् उ-
परि स्वित् आसीत् रेतः ऽधाः आसन् महिमानः आसन् स्वधा
अवस्तात् प्रऽयतिः परस्तात् ॥ ५ ॥ कः अद्या वेद् कः इह प्र वोचत्
कुतः आऽजाता कुतः इयं विऽसृष्टिः अर्वाक् देवाः अस्य विऽसर्ज-
नेन अयं कः वेद् यतः आऽबभूव ॥ ६ ॥ इयं विऽसृष्टिः यतः आ-
ऽबभूव यदि वा दधे यदि वा न यः अस्य अधि ऽअक्षः परमे वि-
ऽश्वोमन् सः अंग वेद् यदि वा न वेद ॥ ७ ॥ १७ ॥

॥ १३० ॥ यः यज्ञः विश्वतः तंतुं ऽभिः ततः एकं ऽशतं देव ऽकुर्मै-
भिः आऽयतः इमे वयं ति पितरः ये आऽययुः प्र वय अयं वय इति
आसते तते ॥ १ ॥ पुमान् एनं तनुते उत् कृण्वति पुमान् वि तन्ने
अधि नाकिं अस्मिन् इमे मयूखाः उप सेदुः जुं सदः सामानि च-
क्रुः तसराणि श्रोतवे ॥ २ ॥ का आसीत् प्रऽमा प्रतिऽमा किं नि-
ऽदानं आन्यं किं आसीत् परिऽधिः कः आसीत् छंदः किं आ-
सीत् प्रउंगं किं उक्थं यत् देवाः देवं अयं जंत विश्वे ॥ ३ ॥ अग्नेः गा-
यत्री अभवत् सऽयुग्वा उष्णिहया सविता सं बभूव अनुऽस्तुभा
सोमः उक्थैः महस्वान् बृहस्पतेः बृहती वाचं आवत् ॥ ४ ॥ वि-
ऽराट् मिचावरुणयोः अग्निऽथीः इंद्रस्य विऽस्तुप् इह भागः अहं
विश्वान् देवान् जगती आ विवेश तेन चाकृपे अर्पयः मनुष्याः
॥ ५ ॥ चाकृपे तेन अर्पयः मनुष्याः यज्ञे जाते पितरः नः पुराणे प-

अ० ८. अ० ७. व० २०.] ॥ ३८९ ॥ [म० १०. अ० ११. सू० १३२.]

श्रवन्मन्ये मनसा चक्षसा तान्य इमं यज्ञमयजंत पूर्वे ॥ ६ ॥ सह-
स्तोमाः सहस्रैरस आवृतं सहस्रमा ऋषयः सप्त दैव्याः । पूर्वेषां
पथामनुहश्य धीरा अन्वालेभिरे रथ्योऽन रथमीन् ॥ ७ ॥ १८ ॥

॥ १३१ ॥ १-७ सुषोतिः काशोवतः ॥ १-३ ६. ७ इंद्रः । ८. ५ अग्निनो ॥
१-३. ५-७ विष्णुः । ८ अनुष्टुप् ॥

॥ १३१ ॥ अथ प्राचं इंद्र विश्वाँ अमित्रानपापांची अभिभूते
नुदस्व । अपोदीचो अपं शूराधराचं उरौ यथा तव शर्मन्मदेम
॥ १ ॥ कुविदंग यवमंतो यवं चिद्यथा दांत्यनुपूर्वं वियूयं । इहेहिंषां
कृणुहि भीजनानि ये बर्हिषो नमोवृक्तिं न जग्मुः ॥ २ ॥ नहि
स्थूर्यंतुथा यातमस्ति नोत श्रवो विविदे संग्रमेधु । गृथंत इंद्रं
सुख्याय विप्रां अश्वायंतो वृषणं वाजयंतः ॥ ३ ॥ युवं सुरामन-
श्विना नमुचावासुरे सचा । विपिपाना शुभस्पती इंद्रं कर्मस्वा-
वतं ॥ ४ ॥ पुत्रमिव पितरावश्विनोभेद्रावधुः काव्यैर्दसनाभिः ।
यत्सुरामं थपिवः शचीभिः सरस्वती त्वा मघवन्नभिष्णक् ॥ ५ ॥
इंद्रः सुचामा स्ववाँ अवीभिः सुमृक्कीको भवतु विश्ववेदाः ।
यार्धतां द्वेपो अर्भयं कृणीत सुवीर्यस्य पतयः स्याम ॥ ६ ॥ तस्य
वयं सुमतौ यज्ञियस्यापि भद्रे सौमनसे स्याम । स सुचामा
स्ववाँ इंद्रो अस्मे आराचिद्वेषः सनुतयुंयोतु ॥ ७ ॥ १९ ॥

॥ १३१ ॥ १-७ शक्रपूतो नर्वेधः ॥ १ त्रिंशोऽदेवताः । २-७ मित्रावरुणौ ॥ १ अंकुमा-
रिणी । २ ६ प्रसारपंक्तिः । ३-५ विराट्पदा । ७ महासतोवृहती ॥

॥ १३२ ॥ ईजानमिद्व्यौर्गूर्तावसुरीजानं भूमिरभि प्रभूय-
णि । ईजानं देवावश्विनावभि सुस्त्रैर्वर्धतां ॥ १ ॥ ता वाँ मि-
त्रावरुणा धारयन्क्षिती सुपुस्त्रेर्पितत्वतां यजामसि । युवोः
क्राणाय सखिरभि थाम रथसः ॥ २ ॥ अथा चिन्तु यहि-

अ० ८. अ० ७. व० २०.] ॥ ३८९ ॥ [मं० १०. अ० ११. सू० १३२.

शयन् मन्ये मनसा चक्षसा तान् ये इमं यज्ञं अयजन्त पूर्वे ॥ ६ ॥ स-
हऽस्तोमाः सहऽर्धदसः आऽवृतः सहऽग्रमाः अर्पयः सप्त देव्याः
पूर्वेयां पंथां अनुऽदृश्य धीराः अनुऽआलेभिरे रथ्यः नरप्रमीन्
॥ ७ ॥ १८ ॥

॥ १३१ ॥ अपं प्राचः इन्द्र विश्वान् अमिचान् अपं अपाचः अ-
भिऽभूते नुदस्व अपं उदीचः अपं शूर अधराचः उरौ यथा तव
शर्मन् मर्देम ॥ १ ॥ कुवित् अंग यवऽमंतः यवै चित् यथा दांति
अनुऽपूर्वं विऽयूय इहऽइह एषां कृणुहि भोजनानि ये वह्निपः
नमःऽवृक्तिं न जग्मुः ॥ २ ॥ नहि स्थूरि अतुऽया यातं अस्ति न
उत श्रवः विविदे संऽगमेपुं गन्तः इंद्रं सुख्याय विप्राः अश्व-
ऽयंतः वृषणं वाजयंतः ॥ ३ ॥ युवं सुरामे अश्विना नमुचौ आसुरे
सचा विऽपिपा ना शुभः पती इंद्रं कर्मेऽसु आवृतं ॥ ४ ॥ पुत्रं इव
पितरौ अश्विना उभा इंद्रं आवयुः काथ्ये दंसनाभिः यत्सुऽरामे
वि अपिबः शचीभिः सरस्वती त्वा मघऽवन् अभिष्णाक् ॥ ५ ॥
इंद्रः सुऽचामा स्वऽवान् अश्वऽभिः सुऽमृक्कीकः भवतु विश्व-
ऽवेदाः वार्धतां द्वेपः अर्भयं कृणोतु सुऽवीर्यस्य पतयः स्याम ॥ ६ ॥
तस्य वयं सुऽमतौ यज्ञियस्य अपिभद्रे सौमनसे स्याम सः सुऽचा-
मा स्वऽवान् इंद्रः असे आरात् चित् द्वेपः सनुतः युयोतु ॥ ७ ॥ १९ ॥

॥ १३२ ॥ ईजानं इत् द्यौः गूर्तऽवसुः ईजानं भूमिः अभिमऽभू-
षणि ईजानं देवौ अश्विना अभिसुखैः अवर्धतां ॥ १ ॥ ता वा मि-
चावरुणा धारयत् इक्षिती० सुऽसुखा इपितत्तता यजामसि युवोः
क्राणाय सख्यैः अभि स्याम रक्षसः ॥ २ ॥ अथ चित् नु यत् दि-

धिपामहे वामभि प्रियरेक्खः पत्यमानाः । दृष्ट्वा वा यत्पुण्यंति
रेक्खः सम्भारन्नकिरस्य मघानि ॥३॥ असावन्यो असुर सूयत
द्यौस्त्वं विश्वेषां वरुणासि राजा । मूर्धा रथस्य चाकन्नेतावतैन-
सांतकध्रुक् ॥४॥ अस्मिन्स्वेऽतच्छकपूत एनो हिते मित्रे नि-
गंतान्हन्ति वीरान् । अवोर्वा यद्यात्तनूष्ववः प्रियासुं यज्ञिया-
स्वर्वा ॥५॥ युवोर्हि मातादितिर्विचेतसा द्यौर्न भूमिः पयसा
पुपूतनि । अवं प्रिया दिदिष्टन् सूरौ निनिक्त रुग्मभिः ॥६॥
युवं ह्यमराजावसीदतं तिष्ठद्रथं न धूर्पदं वनर्पदं । ता नः कणू-
कयन्तीन्मेधस्तवे अंहसः सुमेधस्तवे अंहसः ॥७॥ २० ॥

॥ १३३ ॥ १-७ सुदाः योजनः ॥ इंद्रः ॥ १-३ शक्रो । ३-६ महार्पणः । ७ विष्णुः ॥

॥ १३३ ॥ प्रो वृत्स्मै पुरोरथमिन्द्राय श्रूपमर्चत । शुभीके
चिदु लोकाकृत्संगे समत्सु वृत्रहास्माकं वीधि चोदिता न-
भतामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ॥१॥ त्वं सिधूँरवा-
सृजोऽधराचो अहन्नहि । अश्वचुरिन्द्र जज्ञिये विश्वं पुण्यसि
वायं तं त्वा परि व्रजामहे नभतामन्यकेषां ज्याका अधि धन्व-
सु ॥२॥ वि षु विश्वा अरातयोऽर्यो नशन्त नो धियः । अस्ता-
सि शर्चवे वधं यो न इंद्र जिघासति या ते रातिर्देदिर्वसु नभता-
मन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ॥३॥ यो न इंद्राभितो जनो
वृकायुरादिदेशति । अधस्पदं तमीं कृधि विवाधो अंसि सा-
सहिर्नभतामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ॥४॥ यो न इंद्राभि-
दासति सनाभिर्यश्च निष्ठः । अवं तस्य बलं तिर महीव
द्यौरथ त्मना नभतामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ॥५॥ वय-
मिन्द्र त्वायवः सखित्वमा रभामहे । श्रुतस्य नः पथा न्याति

अ० ८. अ० ७. व० २१.] ॥ ३९० ॥ [म० १०. अ० ११. सू० १३३.

धि॒याम॑हे वां अ॒भि प्रि॒यं रे॒क्खं॑ प॒त्य॒मा॒नाः द॒द्यान् वा॒ यत् पु॒र्य॑ति
रे॒क्खं॑ सं॒ जं॑ आ॒रन् न॒किः अ॒स्य म॒घा॒नि ॥३॥ अ॒सौ अ॒न्यः अ॒-
सु॒र सु॒यत् द्यौः त्वं वि॒श्वेपां व॒रु॒ण अ॒सि॒रा॒जा मूर्धा र॑य॒स्य चा॒क॒न्
न ए॒ता व॑न्ता ए॒नसा अ॑न्त॒कऽधु॒क् ॥४॥ अ॒स्मिन् सु॒ ए॒तत् श॒क-
ऽपू॒ते ए॒नः हि॒ते मि॒चे निऽग॑तान् ह॒न्ति वी॒रान् अ॒वोः वा॒ यत्
धा॒त्त॒नूप॑ अ॒वः प्रि॒यासु॑ य॒ज्ञिया॑सु अ॒र्वो ॥५॥ यु॒वोः हि मा॒ता अ॒-
दि॒तिः वि॒ऽचे॒त्त॒सा द्यौः न भू॑मिः प॒र्यसा पु॒पू॒त॒नि अ॒व प्रि॒या दि॒-
दि॒ष्टन् सु॒रः नि॒नि॒क्त र॒श्मिऽभिः ॥६॥ यु॒वं हि अ॒म॒ऽरा॒जौ अ॒सी-
द॒तं तिष्ठ॑त् र॒थं न धूः॑ स॒दै॒वन् स॒दै॒ताः न॒ क॒णू॒कऽय॑न्तीः नृ॒ऽमे॒धः
त॒चे अ॒हंसः सु॒ऽमे॒धः त॒चे अ॒हंसः ॥७॥ २०॥

॥१३३॥ प्रो॒ सु अ॒स्मै पु॒रऽर॑य॒ इन्द्रा॑य नृ॒पं अ॒र्च॑त् अ॒भी॒र्को॒चेत्
जं॑ लो॒कऽकृ॑त् सं॒ऽगे स॒मत् स॒मु वृ॒षऽहा अ॒स्माकं॑ बो॒धि चो॒दि॒ता
न॒भ॑तां अ॒न्य॒केषां॑ ज्यो॒काः अ॒धि ध॒न्व॑ऽसु ॥१॥ त्वं सि॑धू॒न् अ॒व अ॒-
सृ॒जः अ॒ध॒रा॒चः अ॒हन् अ॒हिं अ॒श॒नुः इ॒न्द्र ज॒ज्ञि॒पे वि॒श्वं पु॒ष्य॑सि
वा॒र्य॑तं त्वा॒ यरि॑ स्व॒जाम॑हे न॒भ॑तां अ॒न्य॒केषां॑ ज्यो॒काः अ॒धि ध॒न्व॑-
ऽसु ॥२॥ वि॒सु वि॒श्वोः अ॒रा॒तयः॑ अ॒र्यः न॒श॑न्त॒ नः धि॒यः अ॒स्ता अ॒-
सि श॒र्ष॒वे व॒धं यः नः॑ इ॒न्द्र जिघा॑सति या॒ते रा॒तिः दु॒दिः वसु॑ न॒भ॑तां
अ॒न्य॒केषां॑ ज्यो॒काः अ॒धि ध॒न्व॑ऽसु ॥३॥ यः नः॑ इ॒न्द्र अ॒भि॒तः ज॒नः
वृ॒कऽयुः आ॒ऽदि॒देश॑ति अ॒धः स॒प॒दं तं इ॒कु॒धि वि॒ऽवा॒धः अ॒सि स॒-
स॒हिः न॒भ॑तां अ॒न्य॒केषां॑ ज्यो॒काः अ॒धि ध॒न्व॑ऽसु ॥४॥ यः नः॑ इ॒न्द्र अ॒-
भि॒ऽदा॑सति स॒ऽना॒भिः यः च॒ नि॒ष्ट्यः अ॒वं तस्य॑ व॒लं ति॒र म॒ही-
ऽइ॒व द्यौः अ॒ध॒त्म॒ना न॒भ॑तां अ॒न्य॒केषां॑ ज्यो॒काः अ॒धि ध॒न्व॑ऽसु ॥५॥
व॒यं इ॒न्द्र त्वा॒यवः॑ स॒खिऽत्वं आ॒र॒भा॒म॑हे ऋ॒तस्य॑ नः प॒था न॒म॒ अ॒ति

अ० ८. अ० ७. व० २३.] ॥ ३९१ ॥ [म० १०. अ० ११. सू० १३५.

विश्वानि दुरिता नभतामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ॥ ६ ॥
अस्मभ्यं सु त्वमिन्द्र तां शिष्य या दोहते प्रति वरं जरित्रे । अस्त्रि-
द्रोभी पीपयद्यथा नः सहसंधारा पर्यसा मही गौः ॥ ७ ॥ २१ ॥

॥ १३३ ॥ १-६^१ मांघाता यौवनायः । ६^१. ७ गोधा ॥ इन्द्रः ॥ १-६ महापंक्तिः । ७ पंक्तिः ॥

॥ १३४ ॥ उभे यदिन्द्र रोदसी आपप्रायोषा इव । महांतं त्वा
महीनां स्रग्जं चर्यणीनां देवी जनिंश्चजीजनद्भद्रा जनिंश्चजी-
जनत् ॥ १ ॥ अवं स्म दुर्हणायतो भतंस्य तनुहि स्थिरं । अधस्पदं
तमीं कृधि यो अस्माँ आदिदेशति देवी जनिंश्चजीजनद्भद्रा
जनिंश्चजीजनत् ॥ २ ॥ अवं त्वा बृहुतीरिषो विश्वस्रद्धा अमि-
चहन् । शचीभिः शक्र धूनुहीन्द्र विश्वाभिरूतिभिर्देवी जनिंश्च-
जीजनद्भद्रा जनिंश्चजीजनत् ॥ ३ ॥ अवं यत्नं शतक्रतुविन्द्र वि-
श्वानि धूनुषे । रयिं न सुन्वते सचां सहस्रिणीभिरूतिभिर्देवी
जनिंश्चजीजनद्भद्रा जनिंश्चजीजनत् ॥ ४ ॥ अवं स्वेदा इवाभितो
विष्वक्पतंतु दिद्यवः । दूर्वाया इव तंतवो व्यस्मदेतु दुर्मतिर्देवी
जनिंश्चजीजनद्भद्रा जनिंश्चजीजनत् ॥ ५ ॥ दीर्घं ह्यंकुशं यथा
शक्तिं विभर्षि मंतुमः । पूर्वैण मघवन्पदाजो वयां यथा यमो
देवी जनिंश्चजीजनद्भद्रा जनिंश्चजीजनत् ॥ ६ ॥ नर्किर्देवा मि-
नीमसि नकिरा योपयाससि मंत्रश्रुत्यं चरामसि । पक्षेभिर-
पिक्क्षेभिरचाभि सं रभामहे ॥ ७ ॥ २२ ॥

॥ १३५ ॥ १-७ कुमारो यातायनः ॥ यमः ॥ धनुर्द्वयं ॥

॥ १३५ ॥ यस्मिन्वृक्षे सुपलाशे देवैः संपिबन्ते यमः । अत्रा-
तो विश्वपतिः पिता पुराणोऽननु वेनति ॥ १ ॥ पुराणोऽननु-

अ० ८. अ० ७. व० २३.] ॥ ३९९ ॥ [म० १०. अ० ११. सू० १३५.]

विश्वानि दुःइता नभतां अन्यकेपां ज्याकाः अधिधन्वः सु॥६॥
अस्मभ्यं सु त्वं इन्द्र तां शिष्या या दोहते प्रति वरं जरिचे अस्त्रिन्द्र-
ऽजमी पीपयत् यथानः सहसं धारा पयसा मही गौः ॥७॥ २९॥

॥१३४॥ उभे यत् इन्द्र रोदसी आऽपमार्थ उवाः इव महांतं
त्वा महीनां संऽराजं चर्षणीनां देवी जनिची अजीजनत् भद्रा
जनिची अजीजनत् ॥१॥ अवं स्म दुःइनायतः मर्तस्य तनुहि
स्थिरं अधः पदं तं इ कृधि यः अस्मान् आऽदिदेशति देवी ज-
निची अजीजनत् भद्रा जनिची अजीजनत् ॥२॥ अवं त्याः बृह-
तीः इपः विश्वऽचंद्राः अमिचऽहन् शचीभिः शक्रधनुहि इन्द्र वि-
श्वभिः ऊतिऽभिः देवी जनिची अजीजनत् भद्रा जनिची अजी-
जनत् ॥३॥ अवं यत् त्वं शतऽक्रतो० इन्द्र विश्वानि धनुषे रयिं न
सुन्यते सचा सहस्रिणीभिः ऊतिऽभिः देवी जनिची अजीजनत्
भद्रा जनिची अजीजनत् ॥४॥ अवं स्वेदाः इव अभितः विष्टक्
पतंतु दिद्यवः दूर्यायाः इव तंतवः वि अस्मत् एतु दुःइमतिः दे-
वी जनिची अजीजनत् भद्रा जनिची अजीजनत् ॥५॥ दीर्घं हि
अंकुशं यथा शक्तिं विभर्षि मंतुऽमः पूर्वेण मघऽवन् पदा अजः
वयां यथा यमः देवी जनिची अजीजनत् भद्रा जनिची अजीज-
नत् ॥६॥ नकिः देवाः मिनीमसि नकिः आ योपयामसि मंच-
ऽधृत्य चरामसि पद्येभिः अपिऽकद्येभिः अवं अभि सं रभामहे
॥७॥ २२॥

॥१३५॥ यस्मिन् वृक्षे सुऽप्लाशे देवैः संऽपिबन्ते यमः अवं
नः विशपतिः पिता पुराणान् अनु वेनति ॥१॥ पुराणान् अनु-

वेनंतं चरंतं पापयामुया । असूयन्नभ्यचाकशं तस्मा अस्पृहयं
पुनः ॥२॥ यं कुमार नवं रथमचक्रं मनसाकृणोः । एकैषं वि-
श्वतः प्रांचमपेश्यन्नधि तिष्ठसि ॥३॥ यं कुमार प्रावर्तये रथं
विप्रेभ्यस्परि । तं सामानु प्रावर्ततु समितो नाव्याहितं ॥४॥ कः
कुमारमननयद्रथं को निरवर्तयत् । कः स्वित्तदद्य नो ब्रूयादनु-
देयी यथाभवत् ॥५॥ यथाभवदनुदेयी ततो अयमजायत ।
पुरस्ताद्बुध आततः पश्चान्निरयणं कृतं ॥६॥ इदं यमस्य सार्दनं
देवमानं यदुच्यते । इयमस्य धस्यते नाळीरयं गीर्भिः परिष्कृ-
तः ॥७॥ २३ ॥

॥ १३६ ॥ १-७ मुनयो पातप्राणाः ॥ १ जूतिः । २ पातजूतिः । ३ विप्रजूतिः । ४ वृषाणकः ।
५ करिकतः । ६ एतजः । ७ अय्यशृंगः ॥ केशिनः ॥ अनुष्टुप ॥

॥ १३६ ॥ केश्य षड्भिः केशी विषं केशी विभर्ति रोदंसी । केशी
विश्वं स्वहंशे केशीदं ज्योतिरुच्यते ॥१॥ मुनयो वातरशनाः पि-
शंगा वसते मला । वातस्यानु धाजिं यन्ति यद्देवासो अविश्रुत
॥२॥ उन्मदिता मौनेयेन वाता आ तस्थिमा वयं । शरीरिदस्माकं
यूयं मर्तासो अभि पश्यथ ॥३॥ अंतरिक्षेण पतति विश्वा रूपा-
वचाकशत् । मुनिर्देवस्य देवस्य सौकृत्याय सखा हितः ॥४॥ वात-
स्याण्यो वायोः सखायो देवेपितो मुनिः । उभौ समुद्रावा क्षेति
यश्च पूर्वं उतापरः ॥५॥ अप्सरसां गंधर्वाणां मृगाणां चरणे च-
रन् । केशी केतस्य विद्वान्सखा स्वादुर्मदितमः ॥६॥ वायुरस्मा
उपामंथत्पिनष्टि स्मा कुनन्मा । केशी विपस्य पाचैण यदुद्रे-
णापिवत्सह ॥७॥ २४ ॥

॥ १३७ ॥ १-७ सप्त ऋषयः शकृपाः ॥ विष्णे देवाः ॥ अनुष्टुप ॥

॥ १३७ ॥ उत देवा अवहितं देवा उन्नयथा पुनः । उता-

अ० ८. अ० ७. व० २५.] ॥ ३९२ ॥ [म० १०. अ० ११. सू० १३७.

ऽवेनेतं चरतं पापया अमुया असूयन् अभि अचाकशं तस्मै अ-
 स्पृहयं पुनः ॥ २ ॥ यं कुमारं न वै रथं अचक्रं मनसा अकृणोः एक-
 ऽईषं विश्वतः प्राञ्चं अपश्यन् अधि तिष्ठसि ॥ ३ ॥ यं कुमारं प्र अ-
 चर्तयः रथं विप्रेभ्यः परि तं सामं अनु प्र अवर्तत स इतः नावि-
 ष्याऽहितं ॥ ४ ॥ कः कुमारं अजनुयत् रथं कः निः अवर्तयत् कः
 स्वित् तत् अद्य नः घूयात् अनुऽदेयीं यथा अभवत् ॥ ५ ॥ यथा अ-
 भवत् अनुऽदेयीं ततः अयं अजायत् पुरस्तात् युभः आऽततः प-
 ष्यात् निःऽअयनं कृतं ॥ ६ ॥ इदं यमस्य सदनं देवऽमानं यत् उच्यते
 इयं अस्य धूम्यते नाळीः अयं गीःऽभिः परिऽकृतः ॥ ७ ॥ २३ ॥

॥ १३६ ॥ केशी अग्निं केशी विषं केशी विभृतिं रोदसी केशी
 विश्वं स्वः हृषे केशी इदं ज्योतिः उच्यते ॥ १ ॥ मुनयः वातऽरशनाः
 पिशंगा वसते मला वातस्य अनुं धाजिं यन्ति यत् देवासः अवि-
 क्षत ॥ २ ॥ उतऽमदिताः मीनेयेन वातान् आ तस्थिम वयं शरी-
 रा इत् अस्माकं मूयं मतीसः अभि पश्यथ ॥ ३ ॥ अंतरिद्येण पतति
 विश्वा रूपा अयऽचाकशत् मुनिः देवस्यऽदेवस्य सौकृत्याय स-
 खा हितः ॥ ४ ॥ वातस्य अश्वः वायोः सखा अपो देवऽईषितः मु-
 निः उभी समुद्रौ आ शेति यः च पूर्वं उत अपरः ॥ ५ ॥ अप्सरसां
 गंधर्वाणां मृगाणां चरणे चरन् केशी केतस्य विद्वान् सखा स्वा-
 दुः मदिन्ऽतमः ॥ ६ ॥ वायुः अस्मै उप अमंथत् पिनिष्टि स्म कुन्-
 नमा केशी विषस्य पावेण यत् रुद्रेण अपिचत् सह ॥ ७ ॥ २४ ॥

॥ १३७ ॥ उत देवाः अवऽहितं देवाः उत नयथ पुनः उत

अ० ८. अ० ७. व० २६.] ॥ ३९३ ॥ [म० १०. अ० ११. सू० १३८.

गंश्चक्रुर्देवा देवा जीवयथा पुनः ॥ १ ॥ द्वाविमौ वातौ वातु
आ सिंधोरा परावतः । दृष्टं ते अन्य आ वातु परान्यो वातु
यद्रपः ॥ २ ॥ आ वात वाहि भेषजं वि वात वाहि यद्रपः । त्वं
हि विश्वभेषजो देवानां दूत ईयसे ॥ ३ ॥ आ त्वागमं शंतातिभि-
रथो अरिष्टतातिभिः । दृष्टं ते भद्रमाभाषं परा यस्मै सुवामि
ते ॥ ४ ॥ धारयतामिह देवास्त्रायतां मरुतां गणः । धारयतां विश्वा
भूतानि यथायमरुपा असंत ॥ ५ ॥ आप इवा उ भेषजीरापो अ-
मीवचातनीः । आपः सर्वस्य भेषजीस्तास्ते कृण्वंतु भेषजं ॥ ६ ॥
हस्ताभ्यां दशशाखाभ्यां जिह्वा वाचः पुरोगवी । अनामयित्तु-
भ्यां त्वा ताभ्यां त्वीमं स्पृशामसि ॥ ७ ॥ २५ ॥

॥ १३८ ॥ १-६ चंग चौरयः ॥ इंद्रः ॥ चगती ॥

॥ १३८ ॥ तव त्व इन्द्र सख्येषु बह्व्य चतुतं मन्वाना
ब्धदिरुर्वलं । यवा दशस्यन्नुपसो रिणन्नपः कुत्साय म-
न्मन्त्रह्यश्च दंसयः ॥ १ ॥ अवांसुजः प्रस्वः श्वचयो गिरी-
नुदाज उसा अपिबो मधु प्रियं । अर्धयो वनिनो अस्य
दंससा शुशीच सूर्यं चतुर्जातया गिरा ॥ २ ॥ वि सूर्यो मध्ये
अमुचद्रपं दिवो विदहासाय प्रतिमानुमार्यैः । हव्हानि
पिमोरसुरस्य मायिन इंद्रो व्यास्यन्नकृवां चृजिष्वना ॥ ३ ॥
अनाधृष्टानि धृषितो व्यास्यन्निधीरदेवां अमृणद्यास्यः ।
मासेव सूर्यो वसु पुयमा देदे गृणानः शर्वूरणृणाद्विरु-
क्ता ॥ ४ ॥ अयुद्धसेनो विष्वा विभिंदुता दशदृक्हा
तुज्यानि तेजते । इंद्रस्य वजादविभेदभिन्नपः प्राक्क्राम-
च्छुधूरजहादुपा अनः ॥ ५ ॥ एता त्वा ते श्रुत्यानि केवला य-

अ० ८. अ० ७. व० २६.] ॥ ३९३ ॥ [म० १०. अ० ११. सू० १३८.

आगः चक्रुर्देवाः देवाः जीवयन् पुनः ॥ १ ॥ द्वौ इमौ वातौ वातः
आ सिंधोः आ पराऽवतः दर्श ते अन्यः आ वातु परा अन्यः वातु
यत् रपः ॥ २ ॥ आ वात वाहि भेषजं वि वात वाहि यत् रपः त्वं हि
विश्वऽभेषजः देवानां दूतः ईर्यसे ॥ ३ ॥ आ त्वा अगमं शंतातिऽभिः
अथो अरिष्टतातिऽभिः दर्श ते भद्रं आ अभार्य परा यक्षं सुवा-
मि ते ॥ ४ ॥ चार्यतां इह देवाः चार्यतां मरुतां गृणः चार्यतां विश्वा
भूतानि यथा अयं अरुपाः असन् ॥ ५ ॥ आपः इत् वै ऊं भेषजीः
आपः अमीवऽचातनीः आपः सर्वस्य भेषजीः ताः ते कृण्वन्तु
भेषजं ॥ ६ ॥ हस्ताभ्यां दर्शऽशाखाभ्यां जिह्वा वाचः पुरऽगुवी
अनामयितुऽभ्यां त्वा ताभ्यां त्वा उप स्पृशामसि ॥ ७ ॥ २५ ॥

- ॥ १३८ ॥ तवत्ये इन्द्र सख्येषु वह्नयः चतुर्न मन्वानाः वि अददिरुः
बलं यच्च दशस्यन् उपसः रिणन् अपः कुत्साय मन्मन् अथः च
दंसयः ॥ १ ॥ अव असृजः प्रऽस्वः श्वचयः गिरीन् उत् आजः उ-
साः अपिवः मधु प्रियं अवर्धयः वनिनः अस्य दंससा शुशोच
सूर्यः चतऽजातया गिरा ॥ २ ॥ वि सूर्यः मध्ये अमुचत् रपं दिवः
• विदत् दासाय प्रतिऽमानं आर्यः दृब्धानि पिप्रोः असुरस्य मा-
यिनः इन्द्रः वि आस्यत् चक्रुऽवान् च जिश्वना ॥ ३ ॥ अनाधृष्टानि
धृषितः वि आस्यत् निऽधीन् अदेवान् अमृणात् अयास्यः मा-
साऽइव सूर्यः वसुं पुयं आ ददे गृणानः शर्वन् अश्रुणात् विरु-
कन्ता ॥ ४ ॥ अयुद्धसेनः विऽर्वा विऽभिन्दुता दाशन् वृचऽहा तु-
ज्यानि तेजते इन्द्रस्य वज्रात् अविभेत् अभिऽअथः प्र अक्रामत्
शुंध्युः अजहात् उपाः अनः ॥ ५ ॥ एता त्वा ते श्रुत्यानि केवला यत्

देक एकमकृणोरयज्ञं । मासां विधानमदधा अधि द्यवि त्वया
विभिन्नं भरति प्रधिं पिता ॥ ६ ॥ २६ ॥

॥ १३९ ॥ १-६ विष्ठापमुद्वेगं धेः ॥ १-३ सविता । ३-६ विष्ठापमुः ॥ चिदुए ॥

॥ १३९ ॥ सूर्यरश्मिर्हेरिकेशः पुरस्तात्सविता ज्योतिरुदयाँ
अजस्रं । तस्य यूषा प्रसवे याति विद्वान्संपश्यन्विष्ठा भुवनानि
गोपाः ॥ १ ॥ नृचक्षा एष दिवो मर्थ आस्त आपप्रिवान्नीदंसी
अंतरिक्षं । स विष्ठाचीरभि चष्टे धृताचीरन्तरा पूर्वमपरं च केतुं
॥ २ ॥ रायो चुभः संगमनो वसूनां विष्ठा रूपाभि चष्टे शचीभिः ।
देव इव सविता सत्यधर्मेद्रो न तस्थी समरे धनानो ॥ ३ ॥ विष्ठा-
वसुं सोम गंधर्वमापो दहन्पुपीस्तहतेना व्यायन् । तदन्ववैदिद्रो
रारहाण आसां परि सूर्यस्य परिधीरपश्यत् ॥ ४ ॥ विष्ठावसुरभि
तन्नो गृणातु दिव्यो गंधर्वो रजसो विमानः । यदा घा सत्यमुत
यच्च विद्म धियो हिन्यानो धिय इन्नो अघ्याः ॥ ५ ॥ सस्त्रिमविन्द-
च्चरणे नदीनामपावृणो हुरो अशमव्रजानां । प्रासां गंधर्वो अमृ-
तानि वोचदिद्रो दष्टं परि जानादहीनां ॥ ६ ॥ २७ ॥

॥ १४० ॥ १-६ अग्निः पापकः ॥ अग्निः ॥ १ विहार्यं क्रिः । २-३ सतो बृहती ।

५ उपरिष्ठाभ्योक्तिः । ६ चिदुए ॥

॥ १४० ॥ अग्ने तव श्रवो वयो महि भाजंते अर्चयो विभा-
वसो । बृहद्भानो शवसा वाजमुक्थ्ये दधासि दापुषे कवे
॥ १ ॥ पावकवर्चाः शुक्रवर्चा अनूनवर्चा उदिर्यापि भानुना ।
पुचो मातरा विचरन्नुपावसि पूणक्षि रोदंसी उभे ॥ २ ॥ ऊ-
जो नपाज्जातवेदः सुशस्त्रिभिर्मंदस्व धीतिभिर्हितः । त्वे
इषः सं दधुभूरिवर्षसश्चिबोतयो वामजाताः ॥ ३ ॥ इर-
ज्यन्मग्ने प्रथयस्व जंतुभिरस्मे रायो अमर्त्य । स दर्शतस्य व-

अ० ८. अ० ७. व० २८.] ॥ ३९४ ॥ [म० १०. अ० ११. सू० १४०.

एकः एकं अकृणोः अयज्ञं मासां विऽधानं अदधाः अधि द्यवि
नया विऽभिन्नं भरति प्रऽधि पिता ॥ ६ ॥ २६ ॥

॥ १३९ ॥ सूर्येऽरश्मिः हरिऽकेशः पुरस्तात् सविता ज्योतिः
उत् अयान् अजसं तस्य पूषा प्रऽसवे याति विद्वान् संऽपश्यन्
विष्वा भुवनानि गोपाः ॥ १ ॥ नृऽचक्षाः एषः दिवः मध्ये आस्ते
आप्प्रिऽवान् रोदसी अंतरिक्षं सः विष्वाचीः अभि चष्टे घृता-
चीः अंतरा पूर्वं अपरं च केतुं ॥ २ ॥ रायः बुधः संऽगमनः वसूनां
विष्वा रुपा अभि चष्टे शचीभिः देवऽइव सविता सत्यऽधर्मा
इंद्रः न तस्थौ संऽअरे धनानां ॥ ३ ॥ विश्वऽवसुं सोमं गंधर्वं आपः
दुहशुषीः तत् घृतेन वि आयन् तत् अनुऽअवेत् इंद्रः ररहाणः
आसां परि सूर्यस्य परिऽधीन् अपश्यत् ॥ ४ ॥ विश्वऽवसुः अभि
तत् नः गृणातु दिव्यः गंधर्वः रजसः विऽमानः यत् वा घ सत्यं उत
यत् न विद्म धियः हिन्वानः धियः इत् नः अय्याः ॥ ५ ॥ सखिं अविं-
दत् चरये नदीनां अप अवृणोत् दुरः अशमंऽवजानां म आसां
गंधर्वः अमृतानि वोचत् इंद्रः दर्शं परि जानात् अहीनां ॥ ६ ॥ २७ ॥

॥ १४० ॥ अग्ने तव अयः वयः महि भ्राजंते अर्चयः विभाऽव-
सो० बृहत्ऽभानो० शवसा वाजं उक्थ्यं दधासि द्वाणुपे कवे ॥ १ ॥
पावकऽवर्चाः शुक्रऽवर्चाः अनूनऽवर्चाः उत् इयपि भानुना पु-
चः मातरा विऽचरन् उप अवसि पृणक्षि रोदसी उभे ॥ २ ॥ ऊ-
जं न पात् जातऽवेदः सुशस्तिऽभिः मंदस्व धीतिऽभिः हितः त्वे-
इपः सं दधुः भूरिऽवर्षसः चिचऽऊतयः वामऽजाताः ॥ ३ ॥ इर-
ज्यन् अग्ने प्रथयस्व जंतुऽभिः अस्मे रायः अमृत्यं सः दर्शं तस्य व-

अ० ८, अ० ७, व० ३०.] ॥ ३९५ ॥ [म० १०, अ० ११, सू० १४२.

पुषो विराजसि पूणक्षिं सानसिं क्रतुं ॥ ४ ॥ इष्कृतांरमध्वरस्य प्र-
चतसं क्षयंतं राधसी मुहः । रातिं वामस्य सुभगां महीमिपुं द-
धांसि सानसिं रुयिं ॥ ५ ॥ चृतावानं महिपं विश्वदर्शतमग्निं
सुम्नायं दधिरे पुरो जनाः । श्रुत्कर्णं सप्रथस्तमं त्वा गिरा दैव्यं मा-
नुषा युगा ॥ ६ ॥ २८ ॥

॥ १४१ ॥ १-६ अग्निस्तापसः ॥ विद्ये देवाः ॥ अनुष्टुप् ॥

॥ १४१ ॥ अग्ने अच्छा वदेह नः प्रत्यङ्कः सुमनां भव । प्र नो यच्छ
विशस्पते धनदा असि नृत्वं ॥ १ ॥ प्र नो यच्छ त्वर्यमा प्र भगः प्र
बृहस्पतिः । प्र देवाः प्रीत सुनृतां रायो देवी ददातु नः ॥ २ ॥ सीमं
राजानमवसेऽयिं गीभिर्हवामहे । आदित्यान्विष्णुं सूर्यं ब्रह्मार्ण
च बृहस्पतिं ॥ ३ ॥ इन्द्रवायू बृहस्पतिं सुहवेह हवामहे । यथा नः
सर्वे इज्जनः संगत्यां सुमना असन्त ॥ ४ ॥ अयमणं बृहस्पतिमिन्द्रं
दानाय चोदय । वातं विष्णुं सरस्वतीं सवितारं च वाजिनं ॥ ५ ॥
त्वं नो अग्ने अग्निभिर्घ्नस्व यज्ञं च वर्धय । त्वं नो देवतांतये रायो
दानाय चोदय ॥ ६ ॥ २९ ॥

॥ १४२ ॥ १-६ शार्ङ्गाः । १-२ जरिता । ३-४ द्रोणः । ५-६ मारिमृकः । ७-८ जंयमित्रः ॥
अग्निः ॥ १-२ जगती । ३-६ विष्णुः । ७-८ अनुष्टुप् ॥

॥ १४२ ॥ अयमग्ने जरिता त्वे अभूदपि सहस्रः सूनो नृत्सर्वान्य-
दस्त्याप्यं । भद्रं हि शर्मं चिवरूथमस्ति त आरे हिंसानामपं
दिद्युमा कुंघि ॥ १ ॥ प्रवर्त्ते अग्ने जनिंमा पितृयतः साचीव
विष्वा भुवन्ता नृजसे । प्र सप्तयः प्र सन्निपंत नो धियः पुर-
श्चरन्ति पशुपा इव त्मना ॥ २ ॥ उत वा उ परि वृणक्षि चप्सं-
द्यहोरात्र उल्लपस्य स्वधावः । उत खिल्या उर्वराणां भवन्ति
मा ते हुतिं तविषीं चुक्रुधाम ॥ ३ ॥ यदुद्यतो निवतो यासि

अ० ८. अ० ७. व० ३०.] ॥ ३९५ ॥ [म० १०. अ० ११. सू० १४२.

पुंषः विराजसि पृणक्षि सानसि कर्तुं ॥४॥ इष्कतोरं अध्वरस्य प्र-
 ऽचेतसं दायैतं राधसः महः रातिं वामस्य सुऽभगां महीं इपे द-
 धासि सानसि रयिं ॥५॥ अतऽवानं महिपं विश्वऽदर्शतं अग्निं
 सुन्नायं दधिरे पुरः जनाः श्रुतऽकर्णं सप्रथःऽतमं त्वा गिरा दैव्यं
 मानुपा युगा ॥६॥ २८॥

॥१४१॥ अग्ने अर्धं वद इह नः प्रत्यङ् नः सुऽमनाः भव प्र नः
 यच्छ विष्णुः पते धनऽदाः असि नः त्वं ॥१॥ प्र नः यच्छतु अर्यमा
 प्र भगः प्र बृहस्पतिः प्र देवाः प्र उत सूनृतां रायः देवी ददातु नः
 ॥२॥ सोमं राजानं अर्धसे अग्निं गीःऽभिः हुवामहे आदित्यान्
 विष्णुं सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिं ॥३॥ इन्द्रवायूं बृहस्पतिं सुऽहवा
 इह हुवामहे यथा नः सर्वः इत् जनः संऽगत्यां सुऽमनाः अर्धत्
 ॥४॥ अर्यमणं बृहस्पतिं इन्द्रं दानाय चोदय वातं विष्णुं सरस्वतीं
 सवितारं च वाजिनं ॥५॥ त्वं नः अग्ने अग्निऽभिः ब्रह्म यज्ञं च व-
 ध्य त्वं नः देवऽतातये रायः दानाय चोदय ॥६॥ २९॥

॥१४२॥ अयं अग्ने जरिता त्वे अभूत् अपि सहसः सूनो नहि
 अन्यत् अस्ति आर्यं भद्रं हि शर्मं चिऽवरुणं अस्ति ते आरे हिंसा-
 नां अपि दिष्टुं आ कृधि ॥१॥ प्रऽवत् ते अग्ने जनिम पितुऽयतः सा-
 चीऽइव विश्वा भुवना नि अजंसे प्र सप्रयः प्र सन्निपत नः धियः
 पुरः चरन्ति पशुपाःऽइव तमना ॥२॥ उत वै ऊं परि वृणक्षि वप्सन्त
 बहोः अग्ने उलपस्य स्वधाऽवः उत खिल्याः उर्वराणां भवन्ति
 मा ते हेति तविषीं चुक्रुधाम ॥३॥ यत् उतऽवतः निऽवतः मासि

वस्तुपृथगेपि प्रेङ्गर्धिनीव सेना । यदा ते वातो अनुवाति शो-
चिर्वेप्रेव शमश्रुं वपसि प्रभूमं ॥४॥ प्रत्यस्य श्रेण्यो ददृशु एकं नि-
यानं बहवो रथासः । बाहू यदग्रे अनुमर्मजानो न्यद्रुतानामन्वे-
षिभूमिं ॥५॥ उत्ते शुष्मा जिहतामुत्ते अर्चिरुत्ते अग्रे शशमानस्य
वाजाः । उच्छ्वचस्व नि नम वर्धमान ज्ञा त्वाद्य विश्वे वसवः स-
दंतु ॥६॥ अपामिदं न्ययनं समुद्रस्य निवेशनं । अन्यं कृणुष्वेतः
पथां तेन याहि वशां अनु ॥७॥ आर्यने ते परार्यणे दूर्वा रोहंतु
पुष्पिणीः । हृदाश्वं पुंडरीकाणि समुद्रस्य गृहा इमे ॥८॥ ३० ॥ ७ ॥

॥ १४३ ॥ १-६, अदिः सार्वः ॥ सधिनो ॥ अनुदृष्ट ॥

॥ १४३ ॥ त्वं चिद्विमृतजुरमर्थमश्वं न यातवे । कक्षीर्वतं
यदी पुना रथं न कृणुषी नवं ॥१॥ त्वं चिदश्वं न वाजितमेरण-
वो यमत्नत । दृळ्हं यंथि न वि षतमचिं यविष्ठमा रजः ॥२॥
नरा दंसिष्ठावचये शुभ्रा सिपासतं धियः । अथा हि वां दिवो
नरा पुनः स्तोमो न विगते ॥३॥ चिते तद्यां सुराधसा रातिः सु-
मतिरश्विना । आ यन्नः सदेने पृथौ समने पर्वयो नरा ॥४॥
युवं भुज्युं समुद्र आ रजसः पार ईषितं । यातमच्छा पतचि-
भिर्नासत्या सातये कृतं ॥५॥ आ वां सुम्नेः शंयू इव मंहिष्ठा वि-
श्ववेदसा । समस्मे भूपतं नरोत्सं न पिणुपौरियः ॥६॥ १ ॥

॥ १४३ ॥ १-६, गुप्यं भाष्यपुत्र अर्थकृजानो या यामायनः ॥ ईदृः ॥ १. ३. ४ गायत्री ।
२ पुहती । ५ मतोपहती । ६ विशारपंक्रिः ॥

॥ १४४ ॥ अयं हि ते अमर्त्य इंदुरत्यो न पत्यते । दक्षो विन्वा-
युर्वेधते ॥१॥ अयमस्मासु कार्यं ऋभुर्वजो दास्वते । अयं
विभत्यूर्ध्वकृगनं मदमृभुर्न कृत्यं मदं ॥२॥ धृष्टः श्येनाय कृ-
त्वन आसु स्वासु वंसगः । अवं दीधेदहीशुर्वः ॥३॥ यं सुपर्णः

अ० ८. अ० ८. व० २.] ॥ ३९६ ॥ [म० १०. अ० ११. सू० १४४.

वपसंत पृथक् एपि प्रगृधिनीं ऽइव सेनां यदा ते वार्तः अनुऽवार्ति
 शेचिः वप्रां ऽइव श्मश्रुं वपसि प्रभूमं ॥४॥ प्रति अस्य श्रेण्यः दंह-
 श्रे एकं निऽयानं वहवः रथासः बाहू यत् अग्ने अनुऽमर्मजानः
 न्यङ् उज्जानां अनुऽएयिं भूमिं ॥५॥ उत् ते शुष्माः जिह्तां उत् ते
 अर्चिः उत् ते अग्ने शशमानस्य वाजाः उत् श्वं च स्व नि नम वध-
 मानः आ त्वा अद्य विश्वे वसवः सदंतु ॥६॥ अपां इदं निऽअयनं
 समुद्रस्य निऽवेशनं अन्यं कृणुषु इतः पंथां तेन याहि वशान् अनु
 ॥७॥ आऽअयने ते प्राऽअयने दूर्वाः रोहंतु पुष्पिणीः हृदाः च
 पुंडरीकाणि समुद्रस्य गृहाः इमे ॥८॥ ३० ॥७॥

॥१४३॥ त्वं चित् अर्चिं घृत् ऽजुरं अर्च्यं अर्च्यं न यात वे कक्षी-
 र्वतं यदि पुनः रथं न कृणुष्यः न वं ॥१॥ त्वं चित् अर्च्यं न वाजिनं
 अरेणवः यं अत्नंत दृढं यं थिं न वि स्यतं अर्चिं यविष्ठं आ रजः
 ॥२॥ नरा दंसिष्ठा अर्चये शुभ्रां सिसांसतं धियः अर्चहि वां दिवः
 नरा पुनः स्तोमः न विऽशसे ॥३॥ चिते तत् वां सुऽराधसा रातिः
 सुऽमतिः अश्विना आ यत् नः सदेने पृथौ समने पथेयः नरा
 ॥४॥ युवं भुज्यं समुद्रे आ रजसः पारे ईक्षितं यातं अळ पतचि-
 ऽभिः नासत्या सातये कृतं ॥५॥ आ वां सुसैः शंयूऽइव० मंहिष्ठा
 विश्वं वेदसा सं अस्मे भूपतं नरा उत्तं न पिपुषीः इपः ॥६॥ १॥

॥१४४॥ अयं हि ते अमर्त्यः इंदुः अत्यः न पत्यते दक्षः विश्व-
 ऽआयुः वेधसे ॥१॥ अयं अस्मासु कार्यः ऋभुः वज्रः दास्वते अयं
 विभर्ति ऊर्ध्वं ऽकृणन् मर्दं ऋभुः न कृत्यं मर्दं ॥२॥ घृपुः श्येनायं
 कृत्वने आसु स्वासु वंसंगः अवं दीधेत् अहीशुवः ॥३॥ यंसुऽपर्णः

अ० ८. अ० ८. व० ४.] ॥ ३९७ ॥ [म० १०. अ० ११. सू० १४६.]

परावतः श्येनस्य पुत्र आभरत् । शतचक्रं योऽहो वर्तनिः ॥४॥
यं ते श्येनश्चारुमवृक्तं पदाम्बरदरुणं मानमधंसः । एना वयो विं
तार्यायुर्जीवसे एना जांगार बंधुता ॥५॥ एवा तदिंद्र इंदुना देवेषु
चिद्धारयाते महि त्यजः । कृत्वा वयो वि तार्यायुः सुक्रतो कृत्वा-
यमस्मदा सुतः ॥६॥२॥

॥ १४५ ॥ १-६ इन्द्राणो ॥ उपनिषासपत्नीवापनं ॥ १-१ अनुष्टुप् । ६ पंक्तिः ॥

॥ १४५ ॥ इमां खनाम्योपधिं बीरुधं बलं वक्षमां । यया सप-
त्नीं वाधते यया संविंदते पतिं ॥१॥ उत्तानपणे सुभगे देवजूते
सहस्वति । सपत्नीं मे परां धम पतिं मे केवलं कुरु ॥२॥ उत्तरा-
हमुत्तर उत्तरेदुत्तराभ्यः । अथा सपत्नी या ममाधरा साधराभ्यः
॥३॥ नृहस्या नाम गृणामि नो अस्मिन्नमते जने । परामेव
परावतं सपत्नीं गमयामसि ॥४॥ अहमस्मि सहमानाथ त्वम-
सि सासहिः । उभे सहस्वती भूत्वा सपत्नीं मे सहावहे ॥५॥ उप
तेऽधां सहमानामभि त्वाधां सहीयसा । मामनु प्र ते मनो वत्सं
गौरिव धावतु पथा वारिव धावतु ॥६॥३॥

॥ १४६ ॥ १-६ देवमुनिरिन्दः ॥ अरण्याग्ने ॥ अनुष्टुप् ॥

॥ १४६ ॥ अरण्यान्यरण्यान्यसौ या मेव नश्यसि । कृषा
यामं न पृच्छसि न त्वा भीरिव विंदतीऽ ॥१॥ वृषारवायु
वर्दते यदुपावन्ति चिच्छिकः । आघादिभिरिव धावयन्तर-
ण्यानिमहीयते ॥२॥ उत्त गावं इवादत्युत वेश्मेव दृश्यते ।
उतो अरण्यानिः सायं शंकटीरिव सज्जति ॥३॥ गामं-
गेय आ ह्वयति दावैगेपो अपावधीत् । वसन्तरण्यान्यां
सायमकृष्टदिति मन्यते ॥४॥ न वा अरण्यानिहत्यन्यथे-

अ० ८. अ० ८. व० ४.] ॥ ३९७ ॥ [म० १०. अ० ११. सू० १४६.

पराऽवतः श्येनस्य पुत्रः आ अभरत् शतऽचक्रं यः अहं वतनिः
॥४॥ यं ते श्येनः चारुं अवृकं पदा आ अभरत् अरुणं मानं अंधसः
एना वयं वि तारि आयुः जीवसे एना जागार वंधुता ॥५॥ एव
तत् इंद्रः इंदुना देवेषु चित् धारयाते महि त्यजः क्रवा वयः वि ता-
रि आयुः सुऽक्रतो० क्रत्वा अयं अस्मात् आ सुतः ॥६॥ २॥

॥१४५॥ इमां खनामि ओषधिं वीरुधं बलवत्तमां यया सु-
ऽपत्नीं वायंते यया संऽविंदते पतिं ॥१॥ उत्तानऽपत्नें सुऽभंगे दे-
वऽजूते सहस्वति सुऽपत्नीं मे परां धम पतिं मे केवलं कुरु ॥२॥
उत्तऽतरा अहं उत्तरे उत्तऽतरा इत् उत्तऽतराभ्यः अथ सुऽपत्नीं
या मम अधरा सा अधराभ्यः ॥३॥ नहि अस्याः नाम गृभ्यामि
नो' अस्मिन् रमते जने परा एव पराऽवतं सुऽपत्नीं गुमया मसि
॥४॥ अहं अस्मि सहमाना अथ त्वं असि सप्तहिः उभे' सहस्वती'
भूवी सुऽपत्नीं मे सहावहे ॥५॥ उप ते अधां सहमानां अभि त्वा
अधां सहीयसा मां अनु प्र ते मनः वत्स गौःऽइव धावतु पथा
वाःऽइव धावतु ॥६॥ ३॥

॥१४६॥ अरण्यानि अरण्यानि असी या प्रऽइव नश्यसि कु-
था यामं न पृच्छसि न त्वा भीःऽइव विंदती ३ ॥१॥ वृषऽर्वायं
वदते यत् उपऽअवन्ति चिच्चिकः आयाटिभिःऽइव धावयन् अर-
ण्यानिः महीयते ॥२॥ उत्त गावंऽइव अदन्ति उत्त वेश्मऽइव हु-
श्यते उत्तो' अरण्यानिः सायं शकटीःऽइव सर्जति ॥३॥ गां अंग
एयः आ ह्वयति दारु अंग एयः अपं अवधीत् वसन् अरण्यान्यां
सायं अक्रुक्षत् इति मन्यते ॥४॥ न वै अरण्यानिः हन्ति अन्यः च

अ० ८. अ० ८. व० ६.] ॥ ३९८ ॥ [म० १०. अ० ११. सू० १४८.]

नाभिगच्छति । स्वादोः फलस्य जग्धाय यथाकामं नि पद्यते
॥ ५ ॥ आंजनगंधिं सुरभिं बह्वन्नामकृपीवलां । ग्राहं मृगाणां
मातरं मरण्यानिमगंसिपं ॥ ६ ॥ ४ ॥

॥ १४७ ॥ १-४ सुपेदाः शैरोधिः ॥ इन्द्रः ॥ १-४ जगती । ५ त्रिष्टुप् ॥

॥ १४७ ॥ अक्षे दधामि प्रथमाय मन्यवेऽहन्यद्वचं नयं विवे-
रुपः । उभे यत्ना भवतो रोदसी अनु रेजति शुष्मात्पृथिवी चिद-
द्रियः ॥ १ ॥ त्वं मायाभिरनवद्य मायिनं अवस्यता मनसा वृच-
मंदयः । त्वामिन्द्रो वृणते गर्विष्टिषु त्वां विश्वांसु हव्यास्विष्टिषु
॥ २ ॥ ऐषु चाकंधि पुरुहूत सूरिषु वृधासो ये मघवन्नान्शुर्मघं ।
अचंति तोके तनये परिष्टिषु मेधसाता वाजिनमहंये धने ॥ ३ ॥
स इन्द्र रायः सुभृतस्य चाकनन्मदं यो अस्य रंहं चिकेतति । त्वा-
यंधो मघवन्दाश्वधरो मष्टू स वाजं भरते धना नृभिः ॥ ४ ॥ त्वं
गंधीय महिना गृणान उरु कंधि मघवञ्छग्धि रायः । त्वं नो
मिषो वरुणो न मायी पिबो न दस्म दयसे विभक्ता ॥ ५ ॥ ५ ॥

॥ १४८ ॥ १-४ पुरुषयः ॥ इन्द्रः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ १४८ ॥ सुप्ताणासं इन्द्रं सुमसिं त्वा सप्तयांसंश्च तुयि नृम्य
वाजं । आ नो भर सुवितं यस्य चाकनमना तना सनुयाम
त्वोताः ॥ १ ॥ अष्टस्वमिन्द्रं शूरं जातो दासीविशः सूर्येण स-
त्त्वाः । गुहां हितं गुह्यं गृह्णामसु विभूमसि प्रस्रवणे न सोमं
॥ २ ॥ अयो या गिरो अभ्यर्चं विद्वानृषीणां विप्रः सुमतिं
चकानः । ते स्याम ये रण्यत सोमरिजोत तुभ्यं रथोञ्छ भ-
यिः ॥ ३ ॥ इमा घर्षेदु तुभ्यं गंसि दा नृभ्यो नृणां शूरं शवः ।
तेभिर्भव सक्तुर्येषु चाकवुत चायस्व गृणत उत स्तीन् ॥ ४ ॥

अ० ८. अ० ८. व० ६.] ॥ ३९८ ॥ [म० १०, अ० ११, सू० १४८.

इत् न अभिऽगच्छति स्वादोः फलस्य जग्ध्वाय यथाऽकामं नि
पद्यते ॥ ५ ॥ आर्जनऽगंधिं सुरभिं बहुऽअक्षां अकृपिऽवलां प्र
अहं मृगाणां मातरं अरण्यानि अशंसिपं ॥ ६ ॥ ४ ॥

॥ १४७ ॥ अत ते दधामि प्रथमाय मन्यवे अहं न यत् वृचं नयं
विवेः अपः उभे यत् त्वा भवतः रोदसी' अनु रेजते शुष्मात् पृ-
थिवी चित् अद्रिऽवः ॥ १ ॥ त्वं मायाभिः अनवद्य मायिनं अव-
स्यता मनसा वृचं अदयः त्वां इत् नरः वृणते गोऽद्रिपु त्वां वि-
श्वसुहृत्पासु इद्रिपु ॥ २ ॥ आ एषु चाकुंधि पुरुऽहूत सूरिपु वृधासः
ये मयऽवन् आनपुः मयं अर्चति तो केतनये परिद्रिपु मेधऽसा-
ता वाजिनं अहं ये धने ॥ ३ ॥ सः इत् नु रायः सुऽभृतस्य चाकनत्
मदं यः अस्व रं ह्यं चिकेतति त्वाऽवृधः मयऽवन् दाणुऽअध्वरः
मद्यु सः वाजं भरते धना नृऽभिः ॥ ४ ॥ त्वं शर्धाय महिना गृणानः
उरु कृधि मयऽवन् शग्धि रायः त्वं नः मित्रः वरुणः न मायी पि-
त्वः न दुस्म द्यसे विऽभक्ता ॥ ५ ॥ ५ ॥

॥ १४८ ॥ सुस्वानासः इंद्र स्तुमसि त्वा ससऽवांसः च तु विऽनृ-
म्ण वाजं आ नः भर सुवितं यस्य चाकन् त्मना तना सनुयाम्
त्वाऽऊताः ॥ १ ॥ अष्टः त्वं इंद्र पूर जातः दासीः विशः सूर्येण स-
ह्याः गुहा हितं गुह्यं गूळ्हं अपऽसु विभूमसि प्रऽस्रवणे न सोमं
॥ २ ॥ अर्यः वा गिरः अभि अर्च विद्वान् अष्टीणां विप्रः सुऽमतिं
चकानः ते स्याम ये रणयंत सोमैः एना उत तुभ्यं रथऽओळ्ह भ-
क्षीः ॥ ३ ॥ इमा ब्रह्म इंद्र तुभ्यं यंसि दाः नृऽभ्यः नृणां पूर शवं ते-
भिः भव सऽक्रंतुः येषु चाकन् उत पायस्व गृणतः उत स्तीन् ॥ ४ ॥

अ० ८, अ० ८, व० ८.] ॥ ३९९ ॥ [म० १०, अ० ११, सू० १५०.]

शुधी हवमिन्द्र शूर पृथ्या उत स्तवसे वेन्यस्यार्किः । आ यस्ते यो-
नि घृतवतमस्वास्मिन् निषेद्वयंत वक्ताः ॥ ५ ॥ ६ ॥

॥ १४९ ॥ १-५ अर्चनेहरेण्यस्तूपः ॥ सविता ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ १४९ ॥ सविता यंचैः पृथिवीमरम्णादस्कंभने सविता द्या-
महंहत । अश्वमिवापुष्टदुनिमंतरिक्षमतूर्ते बद्धं सविता समुद्रं
॥ १ ॥ यचा समुद्रः स्कंभितो व्यैनदपां नपात्सविता तस्य वेद ।
अतो भूरत आ उत्थितं रजोऽतो द्यावापृथिवी अंप्रयेतां ॥ २ ॥
पश्चेदमन्यदभवद्यजंभममन्यस्य भुवनस्य भूना । सुपर्णो अंग स-
वितुर्गृह्णान्पूवो जातः स उ अस्यानु धर्मं ॥ ३ ॥ गाव इव यामं
यूयुधिरिवाश्वान्वाप्रेव वत्सं सुमना दुहाना । पतिरिव जाया-
मभि नो न्येतु धता दिवः सविता विश्ववारः ॥ ४ ॥ हिरण्यस्तूपः
सवितर्यथा त्वांगिरसी जुह्वे वाजे अस्मिन् । एवा त्वार्चनवसे
वन्दमानः सीमस्येवांशुं प्रति जागराहं ॥ ५ ॥ ७ ॥

॥ १५० ॥ १-५ मृळीको यागिः ॥ अग्निः ॥ १-३ पृहती । ४ उपरिहाभ्यो-
तिग्रीगती या । ५ उपरिहाभ्योतिः ॥

॥ १५० ॥ समिद्धश्चित्समिध्यसे देवेभ्यो हव्यवाहन । आदित्ये
हृद्वैवसुभिर्न आ गंहि मृळीकाय न आ गंहि ॥ १ ॥ इमं यज्ञ-
मिदं वचो जुजुषाण उपगंहि । मर्तोसत्त्वा समिधान हवा-
महे मृळीकाय हवामहे ॥ २ ॥ त्वामु जातवेदसं विश्ववारं गृणे
धिया । अग्ने देवां आ वह नः प्रियवतान्मृळीकाय प्रियव-
तान् ॥ ३ ॥ अग्निर्देवो देवानामभवत्पुरोहितोऽग्निं मनु-
ष्याश्चक्षपयः समीधिरे । अग्निं मही धनंसातावहं हुवे मृ-
ळीकं धनंसातये ॥ ४ ॥ अग्निरचि भरद्वाजं गविष्ठिरं प्रावन्नः

अ० ८. अ० ८. व० ८.] ॥ ३९९ ॥ [म० १०. अ० ११. सू० १५०.

श्रुधि हव इन्द्र पूर पृथ्वाः उत स्तवसे वेन्यस्य अर्कः आ यः ते योनिं
घृतं वतं अस्वाः ऊर्मिः न निमैः द्रवयन्त वक्राः ॥ ५ ॥ ६ ॥

॥ १४९ ॥ सविता यच्चैः पृथिवीं अरम्णात् अस्कंभने सविता
द्यां अहं हत् अश्वेऽइव अपुस्तु धुनिं अंतरिक्षं अतूते वदं सविता
समुद्रं ॥ १ ॥ यच्च समुद्रः स्कुभितः वि और्नत् अपां नृपात् सविता
तस्य वेद अतः भूः अतः आः उत्थितं रजः अतः द्यावा पृथिवी अ-
प्रयेतां ॥ २ ॥ यथा इदं अन्यत् अभवत् यजं च अमर्त्यस्य भुवनस्य
भूना सुऽपयः अंग सवितुः गुरुमान् पूर्वः जातः सः ऊं अस्य
अनु धर्म ॥ ३ ॥ गावः इव यामै युयुधिः इव अश्वान् बाध्या इव
वत्सं सुऽमनाः दुहाना पतिः इव जायां अभि नः नि एतु धर्ता
दिवः सविता विश्वऽवारः ॥ ४ ॥ हिरण्यऽसूपः सवितुः यथा त्वा
आगिरसः जुहे वाजे अस्मिन् एव त्वा अर्चन् अयसे वंदमानः
सोमस्य इव अंशुं प्रति जागर् अहं ॥ ५ ॥ ७ ॥

॥ १५० ॥ संऽइदः चित्सं इध्यसे देवेभ्यः हव्यऽवाहन आदित्यैः
रुद्रैः वसुऽभिः नः आ गृहि मृळीकाय नः आ गृहि ॥ १ ॥ इमं यज्ञं
इदं वचः जुजुषाणः उपऽआगृहि मर्तासः त्वा संऽइधान् हवा-
महे मृळीकाय हवामहे ॥ २ ॥ त्वां ऊं जातऽवेदसं विश्वऽवारं गृणे
धिया अग्ने देवान् आवह नः प्रियऽयंतान् मृळीकाय प्रियऽयं-
तान् ॥ ३ ॥ अग्निः देवः देवानां अभवत् पुरऽहितः अग्निं मनुष्याः
क्षपयः सं ईधिरे अग्निं महः धनेऽसातौ अहं हुवे मृळीकं धने-
ऽसातये ॥ ४ ॥ अग्निः अर्चिं भूरत्वाजं गविं धिरं प्र आवत् नः

अ० ८, अ० ८, व० ११.] ॥४००॥ [म० १०, अ० १२, सू० १५३.

कल्वं चसदस्युं आऽहवे अग्निं वसिष्ठः हवते पुरःऽहितः मृक्री-
कार्यं पुरःऽहितः ॥५॥८॥

॥१५१॥ अद्यया अग्निः सं इध्यते अद्यया हूयते हविः अद्यां भ-
गस्य मूर्धनि वचसा आ वेद्यामसि ॥१॥ प्रियं अद्ये ददंतः प्रियं
अद्ये दिदासतः प्रियं भोजेर्षु यज्जऽसु इदं मे उदितं कृधि ॥२॥ यथा
देवाः अमुरेषु अद्यां उपेर्षु चक्रिरे एवं भोजेर्षु यज्जऽसु अस्माकं
उदितं कृधि ॥३॥ अद्यां देवाः यजमानाः वायुऽगोपाः उप आ-
सते अद्यां इदं व्यया आऽकूत्या अद्यया विंदते यसु ॥४॥ अद्यां प्रातः
हवामहे अद्यां मध्यंदिनं परि अद्यां सूर्यस्य निऽमुचि अद्ये अत्
धापय इह नः ॥५॥९॥११॥

॥१५२॥ शसः इत्या महान् असि अमिचऽखादः अद्भुतः न
यस्य हन्यते सखा न जीयते कदा चन ॥१॥ स्वस्तिऽदाः विशः प-
तिः वृचऽहा विऽमृधः वशी वृषा इन्द्रः पुरः एतु नः सोमऽपाः अ-
भयंऽकरः ॥२॥ विरक्षाः विमृधः जहि वि वृचस्य हनू रुज वि म-
न्युं इन्द्र वृचऽहन् अमिचस्य अभिऽदासतः ॥३॥ वि नः इन्द्र मृधः
जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः यः अस्मान् अभिऽदासति अपरं ग-
मय तमः ॥४॥ अप इन्द्र द्विपतः मनः अप जिज्ञासतः वधं वि
मन्योः शर्म यच्छ वरीयः यव्य वधं ॥५॥१०॥

॥१५३॥ ईखयंतीः अपस्युवः इन्द्रं जातं उप आसते भेजानासः
सुऽवीर्यं ॥१॥ त्वं इन्द्र बलात् अधि सहसः जातः शोर्जसः त्वं वृषन्
वृषा इत् असि ॥२॥ त्वं इन्द्र असि वृचऽहा वि अंतरिक्षं अतिरः उत्

अ० ८. अ० ८. व० ११.] ॥ ४०० ॥ [म० १०. अ० १२. सू० १५३.

कण्वं चसदस्युं आऽहवे अग्निं वसिष्ठः हवते पुरःऽहितः मृळी-
कार्यं पुरःऽहितः ॥ ५ ॥ ८ ॥

॥ १५१ ॥ अद्यया अग्निः सं इध्यते अद्यया हूयते हविः अद्यां भ-
गस्य मूर्धनि वचसा आ वेदयामसि ॥ १ ॥ प्रियं अद्ये ददंतः प्रियं
अद्ये दिदासतः प्रियं भोजेषु यज्वंसु इदं मे उदितं कृधि ॥ २ ॥ यथा
देवाः असुरेषु अद्यां उयेषु चक्रिरे एवं भोजेषु यज्वंसु अस्माकं
उदितं कृधि ॥ ३ ॥ अद्यां देवाः यजमानाः वायुऽगोपाः उप आ-
सते अद्यां हृदय्या आऽकूत्या अद्यया विंदते वसु ॥ ४ ॥ अद्यां प्रातः
हवामहे अद्यां मध्यंदिनं परि अद्यां सूर्यस्य निऽमुचिं अद्ये अत्
धामय इह नः ॥ ५ ॥ ९ ॥ ११ ॥

॥ १५२ ॥ शसः इत्या महान् असि अमिचऽखादः अद्भुतः न
यस्य हन्यते सखा न जीयते कदा च न ॥ १ ॥ स्वस्तिऽदाः विशः प-
तिः वृचऽहा विऽमृधः वशी वृषा इन्द्रः पुरः एतु नः सोमऽपाः अ-
भ्यऽकरः ॥ २ ॥ विरक्षः वि मृधः जहि वि वृचस्य हनू रुज वि म-
नुं इन्द्र वृचऽहन् अमिचस्य अमिऽदासंतः ॥ ३ ॥ वि नः इन्द्र मृधः
जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः यः अस्मान् अमिऽदासति अपरंग-
मय तमः ॥ ४ ॥ अप इन्द्र विपतः मनः अप जिज्यासतः वधं वि
मन्योः शर्म यच्छ वरीयः यवय वधं ॥ ५ ॥ १० ॥

॥ १५३ ॥ इक्षयंतीः अपस्युर्वः इन्द्रं जातं उप आसते भेजानासः
सुऽवीर्यं ॥ १ ॥ त्वं इन्द्र बलात् अधि सहसः जातः ओजसः त्वं वृषन्
वृषा इत् असि ॥ २ ॥ त्वं इन्द्र असि वृचऽहा वि अंतरिक्षं अतिरः उत्

अ० ८, अ० ८, व० १४.] ॥४०१॥ [म० १०, अ० १२, सू० १५६.

द्यामस्तभा ओजसा ॥३॥ तमिंद्रसजोपसमके विभर्षि बाहोः।
वज्रं शिर्षान ओजसा ॥४॥ तमिंद्राभिभूरसि विश्वा जाता-
न्योजसा। स विश्वा भुव आभवः ॥५॥ ११॥

॥ १५४ ॥ १-५ यमी ॥ भाववृत्तं ॥ अनुष्टुप् ॥

॥१५४॥ सोम एकैभ्यः पवते घृतमेक उपासते। येभ्यो मधु
प्रधावन्ति तांश्चिदेवापि गच्छतात् ॥१॥ तपसा ये अनाधृष्या-
स्तपसा ये स्वर्गयुः। तपो ये चक्रिरे महस्तांश्चिदेवापि गच्छ-
तात् ॥२॥ ये युध्यन्ते प्रधनेषु पूरासो ये तनूत्यजः। ये ज्ञा सहस्रद-
क्षिणास्तांश्चिदेवापि गच्छतात् ॥३॥ ये चित्पूर्वं ऋतसाप ऋ-
तावान ऋतावृधः। पितृन्तपस्वतो यम तांश्चिदेवापि गच्छतात्
॥४॥ सहस्रणीषाः कवयो ये गोपायन्ति सूर्यं। ऋषीन्तपस्वतो
यम तपोजाँ अपि गच्छतात् ॥५॥ १२॥

॥ १५५ ॥ १-५ शिरिषिटी भारद्वाजः ॥ जलद्वीपं । २, ३ प्रक्षणस्पतिः ।

५ पिषे देवाः ॥ अनुष्टुप् ॥

॥१५५॥ अरायि काणे विकटे गिरि गच्छ सदान्वे। शिरियि-
ठस्य सत्वंभिस्तेभिष्ठा चातयामसि ॥१॥ चत्तो द्रुतश्चत्तामुतः सर्वा
भूणान्यारूपी। अराय्य प्रक्षणस्पते तीक्ष्णभृंगोदपक्षिहि ॥२॥
अदो महारु क्षवन्ते सिंधोः पारे अपूरुषं। तदा रभस्व दुर्हणो तेन
गच्छ परस्तरं ॥३॥ यद्वा प्राचीरजगंतोरो मंदूरधाणिकीः। हुता
इंद्रस्य शवः सर्वे बुहुदयाशवः ॥४॥ परीमे गामनेपत् पर्यग्नि-
मद्वपत्। देवेष्टकत थवः क इमाँ आ दधर्षेति ॥५॥ १३॥

॥ १५६ ॥ १-६ केतुगानेयः ॥ अग्निः ॥ गायत्री ॥

॥१५६॥ अग्निं हिन्यंतु नो धियः सप्रिमाशुमिवाजिपु। तेन

अ०८. अ०८. व०१४.] ॥४०१॥ [म०१०. अ०१०. सू०१५६.

द्यां अस्तभाः अोजसा ॥३॥ त्वं इंद्र सऽजोषसं अकं विभर्षिं वाहोः
वर्जं शिशानः अोजसा ॥४॥ त्वं इंद्र अभिऽभूः असि विश्वा जाता-
नि अोजसा सः विश्वाः भुवः आ अभवः ॥५॥ ११॥

॥१५४॥ सोमः एकंभ्यः प्वते घृतं एकं उप आसते येभ्यः मधु
प्रऽधावति तान् चित् एव अपि गच्छतात् ॥१॥ तपसा ये अना-
धृष्याः तपसा ये स्वः ययुः तपः ये चक्रिरे महः तान् चित् एव अ-
पि गच्छतात् ॥२॥ ये युध्यते प्रऽधनेषु पूरासः ये तनूऽन्यजः ये वा
सहस्रंऽदक्षिणाः तान् चित् एव अपि गच्छतात् ॥३॥ ये चित्
पूर्वं ऋतुऽसापः ऋतुऽवानः ऋतुऽवृधः पितृन् तपस्वतः यम
तान् चित् एव अपि गच्छतात् ॥४॥ सहस्रंऽनीषाः कवयः ये गो-
पायति सूर्यं ऋषीन् तपस्वतः यम तपःऽजान् अपि गच्छतात्
॥५॥ १२॥

॥१५५॥ अरामि कार्णे विऽकटे गिरिं गच्छ सदान्ये शिरिं बि-
ठस्य सत्त्वंऽभिः तेभिः त्वा चातयामसि ॥१॥ चक्षो इतः चक्ष्वा अ-
मुतः सर्वा भूणानि आरुषीं अराम्यं ब्रह्मणः पते तीक्ष्णंऽशृंग
उत्ऽच्छपन् इहि ॥२॥ अदः यत् दारुं खवंते सिंधोः पारे अपुरुषं
तत् आ रुभस्व दुःऽहनोऽन्तेन गच्छ परःऽनरं ॥३॥ यत् ह प्राचीः
अजंगंत उरः मंदूरऽधाणिकीः हुताः इंद्रस्य शवं वः सर्वं बुबुद-
ऽयां शवः ॥४॥ परि इमे गां अनेपत परि अमिं अद्रपत देवेषु अ-
क्त श्रवः कः इमान् आ दुष्यति ॥५॥ १३॥

॥१५६॥ अमिं हिन्यंतु नः धियः समिं आशुंऽइव आजियुं तेन

अ० ८. अ० ८. व० १७.] ॥४०२॥ [म० १०. अ० १२. सू० १५९.

जेष्म धनं धनं ॥१॥ यया गा आकरामहे सेनयामे तवोत्या । तां
नो हिन्य मघत्तये ॥२॥ आग्ने स्थूरं रयिं भर पृथुं गोमंतमस्थिनं ।
अग्निं खं वर्तयां पणिं ॥३॥ अग्ने नक्षत्रमजरमा सूर्यं रोहयो दि-
वि । दधज्ज्योतिर्जनेभ्यः ॥४॥ अग्ने केतुर्विशमसि प्रेष्ठः श्रेष्ठ उ-
पस्थसत् । बोधां स्तोत्रे वयो दधत् ॥५॥ १४॥

॥१५३॥ १-५ भुवन आप्तः आधनो वा भौवनः ॥ पिष्टे देवाः ॥ द्विपदा द्विद्व ॥

॥१५७॥ इमा नुक्ं भुवन्ता सीपधामेन्द्रश्च विश्वे च देवाः ॥१॥
यज्ञं च नस्तृत्वं च प्रजां चादित्यैरिन्द्रः सह चीकृपाति ॥२॥ आ-
दित्यैरिन्द्रः सर्गणी मरुद्भिरस्मार्कं भूत्वविंता तनूनां ॥३॥ हुत्वायं
देवा असुरान्यदामन्देवा देवत्वमभिरक्षमाणाः ॥४॥ प्रत्यंचमर्क-
मनयञ्छचीभिरादिस्वधामिपिरां पर्यपश्यन् ॥५॥ १५॥

॥१५८॥ १-५ वसुः सौर्यः ॥ सूर्यः ॥ गायत्री ॥

॥१५८॥ सूर्यो नो दिवस्तातु वातो अंतरिक्षात् । अग्निर्नः पा-
थिबेभ्यः ॥१॥ जीर्णां सवितर्यस्य ते हरः शतं सबौ अर्हेति । प्राहि
नो दिद्युतः प्रतंत्याः ॥२॥ चक्षुर्नो देवः संविता चक्षुर्न उत प-
र्वतः । चक्षुर्धाता दधातु नः ॥३॥ चक्षुर्नो धेहि चक्षुषे चक्षुर्विख्ये
तनूभ्यः । सं चेदं वि च पश्येम ॥४॥ सुसंहर्षं त्वा वयं प्रति पश्येम
सूर्य । वि पश्येम नृचक्षसः ॥५॥ १६॥

॥१५९॥ १-६ शची पीलोमी ॥ शची पीलोमी ॥ अनुद्व ॥

॥१५९॥ उदसौ सूर्यो अगादुदयं माम्को भगः । अहं
तद्विद्वला पतिमभ्यसाक्षि विधासहिः ॥१॥ अहं केतुरहं
मूर्धाहमुया विवाचनी । ममेदनु क्रतुं पतिः सेहान्ताया
उपाचरेत् ॥२॥ मम पुत्राः शंभुहणोऽयो मे दुहिता वि-

अ० ८. अ० ८. व० १७.] ॥४०२॥ [म० १०. अ० १२. सू० १५९.

जेष्म धनं ऽ धनं ॥१॥ यया गाः आऽकरामहे सेनया अग्ने तव ऊ-
त्या तां नः हिन्य मघर्तये ॥२॥ आ अग्ने स्थूरं रयिं भूर पृथुं गोऽमंतं
अश्विनं अंग्धिखं वर्तये पृथिं ॥३॥ अग्ने नक्षत्रं अजरं आ सूर्यं रो-
हयः दिवि दधत् ज्योतिः जनैभ्यः ॥४॥ अग्ने केतुः विशां असि मे-
घः घेघः उपस्थऽसत् बोधं स्तोत्रे वयः दधत् ॥५॥ १४॥

॥१५७॥ इमा नु कं भुवना सीसधाम इंद्रः च विश्वे च देवाः
॥१॥ यज्ञं च नः तन्वं च प्रऽजां च आदित्यैः इंद्रः सह चीकृपाति
॥२॥ आदित्यैः इंद्रः सऽगणः मरुतऽभिः अस्माकं भूतु अविता
तनूनां ॥३॥ हत्वार्य देवाः असुरान् यत् आर्यन् देवाः देवऽत्वं अ-
भिऽरक्षमाणाः ॥४॥ प्रत्यं च अर्के अनयन् शचीभिः आत् इत्
स्वधां इपिरां परि अपश्यन् ॥५॥ १५॥

॥१५८॥ सूर्यः नः दिवः पातु वातः अंतरिक्षात् अग्निः नः पा-
थिवेभ्यः ॥१॥ जीर्ण सवितः यस्य ते हरः शतं स्वान् अर्हति पाहि
नः दिद्युतः पतंत्याः ॥२॥ चक्षुः नः देवः सविता चक्षुः नः उत
पर्वतः चक्षुः धाता दधातु नः ॥३॥ चक्षुः नः धेहि चक्षुषे चक्षुः
विऽख्ये तनूभ्यः सं च इदं वि च पश्येम ॥४॥ सुऽसंहर्षेत्वा वयं प्र-
ति पश्येम सूर्यं वि पश्येम नृऽचक्षसः ॥५॥ १६॥

॥१५९॥ उत असी सूर्यः अगात् उत अयं मामकः भगः अहं
तत् विद्वत्ता पतिं अभि असाक्षि विऽसस्तहिः ॥१॥ अहं केतुः अहं
मूर्धा अहं उया विऽवाचनी मम इत् अनु क्रतुं पतिः सेहानायाः
उपऽआचरित ॥२॥ मम पुत्राः शुभुऽहनः अयो मे दुहिता वि-

राट। उताहमस्मि संजया पत्न्यौ मे श्लोक उक्तमः ॥ ३ ॥ येनेन्द्रो ह-
विषा कृत्य भवद्भुक्तमः। इदं तदं किं देवा असपत्ना किला-
भुवं ॥ ४ ॥ असपत्ना सपत्न्यो जयत्यभिभूवरी। आवृक्षमन्यासां
वचो राधो अस्थेयसामिव ॥ ५ ॥ समजैषमिमा अहं सपत्नीर-
भिभूवरी। यथाहमस्य वीरस्य विराजानि जनस्य च ॥ ६ ॥ १७ ॥

॥ १६० ॥ १-४ पूरजो वैद्यामिवः ॥ इन्द्रः ॥ विष्णुः ॥

॥ १६० ॥ तीषस्याभिर्वयसो अस्य पाहि सर्वरथा वि हरी इह
मुंच। इन्द्र मा त्वा यजमानासो अन्ये नि रीरसन्तुभ्यमिमे सुता-
सः ॥ १ ॥ तुभ्यं सुतास्तुभ्यमु सोत्तांसुत्वां गिरः श्वाच्या आ ह्वयन्ति।
इन्द्रेदमद्य सर्वनं जुषाणो विश्वस्य विद्वाँ इह पाहि सोमै ॥ २ ॥ य
उंशता मनसा सोममस्मै सर्वददा देवकामः सुनोति। न गा
इन्द्रस्तस्य परा ददाति प्रशस्तमिच्छास्मस्मै कृणोति ॥ ३ ॥ अनु-
स्पष्टो भवत्येषो अस्य यो अस्मि रेवाच सुनोति सोमै। निररुन्तौ
मृषवा तं दधाति प्रहृदिषो हन्त्यनानुदिष्टः ॥ ४ ॥ अश्वायन्तो ग-
व्यन्तो वाजयन्तो हवामहे त्वोपगन्तुवा उ। आभूषन्तस्ते सुमती
नवायां वयमिन्द्र त्वा शुनं हुवेम ॥ ५ ॥ १८ ॥

॥ १६१ ॥ १-४ यज्ञनाशनः प्राजापयः ॥ राजपथ्या ॥ १-४ विष्णुः। ५ अनुस्पष्टः ॥

॥ १६१ ॥ मुंचामि त्वा हविषा जीवनाय कर्मज्ञातयद्मा-
दुत राजयद्मात्। आहिर्जयाह यदि वितदेनं तस्या इन्द्रायी
प्र मुमुक्तमेनं ॥ १ ॥ यदि क्षितायुर्यदि वा परेतो यदि
मृत्योरेतिकं नीत एव। तमा हरामि निर्वृतेरूपस्याद-
स्पापमेनं शतशरदाय ॥ २ ॥ सहस्राक्षेण शतशरदेन श-

अ० ८. अ० ८. व० १९.] ॥ ४०३ ॥ [म० १०. अ० १२. सू० १६१.

ऽराट् उत अहं अस्मि संऽजया पत्न्यौ मे श्लोकः उत्ऽतमः ॥३॥
येन इंद्रः हविषा कृत्वा अभवत् द्युम्नी उत्ऽतमः इदं तत् अक्रिदे-
याः असपत्ना किल अभुवन् ॥४॥ असपत्ना सपत्नऽग्नी जयती
अभिऽभूवरी आ अवृक्षं अन्यासां वचैः राधैः अस्थेयसांऽइव
॥५॥ सं अजैषं इमाः अहं सऽपत्नीः अभिऽभूवरी यथा अहं अ-
स्य वीरस्य विऽराजानि जनस्य च ॥६॥ १७ ॥

॥ १६० ॥ तीव्रस्य अभिऽवयसः अस्य पाहि सर्वेऽरया वि ह-
रीं इह मुंच इंद्र मा त्वा यजमानासः अन्ये नि रीरमन् तुभ्यं इमे
सुतासः ॥१॥ तुभ्यं सुताः तुभ्यं जुं सोत्वासः त्वां गिरः श्वाश्वाः आ
ह्वयन्ति इंद्रं इंद्रं अद्य सर्वान् जुपाणः विश्वस्य विद्वान् इह पाहि
सोमं ॥२॥ यः उश्ता मनसा सोमं अस्मि सर्वेऽद्वा देवऽकामः
सुनोति नगाः इंद्रः तस्य परां ददाति प्रऽशस्तं इत् चारुं अस्मै कृ-
णोति ॥३॥ अनुऽस्पष्टः भवति एषः अस्य यः अस्मै रेवान् न सु-
नोति सोमं निः श्रुत्वा मघऽवा तं दधाति प्रऽक्षऽधिपः हन्ति अ-
ननुऽदिष्टः ॥४॥ अश्वऽगंतः गृध्रंतः वाजयंतः हवामहे त्वा उर्य-
ऽगंतवै जुं आऽभूषंतः ते सुऽमती नवायां वयं इंद्र त्वा शुनं हुवेम
॥५॥ १८ ॥

॥ १६१ ॥ मुंचामि त्वा हविषा जीवनाय कं अज्ञातऽयक्ष्मात्
उत राजऽयक्ष्मात् पाहिः जयाह यदि वा एतत् एनं तस्याः इंद्रा-
ग्नीं प्र मुमुक्षुं एनं ॥१॥ यदि क्षितऽआयुः यदि वा पराऽइतः यदि
मृत्योः अतिकं निऽइतः एव तं आ हरामि निऽक्षतेः उपऽस्यात्
अस्पापि एनं शतऽशरदाय ॥२॥ सहस्रऽअधोऽशतऽशरदेन श-

अ० ८. अ० ८. व० २१.] ॥ ४०४ ॥ [म० १०. अ० १२. सू० १६३.]

तायुषा हविषाहापेमेनं । शतं यथेमं शरदो नयातीद्री विश्वस्य
दुरितस्य पारं ॥ ३ ॥ शतं जीव शरदो वर्धमानः शतं हेमन्ताञ्छ-
तमु वसन्तान् । शतमिन्द्राग्नी संविता बृहस्पतिः शतायुषा हवि-
पेमं पुनर्दुः ॥ ४ ॥ आहापि त्वाविदं त्वा पुनरागाः पुनर्नैव । सर्वांग-
सर्वे ते चक्षुः सर्वमायुषश्च ते ऽविदं ॥ ५ ॥ १९ ॥

॥ १६२ ॥ १-६ रक्षोहा प्रायः ॥ गर्भसंज्ञाये प्रायश्चित्तं ॥ चतुष्टय ॥

॥ १६२ ॥ ब्रह्मणाग्निः संविदानो रक्षोहा बाधतामितः । अ-
सीवा यस्ते गर्भं दुर्णामा योनिमाशये ॥ १ ॥ यस्ते गर्भमसीवा
दुर्णामा योनिमाशये । अग्निं ब्रह्मणा सह निष्कृव्यादमनीन-
शत् ॥ २ ॥ यस्ते हन्ति पतयन्ति निपत्सुं यः सरीसृपं । जातं यस्ते जि-
घांसति तमिती नाशयामसि ॥ ३ ॥ यस्ते ऊरू विहरन्त्यन्तरा दंप-
ती शये । योनिं यो अन्तरारेच्छि तमिती नाशयामसि ॥ ४ ॥
यस्त्वा भ्राता पतिर्भूत्वा जारो भूत्वा निपद्यते । प्रजां यस्ते जिघां-
सति तमिती नाशयामसि ॥ ५ ॥ यस्त्वा स्वप्रेतं तमसा मोहयित्वा
निपद्यते । प्रजां यस्ते जिघांसति तमिती नाशयामसि ॥ ६ ॥ २० ॥

॥ १६३ ॥ १-६ विपुला काययः ॥ यत्नां ॥ चतुष्टय ॥

॥ १६३ ॥ अष्टीभ्यां ते नासिकाभ्यां कर्णाभ्यां छुचुकादधि ।
यत्सं शीघ्रं मस्तिष्काज्जिह्वाया वि वृहामि ते ॥ १ ॥ यीवा-
भ्यांस्त उष्णिहाभ्यः कीकसाभ्यो अनूक्षात् । यत्सं दोषण्यं मं-
साभ्यां बाहुभ्यां वि वृहामि ते ॥ २ ॥ आंवेभ्यस्ते गुदाभ्यो वन्ति-
ष्टोर्दंदादधि । यत्सं मतं स्नाभ्यां यक्रः प्राशिभ्यो वि वृहामि ते
॥ ३ ॥ ऊरुभ्यां ते अष्टीवद्भ्यां पाणिभ्यां प्रपदाभ्यां । यत्सं श्री-

अ०८. अ०८. व०२१.] ॥४०४॥ [म०१०. अ०१२. सू० १६३.

तऽआयुषा हविषा आ अहार्ये एनं शतं यथा इमं शरदः नयति
इंद्रः विश्वस्य दुःऽइतस्य पारं ॥३॥ शतं जीव शरदः वर्धमानः शतं
हेमतान् शतं जुं वसंतान् शतं इंद्राग्नौ सविता बृहस्पतिः शत-
ऽआयुषा हविषा इमं पुनः दुः ॥४॥ आ अहार्ये त्वा अविदं त्वा पुनः
आ अगाः पुनःऽनव सर्वेऽअंग सर्वे ते चर्युः सर्वे आयुः च ते अ-
विदं ॥५॥ १९॥

॥१६२॥ ब्रह्मणा अग्निः संऽविदानः रक्षुऽहा बाधतां इतः
अमीं वा यः ते गर्भं दुःऽनामा योनिं आऽश्ये ॥१॥ यः ते गर्भं अ-
मीं वा दुःऽनामा योनिं आऽश्ये अग्निः तं ब्रह्मणा सह निः क्रव्य-
ऽअदं अनीन शत् ॥२॥ यः ते हन्ति पतयंतं निऽसत्त्वं यः सरीसृपं
जातं यः ते जिघांसति तं इतः नाशयामसि ॥३॥ यः ते ऊरु वि-
ऽहरति अंतरा दंऽपती० श्ये योनिं यः अंतः आऽरेळिहं तं इतः
नाशयामसि ॥४॥ यः त्वा भ्राता पतिः भूत्वा जारः भूत्वा निऽपद्यते
प्रऽजां यः ते जिघांसति तं इतः नाशयामसि ॥५॥ यः त्वा स्वप्नेन
तमसा मोहयित्वा निऽपद्यते प्रजां यः ते जिघांसति तं इतः ना-
शयामसि ॥६॥ २०॥

॥१६३॥ अक्षीभ्यां ते नासिकाभ्यां कर्णाभ्यां छुचुकात् अधि
यक्ष्मं शीर्षण्यं मस्तिष्कात् जिह्वायाः वि बृहामि ते ॥१॥ यीवा-
भ्यः ते उष्णिहाभ्यः कीर्कसाभ्यः अनूक्वात् यक्ष्मं दोषण्यं संसाभ्यां
बाहुऽभ्यां वि बृहामि ते ॥२॥ आंवेभ्यः ते गुदाभ्यः वनिष्ठोः हृद-
यात् अधि यक्ष्मं मतस्त्राभ्यां यक्रः प्राशिऽभ्यः वि बृहामि ते ॥३॥
ऊरुऽभ्यां ते अष्टीवत्ऽभ्यां पाय्विंऽभ्यां प्रऽपदाभ्यां यक्ष्मं ओ-

अ० ८. अ० ८. व० २३.] ॥४०५॥ [म० १०. अ० १२. सू० १६५.

णिभ्यां भासदाद्भंसो वि वृहामि ते ॥४॥ मेहनाद्वनंकरणास्त्रो-
मभ्यस्ते नृत्तेभ्यः । यक्ष्मं सर्वस्मादात्मनस्तमिदं वि वृहामि ते ॥५॥
अंगादंगास्त्रोस्त्रो लोस्त्रो जातं पर्वणिपर्वणि । यक्ष्मं सर्वस्मादा-
त्मनस्तमिदं वि वृहामि ते ॥६॥ २१॥

॥१६४॥ १-५ प्रवेताः ॥ दुःस्वप्नः ॥ १ २ ३ अनुदृष्टः । ३ विदृष्टः । ५ पर्वणिः ॥

॥१६४॥ अपेहि मनसस्पते ऽपं काम परधर । परो निर्घृत्वा
श्वा चक्षु बहुधा जीवन्तो मनः ॥१॥ भद्रं वै वरं वृणते भद्रं युजन्ति
दक्षिणं । भद्रं वै वस्वते चक्षुर्वहृषा जीवन्तो मनः ॥२॥ यदाशसा
निःशसाभिगसो पारिम जायन्तो यास्वपन्तः । अग्निर्विश्वा न्यप
दुष्कृतान्यजुषान्योरे अस्महं पातु ॥३॥ यदिदं प्रहणस्पते ऽभिद्रोहं
चरामसि । प्रचेता न आंगिरसो विपतां पातवंहसः ॥४॥ अजि-
ष्माद्यासनाम् चाभूमानांगसो वयं । जायत्स्वमः संकल्पः पापी
यं विष्मस्तं ॥ चञ्चतु यो नो वेष्टि तमृच्यतु ॥५॥ २२॥

॥१६५॥ १-५ अतो नो नृपतः ॥ अतो नो नृपतः प्रापयितुं यैश्वरेयं ॥ विदुष्टः ॥

॥१६५॥ देवाः कुपोतं द्रपितो यदिच्छन्दतो निर्घृत्वा
द्रुमां नृगाम । तस्मां अचाम कृणयाम निष्कृतिं न नो अस्तु
विपदे न चतुष्यदे ॥१॥ गिवः कुपोतं द्रपितो नो अक्षयना-
गा देवाः शकुनो गृहेषु । अग्निर्हि विप्रो जुपतां हविर्नः परि
हेतिः पृथिणी नो वृणक्तु ॥२॥ हेतिः पृथिणी न देभात्यस्मा-
नाष्ट्यां पदं कुणुते अग्निधाने । न नो गोभ्यश्च पुरुषेभ्यश्चास्तु
मा नो हिंसीदृह देवाः कुपोतः ॥३॥ यदुलृको वर्तति मोप-
मेतदत्कुपोतः पदमग्नी कृणोति । यस्य दृतः ग्रहित एष ए-
तस्मै यमाय नमो अस्तु मृत्यवे ॥४॥ चृचा कुपोतं नुदत प्र-

अ० ८. अ० ८. व० २३.] ॥ ४०५ ॥ [म० १०. अ० १२. सू० १६५.

णिऽभ्यां भासंदात् भंससः वि वृहामि ते ॥ ४ ॥ मेहं नात् वनं ऽकर-
णात् लोमं ऽभ्यः ते नखेभ्यः यक्ष्मं सर्वस्मात् आत्मनः तं इदं वि
वृहामि ते ॥ ५ ॥ अंगात् ऽअंगात् लोचः ऽलोचः जातं पर्वणि-
ऽपर्वणि यक्ष्मं सर्वस्मात् आत्मनः तं इदं वि वृहामि ते ॥ ६ ॥ २१ ॥

॥ १६४ ॥ अपं इहि मनसः पते अपं क्राम परः चर परः निः-
ऽञ्चत्ये आ चक्ष्व बहुधा जीवतः मनः ॥ १ ॥ भद्रं वै वरं वृणते भद्रं
युञ्जति दक्षिणं भद्रं वै वस्वते चक्षुः बहु ऽवा जीवतः मनः ॥ २ ॥ यत्
आ ऽशसा निः ऽशसा अभि ऽशसा उप ऽआरिम जायतः यत् स्व-
पंतः अग्निः विश्वानि अपं दुः ऽकृतानि अजुष्टानि आरे अस्मत्
दधातु ॥ ३ ॥ यत् इन्द्र ब्रह्मणः पते अभि ऽद्रोहं चरामसि प्र ऽचेताः
नः आंगिरसः द्विपतां पातु अंहसः ॥ ४ ॥ अजैष्य अद्य असनाम
च अभूम अनागसः वयं जायत ऽस्वप्नः सं ऽकल्पः पापः यं द्विषः
तंसः चृच्छतु यः नः द्वेष्टि तं चृच्छतु ॥ ५ ॥ २२ ॥

॥ १६५ ॥ देवाः कपोतः इषितः यत् इच्छन् दूतः निः ऽञ्चत्याः
इदं आ ऽजुगाम तस्मिं अचाम कृणवाम निः ऽकृतिं शं नः अस्तु
द्विऽपदे शं चतुः ऽपदे ॥ १ ॥ शिवः कपोतः इषितः नः अस्तु अना-
गाः देवाः शकुनः गृहेषु अग्निः हि विप्रः जुपतां हविः नः परि हे-
तिः पक्षिणी नः वृणक्तु ॥ २ ॥ हेतिः पक्षिणी न दधाति अस्मान्
आष्ट्यां पदं कृणुते अग्नि ऽधाने शं नः गोभ्यः च पुरुषेभ्यः च अस्तु
मा नः हिंसीत् इह देवाः कपोतः ॥ ३ ॥ यत् उलूकः वदेति मोघं
एतत् यत् कपोतः यदं अघौ कृणोति यस्य दूतः प्र ऽहितः एयः ए-
तात् तस्मिं यमार्य नमः अस्तु मृत्यवे ॥ ४ ॥ चृचा कपोतं नुदत प्र-

अ० ८. अ० ८. व० २६.] ॥४०६॥ [म० १०. अ० १२. सू० १६८.

शोदमिषं मदतः परिगां नयध्वं। संयोपयंतो दुरितानि विश्वा
हित्वा न ऊर्जं प्रपन्तात्पतिष्ठः ॥५॥२३॥

॥१६६॥ १-५ अथभो वैरमः शाकरो वा ॥ सपन्नमं ॥ १-४ अनुष्टुप् । ५ महापंक्तिः ॥

॥१६६॥ अ०भंमां समानानां स०पत्नानां विषास०हिं। ह०तारं
श०भूणां कृधि वि०राजं गो०पतिं गवां ॥१॥ अ०हमंस्मि स०पत्न०हेंद्र
इ०वारिष्टो अ०क्षतः। अ०धः स०पत्ना मे प०दोरिमे सर्वे अ०भिर्षिताः
॥२॥ अ०चैव वोऽपि न०ह्याम्युभे अ०त्नी इ०ज्यया। वा०चस्पते नि
पे०धेमा०न्यथा म०दधरं व०दान् ॥३॥ अ०भिभूर०हमा०गमं वि०श्वक०र्मेण
धा०म्रा। आ व०श्चित्त०मा वो व्र०तमा वोऽहं स०मिति ददे ॥४॥ यो०ग-
क्षे०मं व०आ०दाया०हं भू०यासमु०त्तम आ वो मूर्धा०नम०क्रमीं। अ०ध०स्प-
दा०न्म उ०द्यदत म०डूका इ०वोद०कान्म०डूका उ०द०कादिव ॥५॥२४॥

॥१६७॥ १-४ विश्वामित्रजमदग्नी ॥ १ २ ३ ईदृः । ४ लिंगोक्तदेयता ॥ जगती ॥

॥१६७॥ तुभ्येदमिदं परि पिच्यते मधु त्वं सुतस्य कलशस्य
राजसि। त्वं रयिं पुरुवीरांमु नस्कृधि त्वं तपः परित्याजयः स्वः
॥१॥ स्वर्जितं महि मंदानमंधसो हवामहे परि शक्रं सुतौ उप।
इमं नो यज्ञमिह वोध्या गहि स्पृधो जयंतं मघवानमीमहे ॥२॥
सोमस्य राज्ञो वरुणस्य धर्मणि बृहस्पतेरनुमत्या उ शर्मणि।
तवाहमद्य संघवन्नुपस्तुतौ धातविधातः कलशौ अभक्षयं ॥३॥
प्रसूतो भक्षमकरं चरावपि स्तोमं चेमं प्रथमः सूरिरुन्मृजे। सुते
सातेन यद्यागमं वां प्रति विश्वामित्रजमदग्नी दमे ॥४॥२५॥

॥१६८॥ १-३ चतिलो वातापनः ॥ वायुः ॥ विशृष्ट ॥

॥१६८॥ वातस्य नु महिमानं रथस्य रुजन्वेति स्तनयन्-

अ० ८. अ० ८. व० २६.] ॥ ४०६ ॥ [म० १०. अ० १२. सू० १६८.

ऽनोदै इषं मदतः परिगां नयध्वं संऽयोपयतः दुःऽइतानि विश्वा
हित्वा नः ऊर्जं प्रपतात् पतिष्ठः ॥ ५ ॥ २३ ॥

॥ १६६ ॥ अ० प० भं मा० समा० नानां स० प० त्ना० नां वि० स० स० हिं ह० तारं
श० चू० णां कृ० धि वि० रा० जं गो० ऽप० तिं ग० वां ॥ १ ॥ अ० हं अ० स्मि० स० प० त्ना०
ऽहा इ० द्रंऽ इव अ० रि० ष्टः अ० द्य० तः अ० धः स० ऽप० त्नाः मे प० दोः इ० मे स० र्वे
अ० भि० ऽस्थि० ताः ॥ २ ॥ अ० र्च ए० व वः अ० पि न० द्या० मि उ० मे आ० त्नी
ऽइ० व० ज्य० या वा० चः प० ते नि से० ध इ० मान् य० या म० त् अ० ध० रं व० दान्
॥ ३ ॥ अ० भि० ऽभूः अ० हं आ० अ० ग० मं वि० श्व० ऽक० र्मे० ण धा० त्ना आ० वः चि० त्तं
आ० वः प्र० तं आ० वः अ० हं सं० ऽइ० तिं द० दे ॥ ४ ॥ यो० ग० ऽक्षे० मं वः आ० ऽदा० यं
अ० हं भू० या० सं उ० त् ऽत० मः आ० वः मूर्धा० नं अ० क्र० मीं अ० धः ऽप० दा० त् मे उ० त्
व० दत् म० दू० काः ऽइ० व उ० द० का० त् म० दू० काः उ० द० का० त् ऽइ० व ॥ ५ ॥ २४ ॥

॥ १६७ ॥ तु० भ्यं इ० दं इ० द्रं परि सि० च्य० ते म० धु त्वं सु० त० स्य क० ल० श० स्य
रा० ज० सि० त्वं रु० मि पुरु० ऽवी० रीं ऊं नः कृ० धि त्वं त० पः परि ऽत० प्यं अ० ज० यः
स्वः ॥ १ ॥ स्वः ऽजि० तं म० हिं म० दा० नं अ० धं सः ह० वा० म० हे परि श० क्रं सु०
ता० न् उ० पं इ० मं नः य० जं इ० ह बो० धि आ० ग० हि स्यु० धः ज० र्य० तं म० घ० ऽवा० नं
इ० म० हे ॥ २ ॥ सो० म० स्य रा० ज्ञः व० रु० ण० स्य ध० र्मे० णि वृ० ह० स्प० तेः अ० नु० ऽम० त्याः
ऊं श० र्मे० णि त० व अ० हं अ० ध म० घ० ऽव० न् उ० पं ऽस्तु० तौ धा० तः वि० धा० तः
क० ल० शान् अ० भ० द्य० यं ॥ ३ ॥ प्र० ऽसू० तः भ० द्यं अ० क० रं च० रौ अ० पि स्तो० मं च
इ० मं प्र० ध० मः सू० रिः उ० त् मृ० जे सु० ते सा० तेन यदि आ० अ० ग० मं वां प्र० ति
वि० श्वा० मि० च० ज० म० द० मी द० मे ॥ ४ ॥ २५ ॥

॥ १६८ ॥ वा० र्त० स्य नु म० हि० मानं र० थ० स्य रु० जन् ए० ति स्त० न० र्यन्

स्य घोषः । दिविस्पृग्यात्यरुणानि कृण्वन्तु एति पृथिव्या रेणु-
मस्यन् ॥ १ ॥ सं प्रेरते अनु वातस्य विष्टा ऐनं गच्छन्ति समनं न
योषाः । ताभिः सयुक्सरथं देव द्रयते ऽस्य विश्वस्य भुवनस्य रा-
जा ॥ २ ॥ अंतरिक्षे पृथिविरीयमानो न नि विंशते कतमद्यनाहः ।
क्षपां सखा प्रथमजा घृतावा कं स्विज्जातः कुत आ बभूव ॥ ३ ॥
आत्मा देवानां भुवनस्य गर्भो यथावशं चरति देव एषः । घोषा
वृद्धस्य शृणोरे न रूपं तस्मिन् वाताय हविषा विधेम ॥ ४ ॥ २६ ॥

॥ १६९ ॥ १-४ उपरि उद्धृतः ॥ गानः ॥ विष्णु ॥

॥ १६९ ॥ मयोभूवातो अग्नि वातूखा जज्ञे स्वती रोषधी-
रा रिगता । पीवं स्वती जीवधन्याः पिवन्त यसाय पद्यते रुद्र
मृळ ॥ १ ॥ याः संहृषा विहृषा एकरूपा यासां मग्निरिष्टा ना-
मानि चेद । या शंगिरमन्नपसेह चक्रुस्ताभ्यः पर्जन्य महि गर्भं
यच्छ ॥ २ ॥ या देवेषु तन्त्र १ मरयन्त यासां सोमो पित्रां रूपाणि
चेद । ता क्षम्मभ्यं ययमा पिन्यमानाः प्रजायन्तीरिद्र गोष्ठे रिरी-
हि ॥ ३ ॥ प्रजापतिर्मथमता रराणो पित्रे दयः पितृभिः संवि-
दानः । नित्याः मृतीर्य नो गोष्ठमायस्नामां ययं प्रजया सं सं-
देम ॥ ४ ॥ २७ ॥

॥ १७० ॥ १-४ विष्णु उद्धृतः ॥ गानः ॥ १-३ उपरि ॥ १ उपरि उद्धृतः ॥

॥ १७० ॥ विभाद्वृद्धतिपंचतु मोम्यं मयायुदं धृष्टपता-
वपिहृतं । वातं द्रुतो नो शनिररथन्ति मनां प्रजाः पुषोप
पुरुषा वि राजति ॥ १ ॥ विभाद्वृद्धन्मूर्तं वाज्रमातमं धर्म-
न्निवो धर्मो मन्यमपितं । क्षमिषुहा वृषहा दम्यतं तमं
न्योतिरेह क्षमुरहा संपन्नहा ॥ २ ॥ इदं श्रेष्ठं न्योतिषां

अ० ८. अ० ८. व० २८.] ॥४०७॥ [म० १०. अ० १२. सू० ११०.

अस्य घोषः दिविऽस्पृक याति अरुणानि कृण्वन् उतो' एति पृ-
थिव्या रेणुं अस्यन् ॥१॥ सं प्र ईरते अनु वार्तस्य विऽस्थाः आ एनं
गच्छन्ति समनं न योषाः ताभिः सऽयुक् सऽरथं देवः ईयते अस्य
विश्वस्य भुवनस्य राजा ॥२॥ अंतरिक्षे पथिऽभिः ईयमानः न नि
विशते कतमत् च न अहः' अपां सखा प्रथमऽजाः ऋतऽवां क
स्वित् जातः कुतः आ यभूव ॥३॥ आत्मा देवानां भुवनस्य गर्भः
यथाऽवशं चरति देवः एषः घोषाः इत् अस्य भृषिरे न रूपं तस्मै
वार्ताय हविषा विधेम ॥४॥ २६॥

॥१६९॥ मयऽभूः वार्तः अभि वातु उसाः ऊर्जस्वतीः ओष-
धीः आ रिणतां पीवस्वतीः जीवऽधन्याः पिबन्तु अवसाय पत्-
ऽयते रुद्र मृळ ॥१॥ याः सऽरूपाः विऽरूपाः एकऽरूपाः यासां
अग्निः इष्ट्यां नामानि वेद याः अंगिरसः तपसा इह चक्रुः ताभ्यः
पर्जन्य महिं शर्म यच्छ ॥२॥ याः देवेषु तन्वं ऐरयन्त यासां सोमः
विश्वं रूपाणि वेद ताः अस्मभ्यं ययसा पिबन्मानाः प्रजाऽव-
तीः इन्द्र गोऽस्ये रिरिहि ॥३॥ प्रजाऽपतिः मह्य एताः रराणः
विश्वैः देवैः पितृऽभिः संऽविदानः शिवाः सतीः उषं नः गोऽस्यं
क्षा अक्ः० तासां वयं प्रऽजयां सं सदेम ॥४॥ २७॥

॥११०॥ विऽभ्राद् बृहत् पिवन्तु सोम्यं मधु आयुः दधत् यज्ञ-
ऽपतौ अविऽहृतं वार्तऽजूतः यः अभिऽरक्षति त्मनां प्रऽजाः पु-
षोऽप पुरुषा वि राजति ॥१॥ विऽभ्राद् बृहत् सुऽभृतं वाजऽसातमं
धर्मन् दिवः धरुणं सत्यं अर्पितं अमित्रऽहा वृषऽहा दुस्युहन्-
ऽतमं ज्योतिः जज्ञे असुरऽहा सपत्नऽहा ॥२॥ इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां

अ० ८. अ० ८. व० ३१.] ॥ ४०८ ॥ [म० १०. अ० १२. सू० ११३.]

ज्योतिरुत्तमं विश्वजिह्वं जितुं च्यते बृहत् । विश्वभ्रातृजो महि-
सूर्यो ह्यश्व उरु पप्रथे सह औजो अच्युतं ॥ ३ ॥ विश्वज्ज्योतिषा
स्वर्गं रगच्छो रोचनं दिवः । येनेमा विश्वा भुवना न्याभृता वि-
श्वकर्मणा विश्वदेव्यावता ॥ ४ ॥ २८ ॥

॥ १११ ॥ १-४ इतो भार्गवः ॥ ईदृः ॥ गायत्री ॥

॥ १११ ॥ त्वं त्यमिदं तो रयमिदं प्रायः सुतावतः । अमृणोः सो-
मिनो हव्यं ॥ १ ॥ त्वं मुखस्य दोषतः शिरोऽव त्वचो भरः । अगच्छः
सोमिनो गृहं ॥ २ ॥ त्वं त्यमिदं मर्त्यमास्त्रवुभाय चैन्यं । मुहुः श्रया
मनस्य वै ॥ ३ ॥ त्वं त्यमिदं सूर्यं पथा संतं पुरस्कृधि । देवानां चि-
सिरो वर्श ॥ ४ ॥ २९ ॥

॥ ११२ ॥ १-४ संजयः ॥ उषाः ॥ द्विपदा ॥

॥ ११२ ॥ आ याहि जनंसा सह गायः सचंत यतं निं यदूर्ध्वभिः
॥ १ ॥ आ याहि यस्या धिया महिष्ठो जारयन्मखः सुदानुभिः ॥ २ ॥
पितृभृतो न तंतुमिमुदानंयः प्रतिं दध्मो यज्ञामसि ॥ ३ ॥ उषा
अप स्वसुस्तमः सं यतयति यतं निं मुजाततां ॥ ४ ॥ ३० ॥

॥ ११३ ॥ १-४ भुवः ॥ राजः ॥ वृत्तिः ॥ चतुर्दश ॥

॥ ११३ ॥ आ त्राहार्पमंतरेधि भुवस्मिष्टाविंचाचलिः ।
विशंम्या मयो वांछंतु मा तदाष्टमधि भगत् ॥ १ ॥ इहैधि
मापं च्योष्टाः पवंत इवाविंचाचलिः । इदं इवेह भुवस्मिष्टेह
राष्टमु धारय ॥ २ ॥ इममिदो अदीधरदुवं भुवेण हविषा ।
तस्म सोमो अधि धयन्ममा उ यत्तन्म्यतिः ॥ ३ ॥ भुवा द्यौ-
भुवा पृथिवी भुवानः पवंता इमे । भुवं विश्वमिदं जगदुदी
राजं विनामय ॥ ४ ॥ भुवं ते राजा यस्मिन् भुवं देवो बृहस्प-

अ० ८. अ० ८. व० ३१.] ॥४०८॥ [म० १०. अ० १२. सू० १७३.

ज्योतिः उत्तमं विश्वजित् धनजित् उच्यते बृहत् विश्व-
 भ्रातृ भाजः महि सूर्यः दृशे उरु पप्रथे सहः शीजः अच्युतं ॥३॥
 विश्वभ्राजन् ज्योतिषा स्वः अगच्छः रोचनं दिवः येन इमा विश्वा
 भुवनानि आभूता विश्वकर्मणा विश्वदेव्यश्वता ॥४॥२८॥

॥१७१॥ त्वं त्यं इंद्रतः रथे इंद्रं प्र आयः सुतवतः अशृणोः सो-
 मिनः हवै ॥१॥ त्वं मुखस्य दोधतः शिरः अवं त्वचः भरुः अगच्छः
 सोमिनः गृहं ॥२॥ त्वं त्यं इंद्रं मर्त्यं आस्त्रं युभाय वेन्यं मुहुः श्रयाः
 मनुस्यवे ॥३॥ त्वं त्यं इंद्रं सूर्यं पृथा संतं पुरः कृधि देवानां चित्
 तिरः वर्य ॥४॥२९॥

॥१७२॥ आ याहि वनसा सह गावः सचंतं वर्तमिं यात् ऊध-
 ऽभिः ॥१॥ आ याहि वस्यां धिया महिष्ठः जारयत् ऽमखः सुदा-
 नुऽभिः ॥२॥ पितुऽभृतः न तंतुं इत् सुऽदानवः प्रति दध्मः यजा-
 मसि ॥३॥ उपाः अप स्वसुः तमः सं वर्तयति वर्तनिं सुऽजाततां
 ॥४॥३०॥

॥१७३॥ आ त्वा अहार्यं अंतः एधि ध्रुवः तिष्ठ अविऽचाच-
 लिः विशः त्वा सर्वाः वांछतु मा त्वत् राष्ट्रं अधि भ्रूत् ॥१॥ इह
 एव एधि मा अप च्योष्टाः पर्वतऽइव अविऽचाचलिः इंद्रऽइव
 इह ध्रुवः तिष्ठ इह राष्ट्रं ऊं धारय ॥२॥ इमं इंद्रः अदीधरत् ध्रुवं ध्रु-
 वेण हविषा तस्मै सोमः अधि ब्रवत् तस्मै ऊं ब्रह्मणः पतिः ॥३॥
 ध्रुवा द्यौः ध्रुवा पृथिवी ध्रुवासः पर्वताः इमे ध्रुवं विश्वं इंद्रं जगत्
 ध्रुवः राजा विशां अयं ॥४॥ ध्रुवं ते राजा वरुणः ध्रुवं देवः बृहस्प-

अ० ८. अ० ८. व० ३४.] ॥ ४०९ ॥ [म० १०. अ० १२. सू० १७६.]

तिः । ध्रुवं त इन्द्रश्चाग्निश्च राष्ट्रं धारयतां ध्रुवं ॥ ५ ॥ ध्रुवं ध्रुवेण
हविषाभि सोमं मृशामसि । अथो त इन्द्रः केवलीर्विशो व-
लिहृतस्करत् ॥ ६ ॥ ३१ ॥

॥ १७४ ॥ १-५ अग्नीवर्तः ॥ राष्ट्रः क्षुतिः ॥ अनुष्टुप् ॥

॥ १७४ ॥ अग्नीवर्तेन हविषा येनेन्द्रो अभिवावृते । तेना-
स्मान्ब्रह्मणस्पतेऽभि राष्ट्राय वर्तय ॥ १ ॥ अभिवृत्य सपत्नानभि
या नो अरातयः । अभि पृतन्यते तिष्ठाभि यो न इरस्यति ॥ २ ॥
अभि त्वा देवः सविताभि सोमो अवीवृतत् । अभि त्वा विश्वा
भूतान्यभीवर्तो यथासंसि ॥ ३ ॥ येनेन्द्रो हविषा कृत्यर्भवद्गुह्युक्त-
मः । इदं तदङ्गि देवा असपत्नः किलाभुवं ॥ ४ ॥ असपत्नः स-
पत्नहाभिराष्ट्रो विषासहिः । यथाहमेपां भूतानां विराजान्ति
जनस्य च ॥ ५ ॥ ३२ ॥

॥ १७५ ॥ १-४ अग्नीवावर्तुदिः ॥ राष्ट्रायः ॥ गायत्री ॥

॥ १७५ ॥ प्र वो यावाणः सविता देवः सुवतु धर्मेणा । धूपं
युज्यध्वं सुनुत ॥ १ ॥ यावाणो अर्पं दुच्छुनामपं सेधत दुर्मतिं ।
उस्राः कर्तन भेषजं ॥ २ ॥ यावाण उपरिष्ठा महीयन्ते सजोपंसः ।
वृष्णे दधतो वृष्ण्यं ॥ ३ ॥ यावाणः सविता नु वो देवः सुवतु
धर्मेणा । यजमानाय सुन्वते ॥ ४ ॥ ३३ ॥

॥ १७६ ॥ १-४ सुनुराग्रेवः ॥ १ ऋभवः । २-४ अग्निः ॥ १. ३. ४ अनुष्टुप् । २ गायत्री ॥

॥ १७६ ॥ प्र सूनवं ऋभूणां बृहद्ववंत वृजना । क्षामा ये वि-
श्वधायसोऽश्वन्धेनुं न मातरं ॥ १ ॥ प्र देवं देव्या धिया भरता
जातवेदसं । हव्या नो वक्षदानुपक् ॥ २ ॥ अयमु य प्र देव-
सुर्हता यज्ञाय नीयते । रणो न योरभीवृतो घृणीवाञ्चेतति

अ० ८. अ० ८. व० ३४.] ॥ ४०९ ॥ [म० १०. अ० १२. सू० १७६.

तिः ध्रुवं ते इन्द्रः च अग्निः च राष्ट्रं धारयतां ध्रुवं ॥ ५ ॥ ध्रुवं ध्रुवेण
हविषा अभि सोमं मृशामसि अथो ते इन्द्रः केवलीः विशः व-
लिऽद्वतः करत् ॥ ६ ॥ ३१ ॥

॥ १७४ ॥ अभिऽवर्तेन हविषा येन इन्द्रः अभिऽववृते तेन अ-
स्मान् दक्षयः पते अभि राष्ट्राय वर्तय ॥ १ ॥ अभिऽवृत्य सऽप-
त्नान् अभि याः नः शरातयः अभि पृतन्यर्तं तिष्ठ अभि यः नः इ-
रस्यति ॥ २ ॥ अभित्वा देयः सविता अभिसोमः अवीवृतत् अभि
त्वा विश्वा भूतानि अभिऽवर्तेः यथा असंसि ॥ ३ ॥ येन इन्द्रः हवि-
षा कृत्वी अभयत् द्युम्नी उत्ऽत्तमः इदं तत् अक्रि देवाः असपत्नः
किल अभुव ॥ ४ ॥ असपत्नः सपत्नऽहा अभिऽराष्ट्रः विऽससहिः
यथा अहं एषां भूतानां विऽराजानि जनस्य च ॥ ५ ॥ ३२ ॥

॥ १७५ ॥ प्र वः यावाणः सविता देवः सुवतु धर्मणा धूऽसु
युज्यध्वं सुनुत ॥ १ ॥ यावाणः अर्घं दुच्छुनां अर्घं सेधत् दुऽमतिं
उस्राः कर्तुं भेषजं ॥ २ ॥ यावाणः उपरेषु आ महीयंते सऽजोप-
मः वृषो दधतः वृषार्यं ॥ ३ ॥ यावाणः सविता नु वः देवः सुवतु
धर्मणा यजमानाय सुन्वते ॥ ४ ॥ ३३ ॥

॥ १७६ ॥ ॥ सूनवंः ऋभूणां बृहन्नुवंत वृजनां द्याम ये वि-
धऽधायसः अश्वान् धेनुं न मातरं ॥ १ ॥ प्र देवं देव्या धिया भरतजा-
तऽवेदसं हव्या नः वष्टात् आनुषक् ॥ २ ॥ अयं ऊं स्यः प्र देवऽयुः
होता यज्ञाय नीयते रथः न योः अभिऽवृतः धृष्टिऽवान् चेतति

अ० ८, अ० ८, व० ३७.] ॥४१०॥ [म० १०, अ० १२, सू० १७९.

त्मनां ॥३॥ अयमग्निरूप्यत्यमृतादिव जन्मनः । सहसश्चित्सही-
यान्देवो जीवातवे कृतः ॥४॥३४॥

॥१७७॥ १-३ पतंगः प्राणापत्यः ॥ मायभेदः ॥ १ भगती । २, ३ त्रिष्टुप् ॥

॥१७७॥ पतंगमक्तमसुरस्य मायया दृढा पश्यन्ति मनसा वि-
पश्चितः । समुद्रे अंतः कवयो वि चक्षते मरीचीनां पदमिच्छति
वेधसः ॥१॥ पतंगो वाचं मनसा विभर्ति तां गंधर्वोऽयदुर्गमे
अंतः । तां द्योतमानां स्वयं मनीषामृतस्य पदे कवयो नि पति
॥२॥ अपश्य गोपामनिपद्यमानमा च परां च पथिभिश्चरंतं । स
सुधीचीः स विपूचीर्वसान् आ वरीवर्ति भुवनेष्ठतः ॥३॥३५॥

॥१७८॥ १-३ अरिष्टनेमिस्तार्क्ष्यः ॥ तार्क्ष्यः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥१७८॥ त्वमू पु वाजिनं देवजुतं सहावानं तरुतारं रथानां ।
अरिष्टनेमिं पृतनार्जमाशुं स्वस्तये तार्क्ष्यमिहा हुवेम ॥१॥ इंद्र-
स्येव रातिमाजीहुवानाः स्वस्तये नार्वमिवा रुहेम । उर्वी न
पृथुी वहुले गभीरि मा वामेतौ मा परेतौ रिपाम ॥२॥ सुद्य-
श्चिद्यः शर्वसा पंचकृषीः सूर्ये इव ज्योतिपापस्ततान् । सहस्रसाः
शतसा अस्व रंहिर्न स्मा वरंते युवतिं न शयी ॥३॥३६॥

॥१७९॥ १ शिषितोशीनरः । २ प्रतर्दनः काशिरजः । ३ वसुमता रौहिदश्वः ॥ इंद्रः ॥
१ अनुष्टुप् । २, ३ त्रिष्टुप् ॥

॥१७९॥ उत्तिष्ठताव पश्यतेंद्रस्य भागमृत्त्वियं । यदि
प्रातो जुहीतं न यद्यप्रातो ममत्तनं ॥१॥ प्रातं हविरो पिंद्र
प्र याहि जगाम सूरौ अर्ध्वनो विमथ्यं । परि त्वासते निधि-
भिः सखायः कुल्पा न ब्राजपतिं चरंतं ॥२॥ प्रातं मन्य

अ०८. अ०८. व०३७.] ॥ ४१० ॥ [म०१०. अ०१२. सू०१७९.

त्मना ॥३॥ अयं अग्निः उरुष्यति अमृतात् इव जन्मनः सहसः
चित् सहीयान् देवः जीवार्तवे कृतः ॥४॥ ३४॥

॥१७७॥ पतंगं अक्तं असुरस्य मायया हृदा पश्यति मनसा
विपः ऽचितः समुद्रे अंतः कवयः विचक्षते मरीचीनां पदं इच्छं-
ति वेधसः ॥१॥ पतंगः वाचं मनसा विभृतिं तां गंधर्वः अवदत्
गर्भे अंतः तां द्योतमानां स्वयं मनीषां चतस्रं पदे कवयः नि-
पाति ॥२॥ अपश्यं गोऽपां अनिऽपद्यमानं आ च परा च पथि-
ऽभिः चरंतं सः समीचीः सः विपूचोः वसानः आ व्रीवति भुव-
नेषु अंतः ॥३॥ ३५॥

॥१७८॥ त्वं ऊं सुवाजिनं देवऽजृतं सहऽवानं तत्तारं रथा-
नां अरिष्टऽनेमिं पृतनार्जं आपुं स्वस्तये तार्यं इह हुवेम् ॥१॥
इंद्रस्यऽइव रातिं आऽजोहुवानाः स्वस्तये नायंऽइव आ रुहेम् उ-
वीं न पृथ्वीं बहुले गभीरे मा वा आऽइतौ मा पराऽइतौ रि-
षाम् ॥२॥ सद्यः चित् यः शवंसा पंचकुरीः सूर्यःऽइव ज्योतिषा
अपः ततानं सहस्रऽसाः शतऽसाः अस्य रंहिः न स्म वरंते मुवतिं
न शयी ॥३॥ ३६॥

॥१७९॥ उत् तिष्ठत् अवं पश्यत् इंद्रस्य भागं चतुर्विधं यदि
प्रातः जुहोतं न यदि अथातः ममत्तनं ॥१॥ आतं हविः ओ सु
इंद्र प्र याहि जगाम सूरः अश्वनः विऽमंथं परि त्वा आसते नि-
धिऽभिः सखायः कुलऽघाः न राजऽपतिं चरंतं ॥२॥ आतं मन्ये

अ० ८, अ० ८, व० ४०.] ॥ ४११ ॥ [म० १०, अ० १२, सू० १८२.

ऊधनि श्रुतमग्रौ सुथातं मन्ये तद्वतं नवीयः । माध्यंदिनस्य
सर्वनस्य दधः पिबेद्र वज्रिन्पुरुकृज्जुपाणः ॥ ३ ॥ ३७ ॥

॥ १८० ॥ १-३ जय ऐंद्रः ॥ इंद्रः ॥ विष्णु ॥

॥ १८० ॥ प्र संसाहिषे पुरुहूत शचूज्येष्ठस्ते शुष्म इह रातिर-
स्तु । इंद्राभरदक्षिणेना वसूनि पतिः सिंधूनामसिरेवतीनां ॥ १ ॥
मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः परावत आ जंगथा परस्याः ।
सूकं संशायं पविमिंद्र तिग्मं वि शचून्ताळिह वि मृधो नुदस्व
॥ २ ॥ इंद्रं क्षत्रमभि वाममोजोऽजायथा वृषभ चर्षणीनां । अर्षा-
नुदो जनममिषयंतं मुरुं देवेभ्यो अकृणोह लोकं ॥ ३ ॥ ३८ ॥

॥ १८१ ॥ १ प्रयो यामिष्ठः । २ मप्रयो भाग्यदायः । ३ यमः सौर्यः ॥ विष्टे देवाः ॥ विष्णु ॥

॥ १८१ ॥ प्रथंश्च यस्य सप्रथंश्च नामानुभुमस्य हविषो हवि-
यैत् । धातुद्युतानात्सवितुश्च विष्णो रयंतरमा जभारा वसिष्ठः
॥ १ ॥ अविंदुन्ते अतिहितं यदासीद्यज्ञस्य धाम परमं गुहा यत् ।
धातुद्युतानात्सवितुश्च विष्णोर्भरद्वाजो बृहदा चक्रे अग्नेः ॥ २ ॥
तेऽविंदुन्मनसा दीधाना यजुः प्कृन्नं प्रथमं देवयानं । धातुद्यु-
तानात्सवितुश्च विष्णोरा सूर्यादभरन्धर्ममेते ॥ ३ ॥ ३९ ॥

॥ १८२ ॥ १-३ तपुर्मूर्धा गार्हस्पतिः ॥ बृहस्पतिः ॥ विष्णु ॥

॥ १८२ ॥ बृहस्पतिर्नयतु दुर्गहा तिरः पुनर्नेपदपशंसाय
मन्म । क्षिपदशस्तिमप दुर्मतिं हन्त्रया कर्द्यजमानाय शं
योः ॥ १ ॥ नराशंसो नोऽवतु प्रयाजे शं नो अस्वनुयाजो
हवेषु । क्षिपदशस्तिमप दुर्मतिं हन्त्रया कर्द्यजमानाय
शं योः ॥ २ ॥ तपुर्मूर्धा तपतु रक्षसो ये व्रंसद्विपः शरवे

अ० ८. अ० ८. व० ४०.] ॥४११॥ [म० १०. अ० १२. सू० १८२.

ऊर्ध्वनि आतं अप्रौ सुऽथातं मन्ये तत् कृतं नवीयः माथ्यं दिनस्य
सर्वनस्य दुधः पिवं इंद्र वज्रिन् पुरुऽकृत् जुपाणः ॥३॥३७॥

॥१८०॥ प्र ससहिषे पुरुऽहूत् शर्वन् ज्येष्ठः ते शुष्मः इह रातिः
अस्तु इंद्र आभर दक्षिणेन वसूनि पतिः सिंधूनां असिरेवतीनां
॥१॥ मृगः न भीमः कुचरः गिरिऽस्थाः पराऽवतः आ जगंथ प-
रस्याः सुकं संऽशायं पविं इंद्र तिग्मं वि शर्वन् ताळिह वि मृधः
नुदस्व ॥२॥ इंद्र द्यौं च अभि वामं ओजः अजायथाः वृषभ चर्प-
णीनां अपं अनुदः जनं अमिचऽयंतं उरुं देवेभ्यः अकृणोः ऊं
लोकं ॥३॥३८॥

॥१८१॥ प्रथः च यस्य सऽप्रथः च नाम आनुऽस्तुभस्य हविषः
हविः यत् धातुः द्युतानात् सवितुः च विष्णोः रथंऽतरं आ ज-
भार वसिष्ठः ॥१॥ अविंदन् ते अतिऽहितं यत् आसीत् यज्ञस्य
धाम परमं गुहा यत् धातुः द्युतानात् सवितुः च विष्णोः भरत-
ऽवाजः बृहत् आ चक्रे अग्नेः ॥२॥ ते अविंदन् मनसा दीधानाः
यजुः स्कन्नं प्रथमं देवऽमानं धातुः द्युतानात् सवितुः च विष्णोः
आ सूर्यात् अभरन् घर्म एते ॥३॥३९॥

॥१८२॥ बृहस्पतिः नयतु दुऽगहा तिरः पुनः नेपत् अघऽशं-
साय मन्मं द्यिपत् अशंस्तिं अप दुऽमतिं हन् अथ कर्त् यजमा-
नाय शं योः ॥१॥ नराशंसः नः अवतु प्रऽयाजे शं नः अस्तु अनु-
ऽयाजः हवेषु द्यिपत् अशंस्तिं अप दुऽमतिं हन् अथ कर्त् यज-
मानाय शं योः ॥२॥ तपुऽमूर्धा तपतु रक्षसः ये ब्रह्मऽद्विपः शरवे

[अ० ८. अ० ८. व० ४४.] ॥ ४१२ ॥ [म० १०. अ० १२. सू० १८६.]

हंत॒वा उ॑ । क्षि॒पद॑श्चि॒मपं॑ दु॒र्मतिं॑ ह॒न्त्रया॑ क॒द्यज॑मानाय॒ शं
योः ॥ ३ ॥ ४० ॥

॥ १८३ ॥ १-३ प्रजावान्प्रजापत्यः ॥ अन्वृषं यजमानपत्नीहोत्राग्निषः ॥ त्रिष्टुप् ॥

॥ १८३ ॥ अप॑श्यं त्वा॒ मन॑सा॒ चेकि॑तानं॒ तप॑सो जा॒तं तप॑सो
विभू॑तं । इ॒ह प्र॑जामि॒ह रु॒यिं ररा॑णः प्र जा॑यस्व प्र॒जया॑ पुत्र॒काम
॥ १ ॥ अप॑श्यं त्वा॒ मन॑सा॒ दीध्या॑नां॒ स्वाया॑त॒नू अ॒न्ये ना॑ध॒मानां॑ ।
उ॒प मा॑मु॒क्षा यु॒वति॑र्वे॒भूयाः॑ प्र जा॑यस्व प्र॒जया॑ पुत्र॒कामे ॥ २ ॥
अ॒हं गर्भ॑म॒दधा॒मोप॑धीषु॒हं वि॒श्वेषु॑ भु॒र्वने॑धु॒तः । अ॒हं प्र॒जा अ॒ज-
न॑यं पृथि॒व्याम॒हं जनि॑भ्यो अप॒रीपु॑ पु॒त्रान् ॥ ३ ॥ ४१ ॥

॥ १८४ ॥ १-३ त्वष्टा गर्भकर्ता विष्णुर्देवा प्रजापत्यः ॥ लिंगोक्तदेवताः । गर्भार्थाग्नीः ॥ अनुष्टुप् ॥

॥ १८४ ॥ विष्णु॑र्योनिं कल्पयतु त्वष्टा रूपाणि पिंशतु । आ
सिंच॑तु प्र॒जाप॑तिर्धा॒ता गर्भ॑म॒दधा॒तु ते ॥ १ ॥ गर्भ॑म॒ धेहि॑ सि॒नीवा॒लि
गर्भ॑म॒ धेहि॑ सरस्वति । गर्भ॑म॒ ते अ॒श्विनौ दे॒वावा ध॑त्तां पु॒ष्कर॑स्रजा
॥ २ ॥ हि॒र॒ण्ययी॑ अ॒रणी॒ यं नि॒र्मथ॑तो अ॒श्विना॑ । तं ते गर्भ॑म॒ हवा॒-
महे॑ द॒शमे॒ मा॒सि सु॑त॒वे ॥ ३ ॥ ४२ ॥

॥ १८५ ॥ १-३ मत्प्रभृतिर्यौहृणिः ॥ अदितिः । सत्ययनं ॥ गायत्री ॥

॥ १८५ ॥ म॒हिं ची॒णाम॑वोऽस्तु द्यु॒ष्टं मि॒त्रस्या॑र्य॒म्णाः । दुरा॑ध॒र्यं
वरु॑णस्य ॥ १ ॥ न॒हि ते॒षाम॑मा च॒न ना॒ध्वंसु॑ वा॒रणेषु॑ । ई॒र्षे रि॒पु-
र॒घर्ष॑सः ॥ २ ॥ यस्मै॑ पु॒त्रासो॑ अ॒दितेः॑ प्र जी॒वसे॑ म॒र्त्याय॑ । ज्यो-
ति॒र्येच्छ॑त्यज॒सं ॥ ३ ॥ ४३ ॥

॥ १८६ ॥ १-३ उलो यातायनः ॥ यापुः ॥ गायत्री ॥

॥ १८६ ॥ चा॒त आ चा॑तु भे॒षजं॑ श॒भु म॑यो॒भु नो॑ ह॒दे । प्र ए॒
आ॒रू॒षि ता॑रि॒पत् ॥ १ ॥ उ॒त चा॑त पि॒तासि॑ न उ॒त भा॑तो॒त

अ० ८. अ० ८. व० ४४.] ॥ ४१२ ॥ [म० १०. अ० १२. सू० १८६.

हंत॒वि॒ ऊं॑ क्षि॒पत् अ॒र्शस्ति॑ अ॒र्ष दुः॑ऽम॒तिं ह॒न् अ॒र्ष क॒र्त् यज॑मा॒नाय॑ शं॒ योः ॥ ३ ॥ ४० ॥

॥ १८३ ॥ अ॒र्षश्यं॑ त्वा॒ मन॑सा चे॒कितानं॑ त॒र्पसः॑ जा॒तं त॒र्पसः॑
वि॒ऽभू॒तं इ॒ह प्र॒ऽजां इ॒ह र॒यिं र॒राणः॑ प्र॒जाय॑स्व प्र॒जया॑ पु॒त्रऽका॒म्
॥ १ ॥ अ॒र्षश्यं॑ त्वा॒ मन॑सा दी॒ध्यानां॑ स्वा॒यां त॒नू॑ कृ॒त्ये ना॒र्धमा॑नां
उ॒र्ष मां उ॒द्या यु॒वतिः॑ व॒भूयाः॑ प्र॒जाय॑स्व प्र॒जया॑ पु॒त्रऽका॒मे ॥ २ ॥
अ॒हं गर्भे॑ अ॒द्धां ओ॒पधी॑षु अ॒हं वि॒श्वेपु॑भु॒र्वनेपु॑ अ॒ंतः अ॒हं प्र॒जाः
अ॒ज॒न॒यं पृ॒थि॒व्यां अ॒हं ज॒निऽभ्यः॑ अ॒परी॑पु॒ पृ॒चान् ॥ ३ ॥ ४१ ॥

॥ १८४ ॥ वि॒ष्णुः यो॒निं क॒ल्पय॑तु त्व॒ष्टा रू॒पाणि॑ पिं॒शतु॑ आ सिं॒-
च॒तु प्र॒जाऽप॑तिः धा॒ता गर्भे॑ द॒धातु॑ ते ॥ १ ॥ गर्भे॑ धे॒हि सि॒नीवा॒लि
गर्भे॑ धे॒हि स॒रस्व॑ति गर्भे॑ ते अ॒श्विनौ॑ दे॒वौ आ ध॑त्तां पु॒ष्कर॑ऽस्र॒जा
॥ २ ॥ हि॒र॒ण्ययी॑ अ॒रणी॑ यं निः॑ऽमं॒घतः॑ अ॒श्विनौ॑ तं ते गर्भे॑ ह॒वा-
म॒हे द॒शमे॑ मा॒सि सू॑त॒वे ॥ ३ ॥ ४२ ॥

॥ १८५ ॥ म॒हि ची॒णां अ॒वः अ॒स्तु द्यु॒ष्टं मि॒त्रस्य॑ अ॒र्य॒म्णाः दुः॑-
ऽआ॒धर्षे॑ वरु॒णस्य॑ ॥ १ ॥ न॒हि ते॒षां अ॒मा च॒न न अ॒ध्वंऽसु॑ वा॒रणे॑षु
ई॒र्शे रि॒पुः अ॒घऽशंसः॑ ॥ २ ॥ यस्मि॑ पु॒चासः॑ अ॒दि॒तेः प्र॒जीव॑से॒ मर्त्या॑य
ज्यो॒तिः य॒च्छति॑ अ॒जसं॑ ॥ ३ ॥ ४३ ॥

॥ १८६ ॥ वा॒तः आ वा॒तु भे॒षजं॑ शं॒ऽभु म॒यऽभु॑ नः ह॒दे प्र॑ नः
आ॒यू॒षि ता॒रि॒पत् ॥ १ ॥ उ॒त वा॒त पि॒ता अ॒सि नः॑ उ॒त भा॒ता उ॒त

अ० ८. अ० ८. व० ४८.] ॥ ४१३ ॥ [म० १०. अ० १२. सू० १९०.

नः सखा । स नो जीवातवे कृधि ॥ २ ॥ यददो वात ते गृहेऽमृ-
तस्य निधिहितः । ततो नो देहि जीवसे ॥ ३ ॥ ४४ ॥

॥ १६७ ॥ १-५ यत्त आग्नेयः ॥ अग्निः ॥ गायत्री ॥

॥ १६७ ॥ प्राग्रये वाचमीरय वृषभार्य क्षितीनां । स नः पर्षद-
ति द्विपः ॥ १ ॥ यः परस्याः परावतस्तिरो धन्वातिरोचते । स नः
पर्षदति द्विपः ॥ २ ॥ यो रक्षांसि निजूर्वेति वृषां शुक्लेण शोचि-
षा । स नः पर्षदति द्विपः ॥ ३ ॥ यो विश्वाभि विपश्यति भुवना
सं च पश्यति । स नः पर्षदति द्विपः ॥ ४ ॥ यो अस्य पारे रजसः
शुक्रो अग्निरजायत । स नः पर्षदति द्विपः ॥ ५ ॥ ४५ ॥

॥ १६८ ॥ १-३ इयेन आग्नेयः ॥ अग्निर्वातवेदः ॥ गायत्री ॥

॥ १६८ ॥ प्र नूनं जातवेदसमश्र्वं हिनोत वाजिनं । इदं नो
यहिरासदे ॥ १ ॥ अस्य प्र जातवेदसो विप्रवीरस्य मोळ्हुपः ।
महीमियमि सुष्टुतिं ॥ २ ॥ या रुचो जातवेदसो देवचा हव्यवा-
हनीः । तभिर्नो यज्ञमिन्वतु ॥ ३ ॥ ४६ ॥

॥ १६९ ॥ १-३ सार्वरात्री ॥ सार्वरात्री सूर्यो वा ॥ गायत्री ॥

॥ १६९ ॥ आयं गौः पृश्निरक्रमीदसदन्मातरं पुरः । पितरं च
प्रयन्स्वः ॥ १ ॥ अंतश्चरति रोचनास्य प्राणादपानती । व्यख्य-
न्महिषो दिव्यं ॥ २ ॥ त्रिंशद्धाम वि राजति वाक्पतंगाय धीयते ।
प्रति वस्तोरह द्युभिः ॥ ३ ॥ ४७ ॥

॥ १७० ॥ १-३ अपमर्षणो मापुच्छंदसः ॥ भाववृद्धं ॥ अनुष्टुप् ॥

॥ १७० ॥ ऋतं च सत्यं चाभीक्षात्तपसोऽध्यजायत । ततो रात्र्यं-
जायत ततः समुद्रो अर्णवः ॥ १ ॥ समुद्रादर्णवादधि संवत्सरो अं-
जायत । अहोराचाणि विदधद्विश्वस्य मिपतो वशी ॥ २ ॥ सूर्याचं-

अ० ८. अ० ८. व० ४८.] ॥४१३॥ [म० १०. अ० १२. सू० १९०.

नः सखा सः नः जीवातवे कृधि ॥२॥ यत् अदः वातते गृहे अमृ-
तस्य निऽधिः हितः ततः नः देहि जीवसे ॥३॥४४॥

॥१८७॥ प्र अघये वार्च ईरयं वृषभायं क्षितीनां सः नः पर्षत्
अति द्विपः ॥१॥ यः परस्याः पुराऽवतः तिरः धन्व अतिऽरोचते
सः नः पर्षत् अति द्विपः ॥२॥ यः रथांसि निऽजूर्वति वृषां शुक्रेण
शोचिषा सः नः पर्षत् अति द्विपः ॥३॥ यः विश्वा अभि विऽपश्यति
भुवना सं च पश्यति सः नः पर्षत् अति द्विपः ॥४॥ यः अस्य पुरे
रजसः शुक्रः अग्निः अजायत सः नः पर्षत् अति द्विपः ॥५॥४५॥

॥१८८॥ प्र नूनं जातऽवेदसं अश्वं हिनोत वाजिनं इदं नः
वर्हिः आऽसदे ॥१॥ अस्य प्र जातऽवेदसः विप्रऽवीरस्य मीळहुषः
मही इयमि सुऽस्तुति ॥२॥ याः रुचः जातऽवेदसः देवऽवा हव्य-
ऽवाहनीः तारिभिः नः यज्ञं इन्वतु ॥३॥४६॥

॥१८९॥ आ अयं गीः पृथिः अक्रमीत् असदत् मातरं पुरः
पितरं च प्रऽयन् स्वः ॥१॥ अंतः चरति रोचना अस्य प्राणात्
अपऽअनतो वि अख्यत् महिषः दिव ॥२॥ चिंशत् धामं वि रा-
जति वाक् पतंगाय धीयते प्रति वस्तोः अहं द्युऽभिः ॥३॥४७॥

॥१९०॥ अतं च सत्यं चाभीं क्षात्तपसोऽध्यजायत ततो रात्र्यं-
जायत ततः समुद्रो अर्णवः ॥१॥ समुद्रादर्णवादधि सं वत्सरो अं-
जायत अहोरात्राणि विदधद्विष्यस्य मियतो वशी ॥२॥ सूर्या चं-

अ० ८, अ० ८, व० ४९.] ॥४१४॥ [म० १०, अ० १२, सू० १९१.

द्रुमसौ धाता यथापूर्वमकल्पयत् । दिवं च पृथिवीं चांतरिक्ष-
मथो स्वः ॥३॥४८॥

॥ १९१ ॥ १-४ संवनतः ॥ १ अग्निः । २-४ संज्ञानं ॥ १, २, ४ अनुष्टुप् । ३ त्रिष्टुप् ॥

॥१९१॥ संसृमिद्युवसे वृषचग्रे विश्वान्यर्य आ । इळस्पदे स-
मिध्यसे स नो वसून्याभर ॥१॥ सं गच्छध्वं सं वदध्वं सं वो मनां-
सि जानतां । देवा भागं यथा पूर्वं संजानाना उपासते ॥२॥
सुमानो मंचः समितिः समानी समानं मनः सह चित्तमेषां ।
समानं मंचमभि मंचये वः समानेन वो हविषा जुहोमि ॥३॥
सुमानी व आकूतिः समाना हृदयानि वः । समानमस्तु वो
मनो यथा वः सुसहासंति ॥४॥४९॥८॥८॥१२॥१०॥

॥ इति दशमं मंडलं समाप्तं ॥

॥ इति शार्ङ्गयदेशोत्पन्नेनंगलंडदेशनिवासिना भट्टमीक्ष-
मूलरेण तृतीयवारं श्रेष्ठादर्शकमत्येन परिशो-
धितर्ग्वेदसंहिता समाप्ता ॥

[अ०८. अ०८. व०४९.] ॥ ४१४ ॥ [म०१०. अ०१२. सू० १९१.

द्रुमसौ धाता यथापूर्वमकल्पयत् । दिवे च पृथिवीं चांतरिक्ष-
मथो स्वः ॥ ३॥४८॥

॥१९१॥ संऽसं इत् युवसे वृषन् अग्ने विश्वानि अर्यः आ इळः
पदे सं इध्यसे सः नः वसूनि आ भर ॥१॥ सं गच्छध्वं सं वदध्वं सं
वः मनांसि जानतां देवाः भागं यथा पूर्वं संऽजानानाः उपऽआ-
सते ॥२॥ सुमानः मंचः संऽइतिः सुमानी सुमानं मनः सह चित्रं
एषां सुमान मंचं अभि मंचये वः सुमानेन वः हविषा जुहोमि
॥३॥ सुमानो वः आऽकूतिः सुमाना हृदयानि वः सुमानं अस्तु
वः मनः यथा वः सुऽसंह असति ॥४॥४९॥८॥८॥१२॥१०॥

॥ इति दशमं मंडलं समाप्तं ॥

॥ इति शर्मण्यदेशोत्पन्नेनंगलंडदेशनिवासिना भट्टमोक्ष-
मूलरेण तृतीयवारं श्रेष्ठादर्शकमत्येन परिशो-
धितग्वेदसंहिता समाप्ता ॥

LINGUISTIC PUBLICATIONS

OF

TRUBNER & CO.,

57 AND 59, LUDGATE HILL, LONDON, E.C

- Jataka Stories.** With the Commentary and Collection of Buddhist Fairy Tales Fables and Folk Lore. Translated from the original Pali by T. Rhys Davids (The First Part of the Commentary contains the most complete account we yet have of the Life of Buddha) *[In preparation]*
- Kern.** The Āryabhatya with the Commentary Bhatadipikā of Paramaditya edited by Dr H. Kern. 4to pp x and 107 9s
- Kielhorn.** A Grammar of the Sanskrit Language. By F. Kielhorn Ph.D., Superintendent of Sanskrit Studies in Deccan College. Registered under Act XXV of 1857. Demy 8vo pp xvi and 260 cloth 1870 10s 6d
- Kistner.** Buddha and his Doctrines. A Bibliographical Essay. By Otto Kistner. Imp 8vo pp xv and 32 sewed 2s 6d
- Laghu Kaumudī.** A Sanskrit Grammar. By Varadarāja. With an English Version Commentary and References. By James R. Ballantyne LL.D. Principal of the Sanskrit College Benares. 8vo pp xxxv and 424 cloth 1s 11s 6d
- Maha Virā-Charita; or the Adventures of the Great Hero Rama.** An Indian Drama in Seven Acts. Translated into English Prose from the Sanskrit of Bhavabhūti. By John Puckford M.A. Crown 8vo cloth, pp xvi and 172 5s
- Manava-Kalpa-Sutra,** being a portion of this ancient Work on Vaidik Rites, together with the Commentary of Kumarila Swamin. A Facsimile of the MS. No. 17 in the Library of His Majesty's Home Government for India. With a Preface by Theodor Goldstucker. Oblong folio pp 268 of letterpress and 221 leaves of facsimiles. Cloth. 4s 4s
- Megha-Duta (Cloud Messenger).** By Kālidāsa. Translated from the Sanskrit into English verse with Notes and Illustrations. By the late H. H. Wilson. The Vocabulary by Francis Johnson. New Edition. 4to cloth pp xi and 180 10s 6d
- Muir.** Original Sanskrit Texts on the Origin and History of the People of India their Religion and Institutions. Collected, Translated and Illustrated by John Muir Esq. D.C.L., LL.D., Ph.D. Vol. I. Mythical and Legendary Accounts of the Origin of Caste with an Inquiry into its existence in the Vedic Age. Second Edition, rewritten and greatly enlarged. 8vo cloth pp xx and 630 1s 1s Vol. II. The Trans-Himalayan Origin of the Hindus and their Affinity with the Western Branches of the Aryan Race. Second Edition revised, with additions. 8vo cloth, pp 222 and 510 1s 1s Vol. III. The Vedas. Opinions of the Authors and later Indian Writers on their Origin, Interpretation, and Authority. Second edition, revised and enlarged. 8vo cloth, pp 222 and 312 1s 1s Vol. IV. Comparison of the Vedic with the later representations of the principal Indian Deities. Second edition revised. 8vo cloth, pp xvi and 424 1s 1s Vol. V. Contributions to a knowledge of the Cosmogony, Mythology, the general Moral Life and Manners of the Indians in the Vedic Age. 8vo cloth pp xvi and 492 1s 1s
- Müller.** Max Müller's Lecture on Buddhist Nihilism. Delivered before the General Meeting of the Association of German Philologists at Kiel, 25th September, 1869. 1s
- Nagananda; or, the Joy of the Snake World.** A Buddhist Drama in Five Acts. Translated into English Prose, with Explanatory Notes, from the Sanskrit of Sri Harsha-Devā. By Palmer Boyd B.A. With an Introduction by Professor Conell. Crown 8vo cloth, pp xvi and 200 4s 6d

Nalopakhyaṇam. Story of Nala, an Episode of the Mahā Bhārata: the Sanskrit text, with a copious Vocabulary, Grammatical Analysis, and Introduction by Monier Williams M.A. The Metrical Translation by the Very Rev H. H. Milman, D.D. 1860. Second edition. 8vo cloth 21s

Naradiya Dharma Sastram; or, the Institutes of Narada Translated for the first time from the unpublished Sanskrit original By Dr Julius Jolly, University, Würzburg. With a Preface, Notes chiefly critical, an Index of Quotations from Narada in the principal Indian Digests, and a general Index. Crown 8vo, pp. xxxv and 144. doth 10s 6d

Prakṛta-Prakāśa; or, the Prakrit Grammar of Vararuchi, with the Com-

Preface, and corrections. 8vo. pp. xxvi and 204. 14s

Rat

Rig-Veda. The Hymns of the Rig-Veda. The Samhita and Pada Texts in parallel columns. Reprinted from M. Müller's *Edino Princeps* in 2 Vols 8vo.

Rig-Veda. The Sacred Hymns of the Brahmins, as preserved to us in the oldest collection of religious poetry, the Rig Veda-Samhita, translated and explained. By P. Max Müller, M.A. Vol. I. 8vo cloth, pp. clii and 264. 12s. 6d

Rig

the Press)

Sakuntalā. A Sanskrit Drama in Seven Acts. Edited by Monier Williams, M.A., D.C.L., Boden Professor of Sanskrit. Second Edition. 8vo cloth 21s

Schlagintweit. Buddhism in Tibet. Illustrated by Literary Documents and Objects of Religious Worship. With an Account of the Buddhist Systems prevailing in India. By Ernst de Schlagintweit LL.D. With a Folio Atlas of 20 Plates and 20 Tables of Native Prints in the Text. Royal 8vo pp. xxv and 404. 21s

Schleicher. Compendium of the Comparative Grammar of the Indo-
 Aug. St. Schleicher. Translated from
 Chr. Coll. Camb. Part I. Phonology
 Roots and Stems Numerals. 8vo

Sherring. The Sacred City of the Hindus. An Account of Benares in Ancient and Modern Times. By the Rev M. A. Sherring, M.A. LL.D. and Prefaced with an Introduction by Fitzedward Hall, Esq. D.C.L. With Illustrations. 8vo pp. xxvii and 388 cloth 21s.

Steele. An Eastern Love Story. Kusa Jatakya. A Buddhist Legendary Poem, with other Stories. By Thomas Steele, Ceylon Civil Service. Crown 8vo., pp. xii and 260. 6s

Surya-Siddhanta (Translation of the). A Text Book of Hindu Astronomy, with Notes and Appendix &c. By W. D. Whitney. 8vo. boards, pp. iv and 354. 1s 11s 6d

Sutta Nipata; or, Dialogues and Discourses of Gotama Buddha. Translated from the Pali, with Introduction and Notes. By Sr M. Coomaraswamy. Crown 8vo pp. xxvii and 160. cloth. 6s.

Trübner's Bibliotheca Sanscrita A Catalogue of Sanskrit Literature, chiefly printed in Europe To which is added a Catalogue of Sanskrit Works printed in India, and a Catalogue of Pak Books Constantly for sale by Trübner & Co. Crown 8vo sd pp 84 2s 6d

Weber. On the Rāmāyaṇa By Dr Albrecht Weber, Berlin Translated from the German by the Rev D C Boyd M.A. Reprinted from 'The Indian Antiquary' Fcap 8vo sd. pp 130 5s

Wheeler. The History of India from the Earliest Ages By J Talboys Wheeler Vol I containing the Vedic Period and the Mahā Bhārata With Map Demy 8vo pp lxxv and 576, cloth, 1867 18s Vol II The Rāmāyaṇa and the Brahmanic Period. Demy 8vo pp lxxvii and 680 with 2 Maps cloth 12s. Vol III Hindu, Buddhist, and Brahmanical. Demy 8vo pp xxv and 500 With 2 Maps, cloth 1874 18s Vol IV Part I India under Mussulman Rule 8vo pp xxxii and 430, cloth 14s

Whitney. Language and the Study of Language Twelve Lectures on the Principles of Linguistic Science By W D Whitney Third Edition, augmented by an Analysis Crown 8vo cloth, pp xi. and 504 10s 6d

Whitney. Language and its Study, with especial reference to the Indo-European Languages. By W D Whitney, Professor of Sanskrit, Introduction, Notes, and an Index, by J. A. B. 5s

Whitney. Oriental and Linguistic Studies The Veda; the Avesta; the Science of Language By William Dwight Whitney, Professor of Sanskrit and Comparative Philology in Yale College Crown 8vo cloth, pp. 2 and 418 12s.

Whitney Oriental and Linguistic Studies By W D Whitney, Professor of Sanskrit. Second Series. Contains the East and West—Religion and Mythology—Orthography and Phonology—Hindu Astronomy Crown 8vo cloth pp 446 12s

Williams. A Dictionary, English and Sanskrit. By Monier Williams, M.A. Published under the Patronage of the Honourable East India Company 4to pp xii. and 862 cloth. 1855 3l 3s

Williams A Practical Grammar of the Sanskrit Language, arranged with reference to the Classical Languages of Europe, for the use of English Students, by Monier Williams, M.A. Third Edition In 8vo cloth 1864 15s

Williams. A Sanskrit English Dictionary Etymologically and Philologically Arranged. With Special Reference to Greek, Latin, Gothic, German Anglo-Saxon, and other Cognate Indo-European Languages By Monier Williams M.A., Boden Professor of Sanskrit in the University of Oxford. In demy 4to cloth. 1872 4l 14s 6d

Wilson. A Dictionary in Sanskrit and English Translated, amended, and enlarged from an original compilation prepared by learned Natives for the College of Fort William by H H Wilson. The Third Edition edited by Jagannathana Tarakalankara and Khettramohana Mookerjee Published by Gyanendrachandra Rayachoudhuri and Brothers, 4to, pp 1008 Calcutta 1874 3l 3s

Wilson Works of the late Horace Hayman Wilson, M.A., F.R.S. Vols. I and II Essays and Lectures chiefly on the Religion of the Hindus by the late H H Wilson M.A., F.R.S. Collected and edited by Dr Reinhold Rost 2 vols cloth, pp x. and 399 vi and 416 2l 1s Vols III, IV, and V Essays Analytical, Critical, and Philological on Subjects connected with Sanskrit Literature Collected and edited by Dr Reinhold Rost. 3 vols 8vo cloth, pp 408 406 and 390 2l 16s Vols VI, VII, VIII, IX, and X in 2 Parts. Vāmana Purāṇa, a System of Hindu Mythology and Tradition Translated from the original Sanskrit and Illustrated by Notes derived chiefly from other Purāṇas By the late H H Wilson. Edited by Fitzedward Hall M.A., D.C.L. Vols I. to V (Part I) 3s Vols XI and XII. Select Specimens of the Original Sanskrit. 2 vols 8vo cloth, pp. lxxviii and 400 2l 1s